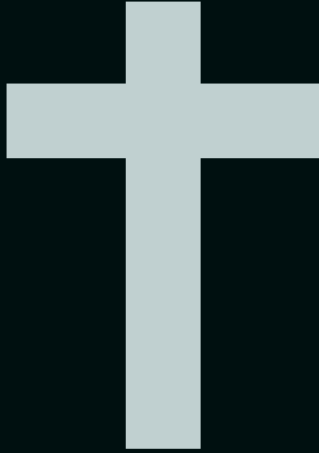

Gadu Buku

New Testament in Saramaccan (NS:srm:Saramaccan)

Gadu Buku

New Testament in Saramaccan (NS:srm:Saramaccan)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Saramaccan

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Saramaccan

srm

Suriname

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Saramaccan

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
34d0907e-4b31-5f4f-b863-1c52b958344e

Contents

Mateosi	1
Maikusi	77
Lukasi	124
Johanisi	198
Tjabukama	249
Loomë	319
1 Kolenti	350
2 Kolenti	378
Galasia	397
Efeise	409
Filipi	419
Kolosën	426
1 Tesalonika	433
2 Tesalonika	440
1 Timoteo	444
2 Timoteo	454
Titusi	461
Filemon	465
Hebelejën	467
Jakobosi	493
1 Petuisi	501
2 Petuisi	510
1 Johanisi	516
2 Johanisi	523
3 Johanisi	524
Judasi	525
Akoalimbo	529

Dee woto u Masa Jesosi dee Mateosi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi di pisi u Gadu Buku aki kē taki da u, dee sēmbē? Wë a di fosu kamian nöö de kai ën Mateosi, biga wan womi de kai Mateosi sikifi ën. Di womi aki bi dē wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi dee a bi kai a wan apaiti fasi, dee de ta kai Apösutu. Nöö Mateosi abi tu nē e. Biga te i lesi soni fëen a dee oto pisi u Gadu Buku, nöö de ta kai ën Leifi.

Nöö de taa Mateosi sikifi di pampia aki kuma 75 jaa baka u di de pali Masa Jesosi. Nöö te joo lesi ën, nöö joo si taa a sikifi ën möön taanga da dee Dju sēmbē. A ta biinga nöömō u de sabi taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Könu di Gadu bi paamusi dee Dju sēmbē gaanduwe a fesi taa a o manda ko. Biga sōmēni pasi i sa si taa a ta hai sondi u dee fesiten tjabukama u dee Dju ko fiti ku dee wooko Masa Jesosi bi ta du, be de sabi taa hën da di Sēmbē di dee fesiten tjabukama bi ta taki.

Ma nöö fa Mateosi ta mēni dee Dju sēmbē möön gaanfa seei, ma na u de wanwan hedi Masa Jesosi ko e. Biga a ko faa tja wan njunjun tii ko da hii libisēmbē, nöö a di pampia aki i sa si fa di njunjun tii naandē dē. Nöö a di kaba pisi u di pampia di Mateosi sikifi aki, nöö a ta taki fa Masa Jesosi manda dee bakama fëen u de go a hii goonliba go paaja di buka fëen da hii mundu.

Nöö di pampia di Mateosi mbei nöö hën disi.

Aki ta konda soni u di lö

u Masa Jesosi.

Luk. 3:23-38

¹ Wë nöö dee sēmbē, fa i si woo taki aki, nöö dee gaan sēmbē u Masa Jesosi Keesitu dee a abi, nöö de wë woo kai da unu aki e. Biga di de pai Masa Jesosi, nöö de pai ën a di lö u Abahamu, di gaan sēmbē fuu dee Isaëli sēmbē, ufō a dē wan bakamii u Könu Dafiti tu.

² Wë nöö haika e. Di möön fesiten gaan sēmbē fuu di u Dju sēmbē abi, hën de kai Abahamu, nöö hën pali Isaki e, nöö Isaki ko pali Jakopu, nöö hën Jakopu pali Juda ku dee baa fëen.

³ Nöö hën Juda tei Tamali nöö hën ku ën pali Pëlēzi ku Zelaki, nöö hën Pëlēzi toona ko pali Esilon, nöö hën Esilon ko pali Lam.

⁴ Nöö Lam ko pali Aminada, nöö Aminada toona ko pali Nakison, nöö hën Nakison ko pali Salima.

⁵ Nöö hën Salima tei Lakabu hën a pali Boasi. Hën Boasi tei Luti nöö hën a pali Obëti ku ën.

Nöö hën Obëti toona pali Isai.

⁶ Nöö Isai hën pali Könu Dafiti e,

nöö hën Könu Dafiti toona pali Könu Salumon ku di mujëe u Ulia di a bi tei.

⁷ Nöö hën Salumon toona pali Könu Lahabiam, nöö hën Könu Lahabiam toona pali Könu Abia,

nöö Könu Abia pali Könu Asa.

⁸ Nöö hën Könu Asa ko pali Könu Josafati,
nöö hën Könu Josafati toona ko pali Könu Jolam,
nöö hën Könu Jolam ko pali Könu Uzia.

⁹ Nöö hën Könu Uzia pali Könu Jotam,
nöö hën Könu Jotam ko pali Könu Akasi,
nöö hën Könu Akasi ko pali Könu Esikia.

¹⁰ Nöö hën Könu Esikia toona ko pali Könu Manase,
nöö hën Könu Manase ko pali Könu Amon,
nöö Könu Amon toona ko pali Könu Josia.

¹¹ Nöö hën Könu Josia ko pali Könu Jekonia ku dee baa fëen.

Nöö a di ten u Könu Jekonia ala, nëen dee Babilon sëmbë kisi dee gaan sëmbë fuu tei tja go buta a katibo a Babilon köndë.

¹² Söö. Nöö woo kai dee gaan sëmbë u Masa Jesosi go dou. Nöö hën woo seti ku Könu Jekonia baka.

Könu Jekonia hën toona pali Seatiëli,
nöö hën Seatiëli pali Zebabeli.

¹³ Nöö hën Zebabeli toona ko pali Abiutu,
nöö hën Abiutu pali Eliakim,
nöö hën Eliakim toona pali Azolu.

¹⁴ Nöö hën Azolu toona ko pali Sadoki,
nöö hën Sadoki toona ko pali Akim,
nöö hën Akim ko pali Eliutu.

¹⁵ Nöö hën Eliutu toona ko pali Eleesa,
nöö hën Eleesa pali Maatan,
nöö hën Maatan ko pali wan sëmbë de kai Jakopu möön.

¹⁶ Nöö di Jakopu dë, hën ko pali Josëfu,
nöö di Josëfu aki, hën wë da di manu u Malia e,
nöö Malia hën pai Jesosi, di da di Keesitu.

„Nöö fa u kai ën di Keesitu dë, hën kë taki di Sëmbë di Gadu bi paamusu taa a o manda ko fu ko tii di goonliba a wan leti fasi.»

¹⁷ Nöö sô u kai teni-a-fö gaan avo fu Masa Jesosi fu kumutu a Abahamu te dou a Könu Dafiti. Nöö fu kumutu a Könu Dafiti te dou a di ten de kisi de buta a katibo a Babilon dë, u toona kai teni-a-fö gaan avo fëen baka. Nöö fu kumutu a di ten di de kisi de buta a katibo dë tee dou di ten di de pai di Keesitu, u toona kai teni-a-fö gaan avo baka. Nöö sô wë dee gaan sëmbë u Masa Jesosi bi waka e.

Aki ta konda fa a waka Malia

ko pai Masa Jesosi.

Luk. 2:1-7

¹⁸ Wë nöö fa i si woo taki ën aki, nöö sô de pai Jesosi Keesitu e, dee sëmbë. A dë sô taa Malia hën bi da di kiija mujëe u Josëfu. Nöö de an duumi seei, nöö hën wë de ko si taa di mujëe dë ku bëë gbolo. Nöö fa i si a ko dë ku bëë naandë, nöö di Akaa u Masa Gaangadu hën wë mbei a ko dë ku di bëë.

¹⁹ Nöö Josëfu dë wan sëmbë di ta libi leti a pasi kumafa Gadu kë. Nöö di Malia ko dë ku di bëë sô, nöö a kë disëen, ma an kë du ën a wan fasi fu sen kisi di mujëe, ma a kë du ën a wan tjubii fasi sô. ²⁰ Nöö hën wë a dë ta pakisei di soni te wan pisu, nöö hën a duumi. Hën a sunjan wan basia u Masa Gaangadu köndë ko nëen.

Hën a kai ën: “Josëfu, di böngö fu Könu Dafiti aki.”
Hën a piki.

A taa: “Ja musu fëëë fii tei Malia fii mujëë buta a i wosu e. Biga di bëë i si a dë ku ën naandë, na libisëmbë dëën. Di Akaa u Masa Gadu, hën wooko sò. ²¹ Nöo a o pai wan womi mii, nöo woon kai ën Jesosi. Hën kë taki ‘di Heepima’. Biga a o heepi dee sëmbë fëën puu de a dee hogilibi u de basu.”

²² Nöo fa i si di soni pasa dë sò, nöo a kai makandi ku di buka u Masa Gaangadu di a bi da wan fesiten tjabukama fëën de kai Jesaaja. ²³ A taa: Un haika e, dee sëmbë.

Di wëndjë mujëë mii di an duumi ku manu wan daka, hën o tei bëë, nöo a o pai wan womi mii.

Nöo de o kai di mii Imanuwëli.

Hën kë taki “Gadu dë ku u”.

Sò di tjabukama bi taki kaa e.

²⁴ Söö. Nöo di Josëfu hopo a duumi, nöo hën a du leti kumafa di basia taki dëën. Biga a töö ku Malia hën a hoi ën nëën wosu. ²⁵ Ma nöo an sabi ën kuma mujëë fëën möönsö u teefa a pali wan womi mii, nöo hën wë de kai ën Jesosi.

Nöo a sò wan fasi de pali Masa Jesosi e.

2

Aki ta lei fa dee könima

bi ko luku Jesosi.

¹ Wë nöo di de pai Masa Jesosi, nöo de pai ën a wan köndë de kai Betelehem a di pisiwata u Judea naandë. Nöo di juu dë, wan könu de ta kai Helodi hën bi ta tii di köndë.

Nöo hën de dë te wan pisi, nöo hën wanlö könima ko a di köndë. Dee könima dë, de ta luku teeja u de sabi andi o ta pasa a goonliba. Nöo hën de kumutu te a di së u sonu kumutu ala, hën de waka te de ko dou a Jelusalen. Biga hën da di hediköndë u dee Dju sëmbë.

² Nöo fa de ko dou a Jelusalen dë, nöo hën de ta hakisi taa: “Wë na unsë de pai di nunjun könu fuun dee Dju sëmbë aki? Biga di u bi dë a u köndë a di së u sonu kumutu hën u si wan teeja di lei u soni fëën, nöo hën u ko aki fuu ko wai ku ën.” Sò de ta hakisi.

³ Wë nöo di Könu Helodi jei di soni dee könima ta hakisi naandë, nöo a toobi ën gaanfa, hën ku hii dee sëmbë u Jelusalen tuu. ⁴ Nöo hën a kai dee Gaan Begima u Dju ku dee Sabima u Wëti u de ko nëën. Hën a hakisi de taa: “Unfa di Buku taki? Naasë de o pai di Keesitu, di o ko dë könu fuu dee Dju sëmbë?”

⁵ Nöo hën de piki ën taa: “Wë leti a Judea aki a di köndë de kai Betelehem, ala de o pai di mii. Biga sò Gadu bi manda di tjabukama fëën faa musu sikifi. A taa:

⁶ Di köndë de kai Betelehem, fa i si a dë a di pisiwata u Judea aki, nöo an dë lagi möön dee oto köndë u Judea, a dee hedima wojo e.

Biga nëën wan gaan tiima o kumutu.

Hën o tii dee Isaëli sëmbë u mi kuma wan sëmbë ta kiija sikapu ta tii de fu de an musu kaba a sösö.

Sò a dë sikifisikifi a di Buku e.”

Nöo sò dee leima piki Könu Helodi.

⁷ Nöo di Könu jei sö, hën a kai dee könima ko nëen saapi, nöo hën a ta fini de tefa a kaba fu de konda dëen gbelingbelin söndö ganjan ee un longi kaa de bi si di teeja. Hën de konda dëen tefa de kaba.

⁸ Nöo hën a manda de taa: “Un musu go a Betelehem e, nöo un suku finifini tee un go si di mii ka a dë, nöo un toona ko piki mi baka wantewante. Biga miseei kë go wai ku ën mbei piizii dëen tu.” Sö a taki da de.

⁹⁻¹⁰ Nöo hën wë di di Könu taki sö kaa, nöo hën de tei pasi nöo hën de go e. Nöo fa de nango dë, hën de ko si di wan seei teeja di de bi si a de köndë ala. Nöo di de si ën, nöo de wai seei. Nöo hën di teeja ta waka a de fesi ta tja de tee a go dou leti a di wosu ka di mii dë nëen dendu, nöo hën a tan pii a di wosu liba.

¹¹ Nöo hën dee könima denda go a di wosu dendu, hën de go si di mii ku ën mama naandë, hën de tjökö kini a goon ta wai ku di mii ta bigi ën seei. Nöo hën de jabi dee toonpu u de, nöo hën de tei gaan dii gudu u di ten ala hën de da di mii. De dëen goutu. De dëen wan pei soni de ta tjuma nöo a ta sumëë suti, ku wan sumëë suti fatu degidegi kantii sö. Sö de dëen.

¹² Nöo di ndeti hën de duumi, hën de sunjan wan sunjan taa de an musu toona go a di könu möön. Nöo hën de tei wan oto pasi hën de waka go u de a de köndë.

Aki de tja Jesosi go tjubi

a Egepiti köndë.

¹³ Nöo hën a baka u di dë, hën wan basia u Masa Gaangadu köndë ko piki Josëfu a sunjan taa: “Womi, hopo e, nöo i tei di mii ku ën mama nöo un kule go a Egepiti köndë. Nöo un tan ala u tee un jei mi piki unu baka, biga di könu o ta suku di mii faa musu feni ën kii.”

¹⁴ Nöo hën a di ndeti naandë seei, hën Josëfu hopo hën a tei di mii ku ën mama hën de fusi go a Egepiti köndë. ¹⁵ Hën de fika ala teefa Könu Helodi dëdë bifö de toona ko baka.

Nöo fa di soni pasa dë, nöo a kai makandi ku wan oto buka Masa Gaangadu bi da dee tjabukama fëen a fesiten, a taa: Mi kai di mii u mi puu a Egepiti köndë.

¹⁶ Ma nöo fa de bi dë a Egepiti köndë ala, hën di könu jei taa sö dee könima bi ganjëen, nöo hati fëen ko boonu seei tee an saanfa faa du. Nöo hën a kai dee sodati ko, hën a taki da de taa: “Un go a Betelehem e, nöo un go kii hii dee womi mii naandë tuu, kumutu a tide pai mii te kisi ku dee tu jaa mii.” Biga fu di soni naandë mbei a bi hakisi dee könima ee na un ten de bi si di teeja.

¹⁷ Nöo fa di soni pasa dë, nöo a kai leti ku di buka di Gadu bi da di tjabukama fëen de kai Jelemia, a taa:

¹⁸ A di köndë de kai Lama, de ta jei wan tumisi wolo, këe ta piki te na soni.

Mama Lakëli ta këe dëdë ku libi fu dee mii fëen hedi.

An kë sëmbë musu ganjëen möönsö biga dee mii fëen kaba tuu.

Sö wë di Buku bi taki a fesi e. Nöo sö wan gaan hogi pasa a di köndë di ten dë.

Aki de toona tja Jesosi ko

a Nazalëti.

¹⁹ Nöo hën de dë tee fa Könu Helodi dëdë, nöo hën wan basia u Masa Gadu Köndë toona ko a Josëfu a sunjan möön, te ka a dë a Egepiti köndë ala. A taki dëen taa: ²⁰ “Womi, hopo, nöo i tei di mii ku ën mama nöo un toona go a Isaëli köndë baka e. Biga dee sëmbë dee bi ta suku di mii u kii nöo de an dë ku libi möön.”

²¹ Nöo hën Josëfu hopo, hën a tei di mii ku ën mama hën de toona go a Isaëli Köndë. ²² Ma nöo di de dou, hën Josëfu ko jei taa di mii fu Könu Helodi de kai Akelausi ko dë könu u hii di pisiwata fu Judea nëen tata kamian. Nöo hën di a jei sö kaa, hën a panta seei.

Nöo hën a toona sunjan wan oto sunjan möön taa an musu go a di pisiwata u Judea ala möön. Nöo hën a bia tei di mii ku ën mama, hën de go a di pisiwata de kai Galilea. ²³ Hën de go libi a wan köndë de kai Nazalëti, ka Josëfu ku ën mujëë bi ta dë a fesi.

Nöo fa u du dë, nöo a kai ku wan oto soni Masa Gadu bi manda wan tjabukama fëen faa taki a fesi, u di Paamusi Könu di Gadu o manda. A bi taa:

De o kai ën sëmbë fu Nazalëti.

3

Aki Johanisi di dopuma ta bai basia a di sabana.

Maik. 1:1-8; Luk. 3:1-18; Joh. 1:19-28

¹ Wë nöo baka sëmëni jaa longi, hën wan womi de kai Johanisi ko dë a di gaan sabana u Judea dendu ta bai basia. ² A ta bai taa: “Un disa dee hogilibi fuunu e, bia ko libi bunu. Biga di juu dou kaa fu Gadu musu tii unu a wan njunjun fasi.” Fa Johanisi ta bai di basia dë, nöo sö a ta taki.

³ Nöo di Johanisi dë, nöo hën wë da di sëmbë di di tjabukama u Masa Gadu de kai Jesaaja bi taki a fesi di a taa:

De ta jei wan tòngö, wan sëmbë ta bai a di sabana taa:

“Un mbei di pasi da Masa ooo,

be a dë limbolimbo gbegedee dëen.

Un seeka dee bendibendi pisi u di pasi,

be de ko dë tololoo.”

Sö Jesaaja bi taki taa wan sëmbë o ko ta bai, nöo di sëmbë a bi taki dë, nöo di Johanisi aki wë e.

⁴ Nöo fa Johanisi sai dë, nöo di koosu a ta bisi nëen sinkii, nöo de mbei ën ku wan mbeti de kai kamëli puuma, nöo di banti a ta tai nëen mindi nöo ku mbeti kakisa de mbei ën. Nöo di soni a ta njan, a dë wan pei atiti ta dë a di sabana naandë, nöo hönwata a ta bebe. Sö wan sëmbë Johanisi dë.

⁵ Nöo hii dee sëmbë u Jelusalen te kisi hii dee oto köndë u Judea tuu, te dou ku dee oto pisiwata u di lio de kai Joodan dë, de tuu seei ta hai ko nëen naandë. ⁶ Nöo fa a ta bai de a dee hogilibi u de dë, nöo de ta piki. De ko si taa de an ta libi bunu tuu, nöo hën Johanisi ta dopu de a di Joodan lio dë.

⁷ Nöo di juu dë, i abi tu paatëi a di dju keiki. Wan da Sadusei, wan da Falisei. Nöo fa dee sëmbë u de tu paatëi sai dë, de ta mbei deseei gaan hebima u Dju, bumbuo sëmbë. Nöo di de jei taa Johanisi ta dopu sëmbë, nöo hën sëmëni u de ko nëen faa dopu de tu.

Ma di a si de, nöo hën a gandji da de seei. A taa: “Un dee takuhatima dë, unfa un hai ko gidjii sö naandë kuma wanlö hia sindeki ta lusu kumutu

a dokunu ta kule da faja? Ambë bai unu taa fuun kule da di hatiboonu u Gadu fu an kai a unu liba?

⁸“Wë nõö ee wan kè Gadu hati boonu ku unu, nõö un musu bia unu libi, be lanti si taa un disa dee hogilibi fuunu tuu e! ⁹ Wan musu sai naandë ta mbei taa: ‘Fa u dë Abahamu böngö tjika aki, nõö andi seei sa toobi u möön? Gadu sëmbë u dë kaa.’ Wan mëni di soni dë e! Biga mi taki da unu taa ee Gadu kè nõö a sa mbei dee sitonu i si aki kisi libi bia ko Abahamu böngö a unu kamian. ‘Biga wan ta libi bunu möön de.’”

¹⁰ “Nõö mi taki da unu e, taa fa u dë aki, nõö de seti koti dee pau lutu kaa. Nõö ee wan pau sai dë an ta pai bumbuu njanjan, nõö de o faa ën puu koti tuwë a faja tjuma kaba a sösö.”

Sö Johanisi bai dee hedima u Dju keiki dee ko nëen dë.

¹¹ Nõö hën a toona fan möön taa: “Fa mi ta dopu sëmbë aki, nõö mi ta dopu de ku wata fu di de kè bia disa di hogilibi u de.

“Ma nõö wan oto sëmbë dë ta ko a mi baka, nõö a hebi gaanfa möön mi e. Ma bumbuu tjika seei u mi dë futuboi fëen ta tja saapatu fëen dëen. Nõö fa a o ko dë, nõö a o tja wan oto dopu ko, biga hën o dopu unu ku di Akaa u Masa Gadu, ku faja. ‘Biga fa a o du ën dë, nõö di Akaa o dë a unu liba kuma faja ta tjuma hogilibi puu a unu hati.’”

“Sö wë di Sëmbë di o ko aki o abi kaakiti tjika e.

¹² “Nõö fa u dë aki, a dë kabakaba kèëë faa ko seeka di njanjan fëen. A o tja dee bumbuu njanjan ko lai a suwa, ma dee poipoi wan a o tjuma a di faja di an sa tapa a mundu möönsö.”

Sö Johanisi taki.

Aki Johanisi dopu Masa Jesosi.

Maik. 1:9-11; Luk. 3:21-22

¹³ Wë nõö di juu dë, hën Masa Jesosi seei kumutu a Galilea ko a Johanisi a Joodan Lio dë, faa musu dopu ën tu. ¹⁴ Ma nõö fa a ko dë, hën Johanisi kè tapëen. A taa: “Fa i dë aki, nõö mi bi musu ko a i fii dopu mi, nõö hën i ko a mi nõ?”

¹⁵ Ma Masa Jesosi piki ën taa: “Nönö, na tapa mi e. Boo du ën nõö. Biga a fiti fuu du hii dee soni dee dë leti a Gadu wojo.”

Nõö di a taki sö kaa, nõö hën Johanisi dopu ën awaa. ¹⁶ Nõö di a dopu ën te a kaba, hën Masa Jesosi ta kumutu a di wata. Nõö wantewante dë, hën mundu jabii wajaa gbegedee nëen liba, hën a si di Akaa u Masa Gadu kuma wan pomba saka ko nëen liba. ¹⁷ Hën de jei wan tóngö piki te a liba ala taa: “Ja si di sëmbë aki ö? Hën wë da di lobi womi mii u mi. Libi fëen ta kai ku mi.”

Sö wan gaan soni wë pasa di Masa Jesosi dopu e, dee sëmbë.

4

Aki di didibi ta pooba

Masa Jesosi.

Maik. 1:12-13; Luk. 4:1-13

¹ Wë nõö baka u di Masa Jesosi dopu, nõö hën di Akaa u Gadu tjëen go a wan gaan sabana dendu, fu di didibi sa ko nëen ko poobëen luku ee a sa mbei a piki ën buka. ² Nõö hën Masa Jesosi go tan ala föteni daka ndeti ku didia ta begi söndö njan, nõö hangi ko kisi ën seei.

³ Nöo hën di poobasëmbëma de kai didibi go nëen ala. A taki dëen taa: “Wë di i dë di Mii u Gadu tuu, nöo be i fan ku dee sitonu i si aki be de bia sondi u njan da i.”

⁴ Ma nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Ja jei fa a sikifi a Gadu Buku ö? A taa na soni u njan wanwan nöo ta hoi sëmbë a libi e, ma a hiniwan wöutu fu Gadu di a ta taki, nöo a de libi ta kumutu. Sö di Buku taki e.”

⁵ Nöo hën di didibi tei ën tja go te a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë, tee a di tölu fëen a liba ala. ⁶ Hën a taki dëen taa: “Di i da Gadu Mii, nöo vinde i seei tuwë go a goon. Biga di Buku sikifi taa Gadu o manda dee basia fëen u de ko heepi i. De o tja i a maun fu ja musu naki futu a sitonu.”

⁷ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Ma di Buku taki tu taa ja musu pooba Masa Gadu e. Biga hën da i Gadu.”

⁸ Nöo hën a baka u di dë möön, nöo hën di didibi tei Masa Jesosi tja go tee a wan hei kununu liba, hën a lei ën hii soni u goonliba palalaa lontu dou. Dee waiti soni nëbai wan u goonliba ku hii dee köndë, de tuu a lei ën.

⁹ Hën a taki dëen taa: “Ja si ö? Hii dee soni aki tuu mi o da i fii seei, ee i tjökö kini a goon a mi fesi aki begi mi.”

¹⁰ Nöo fa di didibi fan te tjika dë, nöo hën Masa Jesosi gandji dëen awaa. A taa: “Hetji pasa kumutu a mi fesi aki, ju didibi Saatan! Biga di Buku u Gadu taki taa ja musu begi na wan oto soni a mundu möön leki Gadu i Masa. Hën tö nöo i musu ta dini.”

¹¹ Nöo fa a fan ku ën naandë, nöo hën di didibi disëen go, nöo hën dee basia u Masa Gadu Köndë ko nëen awaa ko sölugu ën.

Aki Masa Jesosi seti konda di buka u Gadu da sëmbë.

Maik. 1:14-15; Luk. 4:14-15

¹² Nöo a baka u di dë, hën Masa Jesosi ko jei taa de kisi Johanisi di Dopuma buta a dunguwosu. Nöo di a jei sö, hën a kumutu a Judea go a di pisiwata u Galilea, a Nazalëti ka de bi kiijëen. ¹³ Ma nöo an tan dë. A pasa go libi a wan oto köndë u Galilea de kai Kapenaumi di dë a di ze bandja. Nöo di köndë a go sai dë, nöo a dë zuntu ku dee köndë ka dee Dju lö de kai Zebulon ku Nafutali ta libi.

¹⁴ Nöo a kai ku wan soni di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a di Buku di a taa:

¹⁵ Un luku dee köndë dë, dee u Zebulon ku Nafutali lö.

De dë leti a di pasi ka i ta waka nango a di ze,

a di oto së banda u di Lio de kai Joodan,
a Galilea seei, ka dee sëmbë na Dju ta libi.

¹⁶ Dee lö sëmbë naandë bi dë a suguu,
ma awaa de ko si wan gaan limbo ta ko a de.

Fa de bi ta fëë dë dë dë,
nöo di limbo dë o ko puu de a di sitaafu dë basu,

leti kuma te didia ta jabi faa jaka di ndeti go.

Sö Jesaaja bi sikifi.

¹⁷ Wë nöo di juu dë, nöo hën Masa Jesosi seti ta konda di buka u Gadu taa: “Dee sëmbë o, un disa dee hogilibi fuunu e, bia libi bunu. Biga Masa Gaangadu dë kabakaba faa tii unu a wan hii njunjun fasi awaa.”

Aki Masa Jesosi tei

dee fosu bakama fëen.

Maik. 1:16-20; Luk. 5:1-11

¹⁸ Tefa wan daka nöö hën Masa Jesosi ta waka a di ze u Galilea bandja naandë, hën a ko si wanlö womi ta tuwë nëti a wata u de kisi fisi. Nöö wan u dee womi de kai Petuusi, hënseei da Simon. Di otowan da hën baaa womi Andiasi. De tu baaa aki sö dë höndima ta kisi fisi.

¹⁹ Nöö fa Masa Jesosi ta pasa dë, hën a kai de: “Dee womi aki.”

Hën de piki.

A taa: “Un ko go ku mi e, be mi lei unu fa fuun kisi libisëmbë tja ko da Gadu.”

²⁰ Nöö fa a fan ku de dë, nöö hën wante de disa hii dee soni u de de bi ta höndi dë tuu, nöö hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

²¹ Nöö hën de waka go möön longi. Nöö hën Masa Jesosi si tu oto baaa möön, Jakobosi ku Johanisi, nöö deseai dë höndima tu ta kisi fisi. Nöö de dë ku de tata Zebedeosi a wan boto dendu ta lapu dee nëti u de. Nöö hën a kai de tu, fu de ko waka nën baka. ²² Nöö hën de tu baaa kumutu wante a di boto disa de tata, nöö hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki Masa Jesosi seti kula sëmbë.

Luk. 6:17-19

²³ Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë ta waka a hii di pisiwata u Galilea naandë te dou. A nango a dee keikiwosu u dee Dju nango ta lei de ta konda di bunu buka u Masa Gaangadu da de kumafa di Njunjun Tii u Gadu o dë. Nöö a ta kula hii pei siki tu.

²⁴ Nöö fa u mbei naandë, nöö hën në fëen ko paaja a hii di pisiwata naandë tuu te kisi Silia köndë, nöö hën de ta tja peipei sikima ko nën faa kula de. So sëmbë sinkii ta njan de, so sëmbë dë ku gadu a hedi, so sëmbë dë ku pikimii siki ta naki de ta tuwë, so sëmbë dë lanlan, hii dee lö pei sëmbë dë tuu de ta tja ko nën nöö a ta kula de.

²⁵ Nöö na sikima wanwan nöö ta ko nën sö e. Ma hii sëmbë dee dë a Galilea dë tuu booko seei gililii ta ko nën, ku dee sëmbë u di pisiwata de kai Dekapolisi, ku dee sëmbë u Jelusalen te dou ku dee oto köndë u Judea tuu, te kisi dee sëmbë ta libi a oto banda u Joodan Lio ala. Hii dee sëmbë dee jei fëen palalaa dou, de tuu ta booko gililii ta ko nën.

5

Aki ta lei ambë dë bunu

a Gadu wojo.

Luk. 6:20-23

¹ Nöö di Masa Jesosi si dee hia sëmbë ta ko nën dë, nöö hën a subi wan kuun te dou nën mindi, nöö hën a sindo faa lei de. Hën dee bakama fëen hai ko dë möön zuntu ku ën. ² Nöö hën a tei dee wöutu aki nöö hën a lei de.

A taa: ³ “Dee sëmbë o, wan fëë e, ee un ta fii taa söndö Gadu wan dë wan wojo soni. Un dë bunu e, biga dee sëmbë ta fii sö, nöö de dë a dendu u di Tii u Gadu kaa.

⁴ “Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un ta këë. Biga ee un biibi a Gadu, nöö, Gadu o mbei hati fuunu ko kötö wan daka nöömö.

⁵ “Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un abi saka fasi. Biga a bakaten di goonliba aki o ko fuunu nöömö fuun tii.

⁶ “Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un ta kë fu hii soni musu ta waka tololoo a Gadu wojo. Biga wan daka woon si ën sö nöömö.

⁷ “Nöö un dë bunu e, dee sëmbë, ee un abi tjalihati u sëmbë. Biga Gadu o abi tjalihati fuunu tu.

8 “Nöo un dë bunu e, dee sëmbë, ee hati fuunu dë limbolimbo a Gadu wojo. Biga a a’ wan daka unu ku Gadu o miti nöömö fesi ku fesi.

9 “Nöo un dë bunu e, dee sëmbë, ee un lo’ u mbei sëmbë ku sëmbë ko fii ku deseeri. Biga sö wan sëmbë o tja di në taa a dë miü u Gadu gbelingbelin.

10 “Nöo un dë bunu e, dee sëmbë, ee sëmbë ta suku unu a toobi fu di un ta libi bunu a Gadu wojo hedi. Biga sö wan sëmbë dë a di Tii u Masa Gadu dendu kaa.

11 “Nöo un dë bunu e, dee sëmbë, ee sëmbë ta kosi unu ta toobi unu ta mindi hii sootu pei hogi ta buta a unu hedi fu di un ta waka a mi baka hedi. 12 Un musu ta wai da di dë e. Un musu ta piizii seei, biga a Masa Gadu Köndë ala woon feni wan gaan paima. Biga leti sö nöo wë de bi du ku dee tjabukama u Gadu dee bi dë bifö unu.

Aki ta lei fa wan bakama u

Masa Jesosi musu dë kuma satu

ku fa a musu dë kuma limbo.

Maik. 9:50; Luk. 14:34-35

13 “Nöo un haika e, dee sëmbë. Fa un ko nama ku mi aki, nöo un dë kuma satu da dee sëmbë u di goonliba aki. Nöo i sabi fa satu ta heepi tjika. Ma nöo ee a bi sa lasi di tesi fëen, nöo an bi o abi heepi a mundu möönsö e. A sitaati nöo i bi o sa tuwëen go, ka sëmbë o makisëen ku futu. Nöo un musu luku bunu fu wan lasi di tesi fuunu, fuun ko kuma satu di lasi ën tesi.

14 “Nöo söseei un dë kuma wan lampu faja tu e, da hii dee sëmbë u di goonliba aki. Nöo i sabi nö? Te wan köndë dë a wan hei kununu liba, nöo te dee faja fëen ta sëndë nëen nöo di köndë dë an sa dë tjubitjubi. Hii sëmbë ta si ën kaa. Nöo söseei un musu dë tu e. Hii sëmbë musu ta si di libi fuunu fa a limbo tjika.

15 “Biga na wan sëmbë o sëndë faja nöo a butëen a wan tjubi kamian te ka sëmbë an sa si limbo ku ën. Nönö. Fa a o sëndëen dë, nöo a o hopo ën buta a liba be hii sëmbë a di wosu sa si soni ku di limbo fëen.

16 “Nöo sö nöo di libi fuunu musu dë a di goonliba aki e, dee sëmbë. A musu dë gbegedee kuma wan faja limbo. Nöo sëmbë o ko si dee bunu soni un ta du, nöo de o ta gafa di Tata fuunu di dë a liba ala.

Aki ta taki soni u dee soni dee bi dë sikifisikifi a Gadu Buku kaa.

17 “Dee sëmbë o, fa mi ko ta lei unu aki, ma ko u ko poi dee wëti Gadu da Mosesi fuu hoi e. Nönö. Nöo ma ko u ko poi dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi tu. Ma mi ko u ko mbei hii soni pasa kumafa dee soni dë sikifisikifi dë bi kë taki.

18 “Nöo un si hii dee soni dee dë sikifisikifi a di Buku nö? Wë mi sa taki da unu gbelin taa solanga dee soni u goonliba aki ku dee soni u liba ala dë eti, nöo na wan u dee soni sikifi a di Buku o fika di an o pasa e, te dou ku dee piki pisi fëen tuu. Hii de tuu seei o pasa.

19 “Nöo ee wan sëmbë i ta poi ee wan piki pisi seei u dee soni Gadu taki ta sösö de nöo i ta lei sëmbë u de du sö tu, nöo di sëmbë dë o dë di möön sösö wan a dee sëmbë dee Gadu ta tii dendu.

“Ma ee wan sëmbë i ta hoi i seei a dee wëti dë liba nöo i ta lei otowan andi de kë taki, nöo hën o dë gaan heima a dee sëmbë Gadu ta tii dendu.

20 “Nöo mi taki da unu e, taa ee wan ta libi möön bunu a Gadu wojo möön dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti, nöo wan o sa dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu möönsö e.

Aki ta lei taa ja musu abi

takuhati u otowan.

Luk. 12:57-59

²¹ “Wë nõö un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sëmbë fuu a fesi taa ja musu kii sëmbë, ma ee i kii sëmbë nõö i musu kisi sitaafu fëen.

²² “Ma nõö mii taki da unu taa di sëmbë di hati fëen boonu ku di otowan fëen kaa, nõö hënseei musu kisi sitaafu tu e, kuma di sëmbë di kii sëmbë. Söseei di sëmbë di kosi di otowan fëen taku kosi nõö hënseei musu kisi sitaafu tu. Nõö di sëmbë di o kosi di otowan fëen taa a lau, nõö a musu mëni ën seei bunu, ee nasö a o go tja sitaafu a didibi faja.

Aki ta lei taa i musu seeka di taki di i ku sëmbë abi.

²³ “Nõö mi taki möön e, taa ee i go a di keikiwosu fii tja soni go da Gadu nõö hën i ko mëni taa wan sëmbë ta hoi i a bëe a wan sondi, ²⁴ nõö i musu disa di paima fii leti dë, nõö i go a di otowan go seeka di taki te i kaba bifö nõö i toona ko da Gadu di soni di i bi o dëen awaa.

²⁵ “Nõö ee wan sëmbë ta tja i go a kuutu u wan soni hedi, nõö fa i si un dë a pasi nango naandë kaa, nõö i musu biinga seei be un koti di taki wante. Biga ee i sai dë ta buuja te di felantima fii tja i go a kuutu, nõö soni i miti e. Biga dee kuutuma o buta i a dee siköutu maun, nõö dee siköutu o tuwë i go a dunguwosu. ²⁶ Nõö mi taki da i gbelin taa solanga ja paka di möni de o kai da i fii paka teee dou ku di lasiti köpösënsi, nõö ja o sa kumutu dë möönsö.

Aki ta lei fa fii biinga tjika

fii libi bunu a Gadu wojo.

Mat. 19:9; Maik. 10:11-12; Luk. 16:18

²⁷ “Wë nõö un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sëmbë fuu taa ja musu duumi ku wan mujëe na mujëe fii u wosu. Na sö de taki nõ? ²⁸ Ma nõö mii taa di sëmbë di ta luku wan mujëe kuma a kë tei ën, nõö nëen hati a tei ën kaa e.

²⁹⁻³⁰ “Dee sëmbë o, ɿfa mi ta fan aki, un musu biinga fuun du fa un sa du fii waka a Gadu pasi e. Boo taki ën sö, taa, ee di fa i ta luku soni ku di wojo fii hën ta manda i fii du hogi, nõö a möön bëtë i diki ën puu tuwë e. Nõö söseei tu ee i kë du hogi ku di leti së maun fii, nõö a bëtë i koti ën tuwë tu. Biga a sa möön bëtë da i taa wan kamian fii sinkii poi ma i feni di libi u teego möön leki de hiti i ku telu tuwë go a di didibi faja.

³¹ “De bi taki taa ee wan sëmbë tuwë di mujëe fëen nõö a musu dëen wan biifi be lanti si taa a tuwëen. ³² Ma nõö mii taki da unu taa ee wan sëmbë tuwë hën mujëe ma na manu a tei nëen wosu, nõö a mbei di mujëe naandë ko jajo mujëe e. Nõö ee wan womi go tei sö wan mujëe, nõö hënseei booko Gadu wëti tu. Biga a tei wan oto sëmbë mujëe.

Aki ta lei taa ja musu ta soi.

³³ “Un bi jei fa de bi fan ku dee gaan sëmbë fuu möön taa te i tei Gadu në soi, nõö ja musu booko di soi dë möönsö. I musu du di soni nõömö. ɿMa ee i tei wan oto soni soi, nõö di soi dë an hogi poi fu booko.ɿ

³⁴ “Ma nõö mii taki da unu taa wan musu soi möönsö e, kwetikweti. Wan musu tei liba ala soi ku ën biga ala di könubangi fu Gadu dë. ³⁵ Nõö wan musu tei di goonliba aki soi ku ën tu, biga aki di bangi fëen dë ka a ta buta futu. Nõö söseei ja musu tei Jelusalen soi ku ën biga hën da di köndë u di Gaan Könu. ³⁶ Nõö ja musu tei i hedi soi ku ën tu, biga fa i sai naandë,

ja a' kaakiti a i seei tjika fii mbei na wan niën u di uwii fii bia ko weti ee nasö baaka.

“Hën mbei wë mi taki e, taa an dë fii soi möönsö ufö di soni i taki dë tuu. Ma te joo taki wan soni nöö i fan gbelin, nöö a bunu kaa. ³⁷ Wë biga te i taki aai, a musu tan aai e. Te i taa nöönö, a musu tan nöönö. Ma ee i musu soi ufö de o tei taa tuu, nöö a go a di së u hogi kaa.

Aki ta lei fa fii libi ku i felantima.

Luk. 6:27-30, 32-36

³⁸ “Nöö un bi jei tu fa de ta taki taa ₁du ku du na wisi₁. Ee wan sëmbë booko wan së wojo fii, nöö i musu toona booko wan së wojo fëen tu. Ee wan sëmbë naki i booko tanda nöö i musu toona naki di fëen tanda booko tu. Na sö de ta taki nö?”

³⁹ “Ma nöö mii taki da unu taa wan musu puu hatiboonu a wan sëmbë liba taa te a du i hogi nöö joo du ën hogi baka e. Ee di sëmbë hogi seei, ma ja musu libi sö ku ën. Ma ee wan sëmbë naki i baai maun a i bandja jesi, nöö i bia di oto së dëen be a naki möön. ⁴⁰ Nöö ee wan sëmbë kë tja i go a kuutu fu di a kë di liba bisi fii hedi, nöö i dëen di liba bisi fii ku di basu wan tuu. ⁴¹ Ee wan sëmbë ta duwengi i fii waka ku ën wan hafu juu langa, nöö i waka ku ën wan hii juu langa e. ⁴² Ee wan sëmbë hakisi i sondi fii dëen, nöö i dëen. Ee a hakisi i soni fii leni ën, nöö i leni ën. Na niinga.

⁴³ “Nöö un bi jei de bi taki taa i musu lobi di sëmbë di ta libi bunu ku i, ma di felantima fii i sa buuse ën.

⁴⁴ “Ma nöö mii taki da unu taa un musu lobi dee felantima fuunu e. Un musu ta begi da dee sëmbë dee ta du hogi ku unu. ⁴⁵ Nöö te un du sö kaa, nöö woon djeesi unu Tata a liba kuma miii fëen gbelingbelin. Wë biga fa a sai dë, nöö te di sonu fëen ta jabi, nöö a ta jabi da dee bunu sëmbë ku dee hogi wan tuu. Te tjuba fëen ta kai, a ta kai te dou a hii sëmbë, dee ta libi bunu nëen wojo ku dee an ta libi bunu nëen wojo tuu.

⁴⁶ “Nöö ee i ta lobi dee sëmbë dee ta lobi i nöö, ma ja ta lobi dee felantima fii, nöö un paima fëen seei joo feni? Biga sö nöö dee hogisonima u di goonliba aki ta libi u de kaa. ⁴⁷ Ee i ta fan ku dee sëmbë i ku de ta fii nöö, nöö na wan apaiti soni i du dë e. Sö nöö dee sëmbë u di goonliba aki ta libi dee an sabi na wan wojo soni u Gadu möönsö. Ma i musu libi bunu ku hii sëmbë.

⁴⁸ “Wë nöö mi taki e, taa un musu biinga be un libi söndö föutu te dou, leti kumafa unu Tata di dë a liba ala ta libi söndö föutu te dou.”

Nöö sö Masa Jesosi ta lei dee sëmbë.

6

Aki ta lei taa ja musu du soni

u feni në.

¹ Nöö Masa Jesosi toona nango dou ku di lei fëen eti. A taa: „Haika e, dee sëmbë, ee woon du wan soni fuun dini Gadu, nöö wan musu du ën fuun feni në a libisëmbë e. Biga ee i du ën fu sö hedi, nöö wan o kisi na wan paima a unu Tata a liba. Kaba u di taki di dë kaa.

² “Nöö söseei tu, ee joo da wan sëmbë wan soni fii puu ën a fuka, nöö ja musu tei ën ta bai basia a ganda mindi e, kumafa dee sëmbë ta pëe deseei u bumbuu sëmbë ta du. Biga de ta hopo a dee keiki ee nasö a sitaati ta bai ta konda soni u hii sëmbë musu si de taa sö de du wan gaan bumbuu soni. Nöö na sö un musu du, dee sëmbë. Biga mi taki da unu taa fa i si de

du ën dë, nöö de an o kisi oto paima fëen a Gadu möönsö, biga de kisi di paima u de kaa.

³ “Ma te joo puu wan sëmbë a fuka, nöö i musu du ën a wan tjubi fasi kuma leti maun fii an saandi töötömaun fii ta du, töötömaun an saandi leti maun ta du. ⁴ Nöö di Tata fuu di ta si hii soni ee a tjubi seei, nöö hën o si ën nöö a o da i paima fëen.

Aki ta lei fa fii begi.

Luk. 11:2-4

⁵ “Nöö söseei tu, te joo begi nöö ja musu ta du ën kumafa dee sëmbë ta pëe deseei u bumbuu sëmbë ta du. Biga de lobi u hopo begi a keiki dendu ee nasö a ganda mindi, be hii sëmbë musu si taa sö de sabi u begi tjika. Mi taki da unu taa fa i si dee lö sëmbë sai dë, de an o kisi na wan wojo soni a Gadu e. Tuu fëen seei wë di dë kaa.

⁶ “Ma te joo begi, nöö be i go fii a i dendu wosu nöö i tapa i döö, nöö i begi i Tata ka i dë tapatapa döö dë te i kaba. Nöö i Tata di ta si andi ta pasa a tjubii, hën o da i di paima fii.

⁷ “Nöö te joo begi tu, nöö ja musu ta hai di fan nango langalanga nöömö e, kumafa dee sëmbë u di goonliba aki dee an sabi Gadu ta du. Fa de sai u de dë, de ta mëni taa te de ta begi longi sö nöö Gadu musu u jei de. ⁸ Ma na sö un musu begi e. Biga ufö un go u go begi seei, nöö Gadu sabi gaanduwe kaa andi ku andi un abi fanöudu.

⁹ “Ma te woon begi, nöö a di fasi aki un musu begi e, dee sëmbë:

Ke, u Tata a liba o,
hii sëmbë musu lesipeki i e,
sabi taa i dë bumbuu limbolimbo.

¹⁰ U begi taa di Tii fii musu paaja a hii goonliba,

be di fii kë pasa a goonliba aki leti kumafa a ta pasa a i a liba ala.

¹¹ Nöö u begi i tu, fii da u dee soni u abi fanöudu fuu pasa u libi tide.

¹² Nöö u begi i o,

be i puu u a bëë fu dee hogi dee u ta du,

leti kumafa i si u ta puu dee otowan fuu a bëë fu dee hogi de ta du u.

¹³ Nöö u begi i,

taa na disa u da dee soni dee sa hai u tja go a di së u hogi e,

ma puu u a di didibi maun.

Sö fuun begi e, dee sëmbë.

¹⁴⁻¹⁵ “Biga mi taki e, taa ee un ta hoi sëmbë a bëë u dee hogi de ta du unu, nöö unu Tata a liba ala o hoi unu a bëë tu e, u dee hogi dee un ta du. Ma ee un puu di otowan fuunu a bëë, nöö unu Tata a liba ala o puu unu a bëë tu.

Aki ta lei fa fii begi söndö njan.

¹⁶ “Nöö mi taki da unu möön e, taa te woon hoi begi söndö njan, nöö wan musu dë gudjuu kuma dee sëmbë dee ta mbei deseei u bumbuu sëmbë. Fa de sai u de dë, de ta gudju fesi fu hii sëmbë musu si taa aai, de da bumbuu sëmbë, sö de ta hoi begi tjika söndö njan. Nöö mi taki da unu taa fa i si de ta du naandë, tuu u de seei di dë kaa e. De an o kisi na wan kodo soni a Gadu möönsö.

¹⁷ “Ma te joo hoi begi söndö njan, nöö be i wasi te i kaba, lo’ fatu a sinkii, kan i uwii te i kaba, seeka, ¹⁸ be sëmbë an musu sabi taa sö i ta hoi begi söndö njan. Nöö di Tata fii di ta si hii soni ee a dë tjubitjubi seei, nöö hën o sabi nöö a o da i wan paima.

Aki ta lei taa na dee gudu u goonliba aki da di gaan soni.

Luk. 11:34-36, 12:22-31, 33-34, 16:13

¹⁹ “Wë nöö mi taki möön e, dee sëmbë, taa wan musu biinga fuun abi hia gudu a goonliba aki. Biga aki kopikopi sa njan dee gudu fii, ee nasö sukufu sa poi de. Fufuuma sa ko fufuu hii dee soni i abi tja go, i fika ku maun tjololoo. Sö di libi a goonliba aki dë kaa. ²⁰ Hën mbei i musu biinga fii libi a sö wan fasi taa i ta lai gudu a Masa Gadu Köndë. Biga ala kopikopi an o ko njan mën, sukufu an o kisi ën, fufuuma an o ko dou dë u fufuu ën tja go. Nöö ala fii tjubi dee gudu fii e. ²¹ Biga ka gudu fii dë, nöö naandë di hati fii ta dë tu. Sö wë a dë e, dee sëmbë.

²² “Boo taki ën sö taa di wojo fii di dë a i sinkii dë, nöö a dë kuma wan lampu faja fii sa si soni limbolimbo. Nöö te i ta si soni sö kaa, nöö hii libi fii o dë ghegedee limbolimbo. ²³ Ma nöö ee i ta luku dee soni u di goonliba aki ku di wojo fii söndö i mëni Gadu, nöö joo fika a dungu. Di wojo fii di bi musu heepi i fii si soni limbolimbo an heepi i möönsö, ma i fika leti a dungu dë.

²⁴ “Haika e, dee sëmbë, na wan sëmbë sa dini tu masa makandi e. I musu fu lobi wan möön wan, ee nasö joo hëngi a wan möön wan. Nöö söseei tu, ja sa waka a Masa Gadu baka ku dee gudu u goonliba aki baka makandi e, kwetikweti.

Aki ta lei taa Gadu ta sölugu

di sëmbë ta waka nëën baka.

²⁵ “Nöö mi taki da unu taa ja musu ta a’ bookohedi ta hakisi taa: ‘Maingë, andi seei mi o feni u njan?’ nasö ‘Unsä mi o feni wata u bebe baa?’ nasö i ta hakisi taa: ‘Naasë seei mi o feni koosu u mi tapa di sinkii u mi aki?’ Nönö, na sö i musu ta pakisei e. Biga fa i feni libi a Gadu dë kaa, nöö an bunu möön soni u njan ku soni u bebe nö? Nöö di sinkii fii wë? An bumbuu möön di koosu fii bisi nëën nö? ²⁶ Wë nöö di Gadu da i dee gaan soni naandë kaa, nöö an sa da i dee möön piki soni kuma njanjan ku koosu tu nö?

“Un luku dee fou ta buwa ta lontu a liba ala. Fa de sai naandë, nöö de aan goon ta paandi fu de sa feni njanjan. De an abi na wan suwa möönsö ka de sa tjubi njanjan tu. Ma de ta njan kädë biga di Tata fii di dë a liba ala ta sölugu de. Wë nöö mi taki da unu taa un bumbuu gaanfa möön dee fou e!

²⁷ “Fa un dë aki sö, undi fuunu sa libi tjë sö seei pasa möön leki fa Gadu bi buta da i, fu di i ta booko hedi mbei? Na wan sëmbë e! ²⁸ Wë ee ja sa heepi i seei a dee pikipiki soni dë, nöö andi i ta booko hedi ku koosu soni u du?

“Un luku dee folo naandë, fa de hanse. Ma na deseei ta mbei dee bisi u de, nöö de an ta wooko u de bai de tu. ²⁹ Ma nöö mi taki da unu e, taa fa Könu Salumon bi ta bisi dee gaan waiti bisi fëën seei, ma dee bisi fëën an bi ta hanso kuma dee folo naandë.

³⁰ “Nöö fa Gadu ta bisi dee söso uwii ku hanse folo dë, an dë taa de ta sai dë longi seei. Te mamate i si taa de dë sö hanse, te u sapate de puu kai dëe u de tja go tjuma. Wë nöö unu wë? Na möön hesi Gadu o sölugu unu ku soni u bisi tu nö? Ee, dee sëmbë aki, unfa seei a waka te nöö di biibi fuunu piki sö baa?

³¹ “Fëën mbei mi taki da unu taa, wan musu ta booko hedi taa: ‘Maingë, unsë woo feni soni u njan? Unsë woo feni wata u bebe? Unfa woo feni koosu u bisi?’ ³² Mi taki da unu taa dee sëmbë an dë ku Masa Gaangadu

a wan sē, de ta a' bookohedi a dee lö pei soni dē. Ma unu Tata a liba bi sabi gaanduwe kaa taa un abi dee lö soni naandē fanöudu. ³³Ma nöö a di fosu kamian un musu biinga fuun ta dē a di Tii u Masa Gadu dendu ta libi kumafa a kē, nöö hii dee soni u taki dē tuu woon feni.

³⁴“Nöö sö mi ta taki da unu e, dee sēmbē, taa ja musu abi bookohedi fu dee soni fu amanjan, biga te amanjan dou, nöö a sa sölugu fēen seei. Nöö hiniwan daka ta abi hēn soni fii booko hedi nēen te tjika kaa.”

7

Aki ta lei taa i musu seeka i seei ufö i suku otowan u seeka.

Luk. 6:37-38, 41-42

¹Nöö hēn Masa Jesosi ta fan eti, a taa: “Wē nöö mi taki da unu taa na kuutu sēmbē e, nöö sēmbē an o kuutu i tu. ²Biga fa i si i ta kuutu sēmbē dē, nöö söseei de o toona kuutu i baka. Biga ku di wan seei maaka di i tei maaka di otowan fii, nöö ku en seei a o toona maaka i baka.

³“Boo taki en sö taa i ta si wan sakisi a i baaa wojo, ma nöö wan gaan gindi baliki dē a i seei wojo, ja ta si en. ⁴Nöö hēn i sai dē ta taki da di otowan fii taa: ‘Tan e womi, be mi puu di sakisi a i wojo da i,’ ma nöö di gaan gindi baliki dē leti a i seei wojo goboo naandē. ⁵I bödjēema, fa i si i ta mbei i seei gaan bumbuu sēmbē möön di otowan fii naandē, faandi mbei ja sa puu di gaan baliki di dē a i seei wojo, nöö joo si möön limbo fii puu di sakisi a di otowan fii wojo?

Aki ta lei taa i musu sabi

ku ambē i ta fan.

⁶“Nöö mi taki möön e, taa i musu ta mēni i seei ku di sēmbē di joo ta konda wan bumbuu soni da. Biga te i tuwē wan bumbuu soni da dagu, nöö a o disēen dē bia ko kisi i njan tēnē pisipisi. Nöö söseei tu, ee joo tuwē bumbuu soni da hagu, an o si en u soni. Ma a o bia makisēen ku futu fiönfiön pasa go fēen.

Aki ta lei taa Gadu o piki

ee i begi en.

Luk. 11:9-13

⁷“Nöö un haika e, dee sēmbē. Un musu ta begi Masa Gaangadu soni, nöö woon kisi. Un musu ta suku soni nēen, nöö woon feni. Un musu ta naki en döö nöömö, nöö a o jabi döö da unu. ⁸Wē biga di sēmbē di ta begi Gadu, nöö hēn o kisi. Di sēmbē di ta suku soni nēen, nöö hēn o feni. Di sēmbē ta naki en döö, nöö hēn a o jabi döö da. ⁹Biga kumafa un dē akí, ee di mii fii hakisi i wan pisi bēēē, undi fuunu o go tei sitonu dēen? ¹⁰Ee a hakisi wan pisi fisi nöö joo go tei wan pisi sindeki tja ko dēen ö? Wē nōnō, ja o du sö e. ¹¹Biga hii fa i si hati fii an dē bumbuu te dou seei, ma i ta da dee mii fii bumbuu soni. Nöö di Tata fuunu di dē a liba ala wē? Na möön hesi a o da un bumbuu soni te un begi en nö?

¹²“Nöö mi taki e, i musu libi ku sēmbē leti kumafa i seei kē u de musu libi ku i tu. Biga te i libi sö kaa, nöö hēn da i piki di mama u hii dee wēti dee Gadu bi buta Mosesi ku dee fesiten tjabukama u de sikifi buta a di Buku fēen.

Aki ta lei tu pasi dee dē

u sēmbē waka.

Luk. 13:24

13-14 “Wë dee sëmbë, fa u dë a goonliba aki, nöö tu dööbuka dë di sëmbë ta denda e, wan gaan wan ku wan piki wan. Nöö un musu biinga fuun denda a di piki wan. Biga ee i denda a di gaan wan nöö joo go dou a di didibi faja. Nöö di pasi di ta tja i go a di döö dë baai e, nöö an taanga u waka. Hia sëmbë ta tei ën. Ma ee i denda a di piki döö nöö joo feni di libi u teego. Ma di pasi di ta tja i go dou a di piki döö dë piki tu, nöö a taanga u waka. Nöö biti sëmbë ta waka nëen.

Aki ta lei taa i musu köni ku ganjansëmbëma.

Luk. 6:43-46, 13:25-27

15 “Nöö mi taki e, dee sëmbë, taa un musu mëni unu seei bunu ku dee sëmbë dee ta waka ta ganjan sëmbë taa de ta tja Gadu buka, ma na Gadu hën manda de. Dee lö sëmbë naandë, de dë leti kuma wan takumbeti di bisi sikafu puuma te a kaba, nöö a go a dee sikafu dendu ta mbei kuma hënseei da sikafu tu. Ma hii fu di dë takumbeti hati a abi. Sö dee ganjansëmbëma ta libi. 16 Ma fa de o ko dë seei, joo sabi de e, biga joo si a di libi u de taa ganjansëmbëma de dë.

“Biga ja sa booko bumbuu fuuta a matunga e. 17 Di pau di bi ta pai bumbuu njanjan nöö bumbuu njanjan nöö a o ta pai nöömö, nöö di pau di an bi naa pali bumbuu njanjan nöö an o pai ën möönsö. 18 Wan bumbuu pau an sa pai poipoi njanjan, söseei wan poipoi pau an sa pai bumbuu njanjan. 19 Nöö ee wan pau dë an ta pai bumbuu soni möönsö, nöö de o faa ën ghoogboo tuwë a gufalu tjuma puu dë. 20 Hën mbei wë mi taki taa i sa sabi dee sëmbë u bi taki dë a di libi u de.

21 “Biga na hii sëmbë di ta kai mi ‘Masa’ ta dë a di Tii u Gadu dendu fu de dou nëen köndë e. Ma dee sëmbë dee ta du dee soni dee mi Tata kë, nöö de nöö o dou nëen köndë.

22 “Nöö hën mbei te di gaan kuutu daka dou, nöö mi o jaka sëmëni sëmbë puu a mi fesi taa ma sabi de. Nöö de o fia taa: ‘Masa, unfa wë? Na u bi da sëmbë buka a i në nö? Na u bi jaka sëmëni gadu puu a sëmbë hedi ku di në fii ö? Sëmëni hia gaan foondo wooko u bi du a i në, nöö unfa a waka ja sabi u?’

23 “Nöö mi o piki de taa: ‘Ambë? Mi? Na wan ten seei mi bi sabi unu möönsö e. Un waka pasa kumutu a mi fesi naandë, un takusëmbëma!’ ”

Aki Masa Jesosi da di oto u de tu wosu sëmbë ta mbei.

Luk. 6:47-49; Maik. 1:22

24 Nöö hën Masa Jesosi da wan oto möön, a taa: “Ee wan sëmbë i ta jei dee soni mi ta fan ku unu aki nöö i tei de fu tii i libi, nöö sö wan sëmbë mi ta si ën kuma wan gaan fusutan sëmbë di go u go mbei wan wosu fëen. Nöö a seti ën ku wan goonsei taangataanga gingin kuma sitonu. 25 Nöö di a mbei di wosu te a kaba, nöö hën wan gaan tjuba kai a mundu bigi möön hii soni singi di kamian zuuu pii, gaan ventu ko tee ta naki di wosu. Tee a pasa go, di wosu dë fëen gingin a pë naandë eti. An booko kai seei möönsö, biga de seti ën bunu.

26 “Ma nöö di sëmbë di ta jei di lei u mi aki, ma an tei ën faa libi kumafa mi taki, nöö hën mi ta si kuma wan gaan don sëmbë di mbei di wosu fëen a sandu liba. 27 Nöö hën wë tjuba kai singi di kamian dë pii, di ventu ta böö ta naki di wosu te wan pisi hën a booko kai djolou kaba a sösö fijaa.”

Nöö a sö wan fasi Masa Jesosi lei dee bakama fëen tefa a kaba. 28 Nöö fa a fan dë, hii sëmbë tuu foondo gaanfa seei. 29 De taa: “Di sëmbë aki sö, an dë kuma dee Sabima u Wëti e. Biga hën, a ta konda soni da u gbelin seei kuma hënseei da basi fëen.”

8

*Aki Masa Jesosi kula**wan tjinama.**Maik. 1:40-45; Luk. 5:12-16*

¹ Nöo hën Masa Jesosi bazia di kuun ko a goon, nöo hën dee gaan hia sëmbë ku ën bi dë ala, hën de dë nëen baka ta ko. ² Te wan pisi hën wan sëmbë waka ko nëen, hën a tjökö kini a goon nëen fesi. Di sëmbë aki siki tjina siki hën a begi Masa Jesosi taa: “Masa o, gaantangi, ee i kè, nöo i kula mi be mi ko bunu baa.”

³ Hën Masa Jesosi tuwë maun panjëen, hën a taki dëen taa: “Aai, mi kè. Ko bunu fii e.” Nöo hën wantewante dë hën a ko bunu. Sinkii fëen limbo gbegedee.

⁴ Nöo hën Masa Jesosi bai ën taa: “Womi, fa joo go aki, nöo na konda di soni aki da na wan kodo sëmbë e. Ma be i waka tololoo go a di begima u keiki be de si taa i ko bunu. Nöo i tja di paima go paka Masa Gadu kumafa di wëti dë taa te wan sëmbë i ko bunu u sô wan siki nöo sô i musu du.”

*Aki ta lei fa wan sodati hedima biibi Masa Jesosi tjika.**Luk. 7:1-10*

⁵ Nöo a baka u di dë, hën Masa Jesosi toona go a Kapenaumi. Nöo fa a go dou naandë, hën wan hedima u dee Loomë köndë sodati ko nëen. ⁶ Hën a taki dëen taa: “Masa o, mi ko a i aki. Wan u dee futuboi u mi suwaki teee piki sô fika a dëdë. A dë a wosu kandikandi, nöo a dë a gaan fuka seei te an sa buli. Nöo hën mi ko a i ko begi i gaantangi be i kulëen da mi.”

⁷ Hën a piki ën taa: “Söo, mati mi jei. Mi o go nëen.”

⁸ Ma nöo hën di sodati hedima toona taki dëen taa: “Wë Masa o.”
A piki.

A taa: “Ma bumbuu tjika sô e, fii ko a mi wosu. Ma nöo i sabi nö? Be i fan leti ka i si i sai aki nöo, nöo di futuboi u mi o ko bunu kaa. Biga sô mi sabi taa i abi taki tjika.

⁹ “Biga miseei, fa mi dë aki, mi sabi andi da taki. Biga mi dë a sëmbë basu kaa, nöo miseei abi sëmëni sodati a mi basu tu. Nöo ee mi taki da wan u de taa be a go ala, nöo a o go. Ee mi taki dëen taa be a ko aki, nöo a o ko. Ee mi manda wan u dee futuboi u mi faa du wan soni, nöo a o du ën.

“Nöo söseei mi sabi taa i abi taki tu, te a siki liba seei. Nöo hën mbei mi taa fii fan leti ka i dë aki nöo, nöo di futuboi u mi o ko bunu kaa.”

¹⁰ Nöo di Masa Jesosi jei fa di sodati hedima fan dë, nöo a bigi dëen tee na soni. Hën a fan ku dee Dju sëmbë dee ta waka ku ën dë taa: “Dee sëmbë, i si fa di sëmbë aki fan ö? Wë mi taki da unu seei gbelin taa, fa mi ta waka ta lontu a u Isaëli köndë aki, nöo ma si di biibi u di sëmbë aki wan daka e. Ma nöo hën an dë Isaëli sëmbë seei faa musu biibi sô.

¹¹ “Nöo un mëni unu seei e. Biga mi taki da unu taa sëmëni sëmbë na u Dju [kuma di sodati hedima i si aki] o kumutu a dee peipei köndë u goonliba ko biibi a mi disa unu. Nöo de o go sindo makandi ku dee gaan sëmbë fuunu, dee Abahamu, Isaki, Jakopu sô, ka Masa Gaangadu dë könu, ta njan di gaan piizii. ¹² Ma nöo un dee sëmbë bi musu feni di piizii dë, nöo woon fika söndö ën e. Dee basia u Gadu Köndë o tuwë unu go a döo a dungudungu ala, nöo na ala woon dë ta bai ta kai olo ta njan tanda, ma an o heepi möönsö.”

¹³ Nöo di a bai de sô kaa, nöo hën a bia fan ku di sodati hedima awaa, a taa: “Mati o.”

Hën a piki.

Hën a taa: “Toona go fii a wosu e. Di soni di i kë, nöö a pasa leti kumafa i biibi naandë.” Nöö fa a fan dë, nöö hën di juu dë seei hën di futuboi u di sodati ko bunu kaa.

Aki Masa Jesosi kula Petuisi mai ku sëmëni oto sëmbë.

Maik. 1:29-34; Luk. 4:38-41

¹⁴ Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë, hën a go a di bakama fëen de kai Petuisi wosu. Nöö hën a go si di mai u Petuisi sikisiki pëtëëë a bedi naandë. Fëbë nöö kisi ën sò. ¹⁵ Nöö hën a tëndë maun panjëen, hën di mujëë ko bëtë wantewante. Nöö hën a hopo go seeka soni u njan da Masa Jesosi.

¹⁶ Hën di sapate buka dë seei, hën de ta tja wanlö hia sëmbë ta ko a Masa Jesosi faa musu kula de. Sëmëni u dee sëmbë naandë dë ku soni a hedi, nöö hën Masa Jesosi ta jaka de ta puu a de. Wan wöutu nöö a ta taki, nöö dee soni ta kumutu a de liba go kaa. Sö a abi kaakiti tjika, nöö sò a kula hii dee suwakima de tja ko nëen dë tuu.

¹⁷ Nöö fa Masa Jesosi ta du dë, nöö a kai makandi ku di soni di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a fesi di a taa: A tei dee suwaki fuu ku dee siki fuu tuu tja go. A puu de a u liba.

Aki Masa Jesosi ta fan ku tu sëmbë dee kë ko nëen baka.

Luk. 9:57-62

¹⁸ Nöö hën de dë te wan pisi, hën Masa Jesosi si fa dee hia sëmbë ko ta lontu ën, nöö hën a fan ku dee bakama fëen taa: “Un boo koti wata go a di oto së banda ala ufö e.”

¹⁹ Ma nöö di juu dë, hën wan u dee Sabima u Wëti ko a Masa Jesosi.

A kai ën taa: “Mësitë.”

A piki.

A taa: “Mi kë ko ta waka ku i o, hii kamian ka i nango.”

²⁰ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “.I fan bunu e, mati. Ma fii waka a mi baka na sösö soni e.” Biga fa dee mbeti ta dë a sabana dë, nöö de abi baaku ta libi. Söseei dee fou dee ta buwa ta lontu i si dë, nöö de abi wosu a dee pau hedi. Ma nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, ma abi kamian ka mi ta duumi e.”

²¹ Nöö hën wan oto sëmbë bi dë ku ën dë tu, hën a taki dëen taa: “Wë miseei kë waka ku i tu, ma te mi tata dëdë mi bei te mi kaba bifö.”

²² Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mati o, be dee sëmbë dee dë paatipaati ku Gadu bei de na de e. Ma be i ko go ku mi nöö.”

Aki Masa Jesosi du wan gaan foondo soni a wata liba.

Maik. 4:35-41; Luk. 8:22-25

²³ Nöö hën Masa Jesosi subi a boto, hën ku dee bakama fëen, ²⁴ hën de ta koti nango a di oto së banda. Ma te u de mëni, hën wan gaan ventu ko, a bigi möön hii soni. Hën di wata ta seki nango a di boto dendu tee kuma a sa singi di boto. Ma hii u di dë, Masa Jesosi dë pii a wan kamian u di boto ta duumi.

²⁵ Nöö hën dee bakama fëen kule go nëen go kai ën taa: “Masa o! Masa!”

Hën a piki.

De taa: “Heepi u o! Woo kaba a wata!”

²⁶ Hën a taki da de taa: “Womi, andi un ta fëëë sò u du? Piki nöö di biibi fuunu piki sò nöö?”

Nöö fa a fan dë, hën a hopo gandji da di ventu ku di wata taa: “Un tan pii!” Nöö wantewante dë hën di wata kötö pii. Di ventu kaba.

²⁷ Nöö di dee bakama fëen si sô kaa, nöö a foondo de te na soni. De luku de na de taa: “Womi, ambë seei da di sëmbë aki, womi? Te a fan ku ventu ku wata nöö de ta piki. A bigi da u o. Poosian nöö a abi sô.”

Aki Masa Jesosi puu wanlö taku soni a tu sëmbë liba.

Maik. 5:1-20; Luk. 8:26-39

²⁸ Nöö hën de go dou a oto banda a di pisiwata u dee Galasëni sëmbë. Nöö fa de kumutu a tela naandë, hën de ko miti ku tu womi ta libi a wan geebi naandë. Dee sëmbë dë, de dë ku wanlö taku soni a de liba, nöö de ta hogi tee na wan sëmbë tjika u ko a di kamian ka de sai dë.

²⁹ Nöö di de si Masa Jesosi kaa, hën de bai kai logologo wolo taa: “Ambë ta ko dë, ju di Mii u Gaangadu dë! I ta ko fii da u sitaafu bifö di daka dou nö?” Sô de bai.

³⁰ Nöö di juu dë, wanlö hia hagu bi dë te ala ta pii soni ta njan. ³¹ Hën dee taku soni dee dë a dee sëmbë liba naandë begi Masa Jesosi taa: “Wë ee joo jaka u puu aki, nöö gaantangi da u pasi fuu go a dee hagu ala.”

³² Hën Masa Jesosi piki de taa: “Un go!” Nöö fa a fan dë, wantewante hën de kumutu a dee sëmbë liba go a dee hagu. Nöö hën dee hagu kule ku baai gbulululu bazia wan kununu dë teee go kai a wata djolou dëdë tuu fijaa.

³³ Ma nöö di dee sëmbë bi ta luku dee hagu si sô, nöö hën de kule go a ganda go konda taa sô wan soni pasa ku dee sëmbë dee bi dë ku dee taku soni a hedi naandë. ³⁴ Nöö hën hii di köndë booko gililii ko miti ku Masa Jesosi. Nöö hën de begi ën taa gaantangi, be a kumutu a di pisiwata u de dë go fëen a oto kamian.

9

Aki Masa Jesosi kula wan lanma.

Maik. 2:1-12; Luk. 5:17-26

¹ Wë nöö di dee Galasëni sëmbë taki sô, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona subi a boto. Hën de koti wata toona go a di oto së banda ka de bi kumutu, hën de go a di köndë ka Masa Jesosi ta libi.

² Nöö fa de ko dou, hën de tja wan lan sëmbë ko nëen faa kulëen. A dë kandikandi a wan kama liba. Nöö di Masa Jesosi si fa dee sëmbë dee tja di womi ko nëen dë ta biibi ën tjika, hën a taki da di womi taa: “Womi, na fëëë e. Masa Gaangadu da i paadon u dee hogi dee i bi du. An o hoi i a bëë möön.”

³ Ma nöö so u dee Sabima u Wëti sai naandë, hën de kuutu ku de na de taki taa: “Womi, un luku fa a ta mbei kuma hën da Gadu.”

⁴ Ma nöö Masa Jesosi saandi de ta pakisei kaa, hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, unfa un ta mëni hogi u mi a unu hati sô?”

⁵ “Be mi hakisi unu wan soni. Fii taki da sô wan sëmbë taa Gadu puu ën a bëë, naa fii taki dëen taa be a hopo waka go, undi u dee tu soni sa möön fukë u taki ku buka? Na di fosuwan nö? Biga sëmbë an sa go a Gadu faa go hakisi ee di soni i taki dë ee tuu, ee ganjan.”

⁶ “Ma nöö un luku, mi o toona fan ku di womi aki möön. Nöö joo si fa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki abi makiti tjika tuu u puu di sëmbë aki a Gadu bëë.”

Hën a bia fan ku ën taa: “Womi.”
A piki.

A taa: “Mi taki e, hopo taanpu, nöö i tei di kama fii, nöö i go a wosu.”

⁷ Nöö fa a fan dë, hën wantewante sô hën di womi di bi dë lanlan dë hopo vu taanpu a hii dee sëmbë fesi naandë. Hën a tei di kama fëen hën a waka go fëen nëen wosu.

⁸ Nöö fa di soni pasa naandë, hën dee hia sëmbë bi sai dë da Masa Gadu tangi e. De gafëen seei fu di a da libisëmbë sô wan gaan kaakiti.

Aki Masa Jesosi kai Mateosi

faa ko dë bakama fëen.

Maik. 2:13-17; Luk. 5:27-32

⁹ Nöö hën Masa Jesosi kumutu dë, hën a ta waka nango. Te wan pisi, hën a si mi, Mateosi, dë sindosindo a mi kantoo naandë ta pii lanti möni.

Hën a kai mi taa: “Mati.”

Hën mi piki.

Hën a taa: “Ko go ku mi e. Ko ta waka a mi baka.”

Hën di a kai mi sô, hën mi hopo wante ko ta waka nëen baka.

¹⁰ Nöö baka u di dë, nöö hën mi kai Masa Jesosi ku dee oto bakama fëen fu de ko njan ku mi a mi wosu. Nöö fa u go sai dë, nöö wanlö oto sëmbë ko dë tu, dee ta pii lanti möni kuma miseei, ku wanlö oto sëmbë lanti ta si kuma poipoi sëmbë u di köndë, de tuu ko makandi a mi Mateosi wosu naandë.

¹¹ Nöö hën dee Faliseima ko si u dë, hën de bigi ta buja ku dee oto bakama u Masa Jesosi taa: “Unfa a waka di mësitë fuunu ta sindo ku dee pii-lanti-mönima ku dee oto poipoi sëmbë u di köndë ta njan a wan tafa?”

¹² Nöö fa de fan dë, hën Masa Jesosi jei gbolo. Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë un haika, mi o hakisi unu wan soni.”

Hën de taki aai.

Hën a taa: “Ambë un sabi abi data fanöudu, dee sëmbë dee dë bumbuu naa dee sikima?”

¹³ Hën a taa: “Mi o tei wan soni fu Gadu Buku konda da unu e, nöö un musu pakisei bunu ee andi a kë taki. Gadu taki e, taa:

Fa un ta tja dee mbeti ta ko ta kii da mi aki,

nöö na dee lö soni dë mi kë e.

Ma mi kë fuun abi tjalihati u sëmbë.

Hën nöö wë mi ta suku a unu.

Sô di Buku taki.

“Wë nöö fa mi ko a goonliba aki, nöö ma ko u kai un dee gaan bumbuu sëmbë e. Nönö. „Biga mi si taa un dë fa un kë kaa.” Ma mi ko u ko kai dee sëmbë dee sabi taa de an ta libi bunu kuma dee aki, be de bia libi fu mi sa heepi de puu de a dee hogilibi u de.” Sô Masa Jesosi fan ku dee Faliseima.

Aki dee bakama u Johanisi

di Dopuma ko hakisi

Masa Jesosi wan soni.

Maik. 2:18-22; Luk. 5:33-39

¹⁴ Nöö baka u di dë, hën dee bakama u Johanisi di Dopuma ko a Masa Jesosi. Hën de taa: “Wë u ko a i aki ko hakisi i wan soni. So juu u ku dee Faliseima ta begi söndö njan kumafa di wëti taki, wë ma wa ta si i ku dee bakama fii ta du sô. Un ta njan ta bebe kodo. Nöö u kë sabi faandi mbei.”

¹⁵ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Haika e. Te wan womi ta tööu, nöö te de dë a di piizii dendu nöö dee sëmbë di tööuma bi tei u ta seeka soni

dëen, nöö de ta wai biga a dë leti a de dendu naandë. Ma nöö te di juu dou de ko puu ën a de dendu bifö de o dë söndö njan ta kusumi awaa.

„Ma nöö fa mi ta fan ku unu aki, ma a sa toobi unu fuun tei.”¹⁶ Biga de an ta tei wan njunjun koosu pisi lapu wan awoo koosu e. Biga te i wasi ën, nöö di njunjun koosu o hai disa di awoo wan, nöö di soni o ko möön hogi.

¹⁷ “Söseei de an ta tei njunjun diingi lai a wan awoo mbeti kakisa saku e. Biga di njunjun diingi o soopu, ma nöö di saku an o sa soopu möön biga a gaandi kaa. Te wan pisi a o basiti gboo latja, tuwë di diingi tuu fiaa. Nöö a ko dë taa di saku ku di diingi tuu kaba a sösö.

“Ma njunjun mbeti kakisa saku fii tei, nöö i lai di njunjun diingi nëen te i kaba e. Nöö te di diingi ta soopu nöö di saku seei o ta soopu tu. Nöö di diingi o dë bumbuu nöö di saku seei o dë bumbuu tu.”

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëe ku wan mujëe mii.

Maik. 5:21-43; Luk. 8:40-56

¹⁸ Nöö Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöö hën wan fesima u Dju keiki ko suti kini a goon nëen fesi. Hën a taki dëen taa: “Mësitë o, mi ko a i aki ko begi i taa wan mujëe mii u mi suwaki teee fa u dë aki a dë seei a dëdë ku libi maun. Nöö hën mi ko hakisi i ee i sa ko buta maun nëen da mi be a toona ko libi.”

¹⁹ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, mati. Un boo go.”

Nöö hën a hopo, hën ku u dee bakama fëen, hën u nango.

²⁰ Te wan pisi hën wan mujëe waka ko a u baka dë. Nöö di mujëe dë bi abi wan siki, tuwalufu jaa longi soni ta kule nëen an ta koti möönsö. Ma nöö di a si Masa Jesosi ta ko dë, hën a waka saapi ko nëen baka, hën a panjan di koosu buka fëen tjë sö. ²¹ Biga a ta pakisei nëen hati taa: “Ee mi sa nama tjë seei a di koosu fëen, nöö mi libi kaa.”

²² Nöö fa u taki dë, hën Masa Jesosi bia luku, hën a si di mujëe. Hën a taa: “Mujëe o, na fëeë e. Di biibi di i abi a mi liba dë heepi i kaa.” Nöö wantewante seei di mujëe ko bëtë gbededee u di siki fëen.

²³ Nöö hën Masa Jesosi nango te a di wosu u di hedima u keiki di bi kai ën dë. Nöö fa a go dou, hën a si wanlö baakuma sai dë kaa ta böö foloiti, „kumafa di guwenti fuu dee Dju sëmbë dë te wan sëmbë dëdë.” Hia sëmbë sai dë ta bai ta këe tee di kamian ta mbei wööö seei, biga de si taa di mujëe mii dëdë kaa.

²⁴ Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Dee sëmbë, un hai kumutu aki da mi pasi. Biga na dëdë di mii dëdë e. Duumi nöö a ta duumi.” Ma nöö di de jei a taki sö, nöö hën dee hia sëmbë dë lafu ën mbei ën fa te a bigi.

²⁵ Nöö hën dee sëmbë dee abi di wosu mbei dee sëmbë go a döö. Hën Masa Jesosi pasa go dou ka di mujëe mii dë, hën a panjëen a maun. Nöö fa u mbei dë, wantewante naandë hën di mujëe mii weki hopo taanpu.

²⁶ Nöö fa a du dë, hën di soni bigi da sëmbë tee di buka paaja dou hii di pisiwata naandë tuu taa sö wan foondo soni Masa Jesosi du.

Aki Masa Jesosi kula wanlö sëmbë möön.

²⁷ Nöö hën Masa Jesosi kumutu naandë. Hën a ta waka nango te wan pisi, nöö hën tu bookowojoma ta ko nëen baka ta bai seei ta kai ën taa: “Na i da di bakamii u Könu Dafiti ö, „di Gadu bi paamusi taa a o manda ko faa heepi u.” U begi i gaantangi, be i a’ tjalihati fuu nöö i heepi u!” Sö de ta bai ta ko nëen baka nöömö. Ma Masa Jesosi an piki de möönsö, a pasa go fëen a wosu.

28 Te wan pisi, hën de go dou nëën ka a dë a wosu dendu naandë. Nöo hën a hakisi de taa: “Wë dee sëmbë, fa un ko a mi aki, nöo un ta biibi tuutuu taa mi sa kula unu nö?”

Hën de taa: “Aai, Masa, u ta biibi e.”

29 Hën a taki aai. Nöo hën a nama maun a de wojo hën a taki da de taa: “Söö. Wë be a pasa ku unu leti kumafa i si un ta biibi dë e.”

30 Nöo fa u mbei dë, hën wojo u de tu sëmbë dë ko limbo seei gbegedee.

Ma nöo hën Masa Jesosi bai de taanga taa: “Wan musu kondëen da na wan sëmbë e!”

31 Ma hii fa a bai de dë seei, ma de paaja di soni a du dë te dou hii di köndë.

32 Nöo hën Masa Jesosi ku u dee bakama fëen kumutu naandë. Nöo di u nango, hën de tja wan womi ko nëën faa musu kulëen da de. Di sëmbë aki abi wan soni nëën hedi ta tapëen buka te an sa fan. 33 Nöo hën Masa Jesosi bai ën puu nëën liba tefa a kaba, nöo wantewante dë hën di womi toona ko ta fan baka.

Nöo fa dee gaan hia sëmbë bi sai naandë si di soni pasa dë, hën de taa: “Hëen, aai maingë, u si foondo soni tide di wa bi si a u köndë aki wan daka.”

34 Ma nöo dee Faliseima bi sai dë tu, hën de bai taa: “Höön, andi wë! Wan si taa di hedima u didibi hën ta dëen kaakiti faa jaka dee soni nö?”

Aki ta lei fa Masa Jesosi abi tjalihati u sëmbë tjika.

35 Nöo hën Masa Jesosi ta waka ta lontu a dee gaangaan köndë ku dee pikipiki köndë fuu dee Dju sëmbë tuu te dou. A nango a dee keikiwosu fuu ta lei sëmbë soni u Gadu ta konda di Bunu Buka da de kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. Nöo hiniwan sooti pei siki di sëmbë abi kaa, de tuu a ta kula.

36 Ma nöo fa a si dee gaan hia sëmbë ta ko nëën nöömö dë, nöo tjali u de kisi ën teee. Biga a si taa de dë fukafuka weiwei, kuma wanlö hia sikafu dë a mundu söndö sëmbë u kiija de.

37 Nöo hën a bia fan ku u dee bakama fëen, a taa: “Dee sëmbë o, a tjali da mi e. Wan si fa dee sëmbë ta ko gidjii nöömö a mi nö? De dë kuma wan gaan goon njanjan lepilepi fii koti buta a suwa, ma wookoma biti poi o.

38 Nöo un musu begi di goon Masa, be a manda möön hia wookoma fu de koti di njanjan buta a suwa.”

10

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fëen fa de musu wooko.

Maik. 3:13-19, 6:7-13, 9:41, 13:9-13; Luk. 6:12-16, 9:1-6, 12:2-9, 51-53, 14:26-27, 21:12-17

1-4 Söö. Wë a di pisi aki woo kai dee në fuu dee bakama u Masa Jesosi dee a bi tei a dee otowan mindi, fuu dë dee apaiti tjabukama fëen de ta kai “apösutu”. Di fosu wan hën de kai Simon, di oto në fëen da Petuisi, ku di baaa fëen de kai Andiasi. Nöo i abi Jakobosi ku ën baaa Johanisi, dee mii u Zebedeosi. Nöo a baka u di dë i abi Filipi ku Batolomisi, ku Tomasi, ku mi Mateosi di bi ta pii lanti möni dë. Ufö joo kisi Jakobosi di womi mii u Alufasi, ku Tadeosi, ku Simon di bi dë a dendu u dee sëmbë bi kë puu u dee Dju sëmbë a Loomë köndë basu, ku Judasi Isikaliotu, di o sei Masa Jesosi da dee felantima fëen fu de kii.

Nöö u dee tuwalufu sëmbë u kai aki, Masa Jesosi kai u ko nëen, nöö hën a da u makiti fuu ta jaka dee gadu ta kisi sëmbë a hedi ta puu. Nöö sösee a da u makiti tu, fuu kula hii pei sikima ko bunu.

⁵ Nöö hën a o manda u go a köndëköndë fuu ta konda di buka u Gadu. Nöö hën a fan ku u te a kaba fa u musu waka.

A taki da u taa: “Fa woon go aki, nöö wan musu go a dee oto sëmbë na Isaëli e. Nönö. Na a dee Samalia sëmbë seei un musu go. ⁶ Ma a dee Isaëli sëmbë fuu, dee i si ta dë kuma lasilasi sikafu dë, a de nöö un musu go.

⁷ “Nöö fa i si woon go dë, nöö un musu ta konda soni da de gbelingbelin, be de fusutan taa abiti möön nöö Gadu o seti di tii fëen a wan hii njunjun fasi.

⁸ “Nöö fa mi ta manda unu go aki, nöö te un dou a wan köndë nöö un musu kula dee sikima e. Ee wan sëmbë dëdë, nöö un weki ën. Nöö un kula dee sëmbë dee siki tjina nöö un jaka dee gadu puu a sëmbë hedi. Nöö fa un kisi di kaakiti aki, na bai un bai ën e, nöö wan musu mbei sëmbë paka unu fëen tu.

⁹ “Nöö fa un nango aki, na köpö sensi seei fuun musu tja go ku unu e. ¹⁰ Wan musu lai na wan soni a saku tja. Wan musu tei tu djakiti ee nasö tu susu tja go ku unu e. Nöö na tei tu pau fii mbei kokoti, ma i sa tei wan. Biga di sëmbë di i ta heepi, nöö hën musu sölugu i.

¹¹ “Söö. Nöö te un go a wan köndë, ee gaan wan ee piki wan, nöö un musu suku wan sëmbë di de abi lesipeki da a di köndë, nöö unu tuwë lai nëen wosu. Nöö a di wosu naandë, nëen i musu ta libi fu tee i kumutu dë e.

¹² “Nöö te woon denda a di wosu, nöö un da dee sëmbë odi taa ‘Masa Gadu musu da unu kötöhati e, dee sëmbë.’ ¹³ Nöö mi taki da unu taa ee dee sëmbë u di wosu naandë dë a pasi u kisi di lö bunu dë, nöö Gadu o da de kötöhati tuu. Ma ee de an dë a pasi u de feni ën, nöö de an o feni ën. Di bunu dë o toona ko a unu baka.

¹⁴ “Nöö ee un go a wan köndë ee nasö a wan wosu, nöö dee sëmbë an kë tei unu, de an kë jei di buka un ta tja go dë seei, nöö un kumutu dë go fuunu e. Nöö te woon go, nöö un musu puu di susu fuunu a unu futu, nöö un naki ën puu di doti di bi peka nëen tuwë disa da de, nöö un kumutu dë e. ¹⁵ Nöö mi taki da unu taa te di daka Masa Gadu o kuutu a libisëmbë liba, nöö di köndë dë o kisi wan möön gaan hebi sitaafu möön leki fa dee hogi köndë de kai Sodom ku Gomola bi kisi.

¹⁶ “Nöö un haika e, dee sëmbë. Fa i si mi ta manda unu go aki, nöö a dë leti kuma mi ta manda sikafu go a takumbeti dendu. Nöö un musu dë wekiweki ta wooko ku fusutan e, ma nöö un musu dë ku saapi fasi seei tu kuma pomba. ¹⁷ Nöö wojo fuunu musu ta dë limbolimbo nöömö. Un musu saandi un ta du. Wë biga mi o bai unu a fesi taa de o kisi unu tei tja go a dee gaan kuutu u de e, nöö de o fon unu a dee keikiwosu u de seei. ¹⁸ De o ta tja unu go a dee hedima u köndë fu di në u mi hedi. Ma wan musu fëëë, biga naandë woon feni pasi fuun sa konda soni u mi da hii sëmbë, Dju sëmbë te dou ku dee na Dju sëmbë tuu.

¹⁹ “Nöö te de kisi unu tja go a dee kuutu u de, nöö wan musu dë pantapanta ta booko hedi ta pakisei taa: ‘Unfa woo piki de?’ Nönö. Biga a di juu dë Gadu o da unu di fa fuun piki de. ²⁰ Nöö an o dë taa unu o fan di fan naandë e, ma di Akaa fuu Tata di dë a unu liba dë, hën o ta fan da unu.

²¹ “Nöö mi taki e, taa wan baaa o tjëen baaa go könku u de kii puu fu di a nama ku mi hedi. Söseei tu wan tata o tjëen mii go könku u de kii puu,

fu di di mii ta nama ku mi hedi. Dee mii o ta hopo ta puu de mama ku de tata a de liba manda go kii fu di de ta nama ku mi hedi. ²² Boo taa hii sēmbē o buuse unu fu di un ta nama ku mi hedi. Ma nōō di sēmbē di ta hoi te go dou a di kaba pisi, nōō hēn o feni di heepi u Gadu.

²³ “Nōō te un go a wan kōndē nōō te de ta toobi unu tumisi, nōō un kule kumutu dē go a oto kōndē e. Biga mi taki da unu taa wan o sa kaba di wooko a hii dee kōndē u dee Isaēli sēmbē fuu tuu bifō a dē taa mi di ko dē Libisēmbē Mii aki o toona ko a goonliba.

²⁴⁻²⁵ “Ma nōō fa i si de o du ku unu dē, nōō sōseei de ta du ku mi aki kaa e. Hēn mbei an musu dē gaan soni da unu. Biga di sēmbē di ta tei lei an sa hei mōōn di sēmbē di ta lei ēn. Sōseei tu, wan futuboi an sa hei mōōn hēn masa, ma a sa dē kuma hēn masa nōō. Hēn mbei fa de ta kosi mi aki taa di didibi hēn ta wooko a mi liba, wē nōō na mōōnmōōn de o kosi un dee sēmbē ta nama ku mi nō?

²⁶ “Nōō mi taki e, taa fa mi ta manda unu go aki, nōō wan musu fēēē fuun konda dee soni mi ta manda unu fuun konda. Biga na wan soni sa dē a tjubi te nōō an o ko a dōō. Nōō na wan soni sa pasa te nōō sēmbē an o ko sabi ēn. ²⁷ Nōō fēēn mbei dee soni i si mi ta konda da unu sapisapi a sē aki, un musu ta bai ta konda de a lanti dendu.

²⁸ “Nōō wan musu fēēē tu te sēmbē o ta suku unu fu de kii. Biga de sa kii unu sinkii, ma de an sa kii unu akaa. Ma di Sēmbē fii fēēē, hēn da Masa Gaangadu e. Biga _{le} ja a’ bisi ku ēn, nōō, a sa disa i te i kaba a sōsō, nōō di sinkii fii ku di akaa fii tuu o go a didibi faja.

²⁹ “Dee sēmbē o, un luku dee sōsō piki fou ta buwa ta lontu aki. Sēmbē an ta si de u gaan soni, hēn mbei de ta sei tu u de u wan tiisēnsi nōō. Ma nōō fa i si de ta buwa dē, na wan kodo u de sa puu kai a goon ee na u Tata a liba da pasi. ³⁰⁻³¹ Wē nōō un dee libisēmbē wē? Wan bumbuu gaanfa mōōn dee piki fou naandē ō? Nōō te i si wan soni pasa ku unu, nōō nēēn da u Tata dēn pasi fa a pasa sō nō? Nōō hēn mbei mi taa wan musu fēēē. Biga Masa Gaangadu sabi hii soni fuunu finifini, te dou ku un mēni niēn uwii dē a unu hedi.

³² “Nōō mi taki e, taa ee ja fēēē fii piki a lanti fesi taa mi ku i nama, nōō miseei tu ma o fēēē u piki mi Tata a liba ala taa mi ku i nama. ³³ Ma ee wan sēmbē ja kē piki taa mi ku i nama, nōō miseei tu, ma o piki mi Tata taa mi ku i nama.

³⁴ “Dee sēmbē o, fa i si mi ko a di goonliba aki, na wata mi tja ko e, ma faja mi tja. ³⁵ Mi ko u ko paati sēmbē ku sēmbē. Biga fu mi hedi a o pasa leti kumafa i si Gadu Buku taki. A taa:

Wan womi mii ku ēn tata o kisi gaan toobi.

Mujēē mii ku ēn mama o kisi gaan toobi.

Mai ku mai o kisi gaan toobi.

³⁶ Nōō dee mōōn gaan felanti di wan sēmbē o abi,

de o dē dee bēē fēēn seei.

Sō a bi sikifi a Gadu Buku kaa e. ³⁷ Ma nōō ee wan sēmbē lobi hēn mama ku ēn tata mōōn mi, ee nasō a lobi ēn womi mii ku ēn mujēē mii mōōn mi, nōō di sēmbē dē an bunu tjika u waka a mi baka.

³⁸ “Un haika e, dee sēmbē. Ja si fa de ta buta wan sēmbē faa tja hēn lakpa pau te de o tjēēn go kii ō? Wē sō nōō hiniwan sēmbē o abi fēēn sitaafu di a musu tjai ee a o ko waka a mi baka. Nōō ee ja kē tja di sitaafu dē, nōō ja fiti fii dē wan bakama u mi e.

³⁹ “Sösei tu, ee wan sēmbē i kē dē fii seei, nōō ja o feni wan suti libi kumafa i kē mōōnsō. Poi nōō libi fii o ta poi. Ma nōō di sēmbē di ta sakēēn libi da mi, hēn o feni wan suti libi nōōmō kumafa a kē.

⁴⁰ “Nōō mi taki e, taa fa mi ta manda unu fuun ta tja di buka u Masa Gaangadu aki, ee wan sēmbē tei unu buta a wosu nōō miseei wē a tei dē kaa e. Nōō ee wan sēmbē tei mi, nōō di Sēmbē di manda mi ko a goonliba aki, nōō hēnseei wē a tei dē tu. ⁴¹ Nōō ee i si wan sēmbē ta tja Gadu buka nōō hēn i hoi ēn a i wosu fu di a dē tjabukama u Gadu hedi, nōō i seei o feni paima a Gadu leti kumafa di tjabukama dē seei o feni. Sösei tu, ee i si wan sēmbē ta libi bunu kumafa Gadu kē, nōō hēn i kisi ēn hoi fu di i sabi taa sō a ta libi hedi, nōō joo feni paima a Gadu leti kumafa di sēmbē dē seei o feni.

⁴² “Un luku dee sēmbē ta waka a mi baka aki o, dee sēmbē. Sōmēni u de dē lagilagi sēmbē seei a libisēmbē wojo. Ma mi taki e, taa ee dēēwata kisi wan u de nōō i dēēn wan kan kōtō wata faa bebe fu di a ta waka a mi baka hedi, nōō joo feni paima fēēn a Gadu nōōmō.”

Nōō sō Masa Jesosi leti u dee bakama fēēn te a kaba ufō a manda u go.

11

Aki dee bakama u Johanisi

ko a Masa Jesosi.

Luk. 7:18-35

¹ Baka u di Masa Jesosi fan ku u sō, hēn a kumutu dē, ta waka ta lontu a dee kōndēkōndē u Galilea ta konda di buka u Masa Gaangadu ta lei sēmbē soni fēēn finifini.

² Wē nōō di juu dē, de bi kisi Johanisi di dopuma buta a dunguwosu kaa. Nōō ala a dē ta jei u hii dee soni dee Masa Jesosi, di Keesitu, ta du. Nōō hēn a kai dee bakama fēēn ko nēēn, hēn a manda de taa: “Un go a Jesosi e, ³ nōō un hakisi ēn ee hēn da di sēmbē tuu, di Gadu bi paamusi u taa a o manda ko, naa u musu luku wan oto sēmbē mōōn? Sō fuun hakisi ēn e.”

⁴ Nōō hēn dee bakama u Johanisi nango te de go dou a Masa Jesosi. Hēn de dēēn di buka te de kaba.

Nōō hēn Masa Jesosi piki de, a taa: “Un toona go a Johanisi e, nōō un konda hii dee soni dee un si ku dee un jei a mi aki tuu dēēn. ⁵ Un taki dēēn taa, hii dee soni Gadu Buku bi taki u di Sēmbē Gadu o manda ko, nōō de tuu ta pasa fa u dē aki. Biga bookowojoma ko ta si soni, lanma hopo ta waka, sikitjinama ta ko bunu, bookojesima ko ta jei soni, dēdē sēmbē ta weki, dee mōfina sēmbē ta jei di suti Buka u Masa Gadu. Sō fuun taki dēēn e. ⁶ Nōō un taki dēēn tu, taa di sēmbē di an ta mati fu di ma ta du kumafa a bi mēni, nōō sō wan sēmbē dē bunu e.”

Sō Masa Jesosi piki de te a kaba.

Nōō hēn de toona go a Johanisi baka.

Aki Masa Jesosi taki soni u Johanisi di Dopuma.

⁷ Nōō fa dee bakama u Johanisi nango dē, hēn Masa Jesosi bia fan ku dee hia sēmbē dee ku ēn sai dē. A taa: “Fa un bi kule go a Johanisi a di sabana dē, un sooti sēmbē un go si ala? Un si wan sēmbē di aan pakisei, kuma wan kambaluwa di ventu ta bōō nango ta ko nō? ⁸ Ee nasō un si wan sēmbē bisibisi ku gaan waiti koosu nō? Nōnō, Johanisi an bi dē sō e. Biga dee sēmbē ta bisi gaan waiti koosu, nōō a guduma wosu de ta dē. Na a sabana dēdu de ta libi.

⁹ “A kandë un bi mëni tu taa fa woon go dë, nöö woon si wan gaan tjabukama u Gadu ta du gaan foondofoondo soni. Wë mi taki da unu taa un si wan tjabukama u Gadu tuu, ma a möön hei möön wan tjabukama seei. ¹⁰ Biga Johanisi wë da di sëmbë di dee fesiten tjabukama u Gadu bi sikifi soni fëen, taa Gadu o manda wan sëmbë ko faa seeka pasi da di Heepima di o ko.

¹¹ “Nöö mi taki da unu seei gbelin taa fu hii dee libisëmbë mujëe pai, nöö na wan u de hei kuma di Dopuma de kai Johanisi e. Ma fa mi fan dë seei, ma hiniwan sëmbë di dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu te dou ku dee möön lagi wan seei, nöö de tuu a’ kôlöku möön Johanisi.

¹² “Nöö fa mi ta fan soni u di Njunjun Tii u Gadu aki, nöö a ta ko taanga seei kaa e, dee sëmbë, fu kumutu a di ten Johanisi hopo seti konda soni fëen fu te kisi fa u dë aki. Nöö di sëmbë di ta biinga taanga nëen baka nöö hën o dë nëen dendu. ¹³ Nöö di Njunjun Tii aki, hën da di soni di Mosesi ku hii dee fesiten tjabukama u Gadu tuu bi ta taki, te kisi di ten u Johanisi aki.

¹⁴ “Nöö ee un kë piki, nöö woon ko sabi taa Johanisi wë da di sëmbë di bi musu ko a di ten di di tii aki o seti. Hën wë da di Elia di dee oto fesiten tjabukama bi ta taki taa a o toona ko. [Biga di wan seei fasi Johanisi ku Elia abi.] ¹⁵ Nöö fa i si mi ta fan ku unu aki nöö un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

¹⁶ Nöö hën a bai taa: “Ee, dee sëmbë aki, andi seei mi sa tei maaka ku unu kumafa un dë aki baa? Un dë kuma dee mii ta pëe a sitaati, soni an ta kai ku de möönsö. Fa de sai dë, de ta buja ku de seei taa: ¹⁷ ‘U böö tutu da unu te u wei fuun baja, ma wan kë baja. Nöö hën u bia kanda tjali kanda da unu fuun këe, ma wan kë këe.’

“Nöö sö wë nöö un dë tu e, dee sëmbë. ¹⁸ Biga Johanisi ko, nöö hën an bi ta njan kuma unu, an bi ta bebe kuma unu, nöö un kosi ën taa a lau, soni dë nëen liba.

¹⁹ “Nöö hën Mi di ko Libisëmbë Mii aki ko, nöö hën mi ta njan ta bebe ku unu, nöö hën un ta kosi mi tu taa mi a’ langabëe tumisi, mi dë bebesonima, mi ta hulu takulibisëmbëma u di köndë. Ma mi sabi taa a o ko a döo nöömö u sëmbë musu ko fusutan taa Gadu hën manda mi ku Johanisi tuu ko, biga u tu tuu bi libi leti kumafa Gadu kë.”

Aki Masa Jesosi ta bai helu

da dii köndë.

Luk. 10:13-15

²⁰ Nöö hën Masa Jesosi ko gandji da dee sëmbë u dee köndë awaa ka a bi du dee möön hia wooko fëen, foondofoondo wan, ma töku de an bi bia ko piki ën möönsö fu de disa dee hogilibi u de.

²¹ A taa: “Mi bai helu da unu e, un dee sëmbë u Kolazin, ku un dee sëmbë u Betisaida. Biga fa dee köndë de kai Tilusi ku Sidon sai naandë, dee sëmbë u de hogi tee de hogi. Ma ee de bi si dee gaan foondo wooko dee un bi si aki, nöö de bi o bia de libi gaanduwe. Mi taki da unu taa, de bi o buta maun a mindihedi ta bai ta këe ta tuwë deseeti a goon ta logoda ta bisidjodjo. Sö di hogilibi de bi ta libi dë bi o hati de tjika. Ma un wan du sö.

²² “Hën mbei mi taki da unu taa a di gaan kuutudaka u Gadu, nöö di sitaafu di dee sëmbë u Tilusi ku Sidon o kisi an o bigi kuma di woon kisi e.

²³ “Nöö söseei un dee sëmbë u Kapenaumi fa un hei di gaan hei aki, nöö un ninga taa hën o tja unu go a Gadu Köndë ö? Na seei. Mi taki da unu taa

a di didibi faja a o tja unu go kaba a sösö. Biga fa dee sëmbë u Sodom bi hogi tjika dë seei, ma ee de bi si dee gaan foondo wooko dee un si aki, nöö de bi o bia libi gaanduwe. Nöö Gadu an bi o booko di köndë u de kaba a sösö te kisi fa u dë aki.

²⁴ “Nöö mi taki da unu taa di sitaafu di Sodom o kisi a di gaan kuutudaka an o bigi kuma di un dee sëmbë u Kapenaumi aki o kisi e. Biga wan kë bia unu libi möönsö.”

Aki Masa Jesosi fan ku ën tata

ufö a fan ku

dee sëmbë dee dë ku fuka.

Luk. 10:21-22

²⁵ Nöö hën Masa Jesosi bia fan ku ën Tata awaa. A taa: “Taata o, i wë da Masa u liba ala ku goon aki tuu. Nöö mi gafa i o, fu di fa i ta wooko. Biga i ta hoi dee soni fii tjubitjubi da dee könima u di goonliba aki ku dee sëmbë dee ta mbei taa de sabi soni poi, nöö hën i ta mbei dee lagilagi sëmbë ko sabi de. ²⁶ Aai Taata, a bigi o, biga wë sö i feni ën bunu fii du. Gaantangi fii e.”

²⁷ Nöö hën a bia fan ku dee sëmbë hën ku de sai dë möön. A taa: “Dee sëmbë o, fa mi dë aki, mi Tata buta hii soni a mi maun e. Nöö na wan sëmbë sabi mi fa mi dë boiti mi Tata nöö, nöö söseei na wan sëmbë sabi mi Tata tu fa a dë boiti mi di Mii fëen aki nöö, ku di sëmbë di mi kë mbei a ko sabi ën.”

²⁸ Nöö hën a taa: “Haika e, dee sëmbë, ee wan sëmbë i dë fukafuka, i ko wei u dee lai dee i ta tja, nöö be i ko a mi e. Nöö mi o mbei i ko dë bööböö. ²⁹ Dee sëmbë, un saka unu seei da mi o, be mi ta tii unu ta lei unu soni. Biga fa mi dë aki, mi abi tjalihati, mi a saka fasi, nöö ee wan sëmbë i ko a mi nöö joo feni böö te dou a i hati. ³⁰ Biga di tii u mi an taanga e, nöö dee lai dee mi o da unu fuun tjai, de dë fukëfukë.”

Sö Masa Jesosi fan ku dee sëmbë ta haikëen dë tefa a kaba.

12

Aki Masa Jesosi lei taa

hën da basi u saba daka.

Maik. 2:23-28; Luk. 6:1-5

¹ Nöö hën u dë te wan saba daka, hën u ku Masa Jesosi ta waka ta pasa a wanlö goon dendu. Nöö dee goon dë ku wan pei soni kuma alisi, ma i sa njan mën kuwakuwa. Nöö hangi bi kisi u, nöö hën u ta booko so taka fëen ta buuka ta njan.

² Te wan pisi hën dee Faliseima si taa sö u ta du, hën de taki da Masa Jesosi taa: “Ja si fa dee bakama fii ta wooko a di saba daka ta poi di tjina nö?”

³ Hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, wan bi lesi a di Buku di soni bi pasa ku Dafiti ku dee mati fëen ö? Hangi bi ta kii de, ⁴ nöö hën de go a di wosu u Masa Gaangadu hën dee begima da de di bëëë di de ta buta da Masa Gadu. Wë nöö di bëëë naandë, dee begima wanwan nöö ta a’ pasi u njan mën, na sö nö? „Ma tökuseei Gadu an tei Dafiti ku dee sëmbë fëen fu hogi di de njan mën.”

⁵ “Nöö wan ta lesi a di Buku tu nö, taa a a’ juu dee begima musu ta wooko a di saba daka nö? Wë ma tökuseei de an ta du hogi. „Biga a di Wosu u Gadu de ta wooko, nöö di Wosu hei möön dee wëti u saba daka.”

⁶ Wë nõö mi taki da unu e, taa Mi di Sëmbë di un ta si dë taanputaanpu a unu feni aki, nõö mi hebi gaanfa pasa di Wosu u Gadu. „Nõö ee ma si taa dee sëmbë aki du hogi, nõö an dë fuun musu kuutu de e.”

⁷ “Wan jei fa Gadu taki a di Buku fëen ö? A taa:

Fa un ta tja dee mbeti ta ko ta kii da mi dë,

na dee lö soni dë mi kë a unu e.

Ma mi kë fuun abi tjalihati u sëmbë.

Hën nõö mi ta suku a unu.

Sö Gadu taki e. Wë nõö misikuma ee un bi sabi andi di Buku kë taki dë,

nõö wan bi o kuutu dee sëmbë aki sö, „ma un bi o abi tjalihati u de fa di hangi ta kii de dë.”

⁸ “Nõö mi toona taki da unu möön taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nõö mi abi taki a saba daka liba e.”

Sö Masa Jesosi taki da dee Faliseima di juu dë.

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë

a di saba daka.

Maik. 3:1-6; Luk. 6:6-11

⁹ Nõö hën u kumutu naandë, hën u go dou a wan keikiwosu fuu dee Dju sëmbë, hën u denda nëën. ¹⁰ Nõö hën u ko si wan sëmbë dë, wan së maun fëen dë dëedëe tjakaa sö.

Wë nõö dee felantima u Masa Jesosi bi sai leti dë kaa, nõö hën de o poobëen luku ee de sa feni föutu nëën. Hën de hakisi ën taa: “Unfa i mëni? A fiti fu kula wan sëmbë a saba daka nõ?”

¹¹ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Haika e. Ee i abi wan sikafu fii ta kiija nõö hën a kai go a baaku dendu a saba daka, nõö ja o go puu ën fu an musu dëdë ö? ¹² Wë nõö wan libisëmbë wë? An bumbuu möön wan mbeti nõ? Nõö ee i kë du wan sëmbë bunu a saba daka nõö aan tjina e.”

¹³ Nõö hën a bia fan ku di sëmbë di abi di dëedëe maun taa: “Womi, tëndë di maun fii ko i si.”

Nõö fa a tëndë maun taaan naandë kaa, hën di maun fëen ko bunu gbelingbelin kuma di oto së maun.

¹⁴ Ma nõö di dee Faliseima si di soni Masa Jesosi du dë, nõö an kai ku de seei. Hën de go a döo go ta kuutu fa u de du de kii ën puu dë.

¹⁵ Ma Masa Jesosi sabi kaa taa sö fëen de ta pakisei, nõö hën a kumutu disa de dë, hën a go fëen. Nõö fa a nango dë, wanlö hia sëmbë ta waka ta ko nëën baka hën a kula dee sikima u de tuu. ¹⁶ Ma nõö hën a ta bai de taa de an musu mbei lanti ko sabi soni fëen.

Aki ta lei taa Masa Jesosi hën da di Futuboi u Gadu di bi musu ko.

¹⁷ Nõö hii fa Masa Jesosi ta du naandë, nõö a ta pasa leti kumafa Gadu bi buta di fesiten tjabukama fëen de kai Jesaaja faa sikifi a di Buku taa:

¹⁸ Luku di futuboi u mi aki, di mi tei u miseei vö, hën wë mi lobi e.

Gaan piizii fëen seei dë a mi hati.

Nëën liba wë mi o buta di Akaa u mi,

nõö a o ta konda da dee peipei sëmbë u goonliba

andi da bunu ku andi da hogi.

¹⁹ Fa a o sai dë, nõö an o ta fia ta kai wolo.

Na wan sëmbë seei o jei bai fëen a sitaati möönsö.

Nõö a o abi tjalihati u sëmbë teee.

²⁰ Te a si wan sëmbë booko saka,

kuma wan piki pau de booko pië hëngi buta təkëe dë,

nöö an o fën ën puu.

Ee a si wan sëmbë abi wan pikii biibi a Masa Gadu liba eti,

kuma wan lampu di oli fëen ta kaba

nöö a ta tapa nango njöiin,

nöö an o böö ën tapa.

Sö a o abi tjalihati u sëmbë tjika e.

Nöö sö a o ta libi fëen fu te a wini hii mundu buta u de musu libi a wan leti fasi nëen wojo.

²¹ Nöö hii dee pepei nasiön u di goonliba aki

o buta pakisei nëen liba fu de feni heepi a Gadu.

Sö wë di Buku bi taki fu di Futuboi u Gadu di bi o ko.

Aki dee Faliseima ku Masa Jesosi toosa töngö.

Maik. 3:20-30; Luk. 6:43-45, 11:14-26

²² Nöö di juu dë, hën de tja wan sëmbë ko a Masa Jesosi faa kulëen. Di womi dë, wan soni bi tapëen buka, a booko ën wojo. Nöö hën Masa Jesosi puu di soni nëen liba. Nöö wantewante dë hën buka fëen jabi a ko ta fan, wojo fëen ko limbo a si soni baka.

²³ Nöö di soni foondo dee hia sëmbë sai dë te na soni, hën de ko ta hakisi de na de taa: “Maingë, a sa kë di Bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi paamusi u taa a o ko, di Heepima, hën disa nö?” Sö dee sëmbë ta hakisi deseii.

²⁴ Ma nöö di dee Faliseima jei fa de ta taki dë, hën de taa: “Höön, andi wë? Di soni dë na gaan soni sö. Fa i si a ta puu dee soni a sëmbë liba dë, nöö di hedima u dee didibi de kai Belisabo hën wë ta dëen di kaakiti faa du sö e. Na oto soni möönsö.”

²⁵ Ma nöö Masa Jesosi sabi kaa taa sö fëen dee Faliseima ta pakisei. Hën a fan ku de taa: “Unfa un mëni? Ee wan könu dë nöö hën dee sëmbë dee dë nëen tii hopo ta feti ku de na de, nöö nëen da di tii fëen o booko nö? Söseei tu, ee wan piki köndë ee nasö wan bëë ko paati ta feti ku de na de, nöö na kaba a ta kaba a sösö nö?”

²⁶ “Nöö ee di didibi ta feti ku dee otowan fëen ta jaka de na de ta puu a sëmbë liba, nöö nëen da di tii fëen ta kaba a sösö nö? ²⁷ Nöö fa un taki dë, taa mi ta puu dee soni a sëmbë liba ku di didibi kaakiti, nöö dee sëmbë fuunu wë? Ku un kaakiti de ta puu de? Wë de o da unu adjabëë o, biga ku di wan seei kaakiti mi ku de ta puu de.

²⁸ “Ma nöö ee mi ta puu de ku di kaakiti u di Akaa u Gadu, nöö un musu sabi taa di Njunjun Tii u Gadu ko a unu awaa e. ²⁹ Biga ee wan sëmbë i kë go a wan taanga sëmbë wosu u go tei dee gudu fëen, nöö i musu kisi ën tai te i kaba bifö, na sö nö? „Wë nöö hën mi ta du aki.”

³⁰ “Nöö ee wan sëmbë ja tuwë gogo ku mi a wan së, nöö hën da i dë felantima u mi e. Ee ja ta wooko makandi ku mi fii hai sëmbë ko a mi, nöö hën da i ta jaka sëmbë puu a mi kaa.

³¹ “Nöö un haika bunu fa mi o fan aki, dee sëmbë. Mi taki e, taa a dë wan gaan hogi soni fii sösö di Akaa u Masa Gaangadu. Biga hii hogi di wan libisëmbë sa du ku hii pei hogi soni a sa taki ta sösö Masa Gaangadu, de tuu sa puu a Gadu bëë. Ma ee i ta sösö di Akaa fëen, nöö heepi an o dë da i möön e, biga Gadu an o puu i nëen bëë möönsö. ³² Aluwasi ee wan sëmbë i ta mindi soni da Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki ta sösö mi, nöö Gadu o sa puu i a bëë. Ma ee i ta mindi soni da di Akaa fëen ta sösö ën, mi taki da unu gbelin seei taa Gadu an o puu i a bëë möönsö, na a di ten u dë aki, na a bakaten tu.

33 “Nöö fa un fan di soni dë, nöö wan sabi taa a di pau njanjan nëen i ta sabi un sootu pau a dë nö? Ee di njanjan bunu nöö hën da di pau seei bunu, ma ee di njanjan an bunu nöö di pau seei an bunu tu.”

34 Nöö hën Masa Jesosi kosi dee Faliseima seei awaa, a taa: “Fa un hai ko zunta na dokunu gidjii kuma wanlô hila sindeki naandë, nöö un sa taki bumbuu soni möönsö nö? Nönö, sösö hogi nöö un sa taki. Biga di hogi di dë a unu hati, hën nöö ta kumutu a unu buka te un ta fan.

35 “Nöö un haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i dë nöö bumbuu soni dë a i hati, nöö bumbuu fan joo ta fan. Ma ee wan sëmbë i dë nöö hogi wanwan nöö dë a i hati, nöö hogi soni nöö joo ta taki ta tuwë.

36 “Ma nöö mi taki da unu gbelin taa te di gaan kuutu daka u Masa Gaangadu kisi, nöö hiniwan sëmbë o piki fu hiniwan sösö fan di a bi fan söndö pakisei. 37 Dee fan dee i bi ta fan, nöö de Gadu o tei ta kuutu i luku ee a dë faa da i leti, ee a dë fii musu kisi sitaafu fëen.”

Aki dee hedima u Dju ta hakisi wan maaka.

Maik. 8:11-12; Luk. 11:24-32

38 Nöö hën wanlô u dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima seei, hën de toona ko a Masa Jesosi möön. Hën de taki dëen taa: “Mësitë, wë fii du wan foondo soni boo si ee a Gadu di taki fii ta kumutu tuu.”

39 Hën Masa Jesosi gandji da de, a taa: “Un dee takulibima aki, fa un disa Gadu dë, nöö un dë leti kuma wan mujëë di bia baka disëen manu go tei oto womi nëen manu wosu. Sö un hogi tjika. Hën mbei un kë u mi lei unu wan maaka ufö un sa biibi. Wë mi taki da unu e, taa ma a’ maaka fu mi lei unu möönsö möön leki di soni di bi pasa ku di tjabukama u Gadu de kai Jona. 40 Biga fa a bi dë dii daka ndeti ku didia a di fisi bëë dendu bifö a kumutu, nöö söseei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o dë a goon basu dii daka ndeti ku didia ufö mi o kumutu.

41 “Nöö fa wan kë biibi mi aki, nöö mi taki da unu gbelin taa a di gaan kuutu daka u Masa Gaangadu nöö dee sëmbë u Ninifei o hopo da unu adjabëë e. Biga di Jona konda di buka u Gadu da de, nöö hesihesi seei de piki di buka hën de disa di hogilibi u de bia ko begi Masa Gadu faa puu de a bëë. Ma nöö di Sëmbë di ta fan ku unu aki, nöö a hebi möön Jona gaanfa e, ma wan kë piki ën buka möönsö.

42 “Nöö söseei mi taki da unu tu taa di mujëë könu di bi ko a Könu Salumon, hënseei o da unu adjabëë tu a di gaan kuutudaka u Gadu e. Biga a bi kumutu te a longi ko haika Könu Salumon luku fa a köni tjika. Ma nöö di Sëmbë un ta si aki, a hebi möön Könu Salumon gaanfa e, ma wan ta tei ën u soni möönsö.”

43 Nöö hën Masa Jesosi bai dee sëmbë ta haikëen dë taa: “Un haika e, dee sëmbë. Te wan soni kumutu a wan sëmbë hedi, nöö a o ta waka ta lontu ta suku kamian faa tan te a wei, an feni möönsö.

44 “Nöö a o taa: ‘Söö, antoobi. Mi o toona go a di sëmbë di mi bi kumutu nëen.’

“Nöö a o toona go dou nëen baka, nöö te a si di kamian hooo, oto soni an ko nëen hedi möönsö, nöö a o wai. Biga a dë kuma wan wosu de baí seeka te de kaba buta gbedeede.

45 “Nöö a o taa: ‘Söö, mi böö.’

“Nöö a o go kai sëbën oto gadu möön hogi möön hënseei fu de ko kisi di sëmbë dë a hedi. Nöö mi taki da unu taa di lö sëmbë dë, soni fëen o ko möön hogi möön leki fa a bi dë a fesi.

“Nöö sö wan soni o pasa ku unu e, un dee takulibisëmbëma u di ten aki. „Biga hii fa un taa un ta dini Gadu dë seei, ma wan ta tei mi u soni möönsö.”

Aki dee famii u Masa Jesosi

ko nëën.

Maik. 3:31-35; Luk. 8:19-21

⁴⁶ Nöö fa Masa Jesosi ta fan ku dee hia sëmbë naandë, nöö a wan wosu dendu a dë ta fan. Te wan pisi, hën hën mama ku dee baa fëën ko nëën u de ko fan ku ën, nöö hën de taanpu a döo buka naandë. ⁴⁷ Nöö hën wan sëmbë go taki da Masa Jesosi taa: “I mama ku dee baaa fii dë a döobuka dë e, nöö de kë fan ku i.”

⁴⁸ Nöö hën a piki taa: “Aai, wë antoobi. Ma un haika e. Ambë sa dë mi mama ku dee baaa u mi tuutuu?” ⁴⁹ Nöö hën a lei finga a u dee bakama fëën taa: “Ja ta si de naandë nö? Dee sëmbë dë, de da mi mama ku dee baaa u mi. ⁵⁰ Biga hiniwan sëmbë di ta du kumafa mi Tata a liba ala kë faa du, nöö hën wë da mi baaa ku mi sisa ku mi mama.”

13

Aki Masa Jesosi da di oto

fu di sëmbë ta jaa böngö.

Maik. 4:1-9; Luk. 8:4-8

¹ Nöö hën di daka dë seei, hën Masa Jesosi kumutu a di wosu go sindo a bandja wata ala. ² Nöö hën wanlö gaan hila sëmbë hai go ta lontu hën gilili sö. Hën a hopo go sindo a wan boto bi sai dë dendu, nöö hën dee hia sëmbë dë a tela ala ta haikëën.

³ Nöö hën a tei wanlö oto ta lei de soni, a taa: “Wan daka nöö hën wan sëmbë go nëën goon go ta jaa böngö. ⁴ Nöö fa a ta jaa ën dë, nöö hafu u di böngö kai a pasi liba, nöö hën dee piki fou pii ën njan puu dë. ⁵ Hafu fëën kai a sitonu kamian ka hia doti an dë, nöö hën a nasi hesi seei. ⁶ Ma di di sonu ko hati taanga, nöö hën dee lö böngö dë dëe gbegedee kaba a sösö. De an ko soni möönsö. ⁷ Nöö hafu u di böngö kai a maka dendu, nöö a nasi ma nöö hën di maka göö peetëën te an ko soni möönsö.

⁸ “Ma nöö so u di böngö kai a bunu doti nöö hën a ko soni seei. So fëën puu diiteni toon möön hia möön fa a bi paandi. Otowan fëën puu sikisiteni toon möön hia, otowan puu wan höndö.”

⁹ Nöö di Masa Jesosi taki di oto te a kaba, nöö hën a taa: “Söö. Wë di woto mi taki aki, nöö un pakisei ën bunu e, dee sëmbë, be un fusutëën.”

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi ta lei sëmbë ku nöngö.

Maik. 4:10-12; Luk. 8:9-10

¹⁰ Nöö hën u dee bakama fëën ko nëën hën u hakisi ën taa: “Masa o, faandi mbei i ta lei dee sëmbë ku nöngö sö? Biga de an ta fusutan.”

¹¹ Nöö hën Masa Jesosi piki u taa: “Fa un dee bakama u mi dë aki, unu wë a kai da e, fuun sa ko sabi dee tjubitjubi woto u Gadu. Biga unu sa fusutan fa di Njunjun Tii fëën dë. Ma na dee sëmbë naandë e, biga de an kë tei di lei u mi u soni.

¹² “Biga ee wan sëmbë i jei wan soni nöö hën i tei ën u gaan soni, nöö möönmöön seei joo ta sabi ën. Ma ee i jei ën, nöö ja tei ën u gaan soni möönsö, nöö di pikiwan i bi jei dë, hënseei o lasi da i tu, joo fika ku sösö maun tjololoo.

13 “Nöö hën wë mbei mi ta lei dee sëmbë dë ku nöngö e. Biga hii fa de ta si mi aki, ma de an sabi ambë da mi möönsö. Fa mi ta fan aki, nöö de ta haika ma de an ta fusutan möönsö. Biga de aan di pakisei u de fusutan soni. 14 Fa de sai u de dë, nöö a ta pasa ku de leti kumafa Jesaaja di tjabukama bi sikifi buta a Gadu Buku. A taa:

Woon ta si soni ku unu wojo,
ma wan o saandi un ta si.
Woon ta jei soni ku unu jesi,
ma wan o fusutan andi un ta jei.

15 Biga fa un sai dë,

hii un tuu hati dë tapatapa.

Jesi fuunu booko te wan sa jei soni.

Wojo fuunu dë dungudungu pii da dee soni u Gadu.

Ee nasö, fa i si un ta luku soni ku unu wojo dë,

nöö un bi o saandi un ta si.

Un bi o jei soni ku unu jesi,

nöö un bi o abi fusutan a unu hati,

te nöö un bi o ko a mi fu mi kula unu.

„Sö wë Gadu bi taki a fesiten u wanlö sëmbë e, nöö dee sëmbë u di ten aki, sö nöö de dë tu.“ 16 Ma nöö un dee bakama u mi aki, wan dë sö. Biga un ta si soni ku di wojo fuunu, un ta jei soni ku di jesi fuunu.

“Nöö Gadu naki unu kölöku tuu o. 17 Biga sëmëni u dee fesiten tjabukama u Gadu ku dee oto sëmbë bi ta libi bunu a Gadu wojo a fesi, de bi hangi seei u si dee soni un ta si ku dee un ta jei aki, ma de an bi si de o. De an bi jei de tu.”

Aki Masa Jesosi ta puu di nöngö

u di böngö.

Maik. 4:13-20; Luk. 8:11-15

18 Nöö hën Masa Jesosi taa: “Söö. Wë awa mi o puu di hedi u di woto da unu awaa.

19 “I abi so sëmbë de ta jei di buka u di Njunjun Tii u Gadu aki, ma nöö de an kë kai ën gaan soni u de fusutëen hoi a de hati. Nöö te wan pisi di hogihatima de kai didibi hën o ko puu di buka de bi jei dë a de hati gbegedee. Nöö sö wan sëmbë hën hati dë kuma di pasi liba ka di böngö bi kai. An ko soni möönsö biga dee fou bi pii ën njan puu dë.”

20 “Nöö ka di böngö kai a di sitonu kamian naandë, nöö hën da di sëmbë di jei di buka nöö hën a kisi ën seei ku wai. 21 Ma nöö an pakisei ën go dou möönsö. Di fa a jei ën wante wai dë, nöö a kaba.

“Nöö te wan fuka ko miti ën, ee nasö sëmbë ko suku ën a toobi fu di wöutu di a bi jei naandë hedi, nöö an o hoi go dou. A o disëen bia baka da Gadu. Hën wë da di böngö di bi kai a di sitonu kamian.

22 “Nöö ka di böngö kai a maka dendu naandë, nöö hën da di sëmbë di jei di buka, ma a abi bookohedi a soni u di goonliba aki poi, ufö dee gudu u di goonliba aki ta ganjëen ta hai ën baka te di buka u Gadu an sa ko soni dëen möönsö.

23 “Ma ka di böngö kai a di bunu doti naandë, hën da di sëmbë di jei di buka nöö a kisi ën seei limbolimbo, nöö a hoi ën nëen hati. Sö wan sëmbë dë kuma di bunu doti ka di böngö kai hën a pai dou diiteni toon möön leki fa a bi dë, ee nasö sikisiteni, ee nasö wanhöndö. Sö di buka ko soni dëen tjika.”

Aki Masa Jesosi ta da di oto

u di sɛmbɛ di ta jaa taku sii

a sɛmbɛ goon.

²⁴ Nöo hɛn Masa Jesosi toona tei wan oto woto möön ta lei dee sɛmbɛ kumafa di Njunjun Tii u Gadu dɛ. A taa: “A dɛ leti kuma wan sɛmbɛ tei wan bumbuu njanjan böngö tja go jaa nën goon te a kaba, nöo hɛn a go. ²⁵ Nöo tefa ndeti, köndɛ kötö pii, nöo hɛn wan felantima fɛɛn tei wan taku sii hɛn a go saapi a di goon fu di sɛmbɛ. Nöo hɛn a go jaa di taku sii a di goon dendu te a kaba, nöo hɛn a go fɛɛn.

²⁶⁻²⁷ “Nöo hɛn de dɛ tee juu dou, di njanjan seti nasi. Nöo hɛn dee wookoma fɛɛn ko si taa wanlö taku soni dɛ a di njanjan dendu.

“Nöo hɛn de kule go a di sɛmbɛ abi di goon hɛn de taa: ‘Wɛ na bumbuu böngö i bi jaa a di goon nö? Wɛ u si taku uwii ta nasi ta ko a dee bumbuu wan dendu gidjii. Unsɛ dee di dɛ kumutu?’

²⁸ “Nöo hɛn a piki de taa: ‘Nönö, womi. Bumbuu böngö nöo mii bi paandi e. Wɛ a musu dɛ taa wan felantima u mi du sö ku mi.’

“Nöo hɛn de hakisi ɛn taa: ‘Wɛ nöo unfa fɛɛn i mɛni? Ja kɛ fuu go hön dee hogi wan puu a dee bumbuu wan dendu nö?’

²⁹ “Nöo hɛn a taa: ‘Nönö e, dee sɛmbɛ. Un boo disa de ufö, biga ee un go u go hön de, nöo woon hön dee bumbuu wan tu. ³⁰ A möön bɛtɛ un disɛɛn te de tuu lepi, nöo mi o manda sɛmbɛ go koti dee taku wan tai a bondji tja go tuwɛ a faja tjuma. Nöo de go koti dee bumbuu wan awaa, tja go lai a suwa.’”

Nöo sö wan oto Masa Jesosi tei lei dee sɛmbɛ te a kaba.

Aki Masa Jesosi da wanlö oto

u di uwii de kai mutaadi,

ku di mujɛɛ ta dian boon.

Maik. 4:30-34; Luk. 13:18-21

³¹ Nöo hɛn a toona da de wan woto möön, faa lei de kumafa di Njunjun Tii u Gadu dɛ. A taa: “A dɛ leti kuma di uwii de kai mutaadi di de ta paandi a di köndɛ fuu aki. ³² Fa a sai dɛ, di sii fɛɛn piki möön hii soni de ta paandi. Ma nöo te i paandi ɛn kaa, nöo a ta ko bigi möön hii dee oto uwii tuu dee u ta paandi a goon dendu, te fou seei ta ko ta mbei wosu nën.”

³³ Nöo hɛn a toona da de wan woto möön. A taa: “Fa di Tii u Masa Gaangadu sai dɛ, nöo a djei kuma te wan mujɛɛ ta dian boon. A ta tei wan pikiin sooda sö tuwɛ nën, nöo di sooda ta soopu di boon tee a ko gindii, gaan hia soni möön fa a bi dɛ.”

³⁴ Nöo sö Masa Jesosi ta fan ku dee sɛmbɛ. An ta lei de soni söndö an taki ɛn a nöngö da de. ³⁵ Nöo a kai makandi ku di soni wan tjabukama u Gadu bi sikifi buta a di Buku. A taa: Mi o koti nöngö da de.

Dee soni bi dɛ tjubitjubi fu sensi di goonliba mbei, mi o tei de taki awaa.

Sö Gadu bi taki a fesi e, nöo awaa a ta pasa.

Aki Masa Jesosi ta puu di oto

u di taku sii.

³⁶ Nöo di Masa Jesosi lei de sö te a kaba, hɛn a toona go a wosu. Nöo hɛn u dee bakama fɛɛn ko nën ko begi ɛn taa gaantangi, be a puu di oto möön limbo da u andi di taku sii ku di bunu böngö dɛ bi kɛ taki.

³⁷ Nöo hën a piki u taa: “Antoobi. Un haika e. Di sëmbë di jaa di bunu böngö naandë, nöo Mi wë di ko dë Libisëmbë Mii aki. ³⁸ Nöo di goon doti, hën da hii di goonliba u dë aki. Nöo di bunu böngö naandë, hën da dee sëmbë dee dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu. Nöo dee taku sii, de da dee sëmbë dee ta dë a di tii u di didibi dendu. ³⁹ Nöo di gaan felantima di i si jaa di taku sii naandë, hën wë da di didibi seei. Nöo di ten u koti dë, hën da di kaba juu u di ten u ta libi aki. Nöo dee sëmbë dee o koti di njanjan buta a suwa, nöo de da dee basia u Masa Gadu Köndë.

⁴⁰ “Wë nöo fa i si dee sëmbë bi koti dee taku uwii tai a bondji tja go tjuma dë, nöo sö sondi o waka te di ten di u dë aki o kaba. ⁴¹ Biga wan juu o ko, nöo Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o manda dee basia u Gadu Köndë go pii hii dee sëmbë dee ta libi takulibi, ku dee ta lei oto sëmbë u de libi sö tu. De o puu dee lö sëmbë dë a dendu u dee sëmbë dee Gadu ta tii, ⁴² nöo de o tja de go tuwë a didibi faja. Nöo naandë de o dë ta kai wolo ta bai ta këe ta njan tanda.

⁴³ “Ma nöo dee sëmbë dee bi libi bunu a Gadu wojo, nöo de o dë a di köndë ka Gadu dë könu, nöo hii sëmbë o si fa de bi libi bunu tjika. Biga di bunu libi u de o ko a döo ta sëndë leti kuma sonu u hii sëmbë musu si ën. “Nöo fa u ta fan aki, nöo un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

Aki Masa Jesosi ta da

wanlö sati oto möön

u lei fa di Tii u Gadu dë.

⁴⁴ Hën Masa Jesosi toona tei wan oto woto ta lei sëmbë möön kumafa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan gaan gudu bi dë tjubitjubi a wan pisi goon. Nöo hën wan sëmbë go si ën. Nöo fa a si ën dë, hën a toona tjubi ën te a kaba. An piki na wan sëmbë. Nöo hën a kule go ku gaan wai nëen hati, hën a go sei hii dee soni fëen dee a bi abi tuu fiaa. Nöo hën a tei di möni go bai di goon naandë gbom tei, faa feni di gudu di dë nëen dendu. Sö di gudu bumbuu dëen tjika.

⁴⁵ “Söseei tu, di Njunjun Tii u Gadu dë kuma wan wënkëma ta suku gaan bumbuu djamati sitonu faa musu bai. ⁴⁶ Hën a ta waka ta lontu tee a ko si wan gaan waiti wan, a dii te na soni. Nöo hën a go sei hii dee soni fëen dee a bi abi tuu fiaa, hën a tei di möni tuu hën a go bai di djamati sitonu dë puu tei. Sö a bumbuu dëen tjika.”

⁴⁷ Hën a toona taki wan otowan da de möön. A taa: “Di Njunjun Tii u Gadu aki, nöo a dë leti kuma dee sëmbë ta kisi fisi. De tuwë wan gaan nëti u de a wata. Hën de kisi hii pei fisi, dee dë u njan ku dee na dë u njan tuu, ⁴⁸ te di nëti fuu pöö. Hën de hai ën gbulululu puu a tela.

“Nöo hën wë de go sindo, hën de ta pii dee bunuwan ta tei ta buta a manda, nöo de ta tuwë dee na bunu.”

⁴⁹ Nöo hën a taa: “Nöo sö a o pasa e, dee sëmbë, te di kaba juu u di ten u ta libi aki dou. Biga Gadu o manda dee basia fëen köndë u de go pii dee takulibisëmbë puu a dee sëmbë dendu dee ta libi bunu a Gadu wojo. ⁵⁰ Nöo de o tuwë de go a di faja dendu ka de o dë ta bai ta kai wolo ta njan tanda te de wei, de an o kumutu dë möönsö.”

⁵¹ Nöo hën a hakisi de taa: “Dee sëmbë o, fa mi ta fan ku unu aki, nöo un ta fusutan mi ö?” Hën de taa: “Aai, Masa, u ta fusutan i e.”

⁵² Nöo hën a taa: “Wë a bunu. Biga ee wan leima bi sabi dee awoo lei fu Gadu dee bi dë a di Buku kaa, nöo hën a toona ko kisi dee njanjan lei u di Tii u Gadu aki, nöo di sëmbë dë hën abi bumbuu sondi seei te a hia

e. A dë leti kuma wan sëmbë di abi wan kamba fuufuu ku awoo ten ku njunjun ten gudu tuu, nõö a sa nango ta tei kumafa a kë.”

⁵³ Sö Masa Jesosi taki da dee sëmbë tefa a kaba.

Aki Masa Jesosi toona go

a Nazalëti ka a bi kiija.

Maik. 6:1-6; Luk. 4:16-30

Nöo hën a kumutu dë, ⁵⁴ hën a tei pasi go a Nazalëti ka de bi kiijëen. Nöo hën wë a go a di keikiwosu u di köndë go ta lei dee sëmbë sai dë. Nöo fa a ta lei de naandë, hën a foondo de te na soni.

Hën de ta hakisi de na de taa: “Wë dee sëmbë o, naasë di mii aki sö feni di köni dë ku di kaakiti ta du dee foondo wooko? ⁵⁵⁻⁵⁶ Biga na di mii u di tëmbëma fuu aki disì nõ? Jee? Na Malia da mama fëen nõ? Nöo dee baaa fëen, Jakopu, Judasi, Josëfu, ku Simon, ku dee sisa fëen, na u ku de ta dë aki nõ? Naasë a go feni dee soni dë?” ⁵⁷ Hën de tei ën fu hogi seei.

Hën Masa Jesosi taa: “Awa, sö a dë tuu o. Wan tjabukama u Gadu sa feni gafa a hii oto köndë ma boiti nëen seei köndë e, ku ën wosu dendu ka a bi kiija.”

⁵⁸ Nöo hën mbei wë an du hia foondo wooko a Nazalëti naandë. Biga dee sëmbë fëen an kë biibi ën.

14

Aki ta lei fa de du ku Johanisi

di Dopuma.

Maik. 6:14-29; Luk. 9:7-9

¹ Wë nõö di juu dë, Könu Helodi di ta tii di köndë ko jei fu dee foondo soni Masa Jesosi ta du a dee köndëköndë. ² Nöo hën a taki da dee otowan ku ën bi sai dë, taa: “Fa di sëmbë ta du dee soni naandë, nõö a musu dë taa di dopuma de kai Johanisi hën di dë e. A toona weki baka a dëdë, nõö hën mbei wë a abi kaakiti faa du soni gaanfa sö.”

³ Wë nõö di soni mbei di könu fan sö. A dë sö taa a bi tei di mujëe u wan baaa womi fëen de kai Filipi buta nëen wosu. Di mujëe hën de kai Helodiasi. ⁴ Nöo hën Johanisi fan ku ën taa di soni a du dë, an bunu, aan leti seei kwetikweti. Gadu wëti wë a poi fa a tei di mujëe fëen baaa dë. Sö Johanisi fan ku di könu tefa a kaba. ⁵ Nöo di a fan sö, nõö hën di könu hati boonu ku ën seei te a bi kë kii ën, ma fu di a fëe hogi në a lanti nõö hën mbei an kii ën ma a tuwëen a dunguwosu. Biga wë hii sëmbë bi ta si Johanisi taa a dë wan tjabukama u Gadu.

⁶ Ma nõö te wan pisi, hën di könu fujai. Nöo di mujëe di a bi tei dë abi wan mujëe mii fëen di a bi pai ku Filipi. Nöo fa de dë a di piizii u di könu dendu naandë, nõö hën di mujëe mii ko baja wan baja a di piizii dendu te a bigi. Nöo di soni suti da di Könu seei te na soni, ⁷ nõö hën a kai di mujëe mii ko nëen. Hën a paamusi ën ku soi a hii sëmbë fesi naandë taa hiniwan soni di a hakisi kaa, nõö a o dëen.

⁸ Nöo fa di könu fan dë, hën di mujëe mii kule go piki ën mama taa sö di könu paamusi ën, nõö ee andi a musu hakisi ën.

Nöo hën di mama taa: “Wë go taki da Könu taa i kë faa manda sëmbë go kii di Dopuma de kai Johanisi, nõö a koti hën hedi buta a wan gaan paabi dendu, nõö a tja ko da i. Sö fii taki dëen e.” Nöo hën di mujëe mii kule go a di könu go taki di soni dëen te a kaba.

⁹ Nöo di di könu jei sö, hën hati fëen latja te na soni. Biga an bi mēni taa sö wan soni di mujëe mii bi o hakisi. Ma nöo fu di a bi soi sö a hii lanti fesi kaa, hën mbei an sa piki nönö möön. ¹⁰ Nöo hën wante fa u mbei dē, hën a manda sēmbē go a dunguwosu go koti Johanisi hedi belim puu. ¹¹ Hën de butēen a wan paabi dendu, hën de tjēen ko da di mujëe mii. Hën di mujëe mii tei, nöo hën a tja go dēen mama.

¹² Nöo hën dee bakama u Johanisi go tei di dēdē sinkii fëen hën de tja go bei. Nöo hën de go piki Masa Jesosi taa sö wan soni. Johanisi dēdē.

Aki Masa Jesosi da 5000 sēmbē soni u njan.

Maik. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Joh. 6:1-14

¹³ Nöo fa Masa Jesosi jei di buka dē „nöo a bigi dēen tee„. Nöo hën a kumutu naandē, hën a subi a boto, u ku ën, hën u koti wata go a di oto sē banda ala. Biga a bi kē fuu dē u wanwan pii ufō.

Ma nöo di dee sēmbē u dee peipei köndē si ka u ta puu nango dē, hën wē de booko seei gililii kule a futu koti tapa u a fesi ala. ¹⁴ Nöo di ten u go dou a lampeesi fuu kumutu a boto go a tela, nöo dee sēmbē sai dē gidjii kaa ta luku u. Nöo hën tjali u dee hia sēmbē dē kisi Masa Jesosi tee na soni, nöo hën a ta kula dee suwakima u de tefa a kaba.

¹⁵ Nöo di juu dē, nöo a bi dē ndeti buka kaa. Nöo hën u ko a Masa Jesosi ko taki dēen taa: “Masa o, luku. Ndeti ta ko. Na fii manda dee sēmbē go, be de go suku soni bai u de njan nö? Biga ka u sai aki, kamian u bai soni u njan an dē aki seei.”

¹⁶ Ma nöo hën a piki u taa: “An dē u de go e. Be unu da de soni u njan.”

¹⁷ Hën u mbei: “Huun? Wē Masa, wa a’ soni u njan aki möönsö. Feifi bëë tö u abi aki, ku tu pikipiki fisi.”

¹⁸ Hën a taa: “Antoobi. Un tja de ko da mi aki.”

¹⁹ Nöo hën u tja de ko dēen. Nöo hën a manda dee hia sēmbē u de go sindo a goon a di ahun liba dē, nöo hën de sindo te de kaba. Nöo hën a tei dee bëë ku dee fisi hën a hopo wojo luku liba, hën a da Masa Gaangadu tangi te a kaba. Nöo hën a booko dee bëë „ku dee fisi„ pisipisi tefa a kaba, hën a tēndēen da u.

Hën a taa: “Un tja go paati da dee sēmbē e.”

²⁰ Hën u tja go paati da de. Hën de njan teefa bëe u de fuu, ma tökuseei soni fika eti. Hën u toona pii dee pisipisi dee fika te u kaba, u feni tuwalufu manda fuufuu. Sö a fika hia tjika u dee feifi bëë ku dee tu pikipiki fisi dē. ²¹ Ma nöo fa u du ën dē, de bi dē feifi dusu womi sēmbē dee bi njan dē, boiti dee mujëe ku dee mii.

Aki Masa Jesosi waka a wata liba.

Maik. 6:45-54; Joh. 6:15-21

²² Nöo baka u di dē, hën Masa Jesosi manda u taa be u toona koti wata go ka u bi kumutu, ma nöo hën a o fika naandē ufō faa manda dee sēmbē toona go a wosu. ²³ Nöo di a manda de go kaa, nöo hën a go a wan kununu kamian naandē go ta begi hën wanwan.

Nöo di juu dē, kamian ko dungu kaa. ²⁴ Nöo u dē te a mindi wata ala nango ku di boto. Te wan pisi hën wan gaan ventu ko ta seki di wata teee wa sa go möön. ²⁵ Hën u sai dē ta biinga teefa ganian kanda wa sa dou möönsö.

Nöo hën u bia luku te ala. Hën u si wan sēmbē ta waka ku futu tjuwatjuwa a di wata liba ta ko a u. Wē nöo di sēmbē dē, Masa Jesosi wē

e, ma nöö wa bi sabi. ²⁶ U mäni taa jooka. Nöö hën u bai kai olo, fëëë nöö u fëëë sö.

²⁷ Nöö hën Masa Jesosi bai da u wante taa: “Dee sëmbë, wan fëëë e. Un tai hati. Mi wë disi e!”

²⁸ Nöö hën Petuisi taa: “Masa, ju nö? Wë ee ju di dë tuutuu, nöö i piki mi be mi waka a di wata liba tu ko a i.”

²⁹ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi. Waka ko nöö.”

Nöö hën Petuisi kumutu a di boto, hën a ta waka a di wata liba nango a Masa Jesosi. ³⁰ Ma te wan pisi hën a ko ta luku fa di ventu ta böö ku fa di wata ta seki tjika, nöö hën a panta te na soni, hati fëën latja, nöö hën a ta saka nango a basuwata zuuu.

Nöö hën a bai kai wolo taa: “Masa, heepi mi o. Heepi mi!”

³¹ Nöö hën Masa Jesosi tëndë maun panjëën. Hën a taa: “Womi, unfa i panta sö? Unfa biibi fii piki gaanfa sö?”

³² Nöö fa de mbei dë, hën de ko a di boto dendu. Nöö wantewante dë, hën di ventu saka, di wata ko dë pii.

³³ Nöö fa u si dee soni pasa dë, nöö hën u tuu saka tjökö kini a Masa Jesosi fesi dë, hën u taa: “Aai Masa, i da di Mii u Masa Gaangadu tuutuu.”

Aki Masa Jesosi ta kula sikima

a Ganesalëti.

Maik. 6:53-56

³⁴ Nöö hën u go dou a di köndë ka u bi nango. Hën da Ganesalëti. ³⁵ Nöö di dee sëmbë dë si u kaa, hën de sabi taa Masa Jesosi hën ko dë, nöö hën de paaja buka waaa a hii di köndë lontu dou taa hën ko a de dë.

Nöö hën dee sëmbë kisi dee sikima u de, hën de booko gililili ko a Masa Jesosi. ³⁶ Hën de begi ën taa gaantangi, be a da dee sikima pasi u de nama tjë sö seei a di libakoosu fëën buka. Hën Masa Jesosi da de pasi. Nöö fa de ta nama nëën dë, nöö hën hii de tuu fiaa ko bunu u hiniwan siki di de bi abi.

15

Aki Masa Jesosi ta lei de andi sa sundju sëmbë a Gadu wojo.

Maik. 7:1-23

¹ Wë nöö di juu dë, hën wanlö Faliseima ku wanlö Sabima u Wëti kumutu te a Jelusalen ala ko a Masa Jesosi ko hakisi ën wan soni. ² De taa: “Faandi mbei dee bakama fii ta poi dee wëti fuu sö? Biga de an ta wasi maun a di fa dee gaan sëmbë fuu bi buta fuu musu wasi maun bifö u njan.” Sö de hakisi.

³ Ma nöö hën a piki de taa: “Dee sëmbë o, faandi mbei un ta tötö dee wëti u Gadu buta go a wan së, nöö un ta buta dee lei fuunu a de kamian sö?”

⁴ “Biga Gadu taki taa i musu kai i mama ku i tata gaan soni. Ee wan sëmbë i dë nöö i ta kosi i mama ku i tata ta wisiwasi de, nöö di wëti taki taa sëmbë o kii i puu dë. Sö Masa Gadu hei mama ku tata tjika.

⁵ “Ma nöö unu taa wan sëmbë sa taki dëën mama ku ën tata taa: ‘Wë dee sëmbë, heepi an dë. Mi bi abi soni u da unu, ma mi tei ën buta a wan së kaa u mi da Gadu. Wë ma a’ kôni fuunu möön e.’ ⁶ Nöö un feni taa te wan sëmbë du sö, nöö a bunu poi. Ma na tuu seei. Hogi a ta du fa an ta sölugu ën mama ku ën tata dë.

“Nöö hën mbei mi taa un ta tötö dee wëti u Gadu nöö un ta hai dee lei fuunu tja ko buta a de kamian.”

7 Nöo hën a kosi de awaa taa: “Un dee bödjëema aki, hii fa un ta pëe unu seei u bumbuu sëmbë naandë, ma unu wë di tjabukama de kai Jesaaja bi taki e, di a sikifi buta a di Buku taa:

8 Dee sëmbë aki, ku de buka de ta mbei taa de ta hei mi, ma mëni u de an dë a mi seei.

9 Hii fa de mbei taa de ta begi mi kuma Gadu u de naandë, ma sôsô soni seei de ta du dë e. Biga na mi wë de ta hei.

Fa de ta mbei taa de ta lei sëmbë Gadu wëti dë, ma na tuu seei.

Libisëmbë soni tö nöö de ta lei.

Sö Jesaaja bi taki, nöö unu wë a bi taki dë e.”

10 Nöo hën Masa Jesosi kai dee hia sëmbë dee bi sai dë ko nëen awaa, hën a taa, “Dee sëmbë o, mi o taki wan soni da unu aki, nöö un musu fusutëen bunu. 11 Mi taki e, taa dee soni i ta njan söndö wasi maun, na de sa mbei i ko sundju a Gadu wojo e. Ma dee soni dee i ta fan ku i buka, de wë ta mbei i ko sundju a Gadu wojo.”

12 Nöo di a fan sô te a kaba, nöö hën u dee bakama fëen ko taki dëen taa: “Masa o, fa i si i fan dë, i sabi taa dee Faliseima tei i fu hogi ö?”

13 Hën a piki u taa: “An dë fuu a’ toobi ku de e, biga na Gadu ta manda de a dee soni de ta du. Nöo hii dee soni dee mi Tata an paandi nöö a o hön de puu. 14 Dee lö sëmbë dë, de dë kuma wanlö bookowojoma ta suku u de tja oto bookowojoma fu de go pasa ngötö. Nöo na de tuu o kai go a di ngötö nö? Nöo hën mbei mi bi piki unu taa an dë fuun a’ toobi ku de.”

15 Nöo hën Petuisi hakisi ën taa: “Wë nöö Masa o, di soni di i taki fu di njan söndö wasi maun dë, ja sa puu ën möön fini da u nö?”

16 Hën a piki taa: “Dee sëmbë, unfa a waka wan bi fusutëen?”

17 “Wë un haika e. Di soni di wan sëmbë ta njan, nöö hën nango nëen bëe. Te wan pisi a o kumutu a i bëe baka, na sô nö? Nöo hën mbei an sa sundju i a Gadu wojo, biga hën da kaba fëen kaa.

18 “Ma dee soni dee i ta puu a i buka ta taki, nöö na kaba u de di dë e. Biga a i hati de ta kumutu, nöö de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo. 19 Biga wë a libisëmbë hati dendu hii pei hogi ta kumutu, kuma kii sëmbë, tei otowan mujëe ku hii oto fanafiti libi a di së u manu ku mujëe, fufuu, mindi soni, ganjan sëmbë, kosi sëmbë, njan sëmbë a baka. Hii dee soni dë tuu ta dë a sëmbë hati u de kumutu ko a döo. 20 Nöo mi taki da unu e, taa dee lö soni dë wë ta sundju sëmbë a Gadu wojo. Ma fii njan söndö wasi maun a wëti fasi, sô wan soni an sa sundju i a Gadu wojo e, kwetikweti.” Sö wë Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëe di an dë Dju sëmbë.

Maik. 7:24-30

21 Nöo hën u kumutu a di köndë naandë, hën u go a di pisiwata fu Tilusi ku Sidon. 22 Nöo fa u go dou dë, hën wan mujëe u di pisiwata naandë ko a Masa Jesosi. Nöo di mujëe dë, Kaana sëmbë a dë e, na Dju sëmbë.

Nöo hën a ko ta bai taa: “Masa o, na i da di böngö u Könu Dafiti di bi musu ko nö? Na i da di Heepima nö? Wë nöö a’ tjalihati u mi o. Biga wan gadu dë a di mujëe mii u mi hedi ta dëen sitaafu ta kii. Mi begi i baa, gaantangi, heepi mi ku ën e.”

23 Ma nöö fa di mujëe ta bai dë seei, ma Masa Jesosi an piki ën möönsö.

Nöo hën u dee bakama fëen taki dëen taa: “Masa o, gaantangi, piki di mujëe dë be a disa u baa. A ta bai ta ko a u baka kodo.”

²⁴ Hèn a piki taa: “Haika e. Gadu an manda mi u mi go a oto pei sèmbë e, ma a dee Isaëli sèmbë fuu nõö mi musu go. Biga de dë kuma wanlõ hia lasilasi sikafu di dë sòndõ tiima, nõö de a’ heepi fanõudu.”

²⁵ Ma nõö di juu dë hèn di mujëë ko suti kini a goon nëen fesi, nõö hèn a begi èn taanga taa: “Masa o, gaantangi, heepi mi o. Di mii u mi ta dëdë.”

²⁶ Hèn a taa: “Wë mujëë o, na kè ma kè heepi i e, ma ja dë Isaëli sèmbë, nõö an fiti u puu bëëë a dee mii maun tuwë da dagu mii.”

²⁷ Hèn di mujëë piki taa: “Aai Masa, wë sò a dë tuu o. Ma dee pikipiki pisi ta puu ta kai a tafa basu wë? Dee dagu mii an sa njan de nõö?”

²⁸ Wë nõö fa di mujëë fan dë, nõö a suti da Masa Jesosi seei, hèn a taa: “Aai mujëë, i ta biibi mi taanga tuu o. Wë nõö di soni di i si i ta suku dë, nõö i fendi èn kaa e.”

Nõö an kaba u fan seei, hèn di mujëë mii u di mama ko bunu gbegedee.

Aki Masa Jesosi ta da 4000

sèmbë soni u njan.

Maik. 8:1-10

²⁹ Nõö hèn Masa Jesosi kumutu dë, hèn u ku èn ta waka a di ze u Galilea bandja dë ta lontu te u go dou a wan kamian ka wanlõ kuun dë, nõö hèn a go sindo. ³⁰ Nõö hèn wanlõ hia sèmbë booko gililili ko nëen möön, nõö de tja hia sikima ko tuwë nëen fesi faa musu kula da de. Hèn a kula de tuu fiaa: lanlan sèmbë, bookowojoma, makisamakisa sèmbë, tapabukama, hii de tuu a kula te a kaba gbegedee.

³¹ Nõö di dee sèmbë ko si fa dee tapabukama ko ta fan, dee lanma ko ta waka, dee makisamakisa sèmbë ko bëtë seei, dee bookowojoma ko ta si soni, nõö a bigi da de tee. A foondo de tuutu, nõö hèn de da Masa Gaangadu tangi taa: “Ee, di Gadu fuu dee Isaëli sèmbë aki, a bigi tuu o.”

³² Nõö baka fëèn, hèn Masa Jesosi kai u dee bakama fëèn te u piki, a taa: “Tjali u dee hia sèmbë aki kisi mi o. Biga tide mbei di u dii daka di de dë ku mi aki, nõö de an njan na wan wojo soni möönsõ. Wë nõö ma sa manda de go sòndõ njan, biga a kandë so u de sa faau a pasi.”

³³ Nõö hèn u piki èn taa: “Aai, u jei, ma nõö unsë woo sa fendi sò wan hia soni u njan fuu sa da de, ka u dë a sösõ kamian a sabana aki?”

³⁴ Hèn a hakisi u taa: “Wë un mēni bëëë un abi dë?”

Hèn u piki èn taa: “U abi sèbën bëëë aki ku wantu piki fisi.”

Hèn a taa antoobi.

³⁵ Hèn a manda dee sèmbë go sindo leti a goon na ahun liba dë. ³⁶ Nõö hèn de sindo te de kaba, hèn Masa Jesosi tei dee sèbën bëëë ku dee pikipiki fisi naandë, hèn a da Masa Gadu tangi te a kaba. Nõö hèn a booko de pisipisi, hèn a tëndë da u taa: “Un tja go paati da dee sèmbë.”

³⁷ Nõö hèn u tei, hèn u ta paati da dee hia sèmbë dë te dou de tuu. ³⁸ Hèn de tuu njan seei teee bëë u de fuu.

Nõö hèn u toona go pii dee pisipisi dee de njan fika, te fuu sèbën gaan manda. Nõö fa di soni pasa dë, de bi dë fõ dusu womi a di kamian ufõ i abi dee mujëë ku dee mii. Sõ dee sèmbë bi hia tjika.

³⁹ Nõö di de njan tefa de kaba kaa, hèn Masa Jesosi manda de go a wosu awaa. Nõö hèn u ku èn tei boto hèn u koti wata go a di kòndë de kai Magidala.

16

Aki dee hedima u keiki hakisi Masa Jesosi wan maaka möön.

Maik. 8:11-13; Luk. 12:54-56

¹ Nöö fa Masa Jesosi ko a Magidala dē, hēn dee Saduseima ku dee Faliseima ko nēēn. Wē de tu keiki paatēi dē, de an kē piki möönsō taa a Gadu Masa Jesosi kumutu. Nöö fa de ko nēēn dē, hēn de taa de kē faa lei de wan maaka kumutu a Gadu ala, ee nasō de an o piki taa Gadu hēn mandēēn ko.

² Ma nöö hēn Masa Jesosi piki de. A taa: “Dee sēmbē, a toobi mi poi da unu. Biga te sapate ee un si bundji a liba ala bē njaan, nöö un taa amanjan sonu o hati. ³ Te mamate un si di sonu bē hēii, tjuba ta baaka, nöö woon taa tjuba o kai tide. Sō un sabi u wegī dee maaka u liba ala tjika.

“Wē nöö unfa a waka wan sa wegī dee maaka dee dē leti a unu wojo un ta si aki? Biga ee un luku dee soni ta pasa a di ten u dē aki, de ta kai seei ku dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi a fesi e. Nöö hēn da di ten de bi taki dē, hēn dou kaa.”

⁴ Nöö hēn a gandji da de awaa, a taa: “Un dee takulibima aki, un dē leti kuma wan mujēē disēēn manu go ta waka ta suku oto manu. Biga Gadu bi da unu dee maaka fēēn gaanduwe kaa, nöö hēn un disa de go ta suku oto maaka möön.” Nöö mi piki unu taa wan o feni oto maaka a mi möönsō e, möön leki di i si mi bi taki da unu kaa u di tjabukama de kai Jona.”

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama fēēn a di lei u dee Dju hedima.

Maik. 8:14-21

Nöö di Masa Jesosi fan ku dee hedima u keiki sō kaa, hēn wē a disa de dē. ⁵ Nöö hēn u ku ēn toona subi a boto möön, hēn u ta koti nango a di oto sē banda ka u bi kumutu. Ma nöö u bi fēēkētē u tja bēēē go ku u.

⁶ Nöö fa u nango dē, hēn Masa Jesosi bai u a soni, a taa: “Un mēni unu seei e, dee sēmbē, ku di sooda u dee Faliseima ku dee Saduseima.”

⁷ Ma nöö di a fan sō, hēn u pakisei wante taa wē a kandē fu di wa tja bēēē, nöö hēn mbei a fan sō.

⁸ Nöö Masa Jesosi sabi taa sō u ta mēni. Hēn a taa: “Dee sēmbē aki, unfa biibi fuunu piki sō? Unfa un sa mēni taa bēēē soni mi ta taki? ⁹ Wan ta fusutan mi möönsō nō? Naasē un bi dē di mi tei dee feifi bēēē da feifi dusu sēmbē, de njan te de wei toona fika sōmēni manda eti? ¹⁰ Nöö naasē un bi dē möön di mi tei dee sēbēn bēēē da dee fō dusu sēmbē, de njan te de wei toona fika sōmēni manda möön?

¹¹ “Nöö unfa a waka wan ta fusutan taa ma ta a’ bookohedi ku soni u njan? Nöö na bēēē soni mi taki dē. Ma mi taki e, taa un musu mēni unu seei ku di sooda u dee Faliseima ku dee Saduseima.”

¹² Nöö fa a fan dē ufō u ko kisi u seei awaa taa na di sooda di de ta dian boon, nēēn a ta taki, ma di poipoi lei u dee Faliseima ku dee Saduseima di de ta paaja a hii di goonliba, leti kuma wan piki sooda ta soopu ta paaja a wan hia boon, hēn wē a ta taki di taki.

Aki Petuisi taki

ambē da Masa Jesosi.

Maik. 8:27-30; Luk. 9:18-21

¹³ Nöö di u dou a oto banda dē, hēn u ta waka te u go dou a di pisiwata de kai Sesalia Filipi. Nöö hēn Masa Jesosi kai u te u piki, a taa: “Unfa un ta jei de ta taki u Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki?”

14 Nöo hën u piki ën taa: “Wë u ta jei so sëmbë ta taki fii taa i da di dopuma Johanisi, hën toona weki baka a dëdë. So u de taa i dë wan u dee oto tjabukama u Gadu bi dë a fesi kuma Elia, kuma Jelemla sô, hën toona weki baka. Sô u ta jei de ta taki fii.”

15 Nöo hën a toona hakisi u taa: “Wë unu wë? Ambë un ta mëni taa mi dë?”

16 Hën Simon Petuisi piki ën taa: “Masa o, i da di Keesitu e, di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko. I da di Mii u Masa Gaangadu seei, di abi libi fu teego.”

17 Nöo di Masa Jesosi jei fa a fan dë, hën a taa: “Aai womi Simon, ju di mii u Jonasi aki, Gadu naki i kölöku tuutuu. Biga di soni di i ko sabi dë, nöo na libisëmbë lei i ën. Ma mi Tata a liba ala hënseei mbei i ko sabi ën.”

18 “Nöo fa de ta kai i Petuisi dë, na ‘sitonu’ di në fii kë taki nö? Wë nöo mi taki da i taa ku di gaan sitonu i si aki mi o seti di keiki u mi e. Nöo fa mi o seti ën dë, nöo di didibi ku hii di kaakiti di a abi, ku dëdë köndë seei, an o sa tapëën ën möönsö.”

19 “Nöo mi taki da unu taa mi o da unu taki a di Njunjun Tii u mi dendu, te hiniwan soni di i si un tai a goonliba aki nöo a o dë taitai a Gadu ala. Söseei tu hiniwan soni di un lusu a goonliba aki, a o dë lusulusu a Gadu ala.”

20 Nöo di a fan sö te a kaba, hën a bai u tuu seei taa wa musu konda da na wan sëmbë taa hën da di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko.

Aki Masa Jesosi konda di hogi

di o pasa ku ën.

Maik. 8:31-9:1; Luk. 9:22-27

21 Nöo a di ten dë hën Masa Jesosi seti fan ku u, fuu sabi andi o pasa ku ën a bakaten. A taa: “Te wan pisi nöo woo go a Jelusalen. Nöo dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, de o kisi mi da sitaafu te a tjika de, nöo de o kii mi. Ma nöo a di u dii daka fëën, nöo mi o toona weki baka a dëdë e.”

22 Nöo fa a fan naandë, hën Petuisi kai ën tja go a së, hën a fia ku ën taa: “Masa, na taki dee lö soni dë e. Biga de an o sa pasa ku i seei, kwetikweti.”

23 Nöo hën a bia gandji dëën taa: “Waka pasa kumutu a mi fesi dë e, ju didibi Saatan. I dë kuma wan sitonu a pasi da mi u mi naki futu kai kumutu a di pasi Gadu buta da mi u mi waka. Biga fa i fan dë, nöo na Gadu da i di pakisei dë e. Libisëmbë pakisei nöo di dë.”

24 Nöo di a fan ku Petuisi sö te a kaba, nöo hën a bia fan ku u tuu taa: “Dee sëmbë o, wan mëni fa mi bi fan ku unu nö, taa hiniwan sëmbë abi sitaafu fëën fu tjai ufö a sa waka a mi baka. Nöo ee i kë waka a mi baka tuutuu, nöo i musu disa di soni di i seei ta kë, nöo i tei di sitaafu dë tja.”

25 “Biga ee wan sëmbë i ta suku wan suti libi da i seei a di goonliba aki, nöo ja o feni ën fa i kë möönsö e. Lasi nöo joo lasi. Ma nöo ee i saka i libi fu mi hedi, nöo joo fendi ën kumafa i kë nöömö.”

26 “Nöo ee i feni hii soni u di goonliba aki tuu te dou, ma i seei lasi go a di didibi faja, nöo un heepi seei a abi da i? Nöo andi seei dë a goonliba aki waiti tjika tu, fii tookëën ku di libi u teego? Soni an dë e, baa.”

27 “Biga te wan daka, Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a di goonliba aki nöömö, fu mi kuutu a libisëmbë liba. Nöo fa mi o ko dë, nöo mi ku dee basia u mi Tata köndë tuu o ko makandi, nöo ku di gaan hei u mi Tata seei woo ko e. Nöo mi o paka hiniwan sëmbë kumafa a fiti di libi di a bi libi a di goonliba aki.”

²⁸ Nöo hën a taa: “Mi taki da unu e, taa so fuunu dë aki an o dëdë möönsö bifö un si Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko dou ku di Njunjun Tii u mi.”

Sö Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

17

Aki dee bakama u Masa Jesosi si di Gadu fasi fëen di a abi.

Maik. 9:2-13; Luk. 9:28-36

¹ Nöo hën a baka sikisi daka, hën Masa Jesosi tei Petuisi ku de tu baaa Jakobosi ku Johanisi, nöo hën de subì go te a wan hei kununu liba. ² Nöo hën de sai dë te wan pisi, hën Masa Jesosi ko tooka a de wojo seei. Fesi fëen ko ta koti faja kuma sonu, nöo dee koosu nëen sinkii ko weti faan te sëmbë wojo an sa kai ku de. ³ Nöo te u de kë mëni, hën de si tu womi ko taanpu nëen bandja, wan de kai Elia, wan da Mosesi. De tu womi dë bi dë awoo tjabukama u Gadu u fesiten, gaan nëbai sëmbë, nöo de bi dëdë gaanduwe kaa, ma nöo hën de ko a Masa Jesosi dë ko ta fan ku ën.

⁴ Nöo fa de ta fan ku ën dë, hën Petuisi taa: “Masa o, a bunu fa i tja u ko aki. Nöo ee i kë, nöo mi sa mbei dii tjëkë liba da unu: wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.”

⁵ Ma nöo di a fan sö kaa, hën wan gaan limbo wöluku saka zalalaa ko tapa de buuu. Hën de jei wan töngö ta fan a di wöluku dendu dë taa: “Un luku di loji Womi Mii u mi aki. Libi fëen ta kai ku mi. Nöo hën fuun ta haika e.” Sö di töngö piki.

⁶ Nöo fa de dii bakama u Masa Jesosi jei di fan dë, nöo hën de fëë te de kai ku fesi a goon. ⁷ Hën Masa Jesosi waka go panjan de hën a taa: “Womi o, un hopo. Wan fëë sö e.” ⁸ Nöo di de ko jabi wojo, nöo Masa Jesosi wanwan nöo de si. De an si de tu sëmbë möön.

⁹ Nöo hën de toona ta bazia di kununu ta saka nango a goon. Nöo fa de nango dë, hën Masa Jesosi bai de taa: “Un haika e, di soni di un si a di kununu liba naandë, nöo wan musu taki ën da na wan kodo sëmbë e. Un musu hoi ën a unu hati ufö. Tee Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki dëdë toona weki baka ufö un sa taki ën.”

¹⁰ Nöo hën de taki dëen taa: “Masa o, u kë hakisi i wan soni. Faandi mbei dee leima fuu, dee Sabima u Wëti, taa Elia hën fosu musu ko ufö di könu Gadu bi paamusi o ko a u?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Awa, fa de ta lei unu dë, nöo sö a dë tuu. Elia bi musu ko a fesi fa a seeka pasi da di Könu. ¹² Ma nöo mi taki da unu taa a ko kaa e. Ma dee sëmbë an bi sabi ën, nöo hën de du ku ën kumafa de kë. Nöo söseei de o du ku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki tu.” Sö Masa Jesosi taki.

¹³ Nöo fa a fan dë ufö de ko sabi taa Johanisi di Dopuma hën a ta taki dë. Hën wë bi da di Elia di bi musu ko.

Aki Masa Jesosi kula

wan womi mii bi dë ku miii siki.

Maik. 9:14-29; Luk. 9:37-43a

¹⁴ Nöo hën de ta bazia di kuun ta ko te de ko kai a palala goon, nöo hën de ko si wanlö hia sëmbë naandë ta luku de. Nöo hën wan womi kule kumutu a dee sëmbë dendu ko kai a Masa Jesosi fesi.

Hën a begi ën taa: ¹⁵ “Masa gaantangi, a’ tjalihati fu wan womi mii u mi aki o. Miii siki dë ku ën seei te na soni. So juu a ta naki ën ta tuwë a faja, so juu a ta tuwëen a wata. Sö a ta fukëen tjika. ¹⁶ Nöo mi bi tjëen ko a

dee bakama fii aki u de heepi mi kulëen, ma de an bi sa heepi mi möönsö. Nöo hën wë i si mi tjëen ko a i seei.”

¹⁷ Nöo hën Masa Jesosi djëmë, a taa: “Ee! Andi seei mi feni a dee sëmbë u di ten aki maun? Fa mi ku de dë aki, de an ta biibi möönsö. Taangajesi nöo de abi sò. Un longi mi musu dë ku unu aki ta hoi pasensi da unu ufö un sa biibi mi?”

Nöo hën a taa: “Söö. Wë tja di mii ko a mi aki i si.”

¹⁸ Nöo hën de tjëen ko dëen. Hën a jaka di soni di bi dë nëen liba dë puu tuwë go, nöo wantewante dë hën di mii ko bunu fiaa.

¹⁹ Nöo baka u di dë, hën u dee bakama fëen ko nëen. Hën u hakisi ën taa: “Masa o, andi seei mbei wa bi sa jaka di gadu dë puu a di mii liba?”

²⁰ Nöo hën a taa: “Awa, wë baaa o, fu di wan ta biibi a di fa wë mbei e. Biga mi taki da unu taa ee un abi wan piki biibi tën sò seei kuma di sii fu di pau de kai mutaadi, nöo i sa go taki da wan gaan kununu taa ‘hopo kumutu dë’, nöo a o kumutu dë go. Biga te di biibi fuunu dë a di fa kaa, nöo na wan soni o dë di wan o sa du e.”

²¹ “[Ma boiti u di dë, sò wan pei soni, ja sa puu ën a sëmbë liba ee na i tei ten fii begi Masa Gaangadu gaanfa söndö njan.]” Sö Masa Jesosi piki u di ten dë.

Aki Masa Jesosi toona fan soni

u di dëdë fëen möön.

Maik. 9:30-32; Luk. 9:43b-45

²² Nöo baka u di dë, hën u ku Masa Jesosi ko makandi a di pisiwata u Galilea naandë, hën a taki da u taa: “Dee sëmbë, mi kë taki wan soni da unu aki taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöo wan daka de o buta mi a dee felantima u mi maun. ²³ Nöo de o kii mi e. Ma di u dii daka fëen nöo mi o toona weki baka. Sö wë o pasa ku mi e, dee sëmbë.” Nöo fa a fan ku u dë, nöo a dë wan gaan tjali soni seei da u, a da u fuka te na soni.

Aki Masa Jesosi ku Petuisi

o paka keiki möni.

²⁴ Nöo hën u toona go a Kapenaumi möön. Nöo hën dee sëmbë ta pii möni da di Gaan Keikiwosu a Jelusalen dë, nöo hën de ko a Petuisi ko hakisi ën taa: “Wë mati o, fa di mësité fuunu sai dë, hën an ta paka di keikimöni nö?”

²⁵ Hën a taa: “Aai höön, a ta paka.” Ma nöo fa de ta fan dë, nöo Masa Jesosi an sai naandë.

Nöo hën Petuisi go nëen a wosu. Ma nöo fa a denda a di wosu, an jabi buka fan seei, hën Masa Jesosi kai ën taa: “Womi Simon.”

Hën a piki.

A taa: “Mi kë hakisi i wan soni. Fa dee könu u di goonliba aki ta pii lantimöni, nöo na ambë de ta pii ën? A deseeri mii, naa a dee sëmbë dee an dë a di könu famii?”

²⁶ Hën Petuisi piki ën taa: “Wë a dee oto sëmbë dee na famii u könu.”

Nöo hën Masa Jesosi taa: “Söö. Wë hën da an dë u dee mii u di könu seei musu paka, na sò nö? ²⁷ Ma nöo un boo paka nöo e, fu de an musu mati u.”

“Nöo haika e. Tei di huku fii nöo i go a huku. Nöo di fosu fisi di i si joo kisi nöo i jabi ën buka luku, nöo joo si wan möni nëen dendu, nöo i tei ën tja go paka u mi ku i.”

18

Aki ta lei ambë da hei sëmbë

a di tii u Gadu dendu.

Maik. 9:33-37; Luk. 9:46-48

¹ Hën u dë te wan daka, nöö hën u dee bakama u Masa Jesosi ko nëën ko hakisi ën taa: “Masa o, u kë hakisi i wan soni. Undi fuu sa dë di möön hei wan a di Njunjun Tii u Gadu dendu di ta ko aki?”

² Nöö hën Masa Jesosi kai wan piki mii tja ko nëën, nöö hën a butëën leti a u dendu naandë. ³ Hën a taa: “Wan ta si di mii aki nö? Ee wan sëmbë ja bia ko abi di fasi di wan piki mii abi, nöö ja o sa dë a di Njunjun Tii dendu möönsö e. ⁴ Ma nöö ee i abi sö wan sakafasi, nöö joo dë gaan hei sëmbë a di Njunjun Tii dendu.”

⁵ Hën a taki da u möön taa: “Ee i du sö wan piki mii kuma di i si aki wan bunu fu di a nama ku mi hedi, nöö miseei wë i du di bunu dë kaa e.

⁶ “Nöö ee wan mii kuma disi ko biibi a mi liba, nöö hën wan fuunu mbei a kumutu a Gadu pasi, nöö mi taki e, di sitaafu fëen di joo kisi a Gadu nöö a o hebi gaanfa e. A bi sa möön bëtë da i de bi tei wan gaan gindi sitonu tai a i gangaa te de kaba, nöö de tja i go tuwë a di möön fundu kamian u di ze dubuu pii. Biga di sitaafu dë an o hebi kuma di i bi o kisi a Gadu, ee i bi mbei so wan sëmbë kumutu a di pasi u Gadu.”

Aki ta lei fa i musu kõni tjika

fii tan a di tii u Gadu.

Maik. 9:42-48; Luk. 17:1-2

⁷ Hën a taa: “Mi bai helu da di goonliba aki e, da dee soni fëen ta ganjan sëmbë puu a Gadu pasi. A dë sö tuu taa sö di goonliba aki dë kaa, ma tökuseei mi bai helu da dee sëmbë dee ta buta sëmbë fu de du dee soni dee an kai ku Gadu.

⁸⁻⁹ “Nöö mi bai unu taa ee i kë du wan soni ku i maun di o mbei i kumutu a di pasi u Gadu, nöö a möön bunu i koti di maun fii kolon puu a i sinkii tuwë wante.

“Nöö söseei tu, ee ku di wojo fii dë i kë luku wan soni di o puu i a Gadu pasi, nöö a möön bunu i diki ën puu tuwë. Biga a möön bëtë da i i lasi wan kamian fii sinkii ma i feni di libi u teego, möön leki de hiti i ku telu go a di didibi faja.

¹⁰⁻¹¹ “Nöö mi taki da unu möön e, taa un musu mëni unu seei bunu a di fa i ta libi ku dee piki mii kuma di i si aki sö. Wan musu tei de u sösö soni. Biga dee basia u mi Tata kõndë dee ta waka nango ta ko nëën fesi nöömö dë, nöö de wë ta watji dee mii aki e. Hën mbei wan musu ta kai de sösö soni.”

Aki Masa Jesosi taki soni u

wan sikapu di bi lasi.

Luk. 15:3-7

¹² Nöö hën a tei wan oto konda da u, a taa: “Ee wan sëmbë abi wan höndö sikafu ta kiija, nöö hën wan u de kumutu a dee otowan dendu lasi go te a go pii, nöö unfa i mëni? Na a o disa dee nëigiteni-ku-nëigi ka de ta njan a di sabana dë, nöö a go suku di lasi sikafu dë tee a feni ën nö? Aai, sö a o du. ¹³ Nöö mi taki da unu, taa te a feni di wan kodo di bi lasi go dë, nöö a o wai ku ën gaanfa seei möön leki dee nëigiteni ku nëigi dee an bi go lasi.

14 “Nöö söseei wë mi Tata di dë a liba ala dë tu e, dee sëmbë. Biga an kë na wan kodo sëmbë fëen musu lasi, te dou ku dee piki mii kuma disisi aki seei. Sö a ta kai de gaan soni tjika.

Aki ta lei fa fii du ku wan sëmbë di du hogi ku i.

15 “Nöö mi o taki wan oto soni da unu möön. Ee wan otowan fii du i wan hogi, nöö i musu go nëen i wanwan go fan ku ën, fuun seeka di taki be un ko bunu baka. Nöö ee di otowan fii piki tei di fan fii, nöö hën da i wini ën tja ko buta a pasi. 16 Ma ee i fan ku ën an kë haika möönsö, nöö i musu toona go kai wantu sëmbë, nöö un tuu go nëen makandi nöö un fan ku ën te un kaba. Nöö a o kai ku di Buku u Gadu ka a sikifi taa i musu abi tu ee nasö dii kotoigima ufö de sa sitampu wan soni taa a dë tuu.

17 “Ma nöö ee di otowan fii an kë haika unu möönsö fu di taki musu seeka, nöö be un tja di taki go a dee oto biibima fuunu ka un ta miti makandi a keiki. Nöö ee un go taki ën te un kaba, ma seei di sëmbë an kë piki möönsö, nöö a ko dë taa heepi an dë. Nöö un luku ën kuma wan sëmbë na sabi soni fu Gadu, kuma wan takulibima.

18 “Nöö mi taki da unu e, taa fa un dee sëmbë u mi ta ko makandi naandë, nöö di soni di i si un sitampu te un kaba taa hën bunu, nöö Gadu seei o nama ku unu nëen taa a bunu. Nöö ee un luku wan soni a goonliba aki tee un kaba sitampu taa an bunu, nöö Gadu seei o taa an bunu tu. Sö taki fuunu a goonliba aki o a’ kaakiti tjika e.

19 “Nöö mi taki e, taa ee wantu fuunu ko miti a wan kamian fuun begi mi Tata a liba faa du wan soni da unu, nöö mi piki unu gbelin taa a o du ën e. 20 Biga ka tu dii fuunu ko makandi fu di un nama ku mi, nöö mi seei o dë leti a unu mindi dë.”

Aki ta lei taa u musu da sëmbë paadon.

21 Nöö hën Petuisi ko nëen, hën a hakisi ën taa: “Wë Masa o, ee wan otowan u mi ta du hogi ku mi nöö hën mi puu ën a bëë te dou sëbën pasi kaa, nöö an tjika nöö?”

22 Hën a piki ën taa: “Nönö, womi, an tjika e. I musu ta puu ën a bëë nöömö, ee sëbënteni toon sëbën pasi seei. Ja musu hoi ën a bëë möönsö.”

23 Nöö hën a toona da u wan oto möön faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan könu di abi sëmëni wookoma ta juu möni nëen. Nöö hën a dë te wan daka nöö hën a kai de ko fu de pakëen di möni di de bi juu nëen.

24 “Wë nöö di de seti di soni, hën de tja wan sëmbë ko nëen. Di sëmbë naandë bi abi sëmëni milion faa pakëen.

25 “Hën di könu taa: ‘Wë mati o, da mi di möni u mi di i musu paka mi.’

“Ma nöö di womi an abi di möni. Nöö hën di könu taa: ‘Wë antoobi. Un sei ën, hën ku ën mujëë ku dee mii fëen ku hii soni a abi tuu, nöö un tja di möni u de ko da mi, be mi feni di möni u mi.’

26 “Ma nöö di di womi jei sö, nöö hën a saka tjökö kini a goon nëen fesi, hën a begi ën taa: ‘Köndë Masa o, i a’ leti, ma mi begi i gaantangi hoi pasensi da mi o. Di möni di mi juu a i, nöö mi o paka i ën nöömö.’

27 “Nöö fa a begi ën te a kaba dë, nöö hën tjali fëen kisi di könu. Nöö hën a taa: ‘Wë mati o, wë an dë fii paka mi di möni möön e. Un boo disa di taki nöö.’ Nöö di a fan ku ën sö tefa a kaba, nöö hën a mandëen go.

28 “Ma nöö fa di womi kumutu dë, hën a go miti ku wan otowan fëen a pasi, di hën ku ën tuu ta wooko makandi da di könu. Nöö di womi aki bi juu kuma wan teni-a-feifi kölu sö a di womi di kumutu a di könu dë. Nöö

fa de miti dë, nöö hën a djombo kisi di otowan a gangaa gbolou peeta. Hën a taa: 'Söö, womi, wë u miti. Paka mi di möni u mi wantewante, nasö mi o du ku i tide.'

²⁹ "Nöö hën di womi tjökö kini a goon nëen fesi hën a begi ën taa: 'Gaantangi baa, hoi pasensi da mi o. Te mi feni di möni nöö mi o da i ën nöömö.'

³⁰ "Ma nöö di fosu womi naandë, hën an dë a di taki dë seei, kwetikweti. An haika seei andi di otowan fëen ta taki. Nöö hën wë a mbei dee siköutu ko tei ën tja go buta a dunguwosu fu tee a sa paka di païma.

³¹ "Ma nöö fa di soni pasa dë, nöö dee oto wookoma u könu sai dë ta si, nöö hën de kule tjalalaa go piki di könu taa sö wan soni de si pasa, a bigi te an sa taki.

³² "Nöö hën di könu toona kai di wookoma dë ko nëen möön, hën a gandji dëen seei awaa, a taa: 'Ju hogihatima ju, hii di gaan hia möni di i bi abi u paka mi nöö hën wë mi disa i fu di i bi begi mi. ³³ Wë nöö an bi bunu da i fii abi tjalihati da di otowan fii nö? Jee? Sö i dë ö?'

³⁴ "Nöö hati fëen boonu ku ën teee, nöö hën a kai dee siköutu, a taki da de taa: 'Un kisi di sëmbë dë tja go tuwë a dunguwosu, be a ta tja sitaafu fu teee a paka hii di möni di a bi musu paka mi, tee dou ku dee lasiti bësënsi tuu.' "

³⁵ Nöö sö Masa Jesosi taki wan oto da u te a kaba. Hën a taa: "Un si fa di soni pasa dë ö? Wë nöö leti sö nöö mi Tata di dë a liba ala o libi ku unu tu e, ee wan puu dee otowan fuunu a bëë ku hii unu hati a dee hogi de ta du unu."

19

Aki Masa Jesosi ta taki fa

manu ku mujëë an musu tuwë.

Maik. 10:1-12; Luk. 16:18

¹ Nöö hën a baka u di dë, hën u ku Masa Jesosi kumutu a Galilea naandë latja Judea go te a di oto së banda u Joodan Lio. ² Nöö fa u ta waka nango dë, wanlö hia sëmbë ta dë a Masa Jesosi baka ta ko nöömö. Nöö di u dou a di oto së banda u di lio, nöö hën a kula dee sikima u de tefa a kaba.

³ Nöö di juu dë, hën wanlö Faliseïma ko nëen fu de poobëen luku ee de sa feni föutu nëen u de tjëen go kaagi da lanti. Nöö hën de hakisi ën taa: "Mësitë o, u kë hakisi i wan soni aki. Unfa di wëti u Gadu taki? Wan womi sa tuwëen mujëë fu hiniwan piki soni di hën ku ën abi ö?" Sö de hakisi ën.

⁴ Nöö hën a piki de taa: "Wan bi lesi a di Buku nö, taa di Gadu mbei goonliba te a kaba nöö hën a mbei libisëmbë, wan womi ku wan mujëë.

⁵ Nöö kumutu a di ten dë te kisi fa u dë aki, wan womi o kumutu disa hën mama ku hën tata go libi ku ën mujëë, nöö de o ko dë wan sinkii. ⁶ De an o dë kuma tu sëmbë möön. Wë nöö fa Masa Gaangadu buta de ko di wan dë, nöö libisëmbë aan leti u paati de möönsö e."

⁷ Hën de hakisi ën taa: "Wë nöö ee a dë sö tuu, nöö faandi mbei Mosesi bi buta da u Dju sëmbë taa i sa mbei wan pampia a lanti te i kaba taa i ku di mujëë fii tuwë, nöö i manda di mujëë fii go? Faandi mbei a taki sö?"

⁸ Hën a taa: "Awa, wë fa a da unu di pasi dë, fu di un abi taangajesi wë mbei e. Ma a seti u goonliba nöö an bi dë sö. ⁹ Nöö mii taki da unu seei gbelin taa ee wan sëmbë i abi wan mujëë fii nöö i tuwëen ma na manu a tei a i wosu nöö hën i toona go tei wan oto mujëë, nöö Gadu wëti hën wë i booko dë e." Nöö sö Masa Jesosi piki dee sëmbë.

¹⁰ Nöo di u dee bakama fëen jei a taki sò, hën u taa: “Wë nöo Masa o, ee sò di wëti fu Gadu dë, nöo an dë fu womi abi mujëë, an dë u mujëë abi manu tu e. Un boo dë fuu sò nöo.”

¹¹ Hën a taa: “Ma na hii sëmbë sa fika sò e. Nönö. Ma dee sëmbë dee a kai da, nöo de nöo sa dë sò. ¹² Biga so sëmbë an sa tei mujëë biga de pai ën sò kaa. So sëmbë an sa tei mujëë fu di oto sëmbë du hogi ku de. So sëmbë, deseei feni ën fu bunu fu de dë ku wan hati ta biinga fu di Tii u Gadu musu paaja a mundu, hën mbei de an tei mujëë.

“Nöo di sëmbë di sa tei di lei aki, nöo be a tei ën e.”

Aki de tja dee mihi ko

a Masa Jesosi.

Maik. 10:13-16; Luk. 18:15-17

¹³ Nöo di juu naandë, hën de tja wanlò mihi ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de hedi begi da de. Nöo di u dee bakama fëen si sò, hën u gandji da dee sëmbë seei. ¹⁴ Ma nöo hën Masa Jesosi si taa sò u ta du, hën a bai u taa: “Nönö womi, wan tapa de e. Be de tja dee mihi ko da mi nöo. Biga dee sëmbë dee abi sò wan ‚saka,‘ fasi kuma dee piki mihi i si aki, nöo de nöo o dë a di Tii u Gadu dendu e.”

¹⁵ Hën a buta maun a dee mihi hedi, hën a begi da de te a kaba.

Aki Masa Jesosi ta fan

ku wan guduma.

Maik. 10:17-31; Luk. 18:18-30

Nöo baka fëen, hën u kumutu a di kamian dë nango möön. ¹⁶ Te wan pisi, hën wan kijoo ko a Masa Jesosi hën a kai ën te a piki, a taa: “Mësitë, wë mi ko a i aki. Mi ko hakisi i ee un bumbuu soni dë fu mi sa du nöo mi feni di libi u teego?”

¹⁷ Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Faandi mbei i hakisi mi soni u bumbuu? Biga Gadu nöo da bumbuu sëmbë, nöo ee i kë feni libi u teego, nöo i musu hoi i seei a dee wëti fëen.”

¹⁸ Hën di womi hakisi taa: “Undi u dee wëti fëen fu mi hoi?”

Hën a taa: “Ja musu kii sëmbë. Ja musu go a wan mujëë na mujëë fii. Ja musu fufuu sëmbë soni. Ja musu mindi soni da sëmbë. ¹⁹ I musu a’ lesipeki da i mama ku i tata. I musu lobi hii sëmbë kumafa i lobi i seei.”

²⁰ Hën a taa: “Aaa, dee soni dë nö? Wë hii dee wëti dë tuu seei mi bi ta hoi kaa, fu sensi mi bi dë mihi. Ma nöo ee i si taa wan soni toobi mi eti, nöo gaantangi be i taki ën da mi o.”

²¹ Hën Masa Jesosi piki ën awaa, a taa: “Söö, wë antoobi. Wë ee i kë ko dë wan bumbuu sëmbë te dou, nöo i go sei hii dee gudu fii dee i abi tuu te i kaba, nöo i tei di möni paati da dee möfina sëmbë u di köndë. Nöo te i du sò kaa, nöo joo abi gudu a Masa Gaangadu köndë te a hia e. Nöo te i kaba, nöo i ko bakama u mi ta waka a mi baka.”

²² Wë nöo fa Masa Jesosi fan ku ën te a kaba dë, nöo hën di kijoo bia go ku gaan tjali nëen hati, biga a abi hia gudu tuu.

²³ Nöo fa a go dë, hën Masa Jesosi bia fan ku u dee bakama fëen, a taa: “Womi, a dë wan taanga soni tuu fu sò wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu e. ²⁴ Ja si fa di mbeti de kai kamëli bigi ö? Ee i luku ën te i kaba, nöo ja sa maakëen seei taa a sa pasa na aguja baaku. Ma mi piki unu taa, di soni dë möön fukë möön leki fu wan guduma sa ko a di Tii u Gadu dendu.”

25 Nöo di u jei sö kaa, nöo a toobi u seei. Hën u hakisi ën taa: “Wë ee sö a taanga da wan sëmbë di Gadu heepi sö te a ko gudu, nöo ambë seei sa feni di libi u teego baa?”

26 Hën a luku u diin sö, hën a taa: “Ee a nama a di kaakiti u libisëmbë, nöo na wan sëmbë sa feni ën e. Ma a di kaakiti u Masa Gadu a nama, nöo soni seei an dë di hën an sa du.”

27 Nöo hën Petuisi taa: “Wë Masa o, uu bi disa hii soni seei ko ta waka a i baka, nöo un paima u o feni?”

28 Hën a taa: “Haika e. Te a dou di juu fu hii soni musu ko njunjun, nöo Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o go sindo a di könu sutuu u mi ku hii di hei u Gadu di a abi. Nöo di juu dë, nöo un dee tuwalufu sëmbë bi ta waka a mi baka aki, nöo woon ko sindo a tiima sutuu tu, ta kuutu dee tuwalufu lö u Isaëli.

29 “Nöo na unu wanwan o feni paima e. Ma hii dee sëmbë dee disa de wosu, ee nasö de baaa, ee nasö sisa, tata, mama, miii, pandasi kamian, hiniwan soni fu di a kë waka a mi baka hedi, mi taki da unu taa dee lö sëmbë dë an o lasi. Biga de o toona feni dee soni naandë höndö toon baka, nöo te fu kaba fëen nöo de o feni di libi u teego a Gadu tu.

30 “Nöo di juu dë, nöo sëmëni sëmbë dee de bi ta tei u heihei sëmbë a goonliba aki, de tuu o ko dë lagi sëmbë. Nöo sëmëni sëmbë dee bi dë lagima a goonliba aki o ko hei sëmbë awaa.”

Sö Masa Jesosi taki da u tefa a kaba.

20

Aki da wan oto fu wanlö wookoma bi wooko a wan goon.

1 Nöo hën wë Masa Jesosi konda wan oto woto da u möön, faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “Wan guduma abi wan gaan goon fëen. Nöo hën di mamate biten hën a hopo go suku sëmbë fu de heepi ën wooko di goon. 2 Nöo di a feni sëmbë, hën a mbei buka ku de te a kaba taa a o paka de wan daka wooko möni. Hën de taki aai, a bunu. Nöo hën wë a manda de go a di goon.

3 “Nöo hën a sai dë te kuma nëigi juu sö, hën a toona go suku sëmbë möön u de musu heepi ën wooko di goon. Nöo hën a go si wanlö sëmbë taanputaanpu pii a wojowojo naandë, de aan soni seei u du möönsö.

4 “Nöo hën a taki da de taa: ‘Un ko go wooko da mi a mi goon, nöo mi o paka unu kumafa a fiti.’ Hën de taki aai, nöo hën a manda de go.

5 “Nöo hën a dë te kuma tuwalufu juu, hën a toona go suku sëmbë möön fu de heepi ën wooko di goon. Hën a feni sëmbë möön.

“Nöo a di dii juu, hën a toona go suku möön.

6 “Hën a dë tee sapate feifi juu hën a toona go möön. Hën a go si wanlö sëmbë dë taanputaanpu a wan kamian, na soni seei de ta du möönsö.

“Hën a hakisi de taa: ‘Andi mbei un dë taanputaanpu aki di wan hii daka nöömö sö?’

7 “Hën de taa: ‘Wë nönö, wa feni wooko seei möönsö e.’

“Nöo hën a taa: ‘Söö. Wë mi o manda unu be un go wooko a mi goon ala. Un kë ö?’

“Hën de taki aai. Hën a manda de go a di wooko.

8 “Nöo hën de ta wooko tee fa juu kisi u de kumutu a di wooko. Nöo hën di sëmbë abi di goon hën a go fan ku di basi taa: ‘Wë go kai dee wookoma tja ko, nöo i paka de da mi. Nöo joo seti ku dee bi ko lasiti dë te kisi dee fosu sëmbë dee bi ko di mamate e.’

⁹ “Nöö hën di a go u go paka de, nöö hën a seti ku dee bakawan hën a paka de wan hii daka möni. Nöö sö a paka de tuu te dou.

¹⁰ “Ma nöö di a paka dee sëmbë bi ko a fesi, nöö de bi mëni taa de o kisi möön hila möni möön dee ko a baka dë. Ma nöö de ko si taa di wan möni nöö de tuu feni. ¹¹ Nöö di soni an kai ku de seei, nöö hën de sai dë ta guunjan di sëmbë abi di goon.

¹² “Te wan pisi hën de go nëen gbolo, hën de hakisi ën taa: ‘Unfa di soni waka? Di mamate hën u ko dë ta pena a di sonu mindi tefa di ndeti aki, ma nöö dee sëmbë dee wooko di wan kodo juu langa dë, u ku de tuu kisi di wan seei möni. A bunu sö nöö?’

¹³ “Nöö hën di goon masa kai wan u de, a taa: ‘Mati.’

“Hën a piki.

“A taa: ‘Fa un taki dë, nöö ma du hogi ku unu e. Biga na mi ku unu bi mbei buka taa mi o paka unu wan daka möni nöö? Wë nöö un mëni dë a i maun naandë? Na wan daka möni mi da i dë nöö?’

¹⁴⁻¹⁵ “ ‘Nöö unfa i pakisei? Di soni di mi abi, ma sa du ku ën kumafa mi kë nöö? Sö nöö mi bi kë da dee sëmbë dee ko lasiti dë, nöö fu di mi abi bunuhati u de fëen mbei un ta haun sö nöö?’ ”

¹⁶ Sö wan oto Masa Jesosi tei konda da de. Hën a taa: “Sö nöö a o dë a di Njunjun Tii u Gadu e. Dee sëmbë i mëni taa o dë a fesi, nöö de sa ko dë a baka e. Nöö dee sëmbë i sabi taa o dë a baka, nöö de sa ko fesima.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëen möön.

Maik. 10:32-34; Luk. 18:31-34

¹⁷ Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi o go a Jelusalen. Nöö hën a kai u dee tuwalufu bakama fëen a së.

Hën a fan ku u te a kaba taa: ¹⁸ “Dee sëmbë, un haika e. Woo go a Jelusalen awaa. Nöö fa i si woo go dë, nöö wan gaan soni o pasa ku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki e. De o sei mi da dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, nöö de o kuutu ku de na de te de kaba fiti buka taa mi musu dëdë.

¹⁹ Nöö de o tja mi go buta a dee oto köndë sëmbë maun dee na dë Dju sëmbë, u de ta sösö mi ta mbei mi fa. Nöö de o fon mi te a tjika de ufö de o tei mi tja go peka a lakpa pau kii. Ma nöö a di u dii daka, nöö mi o toona weki baka e.” .Sö wë a fan ku u gbelingbelin tjika.

Aki wan mama ta hakisi hei kamian da dee womi mii fëen.

Maik. 10:35-45

²⁰ Ma nöö baka di Masa Jesosi fan sö, hën di mama u Jakobosi ku Johanisi, dee mii u Zebedeosi, ko nëen ko tjökö kini a goon nëen fesi taa: “Masa o, mi kë begi i wan soni.”

²¹ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, mujëë. Andi i kë?”

Hën a taa: “Wë ja si dee tu womi mii u mi aki ö? Wë mi ko begi i taa te joo subi a di könu bangi fii, fii tii di köndë, nöö mi kë i mbei de sindo a i bandja, wan u de a i leti maun së, di otowan a i töötömaun së.”

²² Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Wë mujëë o, fa i ko begi mi di soni aki, ma nöö i saandi i ta begi mi nöö?”

Hën a bia fan ku de tu baaa, a taa: “Womi, di soni di de lai da mi u mi bebe aki, nöö un sa bebëen tu ö?”

Nöö hën de taa: “Aai, Masa, u sa bebëen.”

²³ Hën a taa: “Awa, wë woon bebe wan pikiwan fëen tuu o. Ma haika e. Ee a dë taa fii ko sindo a dee hebi kamian a mi bandja dë, nöö an dë a mi aki fu mi sa mbei buka ku unu nëen e. Biga dee sëmbë dee mi Tata a liba

ala buta, nöö de nöö sa feni dee lö kamian naandë.” Sö Masa Jesosi piki de.

Aki ta lei ambë o hei a di tii u Gadu dendu.

²⁴ Wë nöö di u otowan ko jei fa de tu baaa bi fan dë, nöö hati fuu ko boonu ku de seei.

²⁵ Nöö hën Masa Jesosi kai hii u tuu ko nëen makandi, hën a fan ku u taa: “Womi, un haika e. Fa dee hedima u di goonliba aki ta tii köndë, nöö de ta masa sëmbë ta buta de a de basu, nöö dee sëmbë dee dë a de basu dë seei ta masa oto sëmbë tu ta buta a de basu. A sö wan fasi wë dee hedima u goonliba aki ta tja köndë.

²⁶ “Ma nöö unu, wan musu dë sö e. Nönö. Biga ee wan fuunu kë ko heima a di Njunjun Tii u Gadu aki, nöö i musu saka i seei da di otowan fi. ²⁷ Ee i kë ko fesima u dee otowan, nöö i musu ko dë kuma futuboi seei da de. ²⁸ A di soni dë un musu ta djeesi mi e, dee sëmbë. Biga fa i si Mi di ko dë Libisëmbë Mii ko a goonliba aki, nöö ma ko fu sëmbë musu dini mi e, ma mi ko u miseei musu dini sëmbë. Mi ko u mi lasi mi libi seei paka paima fu sëmëni hia sëmbë sa ko bunu ku Gadu.” Sö Masa Jesosi taki da u a di ten dë.

Aki Masa Jesosi kula

tu bookowojoma.

Maik. 10:46-52; Luk. 18:35-43

²⁹ Nöö hën u ku ën ta waka nango tefa u go dou a wan köndë de kai Jelikou. Nöö fa u nango dë, na u wanwan e. Wanlö gaan hia sëmbë ta waka a Masa Jesosi baka gidjii kumafa de bi guwenti kaa, nöö hën u ta kumutu a di köndë.

³⁰ Nöö di juu dë tu bookowojoma bi dë leti a bandja pasi naandë. Nöö di de jei taa Masa Jesosi hën ta pasa dë, nöö hën de seti bai dëen taa: “Masa gaantangi, na i da di bakamii u Könu Dafiti di bi musu ko nö? Saa u ooo, saa u!” Sö de ta bai.

³¹ Ma nöö dee hia sëmbë dee ta waka ku u dë ta gandji da dee bookowojoma taa: “Un kabuka naandë!” Ma de an haika seei. Awaa de ta bai taa: “Masa, ju di Heepima dë, u begi i gaantangi, saa u ooo! Heepi u!”

³² Nöö hën Masa Jesosi taanpu pii, hën a kai de.

Hën de ko dou.

Hën a hakisi de taa: “Andi un kë fu mi musu du da unu?”

³³ Hën de taa: “Masa, u kë fii heepi u be u ko ta si soni.”

³⁴ Nöö fa de fan dë, hën tjali u de kisi Masa Jesosi tee na soni, hën a tëndë maun nama a de wojo. Nöö hën wantewante dë, hën wojo u de limbo, de ko si soni gbegedee. Nöö hën de ta waka nango a Masa Jesosi baka, de ku dee hia sëmbë dë.

21

Aki dee sëmbë ta wai ku Masa Jesosi kuma wan könu.

Maik. 11:1-11; Luk. 19:28-40; Joh. 12:12-19

¹ Nöö u ku Masa Jesosi nango tefa u ko dou a wan köndë de kai Betifaigi. Di köndë dë dë zuntu ku Jelusalen, leti a di kuun de kai Oleifi Kuun bandja naandë.

Nöö hën Masa Jesosi kai tu fuu dee bakama fëen, ² hën a taki da de taa: “Womi, un go a di köndë a u fesi naandë e. Nöö te un go dou nöö woon si wan buliki dë taitai ku ën mii nëen bandja. Nöö un lusu de tja ko da mi.

³ “Nöo ee a ko dë sö taa wan sëmbë ko hakisi unu taa: ‘Unsë un nango ku dee mbeti?’ nöo un piki ën taa: ‘Di Masa fuu, hën abi de fanöudu,’ nöo de o disa de da unu.” Sö Masa Jesosi fan ku de tu bakama te a kaba.

⁴ Wë nöo fa i si di soni o pasa aki, nöo a o kai ku di soni wan tjabukama u Gadu bi sikifi gaanduwe a fesi, a taa:

⁵ Un go taki da dee sëmbë u Jelusalen naandë,

leti a Sion dë seei, taa:

“Un luku di kõnu fuunu ta ko a unu a wan saapi fasi dë.

A dë sindosindo a wan buliki liba ta waka ta ko,

a wan buliki mii seei.”

Sö wë di tjabukama bi taki fu di kõnu Gadu o manda ko, nöo awaa a ta pasa.

⁶ Nöo hën de tu bakama du leti kumafa Masa Jesosi manda de. Biga de nango te de go dou, hën de go si di buliki taitai ku ën mii nëën bandja.

⁷ Hën de lusu de hën de tei tja ko da Masa Jesosi. Nöo hën de jabi koosu a de baka, nöo hën Masa Jesosi subi a di miii wan liba ta waka nango a Jelusalen.

⁸ Nöo di juu dë, hën dee hia sëmbë dee ta waka ku u naandë, hën de tei koosu jabi a di pasi liba, so sëmbë ta koti palo maun ta tuwë a di pasi u di buliki di Masa Jesosi dë nëën liba musu waka a de. Bigi nöo de ta bigi ën sö.

⁹ Nöo hën de ta waka nëën baka ta waka nëën fesi, te wan pisi hën de seti bai dëen taa:

Ke baa, u böö!

Di Gaan Kõnu fuu dou,

di Bakamii u Kõnu Dafiti di Gadu bi paamusi u.

Masa Gaangadu musu dë ku i e!

Fa i si a manda i ko aki,

në fii musu bai te dou a Gadu Köndë ala!

Sö dee hia sëmbë ta bai ta wai ta mbei piizii dëen.

¹⁰ Nöo fa u mbei dë, nöo Masa Jesosi dou a Jelusalen kaa, nöo di juu dë köndë ta booko seei, sëmbë ta mbei wajawajawajawaja. Sëmbë ta hakisi taa: “Maingë, ambë ko aki?” ¹¹ Hën de taa: “Ja jei ö? Jesosi u Nazalëti wë, di tjabukama u Gadu di ta dë a di pisiwata u Galilea, hën ko aki e, hën wë u ta wai ku ën sö.”

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë puu

a di wosu fëen Tata.

Maik. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Joh. 2:13-22

¹² Nöo fa Masa Jesosi ko dou a Jelusalen naandë, nöo hën a go wante a di Wosu u Gadu. Nöo di a go dou, hën a si wanlö hia sëmbë sai naandë ta sei soni da dee wakama ta ko dë. De ta sei dee mbeti ku dee pomba sö dee de ta kii da Gadu ta paka paima. So sëmbë sai dë ta tooka möni. Nöo sö de buta di pisi kamian ko dë kuma wojowojo ta wooko möni te a hia a dee sëmbë ta ko dë.

Nöo hën di Masa Jesosi si sö kaa, hën hati fëen boonu seei. Hën a jaka dee sëmbë puu dë, a kandi dee tafa u de tuwë djolou a goon, a tötö dee bangi u dee sëmbë ta sei pomba dë tuwë ku baka a goon.

¹³ Hën a gandji da de taa: “Wan bi jei fa Masa Gaangadu bi taki a di Buku ö? A taa di wosu fëen dë wan kamian ka sëmbë musu ta ko ta begi ën. Ma nöo unu tei ën buta ko tan kamian u fufuuma!”

14 Nöo a baka u di dë, hën dee bookowojoma ku dee lan sëmbë u di köndë ko nëen naandë a di Wosu u Gadu, nöo hën a kula de te a kaba.

15 Nöo di juu dë, wanlö mii sai dë eti ta kanda ta bai taa: “Gaantangi u di Bakamii u Könu Dafiti di Masa Gadu manda da u aki ooo!”

Ma nöo di dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ko si dee foombo wooko Masa Jesosi ta du dë, ku di fa dee mii ta kanda ta bai dëen a di Wosu, nöo hati u de ko boonu.

16 Hën de taki dëen taa: “Fa dee mii ta bai ta kai olo dë, ja ta jei fa de ta taki ö? Ja o tapa de be de kabuka nö?”

Hën a piki de taa: “Awa, mi ta jei. Ma nöo wan bi lesi a di Buku u Gadu ö, taa Gadu ta buta dee piki mii u de gafëen, te dou ku dee mii a bobu tuu.”

Nöo hën di a taki sö, ¹⁷ hën a kumutu disa de dë, nöo hën a go a di köndë de kai Betania. Naandë a duumi di ndeti dë.

Aki Masa Jesosi fan ku wan pau.

Maik. 11:12-14, 20-26

18 Nöo di dobooko fëen, hën u ku Masa Jesosi kumutu a Betania fuu toona go a Jerusalem möön. Nöo di u dë a pasi nango, hën hangi ko kisi Masa Jesosi. ¹⁹ Nöo hën a si wan fuuta pau leti a bandja pasi dë de kai figa, hën a go suku njanjan nëen faa musu njan. Ma nöo an feni. Uwii nöo di pau abi nëen hedi. Nöo hën a fan ku di pau taa: “Fa i si ma feni njanjan a i aki, nöo ja musu pai a di goonliba aki möön e.” Nöo di a fan sö, hën wantewante dë hën di pau uwii languwa waaa fiaa.

²⁰ Nöo di u dee bakama ko si di pau taa a dëe, nöo soni fëen toobi u tumusi. Hën u hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, unfa a waka i fan ku di pau dë hën a dëe hesi sö?”

²¹ Nöo hën a piki u taa: “Dee sëmbë, un haika e. Ee i ta biibi Masa Gadu ku hii i hati, nöo unu seei sa du sö tu e. Nöo na di dë nöo, ma möön gaan soni seei un sa du. Biga ee hën i taki da di kuun aki taa: ‘Hopu kumutu fii aki go a di ze,’ nöo a o du leti kumafa i taki dëen. ²² Biga ee i abi biibi a Masa Gadu tjika, nöo hiniwan soni di i begi ën nöo i sa feni ën nëen.”

Aki Masa Jesosi tai dee Dju hedima ku fan.

Maik. 11:27-33; Luk. 20:1-8

²³ Nöo hën u toona go a di Wosu u Masa Gadu möön, nöo hën Masa Jesosi seti ta lei sëmbë. Te wan pisi hën dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ko nëen möön.

Hën de hakisi ën taa: “Ambë da i taki fii du dee soni i ta du aki?”

²⁴ Hën a piki de taa: “Wë fa un hakisi di soni dë, nöo miseei o hakisi unu wan soni tu. Nöo te un piki mi, nöo miseei o piki unu unsë mi feni di taki.”

²⁵ Hën a hakisi de taa: “Di dopu Johanisi bi ta dopu sëmbë, ambë bi butëen a ta du di lö wooko dë, Masa Gadu naa libisëmbë?”

Wë nöo fa a hakisi de naandë, hën de go a së go pakisei di soni go, de pakisei di soni ko, te de wei, hën de taa: “Wë unfa woo taki di soni aki? Biga ee u piki taa Masa Gaangadu hën mandëen, nöo a o hakisi u ee faandi mbei wa bi piki ën buka? Wë nöo woo peka. ²⁶ Ma nöo ee u taki taa libisëmbë hën mandëen nöo u musu fëeë, biga hii dee sëmbë u di köndë aki tuu tei Johanisi fu wan gaan tjabukama di Gadu seei manda ko. Möön bëtë fëen nöo un boo piki ën taa wa sabi.”

²⁷ Nöo hën de go a Masa Jesosi hën de piki ën taa: “Wë di soni i hakisi u dë, nöo wa feni u piki i e.”

Hën a taki da de taa: “Wë di wan feni, nöö miseei tu, më sa konda da unu ambë da mi di taki u mi ta du dee soni mi ta du aki e.”

Aki Masa Jesosi da wan oto

fu tu baaa.

²⁸ Hën a toona fan ku de möön taa: “Un haika, mi o taki wan woto da unu aki, nöö un pakisei ën bunu e.

“Wan tata bi abi tu womi mii fëën. Nöö hën a go a di möön gaan wan hën a taki dëën taa: ‘Womi o, baa, wë mi kë fii go a u goon tide go wooko e.’

²⁹ “Nöö hën a taa: ‘Ambë? Mi ö?’ A taki aai. A taa: ‘Nönö, ma o go e.’

“Ma nöö hën a sai dë te wan pisi, di soni ko hati ën fu di a bi piki hën tata gaan buka sö, nöö hën a hopo go a di goon dendu go wooko.

³⁰ “Ma nöö sösee di tata bi go a di oto womi mii fëën tu, hën a taki dëën taa: ‘Womi, mi kë fii go a u goon dendu go wooko tide e baa.’

“Nöö hën a piki ën taa: ‘Söö. Wë antoobi Taata, mi o go e.’ Wë ma nöö hën an go möönsö.”

³¹ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wë nöö mi hakisi unu, de tu mii u di tata, di a fan ku de undi u de piki ën buka?”

Nöö hën de piki taa: “Wë di gaan wan, hën du kumafa di tata bi kë.”

Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Awa, sö a dë tuu. Nöö un haika e. Dee fufuuma u di köndë aki, ku dee jajo mujëë dee un ta mbei fa, nöö dee lö sëmbë dë sa ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu möön hesi möön unu e. Biga de sabi kaa taa de an ta libi bunu. Ma nöö unu, un ta mbei kuma un ta piki Gadu buka, un dë bumbuu sëmbë kaa, nöö hën mbei a taanga da unu fuun saka unu seei a di tii u Gadu basu.

³² “Biga di Johanisi ko, nöö a bi ta lei unu unfu fuun libi ufö un sa ko bunu ku Gadu, ma nöö wan bi kë piki. Nöö hën dee sëmbë dee bi a’ poi në a di köndë, nöö de bia piki Johanisi hesihesi. Ma nöö unu, hii fa un si taa sö de ta piki, ma tökuseei wan bia piki ën buka möönsö. Un mbei taangajesi go dou te kisi fa u dë aki eti.”

Aki Masa Jesosi da wan oto fu wanlö hogihati wookoma.

Maik. 12:1-12; Luk. 20:9-19

³³ Nöö hën a tei wan woto konda da de möön, a taa: “Wan guduma bi dë e. Nöö hën a koti wan gaan goon hën a paandi di fuuta de kai doloifi nëën te a kaba faa musu ta mbei win. Hën a mbei wan peni te a kaba lomboto di goon. Nöö hën a diki wan baaku te a kaba mbei baki nëën, fu te di doloifi lepi nöö a di baki dë dendu de o ta makisëën ta mbei di win. Nöö hën a mbei wan hei wosu buta a di peni dendu u dee wakitima musu ta watji fufuuma.

“Nöö di a mbei hii dee soni tefa a kaba, hën a kai wanlö sëmbë ko nëën. Nöö hën a mbei buka ku de tefa a kaba taa de o ta wooko a di goon, nöö te juu kisi di fuuta lepi, nöö de o ta mbei win nöö hën ku de o ta paati ën.

“Nöö di di goon masa mbei di buka ku dee sëmbë te a kaba, hën a mbei wan lëisi go tee a wan oto köndë.

³⁴ “Nöö hën a go dë ala tee juu dou di fuuta lepi. Nöö hën wë a kai wanlö futuboi fëën manda go a di goon, fu de go tei di win fëën a dee sëmbë tja ko dëën.

³⁵ “Nöö hën wë de nango tefa de go dou. Ma nöö di dee sëmbë dee ta wooko a di goon si taa de ta ko, hën de buta ku de. Wan u de de fon tee

a fika a dödë ku libi maun. Di otowan hën de fon kii. Di otowan hën de naki ën ku sitonu kii.

³⁶ “Nöö hën a baka u di dë, hën di goon masa toona manda oto sëmbë u de go möön go suku di win tja ko dëen. Nöö hën de nango tefa de go dou. Hën dee sëmbë dee dë a di goon du ku de leti kumafa i si de bi du ku dee fosuwan.

³⁷ “Nöö a baka u di dë, nöö hën di goon masa taa: ‘Söö. Wë mi o manda di womi mii u mi seei go awaa. A kandë te dee sëmbë si ën, nöö de o abi lesipeki fëen, di a dë mi mii.’

“Nöö hën a manda di womi mii fëen go gbolo. ³⁸ Ma di dee sëmbë dee dë a di goon si taa hën ta ko dë, nöö hën de taa: ‘Söö. Wë di sëmbë a’ di goon, luku di womi mii fëen ta ko dë e.’

“Nöö hën de kuutu ku deseei taa: ‘Te di masa dödë nöö di mii i si naandë, hën o ko tei di goon aki puu a u maun. Nöö un sabi nö? Un boo kii ën puu aki wante, nöö di goon o fika da u wanwan.’

³⁹ “Nöö hën wë di womi mii ko dou. Nöö hën dee sëmbë kisi ën tja go a döösë u di djai, hën de kii ën gbegede puu dë.”

Sö wan woto Masa Jesosi konda da de te a kaba.

⁴⁰ Hën a taa: “Wë nöö fa dee soni pasa dë, nöö te di goon masa ko, andi un mëni taa a o du ku dee sëmbë naandë?”

⁴¹ Hën de taa: “Höön, wë di soni naandë dë u taki ö? A o sitaafu de ku wan gaan hogi sitaafu di fiti de nöö a o kii de. Nöö a o da oto sëmbë di goon di a sabi taa a sa feni wini fu di goon fëen a de.”

⁴² Nöö hën Masa Jesosi hakisi de, a taa: “Wan sabi fa de taki a di Buku u Gadu nö? De taa:

Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu,
de si wan sitonu taa an bunu,
nöö hën de tuwëen a kapëë.

Ma nöö bakaten,
hën di sitonu dë ko di mama posu u di wosu.

Masa Gadu seei wë du di soni sö,
nöö a dë wan gaan foondo soni da u.

Sö wë di Buku taki.

⁴³ “Nöö mi taki da unu taa Masa Gadu an o biinga ku unu möön e, faa buta unu a di Tii fëen basu möön. Nönö. A o disa unu, nöö a o tei wanlö oto sëmbë buta a di Tii fëen di a o sa feni wini a de.

⁴⁴ “Biga di soni Gadu buta taa a bunu, nöö hën un feni taa an bunu kwetikweti, leti kuma di sitonu de bi tuwë dë.” Nöö un sabi fa di sitonu naandë dë nö? Ee un kai nëen liba nöö woon booko pisipisi, ma ee di sitonu hën kai a unu liba nöö lala a o lala unu finufnu kaba a sösö fiaa.”

⁴⁵ Wë nöö fa Masa Jesosi fan dë, nöö dee Gaan Begima ku dee Faliseima jei, nöö de sabi taa de wë a tjökö ku di fan a fan dë, nöö hati u de boonu tee. ⁴⁶ Nöö de kë kisi ën tja go buta a dunguwosu, ma fu di de fëë lanti hën mbei de an du sö. Biga hii sëmbë ta tei Masa Jesosi u wan gaan tjabukama u Gadu seei.

22

Aki Masa Jesosi da wan oto

fu wan tööu wosu.

Luk. 14:15-24

¹⁻² Nöö hën Masa Jesosi toona tei wan woto möön konda faa lei u fa di Njunjun Tii u Gadu dë.

A taa: “Wan kõnu abi wan womi mii fëen o tööu, nöö hën a kai sëmbë a fesi fu te di daka dou nöö de ko a di tööuwosu. Nöö hën a seeka soni te a kaba kää. ³ Nöö hën a manda dee futuboi fëen fu de go piki dee sëmbë dee a bi kai dë taa wë aan soni, di daka hën a dou. Be de ko a di tööuwosu ko njan di gaan piizii.

“Nöö hën dee futuboi go, hën de da di buka te de kaba. Ma nöö dee sëmbë a bi kai dë, de an kää ko. De an dë a di soni dë seei.

⁴ “Nöö hën di kõnu manda wanlö oto futuboi fëen möön taa be de toona go taki da de taa a seeka hii soni tuu kaa. Dee gaan kau, ku dee kau mii dee a bi kiija buta naandë fu de fatu tjika u de njan di daka, nöö a kii de tuu kaa seeka boi. Nöö be de ko a di piizii. Sö a manda taki da de.

⁵ “Ma nöö fa dee futuboi go da di buka te de kaba naandë, hën dee sëmbë tjëkë ahwa maun da de taa de an dë a di soni dë. Hën wan u de hopo go fëen nëen goon dendu, di otowan go fëen a möni wooko. ⁶ Nöö dee sëmbë dee fika, hën de hopo, hën de kisi dee futuboi u di kõnu hën de du hogihogi ku de te a tjika de, hën de kii de puu dë gbelin.

⁷ “Nöö hën di kõnu jei taa sö wan soni, nöö hën hati fëen ko boonu seei tee na soni. Hën a kai wanlö sodati fëen, hën a manda de go kii dee sëmbë dee bi kii dee futuboi fëen, hën de booko di köndë, de suti faja nëen tjuma gbegedee.

⁸ “Nöö hën wë di kõnu toona kai wanlö oto futuboi u de ko nëen, hën a taa: ‘Wë un luku. Dee soni u seeka buta dë fuu njan di piizii, nöö u kaba u seeka de gaanduwe kaa e, ma dee sëmbë dee mi kai u de ko nöö de hogi poi. An fiti u de ko njan di piizii aki möön.

⁹ “ ‘Wë nöö un sabi nö? Un go a di köndë nöö un paaja waka a hii dee sitaati tuu, gaan wan ku piki wan. Nöö hiniwan sëmbë di un si, nöö un kai ën taa be a ko a di tööuwosu aki ko njan.’

¹⁰ “Nöö hën de paaja hii di köndë. Nöö hën de kai hii sëmbë dee de si kaa, bunuwan ku hogiwan tuu, hën de tja de ko a di piizii te di wosu fuu pöö ku sëmbë.

¹¹ “Ma nöö di tööu bi abi wan wëti taa di kõnu seei o buta di koosu fii bisi ko a di tööuwosu. Nöö hën de dë a di piizii dendu te wan pisi nöö hën kõnu ko u ko da de wodi. Nöö fa a ta da de wodi ta lontu dë, te wan pisi hën wojo fëen ko kai a wan sëmbë ko naandë. A dë fëen ku fëen seei koosu nëen sinkii gbolo. An bisi di koosu kõnu bi dëen möönsö.

¹² “Hën kõnu luku ën diin, a kai ën: ‘Womi.’

“A piki.

“A taa: ‘Unfa a waka i ko aki söndö i bisi di koosu di mi da i fii musu bisi?’

“Hën di womi dë pii. An sa piki na wan soni.

¹³ “Nöö hën di kõnu manda dee futuboi fëen taa: ‘Un kisi di sëmbë dë tai ën maun ku ën futu te un kaba, nöö un vindëen go a döö a dungudungu ala, ka sëmbë dë a sitaafu ta bai ta kää ta djëmë nöömö.’ ”

¹⁴ Sö wan oto Masa Jesosi taki da de naandë e. Hën a taa: “Nöö sö wë a dë e, dee sëmbë. Masa Gadu kai hia sëmbë u de ko, ma nöö biti sëmbë nöö ta ko nëen a di fasi di a buta faa tei de.”

Aki Masa Jesosi ta taki soni

u lanti möni.

Maik. 12:13-17; Luk. 20:20-26

15 Nöo fa Masa Jesosi fan te a kaba dë, hën dee Faliseima go a së go kuutu ku de na de unfa u de du de feni ën kisi tai ku dee fan a ta fan.

16 Nöo hën de feni wan soni fu de hakisi.

Nöo hën de kai dee bakama u de, ku wanlö sëmbë u Könu Helodi paatëi, hën de manda de go a Masa Jesosi go hakisi ën di soni de pakisei dë.

Nöo hën de naki te de go dou. Hën de kai ën: “Mësitë o.”

Hën a piki.

De taa: “Wë u ko a i aki.”

A taki aai.

“Wë u sabi taa fa i dë aki, nöo i dë gaan bumbuu sëmbë. Biga i ta konda dee soni u Gadu gbelingbelin da u leti kumafa de dë. Ja a’ toobi ku di fa sëmbë ta pakisei fii, hën mbei ja ta kwei di fan da u. Wë nöo hën i si u ko a i aki ko hakisi i wan soni, nöo di fa a dë nöo i piki u.

17 “Fa di Gaan Könu a Loomë ta duwengi u fuu ta paka lanti möni aki, wë nöo unfa i si ën? A fiti fuu pakëen naa an fiti?” Sö de hakisi ën.

18 Ma nöo Masa Jesosi sabi kaa taa politiki wë de ta naki ën sö, hën a piki de taa: “Un dee bödjëema aki, andi mbei un ta suku mi fuun tai ku fan sö? 19 Wë un da mi wan kwëngëlë möni i si.”

Nöo hën de tei wan kwëngëlë möni tja ko dëen.

20 Nöo hën a hakisi de taa: “Wë ambë abi di në ku di fesi dë a di möni liba aki?”

21 Hën de piki taa: “Di Gaan Könu.”

Hën a taa: “Nasö nö?”

De taki aai.

Hën a taki da de taa: “Wë nöo di soni di dë u könu nöo un da könu ën e, nöo di soni di dë u Masa Gaangadu nöo un da Masa Gaangadu ën.” 22 Nöo fa a piki de dë, nöo a bigi da de seei. De an bi mëni taa sö a bi o piki de a sö wan köni fasi te de an sa feni soni u taki möön. Nöo hën de kumutu disëen dë, hën de go u de.

Aki dee Saduseima ko hakisi Masa Jesosi soni u di dëdë weki baka.

Maik. 12:18-27; Luk. 20:27-40

23 Nöo hën di daka dë seei, hën wanlö sëmbë u di keiki paatëi de kai Sadusei ko a Masa Jesosi. Wë dee lö pei sëmbë naandë, de an kë biibi taa te sëmbë dëdë nöo di akaa fëen ta fika ku libi faa toona ko a di sëmbë sinkii a bakaten, be a weki baka.

Nöo fa de ko nëen dë, hën de hakisi ën taa: 24 “Mësitë o, de taa te sëmbë dëdë nöo a o toona weki baka. Wë nöo u ko hakisi i wan soni fëen fii piki u.

“Wë Mosesi bi da u wan wëti. A taa ee wan womi ku ën mujëe libi te nöo hën di womi dëdë söndö a pali ku ën, nöo di baaa fëen musu hoi ën suwagi, be a pali miii ku ën fu di baaa fëen böngö an musu kaba. Na sö nöo?”

25 “Söö. Wë nöo de bi dë sëbën baaa womi a u mindi aki. Nöo hën di gaan wan u de tei wan mujëe. Hën de dë te wan pisi hën dëdë kii di womi gbolo, hën ku di mujëe an pai möönsö. Nöo hën di oto baaa hoi di mujëe.

26 Te di womi dë seei dëdë, an pali ku ën möönsö. Hën di u mbei dii hoi di mujëe. Tefa a dëdë an pai ku ën möönsö. Nöo sö hii dee sëbën baaa womi tuu libi ku di mujëe, ma na wan u de pali miii ku ën möönsö. 27 Nöo a baka u di dë, hën di mujëe seei ko dëdë tu.

28 “Wë nöo di soni u kë hakisi i, hën da ee sëmbë dëdë de ta weki baka, nöo unfa di soni o pasa te de tuu weki baka? Undi u dee sëbën baaa o abi di mujëe? Biga de tuu bi libi ku ën.” 29 Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë un ta tei di taki a wan föutu fasi poi e, fu di wan saandi Gadu Buku

taki, nöö wan sabi un kaakiti Gadu abi tu. ³⁰ Biga tee sëmbë dëdë weki nöö manuu ku mujëë soni an o dë möön e, ma hii sëmbë tuu o dë kuma dee basia u Masa Gaangadu köndë.

³¹ “Ma nöö fuu taki a di fa sëmbë ta dëdë weki baka dë, nöö wan ta lesi a di Buku u Gadu fa Gadu bi fan ku Mosesi a di faja dendu ö? ³² A taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sëmbë fii ta begi, de Abahamu ku Isaki ku Jakopu.’

“Wë wan jei ö? An taa, ‘Mi da di Gadu di de bi ta begi,’ ma a taa ‘Mi da di Gadu de ta begi.’ Wë nöö Masa Gaangadu an dë di Gadu u dëdëdëdë sëmbë e, ma a dë di Gadu u libilibi sëmbë. Wë nöö hën da Abahamu ku Isaki ku Jakopu, di akaa u de dë ku libi a wan kamian eti, nasö nö? Nöö faandi mbei wan kë piki taa tee sëmbë dëdë nöö de dë ku libi eti?”

³³ Wë nöö di dee hia sëmbë sai dë jei fa Masa Jesosi piki dee Saduseima, nöö a bigi da de te na soni.

Aki Masa Jesosi ta lei undi u dee wëti u Gadu da di möön hebi wan.

Maik. 12:28-34; Luk. 10:25-28

³⁴ Nöö di dee Faliseima ko jei taa sö Masa Jesosi wini dee Saduseima a fan, nöö hën de toona hai ko makandi möön ko ta suku soni möön u de go kisi ën. ³⁵ Te de kaba nöö hën de go nëën.

Nöö de bi abi wan fiafia lei wan a de dendu di sabi Dju wëti finifini, nöö hën o fan di fan. ³⁶ Nöö hën a kai ën taa: “Mësitë.”

A piki.

A taa: “Wë nöö fa Mosesi sikifi dee wëti u Gadu buta a di Buku, nöö undi u de da di möön hebi wan u de tuu?”

³⁷ Hën a piki de taa: “Di möön hebi wan ö? Hën da i musu lobi Gadu i Masa te dou ku hii i hati ku hii i akaa ku hii di pakisei fii di i abi. ³⁸ Hën da di möön hebi wan u hii dee wëti tuu. ³⁹ Ma nöö wan otowan dë leti nëën baka, hën da i musu lobi di otowan fii leti kumafa i lobi i seei. ⁴⁰ De tu wëti dë, de dë a fesi u hii dee otowan tuu. Biga hii dee wëti Mosesi ku dee tjabukama bi kisi a Gadu tuu, de tuu ta hëngi a de tu wëti naandë e.”

Sö Masa Jesosi piki de.

Aki Masa Jesosi tai dee Faliseima ku wan hakisi.

Maik. 12:35-37; Luk. 20:41-44

⁴¹ Wë nöö di dee Faliseima dë a Masa Jesosi dë kaa, nöö hën a bia hakisi de wan soni awaa. ⁴² A taa: “Wë miseei o hakisi unu wan soni. Unfa un ta mëni u di Könu de kai Keesitu, di Gadu bi paamusi taa a o manda ko? Ambë bakamii a musu dë?”

Hën de taa: “Wë a musu dë wan bakamii u Könu Dafiti.”

⁴³ Hën a taa: “Na sö nö? Wë nöö unfa a waka Dafiti seei kai ën ‘Masa’, ee bakamii fëën nöö a o dë? Biga i sabi fa di Buku taki. Di Akaa u Gadu ko a Dafiti liba nöö hën a taki wan soni u di Paamusi Könu taa:

⁴⁴ Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Ko sindo a mi letimaun së aki

ta luku te mi buta dee felantima fii a i basufutu.’

Na sö Dafiti bi taki ö?

⁴⁵ “Wë nöö andi Dafiti kë taki ku di soni dë? Biga ee di Paamusi Könu o dë hën bakamii nöö, unfa a o sa dë hën Masa möön?” Hën di soni dë Masa Jesosi hakisi dee Faliseima.

⁴⁶ Ma nöö fa a hakisi de di soni dë, na wan u de saanfa u piki ën möönsö. Nöö hën mbei fu kumutu a di ten naandë, nöö na wan sëmbë abi hati u go hakisi Masa Jesosi soni u de sa kisi ën möön.

23

Aki Masa Jesosi bai helu da dee hedima u keiki ku dee Faliseima.

Maik. 12:38-40; Luk. 11:37-52, 20:45-47

¹ Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi fan ku u dee bakama fëen ku dee hia sëmbe dee sai dë tuu. A taa: ² “Un haika e, dee sëmbe. Wan si fa dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima ta libi ö? De buta deseei a di kamian di Mosesi bi abi ta lei sëmbe dee wëti u Gadu. ³ Nöö fa un jei de ta fan dë, nöö un musu piki de tuu. Ma nöö wan musu suku u djeesi de a di fa de ta libi e. Nönö, biga de an ta libi kumafa dee wëti ta taki. ⁴ Nöö de ta lai wëti tee a hia da unu fuun musu ta tjai, ma de seei an ta tja wan pikiwan fëen seei.

⁵ “Nöö fa dee lö sëmbe dë sai dë, nöö hiniwan soni di de o du kaa nöö de ta du ën fu sëmbe wojo musu si de taa de dë bumbuu sëmbe. Biga Gadu bi taki taa i musu sikifi dee wëti fëen buta a i mindifesi ku i maun fu ja musu fëekëtë de. Ma nöö dee lö sëmbe dë, de ta mbei gaan gindi dosu te de kaba ta sikifi Gadu wëti te a hia lai nëen ta tai buta a de mindi fesi ku de maun te de kaba fu sëmbe musu si de taa aai, sö de ta biibi Gadu tjika.

“Söseei Masa Gaangadu bi taki taa te de o nai di koosu u de, nöö de musu nai ën ku jëkëjëkë a buka. Ma nöö de ta nai gaan langalanga jëkëjëkë te pasa maaka fu hii sëmbe musu si taa sö de ta biibi Gadu hebi tjika. Ma an dë sö a de hati. Un si ö?

⁶ “Nöö fa i si de sai dë, ee de o go a wan piizii ee nasö de go a keiki, nöö de lobi u sindo a dee möön hei kamian fu hii sëmbe wojo musu ta kai a de. ⁷ Nöö te de o go a wojowojo ee nasö a wan oto kamian a lanti dendu, nöö de lobi u sëmbe musu ta da de wodi a lanti dendu dë ta kai de ‘Munëli, Munëli.’ A ta suti da de seei.

⁸ “Wë ma nöö mi taki da unu taa na sö un musu libi e, dee sëmbe. Biga un tuu dë baaa ku baaa makandi. ⁹⁻¹⁰ Nöö wan musu buta unu seei hei möön sëmbe fu de ta ko ta kai unu ‘Munëli’ ee nasö ‘Taata,’ ee nasö ‘Masa.’ Di fa dë an bunu e! Biga wan kodo Masa nöö un abi, ku wan kodo Tata, hën da Masa Gaangadu di dë a liba. Nöö wan kodo Mësitë nöö un abi hën da di kōnu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Nöö wan musu tei libisëmbe buta a dee lö kamian dë e, nöö wan musu hopo unu seei buta a dee lö kamian dë tu. Nönö.

¹¹ “Ma nöö ee wan fuunu kë dë fesima, nöö i musu saka i seei ko dë kuma futuboi u dee otowan fii. ¹² Biga ee wan sëmbe i ta suku u hopo i seei, nöö Gadu o booko i saka. Ma ee i saka i seei, nöö Gadu o buta i möön hei.”

¹³ Nöö hën Masa Jesosi gandji da dee hedima u Dju awaa, a taa: “Mi bai helu da unu e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima aki, un bödjëema unu! Fa un sai naandë, wan ta ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu möönsö, nöö dee sëmbe dee dë fa u ko nëen nöö un ta tapa di pasi da de tu. Un ta tapa di döo seei a de fesi u de an musu denda ko a dendu.

[¹⁴ “Nöö mi toona bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima naandë, un bödjëema unu! Biga te un si wan mujëe manu fëen dëdë a fika a ganda, nöö un ta tei dee gudu fëen ku hii dee soni dee dë nëen wosu tuu ko fuunu. Nöö naandë seei un ta dë ta begi gaan langa begi, ta mbei taa un dë bumbuu sëmbe poi. Fa un ta du dë, nöö mi taki da unu taa woon kisi wan gaan sitaafu fëen a Gadu e.]

¹⁵ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima aki, un bödjëema unu! Biga fa i si un sai dë, nöö un ta waka hii di mundu fuun feni ee wan kodo sëmbe seei hai tja ko a unu së. Nöö

te un wini en kaa, nöö un ta butëen ko tu toon didibi möön leki fa un sai dë.

¹⁶ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee bookowojoma dë. Biga fa un sai dë, un ta suku u ta lei otowan pasi ma unu seei wan ta si di pasi möönsö.

“Biga un taa ee wan sëmbë i tei di Wosu u Masa Gadu soi, nöö di soi dë aan kaakiti. Ee i poi en seei nöö an o kisi i. Ma ee i tei di goutu di dë a di Wosu soi, nöö hën a’ kaakiti tjika fu di soi kisi i. Sö di lei fuunu di un abi, sö a dë. ¹⁷ Wë un dee bookowojoma dë, unfa un du don sö? Biga di goutu ku di Wosu u Masa Gadu, undi u de möön hebi? Na di Wosu nö? Nöö fu di di goutu dë a di Wosu dë, hën mbei a ko dë wan hebi soni, na sö nö?

¹⁸ “Sösei tu, un ta lei sëmbë taa ee de tei di begitafa soi, nöö di soi aan kaakiti tjika. Ma ee i tei di soni de tja ko buta a di tafa dë soi, nöö hën abi kaakiti, di soi o kisi i ee i booko en. Na sö un ta taki ö? ¹⁹ Wë nöö un wisiwasi di dë? Biga di soni de tja ko buta a di tafa, nöö nëen hebi e. Ma di begitafa hën hebi, nöö te i tja di soni ko buta a di tafa liba ufö a o ko wan hebi soni. ²⁰ Nöö mi taki da unu taa, ee i tei di begitafa dë soi, nöö hën da i soi ku en ku hii dee soni dee dë nëen liba tuu.

²¹ “Nöö söseei tu, ee i tei di Wosu u Masa Gaangadu soi nöö hën da i ta soi ku en ku hii dee soni dee nama ku en tuu, te dou ku Masa Gaangadu seei tu di ta dë a di Wosu. ²² Nöö te i tei liba ala soi, nöö hën da i tei di könubangi u Masa Gaangadu a liba ala ku Masa Gadu seei di dë sindosindo nëen. Sö di soi fuunu hebi tjika.

²³ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti, ku un dee Faliseima, un bödjëema unu! Biga hii dee soni un ta paandi fuun njan te dou ku dee pikipiki sii tuu, nöö de tuu un ta paati a teni pisi finifini nöö i ta da Gadu fëen pisi. Sö un ta mbei taa un ta hoi Gadu wëti fini tjika. Ma nöö dee gaan wëti u Gadu kuma fii wegi soni luku a wan leti fasi, ee nasö fii abi tjalihati da otowan, ee nasö fii libi a wan leti fasi fu sëmbë sa futoou i, dee di dë wan ta kai de gaan soni möönsö. Nöö an bunu e! Biga ee i lobi u hoi wëti sö, nöö dee wëti dë tuu i bi musu hoi makandi söndö i disa hafu u de.

²⁴ “Nöö mi bai helu da unu möön, un dee bookowojoma ta lei otowan pasi naandë. Biga un dë leti kuma wan sëmbë ee wan piki sundju kai a di wata fëen di a ta bebe, nöö a o hopo wante go maani en puu te a kaba bifö a o bebëen. Ma ee wan gaan gindi mbeti dë a di wata nöö an o si en möönsö. A o bebe di wata wiö. Nöö sö wan sabi u wegi soni tjika.

²⁵ “Nöö mi bai helu da unu möön, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima, un bödjëema unu! Biga un ta wasi paabi fuunu ee nasö kan fuunu finifini a wëti fasi, ufö de sa limbo da unu tjika. Ma hii fu di dë, hati dendu fuunu an dë limbolimbo. A lai ku söso giini ku langahati ku takufasi. ²⁶ Un dee bookowojo Faliseima aki, un haika e! Un mbei hati fuunu ko dë limbolimbo, nöö hii dee döösë soni fuunu o dë limbolimbo tu.

²⁷ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima aki, un bödjëema unu! Fa un sai dë, un dë leti kuma dee geebi de ta seeka feifi a döösë tee de ko dë wetiweti faan limbolimbo. Ma dendu u de lai ku dëdë sëmbë pondipondi fika bonu. ²⁸ Sö un dë e, fa i si un sai dë. Biga un ta mbei unu seei kuma gaan bambuu sëmbë, ma hati dendu fuunu lai ku söso ganjan ku bödjëe fasi ku hii pei hogi.

²⁹ “Nöö mi bai helu da unu möön e, un dee Sabima u Wëti ku un dee Faliseima, un bödjëema unu! Fa un sai naandë, un ta seeka dee geebi u

dee fesiten tjabukama u Gadu, ku dee u dee oto sëmbë dee bi libi bunu a Masa Gaangadu wojo. Un ta bisi de te de hanso möön hii soni. ³⁰ Sö un ta du e, nöö hën wë un sai dë ta taki taa ee unu bi dë a di ten u de ala, nöö wan bi o kii de kumafa dee gaan sëmbë fuunu bi kii de.

³¹ “Ma nöö hii fa un taki dë seei, ma ee sëmbë wegi di fa un ta libi te de kaba, nöö de musu si taa un dë lalalala bakamii u dee gaan sëmbë fuunu dee bi kii dee tjabukama dë. Un djei de tumisi ku di hogilibi fuunu. ³² Nöö mi taki e, taa be un libi di hogilibi fuunu go dou nöö e, te nöö a o kisi di maaka di dee gaan sëmbë fuunu bi buta da unu.

³³ “Nöö fa un hai ko zunta gidjii kuma sindeki lolulolu na akata dë, nöö un sabi taa un sa lusu kule go te de an o kisi unu tuwë a di didibi faja nö? ³⁴ Wë nönö e! Un haika, mi o toona manda wanlö oto tjabukama ko a unu möön, ku fusutan sëmbë. Bumbuu leima seei mi o manda da unu leti kumafa Masa Gadu bi manda ko da dee gaan sëmbë fuunu a fesiten. Nöö hafu u de woon peka a lakpa pau kii, hafu u de woon kii a oto fasi, hafu u de woon fon a dee keikiwosu fuunu, hafu u de woon ta buta ku de ta jaka ta puu a köndëköndë kuma dagu. Sö woon du ku de tjika.

³⁵ “Nöö hën mbei mi taki da unu taa hii dee bumbuu sëmbë u Gadu dee de bi kii a goonliba aki tuu kaa, de tuu o fika a unu liba e, kumutu na Abeli te dou a Sakaliasi di mii u Belekia di de bi kii a di Wosu u Masa Gadu ganda mindi. ³⁶ Hii di hebi u de tuu o kai a un dee hogi sëmbë ta libi a di ten aki liba e.” Sö Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju naandë.

Aki Masa Jesosi ta këë

da Jelusalen.

Lk. 13:34-35

³⁷ Nöö di a fan sö te a kaba, nöö hën wan gaan tjali kisi ën u di köndë. Hën a taa: “Ee aai, Jelusalen, Jelusalen, a i ganda mindi aki de vinde sitonu naki dee sëmbë kii, dee Gadu bi manda. Hii dee tjabukama tuu de kii a i aki. A tjali e. Sömëni pasi mi bi hangi fu mi kai dee sëmbë fii ko a mi, kumafa wan ganian mama ta kai hën miii fu de ko nëen hanza basu faa tjubi de. Ma nöö de an bi kë ko möönsö. ³⁸ Da a ko dë taa wë heepi an dë. Nöö mi o disa unu be un libi kumafa un kë e, be di kamian fuunu aki booko kaba a sösö.

“Biga mi disa unu fuun bai sabi sö. ³⁹ Nöö mi taki e, te di daka dou u mi toona ko möön, nöö woon dë kabakaba fuun tei mi awaa. Nöö woon toona bai kumafa un bi bai dë kaa taa: ‘Gaantangi u Gadu u di sëmbë a manda da u aki. Gadu musu dë ku ën.’ ”

Sö Masa Jesosi fan te a kaba di ten dë.

24

Aki ta lei dee maaka u te

di ten u dë aki o kaba.

Maik. 13:1-31; Luk. 21:5-33

¹ Nöö hën di a ta kumutu a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dë faa go, nöö hën u dee bakama fëen ko nëen ko hakisi ën taa: “Masa o, ja si fa dee wosu fu di keikipisi aki waiti nö?”

² Nöö hën a taa: “Awa, ma fa i si de hanso seei, ma wan daka ta ko di na wan u dee gaan sitonu i si aki o fika oto a oto liba möön e. De tuu de o booko tuwë a goon paaja fanjanfanjan.”

³ Nöo hën a kumutu dë, hën a go a di kuun de kai Oleifi Kuun go sindo. Nöo hën u ko nëen naandë u wanwan hën u hakisi ën taa: “Masa, wë di soni i taki dë, na un juu ten a o ko pasa? Nöo un maaka joo lei u tu, fuu sa sabi di juu di joo toona ko baka ku di juu di ten u dë aki o kaba?”

⁴ Nöo hën Masa Jesosi piki u taa: “Söö. Wë a bunu fuun sabi ën tuu e, fu sëmbë an sa ganjan unu. ⁵ Biga di juu dë, nöo sëmëni sëmbë o hopo ta tei mi në taa de da di Paamusi Könu, nöo a di fasi dë de o ta kisi sëmëni sëmbë ta ganjan.

⁶ “Nöo un haika e. Te di juu ta kisi, nöo woon ta jei taa: ‘Feti dë aki,’ te wan pisi, ‘Feti dë ala.’ Nöo wan musu panta e, biga dee lö soni dë musu ko pasa ufö. Ma nëen da di kaba eti e. ⁷ Di juu dë, nöo wan köndë o hopo go feti ku di oto köndë, wan könu o hopo go feti ku wan oto könu, gaan hangi o ko, goonliba o ta seki, kamian o ta bai ta latja. ⁸ Nöo di dë hën da di seti nöo fu di gaan fuka ten di dë u ko. A o dë leti kuma te bëe seti njan wan mujëe faa pai. Sö dee fuka dë o ta lei taa di juu zuntu fu di ten u dë aki musu kaba.

⁹ “Nöo di juu dë, de o seti du ku un dee sëmbë u mi tu. De o buta unu a sëmbë maun u de sitaafu kii. Hii sëmbë o ta buuse unu fu di un nama ku mi hedì. ¹⁰ Hën wë mbei hia sëmbë o bia baka, de an o a’ biibi a mi liba möön. Nöo di juu ten dë, di libi o hogi tee. Sëmbë o ta tja de na de go sei, de o ta buuse deseei te na soni. ¹¹ Nöo sëmëni sëmbë o hopo ta konda taa de da tjabukama u Gadu, nöo de o ta ganjan hia sëmbë ta kisi ta hai tja ko a de së.

¹² “Nöo fa dee sëmbë u di ten dë o libi hogi ku deseei tjika dë, nöo gaan së u de an o lobi de na de möön e. ¹³ Ma nöo dee sëmbë dee o tai hati ta biibi a Gadu tee dou di kaba pisi, nöo de o feni di libi u teego. ¹⁴ Ma nöo di bunu buka u di Njunjun Tii u Gadu musu paaja te dou hii goonliba e, be hii föluku musu jei. Nöo baka u di dë ufö di ten u dë aki o kaba.

¹⁵ “Nöo te wan pisi, nöo woon si di gaan hogi di di tjabukama u Gadu de kai Daniëli bi taki e. Di hogi dë, Masa Gaangadu an sa si ën a wojo seei, kwetikweti, biga hën ta biinga u poi hii bumbuu soni kaba a sösö gbegedee. Nöo di hogi dë o hopo ën seei buta leti a di kaba apaiti kamian u Masa Gaangadu Wosu, ka hën wanwan bi musu dë. Sö a o hopo ën seei tjika. (Nöo fa u sikifi ën aki, nöo di sëmbë di ta lesi, nöo be a buta mëni nëen bunu faa musu fusutëen.)

¹⁶ “Nöo te di soni u taki dë pasa, nöo dee sëmbë dee dë a Judea köndë aki nöo de musu kule hesihesi go tjubi a dee gaan kununu liba e. ¹⁷ Ee wan sëmbë i dë a i wosu a baiko a liba ala, nöo i musu bazia wante kai a goon kule go tjubi. Ja musu bia go a i wosu dendu seei taa i nango tei soni fii tja go ku i. Nönö. Sö i musu biinga kule hesi tjika. ¹⁸ Nöo dee sëmbë dee dë a goon dendu, sö nöo de musu kule wantewante go tu. De an musu go a wosu go tei koosu u de tjai. ¹⁹ Nöo a o tjali möönsö o, dee sëmbë, da dee mujëe dë ku bëe ku dee dë ku mihi a maun. Biga dee daka naandë o dë wan hebi daka seei da de.

²⁰ “Nöo un musu ta begi Gadu taanga e, be di juu naandë an kisi i a kötö ten, ee nasö a saba daka ‚di a’ tjina fii kule. ²¹ Biga mi taki da unu taa, fu sensi di Masa Gadu mbei goonliba, nöo di lö gaan fuka dë an bi ko pasa wan daka eti. Nöo söseei tu an o pasa ufö di ten dë dou. Nöo fa a o pasa naandë, nöo an o pasa möön u e. ²² Ka soni o hogi tjika dë, mi taki da unu taa ee Masa Gaangadu an tapëen hesi, nöo na wan sëmbë o dë ku libi a goonliba möön. Hii sëmbë seei tuu fiaa o dëdë kaba. Ma fu dee sëmbë

dee Masa Gaangadu tei ko sɛmbɛ fɛɛn, nɔɔ fu de hedi wɛ a o tapɛɛn mɔɔn hesi.

²³ “Sɔɔ. Nɔɔ di juu dɛ, nɔɔ wan sɛmbɛ o ko taki da i taa: ‘Luku di Paamusi Kɔnu leti naandɛ!’ Ma wan musu piki e. ²⁴ Biga sɔmɛni sɛmbɛ o ta hopo ta ganjan sɛmbɛ taa de da tjabukama u Gadu ee nasɔ de da di Paamusi Kɔnu. De o ta du gaan foondo soni ta bia sɛmbɛ hedi ta hai tja ko a de sɛ. Mi taki da unu taa ee a bi sa, nɔɔ de bi o ganjan dee sɛmbɛ fu Gadu seei tu, dee a bi tei kaa ko sɛmbɛ fɛɛn seei. Un si ɔ? ²⁵ Nɔɔ fa mi ta taki dee soni da unu aki, nɔɔ mi ta taki de a fesi da unu fu buuja an musu kisi unu. Biga un bi jei de kaa.

²⁶ “Nɔɔ mi o toona bai unu wan pasi mɔɔn, kumafa i si mi bi bai unu dɛ kaa taa ee de ko taki da i taa: ‘Di Paamusi Kɔnu ko e! A dɛ leti a sabana dendu ala!’ nɔɔ wan musu kule go luku e. Biga na tuu. Ee de taa: ‘Haika, a dɛ leti tjubitjubi a wosu dendu dɛ,’ ma wan musu piki e. ²⁷ Biga te mi ko, nɔɔ an o dɛ wan tjubitjubi soni sɔ. Nɔnɔ. A o dɛ limbolimbo u hii sɛmbɛ u goonliba sa si, leti kuma te gaangadu koti faja a di sɛ u sonu kumutu nɔɔ i ta si ɛn te a di sɛ u sonu go tu. Sɔ nɔɔ di ko u Mi di ko Libisɛmbɛ Mii aki o dɛ e. An o dɛ seei u oto pena taki da oto, biga hii sɛmbɛ o si mi kaa.

²⁸ “Ja sabi fa a dɛ te soni dɛdɛ pondi a wan kamian nɔ? Te wan pisi nɔɔ joo si hia tingifou ta hai ta ko gidjii dɛ u de ko njan di soni. Wɛ sɔ nɔɔ di ko u mi o dɛ u hii sɛmbɛ sa si tu. An o dɛ a tjubi.

²⁹ “Nɔɔ a baka u di fukaten u bi taki dɛ, nɔɔ wanlɔ gaan soni o pasa, leti kumafa di tjabukama u Gadu bi taki ɛn. A taa:

Di sonuwojo o dungu kankan.

Nɔɔ di libawojo an o tuwɛ limbo mɔɔn tu.

Nɔɔ dee teeja dee dɛ a liba ala,

de o ta kumutu a de kamian ta puu ta kai.

Hii soni u mundu kaa o ta seki.

Sɔ di tjabukama bi taki, nɔɔ sɔ a o ko pasa a di ten u ta taki aki.

³⁰ “Nɔɔ di juu ten dɛ, de o si di maaka fu Mi di ko dɛ Libisɛmbɛ Mii aki te a liba ala, nɔɔ hii sɛmbɛ u di goonliba aki tuu o ta bai ta kɛɛ te na soni. Biga de o si mi ta koti faja ta ko a dee bundji dendu ala ku gaan kaakiti.

³¹ Nɔɔ fa mi o ta ko dɛ, nɔɔ wan tutu o piki taanga. Nɔɔ dee basia fu Masa Gaangadu kɔndɛ o ta waka ta pii hii dee sɛmbɛ u Gadu tuu hai tja ko buta a wan kamian. De o pii de a hii kamian ka de bi dɛ, ee a sonu go, ee a sonu kumutu, ee a basusɛ, ee a libasɛ. Sɔ dee basia o hai de ko makandi.

³² “Sɔɔ dee sɛmbɛ, be mi lei unu wan soni a di fuuta pau de kai figa. Te un si di pau dɛ toona ta buta njanjun uwii ta ko, nɔɔ un sabi taa a deewei buka u dɛ, na sɔ nɔ? ³³ Wɛ nɔɔ so seei tu, te un si dee soni mi bi taki da unu aki ta pasa, nɔɔ un musu sabi taa di juu kisi u Mi di ko dɛ Libisɛmbɛ Mii aki toona ko. ³⁴ Nɔɔ mi taki da unu seei gbelin taa dee lɔ sɛmbɛ u di ten u dɛ aki, na de tuu o dɛdɛ e, bifɔ hii dee soni mi taki dɛ tuu o ko pasa.

³⁵ “Nɔɔ fa mi ta fan ku unu aki, nɔɔ mi taki e, taa hii soni u goonliba aki ku hii soni a liba ala tuu sa kaba a sɔsɔ, ma dee wɔutu dee mi ta taki da unu aki, na wan u de seei o lasi kaba a sɔsɔ mɔɔnsɔ. Sɔ de dɛ tuutu soni tjika.

Aki ta lei taa i musu dɛ

seekaseeka da di kaba u di ten

u dɛ aki.

Maik. 13:32-37; Luk. 12:41-48, 17:26-30, 34-36

³⁶ “Ma nöö fa mi taki dee soni dë seei, ma na wan sëmbë sabi na un juu ten de o pasa e. Dee basia u Gadu Köndë an sabi, nöö Mi di Mii u Gadu aki seei, ma sabi tu. Ma mi Tata a liba wanwan tō nöö sabi un juu de o pasa.

³⁷ “Nöö leti kumafa un jei soni bi waka a di ten u Noa, nöö sō nöö soni o dë a di ten Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba. ³⁸ Biga dee sëmbë u di ten naandë bi dë ta njan u de ta bebe ta tei mujëë ta da mujëë manu, tee dou di daka Noa go a di gaan sipi. ³⁹ De an bi mëni seei taa sō wan hogi dë u ko miti de. Ma te u de kë mëni, nöö hën tjuba kai gbulululu singi di goonliba pii, sawa de tuu fia tja go kii puu dë.

“Nöö mi taki da unu taa leti sō nöö a o dë a di juu ten mi o toona ko a goonliba. ⁴⁰ Biga tu sëmbë sa dë u de a goon dendu ta wooko, te wan pisi mi o ko tei wan u de tja go, di otowan o fika naandë. ⁴¹ Tu mujëë o dë u de ta puu fania, te wan pisi mi tei wan u de tja go, di otowan fika. ⁴² Nöö hën mbei mi ta bai unu aki taa be un ta dë setiseti ta mëni mi e. Biga wan o sabi na un juu di Masa fuunu aki o toona ko a unu.”

⁴³ Nöö hën Masa Jesosi toona taki wan oto soni u di ko fëen möön taa: “Di ko u mi o dë leti kuma te wan fufuuma go booko wan wosu a ndeti. Wë nöö di sëmbë di abi di wosu, ee a bi sabi un juu di fufuuma bi o ko, nöö a bi o dë ku wojo setiseti ta watji ën fu an ko booko di wosu fëen. Na sō nö? ⁴⁴ Nöö hën mbei un musu ta dë setiseti e. Biga tee wan daka nöö mi o dou a unu liba vau sō, a wan juu di wan bi mëni seei taa mi ta ko.”

⁴⁵⁻⁴⁶ Hën a taa: “Di juu dë o dë kuma te wan guduma o go a wan kamian. Nöö a o kai wan u dee futuboi fëen ko nëen faa musu butëen basi a dee otowan fëen liba. Hën o ta seeka de ta da de njanjan kumafa a dë fanöudu, fu tee di juu kisi fu de masa toona ko.

“Wë nöö a o bunu seei da di lö futuboi dë e, ee a dë taa a ta du di wooko fëen a wan bunu fasi ku fusutan. ⁴⁷ Biga tee di juu dou u di masa fëen toona ko, nöö a o si taa a wooko bunu. Nöö a o wai ku ën seei te a o buta hii gudu fëen tuu nëen maun faa musu ta seeka dëen nöömö.

⁴⁸ “Ma ee di futuboi dë wan hogi sëmbë, nöö kandë a o pakisei nëen hati taa: ‘Wë fa di masa u mi ta hoi longi tjika aki, nöö kandë an o ko eti.’ ⁴⁹ Nöö a o seti ta fon dee oto futuboi kuma hën ta du hogihogi ku de. Nöö a o ta waka ku dee mati fëen ta njan ta bebe soni a kamiankamian ta döongö. ⁵⁰ Nöö i sabi andi o pasa ö? Te wan pisi nöö di masa fëen o ko dou a wan juu di an bi mëni ën seei. ⁵¹ Nöö mi taki da unu taa a o sitaafu di futuboi fëen naandë wan gaan hogi sitaafu e. Biga a o tuwëen go a di kamian ka dee bödjëema ta dë, nöö naandë a o dë ta tja fuka ta bai ta kai olo ta njan tanda fu nöömö.”

Sō wë Masa Jesosi taki da u di juu dë.

25

Disi da di oto u dee teni mujëë mii.

¹ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Mi o konda wan oto woto da unu aki möön u lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë.”

Hën a taa: “Wë un sabi fa di guwenti dë kaa, u te wan womi ku wan mujëë o tööu. Dee wëndjé mujëë mii o go miti ku di womi fu de tei ën tja go tööu ku di mujëë. Na sō nö?”

“Wë nöö hën wë de o hoi wan tööu, nöö teni mujëë mii bi musu go miti ku di womi a wan kamian, fu de tjëen ko a di mujëë. Hën wë de seeka te de

kaba, hën de tei de lampu faja hën de nango. ²⁻³ Ma nöö feifi u dee mujëe mii waka a wan don fasi. Biga de an tja oli möön leki di dë a de lampu kaa. ⁴ Ma nöö de feifi otowan, de waka ku fusutan. Biga di de kumutu fu de go, nöö hën de tja oli go ku de.

⁵ “Nöö hën wë de go sai dë ta luku di womi o tööu di tööu faa ko. Ma nöö a waka lati seei, hën de sai dë tefa ndeti, hën wë duumi tja de gbolo.

⁶ “Hën de dë te tuwalufu juu u ndeti, te u de kë mēni hën de jei bai taa: ‘Un hopo! Un hopo seeka! Di womi ta ko e!’

⁷ “Nöö hën de teni mujëe mii panta hopo vu, hën de kisi lampu u de valai seeka hesihesi.

⁸ “Ma nöö dee feifi dee bi waka a don fasi dë, hën de pidi dee otowan taa: ‘Mujëe gaantangi, u begi unu un da u wan piki oli fuu munjan maaun, biga faja fuu ta tapa.’

⁹ “Ma nöö de piki de taa: ‘Wë nönö, mujëe, di fuu an hila tjika fuu da unu e. Be un go bai a dee wënkëma.’

¹⁰ “Nöö hën wë de feifi mujëe mii hën de go u go bai oli. Nöö fa de go dë, hën di womi ko miti ku de feifi mujëe mii dee bi fika dë, nöö hën de tjëen go a di tööuwosu. Nöö di de go dou, hën de tapa döo gbalai söötö, biga di juu pasa kaa u sëmbë musu ko a di piizii. Nöö hën de dë a di piizii wante.

¹¹ “Nöö hën de sai dë tee wan pisi hën de feifi mujëe mii dee bi fika baka dë ko dou ko ta naki di döo ta bai taa: ‘Gaantangi o, dee sëmbë. Un ko jabi döo da u baa.’

¹² “Nöö hën di womi di abi di tööu hakisi taa: ‘Ambë da dee sëmbë ta bai ta kai mi dë?’ Hën a gandji da de taa: ‘Un go kumutu dë e! Ma sabi unu seei!’”

Sö wan oto wë Masa Jesosi tei konda da u te a kaba. ¹³ Nöö hën a taa: “Hën wë mbei mi ta bai unu e, taa be un dë seei kabakaba hiniwanten. Biga wan sabi di juu di mi o toona ko a goonliba.”

Aki da di oto u wanlö sëmbë di bi musu wooko ku möni.

Luk. 19:11-27

¹⁴ Nöö hën a toona tei wan oto woto konda da u möön, faa lei u fa di Tii u Gadu dë. A taa: “Wan guduma bi dë nëen köndë, nöö hën wë a o go a waka a wan oto köndë. Nöö di a o go, hën a kai dii futuboi fëen ko nëen, nöö hën a tei möni hën a paati da de fu de musu wooko ku ën dëen.

¹⁵ “Wë nöö di fosuwan a buta feifi dusu nëen maun. Di u mbei tu a buta tu dusu. Di u mbei dii hën a buta wan dusu. Nöö fa a da de di möni peipei dë, nöö a da de ën leti kumafa a sabi taa de abi köni tjika fu de sa wooko ku ën. Hën a baka u di dë, hën a tei pasi hën a go.

¹⁶ “Nöö fa di masa go dë, hën di futuboi di feni di feifi dusu dë, hën a ta wooko ku ën tefa a toona feni feifi dusu möön buta nëen liba, a ko teni dusu. Sö di sëmbë dë wooko ku di fëen tjika. ¹⁷ Nöö söseei di u tu, a wooko ku di fëen tee a feni tu dusu möön buta a di fëen liba, a ko fö dusu.

¹⁸ “Ma nöö di u mbei dii, hën a tei di wan dusu fëen dë nöö hën a go diki baaku te a kaba, hën a bei ën buta a goon basu dë.

¹⁹ “Wë nöö di masa u de go tan longi seei ufö a toona ko. Nöö di a toona ko, nöö hën a kai dee futuboi fu de ko konda dëen unfa de wooko ku di möni tjika.

²⁰ “Nöö hën di fosuwan ko. Nöö hën a taki dëen taa: ‘Masa o.’ A piki. A taa: ‘Wë di feifi dusu i bi disa da mi aki nöö mi wooko ku ën e, tee nöö hën mi feni feifi dusu toona buta nëen liba möön. Nöö ja ta si ën aki nö? Mi tjëen ko da i.’

21 “Hën di masa fëen wai ku ën seei. A taa: ‘Aai, womi, i dë wan sëmbë u futoou e. I dë wan bumbuu futuboi u mi seei. Wë nöö di i wooko sô bunu ku di piki soni mi bi buta a i maun dë, nöö mi o toona buta wan möön gaan soni a i maun awaa. Nöö be i fika ku mi aki e, be u tuu ta wai makandi.’

22 “Nöö baka u di dë, hën di u mbei tu hën a ko. Nöö hën a taa: ‘Wë, Masa.’ Hën a piki. A taa: ‘Wë i bi da mi tu dusu. Wë nöö mi wooko ku ën te nöö hën mi toona feni tu dusu buta nëen liba möön. Ja ta si ën aki nöö? Mi tjëen ko da i.’

23 “Hën di masa fëen taki dëen taa: ‘Aai, womi, i dë wan sëmbë u futoou e. I dë wan bumbuu futuboi u mi seei. Wë nöö di i wooko sô bunu ku di piki soni mi bi buta a i maun dë, nöö mi o toona buta wan möön gaan soni a i maun awaa. Nöö be i fika ku mi aki e, be u tuu ta wai makandi.’

24 “Nöö hën di u mbei dii nöö hën a ko dou. Hën a taa: ‘Wë Masa, wë fa i dë aki, wë nöö mi bi sabi taa i dë wan hogi sëmbë. I ta koti soni ka ja bi paandi. I ta pii ka ja bi jaa tuwë. ²⁵ Nöö di mi sabi sô fii kaa, nöö mi fëëe e. Nöö hën wë mbei mi go diki baaku te mi kaba hën mi bei di möni fii. Nöö ja ta si ën kädë aki, mi tjëen ko da i.’

26 “Nöö di di sëmbë fan sô te a kaba, nöö hën di masa fëen hati boonu. Hën a gandji dëen te na soni, a taa: ‘Ju hogisonima, malëngëma ju! Di i bi sabi taa mi ta koti soni ka ma bi paandi, mi ta pii soni ka ma bi jaa tuwë, ²⁷ wë nöö i bi sa tja di möni u mi tololoo go buta a banku. Biga mi bi sa feni wan piki wini nëen te mi ko.’

28 “Nöö hën a manda dee oto futuboi fëen taa: ‘Un go puu di wan dusu nëen maun naandë e, nöö un da di sëmbë di abi teni dusu ën. ²⁹ Biga di sëmbë di bi abi te a hila kaa, nöö hën o toona feni te pasa maaka. Ma nöö di sëmbë di abi wan pikiwan nöö, nöö nëen maun de o puu di pikiwan a abi dë, be a fika ku sôsö maun tjololoo.’

30 “Hën a taa: ‘Un go tei di sôsö futuboi naandë puu a mi aki, nöö un tuwëen go a dungudungu ala, ka sëmbë ta tja fuka ta bai ta kai olo ta njan tanda fu nöömö.’”

Nöö sô wan woto Masa Jesosi tei lei u e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi o kuutu sëmbë a bakaten.

31 Hën a toona fan ku u möön, a taa: “Te wan daka nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba e, mi ku dee basia u Gadu Köndë tuu. Nöö fa mi o ko dë, nöö ku hii di hei u Masa Gadu di a abi, ku hën wë mi o ko e. Biga mi o ko fu mi ko sindo a di kônubangi u mi, nöö di waiti u Gadu o ta koti faja a hii di kamian.

32-33 “Nöö di juu ten dë, nöö de o kai hii sëmbë u goonliba kumutu a hii dee köndëköndë tuu fia tja ko a mi fesi, nöö mi o paati de a tu pei. Hafu u de o dë a mi letimaun së, hafu u de o dë a mi töötömaun së, leti kumafa dee sëmbë ta kiija mbeti ta paati dee mbeti u de, sikapu dë a wan së, kaabita dë a wan së.

34 “Nöö mi o taki da dee sëmbë dee dë a mi letimaun së taa: ‘Söö, wë un dee sëmbë Gadu limbo fesi da aki, un pasa ko tei di kamian fuunu a mi Tata köndë aki e, di i si a bi seeka buta dë gaanduwe da unu kaa bifö a seti mbei goonliba. ³⁵ Biga di mi bi dë da hangii ta kii, nöö hën un da mi soni mi njan. Di dëewata bi ta kii mi, hën un da mi wata mi bebe. Di mi bi dë wakama, nöö hën un tei mi buta a unu wosu seeka. ³⁶ Mi bi dë pënëpënë söndö soni a sinkii, hën un tei koosu da mi, mi bisi. Di mi bi siki hën wë

un sölugu mi. Nöö di de bi tja mi go söötö a dunguwosu nöö hën un ko luku mi e.’

³⁷ “Nöö fa mi o fan dë, nöö a o bigi seei da de. Nöö de o hakisi mi taa: ‘Wë Masa o, na un juu u bi si i a kamian hangi bi ta kii i, hën u da i soni fii njan? Na un juu u bi si dëewata ta kii i, hën u da i wata i bebe? ³⁸ Na un juu u bi si i kuma wakama a wan kamian hën u tei i buta a wosu? Na un juu u bi si i söndö koosu a sinkii hën u da i soni u bisi? ³⁹ Na un juu u si i suwakisuwaki ee nasö a dunguwosu, hën u bi ko luku i?’

⁴⁰ “Nöö mi o piki de taa: ‘Haika e. Hii dee bunu dee i si un bi ta du dee sëmbë u mi tee dou ku dee kaba lagiwan tuu ala, nöö mi seei wë un bi ta du dee bunu dë e.’ Sö mi o piki de.

⁴¹ “Nöö baka u di dë, nöö mi o bia fan ku dee dë a mi töötömaun së taa: ‘Un waka pasa kumutu a mi fesi dë! Fa di siba u Gadu kisi unu dë, nöö un kaba a söösö e! Nöö un go a di faja di ta kisi u nöömö, di de bi seeka da di didibi ku dee basia fëen. ⁴² Biga mi bi dë ku hangi ma wan bi da mi soni u njan. Dëewata bi kisi mi, ma wan bi da mi wata mi bebe. ⁴³ Mi bi dë wakama a unu mindi ma wan tei mi buta a wosu. Mi bi dë pënëpënë ma wan da mi soni mi bisi. Mi bi siki, mi bi dë a dunguwosu, ma wan ko sölugu mi.’

⁴⁴ “Nöö de o piki mi taa: ‘Aan, ma Masa o, a bigi da u poi. Na un juu seei u bi si i ku hangi, ma wa bi da i soni u njan? Na un juu u bi si i dëewata ta kii, ma wa bi da i wata fii bebe? Na un juu u bi si i kuma wakama ma wa bi tei i buta a wosu? Na un juu u bi si i söndö koosu a sinkii ma wa da i koosu fii bisi? Na un juu seei i bi dë suwakisuwaki ee nasö a dunguwosu, ma wa bi sölugu i?’ Sö de o hakisi mi.

⁴⁵ “Nöö hën mi o piki de taa: ‘Mi taki da unu seei gbelin, taa fa i si wan bi heepi dee sëmbë u mi te dou ku dee kaba lagiwan seei, nöö mi seei wë i si wan bi heepi dë e.’ Sö mi o piki de.

⁴⁶ “Wë sö wë i ta si taa dee takulibima o feni gaan sitaafu fu teego, ma nöö dee sëmbë ta libi bunu a Gadu wojo, de o feni di libi u teego.”

Nöö sö wan oto Masa Jesosi taki dë.

26

Aki dee felantima u Masa Jesosi ta kuutu u de kii ën.

Maik. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Joh. 11:45-53

¹ Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi kai u dee bakama fëen te u piki. Hën a fan ku u taa: ² “Dee sëmbë, fa u dë aki tu daka nöö fika e, nöö di Pasika o kai. Nöö a dee daka ta ko aki de o kisi Mi di ko Libisëmbë Mii aki tja go buta a sëmbë maun u de musu peka mi a lakpa pau kii.” Sö wan soni Masa Jesosi taki da u.

³ Wë nöö di juu dë kaa, nöö dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi bi go dë a di wosu u di Kaba Hei Begima de kai Kajafasi. ⁴ Nöö naandë wë de go sindo ta kuutu unfa de sa du de feni Masa Jesosi tja go kii.

⁵ Ma so u de dë a di kuutu taa: “Dee sëmbë, un haika e. Ee woo du di soni aki, nöö wa musu du ën a di Pasika daka, biga di köndë o mbei wajawaja da u poi nöö woo abi hogi në a lanti.” Sö so u de taki a di kuutu dendu.

Aki wan mujëë du Masa Jesosi wan gaan bunu.

Maik. 14:3-9; Joh. 12:1-8

⁶ Nöö di juu dë, u ku Masa Jesosi dë a di köndë de kai Betania. Nöö hën u go a di wosu u wan womi de kai Simon di bi siki tjinasiki, go njan.

7 Nöo hën u ta njan te wan pisi, hën wan mujëe ko dou ku wan hanse bata nëen maun ku wan gaan dii sumëesuti fatu nëen dendu. Nöo hën a waka tololoo ko a Masa Jesosi ka a dë a tafa naandë, hën a tutu di fatu nëen hedi te di fatu kaba këëe a di bata.

8 Nöo fa a du ën dë, nöo di soni an bunu da u dee bakama u Masa Jesosi seei, nöo hën u sai dë ta guunjan di mujëe taa: “Wë andi a du dë maingë? Di gaan dii fatu dë sô hën a poi kaba a sôsô nö? 9 Biga a bi sa sei ën puu gaan hila möni, nöo de tei di möni paati da dee penama u di köndë.”

10 Ma fa u ta fan dë, Masa Jesosi sabi kaa. Hën a hakisi u taa: “Ma dee sëmbë o, andi mbei un sai dë ta guunjan di mujëe u du? An du wogi e. Wan gaan bumbuu soni seei wë a du da mi aki. 11 Biga dee pootima o dë aki nöömö fuun ta sölugu, ma mi, ma o dë ku unu longi möön e.

12 “Ma nöo boiti u di dë, i si fa di mujëe du dë ö? Fa a tutu di fatu a mi sinkii aki, nöo mi sinkii wë i si a seeka sô a fesi e, da di bei di de o bei mi abiti möön aki.

13 “Nöo mi taki da unu taa a hii kamian u goonliba ka de o ta konda di buka u mi kaa, nöo sô de o ta konda di bumbuu soni di mujëe aki du da mi tu.”

Aki Judasi go a dee felantima

u Masa Jesosi.

Maik. 14:10-11; Luk. 22:3-6

14 Nöo fa u mbei dë, hën wan fuu de kai Judasi Isikaliotu hopo vu disa u, nöo hën a waka tololoo go a dee Gaan Begima ka de ta kuutu dë, dee felantima u Masa Jesosi. Hën a go hakisi de taa: “Wë ee mi mbei möiti fuun sa feni Jesosi kisi, nöo andi woon paka mi?”

15 Hën de taa: “Sô nö womi? Wë ee u da i diiteni pisi soofu möni, nöo a o tjika ö?”

Hën a taki aai.

Hën de tei di möni konda kpaakpaa te de kaba gbelin, hën de tëndë dëen. Hën a tei ën nöo hën a go. 16 Nöo fu seti a di ten dë, hën a ta suku pasi nöömö unfa a sa du buta Masa Jesosi a dee felantima fëen maun.

Aki Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta njan di Pasika.

Maik. 14:12-26; Luk. 22:7-23; Joh. 13:21-30; 1 Kol. 11:23-25

17 Wë nöo di gaan piizii de kai Pasika dë, nëen de ta njan di bëëe di de ta jasa söndö sooda, „nöo sômëni daka longi de ta njan mën. Nöo a di fosu daka fëen de ta kii di sikafu mii njan.” Nöo hën mbei u hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, naasë i kë fuu seeka kamian fuu ku i sa njan di daka?”

18 Hën a taki da u taa: “Wë un haika. Un go a di köndë di dë leti a u fesi aki, nöo woon si sô wan womi. Nöo un taki dëen taa: ‘Di Mësitë taki e, a taa di juu Gadu buta dëen nöo a ko zuntu kaa. Nöo a taa a kë ko njan di Pasika aki a i wosu.’ Sô fuun taki da di womi e.”

19 Nöo hën so fuu go hën de feni di wosu, hën de seekëen te de kaba fuu go njan.

20 Nöo hën di sapate hën u go sindo a tafa ta njan, Masa Jesosi ku u dee tuwalufu bakama fëen tuu. 21 Hën u dë te wan pisi, hën a fan ku u taa: “Mi taki e, taa wan fuunu dë leti a u dendu aki o tja mi go sei da dee felantima u mi.”

22 Nöo di a fan sô tefa a kaba, hën a hati u tee, a da u gaan pakisei. Nöo hën u ta hakisi ën taa: “Masa o, fa i fan dë, nöo a sa kë taa mi ö?” Sô u ta hakisi oto a oto baka.

23 Hën a piki taa: “Wan fuunu di i si mi ku ën ta munjan bëë a di wan kodo baafu paabi aki, hën wë o sei mi sò e. 24 Nöö a dë sò tuu taa dee tjabukama bi sikifi sòmëni soni a fesi u Mi di ko Libisëmbë Mii aki, nöö de tuu musu pasa. Ma helu u di sëmbë di o sei mi aki. A bi möön bëtë hën mama an bi pai ën wan daka ko a di goonliba aki.”

25 Nöö fa a fan dë, hën Judasi seei hakisi ën awaa taa: “Wë Mësitë, ambë da di sëmbë? Mi nö?”

Hën a piki ën taa: “Leti kumafa i si i taki ën dë, nöö sò a dë e, womi.”

26 Nöö fa u dë a tafa ta njan naandë, te wan pisi hën Masa Jesosi tei wan bëë hën a da Gadu tangi te a kaba. Nöö hën a booko ën hën a tëndëen da u. Hën a taa: “Ja si fa mi booko di bëë aki ö? Hën da di sinkii u mi di o booko fu libisëmbë hedi. Un tei ën nöö un njan e.”

27 Nöö a baka u di dë, hën a tei wan kan win hën a toona da Gadu tangi möön te a kaba, hën a tëndëen da u. 28 A taa: “Un tei nöö un bebe e. Hën da di gadjabia u mi di mi o tuwë a goon fu Gadu sa mbei wan njunjun buka ku libisëmbë. Biga fa de o kii mi aki, nöö hën o mbei Gadu o puu hia sëmbë a bëë u dee hogi de bi du.”

29 Hën a taa: “Mi taki da unu e, taa te mi ku unu bebe win a di fasi aki möön, nöö di Njunjun Tii fu mi Tata hën seti kaa e.”

30 Nöö di u njan te u kaba kaa, hën u kanda wan kanda da Masa Gaangadu te u kaba, hën wë u hopo kumutu naandë ta waka nango a di kuun de kai Oleifi Kuun.

Aki Masa Jesosi ta taki da Petuisi andi o pasa.

Maik. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Joh. 13:36-38

31 Hën Masa Jesosi fan ku u, a taa: “Dee sëmbë o, a di ndeti i si aki seei nöö na wan fuunu o abi biibi a mi liba möön e. Un tuu o go disa mi. Biga a o pasa leti kumafa dee fesiten tjabukama bi sikifi buta a di Buku taa de o fon di sëmbë di ta luku dee sikafu, nöö hii dee sikafu tuu o kule paaja fanjanfanjan.

32 “Ma nöö mi taki e, te mi weki baka kumutu a dëdë, nöö mi o go dë a Galilea ta luku unu.” Nöö sò Masa Jesosi fan ku u tefa a kaba.

33 Ma nöö fa a fan dë, hën Petuisi piki ën wante taa: “Ambë, Masa! Aluwasi hii dee otowan aki tuu go disa i ma mi, aan juu seei di mi o disa i möönsö.”

34 Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, fa mi o fan aki, nöö tuutuu soni mi o taki e. A di ndeti aki seei, ganian an o kanda ufö joo fia dii toon taa ja sabi mi, womi.”

35 Wë nöö Petuisi an sa jei di soni dë. A taa: “Aluwasi ee mi ku i musu dëdë makandi seei, ma ma o fia möönsö taa ma sabi i. Na seei.” Nöö fa Petuisi taki dë, nöö sò nöö u dee oto bakama tuu taki.

Aki Masa Jesosi dë a di djai

de kai Gëtiseimani.

Maik. 14:32-42; Luk. 22:39-46

36 Nöö hën u ku Masa Jesosi nango tefa u go dou a wan djai de ta kai Gëtiseimani. Nöö hën a taki da u taa: “Un sindo aki ufö e, nöö mi o go ala go begi.”

37 Nöö hën a tei Petuisi ku de tu mii u Zebedeosi, hën de ta waka nango te de go dou a wan kamian u di djai. Nöö hën gaan pakisei ko a Masa Jesosi liba te an saanfa u du. A ko dë seei fukafuka tee na soni.

³⁸ Hèn a taki da de taa: “Womi, fuka ku tjali fuu mi hati tee kuma a sa tja dèdè kii mi. Nöo un tan aki ta da mi taanga e.”

³⁹ Nöo hèn a waka go a fesi abiti sö, hèn a kai tapa fesi a goon dè wante. Nöo hèn a begi taa: “Ke Taata o, gaantangi mi begi i, di soni di i lai da mi u mi bebe aki, ee i sa puu èn da mi u ma bebèèn nöo be i puu èn o. Ma nöo fa mi fan aki seei, ma na du di soni di mi kè e, ma be a pasa kumafa i kè.”

⁴⁰ Nöo di a begi sö tefa a kaba, hèn a hopo toona go a de dii womi dee a bi disa dè, nöo hèn a si taa de ta duumi.

Hèn a kai Petuisi te a piki a taa: “Womi, wan sa tan ku wojo ku mi di wan kodo juu langa aki seei nö? ⁴¹ Wè un weki hoi wakiti e, nöo un begi taanga be di didibi an wini unu. Ma mi sabi taa hati fuunu kè du kumafa a fiti, ma wan taanga sö.”

⁴² Nöo hèn a toona go begi di wan seei begi baka. A taa: “Taata, di soni di i lai da mi u mi bebe, nöo ee an sa puu, nöo heepi mi be mi bebèèn nöo. Biga di soni di i kè, nöo hèn musu pasa.”

⁴³ Nöo hèn a toona ko a de dii bakama fèèn möön, hèn a si taa de toona ta duumi möön. Duumi nöo hebi a de wojo sö. ⁴⁴ Nöo hèn a disa de dè, hèn a toona go begi di u mbei dii pasi, di wan seei begi te a kaba.

⁴⁵ Nöo hèn a toona ko a de dii bakama dè möön. Hèn a fan ku de taa: “Duumi nöo un ta duumi ta böo sinkii sö nö baa? Wè ma nöo di juu kisi o. De sei Mi di ko dè Libisembè Mii aki da dee hogihatima kaa. ⁴⁶ Nöo un hopo boo go e, biga di sèmbè di sei mi hèn wè ta waka ta ko dè.”

Aki de kisi Masa Jesosi.

Maik. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Joh. 18:3-12

⁴⁷ Nöo Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöo hèn wè Judasi dou, hèn ku wanlò gaan hila sèmbè. De ko ku feti lai e, de ko ku ufangi, de dè ku kodjo a maun. Nöo fa de ko dè, nöo dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi wè bi manda de e.

⁴⁸ Wè nöo Judasi di kònkuma bi taki da de kaa taa: “Haika, mi o da unu wan maaka. Fa i si woo go dou naandè, nöo di sèmbè di i si mi o bosì, nöo hèn da di sèmbè di un musu kisi e.” Sö wan buka a bi mbei ku de te a kaba.

⁴⁹ Nöo fa de go dou naandè, hèn a waka go a Masa Jesosi wante, hèn a dèèn odi taa: “Mèsitè, odi o.” Hèn a bosì èn a bandjajesi naandè kumafa di guwenti u di köndè bi dè te joo da wan sèmbè fii odi.

⁵⁰ Hèn Masa Jesosi taa: “Mati o, di soni di i ko aki fii ko du, nöo be i du èn nöo e.” Nöo fa a fan dè, hèn dee sèmbè kule voo ko kisi èn gbalau panjan gingin wante u de tja go.

⁵¹ Nöo hèn wan fuu dee bakama u Masa Jesosi hai di ufangi fèèn valau puu a dosu hèn a hiti go dè. Nöo hèn a koti di futuboi u di Kaba Hei Begima jesi belim puu tuwè a goon naandè.

⁵² Ma nöo hèn Masa Jesosi taa: “Nönö womi, toona tuusi di ufangi fii nèèn dosu e. Biga di sèmbè di hopo ufangi a liba nöo ju ufangi o kii.”

⁵³ Hèn a toona taa: “Unfa i mèni, baa? I sa’ taa ma abi kaakiti fu mi sa hakisi mi Tata faa heepi mi nö? Biga a sa manda möön un mèni dusudusu basia fèèn köndè u ko puu mi a dee sèmbè aki maun. ⁵⁴ Ma nöo ee mi du sö, nöo dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi buta a di Buku, nöo de an o pasa möön.”

⁵⁵ Nöo hèn a bia fan ku dee hia sèmbè ko nèèn naandè, a taa: “Dee sèmbè, faandi mbei un ko a mi aki ku feti soni ku kodjo ku ufangi, fuun

ko kisi mi kuma mi da wan toobisëmbëma a di köndë? Biga hiniwanten mi bi dë a di Wosu u Masa Gadu ta lei sëmbë, ma tökusee wan bi kisi mi.

⁵⁶ “Ma seei mi sabi taa dee soni ta pasa aki, nöö de musu fu ko pasa, be dee soni dee fesiten tjabukama bi sikifi musu ko tuu.”

Nöö fa a fan dë, nöö hën hii u dee bakama fëen tuu fiaa kule go disëen. A fika hën wanwan ku dee sëmbë dee ko kisi ën dë.

Aki de tja Masa Jesosi go a kuutu.

Maik. 14:53-65; Luk. 22:54-55, 63-71; Joh. 18:13-14, 19-24

⁵⁷ Nöö hën de tei ën tja go tee a di wosu fu di Kaba Hei Begima u bi taki dë de kai Kajafasi. Biga naandë dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi tuu bi hai ko makandi ta luku u de tja Masa Jesosi ko.

⁵⁸ Ma nöö fa dee sëmbë ta tjëen go dë, nöö Petuisi bi dë te a baka ala ta waka sapisapi ta ko. Nöö hën a nango tee go dou a di djai dendu. Nöö hën a sindo ku dee watjima u di wosu ta luku ee unfa de o du ku Masa Jesosi.

⁵⁹ Nöö di juu dë, hën di Kaba Hei Begima ku dee tiima ku hii dee oto kuutuma u dee Dju tuu sai dë kaa ta mindi soni ta buta a Masa Jesosi hedi. De ta suku föutu nëen nöömö fu de feni tja go konda da dee lanti u Loomë dee ta tii di köndë, be gaan lanti sa piki taa a musu dëdë. ⁶⁰ Ma nöö hii fa de ta pii soni ta mindi dëen seei, ma na wan soni de si bigi tjika faa musu dëdë.

⁶¹ Te wan pisi, hën tu u dee mindisonima hopo taanpu. Hën de taa: “Lanti, un haika e. Di womi i si aki sò, hën bi taki taa a sa booko di Wosu u Masa Gadu tuwë a goon, nöö a dii daka dendu nöö a sa toona mbei ën baka. Sò wë a bi taki e, fa i si un ta si ën aki.”

⁶² Nöö hën di Kaba Hei Begima hopo vu taanpu a pë. Nöö hën a fan ku Masa Jesosi, a taa: “Wë di soni fii de ta taki aki, andi fëen joo taki? Soni de ta mindi da i, naa sò i taki tuu?”

⁶³ Ma Masa Jesosi dë fëen pii. An piki ën na wan töngö seei.

Nöö hën di Kaba Hei Begima fan ku ën möön taa: “Mi manda i e, fii soi da mi a di libilibi Gadu fesi aki, taa di soni joo piki mi, a o dë tuutuu soni. Nöö mi hakisi i taa ee ju da di Könu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko? Ju da di Mii u Gadu nö?”

⁶⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki ën awaa, a taa: “Wë leti kumafa i si i taki dë, nöö sò nöö mi dë e. Nöö di juu o dou, nöö woon si Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki sindosindo leti a letimaun së u Masa Gaangadu di abi hii kaakiti a mundu. Woon si mi kumutu a liba ala ta saka ta ko e, a dee bundji dendu.” Sò a piki ën.

⁶⁵ Wë nöö fa a fan dë, nöö hën di Kaba Hei Begima tënë dee koosu fëen sinkii seei zaaa, [hati fëen nöö boonu sò]. Hën a taa: “Dee sëmbë, andi un kë jei möön? An dë fuu suku kotoigi möön e. Biga wan jei fa a mindi soni da Masa Gaangadu nö?” ⁶⁶ Andi un pakisei fuun du ku ën?”

Hën de tuu bai piki a di kuutu taa: “Aan soni u du möönsö, dëdë nöö a musu dëdë e!”

⁶⁷ Nöö fa u mbei dë, hën de bigi u du hogihogi ku Masa Jesosi awaa. De ta tunta nëen fesi, de ta naki ën ku böö, [de tai ën wojo] hën de ta naki ën baai maun a bandjajesi ta mbei ën fa taa: ⁶⁸ “Di i taa i da di Paamusi Könu, i ku Gadu ta fan, nöö konda da u ee ambë naki i di naki?” Nöö sò dee sëmbë ta du ku Masa Jesosi di juu naandë.

Aki Petuisi fia taa an sabi

*Masa Jesosi.**Maik. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Joh. 18:15-18, 25-27*

⁶⁹Ma nöö fa dee soni ta pasa dë, Petuisi hën a dë pii sindosindo ku dee watjima a di djai dendu. Te wan pisi hën wan mujëe futuboi fu di wosu ko nëen, hën a hakisi ën taa: “Wë womi, na i bi dë ku di Jesosi fu Galilea naandë nö?”

⁷⁰Nöö hën Petuisi fia a hii dee sëmbë dë fesi taa: “Ambë? Mi? Nönö! Ma saandi i ta taki dë.” ⁷¹Hën a hopo kumutu dë waka go a di djai döobuka ala.

Nöö hën wan oto mujëe mii ko nëen möön, hën a fan ku dee sëmbë taa: “Di womi i si aki, a bi dë ku Jesosi u Nazalëti tu e.”

⁷²Hën Petuisi toona fia möön, a soi seei taa: “Ma sabi di sëmbë un ta taki dë e!”

⁷³Te wan pisi, hën wanlö sëmbë bi dë taanputaanpu dë, hën de ko a Petuisi möön taa: “Womi, an dë fii pena fia taa ja dë sëmbë u di womi dë e. Biga u ta jei a di töngö tatai fii taa i da wan Galilea sëmbë.”

⁷⁴Höön, wë Petuisi an bi fia eti e. Hën a ta konda sondi a buka ta sibëen seei ta fia tee, a taa: “Mi taki da unu e, taa di womi dë ma sabi ën seei wan daka, kwetikweti!” Nöö fa a fan dë, wante nöö hën wan ganian bai kanda te a koti.

⁷⁵Nöö hën Petuisi ko mëni di fan di Masa Jesosi bi fan ku ën taa: “A di ndeti aki seei, ganian an o kanda bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi.” Nöö di a ko mëni di soni dë, hën a kule go a döo go këe te a bigi. Hati nöö a hati ën sö.

27*Aki de tja Masa Jesosi go**a Gaama Pilati.**Maik. 15:1; Luk. 23:1-2; Joh. 18:28-32*

¹Nöö hën di dobooko fëen mamate biten, hën dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi kai kuutu u de taki unfa de sa du buta Masa Jesosi a dee gaan lanti fu Loomë maun. „Biga de an sa manda sëmbë go kii ee na dee Loomë lanti dë da de pasi.” Hën de kuutu tefa de ko feni wan baaku. ²Nöö hën de go tei Masa Jesosi, hën de bui ën te de kaba. Hën de tjëen go tee a di gaama de kai Pilati, di dee Loomë lanti bi buta faa tii dee Dju sëmbë.

*Aki ta lei andi pasa ku Judasi.**Tjab. 1:18-19*

³Wë nöö di juu dë, hën Judasi ko si taa fa a sei Masa Jesosi dë nöö de o kii ën tuu. Nöö di sondi ko hati ën tee an saanfa u du möön. Nöö hën a tei de diiteni pisi soofu möni dee de bi pakëen dë, hën a go a dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi.

⁴Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë, ma du bunu e. Sö wan bumbuu sëmbë mi sei fu de kii ën tuwë buuu fëen a goon. Biga fa i si a sai dë, na hogs a du möönsö e.”

Ma nöö hën de piki ën taa: “Ambë? Wa a’ soni fëen u taki möön e. A fika da i.”

⁵Nöö di de piki ën sö kaa, nöö hën a hiti di möni tuwë djolou a goon leti a di Wosu u Masa Gadu dendu naandë, hën a kule go hëngi hënseei kii.

Nöö sö wë di soni dë pasa ku Judasi e.

6 Nöo hën dee Gaan Begima go pii di möni te de kaba. Hën de taa: “Wë di möni aki an bunu u buta a di keiki kasi möön. An o kai ku di wëti fuu, biga hën da möni di de paka u de kii sëmbë.”

7 Nöo hën de kai pakisei te de kaba ee unfa u de du ku di möni. Nöo hën de ko fendi taa de o go a dee sëmbë ta mbei dee soni kuma agban sö go bai wan pisi goon a de fu de ta bei wakama. 8 Hën mbei de ta kai di goon dë Buuu Goon te kisi fa u dë aki.

9 Wë nöo fa di soni pasa naandë, nöo a kai makandi ku wan soni di tjabukama u Gadu de kai Jelemia bi taki a fesi, a taa: “De tei dee diiteni soofu möni di dee Isaëli sëmbë bi si taa a hia tjika fu paka u di sëmbë dë, 10 nöo hën de go bai wan goon ku ën a dee sëmbë ta tëmbë ku doti, kumafa Masa Gadu manda mi.” Sö a bi dë sikifisikifi a di Buku kaa e.

Aki de dë a Gaama Pilati pisi.

Maik. 15:2-15; Luk. 23:3-5, 13-15; Joh. 18:33-19:16

11 Wë nöo di juu dë, de bi tja Masa Jesosi go a Gaama Pilati kaa. Nöo hën di Gaama hakisi ën taa: “Wë ju da di könu u dee Dju sëmbë tuu nö?”

Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “A dë leti kumafa i si Gaama taki naandë.”

12 Di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ta pii soni ta mindi ta buta a Masa Jesosi hedi tee a hia, ma Masa Jesosi an ta piki. A dë fëen pii nöo.

13 Nöo hën di Gaama hakisi ën taa: “Wë ja ta jei dee hia hogi fii de ta konda dë nö? Nöo ja o piki nö?”

14 Ma Masa Jesosi an taki na wan soni möönsö. Nöo di soni ko bigi da Gaama seei fu di a dë fëen pii, an ta piki.

15 Wë nöo a bi dë sö taa te di Pasika daka dou, nöo Gaama bi guwenti u puu wan sëmbë di lanti kè a dunguwosu da de. 16 Nöo di ten dë, wan gaan hogihatima de ta kai Balabasi bi dë a dunguwosu. 17 Nöo hën Gaama bia fan ku dee hia sëmbë dee bi hai ko dë taa: “Wë lanti, un saanfa di guwenti fuunu dë taa mi musu lusu wan sëmbë da unu.” Wë nöo undi u dee sëmbë aki un kè fu mi lusu da unu: Balabasi, naa Jesosi di un ta kai di Paamusi Könu fuunu aki?”

18 Wë fa a hakisi di soni naandë, nöo a sabi taa dee Dju hedima bi tja Masa Jesosi ko nëen fu di de ta haun ku ën. [Hën wë mbei na de a hakisi di soni ma a hakisi dee sösö sinkii sëmbë.]

19 Nöo fa Gaama ta fan ku dee sëmbë dë, nöo a bi dë sindosindo a di kuutubangi fëen. Te wan pisi, hën wan sëmbë tja wan buka ko dëen taa hën mujëe taki taa an musu dë a dendu fu di kuutu u di gaan bumbuu sëmbë naandë. Biga a di ndeti dë a bi sunjan wan sunjan, nöo a dëen fuka seei gaanfa nëen hati. Sö wë di mujëe u Gaama manda taki dëen.

20 Nöo di juu ten Gaama ta haika di buka fëen mujëe naandë, nöo dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ta tuusi dee sösö sinkii sëmbë a baka ta duwengi de taa: “Un piki taa Balabasi faa lusu e! Un piki taa Balabasi un kè. Jesosi nöömö de musu kii.” Sö dee felantima u Masa Jesosi ta manda de u de taki.

21 Nöo hën aan soni möön. Gaama bia hakisi de taa: “Wë andi un feni fuun piki?”

Nöo hën de tuu bai wööo ku wan tòngö taa: “Balabasi hën u kè e! Balabasi hën i musu lusu!”

22 Hën a hakisi taa: “Wë andi un kè u mi du ku Jesosi di de ta kai di Paamusi Könu fuunu aki?”

Hën de bai piki taa: “De musu pekëen a lakpa pau kii e!”

²³Nöö hën Gaama toona hakisi de taa: “Ma wë un hogi seei wë a bi du?”

Hën de ta bai möön taanga nango taa: “Un pekëen nöö, un pekëen a lakpa pau kii e!” ²⁴Nöö fa de ta bai dë, nöö Gaama ta luku de diin. A si taa an sa tapa de te a heepi möönsö. Ee an piki fa de kë, nöö de o mbei toobi booko di köndë.

Nöö hën a tei wata nöö hën a wasi maun te a kaba a hii dee sëmbë fesi dë. Hën a taa: “Söö, mi kaba e. Mi wasi maun puu miseei a dendu fu di buuu u di bumbuu sëmbë aki an fika a mi hedi. Soni fëen fika da unu e.”

²⁵Nöö hën hii dee Dju sëmbë sai naandë tuu bai taa: “Aai, be a fika a u ku dee mii fuu tuu hedi e, taa u kii ën. Wa a’ toobi!”

²⁶Nöö hën wë Gaama lusu Balabasi puu a dunguwosu da de. Hën a manda dee sodati fëen u de fon Masa Jesosi te de kaba, hën a butëen a de maun u de pekëen a lakpa pau kii.

Aki dee sodati ta mbei

Masa Jesosi fa.

Maik. 15:16-20; Joh. 19:2-3

²⁷Nöö hën dee sodati tei Masa Jesosi hën de tjëen go a di wosu u Gaama dendu. Nöö hën de bai da dee otowan u de taa: “Un ko lontu ën e!”

Nöö hën hii dee sodati u di lö dë tuu ko lomboto ën gilili sô. ²⁸Hën de puu dee koosu fëen nëen sinkii di a bi bisi, hën de bisi ën wan langa djapona bëë sô, [kumafa könu ta bisi]. ²⁹Nöö hën de tei wan agbago maka hën de lolu ën te de kaba mbei kuma könu kaapusa, hën de tuusi ën nëen hedi. Nöö hën de tei wan baluma hën de butëen nëen maun kuma könu pau. Nöö hën de ta mbei ën fa ta tjökô kini a goon ta bai taa: “Wodi o, könu u dee Dju! Wodi o, könu!” ³⁰Nöö de ta tunta nëen fesi. Te wan pisi nöö hën de puu di pau nëen maun nöö hën de ta naki ën ku ën a hedi gboogboo sô sômëni pasi.

³¹Nöö di de du ku ën sô tefa de kaba, hën de toona puu di könu djapona nëen sinkii, hën de tei dee fëen koosu toona bisi dëen baka. Nöö awaa de o tjëen go ka de o pekëen a di lakpa pau.

Aki de peka Masa Jesosi

a lakpa pau.

Maik. 15:21-32; Luk. 23:26-43; Joh. 19:17-27

³²Nöö fa de ta tja Masa Jesosi nango dë, te wan pisi nöö hën de miti ku wan womi de kai Simon. A dë wan sëmbë u di köndë de kai Sileni, wan Afii kan köndë. Nöö fa de si ën dë, hën de duwengi ën faa tei di lakpa pau u Masa Jesosi tja dëen, biga hënseei an sa tjëen möön.

³³⁻³⁴Nöö hën de nango te de go dou a di kamian de kai Golugata, hënseei da Hedibonu Kamian. Nöö hën de tei win mökisi ku bita hën de da Masa Jesosi faa bebe. Ma di a tesi ën kaa nöö an këen. Nöö hën de kandi ën a di lakpa pau a goon dë peka ku peegu tefa de kaba.

³⁵Nöö di dee sodati pekëen tefa de kaba kaa, hën de hopo ën ku di lakpa pau taanpu a pë. Nöö hën de tei dee bisi fëen dee bi dë nëen sinkii, hën de tuwë lötu luku ambë ku ambë u wini dee koosu fëen te de kaba, nöö hën de paati de puu. ³⁶Nöö di de du sô kaa te de kaba, nöö hën de sindo u de naandë ta watji Masa Jesosi.

³⁷Ma nöö de bi tei wan paanga hën de sikifi soni nëen te de kaba taa DISI DA JESOSI DI KÖNU U DEE DJU SËMBË, hën de pekëen leti a di lakpa

pau hedi. Biga sō dee Loomē lanti bi guwenti u piki sēmbē faandi mbei de peka di sēmbē a di lakpa pau.

³⁸ Nōō fa de ta kii Masa Jesosi a lakpa pau dē, nōō de ta kii tu oto sēmbē a lakpa pau tu. Wan dē nēen letimaun sē, wan dē nēen tōötōmaun sē, nōō Masa Jesosi dē a mindi. Wē de tu oto sēmbē naandē, de bi dē fufuuma ta watji sēmbē ta kisi fon u de tei soni fii tja go, nōō hēn de peka de ku Masa Jesosi a di wan ten dē.

³⁹ Nōō fa u du dē, nōō sōmēni sēmbē ta waka ta pasa a di kamian. Nōō te de si Masa Jesosi a di lakpa pau, nōō de ta kosi ēn ta mbei ēn fa ta seki hedi, ⁴⁰ ta taki taa: “Wē ju bi taa joo booko di Wosu u Masa Gadu puu nōō a dii daka dendu joo toona mbei ēn baka. Sō i bi mbei taa i a’ kaakiti tjika. Wē nōō andi mbei ja sa puu i seei a di lakpa pau dē? Ee i da di Mii u Gadu tuutuu, nōō saka kumutu a di lakpa pau boo si e.” Sō de ta taki fa i si de ta pasa dē.

⁴¹ Nōō sōseei dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wēti ku dee Gaan Womi ta mbei ēn fa ta lafu ēn tu. De ta taki taa: ⁴² “Hōön, wē a bi ta heepi oto sēmbē. Andi mbei an sa heepi ēn seei? Jee? Ee hēn da di Paamusī Kōnu fuu tuu, wē nōō be a saka kumutu a di lakpa pau ko a goon, nōō woo biibi ēn. ⁴³ Fa a sai dē, a taa a ta buta futoou fēen a Gadu liba. Wē nōō be Gadu heepi ēn biga a taa Gadu dēen tata.” ⁴⁴ Nōō sōseei dee hogi sēmbē dee dē pekapeka nēen bandja dē ta kosi ēn ta mbei ēn fa tu, fa de ku ēn sai naandē.

Aki Masa Jesosi dēdē.

Maik. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Joh. 19:28-30

⁴⁵ Ma nōō fu kumutu a tuwalufu juu sonuati u tee kisi dii juu sapate, nōō hii di kōndē tuu ko zuguu pii. Hii dii juu langa a tan sō dungudungu kankan. ⁴⁶ Nōō a di dii juu ten dē, hēn Masa Jesosi bai taanga a di tōngō fuu, a taa: “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Di dē kē taki: “Gadu e, di Gadu u mi, andi mbei i bia baka disa mi sō?”

⁴⁷ Nōō dee sēmbē dee sai taanputaanpu naandē nōō de jei ēn, ma nōō de an sabi andi a taki. Nōō hēn de taa: “Dee sēmbē, un haika. Elia nē wē a ta kai dē sō e, faa musu ko heepi ēn.”

⁴⁸ Nōō hēn wan u de kule go tei wan sipōnsu, hēn a munjēen ku wan gandjigandji win te a kaba, hēn a butēen a wan pau buka tēndē dēen faa bebe. ⁴⁹ Ma dee otowan taa: “Nōnō, un tan. Un disēen boo luku ee Elia o ko heepi ēn tuu.”

⁵⁰ Nōō fa u mbei dē, nōō hēn Masa Jesosi bai wan taanga bai mōön, hēn a manda di akaa fēen go awaa. A dēdē pii, bōō fēen koti.

⁵¹ Nōō di juu dē seei, hēn sōmēni gaan foombo soni ko pasa. Biga di gaan degi koosu bi dē a di Wosu u Masa Gadu di bi tapa di mōön hebi kamba u Masa Gaangadu fu libisēmbē an sa dou ala, hēn tēnē seei zalalaa kumutu a liba te kisi goon, di kamian fika jabijabi hoo. Goonliba ta seki ta bai. Gaangaan sitonu ta bai ta latja. ⁵² Nōō sōmēni u dee geebi u di kōndē booko jabi, nōō wanlō hia sēmbē dee bi ta biibi Gadu toona weki ko ku libi baka. ⁵³ Hēn de kumutu a dee geebi, ma nōō de an go a di kōndē ganda u Jelusalen eti. Tefa baka di Masa Jesosi seei toona weki baka a dēdē bifō de go a Jelusalen awaa. Nōō sōmēni sēmbē si de e, fa de toona weki baka dē.

⁵⁴ Söö. Wë nöö dee sodati ku di hedima u de, di de si fa di goonliba seki, dee gaangan soni pasa dë, nöö hati u de latja te na soni. De taa: “Wë di soni aan soni. Di sëmbë aki, a bi musu dë Miii u Masa Gaangadu tuutuu.”

⁵⁵ Nöö hii fa i si de bi ta du ku Masa Jesosi naandë, nöö wanlö mujëë bi dë taanputaanpu te a longi ala ta luku. Dee mujëë naandë, fu sensi a di ten di Masa Jesosi bi seti di wooko fëën a Galilea, nöö de bi ta sölugu fëën nöömö. ⁵⁶ Wan u de da Malia u Magidala, di otowan da Malia di mama u Jakobosi ku Josëfu, ku di mama u de tu womi mii u Zebedeosi. Sö de bi dë te ala ta luku andi de ta du ku Masa Jesosi.

Aki de tja Masa Jesosi sinkii

go bei.

Maik. 15:42-47; Luk. 23:50-56; Joh. 19:38-42

⁵⁷ Nöö hën u dë tefa sapate buka. Nöö wan guduma de kai Josëfu bi dë a Jelusalen dë, nöö di köndë de kai Alimatea hën da köndë fëën. Nöö hënseei bi dë wan sëmbë ta biibi a Masa Jesosi tu. ⁵⁸ Nöö di a si taa Masa Jesosi dëdë, hën a go a Gaama Pilati go hakisi ën pasi faa go tei di dëdë sinkii fëën tja go bei. Hën Gaama taa antoobi, hën a manda sodati fu de puu ën a di lakpa pau dëën.

⁵⁹ Nöö hën Josëfu tei di dëdë, hën a lolu ën a wan gaan langa weti koosu tefa a kaba. ⁶⁰ Nöö a bi abi wan sitonu baaku di de bi seeka njunjun u bei sëmbë, nöö hën a tja di dëdë go buta a di baaku dë dendu. Hën de logoda wan gaan gindi sitonu tuwë ko tapa di baaku buka te de kaba, nöö hën de go. ⁶¹ Nöö fa de ta du dë, nöö Malia fu Magidala ku di oto Malia bi dë leti dë sindosindo a di oto së u di geebi ala ta luku.

Aki dee sodati ta watji di geebi.

⁶² Nöö di juu dë, di daka de ta seeka da di saba pasa kaa. Ma hii fu di dë, dee Gaan Begima ku dee Faliseima, hën wë de go a Gaama gbolo.

⁶³ Hën de kai ën: “Köndë Masa.”

A piki.

De taa: “Wë u ko a unu aki. U ko taki wan oto ku unu taa di ten di di bödjëema naandë bi dë ku libi, nöö a ta taki kodo taa te a dëdë nöö a di u dii daka fëën nöö a o toona weki ko ku libi baka. Sö a bi ta taki e.

⁶⁴ “Wë nöö u kë begi Gaama fuun buta sëmbë a di geebi be de watji ën dii daka longi fu sëmbë an musu ko dë. Biga ee wan du sö, nöö dee bakama fëën o go fufuu di sinkii fëën tja go, nöö de o go ta ganjan sëmbë taa a weki baka a dëdë. Nöö di lö ganjan dë o hogi möön leki fa de bi ta ganjan sëmbë a fesi e. Nöö hën wë tja u ko a Gaama aki, u ko begi ën faa musu heepi u a di lö pisi dë.”

⁶⁵ Nöö hën Gaama taa: “Wë un go tei wanlö sodati tja go buta, nöö un seeka di geebi tapa kumafa un sa tapëën.”

⁶⁶ Nöö di a da de pasi sö, nöö hën de go tapa di geebi tee de kaba naki sitampu nëen fu sëmbë an ko dë. Hën de tei sodati buta a di kamian ta watji da de, nöö hën de go u de.

28

Aki Masa Jesosi weki baka.

Maik. 16:1-10; Luk. 24:1-12; Joh. 20:1-10

¹ Wë nöö hën u dë teefa di saba daka pasa. Nöö di oto daka di o ko dë möön, hën da di fosu daka u di wiki. [Hën da sonde.] Hën di daka dë, hën

Malia fu Magidala ku di oto Malia hopo hèn de tei pasi nango a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nöo di juu dë, sonu seti kumutu kaa.

² Wë nöo wan gaan soni bi pasa a di ndeti dë. Goonliba bi seki tee na soni, hèn wan basia u Masa Gadu Köndë kumutu a liba ala bazia ko a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nöo hèn a puu di gaan gindi sitonu di de bi tapa di baaku buka, hèn a go sindo leti a di sitonu dë liba. ³ Nöo fa a sai naandë, fesi fëen ta sëndë teee kuma te gaangadu koti faja, nöo dee koosu fëen sinkii dë wetiweti faan.

⁴ Nöo hèn dee sodati dee bi sai dë ta watji di geebi, di de si di soni pasa sö kaa, nöo hèn de fëëë tee de ta tëëmë tjatjatja tombi kai a goon gbolou dë pii kuma de dëdë. Sö de panta tjika.

⁵ Wë nöo hèn de tu mujëë waka go dou a di geebi. Nöo di de si di basia fu Gadu dë, hèn de fëëë te na soni.

Nöo hèn a kai de taa: “Dee mujëë aki.”

De piki.

A taa: “Wan fëëë sö e. Mi sabi ambë un ta suku kaa. Jesosi di de kii a di lakpa pau, hèn wë un ta suku. ⁶ Wë an dë aki möön e. A weki baka leti kumafa i si a bi taki da unu ufö a dëdë. Un ko luku di kamian ka de bi butëen. Wan si ö? Sëmbë an sai dë möön. A go.

⁷ “Nöo mi taki e, un bia toona, nöo un kule go a dee bakama fëen go piki de taa a weki baka a dëdë nöo a o waka a de fesi go a Galilea. Ala de ku ën o miti kumafa a bi taki. Un jei bunu fa mi taki da unu ö? Mi fan ku unu kaa e.”

⁸ Nöo hèn dee mujëë toona kumutu dë. De ta panta möönsö ma etiseei de ta wai. Hèn de ta kule nango u de tja di bunu buka dë go konda da u dee bakama u Masa Jesosi.

⁹ Ma nöo fa de nango dë, te u de kë mëni, hèn de ku Masa Jesosi seei miti a pasi. Hèn Masa Jesosi da de odi taa: “Dee mujëë aki, un weki nö?”

Nöo di sondi bigi da de teee. Hèn de saka tjökö kini a goon nëen fesi, hèn de ta kisi ën a futu dë ta baasa.

¹⁰ Ma nöo hèn Masa Jesosi taki da de taa: “Dee mujëë, wan fëëë e. Un go taki da dee otowan u mi taa be de go a Galilea, nöo ala mi ku de o miti kumafa mi bi taki da de.”

Aki de buta dee wakitima

u de mindi soni.

¹¹ Wë nöo di juu dë, so u dee sodati kumutu ka de bi ta watji di geebi naandë, hèn de kule go a ganda go a dee Gaan Begima. Hèn de go konda da de kumafa hii soni bi pasa ka de bi ta watji a di geebi ala.

¹²⁻¹³ Nöo di dee begima jei sö kaa, nöo hèn de kai dee Gaan Womi tuu ko a de. Hèn de go sindo a kuutu fu de taki ee andi de sa feni fu di soni di pasa naandë.

Nöo di de kuutu tefa de kaba, hèn de toona kai dee sodati ko a de möön, hèn de taki da de taa: “Wë un haika e. Woo paka unu wan gaan möni aki, nöo wan musu konda taa weki di womi weki e. Ma un musu piki sëmbë taa un bi duumi, nöo hèn dee bakama fëen ko fufuu ën tei tja go. Sö un musu taki. Nöo wan musu fëëë e. ¹⁴ Biga ee di taki dë dou a di Gaama jesi, nöo woo heepi unu fan ku ën tee nöo hati fëen o kötö.”

¹⁵ Nöo hèn wë dee watjima tei di möni naandë, nöo hèn de ta konda leti kumafa dee hedima manda de. Nöo fa de ta taki ën dë, nöo sö nöo dee Dju sëmbë ta kondëen te kisi fa u dë aki eti.

Aki Masa Jesosi ta manda dee sēmbē fēen u de go paaja di buka.

Maik. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Joh. 20:19-23; Tjab. 1:6-8

¹⁶ Nöö hēn wē dee mujēē ko dou a u dee ēlufu bakama u Masa Jesosi, hēn de da u di buka te de kaba. Nöö di u jei sō nöö aan soni mōön, hēn wē u go a Galilea. Hēn u nango tefa u go dou a di kuun ka Masa Jesosi bi taki da u a fesi fuu go, nöö hēn u go si ēn ala. ¹⁷ Nöö di u si ēn, hēn u tjökö kini a goon nēen fesi ta bigi ēn. Ma nöö so fuu an saandi seei fuu pakisei, a bigi da u poi.

¹⁸ Nöö hēn Masa Jesosi waka ko a u awaa, hēn a taki da u taa: “Söö, wē dee sēmbē, un haika e. Mi kisi hii makiti a liba ala ku goon aki tuu. ¹⁹ Nöö un musu ta waka a dee kōndēkōndē u goonliba ta paaja di buka u mi da hii sēmbē, be de bia ko dē bakama u mi kuma unu. Nöö un musu dopu de a di nē u mi Tata ku di nē u mi di Mii fēen aki ku di nē u di Akaa fu mi Tata tu. ²⁰ Nöö un musu ta lei de u de piki hii dee soni tuu dee mi manda unu fuun musu ta du kaa. Nöö fa woon nango dē, nöö mi taki da unu taa mi o dē ku unu hiniwanten e, u tee a kaba u di goonliba aki.”

Sö wē Masa Jesosi fan ku u dee bakama fēen a di kuun liba ala e.

A kaba.

Dee woto u Masa Jesosi dee Maikusi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi di pisi u di buku aki o taki da u, dee sëmbë?

Wë a di fosu kamian, nöö di pisi aki de kai Maikusi, biga hën da di në u di womi di de taa sikifi ën. Nöö a so pisi u Gadu Buku de ta kai di womi aki Johanisi Maikusi. Di womi aki an bi dë wan u dee tuwalufu bakama ta waka ku Masa Jesosi hiniwanten e, ma a bi dë wan biibima nöö u di ten dë.

Nöö fa Maikusi sikifi sondi u Masa Jesosi aki, nöö a sikifi andi a bi jei fëen a oto sëmbë, ku andi hënseei bi sabi tu. Biga di dee bakama u Masa Jesosi seti di wooko ta tja di buka ta konda a köndëköndë, nöö di Maikusi aki bi dë ku de a di wooko. Nöö so sëmbë si kuma Petuisi hën bi konda sëmëni u dee sondi dëen, biga a ta fan hia sondi u Petuisi a di pampia aki.

Wë nöö dee fö sëmbë dee bi sikifi soni u di libi u Masa Jesosi a goonliba aki, nöö so u de bi sikifi möön fini a dee soni dee a bi ta lei. Ma Maikusi, hën a sikifi möön fini a dee soni dee a du, be sëmbë sabi taki aai, Masa Jesosi bi abi gaan kaakiti ku gaan taki tuu.

Nöö di a o tapa di pampia, hën a taki finifini fa de kii Masa Jesosi. Ma nöö fu di a taki a di weki baka a dëdë fëen kölö poi, hën mbei wanlö oto sëmbë taki di pisi dë go möön longi.

Nöö dee leima ta mëni kuma Maikusi sikifi di pampia aki kuma 70 jaa baka di Masa Jesosi ko pali a goonliba aki. Nöö fa a sikifi ën, nöö a sikifi ën da dee oto köndë sëmbë dee an dë Dju sëmbë, be de sabi dee soni dee Masa Jesosi bi du di a bi dë a goonliba aki.

Aki ta lei fa di Bunu Buka

u Masa Jesosi seti.

Mat. 3:1-12; Luk. 3:1-18; Joh. 1:19-28

¹ Söö dee sëmbë, leti kumafa woo taki aki, nöö sö nöö di Bunu Buka u Masa Jesosi di Paamusi Könu seti e. Jesosi Keesitu hën da di Mii u Masa Gaangadu seei, nöö di pampia aki o lei i fa a dë.

² Nöö a bi ko pasa leti kumafa di sëmbë de kai Jesaaja bi sikifi buta a di Buku u Gadu. Biga Jesaaja bi dë wan tjabukama u Gadu u fesiten, hën a sikifi wan soni u di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko a dee Dju sëmbë. A taa, Gadu o manda wan sëmbë waka a di Paamusi Könu dë fesi faa musu buta sëmbë a pasi dëen. ³ Nöö di sëmbë dë o dë a di sabana dendu ta bai basia ta taki taa:

Un seeka di pasi da Masa ooo,

be a dë limbolimbo gbegeedee dëen.

Un seeka dee bendibendi pisi u di pasi,

be de ko dë tololoo.

Sö Jesaaja bi sikifi taa sö wan sëmbë o ko sai dë ta bai.

⁴ Wë nöö da sö a ko pasa tuu leti kumafa Gadu bi taki dë e. Biga wan womi de kai Johanisi di Dopuma, hën Gadu manda ko. Nöö fa a ko naandë, nöö a ta libi a di sabana dendu u di pisiwata de kai Judea. Naandë a ta bai di basia ta dopu sëmbë. Nöö sëmëni sëmbë ta ko nëen nöömö, nöö a ta bai ta taki: “Un bia disa di hogilibi fuunu oo, nöö unu ku

Masa Gaangadu o ko bunu. Gaangadu an o hoi dee hogi du fuunu a bëë möön.” Sö a ta bai ta taki.

⁵ Nöo hii dee sëmbë u di pisiwata u Judea naandë, ku di mama köndë fëen de kai Jelusalen, nöo de tuu ta ko a Johanisi naandë ta ko ta haika fa a ta bai di basia. Nöo hën de ko ta piki taa: “Awa, wa ta libi bunu tuu.” Nöo te wan sëmbë i piki sö kaa, nöo Johanisi ta dopu i a di lio de kai Joodan dë.

⁶ Söö. Wë nöo di koosu fu Johanisi di a ta bisi nëen sinkii, a mbei ku di puuma u di mbeti de ta kai kamëli. Atiti ku höniwata da sondi u njan fëen. Sö wan sëmbë a bi dë e.

⁷⁻⁸ Nöo Johanisi toona ta fan ku dee sëmbë. A taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan oto Sëmbë o ko a mi baka nöo a hebi möön mi gaanfa e. Ma bumbuu tjika seei u sa bendi lusu di susu fëen puu nëen futu. Fa mii dë aki, mi ta dopu unu ku wata, ma di Sëmbë di o ko dë, nöo hën a o dopu unu ku di Akaa u Masa Gaangadu. [Biga a o mandëen ko a unu liba.]”

Di pisi aki o lei fa Johanisi

dopu Masa Jesosi.

Mat. 3:13-17; Luk. 3:21-22

⁹ Wë nöo di juu dë, hën Masa Jesosi kumutu a di köndë de kai Nazalëti u di pisiwata de kai Galilea, nöo hën a ko a Joodan Lio naandë fu Johanisi musu dopu ën. Nöo hën Johanisi dopu ën te a kaba. ¹⁰ Nöo fa Masa Jesosi ta kumutu a di wata dendu ta ko a tela, nöo hën a luku nëen liba ala hën a si liba jabi hoo. Nöo hën a si di Akaa u Gadu kuma wan pomba bazia ko nëen liba. ¹¹ Nöo hën wan töngö piki a liba ala taa: “I da mi lobi Womi Mii. Libi fii ta kai ku mi e.”

Sö wan soni pasa di Masa Jesosi dopu.

Aki di didibi ta biinga ku Masa Jesosi faa du hogi.

Mat. 4:1-11; Luk. 4:1-13

¹² Söö. Wë nöo a baka u di dë, nöo hën di Akaa u Gadu tja Masa Jesosi go a wan sabana kamian. ¹³ Nöo hën a go dë ala hii föteni daka. Nöo a dee föteni daka dendu dë, nöo di didibi ta mbei möiti ku ën nöömö faa musu piki ën buka a soni, ma nöo Masa Jesosi an du kumafa a kë möösö.

Nöo fa Masa Jesosi dë a di sabana dee hia daka naandë, nöo dee mbeti u di sabana bi sai dë tu, ma dee basia u Gadu Köndë bi dë ku ën ta tjubi ën.

Aki o lei fa Masa Jesosi kai

dee fosu bakama fëen.

Mat. 4:12-22; Luk. 4:14-15, 5:1-11

¹⁴ Hën de dë te wan daka, nöo hën de kisi Johanisi di Dopuma söötö a dunguwosu. Nöo baka u di dë, hën Masa Jesosi toona go a Galilea, nöo hën a seti ta waka ta lontu ta konda di Bunu Buka u Gadu da dee sëmbë u di pisiwata dë. ¹⁵ A ta taki da de taa: “Di juu ko zuntu e, u Masa Gadu musu tii unu a wan njunjun fasi. Nöo ee wan sëmbë i kë ko a di Njunjun Tii u Gadu dendu, nöo i musu bia disa di hogilibi fii, nöo i piki di Bunu Buka u Gadu di mi ta konda aki.” Sö Masa Jesosi ta taki da de.

¹⁶ Nöo wan piki ze bi dë a di pisiwata u Galilea naandë. Te wan daka nöo hën Masa Jesosi go ta waka a di ze dë bandja, nöo hën a ko miti ku tu womi. Dee womi aki dë baaa ku baaa. Wan de kai Simon, [hënseei de ko ta kai Petuisi.]. Di otowan da Andiasi. De dë ta tuwë nëti u de kisi fisi biga hën da wooko u de de ta du.

17 Nöo hën Masa Jesosi kai de tu baaa dë te de piki. A taa: “Un ko dë ku mi ta waka a mi baka e, nöo mi o lei unu fuun kisi libisëmbë tja ko a mi së.”

18 Nöo wantewante naandë, hën de tu womi disa dee nëti u de hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

19-20 Nöo hën Masa Jesosi waka go möön longi, nöo hën a ko si tu oto baaa möön. De seei dë höndima tu ta kisi fisi. Nöo fa Masa Jesosi ta pasa dë, nöo de bi dë ku de tata a boto ta seeka wanlö nëti u de. Wan u dee baaa de ta kai Johanisi, di otowan da Jakobosi, nöo di tata u de hën de kai Zebedeosi.

Nöo di Masa Jesosi si de tu baaa dë, hën a kai de taa: “Un ko go ku mi e.” Nöo hën wante dë, hën de disa de tata ku dee wookoma u de naandë, nöo hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki ta lei fa Masa Jesosi abi taki

a dee gadu liba tjika.

Luk. 4:31-37

21 Nöo hën Masa Jesosi kumutu naandë, hën ku dee bakama fëen, hën de go a wan u dee köndë u Galilea de ta kai Kapenaumi. Nöo hën de dë te di saba daka, hën Masa Jesosi go a di keikiwosu u di köndë go ta lei dee sëmbë dee bi ko dë di lei fëen. 22 Nöo fa a ta lei de naandë, a bigi da hii sëmbë tee na sondi. Biga an ta lei de kumafa dee Sabima u Wëti bi guwenti u lei de Gadu wöutu, ma a ta lei de seei a wan apaiti fasi kuma hënseei abi di lei.

23 Wë nöo di daka dë gbolo, wan womi bi dë a di keikiwosu naandë, a dë ku wan soni nëen liba. Nöo hën wë a bai ko a hedi ko ta fan. A taa: 24 “Jesosi u Nazalëti, andi seei u ku i abi? I ko aki fii kaba u a sösö nö? Wë mi sabi ambë da i. I wë da di apaiti Sëmbë u Gadu di a manda ko a di goonliba aki.”

25 Nöo hën Masa Jesosi bai ën taa: “Kabuka naandë! Kumutu a di sëmbë liba wante.”

26 Nöo fa a fan dë, hën di soni ko möön taanga a di sëmbë liba te hii sinkii fëen ta tëëmë tjatjatjatja. Hën a bai taanga bifö a kumutu nëen awaa.

27 Wë nöo fa di soni pasa naandë, a ko foondo dee sëmbë tumisi. Hën de ko ta taki da de na de taa: “Dee sëmbë, andi u ta si aki? Njunjun lei ko a u nö? Di sëmbë aki abi taki a dee soni ta kisi sëmbë a hedi liba tee de ta piki hën buka a sondi seei.”

28 Nöo hën di soni Masa Jesosi du naandë paaja a hii dee köndëköndë u Galilea tuu paliu dou. Sö a bigi da sëmbë tjika.

Aki ta lei fa Masa Jesosi

kula wanlö hia sëmbë.

Mat. 8:14-17; Luk. 4:38-41

29 Nöo hën Masa Jesosi kumutu a di keikiwosu naandë, hën ku Jakobosi ku Johanisi, nöo hën de go a di wosu u Simon ku ën baaa Andiasi. 30 Di juu dë di mai u Simon bi dë ku gaan fëbë. A dë leti a bedi naandë. Hën de kondëen da Masa Jesosi.

31 Nöo hën wë Masa Jesosi go a di mama, hën a panjëen a maun hopo ën sindo. Nöo hën wantewante di fëbë go, a ko bunu seei te a hopo seeka soni da de.

32 Nöo hën de dë tefa sonu go, hën dee sëmbë u di köndë tja sëmbë te a hia ko a Masa Jesosi naandë. Dee sëmbë de tja ko dë, de dë ku peipei siki

ufö i abi dee sëmbë dee dë ku soni a hedi. ³³ Hii sëmbë u di köndë tuu fiaa hai ko a di dööbuka naandë, ³⁴ nöö hën Masa Jesosi kula hii dee sëmbë ku dee pepei siki naandë te a kaba. Söseei a jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi. An da de pasi u de fan möönsö, biga an kë u de konda ambë dëen.

Aki ta lei fa Masa Jesosi lei dee sëmbë u di pisiwata u Galilea.

Luk. 4:42-44

³⁵ Nöö hën di mamate biten, ganian an kanda seei, nöö hën Masa Jesosi hopo. Hën a kumutu a di köndë ganda go dë a wan kamian pii hën wanwan ta begi Masa Gaangadu.

³⁶ Te wan pisi hën Simon ku dee otowan fëen ko hopo, de an si Masa Jesosi a wosu dë, hën de go ta suku ën te fa de ko si ën. ³⁷ Nöö hën de hakisi ën taa: “Andi pasa? Dee sëmbë ta hakisi fa fii poi.”

³⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Nönö, na soni. Ma un boo go a dee oto köndë ala tu e, go tja di Bunu Buka u Gadu go paaja. Biga wë hën mbei mi ko a goonliba.”

³⁹ Nöö hën de kumutu ala, hën de ta waka a dee köndëköndë u Galilea tuu. Fa de ta waka dë, nöö Masa Jesosi ta konda di Bunu Buka u Gadu da dee sëmbë a hii dee keikiwosu u dee Dju sëmbë. Nöö a ta jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi ta puu a de liba.

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula

wan sëmbë ku tjinasiki.

Mat. 8:1-4; Luk. 5:12-16

⁴⁰ Hën de dë te wan daka, nöö hën wan sëmbë dë ku tjinasiki ko a Masa Jesosi. Nöö hën a tjökö kini a goon nëen fesi begi ën taa: “Ee, Masa o, mi sabi taa ee i kë i sa kula mi o.”

⁴¹ Nöö hën tjali u di sëmbë kisi Masa Jesosi, nöö hën a tëndë maun panjëen. Hën a taa: “Aai mati, mi kë e. Be i ko bunu wante!” ⁴² Nöö fa a fan dë, hën di sëmbë ko bunu wantewante naandë, di tjinasiki an dë u si nëen sinkii möön seei.

⁴³⁻⁴⁴ Nöö hën Masa Jesosi mandëen taa be a go. Ma nöö a bai ën tu taa: “Na konda di sondi pasa ku i aki da sëmbë e! Ma waka tololo go a di begima di ta dë a di keikiwosu, be a si taa i ko bunu. Nöö i tja di paima go tuwë da Gadu kumafa Mosesi bi taki.” Biga gaanduwe Gadu bi da wan tiima u dee Dju sëmbë de kai Mosesi dee wëti fëen. A taa te wan sëmbë i ko bunu u sö wan siki, nöö i musu tja paima go da Gadu bifö i sa toona go a wosu baka.」

⁴⁵ Ma nöö fa di sëmbë kumutu naandë, an tapëen buka möönsö. Ma a go ta paaja di taki naandë te dou hii di köndë, te Masa Jesosi an bi sa ko a dee köndë ganda möön u sëmbë si ën. Nöö hën a fika a döösë ka sëmbë an ta dë hia, ma töku sëmbë ta kumutu a hii së nango nëen ala eti.

2

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë.

Mat. 9:1-8; Luk. 5:17-26

¹ Baka wan tu daka sö, hën Masa Jesosi toona go a Kapenaumi. Nöö an dou seei, hën di njunsu paaja taa sö wan soni, Masa Jesosi toona ko nëen wosu. ² Nöö hën dee sëmbë u di köndë booko gulululu ko fuu di kamian naandë pöö te kamian an dë u denda go a wosu dendu möön seei. ³ Di juu dë, Masa Jesosi dë a di wosu dendu ta konda di Buka u Gadu da dee sëmbë.

Te wan pisi hën fö womi ko dou ku wan lanlan sëmbë di de ta tja a wan kama liba ko dëen faa kula. ⁴ Ma nöö fa sëmbë hia a di kamian tjika dë, nöö de fö womi an sa feni pasi u pasa go dou a Masa Jesosi. Nöö hën de subi a wan sikada go a di wosuliba. „Biga dee wosuliba u di köndë bi dë paatapaata.” Nöö hën de fula wan baaku leti a Masa Jesosi liba dë, hën de saka di womi a di kama liba zëngëe ku tatai te go buta leti a Masa Jesosi fesi a goon dë.

⁵ Nöö hën di Masa Jesosi si fa dee womi ta biibi ën tjika te de mbei sö wan gaan möiti, nöö hën a taki da di lan womi taa: “Na fëëë, womi. Mi da i paadon u dee hogi dee i bi du. Masa Gadu an ta hoi i a bëë möön e!”

⁶ Ma nöö wanlö Sabima u Wëti bi dë sindosindo leti naandë ta haika soni. Nöö di fa Masa Jesosi fan dë an bunu a de seei, kwetikweti. Nöö hën de ta guunjëen a de hati taa: ⁷ “Unfa di womi dë sa a’ hati u taki sö wan gaan soni? Na sösö a ta sösö Masa Gadu nö? Biga ambë sa puu sëmbë a Gadu bëë boiti Masa Gadu seei nöö?”

⁸ Ma nöö Masa Jesosi sabi taa sö de ta pakisei, nöö hën a hakisi de taa: “Dee sëmbë o, unfa un ta mëni hogi u mi a unu hati sö? ⁹ Wë mi hakisi unu e, taa ee fii taki da sö wan sëmbë taa Gadu puu ën a bëë, ee nasö fii taki dëen taa, be a hopo waka go, nöö undi u de tu soni dë sa möön fukë u taki ku buka? „Na di fosu wan nö? Biga sëmbë an sa go a Gadu go hakisi ën ee a puu di sëmbë a bëë tuu.”

¹⁰ “Ma nöö un luku. Mi o lei unu taa Mi di ko Libisëmbë Mii aki, na fan nöö mi sa fan, ma mi abi makiti tu a di goonliba aki fu mi sa puu sëmbë a Gadu bëë.”

¹¹ Nöö hën a bia fan ku di womi taa: “Mati, hopo taanpu! Tei i kama nöö i go fii a wosu!”

¹² Nöö fa a fan dë, hën di womi hopo vu taanpu a pë a dee hia sëmbë fesi naandë, nöö hën a tei ën kama hën a waka go fëen a wosu.

Nöö di soni naandë bigi da hii sëmbë tee de ko ta gafa Gadu taa: “Hoo, wa si sö wan gaan sondi wan daka.”

Aki Masa Jesosi kai Leifi

faa ko waka nëen baka.

Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32

¹³ Nöö hën Masa Jesosi kumutu hën a go a di piki ze u Galilea bandja. Nöö sëmbë ta ko nëen naandë te a hia, nöö a ta da de di lei fëen.

¹⁴ Nöö hën a ta waka nango. Te wan pisi, hën a si wan womi de kai Leifi. „Hën seei da Mateosi.” A dë fëen sindosindo a wan piki wosu a bandja pasi dë ta pii lantimöni, biga hën da woko fëen kaa. Nöö di Leifi aki, wan womi de kai Alufasi hën pai ën. Nöö di Masa Jesosi si ën, hën a kai ën faa musu ko bakama fëen. Nöö wantewante hën Leifi hopo ko ta waka nëen baka.

¹⁵ Wë nöö a ko pasa sö taa Leifi kai Masa Jesosi ku dee bakama fëen fu de musu ko njan ku ën nëen wosu. Nöö hën de go sindo u de njan. Nöö sëmëni u dee pii-lanti-mönima ku sëmëni oto sëmbë dee abi poi në a di köndë, nöö sö de ko dë ta njan ku de a wan tafa makandi. Biga hia u dee lö pei sëmbë naandë bi ta waka a Masa Jesosi baka kaa.

¹⁶ Te wan pisi nöö hën wë dee Sabima u Wëti ko ta pasa naandë gbolo, dee u di Dju paatëi de kai Falisei. Nöö hën de ko si Masa Jesosi dë sindosindo ku dee pii-lanti-mönima ku dee oto nëpoima u di köndë dë ta njan makandi, nöö di sondi an bunu a de seei, kwetikweti.

Nöö hën de hakisi dee bakama u Masa Jesosi taa: “Faandi mbei di mësité fuunu go dë ta njan ku dee lö pei sëmbë naandë a wan tafa u du?”

¹⁷ Nöö di Masa Jesosi jei di hakisi u de, nöö hën a piki de a nöngö taa: “Dee sëmbë o, unfa un mëni? Wan sëmbë di siki ku wan sëmbë di dë bumbuu, undi u de abi data fanöudu? Na di sikima nö? Wë nöö ma ko u kai dee sëmbë dee dë bumbuu sëmbë kaa e, ma mi ko u kai dee sëmbë dee an ta libi bunu a Gadu wojo, fu mi heepi de.” Nöö sö a piki de.

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi

ku dee bakama fëën an ta disa

u njan a di fasi u Dju.

Mat. 9:14-17; Luk. 5:33-39

¹⁸ Hën de dë te wan pisi. Nöö di juu dë, dee bakama u Johanisi di Dopuma ku dee u dee Faliseima ta hoi deseei söndö njan. Biga sö dee Dju sëmbë abi wan guwenti taa so juu de ta tja hangi u wan pisiten fu begi hedi. Nöö hën wan tu sëmbë ko a Masa Jesosi, hën de hakisi ën taa: “Faandi mbei dee bakama u Johanisi ku dee u dee Faliseima ta tja hangi fu begi hedi, ma i ku dee bakama fii wan ta du sö?”

¹⁹ Nöö hën Masa Jesosi piki de a wan nöngö fasi, a taa: “Fa u dë aki, ee wan sëmbë o tööu, nöö a o kai sömëni sëmbë ko a di piizii, na sö nö? Wë nöö solanga di tööuma dë ku de naandë, nöö de an sa ta kusumi ta tja hangi. Wai nöö de o ta wai. ²⁰ Ma te di juu dou de ko puu ën a de mindi bifö de o sa ta kusumi ta tja hangi awaa.”

²¹ Nöö hën a taa: “Fa mi ta fan ku unu aki, ma a sa toobi unu fu un tei. Biga na wan sëmbë o tei wan njunjun koosu pisi u lapu wan awoo koosu. Biga te i wasi ën nöö di njunjun pisi o hai kumutu disa di awoo wan, nöö di baaku o ko möön bigi möön leki fa a bi dë kaa.

²² “Söseei tu, ja sa tei wan njunjun win lai a wan awoo mbeti kakisa saku. Biga di awoo saku gaandi kaa, an ta hai möön. Nöö ee i lai di njunjun win go nëën dendu, nöö te di win soopu nöö di saku o tënë tuwë di win flaa. Da a ko dë i lasi di win fii ku di saku tuu.

“Ma nöö i musu tei wan njunjun saku nöö i lai di njunjun win nëën, nöö de tuu o dë bunu kumafa a fiti.”

Aki ta lei taa Masa Jesosi

hën da basi u di saba daka.

Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5

²³ Nöö hën de dë te wan saba daka, nöö hën wë Masa Jesosi ku dee bakama fëën ta latja ta pasa a wan goon dendu. Di goon naandë, de paandi wan pei soni kuma alisi nëën, ma i sa njan mën kuakua. Nöö hën wë dee bakama ta booko dee taka dee bendi ko a di pasi naandë ta gili a maun ta njan.

²⁴ Di juu dë wanlö sëmbë u di Faliseima kulupu si de, hën de ko hakisi Masa Jesosi taa: “Fa dee bakama fii ta du dë, na Gadu wëti de ta poi nö? Biga de ta wooko a saba daka.”

²⁵⁻²⁶ Nöö hën a piki de taa: “Wan bi lesi a Gadu buku nö, di soni bi pasa ku Dafiti a di ten u di Kaba Hei Begima de kai Abiata? Hangi bi ta kii hën ku dee mati fëën, nöö hën a go a di wosu u Gadu, hën dee begima da de di bëë di de ta buta da Gadu naandë. Nöö hën Dafiti njan mën, hën ku dee mati fëën tuu. Wë nöö di bëë naandë, dee begima wanwan nöö bi

a' pasi u njan mën, na sō nō? „Ma tōkuseei Gadu an tei Dafiti ku dee sēmbē fēen fu hogi di de njan mën o.”

²⁷ Nōö hën a taki da de taa: “Haika e, dee sēmbē. Masa Gaangadu an mbei libisēmbē fu de hoi saba tjina hedi e, ma a mbei di saba faa heepi libisēmbē. ²⁸ Nōö mi taki da unu, taa Mi di i si ko Libisēmbē Mii aki, nōö mi dē Masa a hii soni liba e te dou ku di saba tuu.”

Sō wan soni Masa Jesosi taki da dee Faliseima a di ten dē.

3

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula

wan sēmbē a saba daka.

Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11

¹ Wē nōö a wan oto saba möön, hën Masa Jesosi toona go a di keikiwosu. Nōö di a go dou, nōö wan womi sai naandē, wan sē maun fēen dē dēdēdē tjakaa. ² Ma nōö sēmbē dē leti dē ta watji Masa Jesosi ee a o kula di womi a di saba daka naandē, biga de kē feni föutu nēen u de tjēen go kaagi.

³ Nōö hën wē aan soni. Hën Masa Jesosi taki da di womi di dē ku di dēdēdē maun naandē taa be a hopo taanpu a dee hia sēmbē fesi dē. Nōö hën a hopo taanpu.

⁴ Nōö hën Masa Jesosi bia hakisi dee sēmbē dee sai naandē taa: “Unfa Gadu Buku taki, dee sēmbē? Undi möön bunu? Fii du bunu a saba, naa fii du hogi? Fii musu puu sēmbē a dēdē buka, naa fii disēen faa dēdē? Unfa Gadu wēti sikifi fēen?” Ma nōö fa a hakisi de naandē, na wan sēmbē piki en möönsō, de tuu ko dē pii.

⁵ Nōö hën a luku de ku hatiboonu. Ma nōö a hati en tu, fu di de abi sō wan taangajesi da Gadu te tjali u sēmbē an ta kisi de möönsō.

Nōö hën a bia fan ku di womi taa: “Mati, tēndē di maun fii i si.” Nōö hën di womi tēndēen maun, nōö hën wantewante di maun ko bunu leti kumafa a bi musu dē.

⁶ Nōö hën wē dee Faliseima kumutu dē, hën de waka go langalanga tee a di kulupu u di Kōnu u di kōndē, hën da Helodi. Nōö hën de ko ta kuutu makandi unfa u de du de kisi Masa Jesosi kii.

„Sō di soni Masa Jesosi du dē hati de tjika.”

Aki ta lei fa dee sēmbē ta ko hia a Masa Jesosi liba.

⁷ Wē nōö wan daka möön, hën Masa Jesosi ku dee bakama fēen hën de go a di piki ze u Galilea bandja. ⁸ Nōö fa de ko dou dē, hën wanlō hia sēmbē hai ko nēen gidjii, dee sēmbē u Jelusalen ku hii dee oto kōndē u Judea, ku dee u di pisiwata de kai Idumea, ku dee sēmbē dee ta dē a di oto sē banda u Joodan Lio, ku dee u dee kōndēkōndē u dee pisiwata de kai Tilusi ku Sidon. Sō dee sēmbē hai ko a Masa Jesosi tjika, biga de bi jei u dee foondo wooko a ta du.

⁹ Nōö di de ko hia sō kaa, nōö hën Masa Jesosi taki da dee bakama fēen taa be de seeka wan boto buta a bandja wata naandē dēen. Biga fa a ta kula sēmbē dē, nōö awaa seei de ta pusa ta ko nēen liba. ¹⁰ Biga de ta si taa ee de nama nēen, nōö de sa ko bunu nōömō.

¹¹ Di juu dē, dee sēmbē dē ku soni a hedi, te de ko dou a Masa Jesosi nōö de ta bai kai olo seei kai a goon. Nōö de ta taki dēen taa: “U sabi ambē da i e! I da di Mii u Masa Gaangadu.” ¹² Ma nōö hiniwanten te de taki sō kaa, nōö Masa Jesosi ta gandji da de taa de an musu taki di soni dē.

Aki ta lei ambë ku ambë Masa Jesosi tei u ko bakama fëen.

Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-16

¹³ Wë nöö te wan pisi hën Masa Jesosi go a wan kamian ka wanlô hia kuun dë, nöö hën a kai sômëni sëmbe u de ko nëen. ¹⁴ Nöö hën a pii tuwalufu womi a de dendu tei u de fika ku ën ta lei nëen nöömö, nöö de de kai “apösutu”. Nöö a o manda de go a köndëköndë u de paaja di Bunu Buka u Gadu, ¹⁵ nöö a o da de makiti tu u de ta jaka dee gadu ta kisi sëmbe a hedi puu a de liba.

¹⁶ Söö. Wë nöö dee në u de tuwalufu womi dee a tei dë, nöö di fosu wan hën da Simon, hën Masa Jesosi ta kai Petuisi. ¹⁷ Nöö joo kisi Jakobosi ku ën baaa Johanisi, de da de tu womi mii u di womi de kai Zebedeosi. Nöö Masa Jesosi da de wan në, a ta kai de Boanëgësi, nöö di në dë hën kë taki “Mii u Döndö”, biga sö de tu baaa fasi bi dë. ¹⁸ Nöö baka u dee baaa dë, nöö joo kisi Andiasi, Filipi, Batolomisi, Mateosi, Tomasi ku wan oto Jakobosi. Hën tata da Alufasi. Nöö joo kisi Tadeosi ku wan oto Simon, nöö di womi aki, hën bi dë a di paatëi u dee sëmbe dee ta suku u puu Loomë lanti a de liba. ¹⁹ Ufö joo kisi Judasi Isikaliotu, hën o sei Masa Jesosi buta a dee felantima maun.

Nöö sö wanlô sëmbe Masa Jesosi tei u de dë ku ën makandi e.

Aki dee Dju hedima taa Masa Jesosi ta wooko ku didibi kaakiti.

Mat. 12:22-32, 46-50; Luk. 8:19-21, 11:14-23, 12:10

²⁰ Te wan daka möön hën Masa Jesosi go dë a wan wosu, nöö hën sëmbe booko ko nëen naandë tee hën ku dee bakama fëen an sa fendi pasi u njan seei. ²¹ Te wan pisi hën dee mama bëë fëen ko jei taa sö ta pasa, hën de taa de o ko tei ën tja go. Biga de ta si kuma tja sondi kamian fëen an dë bunu möön.

²² Nöö di juu dë, wanlô Sabima u Wëti u Jelusalen bi dë a Masa Jesosi naandë, hën di de si andi ta pasa hën de taa: “Wë di sondi aki an dë u taki oto fasi möönsö e. Hën di gaan hedima u dee didibi de kai Belisabo hën wë kisi ën a hedi sö. Hën ta dëen di taanga faa ta jaka dee gadu puu a dee sëmbe liba.”

²³ Nöö Masa Jesosi sabi taa sö de ta taki, hën a kai de ko, hën a taki da de taa: “Dee sëmbe, unfa di didibi sa jaka dee otowan fëen puu a wan kamian? A sa booko di tii fëen seei sö nö? ²⁴ Biga ee dee sëmbe u wan köndë hopo feti ku deseei, nöö na booko di köndë dë o booko nö? ²⁵ Söseei ee wan bëë hopo ta feti ku deseei, nöö na booko di bëë naandë ta booko kaba a sösö nö? ²⁶ Wë nöö ee di didibi ta feti ku ën seei sö, nöö nëen da a ta kaba di tii fëen a sösö nö? Ma nöö di soni ta pasa aki, na di soni un ta taki dë e.

²⁷ “Ma mi o taki da unu andi da di soni ta pasa aki. Te joo go tei gudu a wan taanga womi wosu, nöö i musu kisi ën tai gingin ufö i sa go tei dee gudu fëen awaa. Wë nöö hën u ta du aki e. ²⁸ Nöö un dee leima u wëti aki, un haika. Fa i si un fan dë, un musu mëni unu seei e. Biga fu hii dee hogi dee sëmbe ta du, ee de ta kosi Masa Gaangadu seei ta sösö ën ta poi ën në, Gadu sa puu de nëen bëë eti. ²⁹ Ma ee wan sëmbe i ta kosi di Akaa u Gadu ta wisiwasi ën, di sëmbe naandë an o kisi paadon a Gadu möönsö a mundu.”

³⁰ Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee sëmbe, fu di de taki taa di hedima u dee didibi hën dë nëen liba ta du dee foondo wooko.

³¹ Te wan pisi Masa Jesosi mama ku dee baaa fëen ko dou a dööbuka dë gbolo, hën de manda kai ën. ³² Nöö di juu dë, sômëni sëmbe bi sindo

lontu Masa Jesosi a di wosu dendu. Nöo hën sëmbë taki dëen taa: “Masa o, dee sëmbë fii ko aki, i mama ku dee baaa fii, nöo de ta kai i e. De dë leti a dööbuka dë.”

³³ Nöo hën a taa: “Dee sëmbë u mi nöo?” ³⁴⁻³⁵ Nöo hën a luku dee sëmbë sindosindo lontu ën naandë, hën a taa: “Un dee sëmbë aki dee ta du kumafa Gadu kë, nöo unu wë da mi mama ku mi baaa ku mi sisa e.”

4

Aki Masa Jesosi da di oto

u di sëmbë ta jaa böngö.

Mat. 13:1-9; Luk. 8:4-8

¹ Wë nöo te wan oto daka möön, hën Masa Jesosi toona ko dë a di piki ze u Galilea bandja möön ta lei sëmbë Gadu wöutu. Nöo hën sëmëni sëmbë booko seei gililili ko nëen naandë, nöo hën a subi a wan boto bi dë a lampeesi dë, nöo hën a sindo. Nöo dee hia sëmbë dë a tela liba dë, ² nöo hën a tei wanlö woto ta lei de sëmëni sondi a wödu fasi.

³ A taa: “Wan goonma go ta jaa böngö nëen goon dendu. ⁴ Nöo fa a ta jaa ën naandë, nöo so fëen ta kai a di pasi liba nöo dee piki fou ta ko ta pii ën ta njan.

⁵ “So u di böngö ta kai a sitonu kamian ka doti an dë hia, nöo a nasi hesi seei. ⁶ Ma nöo hën di sonu ko hati, hën a kii ën, biga di sitonu kendi di lutu fëen.

⁷ “Nöo so u di böngö kai a maka dendu, nöo di böngö ku dee maka tuu ta göö makandi, ma dee maka ta peeta di njanjan te an sa ko sondi.

⁸ “Ma nöo dee otowan kai a bunu goon doti, nöo hën a göö ko puu njanjan e. Biga so puu diiteni toon möön hia möön fa a bi dë, so puu sikisiteni toon möön hia, otowan puu wanhöndö. Nöo sö di pisi dë ko njanjan tjika.”

⁹ Sö wan woto Masa Jesosi da dee sëmbë te a kaba, nöo hën a taa: “Wë fa mi fan ku unu aki, nöo un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

Aki Masa Jesosi puu andi

di oto kë taki.

Mat. 13:10-23; Luk. 8:9-18

¹⁰ Nöo hën de dë te wan pisi, Masa Jesosi dë ku wantu sëmbë ku de tuwalufu bakama fëen, nöo hën de hakisi ën taa: “Masa o, faandi mbei i ta lei dee sëmbë a tjubi fasi sö?”

¹¹ Nöo hën a piki de taa: “Haika e. Unu wë Gadu naki kölöku fuun sa ko sabi dee tjubitjubi soni u di tii fëen. Ma dee oto sëmbë naandë, de an ta kë saka deseeri a di Tii u Gadu basu möönsö, nöo fëen mbei, mi ta lei de a tjubi fasi sö. ¹² Nöo a ko dë taa de ta si kodo ma de an ta fusutan, de ta haika kodo ma de an ta jei möönsö. Biga ee nasö de bi o bia de libi ko a Gadu, nöo a bi o puu de a bëe.”

¹³ Nöo hën a hakisi dee bakama fëen taa: “Wan bi fusutan di woto di mi lei dee sëmbë ö? Wë nöo unfa woon du fusutan dee oto sondi mi o toona lei sëmbë möön?”

¹⁴ Hën a taa: “Söö. Wë nöo un haika e, mi o puu ën da unu. Di goonma mi bi taki naandë, hën da di bosikopuma u Gadu e, nöo di böngö hën da di wöutu u Gadu di a ta tja ta paaja. ¹⁵ Nöo ka di böngö kai a pasi liba, dee piki fou ko pii ën njan dë, hën da dee sëmbë ta jei di wöutu u Gadu, ma te de jei ën, nöo wantwante di didibi ta ko puu ën a de pakisei djee, de an ta mëni ën möön.

16 “Nöö ka di böngö kai a di doti ku sitonu a basu, hën da dee sëmbë dee jei di wöutu u Gadu hën de tei ën seei ku wai, ¹⁷ ma de an ta hoi dou. Biga te sëmbë ta hoi de u felanti, fuka ku toobi ko miti de u di wöutu hedi, nöö de ta kumutu disa di biibi djee. Biga di wöutu an bi go fundu a de hati tjika.

18 “Nöö di goon ka di böngö kai a maka dendu dë, hën da dee sëmbë ta jei di wöutu ¹⁹ ma de ta abi bookohedi ku dee sondi u goonliba aki poi. Dee gudu u di goonliba aki ta ganjan de, de ta kë pepei sondi te de an ta a’ ten u di wöutu u Gadu, nöö an sa göö ko sondi a de libi möönsö.

20 “Ma nöö ka di böngö kai a di bunu goon, hën da dee sëmbë tei di wöutu u Gadu nöö de ta dëen pasi faa wooko a de hati. Nöö Gadu ta fendi wini a dee lö sëmbë naandë seei te a hia, leti kuma di böngö di puu diiteni toon möön hia möön fa a bi dë, ku sikisi toon, ku wan höndö toon.”

21 Nöö hën Masa Jesosi taa: “.Fa i si di womi jaa di böngö naandë, nöö sö a musu du e, biga di wöutu u Gadu an musu fika tjubitjubi. Biga, ee wan sëmbë tja wan faja ko a wan wosu dendu, nöö an o butëen a sondi basu. Ma a o butëen a wan kamian be hii sëmbë sa si limbo ku ën, na sö nöö?”

22 “Nöö un haika e, dee sëmbë. Dee soni mi ta lei a di fasi aki, de an o fika sö tjubitjubi u nöömö e. De o ko a döö wan daka nöömö u sëmbë musu ko sabi de. Biga, hiniwan soni di dë tjubitjubi musu u ko a döö wan daka nöömö.”

23 Hën a taa: “Söö. Wë nöö fa mi fan ku unu aki, nöö un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

24 Nöö hën a taa: “Dee sëmbë, un buta pakisei a dee soni mi ta taki e. Biga di wan seei maaka joo tei u maaka soni, nöö ku hënseei de o toona maaka da i tu, nöö möön hia seei joo kisi a liba. ²⁵ Biga ee wan sëmbë i kisi wan piki soni, nöö hën i wooko ku ën, nöö joo toona kisi möön hia. Ma nöö ee ja wooko ku ën möönsö, nöö di pikiwan di i bi kisi naandë joo lasi ën fiaa.”

Sö Masa Jesosi taki di ten dë.

Aki Masa Jesosi konda wan woto fu di fa njanjan ta waka ko soni.

Mat. 13:31-34; Luk. 13:18-19

26 Nöö hën wan oto toon, hën Masa Jesosi tei wan oto woto toona lei dee sëmbë möön fa di Njunjun Tii u Gadu dë. A taa: “A dë leti kuma wan goonma go nëen goon dendu go jaa njanjan böngö te a kaba, nöö hën a go fëen a ganda. ²⁷ Nöö fa a go dë, a fëekëtë di oto naandë. A dë fëen nöö ta duumi ta weki.

28 “Ma nöö fa di böngö sai a di goon naandë, te wan pisi a tja aguja ko a döö. Hën a ta göö fëen ta ko, tee a ko dë ku bëe ko puu jakajaka seei ko abi njanjan. ²⁹ Te wan pisi a lepi, juu fëen dou, hën di goonma ko koti. Ma nöö hii fa di njanjan waka ko sö naandë, ma di sëmbë di paandi ën an saanfa a du ufö a ko sö. Wë nöö leti sö nöö a ta pasa a di Njunjun Tii u Gadu dendu e.”

Sö wan oto Masa Jesosi da di juu dë.

30 Nöö hën a taa: “Un oto mi o toona tei u mi lei unu möön fa soni ta waka a di Njunjun Tii u Gadu dendu?”

31 Hën a taa: “Wë a dë sö leti kuma di uwii de kai mutaadi di u ta paandi a di köndë fuu aki. Fa a sai dë, nöö di sii fëen piki möön hii dee oto sii de ta paandi, na sö nöö? ³² Ma nöö te a göö, nöö a ta ko bigi pasa hii dee oto

uwii tuu dee u ta paandi a goon dendu, te piki fou seei ta ko ta mbei wosu a dee maun fëen.

“Nöö sö nöö sondi dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu e.”

³³⁻³⁴ Wë nöö te Masa Jesosi ta konda di wöutu u Gadu da sëmbë, nöö dee lö oto aki a lobi u tei konda. Biga a ta fan ku de a wan fasi kumafa de sa fusutan soni nöö. Ma te hën ku dee bakama fëen dë de wanwan, nöö a ta puu sondi da de möön fini.

Aki Masa Jesosi du wan gaan foondo soni a wata liba.

Mat. 8:23-27; Luk. 8:22-25

³⁵ Wan daka hën Masa Jesosi dë ta konda di wöutu u Gadu da dee gaan hia sëmbë naandë tefa sapate, nöö hën a fan ku dee bakama fëen taa: “Womi, un boo koti go a di oto së banda ala ufö.” Hën de taki aai.

³⁶ Nöö aan soni, hën de disa dee hia sëmbë naandë, nöö hën de tei Masa Jesosi leti fa a sai dë, nöö hën de subi a boto, hën de ta aba di piki ze naandë nango. Ma nöö wanlö oto boto ta faaka de. ³⁷⁻³⁸ Nöö fa de nango dë, hën Masa Jesosi go a di boto gogo ala wante go kandi buta hedi a wan kunsu liba, hën a duumi pii. [Wei nöö a wei sö.]

Nöö hën de nango te wan pisi, hën wan gaan ventu ko bigi möön hii soni ta seki di wata teee, di wata nango a di boto dendu seei djululuu, kuma de sa singi. Nöö dee bakama fëëe te na soni hën de kule go a Masa Jesosi go weki ën taa: “Masa, ja si taa woo dëdë kaba a di wata aki ö? Ja a’ toobi nöö?”

³⁹ Nöö hën Masa Jesosi weki, hën a hopo. Hën a bai di ventu ku di sekiwata taa: “Un tan pii e!” Nöö fa a fan dë, wantewante hën di ventu ku di wata tan pii.

⁴⁰ Nöö hën Masa Jesosi hakisi dee bakama taa: “Andi mbei un fëëe sö? [Wan a’ futoou a mi liba eti nö?”]

⁴¹ Nöö hën dee bakama panta te na soni, de ko dë ta luku deseei diin ta hakisi de na de taa: “Womi, ambë da di sëmbë aki di abi sö wan poosian te gaan ventu ku sekiwata seei ta piki ën buka a soni?”

5

Aki Masa Jesosi jaka wanlö taku soni puu a wan womi liba.

Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-39

¹ Wë nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen aba di piki ze go tjökö a di pisiwata u dee Galasëni sëmbë.

²⁻⁴ Nöö fa de ta kumutu a boto dë, nöö hën de ko miti ku wan womi di wanlö taku soni dë nëen liba gbolo. Di womi aki ta libi a dee sitonu baaku u di köndë ka de ta bei sëmbë, nöö a dë sö taanga tee na wan sëmbë seei sa kisi ën hoi buta a wan kamian pii. Biga sëmëni pasi de bi pooba bui ën nëen maun ku ën futu tuu, ma nöö a ta koti dee këti seei wököwökö kule go fëen. ⁵ Nöö a ndeti ku didia di womi aki ta dë a di geebi naandë ta sanga nango ta ko ta bai ta kai wolo ta koti ën seei ku sitonu pisi hii ën sinkii.

⁶ Nöö fa a dë a di kamian naandë te wan pisi hën a si Masa Jesosi te ala, nöö hën a kule ko kai a goon nëen fesi holou sö. ⁷ Nöö hën a ta bai taanga seei ta fan ku ën taa: “Andi tja i ko aki, Jesosi, i di Womi Mii u di möön hei Gadu u mundu? Andi u ku i abi eee? Mi begi i taa be i soi a Masa Gadu fesi taa ja o da mi sitaafu e!” ⁸ Nöö sö a taki, biga Masa Jesosi bi fan ku di soni nëen liba naandë taa a musu go kumutu dë.

⁹ Nöö hën Masa Jesosi hakisi di womi taa: “Un në fii?”

Hèn a taa: “Mi de kai A-Hia-Möön-Hii, biga u dë seei te a hia.”

¹⁰Nöo hèn de ta begi Masa Jesosi seei nöömö, taa: “Gaantangi, na jaka u puu a di pisiwata aki e, u begi i.”

¹¹Nöo zuntu ku di kamian naandë i abi wan kununu, nöo wanlö hia hagu bi sai nën ta pii sondi ta njan. ¹²Nöo hèn dee taku soni begi Masa Jesosi taa: “Ee joo puu u a di sëmbë aki liba, nöo gaantangi da u pasi fuu go a dee hagu e.”

¹³Hèn Masa Jesosi da de pasi.

Hèn de tuu kumutu a di sëmbë go a dee hagu. Fa u mbei naandë hèn dee hagu tei kule seei ta bazia di kununu naandë gililili te a di ze u Galilea dubuu pii. Dee hagu dëdë a wata fiaa. Nöo de bi dë kuma tu dusu hagu sö.

¹⁴Nöo di dee sëmbë bi dë ta watji dee hagu naandë si di soni, nöo hèn de kule go a ganda go konda taa sö wan sondi pasa ku dee hagu.

Nöo hèn dee sëmbë u di köndë booko seei gililili ko a Masa Jesosi. ¹⁵⁻¹⁶Fa de ko dou, hèn de si di sëmbë di bi dë ku dee hia taku soni nën liba sindosindo pii ku koosu a sinkii, ku bunu fusutan seei. Nöo dee sëmbë dee bi sai dë, hèn de konda da dee otowan te de kaba kumafa de si soni pasa ku di womi ku dee hagu.

¹⁷Nöo hèn dee sëmbë u di köndë begi Masa Jesosi taa gaantangi be a kumutu a di pisiwata u de go fëen. ¹⁸Nöo Masa Jesosi an fia ku de. A piki, hèn a go a boto wante faa go.

Ma nöo hèn di womi a bi jaka dee taku soni puu nën liba dë begi ën taa: “Masa, gaantangi, be mi go ku i e.”

¹⁹Ma nöo Masa Jesosi an dëen pasi faa go ku ën. A taki dëen taa: “Mati o, toona go a dee sëmbë fii ku dee mati fii e, nöo i go konda da de di bunu Gadu du da i aki, ku di fa a saa i tjika.”

²⁰Nöo hèn di womi go e, hèn a ta konda di sondi pasa ku ën a hii di pisiwata naandë tuu palalaa te dou, kumafa Gadu heepi ën tjika. Baa nöo di sondi dë foondo sëmbë e.

Nöo da sö wan gaan wooko Masa Jesosi du a di pisiwata de kai Dekapolisi naandë.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëe ku wan mujëe mii.

Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56

²¹Wë nöo hèn Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona aba go a di oto së banda ala, nöo fa de go dou dë hèn sëmbë ko lontu ën seei te a hia buta a mindi.

²²Nöo di juu dë, hèn wan womi de kai Jailusi ko dou. Di womi aki, a dë wan u dee hedima u keiki u di köndë naandë. Nöo di a si Masa Jesosi hèn a kai ku kini a goon. ²³A taki dëen taa: “Gaantangi mi begi i, nama maun a wan mujëe mii u mi da mi. A siki seei te fu dëdë.”

²⁴Nöo hèn de tei pasi u de go a di hedima wosu, nöo dee hia sëmbë naandë ta bondji Masa Jesosi seei gililili sö nango ku ën.

²⁵Wë nöo di juu dë wan mujëe bi dë a dee sëmbë dendu naandë, sondi ta kule nën tuwalufu jaa longi kaa. ²⁶A bi go a sëmëni data, de kulëen te de wei. Hii möni fëen tuu kaba këë, ma ka u di siki bëtë awaa a ta ko möön hogi.

²⁷⁻²⁸Nöo hèn di mujëe ko jei u Masa Jesosi gbolo, nöo hèn a taa a o ko nën ko suku heepi tu. Biga a taa: “Ee mi sa nama tjë söseei a di koosu fëen, nöo mi si kuma mi sa ko bëtë nöömö.” Sö di mujëe ta taki nën hati.

Nöö hèn a ta tuusi hènseei a dee sèmbè mindi dè tefa a ko nama maun a di koosu u Masa Jesosi kumafa a bi taki. ²⁹ Nöö di a nama nëen, wantewante dè a fii taa a ko hètè djeee, di soni an ta kule nëen möön. A ko böö u di sitaafu dè.

³⁰ Nöö Masa Jesosi seei fii taa wan poosian kumutu nëen kula wan sèmbè, nöö hèn wante a bia hakisi dee hia sèmbè ta waka nëen baka naandè taa: “Ambè panjan di koosu u mi?”

³¹ Nöö hèn dee bakama fèèn piki taa: “Masa, dee gaan hia sèmbè ta bondji i gililili aki, hèn i taa ee ambè nama a i nö?”

³² Ma nöö Masa Jesosi ta tuwè wojo a dee hia sèmbè dendu naandè, faa si ee ambè bi panjëèn. ³³ Nöö hèn di di mujëe ko sabi taa sò wan gaan sondi pasa ku èn, nöö hèn a ko fèèe seei. Hèn a ko tuwèèn seei a goon a Masa Jesosi fesi naandè, hèn a konda hii di sondi te a kaba kumafa a bi waka.

³⁴ Nöö hèn Masa Jesosi fan ku èn taa: “Mujëe, di fa i si i biibi a mi tjika dè, hèn wè mbei i fendi heepi e. Nöö go fii, i böö u di siki bi ta sitaafu i dè.”

³⁵ Nöö an kaba u fan ku di mujëe seei, nöö hèn wanlò sèmbè ko dou dè. De kumutu a di wosu u Jailusi, di hedima u keiki di bi ko begi Masa Jesosi faa ko kula di mujëe mii fèèn dèèn. Nöö hèn de fan ku Jailusi taa: “Mati o, gaan sondi. An dè u di mèsitè ko a i wosu möön e, biga di mujëe mii fii lasi libi kaa.”

³⁶ Nöö hèn Masa Jesosi jei fa de fan, ma nöö an dè gaan sondi dèèn seei. Nöö hèn a fan ku Jailusi taa: “Na fèèe e, mati. Ta biibi a mi nöömö.”

³⁷ Nöö hèn de nango a di wosu ka di mujëe mii dè dèdèdèdè ala. Ma nöö Masa Jesosi an mbei dee hia sèmbè go ku èn möön. Petuisi, ku Jakobosi, ku èn baa Johanisi, de nöö a mbei go ku èn. ³⁸ Nöö di de naki tefa de go dou a di wosu, nöö sòmèni sèmbè sai naandè kaa ta mbei wajawaja ta bai ta kèè ta kai olo te a bigi.

³⁹ Nöö hèn Masa Jesosi denda go a di wosu, hèn a hakisi dee sèmbè taa: “Andi un ta du a di kamian aki sò? Biga na dèdè di mujëe mii dèdè e. Duumi a ta duumi.”

⁴⁰ Nöö fa a fan dè, hèn de lafu èn te a bigi, biga de sabi bunu taa di mujëe mii dèdè tuu.

Nöö hèn a buta dee sèmbè naandè tuu go a döö, nöö hèn a kai di tata ku di mama u di mujëe mii, ku de dii bakama fèèn naandè, nöö hèn de go a di kamba ka di dèdè dè. ⁴¹ Nöö hèn Masa Jesosi go panjan di dèdè a maun, hèn a taa: “Talita kumi,” dati wan taki: “Mujëe mii, hopo taanpu fii e!”

⁴² Nöö fa a taki naandè, hèn di mujëe mii hopo taanpu a pè. Hèn a ta waka ta lontu a di wosu dendu, biga a abi tuwalufu jaa kaa. Baa nöö di soni pasa dè, a bigi da dee sèmbè e.

⁴³ Nöö hèn Masa Jesosi bai de taa: “Di sondi i si pasa aki, wan musu taki èn da sèmbè e. Nöö un da di mujëe mii soni u njan.”

Nöö sò wan gaan soni Masa Jesosi du möön e, ka a dè a di pisiwata naandè.

6

Aki Masa Jesosi toona go

a Nazalèti.

Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30

¹ Wë nõõ hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu naandë, nõõ hën de go a di kõndë ka a bi kiija. „Hën da Nazalëti.” ² Nõõ a di saba daka, hën a go a di keikiwosu go ta lei dee sëmbë u di kõndë dee lei fëen.

Nõõ fa a ta fan dë, a ta bigi da de seei, nõõ hën de bia ta hakisi de na de taa: “Naasë a kumutu ko aki ku dee lei fëen dë? Unsë a feni sò wan kõni? Ambë dëen kaakiti faa ta du dee foondo wooko u ta jei a ta du?” ³ Biga na di tëmbëma bi dë aki nëen disi nõ? Na di mii aki Malia bi pali nõ? Dee baaa fëen u sabi de bunu: Jakobosi, Josëfu, Judasi, ku Simon. Dee sisa fëen, na u ku de ta dë aki nõ?” Nõõ hën de tei ën u hogi te na soni.

⁴ Nõõ hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan tjabukama u Gadu an ta fuka u nëbai a oto kõndë e, boiti a di kõndë ka a bi kiija, ku dee bëë fëen. A de nõõ an ta fendì gafa.”

⁵⁻⁶ Ma fa a fan dë seei, ma a bigi dëen fa dee sëmbë an kè biibi ën. Nõõ fëen mbei an du foondo wooko naandë möönsö, boiti wantu sëmbë nõõ a kula, di a buta maun a de liba.

Nõõ hën a kumutu naandë hën a go a dee oto kõndë u di pisiwata dë go ta lei sëmbë.

A di pisi aki Masa Jesosi manda

dee bakama fëen go

a dee kõndëkõndë.

Mat. 10:1, 5-15; Luk. 9:1-6

⁷ Te wan daka hën Masa Jesosi kai de tuwalufu bakama fëen ko nëen. Nõõ hën a taki da de taa: “Un haika e, mi o manda unu go tu ku tu a dee kõndëkõndë, nõõ woon go konda taa Masa Gadu ta hopo wan njunjun ti.” Nõõ mi o da unu makiti fuun sa jaka dee soni ta ko a sëmbë hedi puu a de liba.

⁸⁻⁹ “Ma nõõ fa woon go aki, wan musu tja soni e. Wan musu tja bëëë. Wan musu tja tu susu, di fuunu futu dë tjika kaa. Wan musu tja tu koosu tu, di dë a unu sinkii dë tjika kaa. Wan musu tja möni e. Nõõ di kokoti a i maun dë, hën nõõ fii tja.

¹⁰ “Nõõ fa woon go aki, nõõ te un dou a wan kõndë, nõõ di sëmbë di o kisi unu buta nëen wosu, nõõ naandë un musu tan fu te un kumutu a di kõndë dë e. Wan musu kumutu dë go tan a oto wosu möönsö.

¹¹ “Nõõ te un go a wan kõndë ka de an kè unu, de an kè jei di lei fuunu, nõõ un kumutu disa di kõndë dë go e. Ma bifö un go un musu feki di basufutu sandu fuunu tuwë a di kõndë kuma wan maaka u de si taa di hebi fika da de.”

Nõõ sò Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba.

¹² Nõõ hën dee bakama go e. Hën de go ta konda da dee sëmbë a dee kõndëkõndë taa be de bia disa dee hogilibi u de. ¹³ Nõõ fa de go dë, nõõ de heepi sëmbë e. Biga de jaka sòmëni soni bi ta kisi sëmbë a hedi puu a de liba, de tutu fatu a sòmëni sikima sinkii kula de ko bunu.

Aki ta lei andi pasa ku Johanisi

di Dopuma.

Mat. 14:1-12; Luk. 9:7-9

¹⁴⁻¹⁶ Nõõ fa Masa Jesosi ta du dee foondo wooko a di pisiwata u Galilea naandë, nõõ në fëen ta bai ta paaja nango a dee kõndëkõndë. De ta taki nëen liba seei.

So sëmbë taa: “Un haika, dee sëmbë. Johanisi di Dopuma di di kõnu bi manda dee sodati kii, hën wë toona weki a dëdë e, hën a tei oto në ta tja.”

Otowan taa: “Nönö, di fesiten Tjabukama u Gadu de kai Elia, hën di dë e. Hën toona weki ta tja oto në.”

Otowan a dendu taa: “Nönö e, na weki di sëmbë aki weki a dëdë, ma a dë wan hebi Tjabukama u Gadu nöö, kuma dee bi dë a fesi.” Nöö sô dee sëmbë ta fan peipei soni u Masa Jesosi.

Te nöö di kõnu u di kõndë de kai Helodi seei ko jei u Masa Jesosi. Hën a taa: “Awa, Johanisi di Dopuma di mi bi manda sëmbë kii, hën toona weki tuu. Biga hën nöö sa du dee lö foondo wooko mi ta jei di sëmbë naandë ta du dë.” Sô hën a taki.

¹⁷⁻²⁰ Wë nöö fa di Kõnu fan dë, a bi kii di Dopuma tuu o, biga a bi manda sodati go koti ën hedi puu. Nöö di sondi mbei a du sô. Di Kõnu bi abi wan baaa fëen de kai Filipî, nöö di baaa bi abi wan mujëe de kai Helodiasî. Nöö hën di Kõnu tei di mujëe u di baaa fëen aki buta a wosu gbolo. Nöö hën di a du sô, hën wë Johanisi bai ën taa an du bunu, biga a booko Gadu wëti fa a tei ën suwagi dë.

Nöö hën di di mujëe jei taa sô Johanisi bai di manu fëen, nöö a tei Johanisi fu hogi. A hoi ën a bëe seei, a kë kii ën nöömö. Ma nöö di Kõnu an dëen pasi faa musu kii ën, biga a ta lesipeki Johanisi, a ta si taa a dë wan bumbuu sëmbë ta libi kumafa Gadu kë. Ma nöö u di Kõnu musu du di mujëe fëen wan piizii, hën a manda sodati buta Johanisi a dunguwosu. Ma so juu di kõnu ta kai Johanisi faa fan ku ën, nöö a lobi u ta haikëen, hii fa dee fan u Johanisi ta toobi ën seei.

²¹ Wë nöö hën de dë te wan daka gbolo, di mujëe kisi pasi faa du ku Johanisi kumafa a bi kë. Biga a ko pasa sô taa di Kõnu fujai, nöö hën a hoi wan gaan piizii. A kai hii dee bigima u di pisiwata naandë tuu ko a di piizii: dee lanti hedima, ku dee hedima u sodati, ku dee guduma.

²² Nöö hën de dë a di piizii dendu tee wan pisi. Nöö di baa mujëe fëen di a tei dë bi abi wan mujëe mii fëen. Nöö hën di mujëe mii ko baja wan gaan dë wojo, baja bigi möön hii sondi. Baa nöö a suti da di Kõnu ku hii dee bigima sai naandë te na soni, fa di mujëe mii baja dë.

²³ Nöö hën di kõnu kai di mujëe mii ko nëen, hën a taa: “Wë mii, di baja i baja aki a suti poi, nöö mi kë paka i e. Ma nöö i musu piki mi andi i kë, nöö mi soi a hii dee bigima aki fesi tuu taa hiniwan sondi di i hakisi mi mi o da i ën kaa. Ee hafu u di kõndë mi ta tii aki seei i kë, mi o da i ën.” Sô di Kõnu taki da di mujëe mii.

²⁴ Nöö di a taki sô, hën di mii kule seei hesihesi go nëen mama taa: “Maama o, sô di Kõnu taki da mi e, nöö andi mi musu hakisi ën?”

Nöö hën di mama piki di mujëe mii taa: “Go piki di kõnu e, taa i kë u de tja di hedi u Johanisi di Dopuma a wan paatu dendu ko da i.”

²⁵ Nöö hën di mii kule hesihesi go a di kõnu. A taa: “Wë Kõndë Masa, mi ko piki di sondi mi kë e. Mi kë fii da mi di hedi u Johanisi di Dopuma a wan paatu dendu hesihesi seei.”

²⁶ Wë nöö di di Kõnu jei sô, nöö hati fëen ko latja, biga a hati ën faa musu du sô wan sondi ku di Dopuma. Ma nöö fu di soi a bi soi a dee bigima naandë fesi da di mujëe mii kaa, fëen mbei an sa puu di buka dë möön.

²⁷ Nöö aan kõni, hën a manda wan sodati faa go koti Johanisi hedi buta a wan paatu tja ko. Nöö hën di sodati go koti Johanisi hedi belim puu, ²⁸ hën a tei buta a di paatu tja ko da di mujëe mii. Nöö hën di mii tei tja go nëen mama.

²⁹ Wë nöö di dee bakama u Johanisi jei di taki dë, nöö a hati de e, ma heepi an dë. Nöö hën de ko tei di dëdë sinkii fëen tja go bei.

Nöö da sö wan gaan hogi Könu Helodi du e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi bi da

hia sëmbë soni u njan.

Mat. 14:13-21; Luk. 9:10-17; Joh. 6:1-14

³⁰ Wë nöö hën dee bakama u Masa Jesosi, dee a bi manda go a köndëköndë, hën de toona ko nëen baka, nöö hën de konda dëen te de kaba fa de lei dee sëmbë ku fa de du di wooko tjika.

³¹ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un sabi nö? Un boo go a wan pii kamian u wanwan ka sëmbë an dë, fuu sa böö abiti sö.” Nöö di sondi mbei a taki sö, biga hia sëmbë ta kumutu a dee köndëköndë ta ko nëen nöömö ta suku heepi te hën ku dee bakama fëen an sa fendi pasi u njan, bamba u de böö seei.

³² Nöö hën de kai a boto ta puu nango a di kamian ka de o go dë de wanwan. ³³ Ma nöö wanlö hia sëmbë si de, nöö de sabi kaa taa a sö wan kamian de nango. Nöö hën de kule lontu a bandja wata u de go miti ku de a di oto së banda ala.

³⁴ Nöö di Jesosi ku dee bakama fëen go tjökö, hën de si dee hia sëmbë naandë ta luku de kaa. Nöö aan soni, hën Masa Jesosi go ta lei de sëmëni soni möön, biga tjali u de kisi ën. A si taa de dë kuma wanlö hia sikafu söndö tiima ta waka ta daama nango ta ko.

³⁵⁻³⁶ Nöö fa u mbei dë, nöö sapate ta ko kaa, nöö hën dee bakama taki da Masa Jesosi taa: “Masa o, i sabi nö? A tjika fi manda dee sëmbë go, be de go suku sondi u njan bai a dee köndëköndë a u bandja aki. Biga sëmbë an ta libi ka u dë aki, nöö sondi u njan an dë aki u fendi tu.”

³⁷ Ma nöö hën Masa Jesosi taa: “Nönö e, unu musu da de sondi u njan.”

Hën de taki dëen taa: “Unfa i mëni? Dee sëmëni sëmbë aki, u o da de sondi u njan nö? Biga di möni di u musu puu bai sondi u njan da de, nöö a musu dë aiti liba wooko möni.” Sö dee bakama fëen piki ën.

³⁸ Nöö hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Un mëni bëëë un abi aki? Un go luku i si.”

Nöö hën de go luku te de ko, hën de ko piki ën taa: “U abi feifi bëëë ku tu fisi nöö.”

³⁹ Nöö hën a manda de taa: “Un go mbei dee sëmbë sindo a dee ahun liba aki na alö e.”

⁴⁰ Nöö hën de go mbei dee sëmbë sindo a hipihipi, feifiteni ku feifiteni a wan hipi, wan höndö ku wan höndö a wan hipi. ⁴¹ Nöö hën di de sindo sö kaa, hën Masa Jesosi tei de feifi bëëë ku de tu fisi, nöö hën a hopo wojo luku liba da Masa Gadu tangi te a kaba, hën a booko de pisipisi te a kaba. Nöö hën a tëndë da dee bakama taa be de paati da dee sëmbë. Nöö hën de tei paati da dee sëmëni sëmbë naandë tee lontu ko kai. ⁴² Nöö hii dee sëmbë tuu seei njan te bëë u de fuu, de an kë möön.

⁴³⁻⁴⁴ Wë nöö di mëni sëmbë njan di ten dë, feifi dusu womi sëmbë de konda e, ufö i abi dee mujëë ku dee miu. Nöö di de njan te de kaba, hën dee bakama go pii di bëëë ku di fisi dee fika nöö a dou hii tuwalufu manda fuufuu eti.

Nöö da sö wan gaan foondo wooko Masa Jesosi du a di lö kamian dë e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi waka

a wata liba.

Mat. 14:22-33; Joh. 6:15-21

⁴⁵ Nöö di dee sëmbë njan te de kaba naandë kaa, hën Masa Jesosi kai dee bakama ko nëen, hën a taa: “Un go tei di boto, nöö un puu go a Betisaida ala.” Sö Masa Jesosi taki da de. Ma nöö hën a o fika dë faa manda dee sëmbë go.

⁴⁶ Nöö hën dee bakama fëen go. Nöö di Masa Jesosi manda dee oto sëmbë go kaa, hën a go a wan kuun kamian naandë hën wanwan go ta begi Masa Gaangadu.

⁴⁷ Nöö hën di sapate, di boto u dee bakama fëen dë tee a mindiwata ala. ⁴⁸ Te wan pisi hën Masa Jesosi tuwë wojo luku, a si taa de dë a gaan toobi seei. Biga de ta puu kodo ma de an nango fesi. Wan gaan ventu wë ko ta kii de sö. Nöö a gaan ndeti seei di sondi dë ta pasa, biga fosu ganian an kanda eti.

Nöö di Masa Jesosi si sö, hën a bazia di kuun ko a di wata bandja hën a ta waka seei tjuwatjuwa ta ko a dee bakama fëen.

Nöö hën di a ko zuntu ku de hën a mbei kuma a ta pasa. ⁴⁹⁻⁵⁰ Di juu dë dee bakama wojo ko kai a di sëmbë ta waka a di wata liba naandë, nöö hati u de latja te na soni, de bai kai wolo, biga de mëni taa jooka de si dë.

Nöö hën Masa Jesosi kai de taa: “Kijoo, wan fëëë sö e. Un tai hati. Mi wë disi.”

⁵¹ Nöö hën a subi a di boto dendu. Fa a subi dë, nöö wante hën di ventu kötö pii.

Wë nöö di sondi dë bigi da dee bakama fëen te na soni. ⁵² Biga wë hii fa de bi si Masa Jesosi tei de feifi bëëë hën a da dee gaan hia sëmbë, de njan dë seei, ma töku de an bi buta mëni nëen fu de sabi ambë dëen.

Aki ta lei fa Masa Jesosi kula sëmëni sikima.

Mat. 14:34-36

⁵³ Nöö hën de puu go tjökö a di pisiwata u dee Genesalëti sëmbë ala, nöö hën de tai di boto u de te de kaba. ⁵⁴ Nöö fa de ko dou dë, hën sëmbë si de sabi wante kaa. ⁵⁵ Nöö hën de kule go paaja di njunsu te dou hii dee köndë naandë, taa: “Jesosi di kulama dë a di köndë fuu.” Nöö hën dee sëmbë kule go tei dee sikima buta a kama ta tja ko a Masa Jesosi seei gililili sö.

⁵⁶ Wë nöö sö. Hii ka Masa Jesosi nango kaa, a dee gaangaan köndë ku dee pikipiki köndë te dou ku dee pandasi kamian tuu, dee sëmbë ta tja dee sikima u de ko buta a sitaati dëen faa musu kula de da de. Nöö de ta begi ën taa be a da de pasi u de ta nama a di jëkëjêkë u di koosu buka fëen, nöö hii dee sëmbë dee nama sö kaa, de tuu ko bëtë.

Nöö da sö Masa Jesosi kula dee sëmbë u di pisiwata dë tjika.

7

Aki ta lei fa dee Faliseima

ku dee Sabima u Wëti ta kuutu

Masa Jesosi.

Mat. 15:1-9

¹ Wë nöö hën de dë te wan daka, hën so u dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti kumutu a Jelusalen ko a Masa Jesosi dë.

² Te wan pisi hën de ko si taa te dee bakama u Masa Jesosi ta njan, nöö de an ta wasi maun a di fa dee Dju sëmbë guwenti u wasi maun. ³ Biga wan tuutuu Dju sëmbë an o njan ee na a wasi maun kumafa a lei a dee gaan sëmbë fëen, ⁴ taa te a kumutu a wojowojo ko, nöö a musu wasi a wan apaiti fasi bifö a sa njan. Nöö a musu wasi dee paabi lai fëen a wan apaiti

fasi tu, kuma dee kan u bebe wata, gansë, paabi u njan. Biga de ta mëni taa ee de an du sô nõo de an o dë limbolimbo a Gadu wojo.

⁵ Nõo hën mbei dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti hakisi Masa Jesosi taa: “Faandi mbei dee bakama fii an ta hoi dee wëti dee dee gaan sëmbë fuu buta da u?”

⁶ Nõo hën Masa Jesosi fan ku de, a taa: “Un dee bôdjëema i si aki, un haika e. Gadu bi da di tjabukama fëen de kai Jesaaja wan buka u wanlô sëmbë, nõo a bi a’ leti e. Biga a taa:

Dee sëmbë i si aki sô,
de ta lesipeki mi ku de buka,
ma hati u de an dë a mi seei.

⁷ Fa de ta bai taa de ta hei mi naandë, na tuu.

Sôsô sondi seei de kai në ta du dë.
Biga na dee wëti u mi de ta lei sëmbë möönsô.

Libisëmbë wëti nõo de ta lei.

Sô Jesaaja bi taki, nõo dee sëmbë a taki dë, unu wë e.”

⁸ Nõo hën a taa: “Dee lei libisëmbë buta, de un ta tei u gaan soni seei, ma nõo dee lei Gadu buta, de un ta disa a wan së ala.”

⁹ Hën a taa: “Aai, un kõni seei baa, fa un saanfa u buta dee lei u dee gaan sëmbë fuunu a dee lei u Gadu kamian tjika. ¹⁰ Biga a fesiten di Gadu bi da Mosesi dee wëti, hën a taa i musu lesipeki i mama ku i tata. Ee wan sëmbë i ta kosi i mama ku i tata ta wisiwasi de, nõo de musu kii i puu. Sô Gadu hei mama ku tata tjika.

¹¹ “Ma nõo un biëen ko wan hii oto soni. Biga wan sëmbë sa taki dëen mama ku ën tata taa: ‘Dee sëmbë, mi si taa un dë a fuka. Ma nõo di sondi mi bi musu tei u heepi unu, mi butëen a wan së da Gadu kaa. Da a ko heepi fëen an dë. Ma a’ soni u da unu möön.’ ¹² Nõo fa di sëmbë fan dë, nõo un ta si taa a fan bunu poi. Nõo sô un sai dë ta tapa sëmbë u de an sa puu de mama ku de tata a fuka möön.

¹³ “Wë nëen da un puu dee lei u Gadu buta dee lei u dee gaan sëmbë fuunu a de kamian nõ? Nõo di soni mi taki dë, hën da wan kodo nõo, u dee hia sôsô lei fuunu dee un ta lei sëmbë.”

Aki ta lei dee soni ta sundju sëmbë a Gadu wojo.

Mat. 15:10-20

¹⁴ Nõo hën Masa Jesosi mbei dee hia sëmbë dee bi ko dë hai ko möön zuntu ku ën, nõo hën a taa: “Un haika bunu fa mi o fan aki, be un fusutëen. ¹⁵ Mi taki e, dee sondi ta kumutu a döo së nango a i sinkii, na de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo e. Ma dee sondi ta kumutu a i hati ko a döo, de ta sundju i a Gadu wojo. [¹⁶ Nõo fa mi fan ku unu aki, nõo un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.]”

¹⁷ Nõo hën a disa dee sëmbë naandë, hën a go a wosu.

Nõo hën dee bakama fëen ko hakisi ën taa: “Masa o, andi di soni i lei dee sëmbë naandë kë taki?”

¹⁸ Nõo hën a taa: “Fa mi fan dë, unu seei tu wan fusutan nõ? Wan sabi nõ, taa di sondi di i njan tuwë go a i bëe an sa mbei i ko sundju a Gadu wojo? ¹⁹ Biga te wan pisi a ta toona kumutu a i sinkii baka.” (Nõo ku di lei aki i sa si taa Masa Jesosi puu tjina a hii soni u njan.)

²⁰⁻²¹ Hën a fan go möön longi, a taa: “Di sondi di ta kumutu a wan sëmbë hati ko a döo, nõo hën ta sundju ën a Gadu wojo, kuma te i ta libi fanafiti a manu ku mujëe soni, kuma te i ta fufuu, i ta kii sëmbë, i ta tei sëmbë mujëe ee nasô sëmbë manu, ²² i a’ langahati u sëmbë soni, i ta a’ hogihati u sëmbë, i ta ganjan sëmbë, i ta du fanafiti soni, i ta haun ku sëmbë, i ta tja

sëmbë go sei a baka, i abi gaan fasi, i abi wisiwasi fa. ²³ Hii dee lö sondi naandë tuu, a libisëmbë hati de ta kumutu ko a döo, nöö de ta mbei i ko sundju a Gadu wojo. Un jei bunu fa mi taki aki nö? Söö.”

Aki Masa Jesosi heepi

wan mujëë di an dë Dju.

Mat. 15:21-28

²⁴ Nöo hën Masa Jesosi kumutu a di köndë naandë, hën a go a di pisiwata zuntu ku di köndë de kai Tilusi, nöö hën a denda go a wan wosu. Ma nöö an kë u sëmbë sabi taa sö a ko sai naandë. Ma di soni an sa tjubi, sëmbë ko sabi gbolo taa a dë a di köndë.

²⁵ Nöo wan mujëë bi sai dë bi abi wan piki mujëë mii, nöö wan taku soni dë a di mujëë mii liba. Nöo sö hesi di di mujëë ko sabi taa Masa Jesosi sai dë, nöö hën a waka seei langalanga ko nëen naandë. Nöo hën a tjökö kini nëen fesi ²⁶⁻²⁷ ta begi ën gaanfa seei taa: “Masa, gaantangi, ko jaka wan sondi puu a di mujëë mii u mi liba da mi. Biga a ta penëen te na soni.”

Ma nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mujëë o, an fiti fii musu puu bëëë a de mii maun tuwë da dagu mii e. Biga dee mii fosu musu njan.” Nöo fa a fan dë, a kë taki taa dee Dju sëmbë fëen fosu musu fendi heepi, biga wë di mujëë aki sö an dë Dju sëmbë, oto köndë sëmbë a dë. De pai ën a Finisia u Silia köndë.

²⁸ Nöo di Masa Jesosi piki ën sö, nöö hën di mujëë hakisi ën taa: “Wë Masa o, dee sakasaka dee ta puu a di tafa liba ta kai a goon, nöö dee dagu mii an sa pii de njan nö?”

²⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Aai mujëë, i hakisi bunu o, nöö i fendi heepi kaa. Toona go fii a wosu, biga di taku soni kumutu disa di mujëë mii fii e.”

³⁰ Nöo hën di mujëë toona go a wosu. Nöo fa a go dou dë, hën a si di mii fëen dë kandikandi pii, biga di taku soni disëen go kaa.

Nöo da sö Masa Jesosi heepi di mujëë naandë e.

Aki Masa Jesosi kula

wan bookojesima.

³¹ Nöo hën a kumutu a di pisiwata u Tilusi naandë nöö hën a o toona go a di ze u Galilea. Nöo fa a nango dë, hën a latja Sidon pasa go dou a di pisiwata de kai Dekapolisi möön.

³² Nöo di a dou, nöö hën de tja wan womi ko nëen. Di womi aki sö an ta jei soni, an ta fan bunu tu. Nöo hën de ko begi Masa Jesosi taa gaantangi, be a buta maun nëen liba faa sa ko bunu.

³³ Nöo hën Masa Jesosi puu di womi a dee sëmbë naandë mindi nöö hën a tjëen go a wan së. Nöo hën a buta finga a di womi jesi toona puu. Hën a tunta nëen finga buta a di womi tòngö. ³⁴ Nöo hën a luku liba nöö a hai böö taanga. Nöo hën a taa: “Efata,” dati wan taki: “Un jabi.” Di tòngö Masa Jesosi ta fan hën taki sö e. ³⁵ Nöo fa u mbei naandë, nöö hën di womi ko ta fan limbolimbo, a ko ta jei soni seei gbedeede.

³⁶ Nöo hën Masa Jesosi bai dee sëmbë taanga taa de an musu konda di soni di pasa naandë da na wan sëmbë. Ma nöö di möön a ta bai de, möönmöön seei de ta paajëen nango.

³⁷ Nöo hën di soni bigi da hii mundu. De sai dë ta taki taa: “Aai oo, hii dee soni di sëmbe aki ta du, de tuu bunu e. Biga dee tapabukama ku dee sëmbe dee an ta jei soni seei a ta mbei de ta ko ta jei soni ta fan.”

8

Aki Masa Jesosi da fö dusu sëmbe soni u njan.

Mat. 15:32-39

¹ Wë nöo hën a ko pasa sö a di ten naandë taa wanlö hia sëmbe ko dë ku Masa Jesosi möon ta haika di lei fëen. Hën de sai ku ën dë te nöo hangi ko kisi de poi, soni an dë u de njan.

Nöo hën Masa Jesosi kai dee bakama fëen ko nëen, hën a taa: ² “Un haika e. Tjali kisi mi da dee sëmbe aki, biga disu mbei dii daka di de dë ku mi aki, nöo hangi kisi de poi. ³ Ma nöo ee mi manda de go a wosu söndö njan, nöo so u de o faau a pasi, biga ka de ta libi ku aki longi poi.”

⁴ Nöo hën dee bakama piki taa: “Wë ma sëmbe an ta libi a di kamian aki, nöo unsë u sa feni sondi u njan tjika u da dee hia sëmbe aki?”

⁵ Nöo hën a hakisi de taa: “Un mëni bëëë un abi aki?”

Nöo hën de piki taa: “Sëbën nöo u abi.”

⁶ Nöo hën a taa antoobi. Hën a mbei dee sëmbe sindo leti a goon naandë. Nöo hën a tei de sëbën bëëë, hën a begi da Gadu tangi te a kaba. Nöo hën a booko dee bëëë pisipisi, hën a tëndë da dee bakama u de paati da dee sëmbe. Nöo hën dee bakama tei, hën de paati da dee hia sëmbe dë te lontu ko kai.

⁷ Nöo de bi abi wantu fisi naandë tu, nöo hën de tei de tja ko da Masa Jesosi. Nöo hën a toona begi Gadu te a kaba dëen tangi, nöo hën a tëndë da dee bakama fëen. Nöo hën de tei toona paati da dee sëmbe te de kaba. ⁸⁻⁹ Nöo hën hii sëmbe njan te bëë u de fuu. Nöo dee sëmbe bi njan di njan naandë bi dë fö dusu e.

Nöo di de njan te de kaba, hën dee bakama go pii dee njanjan fika naandë te de kaba zunta, nöo a fuu hii sëbën manda. Nöo hën Masa Jesosi ko manda dee sëmbe go a wosu awaa.

Nöo da sö wan gaan foondo wooko Masa Jesosi du möon a di pisi kamian dë e.

Aki dee Faliseima hakisi

Masa Jesosi wan maaka.

Mat. 16:1-4

¹⁰ Nöo a baka u di dee sëmbe go, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen subu a boto kumutu dë. Nöo hën de hai go a di pisiwata de kai Damanuta.

¹¹ Nöo di de ko dou, nöo wantewante hën dee Faliseima ko a Masa Jesosi ko ta suku ën buka a sondi. Nöo hën de fan go, de fan ko, nöo hën de hakisi ën taa a musu du wan foondo wooko u lei de taa a Gadu di kaakiti fëen ta kumutu tuutuu.

¹² Nöo di de hakisi sö, hën Masa Jesosi djëmë hun. Hën a taa: “A bigi a mi, di a dë taa dee sëmbe u di ten aki ta suku foondo wooko nöömö ufö de sa piki taa Gadu hën manda mi ko.”

Nöo hën a piki de, a taa: “Ma o du na wan foondo wooko lei unu kumafa un kë möönsö e.” ¹³ Sö a piki de, nöo hën a disa de naandë go fëen. Hën ku dee bakama fëen toona subu a boto fu de go a di oto së banda u di ze ala baka.

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama u de mēni deseeri ku dee poipoi lei u dee Dju hedima.

Mat. 16:5-12

¹⁴⁻¹⁶ Ma nöö fa Masa Jesosi ku dee bakama fēen dē a di boto nango dē, de bi fēekētē u tja bēēē. Nöö hēn de nango te wan pisi, hēn Masa Jesosi bai de a wan sondi a nōngō fasi sō, a taa: “Un mēni unu seei e, be wan tei di sooda u dee Faliseima ku di u Kōnu Helodi.”

Ma nöö fa a fan dē, dee bakama an fusutan andi a kē taki da de. Nöö hēn de ta fan ku deseeri taa: “Awa womi, wan kodo bēēē tō nöö u tja ku u a di boto, nöö hēn mbei wē i si a bai u sō e.”

¹⁷ Ma nöö Masa Jesosi sabi taa sō de ta taki, nöö hēn a gandji da de, a taa: “Dee sēmbē o, unfa un sa taki sō wan soni taa u di wa tja bēēē hēn mbei mi ta fan sō ku unu? Wan fusutan fa mi dē eti nō? Unfa un sa don sō? ¹⁸ Biga misikuma un abi wojo ma wan ta si sondi, un abi jesi ma wan ta jei sondi. Wan sabi möön andi bi pasa ¹⁹ di mi bi tei de feifi bēēē booko pisipisi, hēn un paati da de feifi dusu sēmbē nō? Di de njan te bēē u de fuu, unfa di bēēē bi fika hia tjika?”

Nöö hēn de piki taa: “Tuwalufu manda.”

²⁰ Nöö hēn a hakisi taa: “Wē di mi booko de sēbēn bēēē un bi paati da de fō dusu sēmbē wē? Un mēni manda bi fika?”

Nöö hēn de piki taa: “Sēbēn.”

²¹ Hēn a taa: “Wē nöö an tjika fuun sabi taa fa mi dē aki, ma ta abi bookohedi ku njanjan sondi nō?”

Aki Masa Jesosi kula

wan bookowojoma.

²² Nöö hēn de tjökō a di köndē de kai Betisaida. Nöö di de ko dou, hēn wanlō sēmbē tja wan bookowojoma ko a Masa Jesosi, nöö hēn de begi ēn faa musu nama maun a di womi be a ko ta si sondi.

²³ Nöö hēn a panjan di womi a maun tja puu a di köndē ganda. Nöö hēn a tunta a di womi wojo, hēn a nama maun nēen.

Nöö hēn a hakisi ēn taa: “I ta si sondi o?”

²⁴ Hēn di womi piki taa: “Wē mi ta si sēmbē ta waka ma de djei pau.”

²⁵ Nöö hēn Masa Jesosi toona lobi maun nēen wojo wan pasi möön, nöö hēn a hakisi ēn taa: “Unfa i ta si sondi möön?”

Nöö hēn di womi luku sondi möön. Fa u mbei dē, a ko ta si sondi gbegedee seei awaa. ²⁶ Nöö hēn Masa Jesosi bai ēn taa an musu toona go a di köndē naandē. Hēn a mandēen go a wosu.

Aki de taki ambē da Masa Jesosi.

Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21

²⁷ Wē nöö hēn Masa Jesosi ku dee bakama fēen, hēn de tei pasi nango a dee köndēköndē dee dē zuntu ku di gaan köndē de kai Sesalia Filipi. Nöö fa de dē a pasi nango dē, nöö hēn Masa Jesosi hakisi dee bakama fēen, a taa: “Womi, ambē un ta jei de ta taki taa mi dē?”

²⁸ Nöö hēn de piki taa: “Wē de ta taki taa i da wan u dee nēbai Tjabukama u Gadu di toona weki a dēdē, kuma Johanisi di Dopuma, kuma de Elia sō. Sō lanti ta mēni fii e.”

²⁹ Nöö hēn a bia hakisi de taa: “Wē unu wē? Ambē unun taa mi dē fa mi ku unu ta lontu aki?”

Nöö hēn Petuisi piki taa: “Masa, i da di Keesitu e, di Paamusi Kōnu di bi o ko.”

³⁰ Nöo hën Masa Jesosi bai de taa: “Fa Petuisi taki dë, nöo wan musu kondëen da na wan sëmbë e. Un musu hoi ën tjubitjubi ufö.”

Aki Masa Jesosi ta taki u di hogi di o pasa ku ën.

Mat. 16:21-28; Luk. 9:22-27

³¹ Nöo hën a seti fan ku de soni fëen seei limbolimbo awaa. A taa: “Mi o taki wan soni da unu aki e, taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, mi o tja sëmëni pei sitaafu a dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti maun. Biga de an kë tei mi u soni möönsö. Te wan pisi nöo de o kii mi. Ma nöo a di u dii daka, nöo mi o toona weki ko ku libi baka.” ³² Nöo sö a fan ku dee bakama fëen limbolimbo.

Ma nöo hën Petuisi kai ën a së, hën a taa: “Haika, di fan i fan dë, ja musu taki sö e. Sö wan soni an musu pasa ku i seei, kwetikweti.” ³³ Nöo di a fan sö, hën Masa Jesosi bia luku dee oto bakama naandë, nöo hën a gandji da Petuisi. A taa: “Pasa kumutu a mi fesi dë, Didibi Saatan ju, biga fa i fan dë, na sö Gadu ta mëni soni. Libisëmbë pakisei nöo di dë.”

Aki Masa Jesosi taki andi

wan sëmbë musu du

faa waka nën baka.

³⁴ Nöo hën a kai dee oto bakama fëen, ku wanlö hia sëmbë bi sai dë, u de hai ko möön zuntu ku ën. Nöo hën a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i kë ko dë bakama u mi, nöo i musu disa di soni di i seei kë du, nöo i musu dë kabakaba fii tei hiniwan soni di ko a i liba fu di i ta nama ku mi hedi, te dou ku dëdë seei. Ja musu hai baka möönsö.” Sö a fan ku de.

³⁵ Nöo hën a taa: “Fa mi fan dë, di soni mbei mi taki sö. Biga ee wan sëmbë i ta suku fii hoi i libi kumafa i kë, nöo joo lasi di suti libi Gadu kë da i. Ma ee wan sëmbë i ta saka i libi fu mi hedi nasö fu di Bunu Buka u Gadu musu paaja hedi, nöo di sëmbë dë o fendi libi a Gadu nöömö.

³⁶ “Nöo unfa un mëni, dee sëmbë? Ee wan sëmbë i fendi di goonliba aki njan kumafa i kë, ma i lasi go a di didibi faja fu teego, nöo andi seei a heepi i? ³⁷ Nöo andi seei dë a di goonliba aki waiti tjika tu fii sa lasi i seei fëen hedi?”

³⁸ “Nöo wan ta si fa dee sëmbë u di ten u dë aki ta disa Gadu ta libi dee hogilibi u de nö? Wë nöo ee hën wan sëmbë sen ta kisi i fii piki a dee lö sëmbë dë dendu taa i ta nama ku mi, ee nasö sen kisi i fii piki dee soni mi ta taki da unu aki, nöo söseei sen o kisi mi da i tu, a di daka di mi o ko.

“Biga di juu o dou, nöo Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba aki, mi ku dee basia u mi Tata köndë tuu. Nöo fa i si woo ko dë, ku hii di gaan hei u mi Tata ku di waiti fëen tuu mi o ko e. Nöo a di juu dë, mi o piki seei gbelin taa ma sabi i di lö sëmbë naandë tu.”

Nöo da sö Masa Jesosi bai dee sëmbë te a kaba.

9

¹ Hën a taki da dee bakama fëen taa: “Dee sëmbë o, mi piki unu seei gbelin taa, so fuunu dë aki an o dëdë bifö un si di Tii u Gadu ko a goonliba ku kaakiti e.”

Aki dee bakama si di Gadu fasi

u Masa Jesosi di a abi.

Mat. 17:1-13; Luk. 9:28-36

² Nöo hën a baka sikisi daka u di a fan ku dee bakama fëen sö kaa, nöo hën a tei Petuisi, Jakobosi, ku Johanisi, hën de subi wan gaan hei kununu go te nëen liba ala, de wanwan. Nöo hën de sai dë te wan pisi, hën de ko si Masa Jesosi tooka gaanfa seei a de wojo. ³ Dee koosu fëen sinkii ko weti faan. Ka de weti tjika dë, na wan libisëmbë tjika u mbei koosu ko weti kuma di dë e.

⁴ Nöo hën de ko si tu sëmbë ta fan ku Masa Jesosi dë. Mosesi ku Elia wë e, ɽ de tu gaan nëbai tjabukama u Gadu u fesiten, de wë ko fan ku ën sö, ma de bi dëdë gaanduwe kaa.

⁵ Nöo hën Petuisi taki da Masa Jesosi, a taa: “Mësitë o, a suti fa u dë aki. Nöo i sabi nö, woo mbei dii tjékëliba da unu, wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.” ⁶ Ma fa a fan dë seei, ma na ku fusutan e, biga di ten dë hën ku dee otowan fëen bi fëë te de an sa fa u taki.

⁷ Di juu dë, hën de si wan bundji saka zaaa ko tapa de buuu. Nöo hën de jei wan töngö ta piki a di bundji dendu taa: “Di sëmbë aki, hën wë da di lobi Womi Mii u mi e. Nöo hën un musu ta haika.” Sö di töngö taki.

⁸ Nöo te u de Petuisi kë mëni, de an si de tu sëmbë dë möön. Masa Jesosi wanwan tö nöo de si fika dë.

Aki Masa Jesosi ku de dii bakama ta bazia di kuun ta ko.

⁹ Nöo hën de bia kumutu a di kununu liba ta saka nango a goon. Te wan pisi hën Masa Jesosi taki da de, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Di sondi un si a di kununu liba ala, wan musu taki ën da na wan sëmbë e. Ma un hoi ën fuunu wanwan ufö. Te mj di ko dë Libisëmbë Mii aki weki baka a dëdë bifö fuun sa kondëen.” Sö a bai de.

¹⁰ Nöo hën mbei de an kondëen da sëmbë tu. Ma di de ta bazia di kuun nango, hën de ta taki a di sondi dë liba de na de nöo. Nöo de ta hakisi deseet taa: “Fa a taki soni u dëdë weki baka dë, andi a kë taki ku di dë?”

¹¹ Nöo hën de bia hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, faandi mbei dee Sabima u Wëti ta lei u taa Elia fosu bi musu ko bifö di Paamusi Könu ko?”

¹²⁻¹³ Nöo hën a piki de taa: “Awa, sö a dë a Gadu Buku tuu e, taa Elia fosu musu ko lei sëmbë buta a pasi bifö di Paamusi Könu ko. Ma nöo mi taki da unu taa Elia ko kaa e, nöo hën de du ku ën kumafa de kë, leti kumafa di Buku bi taki taa de bi o du.”

ɽ Nöo fa a fan dë, hën dee bakama ko fusutan taa Johanisi di Dopuma a ta taki dë. Hën wë bi dë di Elia di bi musu ko.

Hën a taa: “Wan oto soni dë sikifisikifi a di Buku tu, taa te di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii o ko, nöo de an o si ën u wan wojo sondi. De o sitaafu ën te a tjika de. Sö di Buku taki. Nöo unfa un mëni u di dë?” Sö a hakisi de. ɽ Ma de an sabi unfa u piki ën.

Aki Masa Jesosi puu wan taku soni a wan mii liba.

Mat. 17:14-21; Luk. 9:37-43a

¹⁴ Nöo hën de ta saka ta ko tefa de kai a palala goon, ka dee oto bakama bi dë a di kununu futu dë. Nöo di de ko dou, hën de ko si sëmëni sëmbë a di kamian ta fan nango ta ko kuma de dë a wan gaan buja, nöo dee Sabima u Wëti seei bi dë a dendu tu. ¹⁵ Nöo te u dee sëmbë kë mëni, hën de si Masa Jesosi gbegedee ta ko, nöo de ko foondo gaanfa seei. Hën de kule go nëen go dëen odi.

¹⁶ Nöo hën a hakisi de taa: “Andi ta pasa a di kamian aki mbei un ta fan hia sö?”

¹⁷ Nöo hën wan womi piki ën taa: “Mësitë o, mi bi ko a i aki. Wan soni dë a wan womi mii u mi liba ta biinga seei u kii ën. A ta tapëen buka te an sa fan, ¹⁸ nöo te a ta ko nëen liba, nöo a ta kisi ën ta tuwë a goon holou,

sukuma ta puu nëen buka fukuu, a ta tai en tanda gingin, sinkii fëen ta ko gagagaa sò. Nöo di ja bi dë, hën wë i si mi begi dee bakama fii u de musu jaka di soni puu a di mii liba da mi. Ma nöo de biinga seei te de wei, de an sa du na wan sondi da di mii. Nöo sò e baa.”

¹⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki taa: “Ee maingë, andi seei mi fendi a dee sëmbë u di ten aki maun di a dë taa wan ta biibi möönsö? Un longi seei mi musu dë ku unu aki eti bifö woon biibi? Un longi mi musu hoi pasensi ku unu?”

Nöo hën a taa: “Un go tei di mii tja ko aki i si.”

²⁰ Nöo hën de go tei di mii. Ma fa de ta ko ku en dë, nöo hën di sondi di dë nëen liba si Masa Jesosi gbegedee, nöo aan sondi, hën a kisi en ta du sondi te na sipootu. Biga a tuwë di mii a goon holou, a ta logoda a goon, ta puu sukuma a buka seei fukuu.

²¹ Nöo hën Masa Jesosi hakisi di tata u di mii taa: “Un longi di sondi dë ku di mii kaa?”

Hën a piki taa: “Wë u sensi di a dë piki mii a maun, ²² hën a ta ko nëen te kisi fa u dë aki. Nöo sëmëni pasi seei a ta biinga u kii en, te a wata ku faja tuu a ta hiti en go. Wë nöo Mësitë, ee i sa heepi u, nöo gaantangi mi begi i tei tjalihati fuu nöo i heepi u.” Sò di tata u di mii taki.

²³ Nöo hën Masa Jesosi piki en taa: “Wë na a mi a dë e, ma a i a dë. Biga ee wan sëmbë ta biibi Gadu, nöo sondi seei an dë di Gadu an sa du dëen.”

²⁴ Nöo di a taki sò hën di tata u di mii bai taanga taa: “Mësitë o, mi ta biibi e. Ma nöo fii heepi mi be mi biibi tjika.”

²⁵ Nöo di juu dë, hën Masa Jesosi si taa sëmëni sëmbë ta booko ta ko a de naandë. Nöo hën a bai di soni di dë a di mii liba taa: “Ju di sondi ta dë a di mii aki liba ta tapëen jesi ku en buka, mi taa, hetji pasa kumutu disëen! Nöo na toona ko nëen möön a mundu!”

²⁶ Nöo fa a bai en dë kaa, hën di soni bai kai wan hogi olo. Nöo hën a kisi di mii wan pasi möön, di mii ta seki ta du soni, sinkii fëen ko kakakaa. Nöo hën a kumutu go disa di mii djee awaa. Ma nöo di mii fika a goon pii, nöo hën dee sëmbë sai naandë taa: “Awa, dëdë a dëdë e.”

²⁷ Ma nöo hën Masa Jesosi panjëen a maun hopo taanpu, biga a ko bunu kaa.

²⁸ Nöo hën a kumutu dë ku dee bakama fëen hën de toona go a wosu. Nöo di de dou, hën dee bakama hakisi en taa: “Masa o, faandi mbei wa bi sa puu di soni a di mii liba?”

²⁹ Nöo hën a piki de taa: “Sö wan taku soni ja sa jakëen puu go söndö begi e.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëen möön.

Mat. 17:22-23; Luk. 9:43b-45

³⁰ Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu a di köndë naandë. Nöo fa de nango dë, de ta latja ta pasa a di pisiwata de kai Galilea. Nöo di ten dë Masa Jesosi an kë u lanti sabi naasë a dë, ³¹ biga a kë lei dee bakama fëen a wantu soni liba.

Nöo hën de nango te wan pisi, hën a kai de te de piki, hën a taa: “Un haika e. De o könku Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki buta a sëmbë maun e, nöo de o kii mi. Ma nöo a di u dii daka nöo mi o toona weki baka.” Sò a fan ku de.

³² Ma nöo dee bakama an ta fusutan di sondi a ta taki da de dë, nöo de fëë u hakisi en tu.

Aki ta lei ambë o dë hei sëmbë

a di tii u Gadu dendu.
Mat. 18:1-5; Luk. 9:46-48

³³ Nöo hën de nango te de dou a Kapenaumi nöo hën de go denda a wosu. Nöo hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Fa u bi dë a pasi ta ko dë, andi un bi fendî ta fia ku unu seei sö?”

³⁴ Ma nöo de an piki ën, de dë piiii seei. Biga di soni de bi ta fia, de bi ta hakisi de na de taa tee Masa Jesosi ko kõnu, nöo ee undi u de o dë möön hei möön dee oto.

³⁵ Nöo hën Masa Jesosi sindo te a kaba, hën a kai de tuwalufu bakama fëen tuu ko nëen. Nöo hën a fan ku de, a taa: “Söö. Wë un kë ko fesima a di kõnu tii u mi dendu ö? Wë be mi taki da unu, taa di fuunu di o saka hënseei tei di möön lagi kamian ta dini dee otowan fëen, hën wë o dë di möön hei sëmbë fuunu tuu e.” Sö a piki de.

³⁶ Nöo hën a kai wan piki mii ko a de fesi dë. Hën a hopo ën tei. ³⁷ Hën a taa: “Haika e. Ee wan sëmbë i tei sö wan lagi sëmbë kuma di mii aki sö u gaan sondi fu di i nama ku mi hedi, nöo miseei i tei dë e. Nöo fa i tei mi dë, nöo na mi wanwan i tei, ma i tei Masa Gaangadu tu di manda mi ko a goonliba aki.” Nöo sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba.

Aki ta lei ambë ku Masa Jesosi

dë a wan së.
Luk. 9:49-50; Mat. 10:42

³⁸ Nöo baka u di dë, hën Johanisi taki wan sondi da Masa Jesosi, a taa: “Masa o, u bi si wan sëmbë ta tei di në fii ta jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi puu a de liba. Nöo hën u fan ku ën faa disa, biga an dë a di kulupu fuu.”

³⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki, a taa: “Wë an bi dë fuun tapëen e. Biga na wan sëmbë sa tei di në u mi du foondo wooko, nöo a bia sö hesi ta kosi mi. ⁴⁰ Nöo boiti di dë, fa a ta du foondo wooko a mi në dë, hën da an dë felantima fuu. Nöo ee wan sëmbë an dë felanti fuu, nöo hën da u ku ën dë a wan së.” Nöo sö Masa Jesosi piki.

⁴¹ Nöo hën a taa: “Mi o taki wan sondi aki da unu gbelin seei. Di sëmbë di o du wan sëmbë bunu a di në u mi di Paamusi Kõnu, ee wan gangaa wata seei a dëen, nöo Gadu o dëen paima nöömö.”

Aki ta lei fa a dë gaan soni tjika

u wan sëmbë fika a Gadu pasi.
Mat. 18:6-9; Luk. 17:1-2

⁴² Hën Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen go möön longi, a taa: “Ja si fa di mii aki dë nö? [An kisi fusutan fu soni fu mi wan bëtë eti.], Nöo ee sö wan sëmbë ko biibi a mi, nöo hën i mbei a du wan soni faa kumutu a Gadu pasi, nöo gaan hogi seei i du dë e. A bi sa möön bëtë da i de bi tai wan gaan gindi sitonu a i gangaa te de kaba, nöo de tja i go tuwë a di möön fundu kamian u di ze dubuu piiii. Biga mi taki da unu taa di sitaafu naandë an hogi kuma di joo kisi ee i mbei wan lagi sëmbë kuma di i si aki kumutu a Gadu pasi.

⁴³ “Nöo mi taki e, i musu biinga seei fii fika a Gadu pasi. Fëen mbei ee wan gaan soni fii kuma di letisë maun fii kë puu i a Gadu pasi, nöo a bëtë i koti ën puu tuwë e. Biga a dë möön bunu da i fii dou a Gadu Këndë ku wan së maun, möön leki de tuwë i a didibi faja ku telu. [⁴⁴ Biga di faja ala

an ta tapa möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbë ala de an ta dëdë möönsö tu.]

⁴⁵ “Nöö ee di futu fii ta suku u puu i a Gadu pasi tu, nöö fii koti ën puu tuwë e. Biga a dë möön bunu ee i dou a Gadu Köndë ku wan së futu, möön leki i dou a didibi faja ku de tu së futu fii, fii go ta tja sitaafu u nöömö. [

⁴⁶ Biga di faja ta tjuma sëmbë ala, an ta tapa möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbë ala, de an ta dëdë tu.]

⁴⁷ “Söseei, ee di letisë wojo fii kë puu i a Gadu pasi, nöö fii diki ën puu tuwë e. Biga a dë möön bunu da i i dou a Gadu Köndë ku wan së wojo, möön leki i dou a didibi faja ku tu së wojo go ta tja sitaafu u nöömö. ⁴⁸ Biga di faja ta tjuma sëmbë ala an ta tapa möönsö, söseei dee bitju ta njan sëmbë ala, an ta dëdë möönsö tu e.”

⁴⁹⁻⁵⁰ Nöö hën Masa Jesosi fan möön, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Satu dë wan bumbuu soni da u a goonliba aki. Ma ee a lasi ën kaakiti, nöö soni an dë u toona dëen kaakiti möön e. Nöö sön u sa luku di libi fuunu. A musu a’ kaakiti tu, kuma satu. Ma bifö a sa ko sö, nöö i musu tai hati pasa sëmëni soni dee ta pooba i ufö. Ma ee nasö, nöö joo dë kuma di satu u taki dë di lasi ën kaakiti, ja o abi wan wojo heepi da sëmbë möön.”

“Nöö sö e baa, wan musu lasi unu kaakiti, ma un musu ta libi fiifi ku unu seei nango nöömö.”

10

Aki Masa Jesosi ta taki fa manu ku mujëe an musu tuwë.

Mat. 19:1-12; Luk. 16:18

¹ Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu a di kamian naandë, nöö hën de toona go a Judea. Hën de koti Joodan Lio aba go a di oto së banda. Nöö di de go dou, nöö sëmëni sëmbë ko a Masa Jesosi, nöö hën a seti u lei de kumafa a bi guwenti.

² Te wan pisi hën wanlö sëmbë u dee Faliseima kulupu ko nëen naandë, nöö hën de ko hakisi ën soni fu de sa feni ën kisi. Biga de hakisi ën taa: “Mësitë o, unfa di wëti u Gadu dë? Wan womi sa tuwë di mujëe fëen nö?”

³ Nöö hën hënseei toona hakisi de wan soni. A taa: “Unfa Mosesi bi sikifi u di soni dë buta a di buku u Gadu?”

⁴ Hën de piki taa: “Wë a sikifi buta taa ee wan womi o tuwë di mujëe fëen, nöö a musu sikifi wan pampia te a kaba u taki di soni mbei an këen möön ufö a mandëen go.”

⁵ Nöö hën a taa: “Awa, sö a sikifi tuu. Ma fu di taangajesi fuunu mbei Mosesi da unu sö wan pasi. Ma un haika e. ⁶ A seti di Masa Gaangadu mbei hii soni u goonliba, nöö hën a mbei wan womi ku wan mujëe nöö. ⁷ Nöö fëen mbei wan womi o kumutu disa hën mama ku ën tata nöö a go dë ku ën mujëe, ⁸ nöö de an o dë tu sëmbë paatipaati möön, ma de o ko dë di wan sinkii. ⁹ Nöö dee sëmbë Gadu tja ko makandi sö kaa, nöö na wan sëmbë abi leti u paati de e.” Sö Masa Jesosi piki dee Faliseima.

¹⁰ Nöö di de toona ko a wosu, hën dee bakama hakisi ën a di manu ku mujëe soni liba di a bi taki naandë. ¹¹ Nöö hën a piki de taa: “Mi taki da unu e, taa ee wan womi tuwëen mujëe go tei oto mujëe, nöö Gadu wëti seei a booko dë. ¹² Söseei tu ee wan mujëe tuwëen manu go tei oto manu, nöö Gadu wëti di mujëe dë booko tu.” Sö a piki de.

Aki ta lei fa Masa Jesosi tei pikimii u gaan soni.

Mat. 19:13-15; Luk. 18:15-17

¹³ Wan daka hën wanlö sëmbë ta tja dee mii u de ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de liba. Nöö di dee bakama si sò, hën de gandji seei da dee sëmbë taa de an musu tja dee mii ko nën.

¹⁴ Nöö hën di Masa Jesosi si sò kaa, nöö hati fëen boonu. Hën a bai de taa: “Wan tapa dee mii u de an ko a mi e. Biga di fasi i si wan piki mii abi, hën da di fasi di dee sëmbë dee dë a di Tii u Masa Gadu musu abi. ¹⁵ Biga mi taki da unu gbelin taa ee wan sëmbë an sa futoou hënseei a Masa Gaangadu maun kumafa wan piki mii ta futoou hënseei a dee gaan sëmbë fëen maun, nöö soni an o mbei te a sa dë a di Tii u Gadu dendu möönsö.”

¹⁶ Nöö di a fan sò te a kaba, hën a tei dee mii nën maun, hën a begi Masa Gaangadu da de.

Aki ta lei fa a dë gaan soni da

wan guduma faa ko

a di Tii u Gadu dendu.

Mat. 19:16-30; Luk. 18:18-30

¹⁷ Nöö hën Masa Jesosi kumutu a di pisi kamian naandë ta waka nango. Te wan pisi hën wan womi ko tjökö kini a goon nën fesi, hën a hakisi ën taa: “Di bumbuu mësité aki o, andi seei mi sa du u mi feni di libi u teego a Gadu?”

¹⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Fa i taa mi bumbuu dë, na wan sëmbë dë bumbuu boiti Masa Gaangadu tö.

¹⁹ “Ma nöö fu piki a di hakisi fii naandë, nöö ja sabi dee wëti Gadu buta da sëmbë u de libi ku de nö? A taa ja musu kii sëmbë, ja musu tei oto sëmbë mujëe, ja musu ta fufuu, ja musu ta mindi soni buta a sëmbë hedi, ja musu ganjan sëmbë a kõni fasi njan, i musu lesipeki i mama ku i tata, na sò nö?”

²⁰ Nöö hën di womi piki ën taa: “Aai, ma sensi di mi bi dë piki mii, nöö hën mi ta hoi miseei a dee wëti naandë liba te kisi fa u dë aki.”

²¹ Hën Masa Jesosi luku di womi nöö a lobi ën seei. Nöö hën a taki dëen taa: “Wë ma wan soni toobi i eti. Go, nöö i sei hii dee gudu fii dee i abi te i kaba, nöö i tei di möni nöö i paati ën da dee pootima, nöö joo abi gudu a Gadu Köndë ala e. Nöö ko fika ku mi ta waka a mi baka.”

²² Nöö di di womi jei fa a fan naandë, nöö hën a saka hedi a goon ko dë pii. Nöö ku gaan tjali a hati a go a wosu biga a abi gudu te a hia a di goonliba aki.

²³ Hën Masa Jesosi bia luku dee bakama fëen, hën a taa: “Un si ö? A taanga e, fu wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu.”

²⁴ Fa Masa Jesosi taki naandë, nöö a bigi da dee bakama fëen te na soni.

Nöö hën a taa: “A taanga tuu e, dee mii. Mi taki da unu seei taa fu wan guduma musu ko a di Tii u Gadu dendu, an dë sösö soni e. ²⁵ Leti kumafa di gaan mbeti de kai kaméli an sa pasa a wan aguja baaku, nöö söseei a taanga da wan guduma faa ko a di Tii u Gadu dendu.”

²⁶ Nöö fa a taki naandë, awaa seei di sondi ko foondo dee bakama fëen biga de an bi mëni sò. Nöö hën de bia ko ta hakisi deseei taa: “Wë nöö ee sò a dë, nöö hën da na wan sëmbë sa feni libi u teego e.”

²⁷ Nöö hën Masa Jesosi luku de diin, hën a taa: “Ee a nama a di kaakiti u libisëmbë nöö na wan sëmbë sa feni ën tuu. Ma a nama a di kaakiti u Masa Gadu, nöö soni an dë di hën an sa du.”

²⁸ Nöö hën Petuisi hakisi ën taa: “Wë nöö u wë Masa? Fa u disa hii soni ko ta waka a i baka aki, un wini fëen woo feni.”

²⁹Nöo hën Masa Jesosi piki taa: “Aai, sö a dë tuu. Ma nöo mi taki da unu taa di sëmbë di o disa hën baaa, ku ën sisa, ku ën mama, ku ën tata, ku ën mii, ku dee pandasi kamian fëen fu di a ko nama ku mi, ee nasö fu di a kë paa ja di bunu buka u Gadu, nöo an o lasi e. ³⁰Biga a o toona feni hii soni wan höndö toon baka: ee sisa, ee baaa, mama, tata, pandasi kamian, ku köndë tuu seei a o feni a di ten u dë aki, ma nöo a o kisi sitaafu tu o. Ma nöo a di ten di ta ko, nöo a o feni di libi u teego a Gadu.

³¹“Nöo a di ten dë tu, sëmëni sëmbë dee bi dë heima a goonliba aki o ko lagi sëmbë e. Nöo sëmëni sëmbë dee an bi dë wan wojo soni a libisëmbë wojo aki, nöo de o ko fesima seei.”

Nöo sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen di ten dë.

Aki Masa Jesosi taki di dëdë soni fëen wan pasi möön.

Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34

³²Nöo di juu dë, Masa Jesosi nango a Jelusalen. Nöo a dë a pasi nango seei, ma nöo dee bakama fëen dë nëen baka ta waka, ma na ku wai. Biga de dë fëëfëëë pantapanta. Söseei dee oto sëmbë ta waka ku de, deseei dë fëëfëëë tu, biga de ta sinti taa soni o pasa ku ën ala.

Te wan pisi, hën a kai de tuwalufu bakama fëen a së, nöo hën a toona fan ku de möön kumafa a bi fan ku de a fesi kaa. ³³A taa: “Womi, un haika e. Fa u nango a Jelusalen aki, nöo de o du ku Mi di ko Libisëmbë Mii aki e. Biga de o sei mi buta a dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti maun, nöo de o tei mi tja go a kuutu te de kaba buta taa mi musu dëdë. Nöo baka u di dë, nöo de o tja mi go buta a dee oto köndë sëmbë dee ta tii di köndë i si aki maun. ³⁴Nöo de o mbei mi fa seei, de o tunta a mi, de o fon mi ku wipi. Te u kaba fëen de o kii mi. Ma nöo a di u dii daka nöo mi o toona weki baka ko ku libi e.”

Nöo sö Masa Jesosi piki dee bakama fëen gbelin möön.

Aki tu u dee bakama u Masa Jesosi ko suku hei kamian nëen.

Mat. 20:20-28

³⁵Wë nöo baka u di dë hën Jakobosi ku ën baaa Johanisi, dee mii u Zebedeosi, kai Masa Jesosi a së. De taa: “Masa o, u ko begi i wan soni aki.”

³⁶Hën a hakisi de taa: “Wë andi un kë sö baa?”

³⁷Hën de taa: “Wë Masa, u kë begi i fii buta da u taa te i tei di könu kamian fii, nöo wan fuu o dë a i leti maun së, di otowan o dë a i töötömaun së ta heepi i tii di köndë. Nöo hën da di soni u ko begi i.”

³⁸Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Ma kijoo, di soni un hakisi mi aki, ma un sabi andi un ta hakisi ö? Di kan de lai da mi u mi bebe aki, woon sa bebëen tu nö? Di sitaafu mi o tja aki, woon sa tjëen nö?”

³⁹Nöo hën de piki taki taa: “Aai Masa, woo sa tjëen.”

Nöo hën a taa: “Awa, woon tja sitaafu tuu, ⁴⁰ma fuun feni dee hei kamian dë, di dë ma sa paamusi unu e, biga an dë a mi. Gadu nöo a fika da, faa da dee sëmbë ku dee sëmbë dee a bi buta fu de feni sö wanlö hei kamian.”

⁴¹Wë nöo di dee oto bakama ko jei taa sö de tu baaa naandë go suku sö wan hei kamian a Masa Jesosi, nöo hën de tei de fu hogi seei.

⁴²Ma nöo hën Masa Jesosi kai hii de tuu makandi ko nëen, hën a taa: “Un haika e, kijoo. Dee goonliba hedima dee an ta biibi a Gadu, un sabi fa de ta libi kaa. De tuu ta kë pëë basi a oto sëmbë liba te dou a deseei liba tu. ⁴³Ma nöo unu, na sö un musu libi e. Di fuunu di kë dë heima nöo a musu sakëen seei ta dini dee otowan fëen. ⁴⁴Nöo di sëmbë di kë ko

di möön hei wan fuunu tuu, nöö a musu dë kuma saafu da dee otowan. ⁴⁵ Biga fa mi ko dë Libisëmbë Mii aki, ma ko u sëmbë musu dini mi e. Ma mi ko u mi dini sëmbë. Mi ko seei u mi paka mi libi kuma paima fu sômëni hia sëmbë sa ko bunu ku Gadu.”

Aki Masa Jesosi kula

wan bookowojoma.

Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43

⁴⁶ Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ko a wan köndë de kai Jelikou tefa de nango. Nöö di de ta kumutu a di köndë, nöö wanlô hia sëmbë nango ku de.

Di juu dë, nöö wan bookowojoma bi dë leti a di pasi bandja naandë sindosindo ta pidi möni. Di womi aki de kai Balitimeosi. A di tängö u de, hën kë taki, di mii u Timeosi. ⁴⁷ Nöö hën di a ko jei taa di nëbaima u Nazalëti de kai Jesosi, hënseei ta pasa dë wante, nöö hën a seti ta bai ta kai ën taa: “Jesosi, na i da di bakamii u Könu Dafiti di bi o ko di Heepima nö? Gaantangi mi begi i o, saa mi, saa mi e!”

⁴⁸ Nöö fa a ta bai dë, hën sômëni u dee sëmbë ta waka a Masa Jesosi baka naandë gandji dëen taa: “Womi, kabuka naandë e!” Ma nöö an haika de seei. Möönmöön a ta bai eti taa: “Jesosi, di bakamii u Könu Dafiti dë, saa mi, saa mi e!”

⁴⁹ Nöö hën Masa Jesosi taanpu pii hën a taa: “Un kai di sëmbë ta bai dë da mi.”

Nöö hën de go a di womi, de taa: “Söö. Be hati fii kötö e, womi. A ta kai i. Nöö fii hopo boo go.”

⁵⁰ Nöö di a jei sö kaa, hën a feki ën liba koosu vau tuwë go ala, hën a hopo vu taanpu, hën de tjëen go dou a Masa Jesosi.

⁵¹ Nöö di Masa Jesosi si ën a taa: “Mati, andi i kë u mi du da i?”

Hën a taa: “Mësitë, mi kë i heepi mi be mi ko ta si soni e.”

⁵² Hën Masa Jesosi taa: “Wë fa i ta biibi a mi tjika aki, mati, nöö i feni heepi kaa e.” Nöö fa u mbei naandë, hën di womi ko si soni gbegedee, nöö hën a ta waka nango a Masa Jesosi baka mökisi ku dee oto sëmbë.

11

Aki ta lei fa de ta wai ku Masa Jesosi kuma wan könu.

Mat. 21:1-11; Luk. 19:28-40; Joh. 12:12-19

¹ Wë nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta waka nango te de ko dou a di pisiwata ka dee köndë de kai Betifaigi ku Betania dë, ka di kununu de kai Oleifi dë tu. Hën da de ko zuntu ku Jerusalem.

Nöö hën Masa Jesosi kai tu u dee bakama fëen ko nëen. Hën a taki da de taa: ² “Un go langalanga a di köndë a u fesi dë e, nöö te un denda nëen, nöö woon si wan njönku buliki taitai a bandja pasi dë, di sëmbë an sindo nëen liba waka wan daka. Nöö un lusu ën tja ko da mi.

³ “Nöö ee wan sëmbë hakisi unu taa: ‘Faandi mbei un ta lusu di buliki?’ nöö un musu piki ën taa: ‘Masa abi ën fanöudu.’ ” Nöö sö Masa Jesosi manda de te a kaba.

⁴ Nöö hën de tu bakama naandë go a di köndë. Nöö fa de go dou, hën de si di buliki taitai a wan dööbuka a bandja pasi naandë tuu, leti kumafa Masa Jesosi bi taki. Hën de go ta lusu ën.

⁵ Nöö wanlô sëmbë bi dë taanputaanpu dë, nöö di de si taa sö de ta lusu di buliki, hën de hakisi de taa: “Andi un ta lusu di buliki u du?”

⁶ Hën de piki de leti kumafa Masa Jesosi bi taki da de taa: “Masa abi ën fanöudu.” Nöö fa de fan dë, hën dee sëmbë an tapa de möön.

⁷ Nöö hën de tja di buliki ko da Masa Jesosi hën de jabi koosu nëën liba. Nöö hën Masa Jesosi subi a di buliki liba. ⁸ Nöö hën sëmëni sëmbë ko ta jabi koosu a di pasi liba, otowan ta denda a kapëë ta koti uwii tja ko tuwë a di pasi a Masa Jesosi fesi, nöö di buliki ta waka a dee uwii ku dee koosu liba. Bigi nöö de ta bigi Masa Jesosi sö. ⁹ Nöö fa de nango dë, sëmbë ta waka a fesi, sëmbë ta waka a baka, Masa Jesosi dë a mindi.

Di juu dë, hii sëmbë ta bai taanga taa:

“Hosana e! Hosana! Gadu dë ku di sëmbë aki!”

Otowan ta bai taa:

“Aai, Gadu dë ku di sëmbë di a manda ko a u aki!”

¹⁰ Otowan taa:

“Ke baa! Gadu o toona seti di tii u Könu Dafiti baka!”

Otowan taa:

“Aai, hosana! Di bai aki a musu go dou seei te a Masa Gaangadu köndë!”

Sö dee sëmbë ta bai ta taki.

¹¹ Nöö hën Masa Jesosi go dou a Jelusalen dendu gbolo, nöö hën a go wante a di Wosu u Masa Gadu nöö hën a denda nëën. Nöö hën a tuwë wojo luku hii sondi naandë finifini te a kaba. Ma nöö fu di a ko lati kaa an sa du soni möön, nöö hën hën ku dee tuwalufu bakama fëën hën de toona go a Betania go duumi.

Aki Masa Jesosi fan ku wan pau.

Mat. 21:18-19

¹² Di dobooko fëën hën de kumutu a Betania u toona go a Jelusalen baka, nöö hangi ko kisi Masa Jesosi. ¹³ Nöö hën a tuwë wojo go te ala hën a si wan fuuta pau de kai figa, nöö a si taa a dë ku uwii seei tjentjen. Nöö hën a go suku njanjan nëën. Ma nöö di a go dou, an feni na wan kodo, biga an bi dë ten u di pau pai njanjan eti.

¹⁴ Nöö hën a taki da di pau taa: “Na wan ten sëmbë o feni njanjan a i njan möön e.” Nöö fa a fan dë, dee bakama bi haikëën nöö hën de pasa go.

Aki Masa Jesosi jaka sëmbë

a di Wosu u Masa Gaangadu.

Mat. 21:12-17; Luk. 19:45-48; Joh. 2:13-22

¹⁵ Nöö hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën ta waka te de go dou a Jelusalen, nöö hën de toona go wante a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöö di de go dou, hën de si taa sëmbë sai naandë gidjii te a hia, so u de ta sei soni, so u de ta tooka möni da dee wakama dee ta ko naandë ta feni hia wini a de. Nöö hën wë di soni an bunu da Masa Jesosi seei, nöö hën a jaka dee sëmbë puu dë. A kandi dee tafa u dee sëmbë ta tooka möni naandë tuwë djolou a goon. Nöö i bi abi wanlö sëmbë ta sei pomba da sëmbë u de sa paka paima da Gadu, nöö hën Masa Jesosi kandi dee bangi u de tuwë tu. ¹⁶ Nöö hën a tapa pasi da dee sëmbë dee ta waka ta pasa a di keikipisi naandë kuma gaan pasi, be de an waka naandë möön ku dee soni de ta sei dë.

¹⁷ Nöö hën a bai dee sëmbë dë taa: “Wan bi jei fa Gadu Buku taki nö? A taa: ‘Mi wosu musu dë wan kamian u hii pe nasiön sëmbë ta ko ta begi Mi,’ ma uun tei ën ko buta wan kamian u ta tjubii fufuuma.”

¹⁸ Nöö hën dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ko jei taa sö Masa Jesosi du, nöö an bunu da de seei kwetikweti, nöö hën de ta suku wan

fasi u de sa kisi ën kii. Ma da töku de fëë biga wë hii mundu tei ën u gaan soni u di fasi fa a ta lei de soni u Gadu.

¹⁹ Nöo hën de fika dë te di ten sonu go a goon, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona kumutu a Jelusalen go.

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fa de musu begi Gadu ku biibi tjika.

Mat. 21:20-22

²⁰ Di dobooko möön, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta toona go a Jelusalen baka. Te wan pisi hën de dou a di figa pau di a bi siba naandë, nöo hën dee bakama luku, de si taa dee uwii fëen ko laulau. Di pau dëdë seei te dou a lutu.

²¹ Nöo hën Petuisi ko mëni fa Masa Jesosi bi fan ku di pau, nöo hën a kai ën te a piki, a taa: “Mësitë, luku di figa pau di i bi siba jeside aki, a dëdë tuu o.”

²² Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Awa, sô a dë tuu, nöo fëen mbei un musu ta biibi Gadu e. ²³ Aai, mi taki da unu taa ee un ta futoou Gadu tuutuu söndö panta a unu hati, nöo sondi an o dë di Gadu an o sa du da unu. Biga ee i taki da di kununu aki sô taa be a hopo kumutu naandë go tuwëen seei a ze, nöo a o du sô tuu.

²⁴ “Fëen mbei mi taki da unu taa, ee woon hakisi Gadu wan soni nöo un ta biibi a unu hati taa un abi di soni kaa, nöo woon kisi ën e.”

²⁵ Nöo hën a fan ku de möön a taa: “Haika e, te un ta begi, nöo ee i ko mëni taa i ku sëmbë a’ soni, nöo i musu puu di sëmbë a bëë ufö i go dou ku di begi e, nöo Masa Gaangadu o puu i a bëë tu u dee hogi dee i ta du. [²⁶ Ma nöo ee wan ta puu sëmbë a bëë u dee hogi dee de ta du unu, nöo unu Tata a liba an o puu unu a bëë tu u dee hogi dee un ta du.]”

Aki Masa Jesosi tai dee hedima

u Dju keiki.

Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8

²⁷ Nöo hën de ko dou a Jelusalen awaa, nöo hën de toona go a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöo fa Masa Jesosi ta waka ta lontu naandë, nöo hën wë a ko miti ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi.

²⁸ Nöo hën de kai ën te a piki, de taa: “Wë u ko hakisi i wan sondi. Dee soni dee i du a di Keikiwosu aki, unsë i feni di leti fii du sô? Ambë da di sëmbë di manda i fii du sô wanlö soni?”

²⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë antoobi. Ma mi o hakisi unu wan sondi tu. Nöo ee un piki mi, nöo mi o piki unu ambë manda mi.

³⁰ “Wë mi taki e, taa Johanisi di Dopuma, ambë bi mandëen faa dopu sëmbë: libisëmbë, naa Masa Gadu?”

³¹⁻³² Nöo di a hakisi de sô, hën de hai go a së go ta kuutu nango ta ko te de wei, de taa: “Ee u taa Gadu hën bi mandëen, nöo a o hakisi u ee faandi mbei wa bi piki ën? Ma nöo wa sa piki taa libisëmbë mandëen.” Nöo di soni mbei de taki sô, biga de fëë lanti, fu di sômëni sëmbë bi bilbi taa Johanisi bi dë wan tjabukama u Gadu tuutuu.

³³ Nöo hën de toona ko a Masa Jesosi, hën de piki ën taa: “Wa sabi ambë bi mandëen e.”

Nöo hën a piki de taa: “Ee wan sa piki mi, nöo miseei ma sa piki unu tu.”

Nöo hën de disa di oto.

12

Aki ta lei di oto u wan goon masa.

Mat. 21:33-46; Luk. 20:9-19

¹ Nöo hën Masa Jesosi tei wan oto ta lei dee sëmbë a wödu fasi. A taa: “Wan womi bi dë, nöo hën a koti wan gaan goon fëen te a kaba, nöo hën a paandi di pau de kai doloifi a di goon, faa ta mbei win u bebe ku di njanjan fëen. Nöo hën a mbei wan sitonu peni te a kaba lontu di goon. Nöo hën a toona mbei wan goon mata ku sitonu ka de o ta fon di doloifi ta mbei di win. Nöo a baka u di dë, hën a mbei wan wakiti wosu tjongoo sö go a liba.

“Nöo di a kaba u du dee lö soni dë kaa, nöo hën a buta di goon a wanlö sëmbë maun fu de musu ta wooko ën dëen. Nöo hën a kumutu dë go a wan oto köndë.

² “Nöo hën a dë ala tee a sabi taa di juu dou u di fuuta lepi de mbei di win kaa. Nöo hën a kai wan futuboi fëen ko nëen, hën a mandëen taa be a go a dee wookoma go tei di fëen pisi u di win di a bi musu feni u di goon, tja ko dëen.

³ “Ma nöo di di futuboi dë naki te a go dou a di goon, nöo hën dee wookoma kisi ën hën de fon mën te a fon, nöo hën de mandëen go ku söso maun.

⁴ “Nöo a baka u di dë, hën di womi toona manda wan oto futuboi go möön. Nöo di dee wookoma si di futuboi ko dou, hën de kisi ën, hën de fon mën a hedi te a fon nöo hën de toona du sömëni oto hogihogi soni ku ën te a tjika de.

⁵ “Nöo hën di goon masa manda wan oto futuboi go möön, hën de toona kisi di dë kii. Nöo hën a ta puu futuboi ta manda nango a dee wookoma kodo, so u de de ta fon, so u de de ta kii, ⁶ tee a fika wan kodo sëmbë tö di a sa manda möön, hën da di wan kodo womi mii fëen di a lobi te na soni.

“Hën a taa: ‘Wë mi o manda di womi mii u mi aki go. A kandë te dee wookoma si ën nöo de sa abi lesipeki fëen fu di a dë miii u mi.’

⁷ “Nöo hën a manda di womi mii fëen go. Ma nöo di dee wookoma si di womi mii u di tata ta ko, nöo hën de taki da de na de taa: ‘Söö, ja ta si di womi mii u di sëmbë abi di goon aki ta ko naandë nö? Hën wë o kisi di gudu fëen tata a bakaten. Wë nöo un sabi nö? Un böo kisi ën kii, nöo di goon aki o fika a u maun.’

⁸ “Nöo hën de kisi di womi mii, nöo hën de kii ën wantewante naandë, hën de puu ën a di djai dendu tuwë go a kapëë ala. De an bei ën seei.”

⁹ Nöo hën Masa Jesosi hakisi taa: “Wë nöo fa dee soni pasa dë, nöo di sëmbë di bi disa di goon da dee wookoma naandë, unfa i mëni taa a o du? Na a o manda sëmbë go kii dee hogihatima dë puu dë nö? Awa, nöo a o buta di goon fëen a oto sëmbë maun.

¹⁰ “Nöo wan bi lesi fa Masa Gadu Buku taki nö? A taa:

Dee sëmbë ta mbei sitonu wosu dë,

de si wan sitonu taa an bunu,

nöo hën de tuwëen a kapëë.

Ma nöo bakaten,

hën di sitonu dë ko di mama posu u di wosu.

¹¹ Masa Gadu seei wë du di soni sö e,

nöo a dë wan gaan foondo soni seei da u.

Na sö di Buku taki ö?”

12 Nöo di Masa Jesosi fan sō hēn a tapa dē. Ma nöo dee keikihedima u Dju dee sai naandē, hēn hati u de boonu seei te de kē kisi ēn kii. Biga de sabi limbolimbo taa de a fan tjökō ku di oto naandē. Ma nöo tōku de fēē taa lanti o du ku de ee de kisi Masa Jesosi a wajaa naandē. Nöo hēn mbei de disēen, nöo hēn de go.

Aki de ta hakisi Masa Jesosi

soni u lanti möni.

Mat. 22:15-22; Luk. 20:20-26

13 Baka u di dē, nöo hēn dee keikihedima dē go puu wanlō sēmbē u di Faliseima kulupu, ku di u könu Helodi, hēn de manda de go a Masa Jesosi go luku ee de sa kisi ēn ku fan.

14 Nöo fa de ko dou dē, hēn de kai ēn te a piki, hēn de taa: “Mēsité, u sabi taa i dē wan leti sēmbē di an ta ganjan sēmbē. Fa i dē aki nöo libisēmbē an sa ta hai i nango ta ko ku di u de pakisei. Biga ja a’ toobi ku di fa de ta pakisei soni. Nönō. Fa i sai dē, i ta lei sēmbē Gadu wōutu seei gbegedee kumafa Gadu kē u sēmbē musu sabi, nöo hēn i si u ko a i aki ku wan hakisi.

“Wē fa di gaan könu u Loomē köndē ta duwengi u fuu musu ta paka lanti möni aki, nöo unfa i feni fēen? ¹⁵ A fiti fuu pakēen, naa an fiti? Unfa i si ēn?”

Ma nöo Masa Jesosi sabi taa bödjēe de ko ta pēe u de musu kisi ēn, nöo hēn a taki da de taa: “Baja, mi un kē kisi sō nö? Wē un da mi wan kpēngēlē möni i si.”

16 Nöo hēn de tei wan kpēngēlē möni tja ko dēen, nöo hēn a luku ēn, a taa: “Ambē abi di nē ku di fesi dē a di möni liba aki?”

Hēn de piki taa: “Wē di Gaan Könu u Loomē.”

17 Hēn a taa: “Na sō nö? Wē nöo un da di Gaan Könu di soni di da fēen e, nöo un da Masa Gadu di soni di dē fēen.” Sō a piki de.

Nöo fa a piki dē, nöo a foondo de seei, „biga de an bi mēni taa sō a bi o piki de a sō wan kōni fasi.”

Aki dee Saduseima pooba u kisi Masa Jesosi ku wan hakisi möön.

Mat. 22:23-33; Luk. 20:27-40

18 Nöo hēn sēmbē u di Saduseima kulupu ko a Masa Jesosi awaa. Wē nöo fa dee Saduseima sai dē, de an kē piki taa te wan sēmbē dēdē nöo a o toona weki baka. „Biga de an ta biibi seei taa di akaa u wan sēmbē ta fika ku libi baka u di a dēdē.”

19 Nöo fa de ko a Masa Jesosi dē, hēn de kai ēn te a piki, de taa: “Mēsité, u kē hakisi i wan soni aki. Wē i sabi fa Mosesi bi sikifi buta da u, taa ee wan womi tei wan mujēe ma nöo an pai ku di mujēe, nöo te a dēdē nöo wan baaa fēen musu hoi ēn suwagi faa musu pai ku ēn, be hēn baaa böngō an kaba. Na sō a dē nö?”

20 “Wē nöo a pasa sō taa de bi dē sēbēn baaa, nöo hēn wan u de tei wan mujēe. Te a dēdē an pai ku ēn möönsō, ²¹ nöo hēn wan oto baaa fēen hoi suwagi. Te di baaa naandē seepi dēdē tu, an pai ku di mujēe tu. Te dou di u dii, hēn seepi ko dēdē tu, an pai ku di mujēe möönsō. ²² Nöo sō a go tee dou dee sēbēn baaa tuu. Hii de tuu libi ku di mujēe ma na wan kodo pai mihi ku ēn möönsō. Baka u di dē, hēn di mujēe seepi ko dēdē tu.

23 “Wē nöo di de ta bai taki taa te wan sēmbē dēdē nöo a o toona weki baka, wē nöo u kē hakisi i wan soni. Te sēmbē weki baka a dēdē, undi u dee sēbēn baaa naandē o abi di mujēe? Biga de tuu bi libi ku ēn.” Nöo sō dee Saduseima hakisi Masa Jesosi.

²⁴ Hën a piki de taa: “Wë awa mi jei, ma di hakisi fuunu föutu tumisi fu di wan sabi Masa Gaangadu Buku, hën tu wan sabi di kaakiti di Masa Gadu abi tu. ²⁵ Biga te sëmbë weki baka a dëdë kaa, nöö manu ku mujëë soni an o dë möön e. Womi an o tei mujëë möön, mujëë an o tei manu möön tu, ma de o dë kuma dee basia u Gadu Köndë.

²⁶ “Ma nöö boiti u di dë, wan jei fa Mosesi bi sikifi buta a di Buku nö? Di ten a bi si di faja ta kisi a di uwii ma di uwii an ta tjuma, nöö hën Gadu fan ku ën. A taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sëmbë fii ta begi: de Abahamu, Isaki, Jakopu sö.’ Na sö a taki nö? ‘Wë nöö fa a fan dë, an taa mi bi dë di Gadu u dee lö sëmbë dë e, ma a taa mi da di Gadu u de.’” ²⁷ Wë nöö Masa Gadu an dë Gadu u wan sëmbë di an dë ku libi e. ‘Nöö hën da de Abahamu sö dë ku libi a wan kamian eti, hii fa de bi dëdë a sinkii fasi gaanduwe kaa.’ Nöö hën mbei mi taa wan a’ leti seei a di soni un hakisi dë.”
Nöö sö Masa Jesosi piki dee Saduseima di ten dë.

Aki ta lei undi u dee wëti u Gadu da dee möön hebi wan.

Mat. 22:34-40; Luk. 10:25-28

²⁸ Wë nöö fa Masa Jesosi ku dee Saduseima fan te de kaba naandë, nöö wan Sabima u Wëti bi sai leti naandë ta haika. Nöö di a si taa Masa Jesosi piki de sö bunu hën a hakisi ën taa: “Mësitë o, dee hia wëti Gadu buta da u fuu ta hoi aki, undi u de da di möön hebi wan u de tuu?”

²⁹ Nöö hën a piki ën taa: “Di möön hebi wan u de nö? Wë hën da disisi: Un dee sëmbë u Isaëli aki, un haika e.

Masa Gaangadu di Gadu fuunu,
hën wanwan tö da Masa u mundu.

³⁰ Nöö un musu lobi ën ku hii unu hati
ku hii unu akaa
ku hii unu pakisei,

te dou ku hii di kaakiti di un abi.

³¹ Nöö di otowan dë sö taa,

I musu lobi oto sëmbë leti kumafa i lobi i seei.

Nöö de tu wëti aki, de da dee möön hebi wan u dee wëti u Gadu tuu.”

³² Nöö hën di Sabima u Wëti piki Masa Jesosi taa: “Aai Mësitë, fa i si i taki dë, sö a dë tuu. Biga Masa Gaangadu hën tö nöö da Gadu u mundu, otowan an dë möönsö. ³³ Nöö hën nöö fuu lobi ku hii u hati ku hii u pakisei ku hii u akaa, ku hii di kaakiti di u abi. Wë nöö söseei u musu lobi oto sëmbë leti kumafa u lobi u seei tu. Wë nöö misikuma ee wan sëmbë i ta libi sö kaa, nöö di dë dë möön bunu möön leki hii dee mbeti i ta tja ko ta tjuma da Masa Gaangadu, ku hii dee oto soni u ta tja ko ta tuwë dëen, na sö nö?”

³⁴ Nöö di Masa Jesosi jei fa di womi piki ku fusutan, nöö hën a taki dëen taa: “Aai mati, misikuma ja dë longi poi fii sa ko a di Tii u Masa Gaangadu dendu.”

Wë da sö Masa Jesosi fan ku di Sabima u Wëti naandë. Nöö di dee hia sëmbë jei fa a ta piki ku fusutan tjika dë, nöö na wan u de abi hati u hakisi ën soni möön.

Aki Masa Jesosi tai sëmbë

ku wan hakisi.

Mat. 22:41-46; Luk. 20:41-44

³⁵ Nöö fa Masa Jesosi dë a di Wosu u Masa Gadu ta lei sëmbë naandë, te wan pisi hën hënseei bia hakisi wan soni. A taa: “Dee sëmbë, faandi mbei dee Sabima u Wëti ta lei unu taa di Paamusi Könu o dë wan baka mii u

Dafiti nöö? ³⁶ Biga wë di Akaa u Gadu seei bi ko a Dafiti liba. Hën a taki soni u di Paamusi Kõnu di o ko. A taa:

Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Ko sindo a mi letisë maun aki,

u tee mi buta hii dee felantima fii a i basufutu.’

Na sô Dafiti sikifi nöö?

³⁷ “Wë nöö ee Kõnu Dafiti ta kai di Paamusi Kõnu Masa fëen, nöö unfa a sa dë hën bakamii nöö?”

Nöö sô wan soni Masa Jesosi hakisi dee sëmbë naandë, ma de an saanfa u piki. „Nöö fa a fan kõni tjika dë te a tai hii sëmbë te dou ku dee hedima u Dju,„ nöö a ta suti da dee sôsô sinkii sëmbë naandë tee na soni.

Aki ta lei fa Masa Jesosi ta puu dee hedima u keiki gogo a döö.

Mat. 23:1-36; Luk. 11:37-54, 20:45-47

³⁸ Nöö hën a fan go möön longi. A bai dee sômëni sëmbë naandë taa: “Un haika e, dee sëmbë. Un musu mëni unu seei bunu ku dee Sabima u Wëti e. Aai. Biga fa i si de sai dë, nöö de lo’ u ta waka ta poolo a lanti dendu ku dee gaan langa djakiti u de zëëë, be hii sëmbë musu ta saka ta da de odi a wan gaan lesipeki fasi. ³⁹ De lobi u ta sindo a dee möön gaan hedima kamian a dee keiki fuunu. Te de go a wan sëmbë wosu u de go njan, nöö de nango ta sindo a dee möön gaan heima bangi. Sô de ta mbei de seepi u bumbuu sëmbë tjika.

⁴⁰ “Ma na bumbuu sëmbë de dë e. Biga fa i si de sai dë, nöö ee de si wan mujëë manu fëen dëdë a fika tjököö a ganda naandë, nöö de o ko njan dee gudu fëen wosu puu nëen maun fiaa seei. Nöö ku ën sô de o ta ko ta taanpu a lanti wojo ta begi wanlô gaan langa begi u de, ta mbei deseeri bumbuu sëmbë a sëmbë wojo.

“Wë nöö mi taki da unu taa dee lö sëmbë i si naandë, de o kisi wan gaan sitaafu a Gadu maun e, te a o ko kuutu libisëmbë.”

Sô Masa Jesosi bai dee sëmbë naandë.

Aki ta lei ambë bi tuwë di möön gaan hia möni da Gadu.

Luk. 21:1-4

⁴¹ Nöö fa Masa Jesosi ku dee bakama fëen dë a di gaan keikiwosu naandë, te wan pisi nöö hën a waka go sindo zuntu ku di kamian ka de ta tja möni ta ko ta tuwë da Gadu a di keikiwosu. A ta luku fa de ta tuwë dee möni. Nöö di ten naandë, nöö dee guduma ta tja möni ta ko ta tuwë seei djolodjolo sô.

⁴² Te wan pisi hën wan pooti mujëë waka ko naandë. Di mujëë aki, hën manu bi dëdë disëen, nöö hën a ko tuwë tu kpëngëlë möni da Gadu, an dou wan bësënsi seei.

⁴³ Nöö hën Masa Jesosi kai dee bakama fëen te de piki, a taa: “Un si di pooti mujëë dë nöö? Hën tuwë di möön gaan hia möni möön hii de tuu da Gadu e. Aai. ⁴⁴ Biga fa i si dee guduma ta tja möni u de ta ko ta tuwë dë, nöö wan pikiwan nöö de ta tuwë u dee gaan hia wan de abi. Ma nöö di mujëë naandë, di soni a abi faa tei heepi ën seei, hën i si a tei tuwë tuu dë kaa. Nöö fëen mbei mi taki da unu taa hën tuwë di möön hia möni.”

Nöö sô Masa Jesosi taki da dee bakama fëen di daka dë.

13

Aki Masa Jesosi ta lei dee maaka u di ten goonliba o kaba.

Mat. 24:1-35; Luk. 21:5-33

¹ Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen kumutu a di Wosu u Masa Gadu ko kai a döo. Nöo hën wan u dee bakama kai ën te a piki, a taa: “Mësitë o, ja si fa dee wosu u di keikipisi aki waiti nö? Luku fa dee sitonu u de bigi!”

² Nöo hën a piki taa: “Sö a dë tuu o, ma fa i ta si dee wosu dë sitampusitampu aki seei, ma nöo mi taki da unu taa wan daka o dou, hii dee sitonu i si aki tuu o booko kai paaja fanjanfanjan sö. Na wan u de o fika oto a oto liba möön e.” Sö a piki de.

³ Nöo hën de kumutu naandë waka go a Oleifi Kununu. Nöo hën Masa Jesosi go sindo a di kununu bandja ta luku go a Jelusalen, nöo a ta si di Wosu u Masa Gadu seei gbegedee.

Te wan pisi hën Petuisi, ku Jakobosi, ku Johanisi ku Andiasi hën de ko nëen. Hën de taa: ⁴ “Wë Masa o, fa i bi taki di booko u di Gaan Keikiwosu di u bi dë ala, un juu dee lö soni dë o pasa? Un maaka joo da u fuu sa sabi taa di ten dë dou?” Sö de hakisi ën.

⁵ Nöo hën a piki de taa: “Awa, a dë fuun dë ku mëni fëen tuu, fu sëmbë an musu ganjan unu. ⁶ Biga mi taki da unu taa sëmëni sëmbë o hopo tei mi në ta taki taa de da di Paamusi Könu kaa. Nöo ku di fan u de dë, de o ta ganjan sëmëni sëmbë hai tja ko a de së. Hën mbei un musu mëni unu seei e.

⁷ “Söö. Wë nöo di ten dë, nöo woon ta kisi njunsu taa gaan feti ta pasa a sëmëni köndë u goonliba aki. Nöo te un jei sö, nöo an musu buuja unu e, biga dee lö soni naandë tuu musu pasa. Ma nëen da di kaba u goonliba eti e. ⁸ Mi taki da unu taa wan nasiön sëmbë ku wan oto nasiön sëmbë o ta hopo ta feti ku deseëi. Wan könu o manda dee sodati fëen u de ta miti ta feti ku dee sodati u wan oto könu. Goon o ta seki ta jabi a kamiankajian, gaan hangi o ko a sëmëni köndë ta kii sëmbë. Nöo fa dee lö soni dë o pasa, de o dë leti kuma te bëë ta njan wan mujëë, juu fëen zuntu faa pali. „Sö dee fuka u kai dë o lei taa di juu zuntu fu di goonliba aki musu kaba.”

⁹ “Söö. Nöo di juu dë, un musu luku bunu ku unu seei taa un dë tololoo a Gadu pasi. Biga sëmbë o ta kisi unu tja go a kuutu e, de o ta fon unu a dee keikiwosu fuunu. De o ta tja unu go a dee gaama ku dee könu u de kuutu unu. Dee lö soni dë tuu de o du ku unu fu di un ta nama ku mi hedi. Ma nöo töku a bunu o, biga a di fa dë woon kisi okasi fuun musu taki soni u mi da de. ¹⁰ Nöo mi taki e, taa hii nasiön sëmbë u goonliba musu ko jei di bunu njunsu u Gadu, biga te a dë sö kaa ufö di kaba u goonliba sa dë.

¹¹ “Söö. Nöo haika. Te sëmbë kisi unu tja go a kuutu fu mi hedi kaa, nöo wan musu sai dë ta booko hedi taa: ‘Andi woon taki ee?’ Nönö, un fan go nöo. Biga na unu o fan ma di juu dë di Akaa u Gadu seepi o da unu andi fuun taki.

¹² “Nöo di ten dë sëmbë o hogi e, dee sëmbë. Biga wan baaa womi o tei ën baaa tja go könku u de kii ën, söseei wan tata o könku ën mii da de u de kii. Dee mii o ta biinga u puu dee gaan sëmbë u de a de liba, de o ta könku de da sëmbë seei u de kii. Sö libisëmbë o hogi tjika e. ¹³ Di juu dë, hii sëmbë o buuse unu fu di un nama ku mi hedi. Ma nöo di sëmbë di o tai hati fika a di pasi u Gadu go dou, nöo hën o feni di libi u teego a Gadu.”

Nöo sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen di ten dë.

¹⁴ Wë nöo gaanduwe a fesi kaa wan tjabukama bi taki u wan gaan hogi soni o ko pasa a di Gaan Wosu u Masa Gaangadu dendu, nöo di sëmbë di ta lesi Gadu buku nöo be a buta pakisei faa fusutan andi di soni aki kë taki.

Hën Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen go möön longi, a taa: “Te un si di Gaan Hogi Soni ko taanpu a di kamian ka an bi musu dë ta poi Masa Gaangadu tjina, nöö aan soni u taki möön. Un dee sëmbë a di pisiwata u Judea aki musu kule go tjubi a dee gaan kununu liba e.

¹⁵ “Ee wan sëmbë dë nëen liba wosu a baiko dë, nöö a musu saka kai a goon wante kule go ka a sa go. An musu denda a wosu go tei soni. ¹⁶ Ee wan sëmbë dë a goon dendu ta wooko, a musu kule go wante ka a o go. An musu go tei koosu a gangasa seei. ¹⁷ Nöö mi taki da unu e, taa dee mujëe dee dë ku bëë, ku dee o dë ku miii a maun, a o dë gaan fuka soni da de o. Aai. ¹⁸ Nöö un musu begi Gadu be di soni aki an musu pasa a gaan kötö ten, nasö a gaan tjuba ten. ¹⁹ Biga mi taki da unu taa fu sensi Masa Gadu mbei goonliba, nöö di lö gaan fuka dë an bi ko pasa wan daka eti, nöö baka u di ten naandë nöö an o pasa möön tu.

²⁰ “Nöö hën mbei mi taki da unu taa ee Masa Gaangadu an sati di ten puu hafu u dee daka naandë, nöö na wan sëmbë o fika ku libi möön e. Ma fu dee sëmbë dee Masa Gaangadu tei ko sëmbë fëen, fu de hedi mbei an o disa di hogi naandë go dou, ma a o koti ën hafu.

²¹ “Söö. Nöö a di ten naandë, ee de ko taki da unu taa di Paamusi Könu dë a sö wan kamian, wan musu piki e. ²² Biga sëmëni sëmbë o ta hopo ta mindi soni taa de da di Paamusi Könu, de o ta mindi soni taa Gadu hën ta wooko a de liba, nöö de o ta du gaan foondo wooko seei. Nöö a sö wan fasi de o ta biinga u kisi dee sëmbë u Gadu ta ganjan puu nëen pasi, ee de sa. ²³ Hën mbei mi taa un musu ta luku bunu ku unu seei.

“Un si, mi taki hii soni da unu a fesi kaa e, nöö be un köni.”

²⁴ Nöö hën Masa Jesosi taki möön a taa: “Nöö baka u di gaan fuka ten u taki dë, nöö wanlö oto gaan soni o ko pasa tu e, kumafa di tjabukama bi taki a fesi. A taa:

Di sonuwojo o dungu kankan,
nöö di libawojo an o tuwë limbo möön tu.

²⁵ Dee teeja dee dë a liba ala,
de o ta kumutu a de kamian ta puu ta kai.

Hii kaakiti u mundu kaa o ta seki.

²⁶ Nöö di juu dë, sëmbë o si Mi di ko Libisëmbë Mii aki kumutu a liba ala ta ko a dee wöluku dendu. Nöö ku gaan kaakiti mi o ko e, ku waiti seei, ta koti faja ta ko. ²⁷ Nöö di ten naandë nöö mi o manda dee basia u mi go ta pii hii dee sëmbë dee mi tei ko sëmbë u mi kaa kumutu a hii dee peipei kamian u mundu ka de dë tuu, tja ko a mi.

²⁸ “Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö un tei wan lei a dee figa pau u di köndë aki. Te i si taa de ta buta njunjun uwii, nöö i sabi taa deeweie zuntu kaa, na sö nö? ²⁹ Nöö söseei a dë ku dee soni dee mi ta taki aki. Te i ta si taa de ta pasa sö kaa kumafa mi taki de dë, nöö un musu sabi taa di juu dou fu Mi di ko Libisëmbë Mii aki musu toona ko a goonliba. Mi dë leti a baka huku naandë ta ko e. ³⁰ Nöö mi taki da unu taa dee lö sëmbë u di ten u dë aki, de an o dëdë kaba tuu bifö dee soni dee i jei mi taki aki o ko pasa.

³¹ “Nöö fa i si dee soni u di goonliba aki ku dee u mundu sai dë, nöö de tuu sa pasa go kaba a sösö e. Ma dee wöutu dee mi ta konda da unu aki, nöö de an o kaba a sösö möönsö. Sö de dë tuutuu soni tjika.”

Aki ta lei taa i musu dë

seekaseeka da di daka di

Masa Jesosi o toona ko.

Mat. 24:36-44

³² Nöo hën a taa: “Di juu ku di ten di mi o toona ko a goonliba, na wan sëmbë sabi ën e. Dee basia u Masa Gaangadu köndë an sabi ën, nöo miseei di ko Libisëmbë Mii aki an sabi ën tu. Gadu u Tata wanwan tö nöo sabi di juu ku di ten dë. ³³ Hën mbei un musu dë kabakaba këëë ta watji mi. Biga wan sa na un juu mi o ko.

³⁴ “Mi o kondëën da unu a wan fasi aki taa a dë leti kuma wan bigima di o go a oto köndë go waka. Nöo hën a kai dee wookoma fëën go buta wooko a de maun te a kaba u de ta du, hiniwan sëmbë ku ën wooko. Nöo hën a fan ku di sëmbë ta watji a di dööbuka taa: ‘I musu dë kabakaba ta luku mi e.’

³⁵ “Nöo mi wë da di bigima mi taki dë. Nöo un musu dë kabakaba ta luku mi. Biga wan o sabi di ten nasö di juu di mi o ko e, ee a sapate buka, ee a gaan ndeti, ee a ganian kanda, ee te kamian ta limbo, wan o sabi. ³⁶ Te fii sabi nöo mi dou kaa, nöo na be a dë taa i dë kuma i ta duumi di juu dë e.

³⁷ “Nöo sö e. Fa i si mi ta fan ku unu aki, nöo sö nöo mi ta fan ku hii sëmbë. Un musu dë kabakaba ta luku mi e, dee sëmbë.”

14

Aki wan mujëë du Masa Jesosi wan gaan bunu.

Mat. 26:1-13; Luk. 22:1-2; Joh. 11:45-12:8

¹ Wë nöo fa Masa Jesosi ta fan ku dee bakama fëën dë, nöo a fika tu daka nöo de o njan di gaan piizii daka u dee Dju de kai Pasika. [A di daka dë, de ta mëni fa dee gaan sëmbë u de bi kumutu a saafu a Egepiti köndë,] nöo de ta njan wan pei bëëë de ta jasa söndö sooda.

Söö. Nöo di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti sai dë ta watji Masa Jesosi u de kisi kii a wan köni fasi. ² Ma de ta kuutu ku deseëi taa: “Wa musu kisi ën a di gaan daka e, biga ee nasö dee hia sëmbë o mbei toobi ku u, nöo di köndë o seki poi.” So de ta taki.

³ Nöo di ten dë, Masa Jesosi dë a di köndë de kai Betania a di wosu u wan womi de kai Simon. Di womi aki bi abi tjinasiki, nöo nëën wosu Masa Jesosi ku dee bakama fëën dë ta njan.

Te wan pisi hën wan mujëë waka ko dou naandë. A dë ku wan sitonu bata nëën maun, ku wan sumëë suti fatu nëën dendu. Di fatu aki, de mbei ën ku di lutu u wan pei uwii nöo a dii te na soni. Nöo fa di mujëë ko denda a wosu dë, nöo hën a waka tololoo go a Masa Jesosi, nöo hën a booko di bata a buka naandë kpö, hën a ta tutu di fatu a Masa Jesosi hedi te hii di fatu kaba këëë a di bata.

⁴ Ma nöo fa a du dë, nöo so u dee sëmbë sai naandë an tei di soni u bunu seei, nöo hën de ta guunjëën taa: “Faandi mbei a poi di fatu sö u du baa? Jee? ⁵ Biga di fatu dë, ee de bi sei ën, nöo wan hii jaa möni a bi o puu, nöo de bi sa tei di möni paati da dee pootima u di köndë. Nöo hën a poi ën sö.” Sö de ta guunjëën.

⁶ Ma Masa Jesosi bai de taa: “Un disa di mujëë e. Andi mbei un ta guunjëën u du? Mi taki da unu taa wan gaan bambuu soni a du da mi aki. ⁷ Biga ee un kë da dee pootima möni, nöo un sa ta da de hiniwanten. Ma mi, ma o dë ku unu aki fu nöömö e. ⁸ Nöo fëën mbei di mujëë aki ta du andi hën a sa du da mi wante. Un si? Biga fa a du di soni aki, nöo a du

ën da di dëdë mi o dëdë abiti möön, leti kumafa de ta tuwë fatu a sëmbë sinkii u de tja go bei.

⁹ “Nöö mi taki gbelin seei da unu taa te de ta tja di bunu buka u Gadu ta paaja a goonliba da sëmbë, nöö de o ta taki di soni di di mujëe du aki nöömö. De an o fëekëtëen möönsö.”

Aki Judasi go a dee felantima

u Masa Jesosi.

Mat. 26:14-16; Luk. 22:3-6

¹⁰ Nöö fa Masa Jesosi fan naandë kaa, nöö hën di bakama fëen de kai Judasi Isikaliotu, nöö hën a kumutu a dee otowan dendu naandë, nöö hën a waka go tololoo a dee Gaan Begima, dee felantima u Masa Jesosi. Hën a go taki da de taa a sa heepi de u de kisi Jesosi. ¹¹ Nöö di de jei sö nöö de wai e, nöö hën de paamusí ën taa de o pakëen ee a du sö.

Nöö fu kumutu a di ten naandë, nöö di Judasi aki ta suku wan okasi nöömö faa sa buta Masa Jesosi a dee Dju hedima naandë maun.

Aki de ta seeka u njan di Pasika.

Mat. 26:17-25; Luk. 22:7-14, 21-23; Joh. 13:21-30

¹² Nöö baka u di dë, hën di fosu daka u di Pasika piizii dou. Nöö a di daka dë, nëen de ta njan di bëëe de ta mbei söndö sooda. Nöö de ta kii wan sikapu u de njan tu, nöö ku di sikapu dë de ta mëni fa Gadu bi puu de a saafu a fesiten. Nöö hën mbei de ta seeka da di daka dë seei gaanfa.

Söö. Nöö hën dee bakama u Masa Jesosi hakisi ën taa: “Masa, naasë i kë fuu musu seeka fuu njan di daka?”

¹³ Hën a kai tu u de taa: “Un haika, mi kë manda unu go a Jelusalen ganda. Nöö fa woon nango te un go dou dë, nöö woon si wan womi ta waka ta ko ku wan djogu wata, nöö un faakëen. ¹⁴ Nöö te un si taa a denda a wan wosu, nöö woon go fan ku di sëmbë abi di wosu taa ee naasë di kamba dë di di Mësitë ku dee bakama fëen musu ko njan di daka. ¹⁵ Nöö te un hakisi ën sö kaa, nöö a o lei unu wan gaan kamba a di wosu a liba, ka hii soni dë di un abi fanöudu. Nöö di kamba dë, hën un musu seeka te un kaba e.” Nöö sö Masa Jesosi manda dee bakama fëen, nöö hën de go.

¹⁶ Nöö di de naki te de go dou a di köndë, nöö hën de si hii sondi leti kumafa a bi taki da de, nöö hën de seeka te de kaba.

¹⁷ Nöö hën di sapate buka, nöö hën Masa Jesosi ku dee oto bakama ko dou a di wosu. ¹⁸ Hën de go sindo a tafa u de njan.

Aki Masa Jesosi pindja dee

bakama fëen a wan hogi sondi

o pasa.

Te wan pisi hën Masa Jesosi kai de te de piki, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan fuunu ta njan ku mi aki o könku mi e.”

¹⁹ Fa a taki dë, a booko dee bakama hati seei, hën de ta hakisi ën wan fu wan taa: “Masa, mi a o sa dë nö?”

²⁰ Hën a toona piki de taa: “Mi taki seei gbelin da unu taa wan fuun dee tuwalufu i si ta nama di bëëe ku mi a di wan kodo baafu paabi aki, o du sö ku mi e. ²¹ Nöö a o pasa ku mi leti kumafa a bi sikifi a Masa Gadu buku kaa, taa di Sëmbë di o ko Libisëmbë Mii musu dëdë. Ma nöö mi taki da unu taa helu u di sëmbë di o könku mi e. A bi sa möön bëtë de an bi pali ën ko a di goonliba aki wan daka.” Sö Masa Jesosi fan ku de te a kaba.

Aki Masa Jesosi njan di lasiti njan ku dee bakama fëen.

Mat. 26:26-30; Luk. 22:15-20; 1 Kol. 11:23-25

²² Nöo fa de ta njan makandi dë, te wan pisi hën Masa Jesosi tei wan bëëë nöo hën a da Gadu tangi te a kaba, nöo hën a booko ën.

Nöo hën a langa da dee bakama fëen, taa: “Disi da di sinkii u mi e. Un tei njan.”

²³ Söseei a tei di kan ku di win nëen dendu, hën a da Gadu tangi te a kaba. Hën a langëen da dee bakama taa: “Un bebe tjëntjën te lontu ko kai.” Hën de bebëen lontu dou te de kaba.

²⁴ Nöo hën a taa: “Fa i si un bebe di win aki, hën da di buuu u mi di o kai a goon fu Gadu sa mbei wan njunjun buka ku libisëmbë. Biga fa mi o dëdë aki, hën o paka puu sëmëni hia sëmbë a Gadu bëë u dee hogi du u de.”

²⁵ Nöo hën a taa: “Mi taki da unu tuutuu seei, taa ma o bebe di win a di fasi aki möön e. Biga tee i si mi bebëen möön, nöo Gadu ko ku di Njunjun Tii fëen a libisëmbë mindi.”

²⁶ Nöo baka u di dë, hën de kanda wan kanda te de kaba da Gadu tangi, nöo hën de kumutu naandë. Nöo hën de nango a di kununu de kai Oleifi Kununu.

Aki Masa Jesosi fan ku Petuisi

a wan soni o pasa ku ën.

Mat. 26:31-35; Luk. 22:31-34; Joh. 13:36-38

²⁷ Nöo fa Masa Jesosi ku dee bakama fëen dë a pasi nango dë, hën a kai de te de piki, a taa: “A di ndeti aki hii unu tuu o paaja go disa mi fiaa. A o pasa leti kumafa a sikifi a di Buku u Gadu, taa de o fon di sikafuma nöo dee sikafu o paaja fanjanfanjan go u de.”

²⁸ Nöo hën a taa: “Ma te mi weki baka a dëdë, nöo mi o waka a unu fesi go a Galilea e. Ala mi ku unu o toona miti.”

²⁹ Nöo hën Petuisi piki taa: “Masa, ee dee otowan aki tuu disa i go seei ma mi, ma o disa i möönsö e.”

³⁰ Ma nöo Masa Jesosi toona piki ën taa: “Womi, haika. Mi taki da i taa a di ndeti aki ganian an o kanda dou tu pasi bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi a goonliba wan daka.”

³¹ Wë nöo Petuisi an sa jei di soni dë. Hën a taa: “Ambë, Masa! Ee u mi dëdë ku i seei, nöo mi dë kabakaba kaa. Ma sa piki wan daka taa ma sabi i e.” Nöo sö nöo dee otowan tuu ta piki tu.

Aki de dë a di djai de kai Gëtiseimani.

Mat. 26:36-46; Luk. 22:39-46

³² Nöo hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen nango te de go dou a wan kamian de kai Gëtiseimani. Nöo hën a taki da de taa: “Un dë aki ta luku mi e. Mi o go begi ala.” ³³ Ma nöo a tei Petuisi ku Johanisi ku Jakobosi fu de musu go ku ën möön fundu a di kamian.

Te wan pisi hën Masa Jesosi ko dë fukafuka te na soni. ³⁴ Nöo hën a fan ku de dii bakama naandë taa: “Wan gaan fuka ko a mi liba seei tee kuma mi sa dëdë. Nöo un tan aki ufö ta da mi taanga e.”

³⁵ Nöo hën a waka go wan pikiwan möön longi, nöo hën a tuwëen seei a goon. ³⁶ Nöo hën a begi Masa Gaangadu taa: “Ke Taata o, mi sabi taa i sa du hii soni. Nöo di kan di i lai da mi u mi bebe aki, nöo a hebi da mi o. Nöo mi begi i, ee a sa, nöo be i tei ën puu a mi. Ma nöo fa mi fan aki seei, ma na du kumafa mi kë e, ma du kumafa i kë.”

³⁷ Nöö di a begi sö te a kaba nöö hën a toona ko a de dii bakama fëen, hën a si taa de duumi pii.

Nöö hën a kai Simon Petuisi te a piki, a taa: “Simon, duumi i ta duumi sö nö, womi? Wan sa dë ku wojo di wan kodo juu aki ta da mi taanga nö?”

³⁸ Hën a toona taa: “Be un dë ku wojo ta begi e, dee sëmbë, be di didibi an wini unu. Ma mi sabi taa hati fuunu kë du kumafa a fiti, ma sinkii fuunu an taanga sö.”

³⁹ Nöö fa a taki dë, hën a toona go a di begi baka. A begi di wan seei begi di a bi begi te a kaba, ⁴⁰ nöö hën a toona ko a dee bakama fëen möön. Awaa seei de dë ta duumi, biga duumi nöö hebi a de wojo sö. Nöö di a weki de, nöö a ko bigi da de te de an saanfa u fan ku ën möön.

⁴¹ Nöö hën a toona go begi te a kaba di u dii pasi, nöö hën a toona ko a de möön. Hën a taa: “Duumi nöö un ta duumi ta böö sinkii fuunu sö nö baa? Aai. Wë di juu dou e, u de buta Mi di ko Libisëmbë Mii aki a dee takuhatima maun. ⁴² Biga di sëmbë di sei mi, nöö a dou kaa. Nöö un hopo boo go.”

Aki de kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:47-56; Luk. 22:47-53; Joh. 18:3-12

⁴³ Wë nöö Masa Jesosi an kaba u fan seei, nöö hën Judasi dou. Hii fa a bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi seei, ma töku a ko dou ku wanlö hia sëmbë. De dë ku kodjo ku ufangi a maun u de ko kisi Masa Jesosi. Dee Gaan Begima, ku dee Sabima u Wëti, ku dee Gaan Womi, de wë manda de.

⁴⁴ Wë nöö Judasi bi mbei buka ku dee sëmbë dë kaa taa: “Te i si mi bosi wan sëmbë, nöö di sëmbë dë hën fuun kisi tei e. Nöö un musu panjëen taanga, fu an sa kumutu.” Sö Judasi bi fan ku dee sëmbë a fesi.

⁴⁵ Nöö di de ko dou, nöö hën Judasi waka go miti ku ën nöö hën a taa: “Odi o, Mësitë.” Nöö hën a baasëen bosi. ⁴⁶ Fa u mbei naandë, hën dee sëmbë kisi Masa Jesosi gbalau panjan gingin wante.

⁴⁷ Ma nöö wan u dee bakama dë a dendu naandë hai ën ufangi valau, hën a djafu wan futuboi u di Kaba Hei Begima jesi belim puu tuwë a goon naandë.

⁴⁸ Nöö hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbë dee ko naandë taa: “Dee sëmbë, a mi liba un ko sö nö, ku pau ku kodjo ku ufangi, kuma mi da wan sëmbë ta booko di köndë nö? ⁴⁹ Wë nöö un bi ta si mi hiniwanten a di Wosu u Masa Gaangadu ta lei sëmbë Gadu wöutu, nöö unfu wan bi kisi mi ala?”

“Ma mi sabi taa fa un ta du aki, nöö a ta pasa leti kumafa a bi sikifi a Gadu Buku kaa.”

⁵⁰ Fa u mbei naandë, hii dee bakama u Masa Jesosi paja kule go disëen fiaa. ⁵¹ Ma nöö wan kijoo bi dë a de dendu naandë, a bi dë ku wan gaan koosu nëen sinkii lolulolu, nöö hën dee felantima tuwë maun kisi ën wante. ⁵² Nöö hën a feki di gaan koosu valau puu nëen sinkii disa, hën a kule pënëpënë go.

Aki de tja Masa Jesosi go

a dee gaan kuutama.

Mat. 26:57-68; Luk. 22:54-55, 63-71; Joh. 18:13-14, 19-24

⁵³ Wë nöö fa dee sëmbë bi ko kisi Masa Jesosi naandë, nöö hën de tjëen go tee a di wosu u di Kaba Hei Begima. Nöö di ten naandë hii dee hedima u Dju tuu, dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi ku dee Sabima u Wëti, sö de tuu hai ko makandi naandë.

⁵⁴ Di juu dē Petuisi bi dē te a baka ala ta waka sapisapi ta ko. Nöö hën a ko dou a di djai dendu naandë, nöö hën a go sindo ku dee wakitima bi sai dē ta këndë faja ku de makandi.

⁵⁵ Nöö di ten naandë, dee Gaan Begima ku hii dee kuutuma u dee Dju sëmbë, nöö de seti ta kuutu a Masa Jesosi liba kaa. Nöö de ta suku u tja kaagi fëen ko a fesi u de sa feni wan soni fu de sa buta taa a musu dëdë, ma de an sa feni soni möönsö. ⁵⁶ Biga hii fa dee sëmbë ta tja sëmëni soni ko ta mindi dëen, ma de an ta kai a di wan baaku möönsö.

⁵⁷ Te wan pisi hën wanlō sëmbë hopo taki wan soni, taa: ⁵⁸ “Dee sëmbë aki, un haika wan soni u seei bi jei ku u seei jesi. Di womi aki bi taki taa a o booko di Wosu u Masa Gadu di de mbei ku libisëmbë maun tuwë a goon, nöö a dii daka dendu nöö a o toona mbei ën baka söndö libisëmbë maun. Sö a bi taki e.” ⁵⁹ Ma fa dee sëmbë fan dë seei, ma dee fan u de an ta kai a wan möönsö.

⁶⁰ Nöö hën di Kaba Hei Begima hopo taanpu a dee oto kuutuma fesi naandë, nöö hën a hakisi Masa Jesosi taa: “Wë dee soni fii de ta taki aki, nöö ja o piki de möönsö nö, ee tuu soni de ta mindi da i. Unfa i taki?”

⁶¹ Ma Masa Jesosi an jabi ën buka piki na wan soni. Nöö hën di Kaba Hei Begima hakisi ën baka taa: “I da di Könu di Masa Gaangadu bi paamusi taa a o manda ko nö? I da di Mii u di möön hei Gadu u mundu nö?”

⁶² Nöö hën Masa Jesosi piki awaa taa: “Leti kumafa i taki dë, nöö sö a dë. Nöö wan daka o dou, nöö woon si mi di ko dë Libisëmbë Mii aki dë sindosindo a di letisë maun u Gadu di abi hii makiti u mundu. Söseej woon toona si mi ta saka ta ko a dee bundji dendu ala.” Sö Masa Jesosi piki.

⁶³ Wë nöö di di Kaba Hei Begima jei fa a piki ën naandë, nöö hati fëen boonu e, tee a hai di koosu nëen sinkii naandë tënë zaan sö. ⁶⁴ Nöö hën a hakisi hii dee kuutuma dee sai naandë taa: “Dee sëmbë aki, un ta suku kaagi a di womi aki möön nö? Wan jei fa a piki dë nö? A butëen seei makandi ku Gadu. Nöö unfa un mëni fëen?”

Nöö hën de tuu piki a di kuutu taa: “An dë u taki möön e. Dëdë nöö a musu dëdë.”

⁶⁵ Nöö fa u mbei dë, nöö di kamian ko ta fanjanfanjan kaa. Hën de bigi ta tunta a Masa Jesosi fesi, te wan pisi de tai ën wojo ku hangisa, hën de ta naki ën ta dëen baaimaun, ta hakisi ën taa: “Wë di i taa Gadu ta lei i soni, wë nöö piki u, ambë naki i dë?” Dee wakitima u di kamian seei ta naki ën ku böö tu.

Aki di soni Masa Jesosi taki da Petuisi ko pasa ku ën.

Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62; Joh. 18:15-18, 25-27

⁶⁶ Wë nöö fa de ta du ku Masa Jesosi dë, nöö Petuisi dë a di djai dendu a goon ala.

Te wan pisi nöö hën wan mujëë futuboi u di Kaba Hei Begima waka ko dou. ⁶⁷ Nöö hën a si Petuisi sindosindo ta këndë faja ku dee sëmbë naandë. Hën a luku ën diin. A taa: “Womi, na i seei bi dë makandi ku di Jesosi u Nazalëti dë nö?”

⁶⁸ Nöö hën Petuisi piki taa: “Ma saandi i ta taki dë e. Ma fusutan seei.” Nöö hën a kumutu dë go taanpu zuntu ku di djai dööbuka. Ma nöö fa a taki dë, nöö hën wan womi ganian kanda kënkënjënkëen.

⁶⁹ Te wan pisi, nöö hën di mujëë mii toona si ën möön, hën a fan ku dee sëmbë dee ku ën sai dë taa: “Di womi aki da wan u dee sëmbë u di womi de ta kuutu dë e.” ⁷⁰ Nöö hën Petuisi toona fia taa: “Mi taki e, ma sabi di sëmbë naandë.”

Hën de sai dë te wan pisi, nöö hën dee sëmbë ku Petuisi taanpu naandë taa: “Womi, i musu dë wan sëmbë fëen, biga i da Galilea sëmbë e.”

⁷¹ Nöö hën Petuisi fia awaa taa: “Dee sëmbë aki, ee mindi mi ta mindi soni nöö Masa Gaangadu seei musu sitaafu mi e. Biga mi ta soi da unu taa ma sabi di sëmbë un ta taki dë, kwetikweti.”

⁷² Di a fan sô kaa, hën wantewante di ganian toona kanda di u tu pasi. Nöö hën Petuisi ko mëni fa Masa Jesosi bi taki dëen taa: “Ganian an o kanda dou tu toon bifö joo fia dii pasi taa ja sabi mi.” Nöö di a ko mëni sô kaa, nöö hën a bia go ta këe seei te a bigi. Hati nöö a hati ën sô.

15

Aki de ta tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.

Mat. 27:1-2, 11-26; Luk. 23:1-5, 13-25; Joh. 18:28-19:16

¹ Wë nöö di juu dë, dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ku dee Gaan Womi, ku dee oto kuutubasi u dee Dju sëmbë bi sai naandë ta kuutu makandi nöömô unfa u de du ku Masa Jesosi. Nöö hën de ta kuutu tefa di ganian kanda, nöö hën de kai a wan pakisei. Hën de toona kisi Masa Jesosi tai gingin. Nöö hën de tjëen go a di sëmbë di dee Loomë lanti bi buta faa ta kuutu sondi da dee Dju sëmbë. Hën da Gaama Pilati.

² Nöö hën de go a di kuutu wante. Hën di gaama hakisi Masa Jesosi taa: “Fa de ta taki fii aki, ju da di kõnu u dee Dju tuu nö?”

Nöö hën Masa Jesosi piki taa: “Kumafa Gaama taki dë nöö.”

³ Nöö di ten dë, dee Gaan Begima ta pii sëmëni sondi ta kaagi Masa Jesosi da di gaama. ⁴ Nöö hën di gaama toona bia fan ku Masa Jesosi möön. A taa: “Haika dee hia hogi de ta konda taa i du aki. Ja o piki ee sondi de ta mindi da i nö?”

⁵ Ma nöö Masa Jesosi an piki na wan soni seei.

Nöö di sondi dë bigi da Gaama Pilati e, di Masa Jesosi an ta piki ta fia ku dee sëmbë a dee sondi de ta kaagi ën dë.

⁶ Wë nöö wan guwenti bi dë taki taa te di Pasika piizii o dou, nöö dee Dju sëmbë o hakisi di gaama faa puu wan sëmbë a dinguwosu da de.

⁷ Nöö di juu dë wan womi de kai Balabasi ku wanlô otowan fëen bi dë a dinguwosu sötösötö. Biga de bi kii wanlô sëmbë a wan wajawaja dendu, di ten de ta feti u puu dee Loomë lanti a de liba. Nöö hën mbei de bi sötö de.

⁸ Di juu dë, hën dee hia sëmbë dee bi ko a Masa Jesosi baka di de ta tjëen go a Gaama Pilati dë, hën de hai ko möön zuntu ku di wosu hën de bai taa: “Du da u kumafa i bi guwenti e, Gaama.”

⁹ Nöö hën Gaama hakisi de taa: “Ambë un kë mi musu lusu da unu? Un kë mi lusu di kõnu fuunu aki nö?” ¹⁰ Fa a hakisi de di soni dë, a hakisi sô biga a sabi taa, na dee sôsö sinkii sëmbë dë bi tja Masa Jesosi ko dë. Ma dee Gaan Begima bi tjëen ko fu di de ta haun ku ën hedî.

¹¹ Ma nöö di juu dë, dee Gaan Begima dë a dee sëmbë dendu naandë ta da de faja taa: “Un ta piki taa Balabasi e! Un piki taa Balabasi, hën a musu lusu.”

Nöö hën dee sëmbë seti ta bai ta taki da di gaama taa: “Balabasi hën i musu lusu e!”

¹² Nöö hën di gaama hakisi taa: “Nöö andi mi musu du ku di sëmbë un ta kai di kõnu fuunu aki?”

¹³ Hën de bai taa: “Pekëen a lakpa pau! Pekëen a lakpa pau kii e!”

14 Hën Gaama toona hakisi taa: “Faandi mbei un taki sö? Un hogi a du?”

Hën de bai möön taanga taa: “Pekëen a lakpa pau kii e!”

15 Wë nöö di gaama kë u dee sëmbë hati musu kötö, hën a lusu Balabasi puu a di dunguwosu da de. Nöö hën a manda dee sodati hën de wipi Masa Jesosi wan gaan taku wipi te de kaba. Nöö hën Gaama butëen a dee sodati maun awaa fu de tjëen go peka a lakpa pau.

Aki dee sodati ta mbei

Masa Jesosi fa.

Mat. 27:27-31; Joh. 19:2-3

16 Nöö hën dee sodati tei Masa Jesosi hën de tjëen go a wan apaiti kamba u di wosu u di gaama. Nöö hën de kai hii di sodati lö u de tuu ko makandi. 17 Nöö hën de tei wan baaubaa u koosu sö kumafa könu ta bisi, hën de bisi Masa Jesosi te de kaba. Nöö hën de tei wan tatai ku maka hën de lolu ën te de kaba mbei kuma könu kaapusa, tuusi nëen hedi. 18 Nöö hën de ta hoi ën a sipootu awaa. De ta wai maun dëen ta taki taa: “Odi o, könu! Odi o, könu u dee Dju!”

19 Nöö hën de tei wan pau, hën de ta naki ën a hedi. Nöö de ta tunta nëen fesi, de ta saka ta tjökö kini nëen fesi a goon ta mbei kuma de ta dëen lesipeki.

20 Nöö di de kaba u mbei ën fa sö kaa, nöö hën de toona puu di koosu de bi bisi nëen sinkii, nöö hën de bisi di fëen seei koosu dëen baka. Nöö hën de tjëen puu a di köndë ganda go a döösë u de go pekëen a lakpa pau awaa.

Aki de tja Masa Jesosi go peka

a lakpa pau.

Mat. 27:32-44; Luk. 23:26-43; Joh. 19:17-27

21 Nöö hën de nango ku ën te wan pisi, hën de miti ku wan womi de kai Simon. A kumutu a kamian ta ko a ganda. Di womi aki, a dë u wan köndë u Afiihan de kai Sileni, nöö a dë di tata u Lufusi ku Alekesani. Nöö fa a ta pasa naandë, hën dee sodati duwengi ën faa musu tja di lakpa pau u Masa Jesosi dëen, biga Masa Jesosi ko suwaki te an sa tjëen möön.

22 Nöö hën dee sodati ta tja Masa Jesosi go tee a wan kamian de kai Golugata, hën da Hedibonu Kamian, sö de kai di kamian naandë. 23 Nöö di de ko dou, nöö hën de mökisi win ku wan pei deesi dëen faa musu bebe, be di sinkii hati fëen musu bösö, ma nöö Masa Jesosi an kë bebëen.

24 Nöö hën dee sodati kandi ën a di lakpa pau peka awaa, hën de hopo di pau taanpu a pë. Nöö a baka u di dë, hën de ta tuwë lötu luku ambë o wini dee koosu u Masa Jesosi di de bi puu nëen sinkii buta dë. Nöö sö de paati dee koosu fëen te de kaba.

25 Nöö di ten de peka Masa Jesosi a di lakpa pau dë, nöö a bi dë wan pisiten u nëigi juu mamate sö. 26 Nöö de bi sikifi wan soni a wan paanga pisi peka a di lakpa pau hedi naandë, de sikifi taa JESOSI, DI KÖNU U DEE DJU, HËN DISI. Biga sö dee Loomë lanti bi guwenti u piki sëmbë faandi mbei de peka di sëmbë a di lakpa pau.

27 Wë nöö fa de du ku Masa Jesosi dë, nöö de peka tu oto sëmbë buta nëen bandja, wan dë nëen leti maun së, di otowan dë nëen töötömaun së. Dee sëmbë dë, de bi ta kii sëmbë ta tei soni u de, hën mbei de ta kii de a sö wan fasi. [28 Nöö sö a ko pasa leti kumafa Masa Gaangadu Buku bi taki

gaanduwe u di Sëmbë di Gadu o manda ko taa: “De o kondëen makandi ku dee takulibima.”]

²⁹ Nöo sëmbë ta waka ta pasa naandë, nöo de ta lafu Masa Jesosi seei, de ta seki hedi ta lei finga nëen ta taki taa: “Luku, i bi ta taki taa joo booko di Wosu u Gadu nöo a dii daka dendu joo toona mbei ën baka. Na sö i bi taki nö? ³⁰ Wë nöo be i saka kumutu a di lakpa pau di i a’ makiti sö!”

³¹ Söseei dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ta taki tu. De taa: “Fa a sai naandë, a bi ta heepi oto sëmbë ta puu de a sitaafu, na sö nö? Wë nöo andi mbei an sa heepi ën seei? ³² Biga ee hën da di Paamusi Könu tuu, nöo be a saka kumutu a lakpa pau ko a goon be u si, nöo woo biibi nëen liba.” Söseei de tu womi dee dë pekapeka ku ën naandë ta taki soni ta tjökö ën tu.

Aki ta lei fa Masa Jesosi dëdë

ku andi pasa di ten dë.

Mat. 27:45-56; Luk. 23:44-49; Joh. 19:28-30

³³ Wë nöo a di sonuati tuwalufu juu, nöo hën wan gaan dungu ko kai a goonliba kankan, nöo a dë sö teee dii juu sapate. ³⁴ Nöo hën Masa Jesosi bai taanga, a taki a di töngö fëen taa: “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Hën kë taki: “Gadu e, di Gadu u mi, andi mbei i bia baka disa mi sö?”

³⁵ Nöo dee sëmbë dee dë taanputaanpu naandë, de jei fa a bai “Eloi,” hën so u de taa: “Un haika, a ta kai di fesiten tjabukama fuu de kai Elia e, faa ko puu ën a di lakpa pau.”

³⁶ Nöo hën wan sëmbë sai dë kule go tuusi wan sipönsu a wan asin mbeimbei di de abi naandë, hën a fingëen a wan papai tëndë go a Masa Jesosi buka faa tjupa. Nöo hën a taa: “Söö. Un boo tan luku ee Elia o ko puu ën a di lakpa pau tuu.”

³⁷ Ma nöo hën Masa Jesosi bai wan pasi möön a wan taanga töngö te a kaba, nöo hën böö fëen koti awaa. A dëdë pii.

³⁸⁻³⁹ Nöo di oposii, di hedima u dee sodati, a sai leti taanputaanpu a Masa Jesosi fesi naandë. Nöo di a jei fa a bai, a si di fasi fa a dëdë naandë, nöo hën a taa: “Aai, di sëmbë i si de kii aki, Mii u Gadu wë a bi dë tuu e.”

Di juu dë, nöo de bi abi wan gaan degi gaan koosu a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë, ta tapa di kamian u di wosu ka di Kaba Hei Begima ku Gadu ta miti wan pasi a wan jaa, fu sëmbë an sa go nëen dendu. Nöo fa Masa Jesosi böö koti dë, hën wantewante di gaan degi koosu dë tënë a tu pisi kumutu a liba ala zalalaa te kisi goon, disa di kamian hoo. Sö wan gaan soni pasa a di ten naandë.

⁴⁰ Nöo wanlö mujëë bi dë taanputaanpu te a longi ala ta luku fa Masa Jesosi ta dëdë. Wan u dee mujëë de kai Salome, wan da Malia, di u di köndë de kai Magidala, ku wan oto Malia, di mama di bi pali Josëfu ku di piki baa fëen de kai Jakobosi. ⁴¹ De dii mujëë aki sö bi ta waka a Masa Jesosi baka a di pisiwata de kai Galilea ta sölugu ën a sömëni fasi. Nöo wanlö oto mujëë bi ko ku de tu, fa de bi ko a Jelusalen naandë, nöo sö de tuu bi sai naandë ta luku dee soni de ta pasa.

Aki ta lei fa de bei Masa Jesosi.

Mat. 27:57-61; Luk. 23:50-56; Joh. 19:38-42

⁴² Nöo fa dee soni ta pasa aki, nöo saba ta kisi kaa. Biga fa i si sonu o go dë, nöo saba kai a goon, nöo de an o sa du soni möön. Nöo dee Dju sëmbë ta seeka gaanfa da di lö saba dë, fu di a ta kai a di ten u di Pasika.

⁴³ Nöö di juu dë wan womi de kai Josëfu u di köndë de kai Alimatea bi dë a Jelusalen naandë. Di womi aki, a dë wan u dee möön hebi kuutuma u dee Dju sëmbë. Nöö a dë wan sëmbë ta dini Masa Gaangadu seei, biga a dë ta luku di ten di di Njunjun Tii fëen o ko a goonliba. Sö wan sëmbë di Josëfu aki bi dë. Wë nöö di a si taa Masa Jesosi dëdë, di saba ta ko saa sö seei, hën mbei a tei hati waka langalanga go a Gaama Pilati. Nöö hën a hakisi ën taa, gaantangi be a dëen di dëdë sinkii u Masa Jesosi faa tja go bei.

⁴⁴ Wë nöö fa Josëfu hakisi di soni dë, nöö a foondo di gaama möönsö, biga an kë piki taa Masa Jesosi dëdë sö hesi. Nöö hën a kai di oposii hakisi ën ee a dëdë kaa, nöö hën di oposii piki ën taa aai, a dëdë tuu. ⁴⁵ Nöö di Gaama jei sö, hën a da Josëfu pasi faa musu go tei di dëdë sinkii fëen tja go bei.

⁴⁶ Nöö hën Josëfu kumutu dë, hën a go bai wan pei finu weti wojo koosu. Nöö hën de go puu di dëdë sinkii u Masa Jesosi a di lakpa pau, hën de lolu ën te de kaba ku di weti koosu. Nöö hën de tjëen go buta a wan sitonu baaku dendu di de bi diki seeka u bei sëmbë. Biga a di fasi dë dee Dju bi ta bei dëdë. Nöö di de du sö te de kaba, hën de lola wan gaan gindi sitonu tapa di baaku buka buuu.

⁴⁷ Nöö di juu naandë, de tu Malia dee u bi taki dë, de dë leti naandë ta luku ka de buta di sinkii u Masa Jesosi.

Nöö da sö wanlö gaan soni pasa a di daka naandë.

16

Aki wanlö mujëe ko jei taa

Masa Jesosi weki baka.

Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Joh. 20:1-10

¹ Nöö hën de njan di saba daka te de kaba, nöö hën Malia u Magidala, ku Salome, ku di oto Malia, di mama u Jakobosi, nöö hën de go bai pepei sumëe suti soni u de musu go sakwi a di dëdë sinkii u Masa Jesosi kumafa di guwenti u dee Dju sëmbë dë.

² Nöö hën di dobooko fëen, a di fosu daka u di wiki dë, nöö hën dee mujëe tei pasi ta waka nango a di geebi. Di ten naandë, sonu bi ta ko kaa. ³ Nöö fa de ta waka nango, nöö de ta hakisi deseei taa: “Mujëe, fa woo go aki, nöö ambë seei woo feni heepi u lola di gaan gindi sitonu puu a di baaku buka, fuu sa go nëen dendu?”

⁴ Nöö hën de naki tee de ko zuntu ku di geebi. Hën de ko si taa di gaan sitonu di bi dë a di baaku buka, a dë te a wan së ala. Di baaku fika hoo.

⁵ Hën de denda go a di baaku. Nöö hën de si wan basia u Masa Gaangadu köndë leti naandë kuma wan njönku kijoo sö, a dë sindosindo a letimaun së a di baaku dendu. Fa a sai dë, a dë bisibisi ku wan langa djakiti zëeë sö, wetiweti faan. Nöö dee mujëe panta seei.

⁶ Nöö hën di basia fan ku de, a taa: “Wan panta sö e, dee mujëe. Na Jesosi u Nazalëti un ta suku ö, di sëmbë di de bi peka a di lakpa pau kii? Wë an dë aki möön e. A weki baka a dëdë. Un luku ka de bi bei ën aki. Un si taa a dë aki möön nö?”

⁷ Hën a taki da de taa: “Un toona go, nöö un go piki dee bakama fëen te dou ku Petuisi tu e, taa a o go a Galilea. Nöö ala unu ku ën o miti kumafa a bi taki da unu. Sö fuun taki da de.”

⁸ Nöo di dee mujëe jei a taki sö, nöo a toobi de. De fëëe seei. Nöo hën de kumutu a di baaku dendu ko a döo, hën de kule vililili go. De panta tee de an konda da na wan sëmbë andi de bi si dë.

Aki sëmëni sëmbë si taa

Masa Jesosi weki baka.

Mat. 28:9-10, 16-20; Luk. 24:13-53; Joh. 20:11-23; Tjab. 1:6-11

[⁹ Wë nöo fa Masa Jesosi bi weki baka a dëdë dë a di fuuku mamate u di fosu daka u di wiki, nöo Malia u Magidala hën bi da di fosu sëmbë di si ën ku wojo taa a weki baka tuu. Di mujëe dë, a fesi a bi dë ku sëbën gadu nëën hedi, nöo hën Masa Jesosi bi jaka de puu. ¹⁰ Nöo hën fa di mujëe si ën naandë, nöo hën a kule go wante a dee bakama u Masa Jesosi ka de bi go ta kusumi ta këë. Nöo hën a go konda da de taa sö a si Masa Jesosi gbolo, a weki baka a dëdë. ¹¹ Ma fa dee bakama jei taa Masa Jesosi dë ku libi dë, Malia seei si ën, ma töku de an biibi.

¹² Nöo hën a baka u di dë, hën Masa Jesosi tjëën seei go lei tu oto sëmbë möön. Dee sëmbë aki bi kumutu a Jelusalen ganda, ta waka nango, nöo hën Masa Jesosi ko a de ko ta fan ku de kuma wan hii oto sëmbë. „Ma nöo te u kaba fëën nöo hën de ko si taa hën di dë tuu, a weki baka a dëdë.”
¹³ Nöo hën de toona go a Jelusalen wante go konda da dee bakama taa sö Masa Jesosi weki baka a dëdë tuutuu, de bi si ën. Ma tökusee dee bakama an kë piki.

¹⁴ Nöo baka u di dë, hën dee ëlufu bakama bi dë a tafa ta njan a wan kamian. Te u de kë mëni, hën Masa Jesosi dou a de dendu naandë kaa. Nöo hën a gandji da de fu di de an bi ta biibi. A bai de fu di de bi abi taangajesi sö te de an kë piki dee sëmbë dee bi konda di soni da de taa sö a weki baka a dëdë.

¹⁵ Nöo hën a fan ku de taa: “Söö. Wë nöo awaa un musu paaja go a hii köndë u goonliba e, go konda di Bunu Buka u mi da hii sëmbë. ¹⁶ Nöo di sëmbë di o biibi tei dopu, nöo hën Gadu o da libi u teego. Ma nöo di sëmbë di an biibi möönsö, nöo hën o kisi sitaafu a Gadu fu teego.”

¹⁷ Nöo hën a taki da de möön taa: “Dee soni aki sö o ta pasa a dee sëmbë dendu dee o biibi mi tuutuu. De o kisi kaakiti a Gadu u de ta du peipei foondo wooko. Biga de o ta jaka dee gadu ta kisi sëmbë a hedi. De o ta fan a wanlö oto töngö di de an bi sabi wan daka. ¹⁸ Ee de panjan hogi sindeki ku maun, ma soni an o du de. Ee de bebe taku soni seei, ma an o du de hogi. De o buta maun a dee sikima hedi begi da de, nöo de o ko bëtë. Hii dee soni aki sö o ta pasa a dee biibima dendu u lei taa di wöutu de ta konda dë, a Gadu a kumutu tuu.”

¹⁹ Nöo sö Masa Jesosi fan ku dee bakama fëën te a kaba. Nöo di a manda de sö kaa, nöo hën Gadu hopo ën tja go a liba, hën a go sindo a di letisë maun u Gadu.

Nöo hën dee bakama waka go a hii köndë go konda di Buka. ²⁰ Nöo Masa heepi de seei, a da de maun a di wooko. Biga de du sëmëni foondofondo wooko u lei taa di buka de ta konda naandë, a Gadu a kumutu tuutuu.

Da sö.]

Dee woto u Masa Jesosi dee Lukasi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Wë dee sëmbë, wan womi de kai Lukasi hën mbei di pampia aki e. A bi dë data, nöö hën a ko dë wan mati u di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu. A ta waka ta lontu ku ën ta paaja di Buka u Gadu.

Nöö Lukasi mbei di pampia aki manda da wan mati fëen de ta kai Teofilusi, be a sabi soni u Masa Jesosi. Ma hii fa a mbei ën apaiti da Teofilusi seei, ma a mbei ën a wan fasi fu hii sëmbë musu sa fusutëen. Dee Isaëli sëmbë ku dee sëmbë dee an dë u Isaëli, ku dee biibima u Masa Jesosi ku dee sëmbë dee an dë biibima, de tuu sa lesi ën fusutan. Biga sômëni sëmbë bi jei di Buka kaa ma de an bi jei ën ku telu, nöö hën a kè fu de jei ën finifini be de sabi seti fëen te go dou a kaba fëen.

Nöö hën da di pampia aki.

Aki Lukasi seti di fan fëen.

¹ Wë, mi mati Teofilusi, mi, Lukasi, manda gaan odi da i. Nöö mi kè taki da i kumafa soni bi pasa ku Masa Jesosi. Ma nöö fa mi o taki aki, na mi da fosu sëmbë di mbei ën buta a pampia e. Biga sômëni sëmbë bi sikifi soni fëen kaa. ²⁻³ Nöö dee bakama u Masa Jesosi ku sômëni oto sëmbë bi si dee soni aki ku deseei wojo kumutu a seti fëen te kaba fëen, nöö de fika ta konda da sëmbë kumafa a bi pasa. Nöö leti fa de ta kondëen dë, nöö sô nöö dee sëmbë ta sikifi ën buta a pampia. Nöö miseei jei ën finifini tu, biga mi nango ta hakisi sëmbë, de ta kondëen da mi. Nöö di mi jei ën sô, nöö mi si taa a bunu fu mi mbei di pampia aki manda da i ⁴ fii seei musu jei ën finifini tu taa na lëgëdë. Dee soni de bi lei i dë, de tuu dë tuutuu soni.

Aki di oto u Johanis

di Dopuma seti.

⁵ Wë a di juu ten di di sëmbë de kai Helodi bi dë könu u Judea Köndë, nöö hën wan begima bi dë de kai Sakaliasi. A bi dë a wan feleniki u dee begima de kai Abia. Nöö hën mujëe de ta kai Elizabëti, nöö hënseei dë famii u dee Begima tu. ⁶ Nöö de tu sëmbë dë tuu bi ta libi kumafa Masa Gaangadu kè. De ta hoi dee wëti fëen te na wan sëmbë bi feni föutu a de. ⁷ Ma wan soni nöö bi makei de, hën da de an bi abi mihi, biga Elizabëti an bi pai wan daka, nöö de tu sëmbë tuu ko gaan sëmbë kaa.

⁸ Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën Sakaliasi ku dee oto begima musu go du di wooko u de a di Gaan Wosu u Masa Gaangadu „a Jelusalen naandë. ⁹ Nöö hën de dë a di wooko te wan pisi, nöö hën de tuwë lötu kumafa di guwenti u de bi dë, fu de luku ee ambë o go tjuma sumëe suti soni da Masa Gadu nëen Wosu dendu dë. Nöö hën de tuwë tefa de kaba, nöö hën di lötu kai a Sakaliasi. Nöö hën de mandëen go. ¹⁰ Nöö di a go a di wosu faa go tjuma di soni, nöö hii dee oto sëmbë tuu dë taanputaanpu a dööbuka ta begi Masa Gadu.

¹¹ Nöö hën Sakaliasi dë a di Wosu dendu te wan pisi, hën wan basia u Gadu ko nëen ko taanpu a letimaun së u di tafa ka de ta tjuma di sumëe suti soni. ¹² Nöö di Sakaliasi si ën, nöö hën hati fëen latja. A panta tee na sipootu.

13 Hën di basia taki dëen taa: “Na fëë e, Sakaliasi. Masa Gaangadu jei dee begi fii, nöö di mujëe fii, Elizabëti, o pai wan womi mii. Nöö i musu kai ën Johanisi. 14 Nöö te i pai di mii, nöö joo abi gaan piizii ku ën. Söseei hii sëmbë o wai ku di mii. 15 Nöö fa joo pai ën dë, nöö a o dë wan hei sëmbë a Masa Gadu wojo. Hiniwan taanga diingi di sa dööngö sëmbë nöö an musu bebëen. Nöö sensi nëen mama bëe dendu seei di Akaa u Masa Gadu o dë ku ën, nöö di mii o ta dë nëen leiki. 16 Nöö a o mbei sômëni sëmbë u Isaëli Köndë aki bia de libi toona ko a Masa Gaangadu, di Gadu u de.

17 “Nöö di mii di woon pai dë o dë wan sëmbë kuma di fesiten tjabukama de kai Elia. Biga kumafa di kaakiti u Masa Gadu bi dë a Elia liba, nöö sö a o dë a di mii liba tu. Nöö leti kumafa Elia bi dë a di Akaa u Masa Gadu leiki, nöö söseei di mii o dë tu. Nöö a o waka a Masa fesi faa seeka hii soni dëen. A o ta bia sëmbë hati, tata ku mii o ko ta libi bunu ku deseei. A o mbei dee sëmbë dee an bi ta piki Gadu buka musu bia ko abi bunu fusutan, kuma dee sëmbë dee ta libi bunu a Masa Gadu wojo. Leti kumafa mi taki aki, nöö sö a o seeka sëmbë hati da Masa.”

18 Nöö hën Sakaliasi hakisi di basia taa: “Wë fa un taki dë, wë nöö un maaka un o da mi fu mi sa sabi taa a sa dë sö tuu? Biga mi ko gaandi kaa, nöö di mujëe u mi seei ko gaandi tu.”

19 Nöö hën di basia piki ën taa: “Mi da Gabiëli, di basia u Masa Gadu di ta dë hiniwanten leti nëen bandja. Hën wë manda mi ko a i fu mi tja di bunu buka aki ko da i. 20 Ma nöö fu di ja kë biibi, nöö di maaka mi o da i hën da buka fii o tapa. Ja o fan möön u te di mujëe dë ku bëe te a pai bifö joo fan möön. Biga dee soni mi taki da i aki, te di daka dou nöö de tuu o pasa sö tuu.”

21 Nöö di juu dë, dee hia sëmbë bi dë a dööbuka ta luku Sakaliasi. Hën de tuu foombo. De taa: “Wë unfa a tan longi a di Wosu dendu sö?”

22 Te wan pisi, hën Sakaliasi kumutu ko a döö. Nöö buka fëen tapa, an sa fan ku dee sëmbë möön. Nöö de ko si wante taa wan soni a si a di Wosu dendu, biga a ta biinga u kondëen da de ku maun.

23 Nöö hën Sakaliasi ta wooko a di Wosu u Masa Gadu tefa juu fëen kisi faa go a wosu, nöö hën a go. 24 Nöö an longi möön seei, hën di mujëe fëen, Elizabëti, tei bëe. Nöö hën a tjubi feifi liba longi a wosu dendu. 25 Hën a da Gadu tangi seei taa: “Masa Gadu, gaan tangi fii. I du mi wan gaan bunu fu di i mëmbë mi ku i bunuhati. Biga awaa ufö i puu sen a mi wojo a hii sëmbë fesi.”

Aki Masa Gadu manda Gabiëli go a Malia.

26 Nöö baka u di dë, hën Elizabëti dë ku di bëe tee a a' sikisi liba, nöö hën Masa Gadu toona manda di basia dë seei go a wan wëndjë mujëe mii de ta kai Malia. A ta libi a di pisiwata de kai Galilea a di köndë de ta kai Nazalëti. 27 Nöö di mujëe aki an sabi womi wan daka, ma wan womi de kai Josëfu bi pidi ën ta kiija. Ma an bi tei ën eti. Nöö Josëfu bi dë wan sëmbë u di lö u di fesiten könu de kai Dafiti.

28 Wë nöö fa di basia go dou a Malia naandë, nöö hën a dëen odi taa: “Tia, odi oo. I a' bunuhedi möön hii mujëe e. Biga Masa Gaangadu dë ku i. A o naki i kölöku möön hii mujëe u goonliba.”

29 Wë di Malia jei di odi hën a panta teee, biga a toobi ën. Hën a hakisi ën seei taa: “Wë un sooti odi disii? Andi a kë taki?”

30 Hën di basia taki dëen taa: “Malia, na fëë e! Masa Gadu seei tei i apaiti kaa faa lei i di bunuhati fasi fëen. 31 Biga joo dë ku bëe, nöö joo

pai wan womi mii. Nöo i musu kai en Jesosi. ³² Nöo di mii di joo pai dë, a o hebi möön hii sëmbë. Biga di në fëen o dë ‘di Mii u di möön hei Gadu a liba.’ Nöo Masa Gadu o butëen ko kõnu nëen gaan avo Dafiti kamian, ³³ nöo a o dë kõnu u dee bakamii fuunu gaan avo Jakopu u nöömö. Taki fëen an o kaba möönsö a mundu.”

³⁴ Hën Malia hakisi di basia taa: “Unfa mi sa du dë ku bëe? Biga ma sabi womi wan daka.”

³⁵ Hën di basia piki en taa: “Di Akaa u Masa Gadu hën o ko a i e, nöo di taanga u Gadu hën o du di soni naandë. Nöo hën mbei di mii di joo pai, de o kai en Gaangadu Mii. A o dë wan apaiti sëmbë u Masa Gadu limbolimbo.

³⁶ “Nöo haika e, i sisa Elizabëti dë ku gaan bëe a di gaandigaandi ten fëen aki. Fa u dë aki, a dë ku bëe sikisi liba longi kaa. Di wan seei mujëe di hii sëmbë bi sabi taa an sa pai mii, hën wë ko dë ku bëe e. ³⁷ Biga na wan soni dë a goonliba aki di Masa Gaangadu an sa du.”

³⁸ Hën Malia piki en taa: “Wë mi dë a mi Masa maun dendu. Be a pasa ku mi kumafa i taki dë.” Hën di de fan sö te de kaba, hën di basia go fëen.

Aki Malia go a Elizabëti.

³⁹ Nöo a baka u di di basia fan ku Malia sö kaa, nöo an longi möön seei, nöo hën Malia hopo tei pasi. Hën a waka hesihesi go tee a wan köndë u di pisiwata de kai Judea a dee kuun mindi. ⁴⁰ Hën di a go dou, hën a denda go a Sakaliasi wosu, hën a da Elizabëti odi. ⁴¹ Nöo hën di Elizabëti jei di odi u Malia, hën di mii dë nëen bëe dendu dë buli seei.

Nöo hën di Akaa u Masa Gadu ko a Elizabëti liba ⁴² hën a bai taa: “Kee, mujëe, i a’ bunuhedi möön hii mujëe. Gadu dë ku i. Söseei di mii di dë a i bëe dendu dë tu, Masa Gadu a’ gaan piizii ku en. ⁴³ Unfa mi du ufö mi a’ bunuhedi sö tee di mama u mi Masa seei ko haika mi? ⁴⁴ Wë biga di mi jei di odi fii, nöo di mii dë a mi bëe dendu aki wai te a buli.

⁴⁵ “Wë nöo fa i si i piki Gadu buka dë, mujëe, nöo joo si bunu fëen e. Biga dee soni a taki da i dë, nöo de tuu o pasa sö tuu.”

⁴⁶ Nöo hën Malia seei bia gafa Gadu tu. A taa: “Mi gafa Masa tee dou ku mi akaa tuu.

⁴⁷ Mi ta wai seei a mi hati ku di Gadu u mi. Hën da mi Heepima.

⁴⁸ Biga a bi luku mi möfina sëmbë te a buta mi ko hei sëmbë a goonliba. Nöo di hei a hei mi aki, mi abi en fu teego. Hii sëmbë u goonliba o ta kai mi në taa sö Masa bi dë ku mi.

⁴⁹ Wë biga di Sëmbë di abi kaakiti a hii mundu liba nöo hën wë du mi di gaan bunu aki. Di Sëmbë di abi limbo hati möön hii sëmbë a goonliba nöo hën du mi en.

⁵⁰ An ta wëi möönsö fu du dee sëmbë dee ta lesipeki en gaan bunu. A ta heepi dee lö sëmbë dë nöömö fu teego.

Biga a a’ tjalihati u libisëmbë.

⁵¹ Nöo a taanga, a a’ makiti u du soni.

Biga a jaka dee gaanfasi sëmbë ku dee bigimëmbë wan paaja.

⁵² Dee gaan kõnu u goonliba a ta hai puu a de kõnu bangi.

Ma dee sakafasi sëmbë

a ta hopo fu de musu ko dē hei sēmbē.

⁵³ A ta paati dee gudu fēen da dee pena sēmbē,
dee ta kē Masa Gadu.

Ma dee guduma dee aan fanōudu fēen,
a ta mbei de go ku sösö maun.

⁵⁴⁻⁵⁵ A ta a' tjalihati nöömö

ta heepi dee sēmbē fēen u Isaëli,

leti kumafa a bi paamusi u tata Abahamu ku dee bakamii fēen.

Fa a bi fan dē,

nöö an fēekētē möönsö.

A heepi u tuu.

Nöö a o ta heepi u nöömö.”

Sö Malia fan te a kaba gafa Gadu.

⁵⁶ Nöö hēn a fika ku Elizabēti naandē te a abi dii liba, nöö hēn a toona
go fēen nēen köndē.

Aki de pai Johanisi di Dopuma.

⁵⁷ Nöö hēn de dē te di ten u Elizabēti dou faa pai, nöö hēn a pai wan
womi mii. ⁵⁸ Nöö di dee famii fēen ku dee sēmbē a di pisiwata dē jei taa
sö Gadu du ēn sö wan gaan bunu, nöö hēn de tuu wai ku ēn seei.

⁵⁹ Hēn de dē tefa di mii abi aiti daka, hēn de ko u ko koti di mii buta di
maaka faa dē taa sēmbē u Gadu disi, kumafa di guwenti u dee Dju sēmbē
bi dē. Nöö de bi kē tei ēn tata nē ta kai di mii Sakaliasi. ⁶⁰ Ma hēn mama
taa: “Nönö, u musu kai ēn Johanisi.”

⁶¹ Hēn de piki ēn taa: “Wē nönö mujē, biga na wan sēmbē dē a di famii
fuunu de ta kai Johanisi.”

⁶² Hēn de go fan ku ēn tata ku maun hakisi ēn ee un nē a kē fu de musu
kai di mii.

⁶³ Nöö hēn a mbei de dēen wan piki böutu sö, nöö hēn a sikifi nēen taa
di nē u di mii da Johanisi.

Hēn de taa: “Hmmm, di soni aki, a foombo.”

⁶⁴ Nöö a di juu dē seei, Sakaliasi buka jabi, tōngö fēen lusu, hēn a seti u
fan baka. Nöö di a si sö, hēn a gafa Gadu seei.

⁶⁵ Nöö hii dee sēmbē u di pisiwata naandē foombo te na soni. Nöö hēn
di woto dē ko paaja a hii Judea a dee kuun mindi naandē. ⁶⁶ Nöö di hii
sēmbē jei fa di soni pasa naandē, nöö hēn de ta pakisei a de hati taa: “Wē
unfa seei di mii naandē o dē?” Biga de si taa Masa Gadu dē ku ēn.

Aki Sakaliasi ta gafa Gadu.

⁶⁷ Nöö hēn di Akaa u Masa Gadu ko a Sakaliasi di tata u di mii liba, nöö
hēn a konda wan buka u Masa Gadu taa:

⁶⁸⁻⁶⁹ Gaantangi u Masa Gadu,

di Gadu fuu dee Isaëli sēmbē aki,

fu di a ko puu u dee sēmbē fēen a sitaafu.

Biga fa i si di wëndjē mujē mii o pai di mii dē,

nöö Gadu o da u wan taanga Heepima

a di lö fu di futuboi fēen de kai Dafiti.

⁷⁰ A o da u ēn leti kumafa a bi mbei dee fesiten tjabukama fēen bi paamusi
dee gaan sēmbē fuu gaanduwe kaa

⁷¹ taa hēn sa ko puu u a dee felantima fuu basu.

Nöö dee sēmbē dee an lobi u, nöö de an o feni u ta sitaafu möön.

⁷²⁻⁷⁵ Biga Gadu taa a o ta a' tjalihati da dee gaan sēmbē fuu
faa ta heepi de.

Nöö a ta mëni di buka di a bi mbei ku de nöömö.
 Biga a bi mbei wan buka ku u tata Abahamu
 te a djula dëen taa a o puu u dee bakamii fëen a dee felantima fuu basu
 fuu musu sa dini ën ta libi gbelingbelin kumafa a kë
 söndö fëëë fu tee u dëdë.

⁷⁶ Wë nöö, di mii u mi aki sö,
 de sa kai i Tjabukama u di möön hei Gadu a u liba.
 Biga joo waka a Masa fesi go fan ku lanti
 be de seeka hatiböö u de dëen.

⁷⁷ Joo taki da de taa
 de musu bia de libi be Masa Gadu heepi de,
 be an hoi di hogilibi u de a bëë möön.

⁷⁸⁻⁷⁹ Biga Masa Gadu a' tjalihati u libisëmbë.
 An kë u de ta dë a dungudungu da dëdë ta sitaafu.
 Hën mbei a tuwë di limbo fëen ko a goonliba
 kuma te sonu ta booko ta ko,
 fu de sa kumutu a dungu ko ta libi fiifi a di limbo u Gadu.
 Sö Sakaliasi fan te a kaba.

⁸⁰ Nöö hën di mii sai dë ta göö ta ko. Nöö fusutan fëen ta göö tu biga di
 Akaa u Gadu ta heepi ën.

Nöö hën a sai dë teefa a ko bigi tjika, hën a kumutu go ta libi a sabana
 dendu hën wanwan, teefa a dou di juu faa konda di Buka u Gadu da dee
 Isaëli sëmbë.

2

Aki Lukasi ta konda soni

u di pai u Masa Jesosi.

Mat. 1:18-25

¹ Wë nöö a di ten dë, di Gaan Könu u dee Loomë sëmbë de kai Këisë
 Aukesi bi ta tii, nöö hën a manda wan buka go a hii köndë ka a abi taki
 taa hii sëmbë musu go sikifi de në buta a lanti buku. Biga de ta konda
 sëmbë. ² Di konda aki, hën bi dë di fosu toon de o konda sëmbë. Nöö di juu
 dë, di gaama de kai Sileni bi dë gaama fu Silia Köndë.

³ Nöö hën hiniwan sëmbë nango a di kamian ka de bi pai hën avo fu de
 musu tei hën në sikifi a lanti buku. ⁴⁻⁵ Nöö söseei Josëfu fu di köndë de kai
 Nazalëti a di pisiwata fu Galilea dë hopo tu, hën ku ën kiija mujëë Malia
 di bi dë ku di bëë. Hën de go tee a di köndë de kai Betelehem a di pisiwata
 u Judea ala. Biga hën da di köndë fu dee gaan lö fu di fesiten könu de kai
 Dafiti, nöö Josëfu bi dë bakamii u Dafiti. Nöö hën de go fu de sikifi de në.

⁶ Wë nöö di de dou a Betelehem naandë, nöö ten u Malia kisi faa pai.
⁷ Nöö hën a pai wan womi mii. Hën da fosu mii fëen. Hën a dimboli ën
 a koosu, hën a kandi ën buta a wan kädë dendu ka sëmbë ta buta ahun
 da dee mbeti ta njan. Biga a mbeti wosu de bi buta de fu de duumi, fu di
 kamian an bi dë a di lantiwosu möön.

Aki dee basia u Gadu ko konda

da dee sikafuma taa sö de

pai Masa Jesosi.

⁸ Wë nöö sëmbë u di pisiwata naandë ta kiija di mbeti de ta kai sikafu.
 Nöö a di ndeti di de pai di mii dë seei, nöö wanlö womi bi dë a sabana ta
 luku sikafu fu soni an musu du de. ⁹ Hën de dë te wan pisi, nöö te u de

kë mëni hën wan basia u Masa Gadu Köndë bazia ko a de a di ndeti dë. Nöo hën kamian ko limbo gbegedee kuma didia, biga a Masa Gadu seei di limbo kumutu. Nöo fa di soni pasa dë, nöo dee womi ta luku sikafu dë tuu panta seei. De ko fëëë tee kuma de sa dëdë.

¹⁰ Ma di basia taki da de taa, “Nönö dee womi, wan fëëë sö e. Biga fa mi ko aki, nöo mi tja wan gaan bunu buka, piizii wan seei, ko da unu. Nöo di piizii an o dë fu wan kodo sëmbë, ma a o dë u hii sëmbë u goonliba. ¹¹ Biga mi ko taki da unu taa tide de pai di Heepima fuunu da unu awaa, di i si un bi ta jei soni fëën nöömö taa a o ko a goonliba. Hën de ta kai di Keesitu, di Paamusi Könu. Hën da di Masa fuunu. Nöo tide de pai ën a di köndë u Könu Dafiti de ta kai Betelehem.

¹² “Wë nöo mi o lei unu wan maaka e. Te un go nöo woon si wan mii dimbolidimboli a koosu pisi. De kandi ën buta a wan kädë dendu ka de ta da mbeti soni u njan. Nöo te un si sö, nöo hën di mii di dë e.”

¹³ Nöo hën wantewante dë, nöo hën wanlö oto basia u Gadu köndë ko gidjii ko mökisi ku di bi sai dë. Hën de ta gafa Gadu tee a bigi taa:

¹⁴ “Masa Gadu, u ku hii dee sëmbë fii Köndë ala tuu ta bai i në.

U ta gafa i o,

biga gaan fii ko a goonliba

da dee sëmbë Gadu ta wai ku de.”

Sö de ta bai ta taki. ¹⁵ Nöo di de konda di soni te de kaba, hën de toona go u de a Masa Gadu Köndë ka de bi kumutu.

Nöo di dee basia go, hën dee sëmbë fan ku deseei taa: “Wë womi, di buka Masa Gadu manda ko da u aki, nöo un boo go a Betelehem go luku di soni.”

¹⁶ Nöo de seeka hesihesi, hën de hopo go a Betelehem. Nöo hën de go si Malia ku Josëfu ku di mii tuu. Di mii dë kandikandi a wan kädë de ta da mbeti njanjan dendu.

¹⁷ Nöo di de si ën sö kaa, hën de go konda di woto u di mii da hii sëmbë leti kumafa di basia bi taki ën da de. ¹⁸ Nöo hii dee sëmbë dee jei di soni u di mii, nöo de tuu ko foondo te na soni, fu di buka dee sikafuma ko taki da de naandë.

¹⁹ Nöo hën Malia tei dee soni a bi jei u di mii ku dee soni dee bi pasa tuu hoi nën hati ta pakisei de nöömö.

²⁰ Nöo hën dee sikafuma bia toona go a di sabana baka. Nöo de ta gafa Masa Gaangadu ta bai ën në ta wai fu hii dee soni dee de bi jei ku dee de bi si ku de wojo. Biga de bi dë leti kumafa di basia bi taki da de.

²¹ Nöo hën de dë tee di mii abi aiti daka hën de koti ën buta di maaka kumafa di wëti u Masa Gadu bi dë. Hën de dëen në. De kai ën Jesosi leti kumafa di basia u Masa Gadu bi kai ën kaa bifö hën mama bi tei bëë fëën.

Aki de tja di mii go

a di wosu u Gadu.

²²⁻²⁴ Nöo hën Malia ku Josëfu sai dë te di juu dou fu Malia musu seeka puu di pai sundju. Nöo hën a tei tu piki pomba faa tja go tjuma da Masa Gaangadu a di Gaan Wosu fëën, kumafa Gadu bi da Mosesi di wëti. Nöo hën de hopo, hën de tei di mii, hën de tjëen go a Jerusalem go butëen a wan apaiti fasi da Gadu kumafa di wëti taki u wan fosupai womi mii, ufö Malia tjuma dee pomba puu di pai sundju awaa.

²⁵ Nöo di juu dë, wan womi bi ta dë a Jerusalem de ta kai Simion. A bi dë wan gaan bumbuu sëmbë ta libi kumafa Gadu kë ta hoi dee wëti fëën. Fa

a sai dē a ta luku Masa Gadu nōömō faa musu puu dee Isaëli sēmbē fēen a dee sitaafu u de, be de feni böö. Nōö di Akaa u Gadu dē ku di womi aki ta tjēen nēen leiki. ²⁶ Nōö di Akaa bi taki dēen kaa taa an o dēdē ufō a si di sēmbē de kai di Keesitu, di Paamusi Kōnu di Masa Gadu taa a o manda ko da de u heepi de.

²⁷ Nōö di juu di de ta tja di Mii ko, hēn di Akaa manda Simion faa go a di Wosu u Masa Gadu dendu. Hēn fa a go dou dē, hēn a si di mama ku di tata ta tja di mii ko, fu de seekēen kumafa di wēti u Masa Gadu taki. ²⁸ Hēn di a si de, hēn a tei di mii puu a de maun. Hēn a gafa Gadu, taa:

²⁹⁻³⁰ “Ke, Masa, awaa mi sa dēdē waiwai.

Mi hati ko kötō.

Biga mi seei wojo si di Heepima

kumafa i bi paamusi mi.

³¹⁻³² I mandēen ko da u dee Isaëli sēmbē faa heepi u ku hii dee oto sēmbē u goonliba tuu.

A o puu u a di sē u dungu buta ko a di sē u limbo,

nōö a o lei u di bunu pasi fuu waka.

Nōö fēen hedi sēmbē o bai u Isaëli sēmbē nē taa:

‘Di mii u Isaëli Kōndē hēn heepi hii sēmbē u goonliba.’ ”

Sō Simion fan te a kaba.

³³ Nōö fa a fan dē, nōö a toobi Josēfu ku di mama u di mii. A foombo de seei.

³⁴⁻³⁵ Hēn Simion begi Gadu da de te a kaba. Hēn a taki da Malia, di mama u di mii, taa: “Di mii i si aki sō, a o mbei sōmēni u dee Isaëli sēmbē aki booko saka e. Nōö sōseei a o mbei sōmēni u de ko hei tu. Nōö a o puu sōmēni sēmbē gogo a döö, be de si dee pakisei u libisēmbē dee dē a de hati awaa. Biga a ko a u kuma wan maaka di Gadu da u. Di soni de an si wan daka, hēn de o ta si nēen. Di soni de an bi jei wan daka, hēn de o ta jei nēen. Fēen mbei na hii sēmbē o lobi ēn. De o ta kosi ēn. Nōö sōseei tu, wan daka ta ko, nōö di soni di o pasa ku di mii aki o hogi da i kuma de suti i ku ufangi a i hati. Sō a o hogi da i tjika.”

³⁶⁻³⁷ Nōö di juu dē, wan m’ma bi sai naandē tu di Masa Gadu ta fan nēen liba. Hēn de ta kai Hana. Wan tata de kai Fanuēli hēn pai ēn nōö gaan lö fēen dē Asē. Nōö a bi dē wan gaandi mujēē kaa. Fa a sai dē, a bi libi sēbēn jaa ku di fosu manu fēen di a bi tei nēen njōnku ten, nōö hēn di womi dēdē. Nōö hēn a dē a ganda te a dou aیتیتنی-ku-fō jaa sōndō manu. Nōö a ta dē a di Wosu u Masa Gadu nōömō, an ta kumutu dē möönsō. A sai dē ta begi Gadu ta hopo ēn nē ndeti ku didia te so juu an ta njan seei.

³⁸ Nōö a di juu Simion ta fan dē, hēn di mujēē aki seei ko dou tu, hēn di a si di mii nōö hēn a da Gadu tangi. Nōö hēn a sai dē ta konda soni u di mii da hii dee sēmbē u Jerusalem dee bi ta mēni Masa Gadu faa manda di Heepima ko u ko puu de a sitaafu.

³⁹ Nōö hēn Malia ku Josēfu seeka hii soni kumafa di wēti u Masa Gadu taki te de kaba, nōö hēn de toona go u de a de kōndē, a Nazalēti a di pisiwata u Galilea.

⁴⁰ Nōö hēn di mii sai dē ta göö ta ko. A dē seei gaagaa. Möönmöön a ta a’ fusutan u dee soni u Masa Gadu ku libisēmbē tuu. Nōö Masa Gadu seei ta dē ku ēn tu ta tjēen a bunu liba.

Aki Jesosi bi fika a di

Gaan Wosu u Gadu dendu.

41 Wë nõõ dee gaan sëmbë fëen bi guwenti fu go a Jelusalen hiniwan jaa u de go njan di gaan piizii de ta kai Pasika. 42 Nõõ hën di Jesosi abi tuwalufu jaa, nõõ hën de ku ën go a Jelusalen a di piizii.

43 Nõõ di dee piizii daka pasa kaa, nõõ hën de toona nango a wosu baka. Ma nõõ di juu dë Jesosi bi fika a Jelusalen, ma dee sëmbë fëen an bi sabi taa sô a fika ala. 44 Biga de bi ninga taa sonte a waka ku dee oto sëmbë u de dee bi go a di piizii. Fëen hedi de waka wan hii daka te ndeti bifö de ko mëni u de suku ën. Hën de suku ën a dee famii u de ku dee mati u de dendu tefa de wei.

45 Hën di de an si di mii, nõõ hën de toona go a Jelusalen baka go suku ën. 46 Nõõ a di u dii daka dendu u di de ta suku ën ufö de go si ën a di Wosu u Masa Gadu dendu sindosindo a dee mësitë mindi. A ta haika fa de ta lei sëmbë soni u Masa Gadu, nõõ a ta hakisi de soni tu, de ta konda dëen. 47 Nõõ hii dee sëmbë dee ta jei di fan u di mii, nõõ a ta foondo de te na soni. Biga de an sabi unfa a waka a abi sô wan bumbuu fusutan te a ta piki dee sëmbë dee ta fan ku ën dë kuma na piki mii a dë. 48 Nõõ sôseei di soni toobi Josëfu ku Malia tu tee de foondo.

Nõõ di de go si di mii, nõõ hën hën mama hakisi ën taa: “Ma di mii aki o, andi mbei i du sô ku u? Tide mbei dii daka di mi ku i tata ta booko hedi ta suku i.”

49 Hën a toona hakisi de taa: “Wë andi mbei un ta suku mi sô? Wan sabi taa mi dë aki a mi Tata wosu nõ?” 50 Ma fa di mii fan dë, hën tata ku hën mama an bi saandi a kë taki da de. De an fusutëen seei.

51 Nõõ hën de tei ën nõõ hën de toona go u de a Nazalëti baka. Nõõ hën Jesosi toona sakëen seei a dee gaan sëmbë fëen basu. Ma hën mama tei hii dee soni u di mii buta nëen hati dendu ta pakisei nõömö.

52 Nõõ hën di mii sai dë ta göö ta ko. Nõõ möönmöön a ta a’ fusutan u soni, nõõ Masa Gadu ku libisëmbë tuu lobi ën.

3

Aki Lukasii ta konda dee soni

u Johanisi.

Mat. 3:1-12; Maik. 1:1-8; Joh. 1:19-28

1 Wë nõõ a di teni-a-feifi jaa u di tii u di Gaan Könu de kai Këisë Tibelia, nëen Johanisi seti di wooko fëen. Nõõ a di ten dë sëmëni tiima bi dë a di Gaan Könu dë basu. Biga Gaama Pontuisi Pilati bi ta tii di köndë de kai Judea. Könu Helodi bi ta tii di köndë de kai Galilea. Nõõ di baaa fëen de kai Filipi bi ta tii de tu köndë de kai Idumea ku Takonitisi. Nõõ Gaama Lisamiasi bi ta tii di köndë de kai Abilene. 2 Nõõ a di ten dë, Aniansi ku Kajafasi bi dë dee Kaba Hei Begima u dee Dju sëmbë.

Nõõ hën Masa Gadu kai di mii u Sakaliasi de kai Johanisi ka a dë a sabana dendu ala. 3 Nõõ hën a hopo ta waka ta lontu a hii dee köndë a di pisiwata u di lio de kai Joodan, ta konda da sëmbë taa de musu bia de libi ko dopu, be Masa Gadu an hoi dee hogilibi u de a bëë möön. 4 Nõõ fa a ta du dë, a kai ku di soni di fesiten tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi a di Buku u Gadu taa:

Wan sëmbë ta bai a di sabana taa:

“Un mbei di pasi da Masa ooo,

be a ko dë tololoo.

5 Hii dee hei liba ku dee kuun,
te dou ku dee sakasaka kamian tuu
musu ko dë palalaa.

Nöö dee bendibendi u di pasi musu ko dë tololoo.

Söseei dee baaku dee dë a di pasi,
de musu tapa de tuu ko buta palalaa.

⁶ Nöö te a dë sô kaa,
nöö hii sëmbë o si di heepi di Masa Gaangadu abi awaa.”

⁷ Nöö fa Johanisi ta bai dë, nöö wanlô gaan hia sëmbë ta ko nëen faa dopu de.

Hën a taki da de taa: “Unu takuhatima kuma sindeki, un ko tei dopu nō? Ambë taki da unu taa un sa kumutu a di hatiboonu u Gadu ᵘsöndö un bia unu libi.” ⁸ Un musu libi bunu e, be hii sëmbë si taa libi fuunu tooka. Wan musu sai dë ta taki taa fu di di gaan avo fuunu de kai Abahamu ku Masa Gadu bi dë gaan mati, nöö Gadu an o sitaafu unu e! Nönö, wan mëni sô. Biga ee Gadu kè, a sa mbei dee sitonu aki bia ko böngö u Abahamu ᵘa unu kamian. ⁹ Biga luku, de seti koti dee pau lutu kaa. Nöö ee wan pau sai dë an ta pai bambuu njanjan, nöö de o faa ën puu koti tuwë a faja tjuma kaba a sösö.” Sô Johanisi ta bai.

¹⁰ Nöö hën de hakisi ën taa: “Wë nöö andi u musu du möön?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Ee wan sëmbë i abi tu hëmpi, nöö i musu tei wan nöö i da di sëmbë di na abi. Söseei ee wan sëmbë i abi njanjan, nöö i musu da di sëmbë di na abi.”

¹² Nöö a baka fëen, nöö hën dee pii-lanti-mönima ko nëen tu faa musu dopu de. Hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, andi u musu du möön?”

¹³ Nöö hën a taki da de taa: “Un haika e. Te un ta pii möni, nöö wan musu hakisi möön hia möön leki fa lanti buta.”

¹⁴ Nöö hën dee sodati ko nëen tu, hën de hakisi ën taa: “Wë andi uu musu du?”

Nöö hën a taki da de taa: “Wan musu suku toobi ku sëmbë ta musu de ta tei möni a de e. Söseei wan musu mindi soni da sëmbë tu fii tja de go a kuutu fu möni hedi. Ma un musu dë tifiهدي ku di möni un ta kisi a lanti.”

¹⁵ Nöö fa dee sëmbë ta jei di fan u Johanisi dë, hën de pakisei taa: “Wë ambë da di sëmbë naandë, maingë? A sa kè di Keesitu, di Paamusi Könu di Masa Gadu bi taa a o manda ko da u a goonliba aki nō?” Biga de bi kè fu di Paamusi Könu musu ko.

¹⁶ Fëen hedi Johanisi piki de taa: “Nönö, dee sëmbë, nëen disi e. Ma hebi kuma ën. Ma di Sëmbë dë hën ta ko nöömö. Fa mi dë aki, ma hei tjika u mi lusu di susu fëen puu nëen futu seei. Biga mii ko u mi dopu sëmbë ku wata nöö, ma nöö te hën a ko nöö a o dopu unu ku di Akaa u Masa Gadu, ku faja. ᵘBiga di Akaa o limbo unu hati puu dee hogilibi dee bi dë a unu, kuma te faja ta tjuma goon puu dee soni fika di goon doti.” ¹⁷ Nöö fa di Sëmbë o ko dë, nöö a dë kabakaba kèëë faa seeka di njanjan fëen. Dee bambuu njanjan a o tei tjubi a gaan suwa, ma dee poipoi wan a o tuwë a di faja di an sa tapa a mundu möönsö, be de tjuma kaba a sösö.”

¹⁸ Nöö sô Johanisi ta wasiköi dee sëmbë nöömö ta konda di Bunu Buka u Masa Gadu da de.

¹⁹ Ma Johanisi bi gandji da Könu Helodi tu fu di di könu bi tei hënseei baa mujëë, ufö a du sëmëni oto hogi tu. ²⁰ Nöö hën di Könu hopo hën a go du wan möön gaan hogi eti. A kisi Johanisi söötö a dunguwosu.

Di pisi aki ta konda fa Masa Jesosi ko dopu.

Mat. 3:13-17; Maik. 1:9-11

²¹ Ma bifö de söötö Johanisi a dunguwosu, nöö sëmëni hia sëmbë bi ta ko nëen faa dopu de. Nöö Masa Jesosi seei bi kisi dopu nëen tu. Nöö fa a bi dë a di dopu, nöö a ta begi. Tee wan pisi, hën di mundu jabi waaa sô

nëen liba. ²² Hën di Akaa u Masa Gadu saka ko kuma wan pomba ko tan nëen liba, nöö hën wan tōngö piki a liba ala taa: “I da mi lobi Womi Mii. Libi fii ta kai ku mi te.” Sö wan soni pasa a di dopu u Jesosi e.

Aki Lukasi kai dee gaan lö

u Josëfu da u.

Mat. 1:1-17

²³ Nöö Jesosi bi abi diiteni jaa di a seti lei sëmbë. Nöö hiniwanten de bi ta luku ën kuma wan mii u Josëfu.

Nöö Josëfu, hën da di mii u Eli.

²⁴ Nöö Eli, hën da di mii u Mataati.

Nöö Mataati, hën da di mii u Leifi.

Nöö Leifi, hën da di mii u Mëtji.

Nöö Mëtji, hën da di mii u Janai.

Nöö Janai, hën da di mii u Josëfu.

²⁵ Nöö Josëfu, hën da di mii u Matatiasi.

Nöö Matatiasi, hën da di mii u Amosi.

Nöö Amosi, hën da di mii u Naum.

Nöö Naum, hën da di mii u Esili.

Nöö Esili, hën da di mii u Nagai.

²⁶ Nöö Nagai, hën da di mii u Maati.

Nöö Maati, hën da di mii u Matatiasi.

Nöö Matatiasi, hën da di mii u Semei.

Nöö Semei, hën da di mii u Joseki.

Nöö Joseki, hën da di mii u Joda.

²⁷ Nöö Joda, hën da di mii u Joanan.

Nöö Joanan, hën da di mii u Lesa.

Nöö Lesa, hën da di mii u Zebabeli.

Nöö Zebabeli, hën da di mii u Seatiëli.

Nöö Seatiëli, hën da di mii u Neli.

²⁸ Nöö Neli, hën da di mii u Mëtji.

Nöö Mëtji, hën da di mii u Adi.

Nöö Adi, hën da di mii u Kosan.

Nöö Kosan, hën da di mii u Elimadon.

Nöö Elimadon, hën da di mii u Eli.

²⁹ Nöö Eli, hën da di mii u Josua.

Nöö Josua, hën da di mii u Eleise.

Nöö Eleise, hën da di mii u Jolim.

Nöö Jolim, hën da di mii u Mataati.

Nöö Mataati, hën da di mii u Leifi.

³⁰ Nöö Leifi, hën da di mii u Simion.

Nöö Simion, hën da di mii u Juda.

Nöö Juda, hën da di mii u Josëfu.

Nöö Josëfu, hën da di mii u Jonam.

Nöö Jonam, hën da di mii u Eliakim.

³¹ Nöö Eliakim, hën da di mii u Mëlia.

Nöö Mëlia, hën da di mii u Mëna.

Nöö Mëna, hën da di mii u Mataata.

Nöö Mataata, hën da di mii u Naatan.

Nöö Naatan, hën da di mii u Dafiti.

³² Nöö Dafiti, hën da di mii u Isai.

Nöö Isai, hën da di mii u Obëti.

Nöö Obëti, hën da di mii u Boasi.

Nöö Boasi, hën da di mii u Salima.
 Nöö Salima, hën da di mii u Nakison.
³³Nöö Nakison, hën da di mii u Aminada.
 Nöö Aminada, hën da di mii u Adimin.
 Nöö Adimin, hën da di mii u Alini.
 Nöö Alini, hën da di mii u Esilon.
 Nöö Esilon, hën da di mii u Pëlëzi.
 Nöö Pëlëzi, hën da di mii u Juda.
³⁴Nöö Juda, hën da di mii u Jakopu.
 Nöö Jakopu, hën da di mii u Isaki.
 Nöö Isaki, hën da di mii u Abahamu.
 Nöö Abahamu, hën da di mii u Teela.
 Nöö Teela, hën da di mii u Naako.
³⁵Nöö Naako, hën da di mii u Seluku.
 Nöö Seluku, hën da di mii u Leu.
 Nöö Leu, hën da di mii u Pëlëki.
 Nöö Pëlëki, hën da di mii u Ebeli.
 Nöö Ebeli, hën da di mii u Sela.
³⁶Nöö Sela, hën da di mii u Kainan.
 Nöö Kainan, hën da di mii u Apakasa.
 Nöö Apakasa, hën da di mii u Semi.
 Nöö Semi, hën da di mii u Noa.
 Nöö Noa, hën da di mii u Lamëki.
³⁷Nöö Lamëki, hën da di mii u Metusela.
 Nöö Metusela, hën da di mii u Enöku.
 Nöö Enöku, hën da di mii u Jeleti.
 Nöö Jeleti, hën da di mii u Mahalali.
 Nöö Mahalali, hën da di mii u Kainan.
³⁸Nöö Kainan, hën da di mii u Enösi.
 Nöö Enösi, hën da di mii u Seti.
 Nöö Seti, hën da di mii u Adam.
 Nöö Adam, hën da di mii u Masa Gadu.
 „Dati wan taki Masa Gadu seepi bi mbei ën ku ën seei maun.”

4

Di pisi aki ta lei u kumafa di didibi pooba Masa Jesosi.

Mat. 4:1-11; Maik. 1:12-13

¹ Nöö di Masa Jesosi kumutu a Joodan Lio ka Johanisi bi dopu ën dë, nöö di Akaa u Masa Gadu bi dë nëën liba, hën a tei ën tja go a sabana dendu.
² Nöö ala di didibi go poobëen luku ee a o piki ën buka a soni. Hën Masa Jesosi tan föteni daka ku föteni ndeti a di sabana dë söndö njan, nöö hën hangi ko kisi ën.

³ Nöö hën di didibi taki dëen taa: “Luku, di i dë di Mii u Gadu kaa, nöö i fan ku di sitonu aki be a bia ko bëë da i, fii feni soni u njan.”

⁴ Ma Masa Jesosi piki ën taa: “Nönö e. Biga di Buku u Gadu taa: ‘Na njanjan wanwan ta hoi sëmbë a libi.’ ”

⁵⁻⁷ Nöö hën di didibi tjëen go a wan hei kamian, hën a lei ën kölö sö hii dee köndë tuu fu goonliba aki. Hën a taki dëen taa: “Luku, hii dee soni aki tuu dë u mi. Gadu da mi de, nöö ee mi kë da sëmbë, nöö mi sa da. Nöö de tuu mi sa da i ku di kaakiti u de ku hii dee gudu u de tuu, be i dë takima u de ta njan di bunu ku di waiti u de. Ma i musu tjökö kini a goon a mi fesi begi mi ufö.”

⁸ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Nönö e, biga a dë a Masa Gadu Buku taa: ‘Masa Gadu wanwan tö i musu ta begi. Hën wanwan nöö i musu ta dini, biga hën nöö da i Masa.’ ”

⁹ Nöö a baka u di dë, hën di didibi tjëen go a Jelusalen, tee a di Gaan Wosu u Masa Gadu liba a di tölu hedi ala. Hën a taki dëen taa: “Di i dë di Mii u Gadu, nöö hiti i seei puu aki tuwë go a goon, nöö soni an o du i. ¹⁰ Biga a dë a Gadu Buku taa: ‘Masa Gadu o manda dee basia fëen ko heepi i fu soni an musu du i. ¹¹ De o tja i a maun fu ja musu naki futu a sitonu.’ ”

¹² Hën Masa Jesosi toona piki ën taa: “Ma a dë a di Buku tu taa: ‘Ja musu pooba Masa Gadu e, biga hën da i Gadu.’ ”

¹³ Nöö sö di didibi pooba Masa Jesosi a hii soni te a wei, an sa wini ën möönsö. Nöö a baka fëen hën a disëen dë, hën a go fëen ufö.

Aki Masa Jesosi seti wooko a

di pisiwata u Galilea.

Mat. 4:12-17, 13:53-58; Maik. 1:14-15, 6:1-6

¹⁴ Nöö a baka fëen, hën Masa Jesosi toona ko a di pisiwata u Galilea. Nöö di kaakiti u di Akaa u Gadu bi dë ku ën te në fëen bai a hii di kamian. ¹⁵ Nöö a nango ta lei de di oto u Masa Gadu a dee keikiwosu u de, nöö hii sëmbë ta gafëen taa a sabi soni.

¹⁶ Nöö hën a sai dë te wan pisi hën a toona ko a Nazalëti ka de bi kiijëen. Nöö hën a dë tefa saba daka dou, hën a go a di keikiwosu kumafa a bi guwenti. Hën a hopo taanpu faa lesi Gadu Wöutu da de. ¹⁷ Hën wan u dee tiima u di keiki tei di pampia di di fesiten tjabukama u Masa Gadu de kai Jesaaja bi sikifi, hën a tëndëen dëen. Hën a jabi ën te a dou a wan kamian ka a de sikifisikifi taa:

¹⁸⁻¹⁹ Di Akaa u Masa Gadu dë a mi liba.

Masa Gadu tei mi fu mi konda di Bunu Buka fëen da dee pootima ku dee möfina sëmbë.

A tei mi u mi konda da dee sëmbë dee dë taitai, taa mi sa puu de a di fuka de sai dë fu de ko feni böö.

A tei mi u mi konda da dee bookowojoma

taa dee wojo u de sa ko bunu fu de ko si soni baka.

A tei mi u mi konda da dee sëmbë dee ta dë a sitaafu ta kaba a sösö taa de sa kumutu a di sitaafu dë basu.

A tei mi u mi konda da hii sëmbë tuu taa di juu dou awaa fu Masa Gadu limbo fesi da libisëmbë.

²⁰ Nöö di Masa Jesosi kaba u lesi di pampia hën a tapëen, hën a toona tëndëen da di tiima baka. Nöö hën a go bazia sindo. Nöö hii dee sëmbë dë a di keikiwosu tuu ko ta luku ën diin.

²¹ Nöö hën a taki da de taa: “Wë di pisi u di Buku di i si u lesi aki, nöö di Sëmbë di Gadu taa a o manda ko dë nöö hën wë disi e.”

²² Nöö di a fan sö te a kaba nöö di fan fëen suti da dee sëmbë tee a foombo de. Ma tökuseei de an gafëen kaba. Biga so u de toona kosi ën taa: “Wë ambë da di sëmbë di ta fan di fan naandë? Na di mii u Josëfu nö?”

²³ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Aai, a bunu. Un sa koti wödu da mi kumafa un kë e. Un sa taki da mi taa: ‘Data o, heepi i seei. Biga un bi jei dee soni i bi ta du a Kapenaumi, nöö di i ko a i seei köndë aki nöö be i heepi dee sëmbë fi tu, boo si.’ ”

²⁴ “Ma un haika e, mi o taki wan soni da unu. Wan tjabukama u Gadu an ta a’ në nëen seei köndë e. ²⁵ Biga luku di tjabukama de kai Elia. Di

ten a bi dë, nöö sö de an bi tei ën u soni tu. A bi tapa di tjuba hii dii jaa ku sikisi liba longi nëen köndë Isaëli aki. Tjuba seei an bi kai möönsö, nöö hën wan gaan hangi ko. Nöö Isaëli köndë bi abi sômëni mujëe di manu u de bi dëdë disa de. ²⁶ Ma tókuseei ɿfu di dee sëmbë fëen seei köndë an bi biibi ën tjika, hën mbei Gadu puu ën manda go tee a wan oto köndë de kai Salepita te a di pisiwata u Sidon Köndë ala go ta heepi wan oto köndë mujëe di hën manu bi dëdë disa.

²⁷ “Nöö söseei a di tjabukama de ta kai Elisa ten, Isaëli köndë aki bi abi hia sikitjinama, ma Elisa an bi kula na wan kodo u de ɿfu di de an biibi ën tjika. Ma wan oto sëmbë de kai Naaman kumutu te a wan oto köndë de kai Silia nöö hën a feni kula.”

Nöö sö Masa Jesosi fan ku dee sëmbë te a kaba.

²⁸ Nöö dee sëmbë dee bi dë a di keikiwosu dendu, di de ko jei fa Masa Jesosi fan, nöö hën hati u de ko boonu tee na sipootu. ɿBiga de sabi taa de a ta taki. ²⁹ Hën de hopo vu hën de kisi ën hai tja go a döö. Hën de tjëen go a di kuun buka fu de tuusi ën tuwë go a goon. Biga di köndë bi dë a wan kuun liba. ³⁰ Ma te u de kë si, hën a pasa a de mindi dë go fëen.

Aki Masa Jesosi jaka wan gadu puu a wan sëmbë liba.

Maik. 1:21-28

³¹ A baka u di dë, nöö hën Masa Jesosi toona go a Kapenaumi, a di pisiwata u Galilea dë seei. Nöö hën a dë tefa di saba dou, hën a go a keiki go ta lei sëmbë. ³² Nöö fa a ta lei de dë, nöö a foombo de seei. Biga te a ta fan, i ta si taa hën abi di taki.

³³ Nöö fa de dë a keiki naandë nöö wan oto sëmbë bi ko dë tu. A bi dë ku wan gadu nëen hedi. Nöö di a si Masa Jesosi, hën a bai kai olo taa: ³⁴ “Disa u ooo, disa u, Jesosi u Nazalëti. Andi tja i ko aki? I ko fii ko kii u wante nö? Mi sabi i. Ju da di Sëmbë u Masa Gadu seei apaiti.”

³⁵ Ma hën Masa Jesosi gandji dëen taa: “Kabuka dë! Andi joo feni taki? Kumutu a di sëmbë dë liba e!” Nöö hën di gadu hiti di sëmbë tuwë a goon a dee oto sëmbë fesi dë, ma an du ën soni. Nöö hën a kumutu disëen go.

³⁶ Hën dee sëmbë tuu ko fëëe teee de taki ku deseei taa: “Maingë, andi u ta si aki! Dee soni a ta lei dë, andi seei da de? Biga ku di makiti ku di taanga fëen a puu di gadu a di sëmbë liba. Fa a fan dë, wante di soni disa di sëmbë.” ³⁷ Nöö hën oto fëen paaja a hii di köndë naandë.

Aki Masa Jesosi kula di mai u Simon ku wanlö oto sëmbë möön.

Mat. 8:14-17; Maik. 1:29-39

³⁸ Nöö hën Masa Jesosi kumutu a keiki, hën a go a di wosu u di womi de kai Simon. Hën a go si Simon mai sikisiki naandë. Wan taanga fëbë kisi ën. Nöö hën de begi Masa Jesosi faa kulëen da de.

³⁹ Nöö hën a bendi go a di mujëe liba hën a gandji da di fëbë. Nöö hën wantewante dë, hën di fëbë pasa di mujëe, hën a hopo go seeka soni da de de njan.

⁴⁰ Hën de sai dë tefa sapate buka, sonu nango. Nöö hën dee sëmbë u di köndë naandë tja wanlö hia sikima pepei wan ko a Masa Jesosi, nöö hën a buta maun a de kula de tuu ko bunu. ⁴¹ Nöö söseei a puu hia soni a sëmbë liba tu, dee ta kisi sëmbë a hedi. De ta bai taa: “Ju da di Womi Mii u Masa Gadu,” nöö a ta gandji da de taa: “Un kabuka dë! Wan fan dë möön e.” Biga de tuu bi sabi ën tuutuu taa hën da di Keesitu, di Paamusi Könu.

⁴² Hën di dobooko fëen, mamate biten, hën Masa Jesosi hopo go a döö, hën a go dë a wan kamian hën wanwan. Nöö hën dee hia sëmbë go ta suku

ën teefa de go si ën naandë. Hën de begi ën taa gaantangi, be a tan ku de naandë. An musu go disa de.

⁴³ Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Wë ma mi musu fu go a dee oto köndë tu u mi konda di Bunu Buka u Masa Gadu da de, be de jei kumafa a ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki. Biga fu di soni dë hedi mbei a manda mi ko a goonliba aki.”

⁴⁴ Nöö hën a ta waka a hii dee köndëköndë u dee Dju tuu ta konda di Bunu Buka u Gadu da de a dee keiki u de.

5

Aki dee fosu bakama ko ta waka a Masa Jesosi baka.

Mat. 4:18-22; Maik. 1:16-20

¹ Wan daka hën Masa Jesosi bi dë a di ze de ta kai Genesalëti bandja, nöö hën sëmëni sëmbë ta ko nëen fu de jei Masa Gadu oto. De ko hila tee kamian an dë faa taanpu möön. ² Nöö hën a si tu boto a lampeesi dë. Wanlô sëmbë bi kumutu a hëndi ko ta wasi dee nëti u de. ³ Nöö hën a go subi a di boto u di womi de ta kai Simon. „Hën seei da Petuisi.” Hën a taa be a tuusi di boto go a wata abiti sô. Nöö hën a sindo a di boto ta lei dee sëmbë dee dë a tela liba ala.

⁴ Nöö di a kaba u lei de, nöö hën a taki da Simon taa: “Womi, tuusi di boto go a mindiwata, nöö un tuwë dee nëti fuunu be un kisi fisi.”

⁵ Nöö hën Simon piki taa: “Wë Mësitë o, hii di ndeti u ta dëdë ta tuwë nëti te u wei, wa kisi na wan wojo soni. Ma töku di i taki sô, nöö u sa tuwë luku.”

⁶ Nöö hën de tuwë dee nëti a wata, hën de kisi fisi teee a fika piki sô nëti u de bi tënë. ⁷ Nöö hën de bai kai dee oto sëmbë a di oto boto ala, dee ku de ta wooko makandi, u de ko heepi de hai dee fisi. Nöö hën de ko a de, hën de ta kisi dee hia fisi ta buta a dë tu boto teee a fika piki sô möön nöö de tu boto tuu bi singi.

⁸ Nöö di Simon Petuisi si sô, hën a tuwëen seei a goon a Masa Jesosi fesi. Hën a taa: “Masa, kumutu a mi aki e! Biga mi dë wan hogilibi sëmbë. „Ma bumbuu tjika fii ko a mi bandja.”

⁹ Di soni mbei a taki sô. Fa de kisi dee hia fisi di wan pasi dë, nöö a foombo ën te a ko fëëë, hën ku dee oto sëmbë dee ku ën sai naandë. ¹⁰ Nöö Johanisi ku Jakobosi, de da dee sëmbë dee ta wooko ku Simon makandi. De dë mii u wan tata de ta kai Zebedeosi. Nöö di soni foondo de tu.

Hën Masa Jesosi taki da Simon taa: “Na fëëë, womi. I bi ta kisi fisi, ma fa u dë aki mi o mbei i ko ta kisi libisëmbë „ta tja ko u de musu sabi mi.”

¹¹ Hën de tja dee boto u de go buta, hën de disa hii soni u de dë, hën de go ta waka a Masa Jesosi baka.

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë di bi siki tjina siki.

Mat. 8:1-4; Maik. 1:40-45

¹² Wë nöö a baka u di dë, nöö hën Masa Jesosi go a wan köndë. Nöö wan sëmbë bi sai naandë, sinkii fëen lai ku tjinasiki. Nöö di a si Masa Jesosi, hën a kai ku fesi a goon begi ën taa: “Masa, ee i kë nöö i sa kula di tjinasiki u mi da mi.”

¹³ Nöö hën Masa Jesosi tëndë maun nama nëen, hën a taa: “Wë mi kë. Ko bunu e!” Nöö hën wante dë, di sëmbë ko bunu kaa.

¹⁴ Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa an musu konda da na wan sëmbë, ma be a go a di begima „a Masa Gaangadu Wosu dë” be a si taa a ko bunu. Nöö be a tja paima go da Gadu kumafa di wëti taki. Biga da sô Gadu bi

taki da di fesiten hedima u dee Dju de kai Mosesi taa sö sëmbë musu du te de ko bunu u di lö siki dë, fu hii sëmbë sabi taa i ko bunu tuu.

¹⁵ Ma hii fa a bai ën dë seei, ma tökuseei soni u Masa Jesosi paaja a hii di kamian dë. Nöo hii sëmbë ta ko nëen gidjii u de jei dee soni a ta taki, söseei faa heepi de a dee siki u de tu. ¹⁶ Ma Masa Jesosi lobi u nango a sabana dendu go begi hën wanwan.

Aki Masa Jesosi kula

wan lan sëmbë.

Mat. 9:1-8; Maik. 2:1-12

¹⁷ Wë nöo wan oto daka möön hën Masa Jesosi ta lei sëmbë „a wan wosu dendu„. Nöo wanlö sëmbë u di keiki paatëi de kai Falisei ku dee Sabima u dee Djuwëti seei dë sindosindo naandë tu. De bi kumutu a hii dee köndëköndë u Galilea ku Judea, te dou ku Jelusalen. Nöo di juu dë, di kaakiti u Gadu bi dë a Masa Jesosi faa kula dee sikima.

¹⁸ Te wan pisi hën wanlö womi ko dou ku wan lan sëmbë a wan kama liba ko suku heepi a Masa Jesosi. ¹⁹ Hën di de ko dou a di wosu ka Masa Jesosi dë, nöo sëmbë sai dë teee a hia. De an sa feni kamian seei u de tja di sëmbë go dou a Masa Jesosi. Nöo hën de subi go a di wosu liba, „biga dee wosu liba u di köndë bi dë palalaa sö„. Nöo hën de go booko di wosu a liba ala. Nöo hën de saka di womi a di kama go a dee hia sëmbë dendu dë, go buta a Masa Jesosi fesi.

²⁰ Nöo hën di Masa Jesosi si fa dee sëmbë biibi tjika, hën a taki da di sikima taa: “Womi, wë Masa Gadu puu i a bëë e. An ta mëni dee hogi i bi du möön.”

²¹ Nöo di dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti jei fa Masa Jesosi taki, nöo hën de ta kuutu ën a de hati taa: “Huun? Unfa wan libisëmbë sa fan sö? Ambë da di sëmbë naandë di ta hoi Gadu a sipootu sö? Ambë tjika u puu sëmbë a Gadu bëë boiti hënseei nöö?”

²²⁻²³ Wë nöo Masa Jesosi sabi di pakisei de abi, nöo hën a piki de taa: “Dee sëmbë, andi mbei un musu ta pakisei dee soni dë u du? Andi seei mi musu du fuun sabi taa mi abi taki a di goonliba aki? Ee mi taa Gadu puu di sëmbë nëen bëë, ee nasö mi taki dëen taa be a hopo waka go nëen wosu, undi u de mi musu du fuun sabi taa mi abi taki a goonliba? ²⁴ Ma nöo un luku e, mi o lei unu taa Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, na fan nöo mi sa fan, ma mi abi makiti tuú a goonliba aki fu mi sa puu sëmbë a Gadu bëë.”

Nöo hën a bia fan ku di sikima taa: “Mi taki e, hopo, nöo i tei di kama fii nöo i waka go fii a wosu.”

²⁵ Hën wante dë, hën di sëmbë hopo a hii dee sëmbë tuu fesi. Hën a tei hën kama hën a ta waka ta gafa Masa Gaangadu nango nëen wosu.

²⁶ Nöo hii sëmbë ko foondo. A bigi da de te na soni, hën de taa: “Aai, dee sëmbë, Masa Gaangadu bigi e. A bumbuu. U si foombo soni tide.”

Aki Masa Jesosi kai Leifi faa ko dë bakama fëën.

Mat. 9:9-13; Maik. 2:13-17

²⁷ A baka u di dë, hën Masa Jesosi go si wan sëmbë de kai Leifi sindosindo nëen kantoo ka a ta pii lanti möni, nöo hën a kai ën faa ko dë bakama fëën. ²⁸ Hën di womi hopo disa hii soni fëën dë, hën a waka go a Masa Jesosi baka.

²⁹ Nöo hën de dë te wan daka, nöo hën Leifi mbei wan gaan piizii nëen wosu da Masa Jesosi. Nöo sömëni u dee sëmbë dee ta pii lanti möni ku

sömëni oto sëmbë bi dë a di piizii ta njan ku de tu. ³⁰ Te wan pisi hën dee Faliseima, ku dee Sabima u Wëti dee ta nama ku dee Faliseima, ko si Masa Jesosi ku dee lö sëmbë dë sindosindo ta njan makandi, hën hati u de boonu. Hën de hakisi dee bakama u Masa Jesosi taa ee faandi mbei de ta njan ta bebe ku dee sëmbë dee ta pii lanti möni dë ku dee oto takulibi sëmbë u di köndë? „Biga bumbuu sëmbë an bi musu ta hulu dee lö sëmbë dë.”

³¹ Hën Masa Jesosi koti wan nöngö da de taa: “Ee wan sëmbë ja siki, nöö ja abi data fanöudu. ³² Nöö un haika e. Ma ko aki fu bumbuu sëmbë hedi e, ma u dee takulibi sëmbë hedi, u mi kai de u de bia de libi ko a Masa Gadu.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni u

di njunjun lei ku di awoo lei

da de.

Mat. 9:14-17; Maik. 2:18-22

³³ Nöö hën dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti toona hakisi ën taa: “Wë Mësitë o, andi mbei dee bakama fii an ta disa u njan fu begi hedi kumafa u ta disa? Biga dee bakama u Johanisi di Dopuma ta begi söndö njan hiniwanten, söseei dee bakama fuu ta begi söndö njan tu. Ma dee bakama fii ta njan ta bebe kodo. Unfa a waka?”

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi da de wan oto. A taa: “Ee wan sëmbë o tööu, nöö dee mati fëen o ko nëen a di tööu. Nöö fa hën ku de o sai dë, nöö de o ta njan ta piizii makandi. ³⁵ Ma tee di daka dou de puu ën a de mindi ufö de o ta kusumi ta tja hangii awaa.”

³⁶ Nöö hën a toona da de wanlö oto möön ta lei de kumafa di awoo lei u de ku di njunjun lei fëen an ta kai. A taa: “Dee sëmbë, un haika e. Na wan sëmbë o tei wan njunjun koosu pisi go lapu wan awoo koosu. Wë biga ee a du sö, nöö a o poi di njunjun wan nöö di awoo wan an o kai ku ën tu.

³⁷ “Nöö söseei na wan sëmbë sa buta wan njunjun diingi a wan awoo mbeti kakisa saku. Biga a ko taanga kaa. Nöö te di diingi o soopu, nöö di awoo saku o bai latja. Di diingi o kaba a sösö nöö di saku seei o kaba a sösö tu. ³⁸ Ma te i buta di diingi a wan njunjun saku, nöö di saku dë diaan eti. Nöö te di diingi soopu, nöö di saku o tëndë, an o bai latja tuwë di diingi. Nöö di njunjun diingi ku di njunjun mbeti kakisa saku tuu o dë bunu.

³⁹ “Ma nöö na wan sëmbë ta bebe awoo diingi nöö i kë bebe njunjun wan möön, biga joo si taa di awoo diingi suti möön di njunjun wan.”

6

Aki Masa Jesosi lei dee

Faliseima kumafa hën ku

saba daka dë.

Mat. 12:1-8; Maik. 2:23-28

¹ Wë nöö a wan saba, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta waka ta pasa a wan goon dendu. Nöö wan sootu pei soni kuma alisi sö dë a di goon ma de sa njan mëen kuakua, nöö hën dee bakama ta booko ën ta buuka ta njan. ² Nöö hën so u dee Faliseima hakisi de taa: “Faandi mbei un ta booko di soni a di saba daka u du? Nëen da un ta booko di wëti nöö?”

³ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Ja bi lesi a di Buku u Gadu andi Dafiti bi du nö, di ten hangi bi ta kii hën ku dee oto sëmbë ku ën bi ta waka? ⁴ De bi ta lontu te de go dou a di wosu u Gadu dendu, hën Dafiti si dee bëëë de bi tja go buta da Gadu naandë. An bi dë soni u de musu njan, biga dee begima wanwan tö nöö bi sa njan mën. Ma tökuseei Dafiti njan mën, hën ku dee otowan fëen tuu. „Ma Gadu an bi tei de u hogi fu di fuka u de hedi.”

⁵ “Ma „boiti u di dë”, un musu sabi taa mi di ko dë Libisëmbë Mii aki dë Masa u saba.”

Aki Masa Jesosi kula wan sëmbë a wan saba daka.

Mat. 12:9-14; Maik. 3:1-6

⁶ Nöo hën wan oto saba möön, hën Masa Jesosi go lei sëmbë a keiki. Nöo hën wan sëmbë ko naandë di wan së maun fëen doba fika dëdëdë. ⁷ Nöo wanlö Sabima u Wëti ku dee Faliseima bi sai dë kaa, nöo hën de ta luku ee a o heepi di sëmbë naandë a di saba, u de feni föutu nëen fu de tja go kaagi.

⁸ Ma nöo Masa Jesosi bi sabi kaa andi de ta mëni a de hati, hën a kai di sëmbë taa: “Womi, hopo ko taanpu a u fesi aki.” Nöo hën di sëmbë hopo hën a ko taanpu naandë.

⁹ Hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbë sai dë taa: “Andi möön bunu fuu du a saba, hogi naa bunu? Fuu musu puu sëmbë a dëdë maun, naa fuu disëen faa dëdë? Unfa di wëti taki?”

¹⁰ Hën a luku dee sëmbë tuu lontu dou. Nöo hën a taki da di sëmbë taa: “Womi, tëndë di maun fii i si.” Nöo hën di di womi mbei kuma a kë tëndë di maun fëen, nöo hën wante hën a ko bunu djee kumafa a bi dë.

¹¹ Nöo hën dee sëmbë hati ko boonu ku Masa Jesosi tee kuma de sa lau sö, nöo hën de seti kuutu ku deseeri ee unfa u de du ku ën.

Aki Masa Jesosi tei tuwalufu sëmbë ko bakama fëen vö.

Mat. 10:1-4; Maik. 3:13-19

¹² A di pisiten dë, hën Masa Jesosi go a wan kuun liba go begi Masa Gadu, nöo hën a tan dë begi wan hii ndeti. ¹³ Te di mamate fëen, hën a kai dee sëmbë dee bi ta waka nëen baka u de ko nëen. Nöo hën a tei tuwalufu sëmbë a de mindi, dee o dë apaiti tjabukama fëen de ta kai apösutu. ¹⁴ Nöo haika dee në u de. Di fosuwan de kai Simon, hënseei da Petuisi, ku ën baaa Andiasi, ku Jakobosi ku Johanisi ku Filipi ku Batolomisi, ¹⁵ Mateosi ku Tomasi, ku Jakobosi wan mii u Alufasi, ku Simon di bi dë wan sëmbë u di paatëi de kai Zeloti, ¹⁶ ku Judasi wan mii fu Jakobosi, ku Judasi Isikaliotu di sei Masa Jesosi.

Aki wanlö hia sëmbë ko suku heepi a Masa Jesosi.

Mat. 4:23-25

¹⁷ Nöo hën Masa Jesosi ku dee tuwalufu bakama dee a bi tei dë ku dee otowan dee fika, hën de saka go a goon a wan palala kamian. Nöo sëmbë u Jelusalen te dou ku dee oto kamian u Judea, ku sëmbë u de tu köndë ta dë a di ze bandja de kai Tilusi ku Sidon tuu sai dë kaa. ¹⁸ De ko u jei di lei fëen. So sëmbë ko faa kula de. So sëmbë bi abi soni a de liba ta toobi de, nöo hën de ko a Masa Jesosi faa puu de da de. Nöo hën a puu de tuu. ¹⁹ Hii sëmbë bi ta mbei möiti u de nama nëen, biga di kaakiti u Masa Gaangadu ta kumutu nëen ta kula de tuu.

Aki Masa Jesosi ta lei dee

bakama fëen fa u de libi

nöö de dë bunu.

Mat. 5:1-12

²⁰ Nöö hën Masa Jesosi hopo wojo luku dee bakama fëen, nöö hën a taa: “Un dee möfina sëmbë aki, un dë bunu e, biga woon njan di bunu u di Njunjun Tii u Masa Gaangadu.

²¹ “Nöö un dee sëmbë dee ta hangi fuun ko kumafa Masa Gadu kë, nöö un dë bunu e, biga woon feni ën sô tuu.

“Nöö un dee sëmbë dee ta këë, un dë bunu, biga di këë fuunu o bia ko lafu.

²² “Nöö un dë bunu e, un dee sëmbë oto sëmbë an sa si a wojo fu di un ta biibi a Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki hedi. Fa de ta puu unu a de mindi ta kosi unu ta poi unu nê a köndëköndë, nöö un dë bunu e. ²³ Nöö un musu piizii, un musu wai seei, biga a Masa Gadu Köndë woon kisi wan gaan paima. Biga söseeei dee fesiten sëmbë fuunu bi du ku dee fesiten tjabukama u Masa Gadu.

²⁴ “Ma un dee sëmbë dee taa: ‘U abi gudu, ₁nöö wa abi Masa Gaangadu fanöudu möön,₂’ mi bai helu da unu, biga te bakaten te di gudu fuunu kaba, nöö wan o a’ soni möön. Biga un bi njan di bunu fuunu tuu a fesi kaa.

²⁵ “Nöö un dee sëmbë dee ta mbei taa un dë fa un kë, ₁wan abi Masa Gadu fanöudu möön,₂’ mi bai helu da unu biga a bakaten wan o dë kumafa un kë möön.

“Nöö un dee sëmbë dee ta wai ta lafu fu di un feni andi un kë, mi bai helu da unu biga a bakaten këë nöö woon ta këë.

²⁶ “Nöö un dee sëmbë ta kisi gafa a köndë ₁fu di un ta libi kumafa dee sëmbë dee an dë a Masa Gadu së kë,₂ mi bai helu da unu. Biga söseeei dee fesiten sëmbë dee bi ta ganjan taa de ta tja Gaangadu buka bi kisi gafa tu.”

Aki Masa Jesosi ta lei dee bakama fëen fa u de libi ku dee felantima u de.

Mat. 5:38-48, 7:12a

²⁷ Hën Masa Jesosi toona taki da de taa: “Ma un dee sëmbë dee kë jei mi tuutuu aki, un haika. Mi taki e, un musu lobi dee felantima fuunu, nöö un du bunu da dee sëmbë dee abi hogihati fuunu. ²⁸ Nöö söseeei un musu wensi bunu da dee sëmbë dee ta siba unu ta kosi unu. Nöö un musu begi da dee sëmbë dee ta du hogihogi ku unu tu.

²⁹ “Nöö ee wan sëmbë naki i baaimaun a bandjajesi, nöö i bia di oto së dëen be a toona naki e. Nöö ee wan sëmbë tei di liba koosu fii, nöö ja musu tapëen fu an tei di basu koosu fii tu. ³⁰ Nöö söseeei ee wan sëmbë hakisi i wan soni, nöö ja musu niingëen. Ee wan sëmbë tei soni fii, nöö ja musu toona tei ën nëen baka.

³¹ “Nöö leti kumafa i kë fu sëmbë musu libi ku i, nöö sô seei i musu libi ku sëmbë tu.”

³² Hën a taki da de möön taa: “Un haika e, dee sëmbë. Ee i ta lobi dee sëmbë dee ta lobi i nöö, nöö ja o feni gafa naandë e. Biga na wan apaiti soni i ta du dë. Biga dee sëmbë dee an dë ku Masa Gadu a wan së, sô deseeri ta libi tu.

³³ “Nöö söseeei ee i ta du dee sëmbë bunu dee ta du i bunu wanwan, nöö ja o feni gafa fëen tu. Biga sô nöö dee sëmbë dee an dë ku Masa Gaangadu a wan së ta libi u de kaa.

³⁴ “Nöö ee i juu wan sëmbë soni fu di i sabi taa a o toona da i ën baka, nöö ja du wan apaiti soni fii kisi gafa e. Biga sô nöö dee sëmbë dee an dë ku Masa Gadu a wan së ta du tu. Nöö un musu libi bunu möön de.

³⁵ “Biga un musu lobi dee felantima fuunu. Un musu du de bunu. Ee joo juu sɛmbɛ soni, nɔɔ i musu juu di sɛmbɛ di ja abi pakisei taa joo feni soni nɛɛn baka. Nɔɔ te i du sɔ, nɔɔ joo kisi wan gaan paima a Gadu e. Nɔɔ a di fasi dɛ woon djeesi unu Tata Masa Gadu tu, biga sɔ a ta libi. A abi bunuhati u sɛmbɛ, biga dee sɛmbɛ an ta dɛɛn tangi seei a ta heepi te kisi ku dee hogihati sɛmbɛ tuu.

³⁶ “Nɔɔ un musu ta abi tjalihati u sɛmbɛ e, leti kumafa Masa Gadu abi tjalihati.”

Aki Masa Jesosi ta bai de taa de an musu kuutu de na de.

Mat. 7:1-5

³⁷ Nɔɔ hɛn Masa Jesosi toona taki da de taa: “Ja musu ta kaagi sɛmbɛ e, dee sɛmbɛ, nɔɔ de an o kaagi i tu. Ja musu kuutu de u de musu kisi sitaafu, nɔɔ Masa Gadu an o kuutu i tu, fii kisi sitaafu. Ja musu ta hoi otowan a bɛɛ nɔɔ Masa Gaangadu an o hoi i a bɛɛ tu. ³⁸ I musu ta da sɛmbɛ soni, nɔɔ i seei o kisi tu. Nɔɔ mɔɔn hia seei joo kisi e. Biga Gadu o lai ɛn a wan gaan manda ta zin ta fugu tee di manda an sa tei mɔɔn, nɔɔ a hopo ɛn da i. Biga ku di wan seepi maaka di i ta maaka da otowan, nɔɔ ku ɛn seei de o maaka da i tu.”

³⁹ Nɔɔ hɛn a koti wanlɔ nɔngɔ da de, a taa: “Bookowojoma an sa tja bookowojoma a maun e. Biga de tuu o go kai a ngɔtɔ dendu kaba a sɔsɔ. ⁴⁰ Nɔɔ sɔseei wan sikɔɔ mii an o sabi soni kuma di mɛsitɛ fɛɛn e, ma te a ta lei te a ko sabi ufɔ a o ko dɛ kuma di mɛsitɛ.”

⁴¹⁻⁴² Nɔɔ hɛn a taa: “Dee sɛmbɛ o, unfa i ta si di piki sundju a di otowan fii wojo fii taki dɛɛn taa: ‘Womi, be mi puu di sundju a i wojo dɛ da i,’ ma di gaan wan a i seei wojo dɛ, ja ta si ɛn? I bɔdjɛɛma, i musu puu di gaan sundju di dɛ a i seei wojo te i kaba, nɔɔ i sa si bunu fii puu di u di otowan dɛɛn.”

Aki Masa Jesosi ta lei fa i sa

du sabi ee wan pau bunu.

Mat. 7:16-20, 12:33-35

⁴³ Nɔɔ hɛn a taa: “Ee wan pau ta pai sɔsɔ njanjan, nɔɔ an dɛ wan bumbuu pau e. Sɔseei wan pau di ta pai bumbuu njanjan an dɛ wan sɔsɔ pau tu. ⁴⁴ Biga hiniwan pau i sa sabi ɛn nɛɛn njanjan. Ja o feni apeesina naa alandja pau, nɔɔ sɔseei ja o feni mamaun a panpantii. ⁴⁵ Dati wan taki ee i dɛ hogihatima, nɔɔ ja o taki bumbuu soni. Nɔɔ ee i dɛ bumbuu sɛmbɛ, ja o taki hogihatima soni. Ma kumafa di hati fii dɛ, nɔɔ sɔ di buka fii o ta fan.”

Aki ta taki u tu sɛmbɛ

dee mbei wosu.

Mat. 7:24-27

⁴⁶ Nɔɔ hɛn Masa Jesosi toona lei dee sɛmbɛ soni mɔɔn. A taa: “Dee sɛmbɛ o, faandi mbei un ta kai mi ‘Masa’ ma wan ta du dee soni dee mi ta taki da unu fuun du?

⁴⁷⁻⁴⁸ “So sɛmbɛ ta ko a mi ta ko ta jei di lei u mi, nɔɔ te de go nɔɔ de ta du kumafa de jei dɛ. Nɔɔ sɔ wan sɛmbɛ, a dɛ kuma wan sɛmbɛ di o mbei wan wosu fɛɛn, nɔɔ hɛn a seti ɛn ku wan goonsei taangataanga gingin kuma sitonu. Hɛn a mbei di wosu te a kaba. Nɔɔ hɛn a bakaten, hɛn wan gaan tjuba kai tee na soni, singi di kamian pii. Ma tɔku di wosu an booko kai mɔɔnsɔ. A fika taanputaanpu apɛ fu di de seti ɛn bunu sɔ.

49 “Ma di sɛmbɛ di ta jei di lei u mi ma an ta du kumafa mi ta lei ɛn, nɔɔ a dɛ kuma wan sɛmbɛ di ta mbei wan wosu fɛɛn, nɔɔ hɛn a seti ɛn a sandu liba mbei te a kaba. Nɔɔ hɛn a baka, hɛn wan gaan wata ko sawa di wosu tja go fiaa. Biga di goonseı an bi dɛ gingin tjika.”

7

Aki Masa Jesosi kula wan wookoma u wan oposii.

Mat. 8:5-13

¹ A baka u di Masa Jesosi kaba u lei dee sɛmbɛ naandɛ, nɔɔ hɛn a toona go a Kapenaumi. ² Nɔɔ wan oposii u dee Loomɛ Kɔndɛ sodati bi dɛ a di kɔndɛ dɛ. Nɔɔ a abi wan futuboi fɛɛn di a lobi gaanfa, ma nɔɔ hɛn di futuboi siki tee a dɛ a maunmaun. ³ Nɔɔ hɛn di di oposii jei u Masa Jesosi, nɔɔ hɛn a go a wanlɔ Gaan Womi u dee Dju sɛmbɛ go hakisi de ee de sa go a Masa Jesosi go begi ɛn faa ko kula di futuboi fɛɛn dɛɛn.

⁴⁻⁵ Nɔɔ hɛn dee sɛmbɛ hopo go a Masa Jesosi, hɛn de begi ɛn seei taa be a ko heepi di womi da de, mbei di futuboi fɛɛn ko bunu. De taa: “Di womi aki, a dɛ wan sɛmbɛ di lobi u Dju sɛmbɛ e. Biga di keiki fuu seei a heepi u mbei fiaa. Wɛ nɔɔ hɛn u si taa a fiti fii sa du ɛn di bunu aki da u.”

⁶ Nɔɔ hɛn Masa Jesosi hopo wante faa go ka di oposii ta libi. Nɔɔ hɛn de ta waka nango. Ma nɔɔ di de ko zuntu, hɛn di oposii manda sɛmbɛ u de taki dɛɛn taa: “Ma bumbuu tjika fii musu ko a mi wosu e. ⁷ Hɛn mbei miseei an ko a i tu. Ma be i taki wan wɔutu nɔɔ, nɔɔ di sɛmbɛ u mi o ko bunu kaa.

⁸ “Wɛ biga miseei, fa mi dɛ aki nɔɔ mi dɛ a sɛmbɛ basu, nɔɔ mi abi sodati a mi basu tu. Nɔɔ ee mi taki da wan u de taa be a go ala, nɔɔ a o hopo go. Ee mi taki da wan otowan taa be a ko aki, nɔɔ wante a dou kaa. Ee mi taki da di futuboi u mi taa be a du di dɛ, nɔɔ wantewante a ta du ɛn. Nɔɔ sɔseei mi sabi taa ee i, Masa Jesosi, taki ee wan wɔutu seei, nɔɔ a o pasa sɔ kaa.”

⁹ Nɔɔ hɛn dee sɛmbɛ go, hɛn de da Masa Jesosi di buka te de kaba.

Nɔɔ di a jei fa di oposii taki, nɔɔ a bigi dɛɛn tee na sonɔi. Hɛn a bia luku hii dee sɛmbɛ dee bi ta waka ku ɛn naandɛ. Hɛn a taa: “Dee sɛmbɛ, a bigi da mi e. Biga di wakama dɛ ko ta biibi mi mɔɔn leki un dee Isaɛli sɛmbɛ u di kɔndɛ aki seei.”

¹⁰ Nɔɔ hɛn dee sɛmbɛ dee bi tja di buka ko dɛ toona go. Nɔɔ di de go dou a wosu, hɛn de si taa di futuboi u di oposii ko bunu kaa.

Aki Masa Jesosi weki wan

kijoo mii a dɛdɛ.

¹¹ Nɔɔ baka u di dɛ, hɛn Masa Jesosi go a wan kɔndɛ de kai Nain, hɛn ku dee bakama fɛɛn ku wanlɔ hia oto sɛmbɛ. ¹² Nɔɔ di de go dou a di doobuka u di peni di lontu di kɔndɛ, nɔɔ hɛn de si wanlɔ sɛmbɛ kumutu ta waka ta ko ku wan dɛdɛ de ta tja go bei. Di sɛmbɛ naandɛ bi dɛ di wan kodo womi mii tɔ fɛɛn mama, nɔɔ di mama manu bi dɛdɛ disɛn kaa. Nɔɔ di mama ku sɔmɛni sɛmbɛ ta waka ta ko. ¹³ Nɔɔ di Masa Jesosi si di mama u di mii, nɔɔ tjali fɛɛn kisi ɛn. Hɛn a fan ku di ɛn taa: “Mujɛɛ o, kabuka.”

¹⁴ Nɔɔ hɛn a waka go panjan di daagi, nɔɔ hɛn dee sɛmbɛ ta tja di dɛdɛ taanpu pii. Nɔɔ hɛn a taa: “Womi, hopo.”

¹⁵ Nɔɔ hɛn wantewante dɛ, hɛn di dɛdɛ sɛmbɛ weki. Hɛn a hopo sindo, hɛn a seti fan. Nɔɔ hɛn Masa Jesosi taki da di mama taa: “Luku di mii fii aki. Ko tei i soni.”

¹⁶ Wë nõö di soni di pasa dë, a bigi da dee sëmbë tee na soni. De taa: “Masa Gadu bigi e, dee sëmbë. A ko heepi u dee sëmbë fëen te a manda wan gaan tjabukama fëen ko da u.”

¹⁷ Nõö hën di oto dë paaja a hii Judea te dou ku dee oto kõndë tuu dee dë zuntu dë.

Aki Johanisi di Dopuma manda wan buka go da Masa Jesosi.

Mat. 11:2-19

¹⁸ Wë nõö di dee bakama u Johanisi di Dopuma jei hii dee oto u Masa Jesosi dë, hën de go konda de da Johanisi ka a dë a dunguwosu dë.

Nõö hën Johanisi kai tu u dee bakama fëen ko nëen ¹⁹ faa manda de go a Masa Jesosi. A taki da de taa: “Wë un sabi taa Masa Gadu bi paamusi taa a bi o manda wan sëmbë ko da u, faa puu u a dee fuka fuu. Nõö un go a Jesosi e, go hakisi ën ee hën da di sëmbë dë, naa a dë a baka ta ko eti.” Sö Johanisi manda di buka.

²⁰ Nõö hën dee bakama u Johanisi nango tefa de go dou a Masa Jesosi. Nõö hën de taki dëen taa: “Wë Johanisi di Dopuma manda u fuu musu ko hakisi i ee i da di sëmbë di Masa Gadu bi paamusi taa a bi o manda ko da u, naa a dë a baka ta ko eti?”

²¹ Nõö a di ten dë seei, Masa Jesosi bi dë ta kula wanlõ hia sëmbë. De bi ko nëen ku pepei siki, ku gadu a hedi, so u de dë bookowojo sëmbë, nõö de ko faa heepi de. Hën a ta kula de te a kaba.

²² Hën a fan ku dee bakama u Johanisi taa: “Wë un toona go, nõö un konda dee soni dee un si aki dëen e, ku dee soni dee un jei aki. Un taki dëen taa bookowojo sëmbë ko ta si soni, lan sëmbë ko ta waka, tjinama ta ko bunu, bookojesima ko ta jei soni, dëdë sëmbë ta weki baka a dëdë, dee mofina sëmbë ta jei di buka u Masa Gadu, leti kumafa di tjabukama bi taa sò a o dë te di Paamusi Kõnu ko.”

²³ “Nõö i taki da Johanisi tu taa di sëmbë di ta futoou mi te an ta mati fu di ma ta du kumafa a bi mëni, nõö sò wan sëmbë dë bunu e. Sö fuun taki dëen.”

Aki Masa Jesosi taki soni u Johanisi di Dopuma.

²⁴ Hën di dee bakama u Johanisi go kaa, nõö hën Masa Jesosi bia ko ta hakisi dee sëmbë dee sai dë taa: “Dee sëmbë aki, fa un bi go a Johanisi a di sabana ala, un sooti sëmbë un go si ala? Un si wan sösö sëmbë di na a’ pakisei fëen seei nõ, kuma wan kambaluwa di di ventu ta tja nango ta ko? ²⁵ Andi un bi si? Un si wan sëmbë di bisi wan gaan hanso bisi ta wai ta njan ta bebe nõ? Nõnõ e! Dee sëmbë ta libi di lõ libi dë, a guduma wosu de ta dë, na a sabana dendu. ²⁶ Naa un si wan gaan tjabukama u Masa Gadu? Aai, hën un si dë tuu. Ma Johanisi bigi möön wan tjabukama seei e. ²⁷ Biga hën da di sëmbë di Buku u Gadu bi taki taa a o manda ko a di Heepima fesi, faa seeka di pasi dëen.

²⁸ “Nõö mi taki da unu e, taa fu dee sëmbë de bi pai a fesiten te kisi fa u dë aki, nõö Johanisi di Dopuma hei möön de tuu. Ma tókusee fa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen aki, nõö dee möön lagi sëmbë dee ta dë a di Tii fëen dendu, nõö de a’ bunu hedi möön Johanisi e.” Sö Masa Jesosi taki.

²⁹ Wë nõö fa Johanisi bi ko dë, nõö dee sösö sinkii sëmbë u di kõndë ku dee sëmbë ta pii lanti möni, de bi piki di buka fëen. Biga de ko si taa Masa Gadu a’ leti. Nõö hën de bia de libi hën de mbei Johanisi dopu de. ³⁰ Ma dee fesima u keiki kuma dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti, de an bi kë

di heepi Masa Gadu bi o heepi de möönsö. Biga de bi niinga u bia de libi fu Johanisi dopu de.

³¹ Nöo hën mbei Masa Jesosi taki da de taa: “Wë nöo ambë seei mi sa tei maaka fu dee sootu pei sëmbë aki? ³² De djei dee mii ta pëe a sitaati. Ee i mbei fofio da de u de baja, de an o baja. Ee i kanda këe kanda da de u de këe, de an o këe. „Nöo sö dee fesima u keiki dë tu. Ja sa du soni te a kai ku de möönsö.” ³³ Wë biga di Johanisi di Dopuma ko, nöo an ta njan dee njanjan u di köndë, an ta bebe dee soni u di köndë, hën de feni taa didibi dë nëen liba. ³⁴ Nöo hën Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki ko, nöo hën mi ta njan ta bebe kuma dee otowan. Nöo hën de feni taa mi a’ langabëe, mi dë bebesonima, mi ta hoi mati ku dee sëmbë ta pii lanti möni ku dee oto hogilibi sëmbë u di köndë.

³⁵ “Ma antoobi. Fa de ta taki dë seei, ma töku dee sëmbë u Masa Gadu o sabi di köni fëen. „De o sabi taa mi ku Johanisi tuu ta libi bunu.”

Aki wan Faliseima kai Masa

Jesosi faa ko njan ku ën

nëen wosu.

³⁶ Hën de dë te wan daka, hën wan u dee Faliseima de kai Simon kai Masa Jesosi faa ko nëen wosu ko njan ku ën. Nöo hën Masa Jesosi hopo, hën a go a Simon wosu. Nöo hën a sindo a wan langa bangi „tëndë futu buta nëen liba, kumafa guwenti u de dë a di köndë te de o sindo a tafa u njan.”

³⁷ Nöo wan mötjö mujëe bi dë a di köndë. Nöo di a jei taa sö Masa Jesosi dë a Simon wosu, nöo hën a o go ala tu. Nöo di a nango, hën a tja wan gaan dii bata sumëesuti fatu. ³⁸ Nöo hën a go dou. Hën a go taanpu leti a Masa Jesosi futu së, nöo hën a seti këe. Hën a ta bosi Masa Jesosi futu ta këe tefa di wojowata fëen munjëen futu pëtëeë, nöo hën a dëe ën ku di uwii u hedi fëen. Nöo hën a tei di sumëe suti fatu hën a tutu ën a Masa Jesosi futu.

³⁹ Nöo di Simon si di sondi, nöo hën a ta guunjëen nëen hati taa: “Wë, ee di sëmbë aki dë wan tjabukama u Masa Gadu tuu, nöo a musu u sabi taa di mujëe naandë dë wan jajo mujëe. An bi musu nama nëen seei.”

⁴⁰ Nöo hën Masa Jesosi kai ën, “Simon.”

Hën a piki.

A taa: “Wë, mi kë taki wan soni da i.”

Hën a taa: “Andi wë, Mësitë?”

⁴¹ Hën a taa: “De bi dë tu womi bi juu möni a wan sëmbë. Wan u de juu teni dusu kölu, di otowan juu feifi höndö kölu. ⁴² Nöo hën de dë a di taki dë ta bia nango ta ko biga de an sa feni di möni u de paka di womi.

“Te wan pisi hën di womi ko taki da de taa an dë u de paka di möni möön. Be de disa di möni dë soni seei ku piizii.”

Sö wan oto Masa Jesosi taki te a kaba, nöo hën a hakisi Simon taa: “Wë de tu sëmbë dë, undi u de o lobi di sëmbë möön taanga?”

⁴³ Hën Simon taa: “Wë misikuma di womi di bi juu möön hia möni.”

Hën a taa: “Wë awa, i piki bunu. ⁴⁴⁻⁴⁶ Nöo luku, fa i kai mi, mi ko a i wosu aki.”

A taki aai.

“Ja da mi wata fu mi wasi futu, ja bosi mi, ja tutu fatu a mi hedi, ja du na wan wojo soni da mi kumafa di guwenti dë. Ma nöo luku di mujëe aki. Fu sensi di a ko aki, hën a ta këe ta munjan mi futu ku ën wojowata

ta dëe mi futu ku di uwii u hedi fëen. A bosu mi futu seei, hën a tei wan gaan dii sumëesuti fatu lobi a mi futu.

⁴⁷ “Nöö mi taki e, di mujëe i si aki sô, nöö Masa Gadu puu ën a bëe u hii dee hogilibi fëen tuu dee a bi ta libi. Hën mbei wë i si a lobi mi ta wai ku mi sô.

“Biga di sëmbë di sabi taa a du hia hogi hën Gadu puu ën a bëe, nöö di sëmbë dë hën o lobi Gadu möön taanga. Ma di sëmbë di pakisei taa wan piki hogi sô nöö a bi du nöö Gadu puu ën a bëe, nöö di sëmbë dë o lobi Gadu wan pikiwan nöö.”

⁴⁸ Nöö hën Masa Jesosi bia fan ku di mujëe taa: “Mujëe, i kisi paadon e. Masa Gadu an hoi dee hogi fii i bi du nëen bëe möön!”

⁴⁹ Nöö hën dee oto sëmbë ku Masa Jesosi bi sindo a tafa naandë, hën de ta fan ku deseai taa: “Wë ambë da di sëmbë aki di ta puu sëmbë a Gadu bëe?”

⁵⁰ Hën Masa Jesosi taa: “Mujëe, di biibi fii heepi i e. Nöö i go fi a wosu ku piizii.”

8

*Aki Lukasi ta taki soni u wanlö
mujëe dee bi ta waka*

ku Masa Jesosi ta lontu.

¹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi go ta waka a dee köndëköndë ta tja di Bunu Buka ta konda da lanti taa Gadu tja di Njunjun Tii fëen ko a goonliba awaa. Nöö de tuwalufu bakama fëen bi dë ku ën, ² ku wanlö mujëe tu. A fesi nöö dee mujëe dë bi dë ku siki, nöö hën a kula de ko bunu. So u de, soni bi kisi de a hedi hën a jaka de puu. Wan u dee mujëe de ta kai Malia u di köndë de kai Magidala, hën bi abi sëbën gadu nëen hedi hën Masa Jesosi puu de tuu dëen. ³ Wan otowan möön de kai Johana, hën manu de kai Kusasi, wan hedima u Könu Helodi wosu, ku wan de kai Susana, ku sômëni otowan möön bi dë ku Masa Jesosi ku dee bakama fëen ta waka ku de ta lontu. De ta heepi de a dee soni dee de bi abi fanöudu u de sa libi, ta puu de a fuka a di sê u möni soni.

Aki Masa Jesosi da wan woto

u wan sëmbë di ta jaa böngö.

Mat. 13:1-23; Maik. 4:1-20

⁴ Wan daka hën sômëni sëmbë kumutu a dee köndëköndë ta ko a Masa Jesosi te a hila. Nöö hën a tei wan oto faa lei de soni. A taa: ⁵ “Wan daka hën wan sëmbë go nëen goon go ta paandi wan soni kuma alisi. Nöö di a ta jaa di sii, nöö hafu kai a pasi liba, nöö sëmbë ta waka dë ta makisëen ku futu te an sa ko soni, ufö dee piki fou ta pii ën ta njan tu.

⁶ “Nöö hafu u di sii kai a sitonu goon. Nöö di a booko wojo ko nöö hën a toona dëdë, fu di di kamian aan doti tjika nöö an ta feni wata kumafa a dë fanöudu.

⁷ “Nöö so fëen kai ka maka dë, nöö hën di maka göö ko peetëen kii. An sa ko soni möönsö.

⁸ “Ma nöö hafu u di sii kai a bunu goon, nöö hën a göö tee a puu njanjan te a hila.”

Sô wan oto Masa Jesosi taki te a kaba. Nöö hën a taa: “Fa mi fan ku unu aki, nöö un pakisei ën bunu e, be un fusutëen.”

⁹ Nöo baka u di dë, hën dee bakama fëen ko hakisi ën faa puu di hedi u di oto da de.

¹⁰ Nöo hën a taa: “Wë un haika e. Dee tjubitjubi soni u di Njunjun Tii u Masa Gadu, unu musu sabi de tuu. Ma dee oto sëmbë, de dë kuma dee sëmbë Esaja bi taki taa:”

De ta luku ma de an ta si soni.

De ta haika ma de an ta fusutan.

Hën mbei mi ta fan ku de a nöngö.”

¹¹ Hën a taki da de taa “Wë di puu u di oto dë sö taa: di sii, hën da di Wöutu u Gadu. ¹² Nöo di ka di sii kai a di pasi, hën da te wan sëmbë jei di Wöutu, nöo di didibi ko puu ën nëen hati wante fu an fika ta biibi u Gadu heepi ën.

¹³ “Nöo di ka a kai a sitonu goon, nöo hën da di sëmbë di kisi di Wöutu seei ku wai, ma te toobi miti ën faa poobëen luku ee a biibi Gadu tuutuu, nöo a ta toona tuwëen disa biga aan lutu wan bëtë.

¹⁴ “Nöo di ka a kai a maka kamian, nöo hën da di sëmbë di tei di Wöutu tuu, ma a a’ bookohedi u dee soni u di goonliba aki tumisi. A ta pakisei dee peipei libi u di goonliba aki, hoga wan ku bunu wan tuu, ta suku gudu ku piizii. Dee lö soni dë ta fuu di sëmbë hati te nöo di Wöutu an sa ko soni möönsö.

¹⁵ “Ma nöo ka di sii kai a bunu goon, hën da a kai a wan bumbuu sëmbë hati. Nöo di a jei di Wöutu, nöo a ta hoi ën nëen hati ta pakisei ën tee a ko soni seei nëen libi.”

Aki Masa Jesosi ta taki

andi limbo ta du.

Maik. 4:21-25

¹⁶ Nöo hën a taki möön taa: “.Di Wöutu u Masa Gadu dë kuma wan faja e. Nöo na wan sëmbë o sëndë faja te a kaba, nöo a butëen a wan bungu dendu, nasö a soni basu. Ma a o butëen a wan heihei kamian ka hii dee sëmbë dë a di wosu sa si soni ku ën. ¹⁷ Nöo te di limbo fëen kai ko dë, nöo na wan soni o fika tjubitjubi tee nöo sëmbë an o si ën e, nöo na wan soni sa danga tee an o sa ko a limbo.

¹⁸ “Nöo un seti jesi be un jei bunu e, dee sëmbë. Biga di sëmbë di bi jei soni kaa, nöo a o sa jei möön hia. Ma di sëmbë di an kë jei seei, nöo di piki soni di a bi mëni taa a jei, hën a o toona lasi.”

Aki Masa Jesosi mbei de ko sabi ambë da famii fëen.

Mat. 12:46-50; Maik. 3:31-35

¹⁹ Wan daka hën Masa Jesosi dë a wan wosu ta lei sëmbë. Te wan pisi hën hën mama ku dee baaa fëen ko u ko luku ën, ma dee sëmbë bi hia a di kamian tee de an sa feni pasi u go dou nëen. ²⁰ Nöo hën wan sëmbë go taki da Masa Jesosi taa: “Mësitë o, i mama ku dee baaa fii ko a i aki. De dë a döo dë, nöo de kë si i.”

²¹ Hën a taa: “Sö nö baa? Wë nöo dee sëmbë i si mi ku de dë aki, nöo de da mi mama ku mi baaa e. Wë biga dee sëmbë dee ta jei Gadu buka ta piki ën, de da mi bëë kaa.”

Aki Masa Jesosi mbei di ventu ku di wata ko kötö.

Mat. 8:23-27; Maik. 4:35-41

²² Wan daka hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen dë a wata bandja dë, hën a taki da de taa: “Un boo subi a boto koti wata go a di oto së banda

ala.” Nöo hën wante hën de subi a boto tuusi go a mindi wata. ²³Nöo hën Masa Jesosi go kandi ta duumi.

Hën de nango te wan pisi, hën wan gaan ventu ko ta seki di wata tee di boto ta biinga seei u singi. ²⁴Hën de go kai ën weki taa: “Masa hesi, hopo ooo, hopo! Woo dëdë a wata tuu kaba!”

Nöo hën Masa Jesosi hopo, nöo hën a gandji da di wata ku di ventu. Nöo hën wantewante dë hën di wata ku di ventu tuu ko kötö piiii.

²⁵Nöo hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Dee sëmbë aki, andi mbei un fëëë sö? Naasë di biibi fuunu dë? „Wan sabi taa mi ku unu dë aki nö?”

Ma nöo fa a du dë, nöo a foondo de te de ko fëëë. Hën de ta hakisi de na de taa: “Wë ambë seei da di sëmbë aki, dee sëmbë? Biga ventu ku wata tuu ta piki ën buka.”

Aki Masa Jesosi puu wanlö hia taku soni a wan sëmbë liba.

Mat. 8:28-34; Maik. 5:1-20

²⁶Nöo baka u di dë, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëën nango teefa de go tjökö a di pisiwata u dee Galasëni sëmbë, leti a oto banda u Galilea dë.

²⁷⁻²⁹Nöo di a nango a tela, hën wan sëmbë u di köndë ko miti ku ën. Di lö sëmbë dë, a abi wanlö hia taku soni nëen liba, nöo de dë nëen liba longi kaa. An ta bisi koosu a sinkii, an ta libi a wosu, an ta libi seei kumafa libisëmbë ta libi möön, ma a ta dë fëën a dee sitonu baaku ka de ta bei dëdë. Dee sëmbë u di köndë mbei möiti a hii fasi te de wei. De ta tai ën ku bui, ma a ta booko dee bui kölökölö seei lusu puu, nöo dee taku soni nëen liba ta hai ën ta tja go a dee sabana kamian. Na tide oto de ta penëen sö.

Nöo hën di a si Masa Jesosi, nöo hën a kai olo tuwëen seepi a goon a Masa Jesosi fesi. Nöo hën a taa: “Jesosi, i di Mii u di Möön Hei Gadu a liba, andi mi ku i abi? I ko aki fii ko pena mi nö? Mi begi i, na sitaafu mi e!” Biga Masa Jesosi bi bai ën kaa taa a musu kumutu a di sëmbë liba.

³⁰Nöo hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Un në fii?”

Hën a taa: “Mi da A-Hila-Möön-Hii.” Biga de bi dë hia te sëmbë an sa konda de.

³¹Nöo hën de begi Masa Jesosi fa an musu tuwë de go a di sitaafu kamian u de eti. ³²Nöo wanlö hagu bi dë a wan kuun bandja ta pii soni ta njan. Nöo hën dee soni taa be Masa Jesosi da de pasi fu de go a dee hagu dë. Nöo hën a taa: “Un go!”

³³Nöo hën de kumutu a di womi, hën de go a dee hagu. Nöo fa u ta taki aki, hën dee hagu kumutu kule gililili go kai a wata djulululu dëdë fiaa.

³⁴Hën dee sëmbë dee bi ta luku dee hagu, hën de kule go a ganda go paaja di buka te dou a hii kamian u di köndë dë tuu taa sö wan soni de si. ³⁵Nöo hën hii dee sëmbë tuu booko kumutu a dee kamiankamian ko luku andi pasa. Nöo hën de go si di womi di dee soni bi dë nëen liba dë, sindosindo a Masa Jesosi bandja a goon dë piiii. A dë ku koosu a sinkii, ku ën bumbuu fusutan. Nöo hën de tuu ko fëëë.

³⁶Nöo hën dee sëmbë dee bi si di soni, hën de konda da dee otowan fa Masa Jesosi bi puu dee soni a di sëmbë liba. ³⁷Nöo hën di fëëë de fëëë dë, hën mbei hii dee sëmbë u di pisiwata dë begi Masa Jesosi taa, gaantangi be a kumutu a di köndë u de go. Nöo hën Masa Jesosi subi a di boto faa go.

³⁸Nöo hën di sëmbë di Masa Jesosi bi puu dee soni nëen liba naandë, hën a taki da Masa Jesosi taa a kë go ku ën.

Ma Masa Jesosi taki dëen taa: ³⁹ “Wë, nönö, mati. Toona go a i köndë, nöö i go konda da dee sëmbë kumafa Gadu du i bunu tjika.”

Hën di sëmbë piki, nöö hën a go nëen köndë go ta paaja di buka ta konda da hii sëmbë di bunu di Gadu du ën.

⁴⁰ Hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen toona koti go a di oto së banda ka de bi kumutu. Nöö di de go dou, nöö hën dee hia sëmbë bi sai dë wai ku de, biga de bi dë ta luku Masa Jesosi faa toona ko.

Aki Masa Jesosi heepi wan mujëë ku wan mujëë mii.

Mat. 9:18-26; Maik. 5:21-43

⁴¹ Nöö a di ten dë seei, hën wan hedima u keiki de kai Jailusi ko a Masa Jesosi. Nöö hën a tjökö kini a goon nëen fesi begi ën taa gaantangi be a ko nëen wosu. ⁴² Biga a abi wan kodo mujëë mii fëen tō nöö a abi tuwalufu jaa, ma nöö a siki seei tee a dë a dëdë ku libi maun.

Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa, “Söö. Wë antoobi, mati. Un boo go.”

Nöö hën de tei pasi nango, nöö hën wanlō hia sëmbë ta waka ku ën ta peetëen seei tee na soni.

⁴³ Nöö di juu dë, hën wan mujëë bi sai a di köndë naandë, a bi dë ku wan siki tuwalufu jaa longi kaa, soni ta kule nëen an ta tapa möönsö. A go a data seei te a wei, ma an sa ko bunu möönsö. ⁴⁴ Hën di a jei taa Masa Jesosi ko dë, nöö hën wë a waka saapisaapi nëen baka go panjëen a dee jëkjëkë u di koosu buka fëen. Nöö hën wante, hën a ko bunu kaa.

⁴⁵ Ma nöö hën Masa Jesosi bia hakisi taa: “Ambë panjan mi?”

Nöö hën de tuu ta piki taa: “Na mi.” Disi taa: “Na mi.” Disi taa: “Na mi.”

Nöö hën Petuisi taa: “Wë Masa, luku fa dee sômëni hia sëmbë ta peeta i aki. Nöö unfa joo du sabi ambë panjan i?”

⁴⁶ Hën Masa Jesosi taa: “Aai, ma seei mi sabi taa wan sëmbë panjan mi. Biga mi fii wan kaakiti kumutu a mi sinkii go kula wan sëmbë.”

⁴⁷ Nöö hën di mujëë si taa wë di soni an sa tjubi möön. Nöö hën a ko ku panta seei ko tjökö kini a goon a Masa Jesosi fesi a hii dee sëmbë wojo dë. Nöö hën a konda hii soni dëen, andi mbei a waka ko panjan di koosu jëkjëkë fëen, ku fa a ko bunu. De tuu a pii konda dëen.

⁴⁸ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Mujëë, na fëë möön e. Di biibi fii aki, nöö a heepi i kaa. Go fii a i wosu ku piizii.”

⁴⁹ Nöö di juu dë seei, hën wan u dee sëmbë u di hedima u keiki di bi ko kai Masa Jesosi faa ko kula di mujëë mii fëen dëen, ko dou. Hën a taki dëen taa: “Mati, gaan soni. An dë fii mbei di Mësitë ko möön e, biga di mii fii dëdë kaa.”

⁵⁰ Ma nöö hën Masa Jesosi seei taki da di tata u di mii taa: “Na fëë e, mati. Hoi di biibi fii a mi liba nöömō, nöö joo si. Di mii fii o toona ko bunu.”

⁵¹ Nöö hën de nango te de go dou a di wosu. Nöö Masa Jesosi an kë oto sëmbë go ku ën a di wosu ka di mii dë möön leki Johanisi, Petuisi, Jakobosi, ku di mii tata ku ën mama nöö.

⁵² Nöö di a go dou a di wosu dendu, hën a taki da dee sëmbë dee ta bai ta këë naandë taa be de an këë möön. Wë biga di mii na dëdë a dëdë, duumi a ta duumi. ⁵³ Nöö hën de lafu ën mbei ën fa, biga de bi sabi tuutuu taa di mii dëdë.

⁵⁴ Nöö hën a pasa go dou a di mujëë mii. Nöö hën a panjëen a maun, hën a kai ën taa: “Mujëë mii, hopo e.”

⁵⁵ Nöo hën wantewante dë, hën di mujëe mii weki hën a hopo. A libi baka. Nöo hën Masa Jesosi taa be de dëen soni u njan.

⁵⁶ Nöo di soni foondo di mama ku di tata u di mii te na soni. Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Di soni i si pasa aki, nöo wan musu taki ën da sëmbe e.”

9

Aki Masa Jesosi manda dee bakama fëen go a dee köndëköndë.

Mat. 10:5-15; Maik. 6:7-13

¹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi kai dee tuwalufu bakama fëen ko nëen. Hën a da de kaakiti ku taki fu de ta jaka dee gadu ta puu a sëmbe hedi. Söseei a da de kaakiti tu u de ta kula hii sootu pei siki u sëmbe. ² Nöo hën a manda de u de go ta lontu a dee peipei köndë ta konda da sëmbe taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki. Nöo söseei tu de musu kula dee sikima ko bunu.

³ Hën a taki da de taa: “Fa woon go aki, nöo wan musu tja soni go ku unu e. Wan musu tja wakatiki. Wan musu tja saku. Wan musu tja njanjan. Wan musu tja möni. Nöo dee koosu dë a unu sinkii dë, nöo ku de nöo un musu go. ⁴ Nöo te wan sëmbe hoi unu nëen wosu, nöo naandë un musu dë fu tee un kumutu a di köndë dë.

⁵ “Nöo te un go a wan köndë, nöo te de an kë haika di buka fuunu, nöo un musu feki di sandu u di köndë di bi peka a unu basufutu puu tuwë da de e, be a fika kuma wan maaka taa un bi konda di buka da de ma de an bi këen. Nöo a fika da de.”

⁶ Nöo hën de go. De ta waka a dee köndëköndë ta konda di Bunu Buka u Masa Gadu ta kula sëmëni sikima.

Aki lei fa dee soni u Masa Jesosi ta danga Könu Helodi.

Mat. 14:1-12; Maik. 6:14-29

⁷ Di juu dë, hën Könu Helodi, di ta tii Galilea Köndë, ko jei hii dee soni Masa Jesosi ta du. Nöo a toobi ën tee na soni, biga de an sabi ambë ta du dee soni dë. So sëmbe taa wë Johanisi di Dopuma [di di könu bi kii, hën hopo baka a dëdë ko ta du dee soni. ⁸ So sëmbe taa di fesiten tjabukama u Masa Gadu de kai Elia hën toona ko, ee nasö wan u dee oto awoo fesiten tjabukama hën weki baka.

⁹ Hën Könu taa: “Wë Johanisi miseei bi kii, nöo ma sabi ambë da di sëmbe dë.” Nöo hën a ta mbei möiti nöömö faa musu si ën.

Aki Masa Jesosi da feifi dusu sëmbe soni u njan.

Mat. 14:13-21; Maik. 6:30-44; Joh. 6:1-14

¹⁰ Nöo hën a baka wan pisiten, nöo hën dee tjabukama toona ko a Masa Jesosi, hën de konda dëen fa soni bi waka di de tja di Buka go a dee köndëköndë. Nöo hën Masa Jesosi tei de, nöo hën de ku ën go a [wan sabana kamian zuntu ku, wan köndë de kai Betisaida, de wanwan.

¹¹ Nöo di lanti jei taa Masa Jesosi go a di kamian dë, nöo hën de faakëen. Nöo di a si de, hën a kisi de ku wai. Nöo hën a ta konda da de kumafa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki. Hën a ta kula dee sikima u de tu.

¹² Nöo hën de dë te di sapate buka, hën dee bakama u Masa Jesosi ko nëen. Hën de taki dëen taa: “Masa o, fa u dë a di kamian aki, nöo a lati kaa. Nöo na fii manda dee sëmbe go nö, be de go a dee boiti ku dee köndë dee dë a zuntu aki go suku soni u njan ku kamian u duumi.”

13 Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë nönö, wan musu mbei dee sëmbë go e. Un da de soni u njan.”

Hën de taki dëen taa: “Wa abi soni u njan aki möön leki feifi bëëë ku tu fisi tö. Ee na i kë fuu go bai soni u njan da de, ma de hia e!”

14 Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë un mbei dee sëmbë sindo a hiphipi u feifiteni sö te dou.” Biga dee sëmbë bi dë kuma feifi dusu womi sö bifö i abi mujëë ku mii.

15 Nöo hën dee bakama go seeka dee sëmbë buta te de kaba. 16 Nöo hën Masa Jesosi hopo wojo a liba, nöo hën a da Masa Gadu tangi. Hën a booko dee bëëë ku dee fisi pispisi, hën a da dee bakama fëen. Nöo hën de tja go paati da dee sëmbë, 17 hën de njan tee bëë u de fuu. Nöo hën dee bakama go pii dee pisi dee fika te de kaba, de fuu tuwalufu gaan manda.

Aki Petuisi taki ambë da

Masa Jesosi.

Mat. 16:13-19; Maik. 8:27-29

18 Wan daka möön, hën Masa Jesosi go dë a wan kamian hën wanwan ta begi. Te wan pisi hën dee bakama fëen ko nëen, hën a hakisi de taa: “Wë fa mi ku unu ta waka ta lontu aki, ambë lanti ta taki taa mi dë? Andi u mi de ta pakisei?”

19 Hën de taa: “Wë u ta jei de ta taki taa i da Johanisi di Dopuma di de bi kii, hën toona weki. So sëmbë taa i da Elia, di fesiten tjabukama u Masa Gadu, hën toona weki ko a goonliba baka. Ee nasö wan u dee oto fesiten tjabukama kuma ën, hën toona weki. Sö de ta mëni.”

20 Nöo hën Masa Jesosi hakisi de taa: “Wë unu wë, fa mi ku unu ta waka ta lontu aki, ambë un mëni da mi?”

Nöo hën Petuisi piki ën taa: “Masa o, i da di Paamusi Könu e, di Keesitu di Gadu bi paamusi taa a o manda ko da u faa heepi u.” 21 Nöo hën Masa Jesosi bai de taa de an musu konda di soni dë da na wan sëmbë.

Aki Masa Jesosi ta konda da de kumafa de o kii ën.

Mat. 16:20-28; Maik. 8:30-9:1

22 Nöo hën a taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki musu tja sömëni sitaafu e. Fa dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti sai dë, de an dë a mi du nöo de o tja mi go kii. Ma a di u dii daka fëen nöo mi o toona weki baka a dëdë e.”

Sö Masa Jesosi taki da de te a kaba.

Aki Masa Jesosi konda da de fa de musu du bifö de sa waka nëen baka.

23 Hën a taki da de möön taa: “Ee wan sëmbë i kë ko a mi baka, nöo dee du fii an musu hati i fii disa e. Nöo hiniwan daka i musu ta tja di sitaafu di o ta miti i fu di i ta waka a mi baka, leti kumafa wan sëmbë ta tja wan lakpa pau u de pekëen kii. 24 Biga ee wan sëmbë i ta suku fii hoi i libi ku dee du fii, nöo ja o feni ën kumafa i kë möönsö e. Ma di sëmbë di hopo ën seei ku telu da mi, nöo hën o feni ën kumafa a kë. 25 Wë biga ee wan sëmbë i feni hii bunu u di goonliba aki tuu ma i dëdë go a didibi faja, nöo andi i wini? Nëen da i sei i hedi bai kaapusa nö?”

26 “Biga ee wan sëmbë sen ta kisi i fii piki taa i nama ku mi ta tei dee lei u mi a goonliba aki, nöo söseei tu te mi go te mi ko u mi ko tei di könu bangi u mi, nöo sö sen o kisi mi da i tu. Biga wan daka o dou di mi o ko ku di gaan waiti u mi ku di u mi tata, ku di u dee basia u Gadu Köndë ala tuu. Nöo di juu dë, sen o kisi mi tu fu mi nama ku di sëmbë naandë.

27 “Nöö dee sëmbë, un haika bunu e. Fa mi ta fan ku unu aki, nöö so u dee sëmbë dë aki an o dëdë bifö de o si fa Masa Gadu o hopo di Njunjun Tii fëen.”

Aki Masa Jesosi ko tooka

a dee bakama fëen wojo.

Mat. 17:1-8; Maik. 9:2-8

28 A baka u aiti daka fu di Masa Jesosi taki dee oto dë, nöö hën a tei Johanisi ku Petuisi ku Jakobosi go a wan kuun liba go ta begi. 29 Nöö di a ta begi tee wan pisi, nöö hën fesi fëen ko tooka. Dee koosu nëen sinkii tuu ko ta sëndë kuma te Gadu ta koti faja.

30-31 Te wan pisi, hën tu sëmbë ko naandë ko ta fan ku Masa Jesosi. Dee sëmbë dë seei sinkii ta sëndë te na soni tu, kumafa dee sëmbë ta libi a Masa Gadu Köndë sinkii ta sëndë. Nöö fa de ko ta fan ku ën naandë, de dë wanlö fesiten tjabukama u Masa Gadu dee bi dëdë gaanduwe kaa. Wan de kai Mosesi, wan da Elia. De ko ta fan ku Masa Jesosi u di wooko di Masa Gadu bi mandëen ko a goonliba faa du. Biga de ta taki soni u di fa a o dëdë a Jelusalen.

32 Di juu dë, nöö Petuisi ku dee otowan fëen bi ta duumi. Te wan pisi, nöö hën de weki. Nöö hën de bia luku, de si Masa Jesosi sinkii ta sëndë seei, nöö de si de tu sëmbë tu dee ku hën ta fan dë.

33 Nöö hën di de tu sëmbë o toona go, nöö hën Petuisi taa: “Wë Masa o, a suti fa u dë aki. Nöö ee i kë, nöö u sa mbei dii tjëkëliba, wan fii, wan u Mosesi, ku wan u Elia.” (Ma wë fa Petuisi ta fan dë seei, nöö a dë kuma an saandi a ta taki e.)

34 Nöö an kaba u fan seei, hën de si wan bundji saka zaaa ko tapa de. Nöö dee bakama ko fëëë. 35 Nöö hën de jei wan tóngö a di bundji dendu taa: “Di sëmbë aki sò, hën da di Womi Mii u mi di mi tei manda ko a goonliba. Nöö hën fuun musu haika e.”

36 Nöö di de jei di fan sò kaa, hën de ko si taa Masa Jesosi wanwan tö nöö fika naandë.

Nöö sò wan soni dee sëmbë si pasa e. Ma nöö fa de si ën seei, ma de an kondëen da na wan sëmbë möönsö di ten dë.

Aki Masa Jesosi puu wan soni

a wan mii liba.

Mat. 17:14-21; Maik. 9:14-27

37 Di dobooko fëen, hën de kumutu a di kuun liba saka ko a goon, nöö sömëni sëmbë ko miti ku de.

38 Nöö hën wan sëmbë a de mindi bai taa: “Mësitë, gaantangi, heepi mi ku di wan kodo womi mii u mi aki o. 39 Wan soni ta ko nëen liba, nöö a ta bai ta tuwëen a goon, nöö sukuma ta kumutu nëen buka. Ee fuu taki, an ta disëen möönsö. Möönmöön a ta kabëen a sösö. 40 Nöö mi bi begi dee bakama fii fu de puu ën da mi, ma de an sa puu ën.”

41 Hën Masa Jesosi taa: “Huun? Andi seei mi feni a dee sëmbë u di ten aki maun? Fa mi ku de ta dë aki, de an ta biibi möönsö. Taangajesi nöö de abi sò. Fu un longi ten mi musu dë ku unu ta hoi pasensi da unu ufö woon biibi mi?”

Hën a taki da di sëmbë taa: “Tja di mii ko da mi aki.”

42 Nöö hën di sëmbë ta waka ta ko ku di mii a Masa Jesosi. Ma nöö de an dou seei, hën di soni kisi di mii tuwë a goon dobëen buta kakakaa.

Nöö hën Masa Jesosi bai ën taa, “Hetji pasa kumutu a di mii liba e!” Nöö hën a kumutu wante, di mii ko bunu. Nöö hën Masa Jesosi tei di mii hën a dëën tata.

⁴³ Nöö di soni foondo dee sëmbë tee de taa: “Maingë, mi fëëë di kaakiti u Masa Gadu e! Aai, a a’ poosian tuu.”

Aki Masa Jesosi taki soni

u di dëdë fëën möön.

Mat. 17:22-23; Maik. 9:30-32

Fa dee sëmbë ta fan dë, hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëën taa: ⁴⁴ “Un haika e, dee sëmbë. Mi o taki wan soni da unu aki, nöö un musu hoi ën fu wan fëëkëtëën. [Fa i si dee sëmbë ta gafa mi aki seei, ma wan ten o dou nöö de o tja Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki go sei da sëmbë fu de kii mi puu.”

⁴⁵ Ma nöö di fan a fan dë, a dë wan foombo soni da dee bakama fëën. De an fusutëën möönsö, biga a dë wan tjubitjubi soni da de. Ma seei de bi fëëë u de hakisi ën andi da di soni.

Aki Masa Jesosi ta lei ambë

da fesima.

Mat. 18:1-5; Maik. 9:33-37

⁴⁶ Wë nöö di juu dë, hën wan gaan toobi hopo a dee bakama dendu. De ko ta hakisi deseei taa: “Undi fuu seei dë di möön hei wan a di wooko aki?”

⁴⁷ Nöö hën Masa Jesosi saandi de ta pakisei, hën a go tei wan mii tja ko buta nëën bandja naandë. ⁴⁸ Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë o, un si di mii aki sö? [An dë wan hei sëmbë, ma tökusee, di sëmbë di ta tei, sö wan lagilagi sëmbë kuma, di mii aki fu mi hedi, nöö hën da a ta tei miseei tu. Nöö di sëmbë di ta tei mi, nöö hën ta tei di Sëmbë di manda mi ko aki.

“Nöö di sëmbë di a’ sakafasi te a ta butëën seei a hii dee otowan fëën basu, nöö hën da di möön hei sëmbë a Masa Gadu wojo e, dee sëmbë.”

Aki ta lei ambë ku Masa

Jesosi dë a wan së.

Maik. 9:38-40

⁴⁹ Nöö hën wan u dee bakama u Masa Jesosi de kai Johanisi taki dëën taa: “Masa, u bi si wan sëmbë ta puu soni a sëmbë liba ku i në, ma di sëmbë dë an bi ta nama ku i kumafa u ku i nama aki. Nöö hën u tapëën taa be an musu du sö.”

⁵⁰ Hën Masa Jesosi taa: “Wë nönö womi, wan musu tapëën e. Biga ee wan sëmbë an dë feantima fuunu, nöö hën da unu ku ën dë a wan së.”

Aki wan köndë an kë da Masa Jesosi kamian u duumi.

⁵¹ Wë nöö di juu dë, Masa Jesosi ten ko zuntu faa toona go a Gadu Köndë ka a bi kumutu. Nöö di a sabi sö kaa, hën a buta taa a o go a Jelusalen.

⁵² Nöö hën a manda wantu u dee bakama fëën go a fesi u de go suku kamian u de duumi a pasi.

Nöö hën dee bakama fëën go te de go dou a wan u dee köndë u de Samalia sëmbë, hën de go hakisi wanlö sëmbë dë kamian u de ku Masa Jesosi duumi.

⁵³ Ma nöö dee sëmbë sabi taa a Jelusalen de nango, nöö hën mbei de piki de taa de aan kamian da de u de duumi. ⁵⁴ Nöö hën dee sëmbë bia toona ko piki Masa Jesosi baka.

Nöö hën di Johanisi ku Jakobosi jei di soni, hën de hakisi Masa Jesosi taa: “Masa o, ja kë fuu kai faja kumutu a liba ko kaba dee sëmbë dë a sösö nö?”

⁵⁵ Nöö hën Masa Jesosi bai de taa: “Nönö womi, un sooti pei pakisei da di dë? Un kaba ku dee soni dë!”

⁵⁶ Nöö hën de pasa go suku kamian a oto köndë duumi.

Aki Masa Jesosi ta leti dee sëmbë kë waka nëën baka.

Mat. 8:19-22

⁵⁷ Nöö fa de dë a pasi nango dë, hën wan sëmbë ko a Masa Jesosi ko taki dëen taa: “Mi kë go ku i aluwasi naasë i nango.”

⁵⁸ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë a bunu, ma i sabi nö? Dee mbeti abi baaku ka de ta kandi duumi, nöö söseei dee piki fou abi wosu tu. Ma Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, ma abi kamian ka mi ta dë e. ‘Ma ee i kë sö, nöö i ko boo go.’”

⁵⁹ Nöö hën wan oto daka möön, hën Masa Jesosi kai wan womi faa musu ko dë bakama fëën. Hën di womi taa: “Antoobi, mi sa ko, ma mi kë begi i wan soni ufö. Mi kë dë te mi tata dëdë mi bei te mi kaba, nöö mi ko e.”

⁶⁰ Hën Masa Jesosi taa: “Wë nönö womi, be dee sëmbë dee an dë a mi du bei dee dëdë sëmbë u de e. Ma ju, be i ko go ku mi go paaja di Buka, be sëmbë ko sabi taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëën fa u dë aki.”

⁶¹ Nöö hën wan oto daka möön, hën wan womi taki da Masa Jesosi taa a kë ko bakama fëën. Ma a kë faa dëen pasi be a go da dee sëmbë fëën wosu adjoisi ufö a ko.

⁶² Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Aai, wë mi jei, ma i sabi nö? Ee wan sëmbë ta du wan wooko ku tu hati nöö di wooko dë an o ko bumbuu soni möönsö. Nöö ee wan sëmbë ta wooko a di lö fasi dë, nöö an bumbuu tjika faa ko dë wan wookoma a di Tii u Gadu dendu e.”

10

Aki Masa Jesosi manda wanlö

hia bakama fëën u de go

paaja di Buka.

¹ Wan oto daka möön, hën Masa Jesosi kai sëbënteni-ku-tu u dee bakama fëën ko nëën. Nöö hën a manda de tu ku tu u de musu go a dee pikipiki köndë ku dee gaangaan köndë ka hënseei bi pakisei faa musu go, ‘be de konda da dee sëmbë taa Gadu ta hopo di njunjun tii fëën.’

² Nöö hën a taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Di goon bigi nöö di njanjan lepi u koti, ma wookoma biti poi. Nöö un begi Masa Gadu e, faa puu hia sëmbë manda go a di wooko fëën.”

³ Nöö hën a toona taa: “Fa mi ta manda unu aki, mi ta manda unu leti kuma sikafu mii nango a pëndë mbeti dendu. Ma un go nöö. Mi ta manda unu. ⁴ Nöö fa woon go dë, wan musu tja möni e, wan musu tja saku. Nöö dee susu un tuusi a unu futu dë, nöö ku de nöö un musu go. Nöö te un nango, wan musu ta buuja ta da oto ku sëmbë a pasi.

⁵⁻⁶ “Nöö ee de kai unu a wan wosu fuun go duumi, nöö un musu begi da di sëmbë abi di wosu taa: ‘Masa Gadu musu dë ku i e.’ Nöö fa woon taki dë, nöö ee wan bumbuu sëmbë sai naandë di fiti u feni di bunu i begi dëen dë, nöö di bunu o tan a di wosu. Ma ee di sëmbë an fiti di lö bunu dë, nöö di bunu o toona ko a unu baka.

7 “Nöö fa de o tei unu a di wosu dë, nöö naandë un musu tan e. Wan musu kumutu ku unu lai go libi a oto wosu. Nöö te de da unu soni u njan, nöö un musu njan mën. Sen an musu kisi unu. Biga wan wookoma musu feni hën paima fu di wooko di a ta du.

8 “Nöö te un go a wan köndë nöö ee de kisi unu ku piizii, nöö di soni i si de seeka da unu fuun njan nöö hën un musu njan e.

9 “Nöö un kula dee sikima dee sai a di köndë dë. Nöö un taki da hii dee sëmbë taa di ten kisi u Masa Gadu hopo di Njunjun Tii fëen awaa,   nöö be de seeka u ko nëen.

10 “Ma te un go a wan köndë, nöö ee dee sëmbë dë nëen an kë haika unu, nöö un musu go taanpu a sitaati u di köndë, nöö un taki da de taa: 11 ‘Di doti u di köndë aki di bi peka a u futu, nöö u feki ën puu tuwë disa da unu e, kuma wan maaka taa Masa Gadu o sitaafu unu. Biga u bi ko fuu konda da unu taa Masa Gadu ta hopo di Njunjun Tii fëen fa u dë aki, ma wan këen. Nöö di hebi fëen fika da unu e. U, u nango.’ ”

12 Nöö hën a toona taki möön taa: “Nöö un musu sabi taa a di daka di Masa Gadu o kuutu hii mundu, nöö di sitaafu di köndë dë o kisi o möön hogi möön leki di hogi köndë de kai Sodom bi kisi e.”

Aki Masa Jesosi bai helu

da wanlö köndë.

Mat. 11:20-24

13 Nöö hën Masa Jesosi taa: “Mi bai helu da un dee sëmbë ta libi a Kolazin ku dee u Betisaida e. Wë biga ee dee köndë de kai Sidon ku Tilusi bi si dee gaan foombo wooko dee mi ta du a unu mindi aki, nöö de bi o bia de libi gaanduwe kaa. Di hogilibi u de bi o hati de tee de bi o bisi djodjo go sindo a goon ta tuwë sindja a de sinkii. Sö a bi o hati de tjika. Ma un dee sëmbë u Kolazin ku Betisaida si dee foondo wooko u mi, ma töku wan a’ toobi möönsó fuun disa dee hogilibi fuunu.

14 “Nöö hën mbei mi taki taa tee Masa Gadu o kuutu goonliba, nöö di sitaafu woon kisi o hogi möön di Sidon ku Tilusi o kisi.

15 “Nöö un dee sëmbë u Kapenaumi tu, unfa un mëni? Un mëni taa di hei fuunu aki o tja unu go a Gadu Köndë nö? Nönö e, na seei. Ma a didibi faja a o tja unu go!   Biga mi ko a unu ma wan tei di lei u mi u soni möönsö.”

16 Nöö hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa: “Ee wan sëmbë ta piki unu buka, hën da a ta piki di buka u mi kaa. Ma ee wan sëmbë an tei unu, nöö hën da an tei mi tu, söseei an tei di Sëmbë di manda mi ko aki tu.”

Aki Masa Jesosi ta lei

dee bakama fëen

andi de musu wai da.

17 Nöö hën de sëbënteni-ku-tu bakama u Masa Jesosi go tefa de toona ko, nöö de ta wai seei. De taki dëen taa: “Masa o, fa u go dë, nöö dee gadu bi saka a u basu seei, di u tei di në fii bai de.”

18 Hën Masa Jesosi taki da de taa: “ Awa, sö de o saka da unu tuu.   Biga miseei bi si fa di kaakiti u didibi bi booko saka gaanduwe kaa. Mi si ën, a kumutu a liba ala pasa a mi wojo valau sö, kuma liba koti faja go a goon. Nöö fa dee gadu saka a unu basu dë, nöö sö de o ta saka.

19 “Biga mi ta da unu makiti a di gaan felantima fuu liba e, ku hii dee hogi soni dee a o manda ko a unu, te dou ku sindeki ku kukutulabu tuu. De an o sa du unu hogi.

²⁰ “Ma tökuseei na fu di soni dë hedi un musu ta wai e. Na fu di dee gadu ta saka a unu basu mbei un musu ta wai tu. Ma un musu ta wai seei fu di un sabi taa në fuunu dë sikifisikifi a Masa Gadu Köndë ala.”

Aki Masa Jesosi konda da dee bakama fëen kumafa de abi bunuhedi tjika.

Mat. 11:25-27, 13:16-17

²¹ Nöö hën di Akaa u Gadu mbei Masa Jesosi ko wai tee na soni. Hën a taa: “Masa Gadu, gaantangi fii o. I da Masa u liba ala ku goonliba aki tuu. Nöö mi da i tangi u di a dë taa i tjubi dee soni fii da dee könima ku dee sabisonima u di goonliba aki te de an sa sabi de möönsö. Nöö hën i toona mbei dee lagilagi sëmbë aki dee ta piki i buka, ko sabi de. Aai Taata, gaantangi fii e. Biga sö i feni ën taa a bunu. Wë nöö i bigi e, Taata.”

²² Hën a taa: “Dee sëmbë o, mi Tata buta hii soni a mi maun e. Nöö na wan sëmbë sabi kaba u di Mii boiti di Tata nöö. Söseei na wan sëmbë sabi kaba u di Tata tu boiti di Mii nöö, ku di sëmbë di di Mii kë faa ko sabi ën.”

²³ Nöö hën a bia luku dee bakama fëen, nöö hën a taki da de taa: “Un dee sëmbë aki, un abi bunuhedi e, fu dee soni dee un ta jei ku dee un ta si aki. ²⁴ Biga sëmëni u dee fesiten tjabukama ku dee könu tuu bi hangi u de si dee soni un ta si aki. De bi hangi tu u de jei dee soni dee un ta jei aki, ma de an bi sa jei de.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u wan bunuhati Samalia sëmbë.

²⁵ Te wan daka, hën wan u dee sabima u wëti hopo go a Masa Jesosi u go poobëen luku. Nöö hën a hakisi ën taa ee andi faa musu du te nöö a sa feni di teego libi u Masa Gadu.

²⁶ Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Andi sikifi a Gadu Buku? Andi i ta lesi nëen?”

²⁷ Hën a taa: “Wë mi ta lesi taa i musu lobi Masa Gadu ku hii i hati ku hii i akaa ku hii i taanga ku hii pakisei fii. Nöö i musu lobi di otowan fii leti kumafa i lobi i seei.”

²⁸ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wë fa i piki dë, nöö i piki bunu. Sö fii libi tuu, nöö joo dou a Masa Gadu Köndë.”

²⁹ Ma di di womi si taa di soni a hakisi dë nëen a feni, hën a toona hakisi Masa Jesosi taa: “Wë ambë da di otowan u mi di mi musu lobi kuma miseei?”

³⁰ Nöö hën Masa Jesosi tei wan oto konda dëen. A taa: “Wan sëmbë bi kumutu a Jelusalen nango a Jelikou. Nöö hën a nango te wan pisi, hën wanlö fufuuma ko kisi ën panjan. Hën de fon mën te a fon. Hën de tei dee soni fëen dee a bi tja tuu, te kisi ku dee koosu dee bi dë nëen sinkii. Hën de disëen a goon dë a dëdë ku libi maun, hën de go u de.

³¹ “Nöö hën a sai dë te wan pisi, hën wan u dee begima di ta wooko a Masa Gadu Wosu ko ta pasa. Nöö di a si di womi a goon dë, hën a koti lontu a oto së pasa go fëen.

³² “Nöö a baka u di dë, hën wan u dee bakamii u Leifi di ta wooko a Masa Gadu Wosu ko ta pasa tu. Nöö di a ko si di womi a goon dë, hën a luku ën diin te a kaba. An du wan wojo soni möönsö. Hën a koti lontu a oto së pasa go fëen.

³³ “A baka fëen hën wan Samalia sëmbë ko ta pasa dë tu. Nöö di a si di womi a goon naandë, nöö hën tjali fëen kisi ën te a taa: ‘Wë di sëmbë aki, fa u ku dee lö sëmbë aki dë feanti seei, ma tjali fëen kisi mi, nöö ma sa disëen aki go. Mi musu heepi ën.’

34 “Nöö hën a go a di womi go lobi deesi a dee koti buka fëen hën a tai de te a kaba. Hën a hopo ën buta a di mbeti fëen liba, hën a ta tjëen te a wan lantiwosu. Nöö naandë a go sölugu ën.

35 “Nöö di mamate hën a hopo, nöö hën a go a di sëmbë di abi di wosu. Nöö hën a tei möni, hën a dëen. Hën a taki dëen taa: ‘Womi o, gaantangi baa, luku di sëmbë aki bunu da mi, nöö ee di möni an tjika nöö te mi toona nöö mi o paka i dou.’ ” Sö wan oto Masa Jesosi taki te a kaba.

36 Nöö hën a bia hakisi di womi di bi ko nëen dë taa: “Wë mati, andi i pakisei u de dii sëmbë naandë? Undi u de libi ku di womi kuma di otowan fëen di a ta lobi kuma hënseei?”

37 Hën di womi taa: “Wë misikuma di sëmbë di bi a’ tjalihati fëen dë.”

Hën Masa Jesosi taa: “Wë nöö i piki bunu. Nöö i go e, nöö i libi kumafa di womi dë libi dë.”

Aki Masa Jesosi dë

a Maita ku Malia wosu.

38 Nöö di Masa Jesosi ku dee bakama fëen dë a pasi nango a Jelusalen dë, te wan pisi hën de go dou a wan köndë. Nöö hën wan mujëe de kai Maita kai ën faa ko nëen wosu. Nöö hën a go.

39 Wë nöö Maita bi abi wan sisa fëen de ta kai Malia. Nöö fa Masa Jesosi ko a de dë, hën Malia go sindo leti nëen fesi a goon naandë ta haika dee soni a ta taki.

40 Ma Maita bi dë ku bookohedi ta seeka soni u njan da Masa Jesosi ku dee bakama fëen. Hën de dë te wan pisi, an sa tjëen mön. Nöö hën a fan ku Masa Jesosi taa: “Masa o, ja si nö? Fa i si i ko aki, nöö hën Malia disa mi wanwan tö fu mi seeka hii soni da unu. Ja sa mandëen fa a ko heepi mi nö?”

41 Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë Maita o, mujëe, haika e. I dë ku gaan pakisei ta booko hedi a sëmëni soni. 42 Ma wan soni nöö dë fanöudu e, mujëe. Fa i si Malia ko sindo ta haika mi aki, nöö hën du di mön bunu soni, nöö ma o puu ën nëen.”

11

Aki Masa Jesosi lei dee bakama fëen fa u de begi Gadu.

Mat. 6:9-13, 7:7-11

1 Wan daka hën Masa Jesosi bi dë a wan kamian ta begi. Hën a begi teefa a kaba, nöö hën wan u dee bakama fëen hakisi ën taa: “Masa o, andi mbei ja sa lei u fa fuu begi tu, kumafa Johanisi lei dee bakama fëen?”

2 Hën a taki da de taa: “Antoobi. Mi o lei unu. Te woon begi, nöö sö fuun musu taki:

Ke, u Tata a liba, hii sëmbë musu lesipeki i e.

De musu sabi taa i dë bumbuu limbolimbo.

U begi taa di Tii fii musu paaja a hii goonliba.

3 Nöö u begi i fii da u dee soni u abi fanöudu fuu pasa u libi tide.

4 Nöö u begi i tu, be i puu u a bëe u dee hogi dee u ta du,

leti kumafa u seei ta puu dee otowan fuu a bëe fuu dee hogi de ta du u.

Nöö u begi i taa na disa u da dee soni dee sa hai u tja go a di së u hogi e.

Sö fuun ta begi e, dee sëmbë.”

5-6 Hën a toona taki da de taa: “Ee wan sëmbë i a’ wan bunu mati, nöö hën wan sëmbë ko a i a mindi ndeti, nöö joo go a di mati fii. Nöö joo taki dëen taa: ‘Mati, gaantangi baa, mi ko begi i soni. Wan mati u mi kumutu

a kamian ko a mi, nöö ma a' sondi u njan fu mi dëen. Gaantangi, juu mi dii bëëë.'

⁷ "Nöö di sëmbë o piki i taa: 'Haika, na toobi mi a di juu aki e. Mi sөөтö dөө go kandi kaa. Mi ku dee mii u mi dë a kamba aki, de ta duumi. Ma sa hopo go tei bëëë da i möön e.' Ma nöö fu di di fuka fii bigi, nöö joo ta naki di dөө kodo ta begi ën nango nөөmö.

⁸ "Nöö mi taki e, kandë an o jabi di dөө da i fu di un dë mati hedi. Ma fu di i ta naki di dөө nëen hedi nөөmö te an sa feni pasi duumi, nöö hën mbei a musu hopo tei di bëëë da i kuma di mëni i abi fanöudu.

⁹ "Fëen mbei mi taki da unu taa i musu ta begi Masa Gadu nөөmö e, nöö a o da i di soni di i ta begi ën. I musu ta suku di soni i abi fanöudu nëen, nöö joo feni ën. I musu ta naki di dөө fëen, nöö a o jabi ën da i. ¹⁰ Biga di sëmbë di ta begi ën, nöö hën a ta da. Di sëmbë di ta suku nëen, nöö hën o feni. Nöö di sëmbë di ta naki di dөө fëen, hën a o jabi ën da.

¹¹ "Wë nöö fa un dë aki, ee di mii fii pidi i wan pisi fisi nöö i sa tei wan sindeki pisi dëen nö? Na seei. ¹² Nöö ambë dë a unu mindi aki tu di o tei kukutu labu da hën mii ee a pidi i obo. Nönö, sëmbë an dë e.

¹³ "Wë nöö fa un ta du hogi so juu seei, ma un sabi taa un musu da dee mii fuunu bumbuu soni, wë nöö unu Tata a liba wë? An sa da unu di Akaa fëen tu nö, te un ta begi ën."

Aki Masa Jesosi ta taki soni fëen ku dee didibi.

Mat. 12:22-30, 43-45; Maik. 3:20-27

¹⁴ Te wan oto daka möön, hën Masa Jesosi puu wan soni bi dë a wan womi liba. Di soni bi tapa di womi buka nöö di Masa Jesosi jakëen puu, nöö wantewante a ko ta fan bumbuu baka. Nöö di soni foombo hii sëmbë.

¹⁵ Ma seei so u dee sëmbë kosi Masa Jesosi. De taa: "Fa i si a ta puu dee soni a sëmbë liba aki, nöö na ku wan oto kaakiti möönsö, ma ku di kaakiti u di hedima u dee didibi de kai Belisabo, ku ën wë a ta du ën e."

¹⁶ Nöö hën wanlö sëmbë sai dë kë poobëen luku. Hën de hakisi ën taa: "Wë dee soni dee i ta du aki, nöö ee i da sëmbë u Masa Gadu tuu, nöö lei u wan maaka be u sa sabi taa Gadu dë ku i tuu."

¹⁷ Ma Masa Jesosi sabi fa de ta pakisei taa na sëmbë u Gadu a dë, ma a dë sëmbë u didibi. Nöö hën a taki da de taa: "Hiniwan köndë di hopo ta feti ku ën seei, nöö an sa tan e. A o booko. Söseei hiniwan famii di hopo ta feti ku ën seei o kaba a sösö tu.

¹⁸ "Wë nöö ee dee didibi hopo ko ta feti ku deseei, nöö unfä i mëni de o du? Na kaba de o kaba a sösö nö? Didibi sa jaka dee otowan fëen go nö?

"Wë nöö di un bai taa ku kaakiti u di hedima fu dee didibi mi ta puu dee otowan fëen, ¹⁹ nöö dee sëmbë fuunu dee ta puu soni a sëmbë liba wë? Ambë kaakiti de tei ta du ën? Biga di wan puu nöö u tuu ta puu de. Nöö naandë a o waka mbei dee sëmbë fuunu seei o da unu adjabëë.

²⁰ "Nöö un mëni unu seei ku dee lö pakisei dë e. Biga ku di kaakiti u Masa Gadu wë mi ta du dee soni aki. Wë nöö di mi ta du de ku di kaakiti u Masa Gadu, nöö hën da Gadu hopo di Njunjun Tii fëen a unu mindi awaa."

²¹ Hën a toona taki da de möön taa: "Un haika. Solanga wan taanga sëmbë dë fëen seekaseeka ku ën feti lai ta luku ën wosu, nöö na wan kodo sëmbë seei sa ko fufuu soni fëen tja go e. ²² Ma te wan oto sëmbë ko di taanga möön hën, nöö a o sa ko kisi ën panjan feti ku ën tee a wini ën. Nöö a o tei hii dee feti lai fëen dee a bi ta mëni u heepi ën seei, ku dee gudu fëen tuu, tja go paati da dee otowan."

23 Nöo hën Masa Jesosi taki da de möön taa: “Fa u taki dee soni aki, nöo di sëmbe di an kë nama ku mi, nöo hën da felantima u mi kaa e. Söseei di sëmbe di an ta suku sëmbe tja ko da mi, nöo hën ta jaka sëmbe puu a mi.”

24 Nöo hën a taa: “Te wan gadu de a wan sëmbe hedi, nöo te a kumutu disëen go, nöo a o ta waka ta lontu ta suku kamian ka dee otowan fëen ta libi te a wei. Nöo a o taa: ‘Wë, nönö, ma feni kamian aki u mi tan.’

“Nöo a o bia toona ko a di sëmbe hedi ka a bi kumutu de seei. 25 Nöo te a ko naandë nöo a o si di kamian limbolimbo hooo. ‘Di sëmbe an feni wan bumbuu soni buta nëen möönsö.’ 26 Nöo paa, tjala! A toona ko a di sëmbe hedi baka. Nöo a o go kai sëbën gadu hogiwan möön leki ën seei, nöo de o ko lai a di sëmbe naandë hedi. Nöo di lö sëmbe naandë, tan fëen o ko de möön hoga ganfa möön fa a bi de a fesi.”

Aki Masa Jesosi ta konda ambë da dee sëmbe sa feni di möön ganfa bunu.

27 Nöo fa Masa Jesosi ta fan de, nöo hën wan mujëe bi sai a dee sëmbe mindi de hopo bai fan ku ën. A taa: “Womi, di mama fii di pai i, a abi kölöku e, fu di Gadu feni taa hën musu pai i.”

28 Hën Masa Jesosi piki ën taa: “.Aai, mujëe, ma fa i si u de aki, nöo dee sëmbe dee ta jei di Wöutu u Masa Gadu ta piki ën buka, nöo de ta feni di möön ganfa bunu möön leki di sëmbe di pai mi e.”

Aki Masa Jesosi ta taki soni

u dee sëmbe fëen ten.

Mat. 12:38-42; Maik. 8:12

29 Nöo fa de de ala, nöo sëmbe ta ko a Masa Jesosi naandë gidjii sö. Hën a taa: “Dee sëmbe u di ten aki, de abi takuhatiböö. Na biibi de kë biibi sö e, ma de ta ko a mi u de feni maaka a mi. Ma ma abi oto maaka u lei de möön leki di maaka u di fesiten tjabukama de ta kai Jona e.

30 “Wë biga leti kumafa Jona bi de wan maaka da dee sëmbe u Ninifei, nöo söseei Mi di ko de Libisëmbe Mii aki de wan maaka da dee sëmbe u di ten u de aki tu.

31 “Nöo un haika e. Gaanduwe a fesiten, wan mujëe könu bi kumutu tee a wan longi köndë ko a Jusalen faa ko jei di köni u Könu Salumon. Ma nöo un dee sëmbe u di ten aki abi wan sëmbe a unu dendu kaa di hei ganfa möön di fesiten könu de e, ma tökusee wan kë haikëen.

“Wë nöo woon si fa a o waka a di Gaan Kuutu Daka di Masa Gadu o kuutu hii sëmbe. Biga di mujëe u taki de, hënseei o hopo ta kuutu unu e, taa: ‘Mi wë bi kumutu a sö wan longi kamian ko haika di fan u di könu, ma unu bi de leti a wan möön hebi Sëmbe bandja, ma wan bi kë haikëen möönsö.’

32 “Nöo söseei dee sëmbe u Ninifei dee bi piki di buka u Jona o hopo a di Daka de fu de kuutu unu tu. Biga de bi bia de libi wantewante fu di de jei di fan fu Jona. Ma aki un ta si wan Sëmbe a unu mindi di hei möön Jona ganfa, ma töku wan kë piki ën buka.”

Aki Masa Jesosi toona ta lei de ku di oto u di faja möön.

Mat. 5:15, 6:22-23

33 Hën a toona taki da de taa: “Na wan sëmbe o sëndë wan faja te a kaba, nöo a tjubi ën a soni basu e. Ma a o sëndëen buta a wan kamian fu hii sëmbe di o ko a di wosu musu sa si limbo ku ën.

34 “Nöo ee i sëndë wan faja, nöo ee wojo fii bunu nöo i ta si limbo ku ën fii saandi i ta du. Biga di wojo hën da di faja fii sinkii. Ma nöo ee wojo fii

booko nöö ee i sëndë faja buta naandë seei, töku ja o si soni. A sösö dungu nöö joo ta dë. Ja o saandi i ta du.

³⁵ “Hën mbei i musu ta köni ku i wojo fu an musu ko dungu. „Nöö söseei i musu ta köni fu hogi pakisei an musu dë a i hati.”³⁶ Biga leti kumafa i ta si soni bunu te wojo fii dë limbolimbo, nöö söseei ee hati fii dë limbolimbo fii tei Gadu wöutu ta hoi, nöö i o ko dë bumbuu sëmbë te dou.”

Aki Masa Jesosi ta bai helu da

dee Faliseima ku dee

Sabima u Wëti.

Mat. 23:1-36; Maik. 12:38-40; Luk. 20:45-47

³⁷ Di Masa Jesosi fan sö tefa a kaba, hën wan Faliseima kai ën faa ko njan nëen wosu. Nöö hën a go ku ën. ³⁸ Nöö di juu de sindo u de njan, nöö soni u Masa Jesosi toobi di Faliseima. Biga an wasi „maun kumafa dee Faliseima ta wasi maun.”

³⁹ Nöö di Masa Jesosi si taa di soni dë toobi di Faliseima, hën a taki dëen taa: “Un dee Faliseima aki, andi mbei un ta biinga fu sinkii fuunu musu ta dë limbolimbo, ma hatiböö fuunu lai te dou ku hii sootu pei hogi. ⁴⁰ Un wisiwasi di dë? Un ninga taa Masa Gadu kë fu di sinkii fuunu wanwan nöö musu ta dë limbolimbo nö? Wë di hatiböö fuunu wë?”

⁴¹ “Wë un musu biinga be hati fuunu dë limbolimbo e, be un ta libi bunu ku hii sëmbë ta heepi dee penama. Biga te un libi sö, nöö an o dë fuun suku fuun ta wasi soni a dee peipei fasi dë möön. Biga hii soni fuunu o ta dë limbolimbo kaa.”

⁴² Nöö di a taki sö da de te a kaba, hën a taa: “Un dee Faliseima aki, mi bai helu da unu e. Fa un sai dë, un ta mbei taa un dë bumbuu möön hii sëmbë. Un ta paati hii soni fuunu, fii da Gadu di fëen së te dou ku dee pikipiki goon njanjan fuunu tuu kumafa di wëti dë. Nöö di naandë bunu tuu, ma an tjika. Biga wan ta libi bunu ku sëmbë, nöö wan lobi Gadu tu.”

⁴³ Hën a toona taa: “Mi bai helu da unu wan pasi möön e, un dee Faliseima. Biga te un go a keiki, nöö un lobi u sindo a di möön hei kamian u di wosu. Te un ta waka a sitaati, nöö un ta kë hii sëmbë musu ta da unu odi a lanti dendu, kuma un hei möön hii sëmbë.

⁴⁴ “Nöö mi bai helu da unu e. Un dë leti kuma wan awoo geebi, sëmbë ta waka ta pasa nëen liba söndö de sabi taa ku sö wan hogi soni de ta nama dë.”

⁴⁵ Nöö di Masa Jesosi taki sö kaa, hën wan u dee Sabima u Wëti hakisi ën taa: “Wë Mësitë o, fa i taki aki, na u i ta kosi tu nö?”

⁴⁶ Nöö hën Masa Jesosi bia fan ku de awaa, a taa: “Mi bai helu da unu tu, un dee Sabima u Wëti. Biga fa un ta lei lanti dee wëti u Mosesi dë, un ta suku u lai hebi soni a de liba fu de musu tjai, ma unu seei wan ta pooba u tjëen wan pikiwan seei.

⁴⁷ “Nöö mi bai helu da unu möön e. Biga un ta seeka dee geebi fu dee fesiten tjabukama u Masa Gadu te de hanso. Dee gaan sëmbë fuunu wë bi kii de, nöö unu ta seeka dee geebi. ⁴⁸ Nöö di soni dë mbei hii mundu ko ta si gbelin taa fa dee gaan sëmbë fuunu bi kii dee tjabukama dë, nöö a bunu a unu. Dee gaan sëmbë bi kii, nöö dee mii ta seeka dee geebi.

⁴⁹ “Ma antoobi, Masa Gadu sabi fa fuunu. Biga a bi taki a fesi taa a o manda dee tjabukama ku dee futuboi fëen ko da unu, nöö so u de woon kii. So u de woon sitaafu. ⁵⁰ Fëen mbei, un dee sootu pei sëmbë aki, unu wë Masa Gadu o sitaafu fu hii dee tjabukama fëen tuu dee de bi kii

tuwë buuu a goon, fu sensi goonliba seti. ⁵¹ Fu kumutu a Abeli te dou ku Sakaliasi di de bi kii a di Wosu u Masa Gadu dendu, leti a di begi tafa ku di möön hebi kamba mindi dë, nöö u de tuu woon kisi sitaafu e.”

⁵² Nöö hën Masa Jesosi taki da de möön taa: “Mi bai helu da unu möön, un dee Sabima u Wëti. Biga un ta tei dee oto u Masa Gadu tuu ta tapa buta dë fu sëmbë an musu sabi de. Unu seei, wan kë mbei möiti fuun musu sabi de, nöö ee wan sëmbë kë sabi de nöö un ta tapa pasi da de. „Biga wan kë lei de a di fasi.”

⁵³⁻⁵⁴ Nöö hën di Masa Jesosi fan ku de sö te a kaba, hën a kumutu go fëen. Nöö a baka u di dë, hën dee Faliseima ku de Sabima u Wëti seti ta ko nëen ku hatiboonu fasi nöömö ta hakisi ën peipei soni. De ta seti taapu dëen faa musu taki wan soni fu de sa feni ën tja go kaagi da lanti.

12

Aki Masa Jesosi ta wasiköi dee

bakama fëen a di ganjan libi

u dee Faliseima.

Mat. 10:26-27

¹ Nöö di juu Masa Jesosi ta fan dë, nöö dusudusu sëmbë ta ko nëen naandë tee kamian an dë u de tan, nöö de ta peeta deseai.

Nöö hën Masa Jesosi seti wasiköi dee bakama fëen, a taki da de taa: “Womi, un mëni unu seei ku di sooda u dee Faliseima e. Dati wan taki wan musu tei di ganjan libi u de. Biga de ta mbei taa de dë bumbuu sëmbë ma na tuu. Nöö hën mbei wan musu djeesi de e.

² “Biga na wan soni sa tjubi te nöö an ko a döö. Nöö na wan soni sa danga tu te nöö sëmbë an o ko sabi ën. ³ Fëen mbei di soni di i si un ta taki a ndeti a dungudungu, nöö de o jei ën a gaan didia. Nöö di soni di un ta konda sapisapi da unu seei a kamba dendu, nöö hën de o feni ta bai basia a di köndë.”

Aki Masa Jesosi ta taki taa libisëmbë an dë u fëë.

Mat. 10:28-33, 12:32; 10:19-20

⁴ Nöö hën a taki da dee bakama fëen möön taa: “Un dee mati u mi aki, wan musu fëëe dee sëmbë dee o sa kii unu e. Wë biga ee wan libisëmbë kii i, nöö an sa du oto soni ku i möönsö. Biga an sa du soni ku di akaa fii, hën mbei wan musu ta fëëe de. ⁵ Ma Masa Gadu hën un musu ta fëëe e. Biga tee a kii wan sëmbë te a kaba, nöö a sa toona sitaafu ën a bakaten. Biga hën abi di faja ka didibi o go, nöö hën mbei hën un musu ta fëëe.

⁶⁻⁷ “„Nöö un musu ta mëni Masa Gadu tuu e, dee sëmbë, biga hën ta sölugu fuunu.” Wë biga luku dee piki fou ta buwa aki. De ta sei feifi u de u wan bangunötu nöö, ma töku Gadu ta mëni de. Wë nöö un dee libisëmbë wë? An möönsö nöö? Nöö Masa Gadu sabi unu finifini te kisi ku dee uwii u hedi fuunu tuu.”

⁸ Nöö di a fan sö te a kaba, hën a taki da de taa: “Mi taki da unu e, taa dee sëmbë dee ta piki a libisëmbë fesi taa de sabi Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöö a bakaten nöö miseei o piki a dee basia u Masa Gadu fesi taa mi sabi de tu.

⁹ “Ma ee wan sëmbë an kë piki taa a sabi mi a libisëmbë fesi aki, nöö a bakaten nöö ma o piki taa mi sabi ën tu, a dee basia u Masa Gadu fesi ala.”

¹⁰ Hën a toona taa: “Ee wan sèmbè kosi Mi di ko dè Libisèmbè Mii aki, nöö Gadu sa puu èn a bèè eti. Ma ee wan sèmbè ta kosi di Akaa fëèn, nöö an o puu èn a bèè möönsö e.”

¹¹ Hën a toona taki da de möön taa: “Haika, dee sèmbè. Te de kisi unu u tja go a kuutu a dee keiki u de, ee nasö de tja unu go a dee gaan sèmbè ku dee gaama u köndè u de kuutu unu, nöö wan musu ta pakisei taa: ‘Ee maingè, unfa woo du? Andi seei woo taki?’ ¹² Biga te di juu dou, nöö di Akaa u Masa Gadu seei o lei unu andi fuun musu taki e.”

Aki Masa Jesosi ta bai de taa de an musu suku hia gudu a goonliba aki.

¹³ Nöö di juu naandè seei, nöö hën wan sèmbè bi dè a de mindi naandè taki da Masa Jesosi taa: “Mësitè o, mi kè begi i wan soni. Di tata fuu dèdè disa di gudu fëèn naandè. Nöö mi kè i taki da di baaa u mi taa be a paati dee gudu, be a da mi u mi sè.”

¹⁴ Hën Masa Jesosi piki èn taa: “Womi, na di wooko dè mi ko aki u ko du e. Ma ko u ko kuutu soni fuunu ta paati gudu da unu.”

¹⁵ Nöö hën a taki da dee sèmbè sai dè tuu taa: “Dee sèmbè aki, un musu mëni unu seei fu wan abi langawojo a soni e. Biga na gudu ta mbei sèmbè ta libi gaandi, söseei an ta mbei sèmbè libi suti tu.”

¹⁶ Hën a konda wan oto da de, a taa: “Wan guduma bi dè, hën a ta koti goon ta wooko ta paandi njanjan nöömö tefa a feni hia njanjan. ¹⁷ Hën a sindo pakisei taa: ‘Wè unfa mi o du? Biga ma a’ wosu tjika fu mi lai dee njanjan dee mi abi.’

¹⁸ “Hën a sai dè te wan pisi, hën a taa, ‘Söö. Wè mi saandi mi o du. Mi o booko dee wosu aki tuwè, nöö mi o mbei wanlö gaan gindi wan. Nöö a de mi o lai dee njanjan ku dee gudu u mi tuu, ¹⁹ nöö mi o dè kumafa mi kè awaa. Dee gudu dee mi abi, nöö de o tja mi sëmëni jaa. An o dè u mi wooko möön. Mi o ta njan ta bebe ta mbei piizii ta libi suti kumafa mi kè.’

²⁰ “Ma nöö te faa mëni, hën Masa Gadu taki dëèn taa: ‘I lauma ju! A di ndeti aki seei de o ko tei di akaa fii puu a i tja go. Nöö dee gudu i abi dè ku dee njanjan i tjubi buta dè, ambè seei de o fika da?’ ”

²¹ Nöö hën Masa Jesosi taa: “Wan si ö? Nöö sö a ta pasa ku dee sèmbè dee ta suku gudu u goonliba aki, söndö de ta suku u libi kumafa Masa Gadu kè, fu de feni gudu nëèn ala.”

Aki Masa Jesosi ta konda da dee

bakama andi dè fanöudu

u de suku.

Mat. 6:25-34

²² Hën Masa Jesosi bia fan ku dee bakama fëèn awaa. A taa: “Fëèn mbei wan musu abi bookohedi tumisi taa andi woon njan, nasö andi woon bisi. ²³ Biga di libi [di Masa Gadu da unu dè, nöö] a dè gaan soni möön leki dee njanjan fuun njan. Nöö di sinkii [Masa Gadu da unu dè], a dè gaan soni möön leki dee koosu fuun bisi nëèn. [Nöö di a da unu libi ku sinkii kaa, nöö an sa toona da unu njanjan ku koosu u bisi tu nö?]”

²⁴ “Wè biga fa dee fou sai dè, de an ta diki goon paandi njanjan. De an ta diki alisi. De an a’ kèdè ee nasö gaan suwa ta tjubi njanjan möönsö, ma Masa Gadu hën ta sölugu de. Wè nöö unu libisèmbè wè? Wan bumbuu gaanfa möön dee fou nö? Nöö an sa sölugu fuunu tu nö?”

²⁵ “Nöö un sèmbè sa libi ee wan juu langa seei möön fa Gadu bi buta dëèn, fu di a ta booko hedi mbei? Di libi fii an o pusa pasa di daka a bi da

i möönsö. ²⁶ Wë nöö ee di bookohedi fii an sa heepi i a di piki soni dë, nöö ee i ta bookohedi a gaangaan soni seei nöö a sa heepi ö?

²⁷ “Nöö luku dee folo dee ta nasi a peipei kamian, fa de hanse. De an ta wooko, nöö de an ta nai soni u bisi tu. Ma nöö mi taki da unu taa, fa di gaan könu de kai Salumon bi dë ku hii dee gaan waiti bisi fëen seei, ma an bi ta bisi hanso kuma dee folo dë e.

²⁸ “Ma nöö fa i si dee folo hanse seei ma te sapate de puu kai pökö. De kaba a sösö kaa. Wë nöö di Masa Gadu ta bisi dee sösö uwii ku so wanlö hanse folo, nöö an sa da unu koosu fuun bisi tu nö? Ke dee sëmbë aki, luku fa di biibi fuunu piki. Biga wan ta buta mëni a Masa Gadu tjika.

²⁹ “Dee sëmbë o, mi taki e, wan musu a’ bookohedi fu njanjan ku soni u bebe. Wan musu ta kai dee soni naandë gaan soni poi. ³⁰ Biga a dee lö soni dë, dee sëmbë dee an ta dë ku Masa Gadu a wan sè ta booko hedi. Ma unu Tata sabi dee soni un abi fanöudu kaa e. ³¹ Nöö be un suku nöö fuun dë a di Tii fëen basu, nöö hënseei o da unu hii dee soni dee un abi fanöudu.”

Aki Masa Jesosi lei taa ja musu tjubi gudu a di goonliba aki.

Mat. 6:19-21

³² Nöö hën a toona taki da dee bakama fëen möön taa: “Dee sëmbë u mi aki, fa un dë biti seei, ma wan musu fëëe e. Biga unu Tata Masa Gadu bi feni ën u bunu faa buta unu u di Njunjun Tii fëen dendu, fuun sa njan dee bunu fëen.

³³ “Nöö fa i si un dë aki, wan musu lai hia gudu a wosu te poi. Ma un musu sei de, nöö un paati di möni da dee pena sëmbë. Nöö hën da un ta lai möni a wan saku di an sa gaandi möönsö. Biga di lö möni dë an o kaba a sösö möönsö ka a dë a Gadu Köndë ala. A o dë u teego. Fufuuma an o sa go ala go fufuu ën möönsö, nöö bitju an o sa go ala go njan mën tu. Nöö naandë fii lai di gudu fii buta e, dee sëmbë, ma na a goonliba aki. ³⁴ Biga ka di gudu fii dë, naandë hati fii ta dë tu.” Nöö sö Masa Jesosi taki da dee bakama fëen di ten dë.

Aki Masa Jesosi ta konda da de taa de musu ta dë seekaseeka.

Mat. 24:45-51

³⁵ Nöö hën a toona taki da de taa: “Dee sëmbë o, un musu dë kabakaba e, ku faja sëndësëndë a unu maun. Un musu bisi wooko koosu, be i dë kabakaba ta luku di Masa fuunu.

³⁶ “Nöö woon dë leti kuma wanlö futuboi de Masa go a kamian a wan piizii. Nöö de o dë a wosu dë pii kabakaba ta luku ën, fu te a ko dou naki di döo nöö de musu hopo jabi di döo dëen wantewante. ³⁷ Nöö te di Masa u dee futuboi ko si taa de dë kabakaba kaa, nöö de o feni paima. Biga hënseei o puu ën koosu nëen sinkii buta a wan së, nöö a o hopo tafa sölugu de te a kaba.

³⁸ “Wë nöö hën da bunu u dee futuboi seei te de Masa ko baka a wosu nöö a ko si taa de dë kabakaba. Biga wë hiniwan juu di a ko dou, nöö de musu dë kabakaba, ee a ganian kanda, ee a mindi ndeti seei.

³⁹ “Nöö un musu pakisei di soni dë bunu e. Biga ee wan sëmbë sabi a fesi taa a sö wan juu fufuuma o ko nëen, nöö a o dë ku wojo ta watji bunu fu an musu ko booko di wosu fëen fufuu soni. ⁴⁰ Nöö fëen mbei un musu hoi unu seei bunu fuun dë kabakaba tu. Biga Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko a goonliba a wan juu di sëmbë an o mëni taa nëen mi o ko.”

⁴¹ Nöö di Masa Jesosi fan sö te a kaba, nöö hën Petuisi hakisi ën taa: “Wë Masa o, fa i ta da u dee oto ta lei u dee soni aki, a dë fuu wanwan nö? Naa a dë u hii sëmbë?”

⁴²Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë mi ta fan di fan aki da dee sëmbë dee abi bumbuu futsutan, ku dee lanti sa a’ futoou a de liba. Biga sô wan sëmbë hën di masa o tei buta hedima nëen wosu, fu te di juu dou hën musu paati njanjan da dee otowan. ⁴³Nöö te di Masa fëen toona ko, nöö ee a ko si taa a dë wan bumbuu futuboi, a ta du di wooko fëen bunu, nöö a o kisi wan gaan paima. ⁴⁴Mi taki da unu e, taa nëen maun hën masa o buta hii dee gudu fëen.

⁴⁵“Ma ee di futuboi dë bi taki nëen hati taa: ‘Wë mi masa an o ko eti,’ nöö hën a hopo ta fon dee otowan fëen, womi ku mujëë tuu, ta njan ta bebe ta piizii ta döngö, ⁴⁶nöö te hën masa toona ko baka a wan daka di an sabi ku wan juu di an bi mëni, nöö a sa sitaafu ën wan hogi sitaafu e. A o du ku ën seei kumafa a ta du ku dee oto sëmbë dee an ta piki ën buka.

⁴⁷“Biga di sëmbë di ta du soni ku sabi, nöö hën o kisi wan möön hogi sitaafu. ⁴⁸Ma di sëmbë di ta du hogi söndö a saandi a ta du, nöö hën an o sa kisi sô wan hogi sitaafu kuma di sëmbë di ta du hogi ku sabi. Biga di sëmbë di i bi du bunu, nöö nëen i ta pakisei u feni bunu baka. Söseei di sëmbë di i bi da möön hia, nöö nëen joo ta mëni taa joo feni möön hia.”

Di pisi aki ta lei u taa

sëmbë ku sëmbë sa paati

fu Masa Jesosi hedi.

Mat. 10:34-36

⁴⁹Nöö hën Masa Jesosi toona taa: “Fa i si mi ko a goonliba aki, nöö mi ko u ko suti faja kumafa sëmbë ta suti faja a goon. Ma dee sëmbë o, mi bi kë u di faja dë bi suti kaa e. ⁵⁰Biga di sitaafu mi musu tja bifö mi kaba di soni di mi ko u ko du aki, a hebi da mi o.

⁵¹“Nöö unfa un pakisei, dee sëmbë? Un ninga taa mi ko aki u tja fii ko a di goonliba aki nö? Nönö e, ma mi ko u paati sëmbë ku sëmbë. ⁵²Biga ee feifi sëmbë dë a wan wosu dendu, nöö de o ta kisi toobi ku deseei fu mi hedi. Dii o dë ku mi a wan së, tu dë a wan oto së. Ee nasö, tu o dë ku mi a wan së, dii dë a wan oto së. ⁵³Wan tata o poi ku di womi mii fëen fu mi hedi e, nöö wan womi mii o poi ku ën tata. Wan mama o poi ku di mujëë mii fëen. Wan mujëë mii o poi ku ën mama. Mai ku mai o poi ku de seei. Hën mbei mi taa na u piizii mi ko e.”

Aki Masa Jesosi taki da

dee sëmbë taa de musu sabi

na un juu de dë.

Mat. 16:2-3, 5:25-26

⁵⁴Hën Masa Jesosi ko ta fan ku dee hia sëmbë ko nëen dë awaa. A taki da de taa: “Dee sëmbë aki o, unfa un du ta sabi dee maaka dë a liba ala, ma dee u goonliba aki wan ta sabi de? Biga te un hopo wojo luku liba, nöö ee un si taa di bundji bë njaaan a di së ka sonu ta kumutu, nöö un taa tjuba o kai. Nöö a ta kai tuu.

⁵⁵“Nöö te un hopo wojo luku a di së u libasë, nöö te di ventu ta ko nöö un taa: ‘Ma di ventu di ta ko di ko aki, di sonu o hati e.’ Nöö sonu ta hati tuu.

⁵⁶“Wë nöö dee soni u liba ala, de un dë aki ta sabi. Wë nöö dee soni ta pasa a unu fesi a goonliba aki wë? Unfa wan ta si de fuun sabi na un juu u dë, un bödjëema?

57 “Biga un saandi da di leti soni fuun du, nöö faandi mbei wan ta seeka soni fuunu buta a pasi? 58 Te i ku i felantima a’ soni nöö i si taa a kë tja i go a kuutu u di soni dë hedi, nöö te i si taa i a’ föutu, nöö be i dëen leti wante e, be di taki koti bifö un dou a di kuutuma. Ma ee nasö, te di kuutu kaba, nöö dee siköutu o kisi i buta a dunguwosu, 59 fu teee i paka di lasiti bë sënsi u di paima de kai da i fii paka.”

13

Aki Masa Jesosi ta bai dee

sëmbë u de disa dee

hogilibi u de.

1 Nöö di juu naandë, hën wanlö sëmbë ko konda da Masa Jesosi taa wanlö Galilea sëmbë bi ta kii wan mbeti u de tjuma da Masa Gadu. Nöö fa de dë ta seeka di paima naandë, nöö de an kaba seei, hën dee sodati u Gaama Pilati ko kii de tuwë leti dë a di paima liba.

2 Hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë dee sëmbë o, unfa un mëni u dee Galilea sëmbë dee sodati kii naandë? Un mëni taa de dë möön hogi möön hii dee oto sëmbë u Galilea mbei di soni dë miti de nö? 3 Wë nöön, na di soni dë mbei e. Ma nöö mi taki da unu taa ee wan bia unu libi, nöö sö unu seei sa dëdë kaba a sösö tu.

4 “Nöö di di tölu u Siloam bi kai kii dee teni-a-aiti sëmbë, nöö unfa fëen un pakisei? Un mëni taa dee teni-a-aiti sëmbë naandë bi hogi möön hii dee sëmbë u Jelusalen, mbei di soni dë miti de nö? 5 Nöön e, ma mi taki da unu taa ee wan bia unu libi, nöö söseei un sa dëdë kaba a sösö tu.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di fuuta pau.

6 Nöö hën a toona da de wan oto möön. A taa: “Wan sëmbë bi abi wan goon fëen, nöö hën a paandi di fuuta pau de ta kai figa nëen. Nöö hën a dë te wan daka, nöö hën a go a di goon go suku njanjan a di pau. Ma nöö an feni na wan kodo njanjan nëen.

7 “Nöö hën a taki da di sëmbë di ta luku di goon taa: ‘Wë i sabi nö? Dii jaa longi kaa mi ta ko ta suku njanjan a di pau aki, ma ma ta feni möönsö. Nöö fii faa ën e. Andi a dë a di goon ta du?’

8 “Nöö hën di sëmbë di ta luku di goon taa: ‘Wë un boo disëen di jaa aki möön, nöö mi o diki wan ngötö lontu ën buta deesi dëen. 9 Nöö te di oto jaa ee an pai njanjan, nöö te i toona ko nöö i sa faa ën awaa.’ ”

Aki Masa Jesosi kula wan mujëe a saba daka.

10 Nöö hën Masa Jesosi dë teefa wan saba, hën a go a wan keiki go ta lei sëmbë. 11 Nöö wan mujëe sai naandë bi dë ku wan siki teni-a-aiti jaa longi kaa. Wan gadu wë bi du ku ën sö te sinkii fëen bendi doba fika sö, an sa hopo luku liba.

12 Nöö di Masa Jesosi si di mujëe hën a kai ën ko nëen. Hën a taki dëen taa: “Mujëe o, i ko bunu e. I böö u di siki fii.”

13 Nöö hën a buta maun a di mujëe liba. Nöö wantewante dë hën di mujëe ko bunu leti kumafa a bi dë. Nöö hën a da Masa Gadu tangi taa: “Ke! Masa o, i bumbuu e. Gaantangi fii. Mi böö.”

14 Wë nöö di di hedima u di keiki si sö, nöö hën a mati. Hati fëen boonu te na soni, fu di kula Masa Jesosi kula di mujëe a di saba. Hën a hakisi dee oto sëmbë dë taa: “Na sikisi daka u abi fuu wooko nö? Wë a dee sikisi daka dë dendu un musu ko suku kula, ma na a saba e!”

15-16 Ma Masa Jesosi piki taa: “Un dee bödjëema aki, hiniwan saba un ta lusu dee kau ku dee buliki fuunu ta tja de go bebe wata. Nöo di mujëe aki wë? Fa a dë wan bakamii fu Abahamu nöo a dë wan apaiti sëmbë u Gadu kaa, ma töku di didibi sitaafu ën teni-a-aiti jaa longi kaa. Wë nöo di tatai di tai ën aki, ee a saba seei an musu lusu nö?”

17 Nöo di Masa Jesosi fan sö teefa a kaba, nöo hën sen kisi dee felantima fëen te na soni. Ma hii dee oto sëmbë tuu ta wai seei ku hii dee gaan wooko dee a ta du.

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di Njunjun Tii u Masa Gadu.

Mat. 13:31-33; Maik. 4:30-33

18 Nöo hën Masa Jesosi toona seti lei de baka. A taki da de taa: “Andi mi sa tei taki da unu tee nöo a djeesi di Njunjun Tii u Gadu? 19 Wë a dë kuma wan sii de kai mutaadi di wan sëmbë tei paandi nëen goon. Di sii piki tee kuma wojo an sa si ën. Ma te i paandi ën, nöo a ta nasi ta göö tee a ko pau seei. A ta paaja maun tee fou seei ta feni kamian a dee maun fëen ta mbei wosu. Nöo sö di Njunjun Tii u Masa Gadu dë e.”

20 Hën a toona taa: “Andi mi sa tei möön fu mi lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë? 21 Wë a dë leti kuma wan piki sooda di wan mujëe tei tuwë a wan hia boon, nöo di sooda ta soopu hii di boon te dou. Sö di Njunjun Tii u Masa Gadu dë e.”

Aki Masa Jesosi taa i musu biinga fi pasa a di piki döo.

Mat. 7:13-14, 21-23

22 Nöo a baka u di dë, hën Masa Jesosi toona tei pasi nango a Jelusalen. Nöo fa a nango dë nöo a ta pasa a sëmëni köndë, nöo a ta lei sëmbë a dee peipei köndë nango.

23 Nöo hën wan sëmbë ko nëen ko hakisi ën taa: “Masa o, biti së u sëmbë nöo o dou a Gadu Köndë nö?”

Hën Masa Jesosi piki ën taa: 24 “Un sabi nö? Na suku di soni dë e. Ma biinga be i dë wan u dee sëmbë di sa pasa a di piki döo go a dendu. Biga mi taki e, taa a a’ wan juu ta ko dë, nöo sëmëni fuunu o kë biinga fu de pasa go a di piki döo ma wan o sa feni ën. 25 Woon sai dë te di sëmbë di abi di köndë o hopo tapa di döo. Nöo woon go taanpu a di döo buka ta naki di döo ta begi di sëmbë taa: ‘Masa o, gaantangi jabi di döo da u.’ Ma a o piki unu taa: ‘Un disa mi. Ma sabi unu. Unsë un kumutu?’

26 “Nöo di juu dë woon piki taa: ‘Wë nönö, Masa, i sabi u. U ku i bi ta njan ta bebe makandi. A u köndë seei i bi ta lei u hiniwan juu.’

27 “Ma nöo a o piki unu taa: ‘Mi taki e, ma sabi unu e. Ma sabi naasë un kumutu. Un kumutu a mi fesi dë, un takusëmbëma.’

28 “Nöo naandë woon fika ta si dee fesiten sëmbë fuunu te a Gadu Köndë ala, de Abahamu, Isaki, ku Jakopu, ku hii dee tjabukama u Masa Gadu. Woon ta si de ma wan o sa dou a de. Nöo naandë woon dë ta du soni ta kai olo te un wei. 29 Nöo sëmbë o kumutu a hii së u di goonliba go a Gadu köndë ala, nöo de tuu o go sindo a tafa ala, ma wan o sa dou a de. 30 Nöo hën mbei mi ta taki da unu limbolimbo taa dee sëmbë dee bi dë fesiwan aki sa ko bakawan ala. Dee bi dë bakawan aki sa bia ko dë fesiwan ala. Da sö.”

Aki u ta si fa Masa Jesosi

lobi Jelusalen.

Mat. 23:37-39

³¹ A di wan seei daka naandë, hën wanlô Faliseima ko a Masa Jesosi ko taki dëen taa: “Mësitë, a bëtë i kumutu aki go e, biga Könu Helodi ta suku i faa kii.”

³²⁻³³ Ma nöö Masa Jesosi piki de taa: “Un go taki da di bödjëema naandë taa mi dë aki ta jaka dee didibi ta puu a sëmbë liba, mi ta kula dee sikima ko bunu. Nöö mi o wooko di wooko u mi wantu daka eti. Ma fu go, mi musu fu go a Jelusalen nöömö. Biga de an ta kii wan tjabukama u Masa Gadu a wan oto kamian möön leki a Jelusalen.”

³⁴ Hën a bia ta fan soni u Jelusalen. A taa: “Aai baa, di köndë de kai Jelusalen, dee sëmbë fëen nöö ta kii dee tjabukama u Masa Gadu sö. Dee sëmbë a ta manda da de tuu de ta naki ku sitonu ta kii. Nöö a tjali möönsö, un dee sëmbë a Jelusalen dë. Biga fa un sai dë, un sabi un mëni pasi mi kai unu fuun ko a mi nö, leti kumafa wan ganian mama ta kai dee mii fëen fu de ko tjubi nëen hanza basu. Ma wan bi kë.

³⁵ “Hën mbei fa u dë aki, nöö di köndë fika da unu awaa. Biga mi, ma o dë ku unu möön. Mi o go. Ma te wan ten dë, woon toona si mi möön. Nöö woon ,kisi mi ku wai awaa, ta bai taa: ‘Gaantangi u Gadu fu di sëmbë di ko a u a di në u Masa.’ ”

14

Aki Masa Jesosi kula wan sikima a saba daka.

¹ A wan saba daka hën wan u dee fesima u dee Faliseima kai Masa Jesosi faa ko njan nëen wosu. Nöö di a ko, nöö ,wanlô Faliseima ku wanlô Sabima u Wëti, dë leti dë ta watji ën u de feni wan soni nëen di an bunu, u de tjëen go kaagi.

² Nöö wan womi sai dë tu ku wan siki fëen. Di sëmbë bi siki taanga te hii sinkii fëen soi.

³ Nöö hën Masa Jesosi hakisi dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti dee sai dë taa: “Wë dee sëmbë aki o, mi kë hakisi unu wan soni. Te saba daka, a bunu fii kula wan sëmbë ko bunu, naa i musu disëen? Unfa di wëti u Mosesi taki?”

⁴ Ma nöö na wan sëmbë piki ën. De an taki aai, de an taki nöönö. Nöö hën Masa Jesosi tëndë maun panjan di womi. Nöö hën a kulëen te a kaba, hën a mandëen go.

⁵ Nöö hën a toona hakisi de möön taa: “Ee wan sëmbë i abi wan womi mii fii ee nasö wan kau, nöö hën a kai a tobo wata, nöö fu di a dë saba daka nöö joo disëen faa dëdë nö, naa joo go puu ën?” ⁶ Ma nöö de an piki ën na wan wojo soni möönsö.

Aki Masa Jesosi taa na wan sëmbë musu suku hei fëen seei.

⁷ Nöö fa de dë sindosindo a tafa naandë, nöö hën Masa Jesosi luku dee sëmbë dee ko a di piizii dë te a kaba lontu dou. Nöö hën a si taa sëmbë sai dë kë sindo a dee möön hebi kamian fu di tafa, biga de ta suku hei u deseai tumisi. Nöö hën a konda wan oto da de.

⁸ A taki da de taa: “Te wan sëmbë kai i fii ko a wan piizii nëen wosu, nöö te i go, nöö ja musu suku u go sindo a di möön hei kamian wante e. Ma i musu sindo te a wan së buka ala. Biga kandë sö, di sëmbë di kai i ko dë, bi kai wan oto sëmbë tu di hei möön i. ⁹ Nöö a o ko taki da i taa: ‘Wë mati o, saka ko sindo a baka aki, be di otowan sindo a i kamian.’ Nöö di juu naandë, ku gaan sen joo hopo go sindo a di möön lagi kamian.”

¹⁰ “Ma ee wan sëmbë kai i fii ko a wan piizii nëen wosu, nöö te i go, nöö go sindo a di möön lagi kamian e. Nöö te di juu a ko, nöö ee a si taa wë di

kamian i sindo ala an fiti i, nöö a o kai i taa: ‘Mati o, na sindo ala baa. Ko sindo aki.’ Nöö a o tei i tja go buta a wan möön hei kamian. Nöö fa joo hopo ka i bi sindo dë fii waka go sindo a di möön hei kamian, nöö dee oto sëmbë o si taa aai, i dë wan hei sëmbë tuu.

¹¹ “Biga di sëmbë di ta hopo ën seei, nöö hën de o saka. Ma di sëmbë di ta sakëën seei, nöö hën de o hopo.”

Aki Masa Jesosi taki da di

Faliseima ambë faa musu ta

kai a piizii.

¹² Nöö hën Masa Jesosi taki da di sëmbë di kai ën a di piizii naandë taa: “Mati o, te joo kai sëmbë möön fu de ko njan ku i, nöö na kai dee bëë fii e, ku dee bunu mati fii, ee nasö dee gudu sëmbë dee ta libi a i bandja dee sa du i bunu baka. Wë biga ee i kai dee sëmbë dë wanwan, nöö te de o njan nöö de o toona kai i tu. Nöö te de kai i, i go njan te i hopo, nöö hën di njanjan i njan dë, hën nöö da di paima i feni fu di i bi kai de ko njan ku i. Nöö a kaba.

¹³ “Ma te joo kai sëmbë u de ko a i wosu ko njan, nöö i musu suku dee pootima e. Ee wan sëmbë aan möni, ee wan sëmbë wojo booko, ee wan sëmbë lan, nöö de i musu ta kai be de ko njan a i wosu. ¹⁴ Nöö joo feni bunu fëën. Biga dee lö sëmbë dë, de an sa toona paka i baka. Ma wan daka ta ko Masa Gadu o weki dee sëmbë a dëdë dee bi libi bunu nëën wojo, nöö a di daka dë joo feni di paima fii e.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di gaan piizii.

Mat. 22:1-10

¹⁵ Nöö hën di Masa Jesosi fan sö te a kaba, nöö hën wan u dee sëmbë ku ën dë sindosindo a tafa dë taki dëën taa: “Wë di sëmbë di o feni kamian go sindo a di tafa u Masa Gadu nëën köndë ala, nöö a a’ bunuhedi e!”

¹⁶ Nöö hën Masa Jesosi piki ën, a konda wan oto dëën taa: “Wan womi bi dë, nöö hën a kai hia sëmbë u de ko nëën. Nöö hën a seeka soni u njan te a hia u de musu ko njan ku ën.

¹⁷ “Nöö di di juu kisi, nöö hën a manda wan wookoma fëën u go taki da dee sëmbë taa di juu dou, be de ko. Biga hii soni dë seekaseeka kaa.

¹⁸ “Ma nöö di di wookoma go kai de, hën de tuu ta pii soni ta konda. Wan u de taa: ‘Wë fa mi dë aki, nöö ma sa ko e. Biga mi bai wan goon, nöö mi musu go luku ën. Nöö taki da i masa taa an musu tei mi u hogi.’

¹⁹ “Di otowan taki taa: ‘Wë mi bai teni kau, nöö mi musu go wooko ku de luku. Nöö hën mbei ma o feni pasi u ko. Nöö taki da i masa taa be an tei mi u hogi.’

²⁰ “Di otowan taki möön taa: ‘Wë djunsu aki mi tei wan mujëë, nöö ma o sa ko.’

²¹ “Hën di wookoma toona ko dëën masa dee bosikopu. Nöö hën di masa hati boonu seei, hën a taki dëën taa: ‘Wë nöö toona go hesihesi e, nöö i waka a dee gaangaan sitaati ku dee pikipiki sitaati dee dë a di köndë aki tuu, nöö i suku dee lanlan sëmbë ku dee sëmbë dee an sa wooko, ku dee bookowojo sëmbë ku dee pena sëmbë, nöö i tja de tuu ko.’

²² “Hën di wookoma go tefa a ko, hën a taa: ‘Wë Masa, wë mi feni dee sëmbë nöö de ko kaa, ma misikuma kamian dë eti.’

²³ “Hën a taa: ‘Wë nöö toona go a dee pandasi kamian ku dee boiti ku dee sabana dendu, nöö te i feni sëmbë nöö i panjan de a maun hai tja ko.

Biga di wosu u mi musu fuu. ²⁴Ma nöö mi taki da unu taa dee fosu sëmbë dee mi bi kai dë, nöö na wan u de sa feni di njanjan u mi aki njan möön e.’ ”

Aki Masa Jesosi ta lei dee sëmbë andi de musu du ufö de sa dë bakama fëën.

Mat. 5:13, 10:37-38; Maik. 9:50

²⁵⁻²⁶Nöö fa Masa Jesosi ta waka nango dë, nöö wanlö hia sëmbë ta waka ku ën nango. Tee wan pisi, hën a bia luku de. Hën a taki da de taa: “Ee wan sëmbë ja sa kai mi gaan soni möön i mama ku i tata ku i mujëë ku dee mii fii ku dee baaa fii ku dee sisa fii ku hii dee libi dee i abi tuu, nöö ja sa dë wan bakama u mi e. Biga i musu sa tja sitaafu u mi hedi. Ee i dëdë seei fu mi hedi, ja musu a’ toobi. ²⁷Biga ee wan sëmbë i kë waka a mi baka, nöö ja musu abi kë fii seei e. Ma di soni di mi kë, hën nöö i musu du, nöö joo dë wan bakama u mi tuutuu.

²⁸“Wë nöö un musu pakisei di soni bunu e. Biga ee wan fuunu kë mbei wan wosu nöö unfa joo du? Ja o go sindo pakisei te i kaba luku ee di möni fii tjika u du di wooko bifö i go seti mbei ën ö?”

²⁹“Wë biga ee i go seti ën nöö hën di möni fii kaba, nöö te wan sëmbë ko dë ko si ën nöö a o taa: ³⁰‘Di womi aki, luku wan gaan wosu a seti mbei disa aki. Na mbei wë an kë mbei ën e, ma di möni fëën wë kaba.’ Nöö di juu dë nöö de o ta mbei i fa.

³¹“Nöö söseei ee wan könu abi teni dusu sodati nöö hën a pakisei taa a o go feti ku wan oto könu di abi tuwenti dusu sodati, nöö bifö a go a musu pakisei bunu ee a sa feti ku ën.

³²“Ma ee a luku te a kaba nöö a si taa: ‘Wë di könu di abi tuwenti dusu sodati dë, ma sa wini ën,’ nöö an musu luku te di könu ko zuntu poi e. Ma a musu manda sëmbë a fesi go begi ën te a kaba, be di taki koti bifö de ko miti.

³³“Wë nöö söseei hiniwan fuunu musu sindo pakisei ee i sa disa dee soni dee i abi, nöö ee ja sa disa de fii ko ta waka a mi baka nöö ja sa dë bakama u mi e.

³⁴“Wë biga un luku, dee sëmbë. Satu dë wan suti soni u njan tuu, ma ee di satu kaba a sösö te an sa kisi gansë möön, nöö andi i sa du ku ën möön? ³⁵A kapëë nöö i sa tei ën tuwë, biga aan heepi a goonliba möön. Nöö söseei joo dë tu e, ee ja waka ku hii i hati a mi baka.”

“Nöö fa mi fan ku unu aki, nöö un pakisei ën bunu e, dee sëmbë, be un fusutëën.”

15

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u wan lasi sikapu.

Mat. 18:12-14

¹Wan daka hën dee sëmbë ta pii lanti möni ku dee oto takulibima u di köndë, hën de go a Masa Jesosi faa musu konda Gadu oto da de.

²Nöö hën dee Faliseima ku dee Sabima u Wëti ko si Masa Jesosi ku dee sëmbë naandë makandi. Nöö hën de taa: “Ee! Aai baa. Di sëmbë aki, a ta butëën seei kuma bumbuu sëmbë, ma a ta hulu dee gaan takulibima u di köndë. So juu hën ku de ta njan makandi seei. A bunu nöö?”

³Nöö Masa Jesosi sabi taa sö de ta guunjëën, nöö hën a da de wan oto. A taa: ⁴“Un haika e, dee sëmbë. Ee wan fuunu abi wan höndö sikafu nöö wan u de kumutu a dee otowan dendu go lasi, nöö unfa joo du? Ja o seeka

dee nēniteni-ku-nēni naandē disa a sabana dē, nōō i go suku di lasi wan te i feni ēn nō? ⁵⁻⁶ Nōō te i feni ēn kaa, nōō joo wai seei hopo ēn buta a gangaa baaku tja ko a ganda. Nōō te i ko dou ku ēn kaa, nōō joo kai dee mati fii ku dee sēmbē dē a i bandja naandē taa: ‘Un ko mbei piizii ku mi e, dee sēmbē. Biga di mbeti u mi bi lasi, nōō mi feni ēn baka.’

⁷ “Wē nōō fa i si hii sēmbē ta wai naandē, nōō sōseei a dē a Gadu Kōndē tu te wan takulibima biēen libi ko ta waka a Masa Gadu baka. De ta piizii ku ēn mōōn leki dee oto nēniteni-ku-nēni sēmbē dee bi dē seekaseeka dē kaa.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di kpēngēlē mōni di bi lasi.

⁸ Nōō hēn a toona taki da de mōōn taa: “Nōō sōseei tu, ee wan mujēē abi teni kpēngēlē mōni nōō hēn wan u de lasi, nōō an o sēndē faja nōō a ta bai di wosu kōnikōni ta suku ēn teefa a feni ēn baka nō? ⁹ Nōō te a feni ēn kaa, nōō a o kai dee mati fēēn ku dee sēmbē dē nēēn bandja tuu ko. Nōō a o taki da de taa: ‘Dee sēmbē o, mi bi abi teni kpēngēlē mōni nōō wan u de bi lasi, hēn mi ta suku ēn tefa u dē aki hēn mi feni ēn. Nōō un ko wai mbei piizii ku mi makandi.’

¹⁰ “Wē nōō fa i si dee sēmbē ta wai u di wan kodo kpēngēlē mōni bi lasi de feni dē, nōō sōseei dee basia u Masa Gadu ta wai tu e, ee wan kodo takulibima seei biēen libi ko ta waka a Masa Gadu baka.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di mii di bi lasi.

¹¹ Nōō hēn a toona taki da de mōōn taa: “Wan tata bi dē e, nōō a bi abi tu womi mii fēēn. ¹² Nōō hēn wan daka hēn di piki wan ko nēēn. Hēn a taki dēēn taa: ‘Taata o, mi kē fii paati dee gudu fii, nōō i da mi di u mi sē di mi bi o feni wante.’ Nōō hēn di tata paati di gudu fēēn da dee womi mii fēēn te a kaba.

¹³ “Nōō an longi mōōn, hēn di piki wan sei dee gudu fēēn. Hēn a tei di mōni. Hēn a go a wan longi kōndē, nōō naandē a poi di mōni fēēn tuu ku jajo libi. ¹⁴ Nōō hēn a sai dē te wan pisi, hēn wan gaan hangi ko a di kōndē. Nōō hēn pena ko ta kii ēn a hii fasi, biga di mōni fēēn bi kaba gaanduwe kaa.

¹⁵ “Nōō hēn a go a wan sēmbē u di kōndē go suku wooko. Nōō hēn di sēmbē dēēn wan wooko, a mandēēn faa musu go ta luku dee hagu fēēn dēēn. ¹⁶ Nōō hangi ko ta kii di womi mii tee dee hagu njanjan seei a bi kē feni njan fu bēē fēēn fuu, ma na di dē seei de dēēn. Na wan sēmbē dēēn soni u njan a di kōndē mōōnsō.

¹⁷ “Nōō hēn a sai dē tee wan pisi, nōō hēn wojo fēēn ko limbo. Hēn a taa: ‘Luku fa mi dē aki. Sōmēni wookoma mi tata abi ta da njanjan, de ta njan te tjika de, nōō hēn mi ko dē aki ta pena da hangi ta kii. ¹⁸ Nōō mi sabi andi mi o du. Mi o toona go a mi tata, nōō mi o go taki dēēn taa: ‘Taata, wē mi du hogi ku i tee dou ku Masa Gadu tuu. ¹⁹ Nōō ma waiti mōōn seei fii musu tei mi kuma mii fii e, ma tei mi kuma wan wookoma fii nōō.’”

²⁰ “Nōō hēn a hopo ta waka nango nēēn tata.

“Nōō di tata bi dē a wosu naandē. Te wan pisi, hēn a tuwē wojo go te ala, hēn a si wan sēmbē ta ko. Hēn a si taa di womi mii fēēn hēn ta ko naandē. Nōō hēn tjali fēēn kisi ēn tee. Hēn a hopo vu kule go kisi ēn baasa, a bosi ēn wai ku ēn te a bigi.

²¹ “Nōō hēn di womi mii taa: ‘Taata o, wē ma waiti tjika mōōn fii tei mi kuma miii fii e, biga mi du i hogi tee dou ku Masa Gadu seei tu.’

²² “Ma di tata an haika di mii seei. A taki da dee wookoma fēēn taa: ‘Un hesi go tei di mōōn waiti wojo koosu tja ko bisi dēēn. Nōō un go tei andelu

tja ko tuusi nëen finga, nöö un tja saapatu ko dëen be a bisi. ²³Nöö un go kii di fatu kau tja ko, boo boi njan mbei piizii. ²⁴Biga di womi mii u mi aki bi go kaba a sösö, ma a toona ko a u baka.’ Hën de seti mbei di piizii.

²⁵“Nöö a di ten dë seei, di gaan baaa fëen bi dë a goon dendu. Nöö hën di a kumutu a goon ta ko, hën a jei de ta wai ta pëe ta mbei piizii te a bigi. ²⁶Nöö hën a kai wan u dee wookoma fëen tata ko, hën a hakisi ën taa: ‘Andi ta pasa bigi di bigi aki sö?’

²⁷“Hën a piki ën taa: ‘Wë di piki baaa fii di bi go, hën wë toona ko a wosu. Nöö hën i tata kii di fatu kau ta wai ku ën fu di a toona ko ku libi a wosu baka.’

²⁸“Nöö di di gaan baaa jei sö, hën hati fëen boonu tee a taa an o go a wosu.

“Nöö hën di tata ko jei, hën a go nëen a döo go begi ën taa: ‘Womi, gaantangi, ko boo go a wosu.’

²⁹“Hën a taa: ‘Wë nönö Taata, më o ko a wosu. Wë biga sëmëni jaa longi mi ku i dë aki, mi ta du hii soni da i dee i ta manda mi fu mi musu du. Na wan daka seei mi pasa i buka. Mi ta wooko da i kuma mi da wan sitaafuma fii, ma na wan daka i da mi wan u dee kaabita seei fu mi mbei piizii ku dee mati u mi. ³⁰Ma di womi mii fii aki di go poi dee gudu fii ku di jajo libi fëen, tefa a toona ko aki nöö hën i ta mbei sö wan gaan piizii te i kii di fatu kau dëen. ‘Nöö ma sa ko a wosu. A hati mi poi.’

³¹“Hën di tata taa: ‘Wë mii o, wë fa mi ku i ta libi makandi aki, nöö hii dee soni dee mi abi aki tuu dë fii, na sö nö? ³²Ma di baaa fii di bi go sëmëni longi te u mëni taa a dëdë kaba a sösö, hën wë toona ko a u ku libi baka. Nöö an fiti fuu wai mbei piizii ku ën nö?’ ”

16

Aki Masa Jesosi ta konda taa i musu seeka da di bakaten libi fii.

¹Nöö hën Masa Jesosi toona taki wan oto woto möön da dee bakama fëen. A taa: “Wan guduma bi dë, nöö _a’ hia wookoma. Hën a tei wan sëmbë buta basi a dee wookoma fëen liba faa ta seeka di wooko ta luku hii dee gudu fëen.’

“Nöö hën a dë tee wan daka, nöö hën wan sëmbë ko nëen ko taki dëen taa: ‘Mati o, haika e. Di basi i buta a dee wookoma fii liba dë, an ta wooko bunu e. A ta njan di möni fii.’

“Hën di guduma taa: ‘Sö nö?’ Hën a taki aai. Hën a taa: ‘Wë antoobi.’

²“Nöö hën a manda kai di basi ko nëen. Hën a taki dëen taa: ‘Womi, mi jei wan soni. Wë nöö hën mi kai i ko hakisi fii musu konda da mi. De taki da mi taa i ta njan di möni u mi tuu. Wë nöö i musu taki da mi unfa i wooko ku di möni, biga abiti möön mi o puu i. Ja o dë basi fu di wooko u mi möön.’

³“Nöö hën di basi taki nëen hati taa: ‘Ee maingë, di soni aki, a bigi da mi. Wë nöö ee di masa u mi ko puu mi a wooko, nöö andi seei mi o du? Biga ma sa wooko a goon dendu te tja heepi ko da mi fu mi feni soni njan. Nöö fu mi ta waka ta pidi njanjan a sëmbë wosu, mi a’ sen fëen. Ma sa du ën.’

⁴“Hën a sai dë te wan pisi, hën a taa: ‘Söö. Wë mi saandi mi o du u te de puu mi a di wooko, nöö oto sëmbë sa hoi mi a de wosu. Nöö pena an o kii mi.’

⁵“Hën di a pakisei sö kaa, nöö hën a kai hii dee sëmbë dee bi juu soni nëen masa söndö paka. Nöö hën di de ko nëen, hën a taki da di fosuwan taa: ‘Womi o.’ A piki. A taa: ‘Un mëni i bi abi fii paka di masa u mi?’

⁶ “Hèn a piki èn taa: ‘Wè basi, mi abi wan höndö bali fatu dee mi bi tei fu mi musu paka.’

“Hèn a taki aai. Hèn a tei di pampia a bi sikifi dee soni a bi juu, hèn a tènèèn tuwè. Hèn a dèèn wan oto pampia taa: ‘Luku wan oto pampia aki. Go sindo, nöö i toona sikifi èn. Ma te joo sikifi, na sikifi wan höndö möön e. Sikifi feifiteni bali nöö.’ Hèn a tei, hèn a go sindo hèn a sikifi.

⁷ “Hèn a kai wan otowan, di u mbei tu. Hèn a taa: ‘Womi o, fa u ta wooko aki, nöö dee soni mi bi juu i, un mēni i abi fii musu paka?’

“Hèn a piki èn taa: ‘Wè basi, mi abi wan dusu saku boon fu mi musu paka.’

“Hèn a tei di biifi hèn a tènèèn. Hèn a taki dèèn taa: ‘Go sindo, nöö i sikifi otowan. Ma te joo sikifi, nöö i sikifi aiti höndö nöö. Na sikifi wan dusu möön.’ „Nöö sò a saka di möni da de tuu.”

⁸ “Nöö hèn di di guduma si fa di basi du dē, hèn a taa: ‘Aai, di sēmbē aki, hii fa a hogi, ma a sabi u du soni e. A köni tuu. A sabi fa u heepi èn seei fu te di fuka ko nèèn a bakaten, nöö a sa libi.’ ”

Nöö hèn Masa Jesosi toona taa: “Luku fa di guduma gafa di sēmbē. Nöö mi taki e, dee sēmbē u di goonliba aki dee an ta waka a Masa Gadu baka, de ta libi a wan fasi u tja wini ko da de a bakaten möön leki dee sēmbē dee ta waka a Gadu baka e.”

⁹ Nöö hèn a toona taki da de taa: “Un si fa di basi du aki nö? A seeka di soni faa musu toona heepi èn seei a bakaten.” Nöö sò unu seei musu du tu e, dee sēmbē. Dee möni un si un ta wooko a goonliba aki, nöö un musu ta wooko ku de a wan fasi fu te di daka un kumutu a di goonliba aki, nöö de o kisi unu ku piizii seei te un dou a Gadu köndē ala ka woon dē fu teego.

¹⁰ “Nöö a dē sò taa ee wan sēmbē ja sa seeka wan piki soni te a ko bumbuu soni, nöö söseei ja o sa seeka gaan soni tu. Nöö ee i ta fufuu piki soni, nöö söseei joo ta fufuu gaan soni tu.

¹¹ “Nöö ee wan sēmbē ja ta seeka di gudu i ta feni a goonliba aki a wan bumbuu fasi, ja ta njan mēn kumafa a fiti, wè nöö unfa Masa Gadu o sa futoou i faa da i gaan gudu nèèn köndē fii seeka? ¹² Nöö ee wan sēmbē ja ta seeka oto sēmbē soni te de butèèn a i maun, nöö unfa de o da i soni fii seei, fii seeka?

¹³ “Nöö na wan sēmbē sa dini tu masa makandi e, dee sēmbē. Biga joo lobi wan möön wan. Ee i hēngi a wan, nöö ja o sa hēngi a di otowan möön. Wè nöö i sa dē a Gadu baka, ee nasö i sa dē a gudu baka, ma nöö ja sa dē a de tuu baka makandi e.”

¹⁴ Nöö di Masa Jesosi taki dee oto aki teefa a kaba, nöö hèn dee Faliseima jei, nöö hèn de an kē sò. Biga deseei a’ langabēē u möni tumusi. Nöö hèn de bia ta sösö Masa Jesosi ta mbei èn fa.

¹⁵ Hèn Masa Jesosi taki da de taa: “Wè unu wè mi ta taki tuu e. Biga a sēmbē wojo un ta mbei taa un dē bumbuu sēmbē, ma Masa Gadu hèn sabi unu hati e. Nöö di soni libisēmbē ta si u gaan bumbuu soni, nöö a Masa Gadu wojo an dē wan wojo soni.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni u

di awoo tii ku di Njunjun Tii

u Masa Gadu.

¹⁶ Nöö hèn a taki da dee Faliseima möön taa: “Un haika e, dee sēmbē. Fu sensi di ten u Mosesi te kisi di ten u Johanisi di Dopuma, nöö dee wēti Mosesi ku dee tjabukama bi kisi a Gadu bi ta konda da libisēmbē fa u de

waka a Gadu baka. Ma nöö fa u dë aki, wan njunjun buka ko taa Masa Gadu hopo wan Njunjun Tii. Nöö hia sëmbë ta biinga a di Njunjun Tii dë baka kaa. ¹⁷ Ma tökuseei an dë taa dee awoo wëti an bunu e. Mundu ku goonliba sa kaba, ma na wan piki wan u dee wëti seei o kaba a söösö möönsö.”

Aki Masa Jesosi ta lei fa

manu ku mujëë an musu tuwë.

Mat. 5:31-32; Maik. 9:42

¹⁸ Hën a toona taki möön taa: “Ee wan sëmbë i go tei wan mujëë te nöö hën i tuwëen disa nöö i toona go tei wan otowan, nöö di wëti u Masa Gadu hën i booko dë kaa e. Nöö söseei tu, ee wan sëmbë i go tei wan tuwë mujëë fu wan oto womi, nöö i seei booko di wëti u Gadu tu.”

Aki Masa Jesosi ta konda di oto u di guduma ku Lazalosi.

¹⁹ Nöö hën a toona taki da de möön taa: “Wë un haika e, dee sëmbë. Wan guduma bi dë a wan köndë. Nöö a gudu tee na sipootu. Hiniwan juu a ta libi fëen kumafa a kë ta bai dee gaan dii koosu ta bisi ta mbei gaan piizii.

²⁰ “Ma nöö wan sëmbë bi dë a di köndë naandë tu de ta kai Lazalosi. A pena te an saanfa u du ku ën seei. Kasikaasi kisi ën hii ën sinkii. Na hopo seei a ta hopo ta waka. Nöö de ta hopo ën ta tja nango ta buta a di guduma dööbuka ²¹ fu te di guduma njan nöö a kandë a sa feni so u dee sakasaka u dee njanjan fëen dee ta kumutu nëen tafa ta kai a goon. Nöö dee dagu u sitaati ta ko ta lëmbë dee kasikaasi fëen nëen sinkii.

²² “Nöö hën de dë te wan pisi nöö hën di penama dëdë. Hën dee basia u Masa Gadu ko tei ën tja go nëen gaan sëmbë Abahamu bandja. „Nöö a sai dë ta wai ta piizii ta libi suti kumafa di libi dë ala.”

“Nöö a baka fëen hën di guduma dëdë tu, hën de tjëen go bei. ²³ Ma nöö fa a dëdë dë, nöö hën a go a didibi faja. Hën a go sai dë a di faja dendu ta tja sitaafu ta bai ta kai olo.

“Tee wan pisi, nöö hën a hopo wojo luku te ala, a si Lazalosi a Abahamu bandja dë.

²⁴ “Hën a bai kai Abahamu taa: ‘Taata oo, Taata, gaantangi, tei tjali u mi nöö i manda Lazalosi be a tuusi finga fëen a wata tja ko munjan mi tōngö. Biga ka mi dë aki, di faja ta kendi mi tumusi.’

²⁵ “Nöö hën Abahamu piki ën taa: ‘Ke, aai mii, wë mi jei e. Ma mëni taa di ten di i bi dë a goonliba ala, i bi ta libi bunu kumafa i kë. Soni seei an bi ta fuka i. I bi njan di bunu libi fii a goonliba ala tuu bifö i dëdë ko aki. Nöö Lazalosi, di a bi dë a goonliba ala, nöö hii fuka a bi ta tjai. Wë nöö fa u dë aki i ko ta tja sitaafu, ma Lazalosi hën ko feni böö awaa.

²⁶ “ ‘Ma haika, boiti u di dë, pasi an dë fu dee sëmbë u mi aki aba ko a unu ala e. Söseei pasi an dë a unu ala tu fu un sa aba ko a u aki. Biga wa sa pasa di gaan fundu ngötö a u mindi aki fuu ko miti ku u seei.’

²⁷ “Nöö hën di guduma taa: ‘Aai, wë mi jei. Ma nöö i sabi nö? Mi begi i Taata, gaantangi, manda Lazalosi be a go a mi tata wosu, ²⁸ nöö a o si wanlö baaa u mi naandë. De dë feifi. Nöö gaantangi be a wasiköi de da mi taa de an musu libi kumafa mi bi libi a goonliba ala möön, fu de ko a di sitaafu kamian aki.’

²⁹ “Nöö hën Abahamu piki ën taa: ‘Sö nö, womi?’ Hën a taki aai. Hën a taa: ‘Wë, mi jei. Ma i sabi nö? Dee sëmbë a goonliba ala, de abi dee buku

fu Mosesi ku dee u dee tjabukama u Masa Gadu kaa. Nöo be dee baaa fii haika andi dee buku ta taki nöo de waka a de baka.’

³⁰ “Hën di guduma taa: ‘Aai, Taata, sö a dë tuu. Ma di dë wanwan an tjika. Ma ee wan dëdë sëmbë hopo go wasiköi de, nöo de o bia de libi.’

³¹ “Hën Abahamu piki ën taa: ‘Ma haika e, mati. Ee de an sa tei dee sikifi a dee buku naandë, nöo ee wan sëmbë hopo kumutu a dëdë köndë go fan ku de seei, de an o jei möönsö e.’ ”

Sö wan gaan oto Masa Jesosi konda dë e.

17

Aki Masa Jesosi bai dee bakama

fëen u de an ganjan sëmbë

puu a Gadu pasi.

Mat. 18:6-7, 21-22; Maik. 9:42

¹ Hën Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa: “Un musu sabi taa dee soni ta hai sëmbë puu a Gadu pasi an o sa kaba a di goonliba aki möönsö. Ma mi bai helu da dee sëmbë dee o ta tja dee lö soni dë ko a sëmbë. ² Biga ka fii du sö wan soni, nöo a möön bunu de tai wan gaan gindi sitonu a i gangaa, nöo de tja i go tuwë a ze mindi be i dëdë kaba a sösö wante, fu ja du di hogi di i bi pakisei dë. Di sitaafu dë hogi, ma an hogi kuma di i bi o feni ee i bi feni pasi puu sëmbë a Gadu pasi. ³ Un musu luku bunu ku di soni naandë fu an musu miti unu e.”

Aki Masa Jesosi ta lei de

fa u de libi ku dee sëmbë

dee ta du de hogi.

Hën a toona taa: “Wë nöo ee i si taa di otowan fii du i hogi, nöo i musu fan ku ën be an du sö ku i möön. Nöo ee i si taa a piki disa di hogi du fëen dë, nöo i musu disëen. Ja musu hoi ën a bëë. ⁴ Ee a du i hogi sëbën toon a wan daka seei nöo hën a ko a i sëbën toon ko begi i fii dëen paadon, nöo i musu disëen. Na hoi ën a bëë möön e.”

Aki Masa Jesosi konda taa

ee di biibi fii piki seei

ma a sa du gaan wooko.

⁵ Nöo hën dee bakama taki da Masa Jesosi taa: “Wë Masa o, u ta biibi a Masa Gadu liba, ma di biibi fuu an tjika. Nöo u begi i gaantangi, heepi u be di biibi fuu ko möön taanga.”

⁶ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Aai. Wë womi, ee i abi wan piki biibi a Gadu liba kuma ahun sii seei, hën i taki da di pau i si aki sö taa: ‘Hön kumutu aki go paandi i seei a ze,’ nöo a o piki i buka e.”

Aki Masa Jesosi ta konda da de kumafa di wooko u de dë.

⁷ Nöo hën a taki da de möön taa: “Undi fuunu o abi wan wookoma, nöo te a go a wooko a goon dendu nasö a go luku dee mbeti a sabana tee a ko, nöo i taki dëen taa: ‘Ko sindo njan?’

⁸ “Na tuu fii. Ma joo taki dëen taa: ‘Wë luku, di i ko kaa, nöo i seeka hesihesi nöo i go boi njanjan seti tafa da mi be mi njan. Nöo te mi njan te bëë u mi fuu kaa, nöo i seei sa njan tu.’

9 “Wë nöö unfa un pakisei u di soni naandë? Un pakisei taa di basi u di wookoma musu da di wookoma fëen apaiti tangi fu di a wooko dëen taanga sô nö? Nönö. An dë faa dëen tangi e. Wë biga fa a wooko naandë, sô nö a bi musu wooko.

10 “Wë nöö unu seei tu e, te un wooko da Masa Gadu kumafa a da i di wooko, nö an dë fuun suku tangi nëen e. Biga sô nö di wooko fuunu dë kaa.”

Aki Masa Jesosi kula teni sëmbë dee bi siki tjinasiki.

11 Nöö fa Masa Jesosi nango a Jelusalen dë, nö hën a ta pasa a di pisiwata u Samalia ku Galilea mindi.

12 Nöö hën a go dou a wan piki köndë. Hën teni sëmbë ko miti ku ën naandë, nö dee sëmbë dë tuu siki tjina siki. Hën de taanpu te ala, ¹³ de bai taanga kai Masa Jesosi taa: “Jesosi, Masa o, ke gaantangi, tei tjalihati fuu nö i heepi u baa!”

14 Nöö di Masa Jesosi jei di bai, nö hën a bia luku. Hën a si dee sëmbë. Hën a taki da de taa: “Ee, aai mii. Wë un sabi nö? Un pasa go a dee begima be de si unu fa un dë.”

Nöö di de seti nango, te wan pisi hën de tuu ko bunu djee. ¹⁵ Nöö di wan u de si taa a ko bunu, hën an go möön ma a bia toona. Nöö hën a ta bai taanga ta gafa Gadu ta dëen tangi u di bunu a du ën naandë.

16 Nöö hën a kule go kai a Masa Jesosi fesi a goon naandë. Hën a taki dëen taa: “Ke Masa, gaantangi fii e, fu di bunu i du mi aki. A bigi. Nöö mi si ën!” Nöö di sëmbë dë bi dë wan Samalia sëmbë. „An bi dë Isaëli sëmbë seei kuma dee oto nëigi, faa bi musu da Gadu tangi sô.”

17-18 Nöö hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Wë womi o, fa i ko i wanwan aki, na teni sëmbë un bi dë ko bunu nö? Unsë dee otowan fii dë? Na wan u de toona ko fu de ko da Gadu tangi möönsö möön leki di döösë sëmbë aki nö? Wë a bigi a mi.”

19 Hën a taki dëen taa: “Wë womi o, hopo go fii e. Di biibi di i abi a mi liba, nö a heepi i kaa.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni u di ten di a o toona ko a goonliba.

Mat. 24:23-28, 37-41

20 Wan daka, hën wanlö Faliseima ko a Masa Jesosi ko hakisi ën taa: “Mësitë o, na un ten Masa Gadu o ko a goonliba ko tei di Könu Tii fëen, faa taki a hii sëmbë liba?”

Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë un haika e. „Di tii u Gadu an ta ko kumafa un ta mëni ën dë e. Biga, dee könu u di goonliba aki te de o ko u tii dee köndë, nö hii sëmbë ta sabi taa de ta ko. „Biga de ta wai ta pëe doon, tutu ta piki.” Ma di ko u di tii u Masa Gadu hën an o dë sô e.

21 “Biga te a o ko, nö na wan sëmbë o sa taki taa: ‘Luku ën aki.’ Ee nasö: ‘Luku ën ala.’ De an o sa lei sëmbë sô. Biga di Tii fëen ta dë a dee sëmbë dee ta waka nëen baka hati.”

22 Nöö hën a taki da dee bakama fëen taa: “Fa mi o disa unu go aki, nö wan ten o ko nö un tuu o hangi u si ee wan u dee daka seei di Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o dë nëen könubangi ta taki a hii mundu liba. Ma wan o sa si ën eti. ²³ Sëmbë o taki da unu taa: ‘Un luku ën aki!’ Ee nasö: ‘Un luku ën ala.’ Ma wan musu go luku e. Wan musu piki möönsö.

24 “Biga te di daka di Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o toona ko, nö a o dë leti kuma te liba koti faja walau sô, hii sëmbë ta si ën. Biga liba ala o limbo gbegede te kisi ku goon aki tuu. Nöö söseei di ko u mi o dë tu. ²⁵ Ma

bifō mi toona ko aki a sō wan fasi, nōō mi musu tja sitaafu ku pena tee bifō. Biga dee lō sēmbē u di ten u dē aki, de an dē a mi du. Kwetikweti.

²⁶ “Ma di ten di Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki o toona ko a goonliba, nōō a o dē leti kumafa di ten u Noa bi dē. Biga leti kumafa soni bi ko miti dee sēmbē a di ten dē, nōō sōseei a o miti dee sēmbē u di ten di mi o ko tu. ²⁷ Biga a Noa ten de bi ta njan ta bebe, dee womi bi ta tei mujēē, dee mujēē bi ta tei manu. De bi ta libi u de kumafa de kē sōndō mēni Gadu mōōnsō, tefa di daka Noa go a di sipi dendu. Hēn di tjuba seti kai, gaan wata ta ko te a kii de tuu fia puu dē.

²⁸ “Nōō sōseei tu a bi miti dee sēmbē a di ten u Lotu. Dee sēmbē bi sai dē ta njan ta bebe, de bi ta bai soni ta sei, de bi ta koti goon ta paandi njanjan, de bi ta mbei wosu, ²⁹ tee di daka di Lotu kumutu a Sodom go. Nōō hēn di wan seei daka naandē faja kumutu a liba mōkisi ku di soni de kai zuwalufu kai ko a goon tjuma dee sēmbē u Sodom kii tuu fiaa puu dē. ³⁰ Wē nōō sōseei a o pasa tu te Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki o toona ko a goonliba fu sēmbē musu si mi.”

³¹ Nōō hēn a taki da de mōōn taa: “A di daka dē nōō ee wan sēmbē dē nēēn baiko, nōō an musu tei ten faa go tei soni fēēn nēēn wosu dendu e. A musu bazia ko a goon wante nōō a kule go tjubi. Nōō sōseei ee wan sēmbē dē nēēn goon dendu ta wooko, nōō an musu kule go a ganda go tei soni nēēn wosu, ma a musu kule go tjubi nōō.

³² “Nōō fa mi ta fan aki, un mēni di soni di bi pasa ku di mujēē fu Lotu e. ³³ Biga di sēmbē di ta biinga faa hoi ēn libi kumafa a kēēn ku dee soni fēēn dee a abi a goonliba aki, nōō a o lasi ēn nōōmō. Ma di sēmbē di aan toobi faa lasi ēn, nōō hēn o feni ēn fa a kē.”

³⁴ Hēn a taki mōōn taa: “A di daka di Mi di ko dē Libisēmbē Mii aki o ko, nōō tu sēmbē sa dē a wan bedi ta duumi, nōō wan u de Gadu o tei tja go nōō di otowan a o disēēn. ³⁵ Nōō tu mujēē o dē makandi a wan kamian ta mbei boon, nōō wan u de Gadu o tei tja go, nōō di otowan a o disēēn. [³⁶ Sōseei tu sēmbē sa dē makandi ta wooko a goon dendu, nōō wan u de Gadu o tei tja go, nōō di otowan a o disēēn dē.]”

³⁷ Nōō hēn dee bakama u Masa Jesosi hakisi ēn taa: “Wē, Masa o, na unsē u di goonliba di soni naandē o pasa?” Nōō hēn a koti wan nōngō da de taa: “Ka wan mbeti dēdē fika, nōō naandē dee opete ta ko.”

18

Aki Masa Jesosi taki fa u musu ta begi nōōmō sōndō wei.

¹ Nōō hēn Masa Jesosi taki wan woto da dee bakama fēēn faa lei de kumafa de an musu ko wei u begi Gadu, ma de musu ta begi ēn hiniwanten sōndō lasi hati.

² A taa: “Wan fisikai bi dē a wan kōndē, nōō a bi hogi tee an ta fēēē Gadu, nōō aan toobi ku libisēmbē tu. ³ Nōō wan mujēē bi ta dē a di kōndē dē tu, manu fēēn bi dēdē. Nōō a bi ta ko a di fisikai nōōmō ta ko ta begi ēn taa: ‘Fisikai o, mi kē i heepi mi. Mi ku wan sēmbē a’ sondi, nōō mi begi i fii kuutu di soni da u. Da mi di leti u mi nōō i dēēn di adjabēē fēēn.’

⁴ “Nōō a fesi di fisikai an bi kē heepi di mujēē. Ma a baka fēēn a ko pakisei tee a kaba, hēn a taa: ‘Wē aluwasi fa ma ta fēēē Gadu, nōō ma a’ toobi ku libisēmbē tu, ⁵ ma tōkuseei di mujēē aki ta ko a mi nōōmō, an ta disa mi ku di taki mōōnsō. Nōō mi o heepi ēn be a feni di leti fēēn, be mi böō fēēn. Biga ee nasō, a o ta ko ta kaakei mi ku di taki fēēn dē nōōmō.’ ”

⁶ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Un haika fa di fisikai taki dë. A abi hogihati, ma tökuseei, a piki di mujëë buka. ⁷ Wë nöo Masa Gadu di abi sö bunuhati wë? Ee wan sëmbë fëen ta begi ën nöömö a ndeti ku didia, an sa heepi ën nö? Biga a bi pii de puu a oto sëmbë dendu tei ko fëen sëmbë kaa, nöo a o buuja ufö a ko a de nö? Nönö, an o buuja e. ⁸ Mi taki e, a o ko hesihesi a de ko kuutu soni da de.

“Ma nöo fa mi fan dë seei, ma _lfa de o du ku dee sëmbë u mi a di goonliba aki tjika dë, nöo _lte Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona ko _lu mi ko heepi de, nöo mi o feni sëmbë möönsö di ta biibi a mi eti nö?”

Aki Masa Jesosi da wan oto

u wan Faliseima

ku wan pii-lanti-mönima.

⁹ Nöo hën Masa Jesosi da de wan oto u dee sëmbë dee ta wisiwasi otowan ta mbei deseiei taa de dë bumbuu sëmbë. ¹⁰ A taa: “Wan daka nöo hën tu sëmbë hopo, hën de go a Masa Gaangadu Wosu fu de go begi Gadu. Nöo wan u dee sëmbë bi dë Faliseima nöo di otowan bi dë wan sëmbë di ta pii lanti möni.

¹¹ “Nöo hën di de go naandë, hën di Faliseima go taanpu te a wan së ala, hën wanwan. Nöo hën a begi taa: ‘Masa Gadu, gaantangi fii e, fu di ma dë kuma dee takusëmbëma, kuma dee fufuuma, kuma dee sëmbë dee ta tei sëmbë mujëë, kuma di sëmbë ta pii lanti möni aki. ¹² Tu toon hiniwan wiki mi ta disa u njan ta begi i. Hiniwan soni mi abi nöo mi ta paati, nöo mi tja fii së ko da i a keiki kumafa di wëti dë. Sö mi ta libi.’ Sö di Faliseima begi.

¹³ “Ma di sëmbë ta pii lanti möni naandë, nöo a sabi taa an ta libi bunu tuu. Nöo sen kisi ën tee an sa hopo wojo luku liba möön. A fika a baka ala ta naki maun nëen hati taa: ‘Ke, Masa Gadu, a’ tjalihati u mi nöo i heepi mi o. Biga mi sabi taa mi dë wan gaan takusëmbëma tuu.’ ”

¹⁴ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Wë mi taki da unu taa fa di sëmbë ta pii lanti möni go a wosu dë, nöo Masa Gadu an hoi dee hogi du fëen nëen bëë möön e, ma a tei ën ko sëmbë fëen. Ma di Faliseima dë, Gadu disëen a go fëen a wosu nöo. Biga hiniwan sëmbë di hopo hënseei, nöo Gadu o sakëen. Ma hiniwan sëmbë di saka hënseei, nöo hën Gadu o hopo.”

Aki de tja dee mii ko

a Masa Jesosi.

Mat. 19:13-15; Maik. 10:13-16

¹⁵ A di juu dë seei, nöo hën de ta tja dee piki mii ko a Masa Jesosi faa musu buta maun a de liba _lbegi da de _l. Ma di dee bakama u Masa Jesosi si sö, nöo hën de gandji da de taa: “Wan musu tja dee piki mii dë ko aki e.”

¹⁶ Ma di Masa Jesosi jei fa dee bakama taki, hën a taa: “Nönö. Wan tapa de e! Un be dee mii ko a mi nöo. Biga sëmbë kuma dee mii aki, de ta dë a di Njunjun Tii u Masa Gadu dendu ta feni di bunu fëen. ¹⁷ Nöo mi taki e, ee wan sëmbë i kë ko dë a di Tii u Gadu dendu, nöo i musu abi sakafasi ta futoou Masa Gaangadu kumafa wan mii ta abi sakafasi ta futoou dee gaan sëmbë fëen.”

Aki Masa Jesosi ta konda

soni u gudu da de möön.

Mat. 19:16-30; Maik. 10:17-31

¹⁸Nöö hën wan hedima u dee Isaëli sëmbë ko a Masa Jesosi. Hën a hakisi ën taa: “Mësitë o, mi sabi taa i dë wan bumbuu sëmbë, nöö hën mi ko hakisi i andi mi musu du fu mi feni di libi u teego.”

¹⁹Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, fa i ta kai mi bumbuu sëmbë aki, ma i saandi i ta taki dë nö? Bumbuu sëmbë an dë boiti Gadu wanwan nöö. ²⁰Ma nöö fii feni di libi u teego, nöö ja sabi dee wëti u Masa Gadu eti ö, taa ja musu go a oto mujëë möön leki di mujëë fii u wosu. Ja musu kii sëmbë. Ja musu fufuu sëmbë soni. Ja musu mindi soni da sëmbë. I musu ta lesipeki i tata ku i mama.”

²¹Hën di hedima piki taa: “Wë, hii dee wëti dë tuu mi ta hoi fu sensi di mi dë piki mii.”

²²Nöö hën Masa Jesosi toona taki dëen taa: “Wë, mi jei. Ma ee fuu taki ën gbelin kumafa a dë, wan soni nöö toobi i eti. Hën da i musu go sei hii dee soni fii dee i abi te i kaba, nöö i paati di möni da dee pena sëmbë. Nöö te i du sö kaa, nöö i ko ta waka a mi baka. Nöö a bakaten nöö joo feni wan möön bunu gudu a Gaangadu Köndë.”

²³Nöö di di sëmbë jei sö, hën tjali ko kisi ën tee kuma a sa këë, biga a abi hia gudu tuu.

²⁴Nöö di Masa Jesosi si fa tjali kisi di womi fu dee gudu fëen hedi, nöö hën a taki taa: “Aai, di soni aki, a taanga e. Fu wan guduma butëen seei a di Tii u Masa Gaangadu basu, a dë wan taanga soni tuu. ²⁵A dë leti kuma te wan gaan mbeti ta biinga faa pasa a wan aguja baaku. Sö a taanga tjika.”

²⁶Nöö di de jei sö, hën de hakisi ën taa: “Wë, ee a taanga da wan sëmbë di Gadu seei heepi sö te a ko gudu, nöö ambë seei o sa go a Gadu Köndë?”

²⁷Hën Masa Jesosi piki de taa: “Di soni dë, na wan libisëmbë a’ taanga u du ën, ma Gaangadu hën a sa du hii soni.”

²⁸Nöö hën Petuisi taki dëen taa: “Wë Masa, luku. U disa hii soni tuu, fuu ko ta waka a i baka.”

²⁹Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë sö a dë tuu. Ma haika e. Ee wan sëmbë i kè dë a di Njunjun Tii u Gadu dendu te nöö hën i disa i wosu ee nasö i tata ku i mama ee nasö dee baaa fii ee nasö i mujëë ku dee mii fii, ³⁰nöö mi taki e, taa hii dee soni naandë tuu joo toona feni baka möön leki fa i bi abi a goonliba aki, nöö a bakaten nöö joo feni di bunu libi u teego tu a Gadu Köndë.”

Aki Masa Jesosi konda soni u di dëdë fëen da de möön.

Mat. 20:17-19; Maik. 10:32-34

³¹A baka u di dë, hën Masa Jesosi kai de tuwalufu bakama fëen a së. Hën a taki da de taa: “Un haika e. Fa u dë aki, nöö u nango a Jelusalen. Nöö hii dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi u Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki, nöö de tuu o pasa ku mi awaa. ³²Dee feantima u mi o tja mi go a dee döösë sëmbë dee abi taki a di köndë aki, nöö de o ta mbei mi fa ta kosi mi ta tunta a mi. ³³Nöö de o wipi mi te de kaba ufö de o kii mi awaa. Ma nöö di u mbei dii daka fëen, nöö mi o toona weki hopo baka.”

³⁴Ma fa Masa Jesosi fan ku dee sëmbë fëen dë, nöö de an fusutëen. A dë wan tjobitjubi soni da de, biga de an saandi a ta taki dë.

Aki Masa Jesosi kula wan bookowojoma.

Mat. 20:29-34; Maik. 10:46-52

³⁵ Nöö hën de nango tefa de ko zuntu ku di köndë de ta kai Jelikou. Nöö wan bookowojoma bi dë sindosindo a bandjapasi naandë ta pidi möni. ³⁶ Nöö di a ta jei dee hia sëmbë ta fan ta ko dë hën a hakisi taa: “Sëmbë hën ta ko hia naandë sô nõ? Andi ta pasa?”

³⁷ Hën de taki dëen taa: “Di sëmbë de ta kai Jesosi u Nazalëti, hën wë ta pasa aki e.”

³⁸ Nöö di a jei sô, nöö hën a bai taanga taa: “Jesosi eee, i di bakamii u Dafiti dë, na i da di Heepima nõ?” Gaantangi mi begi i, a’ tjali u mi, nöö i heepi mi ooo.”

³⁹ Ma di dee sëmbë dee bi ta waka a Masa Jesosi fesi jei di bai, hën de gandji dëen taa a musu kabuka dë. Ma tökuseei an disa. A bai möön taanga eti taa: “Jesosi eee, di mii u Dafiti dë, saa mi ooo, heepi mi, gaantangi!”

⁴⁰ Nöö di Masa Jesosi seei jei di bai, nöö hën a taanpu pii. Hën a taki da dee sëmbë taa be de go tei di sëmbë naandë tja ko nëën.

Nöö hën de tjëen ko. Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: ⁴¹ “Mati o, wë andi i kë u mi du da i?”

Hën di bookowojoma piki ën taa: “Masa, mi kë ta si soni baa.”

⁴² Hën Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Be wojo fii ko limbo e. Biga di biibi i ta biibi a Masa Gadu dë heepi i kaa.”

⁴³ Nöö wantewante dë, hën wojo fëen ko limbo gbegedee. Nöö hën a ta waka nango a Masa Jesosi baka ta gafa Gadu u di bunu a du ën dë. Nöö fa hii dee sëmbë dee bi sai dë si andi pasa dë, nöö hën de tuu gafa Gadu seei.

19

Aki Masa Jesosi go

a Zakeosi wosu.

¹ Nöö hën di Masa Jesosi kula di bookowojoma te a kaba, nöö hën a pasa go dou a Jelikou. Nöö a ta latja pasa a di köndë ganda na faa go a Jelusalen.

² Nöö wan guduma de kai Zakeosi bi ta dë a di köndë. A dë wan hedima u dee sëmbë ta pii lanti möni.

³⁻⁴ Nöö fa Masa Jesosi ta pasa naandë, nöö Zakeosi bi kë si ën faa sabi ën. Ma an bi sa si ën a dee hia sëmbë dendu, biga a dë wan sati sëmbë. Nöö hën a kule go a fesi go subi a wan pau go dë a liba ala, fu te Masa Jesosi ta pasa dë nöö a musu u si ën.

⁵ Te wan pisi hën Masa Jesosi ko ta pasa, nöö hën a hopo wojo a liba hën a si Zakeosi. Hën a kai ën: “Mati Zakeosi!” Hën a piki. Hën a taa: “Saka hesi ko a goon. Biga a dë fanöudu fu mi ko a i wosu tide.”

⁶ Nöö hën Zakeosi saka hesihesi ko a goon, nöö ku gaan piizii seei a tei Masa Jesosi tja go nëën wosu. ⁷ Ma nöö di dee oto sëmbë si sô, hën de mati. De tei Masa Jesosi fu hogi seei fu di a de taa a go a wan takusëmbëma wosu.

⁸ Ma nöö hën Zakeosi hopo taanpu na dee sëmbë dendu, nöö hën a fan ku Masa Jesosi. A taki dëen taa: “Masa o, wë luku, te kuma tide nöö mi o paati dee gudu u mi leti mindi, nöö mi o da dee pootima u di köndë wan së. Nöö ee mi bi fufuu wan sëmbë, nöö mi o dëen fö toon möön hia möön fa mi bi tei.”

⁹ Hën Masa Jesosi piki taa: “Wë un dee sëmbë u di wosu aki, un a’ bunuhedi e. Biga tide Masa Gadu heepi unu. Nöö di sëmbë di a’ di wosu aki, a bi dë fanöudu u mi ko nëën, biga hënseei da wan bakamii u

Abahamu di gaan sɛmbɛ fuu tu. Wɛ nɔɔ luku, a bi poi seei te kaba a sɔsɔ, ma tide a toona ko a Gadu baka. ¹⁰ Nɔɔ fu dee lɔ sɛmbɛ aki hedi mbei Mi di ko dɛ Libisɛmbɛ Mii aki ko a goonliba e. Biga mi ko fu mi suku dee sɛmbɛ dee kaba a sɔsɔ u mi tja de ko da Gadu.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u di guduma di bi paati mɔni da dee wookoma fɛɛn.

Mat. 25:14-30

¹¹ Nɔɔ di juu Masa Jesosi ta fan ku dee sɛmbɛ naandɛ, nɔɔ de bi dɛ zuntu ku Jerusalem. Nɔɔ dee Dju sɛmbɛ bi ta mɛni taa naandɛ nɔɔmɔ Masa Gadu o bazia ko a goonliba faa ko tei di Kɔnu Tii fɛɛn a hii sɛmbɛ wojo. Nɔɔ dee sɛmbɛ ta waka ku Masa Jesosi dɛ, de ta mɛni taa wantewante di soni dɛ o pasa. Nɔɔ fɛɛn mbei Masa Jesosi da de wan oto, fu de musu sabi taa an o pasa kumafa de ta mɛni ɛn dɛ.

¹² Nɔɔ hɛn a taki da de taa: “Wan hebima bi o go a wan longi kɔndɛ fu de butɛɛn ko kɔnu, bifɔ a o toona ko ta tii di kɔndɛ awaa.

¹³ “Nɔɔ fɛɛn mbei di juu a o go, nɔɔ hɛn a kai teni u dee wookoma fɛɛn ko nɛɛn. Hɛn a da hiniwan u de wan dusu kɔlu. A taki da de taa: ‘Un wooko ku di mɔni aki fu mi sa feni wini nɛɛn te mi toona ko.’ Nɔɔ di a taki sɔ kaa, nɔɔ hɛn a go fɛɛn.

¹⁴ “Ma dee sɛmbɛ u di kɔndɛ fɛɛn bi buuse ɛn te de manda buka go da dee sɛmbɛ u di kɔndɛ ka a nango ala taa: ‘Wa kɛ di sɛmbɛ aki ko kɔnu fuu e.’ ¹⁵ Ma tɔkuseei de butɛɛn ko kɔnu.

“Nɔɔ hɛn a baka fɛɛn hɛn a toona ko a di kɔndɛ ko seti di kɔnu tii fɛɛn awaa. Nɔɔ di a ko, hɛn a manda buka kai dee wookoma fɛɛn dee a bi da di mɔni fu de musu wooko dɛɛn, be de musu piki ɛn unfa de bi wooko ku di mɔni.

¹⁶ “Nɔɔ hɛn di fosuwan ko nɛɛn nɔɔ hɛn a tja di mɔni ko dɛɛn. Hɛn a taa: ‘Masa o, luku, i bi da mi wan dusu kɔlu. Nɔɔ hɛn mi ta wooko ku ɛn tefa i ko aki, mi feni dusu kɔlu buta nɛɛn liba. Nɔɔ hɛn mi tjɛɛn ko da i.’

¹⁷ “Nɔɔ hɛn di masa fɛɛn taa: ‘Aai womi, wɛ i wooko bunu e. Wɛ nɔɔ fu di i wooko a sɔ wan futoou fasi ku di piki soni aki, nɔɔ mi o da i wan gaan wooko awaa. Mi o buta i be i dɛ hedima u teni kɔndɛ.’

¹⁸ “Nɔɔ hɛn di u mbei tu ko. Nɔɔ hɛn a taki dɛɛn taa: ‘Masa, luku, i bi da mi wan dusu kɔlu, nɔɔ hɛn mi wooko ku ɛn tee mi wini feifi dusu kɔlu buta nɛɛn liba. Nɔɔ ja si ɛn aki, mi tjɛɛn ko da i.’

¹⁹ “Nɔɔ hɛn di masa fɛɛn taki dɛɛn taa: ‘Sɔɔ. Wɛ nɔɔ fu di i wooko sɔ, nɔɔ hɛn mbei mi o buta i fii dɛ hedima u feifi kɔndɛ.’ Nɔɔ hɛn a taki aai.

²⁰⁻²¹ “Nɔɔ hɛn di u mbei dii ko nɛɛn. Hɛn a taki dɛɛn taa: ‘Masa, ja ta si di mɔni fii aki nɔ. I bi da mi wan dusu kɔlu. Nɔɔ u di mi sabi taa i dɛ wan taangalibi sɛmbɛ, langahatima, i ta tei soni ka ja bi buta, i ta koti soni ka ja bi paandi, nɔɔ mi fɛɛɛ i. Hɛn mbei mi tai di mɔni fii a di hangisa aki fu an musu kaba a sɔsɔ, nɔɔ hɛn mi tja i soni ko da i.’

²²⁻²³ “Hɛn di masa fɛɛn taki dɛɛn taa: ‘Womi, sɔ i hogi gaanfa wɛ nɔ? Wɛ di i sabi taa mi dɛ wan taangalibi sɛmbɛ, langahatima di ta tei soni ka ma bi buta, mi ta koti soni ka ma bi paandi, nɔɔ faandi mbei ja bi tei di mɔni u mi tja go buta a banku, fu te mi toona ko nɔɔ a mɔɔn hia. A bi sa gɔɔ a di banku. Ma fa i du ku ɛn aki, nɔɔ andi seei mi wini? Wɛ antoobi.’

²⁴ “Nɔɔ hɛn a taki da dee oto sɛmbɛ sai dɛ taa: ‘Un hesi ko puu di mɔni aki nɛɛn maun e, nɔɔ un da di sɛmbɛ di abi teni dusu kɔlu dɛ, be disi fika ku sɔsɔ maun.’ ²⁵ Hɛn de bai: ‘Huun? Wɛ Masa, di sɛmbɛ ala, hɛn a feni teni dusu kɔlu kaa.’ ²⁶ A taki: ‘Aai, mi sabi sɔ. Ma di sɛmbɛ di abi hia, nɔɔ

hën o feni möön hia eti. Ma di sëmbë di na abi, nöö nëën maun de o puu di pikiwan di a abi, be a fika ku maun.

²⁷ “ Nöö dee felantima u mi, dee na bi kë u mi dë könu u de, nöö un musu tja de tuu ko kii a mi fesi aki. ”

Aki de ta wai ku Masa Jesosi

fa a dë a di buliki liba.

Mat. 21:1-11; Maik. 11:1-11; Joh. 12:12-19

²⁸ Nöö di Masa Jesosi taki di soni dë tefa a kaba, nöö hën hën ku dee bakama fëen tei pasi nango a Jelusalen, nöö Masa Jesosi hën dë a de fesi.

²⁹ Nöö hën de nango tefa de ko zuntu ku de tu köndë de ta kai Betifaigi ku Betania, leti a di gaan kuun de ta kai Oleifi Kuun naandë. Nöö hën Masa Jesosi manda tu u dee bakama fëen fu de waka a fesi.

³⁰ A taki da de taa: “Un nango te un go dou a di köndë a unu fesi ala, nöö woon si wan buliki mii taitai naandë. Sëmbë an sindo nëën liba waka wan daka. Nöö un lusu ën tja ko da mi e. ³¹ Ma a kandë sô, wan sëmbë o ko hakisi unu taa: ‘Wë faandi mbei un ta lusu di mbeti u du?’ Nöö un musu taki dëen taa: ‘Masa abi ën fanöudu.’ ”

³² Nöö hën de tu bakama go, hën de go si hii soni leti kumafa Masa Jesosi bi taki da de.

³³ Hën di de go seti lusu di buliki, hën sëmbë ko hakisi de taa: “Wë, faandi mbei un ta lusu di mbeti u du?” ³⁴ Hën de piki taa: “Masa abi ën fanöudu.”

³⁵ Nöö hën de tei ën tja go da Masa Jesosi. Hën de jabi koosu a di buliki baka mindi, hën de mbei Masa Jesosi sindo nëën liba. ³⁶ Hën de seti u waka go. Nöö hën dee sëmbë ku ën ta waka nango dë ta jabi koosu a di gaan pasi liba fu di buliki musu waka a dee koosu liba. 〔Sô de ta hei Masa Jesosi tjika.〕

³⁷ Nöö hën de nango tefa de dou ka de o seti bazia di kuun fu de go a goon, nöö hën dee hia sëmbë ta waka nëën baka naandë tuu seti mbei piizii. De ta bai taanga ta gafa Gadu fu dee gaan bunu de bi si Masa Jesosi du a goonliba.

³⁸ De taa:
“Gaantangi u Masa Gadu ooo.

A manda di Könu fëen ko da u.

Masa Gadu musu dë ku ën e.

Gadu, gaantangi fii!

I mbei i ku libisëmbë toona ko fii!

Di në fii musu bai te dou a di möön hei kamian a liba ala!”

³⁹ Ma di dee Faliseima jei fa de ta bigi Masa Jesosi nöö de an kë sô. Hën de taki dëen taa: “Mësitë o, bai dee sëmbë fii be de kabuka dë.”

⁴⁰ Hën a taki da de taa: “Un haika e. Ee dee sëmbë u mi kabuka, nöö dee sitonu a bandjapasi aki seei o bia bai a dee sëmbë dë kamian. 〔Biga di bai aki musu u bai.〕”

Aki tjali u Jelusalen kisi

Masa Jesosi.

⁴¹ Nöö hën Masa Jesosi nango te a ko dou ka a sa si Jelusalen, nöö hën a hopo wojo luku di köndë. Nöö hën tjali fëen kisi ën te a bai këë. ⁴² A taa: “Un dee sëmbë u Jelusalen aki, ee a di ten aki un bi sabi di soni di bi sa heepi unu fuun sa feni böö, nöö wan bi o libi sô e. Ma luku, kumafa u dë aki, a poi da unu kaa, ma wan sa si ën biga a tjubi da unu. ⁴³ Nöö

wanlö hoga daka ta ko, nöö a dee daka dē dee felantima fuunu o ko lontu di köndē fuunu tapa buta a djegi, nöö woon fika a di köndē ganda naandē. Na wan fuunu o sa pasa ko a döö.

⁴⁴ “Nöö naandē woon dē ta pena ta tja sitaafu fu te de kii unu ku dee miii fuunu tuu. Nöö dee gaan sitonu de tei mbei wosu a unu naandē, na wan u de o fika oto a oto liba möön e. De tuu de o booko tuwē a goon paaja fanjanfanjan. Sö de o booko di köndē fuunu tjika, fu di wan bi kē sabi di juu di Gadu bi ko faa ko heepi unu.”

Aki Masa Jesosi jaka sēmbē puu a di Wosu u Gadu.

Mat. 21:12-17; Maik. 11:15-19; Joh. 2:13-22

⁴⁵ Nöö hēn Masa Jesosi go dou a Jelusalen awaa, hēn a dendu go a di Gaan Wosu u Masa Gadu. Nöö wanlö sēmbē bi sai naandē ta sei soni a di wosu dendu. Nöö hēn Masa Jesosi jaka de tuu puu tuwē a döö.

⁴⁶ Hēn a taki da de taa: “A sikifi a Gadu Buku taa: ‘Di wosu u mi aki, a dē wan wosu fuun ta ko ta begi mi.’ Ma un dee bödjēema aki tei ēn buta ko fufuuma kamian ta du kumafa un kē.”

⁴⁷ Nöö di juu dē, hēn Masa Jesosi ta lei sēmbē a di Wosu u Masa Gadu dendu hiniwan daka. Ma dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wēti ku dee oto fesima u di köndē tuu bi ta suku wan fasi fu de musu kii ēn. ⁴⁸ Ma de an saafa u du u de sa feni ēn kii, biga hii sēmbē lobi u go nēen go jei dee soni a ta taki.

20

Aki dee sēmbē ko hakisi Masa

Jesosi ambē dēen taki faa

du dee soni a ta du.

Mat. 21:23-27; Maik. 11:27-33

¹ Wan daka hēn Masa Jesosi bi dē a di Wosu u Masa Gaangadu dendu ta lei sēmbē ta konda di Bunu Buka u Gadu da de. Nöö hēn dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wēti ku dee Gaan Womi u di köndē ko nēen. ² Hēn de hakisi ēn taa: “Wē dee soni i ta lei sēmbē aki, ku hii dee oto soni i ta du tuu, ambē seei manda i fi ta du de? Kondēen da u.”

³ Nöö hēn Masa Jesosi piki de taa: “Söö. Wē antoobi. Ma miseei o hakisi unu wan soni tu. Nöö te un kondēen da mi, nöö mi o piki unu di Sēmbē di manda mi fu mi ta du dee soni aki.”

⁴ Hēn a hakisi de taa: “Di dopu Johanisi bi ta dopu sēmbē, naasē a kumutu, a Masa Gadu naa a libisēmbē? Ambē un sabi mandēen? Un kondēen da mi.”

⁵ Nöö hēn de kuutu ku deseet tefa de wei, de taa: “Wē ee u piki ēn taa Masa Gadu hēn mandēen, nöö a kandē a o hakisi u taa: ‘Andi mbei wan bi kē biibi ēn?’ ⁶ Ma ee u piki ēn taa a bi dē u libisēmbē, nöö lanti o kē naki u ku sitonu kii.” Biga hii lanti bi tei Johanisi kuma wan tjabukama u Gadu.

⁷ Fēen mbei de piki ēn taa: “Wē wa sa naasē a kumutu.”

⁸ Hēn Masa Jesosi taki da de taa: “Wē da miseei tu, ma sa konda da unu ambē manda mi fu mi du dee soni aki.”

Aki Masa Jesosi konda di oto u

di guduma ku di pandasi

kamian fēen.

Mat. 21:33-46; Maik. 12:1-12

⁹ Nöo hën a toona da de wan oto möön. A taa: “Wan sëmbë bi koti wan gaan goon fëen faa mbei pandasi kamian. Nöo hën a paandi wan fuuta de ta kai doloifi nëen tefa a kaba. Nöo fu di a o go a wan oto köndë go tan te a longi, nöo hën a suku wanlö sëmbë tja ko buta a di pandasi kamian u de ta luku ën dëen. Nöo hën wë a go fëen.

¹⁰ “Hën a go dë ala teefa a sabi taa di fuuta u di goon sa lepi. Nöo hën a manda wan u dee wookoma fëen go a dee sëmbë, fu de musu dëen hafu u dee njanjan u di goon faa tja ko dëen.

“Ma di di wookoma go dou a di pandasi kamian, nöo hën dee sëmbë kisi ën. Hën de fon mën tee a fon, hën de mandëen go nëen masa ku sösö maun.

¹¹ “Hën di masa u di goon toona manda wan oto wookoma go luku möön, nöo söseei de du ku ën tu. De kisi ën fon dëen sen tee a tjika de, hën de mandëen go nëen masa ku sösö maun tu.

¹² “Nöo hën di masa u di goon toona manda wan otowan u dee wookoma fëen go möön, di u mbei dii. Ma söseei de du ku ën tu. De naki ën koti hii ën sinkii, hën de jakëen puu a di pandasi kamian. Hën a toona go nëen masa ku sösö maun.

¹³ “Hën di masa u di goon taa: ‘Wë andi seei mi musu du möön? Wë nöo mi o manda di lobi mii u mi aki go. Kandë sö de sa a’ lesipeki fëen fu di a dë mi mii.’ ¹⁴ Nöo hën wë a mandëen go.

“Ma di de si di mii u di masa ta waka ta ko, nöo hën de fiti buka makandi taa: ‘Söö. Luku di mii fëen ta waka ta ko dë. Hën wë di tata o disa di goon aki da e. Nöo un boo kii ën wante, nöo woo feni di goon ku dee soni dee dë nëen tuu ko fuu seei.’

¹⁵ “Nöo hën di di mii ko dou, hën de kisi ën. Hën de puu ën a di pandasi kamian ganda, hën de kii ën.”

Nöo hën Masa Jesosi hakisi dee sëmbë taa: “Wë nöo fa de kii ën dë, nöo andi di sëmbë di abi di pandasi kamian o du ku dee sëmbë dee kii di mii fëen dë? ¹⁶ Na a o ko kii de tuu puu a di pandasi kamian fëen nö? Nöo a o suku oto sëmbë tja ko buta dë fu de ta luku di kamian fëen dëen.”

Wë nöo di dee Isaëli sëmbë dee sai dë jei a fan sö, nöo de an këen. Hën de taa: “Nönö, di sondi aki an musu pasa sö e!”

¹⁷ Hën Masa Jesosi luku de diin sö te a kaba, hën a taki da de taa: “Wë a o pasa tuu. Biga ja jei fa de sikifi a Gadu Buku nö? De koti wan nongö taa: Di sitonu dee tëmbëma bi feni taa an bunu te de tuwë a kapëe, hën wë ko dë di mama posu ta hoi di wosu.”

¹⁸ Hën a taa: “Ee wan sëmbë i kai a di sitonu dë liba, nöo a o booko hii i sinkii. Ma ee di sitonu seei hën kai a i liba, nöo ja o a’ pisi möön. Biga a o lala i finufinu.”

Aki de go hakisi Masa Jesosi

soni u lanti möni.

Mat. 22:15-22; Maik. 12:13-17

¹⁹ Nöo fa Masa Jesosi da de di oto naandë, nöo dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti bi kë kisi ën tja go söötö wantewante, biga de sabi taa de a tjökö ku di oto. Ma de fëëe dee hia sëmbë bi sai naandë.

²⁰ Nöo hën de sai dë ta watji ën nöömö tefa de feni wanlö sëmbë. Hën de taki da de taa: “Wë u kë begi unu wan soni fuun heepi u, nöo u paka unu.”

Hën dee sëmbë taa: “Söö, wë antoobi.”

Hën de taa: “Un go a Jesosi kuma bumbuu sëmbë. Nöö un hakisi ën soni a kõni fasi fuun feni wan tōngō nëen fuu sa tjëen go kaagi da di gaama.” Nöö hën dee sëmbë go.

²¹ Nöö hën de go a Masa Jesosi, hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, u ko a i aki. U kë hakisi i wan soni e, ma na u gaan womi fasi. Biga u sabi taa di fan fii dë bumbuu soni. I ta lei sëmbë di pasi u Masa Gadu bunu. I ta luku hii sëmbë di wan fasi nöö, ta konda fa Gadu kë u sëmbë musu libi söndö ganjan.

²² “Nöö hën wë u ko a i aki ko hakisi i wan soni. Fa u ta paka di Gaan Kōnu lanti möni aki, nöö a bunu fuu pakëen nō, naa an bunu? Unfa a dë a di wëti u Gadu?”

²³ Ma fa de taki dë, nöö Masa Jesosi sabi kaa taa de kë kisi ën, hën a taa: ²⁴ “Un tja wan kpëngëlë möni ko i si.”

Hën de tei wan möni hën de tja ko dëen.

Hën a hakisi de taa: “Wë ambë fesi dë a di möni? Un në un si dë sikifikifi nëen?”

Hën de taa: “Wë di u di Gaan Kōnu.”

²⁵ Hën a taa: “Wë, ee a dë u di Gaan Kōnu, nöö un dëen hën soni e. Nöö un da Masa Gadu di soni di dë fëen.”

²⁶ Nöö fa a fan dë, a foondo de tee. Hën de taa: “Aai, di sëmbë aki, wa a' möiti fuu mbei te nöö u sa kisi ën möönsö.” Nöö hën de disëen.

Aki Masa Jesosi piki dee Saduseima taa sëmbë ta weki baka a dëdë tuu. Mat. 22:23-33; Maik. 12:18-27

²⁷ Ma a baka u di dë, hën so u dee sëmbë u di keiki paatëi de ta kai Sadusei ko a Masa Jesosi. Dee sëmbë naandë an kë biibi möönsö taa dëdë sëmbë sa weki baka. Hën de hakisi ën taa: ²⁸ “Wë Mësitë o, Mosesi bi sikifi wan wëti da u taa ee wan womi libi ku wan mujëe nöö ee di womi dëdë disa di mujëe söndö de pai miii, nöö wan u dee baaa u di womi musu tei di mujëe hoi, be de pai mii fu di böngö u di baaa di dëdë dë an musu kaba.

²⁹ “Wë wan tata ku wan mama bi abi sëbën womi mii. Nöö hën di gaan wan tei wan mujëe. Hën de dë te wan pisi, hën di womi dëdë disa di mujëe söndö de pai miii. ³⁰ Nöö hën di baaa di waka nëen baka tei di mujëe hoi, ma a dëdë disa di mujëe möön söndö de pai miii. ³¹ Hën di baaa di u mbei dii toona tei ën, hën a dëdë disëen tu. Nöö sö a pasa ku hii dee sëbën baa tuu fiaa. Na wan u de pai miii ku di mujëe möönsö. ³² A baka u di dë hën di mujëe ko dëdë tu.

³³ “Wë te dee dëdë sëmbë o toona weki ko ku libi, nöö undi u de sëbën baa o abi di mujëe? Biga de tuu bi libi ku ën kaa.”

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “.Dee sëmbë aki, wan fusutan di soni bunu e. Biga a goonliba aki nöö, womi ta tei mujëe, mujëe ta tei manu. ³⁵⁻³⁶ Ma a Gadu ala dee lö libi dë an dë ala e. Biga dee sëmbë dee ta dë a Gadu Kōndë ala, nöö de ko dë kuma dee basia fëen kōndë kaa, de an ta dëdë möön.

“Nöö di soni mbei sëmbë an ta dëdë ala. Biga dee sëmbë ta dë ala, de dë Masa Gadu mii, nöö de dëdë weki ko feni di libi u teego kaa. Nöö dee sëmbë dee Masa Gadu si taa de dë bumbuu nëen wojo, nöö de a o weki tei tja go u de feni di lö libi dë e.”

³⁷ Nöö hën a toona taki da dee Saduseima taa: “.Unfa wan kë piki taa te sëmbë dëdë nöö akaa fëen ta fika ku libi eti, faa toona ko nëen sinkii möön a bakaten? Biga luku di Buku u Gadu, ka Mosesi bi sikifi kumafa a bi si di faja a di uwii. A bi sai dë ta luku di soni te wan pisi, hën a jei wan tōngö

a di faja dendu taa: ‘Mi da di Gadu di dee gaan sëmbë fuunu, Abahamu, ku Isaki, ku Jakopu ta begi. Di Gadu u de wë disì.’

³⁸ “Wë fa Gadu fan dë, hën kè taki taa dee sëmbë a kai dë, de dë ku libi eti. Biga Gadu an dë wan Gadu u dëdë sëmbë e. Nöö hën da hii dee sëmbë dee Gadu mbei tuu dë ku libi eti nëën wojo.”

³⁹⁻⁴⁰ Nöö hën wanlö Sabima u Wëti piki ën taa: “Mësitë, i abi leti e, i taki bunu.” Nöö a baka u di dë, nöö na wan sëmbë abi hati u hakisi Masa Jesosi na wan soni möön.

Aki Masa Jesosi hakisi dee sëmbë soni u di Paamusì Könu.

Mat. 22:41-46; Maik. 12:35-37

⁴¹ Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: “Wë mi o hakisi unu wan soni awaa. Dee mësitë ta lei unu di Buku u Gadu taa di Paamusì Könu o dë Dafiti bakamii, na sò nò? ⁴² Wë nöö sò a dë tuu. Ma Dafiti seei sikifi soni fëen a di Kanda Buku. A taa:

Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Ko sindo a mi letimaun së aki.

⁴³ Nöö i dë aki fu tee mi buta dee felantima fii tuu a i basu futu.’

⁴⁴ Wë nöö di Dafiti ta kai ën ‘mi Masa’, nöö unfa a sa dë bakamii fëen nöö?”

Aki Masa Jesosi ta bai lanti u de

musu luku bunu ku dee

Sabima u Wëti.

Mat. 23:1-36; Maik. 12:38-40; Luk. 11:37-54

⁴⁵ Nöö leti a hii dee hia sëmbë dendu naandë Masa Jesosi taki da dee bakama fëen taa: ⁴⁶ “Un musu luku bunu ku dee Sabima u Wëti e. Biga fa de sai dë, de lobi u tapa gaan langa bandjakoosu ta waka ta lontu u de a köndë ganda mindi nango a wojowojo, fu hii sëmbë musu ta si de ta da de odi a lesipeki fasi a hii sëmbë fesi. Nöö söseei tu, te de go a keiki, ee nasö tee de o go fu de go sindo a tafa a wan piizii, nöö de lobi u go sindo a dee möön hei kamian.

⁴⁷ “Ma nöö hii fa de ta mbei taa de bumbuu dë, ma de an bumbuu e. Biga dee mujëe söndö manu dee aan heepi u deseeri, nöö de dee Sabima ta njan hii soni de abi te kisi ku de wosu tuu. Nöö ku di fasi dë seei, de ta kumutu u de nango ta begi wanlö gaan langa begi u sëmbë musu sabi taa de dë bumbuu sëmbë. Nöö dee lö sëmbë dë, de o kisi di möön gaan hebi sitaafu a Gadu e.”

21

Aki Masa Jesosi ta luku fa

de ta tja möni ko da Gadu.

Maik. 12:41-44

¹ Nöö hën Masa Jesosi dë a di Wosu u Gadu te wan pisi, hën a hopo wojo luku ala hën a si fa dee guduma ta tuwë möni a di möni kädë u di keiki.

² Nöö hën a si wan pena mujëe, manu fëen bi dëdë, hën a tja tu köpö sensi fëen ko tuwë a di kädë.

³ Nöö hën Masa Jesosi luku ën te a kaba, hën a taki da dee bakama fëen taa: “Un si ö? Fa de ta buta möni a di kädë aki, nöö di pena mujëe i si naandë buta gaan möni möön de tuu e. ⁴ Biga di wan piki möni dë, hën nöö a bi abi faa njan. Aambi a wosu möönsö. Ma dee guduma abi hia möni a wosu eti.”

Aki Masa Jesosi ta konda dee

soni o pasa a bakaten da

dee bakama fëën.

Mat. 24:1-22; Maik. 13:1-19

⁵ Wë nöö fa de dë a di Wosu dë, hën so u dee bakama u Masa Jesosi taa: “Ja si fa di Wosu u Gadu aki waiti nöö? De tëmbëën te a hanso. Nöö hën de bisi ën seei ku dee soni dee de ta tja ko ta da Masa Gadu.”

Nöö hën Masa Jesosi taki da de taa: ⁶ “Aai, sô a dë tuu. Ma i si fa di Wosu dë aki nöö? Fa i si de mbei ën hanso seei, ma wan ten o ko de o booko ën fiaa tuwë a goon. Dee sitonu i si dë, na wan u de o dë oto a oto liba möön. De tuu o booko paaja.”

⁷ Nöö hën de hakisi ën taa: “Wë mësitë o, u kë fii lei u wan maaka fuu sabi na un ten di soni dë o pasa.”

⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Un musu luku bunu a di ten u ta taki aki fu sëmbë an musu ko ganjan unu. Biga hia sëmbë o ta ko a unu ku mi në. So u de o taa: ‘Mi wë da di Paamusi Könu,’ nöö di otowan o taa: ‘Di ten dou kaa.’ Ma wan musu piki e. Wan musu haika dee soni de ta taki da unu möönsö.”

⁹ “Nöö te un ta jei taa takitaki, toobi, feti, buja ta pasa a kamiankamian, nöö wan musu fëëë e. Biga dee lö soni dë musu ko pasa ufö, ma di kaba u di goonliba nëen di dë eti. ¹⁰ Wan könu o ta suku di otowan a toobi ta feti ku ën tee a bigi. Nöö söseei wan köndë o hopo ta suku di oto köndë a toobi, de o ta feti te a bigi.”

¹¹ “Nöö di juu dë, goon o ta seki ta latja a sëmëni kamian u di goonliba ta kii sëmbë. Gaan hangî o ta ko tee soni seei an o ta dë u njan. Nöö taku siki o ko a mundu ta kii piki mii ku gaan sëmbë tuu. Gaangaan soni seei o ta pasa a goonliba tee dou a mundu a liba ala tu. Gaangaan maaka o ta pasa dee ja bi mëni, te hii sëmbë o ko ta fëëë a di ten dë.”

¹² “Ma bifö hii dee soni aki ko, nöö de o buta unu da siköutu kisi. De o sitaafu unu ta du hogihogi ku unu te a tjika de. De o tja unu go kuutu a dee keikiwosu u de. De o tja unu go söötö buta a dunguwosu. De o tja unu go a dee könu ku dee gaama go kuutu unu fu di un ta waka a mi baka.”

¹³ Ma nöö te a pasa sô kaa, nöö woon feni pasi fuun konda di Bunu Buka u Masa Gadu da dee sëmbë awaa.

¹⁴ “Ma nöö fa woon go a dee kuutu dë, nöö an dë fuun booko hedi a di soni woon taki e. ¹⁵ Biga miseei o da unu dee wöutu dee fuun taki. Mi o da unu fusutan fuun sabi unfa fuun piki de. Nöö te un fan te un kaba kaa, nöö na wan u dee felantima fuunu o feni soni u piki möön e.”

¹⁶ “Unu tata ku unu mama ku dee baaa fuunu ku dee famii fuunu ku dee mati fuunu, de tuu o tja unu go kaagi da lanti fu de musu sitaafu unu. Nöö sëmëni fuunu de o kii puu. ¹⁷ Nöö hii sëmbë o buuse unu, fu di un ta biibi a mi hedi. ¹⁸⁻¹⁹ Ma tökuseei wan musu fëëë. Biga ee un hoi a di biibi go dou, nöö na wan u dee uwii a unu hedi seei sa lasi. Ee un dëdë seei, ma woon toona weki fuun feni di bunu libi fu teego.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di fa Jelusalen o booko.

Mat. 24:15-21; Maik. 13:14-19

²⁰ Hën a taki möön taa: “Te un si sodati lontu Jelusalen buta a djegi, nöö un musu sabi taa di ten dou fu de booko ën puu dë e. ²¹ Nöö dee sëmbë dee dë a Judea a di ten dë, nöö de musu kule go tjubi a dee gaan kuun mindi. Nöö dee sëmbë dee dë a köndë ganda, nöö de musu kule kumutu

dë. Dee sëmbë dee dë a goon dendu, de an musu toona go a köndë ganda möön. ²² Biga a di daka dë Gadu o sitaafu dee sëmbë u Jelusalen fu hii dee hogi du u de, kumafa di Buku fëen bi taki a fesi.

²³ “Nöö a tjali fu dee mujëe dee dë ku bëe a di lö ten naandë e, ku dee mujëe dë ku mihi a maun. Biga sô wan gaan hebi sitaafu o ko a di köndë. Masa Gadu hati o boonu tee na sipootu. ²⁴ Nöö hafu u dee sëmbë de o kii ku sëufangi, hafu u de de o kisi tja go paaja a hii köndë. Nöö dee döösë sëmbë o ko tei Jelusalen ko u de nöö de o ta du ku ën kumafa de kë, fu tee dou di ten Masa Gadu bi buta da de pasa.”

Aki Masa Jesosi ta konda soni

u di toona ko fëen a goonliba.

Mat. 24:29-35; Maik. 13:24-31

²⁵ Nöö hën a toona taki da de möön taa: “Di ten u ta taki soni fëen aki, nöö de o ta si gaangaan maaka a di sonu ku di libawojo, ku dee teeja tuu a gaangadu ala. Nöö a goonliba aki, nöö di ze o ta seki ta giinta tee hii sëmbë a dee köndëköndë o ko fëëe. ²⁶ De o ta panta tee. Biga de o si taa de dë a dëdë ku libi maun, fu di de an saandi o ko a di goonliba. Di mundu a liba ala o ta seki te na soni, nöö hii dee soni ala tuu o pusa kumutu a de kama ka de bi dë.

²⁷ “Nöö di juu dë, Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o kumutu a liba ala ta bazia ta ko a goon a wan bundji dendu, ku di gaan kaakiti u mi ku di limbo u mi kuma sonuwojo. ²⁸ Nöö te un si dee soni naandë seti ko, nöö un musu dë waiwai awaa. Biga di juu zuntu fuun kumutu a di fuka di un dë aki.”

²⁹⁻³⁰ Nöö hën a da de wan oto taa: “Un luku. Te i si di pau de kai figa ku dee oto pau buta folo, nöö i musu sabi taa de o buta njanjan.

³¹ “Wë nöö söseei tu, te un si taa hii dee soni mi ta taki da unu aki tuu seti ko, nöö un musu sabi taa Masa Gadu juu dou faa ko a di goonliba ko tei di Könu Tii fëen ta taki a hii mundu liba awaa.

³² “Nöö mi taki da unu tuutuu taa dee lö sëmbë u di ten u dë aki, de an o dëdë kaba bifö hii dee soni u taki aki ko pasa. ³³ Nöö fa mi ta fan aki, nöö di mundu a liba ala ku di goonliba u dë aki tuu sa lasi go kaba a sösö, ma dee wöutu u mi aki na wan u de sa lasi möönsö.”

³⁴⁻³⁵ Hën a taki da de möön taa: “Dee sëmbë o, un mëni unu seei e, fu wan booko unu hedi ku dee sölugu u di goonliba aki ku dee jajo libi fëen, te nöö un fëëkëtë di Daka dë e. Wan musu ta sai dë ta dööngö ta poi ten te nöö di daka kisi unu söndö un mëni. Biga a o ko kai a hii sëmbë tuu liba kuma aviti. Aan fa fi köni te nöö an o kisi i. ³⁶ Hën mbei un musu dë ku wojo ta begi Gadu nöömö fuun sa pasa dee soni u ta taki aki söndö un lasi di biibi di un abi a mi liba. Nöö un sa ko taanpu a Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki fesi söndö fëëe.”

³⁷ Nöö sô Masa Jesosi ta lei dee sëmbë nöömö a di Wosu u Masa Gadu dendu. Mamate a ta lei de tee sapate, ma a ndeti a ta dë a di Kuun de ta kai Oleifi Kuun. ³⁸ Nöö te mamate biten, nöö dee sëmbë u di köndë ta toona ta ko a di Wosu u Gadu naandë möön fu de jei andi a o ko taki da de möön.

22

Aki Judasi taki da dee hedima u

Dju taa a sa heepi de u de

*kisi Masa Jesosi.**Mat. 26:1-5, 14-16; Maik. 14:1-2, 10-11; Joh. 11:45-53*

¹ Wë nöö di ten dë, di daka u dee Isaëli Sëmbë ko zuntu kaa di de ta njan bëëë söndö sooda. „Di daka dë, hën de ta kai Pasika.”² Nöö dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti ta suku wan köni fasi nöömö fa de sa du de feni Masa Jesosi kii. Biga ee lanti ko sabi, a kandë de o mbei gaan toobi ku de.

³ Di juu naandë, hën di didibi go a di womi de kai Judasi Isikaliotu hati. Nöö di womi aki bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi. ⁴ Nöö hën a hopo go a dee Gaan Begima ku dee hedima u dee sodati dee ta hoi wakiti a di Wosu u Masa Gadu naandë. Hën a taki da de taa ee de kë nöö a sa mbei möiti da de fu de sa kisi Masa Jesosi.

⁵ Nöö di dee sëmbë jei sö, hën de wai seei. De taa de sa pakëën möni ee a heepi de sö.

⁶ Nöö hën di Judasi jei sö kaa, hën a ta suku fa fu de sa feni Masa Jesosi kisi a wan fasi fu lanti an musu sabi.

*Aki Masa Jesosi ku dee bakama fëën njan di Pasika.**Mat. 26:17-30; Maik. 14:12-26; Joh. 13:21-30; 1 Kol. 11:23-25*

⁷ Nöö hën de dë tefa di daka dou u de kii di sikapu mii fu de njan di daka. ⁸ Nöö hën Masa Jesosi manda Petuisi ku Johanisi a wan soni. A taki da de taa: “Wë un go, nöö un seeka boi soni fuu njan di Pasika.”

⁹ Hën de hakisi ën taa: “Wë Masa o, unsë i kë fuu go seeka?”

¹⁰ Hën a taa: “Un go a di köndë ganda, nöö woon si wan womi ta waka nango ku wan djogu wata, nöö un waka go nëën baka. Nöö te un si a denda a wan wosu, nöö unu seei musu go denda naandë tu. ¹¹ Nöö un musu taki da di sëmbë abi di wosu taa: ‘Di mësitë manda u fuu ko hakisi i ee naasë di kamba dë ka hën ku dee bakama fëën sa ko njan di piizii?’ ¹² Nöö a o lei unu wan gaan kamba a liba dë ku hii dee soni dee un a’ fanöudu. Nöö naandë un musu go seeka soni te un kaba.”

¹³ Nöö hën dee sëmbë go. Hën de go si hii soni tuu leti kumafa Masa Jesosi bi taki da de. Nöö hën de go seeka soni. ¹⁴ Nöö hën de sai dë tee di juu kisi, hën Masa Jesosi ku dee oto bakama fëën ko dou. Hën de tuu go sindo a tafa u de njan.

¹⁵ Nöö hën a taki da de taa: “Wë mi bi hangi seei fu mi njan di daka aki ku unu e baa, ufö di juu dou fu mi tja di sitaafu di mi musu tjai. ¹⁶ Wë biga ma o njan sö wan daka ku unu möön eti e, u tee dee soni u ta mëni ku di piizii aki tuu pasa, nöö Masa Gadu seti di Njunjun Tii fëën a libisëmbë mindi.”

¹⁷ Nöö hën a tei di kan hën a da Masa Gadu tangi te a kaba. Nöö hën a taki da de taa: “Un tei ën nöö un tuu bebe lontu ko kai. ¹⁸ Wë biga fa i si u ta bebe di win aki sö, nöö ma o bebëën möön eti e. Ma te Masa Gadu tja di Njunjun Tii fëën ko bifö mi o toona bebëën möön.”

¹⁹ Nöö hën a tei di bëëë hën a da Gadu tangi te a kaba. Hën a booko ën paati da dee bakama fëën. Nöö hën a taki da de taa: “Di bëëë i si aki, hën da di sinkii u mi di o dëdë fuunu hedi. Nöö kumafa i si u ta njan mën aki, sö nöö un musu ta du nöömö, fuun ta mëni di dëdë di mi o dëdë da unu.”

²⁰ Nöö di de njan te de kaba, hën a tei di kan, hën a taa: “Di win un ta si a di kan aki, nöö hën da di njunjun buka Masa Gadu mbei ku unu fu di mi o tuwë di buuu u mi a goon, „dëdë fuunu hedi.”

²¹ Nöö hën a taa: “Ma un haika e, dee sëmbë. Wan fuunu di mi ku ën dë sindosindo ta njan a tafa aki o tja mi go könku fu de musu kii mi. ²² Nöö

sö nöö a musu pasa e. Biga Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki musu u dëdë kumafa Masa Gadu bi butëën. Ma helu u di sëmbë di o könku mi sö e, biga di sitaafu di a o kisi, a o bigi.”

²³ Nöö di Masa Jesosi taki sö, nöö hën dee bakama seti hakisi de na de taa: “Wë undi fuu seei dë aki di sa du sö wan soni baa?”

Aki Masa Jesosi lei de u de

musu saka deseei.

²⁴ A di ten dë seei hën dee bakama u Masa Jesosi kisi toobi ku deseei. De ta fia ku de na de ta hakisi taa fa de sai dë undi u de sa dë möön hei möön dee oto.

²⁵ Ma Masa Jesosi taki da de taa: “Dee sëmbë aki, un haika e. Dee könu u di goonliba aki dee ta tii köndë, de ta duwengi sëmbë fu de musu du dee soni de kë. Nöö de ta suku u sëmbë musu buta de hei möön oto sëmbë. ²⁶ Ma di lö libi naandë an musu dë a unu mindi e. Biga di sëmbë di dë di möön hei wan fuunu, hën musu dë di möön sakafasi sëmbë. Nöö di hedima fuunu hën musu dë kuma wan wookoma a unu mindi.

²⁷ “Biga di sëmbë di ta sindo ta njan a tafa ku di sëmbë di ta buta njanjan a di tafa, undi u de möön hei? Na di sëmbë ta sindo a tafa nö? Ma luku mi fa mi dë kuma wan wookoma a unu mindi aki, kuma di sëmbë di ta buta njanjan a tafa da dee otowan. Nöö söseei unu musu dë tu e.”

²⁸ Nöö hën a taa: “Wë un haika e baa. Unu bi da dee sëmbë dee bi dë ku mi sëmëni longi, ku dee pena u mi ku dee fuka libi u mi te kisi fa u dë aki. ²⁹ Wë nöö fëën mbei mi paamusi unu taa te mi subi a di Könu Tii u mi, nöö mi o da unu taki a sëmbë liba e. Wë biga sö mi Tata bi paamusi mi taa a o da mi taki a sëmbë liba, nöö söseei mi toona paamusi unu tu. ³⁰ Nöö un sa sindo a tafa ta njan ta bebe a di köndë u mi ka mi dë könu. Nöö un sa sindo a dee könubangi ta kuutu dee tuwalufu lö u dee Isaëli sëmbë.

“Sö mi paamusi unu e, dee sëmbë.”

Aki Masa Jesosi wasiköi Petuisi taa di didibi o poobëën.

Mat. 26:31-35; Maik. 14:27-31; Joh. 13:36-38

³¹ Nöö hën Masa Jesosi kai Petuisi, a taa: “Simon o.”

Hën a piki.

Hën a taa: “Haika e, mi o taki wan soni da i. Di didibi Saatan hakisi pasi faa pooba unu e. Nöö a o pooba unu leti kuma te wan sëmbë ta fon alisi ta böö, faa musu sabi undi da di kakisa, undi da di njanjan. ³² Ma haika Simon, mi begi da i kaa e, fu ja musu disa di biibi fii di i abi. Biga joo disa mi. Ma te i toona ko a mi baka nöö i musu heepi dee otowan fii tu, fu de ko möön taanga a di biibi.”

³³ Hën Petuisi taa: “Höön, Masa, nönö! Mi, fa mi dë aki, nöö hiniwan kamian ka i nango mi sa go ku i. Ee a dunguwosu seei mi sa go. Ee te a dëdëköndë seei mi sa go ku i. Ma o disa i möönsö.”

³⁴ Hën Masa Jesosi taki dëën taa: “Womi Petuisi, mi taki e, taa tide seei bifö galian kanda joo fia dii pasi nöömö taa ja sabi mi, mi ku i na mati.”

Aki Masa Jesosi konda da de andi ku andi de musu tjai te de nango a kamian.

³⁵ Nöö hën a toona taki da de möön taa: “A fesi mi bi ta manda unu go a kamian söndö möni, söndö tasi, söndö susu a futu. Wë nöö di un bi nango un bi ta pena nö?”

Nöö hën de tuu piki ën taa: “Wë nönö, Masa, soni an bi ta fuka u e.”

³⁶ Nöo hën a taa: “Söö. Wë un haika e. Fa u dë aki, te woon go a kamian möön nöo ee wan sëmbë abi saku nöo be a tjëen e. Ee wan sëmbë a’ möni nöo be a tjëen. Nöo ee wan sëmbë aambi sëufangi, nöo be a sei di gaan koosu fëen nöo a bai sëufangi.

³⁷ “Wë biga wan soni u mi dë sikifikifi a Gadu Buku taa de ta si mi ku dee takusëmbëma di wan fa. Nöo hii dee soni di Buku bi taki u mi, nöo fa u dë aki de tuu musu ko pasa e.”

³⁸ Hën de taki dëen taa: “Masa o, luku. U abi tu ufangi aki kaa.”

Hën Masa Jesosi taki da de taa: “Aaa, wë un boo disa di oto ufö.”

Aki Masa Jesosi ta begi.

Mat. 26:36-46; Maik. 14:32-42

³⁹ A baka u di dë, hën Masa Jesosi ku dee bakama fëen go a döo. Hën de nango tefa de go dou a di kuun de ta kai Oleifi Kuun, kumafa de bi guwenti.

⁴⁰ Nöo di de go dou a di kamian, hën a taki da de taa: “Un begi e, dee sëmbë, be di tesi di ta ko a unu aki an musu wini unu.”

⁴¹ Nöo hën a waka kumutu dë go a wan së buka. A go longi tjika kuma ka wan sëmbë sa hiti kodjo dou.

Nöo hën a tjökö kini a goon dë begi Masa Gadu. A taa: ⁴² “Taata o, gaan tangi mi begi i, luku di soni dë a mi liba aki. Nöo ee i feni ën bunu nöo un boo du ën a wan oto fasi. Biga a hebi da mi poi. Ma fa mi taki aki seei, na du kumafa mi kë e, ma du kumafa i kë.” ⁴³ Nöo di juu dë hën a si wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko dëen kaakiti.

⁴⁴ Ma nöo hën di soni ko hebi nëen liba möön tee an saanfa faa du. Hën a ko begi möön taanga eti tee di suwa fëen ko dë kuma buuu ta koti ta kai a goon.

⁴⁵ Nöo di a kaba u begi, hën a hopo toona go a dee bakama fëen. Nöo di a go dou, hën a si de tuu ta duumi. Biga tjali bi kisi de poi.

⁴⁶ Nöo hën a taki da de taa: “Duumi un ta duumi sö nö, womi? Wë un hopo e, nöo un begi Masa Gadu faa musu heepi unu fu di soni di ta ko a unu aki an musu wini unu.”

Aki de ko kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:47-56; Maik. 14:43-50; Joh. 18:3-11

⁴⁷ Nöo an kaba u fan seei, hën de bia luku hën de si wanlö hia sëmbë ta ko. Nöo fa de ta ko dë, Judasi di bakama u Masa Jesosi dë a fesi, nöo hën a waka ko zuntu ku Masa Jesosi faa musu bosu ën.

⁴⁸ Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Womi Judasi, andi wë, baa? Ku bosu i ta sei Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki nö?”

⁴⁹ Nöo hën dee bakama fu Masa Jesosi hakisi ën taa: “Masa o, andi u musu du? U musu tei sëufangi heepi i kii dee sëmbë aki ö?” ⁵⁰ Nöo fa u mbei dë, nöo hën wan u dee bakama koti di letisë jesi u wan u dee futuboi u di Kaba Hei Begima belim puu.

⁵¹ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Womi, nönö. Na du sö e.” Nöo hën a go panjan di jesi u di sëmbë hën a ko bunu baka.

⁵² Nöo hën a fan ku dee Gaan Begima ku dee hedima u dee sodati dee ta luku di Wosu u Gadu, ku dee Gaan Womi dee ko dë, a taa: “Dee sëmbë, faandi mbei un ko a mi aki ku ufangi ku kodjo kuma un ta ko kisi wan bookoköndëma di ta kii sëmbë?” ⁵³ Biga mi ku unu bi ta dë hiniwan daka a di Wosu u Masa Gadu, ma na wan daka un buta maun a mi taa woon kisi mi tja go a kuutu. Nöo hën un ko a mi aki tide sö nö?”

“Ma wë antoobi, awaa di juu fuunu ku didibi dou, biga hën a’ taki a di mindi aki.”

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.

Mat. 26:57-58, 69-75; Maik. 14:53-54, 66-72; Joh. 18:12-18, 25-27

⁵⁴ Wë nöö di Masa Jesosi fan sò te a kaba, hën de kisi ën gbolou panjan. Hën de tjëen go tee a di Kaba Hei Begima pisi. Nöö fa de nango dë, hën Petuisi seei ta waka saapisaaipi nango a de baka. ⁵⁵ Nöö hën de nango tefa de go dou hën de tja Masa Jesosi go a wosu dendu.

Ma nöö de bi mbei wan gaan faja a di djai dendu, nöö hia sëmbë bi sindo naandë ta këndë faja. Nöö di Petuisi ko dou, hën a go sindo a dee sëmbë bandja ta këndë faja tu.

⁵⁶ Nöö hën a sai dë te wan pisi. Hën wan mujëë ta wooko a di wosu ko si ën a di faja bandja naandë, nöö hën a luku ën diin sò. Hën a taa: “Hunun, di womi aki, mi si kuma di sëmbë de tja ko aki dë sëmbë fii.”

⁵⁷ Hën Petuisi fia taa: “Ambë? Mi? Di sëmbë dë, ma sabi ën!” ⁵⁸ Te wan pisi hën wan oto sëmbë ko dou dë möön. Hën a taa: “Wë womi, di fasi mi si i aki, i musu u dë wan u dee sëmbë u di womi naandë.”

Hën Petuisi toona fia möön taa: “Nönö womi, di sëmbë un ta taki dë, ma sabi ën e! Na kai mi në mökisi ku ën.”

⁵⁹ Nöö kuma baka wan juu langa sò, hën wan otowan ko dou dë möön. A taa: “Hunun? Di womi aki, a musu dë sëmbë u di womi dë, biga a dë Galilea sëmbë.”

⁶⁰ Hën a taa: “Nönö e, dee sëmbë. Mi taki e, di sëmbë dë ma sabi soni fëen e! Un disa mi ku soni fëen!” Nöö di a taki sò, nöö hën wë di ganian bai kanda kënkenjënkëen.

⁶¹ Di juu dë, hën Masa Jesosi bia luku ën diin. Nöö Petuisi ko pakisei di woto di a bi taki dëen taa: “Womi, a di ndeti aki seei ufö ganian kanda, nöö joo fia dii pasi taa ja sabi mi.” ⁶² Nöö hën wë a kule kumutu go a döö, hën a go bai këë te a bigi. „Di disa di a disa Masa Jesosi dë, nöö hën wë hati ën sò.”

Aki dee hedima u dee Isaëli sëmbë kuutu Masa Jesosi.

Mat. 26:59-68; Maik. 14:55-65; Joh. 18:19-24

⁶³ Ma nöö fa de kisi Masa Jesosi tja go buta naandë, nöö hën dee sëmbë sai dë ta watji ën. De ta hoi ën a sipootu ta naki ën wanwan böö. ⁶⁴ Nöö hën de tei wan koosu hën de tai ën wojo tapa. Hën de ta naki ën ta hakisi ën taa: “Ee Gadu ta fan ku i tuu, nöö i taki da u ambë naki i?” ⁶⁵ Nöö hën de ta kosi ën peipei takutaku kosi tefa a tjika de.

⁶⁶ Nöö hën di dobooko fëen, mamate biten, nöö hën dee Gaan Womi ku dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti, hën de ko makandi fu de kuutu a Masa Jesosi liba awaa. Nöö hën de go tei ën tja ko. ⁶⁷ Nöö hën de hakisi ën taa: “Wë unfa i ta pakisei fii seei, fa i dë aki? I da di Paamusi Könu nöö? Taki da u.”

Hën a piki de taa: “Wë ee mi taki da unu seei, wan o kë biibi mi e. ⁶⁸ Nöö ee mi hakisi unu wan soni tu, nöö wan o piki mi. ⁶⁹ Ma wan soni nöö mi sa taki da unu taa, fu kumutu a di ten aki nöö Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki o dë sindosindo a letimaun së u Masa Gadu ka a dë ku di gaan kaakiti fëen.”

⁷⁰ Nöö hën de tuu hakisi ën taa: “Wë womi, fa i fan dë, nöö i da di Mii u Gadu nöö?”

Hën a taki da de taa: “Wë, leti kumafa un taki dë, nöö sò nöö a dë e.”

⁷¹ Nöo hën de tuu bai taa: “Söö. Un toobi u abi fu de tja kaagi fëen ko da u möön? Biga u seei jei nëen seei buka fa a taki. A taa hën da Masa Gadu Mii. U feni soni fuu kii ën awaa.”

23

Aki de tja Masa Jesosi go a Gaama Pilati ku Könu Helodi.

Mat. 27:1-2, 11-14; Maik. 15:1-5; Joh. 18:28-38

¹ Nöo hën hii dee sëmbë tuu hopo vu taanpu. Hën de tei Masa Jesosi, hën de tjëen go a Gaama Pilati, di hedima u di köndë. ² Nöo di de ko dou, hën de seti kaagi ën taa: “Di sëmbë i si aki sö, a ta tja gaan toobi ko a di köndë e, ta bia sëmbë hedi ku dee lei fëen. A taa wa musu paka di Gaan Könu lanti möni möön. Nöo a taki taa hën da di Keesitu, di Paamusi Könu di Masa Gadu bi taa a o manda da u.”

³ Nöo hën Pilati hakisi ën taa: “Womi, i da di könu u dee Dju sëmbë tuu nö?”

Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Leti kumafa i taki dë, sö nöo a dë.”

⁴ Nöo hën Pilati taki da dee Gaan Begima ku hii dee oto sëmbë dee ko naandë taa: “Wë di sëmbë aki, ma feni föutu nëen u mi sitaafu ën e.”

⁵ Ma nöo hën dee sëmbë tuu ta piki nöömö taa: “A ta tja gaan toobi ko a hii di köndë ku di lei fëen e. Biga a seti a Galilea hën a ta waka ta lontu hii dee köndë teefa a ko dou ku ën a u a Judea aki.”

⁶ Wë nöo di Pilati jei sö, hën a hakisi ee Jesosi dë sëmbë u Galilea. ⁷ Biga Pilati seei aan taki a Galilea, ma Könu Helodi hën abi taki ala. Nöo hën de piki ën taa: “Aai, a dë sëmbë u Galilea.”

Nöo di Pilati ko jei sö, hën a mandëen go a Könu Helodi be hën kuutu soni fëen. Biga a di juu dë di könu bi dë leti a Jelusalen dë tu.

⁸ Wë nöo di Könu Helodi si Masa Jesosi ko dou, hën a wai. Biga a bi ta jei fëen nöömö, ma hën ku ën an bi miti wan daka. Nöo fa de miti dë nöo a bunu dëen, biga kandë a sa du wan foombo soni dëen be a si.

⁹ Nöo hën di könu hakisi Masa Jesosi wanlö hia soni faa konda dëen, ma Masa Jesosi an piki ën. A dë fëen pii.

¹⁰ Nöo hën dee Gaan Begima ku dee Sabima u Wëti djombo tei fesi ta konda sëmëni soni fëen ku hatiboonu da di könu.

¹¹ Hën di könu ku dee sodati fëen, hën de lafu Masa Jesosi te a bigi, ta wisiwasi ën ta mbei ën fa. Hën de bisi wan gaan waiti koosu dëen kumafa könu ta bisi, hën de toona mandëen go a Gaama Pilati baka.

¹² Nöo a di daka naandë seei Gaama Pilati ku Könu Helodi ko mati, ma a fesi de bi dë felantima.

Aki de piki taa Masa Jesosi

musu dëdë.

Mat. 27:15-26; Maik. 15:6-15; Joh. 18:39-19:16

¹³ Nöo hën Pilati kai hii dee Gaan Begima ku dee hedima u Isaëli ku hii dee oto sëmbë ko nëen makandi. ¹⁴ Hën a taki da de taa: “Wë un tja di sëmbë aki ko a mi taa a du hogi. Un taa a ta tja gaan toobi ko a di köndë. Ma fa mi luku ën ta hakisi ën soni a unu fesi aki, nöo ma si taa a du dee soni un ta konda dë e. Nöo ma si föutu nëen. ¹⁵ Nöo Könu Helodi seei an bi feni föutu nëen tu, biga a toona mandëen ko a u aki baka. An du wan wojo hogi tjika faa musu dëdë e. ¹⁶ Fëen mbei mi o sitaafu ën nöo, nöo mi o toona puu ën da unu.” [¹⁷ Wë biga hiniwan jaa a di piizii aki dendu di Gaama bi guwenti u puu wan sëmbë a dunguwosu da dee Isaëli sëmbë.]

18 Ma nöö di a taki taa a o puu Masa Jesosi da de, nöö hën hii dee sëmbë tuu faa bai taa: “Nönö e, nönö! Kii ën puu dë! Balabasi, hën i musu puu da u.” 19 (Wë nöö di Balabasi aki, hën de bi buta a dunguwosu fu wan gaan toobi a bi tja ko a di köndë, bifö a bi kii sëmbë tu.)

20 Ma Pilati bi kë puu Masa Jesosi. Nöö hën a taa: “Jesosi, hën mi o puu e, biga ma si di föutu di a du!”

21 Ma de ta bai nango nöömö taa: “Kii ën! Pekëen a lakpa pau kii!”

22 Nöö hën a toona hakisi de möön di u mbei dii pasi taa: “Wë un hogi seei a bi du? Biga ma feni na wan kodo soni nëen fu mi mandëen go kii. Fëen mbei mi o sitaafu ën nöö, nöö mi o puu ën be a go.”

23 Ma dee sëmbë ko bai möön taanga eti taa de musu pekëen a lakpa pau kii. De ta bai ta kai olo tee kamian ta mbei wajawaja. Nöö Pilati an ko saanfa u du möön. 24 Nöö hën mbei a taki da de taa: “Söö. Wë ma sabi möön e. Fa un kë du nöö un du.”

25 Nöö hën a puu di sëmbë di de kë da de. Di sëmbë dë, hën de bi buta a dunguwosu fu di a bi kii sëmbë nöö a bi tja gaan toobi ko a di köndë tu. Ma di hën de kë, hën a puu ën a dunguwosu. Ma Masa Jesosi, hën a disa da de fu de du ku ën kumafa de kë.

Aki de peka Masa Jesosi

a di lakpa pau.

Mat. 27:32-44; Maik. 15:21-32; Joh. 19:17-27

26 Nöö hën de ta tja Masa Jesosi nango tee wan pisi hën de miti ku wan sëmbë de ta kai Simon fu di köndë de ta kai Sileni. A bi kumutu a kamian ta ko a ganda, hën de miti ku ën a pasi. Nöö hën de kisi ën panjan taa a musu tja di lakpa pau u Masa Jesosi dëen. Hën de hopo ën buta nëen baka, hën a ta tjëen dëen.

27 Wë nöö di juu dë, nöö sëmëni sëmbë ta waka nango a Masa Jesosi baka, womi ku mujëe tuu. Nöö tjali fëen kisi de tee dee mujëe ta bai ta këe.

28 Nöö hën Masa Jesosi bia luku de, hën a taki da de taa: “Un dee mujëe mii u Jelusalen aki, wan këe u mi hedi e. Ma un musu këe fuunu seei ku dee mii fuunu hedi. 29 Biga abiti möön nöö wan sitaafu ten o ko, nöö sëmbë o dë ta taki taa: ‘Ee maingë, di ten di u dë aki, a bunu da dee mujëe dee an pai mii wan daka, ku dee mujëe mii dee na a’ miii a maun.’ 30 Biga a di lö ten dë, nöö hia sëmbë o dë ta bai taa: ‘Dee gaan kuun aki eee, gaantangi, un kai ko a u liba ooo.’ Nöö de o taki da dee piki kuun taa: ‘Gaantangi, un kai ko tapa u, be soni fuu an dë a di goonliba aki möön. Biga di ten aki hogi tumusi.’

31 “Wë biga ee ku di kuwakuwa pau de ta du sö, nöö di dëedëe pau wë?” Sö Masa Jesosi taki da dee mujëe.

32 Wë nöö fa de ta tja Masa Jesosi nango dë, nöö de ta tja tu oto sëmbë tu fu de go kii ku ën makandi. De tu sëmbë naandë bi du gaan hogi a di köndë.

33 Nöö hën de nango te de ko dou a di kamian de ta kai Hedibonu. Nöö hën de peka Masa Jesosi ku de tu hogi sëmbë dë a lakpa pau, nöö hën de hopo de taanpu a pë, wan dë a Masa Jesosi letimaun së, di otowan dë nëen töötömaun së, Masa Jesosi dë a de mindi.

34 Nöö hën Masa Jesosi taa: “Taata o, na hoi dee sëmbë ta kii mi aki a bëe e, biga de an saandi de ta du.”

Nöö hën dee sodati tuwë lötu paati dee koosu fëen.

³⁵ Nöo sömëni sëmbë bi sai dë taanputaanpu ta luku dee soni ta pasa. Dee hedima u di köndë seei dë a dendu tu, nöö de ta wisiwasi ën ta mbei ën fa. De taa: “A bi heepi oto sëmbë ta du de gaangaan bunu, nöö be a heepi ën seei tu, ee hën da di Keesitu, di Paamusi Könu.” Sö dee hedima ta taki. ³⁶ Nöo söseei dee sodati ta mbei ën fa tu. De tja gandji win u ko dëen fa a bebe. ³⁷ Hën de taa: “Ee i da di könu u dee Dju sëmbë tuu, nöö i heepi i seei be i kumutu naandë.”

³⁸ Nöö de sikifi wan soni peka a di lakpa pau hedi taa: DISI DA DI KÖNU U DEE DJU SËMBË.

³⁹ Nöo söseei wan u dee sëmbë di de peka ku Masa Jesosi a di lakpa pau naandë ta kosi ën tu. A taki dëen taa: “Womi, ee i dë di Paamusi Könu di Masa Gadu manda da u aki, nöö i puu i seei a di lakpa pau e, nöö i ko puu u tu.”

⁴⁰⁻⁴¹ Ma di otowan gandji dëen taa: “Womi, fa i si mi ku i ta kisi di sitaafu aki, u ta kisi ën leti kumafa a fiti, biga u bi du hogi tumusi. Ma di sëmbë aki sö, hën an bi du hogi möönsö. Nöö fa i ta kosi ën dë, ja ta fëë Gadu nö? Ja sabi taa u tuu o dëdë aki nö?”

⁴² Nöo hën a bia fan ku Masa Jesosi taa: “Jesosi o, gaantangi mi begi i, te i tei di Könu Tii fii nöö i mëni mi e.”

⁴³ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi. Mi taki da i gbelin taa tide seei mi ku i o dë makandi a di waiti kamian u Masa Gadu de ta kai Paladëisi.”

Aki Masa Jesosi dëdë.

Mat. 27:45, 56; Maik. 15:33-41; Joh. 19:28-30

⁴⁴ Hën de sai dë te tuwalufu juu sonuati, nöö hën kamian ko dungu tee a dë kuma ndeti. Nöö hën a tan sö tee di dii juu sapate, ⁴⁵ sonu seei an jabi möönsö.

Nöo hën di gaan koosu di bi tapa di Kaba Hebi Kamian u di Wosu u Masa Gadu tënë leti mindi puu tu pisi.

⁴⁶ Nöo hën Masa Jesosi bai ku taanga töngö taa: “Taata o, gaantangi, tei di Akaa u mi e. Mi disëen da i.” Nöö fa a fan dë, hën böö fëen koti. A dëdë pii.

⁴⁷ Nöö di di oposii si fa hii soni pasa, nöö a bigi dëen te na soni. Hën a bia gafa Gadu taa: “Aai oo dee sëmbë, di sëmbë i si aki sö, a bi dë wan gaan bumbuu sëmbë a Gadu wojo e.”

⁴⁸ Nöö di dee hia sëmbë dee bi ko naandë si fa hii soni pasa, hën de naki maun a de hati taa: “Ee, aai maingë, di soni pasa aki, a hogi. A tjali da u.” Nöö hën de paaja go a wosu.

⁴⁹ Nöö dee mati u Masa Jesosi ku dee mujëe dee bi kumutu a Galilea ko ku ën a Judea dë, de bi dë taanputaanpu te a wan së ala ta luku fa hii soni ta pasa ku ën.

Aki de bei Masa Jesosi.

Mat. 27:57-61; Maik. 15:42-47; Joh. 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Nöo wan gaan kuutuma u dee Isaëli sëmbë bi dë de ta kai Josëfu, nöö a di köndë de kai Alimatea a ta libi. Nöö a dë wan bumbuu sëmbë, hii sëmbë ta lesipeki ën. Nöö a dë wan sëmbë ta luku fu Masa Gadu musu ko hopo di Tii fëen a di köndë. Nöö di ten de ta kuutu u kii Masa Jesosi dë, nöö hën an bi dë wan ku de a dee soni de ta taki dë.

⁵² Nöö di di womi aki si taa Masa Jesosi dëdë, nöö hën a go a Pilati go begi ën faa dëen di dëdë go bei. ⁵³ Nöö hën a dëen pasi.

Nöö hën a go puu Masa Jesosi a di lakpa pau, hën a lolu ën ku wan gaan limbo koosu. Nöö a bi abi wan njunjun baaku de bi diki a sitonu dendu u de bei sëmbe, ma de an bi bei sëmbe nëen wan daka eti. Nöö naandë a tja Masa Jesosi go bei.

⁵⁴ Wë nöö a di daka naandë de ta seeka soni u de njan di saba, biga a di sapate juu dë di saba o kai a goon. ⁵⁵ Nöö dee mujëë u Galilea dee bi ko ku Masa Jesosi naandë, hën de go ku Josëfu fu de musu luku unsë de buta di dëdë sinkii u Masa Jesosi. ⁵⁶ Nöö hën di de si kaa, nöö hën de bia toona. Nöö hën de go seeka sumëë suti soni, u de tja go lobi a di dëdë sinkii u Masa Jesosi, kumafa di guwenti bi dë te wan sëmbe dëdë. Ma di de si taa saba kai a goon kaa, nöö hën de disa hii soni, hën de go dë pii ta böö, kumafa di wëti u dee Isaëli sëmbe bi dë.

24

Aki Masa Jesosi weki a dëdë.

Mat. 28:1-10; Maik. 16:1-8; Joh. 20:1-10

¹ Nöö hën a di sonde mamate biten, hën dee mujëë hopo. Hën de tei dee soni de bi seeka buta naandë fu de tja go sakwi a di dëdë sinkii u Masa Jesosi, nöö hën de go a di kamian ka de bi bei Masa Jesosi. ² Ma nöö di de go dou, hën de si di baaku jabijabi hoo. Di gaan sitonu de bi tapa di geebi bi logoda kumutu a di baaku buka. ³ Nöö hën de denda go a di baaku dendu, ma nöö de an si di dëdë sinkii u Masa Jesosi naandë möön. ⁴ Hën de bai: “Huun? Wë andi pasa maingë? Unsë de tjëen go?”

Nöö fa de ta fan dë, te u de kë mëni, hën de si tu womi sëmbe dë taanputaanpu leti a de bandja naandë. De dë ku gaan limbo koosu a de sinkii ta koti faja te na soni. ⁵ Nöö hën de panta tee, de saka kai ku kini tapa de fesi a goon.

Nöö hën dee basia taki da de taa: “Dee mujëë, andi mbei un ko suku wan libisëmbe a geebi dendu? ⁶ Di sëmbe un ta suku an dë aki e. A hopo kumutu a dëdë. Wë nöö un pakisei dee oto a bi taki da unu, di unu ku ën bi dë a Galilea ala. ⁷ Biga a bi taki da unu taa de o tja di Sëmbe di ko dë Libisëmbe Mii go sei da dee hogihati sëmbe. Nöö de o pekëen a lakpa pau kii, ma nöö a di u dii daka fëen a o toona weki hopo baka. Na sô a bi taki nöö?”

⁸ Wë nöö di dee basia taki sô kaa, hën dee mujëë ko mëni fa Masa Jesosi bi taki awaa. Hën de taa: “Aai, sô a bi taki da u tuu.”

⁹ Nöö hën de bia toona go. Hën de nango tee a de ëlufu bakama u Masa Jesosi ku dee oto sëmbe fëen, nöö hën de konda di soni da de taa sô wan soni de go si.

¹⁰ Wë nöö dee mujëë dee konda di soni naandë, wan u de de ta kai Malia Magidala, di otowan da Johana, di otowan möön da Malia di mama u Jakobosi, ku wanlö oto mujëë möön dee bi dë ku de naandë. De wë go konda di buka da dee tjabukama u Masa Jesosi. ¹¹ Ma dee sëmbe an kë biibi, biga de feni taa dee soni de ta taki dë, na bumbuu soni. Sôsô soni de ta taki.

¹² Ma nöö hën Petuisi hopo, hën a kule go a di geebi. Nöö di a go dou, hën a bendi luku a di baaku dendu, hën a si dee koosu dee bi dë a Masa Jesosi sinkii leti dë. Nöö hën a bia toona go a wosu. Di soni foombo ën tee a taa: “Ee maingë, andi seei miti u aki? Andi pasa?”

Aki Masa Jesosi miti ku tu sēmbē nango a Emausu.

Maik. 16:12-13

¹³ Wē nōō a di daka dē seei, hēn tu u dee sēmbē bi ta waka a Masa Jesosi baka kumutu a Jelusalen dē nango a wan kōndē de kai Emausu. An longi ku Jelusalen tumusi, ma a sa dē kuma wan teni-a-fō kilomēti sō fu waka. ¹⁴ Nōō di de nango, hēn de ta da oto u de a pasi ta taki dee soni dee bi pasa ku Masa Jesosi.

¹⁵ Nōō hēn de nango te wan pisi, nōō hēn de si wan sēmbē ko ta waka ku de a di pasi. De si di sēmbē, ma de an sabi taa Masa Jesosi hēn di dē. ¹⁶ A bi dē kuma wojo u de bi tapa u de an si ēn sabi.

¹⁷ Te wan pisi, hēn di sēmbē hakisi de taa: “Wē, dee sēmbē, un oto un ta da a pasi taangataanga sō? Andi du unu?” Hēn de taanpu pii ku tjali.

¹⁸ Nōō hēn wan u de de ta kai Kelopasi mbei: “Huun? Wē nōō ja jei di gaan soni di bi pasa a Jelusalen a dee daka aki nō? A sa kē taa wakama i dē mbei ja jei ēn nō?”

¹⁹ A taa: “Andi pasa?”

De taa: “Ja jei di soni fu di sēmbē de kai Jesosi u Nazalēti nō? A bi dē wan tjabukama u Masa Gadu ta du foombo wooko ta lei sēmbē ku kaakiti leti kuma hēn abi di lei. Masa Gadu ku hii sēmbē bi feni ēn taa a dē wan gaan hei sēmbē a goonliba. ²⁰ Ma dee Gaan Begima ku dee hedima fuu tjēen go a di Gaama faa kuutu ēn, nōō hēn wē Gaama piki taa a musu dēdē. Nōō hēn de pekēen a lakpa pau kii. ²¹ Wē u bi pakisei taa hēn sa dē di sēmbē di bi o puu u dee Isaēli sēmbē a dee fuka fuu, ma nōō tide mbei dii daka kaa di de kii ēn.

²² “Ma na di dē nōō, ma tide wanlō mujēē sēmbē fuu ko taki wan foondo soni da u. De taa a di mamate biten, de go a di baaku ka de bi bei ēn. ²³ Ma nōō di de go luku, de an si di dēdē sinkii fēen naandē mōōn. Hēn de toona ko taki da u taa de si basia u Masa Gadu Kōndē naandē. Nōō dee basia taki da de taa Jesosi dē ku libi, a weki baka. ²⁴ Nōō wantu sēmbē fuu kule go a di geebi go luku tu. Hēn de go si di baaku hooō leti kumafa dee mujēē bi taki da de, ma de an si Jesosi.”

²⁵ Nōō hēn Masa Jesosi taki da de taa: “Ma dee sēmbē aki, unfa un don gaanfa sō? Andi mbei a taanga da unu sō fuun biibi dee soni dee tjabukama u Masa Gadu bi taki? Biga hii dee soni aki tuu de bi taki a fesi kaa. ²⁶ Nōō un bi musu sabi taa di Paamusi Kōnu bi musu fuu pena sō bifō a sa go sindo a di kōnubangi fēen.” ²⁷ Nōō hēn a seti taki a dee soni liba, dee Mosesi ku dee oto tjabukama u Masa Gadu bi sikifi buta dē. A mbei de ko fusutan hii dee soni fēen seei tuu dee bi dē sikifisikifi a Gadu Buku.

²⁸ Nōō hēn de ta fan di fan nango tefa de ko zuntu ku di kōndē ka dee sēmbē nango, nōō hēn Masa Jesosi mbei kuma a kē pasa go fēen.

²⁹ Hēn dee sēmbē begi ēn taa: “Mati o, gaantangi, tan ku u aki. Na pasa go, biga a ko lati kaa. Ndeti.” Nōō hēn a piki hēn a waka go ku de a wosu.

³⁰ Nōō hēn de ko sindo a tafa fu de njan. Nōō hēn Masa Jesosi tei di bēēē, hēn a da Masa Gadu tangi te a kaba, nōō hēn a booko di bēēē paati da de. ³¹ Nōō di juu dē, hēn wojo u de ko limbo gbegedee awaa. De ko sabi taa di sēmbē i si de ta si aki, nōō Masa Jesosi wē. Ma te u de kē mēni, nōō de an si ēn mōōn. A go djee.

³² Nōō hēn de taki ku deseei taa: “Hooō, aai baa, luku fa hati fuu bi fii piizii di a ta fan ku u a di pasi ta puu Gadu Buku da u.”

³³ Nōō di juu dē seei, hēn de hopo bia toona go a Jelusalen baka. Nōō naandē de go miti ku dee ēlufu bakama u Masa Jesosi ku dee otowan

makandi. ³⁴ Nöo di de dou, hën dee sëmbë taki da de taa: “Dee sëmbë aki o, Masa Jesosi hopo kumutu a dëdë tuu, biga Simon seei si ën.”

³⁵ Nöo hën dee sëmbë seei toona konda hii soni da de wante. De seti ku dee soni bi pasa ku de a pasi, di de nango a Emausu tefa de dou a wosu. Hën de toona konda fa de go sindo u njan, ku di fa Masa Jesosi booko di bëëë paati da de nöo hën wojo u de ko limbo fu de sabi taa hën di dë.

Aki Masa Jesosi ko a dee bakama fëen, be de si ën.

Mat. 28:16-20; Maik. 16:14-18; Joh. 20:19-23; Tjab. 1:6-8

³⁶ Ma nöo dë an kaba u fan seei, nöo te u de kë si nöo Masa Jesosi dë taanputaanpu a de mindi dë pii. Nöo hën a da de odi, a taa: “Dee sëmbë, Masa Gadu musu dë ku unu ta da unu böö e.”

³⁷ Ma nöo fa de si ën dë, nöo de panta seei. De fëëë biga de mëni taa jooka de ta si dë.

³⁸ Nöo hën a hakisi de taa: “Wë andi du unu un ta panta gaanfa sö? Andi mbei wan kë biibi? ³⁹ Biga luku mi maun ku mi futu aki ka de bi peka mi. Mi seepi wë disa e. Nöo un ko panjan mi fii luku. Biga jooka an ta abi mbeti, an ta a’ bonu kumafa un si mi abi aki.”

⁴⁰ Wë nöo di a taki sö da de kaa, nöo hën a lei de hën maun ku hën futu. ⁴¹ Nöo di soni bigi da de te na soni. A da de piizii te kuma de an sa biibi ën.

Nöo hën a hakisi de taa: “Wan abi soni u njan aki nö?”

⁴² Hën de taki aai. Nöo hën de tei wan pisi fisi jasajasa hën de dëen.

⁴³ Nöo hën a tei ën njan leti a de wojo dë, be de si.

⁴⁴ Nöo hën a taki da de taa: “Wë hii dee soni aki tuu mi bi taki da unu di ten mi ku unu bi dë e, taa sö dee soni o pasa ku mi leti kumafa de dë sikifisikifi a dee buku u Mosesi ku dee tjabukama, ku di Kanda Buku.”

⁴⁵ Nöo hën a mbei de wojo ko limbo fu de musu fusutan di Buku u Gadu.

⁴⁶ A taki da de taa: “Sö nöo a dë a di Buku e, taa di Paamusi Könu musu pena te a dëdë, ma a di u dii daka fëen a o weki hopo baka a dëdë. ⁴⁷ Nöo di Buku taki tu taa de musu konda soni fëen da hii sëmbë, be de bia de libi ko ta waka nëen baka, be Gadu an hoi dee hogilibi u de a bëë möön. Nöo a Jelusalen fosu de musu seti konda di Buka, nöo de musu kondëen da hii pei nasiön sëmbë u goonliba. Sö a dë sikifisikifi a di Buku kaa.

⁴⁸ “Wë nöo unu wë da dee sëmbë dee musu kondëen e. Biga unu da dee kotoigima dee si hii dee soni pasa aki tuu. ⁴⁹ Ma nöo fa mi ta da unu di wooko aki, nöo un musu luku te di kaakiti di mi Tata bi paamusi unu ko ufö. Biga mi o mandëen ko da unu. A Jelusalen aki un musu dë ta luku ën e, fu te Gadu mandëen ko a unu liba.”

Aki Masa Jesosi hopo go a liba.

Maik. 16:19-20; Tjab. 1:9-11

⁵⁰ Nöo a baka u di dë, nöo hën de ta waka nango te de ko zuntu ku di kondë de kai Betania. Nöo hën a hopo maun a de liba hën a begi da de.

⁵¹ Nöo an kaba seei, hën Masa Gadu tei ën tja go a liba.

⁵² Nöo hën de fika dë ta wai ku ën ta gafëen te wan pisi, nöo hën de bia toona go u de a Jelusalen baka ku gaan wai.

⁵³ Nöo hën de go sai dë a di Wosu u Masa Gadu ta gafa Gadu ta dëen tangi nöömö.

Dee woto u Masa Jesosi dee Johanisi sikifi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë disi da di u fö pampia di ta taki u di libi u Masa Jesosi ku dee soni dee a fan di a bi dë a goonliba aki. Nöö wan u dee möön gaan mati fëen di bi ta waka ku ën hiniwanten, hën sikifi ën.

Nöö fa Johanisi mbei di pampia aki, nöö a tooka gaanfa ku di u Mateosi ku di u Maikusi ku di u Lukasi. Biga sëmëni gaan soni de oto dii sëmbe taki Johanisi an taki, kuma di fa Masa Jesosi bi go a di sabana hën didibi ko tesi ën, ku di fa hën ku de dii bakama fëen bi go a di kununu liba hën a ko tooka a de wojo. An taki di fa Masa Jesosi ku dee bakama fëen bi sindo njan di lasiti njan. An taki andi di diingi ku di bëë kë taki di de bi njan a di Pasika daka dë. An taki kumafa a bi go begi a di djai de kai Gëtiseimani. Dee lö oto naandë an dë a di pampia u Johanisi aki seei.

Ma a di pampia aki nöö i sa lesi fa Masa Jesosi bi fan ku Nikodemusi di bi ko nëen a ndeti, ku di fa a fan ku di Samalia mujë a di baaku wata. A di pampia aki i sa si fa a weki Lazalosi a dëdë. Di pampia aki ta konda finifini tu dee soni ku dee soni Masa Jesosi taki da dee bakama fëen bifö a dëdë, faa kötö de hati.

Nöö a 20:31 u di pampia aki, Johanisi seei taki faandi mbei a sikifi ën. A taa a sikifi ën fu te sëmbe lesi ën, nöö de musu biibi taa Masa Jesosi hën da di Könu di Gadu paamusi taa a o manda ko a goonliba faa heepi libisëmbe. Hën da di Womi Mii u Gadu seei. Biga te i biibi sö kaa, nöö joo feni di libi u teego a Gadu.

A di pisi aki, de o taki soni u di Sëmbe de kai Di Wöutu u Gadu.

„Söö. Wë dee sëmbe, mi da unu piimisi e, taa mi kë konda wan gaan soni da unu aki.”¹⁻² A dë sö taa bifö hii soni u mundu bi seti, nöö di Sëmbe de ta kai di Wöutu u Gadu bi dë gaanduwe kaa. Nöö di Sëmbe dë ku Gadu bi dë makandi. Hën seei wë bi da Gadu e.³ Hën mbei hii dee soni dee dë a mundu tuu. Biga na wan soni seei dë di ko fëen seei, söndö hën mbei ën.⁴ Hën abi libi, nöö te wan sëmbe i feni libi nëen kaa, nöö i kumutu a dungu ko a limbo. Biga hënseei da di limbo.⁵ Nöö di limbo dë ta sëndë seei a di dungu. Hii fa i si di dungu ta mbei möiti u tapëen, ma an sa tapëen möönsö.

⁶ Söö. Wë u dë te wan pisi, hën wë Masa Gadu manda wan womi de kai Johanisi ko,⁷ faa konda soni a fesi u di Limbo di o ko abiti möön. Nöö fa a o konda soni fëen dë, a o kondëen fu hii sëmbe musu jei, be de biibi dee soni a o taki.⁸ Ma nöö di Johanisi dë, nëen da di Limbo eti e, ma ko a ko nöö faa konda dee soni dee a sabi u di Sëmbe di da di Limbo.⁹ Biga di Sëmbe di o ko dë, hën da di tuutuu Limbo di sa limbo hiniwan sëmbe wojo. Nöö abiti möön nöö a o ko a lanti wajaa u si.

¹⁰ Nöö di Sëmbe di u ta konda soni fëen aki, nöö a ko a di goonliba aki tuu e, di goonliba di hënseei bi mbei. Ma dee sëmbe bi dë a di ten dë, de an bi sabi ambë dëen.¹¹ Dee Dju sëmbe dee bi musu dë sëmbe fëen seei an tei ën u soni.¹² Ma tökusei sëmbe bi dë dee bi tei ën u soni, hën de ko biibi nëen liba. Nöö hiniwan sëmbe di tei ën sö kaa, nöö sö wan sëmbe a da i di leti fii ko miuu u Gadu.¹³ Ma na kumafa de ta pali miuu a libisëmbe

fasi e. Nönö. Ma fu di Gadu hën o wooko sö a i, nöö hën mbei joo ko miii fëen.

¹⁴ Nöö di Sëmbë u ta konda soni fëen aki di de ta kai di Wöutu u Gadu dë, a ko wan libisëmbë tuu e, nöö hën a ko libi a u mindi fu wan pisiten. Nöö u seei bi si di waiti fëen di a abi. Nöö di waiti u si nëen naandë, a dë di waiti di di wan kodo womi mü u Masa Gaangadu tō nöö sa abi. Biga fa a libi a u mindi aki, nöö nëen u si fa Gadu abi bunuhati u libisëmbë tjika. Nöö nëen u si tu kumafa a sabi hii soni gbelingbelin tjika, „leti kumafa a dë a Gadu wojo.”

¹⁵ Nöö kumafa u taki dë, Johanisi hën bi ta konda soni fëen. Nöö hën di a si ën, hën a bai taa: “Söö. Un si di Sëmbë dë nö? Hën wë mi bi ta konda da unu taa o ko a mi baka di hebi gaanfa möön mi. Mi, djunsudjunsu aki ufö de pali mi, ma hën a bi dë gaanduwe kaa a mundu. Nöö hën wë i si di dë e!”

¹⁶ Nöö di Sëmbë di i si Johanisi taki dë, nöö u seei ko sabi ën tu e, dee sëmbë. „Hën da Masa Jesosi Keesitu.” Nöö fa di bunuhati fasi u Gadu dë nëen tjika dë, nöö u tuu ta feni sëmëni bunu nëen baka na baka te a hia. ¹⁷ Biga a Mosesi Gadu bi manda dee wëti ko da u fuu hoi. Ma a Jesosi Keesitu a mbei u ko sabi di bunuhati fasi fëen di a abi. Hën a mbei u ko sabi soni gbelingbelin tu, „leti kumafa a dë a Gadu wojo. Sö wanlö gaangaan bunu u feni a Masa Jesosi e.”

¹⁸ Dee sëmbë, fa Masa Gadu sai dë, na wan daka seei libisëmbë si ën ku wojo möönsö e. Ma di wan kodo Womi Mü fëen dë, di hën ku ën dë wan makandi te wata an sa pasa a de mindi, hën mbei u ko sabi ën awaa.

A di pisi aki de manda sëmbë go fini Johanisi di Dopuma.

Mat. 3:1-12; Maik. 1:1-8; Luk. 3:1-18

¹⁹ Wë nöö di juu Johanisi ko dë, nöö dee gaan hedima u Dju bi ta dë a di köndë de ta kai Jelusalen. Nöö hën dee hedima dë manda wanlö begima u Dju ku wanlö oto sëmbë ta wooko ku de makandi a di Gaan Wosu u Masa Gaangadu a Jelusalen dë, u de go hakisi Johanisi ee ambë dëen.

²⁰ Nöö hën dee sëmbë dë nango tefa de go dou a Johanisi, hën de hakisi ën ee hën da di Keesitu, di Heepima di Gadu bi paamusi taa a o manda ko a goonliba.

Nöö Johanisi an ganjan de. A piki de gbelin taa: “Nönö, na mi da di sëmbë dë e.”

²¹ Nöö hën de toona hakisi ën möön taa: “Wë a sa kë taa i da Elia di tjabukama u Gadu, hën weki toona ko nö?” Hën a piki taa: “Nönö, nëen disi e.”

Hën de taa: “Wë di oto Tjabukama di Gadu bi o manda ko wë, hën da i nö?”

Hën a toona piki de möön taa: “Nönö, nëen da mi e.”

²² Hën de taa: “Wë nöö ambë seei da i? Taki da u bumbuu, fuu sa toona go piki dee sëmbë dee manda u ko a i aki. Andi i ta taki fii seei?”

²³ Nöö hën a taa: “Wan bi jei fa di tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi buta a di Buku u Gadu nö? A taa:

U ta jei wan tōngö kuma wan basia ta bai a di sabana taa,

‘Un seeka di pasi oo, be a ko dë tololoo da Masa!

‘Un seeka di libi fuunu buta a tatai liba!’

Wë di sëmbë di Jesaaja bi taki abi di tōngö dë, nöö hën wë disi e. Awaa di soni ta pasa kumafa Jesaaja bi taki.” Sö Johanisi piki dee sëmbë.

²⁴ Nöö fa de ko ta hakisi Johanisi dee soni dë, nöö wanlö sëmbë u di Dju keiki paatëi de kai Falisei bi dë a dendu tu. ²⁵ Nöö hën de toona hakisi ën

taa: “Wë ja dë di Keesitu. Ja dë Elia. Ja dë di oto Tjabukama tu. Nöö andi mbei i ta dopu sëmbë u du?” Sö de hakisi ën.

²⁶ Hën a taa: “Wë nönö, fa mi ta dopu sëmbë aki nöö an bigi sö e. Biga ku wata nöö mi ta dopu de. Ma wan sëmbë dë a unu mindi di wan sabi, nöö hën o du wan möön gaan wooko. ²⁷ Hën wë mi ta taki da unu taa mi ta seeka di pasi da. Nöö fa a sai dë, a hei teee ma hei tjika fu mi sa dë futuboi fëen seei. Na di susu fëen seei mi sa lusu puu nëen futu.”

²⁸ Nöö di kamian ka de ko ta fini Johanisi dee soni dë, a dë zuntu ku di köndë de kai Betania, a di oto së banda u di lio de kai Joodan Lio. Ala wë Johanisi ta dopu dee sëmbë.

A di pisi aki Johanisi ta taki soni u di Sikapu Mii u Gadu.

²⁹ Nöö di dobooko fëen, nöö hën Johanisi si Masa Jesosi ta waka ta ko nëen. Hën a taa: “Un luku di Sikapu Mii u Gadu dë e. Hën wë Gadu manda faa ko paka fu dee hogi du fu hii libisëmbë kumafa de ta kii sikapu ta paka paima. ³⁰ Nöö hën wë mi bi ta konda da unu taa mi ta seeka di pasi da. Nöö a hebi möön mi e. Biga a bi dë gaanduwe kaa bifö de pali mi.

³¹ “Nöö mi seepi tu, ma bi o sabi ën. Ma nöö fu soni fëen musu ko wajaa a limbo da u dee Isaëli sëmbë aki, hën mbei i si mi ko ta dopu sëmbë a di wata aki.” Sö Johanisi taki u Masa Jesosi.

³² Nöö un haika bunu fa Johanisi konda fëen e. A taa: “Mi seepi si di Akaa u Masa Gaangadu saka ko kuma wan pomba ko tan a di Sëmbë dë liba e.

³³ “Nöö ma bi o sabi ën, ma Masa Gadu di manda mi fu mi dopu sëmbë aki, nöö hën bi taki ën da mi a fesi. A taa di sëmbë di mi o si di Akaa fëen saka ko fika nëen liba, nöö hën da di Sëmbë di o dopu sëmbë ku di Akaa u Gadu.

³⁴ “Nöö di soni Gadu taki da mi dë, mi si ën tuu e. Nöö fëen mbei wë mi ta konda da unu gbelingbelin taa di Sëmbë i si dë, hën da di Womi Mii u Masa Gaangadu.” Sö Johanisi taki da de di ten dë.

A di pisi aki sëmbë ta o seti waka

a Masa Jesosi baka.

³⁵ Di dobooko möön, hën Johanisi ku tu u dee bakama fëen dë taanputaanpu a di wan seei kamian naandë. ³⁶ Te wan pisi hën Johanisi si Masa Jesosi ta waka ta pasa, hën a taa: “Un luku di Sikapu Mii u Gadu, hën wë di dë e.” ³⁷ Nöö di de tu sëmbë dë jei a taki sö, nöö hën de tei nëen baka wante ta faakëen.

³⁸ Te wan pisi hën Masa Jesosi bia luku, hën a si de ta ko nëen baka. Nöö hën a hakisi de taa: “Andi un kë sö baa?”

Hën de piki taa: “Wë Labi, wë u kë ko sabi unsë i ta dë.” (“Labi” hën da “Mësitë” a de töngö.)

³⁹ Hën a taa: “Wë antoobi. Un ko luku nöö woon si.”

Nöö hën wë de go. Nöö a di juu ten de go dë, nöö a bi dë kuma fö juu sapate, hën de fika ku ën dë tefa ndeti.

⁴⁰ Wë nöö de tu sëmbë dee go ku Masa Jesosi naandë, wan u de de kai Andiasi, nöö a abi wan baaa fëen de kai Simon. ⁴¹ Nöö hën wë di de kumutu a Masa Jesosi dë, hën Andiasi go nëen baaa Simon wante. Hën a taki dëen taa: “Womi e, womi, u feni di sëmbë baa, di Gadu bi paamusu taa a o manda da u faa ko Könu fuu.”

⁴² Nöö hën a tjëen baaa Simon go a Masa Jesosi. Nöö hën wë di Masa Jesosi si de ko nëen, nöö hën a fan ku Simon taa: “Di mii u Jonasi aki, fa u

dë aki de ta kai i Simon. Ma bakaten nöö de o bia ta kai i Kefasi e.” (Nöö Kefasi, hën kë taki “gaan sitonu.” Hën seei da “Petuisi”.)

Aki Nataniëli ko sabi

Masa Jesosi.

⁴³ Nöö di dobooko fëen möön, nöö hën Masa Jesosi kë go a di pisiwata de kai Galilea. Hën a suku wan womi de ta kai Filipi tefa a si ën. Hën a taa: “Womi, mi kë i ko go ku mi e, baa.” ⁴⁴ Nöö di soni mbei a kai Filipi. Biga a də sëmbë u wan köndë u Galilea de kai Betisaida. Hën da di köndë u Andiasi ku ën baaa Petuisi tu.

⁴⁵ Ma nöö ufö de go, nöö hën Filipi seei go a wan womi de kai Nataniëli, hën a fan ku ën taa: “Womi, u feni di sëmbë di Mosesi ku dee fesiten tjabukama bi sikifi soni fëen e. Di sëmbë də, hën da Jesosi, di Mii u Josëfu u di köndë de kai Nazalëti.”

⁴⁶ Nöö hën Nataniëli hakisi ën taa: “Ma wan bumbuu soni sa kumutu a Nazalëti nö, womi?”

Hën a piki ën taa: “Wë ko luku nöö joo si.” Hën de hopo nango a Masa Jesosi.

⁴⁷ Nöö hën wë di Masa Jesosi si Nataniëli ta waka ta ko nëen, hën a taa: “Un luku wan sëmbë ta ko aki. Bumbuu Isaëli sëmbë e. Biga aan ten seei a ta ganjan sëmbë möönsö.”

⁴⁸ Nöö hën Nataniëli hakisi ën taa: “Wë unfa i du sabi mi baa?”

Hën a piki ën taa: “Mi bi si i sabi gaanduwe kaa a di ten i bi də a di figa pau basu, ufö Filipi ko kai i.”

⁴⁹ Nöö di soni bigi da Nataniëli tee, hën a taa: “Ee, aai Mësitë, i da di Mii u Gadu tuu e. I da di Könu fu u dee Isaëli sëmbë.”

⁵⁰ Nöö hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Awa, wë di mi taki sō da i taa mi bi si i a di figa pau basu, hën mbei i biibi sō nö? Wë joo si möön gaan foombo soni möön di də e. ⁵¹ Biga mi taki da unu gbelin, taa a a’ wan ten woon si mundu jabi wajaa, nöö dee basia u Masa Gadu Köndë o kumutu a Mi di ko Libisëmbë Mii aki ta subi nango a Gadu ta saka ta ko.” Sō Masa Jesosi fan ku ën.

2

Aki Masa Jesosi go a wan too.

¹ Nöö baka tu daka u dee soni u taki də, nöö hën de hoi wan tööu wosu a di köndë u Galilea de kai Kana, nöö di mama u Masa Jesosi ko a di piizii.

² Nöö de bi kai Masa Jesosi ku u dee bakama fëen tu, fuu ko a di piizii.

³ Nöö hën wë u də te wan pisi, hën di win u ta bebe ko kaba. Hën Masa Jesosi mama go nëen go taki dëen taa: “Wë Baa o, gaan soni, di win u dee sëmbë kaba.”

⁴ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Faandi mbei i ko a mi? Juu u mi an kisi eti e.”

⁵ Ma nöö hën di mama bia fan ku dee futuboi dee ta wooko a di wosu taa: “Haika e. Di soni di i si a o taki da unu, nöö hën fuun du e.”

⁶ Nöö de bi abi sikisi gaan sitonu djogu naandë. A dee djogu də de bi guwenti u lai wata u wasi kumafa di wëti u dee Dju bi də, nöö hiniwan u dee djogu ta hoi kuma wan höndö liti wata sō. ⁷ Nöö hën Masa Jesosi fan ku dee futuboi taa be de go ba wata lai a dee djogu naandë tuu. Nöö hën de go ta tja di wata ta tuwë a dee sikisi gaan gindi djogu də te de fuu pöö.

⁸ Hën a taa: “Un go ba so u di wata tja go da di hedima u di piizii be a tesi ën luku.”

Nöö hën de ba di wata tja go da di hedima, ⁹ nöö hën di hedima tesi ën te a kaba. Ma nöö bifö de bi tjëen go dëen, nöö di sösö wata dë bi bia ko win kaa. Nöö fa di hedima tesi ën dë, an sabi naasë di win kumutu. Dee futuboi wanwan nöö sabi, biga de bi tja di wata lai a dee djogu.

Nöö hën di hedima u di piizii kai di tööuma a së. ¹⁰ A taa: “Womi, unfä di soni waka? Biga hii sëmbë lobi u da di suti win a fesi, nöö te dee sëmbë bebe te a tjika de ufö de o ta da de di möön sösö wan awaa. Ma nöö i ja du sö. I hoi di suti win a baka hën i buta de bebe di sösö wan fosu, ufö i ko ta da di möön suti wan awaa. Mi kè sabi faandi mbei.”

¹¹ Wë nöö fa di soni pasa dë a Kana a di pisiwata u Galilea naandë, nöö hën da di fosu foondo wooko Masa Jesosi du e. Ku ën a mbei sëmbë si di Gadu fasi fëen di a abi, nöö hën u dee bakama fëen ko biibi möön taanga nëen liba.

¹² Nöö hën a baka u di dë, hën Masa Jesosi ku ën mama ku dee baaa fëen ku u dee bakama fëen tuu, hën u go a di köndë de kai Kapenaumi, hën u tan ala wantu daka.

Aki Masa Jesosi go a di Wosu

u Gadu a Jelusalen.

Mat. 21:12-13; Maik. 11:15-17; Luk. 19:45-46

¹³ Nöö di ten dë, di gaan daka fuu dee Dju de kai Pasika, juu fëen ko zuntu faa kai. Nöö hën Masa Jesosi tei pasi, nöö hën a go a Jelusalen.

¹⁴ Nöö hën a nango tefa a go dou a di gadii u di Gaan Wosu u Masa Gadu. Nöö hën a luku, hën a si hia sëmbë sai dë ta sei kau, ta sei sikapu, ta sei pomba. So sëmbë dë sindosindo ta tooka möni da dee sëmbë dee ta ko dë.

¹⁵ Nöö di a si dee soni de ta du a di Wosu, hën a tei wanlö tatai mbei wipi tefa a kaba. Nöö hën a buta ku dee sëmbë ta jaka de ku dee kau u de ku dee sikapu u de tuu ta puu a di gadii dë. Hën a ta du soni a di kamian tee, ta tombi dee tafa u dee tookamönima ta tuwë djolou a goon ta paaja dee möni fanjaan a goon dë.

¹⁶ Nöö hën a bai dee sëmbë ta sei pomba dë taa: “Un hopo kumutu aki ku dee soni fuunu dë, biga di wosu u mi Tata aki na wojowojo a dë e!”

¹⁷ Nöö fa a du dë, nöö hën wë u dee bakama fëen ko fusutan wan soni bi dë a Gadu Buku sikifisikifi taa: “Di biinga di mi ta biinga da di wosu fii, Gadu, a o njan di kaakiti u mi tuu fiaa.”

¹⁸ Wë nöö di soni Masa Jesosi du naandë an kai ku dee hedima u Dju seei. Hën de hakisi ën taa: “Womi, ambë manda i fii du di soni naandë? Un maaka joo da u fuu sabi taa Gadu da i leti u du sö.”

¹⁹ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Un sa booko di Wosu u Masa Gadu aki, nöö baka dii daka mi o toona hopo ën baka.”

²⁰ Hën de taa: “Höön, föteni-ku-sikisi jaa longi de tei kaa ta mbei di Wosu aki, nöö hën i taa i sa hopo ën a dii daka dendu nö?”

²¹ Ma nöö fa Masa Jesosi ta fan naandë, na di wosu dë a ta mëni. Ma a ta mëni hënseei sinkii. „Biga hën da di Wosu u Gadu kaa ka Gadu ta dë. Nöö Masa Jesosi sabi taa a bakaten nöö de o kii ën, ma a di u dii daka fëen nöö a o toona hopo baka.”

²² Nöö hën u dë te a bakaten di a hopo baka a dëdë tuu, bifö u dee bakama fëen ko mëni taa sö wan soni a bi taki. Nöö hën u ko biibi hii dee soni dee dë sikifisikifi a Gadu Buku ku dee soni dee Masa Jesosi seei bi fan ku u tuu awaa.

²³ Wë nöö di juu ten dë di Masa Jesosi dë a Jelusalen faa njan di Pasika dë, nöö a du sëmëni foombofoombo soni e, nöö fëen mbei sëmëni

sëmbë ko biibi nëen liba taa Gadu hën mandëen. ²⁴Ma hii fa de biibi ën dë seei, ma Masa Jesosi an ta futoou de möönsö. An hopo hënseei tuwë da de, biga a sabi libisëmbë fasi fa de dë. ²⁵Fa a sai dë, an bi a' fanöudu u sëmbë musu konda soni u libisëmbë dëen, biga a sabi gbelin hii soni di dë a de hati kaa.

3

A di pisi aki Masa Jesosi ku Nikodemusi ta fan.

¹Nöö di juu dë, wan Faliseima bi dë de ta kai Nikodemusi, nöö a bi dë wan u dee kuutuma u dee Dju. ²Nöö hën wë a ko a Masa Jesosi a wan ndeti gbolo. A kai ën: “Mësitë o.” Hën a piki.

A taa: “Wë u sabi taa i da wan leima di Gadu seei manda ko. Biga na wan sëmbë sa du dee gaan foombo wooko dee i ta du, ee na Gadu dë ku i.”

³Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë a bunu di i taki sö, mati. Ma mi o taki wan soni da i, nöö tuutuu soni seei a dë. Mi taki e, ee wan sëmbë i dë, nöö de an toona pai i fii feni wan njunjun libi baka, nöö ja o sa dë a dendu u dee sëmbë Gadu ta tii.”

⁴Nöö hën Nikodemusi hakisi ën taa: “Wë nöö unfa de o du pai wan sëmbë möön di ko gaangaan sëmbë kaa? A o toona go nëen mama bëë dendu, faa pai ën di u tu pasi nö?”

⁵Hën a piki ën taa: “Be mi taki wan soni da i gbelin, mati. Fa de pai i a libisëmbë fasi aki, nöö an tjika eti e. Ma di Akaa u Gadu hën musu toona pai i a wan hii oto fasi baka. A musu da i wan njunjun libi a i akaa ufö joo sa dë a dendu u dee sëmbë Gadu ta tii. ⁶Biga te de pai i a libisëmbë fasi, nöö i ta feni libi a i sinkii nöö. Ma te di Akaa u Gadu pai i, nöö i ta feni libi a i akaa.

⁷“Nöö fa mi ta fan ku i aki, taa de musu toona pai i baka, nöö an musu dë gaan soni da i sö e. ⁸Biga na hii soni mbei fii sa fusutëen wantewante.

“Luku fa u dë aki, di ventu ta böö nango ka a kë. Fa a ta mbei vuuu dë, di bai fëen nöö i ta jei, ma ja sabi naasë a ta kumutu, ja sabi naasë a nango tu. Wë sö nöö a dë tu ku hii dee sëmbë dee di Akaa u Gadu mbei ko pai baka fu de toona feni di njunjun libi u ta taki aki. Ja o fusutëen, ma joo sabi nöö taa sö a dë.”

⁹Ma nöö fa Masa Jesosi ta fan dë, di soni toobi Nikodemusi eti. Hën a hakisi taa: “Unfa seei di soni dë o sa waka maingë?”

¹⁰Hën Masa Jesosi toona piki ën taa: “Wë mati o, fa i dë wan gaan leima u Isaëli aki, nöö hën ja fusutan dee soni u ta taki aki eti ö?”

¹¹“Wë haika e. Mi o taki da i gbelin taa uu sabi andi u ta taki e. Biga dee soni dee u si nöö de wë u ta konda. Ma nöö wan kë piki dee fan fuu. ¹²Wë nöö ee wan kë piki te mi ta konda soni u di goonliba aki da unu, nöö unfa woon du piki te mi ta konda soni u Gadu? ¹³Biga na wan sëmbë go ka Masa Gadu ta dë wan daka, boiti mi wanwan tö di kumutu nëen ala ko dë Libisëmbë Mii aki.

¹⁴“Luku di soni di bi pasa a fesiten a di sabana. Gadu manda Mosesi faa mbei wan köpö sindeki hopo buta a liba, nöö hiniwan sëmbë di luku di sindeki dë ku biibi, nöö a ko bunu kaa. Wë nöö söseei de o hopo Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki a liba tu e. ¹⁵Nöö ee wan sëmbë i ta biibi a mi, nöö joo feni libi a Gadu fu teego.

¹⁶“Wë biga Masa Gadu lobi libisëmbë sö tee a da de di wan kodo Womi Mii fëen di a abi. Nöö ee wan sëmbë i ta biibi a di Mii fëen aki liba, nöö ja

o lasi go kaba a sösö möönsö, ma i abi di libi u teego kaa. ¹⁷ Biga fa Masa Gadu manda di Mii fëen ko a goonliba aki, nöö an mandëen ko faa kuutu sëmbë tuwë go da sitaafu e. Ma a mandëen ko faa hai sëmbë puu a didibi basu, be de feni di libi u teego.

¹⁸ “Nöö ee wan sëmbë i ta biibi a di Mii u Gadu aki liba, nöö ja o kisi sitaafu a Gadu e. Ma ee ja kë biibi ën, nöö Gadu kuutu i kaa fii kisi di sitaafu dë. Biga ja kë piki taa di Sëmbë aki, hën da di wan kodo mii u Gadu di a manda ko.

¹⁹ “Nöö di soni aki sö, hën da di soni mbei sö wan sëmbë musu kisi sitaafu. A dë sö taa Gadu manda limbo ko a goonliba u limbo libisëmbë wojo, ma nöö de an këen. Fa de sai dë, de lobi di dungu möön di limbo. Biga de an kë disa di hogilibi u de fu de ko a di së u limbo. ²⁰ Biga di sëmbë di ta du hogi, hën ta buuse limbo. An o ko seei ka di limbo sa kai nëen, fu di an kë u sëmbë si dee hogi a ta du.

²¹ “Ma nöö ee wan sëmbë ta libi leti, nöö hën aan toobi ee di limbo kai nëen. Biga a kë u de si taa Gadu dë ku ën a dee soni a ta du.”

Sö Masa Jesosi fan ku Nikodemusi di ndeti dë.

A di pisi aki sö, Johanisi di Dopuma ku dee bakama fëen ta taki soni u Masa Jesosi.

²² Nöö a baka u di dë, nöö hën Masa Jesosi ku u dee bakama fëen kumutu ¹a Jelusalen dë, nöö hën u go a wan oto kamian u Judea, fuu ku ën sa dë u wanwan ufö. Nöö hën u go dë ala te wan pisi, hën sëmbë ta ko a u ala fuu dopu de.

²³⁻²⁴ Wë nöö di juu dë, nöö de an bi buta Johanisi a dunguwosu eti e. Nöö hënseei dë a wan kamian de kai Anon ta dopu sëmbë tu. Nöö di Anon dë, a dë zuntu ku di köndë de kai Salim, nöö naandë bi abi hia wata, hën mbei Johanisi ta dopu sëmbë ala. Nöö sëmëni sëmbë ta ko nëen tu faa dopu de.

²⁵ Te wan pisi hën dee bakama u Johanisi ku wan oto sëmbë u Dju ko ta fia wan gaan fia a unfa i musu wasi ufö i sa ko limbo a Gadu wojo. ²⁶ Nöö hën dee bakama u Johanisi ko nëen, hën de taki dëen taa: “Wë Mësitë, ja jei nö? Di sëmbë u bi si ku i a di oto së banda ala, di i bi ta konda soni fëen nöömö dë, a dë leti a wan kamian ala ta dopu sëmbë seei tee a hia. Hii sëmbë nango nëen ala gililili sö ta disa i.”

²⁷ Nöö hën Johanisi piki de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Na wan sëmbë sa feni sö wan hei ee na Gadu hën hei ën sö e. ²⁸ Nöö wan bi jei fa mi bi fan ku unu kaa nö, taa na mi da di Paamusi Könu, ma Gadu manda mi ko nëen fesi nöö.

²⁹ “Wë nöö fa di soni un taki ta pasa dë, nöö a dë leti kuma te wan womi o tööu ku wan mujëe, a o abi wan mati fëen ta seeka soni dëen. Nöö te di mati seeka te a kaba kaa, nöö a o go dë fëen pii, ta haika ee unfa soni ta waka. Nöö ee a si taa a ta waka bunu, nöö a o wai seei gaanfa. Na sö nö? Wë nöö di wai di mati u di tööuma ta wai dë, nöö hën da di wai di miseei ta wai aki e. ³⁰ Biga di Sëmbë dë hën musu ta hei nango nöömö, ma mi musu ta saka nango möönmöö.

³¹ “Biga wë di sëmbë di kumutu a Gadu nöö hën hei möön hii sëmbë. Mi, a goonliba aki de pai mi e. Hën mbei goonliba sëmbë nöö mi dë, nöö te mi ta fan mi ta taki soni nöö kumafa goonliba sëmbë sa fusutan soni. Ma di Sëmbë dë, fa a sai dë, hën a musu hei möön hii sëmbë biga a Masa Gaangadu a kumutu. ³² Nöö fa a kumutu nëen dë, nöö a ta konda dee soni

dee a si ku dee a jei a Gadu ala, ma tókuseei libisëmbë an kë tei dee soni a ta taki.

³³ “Ma ee wan sëmbë i ta piki taa dee soni a ta taki dë, de dë tuu, nöö hën da i ta sitampu taa dee soni Gadu seei ta taki, de dë tuu. ³⁴ Biga di Sëmbë dë, fa i si a sai dë, nöö Gadu wë mandëën e, nöö a ta konda soni leti kumafa Gadu ta dëën. Nöö i si fa Masa Gadu dëën di Akaa fëën dë nö? An dëën hafuhafu e, ma a dëën tuu seei ku telu faa sa ta wooko nëën liba nöömö.

³⁵ “Di sëmbë i si u ta taki aki sö, nöö Masa Gadu seei Mii a dë e, dee sëmbë. Nöö hën Tata lobi ën tee, nöö hën a buta hii soni nëën maun faa ta tii. ³⁶ Nöö ee wan sëmbë i ta biibi a di Womi Mii u Gadu i si dë, nöö i abi di libi u teego kaa. Ma ee wan sëmbë ja kë biibi ën, nöö ja o feni di libi dë möönsö, biga di hatiboonu u Gadu dë a i liba kaa.”

Sö Johanisi fan ku dee bakama fëën di daka dë te a kaba.

4

Aki Masa Jesosi ta fan ku

wan mujëë u Samalia.

¹ Wë nöö di juu dë, hën dee Faliseima ko jei taa sëmbë ta ko a Masa Jesosi te a hia faa dopu de. Nöö de ta fika ku ën dë ta ko bakama fëën, teefa dee bakama u Masa Jesosi ko hia möön dee u Johanisi seei. ² Ma nöö fa u ta taki aki seei, na Masa Jesosi ta dopu dee sëmbë e, ma u dee bakama fëën, u ta dopu de.

³ Nöö hën wë di Masa Jesosi ko jei taa sö dee Faliseima ko sabi fëën kaa, nöö hën a kumutu a Judea dë wante faa toona go a Galilea. ⁴ Ma nöö a musu latja pasa a di pisiwata de kai Samalia ufö a sa go dou.

⁵ Nöö hën u nango te u go dou a wan köndë u Samalia de ta kai Sikali. A dë zuntu ku wan pisi goon di di gaan sëmbë fuu de kai Jakopu bi da hën mii Josëfu. ⁶ Naandë Jakopu bi diki wan baaku wata fëën, nöö a sai dë eti. Wë nöö di juu dë, Masa Jesosi ko wei u waka, nöö hën a go sindo a di baaku bandja dë. Nöö a bi dë wan soni u tuwalufu juu sö u didia.

⁷ Te wan pisi nöö hën wan mujëë u di köndë naandë ko u ko ba wata. Hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Mujëë o, mi begi i, da mi wan piki wata mi bebe.” ⁸ (Di juu dë, u dee bakama fëën bi go a di köndë ganda u go bai sondi u njan.)

⁹ Nöö hën di mujëë hakisi ën taa: “Wë womi, unfa i sa hakisi mi wata u mi da i fii bebe? Na i da wan Dju nö? Wë mi da wan Samalia mujëë.” (Biga dee Dju ku dee Samalia sëmbë an ta koti.)

¹⁰ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë mujëë, ee i bi sabi di bunu di Gadu kë da i, ku ee i bi sabi di Sëmbë ta hakisi fii dëën wata aki, nöö i bi o bia begi ën faa da i kuwakuwa wata fii sa feni libi nëën.”

¹¹ Nöö hën di mujëë piki ën taa: “Wë womi, fa i ta fan dë, nöö ja abi na wan wojo sondi naandë fii kisi wata, ufö di baaku aki fundu poi tu. Nöö naasë joo feni di wata dë u da mi? ¹² Fa i sai dë, i hei möön di gaan sëmbë fuu de kai Jakopu nö? Biga di baaku i si aki, nöö hën wë diki ën da u, nöö hën seepi bi ta bebe di wata fëën, hën ku dee mii fëën ku dee mbeti fëën tuu.”

¹³ Nöö hën Masa Jesosi toona taki taa: “Wë di sëmbë ta bebe di wata aki sö, nöö dëëwata ta toona kisi ën. ¹⁴ Ma di sëmbë di o bebe di wata di mi o dëën, nöö hën dëëwata an o kisi möönsö a mundu. Biga di wata di

mi o deën, nöö a o de nëen dendu kuma wan kiikihedi ta kule wata ta ko nöömö. An o kaba möönsö. Nöö so wan sëmbë abi di libi u teego e.”

¹⁵ Nöö hën di mujëe taki deën taa: “Wë womi o, wë mi kë di wata de e baa, fu deëwata an musu kisi mi möön. Nöö an o de u mi ta ko aki ta ko ta ba wata hiniwanten möön.”

¹⁶ Hën Masa Jesosi taki deën taa: “Wë antoobi. Go kai i manu be i ku ën ko.”

¹⁷ Hën di mujëe taa: “Ambë? Mi nö? Ma a’ manu e!”

Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Söö mujëe, fa i piki naandë, ja ganjan e. Ja a’ manu tuu. ¹⁸ Biga feifi womi i tei tuwë kaa. Nöö di i ku ën sai naandë fa u de aki, nöö an de manu fii tu. Hën mbei mi taa i piki bunu.”

¹⁹ Nöö hën di mujëe taa: “Aai, womi, awaa mi si taa i da wan tjabukama u Gadu tuu.

²⁰ “Wë nöö dee gaan sëmbë fuu bi ta begi Gadu a di kuun aki sö. Ma un dee Dju taa Jelusalen ala da di möön bunu kamian fuu ta begi Gadu. Nöö unfa i ta taki u di soni de?”

²¹ Hën Masa Jesosi taki deën taa: “Mujëe, mi o taki wan soni da i aki, nöö i biibi mi e, taa wan ten ta ko, nöö na a di kununu i si aki, na a Jelusalen tu woo go u go begi Gadu di Tata fuu möön. [Biga di kamian ka fuu begi ën, nëen o de di gaan soni möön.]

²² “Ma nöö haika e. Fa i si un dee Samalia sëmbë ta begi Gadu aki sö, ma an de taa sabi un sabi ën ufö un ta begi ën e. Ma nöö u dee Dju uu sabi ën kaa bifö u ta begi ën, biga a u di heepi u Gadu ta kumutu ta paaja go a oto sëmbë.

²³ “Ma mi taki e, di soni de seei an o de gaan soni möön tu. Biga wan ten o ko, nöö a de kaa tu, taa te sëmbë o begi Gadu u Tata, nöö ku hii de akaa de o ta begi ën ta hopo ën në a wan gbelingbelin fasi söndö ganjan. Nöö te i begi ën sö kaa, nöö hën da i ta begi ën a wan leti fasi. Nöö sö wanlö sëmbë Gadu ta suku u ta begi ën e.

²⁴ “Biga fa Gadu sai de an de libisëmbë ku sinkii e, ma a de akaa. Nöö ee wan sëmbë i kë begi ën, nöö ja musu begi ën a wan döösë fasi nöö e, ku ganjan. Nönö. Ma i musu ta hopo ën në ta begi ën a wan tuutuu fasi ku hii i akaa.”

²⁵ Nöö hën di mujëe taa: “Wë i sabi nö? Un boo disa di oto ufö e, baa. Biga di Könu di Gadu bi paamusi u taa a o manda ko, nöö te a ko, nöö a o lei u hii soni möön fini.”

²⁶ Nöö hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mujëe o, di Sëmbë i taki de, hën wë i si ta fan ku i aki kaa e.”

A di pisi aki dee bakama u

Masa Jesosi toona ko.

²⁷ Nöö di juu de, nöö u dee bakama u Masa Jesosi toona ko nëen. Nöö di u si taa a ta fan ku wan [Samalia] mujëe nöö a bigi da u seei. Ma tökuseei na wan fuu hakisi ën ee andi a ta taki, ee nasö un oto de ta da naandë.

²⁸ Nöö fa u mbei de, hën di mujëe tuwë di djogu fëen disa de, hën a kule go a köndë ganda. Nöö hën a go kai dee sëmbë ala taa: ²⁹ “Un ko luku wan womi ala, dee sëmbë. A konda hii sondi dee mi bi du tuu da mi. A sa kë hën da di Könu di Gadu bi o manda da u nö?”

³⁰ Nöö fa a fan de, nöö hën dee sëmbë hopo gililili nango a Masa Jesosi.

³¹ Nöö di juu de, u dee bakama bi de a di baakuwata de ta begi Masa Jesosi taa: “Mësitë o, wë fii ko njan.”

³² Hën a piki u taa: “Mi abi wan njanjan aki ta njan di wan sabi e, ı nöö hën ta da mi kaakiti kaa.”

³³ Nöö hën u ta hakisi u seei taa: “Wë a sa kē fa u go ala, nöö hën wan sēmbē tja soni u njan ko dēen aki a njan nō?”

³⁴ Nöö hën Masa Jesosi piki u taa: “Di njanjan u mi, hën da te mi ta du dee soni di Sēmbē manda mi ko aki kē fu mi du, be di wooko fēen go dou.

³⁵⁻³⁷ “Wan jei fa de taki nō? De taa a fika fō liba nöö dee njanjan u dee goon o lepi u koti. Ma mi taki da unu taa, un hopo wojo luku dee njanjan u dee goon. De lepi tjika u koti kaa. ı Biga ja ta si dee sēmbē ta ko gidjii ala nō?” De lepi kaa e, fuu heepi de feni di libi u teego wantewante aki. U sa hai de tja ko buta a suwa seei. Nöö hën da u dee kotima ta feni u paima kaa.

“Nöö aki sō di nōngō ko tuu taa wan sēmbē ta paandi, di otowan ta koti. Nöö te di njanjan u di goon lepi, nöö di sēmbē di bi paandi ku di sēmbē di ta koti tuu ta wai makandi.

³⁸ “Fa mi bi manda unu go dē, dee sēmbē, mi bi manda unu go fuun koti dee soni dee oto sēmbē bi paandi. Dee otowan dē, de bi waka a unu fesi, nöö de bi wooko taanga ta konda di buka, nöö hën un ko a baka aki ko ta feni di wini. Biga awaa ufō dee sēmbē ta piki di buka.”

A di pisi aki hia sēmbē u

Samalia ko biibi a Masa

Jesosi liba.

³⁹⁻⁴⁰ Nöö di juu dē, dee Samalia sēmbē ko dou gidjii dē kaa. Nöö hën de begi Masa Jesosi faa tan ku de naandē. Nöö hën a fika ku de tu daka.

Wë nöö fa de bi ko nēen naandē, nöö sōmēni u de bi ko biibi nēen kaa, fu di fan di di mujēē bi fan ku de taa, “A konda hii dee soni mi bi du tuu da mi.” ⁴¹ Ma nöö fa Masa Jesosi fika ku de dē, nöö hën sōmēni oto sēmbē ko biibi nēen mōön, fu dee wōutu u Gadu dee a tei ta lei de hedi.

⁴² Nöö hën de piki di mujēē taa: “U bi ta biibi fu di i bi fan ku u, ma nöö fa u dē aki u seepi jesi ko jei dee soni dee a taki. Nöö hën mbei u ko sabi tuutuu taa di Sēmbē i si aki, hën da di Paamusi Könu, di Heepima di Gadu manda ko u heepi hii sēmbē u goonliba.”

A di pisi aki Masa Jesosi kula wan womi mii u wan sēmbē.

⁴³ Wë nöö kumafa u taki dē, Masa Jesosi fika dē tu daka a Samalia ala, nöö hën u kumutu dē. Hën u go dou a Galilea awaa. ⁴⁴ Wë nöö Masa Jesosi bi taki taa wan tjabukama an ta feni nēbai nēen seei kōndē. ⁴⁵ Ma nöö ı di pasi aki ı di a ko dou a Galilea, nöö dee sēmbē kisi en seei ku wai. Biga sōmēni u de bi dē a Jelusalen ta njan di Pasika piizii, nöö de bi si fa Masa Jesosi bi du sōmēni gaan foombofoombo soni ala. Hën wë mbei de wai ku en gaanfa sō.

⁴⁶⁻⁴⁷ Nöö hën a toona go a Kana ka a bi mbei di wata bia ko win. Nöö di a go dou, hën wan womi kumutu a Kapenaumi ko nēen. Di sēmbē aki, a dē wan lantima ta wooko da di Könu. Nöö di a jei taa sō Masa Jesosi kumutu a Judea ko a Kana dē, nöö hën a go nēen wante go begi en faa ko kula wan womi mii fēen dēen, biga a siki te a fika piki a dēdē.

⁴⁸ Nöö hën Masa Jesosi taki dēen taa: “Sōō, wë fa un dē aki, ee na un si foombo wooko, nöö wan o biibi mi mōönsō nō?”

⁴⁹ Ma nöö tōkuseei hën di womi fan ku en taa: “Mēsité o, gaantangi mi begi i baa, ko go heepi mi ku di mii u mi bifō a dēdē.”

⁵⁰ Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Go fii a wosu e. Di mii fii an o dëdë, a libi kaa.” Nöö fa a fan ku di sëmbe dë, nöö a biibi, nöö hën a go fëen. ⁵¹ Nöö fa a tei pasi nango dë, te wan pisi hën dee futuboi fëen ko miti ën a pasi. Hën de tja buka ko dëen taa di mii libi, a bëtë kaa.

⁵² Nöö hën a hakisi de taa: “Wë nöö na un juu u di daka di mii ko bëtë?”

Hën de taa: “Jeside a di sonuati a di wan juu ten, nöö hën di fëbë an kisi ën möön e.”

⁵³ Nöö hën di tata kai pakisei diin. Hën a si taa a kai leti a di ten Masa Jesosi bi fan ku ën dë taa di mii libi, an o dëdë. Nöö hën di de ko sabi sö kaa, nöö hën di womi ku hii dee sëmbe fëen wosu dendu tuu fiaa ko biibi a Masa Jesosi.

⁵⁴ Nöö di soni di i si pasa naandë, hën mbei di u tu gaan foombo wooko di Masa Jesosi du a Kana, nöö a du ën di a kumutu a Judea toona ko a Galilea baka.

5

Aki Masa Jesosi kula wan suwakima a wan petiwata bandja.

¹ Nöö a baka u di dë, hën wan oto piizii u dee Dju o dë. Hën Masa Jesosi tei pasi hën a toona go a Jelusalen.

² Wë nöö di juu dë, wan peti wata bi dë a Jelusalen ganda, zuntu ku di djai dööbuka ka de ta tja dee sikapu ko a di köndë dendu. Di peti naandë sö, dee Dju bi ta kai ën Batesita, nöö de mbei feifi baiko lontu ën. ³ Nöö a dee baiko naandë sëmëni sikima sai dë kandikandi: bookowojoma, sëmëni lanlan sëmbe, de tuu sai dë [ta luku di ten di wata o seki. ⁴ Biga de taa a ta a’ juu nöö wan basia u Gadu Köndë ta saka ko naandë ko seki di wata, nöö ee wan sëmbe i fosu go nama a di wata, nöö i sa ko bunu nöömö aluwasi un sootu siki i bi abi].

⁵ Wë nöö wan womi bi sai naandë, diitëni-ku-aiti jaa longi a siki, an sa hopo waka. ⁶ Nöö di Masa Jesosi go si ën kandikandi dë, nöö a sabi taa a bi sai dë longi kaa. Nöö hën a hakisi ën taa: “Wë womi, unfa wë? Ja kë ko bëtë nö?”

⁷ Hën a piki ën taa: “Wë awa, mi kë bëtë, ma ma abi sëmbe u tja mi go a di wata. Biga te a ta seki, nöö ufö mi penapena go dou nëen nöö wan oto sëmbe bi go a mi fesi gaanduwe kaa.”

⁸ Nöö hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Wë antoobi. Hopo, nöö i tei di kama fii, nöö i waka go fii a wosu.” ⁹ Nöö fa i si a taki dë, wantewante hën di womi ko bunu kaa. Hën a tei ën kama hën a go. Ma nöö di soni aki pasa leti a wan saba daka u dee Dju.

¹⁰ Nöö di a nango te wan pisi hën wanlö hedima u Dju ko si taa a ta waka ta tja di kama fëen. Hën de hakisi ën taa: “Womi, unfa i du ta tja di kama fii a di saba daka aki? Ja sabi di wëti taa ja musu wooko a saba ö?”

¹¹ Hën a piki de taa: “Wë nönö, di sëmbe di kula mi, hën taki da mi taa mi musu hopo tei mi kama nöö mi go a mi wosu.”

¹² Nöö hën de hakisi ën taa: “Ambë da di sëmbe di manda i sö?”

¹³ Ma nöö di sëmbe an bi sabi Masa Jesosi seei. Biga hia sëmbe bi dë a di kamian, nöö di a kulëen te a kaba, hën a fusi go fëen.

¹⁴ Ma nöö te wan pisi hën Masa Jesosi ko si di womi möön a di Wosu u Masa Gadu. Hën a fan ku ën taa: “Womi.” A piki. A taa: “Fa i si i ko bunu aki, nöö i musu kaba ku hogilibi e, ee nasó wan möön gaan soni o miti i.”

¹⁵ Nöö di di womi ko sabi Masa Jesosi, hën wë a go konda wante da dee Dju hedima taa Jesosi hën wë kulëen mbei a ko bunu.

Aki ta lei fa Masa Jesosi piki

dee Dju hedima.

¹⁶ Nöo di dee Dju hedima jei sö kaa, hën de bia buta ku Masa Jesosi taa a ta poi tjina fu di saba.

¹⁷ Nöo hën a piki de taa: “Wë mi tata an ta disa bunu fëen u du fu di a dë saba daka hedí e, nöo hën mbei miseei di Mii fëen aki, më sa disa bunu u du a saba tu.”

¹⁸ Wë nöo fa a piki de dë, nöo an bunu da dee hedima, nöo hën hati u de boonu seei te de ta suku kôni u de feni ën kii. Biga na di tjina u di saba nöo a poi, ma a kai Gadu hën eigi tata ta mbei taa hën ku Gadu dë pei.

¹⁹ Nöo hën Masa Jesosi fan ku de, a taa: “Söö. Wë mi o taki wan soni da unu aki, nöo a tuu möön hii soni. Mi taki da unu e, taa fa mi ku mi Tata dë di wan tjika aki, ma sa du na wan soni mi wanwan möönsö söndö ën. Di soni mi si a ta du nöo hën nöo mi seei ta du tu, biga u tuu ta du di wan soni.

²⁰ “Fa mi dë aki, mi Tata lobi mi e, nöo hii dee soni a ta du kaa tuu a ta lei mi. Nöo a o lei mi möön gaan soni eti u mi du möön leki dee un si aki kaa, nöo a o foombo unu seei. ²¹ Biga fa i si mi Tata ta weki dëdë sëmbë toona da de libi, nöo sö nöo mi di Mii fëen aki sa da hiniwan sëmbë di mi kë libi tu.

²² “Nöo na mi Tata ta kuutu libisëmbë e. Ma hii kuutu tuu a buta a mi maun. ²³ Nöo di soni mbei a du sö, fu hii sëmbë musu sa hei mi di Mii fëen aki leti kumafa de ta hei mi Tata.

“Nöo sö e. Ee wan sëmbë an kai di Mii fëen aki gaan soni, nöo söseei an kai mi Tata di manda mi ko aki gaan soni tu.

²⁴ “Nöo tuutuu mi o taki wan oto soni da unu, taa ee wan sëmbë i tei dee fan mi ta fan aki taa tuu nöo i ta biibi a di Sëmbë manda mi ko aki liba, nöo i abi di libi u teego kaa. De an o sa kuutu i tuwë go da di sitaafu u teego, biga i kumutu a di së u dëdë ko a di së u libi.

²⁵ “Nöo mi taki da unu e, taa wan juu o dou nöo a dë kaa tu, taa dee sëmbë dee an bi feni di libi u Gadu eti o jei di fan u mi di Mii u Gadu aki. Nöo ee de piki mi, nöo de o feni libi. ²⁶ Biga leti kumafa Gadu hën abi libi, nöo sö nöo mi di Mii fëen aki abi libi tu. Sö a butëen da mi kaa. ²⁷ Nöo hën a da mi di leti tu fu mi kuutu libisëmbë fu di mi seei ko dë libisëmbë mihi.

²⁸ “Dee soni mi ta fan aki nöo de an musu bigi da unu poi e, dee sëmbë. Biga wan juu o dou, nöo hii dëdë sëmbë tuu o jei mi di Mii u Gadu aki ta kai de u de musu ko a kuutu, nöo de tuu o weki kumutu a geebi toona ko ku libi baka. ²⁹ Dee bi libi bunu a Gadu wojo, de o weki fu de libi ku Gadu fu teego. Ma nöo dee bi libi hogi a Gadu wojo, nöo de o toona weki fu de feni di sitaafu u teego. Sö mi o kuutu a de liba e.

³⁰ “Nöo te mi ta kuutu a sëmbë liba, nöo di kuutu u mi ta dë leti. Biga ma ta du na wan kodo soni mi wanwan, ma kumafa mi ta jei a mi Tata nöo sö nöo mi ta kuutu buta. Nöo ma ta du na wan wojo soni tu faa kai ku miseei e, ma mi ta du dee soni dee ta kai ku mi Tata di manda mi ko aki.”

Aki Masa Jesosi ta lei dee fesima u Dju taa a abi kotoigima

ta taki soni fëen.

³¹ Hën a taa: “Un haika e. Ee mi ta konda soni u miseei da unu kumafa mi dë, nöo wan o kë piki mi e. ³² Ma nöo wan oto sëmbë ta konda soni u mi, hën da mi Tata, nöo a ta kondëen leti kumafa a dë.

³³ “Nöö Johanisi seei tu bi ta konda soni u mi. Unu seei bi manda sēmbē go fini ēn u dee soni a bi ta konda, nöö fa i si a piki dē an ganjan unu e. Ma a piki unu leti kumafa a dē.

³⁴ “Ma nöö fa mi ta fan aki seei, ma an dē taa mi ta langi a dee soni libisēmbē ta taki u mi e. Ma mi taki ēn sō nöö fuun musu piki, be un feni libi u teego. ³⁵ Biga Johanisi bi dē kuma wan lampu sēndēsēndē ta lei sēmbē di pasi, nöö a bi suti da unu fu wan pisiten. Di juu dē un bi kē jei ēn seei.

³⁶ “Ma nöö wan oto soni möön dē eti di ta konda u mi, nöö a möön hebi möön dee fan u Johanisi seei. Hēn da dee wooko dee mi Tata manda mi ko u mi ta du aki. Biga fa i si mi ta du dee foombo wooko aki, nöö de ta sitampu gbelin taa mi Tata Masa Gadu hēn manda mi ko aki tuu.

³⁷ “Nöö fa a manda mi ko aki, hēnseei bi ta taki soni u mi tu. Ma kumafa un dē aki, un wan jei fan fēen wan daka. Wan si ēn sabi wan daka tu. ³⁸ Fa un ta jei dee wōutu fēen dē, de an ta fika a unu hati möönsō. Biga wan kē piki mi, di Sēmbē di a manda ko da unu aki.”

³⁹ Hēn a taki da de möön taa, “Wan oto soni dē möön di ta konda soni u mi, hēn da di Buku u Gadu. Nöö un ta hulu di Buku dē ta bia nango ta ko kodo, fu di un sabi taa nēen un sa feni di libi u teego. „Wē nöö sō a dē tuu.“ Ma fu mi wē di Buku ta taki di taki e, ⁴⁰ ma wan kē ko a mi möönsō fuun sa feni di libi dē.

⁴¹ “Ma nöö fa mi ta fan aki, dee sēmbē, wan musu mēni taa pena mi ta kēe e, fu di un libisēmbē wan kē hei mi. Nönō. Biga a Gadu nöö mi ta suku hei. ⁴²⁻⁴³ Ma nöö fa un sai dē, mi sabi unu taa wan lobi Gadu. Biga ee un bi lobi ēn, nöö un bi o tei mi u soni. Biga fa mi ko aki, a Gadu nē mi ko. Hēn da mi Tata, nöö hēn manda mi ko aki tuu. Ma nöö wan ta tei mi u soni möönsō. Ma te wan oto sēmbē hopo ko nēen seei nē, nöö hēn un ta tei u soni waiwai seei.

⁴⁴ “Ma nöö fa mi fan dē, unfa un sa biibi mi? An foombo mi tu. Biga a libisēmbē nöö un ta suku u feni nēbai, ma wan a’ bisi möönsō fuun feni nēbai a di wan kodo Gadu u mundu.

⁴⁵ “Ma nöö hii fa i si mi ta fan ku unu aki seei, dee sēmbē, ma wan musu mēni taa mi o tja unu go kaagi da mi Tata e. Ma wan sēmbē dē kabakaba kaa u kaagi unu. Hēn da Mosesi di i si un ta buta mēni fuunu sō gaanfa nēen liba taa woon feni heepi a dee soni a sikifi buta dē. ⁴⁶ Ma ee un bi biibi Mosesi tuu nöö an bi o toobi unu fuun sa biibi mi e, biga soni u mi wē a bi sikifi buta dē. ⁴⁷ Nöö sō wē i si taa wan ta biibi dee soni a sikifi dē, nöö unfa un sa biibi dee soni mi ta fan ku unu aki?”

Sō Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju dē te a kaba.

6

A di pisi aki Masa Jesosi ta da feifi dusu sēmbē soni u njan.

Mat. 14:13-21; Maik. 6:30-44; Luk. 9:10-17

¹ Hēn u dē te wan daka hēn u ku Masa Jesosi koti di ze u Galilea de kai Tibelia, go te a di oto sē banda. ²⁻⁴ Hēn u subi go sindo a wan kununu bandja. Nöö di ten dē, di gaan daka fuu dee Dju de kai Pasika ko zuntu faa kai.

Nöö di juu dē, wanlō gaan hila sēmbē ta lontu a futu ta faaka Masa Jesosi ta ko, fu di de bi si a du sōmēni foombofoombo soni ta kula sōmēni sikima. ⁵ Nöö fa u ku Masa Jesosi dē sindosindo naandē, te wan pisi hēn a hopo wojo hēn a si dee hia sēmbē ta ko.

Nöö hèn a hakisi Filipi taa: “Wè womi, dee sèmbè ta ko dè, naasè woo feni soni u njan u da de?” ⁶ Ma fa a hakisi èn dè seei, ma a ta poobèen luku ee unfa di biibi fèèn bigi tjika. Wè biga a bi saandi a o du kaa.

⁷ Hèn Filipi piki èn a taa: “Wè Masa o, ee u bi wooko tu høndò daka seei, ma tòku mōni fèèn an o tjika fuu bai soni u njan da dee hia sèmbè gidjii dè e. Aan fa fuu paati èn pikipiki te nöö a sa tjika de.”

⁸ Nöö hèn Andiasi di baaa u Simon Petuisi taa: ⁹ “Wan mii dè aki abi feifi piki bèèè ku tu pikipiki fisi tō, ma nöö unfa dee soni dè sa du heepi dee hia sèmbè aki?”

¹⁰ Nöö di a taki sō, hèn Masa Jesosi taa: “Antoobi.” Hèn a manda u taa u musu mbei dee sèmbè sindo a goon, biga di kamian naandè bi dè ku hia ahun.

Nöö hèn dee sèmbè saka sindo. Nöö fa de bi ko hia dè, nöö de dè feifi dusu womi, sōndò de konda dee mujèè ku dee mii. Sō dee sèmbè bi hia tjika.

¹¹ Nöö hèn Masa Jesosi tei dee bèèè ku dee fisi dè, hèn a da Gadu tangi te a kaba. Nöö hèn a booko de pisipisi te a kaba, hèn a tëndèèn da u dee bakama fèèn fuu paati da dee sèmbè. ¹² Nöö hèn u tja go paati da de, hèn de njan tefa de bèè fuu.

Nöö di de kaba u njan, nöö hèn Masa Jesosi manda u taa: “Söö. Wè nöö be un go pii dee pisipisi dee fika e, be de an poi kaba a sōsō.” ¹³ Nöö hèn u go pii te a fuu tuwalufu gaan manda. Sō a fika hia tjika u dee feifi bèèè dee sèmbè njan.

¹⁴ Wè nöö di dee sèmbè si di gaan soni Masa Jesosi du dè, nöö a bigi da de te na soni. Hèn de taa: “Söö. Wè di soni aki an dè u fia. Di sèmbè i si aki, hèn da di Tjabukama di i si Masa Gadu paamusi taa a o manda ko a goonliba.” ¹⁵ Nöö hèn di de taki sō kaa, hèn de kè kisi èn ku taanga buta kōnu u de wante. Ma nöö di Masa Jesosi sabi sō kaa, nöö hèn a fusi kumutu a de mindi, hèn a go a dee kununu ala hèn wanwan.

A di pisi aki Masa Jesosi waka

a wata liba.

Mat. 14:22-33; Maik. 6:45-52

¹⁶⁻¹⁷ Nöö hèn u sai dè tefa di ndeti buka, Masa Jesosi an ko mōonsō, nöö hèn u dee bakama fèèn go subi a di boto fuu aba go a Kapenaumi. Nöö di juu dè kamian ko ta dungu kaa.

¹⁸ Nöö hèn di u nango te wan pisi, hèn wan gaan ventu ko ta böö teee, di wata ta seki te na soni. ¹⁹ Hèn u ta puu ku taanga nango te u go kuma wan feifi kilomèti longi ku ka u bi kumutu, nöö hèn u bia luku. Hèn u si wan sèmbè ta waka ku futu a di wata liba ta ko a u. Nöö hèn u ko fèèè te, u ta tèémé tjatjatja sō, biga wa saandi da di soni ta ko a u dè. Nöö hii u di dè, Masa Jesosi wè gbolo, ma wa bi sabi.

²⁰ Nöö hèn a fan ku u taa: “Dee sèmbè, wan fèèè e. Mi wè disi.”

²¹ Nöö di u jei sō kaa, hèn hati fuu ko kōtō, nöö wa fèèè mōon faa ko a di boto. Ma nöö fa i si a subi a di boto dè kaa, nöö te fuu mēni hèn u dè a di oto sè banda ala pii, ka u bi nango.

²² Di dobooko fèèn mōon, hèn dee hia sèmbè dee bi dè a di oto sè banda ka u kumutu ala, hèn de ko foondo tee. De an sa naasè Masa Jesosi bi go. Biga oto boto an bi sai dè mōonsō mōon leki di fuu boto, nöö de sabi taa na u ku Masa Jesosi bi go di go.

²³ Nöö di juu dè wanlō gaan boto fu Tibelia Kōndè ko tjökō naandè zuntu ku di kamian ka Masa Jesosi bi tei dee bèèè da Gadu tangi paati

da de de njan. ²⁴ Nöo hën di dee sëmbë ko sabi taa Masa Jesosi an sai dë möön, u dee bakama fëen seei wa sai dë möön tu, hën de subi a dee gaan boto hën de koti ko a Kapenaumi.

A di pisi aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë taa hën da di bëë di ta da sëmbë libi u teego.

Hën dee hia sëmbë ta suku Masa Jesosi ²⁵ teefa de ko si ën. Nöo hën de hakisi ën taa: “Mësitë o, na un ten seepi i ko aki baa?”

²⁶ Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Fa i si mi o fan ku unu aki, nöo tuutuu soni a dë e. Wan ta kule a mi baka fu di un ta fusutan dee foombo wooko mi ta du hedi e, ma fu di a dë taa mi bi da unu di bëë un njan te bëë fuunu fuu.

²⁷ “Nöo mi taki e, taa wan musu ta biinga fuun feni di njanjan di ta hoi unu fu wan pisiten nöo e, dee sëmbë. Ma be un biinga fuun feni di njanjan di sa mbei un feni libi u teego. Di njanjan dë, Mi di ko Libisëmbë Mii aki nöo sa da unu ën e. Biga mi nöo Gadu si taa fiti faa da mi di taki fu da unu sö wan soni.”

²⁸ Nöo hën de piki ën taa: “Wë nöo unfa u musu du te nöo u sa du dee wooko Gadu kë fuu du?”

²⁹ Hën a piki de taa: “Di wooko Gadu kë nö? Hën nöo da fuun musu biibi a Mi di Sëmbë di a manda ko aki.”

³⁰ Hën de toona hakisi ën taa: “Wë nöo un maaka joo lei u fuu sabi taa a i u musu biibi? ³¹ I sa du foombo wooko kuma Mosesi nö? Biga hën bi ta da dee fesiten sëmbë fuu di njanjan de kai ‘mana’ hibiwan daka, u de njan a di gaan sabana kumafa di Buku taki taa: ‘Gadu Köndë bëë a da de de njan.’ Nöo i sa du sö wan soni tu nö?”

³² Hën Masa Jesosi piki de taa: “Dee sëmbë, be mi taki wan tuutuu soni da unu e. Na Mosesi bi da de di mana dë e, ma mi Tata seei bi da de ën. Ma nöo fa mi taki dë seei, ma nëen bi da di tuutuu njanjan di ta kumutu a Gadu ala eti. ³³ Biga awaa ufö a ta da libisëmbë di tuutuu njanjan awaa. Hën da di Sëmbë aki di kumutu nëen ala, nöo hën bumbuu möön di mana. Biga hën sa mbei sëmbë feni di tuutuu libi di dë u teego.”

³⁴ Hën de taa: “Wë nöo Mësitë o, tide wante fii seti da u di njanjan dë, fuu sa ta njan mën nöömö.”

³⁵ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Un haika e. Mi wë da di njanjan di i si mi ta taki dë, di ta da sëmbë libi u teego. Biga ee wan sëmbë i ko a mi, nöo hati fii an o hangi na wan soni möön. Ee i ta biibi a mi liba, nöo dëewata seei an o kisi i möön. [Biga joo dë bööböö.]

³⁶ “Ma nöo a dë leti kumafa mi bi taki da unu dë kaa. Un ta si mi fa mi dë, ma wan ta kë piki taa Gadu hën manda mi ko aki. ³⁷ Ma fa mi fan dë seei, ma hii dee sëmbë dee mi Tata Gadu ta da mi, nöo de tuu o ko a mi nöömö, nöo di sëmbë di ko a mi ma o jakëen möönsö.

³⁸ “Biga fa mi kumutu a liba ala ko aki, dee sëmbë, ma ko u mi du kumafa mi kë e. Ma mi ko u mi du dee soni dee di Sëmbë manda mi ko kë u mi du. ³⁹ Nöo andi da di kë fëen? Hën wë da ma musu lasi na wan u dee sëmbë dee a da mi, ma mi musu weki de a dëdë a di kaba lasiti daka.

⁴⁰ “Tuu wë e, dee sëmbë, disa da di soni mi Tata kë, taa hiniwan sëmbë di ta si mi di Mii fëen aki nöo i biibi a mi liba, nöo di sëmbë dë i abi di libi u teego kaa. Nöo sö wan sëmbë mi o weki a di kaba lasiti daka.” Sö Masa Jesosi taki da dee hia sëmbë dee ko nëen dë.

⁴¹ Nöo fa de jei di fan fëen naandë taa hën da di njanjan di kumutu a liba, hën so u de tei ën fu hogi seei. Hën de ta guunjëen, ⁴² taa: “Wë di mii

aki sò, nëen da di mii u Josëfu de kai Jesosi nò? U sabi hën mama ku ën tata, nòo unfa a sa taki da u taa a kumutu a liba?”

⁴³ Nòo hën Masa Jesosi taa: “Dee sëmbë o, un disa di guunjan un ta guunjan mi naandë e. ⁴⁴ Biga na wan sëmbë sa ko a mi ee na mi Tata di manda mi ko aki hën hai ën ko. Nòo sò wan sëmbë, hën mi o weki a dëdë a di kaba lasiti daka.

⁴⁵ “Wan jei fa dee tjabukama sikifi buta a di Buku u Gadu nò? De taa hii sëmbë tuu o kisi lei a Gadu. Wë nòo ee wan sëmbë i jei di lei u Gadu dë, nòo i tei ën tja go a i hati, nòo a mi joo ko nòomö. ⁴⁶ Biga fa sëmbë ta kisi lei a Gadu seei, ma na wan sëmbë bi si ën ku wojo wan daka, boiti mi tó di kumutu nëen ala. «Hën mbei a mi i musu ko fii sabi soni fëen.» ⁴⁷ Nòo fëen mbei mi taki da i tuutuu taa di sëmbë di ko biibi a mi, nòo hën feni di libi a Gadu di dë u teego.

⁴⁸ “Mi taki da unu möön e, taa mi da di njanjan di ta da sëmbë gbelingbelin libi. ⁴⁹ Dee fesiten sëmbë fuunu, de bi njan di mana a di sabana tuu, ma töku de bi dëdë. ⁵⁰ Ma aki sò di njanjan dë awaa di kumutu a Gadu ko, nòo ee wan sëmbë i njan mën nòo ja o dëdë, ma joo feni di libi a Gadu di dë fu teego.

⁵¹ “Mi taki da unu möön e, dee sëmbë, taa mi da di njanjan ta da sëmbë libi. A Gadu mi kumutu, nòo di sëmbë di ta njan di njanjan aki hën abi di libi u teego. Nòo di njanjan di mi ta taki aki, nòo hën wë da di sinkii u mi aki, di mi o da fu hii goonliba sëmbë musu sa feni libi.”

⁵² Nòo di dee hedima u Dju jei a fan sò, hën de bigi ta fia ku deseei makandi taa: “Unfa di sëmbë aki sa da u hën sinkii fuu njan, maingë?”

⁵³ Nòo hën Masa Jesosi piki de taa: “Tuutuu soni seei mi o taki da unu aki, dee sëmbë, taa ee wan sëmbë ja tei di sinkii u Mi di ko Libisëmbë Mii aki kuma njanjan fii, nòo ee ja tei di buuu u mi kuma wata di i ta bebe, nòo ja feni libi seei eti e. ⁵⁴ Ma ee wan sëmbë i tei di sinkii u mi kuma njanjan fii u njan, nòo i tei di buuu u mi kuma wata fii u bebe, nòo i abi di libi u teego kaa, nòo mi o weki i a dëdë a di kaba lasiti daka.

⁵⁵ “Biga di sinkii u mi aki, hën da di tuutuu njanjan fii njan ee i kë libi. Nòo di buuu u mi, hën da di tuutuu wata fii bebe. ⁵⁶ Nòo ee wan sëmbë tei di sinkii u mi aki kuma njanjan fëen a ta njan, nòo a tei di buuu u mi kuma wata fëen a ta bebe, nòo mi ku di sëmbë dë ko di wan. Wa o paati ku u seei möönsö.

⁵⁷ “Dee sëmbë o, fa mi Tata sai dë, nòo hën wë abi libi e, nòo hën toona da mi ën fu mi abi ën tu. Nòo hën manda mi ko aki. Nòo ee wan sëmbë tei mi kuma njanjan fëen a ta njan, nòo di sëmbë dë hën mi o da di libi dë tu e. ⁵⁸ Fëen mbei mi taa mi da di njanjan di kumutu a Gadu ala di ta da sëmbë libi. An dë kuma di mana di dee fesiten sëmbë fuunu bi njan, biga wë de bi dëdë, ma ee wan sëmbë njan di njanjan aki sò, hën o abi di libi u teego.”

⁵⁹ Nòo a sò wan fasi Masa Jesosi ta lei dee sëmbë e, a di keikiwosu u dee Dju a Kapenaumi.

Aki sëmbë bia go disa

Masa Jesosi.

⁶⁰ Nòo fa dee sëmbë dee bi ta waka a Masa Jesosi baka jei di fan a fan dë, nòo hën sòmëni u de taa: “Maingë, andi da dee soni a ta lei dë? Ambë tjika u tei de?”

⁶¹ Ma nöö Masa Jesosi sabi kaa taa sö de ta fan, nöö hën a fan ku de taa: “Wë di soni mi taki dë, hën taanga da unu fuun tei sö nö? ⁶² Wë nöö unfa seei a o dë da unu te un si Mi di ko dë Libisëmbë Mii aki toona go a liba ka mi bi kumutu? ⁶³ Dee soni dee mi fan ku unu dë, na a sösö sinkii fasi un musu fusutan de e. Biga sinkii soni an sa heepi i fii feni di lö libi dë. Ma Akaa soni mi fan naandë, nöö ee i tei ën, nöö joo feni di libi u teego. ⁶⁴ Ma nöö fa mi ta biinga ku unu aki seei, so fuunu an kë piki mi.” Biga Masa Jesosi bi sabi gaanduwe kaa ambë ku ambë an o kë biibi ën, nöö a sabi di sëmbë di o sei ën a bakaten tu.

⁶⁵ Nöö hën a toona taki da de taa: “Di soni aki wë mbei mi taki da unu taa na wan sëmbë sa ko a mi ee na mi Tata da i taanga.”

⁶⁶ Nöö kumutu a di ten naandë, hën sëmëni u dee sëmbë bi ta waka nëen baka kumutu go disëen, de an dë ku ën möön.

⁶⁷ Nöö hën a bia hakisi u dee tuwalufu bakama fëen dee a bi pii tei apaiti taa: “Unfa un pakisei baa? Un kë go tu nö?”

⁶⁸ Nöö hën Simon Petuisi piki ën taa: “Masa o, na ambë seei u sa go möönsö? Biga i nöö abi dee wöutu dee ta da sëmbë libi u teego. ⁶⁹ Nöö u ta biibi a i liba, biga u sabi taa i da di Paamusi Könu, di Mii u Gadu gbelingbelin di a manda ko.”

⁷⁰ Nöö hën a piki de taa: “Awa, sö un ta piki tuu. Ma nöö a dendu fuun dee tuwalufu womi mi pii tei aki, wan fuunu dë didibi e.”

⁷¹ Fa a taki naandë, nöö di mii u Simon Isikaliotu de kai Judasi, hën wë da di sëmbë a ta taki. Biga hii fa i si a dë a dendu fuu dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi seei, ma hën o sei ën a bakaten.

7

Aki Masa Jesosi o go a wan piizii u dee Dju sëmbë.

¹ Nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi ta waka a dee köndëköndë fu Galilea. An nango a dee köndë u Judea ala möön, fu di dee hedima u Dju ta watji ën fu de feni ën kii. ² Ma nöö di juu dë, wan oto piizii fuu dee Dju sëmbë de ta njan bi zuntu faa kai. A dee daka dë, u ta mbei tjëkëliba ta toona mëni fa dee gaan sëmbë fuu bi libi a di sabana hii föteni jaa longi.

³ Nöö hën dee baaa u Masa Jesosi ko ta kaakei ën taa: “Womi, andi i ta fika aki u du? Na a Judea ala fii go nö, fu dee sëmbë dee lo’ u nama ku i si dee foombo wooko i ta du. ⁴ Biga ee wan sëmbë ta suku nëbai, nöö an o ta dë tjobitjubi, ma a o go lei ën seei a lanti wajaa be hii mundu si ën. Wë nöö di i ta du dee soni aki kaa, nöö fii go a lanti ala e, be de si i.” ⁵ Biga wë hii fa de dë baaa fëen seei, ma de an ta biibi ën. Hën wë mbei de fan sö.

⁶⁻⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Awa, mi sa go, ma di ten u mi an kisi eti e. Ma be un go nöö. Biga hiniwan juu unun kë, nöö un sa go ala. Fa un dë aki, dee sëmbë u di goonliba aki an ta buuse unu, ma mi de ta buuse. De an sa si mi a wojo seei, fu di mi ta konda da de gbelingbelin taa de an ta libi bunu a Gadu wojo. Nöö be unu wanwan go a di piizii e.” ⁹ Nöö di a fan ku de sö kaa, hën de de go, ma hën a fika a Galilea naandë ufö.

¹⁰ Ma baka u di de go, nöö hën a tei pasi faa go a di piizii awaa. Ma fa a nango naandë, an waka u lanti si ën. A waka a wan tjubi fasi sö.

¹¹ Nöö di juu dë, fa de dë a di piizii dendu a Jelusalen naandë, nöö dee hedima u Dju ta watji ën ta hakisi taa: “Naasé a dë? Unsé di womi dë?”

¹² Nöö dee hia sëmbë dee ko a di piizii naandë, nöö deseei ta taki soni fëen tu. So u de ta gafëen taa a dë bumbuu sëmbë. Otowan taa: “Nöönö

huun, a dē wan ganjansëmbëma, politikima.”¹³ Ma hii fa de ta fan naandë seei ma na wajaa a lanti, biga de ta fëë de hedima u Dju.

A di pisi aki, Masa Jesosi ko

dou a di piizii.

¹⁴ Nöo dee daka dee de buta u de njan di piizii nöo de pasa mindi kaa bifö Masa Jesosi ko dou awaa. Hën a go fëen wante a di gadii u di Wosu u Masa Gaangadu, nöo hën a seti lei sëmbë. ¹⁵ Nöo dee hedima u Dju ko sai dē ta haikëen tu, nöo de ko foondo seei teee, de taa: “Wë unfa di lagilagi sëmbë aki ko sabi soni sö, ma na a dee siköö fuu a go?”

¹⁶ Hën Masa Jesosi bia piki de. A taa: “Dee sëmbë, un haika e. Di lei i si mi ta lei aki, nöo na a mi a kumutu e. Ma di Sëmbë di manda mi ko aki, nëen a kumutu. ¹⁷ Nöo ee wan sëmbë i ta hangii fii du fa Gadu kë nöo joo sabi ee a Gadu di lei u mi ta kumutu, ee miseei sondi mi ta tei ta taki.

¹⁸ “Ma nöo ee wan sëmbë hopo ta konda soni fëen seei, nöo nëbai nöo a ta suku, na sö a dē nö? Ma ee a ta suku nëbai da di sëmbë di mandëen ko, nöo di sëmbë dē dē bumbuu sëmbë kaa. Na politiki a ta naki.”

¹⁹ Nöo hën a taa: “Dee sëmbë, na Mosesi bi tja dee wëti u Gadu ko da unu nö? Hën mbei un ta hei ën sö. Ma töku na wan fuunu kë hoi dee wëti dē, biga un kë kii mi. Nöo mi kë sa faandi mbei.”

²⁰ Nöo hën de piki ën taa: “Soni hën ko a i hedi nö, womi? Ambë da di sëmbë di kë kii i?”

²¹ Nöo hën a taa: “Fa mi dē aki, wan kodo foondo wooko tö mi du a saba, hën wë a bigi da unu te wan saanfa fuun du. ²² Ma nöo unu, hiniwanten un ta poi saba. Biga Mosesi bi da unu wan wëti taa un musu koti di maaka u Dju a dee womi mii fuunu sinkii, te de abi aiti daka u di de pai ën. Ma nöo tökuseei na a Mosesi ten wë di wëti dē kumutu e, ma sensi a dee oto gaan sëmbë fuunu dee bi dē ufö ën. ²³ Nöo ee wan sëmbë ko a unu fuun koti di maaka a di mii fëen sinkii dëen, nöo ee a kai a saba daka seei ma un ta koti ën waiwai fu di di wëti musu hoi. Wë nöo na wooko un ta wooko a di saba dē nö?”

“Wë nöo faandi mbei un musu ta guunjan mi u di mi heepi wan sëmbë ko bumbuu ku telu a saba daka? ²⁴ I si ö? Wan muşu ta kuutu soni hesihesi sö e, dee sëmbë, ma un musu ta wegii soni luku fini ufö un kuutu, nöo di kuutu fuunu o dē leti.” Sö Masa Jesosi fan ku dee hedima naandë.

Di pisi aki ta lei i kumafa sëmbë ta mëni u Masa Jesosi.

²⁵ Nöo fa dee sëmbë u Jelusalen dē ta haika di fan u Masa Jesosi, nöo so u de ta hakisi taa: “Wë di sëmbë aki, nëen dee hedima fuu bi ta suku u kii nö? ²⁶ Nöo hën a ko dē aki ta fan a lanti dendu wajaa sö. Ma na wan sëmbë dē aki ta suku u tapëen seei. Wë a sa kë sonte dee hedima fuu ko si taa hën da di Paamusi Könu di Gadu bi o manda ko nö? ²⁷ Ma ee de ta mëni sö seei, ma u sabi naasë di sëmbë aki kumutu. U sabi ën bumbuu. Ma te di Paamusi Könu ko, sëmbë an o sabi naasë a kumutu.”

²⁸ Nöo di de fan sö, hën Masa Jesosi bai fan möön taanga ka a dē a di djai dendu dē taa: “Awa, un sabi mi tuu, di da un taa un sabi naasë mi kumutu. Ma tökuseei wan sabi fini fëen eti e. Biga fa mi ko aki, ma ko u mi seepi ma wan Sëmbë hën manda mi ko. Nöo di Sëmbë dē an ta ganjan sëmbë. Ma fa uun sai dē, wan sabi di Sëmbë mi ta taki aki möönsö. ²⁹ Ma nöo mii sabi ën biga nëen ala mi kumutu. Hën manda mi ko aki.”

³⁰ Nöo fa a fan dē, nöo di fan fëen an kai ku dee hedima seei, nöo hën de kë kisi ën tja go. Ma tökuseei na wan sëmbë panjëen, biga di juu fëen an dou eti.

³¹ Ma nöö hii fa dee hedima bi ta suku ën u kisi seei, ma wanlö hila sëmbë sai dë ko ta biibi nëën. Biga de taa: “Wë mi hakisi e, te di Paamusi Kõnu ko, nöö a o sa du möön gaan foombo wooko möön fa di sëmbë aki ta du nö?”

³² Nöö fa dee lanti ta fan kusikusi naandë, nöö dee Faliseima an kë jei seei taa sö de ta mëni u Masa Jesosi taa hën da di Paamusi Kõnu. Nöö hën de go a dee Gaan Begima dee ta dë a di Gaan Keikiwosu dë, hën de fiti buka makandi. Nöö hën de manda dee wakitima dee ta watji di Wosu taa be de go kisi Jesosi tja ko da de.

³³ Di juu dë, Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë eti. A taa: “Wan sati pisiten nöö mi o dë ku unu möön eti e, nöö mi o toona go a di Sëmbë di bi manda mi ko aki. ³⁴ A di juu dë woon ta suku mi te un wei, ma wan o feni mi möönsö. Biga ka mi o go dë, wan o sa ko dou ala e.”

³⁵ Nöö hën dee Dju hedima hakisi deseei taa: “Wë nöö naasë di womi aki sa go maingë te nöö wa o sa si ën möön? A sa kë taa a o go a dee oto köndë ka dee Dju sëmbë fuu paaja go, faa musu go ta lei dee oto köndë sëmbë nö? ³⁶ Andi da di oto a ta taki naandë taa woon suku mi te un wei, wan o si mi möön, nöö ka mi o go nöö wan o sa dou ala?”

³⁷ Nöö di kaba lasiti daka u di piizii dë, hën bigi möön hii dee oto daka tuu. Nöö a di daka dë, hën Masa Jesosi hopo taanpu hën a bai taa: “Ee wan sëmbë dëewata kisi i nöö be i ko a mi e, ko tei wata fii bebe. ³⁸ Biga a sikifi a Masa Gadu Buku taa, di sëmbë di ko biibi a mi nöö a o dë nëën hati dendu kuma wan kiiki hedi ta kule wata ta ko nöömö, ta tja di libi u teego ta paaja.”

³⁹ Wë nöö fa a fan naandë, a ta taki u di Akaa u Gadu di dee sëmbë ta biibi nëën o kisi a bakaten. Biga di juu dë, sëmbë an bi kisi di Akaa eti fu di Masa Jesosi an bi toona go a Gadu Köndë faa feni di nëbai fëen eti.

⁴⁰ Nöö di dee sëmbë jei fa a bai dë, hën so u de taa: “Maingë, di sëmbë dë, a musu u dë di Tjabukama di Gadu bi o manda ko e.”

⁴¹ Otowan taa: “Hën di Paamusi Kõnu seei di dë wante.” Otowan taa: “Hun? Nönö, na a Galilea di Paamusi Kõnu bi o kumutu e. ⁴² Biga Gadu Buku taki taa a o dë wan bakamii u Dafiti, nöö a Betelehem a o kumutu, ka Dafiti bi ta libi.”

⁴³ Nöö da sö dee sëmbë ko paati fu Masa Jesosi hedi. ⁴⁴ So u de kë go kisi ën seei fu de tja go a kuutu, ma tökuseei na wan sëmbë panjëen möönsö.

Aki ta lei fa dee Dju hedima buuse Masa Jesosi tjika.

⁴⁵ Nöö fa de mbei dë, hën wë dee wakitima toona go a dee Faliseima ku dee Gaan Begima, dee bi manda de ko. Hën dee hedima hakisi de taa: “Unfa wë? Wan kisi ën tja ko nö?”

⁴⁶ Hën de taa: “Wë nönö. Fa u jei di fan fëen te u kaba dë, nöö a bigi da u poi. Biga wa jei na wan sëmbë fan sö wan daka.”

⁴⁷ Nöö hën dee Faliseima taa: “Ambëe? A ganjan unu kisi tu nö? ⁴⁸ Fa u dë aki, un jei wan daka taa wan fuu dee takima ku dee Faliseima aki ko biibi nëën ö? ⁴⁹ Wan sabi taa dee lagilagi sëmbë sösö wan dë, dee na sabi wan wojo soni u Gadu wëti, de nöö ta biibi ën nö? Helu u de tu!”

⁵⁰ Nöö fa de fan dë, nöö Nikodemusi di bi go fan ku Masa Jesosi a wan ndeti, nöö hënseei dë wan u dee hedima tu. Nöö hën a hakisi de taa: ⁵¹ “Wë nöö unfa di wëti fuu dë? U sa kuutu wan sëmbë da sitaafu söndö u dëen pasi faa fan, fuu sabi taa hogi a du tuu nö?”

⁵² Nöo hën de piki ën taa: “Aa, fa u dë aki, nöö i seei dë a di së u dee Galilea sëmbë tu nö? Wë go suku a di Buku luku ee unsë joo si taa wan tjabukama u Gadu kumutu a Galilea wan daka.”

[⁵³ Nöo fa de fan dë, nöö hën hii sëmbë booko paaja go u de a wosu.]

8

¹ Ma nöö Masa Jesosi hën a go a di kununu de kai Oleifi Kununu.

A di pisi aki de tja wan mujëë ko a Masa Jesosi di de bi kisi ku waka manu.

² Nöo di dobooko fëen mamate biten, hën Masa Jesosi toona ko a di Wosu u Masa Gadu möön. Nöo fa a ko dë, nöö hën hii sëmbë hai ko wante nëen naandë, hën a seeka sindo faa lei de.

³ Nöo di juu dë, dee Sabima u Wëti ku dee Faliseima tja wan mujëë ko nëen naandë. A dë sô taa de kisi di mujëë dë ku wan womi, hën de tjëen ko buta taanputaanpu leti a dee hia sëmbë fesi dë.

⁴ Hën de taki da Masa Jesosi taa: “Wë Mësitë o, di mujëë aki, hën wë u kisi ku womi djunsu dë nöö hën wë u tjëen ko a i. ⁵ Wë nöö a dee wëti Mosesi bi da u, nöö a taa te u kisi wan mujëë sô nöö u musu naki ën ku sitonu kii. Nöo unfa ii taki u di soni dë?” Sô de hakisi ën. ⁶ Ma nöö fa de ta hakisi ën dë, taapu tó nöö de ta seti dëen sô fu de feni föutu nëen u de tjëen go kaagi. Ma nöö Masa Jesosi an piki de, hën a bendi ta sikifi soni ku ën finga a goon. ⁷ Hën de ta buta ku ën nöömö faa musu taki wan soni.

Te wan pisi hën a hopo taanpu. Hën a taa: “Luku, di fuunu di si taa a dë söndö föutu a Gadu wojo, nöö be a hiti di fosu sitonu naki di mujëë.” ⁸ Hën di a fan sô kaa, hën a toona bendi ta sikifi soni ku finga a goon möön.

⁹⁻¹⁰ Nöo di dee sëmbë bi tja di mujëë ko dë jei sô, nöö hën de bia ta fusi nango u de oto a oto baka, seti a dee gaan wan te dou a dee möön njönku wan. Biga de tuu ko si taa de an dë söndö föutu a Gadu wojo.

Nöo hën Masa Jesosi hopo taanpu, nöö an si na wan kodo sëmbë dë möön boiti di mujëë wanwan tó sai dë taanputaanpu. Hën a hakisi ën taa: “Wë mujëë o, unsë dee sëmbë dee tja i ko aki dë? De an da i sitaafu möön nö?”

¹¹ Hën a taa: “Wë nönö, Mësitë.”

Nöo hën a taa: “Söö, wë antoobi. Nöo miseei, ma o da i sitaafu tu. Nöo i toona go fii, ma te i go nöö na du hogi möön e, mujëë.”]

A di pisi aki dee hedima u dee Dju ta fia ku Masa Jesosi.

¹² Nöo hën Masa Jesosi toona seti fan ku dee sëmbë dee bi ko nëen naandë. A taa: “Mi da di limbo u di goonliba aki e. Hën mbei ee wan sëmbë i ta waka a mi baka nöö ja o waka a dungu möönsö, ma fusutan fii o dë limbolimbo gbegedee. Biga i kisi di libi u Gadu kaa.”

¹³ Nöo di a taki sô, hën dee Faliseima buta ku ën wante. De taa: “Haika fa i ta fan fii seei naandë. Ja abi na wan sëmbë u dë kotoigima da i, hën mbei sëmbë an sa piki di fan fii taa tuutuu soni i ta taki.”

¹⁴ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Ee soni u miseei mi ta konda seei, ma nöö tuutuu soni mi ta taki e. Biga mii sabi naasë mi kumutu, nöö mi sabi naasë mi nango tu. Ma fa un sai dë, un wan sabi dee soni dë.

¹⁵ “Nöo fa un ta kuutu mi aki, un ta kuutu mi a libisëmbë fasi nöö. Ma fa mi dë aki, ma ta kuutu na wan sëmbë. ¹⁶ Ma te mi o kuutu, nöö di kuutu u mi o dë leti e, biga na mi wanwan o kuutu ën. Ma mi ku mi Tata di manda mi ko aki tuu o kuutu ën makandi.

¹⁷ “Nöo unfa a dë a di wëti fuunu, dee sëmbë? Na tu sëmbë musu taki di wan soni ufö de sa piki taa tuu nö? ¹⁸ Wë nöö mi dë wan sëmbë ta kotoigi da miseei kaa, nöö di otowan hën da mi Tata di manda mi ko aki.”

¹⁹ Nöo hën de hakisi ën taa: “Sö nö? Wë naasë di tata fii dë?”

Hën a piki de taa: “Wë di wan sabi mi, hën mbei wë wan sabi mi Tata. Ma ee un bi sabi ambë da mi, nöö un bi o sabi ambë da mi Tata tu.”

²⁰ Nöo dee fan Masa Jesosi ta fan naandë, nöö a fan de leti a di Wosu u Masa Gaangadu dendu, zuntu ku di kamian ka de ta tja möni ko u da Gadu. Ma nöö fa hii sëmbë bi dë gidjii dë seei, ma töku na wan sëmbë kisi ën panjan, biga di juu fëen an dou eti.

A di pisi aki Masa Jesosi ku dee hedima u Dju ta fan eti.

²¹ Nöo hën a toona fan ku de möön taa: “Mi o go, nöö woon suku mi te un wei ma wan o sa dou ka mi nango e. Nöö woon dëdë söndö Gadu puu unu a bëë u dee hogidu fuunu.”

²² Nöo hën di a taki sö, hën dee hedima u Dju taa: “Wë unsë a o go di a taa ka a o go wa o sa dou ala? A sa kë a o go kii ën seei nö, maingë?”

²³ Ma nöö hën a taki da de taa: “Un haika e, uun dë u goonliba aki, ma nöö mii dë u Gadu. ²⁴ Nöö fa mi taki da unu taa woon dëdë söndö Gadu puu unu a bëë u dee hogi du fuunu aki, nöö tuu e. Biga ee wan kë piki mi taa mi da di Sëmbë di mi taki da unu taa mi dë aki, nöö woon dëdë a dee hogi du fuunu liba söndö Gadu puu unu a bëë.”

²⁵ Nöo hën de hakisi ën taa: “Wë fa i ta fan dë, ambë seei da i?”

Nöo hën a piki de taa: “Mi da di Sëmbë di mi ta taki da unu nöömö kaa taa mi dë. Hën nöö mi dë eti. ²⁶ Nöö fa mi dë aki, mi abi sëmëni soni u mi sa tei kuutu unu, ma nöö ma o du sö e. Biga di Sëmbë di manda mi ko aki, nöö dee sondi dee a ta taki da mi nöö de nöö mi ta tei ta taki. Nöö tuutu sondi a ta taki e, dee sëmbë. I sa futoou ën.”

²⁷ Ma nöö fa Masa Jesosi ta fan naandë, de an ta fusutan taa soni fëen Tata Masa Gadu a ta taki. ²⁸ Fëen mbei a taki da de taa, “Te di daka woon hopo Mi di ko Libisëmbë Mii aki buta a liba bifö woon ko sabi ambë da mi awaa. Nöö a di ten dë, nöö woon ko si taa ma ta du na wan wojo sondi u mi seei, söseei tu ma ta fan wan soni u miseei, ma dee soni mi Tata lei mi, nöö de mi ta taki. ²⁹ Nöö fa a manda mi ko aki, nöö a ta dë ku mi tu e. An ta disa mi wanwan möönsö, biga hiniwan juu mi ta du dee sondi dee ta kai ku ën.”

³⁰ Nöö di dee hia sëmbë bi sai dë jei fa a fan, nöö sëmëni u de bia ko biibi nëen, te kisi so u dee hedima u Dju.

A di pisi aki Masa Jesosi ta taki da de taa de an dë tuutuu bakamii u Abahamu.

³¹ Nöo hën Masa Jesosi fan ku dee hedima u Dju dee ko biibi ën dë taa: “Ee un ta hoi dee lei mi ta lei unu aki nango nöömö, nöö woon ko dë bakama u mi tuutuu. ³² Nöö woon ko sabi sondi gbelingbelin, leti kumafa a dë a Gadu wojo. Nöö te un ko sabi sondi sö kaa, nöö a o mbei un ko fii kumutu a di saafu un sai dë.”

³³ Nöo hën de piki ën taa: “Ambëë? Fa uu dë aki, u da Abahamu böngö. Hën da gaan sëmbë fuu. Na wan ten u bi dë saafu a sëmbë basu wan daka. Nöo unfa i sa taa woo ko fii kumutu a saafu?”

³⁴ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Fu tuutuu mi taki da unu taa ee wan sëmbë i ta du hogi nango nöömö, nöö saafu wë i dë a hogi du basu e.

³⁵ “Nöo ee i dë saafu ta wooko da wan famii, nöö ja a’ wan tan kamian a di famii dë möönsö. Biga saafu nöö i dë. Ma nöö di sëmbë di dë mihi u di

famii, nõõ hën o dë a di famii nõõmö, nõõ hën o abi taki a di wosu dendu. 36 Wë nõõ ee di Mii u Gadu aki, hën puu i a saafu mbei i ko fii, nõõ i ko fii tuutuu seei.

37 “Dee sëmbë, fa un sai dë, mi sabi taa unu da dee böngö u Abahamu, ma nõõ wan ta djei ën e. Biga un dë kabakaba u kii mi fu di wan kë tei dee soni mi ta lei unu aki. Ee Abahamu wë, an bi o du sö o. 38 Fa mi dë aki, mi ta lei unu dee sondi dee mi si ku dee mi jei a mi Tata, ma nõõ unu ta du dee sondi dee un si a di tata fuunu.”

39 Nõõ hën de piki ën taa: “Un tata fuu i ta taki dë? Na di böngö u Tata Abahamu u dë nõõ?”

Hën a piki de taa: “Ee un bi dë dee gbelingbelin böngö u Abahamu, nõõ un bi o libi kuma hën. 40 Ma un dë kabakaba u kii mi, hii fa mi da di Sëmbë di ta lei unu dee tuutuu soni u Gadu dee miseei jei nëën. Abahamu an bi o du sö wan soni e. 41 Ma un ta du dee soni dee un si a unu tata, hën mbei un kë kii mi.”

Nõõ hën de piki ën taa: “Wë nõõ fa i ta fan dë, i kë mbei taa u da oto tata mii nõ? Nönö. Masa Gaangadu mii seei u dë. Hën nõõ da u Tata.”

42 Nõõ hën Masa Jesosi piki de taa: “Ee Gadu hën bi da unu tata, nõõ un bi o lobi mi e, biga nëën ala mi kumutu ko aki. Hën seei wë manda mi ko aki. 43 Nõõ faandi mbei wan ta fusutan dee soni mi ta taki aki? A dë fu di wan dë a di fa fuun tei de, hën wë mbei e.

44 “Di didibi seei wë da unu tata e, dee sëmbë. Biga dee soni dee a lo’ u du, nõõ deseei wë un ta kë du dë kaa. Fa a sai dë, sensi a di seti u mundu a bi ta kii sëmbë kaa. An nama wan daka seei a tuu soni möönsö, biga di soni de kai tuu, an dë nëën hati seei. Mindi soni, hën da di hiniwan daka fan fëën di a ta fan kaa, biga nëën mindi soni ku lëgëdë kumutu. 45 Nõõ fu di un nama ku ën, hën wë mbei wan kë piki mi a dee tuutuu soni mi ta lei unu aki.

46 “Fa un dë aki, na wan fuunu sa lei finga a mi taa mi du hogi wan daka möönsö. Wë ee wan sa lei sö, nõõ hën da tuutuu soni nõõ mi ta taki. Nõõ faandi mbei wan kë piki mi? 47 Na fu di wan dë sëmbë u Gadu nõ? Aai, hën wë mbei. Wë biga di sëmbë di dë u Gadu nõõ hën ta haika Gadu woto.”

48 Nõõ hën de piki ën taa: “Söö. Wa bi taki leti o, taa ju da wan takusëmbëma, ju Samalia sëmbë ju? Wan hogi soni wë dë a i liba ta fan dee lö fan naandë!”

49 Hën Masa Jesosi piki de taa: “Nönö e, dee sëmbë. Na soni hën dë a mi liba e, ma mi Tata në hën nõõ mi ta suku u bai. Ma unu ta wisiwasi mi. 50 Ma nõõ ma a’ toobi, biga ma ta suku nëbai da miseei. Ma nõõ wan Sëmbë dë di ta suku ën da mi, nõõ hën ta kuutu buta ambë fiti nëbai ku ambë an fiti. 51 Nõõ ka a hei mi tjika aki, nõõ fu tuutuu mi taki da unu taa ee wan sëmbë ta hoi dee soni mi ta fan aki, nõõ an o dëdë kaba a söösö möönsö.”

52 Nõõ hën dee Dju hedima piki ën taa: “Söö. Awaa u ko si gbelin taa wan didibi hën dë a i liba tuu, fa i ko ta fan dee laulau fan naandë. Biga Abahamu dëdë gaanduwe kaa, söseei dee fesiten tjabukama tu. Ma nõõ ii ko dë aki ta bai taa ee wan sëmbë ta hoi a dee lei fii nõõ an o dëdë möönsö. 53 Fa i sai dë, i hei möön Abahamu ku dee oto tjabukama u Gadu dee dëdë kaa nõ? Unfa seei i ta mëni fii seei?”

54 Hën Masa Jesosi piki de taa: “Ee miseei ta hei miseei, nõõ an dë wan wojo sondi. Ma mi Tata di un taa hën da Gadu fuunu, hën ta hei mi e. 55 Nõõ hii fa un taa a dë unu Gadu ma töku wan sabi ën, ma nõõ mii sabi ën. Ee mi taa ma sabi ën, nõõ hën da mi dë wan lëgëdëma kuma unu. Ma

nöö mii sabi ën e, nöö mi ta hoi dee taki fëen tu. ⁵⁶Nöö Abahamu, di gaan sëmbë fuunu, bi wai tumusi e, di a sabi taa a o si di daka di mi o ko a goonliba aki. Wë nöö a si ën tu, nöö a wai seei.”

⁵⁷Fa a fan dë, hën de mbei: “Höön, andi i ta taki dë? Fa I sai naandë, ja gaandi dou feifiteni jaa eti, hën i bai taa i si Abahamu nö?”

⁵⁸Nöö hën Masa Jesosi piki de taa: “Tuutuu mi taki da unu taa bifö de pai Abahamu, nöö mi bi dë gaanduwe kaa.”

⁵⁹Nöö fa a piki dë, nöö de jei seei gbelin taa a taki taa hënseei da Gadu. Nöö hën de kule go kisi sitonu mii u de naki ën kii. Ma nöö Masa Jesosi fusi a de dendu pala kumutu a di Wosu dë go fëen.

9

A di pisi aki Masa Jesosi kula wan bookowojoma a

wan saba daka.

¹Nöö hën fa Masa Jesosi nango dë, te wan pisi hën a si wan bookowojoma di de bi pali sö.

²Nöö hën u dee bakama fëen hakisi ën taa: “Wë Mësitë o, fa de pali di sëmbë bookobookowojo aki, hogi hën tata ku ën mama du mbei de pali ën sö nö, naa nëen seei a kumutu?”

³Nöö hën a piki u taa: “Nönö, na hogi di womi aki du e, na hogi hën mama ku ën tata du tu. Ma a ko pasa sö u di kaakiti u Masa Gadu musu ko a limbo nëen libi. ⁴Fa u dë aki, nöö u abi ten eti fuu ta wooko da di Sëmbë di manda mi ko aki, biga didia dë eti. Ma te wan pisi ndeti o ko, nöö na wan sëmbë o sa wooko möön. ⁵Hën mbei solanga mi dë a goonliba aki, nöö mi da di Limbo di ta limbo sëmbë u di goonliba aki wojo.”

⁶Nöö fa a fan naandë, hën a tunta a goon wante. Nöö hën a mbei ën pötöpötö, hën a lobi a di bookowojoma naandë wojo. ⁷Nöö hën a taki dëen taa be a go wasi a di tobo de kai Siloam. (Nöö di “Siloam” dë, hën kë taki “de mandëen”.)

Nöö hën di sëmbë go, hën a go wasi te a kaba. Nöö fa a du naandë, hën wojo fëen limbo gbegedee, a ko ta si soni, nöö hën a toona go fëen a wosu.

⁸Wë nöö di a dou a wosu, hën dee sëmbë ku ën ta libi bandja ku bandja naandë, ku dee oto sëmbë dee bi naa si ën ta pidi möni, hën de ko si ën naandë.

Hën de ta hakisi taa: “Wë nöö di sëmbë aki, nëen u bi ta si sindosindo ta pidi möni nö?”

⁹Otowan taa: “Hën seei wë di dë e.”

Otowan taa: “Nönö, nëen. Oto sëmbë nöö wë djei ën sö.”

Ma nöö hënseei piki taa: “Mi seei wë disi wante e, dee sëmbë!”

¹⁰Hën de taa: “Wë nöö unfa a waka wojo fii jabi te i ko ta si soni baa?”

¹¹Hën a piki de taa: “Wan womi de kai Jesosi hën wë mbei wan pötöpötö lobi a mi wojo, hën a manda mi u mi go wasi a di tobo de kai Siloam. Nöö hën di mi go wasi, nöö hën mi ko ta si soni.”

¹²Hën de hakisi ën taa: “Wë nöö naasë di sëmbë dë?”

Hën a taa: “Wë nönö, ma sabi.”

¹³Nöö hën wanlö sëmbë bi sai naandë tei ën tja go a dee Faliseima. ¹⁴Wë biga di daka di i si Masa Jesosi kulëen naandë, nöö a bi dë leti a wan saba.

¹⁵Hën dee Faliseima hakisi ën taa: “Wë womi, unfa i du ko ta si soni? Kondëen da u.”

Hën di sëmbë piki taa: “Wë di sëmbë tei doti mbei pötöpötö lobi a mi wojo, hën mi go wasi. Hën wë wojo u mi ko limbo, mi ko ta si soni e.”

16 Nöo hën so u dee Faliseima taa: “Hön, di sëmbë naandë, na a Gadu a kumutu e. Biga an hoi di saba.”

Ma dee otowan u de taa: “Ma wan hogi sëmbë an bi o sa du sō wan gaan foondo soni e.” Hën de kisi toobi ku deseei naandë.

17 Nöo hën de toona bendi ko a di sëmbë di wojo bi booko naandë baka, hën de taa: “Wë ju a bi kula mbei i ko ta si soni. Nöo unfä fëen ii taki?”

Hën a taa: “Wë mi si taa a dë wan tjabukama u Gadu.”

18 Ma nöo de an kë piki seei taa de bi pai ën bookobookowojo ma nöo fa u dë aki a ko ta si soni. Nöo hën de dë a di taki tee, hën de kai hën tata ku ën mama ko.

19 Hën de hakisi de taa: “Wë di sëmbë aki sō, mihi fuunu nö? Nöo bookobookowojo un bi pai ën nö? Nöo unfä a waka ufö a ko ta si soni fa u dë aki? Un piki u boo jei.”

20 Nöo hën di tata ku di mama piki de taa: “Wë u sabi taa a dë mihi fuu, nöo u sabi gbelingbelin tu taa u bi pali ën bookobookowojo. 21 Ma nöo fa a waka ufö a ko ta si soni, nöo di dë wa sabi. Nöo wa sabi tu ambë da di sëmbë di kulëen te a ko ta si soni. Ma nöo di a dë gaangaan sëmbë kaa, nöo a kandë un sa hakisi ën seei i si, be hënseei fan ku unu.”

22 Nöo sō di tata ku di mama u di womi piki, u di de fëëë dee hedima u Dju. Biga wë de bi buta taa ee wan sëmbë ta piki taa Jesosi hën da di Paamusi Könu, nöo de o puu i a keiki. 23 Hën mbei de piki a di lö fasi dë taa: “Un hakisi hënseei biga a ko gaan sëmbë kaa.”

24 Nöo hën de toona kai di womi di u tu pasi ko a de.

Hën de taki dëen taa: “Wë womi, fa i fan dë, u kë jei ën möön. Ma nöo i musu hopo maun a liba soi a Gadu fesi taa tuutuu soni gbelin joo taki awaa. Biga u sabi taa di sëmbë di i taa hën kula i dë, nöo takulibima a dë e.”

25 Nöo hën di sëmbë piki de taa: “Wë ee a dë takulibima nöo di dë ma sabi. Ma wan kodo soni nöo mi sabi. Hën da mi bi dë bookowojoma, ma nöo fa u dë aki mi ko ta si soni.”

26 Nöo hën de hakisi ën möön taa: “Wë andi ku andi seei a du da i baa, ufö i ko ta si soni. Piki u boo jei.”

27 Nöo hën a piki de taa: “Wë mi bi taki di soni da unu kaa ma nöo wan kë piki. Andi fëen seei un kë jei a mi möön? A sa kë taa unu seei kë bia ko bakama fëen tu nö?”

28 Nöo fa a piki de naandë, hën de kisi faja awaa. Hati u de boonu ku ën tee hën de kosi ën te a bigi. De taa: “Höön, wë nöo i kë dë bakama u sō wan lagilagi sëmbë nö? U dee sëmbë aki, bakama u Mosesi uu dë, 29 biga u sabi taa ku Mosesi wë Gadu bi fan. Ma di lö sëmbë dë, hën wa sabi naasë seei a kumutu ko aki.”

30 Nöo hën di sëmbë taa: “Aa, wë a foombo mi tumisi o, di un taa wan sabi naasë a kumutu, ma nöo a kula mi te mi ko ta si soni. 31 Wë u sabi taa fa Gadu sai dë, an ta haika di begi u wan takulibima. Ma di sëmbë di ta lesipeki ën ta du dee soni dee a ta taki, nöo te hën begi ën nöo a ta jei. 32 Wë nöo fu sensi di goonliba mbei te kisi tide, nöo wa jei taa de mbei wan sëmbë di de pali bookobookowojo ko si soni wan daka. 33 Ee di sëmbë dë an bi dë u Gadu, nöo an bi o sa du sō wan soni e.”

34 Nöo fa di womi piki naandë, hën dee hedima kosi ën tee, de taa: “Ju! Fa i si de pali i bookobookowojo dë, nöo ja sabi taa hogilibi mbei de pali i sō nö? Nöo andi i abi u lei u?” Nöo hën de jakëen puu a di keikiwosu dë buta go a döo.

³⁵ Nöo di Masa Jesosi ko jei taa sö de jaka di womi, hën a ko miti ku ën. Hën a hakisi ën taa: “Unfa wë baa? I ta biibi a di Mii u Gadu di ko libisëmbë mii nö?”

³⁶ Nöo hën di womi piki ën taa: “Wë nöo Mësitë o, unsë seei a dë baa? Mi kë biibi nëën.”

³⁷ Nöo hën a piki ën taa: “Hën wë i si disi kaa e. Hën seei wë ta fan ku i aki.”

³⁸ Nöo hën di womi taa: “Aaa, wë Masa, mi ta biibi o.” Hën a saka tjökö kini a goon dëen.

³⁹ Nöo di soni pasa dë, hën mbei Masa Jesosi taki wan soni aki sö. A taa: “Fa mi ko a goonliba aki, nöo mi ko fu mbei libisëmbë musu kuutu paati ku deseei. Dee bookowojoma, de o ko a mi fu mi limbo de wojo be de fusutan soni. Ma nöo dee sëmbë dee taa wojo u de an booko, de ta si soni kaa, nöo de o ko fika bookowojoma awaa.”

⁴⁰ Nöo fa a fan naandë, nöo wanlô Faliseima bi sai naandë ta jei, nöo de sabi taa de a ta tjökö. Hën de taa: “Ee? Unfa i taki? I kë taa u dë bookowojoma nö?”

⁴¹ Hën a piki de taa: “Wë ee un bi piki taki wojo fuunu booko, nöo wan bi du hogi e. Ma nöo di un taa soni an du unu, un ta si soni kaa, nöo fëen mbei föutu fika a unu liba.”

10

Aki Masa Jesosi ta taki soni u sikafu ku di sëmbë ta kiija de.

¹ Nöo hën Masa Jesosi ta lei dee sëmbë möön, a taa: “.I sabi fa a dë te wan sëmbë o kiija sikafu. A o mbei wan sitonu peni ta tjubi de fu hogi mbeti an sa ko kisi de kii. Na sö a dë nö? Wë nöo fa a o mbei di peni dë, nöo wan kodo döobuka tö a o abi. Nöo mi o konda wan soni da unu aki, nöo tuutuu soni seei a dë e. Ee wan sëmbë an kë waka a di döobuka, ma a ta subi fëen a wan oto kamian fu go a di peni dendu, nöo di sëmbë dë nöo fufuuma e, hogihatima gbelin seepi a dë wante.

² “Ma di sëmbë di o waka a di döobuka ko a di peni dendu, nöo hën da di kiijama u dee sikafu seei. ³ Nöo fa i si a ko dou dë, nöo wantewante di wakitima o jabi di döo dëen, faa pasa go a dendu. Nöo te a go a dendu kaa, nöo hiniwan u dee sikafu a o kai de në, nöo de o jei ën biga de sabi ën töngö. Nöo a o tja de kumutu a di peni dendu go a döo faa sölugu de. ⁴ Nöo fa de o go a döo dë, nöo di sikafuma o ta waka a de fesi, nöo de o dë nëen baka, biga de ta sabi ën töngö.

⁵ “Ma ee wan oto sëmbë di nëen ta kiija de ko a de naandë, nöo de an o go nëen baka e. De o kule seei dëen, biga de an sabi wan oto sëmbë töngö möön leki di sëmbë ta kiija de.”

⁶ Sö wan woto Masa Jesosi tei lei dee sëmbë a nöngö fasi, ma nöo de an saandi a ta taki da de möönsö.

⁷ Nöo di a si taa de an ta fusutan, hën a toona fan ku de möön. A taa: “Mi taki e, dee soni i si mi o fan ku unu aki, nöo tuutuu soni seei de dë e. Mi seepi wë da di döobuka, di fii waka go dou a dee oto sikapu. ⁸ Hii dee sëmbë dee bi buta deseei a di kamian di i si mi abi aki, nöo fufuuma söso nöo de bi dë e. Fëen mbei dee sikafu dee dë u mi tuutuu an bi ta piki de buka.

⁹ “Mi taki da unu e, taa mi da di döobuka da hiniwan sëmbë di sa kë pasa go a di peni dendu faa feni di heepi u Gadu. Nöo sö wan sëmbë i dë fii bööbö seei. I sa ta waka fii nango a döo toona ko, ta feni di sölugu u Gadu.

10 “Dee fufuuma dee mi bi taki dē, de ko u de ganjan dee sikapu kii poi kaba a sösö. Ma mii ko u ko da de gbelingbelin libi seei ku telu.”

11 Hën a toona taki möön taa: “Mi da di möön bumbuu sikafuma u sikafu e. Biga fa mi dē aki, mi dē kabakaba u mi dēdē da dee sikafu u mi. 12 Ma di sēmbē de ta juu u luku sikafu u de pakēen, nöö hën an o dē sō e, biga nēen abi dee sikafu. Nöö te a si taa hogi mbeti ta ko, nöö a o kule disa de naandē go fēen fiaa. Nöö di hogi mbeti o booko ko a de ko paaja de fanjanfanjan. Wan si ö? 13 Di sēmbē de ta juu ta paka dē, a go fēen gaanduwe biga aan toobi ku dee sikafu. Möni nöö a ta wooko fēen. Ma mi, ma dē sō e.

14 “Mi taki da unu möön e, taa mi da di möön bumbuu kiijama u sikafu. Mi sabi dee sikafu u mi, nöö dee sikafu u mi seei sabi mi tu. 15 Leti kumafa i si mi ku mi Tata sabi u seei bunu aki, nöö sō mi ku dee sikafu u mi sabi u seei tu, hën mbei wē mi o dēdē da de.

16 “Nöö mi abi oto sikafu dee an dē a di hipi aki dendu eti e, nöö deseeri mi musu tja ko mökisi ku dee disi tu. Biga de o jei di tōngö u mi, nöö te de jei en nöö de o piki ko a mi, nöö woo dē wan kodo hipi sikapu ku wan kodo sikafuma.

17 “Nöö fu di soni i si mi fan naandē, fēen hedi mbei mi Tata lobi mi sō e, fu di mi o lasi mi libi da dee sikafu u mi, fu mi toona feni en baka. 18 Nöö fa mi o lasi mi libi dē, na sēmbē hën o puu en a mi e. Nönö. Ma ku miseei kē mi o lasi en. Nöö mi abi leti fu mi lasi mi libi, mi abi leti fu mi sa toona feni en baka tu, biga sō mi Tata buta da mi kaa u mi musu du.”

Sö Masa Jesosi fan ku dee sēmbē ta haikēen dē te a kaba.

19 Nöö fu di fan u Masa Jesosi naandē hedi mbei dee hedima u Dju kisi toobi buja te a bigi paati ku deseeri. 20 So u de taa: “Di sēmbē naandē, didibi dē nēen hedi e. Hën wē poi en sō. Faandi mbei un sai naandē ta haikēen eti?”

21 Otowan taa: “Wan sēmbē di didibi dē nēen hedi, nöö a sa fan sō wan fan nö? Unfa wan didibi sa kula wan sēmbē di de pali bookobookowojo te a ko ta si soni?”

Aki ta lei fa dee hedima u Dju

an ta biibi tjika.

22 Nöö di juu dē, de ta njan wan gaan piizii a Jelusalen möön, di de ta mēni kumafa de bi toona wēi di Gaan Keikiwosu da Gadu. Nöö di ten dē da di möön kötö ten u di jaa. 23 Nöö hën wē Masa Jesosi ta waka a di baiko u di Wosu u Masa Gadu de ta kai di Baiko u Salumon. 24 Nöö hën wē aan soni, hën dee hedima u Dju ko lontu en naandē wante.

Hën de hakisi en taa: “Womi, un longi seei joo ta bia u ta daama nango ta ko? Fan ku u limbolimbo awaa. Ee i da di di Paamusi Könu, nöö i piki u gbelin boo sabi awaa.”

25 Hën Masa Jesosi piki de taa: “Wē mi bi taki en da unu kaa, ma nöö wan bi kē biibi. Biga sōmēni gaan wooko mi du a mi Tata nē, nöö de ta konda gbelin ambē da mi. 26 Ma wan kē piki möönsö. Nöö di soni mbei, fu di wan dē a dee sikafu u mi dendu.

27 “Fa dee sikafu u mi sai dē nöö de sabi mi tōngö e, nöö mi seei sabi de tu. Nöö de ta waka ta ko a mi baka, 28 nöö mi ta da de di libi u teego. Soni an o mbei te de sa lasi go kaba a sösö möönsö e, nöö de an sa puu de a mi maun dendu tu. 29 Biga mi Tata hën da mi de, nöö hën abi di möön gaan kaakiti u mundu. Hën mbei de an sa puu de nēen maun möönsö, nöö de an sa puu de a mi maun möönsö tu. 30 Biga mi ku mi Tata dē di wan.”

³¹ Nöo fa i si Masa Jesosi fan dë, nöo hën dee hedima hati boonu wante, te de kisi sitonu mii möön u de naki ën kii.

³² Nöo hën Masa Jesosi fan ku de taa: “Sömëni gaan foondo wooko mi du a unu mindi u lei unu di kaakiti u mi Tata. Wë nöo fu undi u de hedi mbei un kë naki mi ku sitonu kii?”

³³ Hën de taa: “Nönö e! Fa i si u kë naki i aki, na u dee foondo wooko fi hedi e. Ma fu di i ta sösö Masa Gaangadu, hën mbei. Biga fa i dë aki, nöo i da wan sösö libisëmbë leti kuma u, ma nöo hën i sai naandë ta pëe i seei taa i dë Gadu. Hën mbei wë u kë naki i ku sitonu kii.”

³⁴⁻³⁵ Nöo hën Masa Jesosi piki de taa: “Wë nöo di soni dë hën bigi da unu sö nö? Wan sabi fa a sikifi a di Buku u Gadu di un taa hën ta tii libi fuunu naandë nö? A taa, Gadu bi kai so sëmbë ‘gadu’ fu di a buta de fu de kuutu nëen kamian. Sö di Buku taki, nöo ja sa puu na wan soni a di Buku.

“Wë nöo ee dee sösö sinkii sëmbë dë a kai ‘gadu,’ ³⁶ nöo mi wë? Unfa un sa taki taa mi ta sösö Gadu te mi taa mi da Mii fëen? Andi mbei a ta bigi da unu sö? Biga mi Tata seei wë tei mi apaiti fëen seei vö, hën a manda mi ko a goonliba aki.

³⁷ “Ma nöo fa i si mi ta fan ku unu aki seei, ma an dë fuun piki e, ee na un si mi ta du dee lö wooko dee mi Tata nöo bi sa du. ³⁸ Ma ee un si mi ta du de, nöo be un biibi fu de hedi e, ee wan kë piki fa mi ta fan aki. Biga te un biibi u de wooko hedi kaa, nöo woon ko fusutan taa di Tata dë a mi tuu, nöo mi dë a di Tata. Mi ku ën, sö u dë di wan.”

³⁹ Nöo fa Masa Jesosi fan dë, hën de kë kisi ën panjan tja go wante, ma nöo hën a fusi kumutu a de dendu go fëen. ⁴⁰ Nöo hën a koti go a di oto së banda u Joodan Lio ka Johanisi bi ta dopu sëmbë a fesi, ⁴¹ nöo naandë sëmbë ta ko nëen seei te a hia.

Hën de taa: “A dë sö tuu, taa Johanisi an bi du na wan foondo wooko möönsö. Ma Gadu bi dë ku ën e, biga hii dee soni dee a bi taki u di sëmbë aki, de tuu dë tuu.” Sö de ta fan ku deseeri. ⁴² Nöo fu di soni dë hedi mbei hia sëmbë ko biibi a Masa Jesosi a di kamian dë.

11

Aki ta konda fa Masa Jesosi weki Lazalosi a dëdë.

¹⁻² Wë nöo di juu dë, nöo hën wan womi bi dë de kai Lazalosi, nöo hën a kai a siki. Nöo a abi tu sisa fëen: wan da Maita, di otowan da Malia. Nöo de dii sëmbë dë tuu ta dë a di köndë de kai Betania. Nöo di Malia aki sö, hën da di mujëe di o tutu di sumëe suti fatu a Masa Jesosi futu te a kaba nöo a o dëe ën ku di uwii u hedi fëen.

³ Nöo hën wë de tu sisa manda buka da Masa Jesosi ka a dë ala taa Lazalosi di mati fëen di a bi lobi di gaan lobi, nöo a siki teee na soni.

⁴ Nöo di Masa Jesosi jei di buka dë kaa, hën a taa: “Awa, ma di siki fëen i si aki, na dëdë o dë kaba fëen e, ma fu Masa Gaangadu kisi nëbai. Biga di Mii fëen aki o feni gaan nëbai a di soni di o pasa aki.”

⁵ Wë nöo Masa Jesosi lobi de dii sëmbë dë gaanfa: Maita, ku Lazalosi, ku Malia. ⁶ Ma tökuseeri fa a jei di buka naandë seei, ma a tan tu daka eti ufö a o go haika dee sëmbë awaa.

⁷ Nöo hën a taki da u dee bakama fëen taa: “Un seeka, boo toona go a Judea awaa e.” .Biga Betania da wan köndë fu Judea.„

⁸ Nöo hën u taa: “Wë ma Mësitë o, djunsudjunsu dë dee hedima bi kë naki i ku sitonu kii ala, nöo hën i kë fuu toona go ala möön nö?”

⁹ Nöo hën Masa Jesosi piki u a wan nongö fasi, a taa: “Hiniwan didia ta limbo tuwalufu juu langa, nöo di sëmbë di ta waka a dee juu dë an sa naki futu kai. Biga di sonu ta tuwë limbo dëen. ¹⁰ Ma nöo di sëmbë di ta waka a ndeti nöo hën sa naki futu biga limbo an dë. I si?”

¹¹ Nöo hën a fan ku u taa: “Di mati fuu de kai Lazalosi duumi e. Ma mi o go weki ën baka.”

¹² Nöo hën u taa: “Wë Masa o, wë ee a dë sö nöo an hogi poi. Biga ee duumi a duumi, nöo hën da a o bëtë.” ¹³ Ma nöo fa Masa Jesosi fan dë, a taki ën fu di a si taa Lazalosi dëdë kaa, ma u dee bakama fëen ta mëni taa sösö duumi nöo a ta taki.

¹⁴ Nöo hën a fan ku u limbolimbo awaa taa: “Lazalosi böö koti e. ¹⁵ Ma nöo mi wai fuunu hedi u di a dë taa ma bi dë ala, biga di soni ta pasa aki hën o mbei un ko biibi möön taanga. Nöo un hopo seeka, boo go haika di dëdë.”

¹⁶ Nöo hën Tomasi, di de kai Tumii, taki da u dee otowan taa: “Womi, un boo go nöo e, be dee hedima kii u ku Masa Jesosi tuu makandi, be de böö fuu.” ¹⁷ Nöo fa de fan dë, nöo hën de hopo, hën de nango teefa de go dou a di köndë. Nöo hën de ko sabi taa Lazalosi dëdë, de bei te a abi fö daka kaa.

¹⁸ Nöo di köndë de kai Betania dë, hën ku Jelusalen an bi dë longi tumisi. Dii kilomëti nöo de bi dë, ¹⁹ nöo hën mbei sëmëni u dee hedima u Dju kumutu a Jelusalen ko a Betania u de ko këe pena ku Maita ku ën sisa Malia.

²⁰ Nöo hën di Maita ko jei taa sö Masa Jesosi dë a pasi ta ko, hën a hopo wante waka go faa go miti ën a pasi. Ma Malia nöo hën a fika a wosu ala eti.

²¹ Nöo fa Maita ko dou a Masa Jesosi naandë, hën a taki dëen taa: “Ee Masa o, ee i bi dë aki, nöo di baaa u mi an bi o dëdë e. ²² Ma nöo mi sabi taa hiniwan soni di i hakisi Gadu kaa, nöo Gadu o da i ën.”

²³ Nöo hën Masa Jesosi taa: “Mujëe, na fëëe e. Di baaa fii o toona weki baka.”

²⁴ Hën a taa: “Aai, wë mi sabi taa a di kaba lasiti daka teee hii sëmbë o toona weki nöo hënseei o weki tu.”

²⁵ Nöo hën Masa Jesosi piki ën taa: “Mujëe o, miseei wë disi kaa e, di ta weki sëmbë a dëdë ta da de libi. Nöo di sëmbë di ta biibi a mi, ee hën sinkii dëdë seei ma nëen da kaba u di libi fëen eti e. Biga a abi di libi u teego kaa.

²⁶ Nöo hiniwan sëmbë di biibi a mi te a feni di libi dë, nöo na wan ten seei a o dëdë kaba a sösö möönsö. I ta piki di soni dë nö, mujëe?”

²⁷ Hën a taa: “Aai Masa, mi ta biibi tuu taa i da di Mii u Masa Gaangadu. I da di Könu Gadu bi paamusi taa a o manda ko a di goonliba aki.”

²⁸ Nöo fa de fan te de kaba naandë, nöo hën Maita toona go a wosu. Hën a kai ën sisa Malia tja go a wan së, hën a taki dëen taa: “Di Mësitë ko e, nöo a hakisi fa fii.”

²⁹ Wë nöo di Malia jei sö taa Masa Jesosi ko, nöo hën a hopo wante nango nëen. ³⁰ Biga fa Masa Jesosi bi ko dë, nöo an bi dou a di köndë ganda eti. A fika a hafu pasi ka i si Maita bi go miti ku ën naandë. ³¹ Nöo di dee hedima u Dju dee bi ta këe pena ku Malia dë ko si fa a hopo hesihesi go a döo ala, nöo hën de mëni taa kandë a nango këe a di geebi ka de bei Lazalosi ala. Nöo hën de nango nëen baka.

³² Nöo hën Malia waka te go dou a Masa Jesosi. Nöo di a si ën, hën a hiti hënseei tuwë a goon nëen fesi dë. Hën a taa: “Ee, Masa, ee i bi dë aki nöo di baaa u mi an bi o dëdë.”

³³ Nöo di Masa Jesosi si fa Malia ku dee *hedima u*, Dju ta kää, nöo a fukëen nëen hati gaanfa te a fika piki an sa hoi ën seei möön. ³⁴ Hën a hakisi de taa: “Wë naasë un bei di dëdë?”

Hën de taa: “Masa, ko go luku nöo joo si.”

³⁵ Nöo di ten naandë, nöo wata ta pasa a Masa Jesosi wojo.

³⁶ Hën dee Dju *hedima*, taa: “Dee sëmbë, un luku fa a bi lobi ën!”

³⁷ So u de taa: “Wë nöo ma di sëmbë aki, nëen bi heepi di bookowojoma te a ko ta si soni nö? Nöo faandi mbei an bi heepi di womi aki be an dëdë?”

³⁸ Nöo di de fan sô, hën Masa Jesosi toona ko dë ku fuka möön te na soni, nöo hën a waka go dou a di geebi. Nöo di geebi dë wan baaku di de bi diki a sitonu, nöo hën de logoda wan gaan sitonu tapa di geebi buka.

³⁹ Nöo hën Masa Jesosi taki da de taa: “Un logoda di sitonu puu a di baaku buka e.”

Nöo hën Maita, di sisa u di womi di dëdë naandë, taki taa: “Masa, nönö e. A ta tingi kaa, biga disa mbei fô daka di a dëdë.”

⁴⁰ Nöo hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Mujëë o, ma bi taki da i taa ee i ta biibi a mi, nöo joo si fa Gadu bigi nö?” ⁴¹ Nöo fa a fan dë, nöo hën de logoda di sitonu puu a di baaku buka awaa.

Hën Masa Jesosi hopo wojo luku liba, hën a taa: “Taata o, gaantangi fii e, fu di a dë taa i ta jei mi kaa. ⁴² Nöo mi sabi tu taa hiniwanten te mi ta fan ku i nöo i ta jei mi. Ma nöo fu dee sëmbë dee taanpu aki hedi mbei mi ta fan sô e, fu de sa ko biibi tuu taa i wë manda mi ko a goonliba aki.”

⁴³ Nöo fa i si a begi te a kaba dë, nöo hën a bai kai Lazalosi ku wan taanga töngö taa: “Lazalosi, hopo kumutu ko a döö!”

⁴⁴ Nöo hën di sëmbë di i si a kai dë, hën a hopo kumutu ko e, ku dee geebi koosu lolulolu nëen sinkii eti te dou ku ën maun ku ën futu. Fesi fëen seei dë taitai ku wan hangisa.

Nöo hën Masa Jesosi taki da dee sëmbë taa: “Un lusu dee koosu puu nëen sinkii, be a go.”

A di pisi aki dee hedima ta

kuutu unfu de o du ku

Masa Jesosi möön.

Mat. 26:1-5; Maik. 14:1-2; Luk. 22:1-2

⁴⁵ Wë nöo di dee *hedima u*, Dju dee bi sai dë si di soni Masa Jesosi du naandë, nöo hën sômëni u de ko biibi nëen. ⁴⁶ Ma nöo so u de kule go konda da dee Faliseima taa sô wan gaan soni Masa Jesosi toona du möön.

⁴⁷ Nöo hën wë aan soni, hën dee Gaan Begima u dee Dju ku dee Faliseima kai wan gaan kuutu hakisi ee andi de musu du möön.

De taa: “Wë wa ta du. Wan si fa di bödjëema dë ta du dee foondo wooko fëen nango nöömö nö? ⁴⁸ Wë nöo ee wa tapëen, nöo hii sëmbë o ko biibi nëen taa hën da di kõnu di bi musu ko. Nöo dee sëmbë u Loomë dee ta tii u, nöo de o ko booko di kõndë fuu puu u a di kamian i si u dë aki.” Nöo sô de taki.

⁴⁹ Nöo wan womi de kai Kajafasi, hën bi da di Kaba Hei Begima a di lö ten naandë, nöo hën a taki da dee otowan taa: “Dee sëmbë aki, unfu an don sô? ⁵⁰ Wan sabi taa a möön bunu di wan kodo sëmbë aki dëdë, möön leki hii di nasiön fuu aki tuu fiaa musu dëdë kaba a sôsö nö?”

⁵¹ Ma nöo fa a fan dë, nöo na fan fëen seei a fan e, ma fu di hën da di Kaba Hei Begima a di ten naandë, nöo hën mbei Masa Gaangadu seei dëen di fan naandë faa konda fa Masa Jesosi o dëdë a hii Dju sëmbë

kamian. ⁵² Ma na Dju sɛmbɛ wanwan nöö e, ma a o dɛdɛ da hii dee sɛmbɛ tuu dee o ko miii u Gadu. Fa de dɛ paajapaaja a hii goonliba, ma nöö a o tja de ko a di wan.

⁵³ Nöö fa Kafafasi fan te a kaba dɛ, nöö hɛn dee hedima tuu piki ku ɛn makandi. Nöö fu kumutu a di ten naandɛ, nöö de ta suku fu de sa kisi Masa Jesosi tja go kii nöömö. ⁵⁴ Hɛn mbei Masa Jesosi an ta waka wajaa a dee Dju sɛmbɛ dendu möön, ma a hai go fɛɛn te a wan kamian zuntu ku di sabana. Naandɛ sö a go a wan köndɛ de kai Efalaim ufö, hɛn ku u dee bakama fɛɛn.

⁵⁵ Nöö di juu dɛ, di ten ko zuntu u de toona njan di Pasika. Nöö sɔmɛni hia sɛmbɛ u dee boiti kamian hai ko dɛ a Jelusalen naandɛ, u de wasi a wɛti fasi be de dɛ kabakaba fu de njan di daka. ⁵⁶ Nöö fa de ko dɛ, nöö de ta tuwɛ wojo ta suku Masa Jesosi ee a ko. De taanpu a di Wosu u Masa Gadu ta hakisi de na de taa: “Wɛ dee sɛmbɛ, unfa un mɛni fɛɛn? A o ko a di piizii aki möönsö nö?”

⁵⁷ Nöö di soni mbei de ta hakisi sö, fu di dee Gaan Begima ku dee Faliseima bi buta kaa taa ee wan sɛmbɛ i sabi naasɛ a dɛ, nöö i musu piki de be de kisi ɛn tja go a kuutu.

12

A di pisi aki

Malia tutu sumɛɛsuti fatu

a Masa Jesosi futu.

Mat. 26:6-13; Maik. 14:3-9

¹ Wɛ nöö di a fika sikisi daka ufö di Pasika kai, nöö hɛn Masa Jesosi toona ko a Betania ka a bi weki Lazalosi a dɛdɛ naandɛ. ² Nöö di a ko, nöö hɛn dee sɛmbɛ wai te de hopo tafa dɛɛn. Nöö Maita bi dɛ wan u dee sɛmbɛ ta seeka soni u njan da dee sɛmbɛ ko dɛ. Nöö fa de sindo a tafa naandɛ, nöö Lazalosi seei dɛ sindosindo ku de dɛ tu.

³ Hɛn de sai dɛ te wan pisi hɛn di oto sisa u Lazalosi de kai Malia hopo go tei wan bata sumɛɛsuti fatu. Nöö di fatu dɛ, de mbei ɛn ku wan sootu pei pau lutu nöö a dii te na soni. Nöö hɛn Malia tutu hii di fatu a Masa Jesosi futu te a kaba kɛɛ, nöö hɛn a ta dɛɛ hɛn futu ku di hediwii fɛɛn. Nöö fa a du ɛn dɛ, nöö hii di wosu ta sumɛɛ suti te na soni.

⁴ Nöö hɛn di soni dɛ fuka Judasi Isikaliotu te na soni. Wɛ di sɛmbɛ dɛ, hɛn o sei Masa Jesosi, hii fa a dɛ wan bakama fɛɛn. Nöö hɛn a ta guunjan taa: ⁵ “Na poi a poi di fatu dɛ nö? Faandi mbei de an bi sei ɛn, nöö de tja di möni ko da u fuu paati da dee penama u di köndɛ?” Biga di fatu bi dɛ kuma wan hafu liti sö, nöö i bi musu wooko wan hii jaa ufö i sa feni möni tjika fii bai ɛn.

⁶ Ma nöö fa i si Judasi fan dɛ, na pootima seei a ta mɛni sö e, ma fu di a dɛ wan fufuuma nöö hɛn wɛ mbei a taki sö. Biga hɛn ta tja di mönisaku fuu, nöö a ta fufuu hafu u dee möni dee sɛmbɛ ta da u.

⁷ Nöö hɛn Masa Jesosi taki dɛɛn taa: “Nönö womi, un disa di mujɛɛ e. A bi dɛ fanöudu faa tjubi di fatu dɛ tuwɛ a mi futu ufö di daka dou u de bei mi. ⁸ Biga dee pootima o dɛ ku unu nöömö fuun sölugu, ma mi, ma o dɛ aki ku unu nöömö e.”

⁹ Nöö di juu dɛ, nöö sɔmɛni u dee Dju ko jei taa Masa Jesosi dɛ a Betania, nöö hɛn de booko gililili kumutu a Jelusalen ala ko luku ɛn. Ma na Masa Jesosi nöö de ko u ko luku e, ma de kɛ si Lazalosi tu, di a bi weki a dɛdɛ.

¹⁰ Nöo di soni dë mbei dee Gaan Begima fiti buka u de musu kii Lazalosi tu. ¹¹ Biga fëen hedi mbei sòmëni u dee Dju sëmbë ta paati ku de ta biibi a Masa Jesosi.

A di pisi aki, dee sëmbë ta bigi Masa Jesosi tee na soni.

Mat. 21:1-11; Maik. 11:1-11; Luk. 19:28-40

¹² Nöo di dobooko möön, hën dee hila sëmbë bi ko a Jelusalen naandë u de ko njan di Pasika ko jei taa Masa Jesosi dë a pasi ta ko. ¹³ Nöo hën de go booko palomaun te a hila, hën de kule gililili go kisi Masa Jesosi a pasi ta wai dee palomaun dëen. De ta bai a de tōngö taa:

Hosana! Di sëmbë ta ko a u aki,

Gadu dë ku ën e!

Hën da di kōnu fuu dee Isaëli sëmbë

di u bi ta luku nöömö faa musu ko.

Hën wë i si ta ko aki awaa a di në u Masa!

¹⁴ Nöo Masa Jesosi bi feni wan njönku buliki, hën a subi nëen liba. Nöo di buliki ta tjëen leti kumafa de bi sikifi a Masa Gadu Buku taa:

¹⁵ Wan fëë, un dee sëmbë u Sion.

Un luku, hën di kōnu fuunu wë ta ko a unu dë e.

A dë sindosindo a wan njönku buliki liba ta waka ta ko a unu.

Sö di Buku bi taki kaa, nöo hën wë i si ko pasa dë. ¹⁶ Ma nöo di juu dë, u dee bakama u Masa Jesosi wa bi fusutëen eti. A bakaten di a dëdë weki ko feni di hei di a bi musu feni a Gadu ufö u ko sabi awaa taa sö wan soni fëen bi sikifi a di Buku gaanduwe kaa, nöo hën wë i si pasa leti a u wojo dë.

¹⁷ Wë nöo dee sëmbë dee bi dë ku Masa Jesosi a di ten a bi weki Lazalosi a dëdë naandë, nöo de bi ta konda di soni nango nöömö teefa hii lanti ko jei ën. ¹⁸ Hën mbei i si dee hia sëmbë kule go miti ku Masa Jesosi naandë, fu di de bi jei taa sö wan gaan foombo soni a du.

¹⁹ Nöo hën dee Faliseima hai go dë a wan së gudjuu ala, go ta taki ku deseei taa: “Wë di soni aki, wa ta du seei möönsö. Biga hii mundu seei ta kule gililili nango nëen baka.”

A di pisi aki Masa Jesosi ta

taki fu di dëdë fëen.

²⁰ Nöo fa dee hia sëmbë ko a Jelusalen naandë, nöo wanlö pei sëmbë de ta kai Giiki ko tu. De ko fu de ku dee Dju musu begi Gadu makandi, nöo de kë si Masa Jesosi tu. ²¹ Nöo hën de go a wan fuu dee bakama u Masa Jesosi de kai Filipi. Biga di Filipi aki, a kumutu a Betisaida, di dë wan köndë u Galilea. [Nöo hia Giiki sëmbë bi dë a Galilea di ten dë.]

Nöo hën wë de go fan ku ën taa: “Wë mati, u ko a i aki e baa. U ko fuu si Jesosi, ee u sa si ën.”

²² Nöo di Filipi jei sö, nöo hën a go a Andiasi. Hën de tu sëmbë dë, Andiasi ku Filipi, hën de go a Masa Jesosi go piki ën taa: “Masa o, wanlö Giiki sëmbë ko aki nöo de kë si i.”

²³ Nöo hën a piki taa: “Wë awa, di juu dou tuu e, fu dee oto köndë sëmbë sa ko a mi tu. Biga, awaa ufö di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii aki o feni di hei di a musu feni a Gadu. ²⁴ Nöo fu tuutuu mi taki da unu seei gbelin taa ee wan kalu sii an kai a goon te a pondi, nöo a o fika hën wanwan tö logoo dë. Ma te a kai a goon pondi toona nasi ufö a sa feni otowan kuma hënseei te a hia.

²⁵ “Nöo söseei a dë ku unu tu e, dee sëmbë. Biga ee wan sëmbë ja kë saka i seei kuma di kalu sii di kai a goon naandë, ma i kë libi fii seei kumafa i

kë, nöö ja o feni ën fa i kë möönsö e. Ma ee di libi fii a goonliba aki an dë gaan soni da i ta saka i seei da Gadu, nöö joo feni ën fa i kë tee dou ku di libi u teego tuu. Nöö hii fa mi ta taki u di kalu sii aki, nöö sö wan soni o pasa ku mi fa u dë aki.

²⁶ “Nöö ee wan sëmbë i kë ko futuboi u mi, nöö i musu ta waka a mi baka a hii futu, te dou ku di dë tu. Biga hiniwan kamian ka mi nango nöö naandë di sëmbë ta dini mi musu go tu. Nöö ee wan sëmbë ta dini mi a sö wan fasi, nöö mi Tata o hei ën gaanfa seei.”

²⁷ Nöö di Masa Jesosi fan sö te a kaba, hën a taa: “Dee sëmbë, hati u mi nöö dë ku fuka sö, fu di soni di o pasa ku mi aki. Wë andi seei mi musu taki maingë? Mi musu begi mi Tata faa puu mi nëen nö? Wë nönö, ma sa begi ën sö, biga fu di soni dë hedi mi dë te kisi di ten aki.

²⁸ “Taata o, be sëmbë si di hei ku di kaakiti di i abi e, be di në fii bai.” Nöö fa a fan dë, nöö hën wan töngö piki kumutu a liba ala wante taa: “Mi feni në a i liba kaa e, nöö mi o toona feni në a i möön eti.”

²⁹ Nöö dee sëmbë dee bi taanpu lontu ën naandë jei, hën so u de taa: “Wë maingë, liba hën bai sö nö?”

Otowan taa: “Nönö, wan basia u Masa Gadu Köndë wë fan ku ën sö e.”

³⁰ Nöö di Masa Jesosi jei de taki sö, hën a taa: “Dee sëmbë, fa i si un jei di töngö naandë, nöö na u mi hedi a fan e, ma fuunu hedi wë. ³¹ Biga di juu dou kaa u di soni di Gadu o tei fu kuutu hii sëmbë u goonliba musu pasa. Awaa di takulibima di ta tii goonliba musu lasi ën kamian awaa. ³² Ma nöö mi, fa de o hëngi mi kii aki, nöö hën o mbei mi o sa hai hii pei föluku ko a mi.” ³³ Nöö fa Masa Jesosi ta fan dë, nöö pindja wë a ta pindja dee sëmbë fu de sabi un pei dëdë o kii ën.

³⁴ Nöö di soni a fan dë bigi da dee sëmbë te na soni. Hën de hakisi ën taa: “Wë fa i taa i da di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii dë, na di Paamusi Könu i ta taki nö? Wë nöö unfa i sa taki taa de o hëngi i kii? Biga a sikifi a di Buku u Gadu taa di Paamusi Könu o libi u teego. Ambë da di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii i ta taki naandë?”

³⁵ Hën Masa Jesosi piki de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Fa mi dë a unu mindi aki, mi ta limbo unu wojo a dee soni u Gadu eti. Nöö be un waka a di limbo dë e, biga na sö a o dë nöömö. Biga abiti möön nöö di dungu o ko, nöö di sëmbë di o ta waka a dungu an o sabi naasë a nango.

³⁶ “Fëen mbei fa i si mi dë aki ta limbo unu wojo eti, nöö be un biibi a mi liba e, nöö unu seei o ko dë sëmbë di sa limbo oto sëmbë wojo a Gadu soni tu.”

Nöö di a fan ku dee sëmbë dë sö te a kaba, hën a kumutu a de dendu go tjubi da de.

Di pisi aki ta lei fa dee hedima u Dju abi taangajesi tjika.

³⁷ Nöö sö i ta si taa hii fa dee sëmbë si dee hia foondo wooko Masa Jesosi bi du a de fesi dë seei, ma de an kë biibi möönsö taa Gadu hën mandëen ko. ³⁸ Nöö hën da a pasa sö leti kumafa di fesiten Tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi fan di a taa:

Masa o, fa u ta konda di Buka fii aki, nöö ambë seei ta piki ën?

Ambë seei ta si di gaan kaakiti fii fu de fusutëen möönsö?

³⁹ Nöö sö a ko dë taa dee sëmbë dee Jesaaja taki dë, de an bi sa biibi möön e. ⁴⁰ Biga a toona taki a wan oto kamian möön taa:

Gadu bi dungu de wojo

fu de an musu si soni fëen möön.
A mbei de aan fii a de hati möön
u de sa fusutan soni fëen.

Nöö hën Gadu taa:

Fa u dë aki, de an sa piki fu de bendi ko a mi möönsö,
u mi kula de puu a hogi du.

Sö Masa Gadu bi manda Jesaaja fa a fan. ⁴¹ Nöö di soni mbei Jesaaja fan sö e. A bi si di Gadu fasi u Masa Jesosi gaanduwe kaa, ku di gaan waiti fëen di a o abi, hën mbei a këe pena a di fasi dë sö.

⁴² Ma töku fa u taki ën dë seei, ma sëmëni u dee hedima u Dju ko biibi nëen, ma de an kë ta tjëen wajaa a lanti u sëmbe sa sabi. Biga de fëëe dee Faliseima taa ee de jei nöö de o puu de a keiki. ⁴³ Nöö sö wë i si de bi kë abi bunu në a libisëmbe möön leki fu de abi bunu në a Gadu.

⁴⁴ Nöö a wan ten naandë, Masa Jesosi bi bai fan ku de a wan taanga tōngō, a taa: “Ee wan sëmbe i ta biibi a mi, nöö na a mi wanwan nöö i ta biibi e. Ma i ta biibi a di Sëmbe di manda mi ko aki tu. ⁴⁵ Nöö di sëmbe di ta si mi, nöö di Sëmbe di manda mi ko aki hënseei a ta si dë tu.

⁴⁶ “Fa mi ko a goonliba aki, mi ko kuma wan faja ta tuwë limbo a dungu, nöö ee wan sëmbe ta biibi a mi nöö an sa fika a dungu e.”

⁴⁷ Nöö hën a taa: “Ee wan sëmbe ta jei dee lei mi ta lei aki ma an kë piki de, nöö di sëmbe dë nöö ma ta kuutu ën e. Biga fa mi ko a goonliba aki, nöö ma ko u ko kuutu libisëmbe da sitaafu, ma mi ko u ko heepi de puu de a hogi basu. ⁴⁸ Ma ee wan sëmbe an kë mi ku dee lei mi ta lei aki möönsö, nöö hii fa mi taa ma ta kuutu ën dë, ma an dë taa an o feni kuutu e. Nönö. Di kuutu fëen hën a dë kaa. Biga dee lei i si a bi jei a mi aki, deseeri o kuutu ën a di kaba lasiti daka.

⁴⁹ “Biga dee soni mi ta lei unu aki, nöö an dë taa soni u mi seei mi ta tei ta konda e. Nönö. Ma mi Tata di manda mi ko aki, hën ta buta da mi andi u mi musu taki ku unfa mi musu taki ën. ⁵⁰ Nöö mi sabi gbelin taa dee soni dee a ta manda mi u mi konda aki, nöö de sa heepi i fii feni libi u teego. Hën wë mbei mi ta konda de gbelingbelin leti kumafa mi Tata taki da mi u mi konda.”

Nöö sö Masa Jesosi fan di ten dë.

13

A di pisi aki Masa Jesosi wasi dee bakama fëen futu.

¹ Nöö di juu dë, nöö di Pasika daka bi zuntu kaa faa kai. Nöö Masa Jesosi sabi taa di ten fëen ta kisi faa musu kumutu a di goonliba aki toona go nëen Tata. Wë nöö a bi lobi u dee sëmbe fëen dee bi nama ku ën apaiti, ma awaa a o lei u fa a lobi u gaanfa tjika.

² Nöö hën wë di sapate woo njan makandi. Nöö di juu dë, di didibi bi buta di pakisei a Judasi di mii u Simon Isikaliotu hati kaa, faa musu sei Masa Jesosi.

³ Nöö fa u ko a tafa dë, nöö Masa Jesosi bi sabi taa hën Tata bi dëen taki a hii soni liba kaa. A sabi taa a Gadu a bi kumutu nöö a Gadu a o toona go baka. ⁴ Nöö hën a hopo hën a puu dee liba koosu fëen nëen sinkii buta go a wan së ala, hën a tei wan duku tai nëen mindi. ⁵ Hën a tombi wata tuwë a wan gaan paabi te a kaba faa wasi u futu. Nöö hën a ta wasi u futu ta lontu ta dëe ku di duku di a bi tai nëen mindi dë.

⁶ Te wan pisi hën a go dou a Simon Petuisi faa wasi ën futu. Hën Petuisi taa: “Ambë, Masa! Na tuu fii! Ja sa wasi mi futu.”

⁷ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Di soni di mi ta du aki, ja o fusutëen eti e, ma bakaten ufö joo fusutëen.”

⁸ Hën a taa: “Kwetikweti! Ja o feni mi futu wasi e!”

Hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Womi, haika. Ee ma wasi i futu, nöö mi ku i an o sa nama möön e.”

⁹ Nöö di Petuisi jei sö kaa, hën a bia piki ën awaa, taa: “Masa o, di a dë sö, nöö na mi futu wanwan fii wasi e, ma be i wasi mi futu te dou ku mi maun ku mi hedi tuu.”

¹⁰ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë nönö, womi. Ee wan sëmbë i bi wasi kaa, nöö an dë fii toona wasi hii sinkii fii möön e, ma futu fii nöö dë u wasi ee a sundju. Nöö fa un dë aki, uun dë limbolimbo kaa, ma nöö na hii unu tuu e.” ¹¹ Nöö di soni mbei a taa na u tuu dë limbolimbo, biga a sabi undi fuu o sei ën.

¹² Nöö hën di a wasi u futu te a kaba, hën a toona go tei dee koosu fëen bisi baka, hën a go sindo a tafa awaa.

Hën a hakisi u taa: “Wë dee sëmbë o, di soni mi du aki, un saandi nö? ¹³ Wë un haika e. Fa un dë aki, un ta kai mi ‘Mësitë’ ku ‘Masa,’ nöö un a’ leti biga sö mi dë tuu. ¹⁴ Wë nöö ee mi dë di Masa ku di Mësitë fuunu, nöö hën mi saka miseei sö te mi wasi futu fuunu, wë nöö unu wë? Na sö fuun du tu nö? ¹⁵ Biga di soni mi du da unu dë, nöö mi du ën fuun sa djeesi mi ta du sö tu.

¹⁶ “Biga mi taki da unu gbelin taa wan futuboi an sa hei möön hën masa. Söseei tu wan bosikopuma an sa hei möön di sëmbë di dëen di buka. ¹⁷ Wë nöö te un ko sabi dee soni mi ta lei unu aki ta du de kaa, nöö Gadu o ta dë ku unu e.

A di pisi aki Masa Jesosi taki kumafa wan u dee bakama

fëen o sei ën.

Mat. 26:20-25; Maik. 14:17-21; Luk. 22:21-23

¹⁸ “Ma fa mi ta fan aki seei, nöö na hii unu tuu o dë a di fan mi ta fan aki dendu e. Biga mi sabi unu tuu hati fa un dë. Ma töku mi bi pii unu tei nöö, fu di soni di sikifi a di Buku u Gadu musu ko tuu taa:

Di sëmbë mi ku ën sindo ta njan a wan tafa,

hënseei hopo ën futu makisa mi.

Sö di Buku taki. ¹⁹ Nöö mi ta kondëen da unu a fesi, fu te a ko pasa nöö woon biibi taa mi da di Sëmbë di mi bi ta konda da unu nöömö taa mi dë.

²⁰ “Nöö un haika e. Mi o manda unu kuma tjabukama u mi, nöö mi taki da unu tuutuu taa di sëmbë di tei unu nöö miseei a tei dë e. Nöö di sëmbë di tei mi kaa, nöö a tei di Sëmbë di manda mi ko a goonliba aki tu.”

²¹ Nöö fa Masa Jesosi fan naandë, nöö hën wan gaan fuka ko nëen liba, hën a fan ku u limbolimbo. A taa: “Un haika e. Wan tuutuu soni mi o fan ku unu aki, dee sëmbë. Wan fuunu dë leti aki o tja mi go sei.”

²² Nöö di a taki sö kaa, nöö hën u tuu luku u seei lontu ko kai. Nöö a bigi da u poi, biga wa sabi undi fuu a ta taki.

²³ Nöö wan fuu bi dë gaan mati u Masa Jesosi möön de oto, nöö a dë sindosindo leti a Masa Jesosi bandja dë. ²⁴ Nöö hën Simon Petuisi njan wojo dëen faa hakisi Masa Jesosi ee undi fuu a ta taki. ²⁵ Hën di womi pusa ko möön zuntu ku ën hën a taa: “Masa, undi fuu seei dë aki sa du di soni dë baa?”

²⁶ Nöö hën a piki ën taa: “Fa i si mi o tuusi di bëëë a di baafu aki, nöö di sëmbë di mi o tëndëen da, nöö hën dëen e.”

Nöö hën a tei di bēēē hën a tuusi ēn a di baafu nöö hën a tēndēēn da Judasi Isikaliotu, di mii u wan tata de kai Simon. ²⁷ Nöö fa Judasi tei di bēēē dē, nöö wante hën di didibi subi nēēn.

Nöö hën Masa Jesosi taki dēēn taa: “Womi, di soni di i si i ta pakisei fii du dē, nöö hopo go du ēn wante e.”

²⁸ Ma nöö fa u dee oto bakama dē sindosindo dē, nöö na wan fuu sabi faandi mbei Masa Jesosi fan ku ēn sō. ²⁹ So fuu mēni taa, awa, wē di Judasi hën ta tja di mōnisaku da u, nöö a kandē Masa Jesosi mandēēn faa go bai soni fuu njan di daka. Ee nasō kandē a musu tja mōni go da dee penama u di kōndē. Sō u bi pakisei.

³⁰ Nöö di Judasi tei di bēē, nöö hën a hopo go a dōō wante. Nöö di ten naandē ndeti ko kaa.

Aki Masa Jesosi ta fan ku Petuisi u wan soni a o du.

Mat. 26:31-35; Maik. 14:27-31; Luk. 22:31-34

³¹ Nöö di Judasi go kaa, hën Masa Jesosi fan ku u dee otowan fika ku ēn naandē taa: “Sōō. Wē dee sēmbē, awaa di juu dou e, fu Mi di ko Libisēmbē Mii aki musu feni nēbai. Nöö na di dē nöö, ma a di soni di o pasa ku mi aki, nöö Gadu seei o feni nēbai tu. ³² Nöö fu di a o feni nēbai a mi, nöö hēnseei o buta mi di Mii fēēn aki ko feni mōōn hia nēbai eti, nöö wantewante seei a o du ēn.”

³³ Nöö hën a taa: “Dee mii o, a fika wan sati ten nöö fu mi ku unu dē aki eti. Woon ta hangi mi, ma wan o si mi mōōn. A o dē leti kumafa mi bi fan ku dee hedima kaa, nöö sōseei mi o toona fan ku unu aki taa ka mi o go nöö wan o sa ko dē.

³⁴ “Nöö fa mi nango aki, nöö mi o manda unu a wan njunjun soni e. Wan si fa mi lobi unu nō? Wē nöö sō un musu lobi unu seei tu. ³⁵ Biga te un ta lobi sō kaa, nöö hii sēmbē o si taa bakama u mi gbelin un dē e.”

³⁶ Nöö hën Simon Petuisi hakisi ēn taa: “Wē Masa o, naasē seei joo go disa u baa?”

Hën a piki ēn taa: “Ka mi o go di pasi aki, nöö ja o sa ko ku mi eti, ma te bakaten ufō.”

³⁷ Nöö hën Petuisi toona hakisi ēn mōōn taa: “Ma wē Masa, faandi mbei ma sa ko ku i wante? Biga mi dē seei kabakaba fu mi lasi mi libi da i.”

³⁸ Nöö hën Masa Jesosi piki ēn taa: “Awa, i taa i sa lasi i libi da mi. Ma nöö haika. Fu tuutuu mi taki da i womi, taa ganian an o bai kanda seei di ndeti aki, ufō joo fia dii toon taa ja sabi mi.”

Sō Masa Jesosi fan ku Simon Petuisi te a kaba.

14

Aki Masa Jesosi ta kötō dee bakama fēēn hati.

¹ Nöö hën Masa Jesosi bia fan ku hii u dee bakama fēēn tuu awaa, a taa: “Dee mii o, wan musu dē fukafuka e. Un ta futoou Gadu kaa, nöö un musu futoou mi tu. ² Biga ka mi Tata ta dē nöö kamian u libi sai dē te a hia. Ee an bi dē sō, nöö mi bi o taki ēn da unu. ³ Nöö mi o go ala go seeka kamian da unu te mi kaba, nöö mi o toona ko tei unu, be mi ku unu dē makandi ala. ⁴ Nöö fa mi ta fan aki, un sabi di pasi u go dou ka mi nango, nasō nō?”

⁵ Nöö hën Tomasi piki ēn taa: “Wē Masa o, wa sabi naasē i nango seei, nöö unfa u sa du sabi di pasi baa?”

⁶ Hën Masa Jesosi piki ēn taa: “Womi, miseei wē da di pasi ku di tuu, ku di libi. Biga a mi nöö i sa feni di libi u teego ku dee tuutuu soni dee an

dē ganjan. Nöo na wan sēmbē sa dou a mi Tata e, ee na mi tja i go nēen. ⁷Nöo ee un bi sabi mi tuu kumafa mi dē, nöo un bi o sabi mi Tata tu. Nöo fu kumutu a di ten aki, un sabi ēn e, biga un si ēn kaa.”

⁸Nöo hēn Filipi taa: “Masa o, lei u di Tata nöo a tjika kaa.”

⁹Hēn Masa Jesosi taa: “Ma womi Filipi, fu di ten mi dē ku unu aki, nöo ja sabi mi eti nö? Ja sabi taa di sēmbē di si mi, nöo mi Tata a si naandē kaa nö? Unfa i sa taki taa mi musu lei i di Tata möön? ¹⁰Ja kē biibi taa mi ku mi Tata dē di wan nö? Biga dee lei mi ta lei aki, nöo na mi abi de e, ma mi Tata hēn abi de, nöo hēn dē a mi ta wooko a mi liba.

¹¹“Biibi mi e baa, taa mi ku mi Tata dē di wan. Ma nöo ee di fan u mi taanga da i poi fii piki, nöo be i biibi mi nöo u dee foondo wooko dee i bi si mi ta du.

¹²“Nöo tuutuu soni mi ta taki da unu aki e, taa ee un abi biibi a mi liba nöo unu seei o ta du dee wooko mi ta du tu. Nöo möön gaan wooko seei woon sa du eti, biga mi nango a mi Tata. ¹³Nöo fa mi nango aki, nöo hiniwan soni di un ta hakisi mi Tata a mi nē, nöo mi o ta du ēn da unu. Nöo a di fasi dē mi, di Mii fēen aki, o tja nēbai ko da mi Tata.

¹⁴“Nöo mi taki da unu wan pasi möön e, taa hiniwan soni di un hakisi mi a mi nē nöo mi o du ēn da unu e, dee sēmbē.

Aki Masa Jesosi taki soni u di Akaa di a o manda ko.

¹⁵“Nöo un haika e. Ee wan sēmbē i lobi mi, nöo joo du dee soni dee mi ta manda i fii du. ¹⁶Nöo fa mi o go aki, nöo mi o begi mi Tata be a manda wan oto Sēmbē ko da unu, faa taanpu ku unu ta heepi unu. Nöo di Sēmbē i si dē, hēn an o disa unu möönsö. Unu ku ēn o dē fu nöömö. ¹⁷Nöo i sabi ambē dēen nö? Di Akaa u Gadu wē e, di ta lei unu soni gbelin kumafa a dē tuutuu, nöo hēn wē mi o manda da unu.

“Ma nöo fa i si a o ko dē, nöo dee sēmbē u di goonliba aki dee an dē ku mi a wan sē, nöo de an o tei ēn u soni e. Biga de an o si ēn u de fusutēen seei, de an o sabi ēn. Ma un sabi ēn kaa, biga a ta dē ku unu fa u dē aki nöo abiti möön a o dē a unu hati ta tii unu. Un si?”

¹⁸“Nöo fa mi nango aki, ma o disa unu a zengezenge kuma miii di na a’ mama ku tata e, ma mi o toona ko a unu baka. ¹⁹A fika wan sati ten eti, nöo dee sēmbē u di goonliba aki an o si mi möön, ma unu woon toona si mi baka. Nöo fu di mi o toona libi baka nöo sōseei unu seei o toona libi baka tu. ²⁰Nöo a di ten dē ufö woon ko fusutan gbelin taa mi ku mi Tata an dē paatipaati möönsö, di wan nöo u dē. Sōseei tu woon ko si taa mi ku unu an dē paatipaati, di wan nöo u dē.

²¹“Nöo mi taki e, di sēmbē di sabi andi ku andi mi mandēen faa du nöo a ta piki mi buka, nöo di sēmbē dē, hēn lobi mi e. Nöo ee wan sēmbē i lobi mi sō, nöo sōseei mi Tata o lobi i tu. Nöo miseei o lobi i, nöo mi o hopo miseei da i fii sa ko sabi mi.”

²²Nöo fa a fan dē, hēn Judasi hakisi ēn soni, ma na di de kai Isikaliotu e. A hakisi taa: “Wē Masa o, faandi mbei u nöo joo hopo i seei da, ma ja o hopo i seei da hii mundu?”

²³Hēn Masa Jesosi piki ēn taa: “Di soni mbei nö? Haika e. Di sēmbē di lobi mi, nöo hēn o ta piki mi buka a soni, nöo hēn mi Tata o lobi. Nöo mi ku mi Tata o ko tan ku ēn nöo woo hopo u seepi dēen. ²⁴Ma nöo ee wan sēmbē an lobi mi, an ta piki mi buka, unfa mi sa du hopo miseei dēen? Biga hēn da a ta sösö mi, nöo na mi wanwan nöo a ta sösö, ma a ta sösö mi Tata tu. Biga, dee soni mi ta konda aki, de an dē soni u mi e, ma de dē u mi Tata di manda mi ko aki.

²⁵ “Nöo hii dee soni aki sö tuu mi ta fan ku unu e baa, fu di mi dë ku unu aki eti. ²⁶ Ma te mi go, nöo mi Tata o manda di Akaa fëen ko da unu a mi në. Nöo hën o ta lei unu hii soni. Fa i si a o ko dë, hii dee soni dee mi ta fan ku unu aki tuu kaa a o toona mbei un ko sabi de baka.

²⁷ “Nöo fa mi nango aki, di soni di mi ta disa da unu aki, hën da kötöhati. Nöo an o dë kuma di kötöhati i ta feni a goonliba aki e. Nönö. Ma a o dë wan gbelingbelin kötöhati kuma di miseei abi aki. Hën mbei wan musu ta dë fukafuka fëëfëëë e, baa.

²⁸ “Wë dee sëmbë, un jei fa mi bi taki da unu naandë taa mi o go ma mi o toona ko a unu baka. Wë ee un lobi mi tuutuu, nöo misikuma a sa suti da unu fu di a dë taa mi nango a mi Tata. Biga mi Tata hei möön mi.

²⁹ “Nöo mi ta konda dee soni aki da unu a fesi e, fu tee di juu dou de ko pasa, nöo woon ta biibi möön taanga. ³⁰ Ma nöo ma sa fan ku unu möön longi e baa, biga di hedima u di goonliba aki ta ko kaa, faa ko du ku mi. Ma fa i si a ta ko dë seei, ma an o feni na wan wojo soni a mi faa musu a’ leti a mi liba. ³¹ Ma nöo fu di dee sëmbë u di goonliba aki musu ko sabi gbelin taa mi lobi mi Tata, fëen mbei baa ma ta biinga u mi puu miseei, ma mi ta hoi miseei tololoo a dee soni dee mi Tata buta da mi fu mi du. Da sö e, dee sëmbë.

“Wë nöo un hopo boo kumutu aki go.”

15

Aki Masa Jesosi ta taki soni u wan pau ku dee maun fëen

ku di fuuta a ta pai.

┌ Nöo di juu u ku Masa Jesosi ta waka nango, nöo hën a taki wan oto da u a wödu fasi. A taa: “Wan sabi fa wan doloifi pau ta dë nö? A abi sëmëni maun nëen sinkii. Wë sö nöo a dë a mi ku unu tu e.”

¹ “Biga mi da di tuutuu doloifi pau, nöo mi Tata hën da di sëmbë di abi di goon. ² Nöo unu da dee maun u di pau. Wë nöo ee wan u dee maun u mi an ta pai, nöo mi Tata o djafu ën puu. Ma hiniwan maun di ta pai, nöo a o ta seekëën djafu faa musu toona pai möön hia njanjan. Sö e.

³ “Ma nöo fa u dë aki, uun dë seekaseeka kaa e, fu di un tei dee fan mi bi fan ku unu. Nöo mi taki e baa, taa un fika namanama ku mi nöömö u di kaakiti u mi musu dë a unu. ⁴ Biga un sabi taa ee wan paumaun an dë namanama a di pau sinkii nöo an o sa pai. Nöo sö nöo a dë ku unu tu e. Ee wan fika namanama ku mi, nöo wa o pai dee fuuta dee un musu pai.

⁵ “Mi taki e, mi da di doloifi pau, nöo unu da dee maun u mi. Di sëmbë di i si ta fika namanama ku mi u di kaakiti u mi musu feni pasi wooko nëen, nöo a o dë kuma wan fuuta pau di ta pai njanjan te a hia. Biga söndö mi ja sa du na wan bumbuu soni möönsö.

⁶ “Ee wan sëmbë an fika namanama ku mi, nöo a dë leti kuma wan paumaun di an ta pali. Dee lö maun dë, de ta djafu de puu tuwë go a wan sè ala be de dë. Nöo te wan pisi nöo de ta pii de tuwë a faja tjuma.

⁷ “Ma ee un fika namanama ku mi fu di lei di mi ta lei unu aki ta feni pasi wooko a unu libi, nöo un sa hakisi hiniwan soni di un kë nöo woon feni ën e. ⁸ Nöo a di fasi dë mi Tata o feni gaan nëbai e, dee sëmbë, ee di libi fuunu ta pai hia fuuta dëen. Nöo sëmbë o si tu taa unu wë da bakama u mi tuutuu.

⁹ “Wë nöo mi taki da unu e, taa leti kumafa i si mi Tata lobi mi aki, nöo sö nöo miseei lobi unu tu e baa. Nöo be un ta fika a di kamian ka di lobi u mi sa dou a unu. ¹⁰ Nöo un sabi fa fuun sa du fuun fika sö nö? Un musu

ta piki mi buka a dee soni mi ta manda unu. Nöo ee un du sö, nöo woon ta si di lobi u mi nöömö, leti kumafa mi ta si di lobi u mi Tata, fu di mi ta piki en buka a dee soni a ta manda mi. Sö e.

¹¹ “Nöo di soni mbei mi ta fan dee soni aki ku unu, fu di mi kë u di wai mi abi a mi hati aki musu dë a unu hati tu. Nöo mi kë u di wai dë musu dë ku telu fu nöömö.

¹² “Nöo mi o manda unu a wan soni aki, dee sëmbë. Un musu ta lobi unu na unu e, leti kumafa i si mi ta lobi unu aki. ¹³ Biga na wan sëmbë sa lobi sëmbë ku sö wan gaan lobi kuma di sëmbë di o lasi en libi fëen mati hedi. Un si? ¹⁴ Nöo mi ku unu o dë mati, ee un ta du dee soni dee mi ta manda unu fuun ta du.

¹⁵ “Fa u dë aki ma ta kai unu futuboi möön e. Biga wan futuboi an ta sabi soni fëen masa wan bëtë. Ma mati mi ta kai unu. Biga hii dee soni dee mi jei a mi Tata tuu mi tei konda da unu finifini. ¹⁶ Nöo fa i si un ko dë mati u mi aki, na unu wë bi tei mi e, ma mi bi pii unu tei. Nöo mi buta unu fu di libi fuun musu pai hia fuuta di o tan fu nöömö. Nöo te a dë sö kaa, nöo hiniwan soni di un hakisi mi Tata a mi në, nöo a o da unu en.

Aki Masa Jesosi ta bai dee bakama fëen a di fa sëmbë

o du ku de.

¹⁷ “Nöo mi ta manda unu taa be un ta lobi unu na unu e, baa. ¹⁸ Biga fa dee sëmbë u goonliba sai dë, de an dë ku Gadu a wan së, nöo de an o lobi unu möönsö. De o buuse unu seei. Ma nöo an musu dë gaan soni da unu e, biga un musu mëni taa mi fosu de bi buuse kaa bifö unu. ¹⁹ Ee un bi dë ku de a wan së, nöo de bi o lobi unu seei kuma sëmbë u de. Ma wan dë sö, biga mi pii unu puu a de dendu tja ko buta a mi së, nöo hën mbei de an sa si unu a wojo seei.

²⁰⁻²¹ “Wan mëni fa mi bi fan ku unu möön nö, taa wan futuboi an hebi möön hën Masa. Wë nöo leti kumafa i si sëmbë ta sitaafu mi aki, nöo sö nöo de o ta sitaafu unu tu fu mi hedi. Nöo di soni mbei de o du sö, fu di de an sabi taa Masa Gadu hën manda mi ko a goonliba aki. Ma nöo kumafa i si so sëmbë dë a de dendu ta piki mi buka, nöo sö nöo de o ta piki unu buka tu e.

²² “Fa dee sëmbë dee an dë ku Gadu a wan së sai dë, ee ma bi ko a goonliba aki ko fan ku de, nöo an bi o dë taa de du hogi. Ma nöo fa u dë aki, de an sa fia. Biga mi fan ku de kaa, nöo hën de buuse mi seei. ²³ Nöo ee wan sëmbë buuse mi, nöo mi Tata seei a buuse tu e. ²⁴ Ee ma bi du gaan foombo soni a de dendu di na wan sëmbë u goonliba aki bi sa du, nöo an bi o dë hogi sö ee de an kë piki mi. Ma mi du de, de si, ma tökuseei de ta buuse mi ku mi Tata tuu. Fëen mbei di zöndu u de hebi sö.

²⁵ “Ma nöo fa i si di soni ta pasa aki sö, nöo a kai ku di soni di dë sikifisikifi a di Buku u Gadu, di de taa de ta tei ta tii libi u de naandë. Biga a taa:

De ta buuse mi seei, ma an dë taa soni wë mi du de e.

²⁶ “Ma nöo te mi o go a mi Tata, nöo mi o manda di Sëmbë mi bi taki dë da unu e, faa ko taanpu ku unu. Hën da di Akaa di ta mbei sëmbë ko sabi hii soni gbelingbelin leti fa a dë. A Gadu seei a o kumutu, nöo a o ta konda soni u mi. ²⁷ Nöo unu seei o ta konda soni u mi tu, biga a seti u di wooko hën mi ku unu bi dë kaa fu te kisi fa u dë aki.”

16

Aki Masa Jesosi ta fan soni möön u di Akaa fëen di

a o manda ko.

¹ Hën Masa Jesosi ta fan ku u dee bakama fëen eti, a taa: “Dee sëmbe o, mi ta konda dee soni aki da unu a fesi e, fu bakaten wan musu buuja te un disa u biibi a mi liba. ² Biga dee hedima o puu unu a dee keiki u de. A o ko dë sō taa kii seei de o ta kii unu, nōo de o ninga taa Gadu wë de ta heepi fa de ta du dë. ³ Ma di soni mbei de o du sō, fu di de an sabi mi Tata, nōo de an sabi ambë da mi tu. ⁴ Nōo mi ta konda dee soni aki da unu a fesi, fu te di juu dou de ko pasa nōo an o bigi da unu poi. Biga woon toona mēni taa sō mi bi taki da unu kaa.

“Nōo ma bi ta konda dee soni aki da unu fu di mi bi dë ku unu eti. ⁵ Ma awaa mi o toona go a di Sëmbë di manda mi ko aki baka. Ma nōo na wan fuunu ta hakisi mi möönsō ee naasë mi nango. ⁶ Ma fu di mi ta fan dee soni aki ku unu, nōo mi si taa hati fuunu dë fukafuka te na soni.

⁷ “Ma mi taki da unu gbelin, dee sëmbe, taa a dë wan gaan heepi da unu fa i si mi nango aki. Biga ee ma go, nōo di Akaa u Gadu di mi o manda u ko taanpu ku unu, nōo an o sa ko e. Ma te mi go kaa, nōo mi o mandëen da unu. ⁸ Nōo te a ko, nōo a o ta lei dee goonliba sëmbe aki taa de an saandi da hogilibi e, de an saandi da letilibi, de an sabi u wegí soni kuutu tu.

⁹ “Nōo di soni mbei mi taa de an saandi da hogilibi, biga de an kē biibi mi möönsō. ¹⁰ Nōo di soni mbei mi taa de an saandi da letilibi, biga mi libi leti tee mi sa toona go a mi Tata ka dee libisëmbe u goonliba aki an sa si mi möön seei. Sō mi libi leti tjika, ma de an si ën möönsō. ¹¹ Nōo di soni mbei mi taa de an sabi u wegí soni. Wë biga Gadu kuutu di hedima u de te a buta dëen taa a o feni sitaafu u nōömō, ma tōku de ta waka nëen baka eti.”

¹² “Wë mi abi hia soni möön u konda da unu e, dee sëmbe, ma wan o sa fusutan de eti. ¹³ Ma te di Akaa ko, di ta lei soni leti kumafa a dë, a Gadu wojo, nōo a o mbei i ko sabi hii soni kumafa a dë. Biga fa a o ko naandë, an o tei soni fëen seei konda, ma dee soni dee a jei a mi ku mi Tata, nōo de a o ta taki. Nōo a o fan ku unu a dee soni liba dee dë u ko eti.

¹⁴ “Fa a o ko dë, nōo a o mbei un si di hei ku di nēbai di mi abi e. Biga a o ta tei dee soni u mi ta konda da unu finifini fuun sabi de. ¹⁵ Nōo hii soni di mi Tata abi dë u mi kaa, hën mbei mi taa di Akaa o tei a dee soni u mi faa lei unu.”

¹⁶ Hën Masa Jesosi toona taki da u möön taa: “Abiti möön wan o si mi möön baa, ma nōo te wan pisi woon toona si mi baka.”

¹⁷⁻¹⁸ Nōo hën di u jei a taki sō, hën u bia ta hakisi u na u makandi taa: “Womi, andi da di soni di a ta fan naandë taa abiti möön wa o si ën möön, ma te wan pisi nōo woo toona si ën baka? Andi a ta fan dë taa a nango nëen Tata? Andi seei a kē taki di a taa ‘Abiti möön’? Wa saandi a ta taki e.”

¹⁹ Nōo hën Masa Jesosi si taa u kē hakisi ën soni fëen, hën a taa: “Fa un ta fan ku unu seei sapisapi naandë, fu di mi taki taa abiti möön wan o si mi möön, nōo te wan pisi woon toona si mi baka, hën ta toobi unu sō nō? ²⁰ Wë un haika e. Fu tuutuu mi taki da unu gbelin taa dee sëmbe dee an dë ku mi a wan së, de o ta wai seei, ma unu, woon dë ku gaan fuka ta kē ta kusumi te na soni. Ma nōo wan fëëë e. Di fuka i si woon ta fuka naandë o bia ko wan gaan wai seei da unu.

²¹ “Wan sabi fa a dë te wan mujëë dë ku bëë nō? Te di juu fëen kisi faa pali, nōo di bëë ta njan mën seei, ma te a pai kaa nōo an ta mēni di fuka naandë möön. Wai nōo a ta wai fu di a pai wan mii.

²² “Nöö sö nöö a o dë ku unu tu e baa. Fa i si un sai naandë, nöö un dë ku gaan fuka seei a unu hati fu di mi taa mi nango. Ma mi o toona si unu baka e, nöö di juu dë woon bia ta wai seei. Nöö na wan sëmbe o sa puu di wai dë a unu hati möön. ²³ Nöö di juu naandë, nöö wan o ta hakisi dee lö hakisi dë möön tu.

“Nöö mi taki e baa, taa hiniwan soni di woon begi mi Tata a mi në, nöö woon feni ën e. ²⁴ Te kisi kumafa u dë aki, wan hakisi na wan soni a mi në eti. Ma nöö fuun seti hakisi awaa nöö woon feni, nöö di wai fuunu o ko dë telutelu awaa.

²⁵ “Dee sëmbe o, fa mi ta fan ku unu aki, nöö mi ta fan ku unu a nongö fasi nöö. Ma nöö wan juu o ko di ma o ta konda soni da unu a sö wan fasi möön. Ma mi o ta fan ku unu limbolimbo seei awaa ta lei unu soni u mi Tata. ²⁶ Nöö di juu dë, nöö unu seei o ta begi ën soni awaa a mi në. An o dë u mi nöö musu ta begi ën da unu möön. ²⁷ Biga mi Tata lobi unu, fu di un lobi mi nöö un ta biibi taa nëen mi kumutu ko aki. ²⁸ Nöö sö a dë tuu e. Biga a mi Tata mi kumutu ko a goonliba aki, nöö awaa mi o toona go nëen baka.”

²⁹ Nöö di a fan sö, nöö hën u taa: “Aaa, u si taa i ta fan ku u limbolimbo awaa tuu. Ja ta fan ku u a nongö fasi möön. ³⁰ Nöö u ko si tu taa an dë fanöudu fu wan sëmbe musu hakisi i soni biga i sabi hii soni kaa. Hën mbei u ta biibi taa a Gadu i kumutu ko.”

³¹ Hën a piki u taa: “Awa, un ta biibi tuu. ³² Ma nöö un haika e. Wan juu o ko nöö a ta ko seei zaaa kaa, di unu tuu seei o paaja disa mi wanwan tö. Hiniwan fuunu o go fëen nëen wosu. Ma nöö ma ta dë mi wanwan möönsö e, biga mi Tata ta dë ku mi nöömö.

³³ “Sö wë e, dee sëmbe. Mi tei dee soni aki konda da unu baa, fuun sa abi kötöhati fu di un nama ku mi. Biga a di goonliba aki fuka ku sitaafu dë nëen. Ma wan lasi hati e, biga mi wini hii soni a di goonliba aki kaa.”

17

Aki Masa Jesosi ta begi.

¹ Nöö di Masa Jesosi fan sö ku u te a kaba kaa, nöö hën a hopo wojo luku liba. Hën a taa: “Wë Taata o, ja si di juu dou. Nöö mi begi i taa a di soni di o pasa aki, nöö fii mbei dee sëmbe u goonliba aki ko si di waiti di dë a di Mii fii aki e, nöö di waiti di i seei abi o ko a döo tu. ² Wë biga i da mi taki a hii sëmbe liba kaa, fu mi sa da dee sëmbe dee i da mi di libi u teego. ³ Nöö andi da di libi u teego? Hën da u de ko sabi i, di wan kodo tuutuu Gadu u mundu ku mi, Jesosi Keesitu, di i manda ko a goonliba aki.

⁴ “Nöö fa i manda mi ko aki, nöö mi mbei libisëmbe si di hei ku di waiti di i abi o. Biga di wooko di i da mi u mi du nöö mi kabëen. ⁵ Wë nöö di i si a dë sö kaa, nöö be mi toona ko a i e, Taata, u mi sa toona feni di hei ku di waiti baka di mi ku i bi abi makandi ufö di goonliba aki mbei.

⁶ “Wë nöö luku dee sëmbe aki dee i tei a dee oto sëmbe u goonliba dendu da mi. Mi mbei de ko sabi fa i dë e. De bi dë fii kaa, nöö hën i tei de hën i da mi de. Nöö de an disa dee wöutu fii e, Taata. De piki de hoi seei. ⁷ Nöö hën mbei de ko sabi gbelin taa hii dee soni dee i da mi, nöö a i de tuu kumutu. ⁸ Biga mi konda dee wöutu fii da de, nöö de tei de. Nöö hën wë de ko sabi gbelingbelin taa aai, a i mi kumutu. De biibi seei taa i manda mi ko aki.

⁹ “Nöö fa mi ta begi i aki, Taata, nöö mi ta begi da dee sëmbe dee i da mi aki. Ma ta begi da dee oto sëmbe u goonliba dee an dë ku u a wan sé e. Nönö. Biga dee i si aki, nöö de wë da fii. ¹⁰ Biga hii dee soni mi abi, nöö de dë fii, nöö hii soni i abi nöö de dë fu mi. Nöö fa i si dee disa dë aki, nöö de o

ta mbei oto sēmbē si di waiti di mi abi, hēn wē mbei mi ta begi da de sō.
 11 Biga ma o dē a goonliba aki mōön. Mi ta ko a i kaa, ma de o dē aki eti. Taata, fa i si i dē fii limbolimbo sōndō fōutu dē, nōö i tjubi dee sēmbē dee i da mi aki ku di kaakiti u di nē fii o, be de dē di wan makandi leti kumafa mi ku i dē di wan aki.

12 “Hii di ten mi bi dē ku dee sēmbē aki, nōö mi bi ta tjubi de ku di kaakiti fii nē. Mi bi ta luku de seei fu de an kumutu a di pasi. Fēēn mbei na wan u de lasi, boiti di hogi wan di i si fasi fēēn tjēēn go kaba a sōsō naandē, u di soni di Buku fii taki musu ko tuu.

13 “Ma nōö awaa mi ta ko a i, Taata. Nōö mi ta fan dee soni aki fu di mi dē a goonliba eti. Biga mi kē u dee sēmbē aki musu abi di wai di mi abi aki tuu ku telu a de hati. 14 Hii di juu ten mi dē ku de aki, nōö mi bi ta da de dee wōutu fii, hēn mbei dee oto sēmbē u di goonliba aki ta buuse de sō. Biga de an dē ku de a wan sē a dee hogi de ta du, leti kumafa i si miseei an dē ku de a wan sē tu.

15 “Ma nōö ma ta begi fii puu de a goonliba e. Nōnō. Ma mi kē fii tjubi de be di didibi an musu wini de. 16 Biga na sēmbē u di goonliba aki de dē mōön e, leti kumafa mi seei an dē sēmbē u di goonliba aki tu. 17 Nōö mi begi i, Taata, fii lei de di Wōutu fii, be de si soni gbelingbelin kumafa a dē tuutuu, nōö de o ko dē apaiti da i sōndō fōutu. Biga di Wōutu fii hēn da di Tuu.

18 “Nōö leti kumafa i si i manda mi ko a goonliba aki, nōö sō nōö mi ta manda dee sēmbē aki go a goonliba tu, fu de ta lei sēmbē soni fii. 19 Nōö fu de hedi mi ta buta miseei ku telu a i maun fu de si, nōö deseei o buta deseei ku telu a i maun tu sōndō ganjan.

20 “Ma nōö na dee sēmbē aki nōö mi ta begi da e, Taata. Ma mi ta begi da dee sēmbē tu dee o jei di buka a de nōö de bia ko biibi. 21 Taata o, mi begi i gaantangi, be de tuu ko dē wan makandi e, leti kumafa mi ku i dē wan aki. Sō u ku de tuu musu dē wan makandi. Biga ee a dē sō kaa, nōö dee oto sēmbē u goonliba o ko sabi awaa taa aai, i manda mi ko aki tuu.

22 “Fa mi ku i dē aki, i bi da mi sō wan hei taa mi ku i sa dē di wan. Nōö mi ta toona da dee i si aki di wan seei hei dē tu, fu de dē di wan makandi. 23 Nōö mi o dē a de dendu, nōö joo dē a mi dendu, nōö sō u tuu o dē di wan makandi. Nōö te a ko sō kaa, nōö dee oto sēmbē u goonliba o ko sabi gbelingbelin taa i manda mi ko aki. Nōö de o ko si tu taa i lobi dee sēmbē fii naandē leti kumafa i lobi mi aki.

24 “Nōö Taata, fa mi ta begi i aki, nōö mi kē dee sēmbē i buta a mi maun aki musu ko dē ku mi ka mi dē e, be de sa si di waiti ku di hei di i da mi. Biga i bi lobi mi bifō i mbei di goonliba seei.

25 “Taata, fa i ta du soni ku leti tjika naandē, nōö dee oto sēmbē u di goonliba aki an sabi i e. Ma nōö mi sabi i. Nōö dee sēmbē i da mi aki nōö deseei ko sabi taa i manda mi ko aki. 26 Fa mi ku de bi dē aki, mi mbei de ko sabi i gbelin kumafa i dē, nōö mi o ta mbei de ko sabi i mōönmōön eti. Biga te de sabi i kumafa i dē kaa, nōö de o ta lobi deseei ku di wan seei lobi di i si i ta lobi mi aki. Nōö miseei o dē a de dendu tu ta tii de.”

Sō Masa Jesosi fan ku ēn Tata tefa a kaba.

18

Aki de kisi Masa Jesosi.

Mat. 26:47-56; Maik. 14:43-50; Luk. 22:47-53

¹ Nöo hën di Masa Jesosi begi sö te a kaba, hën u ku ën kumutu dë, hën u pasa di kiiki de kai Gidilon go a di oto së tela. Nöo ala wan djai dë ku wanlö hia pau, nöo hën u go a di djai dë dendu.

² Ma nöo Judasi, di sëmbë di o sei Masa Jesosi, nöo a bi sabi di kamian naandë bunu kaa, biga u ku Masa Jesosi bi lobi u ko makandi naandë.

³ Nöo hën u sai dë te wan pisi, hën u si Judasi ta ko ku wanlö hia sodati, ku wanlö siköutu dee ta wakiti a di Wosu u Gadu a Jelusalen dë. Nöo fa de ta ko dë, nöo dee Gaan Begima ku dee Faliseima, de wë manda de nöo de ta ko ku feti soni a maun, so sëmbë ta tja falambo, so sëmbë dë ku lampu, biga a bi dë ndeti.

⁴ Ma nöo Masa Jesosi bi sabi hii dee soni dee o pasa ku ën kaa, nöo hën a waka go miti ku de. Hën a hakisi de taa: “Ambë un ta suku sö?”

⁵ Hën de taa: “Jesosi u di köndë de kai Nazalëti.”

Hën a piki de taa: “Wë mi disi kaa.” (Nöo fa dee sëmbë ta fan dë, nöo Judasi di könkuma bi dë leti dë.)

⁶ Nöo di Jesosi piki de sö, nöo hën de tuu hai baka naki de na de tuwë a goon.

⁷ Hën a toona hakisi de möön taa: “Ambë da di sëmbë un ta suku?”

Hën de taa: “Jesosi u Nazalëti.”

⁸ Hën a piki de taa: “Wë mi bi piki unu kaa taa miseei disi wante. Nöo ee mi un ta suku, nöo un disa dee oto sëmbë aki be de go u de.”

⁹ Nöo da sö di wöutu ko leti kumafa a bi taki taa: Dee i bi da mi, na wan u de mi lasi möönsö.

¹⁰ Nöo wan u dee sëmbë ko dë de kai Malikusi. A dë wan futuboi u di Kaba Hei Begima. Nöo fa i si u mbei dë, nöo hën Petuisi hai di sëufangi fëen valau puu nën dosu, hën a koti wan së jesi u di sëmbë dë belim puu tuwë a goon dë.

¹¹ Hën Masa Jesosi bai ën taa: “Nönö womi. Tuusi di ufangi fii nën dosu baka. Di sondi di mi Tata da mi u mi bebe aki, ma musu bebëen tuu ku telu nö?”

Aki de tja Masa Jesosi go a

di Gaan Begima.

Mat. 26:57-58; Maik. 14:53-54; Luk. 22:54

¹² Nöo di juu dë, hën dee hia sodati ku di hedima u de ku dee siköutu u dee Dju hedima, hën de kisi Masa Jesosi awaa. Hën de tai ën maun te de kaba. ¹³ Hën de tjëen go a di wosu u wan tata de kai Ananasi. Nöo di Ananasi dë, hën bi dë di Kaba Hei Begima a fesi ufö Kajafasi, nöo Kajafasi tööu ku wan mujëe mii fëen. ¹⁴ (Nöo Kajafasi hën wë bi da di sëmbë di bi da dee hedima u Dju lai a di kuutu taa, ka u hii di nasiön tuu kaba a söso nöo a möön bunu wan kodo sëmbë nöo dëdë.)

Aki Petuisi fia taa an sabi

Masa Jesosi.

Mat. 26:59-75; Maik. 14:55-72; Luk. 22:55-71

¹⁵ Nöo fa de kisi Masa Jesosi tja go naandë, nöo Simon Petuisi ku wan oto bakama bi dë tee a baka ala ta waka ta ko. Nöo di bakama naandë, di Kaba Hei Begima bi sabi ën kaa, fëen mbei de dëen pasi faa go ku Masa Jesosi a di djai dendu. Ma Petuisi hën a fika a döo naandë. ¹⁶ Nöo hën wë di oto bakama dë toona go fan ku di mujëe mii ta watji a di dööbuka, nöo hën a mbei Petuisi pasa ko a di djai dendu tu.

¹⁷ Nöo hën di mujëe mii hakisi Petuisi taa: “Womi, na i da wan u dee bakama u di sëmbë de tja ko aki nö?”

Hën Petuisi piki taa: “Nönö, na mi e.”

¹⁸ Nöo fa de dë a di djai dendu a di ndeti dë, nöo kamian bi kötö, hën de mbei wan faja buta dë ta këndë. Dee wookoma ku dee siköutu tuu sai naandë, hën Petuisi seei go ta këndë faja ku de tu.

¹⁹ Nöo di juu naandë, de bi tja Masa Jesosi go a di awoo Kaba Hei Begima de kai Ananasi kaa. Nöo hën Ananasi ta hakisi ën peipei soni fuu dee bakama fëen, ku di lei a abi ta lei sëmbë a di köndë.

²⁰ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë fa i ta hakisi mi dee soni aki, wë hibiwan juu mi bi ta lei sëmbë a lanti wajaa. Biga mi bi nango a hii dee keikiwosu te dou ku di Wosu u Masa Gadu tuu, ka hii dee Dju sëmbë ta ko makandi. Nöo na tjubitjubi mi bi ta du ën. ²¹ Wë nöo na mi i musu hakisi. Hakisi dee sëmbë dee bi ta haika dee fan u mi naandë, biga misikuma de musu sabi andi da dee soni mi bi ta lei de.”

²² Nöo fa a fan dë, hën wan u dee wakitima di bi dë zuntu ku ën dë, hën a dëen wan baaimaun a bandjajesi dë kpaa taa: “Sö joo piki di Kaba Hei Begima nö?”

²³ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Womi, ee mi taki wan hogi soni, nöo lei mi di hogi mi taki. Ma ee mi fan leti, nöo andi mbei i naki mi u du?”

²⁴ Nöo fa a fan naandë, nöo hën de disa di taki, hën Ananasi mandëen taitai maun go a Kajafasi awaa.

²⁵ Nöo di juu dë, Simon Petuisi dë fëen taanputaanpu naandë ta këndë di faja eti. Te wan pisi hën de bia ko ta hakisi ën möön taa: “Wë womi, na i da wan u dee bakama u di sëmbë naandë nö?” Hën a fia taa: “Nönö, nönö, na mi e!”

²⁶ Nöo wan futuboi u di Kaba Hei Begima sai dë. A dë famii u Malikusi di Petuisi bi koti ën jesi, nöo hën a hakisi ën taa: “Tan. Wë womi o, na i ku ën mi bi si a di djai ala ö?”

²⁷ Nöo hën Petuisi toona fia möön taanga taa: “Nönö hön, na mi da di sëmbë di i bi si dë e!”

Nöo hën wantewante dë hën ganian bai kanda.

Aki de tja Masa Jesosi go

a Gaama Pilati.

Mat. 26:59-66, 27:1-2, 11-14; Maik. 14:55-66, 15:1-5; Luk. 22:66-23:5

²⁸ Nöo hën baka u di dë, hën de kumutu a Kajafasi. Hën de tja Masa Jesosi go a di kuutuwsosu u dee Loomë sëmbë dee ta tii di köndë. Naandë wan Gaama de kai Pilati ta dë, di dee Loomë lanti buta ta tii di köndë. Nöo di juu dë a bi dë mamate biten. Nöo abiti möön di Pasika o kai, nöo fëen mbei dee hedima u Dju an sa go a di kuutuwsosu, biga an dë wosu u dee Dju. Nöo de an kë poi di tjina taa de go a wan wosu na u Dju sëmbë, biga de kë hoi deseei limbolimbo u de sa njan di daka. ²⁹ Fëen mbei Gaama Pilati musu ko a de a döö.

Nöo di a ko dou, hën a hakisi de taa: “Wë un hogi di sëmbë aki du mbei un tjëen ko a mi aki?”

³⁰ Nöo hën de piki ën taa: “Hön, nönö. Wë di soni dë an dë u hakisi. Wë biga ee an bi dë wan sëmbë di ta du hogi, nöo wa bi o tjëen ko da i aki.”

³¹ Nöo hën di Gaama taa: “Sö nö? Wë nöo di a dë sö kaa, nöo be unu seei tei ën tja go kuutu ku dee wëti fuunu.”

Nöo hën de piki ën taa: “Wë nönö, wa sa kuutu ën e, biga un dee Loomë lanti an ta da u pasi u kii sëmbë!”

³² Nöo di soni mbei a musu pasa sö. Biga Masa Jesosi bi pindja de kaa taa de an o kii en kumafa dee Dju sëmbë ta kii sëmbë, hën mbei de bi musu tjëen go da di Loomë Gaama fu hën musu mandëen go kii.

³³ Nöo hën Pilati toona go a di kuutuwasu, hën a kai Masa Jesosi ko nëen. Hën a hakisi en taa: “Wë nöo i da di könu u dee Dju sëmbë tuu nö, kumafa de ta taki taa i taki.”

³⁴ Hën a piki en taa: “Wë fa i ta hakisi mi aki, na un fasi i ta mëni en? A di fasi i seei ta mëni u könu, naa a di fasi dee Dju ta mëni en?”

³⁵ Hën Gaama taa: “Hön, ambë? Mi da Dju nö? Unfa mi sa mëni en a Dju fasi? Na dee sëmbë fii seei ku dee Gaan Begima fii tja i ko a mi aki nö? Nöo hën mi ko hakisi i andi da di soni di i du mbei de tja i ko aki?”

³⁶ Hën a piki en taa: “Wë de taa mi ta mbei miseei könu.” Wë ma di Könu Tii u mi an dë wan tii kuma di u dee sëmbë u di goonliba aki e. Biga ee a bi dë sö, nöo dee futuboi u mi bi o hopo heepi mi feti fu dee Dju hedima an bi musu kisi mi tja ko aki. Ma nöo di tii u mi, na a di goonliba aki a kumu e.”

³⁷ Nöo hën Gaama piki en taa: “Söö. Wë nöo hën da i ta piki taa i dë könu.”

Hën Masa Jesosi taa: “Awa, mi da wan könu tuu. I a’ leti a di dë. Ma boiti di dë, di soni mbei de pai mi ko a di goonliba aki, fu mi sa lei sëmbë andi da tuu ku andi da ganjan. Nöo hibiwan sëmbë di kë jei tuutuu soni, nöo a o haika andi mi ta fan.”

³⁸ Nöo hën di gaama taa: “Ambë tjika u sabi andi da di tuu?”

Nöo fa de fan naandë, nöo hën Gaama Pilati toona go a döo a dee hedima u Dju ala, hën a taa: “Wë mi suku föutu a di womi te mi wei. Ma feni soni nëen möönsö u mi musu kuutu en. ³⁹ Ma nöo un sabi nö? Un bi guwenti fu te Pasika kai, nöo mi lusu wan sëmbë di dë a dunguwosu da unu. Nöo unfa fëen un mëni? Un kë mi lusu di könu fuunu aki da unu nö?”

⁴⁰ Nöo fa a fan dë, nöo hën de tuu kai olo taa: “Ambëe? Nëen i musu lusu e! Balabasi, hën fii lusu!”

Nöo di Balabasi dë, a bi dë a dunguwosu fu di a bi dë wan sëmbë ta tja toobi ko a di köndë.

19

Aki de manda Masa Jesosi go kii.

Mat. 27:15-31; Maik. 15:6-20; Luk. 23:13-25

¹ Nöo hën Gaama Pilati manda sëmbë, de wipi Masa Jesosi wan hogi wipi. ² Nöo baka u di dë, hën dee sodati tei wan tatai ku maka kuma agbago maka djangadjanga hën de lolu en mbei kuma könu kaapusa te de kaba, hën de tuusi en a Masa Jesosi hedi. Nöo hën de tei wan baau djakiti langa wan kumafa könu ta bisi, hën de bisi en dëen te de kaba. ³ Nöo hën de nango nëen ta mbei en fa taa: “Odi o, könu u dee Dju, odi o!” Hën de ta naki en nëen bandjajesi ku en fesi tuu.

⁴ Nöo hën di gaama toona go a döo a dee hedima u Dju, hën a taa: “Wë un haika, mi o toona tja di sëmbë ko da unu e. Biga mi, ma feni na wan föutu nëen möönsö fu mi sa dëen sitaafu.”

⁵ Nöo fa a fan dë, nöo hën a mbei de tja Masa Jesosi ko a döo da de. A dë ku di langa djakiti nëen sinkii, ku di maka kaapusa nëen hedi.

Hën di gaama taki da de taa: “Un luku di womi. Hën wë disii e.”

⁶ Ma nöo di dee Gaan Begima ku dee siköutu u de si en, hën de bai kai wan gaan wolo taa: “Un kii en oo! Un pekëen a lakpa pau kii! Un pekëen

a lakpa pau kii!” .Biga a sò wan fasi dee Loomë sèmbë bi guwenti u kii dee sèmbë ta du hogi a di köndë a di ten dë.„

Nöo hën di gaama piki taa: “Mi? Na mi e! Ee a lakpa pau un kë kii ën, nöö be unu seei tjëen go hëngi kii, biga ma feni föutu nëen möönsö.”

⁷ Hën dee Dju bai piki taa: “Ja feni föutu nëen nö? Wë haika, u abi wan wëti nöö di wëti taa ee wan sèmbë ta mbei hënseei Gadu nöö a musu dëdë. Wë nöö di womi aki taa hën da Miii u Gadu, nöö hën mbei a musu dëdë e!”

⁸ Wë nöö di di gaama jei de fan sò, nöö a ko möön fëëë seei. ⁹ Hën a toona go a di kuutuwaso dendu, hën ku Masa Jesosi, hën a hakisi ën taa: “Wë, ambë seei da i? Naasë i kumutu ko aki?” Ma Masa Jesosi an piki ën na wan soni.

¹⁰ Hën Gaama taa: “Ja kë piki mi nö? Ja sabi di makiti di mi abi aki nö, taa mi sa lusu i be i go, ee nasö mi sa mbei de peka i a lakpa pau kii?”

¹¹ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Wë nöönö, ja sa abi sò wan makiti a mi liba, ee na Gadu hën da i ën. Fëen mbei di sèmbë di i si tja mi ko da i aki, hën du di möön gaan hogi.”

¹² Wë nöö di di gaama jei a fan sò, nöö hën a ta suku wan baaku nöömö faa sa lusu ën. Ma nöö dee hedima u Dju an dë nëen. De ta bai wolo seei taa: “Kaba! Ee i lusu di sèmbë aki go, nöö i ku di Gaan Könu a Loomë o ko a wan gaan toobi e. Biga ee wan sèmbë ta mbei hënseei könu nöö hën ku di Gaan Könu dë gaan felantima!”

¹³ Wë nöö di Gaama Pilati jei fa de fan dë, hën a mbei de toona tja Masa Jesosi ko a di djai möön. Hën a go sindo a di kuutubangi fëen awaa faa koti di taki. Nöö di kuutubangi dë a wan hei sitonu liba. Mbei de mbei di kamian dë, nöö a di Dju tòngö de kai ën Gabata. ¹⁴ Nöö di ten di soni aki ta pasa, nöö a bi dë kuma nëigi juu mamate sò. Nöö de ta seeka seei u de njan di Pasika daka di o kai dë.

Nöö hën di gaama taki da dee hedima u Dju taa: “Wë un luku di könu fuunu aki e!”

¹⁵ Ma nöö de an sa jei di soni dë. Hën de bai taa: “Un tjëen puu dë. Un tjëen puu dë. Un pekëen a lakpa pau kii!”

Hën a taa: “Di könu fuunu, hën u musu peka a lakpa pau kii nö?”

Hën dee Gaan Begima bai piki taa: “Wa a’ oto könu a u liba möönsö e, möön leki di Gaan Könu a Loomë!” ¹⁶ Nöö di Gaama Pilati jei de taki sò, nöö hën a da de Masa Jesosi awaa fu de tja go peka kii.

Aki de peka Masa Jesosi

a di lakpa pau.

Mat. 27:32-44; Maik. 15:21-32; Luk. 23:26-43

Nöö hën dëë sodati tei ën, hën de ku ën ta waka nango. ¹⁷ Nöö fa de nango dë, hënseei ta tja di lakpa pau fëen ku taanga nango ka de o pekëen kii. Nöö hën de nango te de go dou a di kamian de kai Hedibonu. A Dju tòngö de kai ën Golugata. ¹⁸ Nöö naandë sò de go pekëen a di lakpa pau te de kaba. Nöö de peka tu oto sèmbë a lakpa pau di daka dë tu. Hën de hopo de taanpu a pë nöö Masa Jesosi dë a de mindi.

¹⁹⁻²⁰ Ma nöö di gaama bi mbei de sikifi wan soni peka a di lakpa pau u Masa Jesosi, nöö de sikifi ën a dii pei tòngö: a dë a di Alamaiki tòngö di u dee Dju sèmbë ta fan, a dë a Latein, a dë a Giiki, a taa: JESOSI FU NAZALËTI, DI KÖNU U DEE DJU SËMBË, HËN DISI. Nöö di kamian ka de peka Masa Jesosi a di lakpa pau naandë, a dë zuntu ku Jelusalen, nöö

sömëni u dee Dju sëmbë ta waka ta pasa dë, nöö de ta lesi di sikifi di dë a di lakpa pau.

²¹ Nöö hën dee Gaan Begima go ta mbei toobi ku Gaama Pilati taa: “Ja bi musu sikifi ën sô taa hën da di kõnu fuu dee Dju sëmbë e. Ma i bi musu sikifi taa, hën bi ta mbei taa a dë kõnu fuu.”

²² Nöö hën di Gaama bai de taa: “Un disa mi e! Di soni mi sikifi naandë, a fika sô.”

²³ Wë nöö di dee sodati peka Masa Jesosi te de kaba kaa, hën de tei dee bisi fëen hën de paati de a fô pei, hiniwan sodati ku fëen. Ma nöö di gaan djapona fëen di de bi mbei ku telu söndö miti, hën nöö fika. ²⁴ Hën de taa: “Wan boo tënë di djapona aki e, ma un boo tuwë lötu luku ee undi fuu o feni ën.”

Nöö sô wë i si taa a kai ku di soni di bi sikifi a Gadu Buku taa
Dee bisi u mi de paati da de na de;

de tuwë lötu da di koosu u mi.

Nöö leti sô dee sodati du e.

²⁵ Nöö fa Masa Jesosi dë a di lakpa pau dë, nöö hën mama ku ën mama sisa dë taanputaanpu naandë, ku wan mujëe de kai Malia di da di mujëe u Kelopasi, ku Malia fu Magidala. Sô de tuu sai dë makandi. ²⁶ Nöö hën Masa Jesosi bia luku, hën a si hën mama dë ku di bakama fëen di dë gaan mati fëen. Hën a taki dëen mama taa: “Mujëe o, luku di womi i si dë. Hën wë da miii fii e.”

²⁷ Hën a fan ku di bakama tu taa: “Womi, luku i mama dë.”

Nöö kumutu a di ten dë, hën di bakama naandë tei Masa Jesosi mama buta nëen wosu ta sölugu.

Aki Masa Jesosi dëdë.

Mat. 27:45-56; Maik. 15:33-41; Luk. 23:44-49

²⁸ Ma nöö Masa Jesosi sabi taa hii dee soni hën Tata bi buta dëen faa du nöö de tuu pasa kaa, boiti wan oto soni nöö di bi sikifi a di Buku u Gadu. Hën a taa: “Dëewata kisi mi.”

²⁹ Nöö wan gandjigandji win kuma asin bi dë a wan paniki dendu dë, hën de tei sipõnsu tuusi nëen. Hën de tei wan maun u di piki pau de kai hisopu hën de tuusi di sipõnsu nëen hën de tëndëen buta nëen buka. ³⁰ Nöö di a tjupëen te a kaba hën a bai taa: “A kaba!” Hën a saka hedi hën a manda di akaa fëen go. Böö fëen koti.

³¹ Nöö di juu dë, dee Dju bi ta seeka seei u de njan di daka, biga fa a o kai dë, a dë wan gaan apaiti saba. Nöö hën mbei de go begi Gaama Pilati faa mbei sëmbë go booko dee sëmbë dee dë a dee lakpa pau tuu futu, be de dëdë möön hesi fu de sa puu de. Biga de an kë di sinkii u de musu fika hëngihëngi naandë kisi di saba.

³² Nöö hën dee sodati go booko di fosu sëmbë futu te de kaba. Hën de go booko di u tu. ³³ Ma nöö di de dou a Masa Jesosi fu de booko ën futu, hën de ko si taa a dëdë kaa. Nöö hën de an booko ën futu möön. ³⁴ Ma wan u dee sodati tei wan lanza hën a suti ën nëen bandja, nöö hën gadjabia ku wata ta kule ta kumutu nëen bandja dë tjölölölö ta kai a goon.

³⁵ Nöö di sëmbë i si ta taki dee soni aki, hën seepi si de ku wojo e. Nöö fa a ta fan aki, na soni a ta mindi e. Tuutuu soni seei a ta taki, fu te i jei nöö i musu bia ko biibi a Masa Jesosi tu. ³⁶ Biga hii dee soni i si pasa aki, de pasa sô fu dee soni dee dë a di Buku u Gadu tuu musu ko tuu. Biga di Buku bi taa:

Na wan kodo bonu fëen o booko möönsö.

³⁷ Ufö a taki a wan oto kamian taa:

De o ko si di sɛmbɛ sabi di de bi suti di suti naandɛ.

Aki de bei Masa Jesosi.

Mat. 27:57-61; Maik. 15:42-47; Luk. 23:50-56

³⁸ Nöo di juu dɛ, i bi abi wan womi de kai Josɛfu u di köndɛ de kai Alimatea. Nöo a bi dɛ wan bakama u Masa Jesosi tu, ma a tjubitjubi fasi fu di a bi fɛɛɛ dee hedima u Dju.

Nöo di Josɛfu aki go a Gaama Pilati go hakisi ɛn pasi faa sa go tei di dɛdɛ sinkii u Masa Jesosi tja go bei. Hɛn di Gaama dɛɛn pasi. ³⁹ Nöo hɛn ku di womi de kai Nikodemusi di bi ko a Masa Jesosi a wan ndeti, hɛn de ko tei ɛn. Nöo fa Nikodemusi ko dɛ, a tja sumɛɛ suti sondi te a hila mökisi mökisi faa seeka di dɛdɛ sinkii u Masa Jesosi. Dee soni dee a tja ko naandɛ, de sa hia kuma wan feifiteni kilo sɔ, sɔ de hia tjika.

⁴⁰ Nöo hɛn wɛ de tu sɛmbɛ dɛ lolu di dɛdɛ sinkii u Masa Jesosi ku wanlö weti koosu pisi mökisi ku dee sumɛɛ suti soni dɛ te de kaba, kumafa dee Dju sɛmbɛ guwenti fu seeka wan dɛdɛ bei.

⁴¹ Wɛ nöo zuntu ku ka de bi peka Masa Jesosi kii naandɛ, wan djai bi dɛ ku wan sitonu kununu ka de bi seeka wan gaan baaku u de ta bei sɛmbɛ. Ma de an bei sɛmbɛ nɛɛn wan daka eti. ⁴² Nöo fa di gaan daka o kai dɛ, nöo dee sɛmbɛ ta biinga seei. Nöo fu di di geebi bi dɛ zuntu naandɛ kaa, hɛn de tei Masa Jesosi sinkii tja go bei a di baaku dɛ te de kaba. Nöo hɛn de go u de.

20

Aki Masa Jesosi weki baka.

Mat. 28:1-8; Maik. 16:1-8; Luk. 24:1-12

¹ Söo. Wɛ nöo a di fosu daka u di wiki di hopo dɛ, hɛn da sonde, mamate biten, kamian an limbo eti, nöo hɛn Malia u Magidala hopo go a di geebi ka de bi bei Masa Jesosi. Nöo fa i si de bei Masa Jesosi naandɛ, nöo de bi logoda wan gaan gindi sitonu tapa di baaku buka. Ma nöo di Malia go dou, nöo hɛn a si taa di sitonu an dɛ a di baaku buka möön.

² Nöo hɛn a kule toona go konda da Simon Petuisi ku di oto bakama u Masa Jesosi di hɛn ku ɛn dɛ gaan mati taa: “Dee sɛmbɛ, u go a di geebi di mamate aki e, ma nöo wa si Masa naandɛ. De puu ɛn dɛ tja go, nöo wa sa naasɛ de tjɛɛn go buta.”

³ Nöo hɛn di de tu bakama naandɛ jei sɔ, hɛn de hopo tei pasi ta kule nango a di geebi u de go luku. ⁴ Nöo fa de ta kule dɛ, hɛn di oto bakama kule go pasa Petuisi, nöo hɛn fosu go dou a di geebi. ⁵ Hɛn a bendi luku a di baaku dendu, nöo hɛn a si dee koosu de bi lolu Masa Jesosi ala, ma nöo hɛn an go a di baaku dendu.

⁶ Nöo hɛn Petuisi ko dou, nöo hɛn a denda go a di baaku dendu wante. Hɛn a si dee koosu de bi lolu Masa Jesosi sinkii a wan kamian dɛ, ⁷ ma nöo di hangisa de bi tai ɛn hedi, hɛn a si ɛn dobadoba te a wan sɛ ala.

⁸ Nöo hɛn di oto bakama ku ɛn ko dɛ, hɛn a denda go a di baaku dendu awaa, go luku dee soni te a kaba, nöo hɛn a ko biibi awaa. ⁹ Ma nöo fa a ko biibi naandɛ seei, ma de an fusutan eti taa sɔ Masa Gadu Buku bi taki gaanduwe taa di Paamusi Könu musu toona weki baka. ¹⁰ Nöo hɛn de tu bakama toona go a wosu.

Aki Malia si Masa Jesosi.

Mat. 28:9-10; Maik. 16:9-11

¹¹ Ma nõö Malia bi toona ko dē möön. Hën a ko taanpu leti a di geebi naandē ta kēē nõömō. Te wan pisi, hën a bendi luku a di baaku dendu. ¹² Nõö hën a si tu basia u Masa Gaangadu kōndē sindosindo naandē gbolo, leti ka Masa Jesosi sinkii bi dē. Wan dē nēen hedi sē, wan dē nēen futu sē ala, nõö de tuu bisi weti koosu faan a de sinkii.

¹³ Nõö hën de hakisi ën taa: “Mujëë, andi seei du i, i ta kēē sō baa?”

Hën a taa: “Wë nōnō, de puu di Masa u mi aki e, nõö ma sa naasē de tjëen go buta.”

¹⁴ Nõö fa a fan dē, nõö hën a bia luku, hën a si Masa Jesosi taanputaanpu leti naandē, ma hii fu di dē an sabi taa hën di dē.

¹⁵ Nõö hën Masa Jesosi hakisi ën taa: “Mujëë o, andi seei du i, i ta kēē sō? Ambë fii lasi i ta suku?”

Ma nõö Malia bi mēni taa di sēmbē ta luku di djai wë ta fan ku ën dē, hën a taa: “Wë baa, ee i puu ën aki tja go a wan oto kamian, nõö gaantangi mi begi i, lei mi ka a dē be mi go tei ën.”

¹⁶ Nõö fa a fan dē, hën Masa Jesosi kai ën nēen nē awaa taa: “Malia!”

Nõö hën di mujëë bia vau luku ën hën a kai ën: “Laboni!” (Hën da Mësitë a di Alamaiki tōngō di de ta fan.) Hën a go u go panjëen.

¹⁷ Nõö hën Masa Jesosi fan ku ën taa: “Nōnō mujëë, na panjan mi e, biga ma go a mi Tata eti. Ma nõö bia toona go piki dee otowan u mi taa mi nango a mi Tata di dē Tata fuunu tu, ku mi Gadu di dē di Gadu fuunu tu. Sō fii taki da de e.”

¹⁸ Nõö di de fan te de kaba, nõö hën Malia tja di buka ko konda da u dee bakama u Masa Jesosi taa: “Dee sēmbē, mi si Masa e!” Hën a da u di buka di a manda nēen da u.

Aki Masa Jesosi ko a dee

bakama fëen.

Mat. 28:16-20; Maik. 16:14-18; Luk. 24:36-49

¹⁹ Nõö a di sapate dē seei, hën u ko dē a wan wosu makandi, hën u sōötō di döō fu di u fëëe dee hedima u Dju. Nõö te fuu kē mēni hën Masa Jesosi ko taanpu leti a u mindi naandē.

Hën a da u odi taa: “Un dē nõ? Be hati fuunu kötō e, dee sēmbē.” ²⁰ Nõö hën a lei u dee peegu maaka nēen maun dendu ku di lanza buka nēen bandja, be u si taa hënseei di dē kaa. Nõö hën u wai te na soni.

²¹ Hën a toona taki da u möön taa: “Un musu dē ku kötōhati e, dee sēmbē.”

Hën a taa: “Wë un haika e. Leti fa i si mi Tata bi manda mi ko a dee sēmbē u goonliba aki, nõö sōseei mi ta manda unu go a de tu e.”

²² Nõö fa a fan naandē, nõö hën a böö u vuuu ku buka hën a taa: “Un tei di Akaa u Gadu a unu liba e. ²³ Nõö fa woon tei ën dē, nõö di sēmbē woon puu a bēë fu dee hogi du fëen, nõö Gadu puu ën a bēë tu. Ma nõö dee sēmbē dee un hoi a bēë fu dee hogi du u de hedi, nõö Gadu o hoi de a bēë tu e.” Sō a taki da u.

Aki Tomasi si Masa Jesosi.

²⁴ Ma nõö wan otowan fuu de kai Tomasi, hënseei de kai Tumii, hën an bi sai naandē di daka dē. ²⁵ Nõö di u si ën, hën u fan ku ën taa: “Womi, u seei si Masa Jesosi e.”

Hën a piki u taa: “Un disa mi e, womi. Mi, fa mi dē aki, ee na mi seei si dee peegu maaka nēen maun dendu u mi buta finga a de, ee nasō mi tuusi maun a di lanza buka nēen bandja, ma o piki möönsō e!” Sō Tomasi fia ku u tjika.

²⁶ Nöö baka aiti daka fëen, hën u toona ko makandi a di wosu möön, nöö Tomasi seei bi ko tu. Nöö hën u dë sötösötö döö naandë, te wan pisi hën u si Masa Jesosi dë taanputaanpu leti a u mindi dë.

Hën a da u odi taa: “Un musu dë ku kötöhati e, dee sëmbë.”

²⁷ Nöö hën a bia fan ku Tomasi wante taa: “Söö. Wë Tomasi, luku mi maun dendu aki ku dee peegu maaka. Nöö tëndë di finga fii ko buta a de e. Tëndë di maun fii ko buta a di lanza buka a mi bandja aki.”

Nöö hën a fan ku ën taa: “Womi o, di fasi di i abi taa ja ta kë ta biibi, nöö i musu disëen e, nöö i bia ko ta biibi awaa.”

²⁸ Nöö hën Tomasi piki awaa taa: “Aai o, Masa. I da mi Masa ku mi Gadu tuu.”

²⁹ Hën Masa Jesosi taa: “Womi, di i si nöö hën mbei i biibi nö? Ma nöö Gadu ta wai ku dee sëmbë dee ta biibi söndö de si.”

³⁰ Nöö fa u sikifi dee soni aki, dee sëmbë, nöö sëmëni oto foombo soni dë di Masa Jesosi bi du eti e, faa mbei u dee bakama fëen ko si taa sö wan sëmbë a dë, ma dee di dë wa sikifi de buta a di buku aki. ³¹ Ma nöö dee aki, u sikifi de fuun musu biibi taa Masa Jesosi hën da di Keesitu, di Könu di Masa Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Hën da di Womi Mii u Masa Gaangadu seei gbelingbelin. Nöö te un biibi sö kaa, nöö woon feni di libi u teego fu di un nama ku ën.

Da sö.

21

Aki dee bakama u Masa Jesosi toona si ën möön.

¹ Wë nöö a baka u di dë, hën Masa Jesosi tjëen seei ko lei u dee bakama fëen wan pasi möön, a di piki ze de kai Tibelia.

Wë di oto aki, a pasa sö taa ² Simon Petuisi ku Tomasi, di de kai Tumii naandë, ku Nataniëli u Kana fu di pisiwata u Galilea, ku u de tu womi mii u Zebedeosi, ku tu otowan fuu möön, sö u bi dë makandi a wan kamian. ³ Te wan pisi hën Simon Petuisi taki da u dee otowan taa: “Wë mi o go tuwë nëti luku e baa.”

Hën u piki taa: “Antoobi. Woo go ku i tu e, womi.”

Nöö hën u hopo, hën u go tei boto wante, nöö hën wë u go e. Ma nöö fa u go dë, hii di ndeti tefa didia wa kisi na wan wojo soni möönsö.

⁴ Nöö hën di mamate biten, kamian ta mbei bëëë sö, hën wë Masa Jesosi ko dë taanputaanpu leti a bandja wata naandë, ma nöö wa bi sabi taa hën di dë.

⁵ Nöö hën a bai hakisi u taa: “Dee kijoo dë e, andi un kisi baa?”

Hën u bai piki taa: “Nönö, wa feni e.”

⁶ Nöö hën a taki da u taa: “Wë un sabi nö? Un hiti di nëti fuunu go a di letimaun së u di boto, nöö woon kisi.”

Nöö di u jei sö, nöö hën u puu di nëti a di së dë hiti go a di oto së. Nöö wantewante naandë hën u kisi fisi te a hila seei, tee wa sa hai di nëti ko a di boto dendu.

⁷ Nöö hën di bakama di hën ku Masa Jesosi dë gaan mati taki da Petuisi taa: “Womi, Masa Jesosi wë i si di dë e!”

Nöö di Petuisi jei sö kaa, hën a bia kisi koosu bisi, biga an bi dë ku bumbuu soni a sinkii. Hën a djombo kai a wata djubuu sun go a Masa Jesosi. ⁸ Ma nöö u otowan fika a di boto dendu ta diipi ta ko ku dee gaan hia fisi u kisi dë, biga wa bi dë longi ku lampeesi poi. A bi dë kuma wan höndö mëti sö nöö.

⁹ Nöo di u ko tjökö kumutu a di boto nöo hën u ko si zonka hëii naandë kaa, ku fisi a faja liba. Hën u si bëëë naandë tu.

¹⁰ Hën Masa Jesosi taki da u taa: “Wë un go tei so u dee fisi un kisi ala tja ko.”

¹¹ Nöo hën Simon Petuisi go ta hai di nëti ta tja ko a tela. Nöo dee fisi u kisi dë dë wan höndö ku feifiteni-ku-dii, nöo de tuu bi dë gaangaan fisi. Ma nöo hii fa de hia seei, ma na wan tatai u di nëti koti möönsö.

¹² Nöo hën Masa Jesosi kai u taa: “Wë un ko boo njan.”

Ma nöo hii fa i si di soni ta pasa dë, nöo u dee bakama fëen ta wegi ën ta luku. Nöo a bigi da u, u ta si kuma nëen ma da hën. Ma nöo na wan fuu bi a’ hati u hakisi ën ee ambë dëen.

¹³ Nöo hën Masa Jesosi tei di bëëë ku di fisi di bi dë a faja liba dë, hën a paati da u.

¹⁴ Wë nöo disi mbei dii pasi di Masa Jesosi tjëen seei ko lei u dee bakama fëen, baka u di a weki a dëdë.

Aki Masa Jesosi toona tei Petuisi a wooko baka.

¹⁵ Nöo di u njan te u kaba, hën Masa Jesosi fan ku Simon Petuisi, a kai ën: “Simon o.” A piki.

A taa: “Ju di mii u Jonasi aki, i lobi mi möön dee disi ö?”

Hën Petuisi piki taa: “Wë aai Masa, i seei sabi taa mi lobi i e.”

Nöo hën a taa: “Antoobi. Wë nöo fii ta da dee njanjun sëmbë dee ko biibi a mi liba di buka u mi e. Sölu de da mi leti kumafa wan kiijama u sikapu ta sölu de dee sikapu mii.”

¹⁶ Nöo hën a toona hakisi ën di u tuu pasi taa: “Simon, ju di mii u Jonasi aki, i lobi mi nö?”

Nöo hën a piki ën di wan seei fasi taa: “Aai Masa, i seei sabi taa mi lobi i.”

Nöo hën a taki dëen taa: “Antoobi. I musu sölu de dee sikapu u mi da mi e.”

¹⁷ Hën a toona hakisi ën di wan seei soni di u mbei dii pasi taa: “Simon, di mii u Jonasi aki, i lobi mi nö?”

Nöo di a jei a hakisi ën di u dii pasi ee a lobi ën, nöo a ko hati ën seei. Hën a taa: “Masa o, wë i seei sabi hii soni kaa. I sabi taa mi lobi i.”

Nöo hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Söö. Wë nöo i musu sölu de dee sikapu u mi da mi e.”

¹⁸ Nöo hën a toona fan ku ën taa: “Womi, mi o taki wan soni da i aki e, nöo a dë tuu möön hii soni. Fa i dë njönku aki, nöo i seei ta bisi koosu da i seei te i kaba, nöo i ta waka fii nango ka i kë, nasö nö? Ma nöo haika e. Te i ko gaandi, nöo joo tëndë maun fii da oto sëmbë be de bisi koosu da i, nöo de o tja i go a wan kamian ka ja o kë go.”

¹⁹ Nöo ku di fan naandë, Masa Jesosi ta pindja Petuisi kumafa dëdë fëen o waka, nöo di dëdë fëen naandë o tja gaan nëbai da Masa Gaangadu.

Nöo hën Masa Jesosi taki dëen taa: “Womi o, Petuisi, be i ta waka a mi baka nöo e.”

²⁰ Ma nöo fa de ta fan dë, te wan pisi hën Petuisi bia luku, hën a si di bakama di hën ku Masa Jesosi dë gaan mati ta waka ta ko a de baka. (Di bakama aki, hën wë da di sëmbë di bi sindo hëngi a Masa Jesosi, di de bi ta njan di Pasika. Hën bi hakisi taa: “Undi fuu o könku i di könku?”) ²¹ Nöo fa Petuisi si ën dë, hën a hakisi Masa Jesosi taa: “Wë di sëmbë aki wë? Andi fëen i ta taki?”

²² Hën Masa Jesosi piki èn taa: “Wë womi, ee mi kë faa fika ku libi fu te mi toona ko a goonliba aki baka seei, nöö andi fëen i kë? Be i ta waka a mi baka nöö e.”

²³ Wë nöö fu di soni dë hedi mbei dee biibima seti ta mindi soni taa di bakama naandë hën an o dëdë möönsö. Ma nöö fa i jei dë, Masa Jesosi hën an taki sö e. Ma a bi taa: “Ee mi kë faa fika ku libi u te mi toona ko, nöö andi fëen i kë?” Sö a bi taki di taki.

²⁴ Wë da sö e, dee sëmbë. Di bakama u taki naandë, nöö hën wë i si ta sikifi hii dee soni aki, nöö u sabi taa de dë tuu. ²⁵ Nöö sëmëni oto soni möön Masa Jesosi du tu, ma misikuma ee fuu sikifi de tuu buta a buku, nöö di mundu aki seei an o bigi tjika u hoi hii dee buku naandë e.

A kaba.

Dee woto u dee Tjabukama u Masa Jesosi

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë andi seei di pisi u Gadu Buku aki ta taki da u, dee sëmbë? Wë a di fosu kamian nöö di pampia aki hën ta waka a di de kai Lukasi baka e, biga di data de kai Lukasi hën bi sikifi de tu tuu da wan mati fëen de kai Teofilusi. Nöö de taa a bi sikifi de kuma baka 80 te go miti 90 jaa u di de pai Masa Jesosi.

Nöö di pisi u di Buku aki ta lei u fa dee bakama u Masa Jesosi bi ta paaja di Bunu Buka a köndëköndë ku di kaakiti u di Akaa di bi ko a de liba. De seti a Jelusalen ku dee oto köndë u Judea naandë, nöö hën de go a Samalia köndë, ufö de go a dee oto köndë u goonliba dee de bi sabi a di ten dë. (Luku Tjab. 1:8.)

Nöö di në de da di pampia aki, nöö ee i luku ën te i kaba, nöö an fiti ën ö. A bi möön bunu de kai ën Di Woto u di Akaa u Gadu. Biga na dee Tjabukama bi ta du dee wooko dë, ma di Akaa hën wë du dee wooko a de liba. Nöö an taki soni u hii dee tjabukama tuu e, ma a taki soni u Petuisi ku Paulosu möön taanga.

Nöö dee oto u di pampia aki, nöö de paati a tu gaan pisi. Biga a kapitë 1 te go miti 12 nöö Petuisi në hën ta ko a fesi möön gaanfa. Ma nöö kumutu a kapitë 13, nöö Paulosu në hën ta ko a fesi möön gaanfa. Biga di Akaa u Gadu bi buta Petuisi ta paaja di Buka a Judea köndë da dee Dju sëmbë, nöö hën a toona buta Paulosu ta paaja di Buka da dee sëmbë dee an dë Dju.

Nöö dee soni Lukasi sikifi aki, de dë dee soni a bi jei sëmbë bi ta konda, ku dee hënseei bi ta hakisi sëmbë tu. Ma so juu i sa si taa hënseei bi dë a dendu tu a so u dee soni a sikifi aki.

Aki Lukasi seti di biifi.

¹⁻² Mati Teofilusi, „mi Lukasi manda gaan odi da i e, taa mi dë bumbuu,„ Womi, mi bi mbei wan fosu pampia manda da i kaa, hën mi toona ta mbei disu i mi manda da i möön, di u mbei tu.

Wë nöö di fosu pampia di mi bi mbei dë, nöö mi bi sikifi sëmëni soni u Masa Jesosi da i, u di fa a bi libi a goonliba aki ku di fa a bi ta lei sëmbë soni u Gadu bifö Masa Gadu tei ën tja go a liba. Ma bifö a go, nöö a bi lei dee sëmbë a bi pii tei u de musu ko tjabukama fëen apaiti, fa u de musu du di a o go. Leti kumafa di Akaa u Masa Gadu mandëen, nöö so a lei de. ³ Biga baka u di a dëdë „toona weki baka,„ a nango a de ta ko nöömö te kai föteni daka, ta du peipei soni u de musu sabi taa a toona weki baka tuutuu. De seei ta si ën ku deseeri wojo, nöö a ta fan ku de ta lei de fa di Njunjun Tii u Gadu dë.

⁴ Nöö hën de dë te wan daka, hën a kai de te de piki, a taa: “Un haika e, dee sëmbë. Wan musu kumutu a Jelusalen aki eti e. Un musu tan aki ta luku di soni Masa Gadu o du da unu. Biga a o da unu wan gaan bunu, leti kumafa mi bi paamusi unu kaa. ⁵ Fa i si Johanisi di Dopuma bi sai dë, a bi ta dopu sëmbë ku wata, ma abiti möön nöö Masa Gadu o dopu unu ku di Akaa fëen. „Biga a o mandëen ko a unu liba.„” Sö wan soni Masa Jesosi fan ku dee bakama fëen te a kaba.

⁶ Nöo hën de sai dë tee wan daka, nöo hën de hakisi ën taa: “Wë Masa, unfu joo du? Joo puu dee Loomë sëmbë a u dee Isaëli sëmbë liba awaa, fuu sa toona tii u seei baka nö?”

⁷ Hën a piki de taa: “Wë nönö, an dë fuun biinga fu un ko sabi dee soni dë e. Biga mi Tata Masa Gadu nöo abi di taki faa buta di daka ku di juu di de o pasa.

⁸ “Ma unu, a o da unu di Akaa fëen. Nöo fa di Akaa o ko a unu liba dë, nöo a o da unu kaakiti fuun sa tei dee soni u mi dee un sabi konda da lanti be de jei. A Jelusalen aki woon seti konda di buka, nöo woon ta kondëen te dou hii Judea köndë te kisi Samalia köndë, nöo woon toona ta kondëen be a paaja a hii dee köndëköndë u goonliba tuu ka sëmbë dë. Sö woon ta waka ta paaja di buka tjika.” Sö Masa Jesosi taki da dee bakama fëen di ten dë.

Aki Masa Jesosi toona go a liba di a weki a dëdë.

⁹ Nöo hën de dë te wan pisi, hën Masa Gadu tei ën tja go a liba gbolo leti a de wojo dë. A tjëen go tee bundji tapëen, de an sa si ën möön. ¹⁰ Hën dee bakama fëen sai dë ta luku ka a go a liba ala diin. Hën te u de kë mëni, hën de si tu sëmbë taanputaanpu a de bandja dë, ku wetiweti bisi faan a de sinkii.

¹¹ Hën de tu sëmbë hakisi dee bakama taa: “Dee sëmbë u Galilea aki, andi mbei un taanpu ta luku liba diin sö? Di wan seei sëmbë di un si Masa Gadu tja go a liba dë, Masa Jesosi, te wan ten a o toona ko a goonliba baka e. Nöo a di wan seei fasi kumafa i si a go dë, sö nöo a o toona ko baka.” Sö de tu sëmbë taki da de.

¹² Wë nöo di juu dë, de bi dë a di kuun de kai Oleifi Kuun. Nöo di di soni pasa sö kaa, nöo hën de kumutu dë hën de toona go a Jelusalen. Biga di kuun an longi ku di köndë, a sa dë kuma wan kilomëti sö nöo. ¹³ Nöo di de go dou a Jelusalen, hën de toona go a di wosu ka de bi guwenti u go, a wan kamba a liba ala.

Nöo dee sëmbë ku dee sëmbë dee go dë, de da dee tjabukama u Masa Jesosi: Petuisi, Johanisi, Jakobosi, Andiasi, Filipi, ku Tomasi, Batolomisi, Mateosi, Jakobosi di da di womi mii u Alufasi, ku Simon di womi di bi kë puu Loomë lanti a dee Dju liba. Ufö i abi di oto Judasi, di womi mii u wan tata de kai Jakobosi. ¹⁴ Dee lö sëmbë dë, sö de bi guwenti u ta ko makandi fu de ta begi Gadu nöömö, de ku Malia di mama u Masa Jesosi, ku wanlö oto mujëe, ku dee baaa fu Masa Jesosi.

Aki de ta kuutu u buta sëmbë

a Judasi kamian.

¹⁵ Nöo hën de dë te wan daka, hën wanlö hia sëmbë ko dë makandi a di kamian. De dë wan höndö ku tuwenti sëmbë, biibima u Masa Jesosi wanwan.

Te wan pisi, hën Petuisi hopo taanpu a de mindi. ¹⁶⁻¹⁷ Hën a taki da de taa: “Dee sëmbë u mi aki, wë un sabi fa di Akaa u Masa Gadu bi ko a Dafiti liba gaanduwe a fesi, faa sikifi soni u di soni Judasi du aki. Wë ee wan soni sikifi a di Buku kaa, nöo a musu pasa nöömö, nöo hën i si a pasa ku Judasi a u mindi aki. Biga Judasi bi dë wan fuu. Masa Jesosi bi tei u ku ën tuu fuu musu dë a di wooko u Masa Gadu makandi. Nöo hën wë i si a tja dee sëmbë ko kisi Masa Jesosi kii.”

¹⁸ Wë nöo fa Judasi bi du di hogi dë, nöo dee felantima u Masa Jesosi bi pakëen. Nöo hën a tei di möni, hën a go bai wan goon. Nöo a di goon di a bai dë, naandë seei a kai gbolo dëdë pii. Bëe fëen latja puu tiipa a döo. Sö

wan soni pasa ku Judasi e. ¹⁹ Nöo hën hii dee sëmbë u Jelusalen ko jei taa sö a dëdë a di goon dendu, nöo hën de ko ta kai di goon Akelidama, hën da Buuu Goon.

²⁰ Hën Petuisi taki möön taa: “A bi dë sikifisikifi a di pisi u Gadu Buku de kai Kanda Buku taa:

Di wosu fëen ka a bi ta dë,

a musu fika söndö sëmbë.

Na wan sëmbë musu go libi nëen möön.

Hën a toona sikifi taa:

Oto sëmbë musu subi a di wooko nëen kamian.

²¹⁻²² “Wë nöo hën da wan sëmbë musu ko a Judasi kamian e, fu toona heepi u a di wooko. Nöo di sëmbë di woo tei, a musu dë wan sëmbë di bi dë ku u a bigi fu di soni, kumutu a di daka di Johanisi bi dopu Masa Jesosi tee dou di daka di Masa Gadu tei ën tja go a liba. A bi musu si taa Masa Jesosi dëdë toona weki baka. Sö wan sëmbë wë u musu tei buta a Judasi kamian e.”

²³ Nöo di Petuisi taki sö te a kaba, nöo hën de kai tu womi ko buta. Wan u de de kai Josëfu. Hën da Basabasi, hënseei da Jusitusi. Nöo di otowan de kai Matiasi.

²⁴⁻²⁵ Nöo hën de begi te de kaba taa: “Masa Gadu o, wë u ko a i. Biga i sabi hiniwan libisëmbë hatiböö fa a dë.

“Wë nöo fu di Judasi an dë aki möön, fëen hedi wan oto sëmbë musu subi a di wooko nëen kamian ko tjabukama fii. Nöo hën i si u tja de tu womi aki ko da i, fii lei u undi u de i kë. Biga Judasi disa u hën a go a di kamian di fiti ën.” Sö wan begi de begi.

²⁶ Nöo di de begi sö te de kaba, hën de tuwë lötu. Nöo hën Matiasi wini, hën a ko mökisi ku dee ëlufu Gaan Tjabukama u Masa Jesosi dee bi fika mbei tuwalufu.

2

Aki ta lei fa di Akaa u Gadu ko

a dee Tjabukama liba.

¹ Hën de dë te wan daka, dee Dju sëmbë o njan di daka de kai Pensiti, nöo hën dee biibima u Masa Jesosi tuu hai ko makandi a wan wosu möön. ² Hën de sai dë te u de kë mëni, hën de jei wan soni kuma gaan ventu kumutu a liba ta ko te a ko dou a di wosu dendu voo sö, ka de dë sindosindo. ³ Hën de si wan soni kuma faja töngö paaja fingafinga go nama a hiniwan u de. ⁴ Hën di Akaa u Masa Gadu wë i si ko a de liba sö e. Nöo a tja wan kõni ko da de, hiniwan u de ko ta taki oto töngö.

⁵ Nöo di juu dë, wanlö hia Dju sëmbë fu dee peipei köndë u goonliba bi dë a Jelusalen. De tuu ta biibi Masa Gadu, nöo de bi ko a Jelusalen dë u de njan di daka. ⁶ Nöo di de jei di bai, hën de booko gililii ko a dee sëmbë u Masa Jesosi, ko haika. Nöo hën de ko ta jei de ta fan peipei töngö, hiniwan sëmbë ta jei di töngö fëen seei di a ta taki.

⁷ Hën de taa: “Wooo maingë, andi da di soni aki? A bigi da u. Naasë dee Galilea sëmbë aki lei dee töngö sabi sö? Biga na deseei töngö de ta fan dë. ⁸ Unfa a waka de ko sabi hii dee töngö fuu tuu ta taki. ⁹ Biga a sömëni peipei köndë u kumutu nöo u ta fan di töngö u di köndë ka u kumutu: Paatia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Kapadosia, Pontusi, Asia, ¹⁰ Fiigia, Panfilia, Egepiti, dee köndëköndë u Libië dee dë zuntu ku Sileni, ufö i abi Loomë, ku Keeta, ku Alabia. A dee köndë dë tuu u kumutu. ¹¹ So fuu dë Dju sëmbë, so fuu an dë Dju sëmbë, ma u ko ta biibi Masa Gadu

kuma de, nöö hën u ko ta jei dee sëmbë aki ta konda dee foondofoondo soni u Masa Gadu da u a dee töngö dee u sabi. Nöö a bigi da u e!”

¹² Nöö hën de fika ta hakisi de na de nöömö taa: “Andi disa maingë? Wa fusutëen e!”

¹³ Ma nöö otowan a de dendu dë mbei dee Tjabukama u Masa Jesosi fa taa: “Maingë, wan piki e! Dööngö nöö de dööngö sö.”

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë.

¹⁴ Nöö di dee Tjabukama jei de taki sö, hën Petuisi hopo, hën ku dee otowan fëen tuu. Hën a bai taki da dee hia sëmbë dë taa: “Dee sëmbë aki, un haika e. Un dee Dju sëmbë u Jelusalen aki ku hii un dee wakama tuu, un haika bunu fa mi o fan ku unu aki. Mi kë lei unu andi ta pasa aki.

¹⁵ “Wë fa un taa u dööngö aki, nöö na tuu e, dee sëmbë. Fa di nëigi juu mamate u dë aki, a tjika u sëmbë bebe soni dööngö kaa nö? Nönö. ¹⁶ Ma di soni pasa aki, a dë di soni di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Joëli bi taki a fesi. A taa:

¹⁷ Masa Gadu manda wan buka ko taa:

‘A di kaba ten u goonliba mi o du wan soni.

Mi o da hii pei sëmbë di Akaa u mi.

Dee womi mii fuunu ku dee mujëë mii fuunu o ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë.

Dee kijoo mii fuunu o ta si soni u mi ku wojo limbo.

Dee gaan womi o ta sunjan soni u mi.

¹⁸ Di juu dë, di Akaa u mi o ko a dee sëmbë dee ta wooko da mi liba, womi ku mujëë tuu.

Nöö de o ta kisi fan a mi u de konda da sëmbë.

¹⁹ Nöö mi o du foombofoombo soni a liba ala.

Mi o du bödjëë soni a goonliba aki tu, kuma maaka sö.

Biga sëmbë o si buuu, de o si faja, de o si sumuku baakabaaka.

²⁰ Di sonuwojo o dungu pii,

nöö di libawojo o ko bëëë sö kuma buuu.

Sö o pasa bifö di Gaan Hebi Daka u Masa Gadu o dou.

²¹ Ma nöö hiniwan sëmbë di o kai Masa Gadu në faa feni heepi nëën, hën Gadu o puu fu an feni sitaafu.’

Sö Masa Gadu bi fan a Joëli liba, nöö hën i si ta pasa aki e, dee sëmbë.”

²² Hën Petuisi toona taki da de möön, a taa: “Dee sëmbë fu Isaëli aki, un haika mi bunu e.

“Di sëmbë de kai Jesosi fu di köndë de kai Nazalëti, hën bi ta du sömëni foombofoombo soni a unu dendu, leti kumafa un tuu sabi kaa. Masa Gadu wë dëen di kaakiti faa ta du sö e, be un musu sabi taa hën mandëen.

²³ Ma nöö di Jesosi dë, hën Masa Gadu bi buta a fesi taa a o da unu pasi fuun kii ën. A bi sabi kaa taa woon tjëen go da dee hogihati sëmbë fu de pekëen a lakpa pau kii. Sö a bi sabi a fesi kaa.

²⁴ “Ma fa un kii ën dë, nöö Gadu an disëen a dëdë köndë e. A puu ën a di sitaafu dë, toona weki ën baka. Biga Dëdë Köndë aan di kaakiti u tapëen buta dë u nöömö. Nöö hën i si a toona weki baka.

²⁵ “Wë nöö Dafiti bi sikifi wan soni. ‘Buka da fëen ma wöutu na fëen. Biga Masa Jesosi hën abi di wöutu.’ A taa:

Fa mi dë aki, ma ta fëëë na wan soni,

biga mi sabi taa Masa Gadu dë leti a mi bandja aki.

Nöö a o ta dë ku mi nöömö.

²⁶ Fa i dë ku mi tjika aki, Masa Gadu,

nöö mi ta wai seei te dou a mi hati dendu.

Dee wöutu dee mi ta tei ta taki,
 nöö waiwai soni de dë.
 Biga fa i si mi dë ku mi sösö sinkii aki seei,
 ma ma ta fëëë dëdë möönsö,
 biga mi sabi taa joo tja mi.

²⁷ Nöö mi sabi tu taa ja o disa mi a dëdë köndë.

Di futuboi fii di dë apaiti da i vö,
 ja o disëën sinkii a dëdë köndë faa lulu poi kaba a sösö.

²⁸ I lei mi di pasi kaa, ka fu mi go mi feni libi,
 nöö joo dë ku mi, hën mbei mi o dë waiwai.

Sö Dafiti bi sikifi a fesiten e.

²⁹ “Wë nöö dee sëmbë u mi aki, ɔbe mi puu di soni a sikifi dë da unu.
 Biga fa Dafiti taki dë, nöö na hënseei soni a tei taki e. A bi dë wan gaan
 sëmbë fuu, nöö a dëdë te de bei gaanduwe kaa. Geebi fëën sai leti dë eti.

³⁰ “Ma nöö fa Dafiti fan naandë, nöö a bi dë wan tjabukama u Gadu,
 nöö a bi ta konda u wan soni o pasa a bakaten. Biga a bi sabi taa Masa
 Gadu bi paamusi ën wan soni ku soi seei taa wan u dee bakamii fëën o ko
 tei di könu sutuu fëën fu nöömö.

³¹ “Wë nöö di Dafiti sabi sö kaa, hën mbei a taki di lö soni dë fu di sëmbë
 di Masa Gadu o manda ko. Hën de kai di Keesitu. A o dëdë ma a o toona
 weki baka. A taa Masa Gadu an o disëën a dëdë köndë fu hën sinkii musu
 poi. Sö Dafiti bi taki.”

³² Nöö hën Petuisi taa: “Un haika e, dee sëmbë. Di sëmbë Dafiti taki dë,
 hën da Jesosi e. Biga a bi dëdë, ma nöö Masa Gadu an disëën a dëdë köndë,
 a weki ën baka a dëdë. U dee sëmbë i si aki tuu seepi bi si ën ku u wojo taa
 sö a pasa tuu. ³³ Nöö fa u dë aki, a dë leti a di letimaun së fëën Tata Masa
 Gadu a liba ala, ka a tjëën go buta a di möön kaba hebima kamian.

“Nöö fa i si Masa Jesosi go ala, nöö hën di tata fëën dëen di Akaa fëën
 kumafa a bi paamusi ën taa a o dëën. Nöö hën Masa Jesosi toona da u ën.
 Nöö fa i si u ta taki dee pepei töngö fuunu aki, nöö di Akaa u Gadu hën
 mbei e. Sö Masa Jesosi toona da u ën tjika.

³⁴ “Nöö i sabi fa Dafiti bi sikifi möön, a taa:

Masa Gadu taki da mi Masa taa:

‘Sindo fii a mi letimaun së aki,

³⁵ ta luku fa mi o buta dee felantima fii a i basufutu.’

Sö wan soni Dafiti sikifi. Wë nöö fa a sikifi dë, ma na Dafiti bi go a Masa
 Gadu a liba ala e. ɔFa a taki dee soni dë, na hënseei soni a ta taki, ma Masa
 Jesosi soni a taki.ɔ

³⁶ “Nöö dee sëmbë u Isaëli aki, un musu sabi taa di Jesosi di un peka a
 di lakpa pau kii dë, hën wë Masa Gadu tei buta ko Masa fu hii mundu e.
 Hën da di Könu di a bi paamusi u kaa, di Keesitu.”

Sö Petuisi taki da dee sëmbë.

³⁷ Nöö di dee hia sëmbë jei fa a taki dë, nöö hën hati u de latja te na soni.
 A go a de sinkii. Hën de bai hakisi Petuisi ku dee oto Tjabukama u Masa
 Jesosi taa: “Woolo, dee sëmbë fuu dë, unfa woo du möön?”

³⁸ Hën Petuisi piki de taa: “Un musu disa di hogilibi fuunu, be hiniwan
 fuunu go dopu a di në u Jesosi Keesitu. Nöö te un du sö kaa, nöö Masa
 Gadu an o hoi dee hogilibi fuunu a bëë möön. Nöö a o da unu di Akaa
 fëën tu, faa wooko a unu liba.

³⁹ “Wë biga Masa Gadu bi paamusi unu kaa taa sö a o da unu di Akaa
 fëën. Unu, ku dee mii fuunu, ku hii dee böngö fuunu, ku hii dee sëmbë dee

ta dë a dee longi köndë dee a ta kai fu ko sëmbë fëën, de tuu a bi paamusi.” Sö Petuisi taki da de.

⁴⁰ Nöo hën a tei sëmëni oto soni möön ta bai de. A ta biinga ku de kodo u de musu piki di fan fëën, be de an musu feni di sitaafu ta tja kumafa dee hogihatima u di köndë o feni ën.

⁴¹ Nöo di a taki sö kaa, nöo hën sëmëni sëmbë piki tuu. Biga di daka dë, nöo kuma wan dii dusu sëmbë sö piki di buka go dopu. Nöo hën de ko mökisi ku dee sëmbë u Masa Jesosi dee bi biibi kaa. ⁴² Nöo fa de ko biibi dë, hën de nango ta lei soni u Masa Jesosi a dee Tjabukama nöömö. De ta libi suti ku deseei ku piizii, ta begi Masa Gadu, ta njan makandi fu di de tuu ta biibi a Masa Jesosi.

⁴³ Nöo di juu dë, dee Tjabukama u Masa Jesosi ta du sëmëni foombo-foombo soni e, te hii lanti ko ta fëë.

⁴⁴ Nöo fa dee sëmbë ko biibi Masa Jesosi dë, de ta libi makandi seei. De an ta mömbi deseei soni. Te wan sëmbë abi, a ta da di otowan. ⁴⁵ Nöo ee wan sëmbë dë ku fuka, nöo di otowan o sei wan goon fëën, ee nasö wan oto soni di a abi, nöo te a feni di möni nöo a tja ko paati da dee otowan puu de a fuka. ⁴⁶ Nöo hiniwan daka de ta ko ta mökisi a di djai u di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen naandë. Nöo sö de ta waka ta njan makandi a dee wosu u de ku piizii, ku limbohata seei. ⁴⁷ Nöo de ta gafa Masa Gadu nöömö.

Nöo fa de ta libi dë, hii sëmbë u di köndë tuu ta luku de taa: “Aai maingë, dee sëmbë aki, bumbuu sëmbë de dë e.”

Nöo hiniwan daka Masa Jesosi ta tja oto sëmbë ko nama ku de, dee sëmbë dee ta ko a Gadu fu de feni di heepi fëën.

3

Aki Petuisi kula wan lan sëmbë ku di në u Masa Jesosi.

¹ Nöo hën de dë te wan daka, nöo hën Petuisi ku Johanisi nango a di Wosu u Masa Gadu a wan dii juu sapate. Biga hiniwan daka sëmbë bi guwenti u go begi Gadu a di lö ten dë. ² Nöo di djai u di Wosu u Masa Gadu bi abi wan döo fëën de kai Hanse Nëngë Döö, nöo naandë de ta tja wan sëmbë ko buta. Di sëmbë dë bi lan sensi nëën mama bëë dendu, nöo hiniwan daka de ta tjëen go buta naandë faa musu ta pidi möni a dee sëmbë ta pasa nango a di Wosu u Gadu.

³ Nöo hën di di sëmbë si Petuisi ku Johanisi ta pasa nango a di Wosu, nöo hën a pidi de möni.

⁴ Nöo hën de luku ën diin. Hën Petuisi taki dëen taa: “Womi, hopo wojo luku i si.”

⁵ Hën a luku de. A a’ di pakisei taa de o dëen wan soni.

⁶ Hën a taki dëen taa: “Ma a’ möni e, ma di soni di mi abi nöo hën mi o da i. A di në u Jesosi Keesitu fu Nazalëti mi taki da i taa hopo waka e!”

⁷ Nöo hën a panjëen a leti maun faa hopo ën taanpu. Fa u du dë, hën futu u di womi ko taanga, ⁸ hën a hopo vu taanpu apë. Hën a denda go ku de a di djai dendu. Hën a ta waka ta djombo ta bai ta gafa Masa Gadu ta dëen tangi u di bunu di a du ën dë.

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë bi dë a di Keikiwosu.

⁹ Nöo di juu dë, sëmëni sëmbë bi dë a di Keikiwosu kaa, nöo de tuu si di womi fa a ta waka ta gafa Masa Gadu ta dëen tangi. ¹⁰ Nöo de sabi taa

hën da di sëmbë bi dë sindosindo a di Hanse Nëngë Dööbuka ta pidi möni, nöö hën a ko hopo taanpu ta waka.

¹¹ Nöö hën de kule go a Petuisi ku Johanisi ka de sai dë a di pisi u di Keikiwosu de kai Salumon Baiko. Nöö di womi di bi lan dë, a dë ku de maun ku maun panjanpanjan. Nöö a bigi da de te na soni.

¹² Hën di Petuisi si dee hia sëmbë ta kule ta ko a de, hën a taki da de taa: “Dee Isaëli sëmbë u mi aki, andi bigi da unu sô? Fa di womi ko bunu aki, un ninga taa ku u seei kaakiti u kulëen nö? Ee na un mëni taa fu di hati fuu limbo möön oto sëmbë mbei Masa Gadu da u kaakiti sô? Nönö e! Nëen mbei.

¹³ “Ma Masa Gadu, di dee fesiten sëmbë fuu bi ta begi kaa, dee Abahamu, Isaki, Jakopu sô, hën wë kë da Masa Jesosi gaan nëbai, nöö hën mbei a kula di sëmbë aki, be un sabi taa sô wan sëmbë Jesosi dë. Biga Jesosi bi dë di Futuboi u Gadu seei di a manda ko da u, ma nöö unu tjëen go da dee tiima u di köndë fuu aki u de musu kii. Hën di un tjëen go, nöö Gaama Pilati an bi si na wan föutu nëen faa musu dëdë e. Hën a taa an o kii ën, a o disëen be a go. Ma di a taki sô, nöö hën un ko ta bai taa an musu disëen go.

¹⁴ “Di apaiti sëmbë u Masa Gadu, ku hën wë i si un du sô e, dee sëmbë. A bi bunu te Masa Gadu seei an feni na wan föutu nëen wan daka, ma unu taa wan këen. Hën un begi di gaama faa musu puu wan oto sëmbë a dunguwosu da unu nëen kamian. Hën un kai di sëmbë dëen. Wan gaan hogi sëmbë di bi ta kii sëmbë, hën un mbei a puu da unu. ¹⁵ Ma di bumbuu Sëmbë di ta da hii mundu libi, nöö hën un kii puu.

“Ma fa un du dë seei, ma Masa Gadu toona weki ën baka e. Biga u seepi si ën ku u seei wojo. ¹⁶ Nöö hën di kaakiti fëen wë i si kula di sëmbë bi lan aki. Fu di u ta biibi nëen liba, hën mbei di sëmbë ko dë tjentjen a unu fesi aki kumafa un tuu ta si ën kaa.

¹⁷ “Nöö haika e, dee sëmbë u mi aki. Mi sabi taa fa un ku dee hedima fuu kii Masa Jesosi dë, wan bi sabi taa sô wan gaan hogi un bi ta du e.

¹⁸ “Ma nöö gaanduwe a fesi Masa Gadu bi da dee tjabukama fëen wan buka taa di sëmbë fëen di a o manda ko a goonliba, di Keesitu, a musu tja sitaafu nöömö. Nöö hën wë i si pasa aki.

¹⁹ “Nöö dee sëmbë o, dee hogilibi fuunu musu hati unu te nöö un bia disa de e, ko a Masa Gadu. Nöö an o hoi unu a bëe möön. Nöö te un du sô kaa, nöö a o ta da unu böö. ²⁰ Nöö a o toona manda Jesosi Keesitu ko da unu möön e. Biga a bi buta a fesi taa sô a o toona mandëen da u kaa. ²¹ Ma nöö fa u dë aki a musu fika a Masa Gadu köndë ala ufö. Te dou di juu fu Masa Gadu musu puu hogi a goonliba buta hii soni ko bunu baka ufö a o toona ko. Biga sô wan soni Masa Gadu bi paamusi dee gaan sëmbë fuu a dee tjabukama fëen taa sô a o du.

²² “Nöö Mosesi bi taki da dee gaan sëmbë fuu taa:

Fa i si Masa Gadu manda mi ko da unu aki,
nöö söseei a bakaten a o manda wan oto Tjabukama ko da unu.

Nöö di sëmbë di o ko dë,
a o dë di wan köndë sëmbë kuma unu.

Nöö te a ko, nöö dee soni dee a o taki da unu,
nöö de tuu un musu piki e.

²³ Biga ee wan sëmbë ja kë piki di buka u di Tjabukama dë,
nöö joo kumutu a dee sëmbë u Masa Gadu dendu go kaba a sösö.
Sö wë Mosesi bi taki da dee gaan sëmbë fuu e, dee sëmbë.

24 “Nöö hii dee tjabukama u Gadu, kumutu a Samueli te dou ku hii dee otowan dee bi ta konda soni u Gadu da sêmbê, de tuu kisi di wan seei buka taa sô wanlô soni o pasa, nöö hên de ko ta pasa a di ten u dê aki. 25 De bi konda taa sô wanlô bunu Masa Gadu o du sêmbê. Nöö unu wê da dee sêmbê dee musu kisi dee bunu dê e. Masa Gadu ku dee gaan sêmbê fuu bi abi di buka, ma unu wê ta feni dee bunu de bi taki.

“Biga a bi taki da u gaan sêmbê Abahamu taa a di bôngö fêên hii pei sêmbê u goonliba o feni heepi.  Wê nöö di bôngö di a taki dê, Masa Jesosi wê e, dee sêmbê.” 26 Hên a manda ko kuma Futuboi fêên. Nöö fa a mandêên ko dê, u dee Isaëli sêmbê fosu a mandêên da e. Biga a kê faa heepi unu mbei un disa dee hogilibi fuunu.” Sô wê Petuisi taki tuwê da dee hia sêmbê a di Keikiwosu dê.

4

Aki de kisi Petuisi ku Johanisi tja go a kuutu.

1 Nöö di juu dê, Petuisi ku Johanisi an kaba u fan seei hên dee begima ku di hedima u dee siköutu dee ta watji a di Wosu u Gadu, ku dee sêmbê u di keiki paatêi de kai Sadusei, hên de ko dou a de. 2 Hati u de boonu ku de te na soni, biga de ta konda da dee otowan taa Masa Jesosi dêdê toona weki baka.  Biga dee Saduseima an sa jei taa sêmbê sa dêdê toona weki baka. 3 Nöö hên de kisi Johanisi ku Petuisi panjan gingin tja go sôötö a dunguwosu. Nöö de o luku te amanjan bifö de o kuutu de, biga ndeti kaa.

4 Ma nöö fa dee Tjabukama bi fan ku dee sêmbê dê, nöö wanlô hia sêmbê bia piki di buka bendi ko a di sê u Masa Jesosi. Nöö fa de go mökisi ku dee oto biibima u Masa Jesosi naandê hên de ko dê kuma feifi dusu sêmbê sô.

5 Nöö hên de dê te mamate, hên dee Dju hedima, ku dee Gaan Womi, ku dee Sabima u Wêti, de tuu hai ko mökisi a Jelusalen naandê u de kuutu.

6 Di awoo hedima u dee begima de kai Ananasi, ku di Kaba Hei Begima de kai Kajafasi, wan oto sêmbê de kai Johanisi, ku Alekesani, ku hii dee oto famii u Ananasi, sô de ko a di kuutu. 7 Nöö hên de manda sêmbê u de go tei de tu Tjabukama u Masa Jesosi, Petuisi ku Johanisi, tja ko a de.

Nöö di de ko dou, hên de hakisi de taa: “Ku un kaakiti un kula di lan sêmbê dê? Un sêmbê nê un kai ufö un du sô wan soni?”

8 Nöö di juu dê di Akaa u Masa Gaangadu bi dê a Petuisi liba hebi seei. Nöö hên a piki de gbelin taa: “Gaan lanti, un piimisi fuunu e. 9 Un kê sabi unfa u du ufö u heepi di lan sêmbê ö? 10 Wê be mi taki ên da unu, biga a dê fanöudu fuun musu sabi. A dê fanöudu fu hii un dee sêmbê u Isaëli tuu musu sabi taa Jesosi Keesitu u Nazalêti hên kulêên ku ên kaakiti. Hên mbei i si a ko taanpu telutelu a unu fesi aki. Di sêmbê di un bi peka a di lakpa pau naandê kii, nöö hên kulêên e. Unu wê bi kii ên, ma Masa Gaangadu weki ên baka.

11 “Wê wan sabi fa de sikifi ên buta a Masa Gaangadu Buku nô? De taa: Dee sêmbê ta mbei sitonu wosu, hên de si wan sitonu taa an bunu, nöö hên de tuwêên a kapêê.

Ma nöö bakaten,

hên di sitonu dê ko mama posu u di wosu.

Wê di sitonu dê, Masa Jesosi wê e, dee sêmbê. 12 Hên nöö sa puu sêmbê a hogi basu fii sa dou a Masa Gaangadu fesi. Oto nê an dê a goonliba aki möönsö di u libisêmbê sa kai fuu feni di heepi u Gadu.”

¹³ Wë nõö di dee kuutuma jei fa Petuisi ku Johanisi ta fan söndö fëëë sö, hën de taa: “Maingë, dee sëmbë aki, na sösö sinkii sëmbë de dë nõ? Biga de an go a siköö wan bëtë, ma nõö hën de ko ta fan ku u söndö fëëë sö.” Di soni bigi da de, nõö hën de ko si taa di fa dee Tjabukama bi ta dë ku Masa Jesosi, hën wë mbei de sabi u fan sö. ¹⁴ Nõö soni an dë u fia möön tu. Biga di lan womi di de bi kula sai leti dë taanputaanpu ku de.

¹⁵ Nõö hën de manda Petuisi ku Johanisi ku di womi di bi lan taa be de kumutu a di kuutu kamba ufö. Nõö hën de kumutu go. Nõö hën dee kuutuma fika dë ta hakisi taa: ¹⁶ “Wë unfa woo du ku dee sëmbë? Biga hii sëmbë fu Jelusalen aki tuu sabi fa de bi kula di lan sëmbë dë. A dë wan gaan foondo soni da hii mundu, nõö wa sa fia, biga a bödjëë tuu. ¹⁷ Ma nõö un boo bai de nõö taa de an musu tei di në u Jesosi ta paaja a di köndë möön.”

¹⁸ Nõö di de kuutu tefa de kaba, hën de toona kai Petuisi ku Johanisi taa be de ko. Hën de ko dou. Hën de buta ku de seei taa de an musu ta kai di në u Jesosi ta lei sëmbë soni fëën möön a mundu.

¹⁹ Nõö hën Petuisi ku Johanisi piki de taa: “Lanti, fa un taki da u aki, nõö u jei. Un bai u taa wa musu konda soni u Masa Jesosi. Ma Masa Gaangadu manda u fuu musu konda. Nõö unfa un mëni? Undi u dee buka un si kuma Masa Gaangadu o kë fuu musu piki? ²⁰ Wë nõö wa sa tjubi dee soni u wojo bi si ku dee u jesi bi jei. U musu konda de nõömö.” Sö de piki de.

²¹ Hën dee kuutuma toona bai de seei gbelin taa de an musu konda de, nõö hën de manda de go. De an saanfa u de du fu de musu da de sitaafu, biga hii sëmbë ta gafa Masa Gaangadu ta bai ën në fu di gaan soni di bi pasa dë. ²² Biga di sëmbë di de bi kula a di gaan foondo fasi dë, nõö a bi abi jaa pasa föteni, ma an bi waka wan daka.

Aki dee Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto biibima ta begi.

²³ Nõö fa dee kuutuma manda Petuisi ku Johanisi go dë, nõö hën de go a dee oto biibima u Masa Jesosi go taki da de unfa dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi bi taki da de. Hën de konda te de kaba.

²⁴ Nõö di dee otowan u de jei sö, nõö hën de tuu ko ta gafa Masa Gaangadu taa: “Masa Gadu oo, i mbei hii soni a liba ala, ku goon aki tuu, te dou ku di ze. ²⁵ Nõö hën i manda di Akaa fii faa fan a di futuboi fii liba, u gaan avo Dafiti, taa:

Andi du dee pepei sëmbë u goonliba mbei hati u de boonu sö?

Faandi mbei de ta suku pasi sö te de wei,
u de du hogi ku Masa Gaangadu?

²⁶ Dee kõnu u goonliba ku dee oto tiima tuu
ta hai ko fiti buka u de feti ku Masa Gaangadu
puu hën ku di Kõnu fëën di a buta, a de liba.
Sö Dafiti taki.

²⁷ “Wë nõö Masa Gaangadu, di soni Dafiti bi taki dë hën wë i si ta pasa fa u dë aki. Biga dee hedima u goonliba, Helodi ku Pontuisi Pilati, ku dee Isaëli sëmbë fuu, ku dee oto köndë sëmbë tuu ko mökisi leti a Jelusalen aki fu de du hogi ku Masa Jesosi, di Futuboi fii di dë apaiti da i. Di Sëmbë di i bi da taki a hii mundu liba, nõö hën de bi sitaafu sö e. ²⁸ Nõö hën de du hii dee soni dee i bi buta a fesi taa sö o pasa. Wë Masa, sö i seei abi di kaakiti tuu, fu buta hii soni fu de musu pasa leti kumafa i bi kë.

²⁹ “Nõö fa u dë aki ja si o? Dee sëmbë bai u taa de o du ku u. Nõö hën u begi i, Masa, fii da u dee futuboi fii degihati, be u sa ta konda di Buka

fii nõömö söndö fëëë. ³⁰ Masa Gaangadu, i musu kula dee suwakima, be sëmbë si di kaakiti fii di i abi. Be u tei di nê u Masa Jesosi ta du foondofoondo soni, be hii sëmbë si di kaakiti di a abi. Biga hên wanwan tõ dë di apaiti Futuboi fii di i buta. Nöo da sö u begi i, Masa.”

³¹ Nöo di de begi sö te de kaba, hên di kamian ka de dë ko ta seki seei te na soni. Hên di Akaa u Masa Gaangadu toona ko taanga a de liba, hên de ko ta konda di buka u Gadu seei söndö fëëë.

Aki ta lei fa dee biibima u Masa Jesosi bi ta libi makandi tjika.

³² Nöo di juu dë, hii dee biibima u Masa Jesosi tuu bi dë ku wan hati. Na wan sëmbë ta hoi ên gudu buta nêen wosu fëên wanwan, ma de tuu ta abi soni makandi. ³³ Hên dee Tjabukama u Masa Jesosi ta konda da lanti nõömö fa Masa Jesosi weki a dëdë. Nöo fa de ta fan dë, di fan u de abi kaakiti, nõo a dë u si tuutuu taa Masa Gaangadu ta tja de ku ên bunuhati seei. ³⁴ Fa de sai dë, na wan sëmbë bi dë a de dendu ta pena. Biga ee wan sëmbë i dë ku pena nõo dee otowan ee dee a’ goon ee nasö wosu, nõo de ta sei ên ³⁵ nõo de tei di mõni tja ko da dee Tjabukama u Masa Jesosi. Nöo dee Tjabukama tei di mõni nõo de paati da dee penama puu de a fuka. Sö de bi ta libi di ten dë.

³⁶ Nöo hên wan sëmbë bi dë de kai Josëfu. Dee Tjabukama u Masa Jesosi ta kai ên Banabasi; hên kē taki “wan sëmbë di ta da sëmbë hati.” Nöo a dë u di lõ u Isaëli de kai Leifi, nõo a kumutu a di kõndë de kai Sipuusi. ³⁷ Nöo hên di womi aki bi abi wan goon, hên a sei ên. Hên a tei hii di mõni fëên tuu tja ko da dee Tjabukama u Masa Jesosi u de paati da sëmbë.

5

Aki ta lei andi pasa ku Ananiasi ku hên mujëë.

¹ Di juu dë, hên wan womi bi dë de kai Ananiasi, nõo hên mujëë de kai Safila. Nöo de bi abi wan goon u de. Nöo hên de sei di goon. ² Nöo hên di womi tei hafu u di mõni hoi buta dë, hên a tei di fika tja go da dee Tjabukama u Masa Jesosi, taa tuu u di mõni di a sei di goon hên di dë. Nöo fa a du dë, hên mujëë seei dë a dendu tu.

³ Nöo di a du sö, hên Petuisi gandji dëen taa: “Womi Ananiasi, unfa i du bifö di didibi subi a i liba sö, te i kē ganjan di Akaa u Masa Gadu? ⁴ Andi mbei i du sö? I seei bi abi di goon, nõo di i sei ên kaa, nõo i bi sa hoi hii di mõni. Ma nõo hên i tjubi hafu fëên buta dë, hên i tei di fika tja ko da u taa, tuu fëên di dë. Wë na ku libisëmbë i du di hogi e, ma ku Masa Gadu i du ên.”

⁵ Nöo di Ananiasi jei di fan wante, nõo hên a tombi kai a goon dëdë pii, böö fëên koti.

Nöo fa di soni pasa dë, dee oto sëmbë jei nõo hati u de latja seei. ⁶ Nöo hên wanlõ kijoo mii hopo hên de ko dimboli di dëdë tefa de kaba, hên de tei ên tja go bei.

⁷ Hên de dë te baka dii juu langa sö, hên di mujëë u di womi ko dou. An bi sabi taa sö wan soni bi pasa ku ên manu.

⁸ Nöo di a ko dou, hên Petuisi hakisi ên taa: “Mujëë, haika. Fa di manu fii bi tja di mõni u di goon ko aki, tuu fëên a tja nõ?”

Hên a piki taa: “Aai, tuu fëên di dë e.”

⁹ Hên Petuisi toona taki dëen taa: “Faandi mbei i ku i manu tuu fiti buka makandi taa woon pooba di Akaa u Masa Gadu luku sö? Wë dee womi

mii dee bi tja di manu fii go bei, haika futu u de a dööbuka dë. Nöo de o tja i go bei tu e.”

¹⁰ Hën di a taki sō, di mujëë jei. Hën a kai gbolo a Petuisi fesi dë dëdë pii. Hën dee kijoo ko dou, hën de si ën dë dëdëdëdë. Hën de toona hopo ën tei tja go bei nëen manu bandja.

Sō wan gaan soni pasa di juu dë.

¹¹ Nöo di dee biibima u Masa Jesosi ku dee oto sëmbë jei, nöo hën hii de tuu fëëe te na soni. „De si taa libi u de musu dë tololoo a pasi seei.”

Aki ta lei fa dee Tjabukama u Masa Jesosi ta kula sëmbë.

¹² Di juu dë, dee Tjabukama u Masa Jesosi ta du hia soni, foondofoono wan kuma maaka sō, „nöo sëmbë ta si taa Gadu dë ku de tuu.” Nöo dee sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi ta ko a di kamian u di Keikiwosu de kai Salumon Baiko nöömō ta mökisi makandi. ¹³ Ma fa de ta ko dë, na de ku oto sëmbë e. Biga dee oto sëmbë dee an ta biibi a Masa Jesosi liba, de ta fëëe seei u de ko mökisi ku de, hii fa de ta gafa de nöömō taa bumbuu sëmbë de dë.

¹⁴ Nöo dee sëmbë u Masa Jesosi ta ko möön hia seei. Hiniwan juu oto sëmbë ta ko biibi, womi ku mujëë tuu, ta mökisi ku dee otowan bi biibi a fesi.

¹⁵ Nöo fa Gadu ta da dee Tjabukama kaakiti tjika dë, nöo sëmbë ta tja dee suwakima u de ta ko ta buta a bandja pasi. De ta tja de ta buta a kama liba a goon dë, so u de dë a bedi, nöo de dë ta luku Petuisi faa pasa dë, sonte di jeje fëen sa kai a de nöo de sa ko bunu. ¹⁶ Gaan hia sëmbë seei ta kumutu a dee köndëköndë a Jelusalen bandja dë ta tja dee suwakima u de ta ko, ku dee sëmbë dee dë ku soni a hedi ta sitaafu de ta kii. Nöo de tuu dee Tjabukama kula ko bunu.

Aki wan basia u Masa Gadu Köndë ko heepi dee Tjabukama.

¹⁷ Nöo fa dee Tjabukama u Masa Jesosi ta du dee foombo soni sō, nöo hën di Kaba Hei Begima u dee Isaëli sëmbë ku dee mati fëen u di Sadusei paatëi, de ko ta haun ku de te na soni. ¹⁸ Te wan daka, hën de go kisi de tja go sōötō a dunguwosu.

¹⁹ Ma a di ndeti dë seei, hën wan basia u Masa Gadu Köndë ko jabi dee döo u di dunguwosu puu dee Tjabukama tja ko a döo. ²⁰ Hën a taki da de taa: “Un go taanpu a di Wosu u Masa Gadu e, nöo un ta konda da lanti nöömō taa wan njunjun libi dë u feni a Masa Gadu. Un puu hii soni fëen da de be de sabi.”

²¹ Nöo hën dee Tjabukama piki. Biga di dobooko fëen, hën de toona go dë a di Wosu go ta lei lanti leti kumafa di basia bi taki da de.

Aki dee Isaëli hedima kai dee Tjabukama u Masa Jesosi a kuutu möön.

Di mamate dë seei, hën di Kaba Hei Begima ku dee mati fëen ko makandi u de kuutu di soni u dee Tjabukama u Masa Jesosi. Hën de kai hii dee hedima u dee Isaëli sëmbë ku hii dee oto kuutama u Isaëli tuu taa be de ko a kuutu.

Hën di de ko, hën de manda buka da dee wakitima u di dunguwosu taa be de go tei dee Tjabukama tja ko da de. ²² Nöo hën dee wakitima go. Ma nöo di de go dou nöo pii, djee. Dee sëmbë an sai dë.

Hën de toona go a dee kuutama go taa: ²³ “Dee sëmbë aki, wë u dou e. Nöo gaan soni. Dee sëmbë dee un manda u fuu go tei, wa si de e. U go a di dunguwosu, u si dee döo tuu dë sōötōsōötō ku dee sikōutu dë a dee

döübuka ta hoi wakiti tuu u si. Ma nöö di u go dou hën u jabi di döö, wa si sëmbe. De an sai dë e. Wa sabi naasë de go.”

²⁴ Nöö di di Kaba Hei Begima ku dee Gaan Begima ku di hedima u dee wakitima u di Wosu u Gadu jei sô, nöö a toobi de tumisi. De an saandi pasa.

²⁵ Te wan pisi, hën wan sëmbe ko dou, a taa: “Un haika e, dee sëmbe. Dee womi un bi buta a dunguwosu, de dë leti a di Wosu u Gadu dë ta lei sëmbe e.”

²⁶ Nöö di de jei sô, hën di hedima u dee wakitima kai dee otowan fëen, hën de kule go tei dee Tjabukama tja ko. Ma na ku taanga e, biga de fëë taa a kandë dee lanti hati o boonu ku de te de o naki de ku sitonu kii.

²⁷ Nöö hën de tja dee Tjabukama ko, hën de ko taanpu a dee kuutuma fesi.

Hën di Kaba Hei Begima taki da de taa: ²⁸ “Dee sëmbe aki, u bi bai unu kaa e, taa wan musu ta lei lanti dee soni u Jesosi möön. Jetiseei wan disa möönsö. Un ta lei sëmbe kodo, tefa hii sëmbe u Jelusalen tuu jei kaa. Nöö fa un ta du ën dë, un ta biinga kodo fu un buta a u hedi taa u kii ën.”

²⁹ Hën Petuisi ku dee oto Tjabukama toona piki ën taa: “Aai, wë u jei, dee sëmbe. Ma Masa Gadu buka hën u musu piki möön gaanfa möön libisëmbe buka e. ³⁰ Nöö unu wë bi kii Masa Jesosi tuu. Un pekëen a di lakpa pau, ma Masa Gadu seei, di dë di Gadu di dee gaan sëmbe fuu bi ta begi gaanduwe kaa, nöö hën toona weki ën baka. ³¹ Nöö hën a tjëen go buta te a di möön hei kamian nëen letimaun së a liba ala, be a ko dë di kaba Fesima u mundu. Nöö fa a ko dë Fesima dë, nöö a dë di Heepima tu, di sa puu u a hogilibi basu.

“Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbe, an kë hoi di hogilibi fuu Isaëli sëmbe a bëë möön e. A kë fuu tuu musu bia libi, be a sa puu dee hogi du fuu a u liba. Sö a kë heepi u tjika. ³² Nöö u abi fu konda di buka aki da lanti be de jei e. Biga u seei dë kotoigima u dee soni u Masa Jesosi u ta taki aki, u ku di Akaa u Gadu di a ta da dee sëmbe dee ta piki ën buka.”

³³ Nöö hën di dee kuutuma jei fa dee Tjabukama fan, hën de kisi faja seei. Nöö hën de taa de o kii de puu a goonliba nöömö.

³⁴ Ma nöö wan sëmbe bi dë a de dendu de kai Gamalijëi. A bi dë wan sëmbe u di keiki paatëi de kai Faliseima di ta lei sëmbe dee wëti dee Gadu bi da dee Isaëli sëmbe. Nöö hii sëmbe abi gaan lesipeki dëen. Nöö hën a hopo taanpu a di kuutu. Hën a manda sëmbe taa be de tja dee Tjabukama go a döö ufö. Hën de tja de go a döö.

³⁵ Nöö hën Gamalijëi fan ku dee kuutuma taa: “Dee Isaëli sëmbe aki, un musu mëni unu seei e, ku andi woon du ku dee womi dë. ³⁶ Wan saandi bi pasa ku di womi de kai Teodasi nö? Di soni pasa wan pisiten kaa taa a bi kë buta hënseei fesima u di köndë. Nöö hën fô höndö womi go nama ku ën. Hën de dë te wan pisi hën wanlö sëmbe kii ën puu dë, nöö hën hii dee sëmbe fëen paaja tuu. Nöö hën di soni u Teodasi kaba.

³⁷ “Nöö baka fëen hën wan oto sëmbe de kai Judasi, di u Galilea pisiwata, ko hopo a di ten lanti bi ta konda sëmbe ta sikifi sëmbe në buta a buku. Nöö sëmbe nama ku ën tu, kumafa de bi nama ku di fosu sëmbe u taki dë. Ma sösei sëmbe kii ën tu, nöö hën dee bakama fëen paaja. Kaba u di oto di dë.

³⁸ “Nöö hën mbei mi kë taki da unu taa wan musu du soni ku dee sëmbe aki e. Un disa de be de go. Biga ee libisëmbe soni nöö de ta du, nöö a o kaba a sösö. ³⁹ Ma ee a Masa Gaangadu a kumutu, nöö wan o sa wini de.

Te wan pisi un o ko si taa ku Gadu wë un ta du.” Sö Gamalijëi taki da dee kuutuma te a kaba.

Nöo di de jei fa a fan dë, hën de piki ku ën makandi. ⁴⁰ Nöo hën de toona kai dee Tjabukama u Masa Jesosi ko. Hën de buta sëmbë fon de ku wipi te de kaba. Hën de toona gandji da de möön taa de an musu ta kai Masa Jesosi në ta lei sëmbë soni fëen möön.

Nöo di de bai de te de kaba, hën de manda de go. ⁴¹ Nöo hën dee Tjabukama kumutu a di kuutu seei ku wai, fu di Masa Gadu bi si taa de bumbuu tjika u de tja sen fu Masa Jesosi në hedi.

⁴² Nöo hën de nango hiniwan daka a di Wosu u Masa Gadu kumafa de bi guwenti kaa, ku sëmbë wosu tuu, ta konda di Bunu Buka da lanti taa Jesosi hën da di Paamusi Könu di Masa Gadu bi o manda ko.

6

Aki de tei sëmbë u heepi

dee Tjabukama.

¹ Nöo hën dee biibima u Masa Jesosi sai dë e, nöo hiniwan daka de ta hia nango möönmöön. Di gaan së u de bi dë Dju sëmbë, ma de dë tu pei. Biga hafu u de ta fan Giiki tóngö, hafu u de ta fan wan oto tóngö de kai Alamaiki. Nöo de tuu bi abi pooti mujëë söndö manu a de dendu.

Hën de dë te wan daka, hën de tu pei sëmbë dë ko kisi toobi ku deseai. Dee Giiki tóngö wan ta guunjan dee otowan taa de an ta da dee pooti mujëë u de soni u njan tjika kumafa de ta da dee u deseai mujëë.

² Nöo hën de tuwalufu Tjabukama ko jei. Hën de kai dee biibima u Masa Jesosi tuu ko makandi u de fan. Nöo hën de ko.

Hën de taki da de taa: “Un haika e, dee sëmbë fuu aki. U dee Tjabukama aki, wa musu disa di buka u Masa Gadu u konda fuu go ta seeka njanjan soni e. ³ Nöo u kë fuun suku sëbën sëmbë a unu dendu, fu de heepi u ku di soni dë. Dee lö sëmbë dë, de musu abi në a hii sëmbë taa de abi bunu fusutan, nöo de musu dë ku telu a di Akaa u Masa Gadu leiki. Dee lö pei sëmbë dë fuun tei buta e. ⁴ Nöo u seei sa dë ku telu a di fuu wooko ta begi Masa Gadu ta konda di Buka u Masa Jesosi da sëmbë.”

⁵ Nöo fa dee Tjabukama fan dë, nöo dee oto biibima piki ku de. Nöo hën de go suku sëmbë. Nöo dee sëmbë de pii tei, wan u de de kai Sitefani. A dë wan sëmbë ta abi taanga biibi a Masa Gaangadu, nöo a dë ku telu a di Akaa leiki. Söseei de tei Filipi, ku Pokolu, ku Nikanou, ku Timon, ku Paamenasi, ku Nikolasi. Nöo Nikolasi bi dë wan sëmbë u di köndë de kai Antiokia. An dë Isaëli sëmbë, ma a ko ta biibi Masa Jesosi kuma de. ⁶ Nöo sö de pii dee sëbën womi dë tei, hën de tja de ko da dee Tjabukama. Hën dee Tjabukama buta maun a de liba hën de begi Masa Gadu da de te de kaba, buta de a di wooko.

⁷ Nöo di juu dë, di wöutu u Gadu ta paaja seei möönmöön. Dee biibima a Jelusalen ta ko möön hia seei, nöo wanlö hia begima piki di Buka tu ko dë a de dendu.

Aki de mindi soni da Sitefani.

⁸ Nöo di sëmbë de kai Sitefani dë, a bi dë wan sëmbë Masa Gadu dë ku ën a wan apaiti fasi. Biga a ta dëen kaakiti seei, a ta du gaangaan soni, foombofoombo wan, sëmbë ta si.

⁹ Ma nöo te wan pisi, hën wanlö sëmbë hopo ta fia ku ën. Dee lö sëmbë dë, de dë u wan Dju keiki de kai “Fiima.” Isaëli sëmbë de dë, ma fu wanlö

oto köndë de kai Sileni ku Alekesania, nöö de bi kumutu a de köndë ko fika a Jelusalen dë. Nöö hën de ku wanlö oto Dju sëmbë u Silisia ku Asia tuwë gogo a wan së ta fia ku Sitefani. ¹⁰ Ma di Akaa u Masa Gadu da Sitefani kõni tefa dee sëmbë an sa wini ën a di fia.

¹¹ Nöö hën dee sëmbë kumutu dë, hën de go suku sëmbë saapi u de ko mindi soni da Sitefani taa a bi kosi Mosesi, di gaan sëmbë u de, ku Masa Gadu tuu. De seei jesi jei ën. Sö de taki.

¹² Nöö hën de paaja di taki dë go a hii lanti te dou ku dee Gaan Womi ku dee Sabima u Wëti. Nöö di dee sëmbë jei sö, nöö hën hati u de boonu te na soni. Hën de kule go kisi Sitefani hai tja go a gaan kuutu.

¹³ Nöö hën de tja sëmbë ko fu de musu mindi soni dëen möön. Hën de ko taki taa: “Di sëmbë i si aki, a ta kosi di Gaan Keikiwosu u Masa Gadu kodo, tee dou ku dee wëti u Gadu tuu. An ta disa möönsö. ¹⁴ Biga a taa di womi de kai Jesosi u Nazalëti o ko booko di Keikiwosu fuu, nöö a o puu dee wëti fuu dee Gadu da Mosesi fuu musu libi ku de. Sö u seepi jei ën ku u seei jesi di a taki sö.” Sö dee mindisonima taki a di kuutu.

¹⁵ Hën hii dee kuutama bia luku Sitefani diin. Hën de si taa fesi fëen djei wan basia u Masa Gadu Köndë. Sö a limbo tjika.

7

Aki Sitefani ta fan ku dee sëmbë.

¹ Hën di Kaba Hei Begima hakisi Sitefani taa: “Womi, fa dee sëmbë ta taki aki, nöö sö i bi taki tuu nö?”

² Hën Sitefani piki ën taa: “Dee sëmbë u mi aki, un piimisi fuunu e. Mi kë toona mëni unu a wanlö soni bi pasa ku dee gaan sëmbë fuu a fesiten.

“Masa Gadu, di Gadu fuu di hei tee libisëmbë wojo an sa kai ku ën, hënseei bi ko a di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu, ka a bi ta dë a Mesopotamia köndë. Di juu dë, Abahamu an bi foloisi go a Halan eti. ³ Nöö di Masa Gadu ko nëen, hën a taki dëen taa: ‘Womi, foloisi kumutu disa di köndë fii ku dee sëmbë fii aki, nöö i go a wan oto köndë ka mi o lei i fii go.’

⁴ “Nöö hën Abahamu kumutu a Kalidea naandë go a di köndë de kai Halan. Hën a ko sai dë teefa hën tata dëdë, a bei. Hën Masa Gadu puu ën dë manda go a di köndë ka i si u ta libi aki. Ma nöö a di ten dë de bi ta kai di köndë Kaana.”

⁵ “Ma nöö fa Masa Gadu tja Abahamu ko a Kaana aki seei, ma an dëen di köndë fëen seei eti bifö a dëdë. Na wan kodo pisi fëen a dëen. Ma a bi paamusi ën taa a o dëen di köndë nöömö, nöö a o ko köndë fëen ku dee bakamii fëen dee a o pai. Wë nöö di juu di Masa Gadu paamusi Abahamu di soni dë, Abahamu an bi pai na wan kodo mii eti.

⁶ “A di fasi aki wë Gadu fan ku ën e. A kai ën taa: ‘Mati.’ A piki. A taa: ‘Dee bakamii fii o go ta dë a wan oto köndë kuma wakama e. Nöö dee sëmbë u di köndë dë o buta de a sitaafu seei. De o ta du hogihogi ku de tee dou fö höndö jaa. ⁷ Ma bakaten mi o sitaafu dee sëmbë ta du hogihogi ku de awaa, nöö dee bakamii fii o kumutu a di köndë ka de bi ta sitaafu de. Nöö de o toona ko a di së aki baka, fu de sa toona begi mi a di kamian aki möön.’ Sö Gadu bi fan ku Abahamu.

⁸ “Nöö baka di a fan ku ën sö, hën a dëen wan wëti taa a musu koti wan maaka nëen sinkii faa dë taa hën ku hën a’ buka. Nöö di maaka fika fu hiniwan womi mii di de o pai, de musu koti ën nëen sinkii. Hën mbei di a pai Isaki, baka aiti daka hën a koti di maaka nëen sinkii. Tefa bakaten,

hën Isaki toona pai Jakopu hën a koti ën. Hën teefa Jakopu ko pai dee tuwalufu gaan sëmbë fuu, sô seei a toona koti de tu, fu di maaka musu fika nango nöömô a u Isaëli sëmbë sinkii.”

⁹ Hën Sitefani toona taki möön, a taa: “Wë kumafa i sabi kaa, dee gaan sëmbë fuu bi ta haun ku di otowan u de de kai Josëfu, hën de sei ën da wanlô sëmbë. Hën dee sëmbë dee bai ën dë tjëen go a Egepiti köndë go buta a sitaafu. Tökuseei Masa Gadu bi dë ku ën e. ¹⁰ A puu ën a hii dee fuka fëen tuu.

“Hën de dë te dou wan ten, hën di gaan könu fu Egepiti köndë de kai Falao manda kai Josëfu. Nöö di Josëfu go a di könu, nöö Masa Gadu bi dë ku ën eti ta dëen bumbuu fusutan ku köni seei. Nöö hën di könu si taa a dë bumbuu sëmbë, nöö hën a tei ën buta ko takima fëen könuwosu te dou ku hii Egepiti köndë tuu.

¹¹ “Nöö hën de dë tee wan gaan hangi ko. Hii dee sëmbë a Egepiti köndë ku dee dë a Kaana tuu ta tja fuka ta dëdë ku di hangi. Dee gaan sëmbë fuu seei an sa feni soni u njan. ¹² Nöö hën Josëfu tata Jakopu, hën a sai dë te nöö hën a jei taa wë di köndë de kai Egepiti hën abi soni u njan. Nöö hën a manda dee gaan sëmbë fuu, dee womi mii fëen, hën de go bai soni u njan. Nöö hën bi da di fosu pasi di Jakopu manda de go a Egepiti köndë.

¹³ “Nöö di de go di u tu pasi, hën Josëfu kai de ko nëen, hën a piki de awaa taa: ‘Hën di baaa fuunu disi e. Mi wë disi, Josëfu.’ Nöö di juu dë ufô Könu Falao ko sabi fa u Josëfu taa dee famii fëen dee di dë.

¹⁴ “Baka u di dë, hën Josëfu manda kai hën tata Jakopu taa hii di wosu dendu fëen ku ën seei tu musu ko a Egepiti köndë, nöö a o sölugu de. Nöö di juu dë, de bi dë sëbënteni-ku-feifi sëmbë.

¹⁵ “Nöö hën di Jakopu kisi di buka, nöö hën de tei pasi go te a Egepiti köndë. Hën de sai dë teee nöö hën Jakopu ku hii dee mii fëen tuu ko dëdë. ¹⁶ Nöö fa de bi ta dëdë dë, nöö dee mii u de ta tei de ta tja ko a di së aki a di köndë de kai Sikëm go bei. Di geebi Abahamu bi bai a dee bakamii u Hamolu, nëen de ta tja de go bei.

¹⁷ “Nöö da sô dee bakamii fu Jakopu fika dë a Egepiti köndë. De ta pai teee de ko gaan hia sëmbë. Nöö di ten dë, di juu ta zuntu fu Masa Gadu da de di köndë Kaana kumafa a bi paamusi Abahamu.

¹⁸ “Nöö di juu dë, hën wan oto könu ko dë ta tii Egepiti köndë. Nöö di könu dë aan bisi ku Josëfu biga an bi sabi ën. ¹⁹ Nöö hën a ganjan dee gaan sëmbë fuu ta du hogihogi ku de teee. A taa de musu tja dee njanjun pai mii u de go buta a döo be de dëdë kaba a sösô.

²⁰ “Nöö a di ten dë, de pai Mosesi. A bi dë wan apaiti mii, biga Gadu seei si taa a hanse. Nöö hën de ta kiijëen tjubitjubi a wosu te a a’ dii liba. Nöö di de si taa de an sa tjubi ën möön hën de tjëen go buta a wan kamian ka sëmbë sa si ën tei kiija. ²¹ Nöö hën di mujëe mii u Könu Falao ko si ën, hën a tei ën tja go kiija kuma hënseei mii. ²² Dee Egepiti sëmbë ta lei ën hii dee köni dee de abi, ku hii dee sabi dee de abi tuu de lei ën. A ko dë wan hebi sëmbë u di köndë seei. Biga a sa’ u fan, nöö a sa’ u du soni tu.

²³ “Nöö hën Mosesi sai dë te a abi föteni jaa, nöö hën a taa a o go luku dee sëmbë fëen, dee Isaëli sëmbë, dee ta libi a wan së u di köndë. ²⁴ Nöö di a go dou, hën a si wan u dee Egepiti sëmbë ta du hogihogi ku wan u dee Isaëli sëmbë fëen. Hën a naki di Egepiti sëmbë kii pii, fu di a bi du hogihogi ku di fëen sëmbë. ²⁵ Fa a du dë, a bi ninga taa dee Isaëli sëmbë fëen o sabi

taa Masa Gadu hën ta wooko nëen liba faa puu de a di sitaafu de sai dë. Ma de an si ën sô.

²⁶ “Di dobooko möön, hën a toona go si tu u dee Isaëli sëmbë ta feti ku deseei. Hën a paati de puu. A taa: ‘Womi, faandi mbei un ta libi sô? Biga un dë baaa ku baaa. Faandi mbei un ta du sô ku unu seei u du?’

²⁷ “Hën di sëmbë di abi adjabëë tuusi Mosesi puu dë. A taa: ‘Ambë buta i fii musu dë hedima ta kuutu a u liba?’ ²⁸ Kii i kë kii mi kumafa i bi kii di Egepiti sëmbë jeside nö?”

²⁹ “Nöö di Mosesi jei sô, hën a panta. A si taa di soni di a bi du, a ko a döo. Nöö hën a kule kumutu dë fusi go tee a wan oto köndë de ta kai Midian. Hën a go sai dë te a tei mujëë pai mii. A pai tu womi mii.

³⁰ “Nöö hën a dë a Midian föteni jaa longi. Te wan daka hën a go a di sabana dendu, zuntu ku wan gaan hei kuun de kai Sinai. Nöö hën a bia luku, hën a si wan faja ta kisi a wan uwii nöömö, an ta tapa möönsö. Wan Sëmbë u Masa Gadu Köndë wë ko a Mosesi a di faja dë e. ³¹ Nöö di Mosesi si di faja ta kisi nöömö, nöö a bigi dëen. Hën a waka go zuntu ku di uwii go luku ën bunu ee andi.

“Nöö di a go dou, hën a jei Masa Gadu töngö fan ku ën a di faja dendu taa: ³² ‘Womi, mi wë disi e. Di Gadu di dee gaan sëmbë fii ta begi, de Abahamu, Isaki, Jakopu, hën wë disi e.’ Nöö di Mosesi jei di töngö sô kaa, nöö hën a panta te a ta tëëmë tjatjatjatja, aan hati u toona luku di faja möön.

³³ “Hën Masa Gadu toona taki dëen taa: ‘Puu di susu fii a i futu. Biga ka i taanpu dë, nöö a dë wan apaiti kamian u mi, nöö i musu a’ lesipeki dëen.’

³⁴ “Hën a taki möön taa: ‘Haika e. Mi si fa de ta sitaafu dee sëmbë u mi a Egepiti köndë ala. Mi ta jei djëmë u de, nöö hën mi ko awaa u ko puu de. Nöö hën mi ko kai i taa i musu toona go a Egepiti köndë.’ ”

³⁵ Nöö Sitefani ta fan nango eti. Hën a taa: “Wë di Mosesi dë, hën da di sëmbë di dee Isaëli sëmbë an bi kë. De bi dëen gaan buka taa ee ambë mandëen faa ko takima ta kuutu a de liba. Ma nöö awaa Masa Gadu seei toona mandëen da de baka faa musu ko dë takima u de, faa puu de a di fuka di de sai dë. Di Sëmbë di dë a di faja dendu ta fan ku ën, hën wë mandëen sô.

³⁶ “Nöö hën Mosesi hopo hën a go a Egepiti Köndë. Hën a go du peipei foombo soni ala, te a puu dee sëmbë fëen a di köndë tja de go pasa di ze de kai Bë Ze, tja go buta a di sabana dendu ala. Hën de go sai a di sabana te dou föteni jaa. Nöö hii di ten dë, Masa Gadu dë ku Mosesi ta du sömëni gaan foondo soni nëen liba.

³⁷ “Wë nöö di Mosesi u ta taki aki, nëen liba wë Gadu wooko sô e, nöö hënseei wë bi fan ku dee gaan sëmbë fuu taa: ‘A bakaten Masa Gadu o manda wan Tjabukama da unu, kumafa a manda mi da unu aki. A o dë wan Isaëli sëmbë leti kuma unu seei.’

³⁸ “Wë nöö sô Gadu bi abi futoo a Mosesi liba tjika e. Hën mbei a dëen di taki faa musu tii dee gaan sëmbë fuu a di sabana sô. Hën seei bi dë di sëmbë di Masa Gadu bi fan ku ën a di sabana, di a bi dë a Sinai dë, nöö hën a kisi fan a Gadu faa musu toona da u ën. Nöö ee u tei dee soni a fan dë, nöö woo feni libi a de e.

³⁹ “Ma nöö hii fu dati, dee gaan sëmbë fuu an bi kë piki Mosesi buka möönsö. De an bi kë di fan fëen. De kë toona go u de a Egepiti köndë baka.

⁴⁰ Hën de ko taki dëen baaa Alon taa: ‘Womi, u kë begi i fii musu mbei wanlö gadu da u. Nöö dee lö gadu dë, de woo ta begi fu te u nango a

kamian de musu tja u. Biga wa saandi pasa ku di womi de kai Mosesi dë, di bi tja u kumutu a Egepiti köndë ko aki.’

⁴¹ “Nöö hën de mbei wan pindigadu kuma wan kau mii sö te de kaba. Hën de hoi wan gaan piizii da di soni deseeri mbei ku deseeri maun dë, ta tuwë soni dëen. ⁴² Nöö hën Masa Gadu disa de be de libi kumafa de kè. Hën de ko ta begi di sonu, di libawojo, dee teeja, dee soni dë tuu de ko ta begi.

“Fa de du ën tjika dë, hën mbei Masa Gadu bi fan a dee fesiten tjabukama liba, a taa:

Dee sëmbë u Isaëli, un haika mi e.

Fa un bi ta kii dee mbeti fuunu ta begi a di sabana te dou föteni jaa dë,

mi un bi ta kii de da nö?

⁴³ Nönö, na mi un bi ta kii de da e.

Biga di wosu u di gadu de kai Mölökö,

hën un bi ta tja ta lontu ku unu.

Nöö di teeja u di gadu de kai Lomfa,

hën u bi ta hei.

De wë da dee soni un bi ta begi e.

Nöö hën mbei mi o disa unu,

be de tja unu go buta a sitaafu a di köndë de kai Babilon.

Sö Masa Gadu taki a dee tjabukama fëen.

⁴⁴ “Wë fa dee gaan sëmbë fuu bi sai dë, nöö de bi dë ku di Wosu u Masa Gadu di de bi ta tja a di sabana. Te de ta si di Wosu nöö de ta sabi taa Gadu dë ku de. Di wosu dë, de mbei ën leti kumafa Masa Gadu bi lei Mosesi taa a sö wan fasi de musu mbei ën.

⁴⁵ “Hën de dë te bakaten nöö hën Josua ko a Mosesi kamian ta tii dee Isaëli sëmbë. Hën tja de go feti ku dee köndëköndë. Nöö fa de ta feti dë, nöö de ta tja di Wosu ta lontu ku de. Nöö hën de ta feti tefa Gadu puu dee peipei sëmbë bi dë a di köndë da de, fu de sa go libi a di köndë u de. Hën di Wosu fika ku de dë tefa de ko pai Könu Dafiti. ⁴⁶ Nöö hën Könu Dafiti libi a wan fasi tee Masa Gadu seei tei ën fu wan bumbuu sëmbë.

“Nöö hën de dë te wan pisi, hën Könu Dafiti taki da Masa Gadu taa a kë mbei wan wosu dëen. Fa a bi dë di Gadu u Jakopu ta tja dee Isaëli sëmbë fëen te kisi di ten fëen Könu Dafiti seei dë, nöö a kë mbei wan wosu dëen faa ta libi. ⁴⁷ Ma fa Könu Dafiti taki dë seei, ma nëen seei mbei di wosu e. Di mii fëen de kai Salumon, hën mbei di wosu.

⁴⁸⁻⁴⁹ “Ma nöö hii fa u ta taki aki, dee sëmbë, ma Masa Gadu hei poi fu libi a wan wosu di libisëmbë mbei e. Wan fesiten tjabukama bi taki ën kaa. A taa:

Masa Gadu taki e, taa:

‘A gaangadu a liba aki di könubangi u mi dë

di mi ta sindo.

Nöö goonliba da mi piki bangi

di mi ta buta futu te mi sindo.

Nöö un wosu seei i sa mbei da mi

fu mi feni kamian u mi böö sinkii?

⁵⁰ Biga mi mbei hii dee soni tuu kaa.’

Sö di tjabukama bi sikifi u Masa Gadu.”

⁵¹ Nöö hën Sitefani fan taanga ku dee sëmbë awaa, a taa: “Dee sëmbë aki, unfa un mbei? Misikuma jesi fuunu taanga kuma sitonu. Hati fuunu dë leti kuma dee sëmbë dë a goonliba aki dee an sabi soni u Masa Gadu.

Biga te di Akaa u Gadu kë lei unu soni, nöö wan ta kë piki möönsö, leti kumafa i si dee gaan sëmbë fuunu an bi ta kë piki ën. Sö nöö un dë eti.

⁵² “Dee gaan sëmbë fuunu bi ta sitaafu hii dee fesiten tjabukama u Masa Gadu tuu. Na wan u de fika. Hii dee sëmbë Gadu bi manda da de tuu de kii, te dou ku dee sëmbë dee bi ta konda taa sö wan Futuboi fëen o ko. Nöö di Futuboi fëen dë, Masa Gadu an feni föutu nëen wan daka. Nöö tefa di juu dou hën a mandëen ko tuu. Nöö di a ko, hën un könku ën kii. ⁵³ Un dee Isaëli sëmbë aki, unu wë Masa Gadu bi manda dee basia fëen köndë da fu de tja dee wëti fëen ko da unu, ma wan ta hoi dee wëti möönsö. Biga un kii sö wan bumbuu sëmbë.”

Aki de naki Sitefani kii.

⁵⁴ Nöö di a taki sö, nöö hati u dee sëmbë boonu te de an sa tjëen möön.

⁵⁵ Ma nöö di juu dë, hën di Akaa u Gadu ko taanga a Sitefani liba. Hën a hopo wojo luku liba. Hën a si di waiti u Masa Gadu kuma sonuwojo. Hën a si Masa Jesosi dë a di letimaun së u Masa Gadu taanputaanpu.

⁵⁶ Hën di a si sö, nöö hën a bai taa: “Wë un luku, mi si Masa Gadu Köndë jabijabi ala, nöö mi si di Sëmbë di ko Libisëmbë Mii leti a Masa Gadu letimaun së taanputaanpu.”

⁵⁷ Nöö di de jei sö kaa, hën de tei de maun hën de tapa de jesi fu de an musu jei andi a ta taki. Hën de tuu bai kai wan gaan olö. Nöö hën de kule ku baai go a Sitefani, ⁵⁸ nöö hën de kisi ën panjan. Hën de hai ën gulululu tja go tuwë a wan së u di köndë. Hën de kisi sitonu mii ta naki ën u de kii ën.

Nöö fa de go a di du dë, hën de puu koosu a sinkii disa da wan kijoo de kaj Saulosu faa hoi da de.

⁵⁹ Nöö hën de ta naki Sitefani te wan pisi, hën a bai taa: “Masa Jesosi, gaantangi, tei di akaa u mi hoi e.”

⁶⁰ Nöö hën a kai ku kini a goon begi taa: “Masa, fa dee sëmbë ta du ku mi aki, nöö na hoi de a bëë e.” Hën di a fan sö te a kaba, hën a dëdë. Böö fëen koti.

8

Nöö Saulosu sai leti dë ta luku fa de ta kii Sitefani, nöö a bunu dëen. A kai ku ën seei.

Aki de sitaafu dee biibima te de paaja go a oto köndë.

¹ Di daka dë seei, hën dee sëmbë u di köndë ko ta buta ku dee biibima u Masa Jesosi a Jelusalen dë te a bigi, tee de kule paaja go a kamiankamian. So u de go a dee oto köndë u Judea, so u de go a Samalia. Dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi nöö fika a Jelusalen dë.

² Nöö wanlö sëmbë sai dë dee lobi Masa Gadu, nöö hën de go tei di dëdë sinkii u Sitefani. Hën de këë dëen te a bigi, biga a hati de. Hën de tjëen go bei.

³ Ma Saulosu kë kaba dee biibima u Masa Jesosi seei gbelin puu dë. Hën a nango ta denda a dee wosuwosu u de ta pii de ta tja go söötö a dunguwosu, womi ku mujëë tuu.

Aki Filipi go a Samalia Köndë.

⁴ Nöö fa dee biibima ta kumutu a Jelusalen ta kule ta paaja dë, nöö de ta tja di buka u Masa Jesosi ta paaja tu a dee köndëköndë nöömö be sëmbë jei.

⁵ Di juu dë, hën Filipi di bi dë wan u dee sëbën womi de bi pii tei dë, hën a go a Samalia Köndë. Hën a ta konda di buka da sëmbë taa Masa

Jesosi hën da di Keesitu, di Heepima di Gadu bi paamusi taa a o manda da libisëmbë. ⁶ Nöo fa a ta fan ku dee sëmbë dë, nöo de tuu ta haikëen, biga a ta du gaan foombofoombo soni. ⁷ Dee gadu dee ta dë a sëmbë liba ta bai ta kai olo ta kumutu, nöo a ta kula sëmëni lan sëmbë ko bunu tu. ⁸ Nöo dee soni Filipi ta du dë tuu ta mbei de ta wai a di köndë te na soni.

Aki ta taki u wan tofuma

de kai Simon.

⁹ Nöo wan sëmbë bi dë a di köndë dë de kai Simon. A bi sai dë longi kaa ta du wanlö tofu soni fëen a di köndë tee a ta foondo hii dee Samalia sëmbë tuu. Nöo a ta njan buka ta mbei ën seei bigima. ¹⁰ Nöo fa a ta du dë, nöo hii dee sëmbë u di köndë, sösö sinkii sëmbë ku nëbai sëmbë tuu, tei ën u soni. De ta tei ën fu wan gadu seei taa: “Di sëmbë aki hën de kai Taanga Gadu, Poosian Gadu.” ¹¹ Wë biga a ta foombo de nöömö ku dee tofutofu soni fëen.

¹² Nöo hën Filipi ko a di köndë ko ta konda di Bunu Buka ta taki taa Gadu tja wan Njunjun Tii ko da de. A ta konda taa Masa Gadu manda Jesosi Keesitu da libisëmbë faa heepi de. Nöo hën de ta piki di buka seei nango ta dopu, womi ku mujëe tuu. ¹³ Nöo Simon di tofuma seei piki di buka tu, hën a go dopu te a kaba. Nöo hën a fika ta waka ku Filipi hii ka a nango. Hii dee foombofoombo soni Filipi ta du tuu a ta si, nöo de bigi dëen.

¹⁴ Nöo hën wë dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi dë a Jelusalen ala ko jei taa sö dee sëmbë u Samalia Köndë ko ta piki di buka u Masa Gadu. Nöo hën de manda Petuisi ku Johanisi go haika. ¹⁵ Nöo di de go dou, hën de begi Masa Gadu faa musu manda di Akaa fëen da dee njunjun biibima dë. ¹⁶ Biga fa de biibi Masa Jesosi naandë, nöo de dopu a di në u Masa Jesosi ma di Akaa an ko a de eti. ¹⁷ Nöo hën Petuisi ku Johanisi buta maun a de, hën di Akaa u Masa Gadu ko a de awaa.

¹⁸ Nöo fa u du dë, Simon sai leti dë ta luku. A si taa te dee Tjabukama buta maun a sëmbë, nöo di Akaa ta ko a de. Hën a go tei möni tja ko faa paka Petuisi ku Johanisi.

¹⁹ A taa: “Dee sëmbë aki, mi begi unu fuun da mi di poosian di un abi dë, fu te mi buta maun a sëmbë di Akaa sa ko a de tu.”

Hën Petuisi gandji dëen te na soni. A taa: ²⁰ “Waka pasa kumutu aki ku di möni fii dë! I ku di möni fii tuu musu kaba a sösö, i takuhatima ju! I ninga taa möni i sa tei paka Gadu faa da i wan soni fëen di a ta da ku ën bunuhati ö? ²¹ Ja o feni ën möönsö, biga di hati fii di i abi an bunu da Masa Gadu. ²² I musu disa di hogilibi fii, nöo i begi ën fu an hoi di pakisei fii dë a bëë möön. ²³ Biga misikuma di hati fii dë fuufuu pöö ku haun. Di hogilibi fii kaba i a sösö.”

²⁴ Fa a fan dë, hën Simon panta. Hën a begi de taa: “Dee sëmbë, gaantangi mi begi unu, un begi Masa Gadu da mi o, be dee soni un taki dë an musu pasa ku mi.”

²⁵ Nöo hën Petuisi ku Johanisi fika a Samalia dë wan pisiten eti ta konda di Buka u Masa Jesosi ku dee soni de sabi fëen da sëmbë. Nöo hën de toona go a Jelusalen. Nöo di de nango, de ta latja dee peipei köndë u Samalia ta konda di Bunu Buka u Masa Gaangadu nango tefa de go dou a Jelusalen baka.

Aki Filipi ku wan Etiopia

sëmbë miti.

²⁶ Nöo hën Filipi sai dë te wan pisi, nöo hën wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko taki dëen taa: “Womi, hopo seeka. Gadu manda i fii go a di së u libasë, a di sabana pasi di kumutu a Jelusalen go a Gaza.”

²⁷ Nöo di Filipi jei sò, hën a hopo seeka wante hën a go. Nöo fa a nango dë, hën a go si wan sëmbë u di köndë u Afiiikan de kai Etiopia ta pasa dë. Di sëmbë dë, a dë wan hei sëmbë nëen köndë ta seeka hii di möni u di mujëe könu u de de kai Kandasii. Nöo di womi dë bi go a Jelusalen go begi Masa Gadu te a kaba, ²⁸ nöo awaa a ta toona nango nëen köndë. A dë nëen wagi sindosindo ta lesi wan buku nango. Nöo di buku di a ta lesi dë, nöo a dë wan pisi u Gadu Buku di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Jesaaja bi sikifi.

²⁹ Nöo hën Filipi go si ën dë, hën di Akaa u Gadu taki dëen taa: “Womi, go waka a di wagi bandja e.”

³⁰ Nöo hën Filipi kule go a di wagi bandja. Hën a jei di sëmbë ta lesi di soni di di tjabukama bi sikifi.

Hën a hakisi ën taa: “Mati o, dee soni i ta lesi dë, i ta fusutan de nö?”

³¹ Hën a taa: “Wë nönö mati, unfä mi sa du fusutan de? Biga ma a’ sëmbë u puu de da mi.” Hën a taa: “Ja sa ko sindo ku mi a di wagi dendu aki nö?” Nöo hën Filipi subi go sindo.

³² Nöo hën di womi ta lesi nango, nöo di pisi u Gadu Buku a ta lesi dë, a dë wan soni kuma nongö sò taa:

Di sëmbë dë,

a dë kuma wan sikafu de ta tja go kii.

A dë pii seei kuma wan sikafu mii

de ta limba puuma fëen puu nëen sinkii.

An ta bai möönsö.

³³ Fa de ta sösö ën ta mbei ën fa dë,

nöo de an ta da pasi u na wan sëmbë heepi ën möönsö.

Ambë sa taki soni u dee bakamii fëen?

Biga de kii ën puu a goonliba aki.

Sö wan soni di womi ta lesi.

³⁴ Nöo di a lesi te a kaba, hën a hakisi Filipi taa: “Wë mati, ambë de ta taki a di pampia aki? Di sëmbë di bi mbei di pampia, naa oto sëmbë?”

³⁵ Nöo di a hakisi ën sò kaa, nöo hën Filipi tei di Buku hën a seti ku di pisi di womi bi lesi dë, hën a konda di Bunu Buka u Masa Jesosi dëen. A taa: “Di sëmbë de ta taki a di pampia aki, hën da Masa Jesosi e.” Hën a puu ën dëen te a kaba.

³⁶ Nöo hën de nango te wan pisi, de ko dou a wan wata. Hën di sëmbë taki da Filipi taa: “Mati, wë wata dë aki. Na u mi dopu wante nö?”

[³⁷ Hën Filipi piki ën taa: “Ee i ta biibi di buka u Masa Jesosi ku wan hati, nöo i sa dopu.”

Hën a piki taa: “Aai, mi ta biibi taa Jesosi Keesitu hën da di Womi Mii u Masa Gadu.”]

³⁸ Hën a manda di sëmbë ta tja di hasi taa be a tapa di wagi. Nöo hën de kumutu. Nöo hën ku Filipi, hën de go a di wata hën Filipi dopu ën te a kaba.

³⁹ Nöo di de kumutu a di wata, hën wante di Akaa u Masa Gadu tei Filipi tja go, di Etiopia sëmbë an si ën möön. Ma aan toobi, a go fëen nëen köndë ku wai.

⁴⁰ Nöo di Filipi kisi ën seei baka, hën a si taa a dë a wan köndë de kai Azotusi. Nöo hën a ta lontu a dee peipei köndë nango ta konda di Bunu Buka u Masa Jesosi tefa a go dou a di köndë de kai Sesalia.

9

Aki ta lei fa Saulosu bia hën libi.

Tjab. 22:6-16; 26:12-18

¹ Di juu dë, di sëmbë de kai Saulosu bi ta dë ku di libi fëen ta toobi dee biibima u Masa Jesosi nöömö. A ta waka ta konda taa a o du ku de te kaba fëen seei a o kii de tuu nöömö puu a goonliba. Nöö hën a go a di Kaba Hei Begima u Isaëli, ² hën a go hakisi ën pampia faa sa ta tja go a dee Dju keikiwosu u di köndë de kai Damasikusi. Nöö di pampia o dëen pasi faa sa kisi dee biibima u Masa Jesosi tja go a Jelusalen go söötö, womi ku mujëe tuu. Sö wan pampia a hakisi di Gaan Begima. Nöö hën a dëen di pampia, nöo hën a go.

³ Hën a nango tefa a go zuntu ku Damasikusi. Nöö tefa a kë mëni hën wan faja kumutu a liba ala valau tuwë limbo lontu ën ko kai. ⁴ Hën a pasa kai a goon.

Hën a jei wan tögö kai ën tu pasi taa: “Saulosu! Womi Saulosu!”

Hën a piki.

Hën a taa: “Andi mbei i ta sitaafu mi sö u du?”

⁵ Hën a hakisi taa: “Ee Masa o, ambë ta fan ku mi di fan aki?”

Hën a piki ën taa: “Mi, Jesosi wë, di Sëmbë di i si i ta sitaafu sö, mi ta fan ku i aki e. ⁶ Nöö hopo go a di köndë a i fesi ala, nöo te i go, nöo de o konda da i andi ku andi fii musu du.”

⁷ Di juu dë, dee sëmbë ku Saulosu bi nango dë nöo de dë pii. De an saandi ta pasa. Biga de ta jei wan tögö ma de an ta si sëmbë.

⁸ Nöö hën Saulosu hopo, hën a jabi wojo te a wei, an sa si soni möön. Wojo fëen dungu pii. Hën de panjëen a maun tja go dou a Damasikusi. ⁹ Hën a go sai dë. A abi dii daka an sa si soni, an ta njan, an ta bebe wata. A de fëen nöo.

Aki Gadu manda Ananiasi

faa go a Saulosu.

¹⁰ Nöö di ten dë, wan womi bi dë a Damasikusi de kai Ananiasi. A dë wan biibima u Masa Jesosi. Nöö hën a dë nëen wosu, te wan pisi hën a sunjan wan sunjan, ma ku wojo limbo. Masa Jesosi ko fan ku ën. A kai ën taa: “Ananiasi!”

A piki.

¹¹ A taa: “Womi, hopo seeka, nöo i go a di sitaati de kai Tololoo Sitaati. Nöö i go a di wosu u di sëmbë de kai Judasi, ¹² go hakisi fa u di sëmbë de kai Saulosu u di köndë de kai Taasusi. A sai leti a di wosu dë ta begi Masa Gadu. Nöö a sunjan wan sunjan ku wojo limbo taa a si wan womi de kai Ananiasi ko nëen ko nama maun nëen mindihedi, hën di wojo fëen toona ko bunu kumafa a bi dë. Sö a bi si a di wojo limbo sunjan fëen kaa.”

¹³ Hën Ananiasi piki ën taa: “Wë Masa, mi jei. Ma nöo mi jei hia soni fu di sëmbë dë di a ta du. Sëmbë konda da mi taa a ta du hogihogi tumisi ku dee sëmbë fii dee ta dë a Jelusalen. ¹⁴ Nöö fa a ko a Damasikusi aki, nöo a ko faa ko du ku u tu. Biga mi jei taa dee Gaan Begima seei dëen di taki faa ko aki ko kisi u dee sëmbë dee ta kai i në tja go söötö a dunguwosu.”

¹⁵ Hën Masa Jesosi piki ën taa: “Antoobi, go nëen nöo. Biga mi tei ën kaa faa dë wan wookoma u mi. A o tja di buka u mi go konda da dee Isaëli sëmbë ku dee sëmbë na u Isaëli tuu, te dou ku dee könu u de seei. ¹⁶ Nöö fa mi o mandëen go a de dë, nöo miseei o taki dëen a fesi fa de o sitaafu ën tjika fu di a ta konda soni u mi hedi.”

¹⁷ Nöo hën di Ananiasi jei sö kaa, nöo hën a hopo, hën a go a di wosu. Hën a denda go nama maun a Saulosu hedi.

Hën a kai ën taa: “Mati Saulosu, mi baaa.”

A piki.

A taa: “Womi, Masa Jesosi seepi, di Sëmbë di bi ko a i a pasi ala di i bi ta ko aki, hën wë manda mi ko a i aki fu di wojo fii sa ko bunu baka. A manda mi tu, be di Akaa u Masa Gadu ko a i liba.”

¹⁸ Hën di a fan sö te a kaba, nöo hën wante wan soni kumutu a Saulosu wojo kuma fisi kakisa sö. Hën wojo fëen ko limbo gbegede, hën a hopo go dopu wante. ¹⁹ Hën a go njan te a kaba, hën sinkii fëen ko taanga baka.

Aki Saulosu dë a Damasikusi.

Nöo fa Saulosu ko ta biibi Masa Jesosi dë, hën a fika a Damasikusi sëmëni daka ku dee biibima u Masa Jesosi ala. ²⁰ Nöo wantewante dë, hën a bia ta fan a dee keikiwosu u dee Isaëli sëmbë u di köndë, ta konda taa Jesosi da di Womi Mii u Masa Gaangadu tuu.

²¹ Nöo fa a ta fan dë, nöo a foondo hii mundu. De taa: “Maingë, wa ta fusutan di libi u di sëmbë aki. Nëen da di sëmbë di bi dë a Jelusalen ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi ta kii nö? Nöo fa a ko aki, na ku pampia a ko faa kisi de tei tja go da dee Gaan Begima u de sitaafu de nö? Soni fëen ta toobi u.”

²² Ma nöo di fan u Saulosu an saka möönsö. A fika ta fan ku dee Dju sëmbë u Damasikusi nöömö, ta buta ku de u de piki taa Jesosi hën da di Keesitu di Masa Gadu bi paamusi taa a o manda ko. Nöo di fan fëen ta a' kaakiti möönmöön, biga a ta wini dee sëmbë nöömö dee ta fia ku ën dë.

²³ Nöo hën de dë te bakaten, dee Dju sëmbë an ko a' peesa ku ën möön. Hën de ko kuutu fa fu de sa du de feni ën kii. ²⁴ Nöo hën de ko dë a dee nëngë döo u di köndë ta watji ndeti ku didia fu te a o ko pasa dë, nöo de feni ën kii.

Te wan pisi, hën Saulosu ko jei taa sö de ta watji ën. ²⁵ Hën a dë te wan ndeti. Hën dee sëmbë dee nama ku ën, hën de tei ën tja go a di sitonu peni di de tapa di köndë, ka wan baaku bi dë. Hën de butëen a wan manda sakëen go a goon.

Aki Saulosu dë a Jelusalen.

²⁶ Hën Saulosu fusi kule kumutu dë, hën a toona go a Jelusalen. Nöo di a go dou, hën a kë go nama ku dee oto biibima u Masa Jesosi, ma de fëë ën poi. Hii fa a ta taki da de nöömö taa hënseei da wan bakama u Masa Jesosi kuma de, ma de an kë piki. De ninga taa a ta ganjan de faa du hogihogi ku de möön.

²⁷ Nöo hën di sëmbë de kai Banabasi heepi ën. Biga a tjëen go da dee Gaan Tjabukama taki da de taa: “Un piki di sëmbë aki e, dee sëmbë. Biga a bi si Masa Jesosi tuu di a bi dë a pasi nango a Damasikusi. Masa seei wë fan ku ën. Nöo fa a bi dë a Damasikusi dë, a bi ta konda dee soni u Masa Jesosi seei da hii mundu. An ta fëë de u konda.”

²⁸ Nöo di Banabasi fan sö, hën de biibi ën awaa. Hën Saulosu fika ku de a Jelusalen wan hii pisiten ta waka ta lontu hii di köndë söndö fëë, ta konda dee soni u Masa Jesosi da sëmbë.

²⁹ Ma nöo so u dee sëmbë a bi ta fan ku de dë bi dë Dju sëmbë ma de ta fan Giiki töngö. Nöo Saulosu bi ta fan ku de ta biinga ku de u de piki di buka u Masa Jesosi. Ma de an kë di fan fëen. Te wan pisi hën de ko ta suku ën u kii. ³⁰ Nöo di dee biibima u Masa Jesosi ko jei sö, hën de tei ën tja go a

di köndë de kai Sesalia, di dë a di ze bandja. Hën de butëen a boto manda go a di köndë de kai Taasusi, ka a bi kiija.

Aki Petuisi du tu foombo soni.

³¹ Nöö baka u di dë, nöö hën dee biibima u Masa Jesosi u Judea naandë ku Galilea tuu te kisi Samalia, de feni böö a di mindi dë. Di juu dë, di keiki u Masa Jesosi ko abi kaakiti seei. Biga di Akaa u Gadu dë ku de ta da de degihati, nöö sömëni oto sëmbë ta ko ta nama ku de nöömö. Nöö fa de sai dë, de ta libi a pasi seei ta lesipeki Masa Gadu.

³² Nöö hën Petuisi ta waka ta haika dee sëmbë u Masa Jesosi dee dë a dee peipei köndë, tefa a go dou a wan köndë de kai Lida. ³³ Hën a go si wan lan womi de kai Eneasi. A dë suwakisuwaki na amaka aiti jaa longi kaa.

³⁴ Hën Petuisi ko kai ën taa: “Mati Eneasi.”

Hën a piki.

A taa: “Womi, Jesosi Keesitu kula i kaa e. Nöö i hopo seeka di kama fii.”

Hën di womi hopo wante. ³⁵ Nöö fa di soni pasa dë, hën hii dee sëmbë u Lida ku dee sëmbë ta dë a di köndë de kai Salon tuu ko si fa di womi ko bunu naandë, nöö hën de tuu bendi ko a di së u Masa Jesosi.

³⁶ Nöö a wan oto köndë de kai Jopa, wan mujëë bi dë de kai Tabita, Giiki tóngö kai ën Doluka. Hën da “mbata”. Nöö di mujëë dë wan bumbuu sëmbë, wan biibima u Masa Jesosi. Hiniwan juu a ta puu sëmbë a fuka ta heepi dee pootima. ³⁷ Ma nöö hën a ko suwaki tefa a dëdë. Hën de wasi ën te de kaba, hën de tjëen go buta a wan kamba a liba.

³⁸ Wë nöö di köndë de kai Jopa dë, a bi dë zuntu ku Lida ka Petuisi dë. Nöö di dee biibima a Jopa jei taa sö Petuisi dë a Lida, hën de puu tu womi manda go kai ën taa be a hesi ko a de.

³⁹ Nöö hën Petuisi hopo hën a go a di köndë. Nöö di a go dou, hën de tjëen go a di kamba a liba ka di dëdë dë. Di juu dë, hii dee pooti mujëë u di köndë manu u de dëdë, de tuu dë ala ta këë. Hën de tei dee peipei koosu tja ko lei Petuisi taa: “Luku dee soni aki di di mujëë mbei da u, di a bi dë ku u eti. Bumbuu sëmbë a bi dë e.”

⁴⁰ Nöö hën Petuisi taki da de taa be de kumutu a di kamba ufö. Hën de go. Hën a tjökö kini a goon begi Masa Gadu te a kaba. Hën a bia luku di dëdë. Hën a kai ën taa: “Tabita, hopo.”

Hën di mujëë jabi wojo gbolo. Hën di a si Petuisi, nöö hën a hopo sindo.

⁴¹ Nöö hën Petuisi tëndë maun panjëen hën a hopo ën taanpu a pë. Nöö hën a kai dee mujëë ku dee oto bakama u Masa Jesosi taa be de toona ko. Hën de ko. Hën a tei di mujëë hën a da de. Biga a toona ko libi baka.

⁴² Nöö fa di gaan soni pasa dë, hii sëmbë u di köndë jei, nöö hën wanlö hia sëmbë bendi ko a di së u Masa Jesosi.

⁴³ Hën Petuisi fika a Jopa dë wan pisiten ta libi a di wosu u Simon, wan sëmbë ta dëë mbeti kakisa ta sei.

10

Aki Gadu ko fan ku Konelisi.

¹ Di juu dë, i bi abi wan womi de ta kai Konelisi ta libi a di köndë de kai Sesalia. Nöö a dë di hedima u wan kulupu u dee Loomë köndë sodati de ta kai Italia Lö. ² Nöö di womi dë, a ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën, hën ku hii ën wosu dendu tuu. Hii fa an dë Isaëli sëmbë seei, ma a ta dini Masa Gaangadu ta begi ën hiniwanten. Nöö a ta libi bunu ku sëmbë ta puu dee penama a fuka. Sö wan sëmbë a bi dë e.

³ Nöo hën a dë te wan daka a wan didia kuma dii juu ten sö, hën Gadu lei ën wan soni a wan wojo limbo sunjan. A si wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko kai ën taa: “Womi Konelisi!”

⁴ Hën Konelisi ta luku di basia diin. A fëëë poi. Hën a piki ën taa: “Abii, Masa.”

Hën di basia taki dëën taa: “Womi, di fa i ta begi Masa Gadu ku di fa i ta heepi dee penama ta puu de a fuka, nöo Gadu si ën e. Nöo a ko piki i awaa.”

⁵ “Nöo haika e. Wan sëmbë de kai Simon Petuisi dë a Jopa ala. ⁶ A ta libi a di wosu u wan womi de kai Simon, wan sëmbë ta dëë mbeti kakisa ta sei. Wosu fëën dë a ze bandja. Nöo i musu manda sëmbë go tei di womi dë tja ko da i.” ⁷ Sö di basia fan ku ën te a kaba, nöo hën a go.

Nöo hën Konelisi kai tu futuboi fëën ku wan futoou sodati. Nöo di sodati ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën tu. ⁸ Hën a konda da de dii sëmbë dë taa sö wan soni a si. Hën a manda de taa be de go a Jopa go tei Petuisi tja ko dëën.

Aki Gadu lei Petuisi wan

foondo soni.

⁹ Nöo hën dee sëmbë tei pasi hën de nango a Jopa.

Di ten dë, Petuisi dë a di sëmbë wosu a Jopa dë. Hën a dë tefa sonuati hën a subi go a di wosu liba u go begi Gadu. „Biga dee wosu u di köndë mbei paatapaata fii sa go sindo a de liba.”

¹⁰ Hën a dë te nöo hangi ko kisi ën, a ta luku u de seeka soni u njan dëën. Hën Gadu lei ën wan soni a wan wojo limbo sunjan. ¹¹ Biga a si kuma mundu jabi hoo, hën a si wan soni kumutu a liba ala ta ko kuma wan gaan koosu sö. De ta hoi ën a dee fö së buka fëën tuu ta sakëën ta ko a goonliba. ¹² Nöo di Petuisi luku a di gaan koosu dendu, hën a si hii pei mbeti, hii pei fou, ku dee soni ta hai ku bëë a goon, de tuu dë a di gaan koosu dë dendu.

¹³ Hën Petuisi jei wan töngö taki dëën taa: “Womi Petuisi, hopo. Kii dee soni aki nöo i njan.”

¹⁴ Hën a taa: “Wë nönö, Masa, ma sa njan dee lö soni dë e, kwetikweti. U a tjina u de. Ma njan de wan daka.”

¹⁵ Hën a toona taki dëën taa: “Nönö womi. Te Masa Gadu taa wan soni bunu u njan, nöo ja musu fia taa i a’ tjina fëën.”

¹⁶ Sö wan soni Petuisi si, nöo hën a si ën dii pasa baka na baka ufö di gaan koosu hai go a liba baka ka a bi kumutu. ¹⁷ Nöo hën Petuisi sai dë ta pakisei taa: “Maingë, andi di lö soni dë kë taki?”

Aki Petuisi go a Konelisi.

Nöo di juu dë dee sëmbë u Konelisi ko dou a di wosu. De bi ta lontu ta suku ën tefa de ko si ën. Nöo hën de sai dë taanputaanpu a di djai buka.

¹⁸ Hën de kai sëmbë te de piki. Hën de hakisi de taa: “Di sëmbë de kai Simon Petuisi, aki a ta dë nö?”

Hën de piki taki: “Aai, a dë aki.”

¹⁹ Wë nöo di juu dë, Petuisi dë a wosu liba ala eti ta pakisei di soni di a bi si dë. Hën di Akaa u Masa Gadu taki dëën taa: “Womi, haika. Dii womi dë leti a basu ala ta suku i. ²⁰ Nöo hopo saka go a goon. Nöo te de kai i fii go ku de, an dë fii buuja. Go ku de nöo, biga miseei manda de fu de ko kai i.”

²¹ Hën Petuisi hopo, hën a saka go a goon. Hën a go piki de taa: “Dee sëmbë o, di sëmbë un ta suku nöo hën disii e. Andi un bi kë?”

22 Hën de taa: “Wë wan sodati hedima de kai Konelisi, hën manda u taa fuu musu ko a i. A dë wan bumbuu sëmbë ta biibi Masa Gadu fëen Gadu. Biga hii dee Dju sëmbë fu ala ta kai bunu në fëen. Nöo wan basia u Masa Gadu Köndë ko nëen ko taki dëen taa be a manda kai i fii ko nëen wosu be a jei andi i abi u taki dëen.”

23 Nöo di Petuisi jei fa de fan dë, hën a kai de taa be de ko a wosu. Hën de ko a wosu.

Nöo hën de duumi dë tefa di mamate. Nöo hën de ku Petuisi, ku wanlö oto bakama u Masa Jesosi u Jopa dë, nöo hën de tei pasi u go a Sesalia.

24 Dobooko fëen, hën de dou a Sesalia. Nöo Konelisi bi kai dee famii fëen ku wanlö mati fëen u de ko nëen, nöo hën de tuu ko sai dë ta luku Petuisi faa ko.

25 Nöo di Petuisi ko dou, hën Konelisi go nëen go tjökö kini a goon nëen fesi ta lesipeki ën.

26 Ma Petuisi tapëen, a taa: “Nönö mati, na du sö e. Hopo taanpu fii. Mi dë libisëmbë nöo leti kuma i seei.”

27 Nöo di a fan ku ën sö, nöo hën a hopo. Hën de ta fan nango te de go denda a di kamba ka dee hia sëmbë dë, dee Konelisi bi kai ko dë.

Aki Petuisi ta fan ku dee sëmbë a Konelisi wosu.

28 Nöo di Petuisi si de, hën a kai de te de piki, a taa: “Dee sëmbë aki o, unu seei sabi taa u Dju sëmbë abi wan wëti taa wa musu hulu oto sëmbë möön leki Dju sëmbë nöo. Wa musu denda a de wosu seei. Ma Masa Gadu lei mi taa ma musu a’ tjina fu hulu na wan oto sëmbë.

29 “Nöo hën di un manda sëmbë ko kai mi, nöo ma niinga. Nöo hën mi ko wante. Wë di mi ko kaa, nöo hën mi hakisi unu taa andi da di soni mbei un kai mi?”

30 Hën Konelisi piki ën taa: “Söö. Wë sö mi manda kai i tuu. Wë biga wan soni pasa ku mi. Nöo fö daka fëen disi di a pasa. A wan dii juu sapate kuma di juu aki mi bi dë a mi wosu aki ta begi Masa Gadu. Te u mi sabi hën mi si wan sëmbë a mi fesi. Dee koosu dë a di sëmbë sinkii tuu ta koti faja te wojo u mi an sa kai ku de.

31 “Nöo hën a kai mi: ‘Konelisi.’ Hën mi piki. A taa: ‘Dee begi i ta begi Masa Gaangadu ku dee soni i ta da dee pootima, nöo Masa Gadu si de e.

32 Nöo i musu manda sëmbë go a Jopa go kai wan sëmbë de ta kai Simon Petuisi tja ko da i. A dë a di wosu u wan womi ta dëe mbeti kakisa de kai Simon. Wosu fëen dë a di ze bandja. Nöo i musu manda sëmbë go kai ën da i.’ Sö di basia u Gadu Köndë taki da mi.

33 “Hën i si mi manda sëmbë ko kai i wante. Nöo di mi kai i, i ko a mi, nöo hën da i du mi wan gaan bunu kaa. Nöo hën i si u ko makandi aki u ko jei hii dee soni dee Masa Gadu manda i fii taki da u. Nöo fa u ko aki, misikuma Gadu seei dë aki tu.” Sö Konelisi taki da Petuisi.

34 Nöo hën Petuisi toona taki da de taa: “Aai, wë dee sëmbë, mi jei. Nöo awaa mi ko sabi taa Masa Gadu an ta luku fesi. A ta si hii sëmbë di wan fasi. 35 Biga ee wan sëmbë i ta lesipeki ën ta libi bunu nëen wojo, nöo a o tei i ko sëmbë fëen kaa, ee i dë Isaëli sëmbë, ee ja dë Isaëli sëmbë.”

36 “Wë nöo di bunu buka di Masa Gadu manda da u Isaëli sëmbë, hën da disi: Jesosi Keesitu hën da Masa u hii mundu. Nöo hën seeka di pasi da u fuu ku Masa Gadu sa toona ko fii baka.

37-38 “Nöo misikuma un bi jei fa soni bi pasa wi a Isaëli köndë. Di womi de kai Johanisi, hën ko ta konda di buka u Masa Gadu da sëmbë ta dopu de. Te wan pisi, hën Jesosi u di köndë de kai Nazalëti hën a ko a Johanisi ko dopu, nöo hën Gadu manda di Akaa fëen ko nëen liba. A dëen gaan

kaakiti, nöö hën a seti di wooko fëen a Galilea te kisi hii Isaëli köndë tuu. A ta waka ta lontu a hii kamian ta kula sëmbë ta puu dee sëmbë a fuka dee dë a di didibi basu. Biga Masa Gadu bi dë ku ën.

³⁹ “Nöö fa u taki ën aki, u seei bi dë leti dë ta si dee soni a ta du a dee peipei köndë fuu dee Isaëli sëmbë, te dou ku di gaan köndë fuu de ta kai Jelusalen. Ku u seei wojo u si ën.

“Nöö hën u dë te wan daka, nöö hën dee sëmbë tei ën peka a lakpa pau kii.

⁴⁰ “Ma nöö a di u dii daka fëen, nöö hën Masa Gadu toona weki ën baka e, tja ko lei u. ⁴¹ Na hii sëmbë si ën, ma u wojo si ën biga Masa Gadu buta a fesi taa u musu si ën. Nöö di a toona weki baka, nöö u ku ën bi toona njan bebe makandi. ⁴² Nöö fa a hopo baka a dëdë dë, hën a taki da u taa u musu konda di buka fëen da lanti taa hën Masa Gadu buta faa kuutu a hii mundu liba, dëdë wan ku libi wan tuu.

⁴³ “Wë nöö gaanduwe hii dee fesiten tjabukama u Masa Gadu tuu bi ta taki soni fëen kaa taa sô wan Sëmbë o ko a di goonliba nöömö. Nöö di Sëmbë dë, ee i piki ën buka ko a di së fëen, nöö Masa Gadu an o hoi dee hogilibi fii a bëë möön e. A o da i paadon fu di i nama ku di Sëmbë dë ta kai ën në. Da sô a dë e, dee sëmbë.”

Aki di Akaa u Gadu ko

a dee sëmbë liba.

⁴⁴ Nöö Petuisi an kaba u fan seei, hën di Akaa u Gadu ko a hii dee sëmbë dë tuu liba, dee ta jei di buka.

⁴⁵ Nöö dee oto biibima u Masa Jesosi, dee Isaëli wan fu Jopa dee tja Petuisi ko dë, di de si taa di Akaa u Gadu ko a dee sëmbë dë liba, nöö a bigi da de te na soni. Biga de an bi sabi taa Masa Gadu o paati di Akaa fëen da oto sëmbë ee na Isaëli sëmbë i dë. ⁴⁶ Ma nöö hën de ko si dee sëmbë aki ta gafa Gadu ta taki oto pei tóngö di dë an bi sabi, nöö hën de si taa di Akaa ko a de liba tuú.

⁴⁷ Nöö hën Petuisi taa: “Wë Masa Gadu manda di Akaa da dee sëmbë aki kaa, kumafa a bi mandëen da u seei. Na fuu dopu de wante nö?”

⁴⁸ Nöö hën a taki da dee oto biibima u Masa Jesosi dë taa be de dopu de wante a di në u Masa Jesosi Keesitu. Hën de dopu de te de kaba.

Nöö hën Konelisi ku dee otowan fëen tapa Petuisi taa be a fika ku de wantu daka ufö a go.

11

Aki Petuisi fan ku dee

Isaëli biibima.

¹ Hën de dë te wan pisi, nöö hën dee oto Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto biibima dee dë a Isaëli köndë ala ko jei taa sô dee sëmbë na u Isaëli ko piki di buka u Masa Gadu. Wë nöö di juu dë, dee biibima bi ta mëni taa ee wan sëmbë an ta hoi dee wëti u Isaëli te dou ku di maaka de ta koti a sinkii, nöö Gadu an o limbo fesi da i. Sô de ta mëni.

² Nöö hën di Petuisi ko dou a Jelusalen, hën dee sëmbë ko buta ku ën. ³ De taa: “Womi, faandi mbei i go a oto sëmbë wosu dee na Isaëli sëmbë? Dee sëmbë ala, de an koti di maaka a de sinkii da Masa Gadu wan daka, ma töku i go sindo njan ku de. Nöö ja du bunu.”

⁴ Di de taki sô, hën Petuisi tei di soni konda da de tefa a kaba, kumafa a bi pasa. ⁵ A taa: “Dee sëmbë aki, un haika e. Mi bi dë u mi a di köndë de kai Jopa ta begi Masa Gadu. Te wan pisi hën Gadu lei mi wan soni a wan

wojo limbo sunjan. Mi si wan soni kumutu a liba kuma gaan koosu sò. De panjëen a dee fò sè buka ta saka, hèn a ta ko te a ko dou a mi fesi.

⁶ “Hèn mi luku èn dendu diin. Hèn mi si hii pei mbeti u goonliba ku fou ku dee soni ta waka ta hai ku bèè a goon tuu nèen dendu. ⁷ Hèn mi jei wan sèmbè taki da mi taa: ‘Womi Petuisi, hopo kii dee soni aki njan.’

⁸ “Hèn mi taa: ‘Wè nònò, Masa, ma sa njan dee lö soni dè, kwetikweti. U tjina. Ma njan de wan daka.’

⁹ “Hèn di tòngö toona taki da mi möön taa: ‘Wè nònò, womi. Te Masa Gadu taa wan soni bunu u njan, nöö ja musu fia ku èn taa an bunu.’

¹⁰ “Nöösò mi si di soni nango ta ko a mi te dou dii pasi, ufö a toona hai go a liba baka.

¹¹ “Nöö di juu dè seei, hèn dii womi dou a di wosu ka mi bi dè. Wan sèmbè fu Sesalia hèn bi manda de ko a mi. ¹² Nöö hèn di Akaa u Masa Gadu taki da mi taa be mi go ku de wante, ma musu buuja seei. Nöö hèn mi ku de sikisi biibima u Masa Jesosi fu Jopa i si aki, sò u go ku de. Nöö hèn u nango te u go dou a Sesalia a di wosu u di womi di bi manda kai mi.

¹³ “Nöö hèn di womi taki da u taa a bi si wan basia u Masa Gadu Köndè taanputaanpu nèen wosu dè. Hèn di basia taki dèen taa a musu manda sèmbè go a Jopa go kai mi, Simon Petuisi, ko nèen. ¹⁴ Hèn di basia taki da di womi taa, fa mi o ko nèen dè, nöö mi o taki dèen fa Masa Gadu sa puu èn ku dee sèmbè fèen a bèè u dee hogi u de de bi du.

¹⁵ “Nöö di mi jei sò, nöö hèn mi seti fan ku di womi ku dee sèmbè fèen, hèn wantewante dè di Akaa u Masa Gadu ko a de liba. Leti kumafa a bi ko a u a fesi, sò a ko a de liba tu.

¹⁶ “Nöö fa mi si di soni pasa ku dee sèmbè dè, nöö mi mèni di soni Masa Jesosi bi taki da u taa: ‘Johanisi bi ta dopu unu ku wata, ma Masa Gadu o dopu unu ku di Akaa fèen.’

¹⁷ “Wè nöö fa i si mi si di soni pasa dè, nöö ma a’ soni u taki möön. Masa Gadu ta du èn wooko. Biga a da dee oto köndè sèmbè di wan seei soni di a bi da u di u piki di buka u Masa Jesosi Keesitu. Wè nöö ma tjika u tapa Gadu a di soni di a ta du e.” Sò Petuisi piki dee sèmbè.

¹⁸ Nöö di dee sèmbè dee bi ta fia ku èn dè jei sò kaa, nöö hèn de kabuka pii awaa. Nöö hèn de bia ko ta gafa Masa Gadu taa: “Ke baa, awaa u ko sabi taa na u Isaèli sèmbè wanwan Masa Gadu jabi pasi da e, ma a ta da hii sèmbè pasi u de disa dee hogilibi u de ko feni di libi u teego!”

Nöösò wan gaan soni dee sèmbè dè ko fusutan di ten dè.

Aki ta taki u dee sèmbè u Masa Jesosi dee dè na Antiokia.

¹⁹ Wè nöö [kumafa u bi taki kaa taa] di juu ten de bi kii Sitefani, nöö hèn de toona ko ta sitaafu dee oto biibima u Masa Jesosi tee nöö hèn dee biibima bi kule kumutu a Jelusalen paaja go a sòmèni oto köndè. So u de go te a dee longi köndè, kuma Finisia, kuma Sipuusi, te kisi di köndè de kai Antiokia. Nöö fa de go dè, nöö de ta konda di buka u Masa Jesosi nöömö, ma Isaèli sèmbè wanwan de ta kondèen da.

²⁰ Ma nöö te wan pisi, hèn wanlö biibima u Masa Jesosi fu Sipuusi köndè ku wan oto köndè de kai Sileni, hèn de go na Antiokia go ta konda di buka da dee sèmbè na u Isaèli. ²¹ Nöö fa de ta du dè, nöö Masa Gadu dè ku de nèen te sòmèni hia sèmbè piki di buka bendi ko a di sè u Masa Jesosi.

²² Hèn de dè te wan pisi, nöö hèn dee biibima u Masa Jesosi dè a Jelusalen jei taa sò wan soni ko pasa a Antiokia. Nöö hèn de manda Banabasi go haika.

²³ Nöo hën Banabasi go dou. Nöo di a go dou, hën a si taa Masa Gadu dë ku dee sëmbë tuú, ta tja de ku di bunuhati feën. Nöo hën a wai ku de te na soni. Hën a da de taanga taa: “Dee sëmbë aki, un musu fika a Masa Jesosi leiki nöömö ta biibi ën ku wan hati nango.”

²⁴ Wë nöo di Banabasi aki, a bi dë wan bumbuu sëmbë seei ta biibi taanga a Masa Jesosi liba. Nöo a dë ku telu a di Akaa u Masa Gadu leiki. Nöo fa a ko na Antiokia dë, hën sëmëni oto sëmbë u di köndë möön bia ko a di së u Masa Jesosi.

²⁵ Nöo hën de sai dë te wan pisi, hën Banabasi kumutu a Antiokia go a Taasusi go suku Saulosu. ²⁶ Hën a go ta suku ën tefa a ko si ën, nöo hën hën ku ën toona ko na Antiokia baka. Nöo hën de tu womi fika wan hii jaa ku dee hia biibima naandë ta lei de dee soni u Masa Jesosi.

Nöo a Antiokia dë, ala fosu sëmbë seti ta kai dee biibima u Masa Jesosi Keesitu sëmbë. De an bi ta kai de sö a fesi.

²⁷ Nöo di juu ten dë, wanlö sëmbë dee ta kisi fan a Gadu, hën de kumutu a Jelusalen ko na Antiokia. ²⁸ Nöo wan u de de kai Agabusi, di Akaa u Gadu bi dë nëën liba, hën a hopo konda taa abiti möön nöo wan gaan hangi o ko. (Nöo sö a pasa tuu a di juu ten Kalaudio bi dë di Gaan Könu a Loomë.)

²⁹ Nöo di de jei sö kaa, hën dee biibima u Masa Jesosi taa de kë heepi dee otowan u de a Judea Köndë pasa di hangi. Nöo hën de pii möni te de kaba. Hiniwan u de da kumafa a sa da, hën de tja di möni ko mökisi. ³⁰ Hën de buta di möni a Banabasi ku Saulosu maun u de tjëen go da dee tiima u dee biibima u Masa Jesosi, dee ta dë a Jelusalen. Nöo hën de go.

12

Aki wan basia u Gaangadu köndë ko puu Petuisi a dunguwosu.

¹ Nöo di juu dë, wan oto Helodi bi ko dë könu, nöo a ta buuse dee sëmbë u Masa Jesosi tee na soni. Nöo hën a manda sëmbë go kisi so u de söötö a dunguwosu faa da de sitaafu a bakaten. ² Ma nöo di baaa u Johanisi de kai Jakobosi, hën di könu manda sëmbë kii ën ku së ufangi wantewante dë.

³ Nöo fa di könu du dë, nöo a suti seei da dee Dju sëmbë dee an ta biibi a Masa Jesosi. Nöo di a si taa a suti da de, hën a toona manda sëmbë go kisi Petuisi söötö a dunguwosu. (Nöo di juu dë, a bi dë di ten u di jaa di dee Dju sëmbë ta njan dee gaan daka u de de kai Pasika. Nöo a dee lö daka dë, de ta njan bëëë söndö sooda.)

⁴ Nöo hën de tja Petuisi go söötö a dunguwosu. Hën de kai teni-a-sikisi sodati fu de musu ko watji ën fu an musu kumutu. Hiniwan ten fö u de ta dë ku ën ta watji ën, te dee disi kumutu, otowan ko. Hën Könu Helodi taa: “Te dee daka u Pasika pasa kaa, nöo mi o tja Petuisi go a kuutu a hii lanti fesi, be de si fa mi o mandëen go kii.”

⁵ Nöo fa Petuisi dë a dunguwosu dë, nöo dee oto biibima u Masa Jesosi dë a wan kamian ta begi Masa Gaangadu dëen nöömö taangataanga seei.

⁶ Nöo hën de dë wan daka tefa ndeti, nöo kuma amanjan sö de o tja Petuisi go a di kuutu. Hën Petuisi sai dë ta duumi. De bui ën ku tu sodati mökisi maun ku maun, dee oto sodati dë a dööbuka ta watji ën.

⁷ Te u Petuisi mëni, hën wan basia u Masa Gaangadu köndë ko a di kamba dë. Fa a ko dou, nöo hii di kamian ko limbo gbegede kuma de sëndë faja nëën.

Hën di basia tuwë maun seki Petuisi weki. Hën a taki dëen taa: “Womi, hesi, hopo!” Hën Petuisi weki, hën dee kēti bi dē nēen maun lusu wante kai a goon.

⁸ Hën di basia toona taki dëen taa: “Womi, hopo bisi dee koosu fii, nöö i tuusi i susu a i futu.” Hën a hopo bisi.

Hën di basia taa: “Söö. Tei di gaan koosu fii tapa i sinkii, nöö i ko boo go.”

⁹ Hën de go. Di basia dē nēen fesi, Petuisi dē a baka. Hën de ta waka nango u de kumutu a di dunguwosu. Ma Petuisi an sabi taa di basia dē tuutuu soni, a ninga taa soni a ta sunjan ku wojo limbo.

¹⁰ Hën de ko dou a di fosu lö u dee sodati. Hën de pasa. Hën de go dou a di u tu lö, hën de pasa. Hën de ta waka tefa de go dou a di gaan felu nēngē döö di i ta jabi fii ko kai a döo.

Nöö di de ko dou nēen, hën a jabi ën seei da de, hën de pasa kai a sitaati. Hën de ta waka langalanga te de go dou a wan kamian. Hën djee, Petuisi an si di basia möön. A go disëen a sitaati dē.

¹¹ Hën wante dē, hën Petuisi wojo ko limbo. Hën a taa: “Aaaa, mi saandi pasa awaa. Masa Gaangadu hën manda wan u dee basia fëen ko puu mi a Könu Helodi maun. Dee Dju sēmbē an o feni mi fu de du ku mi kumafa de kē möön.”

¹² Nöö di a sabi sō kaa, hën a pasa go dou a di wosu u Malia, di mama u Johanisi Maikusi, ka sōmēni sēmbē bi ko mōkisi ta begi Masa Gaangadu dëen. ¹³ Hën a go naki di döo kōkōkōkō.

Te wan pisi hën wan mujëe saafu de ta kai Looda ko u ko jabi di döo, ¹⁴ hën a jei Petuisi tōngō. Hën a sabi taa hën. Ma nöö a wai te a fëekētē u jabi di döo dëen. Hën a toona kule go taki da dee sēmbē taa: “Dee sēmbē o, Petuisi ko aki e! A dē leti a döobuka dē.”

¹⁵ Ma dee sēmbē dē a di wosu dendu an kē biibi. De taki da di mujëe mii taa: “Lëgëdē fii. Soni i ta mindi.”

Hën di mujëe mii toona taki taa: “Nönö, na lëgëdē. A sai dē tuu.” Hën de ta fia ku ën tee nöö hën de taa: “Na Petuisi i ta jei. Di akaa fëen, hën i ta jei dē taa hën.”

¹⁶ Di juu dē, Petuisi sai dē ta naki di döo nöömö, te nöö hën de ko jabi dëen awaa. Hën de ko si ën kēdē.

Hën de taa: “Wooo maingē, di soni aki bigi da u. Petuisi tuu.”

¹⁷ Hën Petuisi tapa maun da de taa: “Wan fan taanga e, dee sēmbē.” Hën a konda da de fa Masa Gaangadu puu ën a di dunguwosu. Hën a taki da de taa de musu piki Jakobosi ku dee oto biibima u Masa Jesosi taa sō Gadu puu ën a dunguwosu. Biga di juu dē wan baaa u Masa Jesosi de kai Jakobosi, hën ko dē wan fesima u dee biibima a Jerusalen.

Nöö di Petuisi fan sō te a kaba, nöö hën a kumutu dē go tjubi.

¹⁸ Di dobooko fëen hën dee sodati dē a di dunguwosu ko fanjaan. Hati u de latja biga de an si Petuisi möön, nöö de an saandi pasa ku ën möönsö tu.

¹⁹ Nöö di Könu Helodi ko jei, hën a manda sēmbē u de go suku Petuisi. Hën de suku ën te de wei, de an si ën möönsö. Nöö hën di könu manda kai dee sodati dee bi ta watji Petuisi. Hën hën ku de kuutu di soni te de kaba, de an sabi fa u piki ën. Nöö hën di könu toona kai oto sodati u de ko kii dee di dē puu.

Sō Könu Helodi du tefa a kaba, nöö hën a kumutu a Judea go a Sesalia go tan wan pisiten.

*Aki ta taki andi pasa ku**Könu Helodi.*

²⁰ Wë nõö di juu dë, hën dee sëmbë fu di köndë de kai Tilusi ku di de kai Sidon, de ku Könu Helodi bi a' soni te a bigi. Nöö hën dee sëmbë u de tu köndë dë fiti buka makandi u de go fan ku di könu be hati fëen kötö. Biga a di köndë u di könu dee sëmbë bi ta bai njanjan ta libi, hën mbei de kë toona ko bunu ku ën baka.

Nöö hën de waka te de ko dou a Könu Helodi köndë. Nöö hën de go mbei guwenti ku wan sëmbë de kai Balitusi. Hën bi dë wan futoou futuboi u di könu ta seeka soni dëen nëen wosu. Hën mbei de go mbei guwenti ku ën. Nöö bakaten bifö de o go a di könu.

²¹ Nöö hën de buta wan daka. Hën di di daka dou, hën di könu bisi dee könu bisi fëen tee a kaba. Hën a go sindo fëen nëen könu sutuu a hii sëmbë fesi. Hën a fan ku lanti.

²² Hën di a fan tefa a kaba, hën dee sëmbë dee haikëen dë bai taa: "Woolo maingë, di sëmbë di fan di fan aki, na libisëmbë möön e! Wan gadu hën fan di fan aki!"

²³ Nöö fa de bai dë, nõö a kai ku di könu seei. Hën wante dë hën wan basia u Masa Gaangadu Köndë tjökö maun nëen. Biga a tei di hei di Gadu nõö musu feni. Hën a buta bitju kisi ën a bëe ta njan mën tefa a kii ën pii. Sö wan soni pasa ku Könu Helodi fu di a hopo hënseei sö.

²⁴ Ma nõö di buka u Masa Gaangadu hën a dë ta paaja nango nõömö. Möönmöön sëmbë ta jei ën ta piki kädë.

²⁵ Nöö hën Banabasi ku Saulosu tja di möni di de bi pii naandë go da dee Jelusalen sëmbë tefa de kaba. Nöö hën de tei di kijoo de kai Johansi Maikusi hën de toona go na Antiokia baka ka de bi kumutu.

13*Aki di Akaa u Gadu kai**Banabasi ku Saulosu.*

¹ Nöö dee biibima u Masa Jesosi fu Antiokia, de abi wanlö sëmbë a de dendu ta kisi fan a Gadu, ku wanlö otowan ta lei sëmbë soni fu Masa Jesosi. Wan da Banabasi, ku wan baakama de kai Simion, ku wan de kai Lusua u Sileni köndë, ku wan de kai Manën. Hën ku Könu Helodi bi kiija a wan wosu. Ufö i abi Saulosu. Sö de feifi sëmbë bi dë a dee Antiokia biibima dendu ta heepi de.

² Nöö hën de dë te wan daka, hën de ko miti u begi Masa Gadu. De dë ta begi ën ta hopo ën në söndö njan. Te wan pisi nõö hën di Akaa u Gadu ko taki da de taa be de buta Banabasi ku Saulosu apaiti dëen faa manda de go a wan wooko.

³ Nöö hën de begi go dou söndö njan tefa de kaba. Nöö hën de tei Banabasi ku Saulosu hën de buta maun a de wëi de da di wooko tefa de kaba. Hën de manda de go.

*Aki de dë a di paati de**kai Sipuusi.*

⁴ Nöö fa di Akaa u Gadu kai Banabasi ku Saulosu a di wooko dë, nõö hën de go a wan köndë de kai Selusia. Hën de tei zeboto, hën de pasa go a di gaan paati de ta kai Sipuusi. ⁵ Hën de go tjökö a wan köndë u di paati de ta kai Salami.

Nöo hën de go a dee keikiwosu u dee Dju sëmbë u di köndë go konda di buka u Masa Gadu da de be de jei. Nöo fa de ta du dë, nöo di kijoo de kai Johanisi Maikusi bi dë ku de ta heepi de.

⁶ Nöo hën de kumutu dë. Hën de ta waka langalanga hii di paati u ta konda di buka u Masa.

Te wan pisi hën de go dou a di oto së u di paati a wan köndë de ta kai Pafosi. Hën de go si wan tofuma de ta kai Baliesosi. Hën da Elimasi. A dë wan Dju sëmbë ta mbei hënseei kuma wan tjabukama u Masa Gadu, ma na tuu seei.

⁷ Nöo di tofuma aki bi nama ku di gaama u di paati. Hën de kai Seligiusi Paulosu. Nöo di gaama dë, a dë wan sëmbë abi bunu pakisei. Nöo fa de tu tjabukama u Masa Jesosi ko dë, nöo hën di gaama jei, hën a kai de taa be de ko nëen ko konda di buka u Masa Gadu dëen.

⁸ Nöo hën de go u go konda di buka dëen. Ma nöo hii fa de ta kondëen, di tofuma sai leti dë ta suku u poi di buka. An kë di gaama piki seei.

⁹ Nöo hën di Akaa u Masa Gadu ko hebi a Saulosu liba. (Hën seei da Paulosu e.) Nöo hën a luku di tofuma diin. ¹⁰ A taa: “Mi ku i miti aki tide, i didibi womi mii, ju felantima u hii bunu u mundu. I ta ganjan sëmbë ku dee köni tofu fii di i abi tumisi. Faandi mbei i ta bia di buka u Masa Gadu ta mindi soni dëen?”

¹¹ “Wë Masa Gadu o seeka i. Wojo fii o booko, nöo joo tan wan pisiten möön bifö joo si soni ku di wojo fii dë möön.” Nöo fa Paulosu fan dë, hën wantewante di tofuma si wan bundji baakabaaka ko tapëen wojo, a fika a ta waka ta tuwë maun ta suku sëmbë fu de musu panjëen a maun tja.

¹² Nöo hii fa de du dë, di gaama sai leti dë ta luku. Hën di a si sö kaa, nöo a biibi awaa. Biga dee soni u Masa de bi taki dëen dë, de foondo ën.

Aki de tja di Buka ko a Antiokia u Pisidia Köndë.

¹³ Nöo hën Paulosu ku dee sëmbë fëen, hën de tei wan boto a Pafosi pasa go dou a di pisiwata de ta kai Panfilia a wan köndë fëen de kai Peliga. Nöo di de go dou dë, hën Johanisi Maikusi kumutu disa de toona go fëen a Jelusalen baka.

¹⁴ Hën de kumutu a Peliga pasa go a di pisiwata de ta kai Pisidia. Hën de go dou a wan köndë de kai Antiokia möön, ma disi dë fu Pisidia Köndë. Hën de dë tefa di saba daka, hën de go sindo a di keikiwosu u dee Isaëli sëmbë.

¹⁵ Di juu dë, dee keiki tiima ta lesi di Buku u Gadu da dee sëmbë ko dë kumafa de bi guwenti. De ta lesi a di pisi u dee wëti dee Mosesi bi kisi a Gadu ufö de toona ta lesi di u dee fesiten tjabukama tu.

Nöo baka u di dë, hën de manda sëmbë hakisi Paulosu ku Banabasi taa: “Dee sëmbë, fa un ko mökisi ku u aki, ee un a’ wan soni u taki di sa da u hati, nöo un tuwë ko boo jei.”

¹⁶ Nöo hën di de kai de sö kaa, hën Paulosu hopo taanpu a pë. Hën a seti ta fan ku de ta tuwë maun taa, “Dee sëmbë, mi da unu piimisi e, un dee Isaëli sëmbë kuma miseei ku un dee oto lö sëmbë dë aki tuu, hiniwan fuunu di ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ën. Mi o fan wan fan ku unu aki nöo un haika bunu o.

¹⁷ “Wë kumafa un sabi kaa, di Gadu fuu di u ta dini aki, hën bi tei dee gaan sëmbë fuu u de ko hën sëmbë. De bi dë a Egepiti köndë, nöo hën a kiija de tefa de ko gaan hia sëmbë. Hën a puu de a di köndë dë ku di gaan kaakiti fëen tja go a di sabana. ¹⁸ Aluwasi fa de hogi seei ma a ta tai hati ta tja de a di sabana te dou hii föteni jaa. ¹⁹ Hën a ta heepi de ta feti da de

te de wini hii dee sēbēn pei sēmbē dee bi dē a di kōndē de kai Kaana. A puu de dē, nōō hēn a da dee gaan sēmbē fuu di kōndē fu de libi nēēn.

²⁰ “Nōō hēn de libi ala te dou kuma fōhōndō-ku-feifiteni jaa longi. Hii di ten dē, Gadu ta da de tiima ta heepi de. Nōō hēn de dē tefa de pai Samueli, hēn a ko dē wan tjabukama u Masa Gadu.

²¹ “Te wan pisi, hēn dee gaan sēmbē fuu ko a Samueli, hēn de begi ēn taa be a da de wan kōnu u tii de. Hēn Gadu da de Saulosu, di womi mii u di tata de kai Kisi, sēmbē u di lö u Benjamin. Hēn Saulosu tii de fōteni jaa longi.

²² “Hēn Masa Gadu puu ēn, hēn a buta Dafiti ko kōnu nēēn kamian. Nōō fa Dafiti sai dē, Gadu bi kai ēn soni e. A taa:

Di womi mii u di tata de kai Isai,
fasi fēēn ta kai ku mi a hii futu.
Hēn o piki mi buka

ta du hii soni kumafa mi kē.
Sō Masa Gadu taki fu Dafiti.

²³ “Ma nōō Gadu bi paamusi taa a o manda wan Heepima da u dee Isaēli sēmbē faa puu u a hogi basu. Hēn o dē wan bakamii u Dafiti. Nōō hēn i si u dē te di ten u dē aki, hēn di Heepima ko tuu. Hēn da di bakamii u Dafiti de kai Jesosi.

²⁴ “Ma nōō bifō Jesosi ko, nōō Johanisi di Dopuma bi ko kaa, hēn a ta bai basia ta konda da hii dee sēmbē u Isaēli kōndē taa de musu disa di hogilibi u de bia ko tei dopu.

²⁵ “Nōō hēn de dē te Johanisi dē fa u kaba di wooko fēēn, hēn a taki da de taa: ‘Andi un ninga? Un ninga taa di Heepima di Gadu bi paamusi taa a o ko, hēn disi nō? Nōnō, nēēn disi eti e. Ma wan fēēē, a o ko a mi baka nōōmō. Nōō te a ko, nōō a o hei mōōn mi gaanfa. Ma bumbuu tjika seei u sa lusu di susu fēēn puu nēēn futu.’ Sō Johanisi taki.

²⁶ “Wē nōō dee sēmbē u mi aki, un dee bakamii u Abahamu kuma mi seei, ku un dee oto sēmbē dee ta biibi Masa Gadu ta lesipeki ēn aki, un tuu haika mi e. Di buka di Masa Gadu manda ko taa sō a sa puu sēmbē a hogi basu, nōō u wē a manda di buka da e.

²⁷ “Nōō dee oto sēmbē fuu a Jelusalen dē ku dee hedima fuu, de an bi sabi taa Masa Jesosi hēn da di Heepima e. Fa de ta lesi dee pampia u dee fesiten tjabukama u Masa Gadu hiniwan saba dē seei, ma tōku de an bi sabi ēn. Nōō hēn de du hogihogi ku ēn leti kumafa dee tjabukama bi taki a fesi. ²⁸ Biga hii fa de an sa feni na wan fōutu nēēn fu de musu kii ēn, ma tōku de begi Pilati faa kii ēn nōō.

²⁹ “Leti kumafa di Buku u Masa Gadu taki ēn dē, nōō sō de du ku ēn tefa de kaba kēē, hēn de puu ēn a di lakpa pau tja go bei.

³⁰ “Ma Masa Gadu toona weki ēn baka e, dee sēmbē. ³¹ Nōō hēn dee bakama fēēn toona si ēn baka ku deseēi wojo. A nango ta ko a de te dou sōmēni daka. Hēn ku dee lö sēmbē dē bi kumutu a Galilea ta waka ta lontu makandi te dou a Jelusalen. Nōō fa u dē aki, dee lö sēmbē dē fika ta konda dee soni fēēn nōōmō da u dee oto Isaēli sēmbē be u jei.

³² “Nōō hēn awaa u seei ko a unu aki ko tja di bunu buka u Masa Gadu dē ko konda da unu ³³ taa dee soni dee a bi paamusi dee gaan sēmbē fuu, de ko pasa awaa da u dee bakamii u de. Biga Masa Gadu puu Jesosi a dēdē toona weki ēn baka tuu.

“Wē wan sabi fa de bi taki a di Buku u Gadu nō? De taki ēn a di u tu kanda u di Kanda Buku, taa:
Tide mi tja i ko buta a lanti fesi,

be de si taa ju da mi Mii, mi da i Tata.

Sö Gadu bi taki u di Heepima di o ko. ³⁴ Nöo a wanlö oto pisi u di Buku a taki u di fa a o weki ën puu a dëdë fu sinkii fëen an musu poi kaba a sösö. Biga a taa:

Dee gaan bunu dee mi bi paamusi Dafiti ku mi bunu hati, mi o da unu de nöömö.

³⁵ Hën a taa:

Di Sëmbë fii di dë apaiti da i,

ja o disëen a dëdë köndë fu sinkii fëen poi kaba a sösö.

Könu Dafiti wë sikifi sö e. ³⁶ Ma nöo fa a taki ën dë, na hënseei a taki dë e. Nönö. Biga fa a bi sai dë, a bi ta libi ku dee oto sëmbë u di ten ala ta du dee soni Masa Gadu kë tefa juu fëen dou a dëdë. Hën de tjëen go bei a dee gaan sëmbë fëen bandja. Sinkii fëen sai dë tefa a poi kaba a sösö.

³⁷ “Ma di Sëmbë Masa Gadu bi weki puu a dëdë köndë u ta taki aki, sinkii fëen an bi poi möönsö e. Hën wë da di sëmbë Dafiti bi taki.

³⁸ “Nöo dee sëmbë u mi aki, un haika mi bunu. Fa mi ta fan ku unu aki, un musu fusutan mi. A Masa Jesosi di pasi jabi da u fu Masa Gadu an hoi u a bëe möön e. ³⁹ Dee wëti u kisi a Moseši an sa mbei u ko limbo a Gadu wojo möönsö, biga de an sa puu u te dee hogilibi fuu an fika a u liba. Ma awaa a ko dë taa hiniwan sëmbë di ta biibi Masa Jesosi ta piki ën buka, nöo Gadu sa puu dee hogilibi fëen nëen liba. Boo taa hii dee soni di dee wëti an bi sa du da u, Masa Jesosi sa du da u fa u dë aki.

⁴⁰ “Nöo un musu mëni unu seei fu di soni an musu pasa ku unu di dee tjabukama u Gadu bi taki a fesi e. De bi taa:

⁴¹ Haika, dee sëmbë dë.

Fa un ta mbei tjö da di buka u Masa Gadu dë, un ko luku wan soni aki di o toobi unu, nöo un go kaba a sösö.

Biga di soni di mi o du a di ten fuunu aki, nöo wan o biibi.

Ee sëmbë puu ën da unu seepi, wan o piki.

Sö dee fesiten tjabukama bi sikifi. Ma na sö a musu pasa ku unu e.” Sö Paulosu fan ku dee sëmbë tefa a kaba.

Aki ta lei fa sëmbë piki di Buka, ku fa de an piki.

⁴² Nöo di de kumu tu a keiki, hën dee sëmbë hakisi Paulosu ku Banabasi taa te saba möön, nöo be de toona ko a de ko lei de di soni möön fini.

⁴³ Nöo hën de go. Nöo di de nango, hën wanlö hia Dju sëmbë ku wanlö otowan na Dju ma de ko ta begi Masa Gadu tu, hën de ko ta waka a Paulosu ku Banabasi baka.

Hën Paulosu ku Banabasi fan ku de. De da de hati taa fa de ta libi dë ta mëni Masa Gadu faa tja de ku di bunuhati fëen dë, nöo be de ta libi sö go dou.

⁴⁴ Hën de dë tefa saba daka möön. Nöo hën gaan së u di köndë hai ko makandi u ko haika di buka u Masa Gadu.

⁴⁵ Ma nöo fa dee oto Dju sëmbë u di köndë ko si fa dee hia sëmbë ta haika di buka, nöo hën de ko ta haun seei. Hën de sai dë ta fia ku Paulosu ta kosi ën.

⁴⁶ Ma Paulosu ku Banabasi an fëen seei. Hën de taki da de taa: “A bi fiti fuu konda da unu Isaëli sëmbë fosu di buka u Masa Gadu. Ma di wan këen hën un buta unu seei sösö fasi te wan sa feni di libi u teego, wë nöo woo disa unu go a dee oto köndë sëmbë na u Isaëli e.

⁴⁷ “Biga Masa Gadu fan ku u kaa, a taa:

Mi buta unu kuma wan lampu faja
u limbo di pasi da dee oto köndë sëmbë,
be hii pei sëmbë u goonliba feni di heepi u Gadu.”

Nöö sö Paulosu taki da de te a kaba.

⁴⁸ Nöö di dee oto köndë sëmbë na u Isaëli jei fa a fan, nöö hën de wai.
Hën de ko ta hei di buka u Masa Gadu taa a dë wan bumbuu buka. Nöö
hën dee sëmbë dee a kai da u de feni di libi u teego, hën de piki bendi ko
a di së u Masa Jesosi.

⁴⁹ Nöö baka u di dë, hën di buka u Masa paaja a hii dee köndëköndë u di
pisiwata dë.

⁵⁰ Nöö hën dee Dju sëmbë hati boonu, hën de hopo go a dee hedima ku
wanlö nëbai mujëe u di köndë, dee ko ta biibi Masa Gadu. Nöö hën de taki
da de taa dee sëmbë dee ta tja di buka dë, na bumbuu sëmbë de dë.

Nöö hën dee hedima ku dee oto sëmbë dë piki, hën de buta ku dee
Tjabukama u Masa Jesosi jaka puu a di pisiwata dë.

⁵¹ Nöö hën di de jaka de sö kaa, hën Paulosu ku Banabasi naki dee susu
u de puu di sandu u di köndë tuwë disa dë da de, fu dee sëmbë u di köndë
si taa ee Masa Gadu o sitaafu di köndë dë, nöö na de mbei möön. Biga de
konda di Buka fëen da de kaa. Nöö hën de go u de. Hën de pasa go dou a
wan köndë de ta kai Ikonium.

⁵² Nöö dee biibima u Masa Jesosi dee fika a di pisiwata dë, nöö de dë ku
wai seei. Biga di Akaa u Masa Gadu ta wooko a de liba.

14

Aki Paulosu ku Banabasi dë

a Ikonium.

¹ Nöö kumafa u taki dë, Paulosu ku Banabasi bi go a di köndë de kai
Ikonium. Nöö hën de go a di Dju keikiwosu kumafa de bi guwenti. Hën
de go konda di buka u Masa Jesosi da de. Nöö fa de kondëen tjika dë, hën
sömëni sëmbë ko piki di buka bendi ko a di së u Masa Jesosi, Dju sëmbë ku
na Dju sëmbë tuu.

² Ma wanlö Dju sëmbë dë a di köndë tu, de an kë piki di buka. Nöö de ta
poi dee biibima u Masa Jesosi da dee oto sëmbë u di köndë dee an dë Dju
sëmbë.

³ Ma nöö fa dee sëmbë ta du ku de dë seei, ma töku Paulosu ku Banabasi
fika a di köndë dë longi ta konda di buka söndö fëëë. De ta taki da de
nöömö taa Masa Jesosi an ta libi ku u ku di fuu libi, ma a ta libi ku u ku
di fëen bunuhati. Nöö hën Masa Gadu nama ku de, a da de kaakiti u de
du peipei soni, foombofoombo wan, be sëmbë sabi taa fa de ta konda di
buka dë nöö tuutuu soni de ta taki.

⁴ Nöö hën de dë te nöö hën dee sëmbë u di köndë ko paati a tu. Hafu dë
a di së u dee Dju sëmbë, hafu u de dë a di së u dee Tjabukama.

⁵ Nöö hën dee Dju sëmbë ku dee otowan na bi kë di buka, ku dee hedima
u de, de tuu fiti buka taki taa de o buta ku dee Tjabukama naki de ku
sitonu kii.

⁶ Ma nöö hën di dee Tjabukama jei sö, nöö hën de kule kumutu dë go.
Hën de ta waka ta lontu a dee köndëköndë u di pisiwata de kai Likonia dë,
kuma Lisita ku Deebi. A hii di pisiwata dë tuu de ta waka ta lontu, ⁷ ta
konda di bunu buka u Masa Jesosi nöömö da sëmbë.

A di pisi aki de kai Paulosu ku Banabasi gadu.

⁸ Nöo a di köndë de kai Lisita dë, nöo wan lan womi bi sai dë. Sösei de pai ën, an hopo waka wan daka a goonliba. ⁹ Hën a dë sindosindo ta haika di fan u Paulosu. Te wan pisi hën Paulosu bia luku ën diin, nöo hën a si taa a abi biibi tjika fu Gadu sa kulëen be a ko bunu wante.

¹⁰ Hën a bai taa: “Womi, hopo taanpu a pë!” Hën a hopo vu taanpu, hën a ko ta waka ta lomboto. A ko bunu gbege.

¹¹ Wë nöo dee sëmbë u di köndë dë an sabi Masa Gadu. De abi wanlö oto gadu u de de ta begi. Nöo fa de si di soni Paulosu du dë, nöo hën de ko ta bai a di Likonia töngö u de taa: “Dee sëmbë aki eee, dee gadu fuu bia ko libisëmbë saka ko a u ooo!”

¹² Nöo hën de seti ta kai Banabasi Jupitë. Hën da di hedima u dee gadu u de. Nöo Paulosu de ta kai Mekui, biga hën da di basia u dee gadu u de. Biga Paulosu hën ta fan möön di otowan.

¹³ Nöo di gaduwosu u di gadu u de de kai Jupitë dë leti a wan së u di köndë. Nöo hën di basi fëen jei di dee sëmbë ta bai taa sö Jupitë ko, hën a go tei wanlö kau ku wanlö hia folo tja ko buta a di nëngë döobuka u di köndë. Hën ku hii dee sëmbë u di köndë o kii dee mbeti dë tjuma tuwë da Paulosu ku Banabasi kumafa de ta tuwë njanjan da dee gadu u de.

¹⁴ Te wan pisi, nöo hën Banabasi ku Paulosu ko jei taa sö wan soni de o du. Nöo a hogi a de tee de tënë de koosu kule go a dee sëmbë mindi ¹⁵ ta bai taa: “Dee sëmbë aki, andi u ta du aki eee! Un disa ooo, gaantangi un disa! U seei da sösö sinkii sëmbë kuma unu tu! Ma u ta tja wan bunu buka ko da unu taa be un disa dee sösö soni un ta begi aki, nöo un bia ko ta begi di libilibi Gadu di mbei hii soni, wata ku tela, goon ku liba, fou ku mbeti ku libisëmbë, hii soni a mbei. Nöo hën fuun biibi e.

¹⁶ “Nöo a fesi Gadu bi disa sëmbë fu de ta libi u de kumafa de kë. ¹⁷ Ma tökuseei a bi seti dee soni fëen buta fu sëmbë musu si sabi taa wan bunuhati Gadu dë nöömö. Nöo wan si ën nö? Biga te juu dou, a ta da unu tjuba. Te juu dou, a ta mbei dee soni i paandi göö fuun ta feni soni u njan. Un dë ku wai. „Da a dë taa un musu sabi taa di lö Gadu dë hën da di tuutuu Gadu u mundu.”

¹⁸ Ma fa Paulosu ta taki dë seei, ma ku gaan möiti ufö hën u Banabasi tapa dee sëmbë fu de an kii dee mbeti da de.

¹⁹ Hën de dë te wan pisi, nöo hën wanlö Dju sëmbë kumutu a di köndë de kai Antiokia u Pisidia Köndë naandë, ku di oto köndë de kai Ikonium, „ka de Paulosu bi go a fesi,„ hën de go dou a Lisita. Hën de ko ta fan ku dee sëmbë u di köndë ta poi dee Tjabukama u Masa Jesosi da de, tefa dee sëmbë tuu disa Paulosu ku Banabasi djee bia ko ta buuse de. Hën de naki Paulosu ku sitonu tee wan pisi, de ninga taa a dëdë. Nöo hën de hai ën gulululu a goon tja go tuwë a bandja së u di köndë.

²⁰ Nöo hën dee biibima fu di köndë ko taanpu lontu ën. Hën a weki. Hën a hopo toona go a di köndë baka.

Di dobooko fëen, hën hën ku Banabasi kumutu dë pasa go a di köndë de kai Deebi.

Aki de Paulosu toona go

a Antiokia.

²¹ Hën di de go dou a Deebi, hën de ta konda di bunu buka u Masa Jesosi da dee sëmbë u di köndë dë tee wanlö hia sëmbë piki di buka bendi ko a di së u Masa Jesosi. Nöo hën de kumutu dë, hën de bia toona go a dee köndëköndë ka de bi waka kaa. De go a Lisita, Ikonium, ku Antiokia u Pisidia Köndë.

²² Nöo fa de ta waka nango dë, nöo de ta da dee biibima u Masa Jesosi taanga taa de musu tai hati ta biibi a Masa Jesosi nöömö. De ta taki da de taa: “Sö nöo a dë e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i kè dë a di Tii u Gadu dendu ku telu, nöo i o tja hia sitaafu a goonliba aki.”

²³ Nöo a hiniwan u dee keiki ka de Paulosu ta waka, de ta buta tiima. Nöo fa de ta buta de dë, nöo de ta du ën ku begi seei te de an ta njan. De ta begi da de ta buta de a Gadu maun fu di nëën de ta biibi.

²⁴ Nöo hën Paulosu ku Banabasi kumutu a di pisiwata u Pisidia dë pasa go dou a di pisiwata de kai Panfilia baka. ²⁵ Hën de toona go a Peliga. De go konda di buka u Masa Jesosi da dee sëmbë u di köndë dë te de kaba, nöo hën de kumutu dë. Hën de go a wan köndë de kai Atalia ı di dë a di ze bandja. ²⁶ Hën de go subi a boto. Nöo hën de pasa go dou a Antiokia di u Silia Köndë baka, ka de bi kumutu. Naandë dee sëmbë bi buta de a Gadu maun faa musu tja de ku di bunuhati fëen ta heepi de a di wooko. Nöo di di wooko kaba ufö, hën mbei de toona go ka de bi kumutu.

²⁷ Nöo di de ko dou a Antiokia dë, hën de kai hii dee biibima u Masa Jesosi tuu u de musu ko mökisi be de jei unfa de bi waka. Nöo di de ko, hën de konda hii dee soni Masa Gadu bi du a de liba, fa a jabi di pasi da dee oto sëmbë dee na Isaëli sëmbë u de sa ko biibi a Masa Jesosi liba tu.

²⁸ Nöo hën de fika wan hii pisiten ku dee biibima u Masa Jesosi na Antiokia naandë.

15

Aki i ko a Antiokia.

¹ Nöo di juu dë wanlö sëmbë kumutu a Judea Köndë ı ko a Antiokia, ka Paulosu ku Banabasi dë. Hën de tja wan lei ko ta lei dee sëmbë fu Masa Jesosi taa ee ja koti i sinkii buta di maaka u Isaëli, nöo ja o feni di heepi u Gadu. Biga sö Gadu da Mosesi di wëti dë faa da dee sëmbë u Gadu. Sö de taki.

² Ma di Paulosu ku Banabasi ko jei taa sö de ta lei, hën de ta fia ku de ta taki da de taa di soni an dë sö. ı Biga ee i ko ta biibi a Masa Jesosi liba kaa, nöo an dë fanöudu fii musu hoi dee peipei wëti u Isaëli ufö Gadu o limbo fesi da i.ı

Nöo hën di fia ko wan gaan soni. Te wan pisi hën de ko si taa di taki musu koti. Hën de puu sëmbë u de manda go a Jelusalen go piki dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto tiima u keiki taki sö wan soni. Nöo unfa de musu du ku sö wan taki?

Nöo Paulosu ku Banabasi ku wanlö oto biibima fu Antiokia dë, nöo de da dee sëmbë de puu fu go jei di taki da de.

³ Hën dee oto biibima u Masa Jesosi u di köndë tja de go buta a pasi. Hën de go. Nöo di de nango, hën de ta latja Finisia ku Samalia ta pasa. Nöo de ta piki dee Isaëli biibima a dee köndëköndë u dee pisiwata dë taa dee sëmbë na u Isaëli ko ta piki di buka awaa. Nöo di dee oto sëmbë u Masa Jesosi jei sö kaa, nöo de ta wai seei.

Aki de hoi wan gaan kuutu

a Jelusalen.

⁴ Nöo hën de ko dou a Jelusalen. Nöo di de dou, hën dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee tiima u keiki, ku hii dee oto biibima u Masa Jesosi u Jelusalen tuu wai ku de. Hën de sindo kai kuutu. Hën

de Paulosu konda da de hii dee soni dee bi pasa, kumafa Masa Gadu bi wooko a de liba di de bi ta tja di buka fëen ta konda.

⁵ Ma nöö i bi abi wanlö Faliseima a dee biibima dendu dë. Nöö di de jei taa sëmbë dee na u Isaëli sëmbë ko ta biibi Masa Jesosi, nöö hën de hopo. Hën de taa: “Fa dee oto köndë sëmbë ta ko ta biibi dë, nöö de musu koti di maaka a de sinkii e, ta hoi dee wëti u kisi a Mosesi. A musu dë sö nöömö. De musu abi sëmbë ta buta ku de be de hoi dee wëti dë.” Sö dee Faliseima taki.

⁶ Nöö di de fan sö te de kaba, nöö hën dee Gaan Tjabukama ku dee tiima u keiki toona kai kuutu baka fu de taki di soni u dee Isaëli wëti, ee a dë u de disa de, nöö de disa. Ee a dë u de hoi de, nöö de hoi.

⁷ Nöö hën de ta kuutu di soni nango ta ko tee, nöö hën Petuisi hopo. Hën a fan ku de. A taa: “Un dee sëmbë u mi aki, an dë u mi piki unu möön di fa Masa Gadu bi kai mi apaiti fu mi musu go konda di bunu buka fëen da wanlö oto köndë sëmbë na u Isaëli, be de ko ta biibi a Masa Jesosi liba.

⁸ “Nöö fa mi bi go dë, hën mi konda di buka da dee sëmbë. Nöö Masa Gadu sabi hii sëmbë hatiböö. A si taa de ko ta biibi ën tuutu, hën a tei di Akaa fëen hën a da de kumafa a bi da u ën a fesi. Nöö fa a da de di Akaa fëen dë, hën da a tei de kaa. „An dë taa de hoi dee wëti u Mosesi möönsö ufö a tei de.”

⁹ “Nöö fa dee sëmbë sai dë, Masa Gadu ta luku u ku de tuu ku di wan wojo sabi taa fa u bi biibi ën a fesi, nöö sö nöö de ko ta biibi ën tu. Nöö hën a da de wan njunjun limbo hati kumafa a bi da u kaa. ¹⁰ Nöö hën un ko ta taki taa de musu hoi dee Isaëli wëti fuu. Wë nëen da pooba un ta pooba Gadu nö? Wë biga dee gaan sëmbë fuu a bi da dee wëti u hoi, nöö hën wë de an bi sa hoi de. Nöö söseei tu, u dee bakawan aki bi ta biinga u hoi de te u wei. Nöö hën un kë ko da dee njunjun biibima u Masa Jesosi dee wëti dë fu de hoi. Kwetikweti. Ma dë nëen e.

¹¹ “Biga fa u ko a biibi aki, u sabi taa Masa Jesosi Keesitu hën nöö sa mbei u feni di heepi u Gadu. Na di hoi u ta hoi wëti, nëen o tja u pasa, ma Jesosi Keesitu nöö sa tja u ku hën bunuhati.

“Nöö söseei a dë ku dee sëmbë dee na Isaëli sëmbë tu. An dë u de hoi dee wëti ufö Gadu sa heepi de e.” Sö Petuisi taki da de.

¹² Nöö baka fëen, hën Banabasi ku Paulosu konda da de fa Masa Gadu bi ta wooko a de liba di de bi go a dee sëmbë na u Isaëli. A bi du sëmëni foombofoombo soni kuma maaka, u de sa si taa Gadu buka de ta tja tuu. Nöö fa de ta fan dë, hën dee hia sëmbë naandë ko dë pii ta haika.

¹³ Nöö di de fan tefa de kaba, hën Jakobosi „di da wan u dee gaan tiima”, hën a tei. A taa: “Un dee sëmbë u mi aki, un haika mi. ¹⁴ Wë u jei fa Petuisi fan dë kaa. A konda da u fa Masa Gadu seti pii sëmbë a dee sëmbë na u Isaëli sëmbë dendu u de ko sëmbë fëen. ¹⁵ Nöö fa a fan dë, a kai ku dee soni Masa Gadu bi buta dee fesiten tjabukama u de taki, taa:

¹⁶ Te wan pisi möön, nöö mi o toona ko a unu e.

Nöö mi o ko seeka dee bakamii u Könu Dafiti.

Biga de kaba a sösö

kuma te wan wosu booko ja abi ën möön.

Sö di lö u Könu Dafiti kaba a sösö tjika.

Ma mi o toona hopo ën baka e,

be a ko kumafa a bi dë.

¹⁷ Nöö fa mi o du ën dë,

nöö dee oto sëmbë u goonliba o si,

nöö de o suku u de ko sëmbë u mi tu.

Dee oto köndë sëmbë na u Isaëli,
 dee mi tei u ko sëmbë u mi,
 de tuu o suku di pasi fu de sa ko a mi.

¹⁸ Sö Masa Gadu bi taki.
 Di Sëmbë di ta mbei sëmbë ko sabi dee soni
 dee a bi buta gaanduwe a fesi faa du,
 hën wë taki sô e.
 Sö di tjabukama bi sikifi, dee sëmbë.

¹⁹ “Wë nöö fa mi wegi di soni luku te kaba aki, nöö ma si kuma u musu
 toobi dee oto köndë sëmbë e, dee ko ta biibi Masa Gadu dë, fu de musu ta
 hoi dee wëti fuu Isaëli sëmbë. ²⁰ Ma un boo mbei wan pampia manda piki
 de taa:

Be de an njan njanjan di dee oto sëmbë ta tuwë da dee gadu u de.

De an musu libi fanafiti a di së u manu ku mujëë.

De an musu njan wan mbeti di dëdë sitaafu dëdë, buuu an kumutu nëën
 sinkii.

De an musu njan soni buuu.

„Dee disi, de da wëti de sa hoi, ma wan boo toobi de fu de hoi dee oto wëti
 u Isaëli.“

²¹ “Nöö ee de kë sabi soni möön fu dee wëti dee u kisi a Mosesi, nöö be
 de go a dee leima fuu go lei. Biga de ta taki soni u dee wëti dë a hii dee
 köndëköndë tuu, ka Isaëli keikiwosu dë. Gaanduwe de bi dë ku ën a fesi
 kaa te tide, hiniwan saba sëmbë ta dë a dee keikiwosu fuu ta lesi dee wëti
 ta puu da sëmbë u de musu sabi. Nöö ala fu de go ee de kë sabi de.”

Aki de mbei wan biifi manda

go na Antiokia.

²² Nöö di Jakobosi fan sô te a kaba, nöö hën dee Gaan Tjabukama u
 Masa Jesosi, ku dee tiima u keiki, ku dee oto biibima u Masa Jesosi tuu
 mökisi, de feni taa a taki bunu. Hën de taa a fiti fu de tei wantu fesima a
 de dendu manda go na Antiokia ku Banabasi ku Paulosu, „go piki de unfa
 de kuutu buta.“

Nöö hën de tei tu sëmbë dee dë fesima u de. Wan u de da Judasi, hënseei
 de ta kai Basabasi. Di otowan de kai Silasi.

²³ Hën de mbei wan pampia fu de manda go da dee biibima u Antiokia
 taa:

U dee Tjabukama u Masa Jesosi, ku dee oto tiima u keiki, dee sëmbë
 fuunu a Jelusalen aki, u ta mbei di pampia aki manda da un dee sëmbë
 na u Isaëli ta biibi Masa Jesosi na Antiokia, ku dee oto köndë u Silia, ku
 dee köndë u Silisia tuu. „U ta manda gaan odi da unu taa u dë.“

²⁴ Nöö u jei taa wanlö sëmbë fuu ko a unu dë ko ta toobi unu ku di lei u
 de „taa un musu koti sinkii buta di maaka u Isaëli ufö Gadu o limbo fesi
 da unu.“ Fa de tja di lei ko a unu dë, nöö a mbei un ko ta pakisei fasifasi
 te nöö wan saandi fuun tei. Wë dee soni de taki dë, na u manda de e,
 fu de fan sô ku unu.

²⁵ Nöö di u jei sô kaa, nöö hën u ko fiti buka puu wantu sëmbë a u
 dendu aki manda ko piki unu unfa u si di soni. Nöö ku de tu lobi mati
 fuu, Banabasi ku Paulosu, ku de dee sëmbë fuu o waka.

²⁶ Wë un sabi Banabasi ku Paulosu kaa fa de dë, dee sëmbë. De dë
 wanlö sëmbë ta sei de hedi fu di në u Masa Jesosi Keesitu musu paaja.

²⁷ Nöö dee otowan u ta manda da unu aki, de da Judasi ku Silasi. Nöö
 de da kotoigima u di soni di u ta sikifi manda da unu aki taa u taki sô.

²⁸ Nöo a di së u di soni di ta toobi unu dë, nöo di Akaa u Masa Gadu ku u seei tu feni ën taa a bunu fu wa buta oto wëti da unu möönsö möön leki dee fanöudu wan u ta kai da unu aki taa:

²⁹ Be wan njan dee soni de ta tuwë da dee gadu u de.

Na be un njan soni buuu.

Na be un njan wan mbeti buuu an kumutu nëen sinkii.

Na be un libi fanafiti a di së u manu ku mujëë.

Ee un hoi de fö wëti aki, nöo woon du bunu. Hën nöo u kë taki da unu. U ta manda gaan odi da unu.

³⁰ Nöo di de mbei di biifi te de kaba, hën de manda dee sëmbë go. Hën de go dou na Antiokia. Hën de kai dee biibima u Masa Jesosi tuu ko makandi, nöo hën de da de di pampia di dee hedima a Jelusalen bi mbei da de.

³¹ Nöo di dee sëmbë lesi di biifi te de kaba, hën de wai. A da de hati seei. [Biga de si taa an dë u de buta deseei a dee hia Isaëli wëti basu.]

³²⁻³³ Nöo Judasi ku Silasi seei bi dë sëmbë ta kisi fan a Masa Gadu da sëmbë. Hën de fika na Antiokia dë wan hii pisiten ta fan ku dee sëmbë u Masa Jesosi, ta da de taanga u de tai hati ta hoi a di biibi nöömö.

Nöo di de o toona go a Jelusalen baka a dee sëmbë dee bi manda de ko, nöo hën dee biibima u Masa Jesosi tja de go buta a pasi ku kötö hati. [³⁴ Ma Silasi kai pakisei taa an o go möön, a o fika na Antiokia ufö.]

³⁵ Nöo Paulosu ku Banabasi fika dë tu. Nöo de ku wanlö hia oto sëmbë ta konda di buka nöömö, ta lei dee sëmbë u di köndë soni u Masa Jesosi.

Aki Paulosu ku Banabasi paati.

³⁶ Hën de dë te wan pisi, hën Paulosu taki da Banabasi taa: “Mati, un boo toona go ka u bi ta konda di buka, go haika dee sëmbë fuu a dee köndëköndë luku fa de ta du.”

³⁷ Nöo di a taki sö, hën Banabasi taa a kë toona tja Johanisi Maikusi go ku de tu. ³⁸ Ma Paulosu an kë faa musu go. Wë biga a bi disa de a Panfilia köndë kaa, an bi kë dë ku de a di wookö möön, hën mbei Paulosu an kë faa go.

³⁹ Nöo hën di soni ko wan gaan fia da de te de paaja. Banabasi tei Maikusi hën de subi a boto hën de go a Sipuusi.

⁴⁰ Nöo Paulosu kai Silasi fëen ku ën waka. Nöo di de o go, hën dee sëmbë u de a Antiokia, de begi Masa Gadu da de faa tja de ku ën bunuhati. Nöo di de begi sö tefa de kaba, nöo hën de go. ⁴¹ Hën de waka a dee pisiwata u Silia ku Silisia. Nöo fa de ta waka nango dë, Paulosu ta fan ku dee biibima fu Masa Jesosi dee ta ko makandi a dee pepei köndë ta da de taanga.

16

A di pisi aki Timoteo seti

wooko ku de.

¹ Nöo hën Paulosu ku Silasi ta waka te de go dou a dee köndë de kai Deebi ku Lisita, ka Paulosu ku Banabasi bi konda di Buka kaa. Nöo hën de go si wan biibima u Masa Jesosi dë de kai Timoteo. Hën mama da Isaëli sëmbë, nöo hënseei ta biibi Masa Jesosi tu. Ma hën tata an dë Isaëli sëmbë, a dë wan Giiki sëmbë. ² Nöo fa Timoteo sai dë, a abi bunu në a dee otowan fëen ta biibi Masa Jesosi a Lisita ku di oto köndë de kai Ikonium, de tuu ta gafëen fa a ta libi.

³ Nöo di hën ku de Paulosu ko miti, hën Paulosu kë faa musu go ku de. Hën a mandëen fu de koti di maaka nëen sinkii kumafa Dju sëmbë ta koti. Wë nöo di soni mbei a mandëen, fu di an kë Timoteo musu abi hogi në a dee Dju sëmbë a dee köndë dë. Biga de tuu sabi taa hën tata da Giiki sëmbë, nöo an bi koti di maaka.

⁴ Nöo hën de ta waka nango a dee köndëköndë. Nöo hii fa de nango dë, nöo di buka di dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi ku dee oto tiima u keiki a Jelusalen bi da de, hën de ta tja go da dee biibima fu de musu jei, be de hoi di taki kumafa de bi kuutu buta.

⁵ Nöo fa de ta du dë, nöo a ta heepi dee sëmbë u Masa Jesosi gaanfa, dee ta miti makandi a dee köndëköndë. Biga de ta kisi kaakiti nango fesi seei a di biibi, nöo hiniwan daka möön hia sëmbë ta piki di buka ta ko ta nama ku de.

*Aki Paulosu si wan sëmbë u Masadonia a wan
wojolimbo sunjan.*

⁶ Nöo di ten dë, de Paulosu bi kë go a di pisiwata de kai Asia go konda di buka. Ma nöo hën di Akaa u Masa Gaangadu bai de taa de an musu go ala. Nöo di a bai de sô kaa, hën de bia latja di pisiwata de kai Fiigia kisi Galasia.

⁷ Nöo di de ko zuntu ku di pisiwata u Misië, hën de ta suku unfa de sa du go dou a Bitinia köndë, ma di Akaa u Masa Jesosi toona tapa de möön fu de an go ala.

⁸ Nöo hën de go a oto köndë. De latja Misië kisi di köndë de kai Toasi.

⁹ Te wan ndeti, hën Paulosu si wan soni a wan wojolimbo sunjan. A si wan womi u wan pisiwata de kai Masadonia ko taanpu nëen fesi ta kai ën taa: “Gaantangí, aba ko a di sê fuu aki ko heepi u baa.”

¹⁰ Nöo di Paulosu si di soni, nöo hën u ta seeka fuu go wante. Biga u sabi taa Masa Gaangadu hën ta manda u fuu go konda di bunu buka fëen da dee sëmbë fu Masadonia.

Aki wan mujëe de kai Lidia

ko a di biibi.

¹¹ Hën u kumutu a Toasi waka tololoo ku sipi go dou a di köndë de kai Samotaake. Hën u duumi. Tefa di mamate hën u go nama a di köndë de kai Niapolisi.

¹² Hën u kumutu a di sipi. Hën u waka a futu go dou a di köndë de kai Filipi. Hën da di gaan nëbai köndë u di sê pisi u Masadonia ala, ma dee Loomë köndë sëmbë de ta libi nëen ta tii ën. Hën u tan sëmëni daka ala.

¹³ Tefa di saba dou, hën u kumutu a di köndë go dë a wan lio bandja ka u sa' taa sëmbë o ko begi Masa Gaangadu. Nöo di u go dou, hën u si wanlô mujëe bi ko makandi dë kaa. Hën u go sindo ku de ta konda di buka u Gaangadu da de.

¹⁴ Nöo wan u dee mujëe hën de kai Lidia. A dë wan sëmbë ta mbei baau koosu ta sei, nöo di köndë fëen hën de kai Tiatila. Di mujëe dë ta biibi a Masa Gaangadu. Nöo fa a dë pii ta haika di woto u Masa Jesosi, nöo hën Masa heepi ën faa tei dee soni dee Paulosu taki dë nëen hati.

¹⁵ Nöo di a ko biibi kaa, hën de dopu ën ku dee sëmbë fëen wosu dendu tuu. Hën a begi u gaantangi taa: “Ee un feni taa mi ta biibi Masa tuutuu, nöo be un ko tan ku u a u wosu.” Nöo hën a ta begi u nöömö tefa u du kumafa a hakisi u.

Aki de buta Paulosu ku Silasi

a dunguwosu.

16-17 Nöö di juu dë wan mujëe mii dë a di köndë ku wan gadu a hedi ta konda a fesi andi o pasa amanjan. Hën wanlô sëmbë u di köndë tei ën buta saafuma u de, nöö de ta wooko gaan hia möni a dee soni dee di gadu ta konda da sëmbë. Nöö di u nango a di kamian ka woo begi, hën di mujëe mii dë ko miti ku u. Hën a ta ko a u ku Paulosu baka ta bai nöömô taa: “Dee sëmbë dee dë a mi fesi aki, de da futuboi fu di kaba hei Gadu u mundu e. De ta lei unu di pasi di fuun waka nöö Gaangadu sa heepi unu puu a hogi basu.” Sô a ta bai a u baka nöömô.

18 Hën a ta bai seei nöömô te dou sômëni daka. A ko ta toobi Paulosu gaanfa. Nöö hën a bia luku ën, hën a fan ku di gadu nëen hedi taa: “Mi tei di në fu Jesosi Keesitu bai i taa, hetji pasa kumutu a di mujëe mii liba e!”

19 Nöö wantewante dë hën a kumutu nëen liba wala. Wojo fëen ko limbo.

Nöö di dee basi u di mujëe mii si taa de lasi di wini fëen di de bi ta feni, hën hati u de boonu. Hën de panjan Paulosu ku Silasi dë gbalau hai gbululuu tja ko a di köndë ganda mindi ka dee takima fu di köndë ta dë.

20 Nöö hën de tja kaagi u de go da dee Loomë sëmbë dee ta tii di köndë taa: “Dee Dju sëmbë i si aki tja toobi ko a u e, te hii di köndë ta mbei seei wajawaja. 21 Biga de ta tja pepei wëti ta ko ta da u a u köndë. Ma wa musu tei de biga u dë Loomë köndë sëmbë, nöö dee wëti an ta kai ku dee fuu wëti.” A di fasi dë de kaagi de Paulosu.

22 Nöö di de taki sô te de kaba, nöö hën hii dee sôsô sinkii sëmbë u di köndë piki ku de. Nöö hën dee hedima hai dee koosu u Paulosu ku Silasi puu a de sinkii, hën de manda sëmbë fon de taku fon. 23 Nöö hën de tja de go sôotô a dunguwosu. Hën de piki di wakitima taa a musu hoi de bumbuu fu de an musu kumutu.

24 Nöö di di wakitima jei sô, nöö hën a tja de go buta seei a di kaba lasiti kamian a di dunguwosu gogo. Hën de tuusi de tu sê futu u de a kaapa bui sôotô ginjin fu de an musu kumutu.

25 Nöö hën de dë te wan juu ten kuma tuwalufu juu ndeti sô, Paulosu ku Silasi dë a di dunguwosu ta begi Gaangadu ta kanda dëen ta gafëen. Nöö dee oto sëmbë dee dë sôotôsôotô dë tuu sai dë ta haika. 26 Te u de kë si hën di goonliba ko ta seki seei te dou ku dee dunguwosu posu. Hii dee döo tuu ko dë jabijabi hoo, nöö hii dee sëmbë bi dë a di dunguwosu sôotôsôotô ku bui dë, de tuu lusu.

27 Hën di wakitima u di wosu panta weki a duumi. A ko si taa dee dunguwosu döo tuu dë jabijabi. Hën a hai ën sê ufangi faa kii ën seei. Biga a ninga taa hii dee sëmbë dë sôotôsôotô a wosu dë, de tuu kule go. Nöö hën mbei a o kii ën seei.

28 Ma di Paulosu si taa sô a o du, hën a bai taki dëen taa: “Nönô mati, na kii i seei e! U tuu dë aki eti. Wa go!”

29 Hën di wakitima bai kai sëmbë taa be de tja faja ko. Hën de tja ko dëen. Hën a kule vou go kai a goon a de Paulosu fesi gbolou. Nöö a ta tëëmë tjatjatja. Hati fëen nöö latja sô.

30 Hën a tja de go a döo. Hën a hakisi taa: “Mati, andi mi musu du ufô mi sa feni di heepi u Gadu?”

31 Hën de piki ën taa: “I musu biibi Masa Jesosi Keesitu fii Gadu, i ku i wosu dendu tuu, nöö wan o lasi go kaba a sôsô.” 32 Hën de konda di woto u Masa Jesosi dëen ku hii dee sëmbë fëen wosu tuu.

³³ Nöo wante a di gaan ndeti dë seei, hën di wakitima tja de Paulosu go wasi dee wipi buka u de te a kaba. Nöo hën de Paulosu dopu ën ku hii dee sëmbë fëen wosu dendu fu di de ko ta biibi a Masa Jesosi liba.

³⁴ Hën di wakitima tei Paulosu ku Silasi tja go nëen wosu, hën a da de soni u njan. Fa hën ku hii dee sëmbë fëen wosu ko ta biibi a Masa Gaangadu liba dë, nöo de ta wai tee na soni.

³⁵ Hën di mamate fëen, hën dee gaan lanti u di köndë manda siköutu taa be de lusu Paulosu ku Silasi be de go u de. ³⁶ Nöo hën di wakitima ko fan ku Paulosu taa sö wan buka dee gaan lanti manda, nöo be de kumutu go ku kötöhati awaa.

³⁷ Ma nöo hën Paulosu toona piki de taa: “Ambëë? U da goon mii u Loomë. Wa bi du soni möönsö ufö de manda sëmbë ko fon u a lanti dendu söötö a dunguwosu. Na kuutu de kuutu di soni möönsö. Nöo awaa de ko manda u fuu musu go tjubitjubi. Wa o go e. Be deseei ko tja u go, ee de kë fuu go.”

³⁸ Hën dee siköutu go a dee gaan lanti go piki de taa sö wan soni Paulosu taki. Nöo di de jei sö kaa, nöo de panta. De ko fëëë. Biga de an bi sabi taa de da goon mii u Loomë.

³⁹ Hën de ko fan ku de da de leti te de kaba. Hën de tei de tja go a döo awaa. Hën de begi de gaantangi taa be de kumutu a di köndë.

⁴⁰ Nöo di Paulosu ku Silasi kumutu a di dunguwosu, hën de toona go a Lidia wosu. Hën de go si dee oto sëmbë u de dë, dee ta biibi Masa Jesosi kuma de. Hën de fan ku de te de kaba da de hati ufö de tei pasi kumutu a di köndë awaa.

17

Aki de mbei toobi ku de Paulosu a Tesalonika.

¹ Nöo di Paulosu ku Silasi kumutu a Filipi, hën de latja wanlö köndë de kai Amfipoli ku Apolonia, hën de pasa go dou a di köndë de kai Tesalonika. Nöo dee Dju sëmbë fu ala abi wan keikiwosu a di köndë dë.

² Nöo hën Paulosu go a di keikiwosu kumafa a guwenti. Nöo a go dii saba baka na baka. A nango ta lesi di Buku u Masa Gadu da dee Isaëli sëmbë fu de musu jei, nöo a ta toona puu ën da de be de fusutan. ³ A ta taki da de taa: “Kumafa un sabi kaa, Masa Gadu paamusi taa a o manda wan Heepima di de kai di Keesitu ko a goonliba. Nöo de o sitaafu ën te de kii, ma nöo a o toona weki baka. Sö a dë sikifisikifi a di Buku e.

“Wë nöo di Sëmbë di Buku taki dë, hën da Jesosi e. Hën da di Keesitu Gadu bi o manda ko.” Hën di soni dë Paulosu ta konda da dee sëmbë nöömö fu de musu biibi.

⁴ Nöo di dee Dju jei sö kaa, nöo so u de ko biibi hën de nama ku Paulosu ku Silasi. Nöo i abi wanlö hia Giiki sëmbë a de dendu bi ta biibi Masa Gadu kaa, nöo deseei ko piki di buka tu, ku sömëni u dee gaan nëbai mujëë u di köndë.

⁵ Ma di dee oto Dju sëmbë u di köndë ko si taa dee otowan ko nama ku de Paulosu, nöo hën de ko ta haun seei. Hën de pii wanlö wisiwasi sëmbë bi dë a sitaati hën de manda de fu de kule go mbei toobi a di köndë. Nöo a ko gaan soni. De kule gililili ko a di wosu fu wan womi de kai Jason, biga de mëni taa naandë de Paulosu dë, nöo de kë tja de ko buta a lanti fesi.

⁶ Ma di de go dou a di womi wosu, de an si de dë. Ma de si wanlö oto biibima u Masa Jesosi, hën de panjan de ku Jason tuu hai tja ko a dee hedima dee ta taki u di köndë.

Hën de bai taa: “Un si dee sëmbe aki ö? De ta waka a mundu ta toobi hii köndë ku dee fan u de nöömö, hën wë i si de ko dou a u aki tu. ⁷ Nöo Jason fuu köndë, hën ta hoi de nëen wosu. Nöo fa de dë u de dë, nöo de tuu ta sösö dee wëti fu di Gaan Könu fuu a Loomë taa wan oto könu dë de kai Jesosi.” Hën di soni dë de taki.

⁸ Hën di de jei de taki sö, nöo hën hii dee sösö sinkii sëmbe u di köndë te kisi dee hedima tuu ko ta mbei seei wajawaja sö.

⁹ Hën dee hedima naki Jason ku dee otowan butu ufö de disa de go.

Aki Paulosu tja Gadu wöutu

go a Belia.

¹⁰ Nöo di ndeti dë seei, hën dee biibima fu di köndë manda Paulosu ku Silasi go a wan oto köndë de kai Belia. Nöo di de go dou, nöo hën de go a di keikiwosu u dee Dju sëmbe fu naandë.

¹¹ Nöo dee sëmbe u Belia bi abi bunu pakisei möön dee sëmbe fu Tesalonika. Biga di Paulosu fan ku de, nöo de haikëen ku piizii seei. De an tuwë dee fan fëen a kapëë. Nöo hiniwan daka de ta lesi Gadu Buku finifini ta wegi ta luku ee di soni Paulosu ta taki dë ee a ta kai ku di Buku. Nöo di de si taa tuu soni de ta taki dë, ¹² nöo hën sëmëni u dee Dju sëmbe fu Belia ko piki di buka ko dë biibima u Masa Jesosi. Sëmëni womi dee an dë Dju, ku wanlö gaan nëbai mujëe u de tu, ko a di biibi tu.

¹³ Ma nöo te wan pisi hën dee Dju sëmbe a Tesalonika ala ko jei taa sö Paulosu ko ta konda Gadu buka a Belia. Nöo hën de hopo hën de go a Belia go ta fon faja a dee sëmbe u di köndë fu de an musu piki di buka. Fa de du dë, nöo hën dee sösö sinkii sëmbe u di köndë piki ku de ta du soni wajawaja.

¹⁴ Nöo di dee sëmbe u Masa Jesosi si sö taa lanti o mbei toobi ku Paulosu, hën de mandëen go wantewante a di ze bandja. Ma Silasi ku Timoteo, de de an o go eti. De o fika a Belia ufö.

¹⁵ Fa Paulosu ko dë a Belia tefa di a nango, hën wantu sëmbe o tjëen go buta a pasi. Hën de ta tjëen te de go dou a di köndë de kai Atene. Nöo hën di de ta toona go baka, hën Paulosu manda buka da Silasi ku Timoteo taa de an musu tan a Belia ala longi poi. Te de sa ko, nöo be de ko nëen wante.

Hën dee Belia sëmbe toona go ka de bi kumutu. Paulosu fika na Atene dë.

Aki Paulosu dë na Atene.

¹⁶ Nöo fa a dë na Atene ta luku dee otowan fëen dë, a ko ta si dee pindigadu gidjii hii di köndë. Nöo a toobi ën gaanfa, a ta fukëen seei. ¹⁷ Nöo di ten dë, a nango a di Dju keikiwosu u di köndë nango ta ko. Dee Dju sëmbe ku wanlö oto sëmbe na Dju ma de ta biibi a Masa Gadu tu, sö de ta miti dë. Nöo fa Paulosu nango a de dë, nöo hën ku de ta taki u Masa Jesosi nango ta ko.

Nöo hiniwan daka Paulosu nango a di gaan sitaati u di köndë tu. „Biga naandë hii sëmbe u di köndë ta ko ta haika njunsu.” Nöo Paulosu ta fan ku dee sëmbe ta ko dë ta taki soni u Masa Jesosi da de.

¹⁸ Te wan daka hën dee leima fu wan pei feleniki de ta kai Epikuli ku wan otowan de ta kai Sitoiki ko ta da woto ta fia ku ën. Fa de ta fia dë, so u de ta kosi ën taa: “Di fanhiam a aki, andi da di sösö a ta fan dë? An saandi a ta taki.”

Otowan taa: “Misikuma a feni wanlö oto köndë gadu soni tja ko ta konda da u.” Wë biga Paulosu ta konda dee soni u Masa Jesosi da de, be de sabi taa sëmbë sa dëdë weki baka.

¹⁹ Hën de tei Paulosu tja go a wan gaan kuutu gangasa u de de kai Aleopakusi. Hën de kai ën taa: “Womi.” Hën a piki. Hën de taa: “Wë andi da di njunjun soni i ta tja ta lei sëmbë. Kondëën da u boo jei. ²⁰ Biga wë dee soni i ta fan, u jesi an bi jei de wan daka a goonliba. Nöo u kë sabi andi.”

²¹ Di soni mbei de hakisi sö. Wë biga dee Atene sëmbë ku dee oto sëmbë dee ko ta libi ku de dë tuu, na soni seei de ta suku möönsö möön leki njunjun soni fu de sa feni tja go konda.

Aki Paulosu ta fan ku dee sëmbë a di kuutuwasu.

²² Nöo hën Paulosu hopo taanpu a pë a hii dee kuutuma naandë fesi. Nöo hën a taa: “Dee Atene sëmbë aki, fa mi ko dou aki, nöo mi ta si tuutuu taa un ta dini dee gadu fuunu a hii fasi. ²³ Biga wë fa mi ta lontu di köndë fuunu aki, nöo mi ta luku dee sonisoni fuunu dee un ta begi a dee kiamankamian. Nöo hën mi si wan gadu tafa, a abi wan soni nën sikifikifi taa DI TAFa AKI, A DË FU DI GADU DI WA SABI.

“Wë nöo di Gadu dë di un taa wan sabi soni fëën, „ma töku un mbei wan tafa dëën fu hati fëën an musu boonu ku unu, „nöo hën soni wë i si mi o konda da unu aki.

²⁴ “Di Gadu di i si mi ta taki aki, hën un musu dini e, dee sëmbë. Biga wë hën mbei goonliba ku hii dee soni dë nën tuu. An ta libi a wosu di libisëmbë mbei ku maun e, biga hën da Masa u hii soni, dee u liba ala ku goon aki tuu. ²⁵ An a’ fuka fu libisëmbë musu heepi ën. Biga hënseei ta da hii sëmbë libi. Hën ta da i böö, a ta da i hii soni.

²⁶ “Di Gadu i si mi ta taki aki sö, a seti ku wan kodo sëmbë tö, nöo di wan sëmbë dë böngö paaja dou goonliba tefa i si hii dee peipei sëmbë ko fika a goonliba aki. Hën seei buta di ten da de di de o libi, nöo hënseei paati dee köndëköndë tu, buta libisëmbë peipei ka u de musu ta dë.

²⁷ “Nöo di soni mbei a buta libisëmbë sö, fu de suku ën ee de sa feni ën. Töku an dë longi poi ku hibiwan fuu e. Ee i kë sabi soni fëën, nöo i sa sabi.

²⁸ Biga hën ta da u libi, mbei u ta dë ta buli.

“Fa dee kandama fuunu sai dë, de mindi wan kanda taa:

U dee disi tuu da böngö fëën.

²⁹ “Wë di u dë böngö fëën kaa, nöo wa musu mëni taa Masa Gadu dë wan soni kuma goutu, sitonu, soofu soni, kumafa wan sëmbë sa tëmbë ku di köni fëën. An dë sö e.

³⁰ “Masa Gadu si fa libisëmbë bi ta du ma nöo an bi ta tei de fu hogi. Wë biga de an bi sabi soni fëën wan bëtë. Ma fa u dë aki, nöo u ko sabi soni fëën. Nöo hën a ko ta bai hii sëmbë a hii kamian taa de musu disa di hogilibi u de bia ko nën.

³¹ “Biga a buta daka kaa faa kuutu a libisëmbë liba kumafa a fiti. Hën a tei wan Sëmbë buta faa dë fesima u di kuutu. Hën di Sëmbë di a tei dë, a weki ën baka a dëdë e, be sëmbë si taa dee lö soni a ta taki dë o pasa a mundu nöömö.” Sö Paulosu taki da dee Atene sëmbë.

³² Nöo fa a ta fan dë, nöo de bi dë pii ta haika. Ma di de jei a taa sëmbë dëdë weki baka, hën so u de lafu ën mbei ën fa seei taa di soni dë na tuu. Ma so u de taa: “Antoobi. Te wan pisi, nöo woo toona ko a i möön ko jei di soni aki.”

³³ Hën Paulosu kumutu a de dendu. ³⁴ Nöo hën so u dee sëmbë dee bi haikëën dë ko nama ku ën. Wan u de da Dionisi, hënseei da wan u dee

kuutuma fu di Aleopakusi kuutu wosu. Wan otowan da wan mujëe de kai Damalisi ku wanlô otowan möön. De tuu ko dë biibima u Masa Jesosi.

18

Aki Paulosu tja Gadu wöutu go a di köndë de kai Kolenti.

¹ Hën Paulosu kumutu na Atene hën a go a wan köndë de kai Kolenti. ² Nöo di a go dou, hën a ko miti ku wan womi de kai Akila, wan Dju sëmbë. Nöo hën mujëe hën de kai Pesila. Wan köndë de kai Pontusi, hën da Akila mama köndë, ma hën ku ën mujëe bi ta dë a di gaan köndë u Italia de kai Loomë. Ma nöo te wan pisi hën di Gaan Könu u Loomë de kai Kalaudio jaka hii Dju sëmbë puu nëen köndë, nöo hën Akila ku ën mujëe ko a Kolenti ko libi. Nöo hën Paulosu ko a de dë.

³ Nöo hën a fika ku de naandë ta wooko makandi ku de. Wë biga de tuu ta du di wan wooko ta mbei wan soni kuma pelawosu ku mbeti kakisa ta sei.

⁴ Nöo fa Paulosu ko a Kolenti dë, nöo hiniwan saba a nango a di keikiwosu u dee Dju sëmbë nango ta fan ku dee sëmbë dee ta ko dë, Dju sëmbë ku dee oto sëmbë dee na Dju tuu. A ta biinga ku de nöömö fu de musu piki di buka u Masa Jesosi.

⁵ Hën a dë te wan pisi, hën Silasi ku Timoteo kumutu a Masadonia köndë ko nëen. Nöo di de ko dou, hën Paulosu disa di tëmbë wooko fëen go a di wooko u Masa Gadu ku telu. A ta fan ku dee Dju sëmbë nöömö taa Masa Jesosi hën da di Paamusi Könu de bi ta luku, nöo awaa Gadu mandëen ko.

⁶ Nöo fa a ta fan ku de dë, nöo dee Isaëli sëmbë ta fia ku ën ta kosi ën ta dëen gaan buka. De an kë piki dee fan fëen.

Nöo hën Paulosu hopo. Hën a sakwi di koosu nëen sinkii bugubugu da de. Hën a taa: “Buuu fuunu fika a unu liba e! Biga ee un dë fuunu aki ta du sösö te wan sa dou a Masa Gadu köndë, an o fika a mi hedi e. Mi nango a dee sëmbë dee na Dju go fan ku de.”

⁷ Nöo hën a kumutu a de dendu. Hën a go a wan wosu u wan womi de kai Titiusi Jusitusi. A dë wan sëmbë ta biibi Masa Gadu, nöo di wosu fëen ku di keikiwosu u dee Dju sëmbë dë bandja ku bandja. ⁸ Nöo di hedima u di Dju keiki hën de kai Keesipusi, nöo hën seei ku hii dee sëmbë fëen wosu tuu bia ko ta biibi Masa Jesosi. Sömëni u dee oto sëmbë u di köndë dee bi jei di buka ko ta biibi u ta tei dopu.

⁹ Nöo hën de dë te wan ndeti, hën Masa Jesosi ko fan ku Paulosu a wan wojolimbo sunjan taa an musu disa u ta konda di buka möönsö. Be a ta fan ku dee Kolenti sëmbë nango nöömö kumafa a ta du dë kaa. ¹⁰ A taa: “Fa mi ta fan ku i aki, nöo na panta e. Mi ta dë ku i. Nöo na wan sëmbë o du soni ku i a di köndë i si aki e. Biga mi abi hia sëmbë aki eti dee o bia ko ta biibi mi.”

¹¹ Nöo di Paulosu jei sô kaa, hën a fika a Kolenti dë wan hii jaa ku hafu eti ta lei de u de fusutan Gadu wöutu.

¹² Te wan pisi hën di Gaan Könu a Loomë manda wan womi de kai Galion ko a Kolenti faa musu tii di köndë. Hën de dë te wan daka, hën dee Dju sëmbë u di köndë fiti buka ko kisi Paulosu tja go a kuutu gangasa.

Hën de tjëen go kaagi da Galion taa: ¹³ “Di womi i si aki ta fan ku sëmbë ta suku u puu de fu de begi Gadu a wan oto fasi möön leki di fuu wëti di u abi aki.”

¹⁴Nöö fa de fan dë, Paulosu bi dë leti fa u piki. Ma Galion an dëen pasi. A fan ku dee sëmbë tja Paulosu ko dë taa: “Dee Dju sëmbë aki, un haika mi. Ee wan gaan hogi un bi ta tja ko taki da mi, nöö mi bi dë u jei ën. ¹⁵Ma di soni un tja ko aki, an dë gaan soni e. Soni fuunu nöö un ta pii ta fia, soni u dee lö fuunu, kuma dee wëti fuunu soni. Nöö ma dë nëen u piki unu. Unu seei sa kuutu dee soni naandë. Na soni u tja go a gaan lanti di dë e.”

¹⁶Hën a manda sëmbë jaka de puu a di gangasa.

¹⁷Nöö fa di kuutu booko dë, hën de kisi wan womi de kai Sositeni gbulu gingin, di sëmbë di bi ko hedima u di Isaëli keikiwosu a di otowan kamian. Hën de fon mën a di gangasa dööbuka dë te a fon. Galion sai leti dë ma aan toobi ku di fa de ta du ku di sëmbë dë.

Aki Paulosu toona nango a Silia.

¹⁸Nöö hën Paulosu fika a Kolenti dë wan hii pisiten eti.

Hën a da dee otowan fëen adjoisi taa a o toona go a Silia köndë ka a bi kumutu. Hën ku Akila ku ën mujëë Pesila, sö de o waka makandi.

Nöö hën de nango te de dou a di köndë de kai Kenkelea. Nöö naandë Paulosu mbei de koti di uwii fëen hedi te de kaba puu. Nöö fa sëmbë o si ën dë, nöö de o sabi taa a bi mbei buka ku Gadu faa du wan soni.

¹⁹Nöö hën de subi a boto go a di köndë de kai Efeise. Nöö Pesila ku Akila a di köndë naandë de o fika.

Paulosu seei go a tela go denda a di keikiwosu u dee Dju sëmbë go ta fan ku de. De ku ën ta öndösuku _{soni} u Gadu _{makandi}.

²⁰⁻²¹Nöö hën de begi ën faa musu tan ku de möön longi. Ma nöö a da de adjoisi taa: “Dee sëmbë, mi o go. Ma wan fëëë. Ee Masa Gadu kë, nöö mi o toona ko a unu baka.” Hën de taki aai. Hën a go.

²²Hën di boto kumutu a Efeise dë ta waka teee fa a nama a Sesalia. Hën Paulosu kumutu a di boto hën a tei pasi _{go} a Jelusalen _{go} da dee biibima u Masa Jesosi naandë odi. Nöö di a da de odi te a kaba, hën a kumutu dë waka go dou na Antiokia ka a bi kumutu awaa. Di lö waka dë kaba.

²³Hën Paulosu sai na Antiokia wan hii pisiten, hën a toona kumutu dë möön. Hën a ta waka a dee köndëköndë fu Galasia ku Fiigia ta lontu. A nango ta haika dee biibima u Masa Jesosi a hii dee peipei köndë ka a bi go, ta da de taanga.

Aki de taki soni fu Apolo.

²⁴Nöö di ten dë, hën wan Dju sëmbë de kai Apolo ko dë a Efeise. Di köndë de kai Alekesania hën dëen köndë. Nöö a dë wan sëmbë a goonliba di lei soni tee, nöö a di së u Gadu buku nöö a sabi soni finifini tu.

²⁵Di womi aki sö, sëmbë bi lei ën di pasi u Masa kaa, fa faa waka a dou nëen. Nöö a ta lei sëmbë dee soni fëen fajafaja seei ku hii ën hati. Ma wan soni du ën. Di dopu di Johanisi bi ta dopu sëmbë, hën nöö a sabi a di së u dopu soni.

²⁶Nöö fa di womi aki ko a Efeise dë, a ta fan söndö fëëë a di keikiwosu u dee Dju sëmbë. Nöö Pesila ku Akila dë leti dë sindosindo ta haikëen andi a ta taki. Hën de si taa an sabi di soni dou. Nöö hën de tjëen go a wosu go fan ku ën butëen a pasi faa sa sabi soni u Gadu möön fini.

²⁷Te wan pisi hën Apolo kë go a Giiki Köndë. Hën dee biibima u Masa Jesosi a Efeise, hën de heepi ën. De mbei pampia manda da dee otowan u de a Giiki Köndë ala, dee ta biibi Masa Jesosi kuma de, taa de musu hoi Apolo kuma sëmbë u de.

Nöö di Apolo kisi di pampia, nöö hën a go. Hën a go ta heepi dee Giiki sëmbë seei, dee ko dë biibima fu di Masa Gadu abi bunuhati u libisëmbë. ²⁸ Wë biga a ta taki di wöutu u Gadu da dee Dju sëmbë u di köndë ta kuutu ku de nango ta ko a hii mundu fesi naandë. A ta tei Gadu Buku ta puu da de, be de si taa sö Masa Jesosi dë di Könu di Masa Gadu bi o manda ko a goonliba. Nöö fa a ta fan dë, nöö dee Dju sëmbë an saanfa u de du de toona piki ën baka. Wë biga dee fan fëen abi kaakiti.

*Aki wanlö sëmbë fu Efeise kisi
di Akaa u Gadu.*

19

¹ Wë nöö di juu ten Apolo dë a Kolenti dë, nöö Paulosu ta waka a dee köndëköndë dee dë longi ku di ze. Hën a ta ko tefa a ko dou a Efeise, hën a ko si wanlö biibima naandë.

² Hën a hakisi de taa: “Fa un ko ta biibi aki, di Akaa u Masa Gadu hën ko a unu liba nö?”

Hën de piki ën taa: “Wë nönö, wa bi jei soni u di Akaa dë wan daka.”

³ Hën a taa: “Wë fa de dopu unu dë, andi da di dopu de dopu unu?”

Hën de piki ën taa: “Kumafa Johanisi bi ta dopu sëmbë, nöö sö de dopu u.”

⁴ Hën a taa: “Wë fa i si Johanisi bi ta dopu sëmbë dë, nöö di sëmbë di kë di dopu bi musu kë disa hogilibi bifö Johanisi bi o dopu ën. Ma wan oto soni möön Johanisi bi ta taki tu. Fa a bi ta bai basia a di lio bandja dë, nöö fu wan Sëmbë di bi o ko nöö hii mundu musu biibi a di Sëmbë o ko dë liba. Nöö di Sëmbë di i si a bai basia taki dë, hën wë da Jesosi Keesitu e.” Sö Paulosu taki da de.

⁵ Nöö di de ko jei sö, nöö hën de toona dopu de a di në u Masa Jesosi.

⁶ Hën Paulosu buta maun a de, nöö hën di Akaa u Gadu ko a de liba. De ko ta taki peipei töngö, nöö de ta kisi fan a Masa Gadu ta fan. ⁷ Nöö dee sëmbë aki bi dë kuma tuwalufu womi sö.

*Aki hia sëmbë ko lei soni u
Masa Jesosi a Paulosu.*

⁸ Nöö dii liba longi Paulosu fika a di köndë dë nango ta fan ku sëmbë a di keikiwosu u dee Isaëli sëmbë. Nöö fa a ta fan ku de dë, an ta fan fëëëfëëë. A ta fan gbelingbelin ta biinga ku de kodo fu de sa ko ta fusutan taa Masa Gadu ko ta tii libisëmbë a wan hii njunjun fasi.

⁹ Ma so u dee sëmbë ta ko dë, de abi taangajesi tumisi. De ko ta sösö di fa Gadu buta taa sëmbë sa feni heepi a Masa Jesosi ta kosi ën a hii sëmbë dendu. Nöö hën Paulosu ku dee oto biibima u Masa Jesosi kumutu a de dendu go disa de.

Nöö di juu dë wan womi de kai Tilanusi bi abi wan wosu fëen ka lanti ta ko ta lei soni. Nöö ala Paulosu ku dee otowan fëen go. Nöö hibiwan daka hën ku dee sëmbë ta ko a di wosu ta fan soni u Masa Jesosi makandi.

¹⁰ Nöö sö Paulosu ta du te dou tu jaa longi, tefa hii dee sëmbë fu Asia pisiwata dë tuu ko jei di buka u Masa Jesosi, Dju sëmbë ku na Dju sëmbë tuu.

Aki dee sëbën womi mii u Sikefasi pooba u jaka wanlö gadu ku di në u Masa Jesosi.

¹¹ Nöö Masa Gadu ta dë ku Paulosu ta dëen kaakiti seei faa sa du foondofoondo soni. ¹² De ta tei dee saka angisa fëen ku dee koosu bi nama

nëen sinkii tja go nama a dee suwakima, nöö de bëtë kaa. Ee soni bi kisi sëmbë a hedi, a ta kumutu.

¹³ Nöö wanlö Dju sëmbë bi dë kaa ta waka ta lontu ta jaka dee soni ta kisi sëmbë a hedi ta puu a de liba. Hën de taa de o kai Masa Jesosi në luku ee a sa puu dee gadu a sëmbë liba da de. Ma töku de ku Masa Jesosi an dë a di wan së.

Nöö hën de fan ku so u dee gadu taa: “Mi tei di në fu Jesosi di Paulosu ta konda soni fëen manda i taa, hetji kumutu a di sëmbë liba e!”

¹⁴ Nöö dee sëmbë dee ta pooba di soni aki luku, de dë sëbën womi mii fu wan tata de kai Sikefa. Hën da wan u dee Gaan Begima fu dee Dju sëmbë.

¹⁵ Nöö di de taki sö kaa, nöö hën di gadu taki da de taa: “Jesosi mi sabi, nöö mi sabi Paulosu tu. Ma un dee sëmbë ta fan ku mi aki, ambë da unu?”

¹⁶ Nöö hën di womi dë ku di gadu nëen hedi djombo vu kisi de gbolou. Hën a ta feti ku de a di wosu tee tënë koosu u de a de sinkii fon de tee hii de tuu kule kumutu a di wosu ko a döo pënëpënë. Sinkii u de koti fanjanfanjan.

¹⁷ Fa di soni pasa dë, hii dee Dju sëmbë u Efeise tuu te kisi dee otowan na u Dju, de tuu ko jei. Hën de panta. De ko fëëë seei u de kai Masa Jesosi në fu sösö. Nöö di në u Masa Jesosi ta hei nango nöömö fu di soni dë hedi.

¹⁸ Nöö sëmëni u dee sëmbë dee bi ta biibi ën kaa ko ta pakisei dee hogi soni de bi ta du. Nöö hën de ko ta puu deseëi gogo a döo taa sö de bi ta du hogi.

¹⁹ Nöö sëmëni u dee obiama tja dee obia pampia u de go mbei gufalu tjuma gbege de a lanti fesi dë. Nöö di de konda di mëni dusu de bi sa feni fu dee pampia dë, nöö a pasa feifiteni dusu soofu möni.

²⁰ Nöö sö di buka u Masa Jesosi ko ta a’ poosian nango fesi nöömö a Efeise köndë dë.

Aki Dëmëtusi mbei wan wajawaja hopo a Efeise.

²¹ Te wan pisi hën Paulosu ko kai pakisei taa a o ta waka a dee köndëköndë fu Masadonia te kisi dee fu Giiki ta konda di Buka, ufö a o toona go a Jelusalen. Nöö a taa baka u di dë nöö a o waka go te a Loomë.

²² Nöö hën a manda Timoteo ku wan womi de kai Elatusi fu de waka nëen fesi go a Masadonia. Wë biga de tu womi dë ta heepi ën a di wooko. Ma Paulosu seei o fika a di pisiwata u Asia dë wan pisiten möön bifö a o go.

²³ Nöö di juu dë, wan gaan wajawaja ko a Efeise fu di sëmëni sëmbë ko ta waka a Masa Jesosi baka hedi.

²⁴ Di soni mbei, fu di wan womi bi dë a di köndë de kai Dëmëtusi, nöö a dë wan gaan tëmbë basi ta mbei pikipiki gaduwosu ku soofu ta sei da sëmbë. Dee gaduwosu a ta mbei dë, nöö de ta djei di gaan wosu u di mujëë gadu u de de kai Diana. Nöö Dëmëtusi abi sëmëni otowan ta wooko dëen ta tëmbë ku soofu, nöö de tuu ta kisi gaan möni fu di wooko.

²⁵ Nöö hën Dëmëtusi kai dee otowan ku ën ta wooko, ku dee oto tëmbëma ta mbei dee lö soni dë a di köndë tuu, be de ko sindo a kuutu.

Hën a taki da de taa: “Womi, di wooko aki u ta wooko mbei wë u ta feni möni sö e. ²⁶ Ma unu tuu ta jei dee soni di wisiwasima dë de kai Paulosu ta fan. A ko ta bai sëmbë taki taa dee gadu u ta mbei ku maun aki, de an dë gadu. Nöö di fa a ta fan dë, nöö na u köndë sëmbë nöö jei ën e. A fika piki nöö dee fan fëen dou hii köndë u Asia.

“Nöö fa a ta fan dë, nöö sëmbë pakisei a ta bia tuu. Biga sëmëni sëmbë ko piki ën buka kaa.

27 “Wë nõö fa a ta lontu ta taki ën dë, abiti möön në fuu o poi taa u ta mbei sösö soni ta ganjan sëmbë. Fa u dë aki, hii Asia köndë sëmbë ku hii mundu tuu ta begi di gaan mujëë gadu fuu de kai Diana. Ma fa Paulosu ta du dë, nõö di gaduwosu u Diana an o abi waiti da sëmbë möön. Nõö di nëbai di a bi abi, nõö a o saka.” Sö Dëmëtusi taki da dee tëmbëma dë.

28 Nõö di dee sëmbë jei fa a fan ku de, nõö aan soni. Hati u de boonu te na sipootu. Nõö hën de seti ta bai taangataanga taa: “Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e! Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e!” Sö de ta bai nõömö.

29 Hën de ko ta taki ën wajawaja seei paaja te dou hii lanti u di köndë. Hën de kule go kisi tu u dee sëmbë dee ku Paulosu ta waka. Wan u de de kai Gajusi, di otowan da Alisitakusi. Nõö de tu tuu da sëmbë fu Masadonia köndë. Hën de kisi de tu sëmbë dë kule ku de gilili tja de go a wan pisi u di köndë ka sëmbë ta hai ko luku pëë.

30 Paulosu seei kë go fan ku lanti, ma dee oto biibima u Masa Jesosi u di köndë tapëën taa an musu go. „Biga de si taa ee a go a dee hia sëmbë dendu dë, nõö de o du soni ku ën.”³¹ So u dee takima fu Asia köndë, dee mati u Paulosu, deseëi manda go tapëën tu taa be an go a di kamian naandë.

32 Di juu dë, de ta fan seei wajawaja sö a di kamian ta bai ta kai hii soni, ma di fan an ta kai a di wan baaku, biga hiniwan sëmbë ta taki fëën nango ka a kë. Nõö gaan së u dee sëmbë dee sai dë an saandi mbei de ko hia naandë sö.

33 Hën de dë te wan pisi. Nõö wan Dju sëmbë de kai Alekesani bi dë a de dendu. Hën dee Dju sëmbë tuusi ën go a fesi faa musu fan ku dee hia sëmbë da de. Nõö a bi o fan ku de suku leti a de da dee Dju sëmbë fëën taa na de mbei di soni ko wajawaja sö. Hën a hopo maun da de taa be de kabuka.

34 Ma di de si ën taa hën da wan Dju sëmbë, nõö hën de an kë jei andi a o taki. Nõö hën de tuu bai makandi tapëën taa: “Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e! Diana fuu Efeise sëmbë a a’ gafa e!” Sö de bai tu juu longi söndö böö.

35 Hën wan basia u di köndë ta penapena ku de ta fan ku de tefa de ko kabuka. Hën a fan ku de taa: “Dee sëmbë fu Efeise aki, mi kë fan ku unu. Hii sëmbë sabi kaa taa di köndë fuu hën ta hoi di wosu fu di gaan mujëë gadu fuu de kai Diana. U ta hoi di pindi fëën di bi kumutu a liba kai ko a goon. ³⁶ Na wan sëmbë sa fia ku u a dee soni dë e. Nõö un dë fuunu pii. An dë fuu ta mbei toobi a di köndë sö. Biga di Diana fuu a’ gafa kaa.

37 “Nõö un haika e. Dee sëmbë un tja ko aki, nõö de an fufuu soni a gaduwosu wan daka e. De an kosi di mujëë gadu fuu wan daka tu, ma tõku un tja de ko a u fesi aki.

38 “Wë ee Dëmëtusi ku dee oto tëmbëma fëën, ee de ku sëmbë a’ soni, nõö be de go a dee kuutuma go taki ën e. Biga dee kuutuma ta dë leti a dee kuutuwsu naandë hiniwanten. Ee un kë da kaagi u wan sëmbë, nõö be un go a de ala.

39 “Nõö ee un a’ wan soni u taki möön eti, nõö be un go a kuutu be lanti seeka di taki. ⁴⁰ Ee nasö dee hedima fu Loomë dee ta taki a u liba, de o kai u a kuutu nõö wa o saanfa fuu taki. Biga di soni ko a u aki a pasa wajawaja poi, nõö aan hedi.”

⁴¹ Hën di a taki sö kaa, hën de tuu paaja waaa djee go a de pisi.

20

Aki Paulosu ku wanlö hia sëmbë dë a wan lëisi.

¹ Nöo baka u di wajawaja dë, hën Paulosu manda kai dee biibima u Masa Jesosi u di köndë fu de musu ko nëen. Hën a fan ku de te a kaba da de hati a di biibi. Hën a da de adjoisi faa pasa go a Masadonia köndë awaa.

² Nöo di a nango, hën a ta waka a dee köndëköndë u Masadonia ta fan ku dee sëmbë dee ta biibi a dee köndë dë ta da de hati fu de hoi di biibi dou. Hën a nango tefa a go dou a Giiki köndë.

³ Nöo hën a fika dë dii liba longi. A bi ta seeka faa toona go ku boto a Silia Köndë, ma nöo hën de ko konda dëen taa dee Dju sëmbë ta suku köni u de kisi ën a pasi du wogi ku ën. Nöo di a jei sô kaa, nöo hën a bia pakisei taa an o go ku boto möön. A o bia toona nëen bakafutu, fula a Masadonia lontu go kisi Silia.

⁴ Nöo fa Paulosu o go dë, nöo sëmëni sëmbë o go ku ën. Wan womi fu Belia de kai Sopate, di fu Piilusi mii, o go ku ën. Tu womi fu Tesalonika, wan da Alisitakusi, wan da Sekundi, o go ku ën. Wan womi fu Deebe de kai Gajusi o go ku ën. Timoteo o go ku ën. Tu womi fu Asia köndë, wan de kai Tikikusi, di otowan da Toofimusi, o go ku ën tu. Hii dee sëmbë dë tuu o waka ku ën makandi go a Silia Köndë.

⁵ Nöo hën dee sëmbë aki tei pasi hën de waka a u fesi go dë a Toasi ta luku u, fuu ku de go makandi a Silia.

⁶ Nöo uu go a Filipi. Nöo di ten dë, dee Isaëli sëmbë o njan dee gaan daka u de di de ta njan bëëë söndö sooda. Nöo hën u tan a Filipi pasa dee daka dë. Nöo hën u tei boto nöo baka feifi daka hën u go dou a Toasi ka dee otowan fuu dë ta luku u. Nöo hën u tan ala sëbën daka.

⁷ Nöo a di fosu daka fu di wiki jabi dë, hën u tuu hai ko miti fuu booko bëëë paati njan. Nöo hën Paulosu ta konda Gadu woto da dee sëmbë dë te dou tuwalufu juu fu ndeti. Di soni mbei a du sô. A di mamate fëen, nëen woo go, hën mbei a fan ku de longi sô. ⁸ Nöo u dë a wan libawosu ku sëmëni faja sëndësëndë ta haika Paulosu.

⁹ Nöo wan kijoo de kai Etikusi bi dë a di fënsë buka sindosindo. Nöo fa Paulosu ta fan nango dë, nöo hën duumi kisi di kijoo mii, a ta djönkö. Te fuu sabi a duumi pii puu viin kai go a goon. Hën de kule go tei ën. A dëdë pii. Biga di kamian di a puu kai dë bi dë dii södö hei ku goon.

¹⁰ Hën Paulosu saka go nëen a goon ala. Hën a go kisi ën baasa. Hën a taa: “Dee sëmbë, wan fëëë. A dë ku libi eti.”

¹¹⁻¹² Hën de toona tjëen go a wosu. De wai tee. Hati u de toona kisi goon baka.

Hën u ku Paulosu, hën u toona subi go a di kamba ka u bi dë. Hën u go tei di bëëë hën u booko, hën u njan tefa u kaba. Hën a toona ta fan ku u tefa didia gbegede. Nöo hën u kumutu a di köndë awaa.

¹³ Nöo hën u ku Paulosu o paati fu wan sati ten. U seei o waka a boto lontu go nama na Asusi. Nöo Paulosu o waka a futu ko a u na Asusi ufö a subi a di boto, biga da sô a bi seeka kaa taa sô a o du.

¹⁴ Nöo hën di u ku ën go miti na Asusi, hën a subi a di boto hën u nango te u go nama a di köndë de kai Mitilene.

¹⁵ Hën u kumutu a Mitilene hën di oto daka möön hën u go zuntu ku di paati de kai Kiosi. Dobooko fëen hën u aba go a Samosi. Hën di dobooko fëen möön hën u go dou a Milete.

*Aki Paulosu kai dee hedima
u Efeise ko fan.*

16 Nöo fa u nango, wa nama a Efeise möönsö. Paulosu pakisei fuu pasa a wata liba. Wë biga a ta biinga faa sa go dou a Jerusalen faa njan di Pensiti Daka ala, hën mbei an kè hoi na Asia köndë poi. 17 Nöo hën mbei tu, di u ta ko tefa u dou a Milete, nöo hën a manda kai dee tiima u keiki fu Efeise taa be de ko nëen.

18 Nöo di de ko dou, nöo hën a fan ku de taa: “Womi, mi kai unu taa sö mi ta pasa aki, nöo mi bi kè fan ku unu. Wë nöo wan si fa mi bi ta libi ku unu a Efeise nö? Sensi di mi bi ko na Asia köndë njunjun, sö nöo i si mi bi ta libi tefa di mi kumutu a unu, ma bia möönsö. 19 Hii di ten dë, mi dini Masa Jesosi kuma wan futuboi fëen, nöo ma du ën ku gaan fasi o. A bi a’ juu di wooko ta da mi fuka, a ta da mi këe, a ta da mi sitaafu fu di dee Dju sëmbë ta suku mi u kisi fu di mi ta konda di buka.

20 “Fa mi ku unu bi libi dë, dee sëmbë, ma hoi na wan soni a baka di sa heepi unu a unu libi e. Mi konda dee wöutu u Masa da unu a lanti fesi te kisi ku unu wosu dendu tuu. Sö mi bi ta lei unu tjika fuun sa fusutan. 21 Mi bi ta bai hii sëmbë a unu dë, dee Dju sëmbë ku dee na Dju tuu, taa be de disa dee hogilibi u de bia ko a di së u Masa Gadu, be de ko biibi a u Masa Jesosi Keesitu liba. Sö mi bi ta fan nöömö.

22 “Nöo awaa di Akaa u Masa Gadu ta manda mi go a Jerusalen. Ma nöo fa mi nango aki, ma saandi o pasa ku mi ala e. 23 Ma a hiniwan köndë ka mi nango, di Akaa ta piki mi kodo taa de o kisi mi bui buta a sitaafu.

24 “Ma fa mi dë aki ma a’ toobi. Biga mi libi an dë wan gaan soni da mi. Wan soni nöo a dë da mi. Di wooko di Masa Jesosi da mi fu mi du dëen, nöo mi kè du ën te dou. Mi kè ta konda di bunu buka fëen nöömö da sëmbë ta lei de kumafa Masa Gadu abi bunuhati fuu libisëmbë tjika. Sö nöo di libi u mi dë da mi.

25 “Nöo fa i si mi bi ta lontu a unu dendu dë ta lei unu fa di Njunjun Tii u Gadu dë, nöo ma o du ën möön e. Biga mi sabi bunu taa fa mi nango aki, wan o si mi ku unu wojo möön.

26 “Nöo hën mbei mi piki unu gbelin taa di buuu fuunu an dë a mi liba. Ee wan sëmbë i lasi pasi te ja go dou a Masa Gadu, nöo ma o tei hebi fii tjai e. 27 Biga ma hoi baka möönsö fu konda da unu fa Masa Gadu kè heepi libisëmbë tjika.

28 “Nöo awaa di Akaa u Gadu tei unu buta fuun ko hedima u dee sëmbë fëen u Efeise dë. Nöo un musu buta mëni taanga a di fa un ta libi e, ku di fa un ta tii dee sëmbë dee dë a unu maun. Leti kumafa wan sikafuma ta abi sikafu ta luku de ta seeka, nöo sö nöo un musu ta luku dee sëmbë fuunu ta hoi de a pasi bumbuu e. Wë biga de da sëmbë u di keiki u Masa Gadu di Masa Jesosi dëdë paka da ku di fëen seei buuu.

29 “Nöo mi sabi taa fa mi o go disa unu aki, nöo sëmbë o ko a unu dendu kumafa takumbeti ta denda a sikafu mindi ta paaja de ta kisi ta kii. Sö sëmbë o ko a unu, nöo de an o a’ tjalihati fuunu möönsö.

30 “A unu dendu aki seei, sëmbë o hopo ta bia di buka tee an o dë tuutuu soni möön. Nöo a di fasi dë, de o ta biinga u ganjan dee oto biibima fu Masa Jesosi hai ko a de së.

31 “Hën mbei un musu ta dë ku köni nöömö e, dee sëmbë. Un musu ta mëni kumafa mi bi ta bai unu a di së u Masa Jesosi soni hii dii jaa longi, ta fan ku hibiwan fuunu a ndeti ku didia. Mi bi ta tja fuka ku wata a wojo seei, ma ma disa u fan ku unu möönsö.

32 “Nöo fa mi nango aki, mi ta disa unu da Masa Gaangadu ku di Wöutu fëen fu de tja unu. Biga di Wöutu fëen ta lei u taa Gadu an ta libi ku u

kumafa u dē, ma a ta libi ku u ku di fēen bunuhati. Nöö fa un ta piki di Wōutu dē kaa, nöö a o sa ta heepi unu möönmöön, be un sa ko kumafa Masa Gadu kē. Nöö a o sa heepi unu tu, fuun feni hii dee bunu fēen dee a ta da dee sēmbē fēen dee ko bunu nēen wojo kaa.

³³ “Fa mi bi libi ku unu dē, dee sēmbē, ma bi abi giii hati wan daka fu mi sa tei möni a unu, ee nasö dee koosu fuunu a unu sinkii. ³⁴ Unu seei sabi taa ku misei maun mi bi ta wooko ta sölugu mi seei ku dee sēmbē mi ku de bi sai dē tu.

³⁵ “Nöö mi bi ta du sō fuun sa si taa un musu wooko taanga ta heepi dee otowan dee suwaki möön unu. Un musu ta mēni nöömö fa Masa Jesosi bi taki taa dee sēmbē ta da sēmbē soni, de dē waiwai möön leki dee sēmbē ta feni.” Nöö a sō wan fasi Paulosu fan ku dee Efeise hedima u keiki te a kaba.

³⁶ Nöö di a taki sō kaa, hēn a tjökö kini a goon, hēn ku dee otowan tuu, hēn a begi Masa Gadu da de. ³⁷ Nöö hēn de tuu ta bai ta kēē ta baasēen ta bosī ēn. ³⁸ Tjali nöö kisi de sō fu di a bi taki da de taa de an o si ēn möön. Hēn de tjeēn go buta a boto.

21

Aki Paulosu dē a pasi nango

a Jelusalen.

¹ Nöö di u ku dee hedima u keiki fu Efeise paati, hēn u buta a mindi. Hēn u nango tefa u dou a di paati de kai Koosi, hēn u nama nēen. Hēn di u kumutu dē, hēn di dobooko möön hēn u go dou a Lodosu, hēn u nama naandē. Hēn u kumutu a Lodosu hēn u go dou a Patala.

² Nöö di u ko dou a Patala, hēn u si wan oto boto namanama naandē di o go a Finisia. Hēn u subi nēen. Tefa di juu dou hēn u tötö buta a mindi.

³ Hēn u nango tefa u pasa Sipuusi a u tōötömaun sē. Hēn u nango tefa u nama a di köndē u Silia de kai Tilusi, nöö naandē de o puu lai a di boto.

⁴ Hēn u go a tela go suku dee biibima u Masa Jesosi naandē tefa u si de. Hēn u tan ku de dē sēbēn daka. Nöö fa u sai ku de dē, nöö di Akaa u Masa Gadu ta wooko a de liba hēn de ta bai Paulosu nöömö taa be an go a Jelusalen.

⁵ Hēn u dē tefa di juu dou fuu go. Nöö hēn dee biibima u Masa Jesosi te dou ku mujēē ku mii u de tuu tja u go buta a pasi. U ku de kumutu a di köndē nöö hēn u waka go dou a ze buka. Nöö hēn u tuu tjökö kini a goon leti a sandu liba dē, hēn u begi Masa Gadu te u kaba. ⁶ Nöö hēn u toona hopo taanpu, hēn u da adjoisi te u kaba. Hēn u subi a di boto, hēn dee sēmbē toona go a wosu.

⁷ Hēn u kumutu a Tilusi ku di boto nango tefa u go dou a Tolemaisī. Hēn u go da dee biibima u di köndē dē odi. U dē ku de dē wan daka te ndeti.

Aki lei andi pasa a Sesalia.

⁸ Dobooko möön hēn u pasa. Hēn u nango tefa u go dou a Sesalia, nöö hēn u go a di wasu u Filipi. Hēn da wan tjabukama u Masa Jesosi ta konda di buka fēen da sēmbē nöömö fu de sa biibi nēen liba. Di de bi pii dee sēbēn womi tei a Jelusalen dē fu de musu ta sölugu dee biibima u Masa Jesosi, nöö di Filipi aki hēn bi dē wan u de. Nöö hēn u tan ku ēn nēen wosu.

⁹ Wē nöö Filipi abi fō mujēē mii de aan manu wan daka, nöö dee mujēē mii tuu ta kisi fan a Gadu fu de konda da sēmbē.

10 Nöo hën u dë sömëni daka. Hën di womi de kai Agabusi kumutu a Judea köndë ko a u. Nöo hënseei dë wan sëmbë di ta kisi fan a Gadu tu.

11 Nöo di a ko dou a u dë, hën a tei di banti u Paulosu, hën a tai ën seei futu ku maun te a kaba. Hën a taki da u taa: “Di Akaa u Gadu taki e, a taa a sö wan fasi dee Dju sëmbë fu Jelusalen o kisi di sëmbë abi di banti aki, tai ën maun ku ën futu te de kaba. Nöo de o tjëen go da dee oto sëmbë na Dju.” Sö Agabusi taki.

12 Wë nöo di u jei sö kaa, nöo u ku dee otowan dë tuu ta begi Paulosu gaantangi taa be an go a Jelusalen.

13 Hën a taki da u taa: “Dee sëmbë aki, andi seei ta bigi da unu un ta këe ta fuka mi hati? Fa mi dë aki, nöo ee de tai mi maun ku mi futu ma a’ toobi. Biga ee mi musu dëdë a Jelusalen fu Masa Jesosi hedi seei, nöo mi dë kabakaba fëen kaa.”

14 Wë di u si taa wa a’ köni fëen, u bai ën te u wei hën a nango fëen, nöo hën u disa. Hën u taa: “Wë antoobi. Fa i si i nango naandë, nöo di soni Masa Gadu kë, hën musu pasa ku i e.” 15 Nöo hën u seeka, hën u tei pasi fuu go a Jelusalen.

16 Nöo fa u nango dë, so u dee biibima fu Sesalia go ku u. Hën u ta waka tefa u go dou. Hën de tja u go a wan wosu u wan womi de kai Naason. Hën da wan u dee fosu sëmbë ko ta biibi Masa Jesosi a fesi. A dë wan sëmbë u Sipuusi ma a ko ta libi a Jelusalen. Nöo hën u tuwë lai nëen wosu.

17 Nöo di u ko dou a Jelusalen kaa, nöo hën dee otowan fuu dë, dee biibima u Masa Jesosi, de wai ku u tee na soni.

Aki dee tiima u keiki

da Paulosu lai.

18 Di dobooko fëen, hën u ku Paulosu, hën u go haika Jakobosi. Nöo di u go dou, hën u si dee oto tiima u keiki tuu nëen ala.

19 Hën Paulosu da de odi, hën de piki. Hën a sindo. Hën a pii dee soni tuu fia konda da de, dee Masa Gadu bi du nëen liba di a bi dë a dee sëmbë dendu na u Isaëli. 20 Nöo di de jei dee soni Paulosu taki dë, nöo hën de ta wai seei ta gafa Masa Gadu fu dee soni dee a du.

Hën de taki da Paulosu taa: “Wë u jei. Wë ma womi, u kë taki wan soni da i aki. I sabi taa fa u dë aki nöo dusudusu Dju sëmbë ko ta biibi a Masa Jesosi liba, ma awaa de dë ku dee wëti u Mosesi gaanfa eti.

21 “Nöo de ta jei fii taa i ta lei dee oto Dju sëmbë dee ta libi a dee oto köndë taa de musu disa dee wëti u Mosesi. De ta jei taa i ta taki taa de an musu koti dee womi mii sinkii buta di maaka möön. De ta jei taa i ta taki taa de an musu hoi dee wëti dee de bi guwenti möön. Sö fii de ta jei.

22 “Wë unfa woo du? Biga de o jei nöömö taa i ko dou aki, nöo de o kë sabi ee dee soni fii dee de bi ta jei, ee de dë sö tuu.”

23 “Wë u abi wan pakisei fëen taa hën di soni aki fii du e. U a’ fö womi aki, de mbei buka ku Masa Gadu kaa fu de du wan soni. 24 Nöo de musu go a Gadu wosu go puuma de hedi kumafa di wëti u Mosesi dë. Nöo be i go ku de e, go seeka unu sinkii be un dë limbolimbo a Gadu fesi kumafa di wëti taki. Nöo joo paka di paima da de, nöo baka fëen de o puuma unu hedi. Nöo te sëmbë si sö kaa, nöo kumafa de bi jei fii nöo de o tei ën taa lëgëdë. Soni de ta mindi da i. Biga i seepi ta hoi dee wëti tu.

25 “Ma a di sé u dee otowan na Isaëli sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi liba dë, nöo u bi manda pampia da de kaa u di taki di u bi sitampu dë taa de an musu njan di njanjan di dee oto sëmbë ta tuwë da dee gadu u

de. De an musu njan soni buuu. De an musu njan wan mbeti ee buuu an kumutu nëen sinkii. De an musu libi fanafiti a di së u manu ku mujëë. Dee na Isaëli sëmbë, nöö dee fö wëti aki nöö fu de musu hoi.”

²⁶ Nöö di dee hedima fan së te de kaba, nöö hën Paulosu du kumafa de taki dëen. Di dobooko fëen, hën a go nama ku de fö womi nöö hën de go seeka de sinkii kumafa di wëti bi dë fu de sa dë limbolimbo a Gadu fesi. Hën de go a di Wosu u Masa Gadu dendu go piki dee begima taa a së wan daka de o ko limbo fu de sa tja paima ko da Gadu. Biga a bi musu dou sëbën daka bifö de limbo.

Aki de kisi Paulosu a

di Wosu u Gadu.

²⁷ Nöö a fika piki dee sëbën daka kaba, hën Paulosu go a di Wosu u Masa Gadu. Hën wanlö Dju sëmbë fu Asia köndë ko si ën naandë. Hën de ko kisi ën gbolou panjan.

²⁸ Hën de bai kai olo kai hii mundu taa: “Un Isaëli sëmbë un hesi ko a u oo! Di womi di ta sösö u Isaëli sëmbë da hii mundu u si ën. A dë aki. Di sëmbë aki ta waka ta lontu ta konda taa dee wëti fu Mosesi an bunu, di wosu aki da sösö soni a goonliba. Sö a ta taki. Nöö awaa a ta tja dee oto köndë sëmbë ta ko a di Wosu u Masa Gadu aki ta poi ën.”

²⁹ Wë di soni mbei de taki së. Biga de bi si ën a di köndë ganda mindi ku di womi de kai Toofimusi, di fu Efeise. An dë Isaëli sëmbë. Nöö hën de ninga taa a bi tjëen ko ku ën a di Wosu u Gadu ko booko di wëti u Isaëli.

³⁰ Nöö di de jei de bai së, nöö hën de kule seei gililili ko gidjii. Hii di köndë ta mbei wajawajawajawaja. Hën de hai Paulosu vooo puu tuwë ko a döö. Hën de hai dee döö u di Wosu tapa gbaa. ³¹ De ta biinga u kii ën wante fu di de ninga taa a booko di wëti.

Nöö fa de ta du dë, nöö hën sëmbë manda buka go a di gaan hedima u dee Loomë sodati dee dë a di köndë kaa taa hii Jelusalen ko ta mbei seei wajawaja së.

³² Nöö di di hedima jei së, hën a kai wanlö sodati fëen ku dee kabiteni u de taa de musu go ku ën wantewante. Hën de kule tjalalaa go dou. Di juu dë, de bi seti ta fon Paulosu kaa, ma nöö di de si dee sodati ta ko, hën de disëen u fon.

³³ Hën di hedima ko dou. Hën a panjan Paulosu puu a dee sëmbë ta fon mën dë maun. Nöö hën a manda sëmbë söötö ën ku tu bui buta dë, faa sa ko sabi andi da di soni ta pasa.

Hën a hakisi dee sëmbë taa: “Ambë da di sëmbë un ta fon di fon aki? Un hoga a du ufö un ta fon mën së?”

³⁴ Nöö hën de ta bai ta konda di soni kpatjakpatja ma di fan u de an ta kai a di wan kamian. Hibiwan sëmbë ta taki fëen tee di hedima u sodati an ta jei di soni bunu möönsö andi bi pasa. Nöö hën a manda dee sodati taa be de tja Paulosu go a dee sodati wosu ka sëmbë an sa kisi ën möön.

³⁵ Nöö di de go dou a di sikada buka fu de subi go a liba, nöö dee hia sëmbë dë gidjii a de baka. Hën dee sodati hopo Paulosu a liba tja fu de an musu sa dou nëen.

³⁶ Nöö hën de ta waka a de baka ta ko ta bai ta manda de taa: “Un kii ën, un kii ën, un kii ën.”

³⁷ Nöö di dee sodati dou fu de tja Paulosu go a di wosu u de, nöö hën Paulosu kai di hedima taa: “Wë piimisi fii, mi sa fan ku i ö?”

Hën a mbei: “Hun? Sö i sabi u fan Giiki töngö nö? ³⁸ Na i bi dë di Egepiti sëmbë di bi kë buta sëmbë feti ku lanti nö? Na i bi tja dee fö dusu

hogihatima bi ta kii sēmbē go a di gaan sabana nö? Mi ninga taa i wē bi da di sēmbē.”

³⁹ Hēn Paulosu piki ēn taa: “Nönö, mi da wan Dju sēmbē fu di köndē de kai Taasusi, wan köndē u Silisia. Nöo di köndē u mi na sösö köndē e. Nöo mi kē begi i gaantangi be i da mi pasi be mi fan wan soni ku lanti aki be de jei.”

⁴⁰ Hēn a dēen pasi. Hēn Paulosu taanpu a di sikada dē. Hēn a hopo maun da de be de kabuka. Hēn de kabuka pii u de haikēen. Hēn a fan ku de a di Isaēli tōngö taa:

22

Aki Paulosu ta fan ku dee Isaēli sēmbē dee bi kisi ēn.

¹ “Un haika, un dee Isaēli sēmbē u mi aki, mi kē taki wan soni da unu, be un si taa na hogi mi du e.”

² Nöo di de jei a ta fan a di Isaēli tōngö ‚di de seei ta fan,‘, nöo hēn de kabuka seei pii sö ta haikēen andi a o taki.

Hēn a taa: ³ “Mi wē da wan Dju sēmbē tu e, kuma unu. De pai mi a Taasusi a Silisia köndē, ma nöo a Jelusalen aki seei de kiija mi. Nöo di womi de kai Gamalijēi, hēnseei lei mi finifni a di sē u hii dee wēti u dee gaan sēmbē fuu. Nöo mi seepi tu, mi bi ta biinga seei a dee soni u Masa Gadu leti kumafa unu seei ta biinga nēen tide tu. ⁴ Biga a fesi nöo mi bi ta pena dee sēmbē dee ta libi a di njunjun biibi aki ta kii de. Mi seei bi ta kisi de ta buta a dunguwosu. Sö mi bi ta du ku de tjika. Womi ku mujēē tuu mi bi ta da sitaafu.

⁵ “Nöo fa mi ta taki aki, dee kuutuma fuu ku di Kaba Hei Begima fuu, tuu da kotoigima taa sö mi bi ta du e. Biga deseei mbei pampia da mi fu mi tja go da dee oto Isaēli sēmbē fuu dee dē a Damasikusi, fu go kisi dee biibima u Jesosi dee dē a di köndē ala bui tja ko a Jelusalen aki fu da de sitaafu. Hēn wē mi bi nango a Damasikusi u go du.

⁶ “Ma nöo di mi dē a pasi nango, mi bi ko zuntu ku di köndē, nöo a bi dē kuma tuwalufu juu, sonuati. Hēn te u mi kē si hēn wan gaan limbo kumutu a gaangadu kai ko lontu mi tapa.

⁷ “Hēn mi panta kai a goon. Hēn mi jei wan tōngö kai mi tu pasi taa: ‘Saulosu, Saulosu, faandi mbei i ta sitaafu mi sö u du?’

⁸ “Hēn mi hakisi ēn taa: ‘Masa ee, ambē ta fan ku mi dē?’

“Hēn a piki mi taa: ‘Mi, Jesosi fu Nazalēti, di sēmbē di i ta sitaafu sö, hēn wē ta fan ku i aki.’

⁹ “Nöo di juu dē, dee sēmbē mi ku de bi nango dē, de an saandi ta pasa. De si di limbo ma de an jei di tōngö u di Sēmbē di ta fan ku mi di fan.

¹⁰ “Hēn mi toona hakisi taa: ‘Masa, andi i kē fu mi musu du?’

“Hēn a piki mi taa: ‘Hopo, nöo i go dou a Damasikusi. Nöo te i dou nöo sēmbē o ko konda da i dee soni ku dee soni dee Masa Gadu buta da i fii musu du.’ Sö a fan ku mi te a kaba.

¹¹ “Nöo di mi hopo fu mi go, hēn ma ta si soni möön. Di gaan limbo dungu mi wojo. Nöo hēn dee sēmbē ku mi bi sai dē panjan mi a maun tja go dou a Damasikusi go buta a wosu.

¹² “Nöo di juu dē, nöo wan womi de kai Ananiasi bi dē a di köndē. Nöo di womi dē, a dē wan sēmbē ta libi a dee wēti fuu Dju sēmbē gaanfa. An ta misi de. Hii dee Dju sēmbē fuu u di köndē tuu ta gafēen seei taa a dē wan gaan humbuu sēmbē.

13 “Nöö hën di womi dë waka ko taanpu a mi bandja. Hën a kai mi: ‘Mi baa Saulosu.’ Hën mi piki. A taa: ‘Wojo fii musu limbo e.’

“Di juu dë, hën mi hopo wojo luku ën. Mi si soni gbegedee.

14 “Hën a taki da mi taa: ‘Di Gadu fu dee gaan sëmbë fuu, hën tei i buta fii musu ko sabi dee soni dee a kë du. A tei i buta fii sa si di Gaan Bumbuu Sëmbë fëën di na poi ën wëti wan daka, sösee tu fii sa jei ën tångö. 15 Nöö joo dë kotoigima u dee soni dee i bi si ku dee i bi jei ta konda de da hii mundu.

16 “‘Nöö fa i si u dë aki, an dë fii buuja möön e. Hopo be de dopu i. Kai Masa Jesosi nê be a puu dee hogi dee i bi du a i liba.’ Sö Ananiasi fan ku mi di daka dë.

17 “Nöö hën mi dë tee wan daka, hën mi toona ko a Jelusalen aki, hën mi go a di Wosu u Masa Gadu go ta begi ën. Te fu mi kë si, wan soni ko a mi a di wosu kuma mi ta sunjan. Ma na sunjan. 18 Masa Jesosi seei ko fan ku mi.

“A taa: ‘Womi hesi, kumutu a Jelusalen aki e. Fa i ko ta fan ku dee sëmbë u di köndë aki ta konda dee soni u mi da de, de an o jei möönsö u de piki i buka.’

19 “Hën mi taa: ‘Masa, unfa a waka de an o jei? Biga de bi sabi tuutuu taa mi wë bi da di sëmbë di bi nango a dee keikiwosu fuu Isaëli sëmbë ta kisi dee biibima fii ta fon ta söötö a dunguwosu. 20 Nöö di dee sëmbë bi ta kii Sitefani fu di a bi ta konda soni fii da de hedi, nöö mi bi sai leti dë ta hoi dee koosu u dee sëmbë dee kii ën dë. Di di buuu fëën bi ta kule ta kai a goon dë, mi bi dë taanputaanpu dë ta da de leti fu di kii de ta kii ën dë.

“‘Nöö fa de si di libi u mi ko tooka sö aki, ma dë kuma fa mi bi dë möön, nöö unfa de an o sa piki mi?’ Sö mi hakisi ën.

21 “Hën a piki mi taa: ‘Tei pasi go nöö, womi. Mi ta manda i go a dee sëmbë na u Isaëli dee ta dë a dee longi köndë, fii tja di buka u mi go da de.’”

Aki de jei taa Paulosu da

goon mii u Loomë.

22 Wë nöö fa Paulosu ta fan dë, dee gaan hia sëmbë naandë tuu dë pii ta haika andi a ta taki. Ma di de jei sö taa Masa mandëën faa go a dee sëmbë na u Isaëli, nöö aan soni. Hati u de boonu te na soni. Hën de tuu bai taanga taa: “Di sëmbë aki an fiti faa musu libi möön. Un kii ën puu a goonliba e!”

23 Hën de ta bai ta kai wolo nöömö ta wai dee koosu u de ta hiti gudugudu a liba ta du soni. Hati u de nöö boonu sö.

24 Wë nöö di hedima u sodati an saandi mbei dee Isaëli sëmbë hati boonu sö, biga an dë Isaëli sëmbë faa fusutan soni u de. Nöö hën a manda dee sodati taa de musu tja Paulosu go buta a di sodati wosu, nöö de musu hupi ën faa sa konda di soni mbei de ta bai taanga sö. 25 Hën de tjëen go seeka tai fu de hupi.

Hën Paulosu hakisi di kabiteni u sodati taanputaanpu dë taa: “Unfa di wëti dë? Un sa hupi wan goon mii u Loomë ufö un kuutu soni fëën ö?”

26 Nöö di di kabiteni jei sö kaa, nöö hën a ko fëëë. Hën a go a di gaan hedima taa: “Wë di soni di i manda u fuu musu du aki, ma i sabi andi u ta du nö? Di sëmbë di i si u ta du di soni ku ën aki, a dë wan goon mii u Loomë.”

27 Nöö hën di hedima ko a Paulosu. Hën a ko hakisi ën taa: “Tuu nö? I da goon mii u Loomë nö?”

Hën a piki taa: “Aai, sö mi dë e.”

28 Hën di hedima taa: “Fa mi dë aki, mi paka möni tee a hia fu mi musu ko goon mii u Loomë e.”

Hën Paulosu piki ën taa: “Wë mi, an bi dë u mi paka. Wë biga dee sëmbë dee pai mi bi dë goon mii u Loomë kaa.”

29 Nöo di dee sëmbë bi o hupi ën dë jei sö kaa, hën de hai kumutu wantewante nëen sinkii. Di hedima seei panta tu. Biga fa Paulosu bi dë goon mii u Loomë seei ma töku de bi söötö ën ku bui fu de hupi.

30 Di dobooko fëen, nöo hën di hedima u sodati manda de taa be de lusu Paulosu puu di bui. Hën a manda kai dee Gaan Begima u Isaëli ku hii dee oto kuutuma u de be de ko miti kuutu, biga a kë sabi andi de ku Paulosu abi. Nöo di a kai di kuutu te de ko sindo, hën a tja Paulosu ko fu de fan fesi ku fesi.

23

Aki Paulosu dë a di kuutu.

¹ Hën Paulosu luku dee kuutuma diin. Hën a seti fan taa: “Dee sëmbë u mi aki, sensi di mi dë piki wan, nöo hën mi ta libi kumafa mi hati ta pakisei taa Masa Gadu kë fu mi musu libi te kisi fa u dë aki.”

² Di a taki sö kaa, nöo di Kaba Hei Begima de kai Ananiasi manda dee sëmbë dë a Paulosu bandja dë taa be de naki ën a buka.

³ Hën Paulosu taa: “Gadu o sitaafu i tu, i poipoi soni kuma wan bookowosu bandja de bi feifi ala. I sindo dë ta kuutu a mi liba a di së fuu Isaëli wëti, ma i seei booko di wëti fu di i manda sëmbë u de naki mi a buka.”

⁴ Hën dee sëmbë taanpu a Paulosu bandja dë hakisi ën taa: “Sö i ta kosi di Kaba Hei Begima u Masa Gadu nö?”

⁵ Hën a taa: “Dee sëmbë, un piimisi fuunu. Ma bi sabi taa hën da di Kaba Hei Begima e. Un a’ leti tuu. Biga Gadu Buku taki taa ja musu kosi di sëmbë di dë a i liba ta tii i.”

⁶ Nöo di juu dë, Paulosu sabi taa fa dee kuutuma sai dë, nöo de dë a tu keiki paatëi. Hafu u de dë Saduseima. Hafu u de dë Faliseima. Nöo de tu pei sëmbë dë an ta biibi di wan soni. Hën Paulosu fan möön taanga bai da de taa: “Dee sëmbë u mi aki, miseei dë wan Faliseima e, söseei dee gaan sëmbë u mi bi dë tu. Nöo fu di mi ta biibi kuma de taa dëdë sëmbë sa weki baka, hën mbei de tja mi ko a kuutu aki.”

⁷ Nöo di a taki sö kaa, nöo hën de tu paatëi bia ko ta fia ku deseai. ⁸ Wë biga dee Saduseima an ta biibi taa sëmbë sa dëdë toona weki. De an ta biibi taa Gadu abi basia nëen köndë. De an ta biibi taa sëmbë abi wan soni de kai akaa di ta libi u nöömö. De dii soni dë de an ta biibi. Ma dee Faliseima ta biibi dee soni dë tuu.

⁹ Hën dee kuutuma ta bai ta fia ku de na de nango ta ko. Nöo so u dee Faliseima dë bi dë Sabima u Wëti. Te wan pisi, nöo hën de hopo ta fia ku hatiboonu taa: “Di womi aki, Paulosu, wa ta feni wan föutu nëen möönsö. Kandë wan akaa ee nasö wan basia u Masa Gadu Köndë bi ko nëen tuu ko fan ku ën.”

¹⁰ Nöo hën di fia u de ko gaan buja seei, te di hedima u sodati di bi kai di kuutu ko fëë taa dee kuutuma o kisi Paulosu hai tënë pisipisi. Hën a manda dee sodati go a goon ka de ta kuutu dë go puu ën ku taanga a de dendu tja go a dee sodati wosu, fu dee kuutuma an sa dou nëen möön.

¹¹ Hën di ndeti dë seei, Masa Jesosi ko taanpu a Paulosu bandja. Hën a fan ku ën taa: “Womi, tai hati e. Kumafa i si i bi dë kotoigima u mi ta konda soni u mi a Jelusalen aki, nöo söseei i o dë a Loomë ta konda de tu.”

Aki wanlō sēmbē fiti buka

u kii Paulosu.

¹² Hën di dobooko fëen, hën dee Dju sēmbē fiti buka djula taa de an o njan möön, de an o bebe wata möön tu ee na de kii Paulosu. ¹³ Nöo dee sēmbē dee djula di djula dē, de pasa föteni womi.

¹⁴ Nöo hën de go a dee Gaan Begima ku dee Gaan Womi u Isaëli taa sö de djula u de kii Paulosu, ee nasö de an o njan möön, de an o bebe. ¹⁵ Hën de taa: “Nöo fa u ta fan ku unu aki, nöo u kē unu ku dee oto gaan kuutuma manda wan buka da di hedima u sodati mbei taa un kē kai Paulosu a kuutu, fuun fan di soni fëen möön fini seeka. Nöo tefa a bazia dou a unu, nöo woo feni ën kii ufö a dou.” Sö de fan ku de te de kaba.

¹⁶ Ma di ten dē, nöo hën wan sisa mii u Paulosu jei taa sö de ta fiti buka fu de kii ën tio. Hën a go denda a dee sodati wosu go piki Paulosu taa sö dee sēmbē o du fu de feni ën kii.

¹⁷ Nöo di di kijoo fan ku ën sö te a kaba, hën Paulosu kai wan u dee sodati kabiteni taa: “Kabiten, ja ta si wan kijoo aki. A kē go a di gaan hedima u sodati. Hën mi kai i ko begi fii tjëen go nëen, ee a sa dou nëen. A a’ wan soni fu hën ku ën musu taki.”

¹⁸ Hën di kabiteni tjëen go da di hedima. Hën a taa: “Di womi de kai Paulosu di dē söötösöötö dē, hën manda mi taa be mi tja di kijoo aki ko a i. A abi wan soni faa taki ku i be i jei.”

¹⁹ Hën di hedima tja di kijoo a maun go a sē go hakisi ën taa: “Andi da di soni i abi u fan ku mi, kijoo? Fan be mi jei.”

²⁰ Hën a taa: “Dee Dju sēmbē ko fiti buka ku deseei makandi. Nöo de o begi i fu amanjan nöo i tja Paulosu go a di gaan kuutu u de. De o mbei taa de kē kuutu soni fëen möön fini.

²¹ “Nöo na piki e. Möön föteni womi ta seeka fu de kisi ën kii. De bi soi makandi taa ee de an kii ën, nöo de an o njan möön, de an o bebe tu. Nöo de dē kabakaba fëen kaa e. I nöo de ta luku fii mandëen ko da de nöo de kii.”

²² Hën di hedima bai di kijoo taa be an konda da na wan sēmbē taa sö a bi ko nëen ko fan di soni ku ën. Hën a toona mandëen go.

Aki de manda Paulosu go

a Sesalia.

²³ Hën a kai tu sodati kabiteni taa: “Un musu seeka tuhöndö sodati fu de go a Sesalia e. Nöo un tja sēbēnteni sēmbē ku hasi ku tuhöndö sēmbē ku lanza. A nëigi juu fu ndeti, nëen un musu dē kabakaba seei pii fuun go.

²⁴ “Nöo un musu seeka wan hasi di sa tja Paulosu nöo un tjëen ku kōni e, go a Gaama Felikisi.” „Biga Sesalia, hën bi da di köndē u di gaama u di pisiwata di ten dē.”

²⁵⁻²⁶ Nöo hën a mbei wan pampia manda da di gaama taa:

Mi, Kalaudio Lisiasi, mbei di pampia aki manda gaan odi da di gaan lesipeki Gaama Felikisi taa mi dē. ²⁷ Nöo di womi i si mi ta manda da i aki, a dē wan womi di dee Dju sēmbē bi kisi panjan ta biinga seei u kii, nöo hën mi ko ku dee sodati u mi ko puu ën a de maun. Biga mi bi jei taki taa a dē wan goon mii u Loomē. ²⁸ Nöo fa mi denda a di taki u de dendu aki, nöo mi bi kē jei andi de ku ën abi mbei de kē kii ën. Hën mi ko tei ën tja go a di gaan kuutu u dee Dju sēmbē. ²⁹ Ma di mi ko luku di soni u de te mi kaba, nöo mi ko si taa a dē wan soni de ta fia a di sē u dee wēti u Dju. Di soni an bi dē gaan soni sö fu de kii ën, ee nasö söötö a dunguwosu. ³⁰ Nöo baka fëen, hën mi ko jei taa wanlō sēmbē fiti buka

fu de kii èn. Hèn mbei i si mi mandèèn da i wantewante aki sò. Nöö mi o manda dee sèmbè dee ku èn a' soni fu de musu tja kaagi fèèn ko da i ala. „Na soni möönsö möön leki gaan odi.”

Sö wan pampia di hedima u sodati manda da Gaama Felikisi.

³¹ Nöö hèn dee sodati seeka tefa de kaba kumafa de bi manda de, hèn de tei Paulosu a di ndeti dè tja go te na Antipatisi.

³² Hèn di dobooko fèèn möön, hèn de paati baka ku baka. Dee sodati söndö hasi toona go a de wosu, ³³ hèn dee dè ku hasi tja Paulosu go dou a Sesalia.

Nöö di de dou, hèn de tja Paulosu go a di gaama. Hèn de tei di pampia hèn de da Gaama faa lesi.

³⁴ Nöö di a lesi di pampia te a kaba, hèn a hakisi Paulosu taa: “Wè un köndè fii?” Hèn a piki Gaama taa “De pali mi a di pisiwata u Silisia.”

³⁵ Hèn a taa: “Antoobi. Te dee sèmbè ku i a' soni ko dou, nöö mi o jei di soni fii.” Hèn a manda sèmbè tjèèn go buta a Könu Helodi wosu, nöö de musu tei wakitima buta fu de koti wakiti dèèn.

24

Aki dee Isaëli sèmbè ta kuutu Paulosu a Gaama Felikisi fesi.

¹ Hèn de dè te de a' feifi daka, hèn di Kaba Hei Begima Ananiasi ku wanlö Gaan Womi u Isaëli hèn de faaka Paulosu ko a Sesalia. Nöö fa de ko dè, de tja wan afokati de kai Tetulusi faa fan ku Gaama da de. Nöö sö de ko u tja di kaagi u Paulosu ko da Gaama.

² Nöö di de ko dou, hèn de manda kai Paulosu tja ko, hèn de ko sindo. Nöö hèn Tetulusi seti di fan, a taa: “Mati Köndè Masa, kumaa.”

Hèn a piki.

Hèn a taa: “Wè u ko a i aki. Wè di köndè fuu soni di i ta seeka da u, nöö u si bunu fèèn. Biga u dè söndö kisi toobi longi kaa. Nöö di köni di i, Gaama, abi a i hati, nöö hèn mbei sòmèni soni a di köndè fuu ko ta waka bunu.

³ Nöö hii fa i si un du dè, nöö hii u tuu ta si èn. U ta tei èn fu gaan soni. Nöö hèn i si u ko piki i da i tangi, Köndè Masa.

⁴ “Nöö fa i si u ta fan ku i aki, nöö wa kë pena i. Ma u begi i gaantangi be i hoi pasensi da u pala sö be u fan te u kaba, nöö u go.

⁵ “Wè nöö di womi di i si u tja kaagi fèèn ko da i aki, a dè seei wan gaan kaakeisèmbèma u goonliba. A ta suti faja a hii dee Dju sèmbè u goonliba tuu mindi tefa dee sèmbè ko ta mbei gidigidi a hii dee köndèköndè. Nöö a dè wan gaan nèbai sèmbè u di nunjun keiki de kai Nazaleni, nöö di keiki dè an ta kai a pasi ku di lei u Masa Gadu möönsö.

⁶ “Nöö hèn a ko seei ko biinga u poi di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dè, nöö hèn u kisi èn panjan. [Nöö u bi o kuutu èn ku dee fuu wèti, ⁷⁻⁸ ma nöö hèn di hedima u sodati Lisiasi ko puu èn a u maun ku taanga tei tja go gbolo.

“Nöö hèn wè a taa dee sèmbè a' kaagi fèèn musu ko a i.] Nöö hèn i si u ko a i aki, Gaama. Nöö te i seei fan ku èn te i kaba, nöö dee soni u ta fan ku i aki, nöö joo si taa u a' leti a de.”

⁹ Nöö fa Tetulusi ta fan dè, hii dee Dju hedima ku èn ko dè tuu ta piki ku èn taa aai, sö a dè tuu.

Aki Paulosu seei ta fan.

¹⁰ Nöö di di afokati fan te a kaba, nöö hèn Gaama tuwè maun da Paulosu, faa musu fan. Nöö hèn di a o fan, hèn a kai èn: “Gaama, mi wai

fu di i da mi pasi fu mi seepi fan tu. Biga sòmèni jaa kaa di i ta kuutu da u Isaèli sèmbè a u kòndè aki.

¹¹ “Nöö te i luku fini, nöö joo sabi taa an pasa tuwalufu daka eti fu di mi go a Jelusalen u mi go begi Gadu a di Gaan Keikiwosu. ¹² Nöö fa mi go ala, na wan daka mi ku sèmbè kisi takitaki fia wajawaja a di Wosu u Masa Gadu. Na a dee oto keikiwosu u Isaèli, na a ganda mindi seei, mi buta faja a sèmbè möönsö fu de ko ta mbei gidigidi.

¹³ “Dee soni de ta kaagi mi aki, ja sa suku fini a de te i si taa de dè tuu möönsö. Wè biga na wan ten de bi si èn sò wan daka a mi.

¹⁴ “Ma wan soni nöö mi sa piki taa tuu. Hèn da di taki de taki dè taa mi dè wan sèmbè fu wan njunjun biibi, nöö sò mi go a di Pasi dè tuu. Ma fa de konda dè taa an ta kai ku di lei u Masa Gadu, nöö na tuu e. Mi ta begi di wan seepi Gadu di dee gaan sèmbè fuu bi ta begi a fesi. Nèen nöö mi dè eti. Dee soni dee Masa Gadu bi buta Mosesi ku dee oto tjabukama fu de sikifi dèen, nöö de tuu mi ta piki eti.

¹⁵ “Nöö mi ta biibi tu taa tee sèmbè dèdè de o toona weki baka, dee bi libi bunu a Masa Gadu wojo ku dee an bi libi bunu tuu. Nöö söseei dee sèmbè ta kaagi mi aki, söseei de ta biibi tu. ¹⁶ Nöö fu di mi ta biibi dee soni dè, nöö hèn mbei mi ta biinga nöömö fu mi dè ku limbohata a Masa Gadu fesi ku libisèmbè fesi tuu.

¹⁷ “Wè nöö sòmèni jaa u mi disi fu di mi kumutu a Jelusalen. Nöö di soni mbei mi toona ko, fu di mi tja möni ko fu de da dee penama u dee Isaèli sèmbè fuu. Nöö mi bi kè tja paima go buta da Masa Gadu tu. Dee soni dè mbei mi toona ko a Jelusalen.

¹⁸ “Nöö di mi dou, nöö hèn mi o go a di Wosu u Masa Gadu u go du dee soni dè. Mi bi seeka sinkii u mi kaa buta limbolimbo kumafa di wèti taki. Nöö fa mi go dè, sèmbè an bi hia a di Wosu. Wajawaja an dè.

¹⁹ “Ma nöö wanlö Dju sèmbè fu Asia bi sai dè, nöö hèn wè de ko si mi dè, nöö hèn de mbei toobi ku mi. Ma nöö fa de mbei toobi ku mi seei, ma de an ko a i aki möönsö. Ee mi ku de bi a’ soni, nöö misikuma de wè bi musu tja di kaagi u mi ko da i.

²⁰ “Ma ee nasö, nöö mbei dee otowan aki konda da i andi de feni di de bi kuutu soni u mi a dee gaan kuutama fesi a Jelusalen. ²¹ Wè biga ma saandi u mi de sabi u de ko konda da i möönsö möön leki di wan kodo soni tó di mi bi fan ku de taa fa de ta kuutu a mi liba dè, de ta kuutu da mi fu di mi ta biibi taa sèmbè sa dèdè toona weki. Hèn nöö da di soni di mi taki ala fu de sa tja kaagi u mi ko taki da i aki.”

²² Fa Paulosu ta fan dè, nöö Gaama Felikisi ta haikèen. Wè a sabi soni bunu u dee sèmbè dee ta waka a di Pasi u Masa Jesosi, fa de ta libi.

Hèn a taki da dee kuutama taa: “Woo luku di sodati hedima Lisiasi be hèn konda da u andi a bi si, bifö woo kuutu di soni dou.”

Aki ta lei fa Paulosu bi dè

a Sesalia.

²³ Hèn a manda di sodati kabiteni taa a musu buta wakitima da Paulosu. Ma an dè taa hiniwan juu de musu ta dè nèen liba. De musu ta dèen pasi be a ta feni wan piki böö. Nöö de an musu tapa dee mati fèen tu fu de an sa sölugu èn.

²⁴ Baka sòmèni daka, hèn Gaama Felikisi toona ko a di kuutuwsu möön, ku di mujèè fèen de kai Duusila, di dè Isaèli sèmbè. Hèn Gaama toona manda kai Paulosu ko nèen möön. A kè jei di fan fèen andi a ta taki. Hèn Paulosu fan ku de di fa sèmbè musu ta biibi a Masa Jesosi Keesitu liba.

25 Hën a ta fan ku Gaama ku ën mujëë ta bai de taa de musu libi bunu a Masa Gadu wojo. De musu sabi u tai hati disa soni. De an musu libi kumafa de hati kë a di së u hogi. Hën a bai de taa: “Woo dë te wan daka, nõo Masa Gadu o kuutu a libisëmbë liba kumafa de bi libi.” Sö Paulosu ta fan ku de gbelingbelin tjika.

Nõo fa a ta fan dë, nõo Gaama ta haika, hën a ko fëëë. Wë biga an ta libi bunu. Hën a taki dëën taa: “Wë womi, fa i fan aki, mi jei. Nõo toona go fii ufö. Te mi feni pasi möön nõo mi o manda kai i, be i toona ko fan ku u möön.”

26 Baka u di dë, sëmëni pasi Gaama ta manda sëmbë ta kai Paulosu nõömö, a ta ko ta fan ku ën. Nõo Gaama ninga taa te Paulosu ko nëën, nõo a o pakëën gaan möni fu Gaama sa puu ën a dunguwosu.

27 Baka tu jaa hën Gaama Felikisi kumutu a gaama, hën de buta wan otowan de kai Polisiusi Fesitu fu tja di kõndë. Nõo fa Felikisi kumutu dë, a disa Paulosu leti a dunguwosu dë fu di a kë abi bunu në a dee Dju sëmbë hedi. Hën mbei an puu ën möönsö.

25

Aki dee Isaëli sëmbë ku Paulosu ta fan a Gaama Fesitu fesi.

1 Baka dii daka u di Gaama Fesitu ko a Sesalia faa subi a gaama, hën a go a Jelusalen go waka.

2 Nõo di a go dou, nõo hën a ta fan ku dee Gaan Begima ku dee oto tiima u dee Dju sëmbë. Hën de tja kaagi u Paulosu ko dëën wantewante.

3 Hën de begi Gaama taa gaantangi be a du de wan bunu, be a manda Paulosu ko a Jelusalen da de. Nõo fa de ta begi ën dë, nõo de ta seeka u te a mandëën da de, nõo de tapëën a pasi kii.

4 Hën Gaama piki de taa: “Wë fa Paulosu dë a Sesalia dë, a dë a wakitima kaa, nõo be a dë fëën nõo. Abiti möön nõo mi seei o toona go ala. 5 Nõo te mi nango, nõo un sa manda so u dee fesima fuunu ko ku mi. Ee Paulosu bi du wan hogi nõo un sa tja kaagi fëën go kuutu ala.” Sö a piki de.

6 Hën Gaama fika a Jelusalen kuma teni daka sö ufö a pasa go a Sesalia awaa. Tefa di dobooko hën a ko sindo a kuutu. Hën a manda sëmbë taa be de tja Paulosu ko nëën.

7 Nõo di de tja Paulosu ko dou, nõo hën dee Dju sëmbë dee kumutu a Jelusalen lontu ën buta a djegi. Hën de tja sëmëni kaagi fëën ko konda da Gaama taa a ta du gaan hogi. Ma fa de ta fan dë seei, ma de an saanfa u taki ën te Gaama sa si taa sö Paulosu bi du tuu.

8 Paulosu seepi piki de taa: “Fa mi Paulosu dë aki, ma buuse na wan u dee Isaëli wëti fuu. Ma du soni di na bunu a di Wosu u Masa Gadu wan daka. Ma du soni na bunu ku di Gaan Kõnu u Loomë wan daka tu. Fa mi dë aki, na wan u dee soni dë mi du wan daka.”

9 Di Gaama haika tefa a kaba, nõo a kë feni bunu në a dee Dju sëmbë. Nõo hën a hakisi Paulosu taa: “Wë i sa go a Jelusalen be de go kuutu dee soni de ta taki aki a mi fesi ala ö?”

10 Hën Paulosu piki Gaama taa: “Ka mi dë taanputaanpu aki a wan u dee kuutuwsu u di Gaan Kõnu u Loomë, mi dë aki kaa, nõo de sa kuutu mi leti aki. Biga ma du dee Dju sëmbë hogi wan daka, leti kumafa i seepi sabi dë, fu de puu mi aki tja go ala.

11 “Ee mi bi du wan gaan hogi tjika fu de kii mi, nõo ma bi o fëëë sitaafu fëën. Ma dee soni dee sëmbë ta kaagi mi aki, nõo ee de aan leti nõo na wan

sëmbë a' pasi fu de tei mi buta a de maun fu de du hogi ku mi. Fa mi dë aki, mi kë go a di Gaan Könu a Loomë e, be a kuutu da mi."

¹² Di Paulosu taki sò te a kaba, Gaama jei. Nöo hën hën ku dee oto kuutuma fëen dee ku ën ta tja di köndë, go a së go kuutu te de kaba. Hën Gaama piki Paulosu taa: "Wë antoobi. Di i taa i kë go a di Gaan Könu, nöo mi o manda i go nën." Nöo di a taki sò kaa, nöo hën di taki dë kaba.

Aki Könu Agiipa ku Gaama Fesitu ta fan.

¹³ Hën de dë tefa wan daka. Hën di Isaëli könu de kai Agiipa hën ku ën sisa Benisi ko a Sesalia ko wai ku Gaama Fesitu fu di de butëen Gaama u di köndë.

¹⁴ Nöo di de ko, hën de sai naandë sëmëni daka. Hën Gaama Fesitu fan soni u Paulosu ku Könu Agiipa, a taa: "Di womi di bi dë gaama a mi fesi de kai Felikisi, di a kumutu a gaama, hën a disa wan womi sötösötö a dunguwosu aki.

¹⁵ "Nöo hën di mi go a Jelusalen, hën dee Gaan Begima ku dee gaan womi u Dju tja kaagi u di womi ko da mi ko begi mi gaantangi taa mi musu da di womi adjabëe da de.

¹⁶ "Hën mi piki de taa an dë guwenti fuu dee Loomë sëmbë fu da wan sëmbë adjabëe söndö na kuutu u kai fu hënseei musu piki dee sëmbë ku ën a' soni.

¹⁷ "Nöo di mi taki sò kaa, hën de ko a Sesalia aki. Nöo ma buuja. Di dobooko fëen wante, hën mi go sindo a kuutu fu mi kuutu da de. Hën mi manda sëmbë taa be de tjëen ko a mi.

¹⁸ "Hën dee felantima fëen hopo taanpu a pë fu de kaagi ën konda dee soni fëen da mi. Ma de an taki gaan hogi fëen kumafa mi bi mëni taa de bi o taki. ¹⁹ Ma de ta fia ku ën a di së u di biibi u de soni. De ta fia ku ën fu wan dëdë sëmbë de kai Jesosi, ma Paulosu ta piki de kodo taa a dë ku libi eti.

²⁰ "Nöo fa de ta fia ta fan dë, mi ta jei, ma ma saanfa u kuutu möönsö a di së u dee keiki soni u de. Hën mi hakisi Paulosu ee a kë go a Jelusalen fu de tja dee kaagi fëen go kuutu ala.

²¹ "Ma a taa a kë fuu sa hoi ën aki fu te u sa mandëen go da di Gaan Könu a Loomë be hën kuutu di taki seeka dëen. Hën mi manda dee wakitima taa de musu hoi ën da mi. Te mi feni okasi, nöo mi o mandëen go da di Gaan Könu."

²² Di Gaama Fesitu taki sò kaa, hën di könu taki dëen taa: "Wë miseei kë jei fa di womi ta fan."

Hën a taa: "Wë antoobi. Amanjan wante nöo joo jei ën."

Aki de seti kuutu Paulosu baka.

²³ Hën di dobooko fëen hën Könu Agiipa ku Benisi ko dou. Nöo di de ko dou, hën dee sëmbë u di köndë ta wai ta mbei piizii da de te na soni. Hën de denda a di kuutuwoosu ku dee hedima u sodati ku dee tiima u di köndë. Hën de ko sindo. Hën Gaama Fesitu manda sëmbë taa de musu tja Paulosu ko da de. Hën de tjëen ko.

²⁴ Hën Gaama Fesitu seti di kuutu taa: "Wë Köndë Masa, hedima u köndë ku föluku, ja si di womi u tja ko taanpu a u fesi aki. Wë nöo hii dee Dju sëmbë fu Jelusalen te dou ku Sesalia aki tuu tja kaagi fëen ko da mi. De bai taa a musu dëdë, an musu dë a libi möön. Nöo hën di womi wë i si disi.

25 “Nöö fa mi wegi soni fëen luku tefa mi kaba aki, ma si a du soni tjika faa musu dëdë e. Ma di hën seepi taki taa a kë go a di Gaan Könu faa kuutu dëen, nöö hën mi piki taa mi o mandëen go a Loomë kumafa a kë.

26 “Ma nöö wan soni toobi mi. Ma sabi di soni fëen fini tjika fu mi mbei pampia manda da di Gaan Könu taa sö wan soni a du. Hën mbei mi manda kai ën faa ko a u aki, be un kuutuma tuu musu jei fa a o taki, ma u kë be Könu musu haika möön fini. Nöö fa a o taki te a kaba aki, i musu feni piki mi fu mi manda pampia da di Gaan Könu.

27 “Biga an bunu da mi u mi manda wan sëmbë buibui da di Gaan Könu söndö pampia e. Mi musu piki ën di soni di u ku ën abi te mi mandëen go.”

26

Aki Paulosu ta fan ku Gaama Fesitu ku Könu Agiipa.

1 Wë nöö di di Gaama taki sö te a kaba, hën Könu Agiipa taki da Paulosu taa: “Womi, wë da di soni aan soni. I sa piki kumafa di soni fii dë, boo jei.”

Hën Paulosu hopo maun a liba da de faa fan ku de. ² Hën a taa: “Köndë Masa, kölöku tja mi fu di mi ko dou a i aki, fu ko piki i fu hii dee soni dee Dju sëmbë tja mi ko kaagi da unu. ³ Wë biga i sabi hii dee guwenti fuu Isaëli sëmbë finifini, te dou ku dee soni dee u ta fia ta taki. Nöö fa i si mi o fan ku i aki, nöö mi begi i hoi pasensi haika mi.

⁴ “Fa dee Dju hedima tja kaagi u mi ko da i aki, an bi dë fanöudu fu de du sö e. Biga fu sensi di mi bi dë pikiwan ta libi a mi köndë te kisi Jelusalen fu teja u dë aki, hii dee Dju sëmbë tuu bi sabi fa mi ta libi. ⁵ Biga de sabi mi longi kaa. Nöö ee de bi kë, nöö de bi sa taki da i taa Faliseima mi bi dë. Nöö dee sëmbë fuu dee dë u di paatëi dë, de ta hoi dee wëti u Dju möön hii dee oto sëmbë fuu tuu. Nöö söseei miseei bi ta hoi de tu.

⁶⁻⁷ “Nöö kumafa i seei sabi kaa, Masa Gadu bi paamusi dee fesiten sëmbë fuu taa te wan daka dëdë sëmbë sa weki baka. Nöö, Köndë Masa, di soni Masa Gadu paamusi dë, nöö hii u dee tuwalufu lö sëmbë fu Dju, u tuu këen. Hën mbei u ta lesipeki Gadu ta begi ën a ndeti ku didia nöömö fuu tuu musu feni ën. Ma tökuseei dee Dju sëmbë seei ta kuutu a mi liba fu di mi ta piki di soni dë taa a dë sö tuu.

⁸ “Köndë Masa, faandi mbei un Isaëli sëmbë wan sa piki taa Masa Gadu sa weki sëmbë puu a dëdë köndë?”

⁹ “Ma wë sö mi seepi bi dë tu o. Biga mi bi abi di pakisei taa mi musu ta biinga u tapa dee soni u Jesosi fu Nazalëti, fu në fëen an musu kisi gafa. ¹⁰ Nöö hën wë da di soni di mi bi ta du a Jelusalen. Dee Gaan Begima fuu seei da mi taki taa sö mi musu kisi dee sëmbë u Jesosi tja go söötö a dunguwosu. Nöö fa de bi ta manda sëmbë u de kii de dë, nöö mi seepi bi dë a dendu tu.

¹¹ “Sömëni pasi mi bi ta denda a dee keikiwosu fuu go kisi dee biibima fu Jesosi ta sitaafu. Mi bi ta buta ku de seei fu de musu poi hën në taa de an dë ku ën möön. Mi bi dë fajafaja a di soni dë tee mi ta kule ta suku de te dou a dee köndëköndë na u Isaëli ka de bi kule go, fu mi sa sitaafu de.

¹² “Nöö a di soni dë mi bi nango a Damasikusi e. Fa mi nango dë, nöö dee Gaan Begima fuu bi da mi pampia ta da mi pasi a dee hoki mi nango du dë. ¹³ Ma nöö Köndë Masa, fa mi bi nango dë, a wan juu ten fu sonuati, hën mi si wan gaan limbo kumutu a gaangadu, a sëndë möön sonu lontu

u koti zaa tapa, mi ku dee sɛmbɛ nango ku mi dɛ. ¹⁴ Hɛn u tuu panta te u tombi kai a goon.

“Hɛn mi jei wan tɔngɔ kuma sɛmbɛ. A fan ku mi a u Isaɛli tɔngɔ hakisi mi taa: ‘Womi Saulosu, faandi mbei i ta sitaafu mi sɔ? Ja ta si taa ku i seei i ta du hogihogi nɔ?’

¹⁵ “Hɛn mi hakisi ɛn taa: ‘Ee Masa, ambɛ ta fan ku mi aki?’

“Hɛn a taa: ‘Mi wɛ e, Jesosi, di sɛmbɛ di i si i ta sitaafu sɔ.

¹⁶ “ ‘Nɔɔ hopo taanpu e. Biga mi ko a i fu tei i ko futuboi u mi. Nɔɔ fa mi ko a i tide aki, nɔɔ i musu taki ɛn da sɛmbɛ, te dou ku hii dee oto soni dee mi o toona lei i mɔɔn.

¹⁷ “ ‘Nɔɔ fa i si mi ta manda i aki, nɔɔ na fɛɛɛ. Mi o taanpu ku i a hii sɛ ka mi o ta manda i go, fu dee Dju sɛmbɛ ku dee sɛmbɛ na Dju tuu an o sa feni i kii.

¹⁸ “ ‘Biga mi ta manda i fii musu ta fan ku de e, be wojo u de ko limbo, be de kumutu a di sɛ u dungu ko a di sɛ u limbo. I musu fan ku de puu de a di kaakiti u di didibi basu, be de feni di heepi u Gadu. Nɔɔ fa de o piki i buka dɛ, nɔɔ ma o hoi dee hogi du u de a bɛɛ mɔɔn. Nɔɔ mi o konda de a dee otowan u mi dendu dee ko dɛ apaiti da Gadu fu di deseei bi biibi a mi tu.’ Sɔ a taki da mi e.

¹⁹ “Nɔɔ Kɔndɛ Masa, wɛ di soni di ko a mi dɛ, nɔɔ Masa Gadu soni wɛ. Nɔɔ ma niingɛɛn. Mi piki leti kumafa a taki da mi. ²⁰ Biga mi go a Damasikusi hɛn mi go konda di buka da dee sɛmbɛ fu ala te mi kaba. Hɛn mi toona go a Jelusalen go fan ku dee sɛmbɛ a Jelusalen te dou ku dee oto Dju sɛmbɛ u hii Judea kɔndɛ tuu. Nɔɔ hɛn mi toona fan ku dee sɛmbɛ na Dju. Fa mi ta konda di buka da dee sɛmbɛ a dee kɔndɛkɔndɛ dɛ, nɔɔ mi ta taki da de taa de musu disa di hogilibi u de bia ko a di sɛ u Masa Gadu. De musu libi bunu be hii sɛmbɛ sa si taa hati u de bia tuu.

²¹ “Nɔɔ fu di mi ta waka ta konda di buka da dee Dju sɛmbɛ ku dee na u Dju tuu dɛ, nɔɔ fɛɛn hedi dee Dju sɛmbɛ kisi mi a di Wosu u Masa Gadu a Jelusalen dɛ ta biinga u de kii mi.

²² “Ma Masa Gadu heepi mi mbei de an kii mi. Nɔɔ hɛn i si mi dɛ ku libi te tide eti, ta taanpu aki ta konda dee soni u Gadu nɔɔmɔ da sɔsɔ sinkii sɛmbɛ ku hedima tuu. Ma ta taki wan oto soni mɔɔn leki dee soni Mosesi ku dee oto fesiten tjabukama fuu bi ta taki. ²³ Biga de bi ta konda taa a bakaten di sɛmbɛ de kai di Keesitu o ko, nɔɔ de o dɛɛn sitaafu kii. Hɛn o dɛ di fosu sɛmbɛ o dɛdɛ weki a goonliba faa feni libi u teego. Nɔɔ a o jabi pasi da dee Dju sɛmbɛ fɛɛn ku dee na Dju sɛmbɛ tuu u de sa ko a di sɛ u limbo. ‘Sɔ dee fesiten sɛmbɛ bi taki e, nɔɔ fa u dɛ aki nɔɔ a ko pasa tuu.’”

²⁴ Di ka Paulosu fan dou dɛ, nɔɔ hɛn Gaama Fesitu bai taa: “Paulosu, i lau e. Dee hia soni fii i lei dɛ mbei i ta fan laulau sɔ.”

²⁵ Hɛn a piki taa: “Mi lesipeki Kɔndɛ Masa, ma lau e. Dee soni mi ta taki aki nɔɔ tuutuu soni de dɛ e, fii musu sa pakisei. ²⁶ Nɔɔ mi sabi taa di Kɔnu sabi de kaa, biga de an pasa a wosu dendu tjubitjubi fu sɛmbɛ an sa sabi de. De tuu pasa a lanti wojo wajaa. Hɛn mbei ma ta fɛɛɛ u taki de.”

²⁷ Hɛn a bia hakisi di Kɔnu taa: “Kɔnu o, dee soni dee fesiten tjabukama u Masa Gadu bi sikifi buta dɛ, ja ta piki de nɔ? Mi sabi taa i ta piki de.”

²⁸ Hɛn Kɔnu piki ɛn taa: “Wɛ ma womi, fa i ta fan ku mi aki, i mɛni taa i sa mbei mi ko biibi a Jesosi wantewante aki sɔ nɔ?”

²⁹ Hɛn Paulosu piki ɛn taa: “Ee wantewante i sa ko, ee te bakaten seei, ma a’ toobi. Ma mi ta begi Masa Gadu da i ku dee otowan ta haika mi aki tuu taa un sa ko kuma mi, boiti di fa mi dɛ buibui a maun aki.”

³⁰ Di Paulosu taki sò kaa, nöö hën Könu Agiipa ku Gaama Fesitu hopo, de ku Benisi ku hii dee otowan tuu dee bi dë sindosindo dë, hën di kuutu booko.

³¹ Nöö fa de nango dë, hën de ta fan ku deseei taa: “Di womi aki an du hogi möönsö fu de musu kii ën e. An musu dë a dunguwosu seei.”

³² Hën di könu fan ku di gaama taa: “Ee an bi hakisi i kaa fii mandëen go a di Gaan Könu u Loomë, nöö u bi sa puu ën a dunguwosu. Wë ma di a hakisi i sò kaa, nöö wa sa puu ën möön.”

27

Aki de ta tja Paulosu go a Loomë.

¹ Hën de dë te wan daka, hën de buta taa de o manda Paulosu ku wanlö oto sëmbë söötösöötö ku bui go a Loomë. Nöö hën de tei wan sodati kabiteni de kai Julisi buta faa musu tja dee sëmbë dë go a di Gaan Könu. Nöö di kabiteni dë ta wooko da di Gaan Könu seei.

² Nöö di juu dë, wan zeboto bi kumutu a di köndë de kai Adamitia ₁ko tjökö a Sesalia dë, ufö a o go a Italia Köndë. Nöö a di boto dë de o tja Paulosu, biga a Italia Köndë Loomë dë. Nöö di boto o ta nama a dee köndëköndë fu di ze bandja u Asia nango te a dou a Italia.

Hën u subi a di boto dë tefa u kaba. Hën u wai buta a mindi. Nöö fa u nango dë, nöö di womi u Masadonia de kai Alisitakusi di ta dë a Tesalonika hën o go ku u tu.

³ Hën di dobooko fëen hën u nango tefa u nama a Sidon. Nöö di sodati kabiteni libi bunu ku Paulosu. Biga a dëen pasi faa go a tela a dee mati fëen fu de sa sölugu ën.

⁴ Hën u toona ko subi a boto. Hën u buta a mindi. Ma di ventu ta hai u baka taanga te wa sa go. U musu ta waka a bandja së u di paati de kai Sipuusi nango ka di ventu an ta hai u baka sò möön.

⁵ Baka fëen möön, hën u waka a di ze langalanga ta pasa dee köndë u Silisia ku Panfilia, hën u go nama a di köndë de kai Mila u Lisia köndë.

⁶ Hën di u ko dou, hën di sodati kabiteni ko si wan boto fu di köndë u Afiiian de kai Alekesania nango a Italia. Hën a mbei u tei di boto dë.

⁷ Nöö di u kumutu a Mila, wa sa waka hesi. U ta waka teigiteigi ta ko nöömö te dou sòmëni daka ufö u ko zuntu ku di köndë de kai Kinidusi. Tökuseei wa dou möönsö. Di ventu ta hai u baka kodo te wa sa go a di pasi di u bi musu go möön. Hën u ko pasa di paati de kai Saamoni kisi di gaan paati de kai Keeta, nöö hën u ta waka a di së bandja fëen ka di ventu an ta naki u sò möön.

⁸ Ma nöö fa u ta waka zuntu ku di bunu së u di paati nango dë seei, ma tökuseei di ventu ta tja u nango baka eti. Nöö hën u ta waka ku taanga nango, tefa u go nama a wan kamian u Keeta de kai Bumbuu Lampeesi. A dë zuntu ku di köndë de kai Lasea.

⁹ Nöö fa u ta du dë, u ta lasi ten seei. Biga di gaan begi daka u dee Dju sëmbë di de ta begi söndö njan pasa kaa, nöö te di daka dë pasa nöö an bunu u waka a di ze möön.

Te wan pisi hën Paulosu hopo bai de taa: ¹⁰ “Womi, mi si taa ee u kumutu aki go möön, nöö di boto o booko nöö woo kisi makei. A kandë lai fuu o go. A kandë so fuu o dëdë tu.”

¹¹ Fa Paulosu fan dë, hën di sëmbë abi di boto ku di sëmbë di ta tjëen, piki taa de sa go. Hën di sodati kabiteni nama ku de, an piki di fan u Paulosu. ¹² Nöö di gaan së u dee sëmbë dee dë a di boto, deseei tu an kë tan a Bumbuu Lampeesi dë. Biga di kamian an bunu da di kötö wei, nöö

de kë biinga luku ee de sa go dou a di köndë de kai Fenikisi go tan ala tefa di kötö ten pasa. Biga Fenikisi hën da wan bunu lampeesi u Keeta. Di ventu an ta kisi taanga ala a hii sê kumafa a ta kisi a Bumbuu Lampeesi.

¹³ Hën u dë te wan pisi. Hën wan ventu kumutu a di ze ko a u, an bigi. Nöö di lö ventu dë, hën de mëni taa de kë. Nöö di a ko wante, nöö hën de hai di hanka u di boto. Nöö hën u tuusi buta a mindi. Hën u ta waka langalanga a bandja sê fu di paati kumafa u sa waka zuntu ku tela tjika.

¹⁴ Ma fa u nango dë te fuu kë mëni, nöö hën wan gaan ventu kumutu a di oto sê u di paati dou a u. Nöö di ventu dë, hën da di gaan ventu u di ze.

¹⁵ Hën a kisi u a wataliba dë vuuu ku di boto. Hën a bia u viooo go a di ze mindi piiii. De biinga u tii di boto te de wei hën de disa. Hën di ventu ta tja u go ka a kë a sösö kamian.

¹⁶ Te wan pisi hën u ko zuntu ku wan piki paati de kai Kalauda, ka di ventu an ta kisi u taanga sô möön. Nöö hii fa u nango dë, u ta hai wan piki boto ta tja ku u, ¹⁷ nöö hën u hopo ën hai ku taanga tuwë ko a di boto dendu gbogolou. Hën baka fëën hën de tei köödëi hën de tai di gaan boto lontu hii ën sinkii ko dou fu di ventu an musu tjëën go booko.

Nöö hën de fëëë taa di boto o tjökö a di gaan sandu de kai Siite. Nöö hën de saka di zei di dë a di boto zaaa ko basu fu di ventu an sa tja u go hesi sô möön. Nöö di de seeka sô te de kaba, nöö hën di boto dë a di wata liba ta diipi nango ta ko ta tja u go ka di ventu kë.

¹⁸ Di dobooko fëën, hën di gaan ventu ta kisi u eti ta seki di boto taanga kuma a sa singi u. Hën de puu hafu u dee lai a di boto tuwë go a wata.

¹⁹ Di u dii daka fuu di u kumutu a lampeesi, hën dee wookoma u di boto seei tei dee wooko lai u di boto tuwë go a wata.

²⁰ Hën u dë a di boto dendu sômëni daka. U hopo wojo luku liba te u wei, wa ta si teeja möönsö. Wa ta si sonuwojo. Di gaan ventu an ta saka möönsö, te nöö na wan fuu ta mëni möön taa woo kumutu ku libi.

²¹ Nöö di ten dë, dee sëmbë bi dë longi söndö njan. Biga de bi dë ku gaan pakisei te na wan u de ta mëni soni u njan möön.

Hën u dë te wan pisi, nöö hën Paulosu hopo taanpu a u mindi. Hën a taki da de taa: “Womi, hën di soni aki wë mi bi taki da unu taa wan boo kumutu a Keeta e. Ee u bi tan ala di soni aki an bi o miti u, nöö dee lai fuunu an bi o kaba a sösö.

²² “Ma nöö haika, un tai hati e. Di boto hën a o booko kaba a sösö, ma na wan fuu o lasi u libi. U tuu o kumutu.

²³ “Nöö di soni mbei mi taki sô. A di ndeti, hën di Gadu di mi ta dini aki, a puu wan basia fëën köndë manda ko taanpu a mi bandja ko fan ku mi, biga mi dëen sëmbë. ²⁴ Hën a taki da mi taa: ‘Womi Paulosu, na panta e. I musu nango te i dou a di Gaan Könu fesi nöömö faa kuutu soni fii. Nöö Gadu dë ku i. A o da i hii dee sëmbë ku i ta waka a di boto aki, de tuu o kumutu. Na wan u de o dëdë.’

²⁵ “Wë nöö womi, mi ta futoou Masa Gadu e. Di soni i si a manda ko piki mi aki, sô nöö a o pasa nöömö. Hën mbei mi ko fan ku unu taa un tai hati e. Woo libi. ²⁶ Ma fa i si u nango aki, di ventu o tja u go naki a wan paati, ma u tuu o kumutu.” Sô Paulosu fan ku u.

²⁷ Nöö hën u dë tee di u teni-a-fö ndeti fuu, di ventu ta tja u nango zaaa eti a di pisi u di ze de kai Adiia. Nöö hën kuma a di tuwalufu juu fu ndeti, hën dee tiima u di boto ko ta fii taa u ta zuntu ku sê tela. ²⁸ Nöö hën de maaka di wata luku. A fundu föteni mëti. Hën di u go wan pisi möön hën de toona maakëen möön, hën a ko diiteni mëti.

²⁹ Hën de ko panta taa di boto o go naki booko a wan sitonu kamian. Hën de saka fö hanka tuwë go a wata djolou a di boto gogo. Hën de ta begi soni fu didia musu ko.

³⁰ Nöo di juu dë dee sëmbë ta tii di boto, de kë fusi go. Nöo hën de go puu di piki boto u bi ta tja a di boto dendu dë tuwë a wata. De ta ganjan u otowan mbei taa de kë tuwë hanka a di boto hedi së. Ma möiti wë de ta mbei fu de go disa u otowan a di boto dendu.

³¹ Ma Paulosu si de. Nöo hën a piki di kabiteni ku dee oto sodati sai dë taa: “Ee dee tiima u di boto kumutu go disa u, nöo wan o libi möön e. Woon dëdë.”

³² Nöo di dee sodati ko jei sö kaa, hën de hopo kisi de ufangi hën de koti dee tatai u di piki boto tuwë. Di boto diipi go faa.

³³ Hën di ganian kanda, hën Paulosu fan ku de taa: “Un haika e, dee sëmbë. Tide mbei teni-a-fö daka un dë aki ku bookohedi. Hati fuunu ta latja te wan ta njan. ³⁴ Nöo mi begi unu be un njan wan pikiwan. Biga ee wan njan nöo woon dëdë. Wan panta tumisi e. Biga na wan niën fuunu hedi uwii seei o lasi.”

³⁵ Hën di a taki sö kaa, hën a tei wan bëëë. Hën a da Masa Gadu tangi a de tuu fesi te a kaba. Nöo hën a booko wan pisi, hën a ta njan. ³⁶ Nöo di de tuu si sö kaa, nöo hën de tai hati, hën deseei njan tu. ³⁷ Nöo u dë tuhöndö ku sëbënteni-ku-sikisi womi a di boto dë e, sö u bi hia tjika.

³⁸ Nöo di u njan te u kaba, hën u bigi puu lai möön ta tuwë a wata fu di boto musu möön fukë. Dee lai u ta puu ta tuwë a wata dë, de dë sakusaku u di soni de ta mbei boon.

³⁹ Tefa kamian limbo, hën de ta si tela ma de an sabi di kamian. Hën de luku ën hën de si taa di kamian abi wan godo dë ku sandu balalaa. Nöo hën de taa de o biinga luku ee de sa tjökö di boto nëen.

⁴⁰ Hën de koti dee tatai ta hoi dee hanka tuwë disa a di ze. Hën de lusu dee tatai ta hoi dee pada. Hën de hopo di ze seeka faa sa kisi di ventu möön taanga be a tja u go a fesi möön hesi. Nöo di de seeka sö te de kaba, nöo hën u nango zaaaa faa tja u go dou a di sandu.

⁴¹ Nöo di u nango, te fuu kë sabi hën di sipi hedi tjökö a di sandu djoo ka tu ze buka ta kule ko miti. U peka gingin. Fa u peka dë, nöo di boto hedi hën peka, an sa buli. Ma di wata ta naki di boto gogo nango ta ko djugudjugu tefa a booko pisipisi.

⁴² Nöo di dee sodati si sö kaa, de panta taa dee sitaafuma o sun go kumutu, nöo de kë kii de wante. ⁴³ Ma di sodati kabiteni an kë u de kii Paulosu, hën a bai de taa be de disa dee sëmbë, be de an kii de. Hën a taa, dee sëmbë dee sa’ u sun nöo be de fosu djombo go a wata sun go a së. ⁴⁴ Nöo dee sëmbë na sabi u sun, nöo de musu subi a dee paanga liba ku dee bookobooko boto pisi liba, nöo de hai go a së.

Nöo di u du sö kaa, hën u tuu dou a tela. U libi.

28

Aki Paulosu dë a Malita.

¹ Nöo di u nango te u go dou ku libi a tela ufö u ko sabi taa di paati u naki dë hën de kai Malita.

² Nöo dee sëmbë u di köndë kisi u ku wai, de hoi u bunu, de mbei u sëmbë. Fa di tjuba ta kai ta fon u dë u ta kötö, hën de zunta faja da u, u ta këndë. ³ Paulosu seei ta pii udu ta tja ko zunta faja. Te wan pisi hën di faja kendi wan sindeki a di udu dendu, hën a kumutu ko njan mën a maun gaa peka gingin.

⁴ Hën di dee sëmbë u di köndë si di sindeki pekapeka nëen maun, hën de taa: “Wë di sëmbë di sindeki njan peka nëen maun aki, goonliba si taa an dë fa a libi möön e. Biga de singi a ze kumutu, an dëdë, nöö hën di sindeki njan mën. Wë nöö di sëmbë dë musu dë wan hogisonima.” Sö de taki.

⁵ Hën Paulosu sakwi di sindeki vau puu tuwë a faja. Fa a njan mën dë seei, töku na wan soni du ën.

⁶ Di juu dë, dee sëmbë dë pii ta luku. Biga de ta mën taa ka a njan mën tjika dë, nöö te wan pisi maun fëen o soi ee nasö a tombi kai dëdë. Hën de luku ën te de wei, soni seei an du ën möönsö. Hën de bia pakisei taa: “Wë di sëmbë dë, a musu u dë wan gadu. „Biga di sindeki aki an sa njan sëmbë sö, nöö a fika ku libi.”

⁷ Nöö di hedima fu di paati dë hën de kai Pubiisi. Nöö a abi wan gaan pisi u di köndë zuntu ka di sindeki njan Paulosu dë. Nöö hën a tja u go nëen. Hën a sölugu u bunu hoi u seei dii daka longi.

⁸ Nöö di tata u di hedima bi dë suwakisuwaki. Fëbë ku bëë dë ku ën te na soni. Nöö hën Paulosu go nëen go begi dëen te a kaba, hën a nama maun nëen. Hën di tata bëtë gbegede. A ko bunu.

⁹ Nöö di dee sëmbë ta libi a di paati jei sö, hën de go piki hii dee sikima u de a hii dee köndëköndë u di paati, hën de tuu ko a u ko suku heepi nöö hën de tuu fia ko bunu. ¹⁰ Hën de bigi u a sömëni fasi seei. Tefa di daka woo kumutu dë, hën de buta dee soni u a’ fanöudu a boto da u.

¹¹ Nöö u bi a’ dii liba naandë. Nöö di woo go, hën u tei wan boto fu Alekesania de kai “De Tumii u Liba”. A bi sai dë ta luku fu di kötö wei musu pasa. Hën u subi nëen wai buta a mindi.

Aki Paulosu go dou a Loomë.

¹² Nöö di u kumutu a Malita hën u go nama a wan köndë de kai Silakuse. Nöö u hoi dii daka dë, ¹³ hën u kumutu. Hën u waka langalanga a di ze bandja. Hën u go nama a di köndë de kai Legiun. Dobooko fëen, hën wan ventu kumutu a u baka ta ko, nöö hën u kumutu ku ën. Hën di dobooko hën u nama a Puteoli.

¹⁴ Nöö di u ko nama a Puteoli, hën u ko si wanlö biibima u Masa Jesosi dë, hën de begi u fuu tan ku de sëbën daka. Hën u tan tefa di sëbën daka dou, hën u kumutu dë go dou a Loomë.

¹⁵ Wë nöö di u bi ta waka a futu fuu go dou a Loomë, nöö hën dee sëmbë u Masa Jesosi fu ala jei taa sö u ta ko. Hën de kai a pasi waka ko miti u. Hafu u de waka te dou a di wojowojo fu di gaan pasi de kai Apii. Hafu u de fika a di kamian de kai Dii Wakama Wosu ta luku u.

Nöö di Paulosu si taa sö de du, nöö hën a dëen taanga. Hën a da Masa Gadu tangi fu di piizii de mbei ku ën dë. Wë da sö di waka fuu waka bifö u dou a Loomë.

¹⁶ Nöö di u go dou a Loomë, hën de da Paulosu pasi fëen wanwan sa libi, ma a abi wan sodati ta watji ën.

Aki Paulosu ta fan ku dee Dju sëmbë a Loomë.

¹⁷ Nöö baka dii daka fëen fu di a dou, hën a kai dee hedima u Dju dee dë a Loomë taa be de ko nëen be a fan ku de. Nöö di de ko dou, hën a fan ku de taa: “Dee Isaëli sëmbë u mi aki, a Jelusalen wë mi kumutu. Ma fa mi dë buibui aki seei, ma na dee wëti u dee gaan sëmbë fuu mi poi e. Ma du hogi ku dee otowan fuu fu Isaëli tu, ma tökusee de wë kisi mi a Jelusalen ala tja go da dee Loomë lanti fu ala.

¹⁸ “Nöö di dee lanti hedima ko öndösuku mi libi luku tefa de kaba, de an si föutu a mi seei möönsö fu de musu kii mi, nöö hën de kë puu mi a

dunguwosu. ¹⁹Ma nöö dee Dju sëmbë an kë piki. Nöö di ma si na wan oto baaku möönsö, hën mi taa mi kë ko a di Gaan Könu aki faa kuutu da mi. Ma fa mi ko aki seei, an dë taa mi kë tja kaagi u dee sëmbë fuu u Isaëli ko da di Könu e.

²⁰“Hën mbei mi kai unu fu mi fan ku unu, fuun saandi da di soni mbei mi dë buibui aki. Fu di mi ta biibi taa di Heepima u Isaëli di u bi ta mëni faa ko nöö a ko kaa, fëen hedi mbei mi dë söötösöötö ku di këti aki.”

²¹Nöö di dee Isaëli sëmbë jei sö, hën de toona piki ën taa: “Wë nöö dee Isaëli sëmbë fuu a Judea ala an sikifi soni fii a pampia manda da u aki möönsö e. Na wan u dee sëmbë fuu dee kumutu ala tja kaagi fii ko da u aki tu.

²²“Ma nöö ee joo fan ku u a di soni di i, Paulosu, ta biibi, nöö fan ku u boo jei. Wë biga wan soni fu di biibi fii nöö u ta jei nöömö taa a hii kamian ka i ta taki a di njunjun biibi dë liba kaa, nöö a ta tja fia. Nöö u kë sabi soni fëen finifini e.”

²³Di de fan sö kaa, nöö hën de buta daka. Tefa di daka dou, nöö hën de ko a Paulosu te a hia nëen wosu. Hën a ta fan ku de wan hii daka fu tefa sapate, ta leti de fa Masa Gadu ko ta tii libisëmbë a wan hii njunjun fasi. Nöö fa a ta fan dë, a ta tei Gadu buku ta lesi dee soni Mosesi ku dee fesiten tjabukama u Masa Gadu bi sikifi, ta puu da de. A ta biinga ku de nöömö fu de musu biibi taa dee soni de bi sikifi buta dë, soni u Masa Jesosi wë de bi ta taki nöö awaa de ko pasa.

²⁴Nöö fa a ta fan ku de dë, de jei di fan. So u de piki taa tuu. Ma nöö so u de an kë tei ën seei.

²⁵Te wan pisi hën de hopo u de go. Hën Paulosu fan ku de wan pasi möön ufö de go taa: “Di Akaa u Masa Gadu bi abi leti e, di a bi ko a di tjabukama fëen de kai Jesaaja liba. Biga a fan ku dee gaan sëmbë fuunu taa:

²⁶Go fan ku dee Isaëli sëmbë aki taa:

‘Woon ta haika soni nöömö

ma wan o ta fusutan.

Woon ta luku soni nöömö

ma wan o ta si soni möönsö.’

²⁷Biga dee sëmbë dee i si u ta fan ku de aki,

de a’ taanga hati te de an sa bia pakisei möönsö.

De a’ taangajesi poi.

De tapa de wojo seei u de an si soni.

Ee de an bi tapa wojo,

nöö de bi o si soni ku de wojo,

nöö de bi o jei soni ku de jesi,

de bi o a’ fusutan a de hedi dendu,

nöö de bi o bia ko a mi.

Nöö mi bi sa kula de.

Ma de an kë.

²⁸‘Sö Gadu bi fan ku dee gaan sëmbë fuunu, nöö mi kë mbei un sabi taa sö un dë te tide eti.’

“Wë nöö di wan ta kë piki di buka u Masa Gadu aki faa heepi unu, nöö mi taki da unu taa a ta manda di Buka go da dee sëmbë dee na Isaëli e, nöö de o piki.”

[²⁹Di Paulosu fan sö tefa a kaba, hën dee Dju sëmbë kumutu dë. Nöö fa de nango dë, hën de ta fia wan gaan fia nango fu di fan a fan ku de dë hedi.]

³⁰Baka u di dë, hën Paulosu libi a di wosu hii tu jaa longi, ta paka di wosu hënseei. Nöö a ta kisi hii dee sëmbë dee ta ko nëen tuu ku wai. ³¹A ta

konda nöömö fa Masa Gadu tja wan njunjun tii ko, nöö a ta lei dee sēmbē ta ko nëën dē dee soni u Masa Jesosi Keesitu nöömö. An ta fēëë seei u taki de. Nöö sēmbē an ta tapēën tu fu an taki de.

A kaba.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Loomë

Wan wöutu a fesi.

Söö. Wë di pisi u Gadu Buku aki sö, nöö di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu hën sikifi ën manda da wanlö biibima u Masa Jesosi a di köndë de kai Loomë. Nöö fa a sikifi ën da de dë, nëën bi tja de ko a biibi e. Ma a buta taa a kë mbei wan lëisi faa go haika dee sëmbë u Loomë naandë. Nöö hën mbei a sikifi di biifi aki da de u de sabi ambë dëen, ku andi da di buka di a ta konda.

Nöö a di biifi aki, Paulosu ta lei gbedeede seei dee soni ku dee soni dee dë a di Buka u Masa Jesosi dendu. Nöö di mama sondi a taki a di biifi dë taa: Libi u teego fii fendî, nöö an dë sondi di wan sëmbë sa kisi ku ën seei kaakiti möönsö. Ma Gadu hën ta da u ën ku ën bunuhati te u nama ku Masa Jesosi.

Nöö Paulosu ta taki a sëmëni oto soni liba tu, a di biifi aki dendu. A ta lei fa hii sëmbë dë a wogi du basu, nöö de tuu o kisi sitaafu a Gadu ee na de biibi a Masa Jesosi liba. Hën tö sa mbei i ko limbo a Gadu wojo. Hën a toona ta lei fa di Akaa u Gadu tö nöö sa puu wan sëmbë fu an musu libi hogilibi möön.

Nöö a ta lei andi dee wëti u Gadu kë taki, ku fa dee Dju sëmbë ku dee sëmbë an dë Dju tuu dë a dendu u dee sondi Gadu buta faa du. Sëmëni oto soni a lei dee sëmbë u Loomë u de fusutan di Buka möön bunu.

Nöö di a o tapa di biifi, nöö hën a lei fa biibima ku biibima musu ta libi ku deseei makandi, ku fa de musu ta libi ku lanti. Nöö hën a tapa di biifi ku odi apaiti.

Nöö te joo lesi di biifi aki, nöö joo si fa Paulosu bi abi fusutan tjika fu dee soni Gadu du da u a Masa Jesosi. Nöö i seei o ko abi möön bunu fusutan u de tu.

Aki di pampia seti.

¹ Wë dee sëmbë u Loomë dë, mi ta manda gaan odi da unu. Nöö di sëmbë di ta mbei di biifi aki, nöö mi da Paulosu, wan futuboi u Jesosi Keesitu di hënseei kai buta apaiti fasi taa mi musu dë wan tjabukama fëen ta konda di Bunu Buka u Gadu da sëmbë.

² Nöö di Buka mi ta konda aki sö, nöö Gadu bi paamusi ën gaanduwe a fesi e. Biga a bi taki ën da dee fesiten tjabukama fëen, nöö hën de sikifi ën buta a di Buku fëen. ³ Nöö di Buka aki, a nama a di Mii fëen de kai Jesosi Keesitu, di dë di Masa fuu.

Fa Jesosi sai dë, dee sëmbë, a libisëmbë fasi nöö a bi dë di bakamii fu Könu Dafiti, ⁴ ma nöö te i luku ën te i kaba, nöö i ta si gbedeede taa Gaangadu Mii seei di dë. Biga libi fëen bi dë limbolimbo söndö föutu, ufö a weki baka a dëdë a wan kaakiti fasi. Sö di Akaa u Gadu bi dë nëën tjika.

⁵ Nöö di Mii u Gadu di u ta taki aki, hën wë libi ku u ku ën bunuhati. Hën a da u di wooko fuu sa ta tja di Buka fëen ta paaja da dee peipei sëmbë u goonliba, be de sa biibi ën nöö de o sa piki ën buka. ⁶ Nöö un dee biibima u Loomë seei dë a dendu tu e, u dee sëmbë dee Gadu kai fuun ko dë sëmbë u Jesosi Keesitu. ⁷ Nöö hën i si mi ta mbei di biifi aki da unu.

Masa Gadu lobi unu e, dee sëmbë. A kai unu fuun ko dë apaiti sëmbë dëen. Nöö mi ta manda gaan odi da unu taa u Tata Masa Gaangadu ku

Masa Jesosi Keesitu tuu musu ta tja unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

Aki Paulosu taki di fa a kë go haika dee biibima u Loomë tjika.

⁸ Wë nöö a di fosu kamian nöö mi ta da di Gadu fuu di mi ta dini aki tangi da unu tuu a Jesosi Keesitu në. Biga de tei di fa un ta biibi ën naandë tja go paaja a hii kamian. ⁹ Nöö fa mi ta dini ën ku hii mi hati ta konda di Bunu Buka fëen Mii aki, nöö hënseei dë kotoigima u mi e. A sabi taa ma ta fëekëtë unu a di begi u mi möönsö. Hiniwanten mi ta mëni unu. ¹⁰ Nöö mi ta begi ën nöömö, a kandë mi sa feni pasi fu mi dou a unu ala awaa, ee Gadu kë. ¹¹ Biga wë mi hangi u si unu gaanfa seei, dee sëmbë, u mi musu tja wan soni u di Akaa u Gadu ko paati ku unu, be di biibi fuunu ko möön taanga.

¹² Boo taki ën sö taa mi kë fu mi ku unu tuu musu miti fuu da u seei taanga, fa u ta biibi Gadu makandi aki. ¹³ Tuu e, dee sëmbë, mi kë mbei un ko sabi taa sëmëni pasi mi buta kaa fu mi sa ko a unu. Mi kë ko wini sëmbë a unu mindi naandë da Gadu, leti kumafa mi bi wini sëmbë a sëmëni u dee köndë ka dee sëmbë na Dju ta libi, ka mi bi ta waka. Ma nöö hën mi ta biinga te tide, soni ta tapa mi nöömö.

¹⁴ Fa mi ta konda di Buka u Masa Jesosi aki, dee sëmbë, nöö mi musu u kondëen da hii sëmbë e, dee sëmbë dee kisi lei ku dee an kisi lei wan bëtë, dee sëmbë dee ta fusutan soni bunu ku dee sëmbë dee an ta fusutan soni wan bëtë, de tuu mi musu ta konda di Buka da. ¹⁵ Hën mbei mi kë ko a unu a Loomë ala, be mi kondëen ala tu.

¹⁶ Nöö fa mi ta konda di Bunu Buka u Masa Jesosi, Keesitu aki, nöö sen an ta kisi mi dëen wan pikiwan seei. Kwetikweti. Biga mi sabi taa hën ta tja di kaakiti u Gadu ko da hii dee sëmbë dee ta biibi ën fu de feni di heepi u Gadu, u de an lasi go kaba a sösö.

Nöö di Buka aki sö, fosufosu a bi dë fuu dee Dju sëmbë, ma fa u dë aki a ko dë da hii sëmbë tuu. ¹⁷ Hën ta lei u di fasi fuu sa ko bumbuu a Gadu wojo. Nöö di fasi u ta taki aki, a Gadu a kumutu. Nöö ku biibi a ta seti, nöö ku biibi nöö a nango dou tu, leti kumafa de sikifi a di Buku u Gadu taa:

Di sëmbë di dë bumbuu a Gadu wojo,
hën ta libi ku biibi nöömö nango.

Aki ta lei fa Gadu hati boonu ku dee sëmbë dee na a' bisi ku ën.

¹⁸ Dee sëmbë o, di hatiboonu u Masa Gaangadu a liba ala ta kai a so sëmbë liba kaa e, biga de an ta mëni Gadu seei. Fa de sai u de dë, nöö de ta biinga u tapa dee soni dee dë leti, fu di de kë libi di takuhatilibi u de go dou. ¹⁹ Wë biga ee fu de sabi soni u Gadu nöö de sa sabi ën o. Gadu seei wë mbei de sa sabi ën limbolimbo. ²⁰ Biga fa Gadu sai dë, ja sa si ën ku wojo e. Ma te i luku dee wooko fëen te i kaba, nöö i sa si di kaakiti fëen di dë u teego, ku di Gadu fasi fëen di a abi. Biga fu sensi di a mbei goonliba, dee soni dee a bi mbei dë limbolimbo u hii sëmbë sa si, hën mbei na wan sëmbë sa puu ën seei taa an bi sa sabi ën.

²¹ Ma hii fa dee lö sëmbë dee u bi taki dë sabi Gadu seei, ma nöö de an ta lesipeki ën ta dëen di hei di a abi taa a dë Gadu. Na tangi seei de ta dëen. Nöö fëen mbei de ko ta pakisei sösö soni, hati u de ta mëni wisiwasi te de an abi bumbuu fusutan möön. ²² Hii fa de ta mbei taa de kōni seei, ma di soni dë mbei de toon gaan wisiwasima. ²³ Biga de tei di waiti u di Gadu fuu di an ta dëdë möönsö hën de tuwë go a kapëë. Nöö hën de bia mbei pindi u dee soni dee sa poi kaba a sösö buta nëen kamian, kuma

libisëmbë, kuma fou, mbeti, ku dee soni dee ta hai ku bëë a goon. Dee lö soni dë de go pii tja ko ta dini a Masa Gadu kamian.

²⁴ Nöo fa de du ën tjika dë, nöo hën mbei Gadu disa de be de go du andi de kë ku dee hogihatilibi u de, tee nöo fa u dë aki de ko ta du dee soni dee na fiti libisëmbë u de du ku deseëi a di së u manu ku mujëë soni. De ta poi deseëi sinkii ta kaba a sösö. ²⁵ De tuwë dee leti soni u Gadu tuu fiaa a kapëë go tei ganjanganjan soni. Ka u de ta dini Masa Gaangadu di mbei hii soni u mundu, nöo hën de tei dee soni dee a mbei buta ta begi nëën kamian. De disa di bumbuu Gadu dë di u musu ta begi ta gafa nango nöömö söndö kaba. A tan sö.

²⁶ Nöo hën mbei Gadu disa de tu, be de libi söndö sen kumafa de ta hangi a de hati, tee nöo dee mujëë seei an ta libi a di fa Gadu buta u de ta libi ku womi möön. De bia ko ta du soni dee na fiti fu libisëmbë musu du.

²⁷ Söseëi dee womi tu, de disa fa Gadu buta de u de libi ku mujëë, nöo hën de ko ta kë de na de. Hën dee lö giii dë ko dë kendikendi a de hati tee de go ta libi fanafiti ku de seepi kuma manu ku mujëë. Nöo hën wë i si taa de ko feni di sitaafu ta tja di fiti di lö takulibi di de ta libi naandë.

²⁸ Fa dee sëmbë sai u de dë, dee soni u Gadu de bi sabi naandë, hën de feni taa an dë fanöudu u de hoi de a de pakisei möön. Nöo fëën mbei Gadu disa de, be de du dee poipoi soni de ta pakisei dë go dou, be de ta du dee soni möönmöön dee na fiti fu libisëmbë du. ²⁹ Nöo hën hati u de ko fuu ku hii sootu pei hogifasi. Fa de sai u de dë, sösö hogihati ku langahati de ta abi. De aan toobi ku na wan wëti a dee hogi de ta du. De ta haun, de ta kii sëmbë, de lo' feti, de ta ganjan sëmbë, de a' hogihati u otowan, de ta tja sëmbë go sei, ³⁰ de ta guunjan sëmbë a baka. Fa de sai dë, de ta buuse Gadu seei, de ta saanti sëmbë ta wisiwasi otowan, de abi gaan fasi ta njan buka. De ta boi köni seei unfa de sa du hogi nango nöömö. De an ta piki mama ku tata buka möönsö. ³¹ Fa dee lö sëmbë sai u de dë, de aan bumbuu fusutan möön e. Ja sa futoou de a na wan soni. De aan tjalihati möön, nöo de an ta saa sëmbë möön tu.

³² Nöo hii fa de sabi taa Gadu a' leti di a buta taa dee sëmbë dee ta du dee lö soni naandë musu dëdë paati ku ën fu nöömö, ma nöo de aan toobi. De ta du sö nango nöömö. Nöo na di dë nöo, ma de ta da oto sëmbë taanga u de du sö tu. Sö dee sëmbë dë hogi tjika e.

2

Aki ta lei fa Gadu o kuutu

a wan leti fasi.

¹ Wë nöo a kandë kumafa un jei dee soni u taki dë, nöo un ta kuutu a dee sëmbë liba dee ta libi sö. Ma mi kë un sabi taa fa un ta kuutu dee oto sëmbë dë, ma nöo unu seei un ta kuutu tu e, dee sëmbë. Na wan fuunu sa puu hënseei a dendu, biga hii unu tuu ta du dee lö wogi naandë tu. ² Nöo u sabi taa Gadu abi leti te a ta kuutu a dee sëmbë liba dee ta libi a dee lö fasi dë. Na sö nöo? ³ Ma nöo fa i ta suku u kuutu dee oto sëmbë dë, nöo i seei ja dë wan libisëmbë ta du dee soni dë tu nöo? Nöo unfa i pakisei? I mëni taa di kuutu u Gadu an o kai a i liba tu nöo? A o kai a i liba e! ⁴ Fëën mbei ja musu hei i seei fu di Gadu ta libi bunu ku i sö. Biga fa a abi gaan pasensi ku taihati da i dë, nöo a kë fu hati fii musu bia, fëën mbei a ta libi bunu ku i sö te kisi fa u dë aki.

⁵ Ma nöo fa i si i ta mbei taangajesi da Gadu naandë, hati fii an kë bia, ma i saandi i ta du ö? I ta pii di hatiboonu u Gadu buta dë faa musu kai

a i liba a di daka di Gadu buta faa kuutu libisëmbë. Nöo a di daka dë, a o ko a limbo gbegedee fa Gadu ta kuutu leti tjika. ⁶ Biga a di juu dë, nöo a o paka hiniwan sëmbë a di sondi di a bi du. ⁷ Dee sëmbë dee bi ta libi bunu nöömö fu de feni gafa a Gadu ku di hei di a abi u da de, dee an bi kë dëdë, nöo dee lö sëmbë dë Gadu o da de libi fu teego. ⁸ Ma nöo dee sëmbë dee ta suku soni da deseei nöo, de aan bisi ku dee leti soni u Gadu möönsö, de ta waka a hogilibi baka nöömö, nöo a dee sëmbë naandë liba di hatiboonu u Gadu o ko e. ⁹ Nöo fa i si dee sëmbë sai dë, nöo toobi ku fuka o miti hiniwan u de, ee i dë Dju sëmbë, ee ja dë Dju sëmbë.

¹⁰ Ma ee wan sëmbë i ta libi bunu a Gadu wojo, nöo joo feni gafa a Gadu e, ku nëbai, ku kötöhati, ee i dë Dju, ee ja dë Dju. ¹¹ Biga fa Masa Gadu sai dë, an ta luku ambë da i.

¹² Ma haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i ta du hogi ma ja sabi dee wëti u Gadu dee a bi da u dee Dju, nöo Gadu an o kuutu i ku dee lö wëti dë e. Ma seei joo kisi sitaafu, biga hogi i du. Ma ee wan sëmbë i sabi dee wëti ma jetisee i ta du hogi, nöo ku dee wëti dë seei a o kuutu i da sitaafu. ¹³ Biga an dë taa te i jei dee wëti nöo Gadu o luku i u bumbuu sëmbë nëen wojo e, ma te i piki de ufö.

¹⁴ Dee sëmbë o, fa i si dee oto sëmbë dee na dë Dju sai dë, de an sabi dee wëti dee Gadu da u Dju sëmbë e. Ma te i luku de te i kaba, nöo so juu i ta si kuma de ta libi leti kuma de sabi dee wëti. Hii fa de an abi dee wëti dë seei, ma a dë kuma de ta buta deseei a de basu. ¹⁵ Nöo hën mbei i ta si taa dee soni dee wëti ta taki, nöo de tuu dë sikifisikifi a libisëmbë hati kaa. Biga te de ta poi de, nöo hati u de ta fon de. Fa de sai dë, hiniwan u de ta kuutu ku ën seei ta dëen seei leti ee nasö adjabëë, leti kuma a bi sabi dee wëti u Gadu kaa. ¹⁶ Nöo fëen mbei na wan sëmbë o fika söndö Gadu kuutu ën e. Biga wan daka o ko, nöo Gadu o buta Jesosi Keesitu faa kuutu hii dee tjubitjubi soni tuu dee dë a libisëmbë hati, leti kumafa di Buka di mi ta konda aki ta taki.

Aki ta lei taa aan heepi ee i dë Dju sëmbë ma ja ta hoi dee wëti.

¹⁷ Söo. Wë awaa mi o fan ku un dee sëmbë dee ta hopo unu seei naandë fu di un dë Dju hedi. Fa un sai dë, un ta langi a dee wëti dee Masa Gaangadu bi da dee fesiten sëmbë fuu taa de o tja unu go a Gadu. Un taa un dë wan apaiti sëmbë di Gadu ta luku fëen seei. Sö un sai dë ta njan buka ta taki.

¹⁸ Un taa un sabi hii soni Gadu kë kaa, un lei dee wëti fëen tee sabi andi da dee möön bumbuu soni u goonliba. Sö un ta taki.

¹⁹ Un taa un sa leti dee sëmbë seei dee an bi sabi soni u Gadu wan daka, be wojo u de ko limbo. Un ta taki taa un sa heepi de, be de kumutu a dungu ko a limbo.

²⁰ Un taa ee wan sëmbë aan fusutan, nöo un sa heepi ën be a ko sabi unfa faa musu libi. Un ta lei sëmbë seei kuma unu da mësité nöo de da miii. Biga unu abi dee wëti dee ta mbei sëmbë ko sabi andi da tuu ku andi da ganjan. Na sö un ta taki nö?

²¹ Ma nöo mi hakisi unu e, taa fa un ta lei oto sëmbë dë, un ta lei unu seei tu ö? Fa un ta konda taa sëmbë an musu fufuu, wë nöo unu seepi wë? Wan ta fufuu ö? ²² Un sai dë ta bai sëmbë taa ja musu tei wan mujëë di an dë mujëë fii. Wë nöo unu wë, wan ta du ën nö? Un taa un ta buene dee pindigadu u dee oto sëmbë, ma nöo mi hakisi unu taa wan ta feni njan a dee pindigadu wosu u de nö? ²³ Un si? Fa un ta njan buka naandë ta

mbei unu seei hei taa unu abi dee wëti u Gadu, ma nöö wan ta poi de ta sösö Gadu nò, dee sëmbë?

²⁴ Wan sabi fa di Buku bi taki nò? A taa: “Fu un dee Dju sëmbë i si aki hedi mbei dee oto köndë sëmbë ta kosi Gadu në e.”

²⁵ Dee sëmbë o, fa un dë Dju sëmbë tjika aki, nöö un abi di maaka a unu sinkii kaa taa un dë apaiti sëmbë da Gadu. Na sò nò? Wë nöö ee un ta hoi dee wëti dee Gadu bi da, nöö di maaka dë abi waiti. Ma nöö ee un ta booko dee wëti fëen nöö di maaka dë an abi wan wojo heepi. Biga di maaka nëen da di gaan soni. Nöö fa i ta booko Gadu wëti dë, nöö i ko dë leti kuma dee sëmbë dee na abi di maaka.

²⁶ Haika e, ee wan sëmbë an abi di maaka u Dju nëen sinkii, ma nöö libi fëen ta kai ku dee wëti u Gadu, nöö na Gadu o luku ën apaiti leti kuma a abi di maaka nëen sinkii, na sò nò? ²⁷ Nöö di lö sëmbë dë sa kuutu i o. Biga hii fa i abi dee wëti u Gadu sikifisikifi ku di maaka a i sinkii dë tuu seei, ma tòku i ta booko dee wëti. ²⁸ Nöö sò wan Dju, an dë wan leti Dju a Gadu wojo e. Nöö sò seei tu di maaka a i sinkii dë, nëen da di tuutuu maaka di a ta si. Kwetikweti. ²⁹ Biga di sëmbë di dë wan leti Dju a Gadu wojo, nöö hati fëen hën tooka, na sinkii fëen. Nöö fa di hati fëen tooka dë, an dë fu di a abi dee wëti u Gadu sikifisikifi a pampia e, ma fu di di Akaa u Gadu hën du ën wooko nëen hati. Nöö sò wan sëmbë an ta feni gafa fëen a libisëmbë e, ma a ta feni ën a Gadu.

3

Aki ta lei fa Gadu dë u futoou

u nöömö.

¹ Wë a kandë fa mi taki dë, nöö so fuunu dee Dju sëmbë o hakisi taa: “Wë ee a dë sò, nöö un heepi seei a abi ee u dë Dju? Un heepi a abi fa u abi di maaka a u sinkii aki?” ² Aai, wë a abi heepi seei te a hila e. Nöö di fosu wan, hën da a u dee Dju sëmbë maun wë Gadu bi futoou dee wöutu fëen.

³ Ma nöö i abi so Dju sëmbë de an kë biibi Gadu, nöö unfa un pakisei? Fu di de an kë biibi, nöö hën da Gadu disa dee soni a bi taki ö? Sò un pakisei nò? ⁴ Nönö, kwetikweti! Gadu hën a o dë u futoou nöömö. Fa u dë aki, hii sëmbë u goonliba tuu sa ta lëgëdë ta mindi soni u de, ma Gadu hën an o du sò. A o du dee soni dee a taki nöömö.

Wan bi jei fa Dafiti bi taki a di Buku di a fan ku Masa nò? A taa:

Joo feni leti a dee fan fii dee i ta fan.

Fa de ta kuutu i dë, a bakaten i o wini de nöömö.

Sö a sikifi a di Buku.

⁵ Nöö a kandë wan sëmbë sa taa: “Wë ee di hogilibi fuu ta tja di bunulibi u Gadu ko a döo, nöö unfa a sa kuutu u te u ta du hogi? Naa fuu ta du wogi nango möönmöön nò, be në fëen bai.” Sò wan libisëmbë o fan. ⁶ Ma di lö fan dë, an bunu e. Biga ee sò a dë, nöö hën da Gadu an o sa kuutu a libisëmbë liba möönsö fu dee hogi de ta du.

⁷ A kandë tu wan sëmbë o taa: “Wë mi o ta mindi soni ta lëgëdë, biga hën o ta mbei di fa Gadu an dë mindisonima o ko möön limbo u sëmbë si. Nöö Gadu an o sa kuutu mi tu, biga mi ta heepi ën fu sëmbë sa si fa a bumbuu tjika. ⁸ Un boo ta du hogi nango nöömö, biga a ta tja bunu ko.” Sò wan soni so sëmbë ta mindi da u e, taa sò u ta lei sëmbë. Ma dee sëmbë dee ta fan dee lö soni dë, a fiti u de feni wan gaan sitaafu seei a Gadu e.

Aki ta lei taa hii sëmbë dë

a hogidu basu.

⁹ Wë nöö fa u taki dë taa Gadu bi hei u dee Dju sëmbë, nöö andi u lei a di dë? U dë bumbuu sëmbë möön dee sëmbë an dë Dju nö? Kwetikweti. Biga wë u bi taki kaa taa ee i dë Dju, ee ja dë Dju, ma hii u tuu ta dë a hogidu basu makandi a Gadu wojo. ¹⁰ Hën di soni dë wë de sikifi buta a di Buku u Gadu taa:

Na wan sëmbë dë di ta libi bunu a Gadu wojo e.

Na wan kodo seepi.

¹¹ Na wan sëmbë dë tu di abi fusutan.

Na wan dë di ta suku Gadu.

¹² Hii de tuu fia bia disa Gadu,

de ko dë kaba-a-sösöma u mundu.

Na wan sëmbë ta suku u du wan bunu soni möönsö.

Na wan kodo seei.

¹³ Ee i haika di fan u de te i kaba

nöö a dë gaan poipoi soni,

leti kuma te i jabi wan baaku ka de bei sëmbë.

Nöö a de töngö, sösö ganjan tö nöö dë nëen.

¹⁴ Dee soni de ta puu a de buka ta taki,

de dë hogi kuma te sindeki njaan i.

Fa i si de sai dë,

buka dendu u de fuu ku siba ku bita fasi.

¹⁵ Hiniwanten de ta dë setiseti u de kule go kii sëmbë.

¹⁶ Hii ka de ta waka,

soni nöö de ta poi ta tja fuka ko da sëmbë.

¹⁷ Nöö di soni de kai fii ku sëmbë,

de an sabi ën seei.

¹⁸ Di fa libisëmbë musu fëëë Gadu,

de an saandi de kai sö.

Sö di Buku taki e, dee sëmbë.

¹⁹ Ma nöö fa di Buku u Gadu ta taki dë, nöö ambë a ta taki tuwë da? Na u dee Dju sëmbë nö? U wë a ta taki e. Biga u sabi taa u dee sëmbë dee dë a dee wëti u Dju basu, nöö u di Buku sikifi da. Wa sa puu u seei a dendu.

Ma na u dee Dju sëmbë nöö Gadu o kuutu e. Ma hii sëmbë u goonliba tuu o hai ko a Gadu makandi faa kuutu de. Nöö fa woo dë a di kuutu dë, na wan sëmbë seei o feni soni u piki. U tuu o kabuka pii. ²⁰ Biga na wan sëmbë sa hoi wëti te nöö a ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo möönsö e. Nöö boiti u di dë, na u di soni dë hedi tu mbei Gadu da u dee wëti, ma a da u de faa lei u fa u dë hogi tjika. Nöö sö e.

Aki ta lei fa i sa ko bunu

a Gadu wojo.

²¹ Ma nöö fa u dë aki, dee sëmbë, awaa ufö a ko a döo di fa Gadu bi buta fu libisëmbë sa ko bunu nëen wojo. Nöö ee i bi lesi dee buku u Mosesi ka a sikifi dee wëti buta, ku dee soni dee oto tjabukama u Gadu bi sikifi tu, nöö i bi o si taa de bi taki soni u di fasi aki gaanduwe kaa. ²² Nöö di fasi fa i sa ko bunu a Gadu wojo di u ta taki aki, na a wëti a nama e, ma a nama a biibi. Biga Gadu buta taa hiniwan sëmbë di ta biibi a Jesosi Keesitu liba, nöö a ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo kaa, „ee i dë Dju, ee ja dë Dju,“. Aan toobi u pei sëmbë i dë.

²³ Haika e, dee sëmbë. Hii libisëmbë tuu du hogi a Gadu wojo. Na wan kodo seei kumutu a dendu. Di fa a mbei u fuu dë waiti kuma hën, nöö u tuu misi ën. ²⁴ Ma nöö fa u dë aki, u tuu Gadu du wan gaan soni da, kuma

wan kado di a da u waiwai ku ën bunuhati. Biga a mbei u tuu sa ko bunu nëën wojo fu di Jesosi Keesitu dëdë paka faa puu u a hogi basu. ²⁵ Masa Jesosi hën wë Gadu bi da e, kuma wan paima a paka fu tja u ko bunu ku ën. Nöo ee wan sëmbë i ta buta biibi a di fa a dëdë tuwëën buuu da u dë, nöo ii ko bunu a Gadu wojo e.

Nöo fa u ta taki ën aki, dee sëmbë, nöo di soni mbei Gadu buta Masa Jesosi faa paka paima da u, faa lei u taa a dë wan leti kuutuma. Biga a bi dë sô kuma Gadu an bi a' leti, biga an bi ta sitaafu sëmbë u dee hogi de bi ta du. A bi ta hoi pasensi ku de ta tai hati ku de te kisi fa u dë aki. ²⁶ Ma nöo a di ten aki nöo a ko lei u taa a dë wan leti kuutuma. Biga a mbei Masa Jesosi dëdë da u. Nöo a di fasi dë a lei u taa sô a ta du soni ku leti tjika, nöo sô a sa mbei sëmbë ko bumbuu nëën wojo tu, ee i ko biibi a Masa Jesosi.

²⁷ Wë nöo fa u jei dee soni te u kaba aki, dee sëmbë, nöo u sa njan buka möön nö? Kwetikweti! Faandi mbei? Wë biga u si gbelin taa di ko bunu ku Gadu an nama seei a di fa i ta hoi wëti. Nönö. Ma a biibi nöo a nama. ²⁸ Mi taki e, dee sëmbë, ee wan sëmbë i kë ko bunu a Gadu wojo, nöo be i biibi nöo. A di fa dë nöo Gadu o luku i u bumbuu sëmbë, na te i ta hoi wëti ufö.

²⁹ Wë nöo mi hakisi e, taa Masa Gadu dë fuu Dju sëmbë wanwan nöo nö? An dë Gadu u dee oto föluku tu ö? Wë aai, a dë Gadu u de tu, ³⁰ biga hën wanwan tö nöo da Gadu u mundu. Nöo hën ta mbei u dee sëmbë dee abi di maaka u Dju a u sinkii, ku dee sëmbë dee na abi di maaka tuu, sa ko bumbuu sëmbë nëën wojo. Ma nöo a o luku ee i ta biibi ufö, biga ku di wan seei biibi nöo a ta tei u tuu.

³¹ Wë nöo a kandë i sa taki taa: “Wë nöo di a dë sô kaa, nöo nëën da u tuwë dee wëti a kapëë nö?” Na mëni sô e, dee sëmbë. Biga fa i si u ko ta biibi aki, nöo awaa ufö u ta hoi dee wëti u Gadu awaa.

4

Aki ta lei fa Abahamu ko bunu

a Gadu wojo.

¹ Wë dee sëmbë, fa u ta taki di soni aki, nöo un boo luku andi pasa ku di gaan sëmbë fuu dee Dju de kai Abahamu. ² Abahamu bi ko wan bumbuu sëmbë a Gadu wojo e. Nöo ee soni a bi du mbei a ko sô, nöo a bi sa njan buka, na sô nö? Ma nöo u sabi taa na wan sëmbë sa njan buka a Gadu fesi e.

³ Ma nöo unfa di Buku u Gadu taki? A taa:

Abahamu bi biibi Gadu.

Hën mbei Gadu luku ën kuma wan bumbuu sëmbë nëën wojo.

I si?

⁴ Wë nöo sô a dë e. Ee wan sëmbë du wan soni te a kaba, nöo an dë gaan soni te de pakëën. Biga wooko nöo a wooko ën. ⁵ Ma ee wan sëmbë na soni a du, ma biibi nöo a biibi Gadu taa a ta kai dee takulibima fu de ko bumbuu sëmbë nëën wojo, nöo di sëmbë dë hën Gadu ta tei u bumbuu sëmbë e, fu di biibi fëen hedi. ⁶ Nöo Dafiti seei bi taki u dee lö sëmbë dë, dee Gadu ta luku u bumbuu sëmbë ma na u dee du u de hedi. A taki u di kölöku di de kisi. Biga a taa:

⁷ Kölöku u dee sëmbë dee Gadu puu a bëë u di fa de bi poi ën wëti.

Kölöku u de di Gadu an ta si dee hogi de bi du möön e.

⁸Hën a toona taki möön taa:

Kölöku u di sëmbë di Gadu an o mbei a paka u dee hogi dee a du möön.

Sö Dafiti bi taki e.

⁹Wë nõö di kölöku dee sëmbë naki naandë, nõö unfa i mëni? A dë u dee sëmbë wanwan dee abi di Dju maaka a de sinkii ö? An dë u dee oto föluku tu nõ? Aai e, a dë u de tuu. Biga wë u bi taki kaa taa fu di Abahamu biibi hën mbei Gadu tei ën fu wan bumbuu sëmbë nëën wojo. ¹⁰Ma nõö na un ten Gadu bi tei ën sö? A baka u di a kisi di maaka, naa bifö a kisi ën? Wë bifö a kisi ën e! ¹¹Nõö hën a kisi di maaka, nõö di maaka hën ta lei taa ufö a kisi ën seei Gadu bi tei ën kaa fu di a biibi ën hedi.

Nõö sö i si taa Abahamu ko dë gaan sëmbë fuu na akaa fasi, biga u ko ta waka nëën baka a di fa a bi ta biibi. Ee ja abi di maaka u Dju a i sinkii seei ma i ta waka a Abahamu baka ta biibi Gadu, nõö Abahamu ko gaan sëmbë fii kaa. Nõö Gadu ta tei i u bumbuu sëmbë nëën wojo. ¹²Nõö fa u taki dë, Abahamu dë gaan avo tuu u dee sëmbë dee abi di maaka, ma töku na de tuu e, ma dee ta waka nëën baka ta biibi Gadu leti kumafa hënseei bi ta biibi bifö a kisi di maaka naandë.

¹³Wë u sabi taa Gadu bi paamusi Abahamu ku dee böngö fëën wan soni taa de o feni di goonliba a de maun a bakaten. Nõö di paamusi naandë, Abahamu an kisi ën fu di a bi hoi wëti e, ma a kisi ën fu di a biibi Gadu hën Gadu tei ën u bumbuu sëmbë. Hën mbei a paamusi ën sö wan gaan soni.

¹⁴Wë nõö ee a bi dë sö taa di gaan bunu dë sëmbë sa feni ën fu di de ta hoi wëti hedi, nõö hën da biibi aan heepi e. Nõö söseei di paamusi Abahamu bi kisi a Gadu dë an bi sa dë wan wojo soni tu, ee wëti i bi musu hoi ufö i feni ën. Ma na sö a dë e, dee sëmbë. Wëti an sa tja di lö bunu dë ko. ¹⁵Ma i saandi wëti ta tja ko nõ? Sitaafu wë a ta tja e. Biga ka wëti an dë nõö sëmbë an ta feni ën poi faa tja sitaafu ko da de. Ma ka a dë, nõö naandë sëmbë ta poi ën nõö i kisi sitaafu.

¹⁶Nõö fëën mbei ee Gadu paamusi i wan soni, nõö an o da i ën fu di i ta hoi wëti e. Ma fu di i ta biibi, hën mbei joo feni ën. Di bunuhati u Gadu hën nõö sa mbei di paamusi fëën ko tuu. Nõö di paamusi u Gadu di u taki dë, a dë sitampusitampu da hii u dee böngö u Abahamu tuu fu di u ta biibi Gadu, ee i dë Dju ee ja dë Dju. Biga Abahamu da di gaan sëmbë fuu tuu.

¹⁷A dë leti kumafa Gadu bi taki da Abahamu a di Buku. A taa:

Mi tei i buta fii ko dë di gaan sëmbë fu hia föluku.

Sö wë Gadu bi taki da Abahamu. Nõö sö wan fasi i si taa Gadu ta luku u kuma böngö u Abahamu. Fa Abahamu bi biibi tjika dë, a bi sabi taa Gadu hën ta weki dëdë sëmbë seei toona da de libi baka, hën ta si dee soni dee an dë u si leti kuma de dë kaa.

¹⁸Nõö fa Abahamu bi ta biibi Gadu dë, a bi ta pakisei di soni di Gadu bi paamusi ën taa a o ko di gaan sëmbë u hia föluku. Ma an bi dë faa mëni sö wan soni seei, biga di ten faa pai miii bi pasa gaanduwe kaa. Ma fu di Gadu hën bi paamusi ën taa dee böngö fëën o ko hia kuma dee teeja dë a liba, hën mbei a fika dë ta mëni ën nõömö.

¹⁹Nõö di juu di Gadu bi paamusi ën di soni dë, nõö Abahamu bi ko gaandi seei kaa tee a fika piki a tapa höndö jaa, nõö hën mujëë Sala tu ko gaandi tee bëë fëën bi tapa. Na wan u de bi dë a di fa u pai miii möön e. ²⁰Ma nõö Abahamu an luku di dë. An bi pakisei seei taa dee soni dee Gadu paamusi ën dë an sa pasa. Ma a ta biibi Gadu nõö. Nõö fa a ta biibi nango dë, nõö di biibi fëën ko gingin te a ta wai ku Gadu seei, ²¹taa a abi kaakiti tjika faa du leti kumafa a bi paamusi ën dë. Biibi nõö a biibi sö.

22 Nöo hën di soni dë wë mbei de sikifi fëen a di Buku u Gadu taa Gadu bi tei ën u bumbuu sëmbë nëen wojo.

23 Ma nöo fa de sikifi ën dë, na u Abahamu wanwan hedi mbei de sikifi ën e, dee sëmbë, 24 ma fuu hedi tu. Biga u ta biibi Masa Gadu taa a bi weki Jesosi u Masa a dëdë tuu, nöo fëen mbei u seei ko dë bumbuu sëmbë nëen wojo tu. 25 Fa Gadu buta Masa Jesosi a dee sëmbë maun de kii ën dë, nöo hën da di paima a paka fu dee hogi du fuu. Nöo di i si taa Gadu toona weki ën baka, nöo hën da a tei di paima, nöo a ta luku u kuma u dë söndö föutu awaa e, dee sëmbë.

5

Aki ta lei andi u kisi

a Masa Jesosi.

1 Wë kumafa u taki dë, dee sëmbë, u ku Gadu ko fii awaa e. Nöo di soni mbei, fu di u biibi ën hedi hën u ko bumbuu sëmbë nëen wojo. Jesosi Keesitu u Masa, hën wë i si heepi u sö e. 2 Hën jabi di pasi da u fuu dë a di kamian ka i si u dë aki. Biga fa u ta biibi ën aki, hën mbei i si Gadu ta libi ku u ku ën bunuhati. Nöo u ko ta wai seei fu di u sabi taa woo feni di waiti u Gadu nöömö di Gadu bi kë fuu feni.

3 Ma nöo na di dë nöo u ta wai da e, ma u ta wai tu da dee sitaafu dee u ta tja. Biga u sabi taa sitaafu ta heepi u fuu abi degihati. 4 Nöo te u abi degihati, nöo woo ko möön bumbuu sëmbë. Nöo te u dë bumbuu sëmbë kaa, nöo wa o dë pantapanta, biga woo ta biibi nöömö taa Gadu o du kumafa a bi taki.

5 Nöo an o dë fuu panta möönsö e, dee sëmbë, taa di fa u ta biibi ën o dë u söso. Biga u sabi fa Gadu lobi u tjika. Di Akaa fëen di i si a manda ko da u aki, hën ta mbei u ta fii di gaan lobi fëen taanga seei a u hati. Wan si nö?

6 Un kë sabi fa Masa Gaangadu lobi u tjika nö, dee sëmbë? Wë haika e. A di leti juu di a buta, nöo hën a mbei ‚Masa Jesosi,‘ Keesitu dëdë da u. A di ten dë wa bi a’ kaakiti u du na wan kodo soni di bunu nëen wojo. Gaan takulibima u bi dë, ma tökuseei Masa Jesosi dëdë da u e.

7 Wë nöo un pakisei ën bunu. Ee wan sëmbë i ta libi leti seei, ma a sa taanga fu wan oto sëmbë musu mëni faa dëdë da i. Na sö nö? Ee i abi bunuhati, nöo a kandë de sa kë dëdë da i fu di i abi bunuhati hedi. 8 Ma nöo Gadu lei u taa di lobi fëen pasa di dë gaanduwe. Biga na bumbuu sëmbë a manda ‚Masa Jesosi,‘ Keesitu ko dëdë da e, ma u dee takulibima aki wë. ‚Dee sëmbë, a bigi o!‘

9 Wë nöo un luku di soni di Masa Jesosi du dë. A dëdë tuwëen buuu paka da u fuu sa ko bunu a Gadu wojo. Wë nöo ee sö wan gaan soni a du da u kaa, nöo an dë fuu mëni seei taa di hatiboonu u Gadu o kai a u liba e!

10 Nöo ee di Mii u Gadu dë dëdë da u a di ten di u ku ën bi dë gaan felantima hën a mbei u ko fii ku Gadu, nöo unfa i mëni? Na awaa a o möön fukë dëen faa heepi u te dou nö, dee sëmbë, fa a dë a libi aki. Biga u ku ën ko bunu kaa.

11 Fa u dë aki u ta wai seei ku Gadu fu di soni di u Masa Jesosi Keesitu du da u naandë e. Biga a bigi o, dee sëmbë, di fa a tja u ko bunu ku Gadu aki.

Aki ta lei fa di soni Adam tja ko

ku di Masa Jesosi tja ko

tooka tjika.

¹² Söö. Wë un boo luku di soni aki a di sëmbë de kai Adam. Adam hën tja hogi du ko da hii sëmbë a goonliba aki e, nöö di hogi du tja dëdë ko. Hën wë mbei dëdë ko ta kii hii sëmbë te kisi tide, biga hii sëmbë tuu ta du hogi.

¹³ Un boo taki ën sö taa bifö Gadu da dee fesiten sëmbë fuu dee wëti, nöö hogi du bi dë kaa e. Ma nöö de an bi kai ën sö, biga dee wëti an bi dë eti. Nöö ka wëti an dë nöö sëmbë an ta sabi taa de pasëen fu de kisi sitaafu fëen. ¹⁴ Ma nöö hii fa dee wëti an bi dë seei eti, ma hogi du bi dë kaa, biga kumutu a di ten u Adam te kisi di ten u Mosesi nöö hii sëmbë bi ta dëdë. Hii fa de an bi poi wëti a di wan seei fasi fa Adam bi poi ën, ma töku de bi du hogi, biga de tuu dëdë.

Nöö di soni u Adam dë, nöö a bi dë kuma wan peentje fuu luku nöö woo fusutan soni. „A ta lei u u wan Sëmbë bi dë a pasi u ko a bakaten. Nöö di Sëmbë dë, Masa Jesosi wë e. ¹⁵ Fa a sai dë, hën ku Adam djei a wan soni. „Biga Adam, di wan kodo sëmbë dë, nëen wan soni kumutu paaja ko a sëmbë. Nöö söseei Masa Jesosi tu, di wan kodo Sëmbë dë, nëen wan soni kumutu paaja ko a sëmbë.

Ma di soni di Adam tja ko, ku di Masa Jesosi tja ko, nöö de tooka gaanfa e. De an djei seei. Biga Adam pasa Gadu buka hën a tja dëdë ko ta kii hii sëmbë u goonliba aki. Ma nöö Masa Jesosi hën a piki Gadu buka hën a tja wan kado ko. Hën da a mbei u sa ko fii ku Gadu. Nöö unfa i mëni? Di soni Jesosi Keesitu du da u ku ën bunuhati aki, aan möön hia kaakiti nö? Aai a abi. Hën a tja bunu ko da sömëni sëmbë. Sö wan soni Gadu du da u ku ën bunuhati e.

¹⁶ Nöö un boo luku wan oto soni möön u di fa de tooka gaanfa ku deseei. Di wan kodo pasi naandë Adam du hogi, nöö hën a tja sitaafu ko da hii sëmbë. Ma nöö di wan kodo soni Gadu du da u aki, a du ën a baka u sömëni hia hogi di libisëmbë bi du, ma tökuseei a tjika u puu dee hogi du tuu fiaa a u liba mbei u ko bunu nëen wojo.

¹⁷ Di pasa Adam pasa Gaangadu buka dë, dee sëmbë, hën buta dëdë ko tiima. Nöö unfa i mëni? Di fa Gadu libi ku u ku ën bunuhati tjika aki te a sa mbei u ko bumbuu sëmbë nëen wojo, nöö aan kaakiti gaanfa möön di hogi du u di sëmbë dë nö? Nöö ee u tei ën, nöö a o mbei u ko tiima a dëdë kamian fu di u abi di libi u Gadu di dë u teego kaa.

Nöö sö wë i si taa di soni di di wan kodo Sëmbë du di ko a baka aki, Jesosi Keesitu, a pasa di hogi du u di oto sëmbë dë gaanduwe e.

¹⁸ Wë dee sëmbë, un boo toona mëni dee soni u bi taki aki möön. Fa i si di wan kodo hogi du fu di wan kodo sëmbë dë bi mbei sitaafu musu ko a hii sëmbë liba, nöö sö nöö di wan kodo leti du u di wan kodo Sëmbë aki sa mbei hii sëmbë ko bunu a Gadu wojo tu, fu de feni di libi u teego. ¹⁹ Nöö leti kumafa di wan kodo sëmbë dë bi pasa Gadu buka te a mbei hii sëmbë ko takulibima a Gadu wojo, nöö söseei di wan kodo Sëmbë aki piki Gadu buka, te a mbei sömëni sëmbë ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo.

²⁰ Nöö fa dee Dju wëti sai dë, dee sëmbë, de ko a baka e, fu mbei sëmbë si fa dee hogi du u de hia tjika. Ma nöö hii fa hogilibi hia söseei, ma nöö di bunuhati u Gadu dë möön hia gaanfa eti u heepi u. ²¹ Leti kumafa i si di hogi du bi dë ta pëe basi a u liba te fa a bi ta kii u kaba aki, sö nöö di bunuhati u Gadu ko basi a dëdë kamian fa u dë aki. Hën a mbei u ko bunu nëen wojo fuu sa feni di libi u teego. Sö wan soni Gadu du da u e, dee sëmbë, fu di Jesosi Keesitu u Masa dëdë da u.

6

Aki ta lei taa u musu luku u seei kuma u dëdë da hogilibi.

¹ Wë fa u jei soni te u kaba naandë, nöö unfa un fusutan fëen? Un ninga taa u taa fuun du hogi go dou, fu di di bunuhati u Masa bigi gaanfa te pasa dee hogilibi fuu ô? Sö u taki nö, dee sëmbë? ² Kwetikweti, wa taki sö e. „Biga fa u nama ku Masa Jesosi aki,„ nöö hën da u ku hogilibi paati kaa. A dë seei leti kuma u dëdë dëen, biga wa dë nëen soni möön. Nöö unfa u sa du toona go nëen möön? Nönö e, wa sa du sö baa!

³ Wan sabi andi di dopu di u dopu aki kë taki nö, dee sëmbë? A kë taki taa fa Jesosi Keesitu dëdë dë, nöö u seei dëdë tu da di awoo libi fuu u bi dë. ⁴ Fa de bei ën dë, nöö u ku ën wë de bei makandi e. Nöö fa i si hën Tata weki ën a sö wan foondo fasi ku di gaan kaakiti fëen dë, tja go a wan njunjun libi dendu, nöö sö u seei tu toona ko ta libi wan hii njunjun libi fa u dë aki. ⁵ Biga ee u ku ën bi dëdë makandi tuu, nöö na u ku ën toona weki makandi tu nö „fuu libi wan hii njunjun libi“?

⁶ Dee sëmbë o, fa Masa Jesosi dëdë a di lakpa pau dë, nöö a dë kuma di awoo fasi fuu u bi ta libi, hën wë dëdë ku ën makandi e. Nöö di soni mbei a pasa sö, fu dee hogi du di di hati fuu ta kë ta du an musu a' kaakiti a u liba möön. An dë fuu dë saafu a de basu möön e. ⁷ Biga te wan sëmbë dëdë, nöö a kumutu a hogilibi basu ko fii.

⁸ Wë nöö fa u ku Keesitu dëdë makandi dë kaa, dee sëmbë, nöö u a' di biibi taa u ku ën o ta libi makandi tu. ⁹ Biga u sabi taa Masa Gadu toona weki ën, nöö an o sa toona dëdë möön e. Dëdë an abi kaakiti nëen liba möön seei. ¹⁰ Fa i si a dëdë di wan pasi dë kaa, nöö dee hogidu u libisëmbë wë a dëdë da. Ma nöö fa a dë ku libi aki, nöö Masa Gadu wanwan nöö a ta libi da.

¹¹ Wë nöö sö a dë ku unu tu e, dee sëmbë. Un musu si unu seei „kuma hogilibi aan na wan kaakiti a unu liba möön e,„ Un dëdë dëen gbegedee kaa. Un musu sabi taa Gadu tö nöö un ta libi da, biga unu ku Masa Jesosi Keesitu nama kaa.

¹² Nöö fu di un dë sö kaa, nöö dee hogi soni dee i hati ta kë du, wan musu da de pasi u de tii unu sinkii möön e. Wan musu haika de seei. ¹³ Biga wan musu da hogilibi pasi faa sa wooko a na wan pisi fuunu sinkii u du fanafiti soni ku ën. Nönö. Ma un musu hopo unu seei ku telu tuwë da Gadu. Un musu buta dee kamiankamian fuunu sinkii tuu nëen maun kuma wooko felu, faa sa du dee leti wooko fëen ku de. Biga un dëdë da di awoo libi fuunu, fuun toona ko a wan hii njunjun libi dendu.

¹⁴ Di ten di un bi dë a dee wëti basu dë, dee sëmbë, nöö wan bi sa hoi de tjika te un ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo. Ma fa u dë aki, Gadu naki unu kölöku te a tei unu u bumbuu sëmbë nëen wojo. Hën mbei nöiti hogilibi musu dë basi fuunu möön e.

Aki ta lei ambë saafuma

u musu dë.

¹⁵ Wë dee sëmbë, fa un jei dee soni dë, nöö kandë woon taki taa awa, wë di wa dë a dee wëti basu möön nöö da u sa du hogi, biga Gadu ta luku u ku ën bunuhati kaa. Sö nö? Na sö e. ¹⁶ Wan sabi taa te i tuwë i seei da wan sëmbë, nöö i dë saafuma u di sëmbë naandë nö? Hën buka nöö joo ta piki a soni. Wë aki i sa tei de tu soni. Ee i kë dë saafu a hogidu basu, nöö joo dëdë. Ma nöö ee i kë dë saafu a Gadu basu ta piki ën buka, nöö joo ta libi wan leti libi nëen wojo.

¹⁷ Ma fa mi taki dë seei, mi ta da Gadu tangi fuunu hedi e, dee sëmbë. Biga un bi dë saafuma a hogidu basu tuu, ma nöö di un kisi di lei u Gadu hën un piki tuwë unu seei dëen ku hii unu hati. ¹⁸ Fa u dë aki, un ko fii kumutu a hogilibi basu. Hën un ko saafu seei da Gadu fuun ta libi wan leti libi nëen wojo.

¹⁹ Fa mi ta fan dee soni aki, dee sëmbë, nöö mi ta taki de a libisëmbë fasi fu un musu sa fusutan. Biga wë libisëmbë nöö un dë, hën mbei a taanga da unu fuun fusutan andi Gadu kë. Nöö mi taki e, a fesi dee kamiankamian fuunu sinkii bi ta du fanafiti soni. Hii fan sootu pei hogi un bi ta du ku de nango nöömö. Ma fa un ko sabi Gadu aki, nöö un musu buta de tuu nëen leiki kuma saafu fëen, be de ta du dee letileti soni dee ta kai ku ën. Sösö gbelingbelin soni i musu ta du ku de e, dee soni dee dë limbolimbo a Gadu wojo.

²⁰ Haika e, dee sëmbë. Di ten un bi dë saafuma a hogidu basu naandë, nöö wan bi a' toobi seei fuun libi leti a Gadu wojo e. Na seei! ²¹ Wë ma mi hakisi unu, un wini seepi un bi feni u dee lö libi dë? Na dëdë nöö de bi o tja ko da unu nö? Nöö fa u dë aki de ko ta tja sen ko da unu. Un si ö?

²² Ma fa un ko fii kumutu a hogilibi basu naandë hën un ko dë saafu u Gadu aki, nöö awa ufö un abi wini. Biga un dë a pasi awaa fuun ko gbelingbelin da Gadu söndö föutu, nöö di kaba fëen hën da woon libi ku Gadu fu teego. ²³ Dee sëmbë o, hogilibi abi hën paka, hën da dëdë. Ma nöö Gadu, na paka a ta paka u. Soni a ta da u fu sösö, hën da di libi u teego di u sa feni a Jesosi Keesitu u Masa.

7

Aki Paulosu ta lei taa biibima kumutu a wëti basu.

¹ Wë fa mi ta fan aki, dee sëmbë, nöö mi ta fan ku un dee sëmbë fuu, dee sabi dee Dju wëti kaa. Wë nöö wan sabi nö, taa wëti ta abi kaakiti a wan sëmbë liba solanga a dë ku libi. Ma tee a dëdë kaa, nöö aambi kaakiti nëen liba möön.

²⁻³ Nöö un boo luku ën a wan futu aki i si. Wan mujëe te a tööu nöö a dë a wan wëti basu taa solanga di womi dë ku libi nöö an sa abi oto manu. Na sö a dë nö? Ee a tei oto manu nëen manu wosu, nöö de o kai ën wan puta mujëe. Biga a booko di tööu. Ma te di womi dëdë kaa, nöö di mujëe an dë a di wëti dë basu möön. Ee a ko abi oto manu seei, ma an du wogi.

⁴ Wë nöö dee sëmbë, söseei a dë ku unu tu e. A wan juu dë un bi dë a wëti basu. Ma fa i si unu ku [Masa Jesosi] Keesitu ko nama naandë kaa, nöö wan dë a wëti basu möön e. Un ko abi wan oto masa awaa. Hën da di Sëmbë di bi weki baka a dëdë, faa sa ta wooko a u liba u tja wini ko da Gadu.

⁵ A wan ten dë dee hogi pakisei dee bi dë a u hati bi ta wooko a u liba fu de hai u tja go a di së u dëdë. Biga wa sa hoi dee wëti u Gadu. ⁶ Ma nöö fa u dë aki, di awoo fa u bi ta libi dë an dë wan wojo soni da u möön. A dë leti kuma u dëdë kumutu nëen basu ko fii. Biga wa ta dini Gadu a di awoo fasi dë möön, ta biinga u hoi wëti sikifisikifi a pampia e. Nönö. U ko ta dini ën a wan hii njunjun fasi. Nöö di njunjun fasi u ta taki aki, hën da di Akaa u Gadu seei dë a u hati ta tii u.

Aki ta lei fa hogilibi ta fia ku dee wëti u Gadu.

⁷ Wë unfu u sa taki u di sondi dë baa? Dee wëti dë, de hogi nö? Nönö, de an hogi e. Biga ma bi o sabi andi da hogilibi ee na dee wëti bi lei mi ën. Mi o taki ën sö, dee sëmbë. Bifö mi ko sabi dee wëti u Gadu, nöö di wëti bi

dë kaa taa ma musu abi langahati u na wan soni. Ma nöö di mi ko jei di wëti dë ufö mi ko fusutan taa sö wan libi da hogilibi. ⁸ Ma nöö andi pasa? Fa mi jei di wëti dë, nöö hën mi ko si taa sömëni soni dë a mi hati mi ta kë dee an ta kai ku Gadu. Ee i luku te i kaba, nöö a ta djei taa ka wëti an dë nöö hogilibi dë duumiduumi.

⁹ A fesi di ma bi sabi dee wëti u Gadu eti, nöö mi bi dë ta libi u mi seei waiwai. Soni an bi ta toobi mi. Ma di mi ko sabi dee wëti kaa, nöö mi ko si fa dee hogi pakisei dë hia a mi hati tjika. Nöö di lö libi di mi bi ta libi fifii söndö soni ta toobi mi dë, nöö a ko kaba gbelin. ¹⁰ Nöö hën mi ko si taa dee wëti dee bi musu heepi mi u mi feni libi a Gadu, nöö de tja gaan paati ko a mi ku Gadu. Biga ma sa hoi de möönsö.

¹¹ Ee i luku ën te i kaba, nöö a djei taa dee hogifasi dee dë a mi hati tei dee wëti u Gadu ganjan mi. Biga mi bi mëni taa mi sa hoi de fu mi feni libi a Gadu, ma hii u di dë ma sa hoi de. Dëdë nöö mi bi o feni. ¹² Ma nöö fa mi taki ën dë seei, an dë taa dee wëti an bunu e. De bunu, biga de dë u Gadu. De dë wan leti soni gbelingbelin.

¹³ Wë nöö hën wë mi ta hakisi, dee sëmbë, dee bumbuu wëti naandë, de poi mi ku Gadu sö nö? Nönö e, na de. Ma di hogi di dë a mi hati aki kaa, hën wë tja mi ko a di lö sitaafu dë, faa musu ko a limbo taa gaan hogi logologo seei a dë. Biga a tei dee bumbuu wëti u Gadu dë kisi mi ku de, fu tja mi go kaba a söso. Nöö di soni mbei a pasa sö, fu mi musu ko sabi di fasi di dë a u libisëmbë hati aki, fa a hogi tjika.

Aki ta lei fa di hogilibi fuka Paulosu tjika.

¹⁴ Wë nöö u sabi taa dee wëti dee i si u ta taki aki, de kumutu a di Akaa u Masa Gaangadu. Ma nöö andi da di toobi? Wë di toobi dë a mi aki. Biga ma ta dë a di leiki u di Akaa u Gadu. A dë kuma dee hogi fasi u libisëmbë dee dë a mi hati aki, de bai mi tei ko saafuma u de.

¹⁵ Nöö andi mbei mi taki sö? Wë biga ma ta fusutan seei andi mi ta du. Biga di soni di mi ta kë du, nöö nëen mi ta du e, ma di soni di mi buuse gaan buuse, nöö te u mi mëni nöö mi du ën kaa. Ja si nö?

¹⁶ Wë dee sëmbë, di ma kë du dee hogi soni dee mi ta du naandë, nöö hën da mi ta tei dee wëti u Gadu u gaan bumbuu soni. ¹⁷ Nöö hën wë mi ko si taa na mi seepi ta du möön e, ma dee hogifasi dee dë a u libisëmbë hati aki, de wë ta buta mi u mi ta libi di lö libi dë. I si nö? ¹⁸ Nöö mi ko sabi taa fa mi dë aki, ma sa du na wan bumbuu soni möönsö a mundu e. Di lö soni dë an dë a di fasi u mi seei. Fu mi du bumbuu soni mi dë kabakaba, ma di kaakiti an dë a mi u mi du ën. ¹⁹ Biga di bunu di mi kë du nöö nëen mi ta du, ma di hogi di ma kë du seei nöö hën nöö mi ta du nöömö. ²⁰ Hën mbei mi taki taa na mi wë ta du. Ma di hogi pakisei u libisëmbë di dë a mi hati aki, nöö hën wë i si buta mi u mi musu libi a sö wan wisiwasi fasi.

²¹ Wë sö a dë e, dee sëmbë. Wan soni ta wooko a mi liba hebi fu te mi go u go du wan bumbuu soni nöö hogi nöö mi ta du. ²² Fa mi dë aki, mi sa wai tumisi fu mi ta du kumafa dee wëti u Gadu taki. ²³ Ma nöö mi ta si taa wan oto soni dë ta wooko a hii dee pisipisi u mi sinkii tuu. A ta feti taanga ku dee wëti u Gadu dee dë a mi pakisei, ta hoi mi gingin a hogidu basu. ²⁴ Ee maingë, unfa seei mi o du te mi kumutu a di fuka aki basu? Ambë seei o puu mi a dee fasi u di sinkii u mi aki, fu ma musu paati ku Gadu? ²⁵ Wë gaantangi u Gadu di a dë taa a manda heepi ko a Jesosi Keesitu u Masa.

Wë da sö e, dee sëmbë. Fa mi dë aki, a mi hati mi ta kë dë saafu u Gadu ta piki dee wëti fëen, ma di fasi u mi ta buta mi saafu a hogilibi basu.

8

Aki ta lei fa di Akaa u Gadu sa puu u a hogilibi basu.

¹ Wë dee sëmbë, hii fa i si u kër di pena dë seei, ma an dë fuu panta. Biga fa u ku Masa Jesosi Keesitu nama tjika aki, nõo wa dë a pasi fu Gadu musu kuutu u tuwë go da sitaafu mõn e. ² Biga di soni mbei. Di Akaa di u feni a Jesosi Keesitu, nõo hën abi libi. Nõo hën wë i si lusu u puu a hogilibi basu, be an feni u paati ku Gadu.

³ Fa i si Gadu bi da u dee wëti fëen dë, dee sëmbë, nõo de bi musu heepi u mbei libi fuu kai ku Gadu. Ma nõo de an bi sa heepi u sô e, biga dee fii ku dee kër fuu hati tapa u fu wa sa feni di heepi dë.

Nõo hën wë i si Gadu manda di Womi Mii fëen ko a goonliba aki. Nõo fa a ko dë, nõo sinkii fëen bi djei di fuu libisëmbë di ta du hogi aki, nõo ku ën a paka paima da u fu dee hogi du fuu. Nõo a sô wan fasi a kuutu di hogi di dë a u hati puu ën a u liba, be aan kaakiti a u liba mõn. ⁴ Nõo fëen mbei libi fuu sa kai ku dee wëti u Gadu awaa a hii futu e, ee wa dë a di leiki u dee kër fuu hati mõn ma u dë a di leiki u di Akaa u Gadu.

⁵ Dee sëmbë, un haika e. Ee di sôsô kër fuu hati ta tii u, nõo a dee soni fëen woo ta buta pakisei. Ma ee di Akaa u Gadu ta tii u, nõo a dee fëen soni woo ta buta pakisei. ⁶ Nõo te i dë a di tii u di Akaa kaa nõo i feni libi u teego e, sôseei i feni kötôhati tu.

Ma nõo ee di kër fuu libisëmbë hati ta tii i, nõo i ku Gadu paati kaa e. Ja abi di libi u teego. ⁷⁻⁸ Biga sô wan sëmbë i ku Gadu dë felantima. Fa i sai dë, ja kër saka i seei da dee wëti fëen. Nõo boiti di dë, ja o sa saka i seei da de tu, te i dë a sô wan fasi. Nõo ja o du wan bumbuu soni mõnsô tu fu Gadu sa wai ku i.

⁹ Ma nõo ee di Akaa u Gadu hën ta dë a i naandë, nõo na dee sôsô fii ku dee kër fii hati o ta tii i mõn e. Di Akaa wë o tii i. Ma nõo ee wan sëmbë ja abi di Akaa u Masa Jesosi, Keesitu dë, nõo ja dë sëmbë fëen tu. ¹⁰ Ma ee Keesitu ta dë a i hati, nõo an dë fii panta e. Biga hii fa hogidu mbei sinkii fii o dëdë nõömô wan daka, ma tõku di akaa fii hën abi di libi u Gadu kaa, biga Gadu mbei i ko bumbuu sëmbë nëen wojo.

¹¹ Fa Gadu sai dë, dee sëmbë, na sôsô kaakiti a abi e! Biga hën bi weki Masa Jesosi, Keesitu a dëdë toona dëen libi. Nõo ee di Akaa fëen dë a i hati, sôseei tu a sa weki di sinkii fuunu naandë di aan kaakiti, mbei a kisi kaakiti faa libi kumafa Gadu kër.

¹² Dee sëmbë fuu dë, un haika e. Soni dë fuu musu du tuu, ma na fuu musu piki dee fii fuu hati mõn e. Nõnô. ¹³ Biga ee un libi a dee lõ fii naandë, nõo woon dëdë paati ku Gadu fu teego. Ma ee un da di Akaa pasi faa tapa dee lõ libi naandë, nõo woon feni di libi u Gadu. ¹⁴ Biga dee sëmbë dee ta libi a di leiki u di Akaa u Gadu, nõo de wë da miii u Gadu e.

¹⁵ Nõo di Akaa di i si un kisi dë, an dë wan akaa di ta toona buta unu a katibo mõn e, dee sëmbë, fuun musu ta dë fëëfëë hiniwanten kumafa un bi dë a fesi. Nõnô. Ma a dë di Akaa u Gadu seei, di buta unu ko miii u Gadu. Nõo hën mbei u ta kai Gadu "Taata". ¹⁶ Biga di Akaa fëen ta piki ku di fuu akaa taa u da miii fëen seei gbelin. ¹⁷ Nõo di u dë miii u Gadu kaa, nõo hën da u dë a pasi fuu feni dee gudu fëen a bakaten. U ku Masa Jesosi, Keesitu tuu o feni de makandi e. Biga ee u hoi a dee sitaafu dee u ta tja aki go dou, leti kumafa hën seepi bi hoi a dee fëen sitaafu a bi tja, nõo woo dë a dendu u di waiti fëen di a abi nõömô.

Aki ta taki u di waiti

di woo feni a bakaten.

¹⁸ Dee sëmbë o, fa mi wegi soni luku te mi kaba aki, nöö mi ko sabi gbelin taa dee sitaafu u ta tja aki an sa maaka seei ku di gaan waiti di dë a u aki u booko ko a döo a bakaten.

¹⁹ Un boo taki ën sö taa hii dee soni dee Gadu mbei kaa tuu dë setiseti ta luku di ten di Gadu o tja u dee sëmbë fëen ko a limbo ta lei taa u dë mihi fëen. ²⁰⁻²¹ Biga te di juu dë kisi, nöö woo feni di gaan waiti fuu di u musu abi. Woo kumutu a dëdë basu ko fii, nöö hii dee soni Gadu mbei tuu o feni di fii naandë tu.

Ma nöö fa u dë aki, dee soni Gadu mbei an sa ko wan wojo soni möönsö, dee sëmbë. Biga di soni mbei. De dë a wan hebi siba basu taa de o dëdë wan daka nöömö. An dë taa ku deseei kë wë de ko sö e. Gadu hën buta de sö, ma nöö a du ën ku wan pakisei taa a bakaten de tuu o toona kumutu a di siba dë basu.

²² Dee sëmbë, ee i luku soni u mundu te i kaba, nöö a djei kuma hii soni tuu ta dë a gaan fuka ta djëmë seei, leti kuma te bëë ta njan wan mujëë faa pai. Sensi a fesi te kisi tide a dë sö eti. ²³ Ma an dë taa dee soni dë nöö ta fuka e, ma u seei ta djëmë a u hati te na soni tu. U kë di ten ko poi, di Gadu buta faa tja u ko a lanti ko lei taa u da mihi fëen. Biga te di juu dë kisi, nöö Gadu o tooka dee sinkii fuu aki puu u a dëdë basu. Nöö u sabi taa a o du ën tu, biga di Akaa fëen di i si a da u aki hën da di fosuwan fu hii dee bunu dee a abi faa da u a bakaten.

²⁴ Nöö di soni u ta taki aki, a bi dë a dendu u di heepi di u feni a Gadu, ma tökusee an pasa sö eti. Hën mbei u fika ta mëni ën nöömö. Biga na wan sëmbë dë di te a si wan soni kaa, nöö a o fika ta mëni ën eti taa a o si ën. Biga a si ën kaa. ²⁵ Ma te u sabi taa u abi di soni kaa, hii fa wa si ën eti seei, ma woo dë ku gaan pasensi ta luku di juu faa dou fuu feni ën.

²⁶ Nöö wan oto gaan heepi dë möön. Hën da di Akaa u Gadu di ta heepi u a dee suwaki fasi fuu libisëmbë aki. Biga so juu wa ta sabi unfa fuu musu begi, ma di Akaa hën ta begi da u ku djëmë seei tee pasa di fan fu wan libisëmbë. ²⁷ Nöö Masa Gaangadu di sabi dee hati fuu finifini kaa ta fusutan andi di Akaa ta mëni te a ta begi da u. Biga a ta begi a wan fasi di ta kai gbelin ku dee soni Gadu seei ta kë a u.

Aki ta taki fa u dë winima

a Masa Jesosi tjika.

²⁸ Dee sëmbë o, u sabi taa Gadu ta wooko hii soni tuu makandi u tja bunu ko da u dee sëmbë dee lobi ën. Biga u wë da dee sëmbë dee a kai fu di a abi wan pakisei ku u. ²⁹ Biga gaanduwe a fesi a bi sabi u kaa. Hën a tei u buta fuu ko djei di Mii fëen, be hën Mii musu dë di fosuwan a dendu u sëmëni hia oto mii fëen. ³⁰ Nöö te Gadu o buta wan sëmbë fii djei di Mii fëen, nöö a o kai i nöömö. Nöö te a kai i kaa, nöö a o mbei i ko bunu nëen wojo. Nöö te a mbei i ko bunu nëen wojo kaa, nöö a o da i di waiti fëen nöömö di i musu abi.

³¹ Wë andi seei u sa taki möön fu hii dee soni dee u jei naandë, dee sëmbë? Fa Gadu dë ku u a wan së tjika aki, nöö ambë seei o sa du soni ku u te a wini u? ³² Biga Gadu kai u gaan soni te a da u di fëen seei Mii. An hoi ën a baka, ma a mbei a paka di paima fuu hedi. Nöö ee sö wan gaan soni a du da u kaa, nöö na waiwai seei a o da u hii dee oto soni dee u abi fanöudu nö?

³³ Wë nöö mi hakisi möön, ambë tjika u tja u dee sëmbë Gadu tei ko sëmbë fëen go kaagi? Sëmbë an tjika e! Biga Masa Gaangadu seei tei u u

bumbuu sëmbë kaa, an si föutu a u möön. ³⁴Nöö ambë seei da di sëmbë sa kë tja u go kuutu da sitaafu? A sa kë Jesosi Keesitu nö? Nönö, an o du sö wan soni e. Biga hën dëdë da u kaa, nö na di dë nöö ma Gadu toona weki ën baka, nöö fa u dë aki a dë sindosindo a letimaun së u Gadu ta begi da u.

³⁵Mi hakisi unu möön, dee sëmbë, ambë sa paati u ku „Masa Jesosi, Keesitu, puu u a di gaan lobi di u dë aki? A sa kë toobi nö? Na seei. Fuka ö? Na seei. Wë ee sëmbë ta sitaafu u wë? Na seei. Wë ee gaan hangi ko wë? Na seei. Wë pena wë? Kwetikweti. Wë ee i jei taa wan gaan soni sa ko miti i wë? Na seei. Wë ee de ta ko a i ku ufangi wë? Na seei. ³⁶Awa, kumafa i si i jei dë, sö wan soni dë sikifisikifi a Gadu Buku tuu taa:

Fii hedi u dë a dëdë buka hii daka.

De ta luku u seei kuma wanlö sikapu de ta tja go koti gangaa kii.

Sö u dë a libisëmbë wojo e, dee sëmbë. ³⁷Ma nöö tökuseei a hii dee soni u jei dë tuu, u dë gaanfa möön winima e! Biga di Sëmbë di i si lobi u aki sö hën wë wooko sö da u.

³⁸Nöö hën mbei mi ko sabi gbelin taa na wan soni dë di sa paati u ku di fa Gadu lobi u tjika aki e. Na dëdë, na libi, na wan basia u Gadu Köndë ee nasö dee u didibi köndë, na wan soni u di ten u dë aki, na wan soni u bakaten tu, na wan makiti sa paati u puu a di lobi u Gadu aki. ³⁹Na wan soni a liba ala, na wan soni a basu aki tu. Na wan kodo soni seei a hii di mundu di Gadu mbei aki abi di kaakiti u sa paati u ku di lobi di Gadu lobi u aki e, dee sëmbë, fu di u nama ku Jesosi Keesitu di Masa fuu.

9

Aki ta lei fa Gadu hei

dee Dju sëmbë tjika.

¹Wë dee sëmbë, ka mi ku „Masa Jesosi, Keesitu nama tjika aki kaa, nöö mi o taki wan soni da unu, nöö na sipootu mi ta mbei e. Tuutuu soni mi o taki. Di Akaa u Gadu seei ta piki ku mi hati taa tuutuu soni mi o taki aki, dee sëmbë.

²Nöö mi taki e, fa i si mi dë aki, mi dë ku wan gaan fuka a mi hati ta kusumi seei nöömö te na soni. ³I sabi faandi mbei ö? U dee sëmbë u mi dee dë Isaëli sëmbë kuma miseei. A ta hati mi da de teee, leti kumafa i si mi o fan aki, taa ee a bi sa dë sö, nöö mi bi sa kë u „Masa Jesosi, Keesitu jaka mi puu nëën fesi tuwë go kaba a sösö, ee dee Isaëli sëmbë u mi bi sa ko feni di libi u teego a mi kamian. ⁴Biga wë fa i si de sai naandë, nöö de wë bi dë a pasi u de ko mihi u Gadu, u de feni dee bunu fëen a bakaten. De wë Gadu bi lei di gaan waiti fëen kaa di a abi kuma Gadu. Ku de wë a bi mbei sëmëni buka, nöö söseei de a bi da dee wëti fëen, ku di fa u de musu ta dini ën ta begi a di Wosu fëen. De wë Gadu bi paamusi sëmëni gaan soni. ⁵De abi dee nëbai gaan sëmbë fu goonliba tu, nöö a de wë Keesitu kumutu a libisëmbë fasi, hii fa a dë Gadu seei a hii soni liba, di dë u ta gafa nöömö. A tan sö.

Aki ta lei taa ja sa fia ku Gadu a di soni di a ta du.

⁶„Ma hii fa Gadu bi hei u dee Dju sëmbë tjika seei, ma na hii u tuu dë apaiti sëmbë dëen e, dee sëmbë. Wë ma nöö fa mi fan naandë, nöö unfä fëen i mëni?„ I ninga taa dee paamusi Gadu paamusi dë, de an ko soni möönsö nö? Nönö, na di soni dë mi taki e. Ma mi taki taa na hii dee bakamii u Isaëli dë tuutuu Dju sëmbë a Gadu wojo.

7 Leti kumafa i si i sabi tu taa na hii sëmbë dee ta kai Abahamu gaan avo dë tuutuu bakamii fëën a Gadu wojo. Biga wë Gadu bi fan ku Abahamu taa:

Fu dee bakamii fii,

nöö dee u Isaki mii nöö mi o tei konda e.

8 Nöö sö i si taa Gadu ta konda dee bakamii u di mii u Abahamu di a pai ku di paamusi u Gadu. An ta konda dee bakamii u di mii di a pai a libisëmbë fasi nöö.

9 Wë nöö haika bunu fa de pai Isaki e. Gadu kai Abahamu te a piki, a taa:

Luku, te kuma sö wan ten möön,

nöö mi o toona ko a i,

nöö Sala o dë ku wan womi mii a maun kaa.

Nöö ku sö wan paamusi u Gadu wë i si Isaki ko e.

10 Nöö sö a bi waka tu ku de tu mii u Lebeke de kai Esau ku Jakopu, dee de pai tulingi. Fa dee mii sai dë, di wan kodo tata nöö de abi, hën da Isaki, di gaan sëmbë fuu. De an tooka seei a di dë. ¹¹⁻¹² Ma nöö bifö Lebeke bi pai de tu mii dë, Gadu bi taki dëën taa:

Di gaan wan o saka a di pikiwan basu.

De an bi du bunu, de an bi du wogi seei, ufö Gadu taki sö. I si? Nöö di soni mbei a taki sö, fii musu si taa an ta nama seei a di du u wan libisëmbë, ma a ta nama nöö a di fa Gadu kai i. Söseei tu, i sa si taa fa Gadu pakisei faa buta wan soni ko, sö nöö a musu pasa nöömö. ¹³ A ko dë nöö kumafa de sikifi a di Buku taa:

Jakopu hën mi tei, ma Esau hën mi disa.

14 Wë fa u fan dë, nöö unfa i mēni fëën, dee sëmbë? Kandë joo kē taa wë nöö Gadu an du bunu. Sö nö? Di lö pakisei naandë an musu ko a i seei.

15 Ja jei fa Gadu bi fan ku Mosesi ö? A taa:

Mi ta a' tjalihati a di sëmbë di mi kē e.

Mi ta saa di sëmbë di mi kē.

16 Nöö da sö i ta si taa an ta hëngi a di kē u wan libisëmbë, nasö a di fa i ta biinga, ma a ta dë a di fa Gadu ta abi tjalihati da i tjika.

17 Dee sëmbë, wan jei fa Gadu fan ku Kōnu Falao nö? A taa:

Mi ko buli i fu mi sa lei fa mi a' makiti tjika,

be nē u mi bai a hii goonliba.

Wan jei nö, dee sëmbë? ¹⁸ Wë nöö sö u ta si taa Gadu ta abi tjalihati da di sëmbë di a kē, nöö söseei tu te a kē a ta buta wan sëmbë faa abi möön taangajesi.

19 Nöö a kandë joo hakisi taa: “Wë nöö ee a dë sö, nöö unfa Gadu sa kuutu u ee wa kē piki ën buka? Nēën seei buta u sö nö? Ambë sa bia kumutu a di soni di Gadu kē du?”

20 Aaa, sö i hakisi nö? Ma fa i sai dë libisëmbë nöö i dë, nöö i sa kai Gadu a kuutu ö? Haika e, ee wan sëmbë ta tēmbë ku doti, nöö unfa fëën i mēni? Ee a mbei wan soni, nöö di soni dë sa hopo hakisi ën taa: “Faandi mbei i mbei mi sö u du?” Nönö, an o sa taki sö e. ²¹ Fa i si di sëmbë ta wooko ku di doti dë, nöö a abi leti faa du ku ën kumafa a kē, na sö nö? Fa a sai dë, a sa tei wan pisi u di doti mbei paabi fu de sa du gaan bumbuu soni ku ën, nöö a sa toona tei wan oto pisi mbei paabi u de du wan möön lagi soni ku ën. Na sö nö?

²²⁻²³ Dee sëmbë o, andi i abi u taki u di fa Gadu ta wooko? Ja si fa a ta hoi pasensi ku dee sëmbë dee di hatiboonu fëën dë a de liba nö? Fa de sai dë, nöö de dë a pasi kaa u Gadu musu da de sitaafu kaba de a sösö. Nöö ee a bi kē lei kumafa hati fëën ta boonu ku de tjika, ku di fa a abi kaakiti

tjika faa musu du ku de, nöö a bi sa du sö o. Ma a ta hoi pasensi da de ufö. Nöö di soni mbei, biga a kë lei di Gadu fasi fëen da u dee oto sëmbë dee a abi tjalihati da. Biga u da dee sëmbë dee a seeka buta kaa fuu musu feni di gaan waiti fëen a bakaten.

²⁴ Nöö di waiti dë, nöö na u Dju sëmbë nöö Gadu kai fuu feni ën e, ma oto köndë sëmbë seei dë a dendu tu. ²⁵ Nöö a kai ku di soni Gadu buta di tjabukama fëen de kai Hosea fa a taki, taa:

Dee sëmbë dee an bi dë sëmbë u mi,

nöö de wë mi o kai mi sëmbë.

Di sëmbë di sëmbë an bi lobi seei,

hën mi o kai mi lobima.

Sö Gadu taki e. ²⁶ Hën Hosea taki möön taa:

Ka Gadu bi fan taa dee sëmbë dë

na sëmbë fëen de dë,

nöö leti naandë

de o kai de miii u di libilibi Gadu.

Sö nöö a ta pasa fa u dë aki ku dee sëmbë dee an dë Dju.

²⁷ Ma a di së u dee Dju sëmbë, di tjabukama de kai Jesaaja bi bai taa:

Dee Isaëli sëmbë sa hia

tee de dë kuma dee sandu sii u di ze bandja seei,

ma wan biti wan nöö o feni heepi a Gadu e.

²⁸ Biga fa Masa Gadu buta faa du ku di goonliba aki,

nöö te juu fëen kisi,

nöö a o du ën tjua puu wante a wan leti fasi söndö buuja.

Sö Jesaaja bi taki. ²⁹ Hën mbei a bi taki tu taa:

Ee na Masa Gadu di abi hii makiti

bi hoi wantu bakamii fuu a libi,

nöö hii u tuu bi o kaba a sösö gbegedee

leti kumafa a pasa ku dee sëmbë u dee köndë de kai Sodom ku Gomola.

³⁰ Wë nöö andi u sa taki u dee soni u jei dë, dee sëmbë? Dati wan taki,

dee sëmbë na u Dju u bi taki Gadu kai dë, de an bi ta biinga seei u de ko

bumbuu sëmbë a Gadu wojo e, ma tökuseei de ko sö o. Nöö unfa a waka?

Di biibi de ko biibi, hën mbei. I si? ³¹ Ma dee Isaëli sëmbë u mi wë? De ta

biinga u de hoi wëti dëdë ku libi seei fu de sa ko bumbuu sëmbë a Gadu

wojo, ma fa i si i jei dë, de an ko sö möönsö e. ³² Faandi mbei? Fu di de an

ta suku ën ku biibi, ma de ta suku ën ku du. Nöö hën wë i si de naki futu

a di sitonu gholo di di Buku bi taki. ³³ A taa:

Dee sëmbë, un luku.

Mi tja wan gaan sitonu ko buta

„a dee Dju sëmbë u mi dendu.“

Leti a Sion seei mi tjëen go buta.

Nöö a dë wan sitonu

sëmbë ta naki futu nëen ta kai.

Hën ta tuwë sëmbë gbolou.

Ma nöö ee wan sëmbë i ta biibi nëen liba,

nöö aan ten di joo kisi sen a bakaten möönsö.

Da sö e, dee sëmbë.

10

Aki ta lei fa dee Dju sëmbë

a' taangajesi tjika.

¹ Wë dee sëmbë, kumafa mi taki dë, nöö mi hati ta hangi seei u dee Isaëli sëmbë kuma mi musu feni di heepi u Gadu. Mi ta begi Gadu gaanfa da de fu di soni dë. ² Biga miseei dë kotoigima u de taa de ta biinga taanga seei u de sa dini Gadu e, ma fa i jei dë, na ku fusutan o. ³ Biga de aan bisi ku di fa Gadu buta u sëmbë musu ko bumbuu nëën wojo. De an ta saka dëen seei, ma de ta hopo ta biinga nöömö ku dee wëti u de de ta hoi, fu de ko bumbuu nëën wojo.

⁴ Ma fa i si Gadu bi da de dee wëti dë, na u mbei de ko bumbuu nëën wojo e, ma fu tja de ko dou a „Jesosi„ Keesitu. Biga hën nöö sa mbei hiniwan sëmbë ko bumbuu a Gadu wojo, ee i ta biibi nëën liba. Nöö sö e.

⁵ Un boo toona mëni fa Mosesi bi taki da dee fesiten sëmbë fuu. A taa: Di sëmbë di ta hoi hii dee wëti aki, nöö i feni di libi u Gadu. Sö wë a taki e, kumafa i musu hoi wëti tjika ufö i sa ko bumbuu a Gadu wojo. ⁶⁻⁷ Ma haika fa a taki u di fa i sa ko bunu a Gadu wojo ku biibi. A taa:

Wan musu peevu hakisi a unu hati taa:

“Ambë o subi go a liba ala go tei heepi tja ko da u?”

Ee nasö, “Ambë sa saka go a goonbasu go tei heepi ko da u?”

Nöö a di soni dë i musu si taa an taanga sö fii du fa Gadu kë. An nama seei a soni di woo du ku u kaakiti. Biga na u bi subi go a liba ala go tei „Masa Jesosi„ Keesitu tja ko dëdë da u e. Nöö söseei di a dëdë nöö na u saka go a goonbasu ala go tei ën tja ko baka. Na sö u ta feni di heepi u Gadu. ⁸ Ma nöö a dë leti kumafa i si Mosesi bi toona taki dë möön, a taa: Di taki, a dë a i seei naandë.

A dë leti a i buka kakisa ku i hati dendu.

Nöö di Buka di i si u ta tja ta konda da sëmbë aki, nöö hën nöö wë di dë e. An nama a du, ma a nama a biibi. ⁹ Biga ee i jabi i buka piki taa Jesosi hën nöö da Masa u mundu, nöö i biibi a i hati taa Gadu bi weki ën a dëdë toona dëen libi, nöö i feni di heepi u Gadu kaa.

¹⁰ Biga ku i hati i ta biibi, nöö hën ta mbei Gadu ta si i kuma bumbuu sëmbë. Nöö ku i buka i ta piki taa Jesosi da Masa, nöö hën ta mbei i sa feni di heepi u Gadu fu ja lasi go kaba a sösö.

¹¹ A dë leti kumafa di Buku u Gadu bi taki dë kaa taa:

Di sëmbë di ta biibi nëën liba,

an o kisi sen a bakaten möönso.

¹² Nöö ee i dë Dju sëmbë, ee ja dë Dju, na wan sëmbë dë a fesi a di soni aki e. Biga u tuu abi di wan Masa a u liba, nöö a abi bunu te a hia ta da hiniwan sëmbë di ta kai ën në ta suku heepi nëën, ee i dë Dju, ee ja dë Dju.

¹³ Biga di Buku taki taa:

Hiniwan sëmbë di ta kai Masa në

o feni di heepi fëen.

¹⁴ Wë ma fa mi fan naandë, mi kë hakisi unu wan soni. Unfa sëmbë o sa kai wan sëmbë në ee de an ta biibi nëën liba? Nöö unfa de sa biibi nëën liba ee de an jei soni fëen wan daka? Nöö unfa de o du jei soni fëen, ee sëmbë an kondëen da de? ¹⁵ Nöö unfa wan sëmbë sa kondëen da de ee de an mandëen go faa kondëen? Hën mbei de sikifi a di Buku taa:

Di futu u di sëmbë di ta tja wan bunu njunsu ko,

nöö a dë gaan waiti soni seei.

¹⁶ Nöö sö a dë tuu e. Ma hii fa sëmëni Dju sëmbë ko jei di buka u Gadu kaa, ma na de tuu piki o. Ja jei fa Jesaaja bi hakisi nö? A taa:

“Masa o, ambë seei ta biibi di buka u ta tja aki baa?”

¹⁷ Wë nöö kumafa u bi taki dë, dee sëmbë, nöö sö a dë e. Biga te i jei di buka u Gadu ufö biibi ta ko a i hati, nöö di buka u Gadu dë hënseei da di u Keesitu di u ta konda aki kaa.

¹⁸ Nöö mi hakisi, dee Dju sëmbë an jei di buka nö? Awa, de jei ën o. Ja jei fa di Buku taki u dee bosikopuma u Masa ö? A taa:
Töngö u de ta piki a hii di mundu.

A hii dee kamiankamian u goonliba tuu seei sëmbë sa jei dee soni de ta taki.

Sö di Buku taki e.

¹⁹ Wë nöö mi toona hakisi möön, a sa kë taa dee Isaëli sëmbë an bi fusutan di buka nö? Na di soni dë! Ja si fa Gadu buta Mosesi faa sikifi nö? A taa:

Mi o mbei un haun da wanlö pei sëmbë

dee an bi dë wan nasiön.

Fa un ta si de kuma wanlö sösö sëmbë söndö fusutan dë,

ma de o ko dë a unu fesi,

nöö di juu dë hati fuunu o boonu seei.

²⁰ Nöö söseei Jesaaja konda wan soni limbolimbo, an bi fëëë u taki ën. A taa:

Gadu taki taa,

“Wanlö sëmbë ko feni mi dee an bi ta suku mi seei.

Mi tja miseei ko a limbo da wanlö sëmbë

dee an bi ta hakisi fa u mi möönsö.”

²¹ Ma fu dee Isaëli sëmbë a taa:

“Ndeti ku didia mi ta tëndë maun da de,

ma de ta hai baka.

De an kë piki mi buka.

Fa de sai u de dë,

de an kë tan seei a di tii u mi basu möönsö.”

Sö Gadu taki u dee Dju sëmbë u mi e.

11

Aki ta lei fa dee sëmbë na u Isaëli feni pasi u ko a Gadu.

¹ Wë nöö fa mi taki naandë, dee sëmbë, a sa kë un sa mëni taa Gadu tuwë dee Dju sëmbë fëën nö? Kwetikweti. An tuwë de e. Biga wë miseei da wan Dju sëmbë tu. Böngö u Abahamu seei mi dë. De pali mi a di lö u Benjamin. I si? ² Nöö Gadu an tuwë dee sëmbë fëën dee a bi tei a fesi e. A ta mëni de eti.

Wan jei fa di Buku u Gadu taki u di tjabukama de kai Elia nö? Elia kaagi dee Dju sëmbë fëën da Gadu. A taa:

³ Masa o, fa u dë aki, hii dee tjabukama fii tuu de kii e,

nöö dee sitonu tafa ka u bi ta tjuma soni da i, de booko de tuu fiaa puu.

Mi wanwan tö nöö da Isaëli sëmbë fika ta begi i eti.

Nöö na di dë nöö,

ma de dë a mi baka seei u kii mi puu nöömö.

Sö Elia taki.

⁴ Ma nöö unfa Gadu piki ën? A taa:

Na di soni dë e.

Mi hoi sëbën dusu sëmbë da miseei

dee an tjökö kini a goon da Baali wan daka.

Biga Baali hën da di pindigadu sëmbë bi ta begi a di ten dë.

Nöö sö Gadu fan ku Elia e. ⁵ Nöö söseei a dë fa u dë aki tu e, dee sëmbë. Wanlö Dju sëmbë fika eti, dee Gadu tei fëën seei ku ën bunuhati. ⁶ Ma nöö

ee a dë taa ku bunuhati a tei de, nöö an dë taa soni de du mbei e. Biga wë ee sö, nöö nëen da bunuhati möön.

⁷ Wë andi u sa taki u di soni aki baa? Fa Isaëli sëmbë ta biinga fu de ko bunu a Gadu wojo tjika dë, ma di gaan së u de an feni ën möönsö. Dee Gadu tei a de dendu, de nöö feni ën, nöö dee otowan ko abi möön taangajesi. ⁸ A ko leti kumafa i si de sikifi a di Buku taa:

Gadu buta de ko dë doon sö.

A da de wan pei wojo fu de an musu ta si soni fëen möönsö, ku wan jesi u de an musu ta jei soni fëen tu, te kisi tide eti.

⁹ Nöö Dafiti seei bi taki tu u dee lö Dju sëmbë dë. A taa:

Di soni de ta tei hebi kuma soni u njan u de dë, a musu bia wan taapu da de u kisi de.

A musu dë kuma tatai a pasi da de, nasö wan sitonu fu de naki futu kai, u de feni di sitaafu nöömö di de musu feni.

¹⁰ Fa de sai u de dë, wojo u de musu ko dungu,

be de an ta si soni möön.

Hiniwanten de musu dë ku fuka, kuma wan sëmbë di ta waka bendibendi nöömö. Sö Dafiti taki e, u dee lö sëmbë dë.

Aki ta taki fa dee sëmbë an dë Dju ko a dendu u di heepi u Gadu.

¹¹ Wë mi hakisi möön taa, fa dee Dju sëmbë naki futu dë, nöö de kai fu nöömö nö? De an o hopo möönsö nö? Aai, de o toona hopo e. Ma nöö fa i si de kai fu wan pisiten dë, hën wë mbei un dee oto köndë sëmbë feni di heepi u Gadu. Nöö di soni mbei a ko sö, fu dee Dju sëmbë musu haun ku unu. ¹² Biga di kai i si de kai dë, hën wë mbei un dee otowan feni dee gudu u Gadu te a hila. Nöö unfa seei a o dë baa te dee Dju sëmbë toona ko a di kamian fu de feni hii dee gudu Gadu bi buta da de baka? Di juu dë, na dee gudu o ko möön hila da hii sëmbë nö? Awa, sö wë a o dë e.

¹³ Wë fa mi ta fan aki, dee sëmbë, nöö mi ta fan ku un dee sëmbë na Dju ufö. Nöö fa i si Gadu buta mi tjabukama fëen u ta konda di Buka da unu aki, nöö mi ta kai di wooko gaan soni e. Mi ta hopo ën seei. ¹⁴ Biga ku ën mi sa buli dee Dju sëmbë u mi be de haun ku unu, nöö a kandë a di fasi dë so u de sa bia ko feni di libi u teego tu.

¹⁵ Kumafa u taki dë kaa, dee sëmbë, Gadu disa dee Dju sëmbë fu wan pisiten e, nöö hën mbei un dee oto köndë sëmbë feni pasi fuun ko dë bunu ku Gadu. Nöö unfa seei soni o waka un mëni te Gadu o tei dee Dju toona tja ko nëen baka? Di soni dë, an o bigi ö, leti kuma te wan sëmbë dëdë toona weki baka? Aai, sö a o bigi tjika e.

¹⁶ Un boo mëni di soni u ta taki aki kuma te wan sëmbë ta dian boon. Ee a da Gadu wan pisi u di boon, nöö nëen da hii di boon tuu dë apaiti dëen ö? Söseei ee wan pau dë nöö di lutu fëen dë apaiti da Gadu, nöö na hii dee maun fëen tuu o dë apaiti dëen tu nö? Wë nöö sö a dë ku u dee Dju sëmbë tu. „Fa dee gaan sëmbë fuu bi dë apaiti sëmbë u Gadu tjika dë, nöö söseei u dee bakamii u de dë tu.”

¹⁷ Di fa Gadu ta wooko aki, nöö u sa mëni ën tu kuma wan sëmbë di abi di wooko ta tei wanlö oto pau maun tja ko mindi a wan oto pau, faa musu pai möön bunu fuuta. Nöö hën wë de bi abi wan pau ta pai di fuuta de ta kai oleifi. Hën de koti so u dee maun fëen puu. Hën de koti dee maun u wan matu oleifi di de an bi kiija seei, hën de tja de ko mindi a dee

kamiankamian u di bumbuu pau di de ta kiija a ganda. Nöö fa de tja dee maun ko mindi dë, fu de feni di fatu u di bumbuu pau di ta kumutu nëen lutu, be de ko bumbuu soni.

¹⁸ Wë nöö dee paumaun i si de tja ko mindi dë, nöö un dee sëmbë na Dju wë e. Nöö di bumbuu pau i si dë, Dju sëmbë wë u kë taki. Nöö fa i si un nama naandë, nöö wan musu sai dë ta njan buka ta wisiwasi dee oto maun u di pau dee de bi koti puu naandë e. Biga wë fa i si un sai dë, nöö dee lutu u di pau ta hoi unu, na unu ta hoi dee lutu.

¹⁹ Wë a kandë i sa taa: “Awa, wë de koti dee di dë puu u de tei u a de kamian, na sö nö?” ²⁰ Tuu wë e, ma fa i si de koti dee maun dë, fu di de an kë biibi hën mbei de koti de puu. Nöö fu di uun biibi hën mbei wë un ko nama naandë. Nöö un musu mëni unu seei be wan abi gaan fasi. Un musu fëëë seei. ²¹ Biga ku dee maun u di pau seei wë Gadu wooko sö. Nöö unfa un mëni a o wooko ku unu dee an bi dë maun u di pau seei, ma nama nöö de tja unu ko nama dë? Ee wan biibi, nöö na hesihesi Gadu sa koti unu puu tu nö?

²² Söö. Wë dee sëmbë, ee i buta pakisei bunu a dee soni u ta taki aki, nöö i o si fa Gadu abi bunuhati tjika, nöö i o si fa Gadu ta gandji da sëmbë tjika tu. Biga a gandji seei da dee sëmbë dee i si kai kumutu a di kamian de bi sai dë. Ma nöö a a’ bunuhati da unu, ee un tan a di kamian nöömö faa sa lei unu di bunuhati fëën. Ma ee na sö, nöö söseei a o koti unu puu tu. ²³ Fa dee Dju sëmbë dee u taki sai dë, ee de disa di taangajesi fasi u de toona ko biibi, nöö Gadu o toona tja de ko nama baka ka de bi dë. Biga a abi kaakiti tjika faa du di soni dë e.

²⁴ Un boo pakisei wan oto futu u di nöngö aki, dee sëmbë. Fa i si Gadu koti dee paumaun puu dë, nöö de wë bi dë u di bumbuu pau seei. Nöö hën wë a du wan soni di toobi libisëmbë fusutan. Biga unu dee bi dë a matu a tei tja ko nama a di kiijakiija oleifi pau a ganda dë. Nöö fa a heepi unu tjika dë, nöö na hesihesi a sa toona tei dee maun dee bi dë u di pau seei toona tja ko nama baka nö?

Aki ta lei taa Gadu an disa dee Isaëli sëmbë fëën u koo.

²⁵ Dee sëmbë u mi dë, mi o taki wan soni aki awaa di bi dë wan tjubitjubi soni a Gadu hati, ma fa u dë aki an musu dë sö möön. Un musu fusutëen, ee nasö nöö un sa kisi gaan fasi.

Un haika e. Fa u dë aki, sömëni u dee Isaëli sëmbë mbei taangajesi da Gadu tuu, ma fu wan pisiten nöö. Nöö te hii dee oto köndë sëmbë dee o ko a Gadu ko a biibi kaa, ²⁶ nöö baka u di dë nöö dee Isaëli sëmbë seei o bia ko a Gadu awaa u de feni heepi nëen. Nöö di ten dë a o dë leti kumafa Gadu bi taki a di Buku. A taa:

Leti a dee Isaëli sëmbë dendu dë di Heepima o kumutu, a Sion seei.

Nöö a o puu dee bakamii u Jakopu a di fa de sai dë, be de bia ko ta mëni mi.

²⁷ Nöö sö wan buka mi o mbei ku de e: mi o puu dee hogi du u de a de liba. Sö Gadu bi taki e, u dee Dju sëmbë.

²⁸ Te i luku te i kaba a di fa dee Dju sëmbë an kë piki di Buka u Masa Jesosi u ta konda aki, nöö de ku Gadu ko dë gaan felantima fu di soni dë hedi e. Ma fa de ku ën ko felantima seei, ma un feni wini nëen, biga hën wë mbei di Buka ko a unu. Ma tökusee a lobi dee Dju sëmbë eti o, fu dee

gaan sëmbë u de hedi. ²⁹ Nöo dee bunu dee a buta da de kaa, ku di fa a kai de ko sëmbë fëen, dee lö soni dë an o sa puu möönsö.

³⁰ Fa i si un bi sai dë, dee sëmbë, nöo a fesi wan bi ta piki Gadu buka seei. Ma fu di dee Dju sëmbë an piki, hën wë mbei un feni di tjalihati u Gadu. ³¹ Nöo te kuma tide eti dee Dju sëmbë an ta piki Gadu buka möönsö. Nöo di soni mbei, fu Gadu musu a' tjalihati a de liba leti kumafa a bi abi tjalihati fuunu. ³² Nöo hën da te i luku soni te i kaba, nöo joo si taa a di wan fasi dë Gadu ta heepi hii sëmbë tuu. Biga a disa u tuu be wa piki hën buka, fu a bakaten a sa feni pasi lei u di tjalihati fëen, ee i dë Dju, ee ja dë Dju.

Aki Paulosu ta gafa Gadu.

³³ Ke maingë, un luku fa di köni u Gadu fundu tjika! Un luku fa a sabi soni tjika maingë! Un luku fa a gudu tjika. Fa a ta kuutu soni buta, na wan sëmbë seei sa dë u suku fini nëen te a fusutëen möönsö. Na wan sëmbë sa fusutan tu fa Gadu ta buta soni faa waka. ³⁴ A dë leti kumafa i si Jesaaja sikifi a di Buku, a hakisi taa:„

Ambë seei sa sabi di pakisei u Gadu, andi dë nëen?

Ambë seei dëen lai wan daka taa sö a musu du?

³⁵ Ambë da Gadu soni wan daka faa musu go hakisi ën soni baka?

Un sëmbë seei baa?

³⁶ Biga nëen wë hii soni ta kumutu ko e.

Hën ta hoi hii soni fu de an kaba a sösö,

nöo de tuu o toona ko fëen nöömö tu.

Fa a sai dë, hën nöo musu abi hii nëbai fu teego.

A tan sö.

12

Aki ta lei fa i musu hopo i seei

da Gadu tjika fii libi

kumafa a kë.

¹ Söö. Wë un dee sëmbë u mi o, wan si fa Gadu abi tjalihati da u nö? Wë nöo hën mbei mi begi unu gaantangi baa, be un hopo unu seei ku telu da Gadu e, kuma wan libilibi paima apaiti wan i ta tuwë dëen „fu dëen tangi„. Nöo a o suti dëen seei. Nöo te un du sö kaa, nöo hën da un ta dini ën a wan tuutu fasi.

² Fa i si un sai dë, dee sëmbë, wan musu ta djeesi dee sëmbë u di goonliba aki dee na sabi Gadu a dee soni de ta du. Ma i musu da Gadu pasi faa tooka di pakisei fii, be i ko abi wan hii oto pakisei. Nöo joo sabi u wegi soni luku fii sabi andi Gadu kë. Biga di soni Gadu kë, a dë wan gaan bumbuu soni e. A dë wan gbelingbelin soni da i fii tei ku piizii.

³ Dee sëmbë o, fa Gadu buta mi a sö wan gaan wooko ku ën bunuhati aki, nöo fëen mbei mi ta fan ku hiniwan fuunu taa ja musu luku i seei hei möön fa i dë e. Ma i musu ta wegi i seei ku bumbuu pakisei ta luku andi Gadu buta da i fii tei wooko ku ën ku biibi.

⁴ Ja si fa di sinkii fuu aki dë nö? A abi sëmëni pisi, ma de an ta du di wan wooko. ⁵ Wë söseei a dë a u tu kuma biibima. Fa u ku „Jesosi„ Keesitu nama aki, nöo u dë hia seei, ma töku u dë kuma di wan kodo sinkii nöo, nöo hiniwan fuu dë kuma wan kamian fëen. ⁶ Biga fa Gadu paati dee köni fëen da u ku ën bunuhati aki, ma nöo de an dë di wan fasi e. De dë peipei. Nöo fëen mbei ee wan fuunu sai naandë, nöo Gadu da i di köni fii ta kisi fan nëen ta konda da otowan, nöo be i du ën kumafa di biibi fii dou. ⁷ Ee

Gadu da i di kõni fii ta heepi otowan, nõõ be i du di dë. Ee Gadu da i di kõni fii ta lei otowan soni, nõõ be i ta lei nõõ. ⁸ Ee Gadu da i di kõni fii ta da otowan hati, nõõ be i du di dë. Di sëmbë Gadu da di kõni faa ta puu otowan a fuka nõõ be a du ën sëndö landa e. Ee Gadu da i di kõni fii dë fesima ta tii oto sëmbë, nõõ be i du ën ku hii i kaakiti. Ee wan sëmbë Gadu da i tjalihati fii ta heepi otowan, nõõ be i ta du ën ku piizii sëndö konda soni a buka. [Nõõ a di fasi dë, woo ko dë wan sinkii telutelu.]

⁹ Söö. Nõõ awaa mi o taki peipei soni kumafa fii libi kuma biibima.] A di fosu kamian di lobi fuunu musu dë sëndö ganjan. Nõõ i musu buuse hiniwan soni di i si taa hogi, biga ku bunu soni nõõ i musu ta nama. ¹⁰ Un musu ta fii makandi kuma baaa ku baaa, nõõ be i ta hopo di otowan fii mõõn fa i ta hopo i seei.

¹¹ Dee sëmbë, wan musu dë malëngëmalëngë e. Ma i musu ta dë gaagaa sabi taa Masa hën i ta dini.

¹² Un musu ta wai nõõmö e, fu di un sabi taa woon feni dee bunu u Gadu dee a bi paamusi u. Nõõ un musu ta tja sitaafu ku pasensi e. Nõõ un musu ta begi nango nõõmö tu. Wan musu disa.

¹³ Nõõ un musu ta heepi dee oto sëmbë u Gadu a dee soni de abi fanöudu. Nõõ be un ta tei sëmbë ku wai a unu wosu tu.

¹⁴ Ee wan sëmbë ta toobi i ta du hogihogi ku i, nõõ na sibëën e, ma wensi bunu dëën. ¹⁵ Ee i si wan sëmbë ta wai, nõõ wai ku ën e. Ee i si wan sëmbë ta këë, nõõ këë ku ën makandi. ¹⁶ Biga fa un sai dë, un musu ta libi ku wan hati makandi. Ja musu mbei taa i hei te nõõ ja sa nama ku lagi sëmbë. Ja musu abi gaan fasi.

¹⁷ Ee wan sëmbë du hogi ku i, nõõ ja musu toona du hogi ku ën baka. Ma i musu ta biinga fii libi a wan leti fasi a hii sëmbë fesi. ¹⁸ Nõõ i musu biinga fii libi fiifi ku hii sëmbë, ee i sa.

¹⁹ Un dee lobi mati u mi dë, un haika e. Wan musu paka hogi ku hogi baka, ma un musu disa pasi da di hatiboonu u Gadu. Wan jei fa Gadu taki a di Buku ö? A taa:

Fu tei paima a sëmbë, nõõ mi a fika da.

Te wan sëmbë du hogi, nõõ mi o pakëën nõõmö.

Sö Masa Gadu taki. ²⁰ Ma nõõ unu, wan musu du sö e. Biga di Buku taki mõõn taa:

Ee hangi ta kii di felantima fii, nõõ dëën soni u njan.

Ee dëewata kisi ën, nõõ dëën wata a bebe.

Biga te un du sö kaa,

nõõ a o hati ën kuma i tuwë zonka ku faja nëën hedi djolou.

²¹ Sö wë e, dee sëmbë. Na da hogi pasi faa wini i e, ma i musu wini hogidu ku bunulibi.

13

Aki ta lei fa u musu libi

ku dee tii lanti buta.

¹ Wë awaa woo konda da unu fa fuun musu libi ku lanti. Un haika e, hii sëmbë musu ta saka a dee tii u lanti basu e. Biga fa dee tii sai naandë, nõõ na wan kodo u de dë di na Gadu buta. Biga hii dee tii u lanti dee dë kaa, nõõ Gadu wë buta de. ² Nõõ fëën mbei ee wan sëmbë ja kë saka a di tii u lanti basu, nõõ a di sondi di Gadu buta basu wë ja kë saka. Nõõ dee sëmbë dee ta libi sö, sitaafu wë de ta hai ko a deseei liba e. ³ Biga ee wan sëmbë i ta libi bunu, nõõ ja o ta fëëë dee tiima. Ma dee sëmbë ta du hogi

nöö de musu dë ku gaan fëëë a hati da de. Hën mbei ee i kë kumutu a di lö fëëë naandë basu, nöö i musu bia ko ta libi bunu, nöö joo feni bunu në a lanti tu.

⁴ Biga fa i si dee tiima sai naandë, dee sëmbë, nöö futuboi u Gadu wë de dë e, fu de tja bunu ko da unu. Ma nöö ee i ta du hogi, nöö fëëë nöö fii fëëë. Biga dee sondi de ta tja a de bandja ta lontu ku de naandë, nöö na u sösö de ta tja de. Fa i si de sai dë, futuboi u Gadu de dë e, nöö ee de kisi i u da sitaafu, nöö hën di hatiboonu u Gadu wë i si ko a i liba dë kaa. ⁵ Fëën mbei a fiti fii saka i seei da di tii u lanti e, na fu di i ta fëëë sitaafu wanwan nöö, ma fu di ja musu ta dë ku latjahati taa ja ta libi bunu.

⁶ Nöö fu di dee tiima dë futuboi u Gadu kaa, nöö hën mbei u musu ta paka lanti möni tu. Biga di wooko de ta du dë musu nango nöömö. ⁷ Nöö un musu ta paka de kumafa a fiti. Ee möni fuun da de, nöö un da de e. Ee a dë fuun lesipeki de, nöö un lesipeki de. Ee a dë fuun hei de, nöö un hei de.

Aki ta lei fa u musu libi

ku dee otowan fuu.

⁸ Dee sëmbë, un haika e. Wan musu abi oto paima a unu liba fuun paka möönsö, boiti di paima di un abi kaa taa un musu ta lobi unu seei makandi. Biga di sëmbë di ta lobi di otowan fëën, nöö hën ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu. ⁹ Biga dee soni dee i si Gadu taki naandë sô, kuma ja musu waka ku wan mujëë di na mujëë fii u wosu, ja musu kii sëmbë, ja musu fufuu, ja musu haun, ku hii dee oto wëti tuu dee Gadu buta da u, nöö a di wan kodo wöutu aki nöö de tuu nama taa i musu lobi di otowan fii kumafa i lobi i seei. ¹⁰ Biga di sëmbë di lobi di otowan fëën kaa, nöö an o du hogi ku ën e. I si? Fëën mbei baa lobi hën wanwan tö sa mbei i ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu ku telu.

¹¹ Fa i si u ta fan ku unu aki, dee sëmbë, nöö sô fuun musu libi e, fu di un ko abi fusutan u di ten u dë aki. Biga wë di ten Gadu buta faa heepi u nöö a ko möön zuntu möön leki di ten un bi ko a biibi dë. Fëën mbei un musu weki a duumi buli seei. ¹² Fa u dë aki, di ndeti ta kule hesihesi ta pasa, nöö didia ta jabi ta ko. Wë nöö be wa libi kuma dee hogilibima dee ta du soni a ndeti tjubitjubi fu sëmbë an musu si de e. Nönö. Di lö libi dë u musu disa, nöö un mboo libi a wan limbolimbo fasi. Hën o dë kuma u dë ku fetilai bisibisi fu di didibi an sa wini u. ¹³ Biga u musu libi a wan fasi di fiti, kuma a didia nöö u ta libi.

Wan musu hai ko dë a wan kamian ta bebe ta dööngö ta bai ta kai olo ta du soni e. Wan musu ta booko dee wëti u Gadu a di sè u manu ku mujëë tu, ta du peipei soni dee na fiti. Söseei tu wan musu ta kisi toobi ku unu seei ta haun ku unu na unu. ¹⁴ Ja musu ta suku unfa fii sa da di sinkii fii okasi faa piki dee taku kë fii hati e. Ma be di libi u Masa Jesosi Keesitu dë a unu fu hii sëmbë sa si, kuma wan waiti koosu di un ta bisi hiniwan daka.

„Sö fuun libi e, dee sëmbë, nöö Gadu o abi piizii ku unu.“

14

Aki ta lei fa i musu libi ku wan

oto biibima di i ku ën an ta kai

a di soni un ta du.

¹ „Söö. Wë awaa woo taki a dee soni liba dee biibima ku biibima an ta kai ku deseeri a de. „ Fa un sai naandë sö, ee wan sëmbë biibi fëen suwaki te a ta dë a wanlö wëti basu di unu ku ën an ta kai a di wan, nöö un tei ën sö nöö e. Ja musu ta kuutu nëen liba u dee lö soni dë hedi. ² Kandë wan sëmbë biibi fëen taanga tjika te a sa njan hii soni. Di otowan biibi fëen suwaki tee hën an sa njan hii soni, guluntu wanwan nöö a ta njan. ³ Wë ma nöö di sëmbë di ta njan hii soni dë an musu ta mbei di otowan fa e. Nöö söseei di sëmbë di an ta njan hii soni, guluntu nöö a ta njan, nöö an musu ta kuutu di sëmbë di ta njan hii soni, biga Gadu tei ën kaa. ⁴ Biga ambë da i fii kuutu a wan sëmbë liba di an dë futuboi fii? Na soni fii di dë e. Nöö ee a kai, ee an kai, di dë di Masa fëen hën musu sabi. Nöö an o kai tu, biga Gadu abi kaakiti tjika faa hoi ën fu an kai.

⁵ A kandë wan sëmbë ta hoi wan daka apaiti möön dee oto daka. Di otowan ta luku hii daka tuu di wan fasi nöö. Ma fa de ta du ën dë, hiniwan u de musu sabi gbelin nëen hati taa Gadu kë faa du sö e. ⁶ Di sëmbë di ta hei wan daka möön dee oto daka, nöö Gadu hën a ta hei ën da. Di sëmbë di u taki ta njan hii soni dë, a ta du sö fu di a si taa a kai ku Gadu, nöö a ta da Gadu tangi nëen liba. Söseei di oto sëmbë dë tu. Fa hën an ta njan hii soni dë, a dë fu di a si taa Gadu an kë faa njan mën, nöö a ta da Gadu tangi u dee soni dee a sa njan.

⁷ Dee sëmbë o, na wan kodo fuu ta libi fuu seei e, nöö na wan kodo fuu ta dëdë fuu seei tu. ⁸ Ee u dë ku libi, u dë u Masa. Ee u dëdë, u dë u Masa. Fëen mbei ee u dë ku libi, ee u dëdë, fu Masa nöö u dë nöömö.

⁹ Biga fa Keesitu dëdë toona weki ko libi baka dë, nöö a du ën sö faa musu dë Masa a libisëmbë ku dëdësëmbë tuu liba. ¹⁰ Nöö di a dë Masa fuu tuu kaa, nöö faandi mbei i ta taanpu ta kuutu a di otowan fii liba möön? Ee nasö, faandi mbei i ta sösö di otowan fii u du? Wë biga te wan daka u tuu seei o hai ko a di kuutu bangi u Gadu, faa kuutu soni fuu.

¹¹ Wan jei fa a dë a di Buku ö? Gadu taki e, taa:

Fa i si mi ta libi nöömö aki,

nöö mi soi taa hiniwan sëmbë seei kaa o tjökö kini a mi fesi nöömö wan daka.

Nöö söseei hiniwan sëmbë o jabi ën buka piki mi a dee soni dee a bi du.

Sö Gadu taki e.

¹² Nöö sö i si taa hiniwan fuu o piki Gadu a dee soni dee u seei bi du.

¹³ Nöö fëen mbei u musu disa di kuutu u ta kuutu di otowan fuu. Nöö be un mëni unu seei bunu tu fu wan musu buta wan sitonu a pasi fu di otowan fii naki futu kai.

¹⁴ Dee sëmbë o, ka mi ku Masa Jesosi nama tjika aki, nöö mi sabi gbelin a mi hati taa na wan soni „u njan„ seei abi tjina. Ma töku ee wan sëmbë si taa a abi tjina, nöö nëen dë a abi tjina tuu. ¹⁵ Nöö ee joo njan wan soni ma i sabi taa ee i njan mën a o buta di otowan fii a fuka, ma i ta njan mën sö nöö, nöö hën da ja ta libi kuma i lobi di sëmbë dë e. Haika e, ja musu mbei di otowan fii kaba a sösö fu di i kë njan wan soni hedi. Biga hënseei tu „Masa Jesosi„ Keesitu bi dëdë da.

¹⁶ A kandë i ta si wan soni taa a bunu fii du ën, ma di otowan fii hën an si ën sö. Wë nöö ja musu du ën a wan fasi faa feni i kosi taa hogi i ta du. Na tja i seei go a dee lö fia dë. ¹⁷ Biga wë fa Gadu ko dë könu a u liba ta tii u aki, nöö an nama a soni u njan ku soni u bebe. Nönö. Ma a nama a di fa i dë a di Akaa u Gadu leiki ta libi a wan leti fasi ku kötöhati, ku piizii. ¹⁸ Nöö hiniwan sëmbë di ta dini „Jesosi„ Keesitu a di fasi dë, nöö ku i Gadu ta wai. Nöö dee oto sëmbë o si taa i ta libi bunu tu.

19 Söö. Dee sëmbë o, un boo biinga ku dee soni dee sa mbei u dë fiifi ku u seei, ku dee soni dee sa heepi u fuu ko a fesi a di biibi. 20 Gaantangi baa, na poi di wooko u Gadu u soni u njan hedi e. Kumafa u taki dë kaa, Gadu an buta tjina a soni u njan. Ma nöö töku seei ee wan sëmbë i ta njan wan soni di sa mbei di otowan fii naki futu kai, nöö hën da hogi i ta du. 21 Nöö hën wë mbei, ee a nama a wan soni u njan, nöö i disëen. Ee soni u bebe, nöö na bebëen möön. Biga ja musu du na wan soni di sa kaba di otowan fii a sösö ƒu di di biibi fëen an taanga tjika eti.

22 Söö. Nöö fa di biibi fii taanga tjika a dee lö soni u ta taki aki, dee sëmbë, nöö be i hoi ën fii ku Gadu nöö. An dë fii tjëen go a oto sëmbë. Nöö i dë bunu e, ee hati fii an ta foo i a dee soni i ta du taa hogi. 23 Ma nöö ee wan sëmbë i ta panta u njan wan soni fu di ja sabi ee a bunu ee an bunu a Gadu wojo, ma töku hën i njan mën nöö, hogi i du dë kaa e. Biga ja du ën ku biibi. Nöö hiniwan soni di ja du ku biibi, nöö hën da hogi i du kaa.

15

Aki ta lei u möön fa di libi makandi musu dë.

1 Söö. Wë dee sëmbë, kumafa u taki dë kaa, u dee sëmbë dee dë taanga a di biibi musu hoi pasensi da dee otowan e, dee an dë sö taanga eti. Wa musu ta du di soni di ta kai ku u seei nöö a kaba, 2 ma un boo du di soni di sa kai ku di otowan fuu, be a tja bunu ko dëen faa ko möön taanga a di biibi. 3 Biga ƒJesosi, Keesitu seei an bi ta biinga dëen seei wanwan e. Ma leti kumafa de sikifi a di Buku, nöö sö nöö a bi pasa ku ën taa:

Dee kosi de kosi i dë, Gadu, de tuu kai a mi liba.

4 Nöö fa de sikifi dee soni a di Buku u Gadu dë, nöö de sikifi de tuu fu de lei u soni e. Biga te u lesi fa dee sëmbë u fesiten bi abi degihati ta hoi pasensi, nöö a ta da u degihati tu fuu hoi dou ta luku dee soni dee Gadu bi paamusi u taa de o pasa nöömö.

5 Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbë, nöö hën wë abi pasensi ku taihati e. Nöö hënseei musu heepi unu fuun libi ku wan hati makandi kumafa Keesitu Jesosi bi lei u fuu libi. 6 Nöö te un dë sö kaa, nöö un sa fiti buka ku wan kodo hati ta gafa Gadu makandi, di dë di Gadu fu u Masa Jesosi Keesitu, bifö a dë hën Tata tu.

7 Söö. Wë dee sëmbë, be un tei unu na unu kumafa un dë e, leti kumafa ƒJesosi, Keesitu bi tei unu kumafa un dë, nöö Gadu o feni nëbai a unu.

8 Fa i si Jesosi Keesitu bi ko a goonliba dë, dee sëmbë, nöö a ko kuma wan futuboi u Gadu faa lei u dee Dju sëmbë taa Gadu dë u futoou. Biga a mbei u ko si taa hii dee soni Gadu bi paamusi dee gaan sëmbë fuu dë, nöö de tuu o pasa. 9 Nöö a ko a goonliba fu dee oto köndë sëmbë na u Isaëli tu, fu de sa si di gaan tjalihati u Gadu di a abi, be në fëen bai.

Ja sabi fa wan sëmbë sikifi a di Buku ö, u dee sëmbë na Dju. A fan ku Gadu taa:

Fëen mbei mi o gafa i në a dee oto köndë sëmbë dendu dee na Dju.

Mi o ta kanda ta bai di në fii.

Sö a sikifi a di Buku e.

10 Nöö de sikifi tu taa:

Un musu ta wai seei, un dee sëmbë na Dju.

Un mökisi ku dee sëmbë u Gadu ta wai.

11 Nöö hën de toona taki möön taa:

Hii un dee sëmbë na Dju, un hopo Masa në e.

Hii un dee föluku tuu, un musu ta kanda dëen.

12 Nöo söseei Jesaaja taki wan soni u dee sëmbë na Dju tu. A taa:

Dee böngö u Isai,

ee i si de joo taa de kaba a goonliba.

Biga de ko dë kuma wan pau de koti tee fika lutu wanwan.

Ma te wan pisi di lutu dë o booko wojo toona nasi ko.

Nöo fa a o nasi dë,

nöo hën o ko dë Tiima a hii pei föluku liba.

Nëen liba hii dee oto köndë sëmbë na Dju o buta de futoou fu de feni heepi.

Sö Jesaaja bi taki e.

13 Nöo da sö e, dee sëmbë. Di Gadu di ta buta sö wan gaan biibi a u hati aki taa a o heepi u nöömö, hën musu fuu unu hati ku piizii e, ku kötöhati, fa i si un ta futoou ën naandë. Fa di Akaa fëen abi kaakiti tjika dë, hën musu ta wooko a unu liba mbei un fika ta mëni nöömö taa Gadu o du dee soni dee a bi paamusi.

Aki Paulosu ta taki u di fa Gadu wooko nëen liba.

14 Dee sëmbë o, fa mi dë aki mi sabi gbelingbelin a mi hati taa un ta du sëmëni bumbuu soni kaa. Mi sabi taa un sabi soni te tjika, nöo un abi di köni tu fuun sa lei unu na unu. 15 Ma tökuseei mi mbei di pampia aki da unu nöo. Dee soni mi sikifi aki, mi fan so u de gbelin seei. Ma fëëe u taki de, fu di mi bi kë toona mëni unu de a bakafutu. Nöo di soni mbei mi du sö, fu di Gadu tei mi buta a sö wan gaan wooko ku ën bunuhati. 16 A buta mi u mi ko wan futuboi u Keesitu Jesosi ta tja di bunu buka fëen ta konda da un dee oto sëmbë na Dju. Mi dë kuma wan mindima fuunu ku Gadu, fu mi sa hopo unu kuma wan suti paima tja go dëen. Nöo di paima aki, a dë wan paima di di Akaa fëen seei seeka buta dëen apaiti.

17 Nöo fa i si mi ku Jesosi Keesitu nama aki, nöo mi ta hopo di wooko Gadu da mi u mi du dëen e. Mi ta kai ën gaan soni seei. 18 Nöo te mi ta konda soni, ma ta tei na wan soni u miseei ta konda. Ma mi ta konda dee soni dee Jesosi, Keesitu bi du a mi liba. Biga a tei dee fan dee mi fan ku dee soni dee mi du hën a du gaan soni ku de, tee sëmëni u dee sëmbë na Dju ko piki Gadu buka seei. 19 Ka di Akaa fëen abi kaakiti tjika dë, a mbei sëmëni gaan foombo soni pasa, u lei taa hën abi di wooko.

Nöo sö mi bi dë ta konda di bunu buka u Jesosi, Keesitu ku telu a hii kamian ka mi bi waka. A Jelusalen naandë mi seti, nöo hën mi ta kondëen ta lontu a dee kamiankamian tee go dou a di pisiwata de kai Iliikum. 20 Hii fa mi du ën dë, mi ta biinga u konda di buka nöömö a dee kamian ka de an bi jei di në u Masa Jesosi, Keesitu wan daka eti, fu an musu dë kuma mi tei wan wosu ta mbei di wan oto sëmbë bi seti kaa. 21 A dë leti kumafa di Buku taki taa:

Te ka sëmbë an konda di buka wan daka

nöo na ala de o ko jei ën.

Dee sëmbë dee an bi jei ën wan daka o ko fusutëen.

Wan si ö?

Aki Paulosu toona taki möön

fa a kë ko a Loomë.

22 Nöo di wooko di i si mi taki dë, hën wë tapa mi sëmëni pasi mbei ma bi sa ko a unu ala eti. 23 Ma nöo fa u dë aki, nöo ma a' kamian a dee köndë aki möön fu mi konda di buka. Mi kaba di wooko u mi aki kaa. Nöo fu di mi bi hangì sëmëni jaa longi kaa u mi musu ko luku unu ala, 24 hën mbei pakisei u mi toona kai a di soni dë liba möön. Mi ta mëni fu mi go

a Sipanjan köndë, nöö te mi o go nöö mi o pasa a unu ala ko tan wantu daka ku unu. Nöö a baka u di suti ten di mi ku unu o abi dë, nöö mi o kë fuun sa heepi mi fu mi go a Sipanjan awaa.

²⁵Ma nöö fa u dë aki, nöö mi dë a pasi nango a Jelusalen ufö. Mi ta heepi dee biibima ala ku wan soni. ²⁶Biga a dë sö taa dee biibima u Masa Jesosi a Masadonia ku Akaja pii möni fu de manda go da dee pooti biibima fuu, dee Dju wan, a Jelusalen ala. Nöö hën di möni dë wë mi ta tja go da de. ²⁷Nöö fa dee biibima na Dju du di soni aki, nöö waiwai seei de du ën o. Biga ee i luku ën te i kaba a dë sö kuma dee sëmbë na u Dju, de a' paima seei a u dee Dju sëmbë. Biga a u de feni di bunu u Gadu a de akaa. Nöö hën mbei a fiti u de toona heepi dee Dju sëmbë fuu baka ku dee soni de abi fanöudu u de sinkii.

²⁸Wë nöö te mi tja di möni aki go da dee sëmbë kaa, nöö mi o ko haika unu ufö mi pasa go a Sipanjan. ²⁹Nöö mi sabi taa fa mi o ko a unu dë, nöö mi o ko ku hii dee bunu tuu dee u ta kisi a „Jesosi„ Keesitu.

³⁰Söö. Wë nöö dee sëmbë, fa mi ku unu nama ku Masa Jesosi Keesitu makandi aki, mi kë begi unu a wan soni. Biga di Akaa u Masa Gadu seei hën buta di lobi fëen a u hati mbei u ta lobi u seei sö. Hën mbei mi kë hakisi unu fuun heepi mi begi fajafaja a tu soni liba.

³¹Di fosuwan, hën da mi kë fuun heepi mi begi fu Gadu musu puu mi a dee Dju sëmbë u Judea pisiwata maun dee an ta biibi.

Nöö di otowan, hën da fu di wooko i si mi nango du a Jelusalen aki, dee Dju biibima musu tei ën u bumbuu soni. „Biga a kandë de an o kë tei soni di kumutu a oto köndë sëmbë maun.“ ³²Ma nöö te mi si taa hii soni waka bunu, nöö mi o ko a unu ala ku wai seei, ee Gadu kë, nöö woo ta da u seei hati makandi. Nöö da sö e, dee sëmbë.

³³Nöö di Gadu fuu di nëen wanwan tö sëmbë ta feni kötöhati, hën musu dë ku unu. A tan sö.

16

Aki Paulosu ta manda odi apaiti da sëmbësëmbë.

¹Fa i si di mujëe de kai Fiibi ko a unu naandë, dee sëmbë, mi butëen a unu maun e. Di mujëe i si aki sö, a dë wan sëmbë fuu di ta wooko a di keiki a Kenkelea. ²Nöö mi ta begi unu gaantangi be un kisi ën a wan fasi di fiti dee sëmbë dee dë apaiti da Masa Jesosi. Fa i si unu ku ën tuu nama ku Masa Jesosi dë, nöö un musu heepi ën a dee soni a abi fanöudu. Biga fa a sai dë, a heepi sëmëni sëmbë gaanfa seei te kisi ku mi seei tu.

³Nöö mi ta manda gaan odi da Pesila ku Akila taa mi dë bumbuu. Dee sëmbë dë, mi ku de bi ta du di wooko u Jesosi Keesitu makandi, ⁴nöö a fika piki de bi dëdë fu mi hedi. Hën mbei na mi wanwan nöö ta da de tangi, ma hii dee oto biibima u Masa Jesosi dee na Dju, dee ta miti makandi a dee köndëköndë tuu, ta da de tangi tu. ⁵Nöö un da dee biibima odi tu, dee ta hoi keiki a de wosu.

Nöö mi ta manda gaan odi da mi lobi mati Epënëtusi. Hën wë da di fosu sëmbë di ko biibi „Masa Jesosi„ Keesitu na Asia köndë.

⁶Nöö un da Malia odi tu. Di mujëe dë bi wooko taanga seei da unu e, dee sëmbë.

⁷Nöö un da Andoonikusi ku Juniasi odi, di mi ku de dë di wan famii. Mi ku de de bi söötö a dunguwosu makandi e, nöö de abi bunu në seei a dee oto tjabukama u Masa Jesosi. Fa i si de sai dë, de bi ta biibi a „Jesosi„ Keesitu kaa bifö miseei ko ta biibi nëen.

⁸ Nöo un da Ampiliatusi odi, di mi lobi fu di mi ku ën nama ku Masa makandi.

⁹ Nöo un da Ubanisi gaan odi. Hën bi heepi u a di wooko u „Jesosi„ Keesitu tu.

Nöo mi ta manda odi da mi lobi mati Sitaki tu.

¹⁰ Nöo be un da Apëlësi odi. Di womi dë, de bi poobëen te de wei, nöo hën de ko si taa aai, a dë wan bumbuu sëmbë u „Jesosi„ Keesitu tuutu.

Nöo un da dee sëmbë u Alisitobu wosu tuu gaan odi da mi e.

¹¹ Nöo un da di oto sëmbë u mi de kai Helodion odi, ku dee sëmbë u Naasisusi wosu dee ta biibi a Masa.

¹² Nöo un da Teefena ku Teefosa odi da mi tu. De tu mujëë dë ta wooko taanga da Masa e.

Nöo un da mi lobi mati Pëësisu odi da mi tu. Di mujëë dë seei bi ta wooko taanga da Masa tu.

¹³ Nöo un da Lufusi odi da mi, di Masa bi tei apaiti. Nöo un da hën mama gaan odi da mi e, biga a dë mi mama tu.

¹⁴ Nöo un da Asinkitusi odi da mi tu, ku Filegon, ku Hëlimësi, ku Patobasi, ku Hëlimasi, ku dee oto biibima sai ku de naandë tuu.

¹⁵ Nöo un da Filologusi odi, ku Julia, ku Neluisi ku ën sisa, ku Olimpasi, boo taa hii dee biibima u Masa Jesosi tuu dee sai ku de naandë.

¹⁶ Nöo un baasa unu seei e, dee sëmbë, kuma apaiti sëmbë u Gadu.

Hii dee sëmbë u „Jesosi„ Keesitu dee ta ko a keiki makandi a dee kamiankaman tuu manda gaan odi da unu.

Aki Paulosu toona da de lai a wantu soni möön.

¹⁷ Söo. Wë dee sëmbë, mi begi unu gaantangi taa be un mëni unu seei ku dee sëmbë ta suku u poi unu na unu naandë e. Dee sëmbë i si naandë, taapu wë de ta buta a pasi fu kisi unu puu a di lei di un bi kisi kaa. Nöo wan musu hulu de möönsö. ¹⁸ Biga fa dee lö sëmbë sai dë, na „Jesosi„ Keesitu u Masa de ta dini e, ma dee soni deseei hati kë, de de ta dini. Fa i si de ta waka ta lontu ta fan suti ta naki sëmbë tëtë naandë, ganjan nöo de ta ganjan dee sëmbë dee an sabi soni möön bëtë e, fu de musu poi pakisei u de.

¹⁹ Ma töku fa i jei mi fan dë seei, ma hii sëmbë sabi unu kaa taa un ta piki Gadu buka, nöo fëen mbei baa mi ta wai seei ku unu. Nöo mi kë fuun abi fusutan te tjika fuun sabi bumbuu soni, ma nöo a di së u sabi hogi, un musu ta dë kuma miii.

²⁰ Dee sëmbë o, abiti möön nöo di Gadu fuu di ta da sëmbë kötöhati o makisa di didibi Saatan buta a unu basufutu e.

Jesosi Keesitu, di dë di Masa fuu, hën musu dë ku unu ku ën bunuhati, dee sëmbë.

²¹ Nöo Timoteo, di mi ku ën ta wooko makandi aki, ta manda gaan odi da unu tu, hën ku Lusiusi ku Jason, ku Sosipata. Boo taa, hii dee sëmbë u mi aki tuu ta manda gaan odi da unu.

²² Söo. Nöo mi, Teetusi, fa mi ta sikifi di biifi da Paulosu aki, nöo miseei ta manda gaan odi da unu tu a di në u Masa Jesosi.

²³ Nöo mi Paulosu toona ta manda odi u Gajusi da unu tu. Fa di womi dë aki, hën wë ta hoi mi nëen wosu, nöo hii dee oto biibima dee ta ko a keiki makandi aki tuu seei a ta kisi ku wai. Söseei Elatusi, di dë wan lantima ta seeka möni soni u di köndë aki, ta manda gaan odi da unu, hën ku di oto sëmbë fuu de kai Kwatusi ta manda gaan odi da unu tu e, dee sëmbë.

[²⁴ Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ta tja unu ku ën bunuhati. A tan sö.]

Aki Paulosu tapa di biifi ku tangi a Gadu.

²⁵ Söö. Wë dee sëmbë, mi ta buta unu a Masa Gaangadu maun. Hën abi kaakiti faa hoi unu gingin fu di un ta piki di Buka fëen di mi ta konda aki. Biga soni u Jesosi Keesitu wë mi ta konda, nöö hën ta mbei di soni ko a limbo di bi dë tjubitjubi a di pakisei u Gadu sëmëni jaa longi kaa. ²⁶ Ma fa a bi dë tjubitjubi seei, ma töku dee fesiten tjabukama bi mbei sëmbë ko sabi soni fëen. Biga Masa Gadu di ta libi u teego, hën wë bi manda de u de sikifi soni fëen, be hii föluku u goonliba sa ko biibi Masa Jesosi u de piki ën buka.

²⁷ Nöö di Gadu fuu i si dë, nöö nëen maun wë i si mi ta buta unu e, dee sëmbë. Hën wanwan abi hii köni, nöö hën musu feni nëbai fu nöömö u di soni di a du da u a Jesosi Keesitu. A tan sö.

Di fosu biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolenti

Wan wöutu a fesi.

Wë un haika, dee sëmbë. Di sëmbë de kai Paulosu bi dë wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de kai apösutu. Gadu kai ën ko buta sò. Hën seei bi tja di Buka u Masa Jesosi ko da dee sëmbë u di köndë de kai Kolenti, nöö hën so u de piki di Buka tei Masa Jesosi ko Gadu u de.

Nöö di soni mbei Paulosu sikifi di biifi aki. Dee biibima u Kolenti fosu bi sikifi biifi manda hakisi ën wanlö soni unfa u de musu libi a di biibi, nöö hën a toona sikifi di biifi aki manda piki de.

Nöö a mbei di biifi aki tu, fu di a jei taa de an ta libi bunu a di biibi kumafa a bi lei de. A ta bai de be de bia ko ta libi kumafa a sa bunu da Masa Gadu.

Dee soni dë abi di biifi.

A di pisi aki Paulosu ta da

dee sëmbë odi.

¹ Dee sëmbë o, mi Paulosu, ta mbei di pampia aki e. „Nöö kumafa un sabi kaa, mi da di sëmbë Masa Gadu bi kai ku ën seei kë faa ko dë wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de kai apösutu. Nöö fa mi ta mbei di pampia aki, nöö mi ku wan sëmbë fuu de kai Sositeni, ² sò u ta sikifi ën ta manda odi da un dee biibima u Masa Jesosi dee dë a di köndë de kai Kolenti. U ta mandëën da un dee sëmbë dee Masa Gadu bi kai fuun ko dë sëmbë fëën a wan apaiti fasi, fu di unu ku Masa Jesosi ko dë di wan. Nöö u ta mandëën tu da hii dee oto sëmbë a dee kamiankaman, dee ta kai Jesosi Keesitu në ta begi ën. Hën da Masa fuu ku de tuu.

³ U ta manda odi da unu taa Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

A di pisi aki Paulosu ta da

Masa Gadu tangi.

⁴ Dee sëmbë o, hiniwanten mi ta da di Gadu u mi „ku unu tuu,“ tangi fuunu hedi e, fu dee soni dee a du da unu ku ën bunuhati, fu di un ko nama ku Jesosi Keesitu. ⁵ Biga wë a mbei un ko abi hii soni fa u dë aki a hii fasi. A mbei un ko abi fusutan ku bumbuu pakisei fuun sa sabi di Buka u Gadu. Nöö söseei a mbei un ko sa' fa u fan fuun kondëën tu. ⁶ Biga wë dee soni u „Jesosi,“ Keesitu dee u bi konda da unu, de mbei lutu a unu hati te de dë u si a unu libi seei. ⁷ Fëën mbei fa un ta luku u Masa Jesosi Keesitu faa toona ko a goonliba aki, nöö na wan soni makei unu möön a di së u dee köni dee di Akaa u Gadu ta da dee sëmbë fëën e. ⁸ Nöö mi sabi taa Masa Gadu o hoï unu tu tee go dou a di kaba juu, fu te u Masa Jesosi Keesitu toona ko a goonliba nöö woon sa dë gbelingbelin söndö föutu. ⁹ Nöö u sabi taa a o du ën sò tuu, biga di Gadu fuu dë, un sa futoou ën. Nöö hën wë bi kai unu fuunu ku ën Mii Masa Jesosi Keesitu musu libi suti makandi.

Aki Paulosu ta fan ku dee sëmbë u de musu disa di fia libi u de.

¹⁰ Wë nöö un dee sëmbë u mi dë, fa mi gafa unu dë seei, ma mi kë toona bai unu a wan soni. Mi tei di në u Masa Jesosi Keesitu ta begi unu baa,

taa be un disa di fia un ta fia ku unu seei naandë, ku di paati un ta paati ku unu na unu. Un musu dë makandi ku wan pakisei e, ku wan hati.

¹¹ Biga wë wanlō sëmbë dee ta dë a di wosu u di womi de kai Kolu mbei mi ko sabi taa fia fasi dë a unu mindi. ¹² Mi jei taa so fuunu ta taki taa: “Fa u ta waka a Masa Jesosi baka aki, nöö mi ta tei di lei u Paulosu.” Otowan taa: “Mii ta tei di lei u Apolo.” Di otowan taa: “Mii ta tei di lei u Kefasi.” „Hën seei da Petuisi.” So sëmbë taa: “U ta waka a „Masa Jesosi” Keesitu wanwan baka.”

¹³ Wë nöö mi hakisi unu, unfa wë? Fa un dë a peipei sëmbë baka dë, „Jesosi” Keesitu paati a pisipisi nöö? Naa mi, Paulosu, de bi kii a lakpa fuunu hedi nöö? Fa un bi tei dopu dë, nöö a di në u Paulosu un bi tei ën nöö?

¹⁴ Wë mi da Gadu tangi seei fu di ma bi dopu na wan sëmbë a unu mindi e, boiti Keesipusi ku Gajusi, ¹⁵ fu na wan sëmbë sa taki taa mi dopu sëmbë a mi në „fu de konda taa de da bakama u mi.” ¹⁶ Oooo, aai, mi bi dopu Sitefanasi tuu, ku dee sëmbë fëen wosu dendu. Ma ma si kuma mi dopu oto sëmbë naandë möönsö.

¹⁷ Biga wë „Jesosi” Keesitu an bi manda mi „a di fosu kamian” u mi dopu sëmbë e, ma fu mi konda di Bunu Buka fëen, be sëmbë jei. Nöö söseei tu an manda mi u mi kondëen ku gaan köni u libisëmbë. Biga an musu dë taa di suti u di fan u mi hën ta hai sëmbë tja ko a di biibi. Biga ee mi ta kondëen sö, nöö di buka u di dëdë u Masa Jesosi a di lakpa pau o lasi ën kaakiti.

Aki Paulosu ta taki u di köni u Masa Gadu ku di kaakiti fëen.

¹⁸ Dee sëmbë o, di Buka u di fa Masa Jesosi dëdë a di lakpa pau, a dë seei wan gaan sösö soni da dee sëmbë dee o kaba a sösö a didibi faja e. Ma fu wi dee sëmbë dee Gadu puu a dee hogi du fuu basu, te u jei ën nöö u ta si fa Gadu abi kaakiti tjika. ¹⁹ A dë leti kumafa de bi sikifi ën buta a di Buku u Gadu taa:

Masa Gadu o mbei di köni u dee könima bia ko sösö soni.

Söseei a o mbei di fusutan u dee sabisonima ko poipo soni.

²⁰ Wë biga fa u dë aki, unsë dee könima dë? Unsë dee leima ku dee hulusionima u di goonliba aki dë? De an dë wan wojo soni möön e. Biga Gadu buta di köni ku di lei u libisëmbë tuu ko sösö soni kaa. ²¹ Fa a köni tjika dë, nöö hën wë i si a seeka di soni buta sö taa dee sëmbë u goonliba aki ku hii di köni di de köni ku hii di lei de lei dë seei, de an o ko sabi ën möönsö. Ma ku di sösö fan fuu dee tjabukama fëen nöö dee sëmbë dee ta biibi ën sa kumutu a dee hogi du u de basu.

²² Fa u dë aki, dee Dju kë si foombo wooko u Gadu bifö de o biibi. Nöö dee Giiki sëmbë ta suku gaan köni a libisëmbë fasi bifö de, de o biibi. ²³ Ma u, u ta konda u „Jesosi” Keesitu kodo, di de bi peka a lakpa pau kii. Nöö di Buka u di dëdë u Masa Jesosi aki, nöö hën ta toobi dee Dju sëmbë te de an kë jei ën seei. A dë wan sösö fan tu da dee oto köndë sëmbë, ma töku u ta kondëen nöömö.

²⁴ Ma dee sëmbë dee Gadu kai u de ko nëen, ee Dju, ee oto köndë sëmbë, te u ta konda di Buka da de nöö nëen de ta si fa Gadu taanga tjika e, ku fa a köni tjika. ²⁵ Biga di soni Gadu du, di libisëmbë kai sösö soni dë, köni dë nëen möön leki hii di köni di libisëmbë abi. Söseei di suwaki fëen di de ta si a di dëdë u Masa Jesosi dë, a abi kaakiti möön hii kaakiti u libisëmbë.

²⁶ Biga wë un luku a unu seei, dee sëmbë. A di ten di Masa Gadu bi kai unu, nöö di möön gaan së fuunu an bi dë lelei sëmbë a goonliba fasi e. Wan bi abi taki a köndë. Wan bi dë hei sëmbë. ²⁷ Ma dee sëmbë dee

goonliba sëmbë ta si taa de an sabi soni, nöö de Gadu ta tei fu da dee sabisonima u goonliba aki sen. Sösei a ta tei dee suwakisuwaki sëmbë faa mbei dee taanga sëmbë kisi sen. ²⁸ A ta tei dee lagilagi sëmbë dee an bi dë wan wojo soni a goonliba aki, dee sösö wan, buta ko hei, fu goonliba sëmbë sa si taa dee soni mbei de bi ta gafa sëmbë an dë wan wojo soni.

²⁹ Nöö di soni mbei a du sö, fu na wan libisëmbë musu njan buka a Gadu fesi e. ³⁰ Biga Gadu wanwan mbei u ko feni di libi a „Jesosi, Keesitu.

Nöö Masa Jesosi wë mbei u ko sabi fa Masa Gadu köni tjika e. Sö seei a mbei u ko dë a Gadu wojo söndö föutu. A puu u a hii dee sitaafu dee u bi hai tja ko a u liba fu di u bi booko Gadu wëti, nöö fa u dë aki a ta puu hogi a u fuu sa ko dë limbolimbo. „Hii dee soni dë tuu u feni a Masa Jesosi e, dee sëmbë.”

³¹ Fëen mbei de sikifi ën a di Buku taa:

Ee wan sëmbë kë njan buka,

nöö be a njan buka a dee soni Masa bi du dëen.

2

Aki Paulosu ta konda da de taa

ku di kaakiti u di Akaa u Gadu

a ta fan ku sëmbë.

¹ Wë, dee sëmbë, fa i si mi bi ko a unu naandë fu mi konda di woto u Gadu da unu, nöö ma bi ko kuma wan sëmbë di sabi soni tumisi e. Sösei ma bi ta fan ku unu kuma wan sëmbë di sabi u fan poi tu. Nönö.

² Biga fa mi bi dë a unu mindi dë, nöö mi buta misei taa ma o konda oto soni möönsö möön leki di fa Masa Jesosi Keesitu bi dëdë a di lakpa pau. ³ Nöö mi bi ko a unu ku saka fasi ku fëëë, ku panta a hati seei. „Biga ma bi sabi ee mi sa du di wooko bunu.” ⁴ Nöö a di fa mi bi ta konda di buka da unu dë, nöö ma bi ta mbei kijoo fa, ta tei dee köni di libisëmbë abi u wini unu hati e. Ma mi bi kë u di kaakiti u di Akaa u Masa Jesosi hën musu tja unu ko a biibi, ⁵ fu di biibi fuunu an musu hëngi a libisëmbë köni ma faa musu hëngi a di taanga u Gadu.

Aki Paulosu ta konda da de taa

di Akaa u Gadu wanwan tö

sa lei sëmbë soni fu Gadu.

⁶ Ma nöö hii fa ma ko a unu kuma wan könima seei, ma töku dee soni u ta taki aki, de ta lei u fa Gadu abi köni tjika. Nöö wa ta taki de da hii sëmbë, ma u ta taki de da dee sëmbë dee ko taanga kaa a di biibi. Nöö di köni u ta taki aki an dë di köni u dee hedima u di goonliba aki e, dee o go kaba a sösö. Nönö. ⁷ Ma u ta lei sëmbë di köni u Gadu. Nöö di köni dë, hën Masa Gadu bi abi nëen pakisei gaanduwe faa heepi u fuu ko feni dee gaan bunu fëen. Bifö a mbei goonliba seei, nöö a bi sabi fa a o heepi u kaa, ma a fesi a bi dë wan tjubitjubi soni. ⁸ Nöö na wan u dee hedima u di goonliba aki bi sabi di lö köni dë e. Biga ee de bi sabi ën, nöö de an bi o peka di gaan nëbai Masa u mundu a di lakpa pau kii. ⁹ A dë leti kumafa de bi sikifi ën a di Buku u Gadu taa:

Di soni na wan sëmbë wojo bi si,

di soni na wan sëmbë jesi bi jei,

ku di soni di na wan sëmbë bi mëni nëen hati wan daka taa a sa feni ën möönsö,

nöö hën wë Gadu bi seeka buta a wan sê kaa faa da dee sêmbë dee lobi ën.

¹⁰ Nöö sö di Buku taki, nöö sö a dë tuu. Ma uu ko sabi dee soni, biga di Akaa u Masa Gadu di a manda ko da u aki, hën ta lei u de.

Fa di Akaa u Gadu sai dë, dee sêmbë, hën ta öndösuku hii soni, te dou ku dee tjubitjubi soni dee dë a Gadu hati. ¹¹ Biga wë ambë sabi dee soni dee dë a wan sêmbë hati ee na di sêmbë dë seei? Sösei tu, ambë sa sabi dee soni dee dë a Gadu hati, boiti di Akaa fëen seei? ¹² Nöö di Akaa dë, hën Gadu manda ko buta a u hati, nöö hën ta lei u dee bunu Gadu da u ku ën bunuhati. Na ku wan libisêmbë akaa u ko sabi de e. ¹³ Nöö dee soni di Akaa u Gadu ta lei u aki, nöö dee soni dë seei u ta tei ta lei sêmbë. Nöö wa ta lei sêmbë a di fa libisêmbë ta lei sêmbë ku de kôni e, ma kumafa di Akaa ta manda u fuu kondëën, nöö sö u ta kondëën.

¹⁴ Nöö ee wan sêmbë i dë nöö ja abi di Akaa u Gadu, nöö ja o piki dee soni di Akaa ta taki e. De tuu o dë kuma wan sösö soni da i, fu di ja o fusutan de. Biga fa dee soni u Gadu sai dë, di Akaa u Masa Gadu nöö sa lei i de.

¹⁵ Ee wan sêmbë i dë nöö i abi di Akaa aki a i hati, nöö i sa sabi u öndösuku hii soni. „Biga hën ta wooko a i liba.” Ma dee sêmbë dee na abi di Akaa, de an o sa fusutan di libi fii dë. ¹⁶ A dë leti kumafa di Buku taki:

Ambë seei da di sêmbë di sa sabi andi dë a Gadu hati faa musu lei ën soni?

Ma u, fu di u abi di wan seei hati kuma di u „Jesosi” Keesitu, „nöö u sa sabi soni fëen.”

3

Aki Paulosu ta konda da de taa hii dee wookoma u Masa Gadu

dë a di wan kodo wooko.

¹ Dee sêmbë o, di un bi ko a di biibi njunjun, ma bi sa fan ku unu kuma sêmbë di sabi u libi a di Akaa u Masa Gadu leiki e. Ma mi bi musu lei unu kuma sêmbë di ta libi a deseeri kē, kuma piki mi. ² Biga wë ku bobiwata nöö mi bi ta kiija unu, na ku taangataanga njanjan.

Ma nöö te tide un dë a di wan seei fasi dë eti, wan göö kumutu dë möönsö. Ee fuu taki, nöö dee fukëfukë pisi u di lei u Masa nöö mi sa tei ta konda da unu eti. Ma sa go a dee degidegi pisi u di lei, ³ fu di un ta libi kumafa dee libisêmbë u di goonliba aki ta libi eti. Biga wë ee un sai dë ta djalusu ta buja ta paati ku unu na unu, nöö nëën da unu ku dee sêmbë u di goonliba aki dë di wan fa nö? ⁴ Biga so fuunu ta taki: “Mi o tei di lei u Paulosu,” otowan ta taki: “Mi o tei di u Apolo,” nöö nëën da un ta libi kuma dee sêmbë u di goonliba aki dee na sabi Gadu nö?

⁵ Wë nöö fa un ta fia di fia dë, ambë un sabi da Apolo? Ambë un sabi da Paulosu? U tuu dë futuboi u Masa Gadu nöö. U tuu tja unu ko biibi nëën, fuun ta waka nëën baka. Biga hën da di wooko Masa da u. ⁶ Mi paandi di goon „biga mi fosu bi tja di buka ko konda da unu dë.” Nöö hën a baka u di dë hën Apolo ko munjan di goon, „biga a ko lei unu soni möön fini.” Ma Gadu hën mbei di buka göö a unu hati.

⁷ Nöö fëen mbei na wan sêmbë hei möön di otowan, na di sêmbë di paandi, na di sêmbë di munjan di goon. Ma Gadu wanwan, biga hën ta mbei soni ta göö nëën. ⁸ Nöö di sêmbë di paandi ku di sêmbë di ta munjan di goon, a di wan wooko nöö de dë e. Nöö hiniwan o kisi ën paima kumafa a bi wooko. ⁹ Biga fa u dë aki, Gadu buta u tuu fuu ta heepi ën a di wooko.

U ku ën ta wooko makandi. Nöo fa u ta taki soni u di goon aki, nöo unu wë da di goon, ma Gadu hën abi ën e.

Aki Paulosu ta taki taa dee wookoma u Gadu musu mëni u de du di wooko fëen bunu.

„Wë nöo söseei fa un ko dë sëmbë u Gadu makandi dë, nöo un dë kuma wan wosu fëen tu, di a ta mbei.”¹⁰ Nöo di wosu dë, Masa Gadu da mi wan wooko nëen ku ën bunuhati, hën a lei mi tu unfa mi musu seti ën. Nöo hën mi seti di goonsei te mi kaba kuma wan sëmbë di sabi di wooko. Nöo fa u dë aki, nöo dee otowan fuu ta ko ta mbei a di goonsei dë liba. Nöo a bunu, ma hiniwan sëmbë di o ko mbei dë, a musu saandi a ta mbei buta dë.¹¹ Biga wë na wan sëmbë sa buta wan oto goonsei möön leki di Gadu buta kaa e.

Biga fa i si di wosu seti dë, dee sëmbë, nöo a Jesosi Keesitu liba wë a seti.¹² Nöo ee wan sëmbë joo tja soni go mbei a di goonsei dë liba, nöo i sa tja sëmëni pei soni. I sa tja goutu, i sa tja soofu, i sa tja djamati sitonu, i sa tja pau. Ma i sa tja ahun ku dëedëe uwii tu. „Biga sëmëni sootu pei fasi i sa wooko di wooko u Gadu, bumbuu fasi ku poipoi fasi.”

¹³ Ma a di Gaan Kuutu Daka te Masa Jesosi ko, nöo hiniwan sëmbë wooko o ko a limbo. Biga dee soni dë tuu o pasa a wan faja, nöo di faja hën o mbei sëmbë si ee andi i bi tja ko buta dë.¹⁴ Nöo ee di wooko fii pasa a di faja, nöo joo feni i paima.¹⁵ Ma ee wan sëmbë wooko tjuma, nöo a lasi ën paima ku hii di möiti di a bi mbei tuu. Nöo hënseei o kumutu, ma ku sösö maun tjololoo. A fika piki hënseei bi o tjuma tu.

¹⁶ Nöo dee sëmbë, fa i si un dë sëmbë u Masa Gadu makandi dë, nöo unu wë da di Wosu u Masa Gadu kaa e, ka di Akaa fëen ta libi.¹⁷ „Nöo fa un ta buja ta paati ku unu seepi dë,” ee wan sëmbë kaba di Wosu u Masa Gadu a sösö, Masa Gadu o kaba i seei a sösö tu e. Biga di wosu u Masa Gadu dë wan apaiti soni limbolimbo, „nöo dee lö soni dë an musu ta pasa nëen dendu.”

*Aki Paulosu ta lei de taa
de an musu libi ku di kõni
u dee sëmbë u di goonliba aki.*

¹⁸ Dee sëmbë o, na be na wan fuunu ganjëen seepi e. Ee wan sëmbë dë a unu mindi naandë ta pëe i seei kõnima a di goonliba aki, nöo a möön bëtë i disa di kõni dë, nöo i tei di lei u Gadu fii toon donma a di goonliba aki.¹⁹ Biga wë di kõni u di goonliba aki dë wan sösö soni a Gadu wojo.

Ja sabi fa a sikifi a Gadu Buku ö? A taa:
Di kõni u dee kõnima dë seepi Gadu o tei kisi de.

²⁰ Söseei a taki möön taa:

Masa Gadu sabi di pakisei u dee kõnima taa a dë wan gaan sösö soni.

²¹⁻²² Fëen mbei na wan libisëmbë musu tei wan libisëmbë në ta njan buka taa oto hei möön oto. Biga wë dee sëmbë tuu dë fu heepi unu. Paulosu ku Apolo ku Petuisi, u tuu Gadu manda da unu e. Söseei tu, hii dee soni u di goonliba aki tuu dë fuunu. Ee i dë ku libi, ee i dëdë seei, hii soni u di ten u dë aki, ku hii dee soni sa ko a bakaten, dee soni naandë tuu dë fuunu „fuun feni bunu a de e.”²³ Biga unu da sëmbë u „Masa Jesosi” Keesitu, nöo Masa Jesosi dë u Gadu.

4

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a dë tjabukama tjika.

¹ Wë nöö dee sëmbë, hiniwan sëmbë musu ta luku u dee tjabukama kuma futuboi u „Jesosi„ Keesitu nöö. Un musu ta luku u kuma sëmbë Masa Gadu futooi fuu ta konda dee soni fëen dee bi dë a tjubi.

² Wë nöö di soni sëmbë ta luku a wan basi, nöö hën da ee a ta du di wooko kumafa hën masa kë. ³ Nöö fa mi ta wooko aki, ee un sai dë ta kuutu mi seei ma a' toobi. Söseei ma a' toobi tu ee hiniwan oto sëmbë ta kuutu mi, tee kisi miseei. ⁴ Ma fa mi fan dë seei, ma hati u mi an ta kuutu mi taa ma ta wooko bunu e. Ma di dë an kë taki taa mi dë söndö föutu. Masa Jesosi hën nöö da di Sëmbë di sa kuutu mi.

⁵ Fëen mbei wan musu kuutu sëmbë a fesi e, biga te Masa Jesosi ko kaa, nöö hën o tja hii soni ko a limbo. Dee soni bi dë tjubitjubi a sëmbë hati tuu a o puu tja ko a döo, nöö hiniwan sëmbë o feni ën gafa kumafa a fiti.

⁶ Dee sëmbë o, fa mi ta sikifi soni da unu ta kai mi ku Apolo në a dendu aki, nöö mi ta du ën fuun sa lei soni e. Biga mi kë lei unu taa wan musu tei oto wëti möön leki dee wëti Gadu da u fuu ta wegi sëmbë ta luku. Wan musu buta wan sëmbë hei möön oto ta njan buka dëen. ⁷ Biga wë ambë da i di köni di i abi? Na Gadu ta da u hii soni nöö? Wë ee Gadu hën da i ën, nöö unfä i sa njan buka fëen?

⁸ Ma nöö unu, un ta mëni taa soni an makei unu möön. Un sabi hii soni kaa. Un abi hii soni kaa tu „dee Gadu abi faa da dee sëmbë fëen„. A buta unu könu fuun ta tii hii mundu söndö u dee tjabukama. Sö un ta mëni.

Aai, mi bi sa kë un ko dë könu tuu o, dee sëmbë, biga ee un bi dou dë nöö u ku unu tuu bi o dë könu makandi. ⁹ Ma fa mi ta wegi di soni ta luku aki, nöö a djei da mi taa Gadu tei u dee tjabukama fëen de ta kai apösutu aki buta a di möön hogi kamian. U dë kuma sëmbë di lanti kuutu buta u de tja go kii a ganda mindi ta mbei fa, fu hii libisëmbë te dou ku dee basia u Gadu Köndë tuu, sai dë ta luku. ¹⁰ U ko dë kuma lauma u „Jesosi„ Keesitu hedi. Ma unu, un dë könima. Un sabi hii soni fu di unu ku „Jesosi„ Keesitu ko di wan kaa. Wa abi taki, ma unu dë takima. Unu de ta gafa, ma wi de ta kosi.

¹¹ Fa u dë aki, u ta dëdë ku hangi ku dëewata. Wa a' koosu u bisi. De ta foo u ku böö. Wa abi na wan kamian u tan seei. ¹² U ta dëdë ku wooko. U söso tee te sëmbë ta kosi u, wa ta kosi de baka, u ta toona ta begi da de. Te de ta sitaafu u ta du hogihogi ku u, nöö u ta tjëen. ¹³ Söseei te de ta lëgëdë da u ta mindi soni ta poi u në, töku u ta fan ku de suti. ¹³ Boo taa u ko dë a sëmbë wojo kuma wan feki futu koosu, kuma wan sundju a sitaati u de ba tja go tuwë a matu. Sö u dë da de e.

¹⁴ Fa mi ta sikifi dee soni da unu aki, dee sëmbë, nöö ma ta sikifi de u da unu sen e, ma mi ta bai unu a soni nöö, kuma unu da mihi u mi di mi lobi.

¹⁵ Biga aluwasi un abi teni dusu sëmbë ta kiija unu da „Jesosi„ Keesitu seei, ma wan kodo tata nöö un abi. Fa mi fosu bi tja di Buka u Masa Jesosi ko konda da unu ala, nöö hën mbei un ko dë kuma mihi u mi. ¹⁶ Nöö mi ta begi unu baa taa be un suku fuun musu ko djeesi mi e.

¹⁷ Nöö hën mbei mi ta manda Timoteo ko da unu ala. Hën da wan lobi womi mi u mi di Masa Gadu da mi, nöö mi sabi taa a o du leti kumafa Gadu taki. Fa a o ko a unu dë, nöö a o toona mëni unu u di fa mi bi ta konda da unu u Jesosi Keesitu, kumafa a kë fu un musu libi. Leti kumafa mi ta kondëen a oto kamian a dee keikikeiki, nöö sö nöö a o kondëen da unu.

¹⁸ Wë a dë sö tuu taa sëmbë sai dë ta mëni taa ma o ko a unu ala möön, hën mbei de ta njan buka ku di gaan fasi u de. ¹⁹ Ma mi o ko e. Mi o ko hesihesi seei, ee Masa kë. Nöö te mi ko, nöö mi o si ee di kaakiti u dee

gaan fasi sɛmbɛ naandɛ dɛ a buka wanwan, naa a dɛ a dee du u de tu.
²⁰ Biga wɛ ka Gadu dɛ Tiima, nɔɔ kaakiti an dɛ a fan a buka nɔɔ a kaba e, ma a o dɛ u si a di fa i ta libi ku di kaakiti fɛɛn.

²¹ Sɔɔ. Wɛ dee sɛmbɛ, mi fan ku unu kaa e. Nɔɔ andi un kɛ? Mi musu ko a unu ku gandji, ku wipi nɔ? Naa mi ko a wan saapi fasi, ku lobi? A fika da unu.

5

Aki Paulosu ta konda da de taa de musu kuutu di soni u di sɛmbɛ di bi tei ɛn tata mujɛɛ.

¹ Sɔɔ. Wɛ nɔɔ mi jei taa wan taki dɛ a unu mindi naandɛ di nama a manu ku mujɛɛ soni. Nɔɔ di lɔ libi dɛ, dee sɛmbɛ dee an ta biibi seei ta si ɛn u gaan hogi soni te de an ta libi sɔ. De taa wan womi dɛ a unu mindi dɛ tei ɛn tata mujɛɛ. ² Ma tɔku ku dee lɔ libi dɛ seei un sai dɛ ku gaan fasi eti. Un bi musu kisi sen ta tjali, te un jaka di sɛmbɛ di du di hogi dɛ puu a unu mindi gaanduwe.

³ Fa mi dɛ aki, dee sɛmbɛ, ma dɛ a unu mindi ma tɔku di akaa u mi dɛ a unu ala. Nɔɔ mi saandi mi o du ku di sɛmbɛ dɛ kaa. ⁴ Nɔɔ mi taki e, un musu kai wan kuutu makandi a di nɛ u Masa Jesosi Keesitu. Nɔɔ di akaa u mi o sai dɛ tu, nɔɔ Masa Jesosi o mbei a pasa leti kumafa un kuutu buta dɛ. ⁵ Nɔɔ un tei di sɛmbɛ dɛ nɔɔ un tuwɛɛn disa da di didibi be a du ku ɛn te di hogi a du dɛ kaba nɛɛn hati, fu di akaa fɛɛn an musu go kaba a sɔsɔ a di daka Masa Jesosi o ko.

⁶ Nɔɔ hii fa di soni naandɛ dɛ gaan sen soni seei, ma tɔku un sai dɛ ta njan buka ta mbei taa un bumbuu poi. Nɔɔ an bunu e. Wan sabi taa wan pikii sooda ta paaja nango a wan hii gaan paabi boon nɔ?. ⁷⁻⁸ Hɛn mbei dee Dju sɛmbɛ ta puu sooda a de wosu fu de sa njan di Pasika Daka limbolimbo. Biga a di daka dɛ Gadu bi puu de a di saafu libi de bi dɛ a Egepiti kɔndɛ. Nɔɔ de bi kii wan sikafu mii fu de sa kumutu a di awoo libi naandɛ basu. Nɔɔ di sikafu mii de kii dɛ, hɛn kɛ taki u Keesitu e, dee sɛmbɛ, di dɛdɛ da u fuu sa kumutu a di awoo libi fuu.

Fɛɛn mbei un musu puu hogi a unu mindi fuun sa dɛ limbolimbo a Gadu wojo e. Biga sɔ a buta da unu kaa. Un boo disa di awoo libi, fuu sa libi di njanjun libi Masa Jesosi tja ko da u, sɔndɔ ganjan, sɔndɔ hogihati.

⁹ Nɔɔ mi bi sikifi wan pampia da unu kaa taa wan musu hulu dee sɛmbɛ dee ta libi fanafiti libi a di sɛ u manu ku mujɛɛ soni. ¹⁰ Ma fa mi bi taki dɛ, na dee sɛmbɛ an ta biibi a Gadu mi bi taki e. Biga dee lɔ sɛmbɛ dɛ, u tuu sabi taa de ta libi dee lɔ libi dɛ kaa, de a' langahati, de dɛ fufuuma, de ta njan sɛmbɛ mɔni, de ta waka a oto gadu baka. Nɔɔ na de mi bi taki fu wan musu hulu. Biga ee de mi bi taki nɔɔ hɛn da un musu kumutu a di goonliba aki. „Biga a dee sɛmbɛ dɛ mindi u dɛ kaa.”

¹¹ Ma dɛɛ sɛmbɛ mi bi sikifi taa wan musu hulu, nɔɔ de da dee sɛmbɛ ta kai de seepi biibima, ma de ta libi fanafiti a di sɛ u manu ku mujɛɛ soni, ee nasɔ dɛ a' langahati, ee nasɔ de ta waka a oto gadu baka, ee nasɔ de ta kosi sɛmbɛ a baka, ee nasɔ de dɛ bebema, ee nasɔ de ta fufuu. Sɔ wan sɛmbɛ wan musu njan ku ɛn seei.

¹² Wɛ biga un bisi mi abi ku dee sɛmbɛ dee dɛ a dɔɔsɛ ala u mi musu kuutu de a dee soni dɛ? Nɔnɔ, ma dee sɛmbɛ dee dɛ a di keiki, de u abi pasi u kuutu. ¹³ Dee sɛmbɛ dee dɛ a dɔɔsɛ ala, Masa Gadu hɛn o kuutu de. Ma unu musu kuutu di sɛmbɛ di du di hogi dɛ, puu a unu mindi e, „kumafa Gadu Buku taki.”

6

Aki Paulosu ta bai de a di fa

de ta tja kuutu u de go

a dee sēmbē an ta biibi Gadu.

¹ Nōō dee sēmbē, wan oto soni fuunu dē möön, a bigi da mi te na soni. Hēn da di fa un a' hati nango suku leti a dee kuutuma u kōndē dee na a' bisi ku Gadu, u de kuutu dee toobi un abi ku unu na unu. Na a dee biibima kuma unu un nango. Nōō anbunu e!

² Wan sabi taa a bakaten u dee biibima o kuutu hii goonliba nō? Wē ee un sabi sō kaa, nōō faandi mbei wan sa kuutu dee pikipiki toobi a unu mindi dē?

³ Wan sabi tu taa dee basia u Masa Gadu Kōndē seei u dee biibima o kuutu a bakaten nō? Wē nōō unfa a waka wan sa kuutu dee soni u di goonliba u dē aki? ⁴ Fēēn mbei te un abi wan toobi di nama a dee soni u di goonliba aki, nōō un sa kai ee dee möön lagi biibima seei ko, fu de kuutu dee soni dē da unu.

⁵ Fa mi ta fan aki, nōō mi ta fan u sen musu kisi unu e, dee sēmbē. Biga fa un ta tja dee toobi fuunu nango a dee kuutuma u kōndē dē, nōō a djei sēmbē an dē a unu mindi möönsō di abi fusutan tjika faa kuutu dee toobi un abi ku unu na unu. ⁶ Ma wan biibima ta tei oto biibima tja go buta seei a kuutu a dee sēmbē dee na ta biibi fesi. A bigi da mi e, baa.

⁷ Ma di soni dē seei dē wan gaan lasi soni e, dee sēmbē, taa un ta kisi sō wan gaan toobi ku unu seei tee un musu go a kuutu. Andi mbei wan sa disa unu seei be otowan nōō ta du hogihogi ku unu? A bi sa möön bunu un tai hati be sēmbē ganjan unu nōō. ⁸ Ma ka fuun tai hati, nōō hēn un sai dē ta du hogihogi ku otowan ta ganjan de. Te dou ku biibima seei un ta du sō.

⁹ Dee sēmbē, wan sabi taa ee wan sēmbē ta libi fanafiti a Masa Gadu wojo, nōō an o sa dē a dendu te Gadu o ko Tiima ku telu nō? Wan mbei sēmbē ganjan unu e. Dee sēmbē dee ta libi fanafiti a di sē u manu ku mujēē soni, dee sēmbē dee ta waka a oto gadu baka, dee womi dee ta tei oto sēmbē mujēē, dee mujēē dee ta tei oto sēmbē manu, dee womi dee ta tei oto womi kuma mujēē, dee mujēē dee ta tei oto mujēē kuma manu u de, dee sēmbē dee ta du dee gaan sen soni dē, nōō na wan u de lö sēmbē dē o dou ka Gadu dē Kōnu. ¹⁰ Sōseei tu dee fufuuma, dee langahatima, dee dōōngōma, dee sēmbē dee ta waka ta kosi otowan, dee sēmbē dee ta ganjan sēmbē ta njan, na wan u dee lö sēmbē dē o dou tu.

¹¹ Nōō sō so fuunu bi dē a fesi tu e. Ma fa u dē aki, di Akaa u Masa Gadu wasi unu ko limbo buta a wan sē kaa da Gadu. Un ko dē seei sōndō föutu a Gadu wojo fu di Masa Jesosi Keesitu dēdē da unu.

Aki Paulosu ta konda da de

u de musu libi ku di sinkii u de

faa musu tja nēbai ko da Gadu.

¹² Dee sēmbē o, fa u ko a Masa Jesosi aki, a kandē wan sēmbē o taa: “Ma dē a dee fesiten wēti basu möön e, nōō mi sa du hii soni kumafa mi kē.”

Wē fa i taki dē, sō a dē tuu, ma na hii soni sa tja heepi ko da sēmbē e. Mi sa a' pasi u du hii soni tuu, ma na wan soni musu kisi mi buta nēēn basu kuma hēn da mi masa.

¹³ Dee sēmbē ta du hogi a di sē u manu ku mujēē soni, nōō de sai dē ta koti wan nōngō ta taki taa: “Njanjan dē u bēē, bēē dē u njanjan.” Wē

nöö sö a dë tuu. Gadu mbei bëë fii njan njanjan buta. Ma di bëë dë ku di njanjan tuu, Gadu o kaba ku de wan daka. Ma te woo taki a di së u manu ku mujëë soni, di dë dë oto soni. Biga Masa Gadu an mbei di sinkii fii fii libi ku ën fanafiti a di së u manu ku mujëë e. Ma hën abi di sinkii fii, nöö a mbei ën fii musu dini ën ku ën. ¹⁴ Nöö u di sinkii fii an o kaba a sösö möönsö. Ma u leti kumafa Masa Gadu bi weki Masa Jesosi puu a dëdë ku ën kaakiti, nöö söseei a o weki dee dëdë sinkii fuu puu a dëdë tu, ku ën kaakiti.

¹⁵ Dee sëmbë o, wan sabi nö taa di sinkii fuu aki, a dë wan pisi u di sinkii u Masa Jesosi u Keesitu. Wë ee a dë sö, nöö mi sa tei di sinkii u Masa Jesosi aki ta waka ku mötjö nö? Nönö, kwetikweti. ¹⁶ Wan sabi taa di sëmbë di ta waka ku mötjö mujëë hën ku ën ko dë wan sinkii nö? Biga di Buku taa: “Te wan womi ku wan mujëë tei deseeri kaa, nöö de tu sëmbë dë ko dë wan sinkii.” ¹⁷ Ma nöö di sëmbë di nama ku Masa, hën ku ën ko dë di wan na akaa fasi.

¹⁸ Söö. Wë dee sëmbë, di un jei sö kaa taa di fanafiti libi a di së u manu ku mujëë an bunu, nöö be un mbei möiti kumafa un sa mbei fu an musu kisi unu e. Biga wë hii dee oto hogi sëmbë ta du kaa, u de dë hogi a Gadu wojo tuu, ma di hogi a di së u manu ku mujëë soni ta kisi i seei sinkii a wan hii oto fasi. Biga ku i sinkii i ta du di hogi dë.

¹⁹ Dee sëmbë o, wan sabi taa di sinkii fuunu dë wan wosu u di Akaa u Masa Gadu nö? Di Akaa fëen di i si a da unu dë, a unu hati wë a ta libi e. Nöö wan dë basi fuunu seei u möön, ²⁰ biga Gadu bai unu dii u ku di buuu u Masa Jesosi. Fëen mbei hii dee soni un ta du ku dee sinkii fuunu, de musu dë fu Masa Gadu sa feni gafa a de e.

7

Aki Paulosu ta konda da de unfu libi u manu ku mujëë musu dë.

¹ Söö. Wë dee soni dee un bi sikifi da mi, awaa ufö mi o fan a de liba. Nöö mi taki e, ee wan womi dë nöö an kë tei mujëë, nöö antoobi. A bunu. ² Ma fu di wakawaka libi hedi, hën mbei mi o fan sö taa be hiniwan womi tei wan mujëë fëen seei vö. Söseei hiniwan mujëë musu abi wan manu fëen seei vö.

³ Nöö di womi musu du di soni di fiti dëen mujëë. An musu niingëen a ndeti. Söseei di mujëë musu du da di womi tu e. ⁴ Biga di mujëë sinkii an dë fëen wanwan möön e, ma a dë fëen manu tu. Söseei di womi sinkii an dë fëen wanwan möön, ma a dë fëen mujëë tu. ⁵ Nöö fëen mbei wan musu duumi paatipaati ku unu seei ta niinga unu seei, boiti ee un tuu fiti buka taa woon begi Masa Gadu u wan pisiten. Ma te un kaba u begi kaa, nöö un musu toona ko duumi makandi baka e, be di didibi an musu feni wan baaku faa tja unu go du hogi, fu di wan a’ taanga fuun hoi unu seei.

⁶ Ma fa mi taki dë seei, an dë taa wan wëti mi buta e, dee sëmbë, ma sö misikuma a sa fiti. ⁷ Biga wë mi bi kë fu hii sëmbë musu dë kumafa mi dë aki söndö mujëë. Ma di Masa Gadu ta da hiniwan sëmbë hën apaiti taanga, wan sëmbë dë sö, di otowan dë sö, nöö hën mbei mi taki sö.

⁸ Nöö mi taki e, unu dee na tei manu nasö mujëë eti, ku un dee mujëë manu fuunu dëdë, mi taa a bunu fuun fika sö kumafa mi dë söndö mujëë aki. ⁹ Ma ee un si taa wan sa tan sö, nöö be un tei manu ku mujëë fuunu. Biga wë a sa möön bunu un tei manu ku mujëë tööu bifö di hangi u manu ku mujëë ko möön unu.

¹⁰ Ma un dee sēmbē dee tei manu ku mujēē kaa, nōō mi o da unu wan wēti awaa, nōō di wēti aki Masa Jesosi seei butēēn, taa dee mujēē an musu paati ku dee manu u de mōōnsō. ¹¹ Ma ee de paati, nōō de musu fika a ganda nōōmō. De an musu go tei oto womi mōōn. Ma ee de kē tei manu nōō de musu go mindi ku di awoo manu u de. Sōseei a dē da dee womi tu. De an musu tuwē dee mujēē u de mōōnsō.

¹² Wē nōō awaa ufō mi o taki soni u dee sēmbē a' manu ku mujēē kaa. Fa mi o fan aki, nōō na Masa hēn ta taki ēn e. Mi seei ta taki ēn. Nōō mi taki e, ee wan womi dē biibima nōō di mujēē fēēn an ta biibi, ma di mujēē tifihededi faa tan ku di lō womi dē, nōō di womi an musu tuwē di mujēē. ¹³ Sōseei ee wan mujēē dē biibima ma hēn manu an ta biibi, ma di womi dē tifihededi faa sa tan libi ku di mujēē, nōō di mujēē dē an musu tuwē di womi. ¹⁴ Un saandi mbei ö? Biga fu di di mujēē dē biibima, nōō Gadu ta luku di lō womi dē a wan apaiti fasi u di mujēē fēēn hedi. Sōseei tu, fu di di manu fēēn dē biibima, nōō Gadu ta luku di mujēē a wan apaiti fasi u di manu fēēn hedi. Biga ee an bi dē sō, nōō Gadu an bi o ta luku dee mii u de apaiti tu. Ma te i si Gadu ta luku dee gaan sēmbē apaiti nōō hēn da a ta luku dee mii apaiti tu.

¹⁵ Ma ee di sēmbē di na ta biibi kē paati ku di biibima faa go fēēn, nōō be a go e. Nōō ee sō a waka, nōō antoobi. Di womi ee nasō di mujēē di ta biibi an musu fika kuma a dē taitai a duwengi. Biga wē Gadu bi kai u fuu musu dē fiifi ku hii sēmbē. ¹⁶ Unfa wan mujēē sa sabi ee a sa mbei di manu fēēn ko a biibi, ee an o ko? Sōseei unfa wan womi sa sabi ee a sa mbei di mujēē fēēn ko a biibi, ee an o ko? „Be i disēēn da Gadu nōō.”

Aki Paulosu taki da de taa be de an suku u tooka di fa de dē.

¹⁷ Wē nōō dee sēmbē, fa i si i bi dē di Gadu kai i fii ko nēēn, nōō sō i musu dē e. Nōō ka i si Masa buta i, nōō i tan dē e. Sō mi ta fan ku hii sēmbē a dee oto keiki tu. ¹⁸ Ee wan womi bi a' di koti u dee Isaēli sēmbē nēēn sinkii kaa bifō Masa Gadu kai ēn, be an suku faa puu ēn. Ee wan womi an bi kisi di maaka u Isaēli dē eti, be an go suku di lō koti naandē buta nēēn sinkii e. ¹⁹ Biga wē ee i koti, ee ja koti, di soni dē an dē wan wojo soni fa u dē aki mōōn. Na dee soni dē Gadu ta suku a u. Ma dee wēti u Gadu fuu hoi, nōō de wē da dee gaan soni fa u dē aki.

²⁰ Fēēn mbei hiniwan sēmbē musu dē fa a bi dē a di ten di Gadu bi kai ēn. ²¹ Ee wan sēmbē i bi dē saafu di Gadu kai i, nōō na be di soni hati i te i hopo ta suku fii kumutu nēēn. Ma an dē taa ee i ko feni pasi fii kumutu nōō ja musu kumutu e. I sa kumutu fii ku piizii. „Ma ee i tan dē tu an hogi.” ²² Biga wē wan saafuma di Gadu kai u ko nēēn nōō a kumutu a saafu, a ko fii kaa. Sōseei ee wan sēmbē an bi dē saafu nōō Gadu kai ēn ko nēēn, nōō a ko dē saafu e, u „Jesosi”, Keesitu, ²³ fu di a bai unu dii „ku ēn buuu.” Fēēn mbei wan musu buta unu seei da libisēmbē ta masa unu, tee un disa u piki Gadu buka ko ta piki libisēmbē buka a di soni u ta taki aki.

²⁴ Nōō da sō a dē e, dee sēmbē. Leti fa i si i bi dē di ten Gadu kai i, nōō sō i musu dē ta dini ēn.

Aki Paulosu ta fan ku dee sēmbē

an tei manu ku mujēē eti, ku

dee mujēē manu u de dēdē.

²⁵ Wē nōō un dee mujēē mii dee an tei manu eti, ku dee womi mii an tei mujēē eti, nōō Masa an da mi buka a unu e. Ma kumafa a heepi mi tjika aki fu di a a' tjalihati u mi, nōō misikuma mi dē wan sēmbē un sa futoou

te un sa tei lai a mi. ²⁶ Wë nöö fëen mbei mi taki da unu taa misikuma a möön bunu fuun dë söndö manu söndö mujëe fu di fuka libiten di u dë aki hedi. ²⁷ Ma nöö ee wan womi a' mujëe, nasö wan mujëe a' manu kaa, nöö de an musu paati. Ma ee wan womi an abi seei, nöö be an suku möönsö.

²⁸ Ma nöö töku fa mi taki dë seei, ee i ko abi mujëe nöö na hogi i du e. Sösee ee wan mujëe mii ko a' manu, nöö na hogi a du tu. Ma dee womi a' mujëe ku dee mujëe abi manu, de abi sömëni fuka u de tjai a di ten u dë aki, nöö hën mbei mi bi kë heepi un otowan a di pisi dë.

²⁹ Wë di soni mi kë taki, dee sëmbë, hën da di ten u dë aki a ko zuntu poi fu di goonliba kaba. Fëen mbei ja musu kai dee soni u di goonliba aki gaan soni te poi e. Biga ee wan womi abi mujëe, nöö na di mujëe dë wanwan nöö a musu ta mëni. ³⁰ Sösee ee wan sëmbë abi fuka nëen hati te a ta këe, an musu ta kai di soni dë gaan soni te poi. Ee wan sëmbë ta wai ta piizii, nöö na di dë wanwan nöö a musu ta mëni.

Sösee tu ee wan sëmbë ta bai wan soni, nöö a musu sabi taa an o abi di soni dë fu nöömö. ³¹ Ee wan sëmbë i ta wooko ku dee soni u di goonliba aki, nöö ja musu da de pasi u de tai i, biga abiti möön nöö di goonliba aki o kaba e!

³² Ma nöö fa mi taki da unu dë, dee sëmbë, fu di ma kë un dë ku fuka a unu hati, hën mbei mi taki sö e. Di womi di na abi mujëe nöö hën ta a' bookohedi a dee soni u Masa wanwan, faa sa libi kumafa Masa kë. ³³ Ma dee womi dee abi mujëe, de a' bookohedi u dee soni u di goonliba aki, fu de sa libi kumafa de mujëe kë. ³⁴ Sö i ta si taa di bookohedi dë a tu së.

Sösee tu, dee mujëe dee abi manu ta a' bookohedi u dee soni u di goonliba aki, fu de sa libi kumafa de manu kë. Ma wan mujëe di na a' manu, a ta a' bookohedi u dee soni u Masa nöö, fa a sa ko libi ku ën sinkii ku ën akaa tuu apaiti da Masa Gadu.

³⁵ Nöö fa mi taki aki, mi taki ën sö fu di mi si taa a sa heepi unu. Ma an dë taa tai mi kë tai unu e. Ma mi ta fan nöö kumafa mi si a fiti, be na wan soni musu ta hai unu baka fu wan sa dini Masa ku hii unu hati.

³⁶ Nöö ee wan womi bi ta kiija wan mujëe, nöö te di mujëe ko bigi tjika nöö hën di womi ko fii taa ee an tei di mujëe fëen mujëe nöö an libi bunu ku ën, nöö antoobi. Be a tei ën fëen mujëe. An wogi. ³⁷ Ma ee di womi abi di fii nëen hati taa a taanga tjika faa sa hoi ën seei söndö mujëe, nöö a ta pakisei nëen hati taa an o tei di mujëe dë möön, nöö di dë bunu tu. ³⁸ Nöö a dë sö taki taa di sëmbë di tei, a du bunu, ma nöö di sëmbë di an tei, hën du möön bunu.

³⁹ Ma nöö haika, te wan mujëe dë ku manu, nöö a dë a wëti basu taa an sa tei oto womi solanga di fosu manu fëen dë ku libi. Te di manu fëen dëdë kaa bifö a abi pasi fu tei oto manu. Ma di womi a o tei dë, a musu dë wan biibima tu. ⁴⁰ Ma u mi aki, nöö mi pakisei taa di mujëe sa dë möön bunu ee a fika söndö manu, nöö mi ta si taa di Akaa u Masa Gadu dë ku mi a dee soni mi ta taki aki.

8

Aki Paulosu ta taki u dee njanjan sëmbë ta tuwë da dee gadu u de.

¹ Söö. Wë nöö wë da u ko a soni u dee gwamba dee sëmbë ta tja go tuwë da dee gadu u de. Nöö un ta taki taa u tuu sabi soni u de kaa, «taa dee pindigadu na soni u fëeë, u sa njan di njanjan de ta tuwë da de». Awa, sö a dë tuu. Ma sabi ku sabi na di wan e. Biga i sa mbei taa i sabi soni tjika te i ko a' gaan fasi, ma lobi hën da di gaan soni biga hën ta tja heepi ko da sëmbë. ² Nöö ee wan sëmbë i mbei taa i sabi soni kaa, nöö hën da ja sabi

soni kumafa a dë eti e. ³ Ma ee wan sëmbe i lobi Gadu, nöö di sëmbe dë Gadu ta sabi taa i dëen sëmbe.

⁴ Wë nöö ee fuu taki u dee soni de ta tuwë da dee gadu, wë u sabi taa dee lö gadu dë an dë wan wojo soni. Biga oto gadu an dë möön leki di wan kodo Gadu tö. ⁵ Aluwasi soni dë a goonliba aki te dou a liba ala tuu te a hia di de ta kai gadu ta begi, ⁶ ma töku u sabi taa wan kodo Gadu nöö dë. Hën da u Tata, nöö nëen hii soni kumutu ko. Fëen nöö u dë. Söseei wan kodo Masa tö nöö dë tu. Hën da Masa Jesosi Keesitu. Hën mbei hii soni u mundu, nöö hënseei ta da u libi.

⁷ Ma töku fa i jei dë seei, ma na hii u dee biibima tuu sabi bunu eti taa dee oto gadu an dë gadu e. Biga te tide eti biibima sai dë di bi guwenti oto gadu te de ta si de kuma tuutuu gadu eti. Te de go bai gwamba soni tja ko sindo u de njan, nöö de ta panta kuma kandë a bi dë wan soni de tuwë da dee gadu. Nöö de ta fëëë taa fa de ta njan mëen dë, nöö Masa Gadu o tei de u hogi.

⁸ De ta mëni sö tuu, ma na sö. Biga njanjan soni an ta puu u a Gadu e, nöö söseei an sa tja u ko nëen tu.

⁹ Ma nöö un mëni unu seepi, un dee sëmbe dee kumutu a dee oto gadu basu kaa. Fa un sabi tjika dë taa dee oto gadu an dë tuutuu gadu, ma wan musu tei di sabi dë buta kuma wan sitonu a pasi da dee sëmbe dee ta fëëë, u de naki futu kai.

¹⁰ Biga wë i sabi fa a o dë nö? Fu di i sabi bunu kaa taa dee gadu an dë tuutuu gadu, nöö joo go sindo ta njan ku dee sëmbe dee ta njan a di gaduwosu u de. Wë nöö te wan pisi, nöö di otowan fii di i si bi dë fëëëfëëë dë o ko si i ta njan, nöö hën seepi o tei hati go njan tu, ma ku di gaan fëëë i si u bi taki dë. ¹¹ Wë nöö di sabi fii i sabi dë, nëen tja di otowan fii go kaba a sösö nö? Hii fa „Jesosi, Keesitu bi dëdë dëen tu, ma i ta du hogihogi ku ën sö. „Biga i mbei a du wan soni di hënseei si taa an bunu.“ ¹² Nöö te un buta wan otowan fii faa du soni di ta fon mëen a hati taa an du bunu, nöö hogi i du ku „Masa Jesosi, Keesitu seei e.

¹³ Nöö fëen mbei fa mi dë aki, ee mi sabi taa ee mi njan wan soni nöö a o mbei di otowan u mi kai, nöö ma o njan di soni dë a mundu möön e. Na seei.

9

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta puu dee leti fëen buta a wan së u di Buka u Masa Jesosi hedi.

¹ Wë fa mi ta fan ku unu aki, dee sëmbe, nöö miseei wë, ma bi ko fii kumutu a dee tjina naandë basu nö? Ma dë wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu nö? Aai, mi dë wan u de e. Biga mi si Jesosi Keesitu u Masa ku miseei wojo. Nöö fa un ko a di biibi aki, na di wooko mi ta wooko da Masa Jesosi mbei un ko sö nö? ² Ee oto sëmbe an kë luku mi kuma wan tjabukama seei, ma unu musu luku mi sö. Biga fa i si un ko ta biibi dë, nöö hën ta lei limbolimbo taa mi da wan tjabukama u Masa Jesosi. ³ Nöö fëen mbei te dee sëmbe ta sösö mi a kamiankamian, nöö mi ta konda soni fuunu da de, be de sabi taa sö mi sa du di wooko u Gadu tjika.

⁴ Wë nöö di a dë sö kaa, nöö mi ku Banabasi, wa a' pasi fuu ta njan ta bebe ku unu nö? ⁵ Söseei kumafa Petuisi ku dee oto Tjabukama ku dee baaa u Masa Jesosi ta waka ta lontu ku dee mujëë u de nango a sëmbe de ta sölugu de, nöö u wë? Wa a' leti fu toou ku wan mujëë di dë a di biibi

fuu ku ën ta waka ta lontu tu nö? ⁶ Mi ku Banabasi wanwan nöö musu ta wooko möni ufö u sa feni soni fuu njan nö?

⁷ Nöö ee wan sodati ta wooko, nöö aan leti u de pakëen nö? Söseei tu, ee wan sëmbë paandi wan fuuta fëen, nöö aan leti faa njan di njanjan fëen nö? Ee wan sëmbë ta kiija mbeti, nöö aan leti faa feni wan njan nëen nö?

⁸ Nöö fa mi fan dë, libisëmbë soni nöö mi taki ö? Naa söseei u ta lesi a Gadu Buku tu nö, ⁹ ka Mosesi sikifi dee wëti dee Gadu dëen. A taa: Di kau di ta bia di mbii, ja musu tai di buka fëen fu an musu njan dë.

„Biga ka i ta wooko nöö naandë joo njan.“

Wë fa Gadu fan dë, kau soni nöö a ta mëni nö? ¹⁰ An taki soni fuu tu nö? Aai, a taki soni fuu tu e. Nöö dee sëmbë ta wooko goon ku dee sëmbë ta puu njanjan wë? Fa de ta wooko dë, na de tuu o feni njan naandë nö?

¹¹ Wë nöö fa u bi konda dee soni u Masa Gadu da unu dë, nöö a sa hebi da unu poi ee u suku goonliba gudu a unu nö, dee sëmbë? ¹² Biga ee oto sëmbë abi di lö leti dë a unu, nöö u wë? Misikuma u musu abi leti möön de.

Ma nöö hii di leti fuu dë u buta a wan së ta tja pena fu soni an musu toobi sëmbë te de an sa piki di Buka u „Jesosi“, Keesitu u ta tja aki.

¹³ Ma töku fa u taki aki seei, dee sëmbë, ma un sabi taa dee sëmbë dee ta wooko a di Wosu u Masa Gadu, de ta feni hafu u dee soni sëmbë ta tja ko da Gadu naandë. Nöö dee begima dee ta tjuma mbeti da Gadu naandë, nöö deseei ta tei hafu, na sö nö?

¹⁴ Nöö söseei Masa bi taki tu taa dee sëmbë dee ta konda di buka fëen, nöö de musu ta feni soni u libi a goonliba aki a dee sëmbë dee de ta konda di Buka da.

¹⁵ Ma hii dee leti fuu dë tuu mi buta a wan së. Nöö fa mi ta sikifi dee soni aki da unu seei, nöö na paima wë mi ta suku a unu e. Biga fa mi ta wooko da unu söndö paka aki, a dë wan soni mi ta njan buka da o. Nöö ma kë poi ën. Ee de o kii mi fëen hedi seei, ma ma o hakisi paima fëen möönsö.

¹⁶ Ma nöö dee sëmbë, fa mi ta konda di Buka aki, na u di dë hedi mbei mi ta njan buka e. Biga musu mi musu u kondëen da sëmbë. Nöö helu u mi tu ee ma kondëen. ¹⁷ Ee mi bi buta miseei u mi kondëen, nöö mi bi a' leti u suku paima. Ma ee fuka mi ta puu da miseei te mi kondëen, nöö an dë taa wan apaiti soni mi du e. Biga di soni Gadu fitouu mi u mi du dëen, hën nöö mi ta du kaa. Nöö aambi wan apaiti paima.

¹⁸ Wë di a dë sö kaa, nöö un sooti wini seei mi o feni? Wë di wini di mi ta feni nëen, nöö hën da te mi konda di buka u Keesitu söndö tei paima a sëmbë kumafa dee oto tjabukama ta tei. Nöö a kai ku mi, a bunu da mi kaa. Mi a' piizii ku ën. „Biga mi du pasa möön fa Gadu bi manda mi.“ Nöö hën da paima u mi kaa, nöö hën mbei ma ta tei paima kumafa di leti u mi dë.

¹⁹ Dee sëmbë o, fa mi dë aki ma dë a sëmbë basu e, ma mi dë u mi seepi. Ma nöö mi ta buta dee leti u mi a wan së ta saka mi seepi a sëmbë basu kuma wan saafu. Nöö di soni mbei mi ta du sö, u mi wini hia sëmbë kumafa mi sa wini tja ko da Masa Jesosi.

²⁰ Fëen mbei te mi dë ku dee Dju sëmbë kuma miseei, nöö mi ta libi kuma Dju sëmbë, u mi sa wini de hedi. Fa de dë a dee fesiten wëti basu eti, mi ta hoi miseei kuma mi dë a dee wëti dë basu tu u mi sa wini de hedi, hii fa mi sabi taa ma dë a dee wëti dë basu möön. ²¹ Te mi dë a dee sëmbë dendu dee na abi Isaëli wëti, nöö mi ta hoi mi seepi kuma ma dë a

dee wëti dë tu, u mi sa wini de hedi. (Ma fa mi fan dë seei, ma an dë taa ma ta hoi Masa Gadu wëti e, biga mi ta hoi „Jesosi„ Keesitu wëti.) Sö mi ta libi e, dee sëmbë.

²² Söseei tu, te mi dë ku dee biibima dee ta dë pantapanta fu di de an sabi soni u Masa Gadu tjika, nöö ma ta mbei taa mi sabi hii soni kaa. Ma mi ta hoi mi seepi kuma mi dë pantapanta tu, fu mi sa feni pasi heepi de. Sö mi ko sabi u libi ku hii sootu pei sëmbë u mi sa wini de. Mi ta biinga a hii pei fasi u mi sa puu de a didibi faja tja ko da Masa Jesosi. ²³ Dati wan taki mi ta libi sö u di buka u Masa Jesosi sa wini hia sëmbë. Nöö mi seepi tu ta feni dee bunu Gadu ta da dee sëmbë fëen.

²⁴ Nöö un haika möön e. Te sëmbë ta fia ta kule makandi, hii de tuu ta kule u de wini wan paima, na sö nö? Ma na de tuu o wini e, „biga na de tuu ta kule a di fasi kumafa a dë fanöudu„.

Wë nöö di kule u dee sëmbë u ta taki aki, nöö hën wë da di libi fuu e. Nöö fa i si de ta biinga ta kule fu de musu feni wan paima dë, nöö sö u seei musu biinga tu ta libi a di fasi fuu feni paima a Gadu.

²⁵ Fa dee oto sëmbë ta kule dë, nöö de ta mbei taanga möiti u sinkii u de musu lusu tjika fu de sa kule taanga u de wini di paima. Nöö de ta du ën u de feni wan uwii kaapusa a de hedi faa lei taa de da winima. Ma di kaapusa dë an dë wan soni di o dë u nöömö e, dee sëmbë. Ma di soni uu ta suku u wini aki, hën a o dë u nöömö. An o kaba möönsö.

²⁶ Nöö fëen mbei mi ta biinga, ma na kuma wan sëmbë nango a kamian ma an sabi naasë a nango. Na kuma wan sëmbë di ta hiti böö nango a söso kamian tu. Nönö e. ²⁷ Ma mi ta duwengi miseei a hii fasi u mi ta dë a tatai liba nöömö, fu te di juu kisi an musu dë taa hii fa mi tja oto sëmbë ko a Masa, ma libi u mi an bi bunu tjika u mi sa feni paima a Gadu.

10

Aki Paulosu ta wasiköi dee sëmbë kumafa soni bi pasa

a fesiten.

¹ Dee sëmbë, un boo toona mëni dee fesiten sëmbë fuu u Isaëli. Hii de tuu bi ta waka a di wöluku u Gadu baka faa ta tjubi de ta tii. De tuu bi pasa di gaan ze ka Gadu bi paati di wata da de. ² Nöö fu di dee sëmbë waka a di wöluku baka pasa di ze, nöö hën mbei tu u sa taki taa de dopu ko dë bakama u Mosesi. ³ Hii de tuu bi ta njan di njanjan u Gadu di a bi ta tuwë da de a wan foombo fasi. ⁴ Hii de tuu bi ta bebe di wata di Gadu mbei kumutu a di sitonu dendu a wan foombo fasi. Di Sitonu dë, nöö „Masa Jesosi„ Keesitu seei wë a kë taki e, dee sëmbë. Hën bi da de di wata dë, nöö hën bi ta dë ku de nöömö ta tja de a di pasi.

⁵ Ma nöö tökuseei fa i jei dë, di möön gaan së u dee sëmbë Gadu an bi lobi di fa de bi ta libi e. Fëen mbei de bi dëdë fika a pepei kamian a di sabana naandë. „De an dou a di bumbuu köndë di Gadu bi paamusi de möönsö.“

⁶ Ma nöö dee soni i si dë, u musu tei de kuma wan wasiköi fu wa musu hangi fuu go du hogi kumafa dee fesiten sëmbë dë bi du. ⁷ Wa musu waka a oto gadu baka kumafa so u de bi waka a oto gadu baka. Biga a dë a Gadu Buku taa:

Dee sëmbë bi sindo njan bebe te de kaba,
hën de hopo baja „da di pindigadu„.

⁸ Söseei wa musu du fanafiti soni a di së u man u ku mujëe kumafa dee sëmbë bi du gaan sen soni a di fasi dë tefa Gadu kii tuwenti-a-dii dusu u de a wan kodo daka. ⁹ Wa musu duwengi Masa ku di hogi du fuu kumafa

so u dee sēmbē bi duwengi ēn tefa a manda dee sindeki ko njan sōmēni u de kii. ¹⁰ Sōseei wa musu guunjan tu, kumafa so u de bi ta guunjan tefa Gadu manda di basia fēēn di ta kii sēmbē go kii sōmēni u de.

¹¹ Nōō fa i si hii dee soni pasa dē, de pasa kuma wan wasikōi da u dee sēmbē dee ta libi a di kaba ten u di goonliba di u dē aki. ¹² Nōō di sēmbē di ta mēni taa a taanpu gingin, nōō a musu luku bunu be an kai e. Biga i sa kai.

¹³ Ma nōō dee soni dee ta pooba i hiniwan daka dē, na tooka soni de dē e, dee sēmbē. De seei ta pooba otowan tu. Ma Gadu dē u futoou, nōō an o disa i u di soni musu wini i. A o mbei wan baaku da i nōōmō fii pasa be ja kai.

Aki Paulosu ta bai dee sēmbē

a dee oto gadu soni eti.

¹⁴ Wē nōō un dee lobi mati u mi dē, mi taki e, wan musu nama seei ku dee soni de ta kai gadu e. ¹⁵ Mi ta fan ku unu leti kuma sēmbē di abi fusutan kaa, taa be unu seei pakisei dee soni dee mi ta taki aki, ee de an dē sō tuu. ¹⁶ Nōō mi taki mōōn e, taa wan musu nama seei ku dee pindigadu soni. Biga un ta nama ku Masa Jesosi kaa.

Un luku e, dee sēmbē. Di win di u ta bebe ta da Gadu tangi aki, na ku ēn hii u tuu ta nama makandi a di dēdē „Masa Jesosi, Keesitu dēdē tuwēēn buuu da u nō? Sōseei di bēēē di u ta booko ta njan makandi aki, nōō ku ēn u tuu ta nama a di dēdē „Jesosi, Keesitu dēdē booko hēn sinkii da u. ¹⁷ Biga aluwasi fa u dē te a hia seei, tōku di wan kodo bēēē dē u tuu ta njan makandi. Nōō hēn da u tuu ko di wan sēmbē, ¹⁸ leti kumafa dee Isaēli sēmbē ta ko wan te de ta tja soni go tuwē da Masa Gadu. Biga hii dee sēmbē dee ta njan dee soni dē, de tuu nama makandi a di begi dē dendu, hēn mbei de ko di wan.

¹⁹ Wē fa un jei di fan u mi aki, andi mi kē taki da unu? Dee pindigadu, de dē tuutuu gadu nō? Dee njanjan de ta tuwē da de dē, apaiti soni de dē nō? Nōnō e! ²⁰ Dee lō gadu dē an dē wan wojo soni. Ma fa de ta tja soni go tuwē da de dē, nōō dee didibi seei de ta tja de go tuwē da. Na Masa Gadu de ta tja de go da. Nōō ma kē fuun musu nama ku dee didibi e. ²¹ Wan sa bebe a di kan u Masa taa un nama ku ēn te un kaba, nōō un toona go bebe a di kan u dee didibi taa un nama ku de. Sōseei wan sa go sindo njan a Masa tafa taa un nama ku ēn te un kaba, nōō un toona go sindo njan a dee didibi tafa taa unu ku de nama. ²² Un kē duwengi Masa faa djalusu nō? Wē nōō fa a o djalusu dē, un tjika u tjēēn nō?

Aki Paulosu ta taki da de taa

Gadu musu kisi gafa

a hii soni de ta du.

²³ Sōō. Wē mi o toona taki di soni aki wan pasi mōōn taa so sēmbē ta taki taa: “Hii soni mi a’ pasi u du „ee an booko Gadu wēti.” Ma nōō mi o toona piki di sēmbē dē taa: “Wē sō a dē tuu, ma na hii soni ta tja heepi ko e.” Hii soni mi a’ pasi u du tuu, ma na hii soni ta heepi otowan u de ko a fesi a di libi u Masa Gadu. ²⁴ Nōō hēn mbei na wan sēmbē musu ta du wan soni di bunu dēēn seei nōō a kaba e, ma i musu ta mēni andi dē bunu da di otowan fii tu.

²⁵ Nöo te un go a wojowojo nöo ee un bai di gwamba de ta sei ala tja go, nöo un njan mën nöo. Ma wan musu hakisi ee unsë a kumutu fu ja musu ta pakisei taa i njan wan soni di ja bi musu njan. ²⁶ Biga Hii di goonliba aki ku dee soni dë nëen tuu dë u Masa. Sö Gadu Buku taki e.

²⁷ Nöo söseei tu ee wan sëmbë di an ta biibi kai i fii ko njan nëen wosu, nöo ee i kë go nöo be i go. Nöo di soni a da i fii njan, nöo i musu njan mën nöo. Ma ja musu go sai dë ta hakisi unsë di soni i ta njan dë kumutu, fu ja musu ta pakisei taa sonte i njan wan soni di ja bi musu njan.

²⁸⁻²⁹ Ma ee wan sëmbë ko taki da i taa di njanjan naandë de bi tuwë da oto gadu, nöo ja musu njan mën möön e, fu di sëmbë di fan ku i naandë hedi. Na fu di fii seei pakisei hedi taa i njan wan soni ja bi musu njan, ma u di oto sëmbë ala hedi. „Biga a o mëni taa i ta booko wëti u Gadu.”

Ma nöo i sa hakisi i seei taa: “Wë andi mbei di sëmbë di ta dë fëëëfëëë ku dee soni dë musu ko buta wëti da mi? ³⁰ Biga ee mi ta da Masa Gadu tangi a dee soni dee mi ta njan aki, nöo faandi mbei sëmbë musu sai dë ta kuutu mi taa mi ta du hogi?”

³¹ „Wë i kë sabi faandi mbei nö? Wë nöo haika e.” Ee woon njan wan soni, ee woon bebe wan soni, nasö hiniwan soni woon du kaa, nöo i musu du ën fu Masa Gadu musu feni gafa a i. ³² Nöo hën mbei wan musu buta wan soni kuma wan sitonu a pasi da sëmbë fu de naki futu kai e, na Isaëli sëmbë, na dee oto köndë sëmbë dee na ta biibi a Masa Gadu, na dee sëmbë dee ta biibi nëen seei tu. ³³ A hii fasi un musu suku u libi faa sa kai ku hii sëmbë, leti kumafa miseei ta libi aki. Biga ma ta suku bunu u mi seepi nöo a kaba e. Ma mi ta suku bunu u dee otowan, u mi sa feni de puu a di didibi faja.

11

¹ Nöo un musu ta djeesi mi e, dee sëmbë, leti kumafa mi ta djeesi „Masa Jesosi, Keesitu.

Aki Paulosu ta konda da de kumafa de musu libi a di keiki.

² Wë nöo, dee sëmbë, fa un ta mëni mi hiniwan juu „ta manda biifi ta hakisi mi soni u di fa un musu libi,„ nöo mi ta gafa unu u di soni dë e. Nöo mi ta gafa unu tu, fu di un ta hoi dee lei mi bi kisi a Masa Jesosi toona lei unu. ³ Ma nöo mi kë fuun sabi wan tu soni möön eti.

Nöo mi taki e, Masa Gadu hën da di hedima u Masa Jesosi Keesitu, nöo Masa Jesosi hën da di hedima u wan womi, nöo di womi hën da di hedima fëen mujëe. ⁴ Nöo ee wan womi ta begi Gadu a lanti dendu, ee nasö a ta da wan buka di Gadu dëen, nöo ee a dë tapatapa hedi nöo a ta da di hedima fëen sen. ⁵ Ma ee wan mujëe ta begi Gadu a lanti dendu nasö a ta da wan buka di Gadu dëen, nöo ee an tapa hedi nöo a ta da di hedima fëen sen. Biga di soni dë, a hogi leti kuma wan mötjö mujëe de puumëen hedi maakëen fu lanti musu sabi taa sö wan mujëe a dë. ⁶ Nöo ee wan mujëe an kë tapëen hedi nöo be a koti ën uwii. Ma ee sen o kisi ën faa musu dë ku sati uwii, ee nasö ku puumapuuma hedi, nöo be a tapëen hedi.

⁷ Ma wan womi an musu tapëen hedi e, biga Gadu mbei womi kumafa hën seei dë. A mbei ën faa tja gafa ko dëen. Ma a mbei mujëe faa tja gafa ko da di manu fëen. ⁸ Biga di fosu womi an bi kumutu a mujëe, ma di fosu mujëe bi kumutu a womi. ⁹ Nöo Gadu an bi mbei di fosu womi faa musu dë wan heepi da di mujëe e, ma a mbei di fosu mujëe faa dë wan heepi da di womi. ¹⁰ Nöo fëen mbei wan mujëe musu tapëen hedi kuma wan

maaka taa a ta sakëen seei nëen manu basu, fu dee basia u Masa Gadu Këndë musu si sò tu.

¹¹ Ma nöö fa u ta biibi a Masa Jesosi aki, nöö Gadu buta taa womi ku mujëe sëmbë tuu dë fanöudu. Womi an sa libi sëndö mujëe, nöö mujëe an sa libi sëndö womi tu. ¹² Biga leti kumafa mujëe kumutu a womi sëmbë a fesi ma nöö fa u dë aki womi ko ta kumutu a mujëe, ma de tuu ta kumutu a Gadu.

¹³ Nöö unu seei sa kuutu a di soni aki liba luku ee un si taa a fiti fu wan mujëe musu begi Gadu sëndö faa tapa hedi. ¹⁴ Biga wë di fa libisëmbë mbei seei ta lei u taa ee wan womi abi langa uwii nöö an ta fiti ën, ¹⁵ ma ee wan mujëe abi langa uwii nöö a dë wan gafa dëen. Biga di langa uwii dë, a dë wan soni di ta tapëen hedi kuma wan bisi fëen.

¹⁶ Ma ee wan sëmbë kë fia a dee soni aki, nöö be a luku a dee keiki u Gadu tuu. Wa abi wan oto guwenti möön leki fa mi taki aki.

Aki Paulosu ta bai de a di fa

de ta njan di bëë ta bebe

di win u Masa.

Mat. 26:26-29; Maik. 14:22-25; Luk. 22:14-20

¹⁷ Nöö mi kë taki wan oto soni da unu e, dee sëmbë, nöö a di soni aki nöö ma sa gafa unu seei. Hën da di fa un ta ko makandi, ka faa tja heepi ko da unu nöö poi a ta poi unu.

¹⁸ A di fosu kamian, nöö mi jei taa fa un dee biibima ta ko makandi dë nöö un ta dë paatipaati. Wë nöö mi sa biibi hafu fëen tu. ¹⁹ Nöö an bunu. Ma seei so juu a dë fanöudu fu paati musu ko, fuu si ambë a' leti a Gadu.

²⁰ Wë nöö kumafa i si un ta ko makandi taa woon ta njan di bëë ta bebe di win u da Masa tangi u di dëdë fëen, nöö mi kë un sabi taa na di soni dë un ta du dë möön e. ²¹ Biga di fasi un ta ko ta njan dë, nöö an bunu seei. Biga hiniwan sëmbë ta njan hënseei njanjan apaiti te bëë fëen fuu. An ta mëni dee pootima möönsö. Te de ko dou, hangì ta kii de, soni an dë u de njan. Söseei so sëmbë ta bebe di win fëen tee de döngö, de an ta mëni u de paati da dee otowan möönsö.

²² Unfa wë baa? Wan a' wosu ka un bi sa njan bebe nö, naa dee biibima u Masa Gadu un ko u ko wisiwasi? Dee pootima un ko u ko da sen nö? Wan ta si de u soni nö? Andi seei mi sa taki u di soni aki baa? Mi sa gafa unu nö? Kwetikweti.

Aki Paulosu ta lei de fa de musu njan di bëë bebe di win u Masa.

Mat. 26:26-29; Maik. 14:22-25; Luk. 22:14-20

²³ Haika e, dee sëmbë. A Masa Jesosi seei wë mi feni di lei aki e. Nöö mi bi lei unu ën kaa tu, fa un musu ta njan di bëë ku fa un musu ta bebe di diingi fuun mëmbë Masa Jesosi.

Mi taki da unu taa di wan seei ndeti di de könku ën dë, nëen a tei di bëëe, ²⁴ hën a da Masa Gadu tangi te a kaba, hën a booko ën paati da de te lontu ko kai. Hën a taki da de taa: “Di bëëe i si aki, hën da di sinkii u mi di o dëdë fuunu hedi. Nöö kumafa i si u ta njan mën aki, nöö sò un musu ta njan mën nöömö, fuun ta mëni di dëdë di mi dëdë da unu.”

²⁵ Söseei di de njan tefa de kaba, nöö hën wë a tei di kan, hën a taki da de taa: “Di diingi i ta si a di kan aki, nöö hën da di buuu u mi e. Ku ën mi o sitampu di njanjun buka di Masa Gadu mbei ku unu, fu di mi o dëdë tuwë di buuu u mi a goon fuunu hedi.”

²⁶ Nöo hiniwanten te woon njan di bëëë bebe di diingi a di lö fasi aki, nöo ku ën un ta mëni fa Masa Jesosi dëdë da u. Nöo un musu ta du ën sö fu te a toona ko baka.

²⁷ Fëën hedi, ee wan sëmbë o njan di bëëë aki, ee nasö joo bebe di diingi a di kan u Masa a wan fasi di an fiti, nöo hën da i ta sösö di sinkii u Masa Jesosi di bi dëdë fuu hedi, ku di buuu fëën di a tuwë paka da u. Nöo gaan wogi i du dë e. ²⁸ Ma hiniwan sëmbë di o njan di bëëë aki bebe di diingi a di kan, a musu wegë ën seei luku bifö a njan e, be an abi föutu nëën libi. ²⁹ Biga wë ee wan sëmbë i ko ta njan ta bebe a wan fasi di an fiti, nöo hën da i ta hai wan sitaafu tja ko a i seei, fu di ja lesipeki di sinkii u Masa Jesosi di bi dëdë da i. ³⁰ Nöo fëën mbei sëmëni sëmbë dë a unu dendu dë aan kaakiti, otowan ta dë sikisiki. So sëmbë lasi libi seei kaa.

³¹ Ma ee u seepi ta kuutu ku u hati ta seeka a fesi, nöo Gadu an o kuutu u da sitaafu möön. ³² Ma te a ta kuutu u ta da u sitaafu, nöo seeka a ta seeka u e, fu wa musu go kaba a sösö ku dee sëmbë dee an bi ta waka a Gadu baka.

³³ Wë nöo da sö e, dee sëmbë. Te un ko makandi u njan di njan aki sö, nöo un musu tan ta luku be un tuu ko makandi ufö un njan. ³⁴ Ma ee hangë ta kii wan sëmbë, nöo be a njan nëën wosu bifö a ko e, fu te un ko u ko njan makandi nöo wan o njan a wan fasi fa a tja sitaafu ko da unu.

Nöo a di së u dee oto soni, te mi ko ufö mi o buta unu a pasi a de e.

12

Aki Paulosu ta taki soni u dee

köni dee di Akaa u Gadu ta

paati da sëmbë.

¹ Wë nöo dee sëmbë fuu dë, fu dee peipei köni Masa Gadu ta manda di Akaa fëën faa paati da dee sëmbë fëën, nöo ma kë fuun dë a dungu a dee soni dë e. ² Biga wë unu seepi sabi taa a fesi nöo un bi ta dini dee pindigadu ta waka a de baka. Ma dee lö gadu dë, ganjanganjan soni de dë e. De a' buka ma de an sa fan ku sëmbë, nöo wan bi sa ko sabi soni u Gadu möönsö a de. ³ Ma nöo mi kë fuun ko fusutan soni fëën awaa.

Nöo un haika. Mi taki e, ee wan sëmbë ta taki soni ta kosi Masa Jesosi, nöo i musu sabi taa di sëmbë dë di Akaa u Masa Gadu an dë nëën liba e. Nöo na wan sëmbë sa piki ku hii ën hati taa Masa Jesosi hën da di Masa u mundu, ee na di Akaa u Masa Gadu ta wooko nëën liba.

⁴ Nöo fa u ta abi dee peipei köni aki seei, ma töku di wan Akaa nöo ta paati de da u. ⁵ Söseei fa Gadu ta da dee sëmbë fëën wooko, nöo dee wooko dë peipei, ma töku di wan Masa nöo u tuu ta dini. ⁶ Nöo söseei tu di kaakiti u Gadu ta wooko a peipei fasi a sëmbë liba, ma di wan kodo Gadu nöo ta wooko a de tuu.

⁷ Ma nöo hiniwan sëmbë di abi di Akaa u Masa Gadu o abi hën apaiti köni, faa musu sa heepi dee otowan fëën ku ën. ⁸ So sëmbë di Akaa ta da wan apaiti fusutan faa sa da sëmbë lai. Wan otowan a ta da köni faa sa sabi dee tjubitjubi soni u Gadu, faa sa konda de da sëmbë. Ma hii u di dë, di wan Akaa nöo ta wooko dee wooko aki sö e. ⁹ Nöo wan otowan, di wan seei Akaa ta dëën taanga biibi möön dee otowan fu Gadu sa du gaan soni da de. Di otowan, di wan seei Akaa ta buta i fii sa kula sikima ku di kaakiti u Gadu. ¹⁰ Wan otowan, di Akaa ta dëën kaakiti faa sa du foombofoombo soni. Wan otowan, Gadu ta dëën di köni faa kisi buka nëën taki da otowan. Wan otowan, Gadu ta da köni faa sa wegë soni luku

ee a Gadu a kumutu nasö a didibi. Di otowan a ta da faa sa taki a oto tóngö di an bi jei wan daka. Di otowan a ta da faa sa kisi di fan u di sëmbë dë puu da oto sëmbë. ¹¹ Ma hii dee peipei köni dë, di wan kodo Akaa u Gadu dë tö nöö ta wooko a de tuu. Hën ta paati de da hiniwan sëmbë fëen kumafa hën seepi kë.

Aki Paulosu ta konda da de taa

dee sëmbë u Gadu dë peipei, ma

hiniwan abi ën wooko faa du.

¹² Biga wë leti kumafa sëmbë sinkii mbei aki, a paati a sëmëni pisi, ma tōku di wan sinkii nöö a dë. Aluwasi fa dee kamiankamian dë hia seei, ma nöö hii de tuu mōkisi ko di wan sinkii. Nöö söseei Masa Jesosi Keesitu ku dee sëmbë fëen dë tu e. ¹³ Hii fa u dë peipei sëmbë seei, Dju sëmbë, Giiki sëmbë, saafuma, fiima, ma di wan Akaa hën dopu u tuu buta ko di wan sëmbë. Ee fuu taki ën, di wan seei Akaa u Masa Gadu dë hën nöö ta wooko a u tuu hati.

¹⁴ Nöö fa di sinkii fuu mbei aki, na wan kamian nöö a dë e, ma a paati a kamiankamian. ¹⁵ Nöö ee di futu fii sa mati taa: “Wë di ma dë maun, nöö ma dë wan pisi u di sinkii,” di fan dë o mbei an dë wan pisi u di sinkii tuu nö? ¹⁶ Nöö ee jesi sa mati taa: “Wë di ma dë wojo kaa nöö ma dë wan pisi u di sinkii,” di dë o mbei an dë wan pisi u di sinkii tuu nö? ¹⁷ Wë nöö ee hii di sinkii fii dë wojo wanwan, nöö ku andi joo ta jei soni? Ee hii di sinkii fii dë jesi wanwan, nöö ku andi joo ta sumëë soni? ¹⁸ Nöö fëen mbei Gadu seepi buta de peipei a i sinkii, hiniwan nëen kamian kumafa a kë. ¹⁹ Ee de tuu bi dë di wan soni, nöö unfa sinkii bi o sa dë? ²⁰ Ma nönö, an dë sö e. Dee pispisi dë hia, ma di wan sinkii nöö de dë.

²¹ Nöö wojo an sa taki da maun taa: “Ma abi i fanöudu.” Söseei hedi an sa taki da futu taa: “Ma abi i fanöudu.” An sa dë sö e. ²² Nöö dee pisi fuu sinkii dee wa ta kai gaan soni sö, nöö i musu sabi taa ja sa dë söndö de nöö i dë bunu e. ²³ Ma nöö dee pisi da sen kamian fuu nöö de u ta möön sölugu. Biga dee pisi fuu sinkii dee an musu ko a döö nöö de u ta tapa fu lesipeki fasi. ²⁴ Ma nöö dee pisi dee u ta si kuma möön waiti nöö wa ta tapa de. Biga Gadu hën bi fiti di sinkii buta makandi sö e, u dee oto pisi dee wa ta si taa de waiti ta kisi möön sölugu. ²⁵ A mbei de sö fu de an musu mbei toobi ku deseei a i sinkii, ma fu de musu ta sölugu de na de makandi. ²⁶ Fëen mbei te wan pisi fii sinkii ta hati i, nöö dee oto pisi tuu ta hati i tu. Söseei te wan pisi kisi gafa, dee oto pisi tuu ta wai.

²⁷ Wë nöö fa u taki soni u di sinkii dë, nöö sö u ku Jesosi, Keesitu dë tu e. U dee sëmbë ta waka nëen baka, hiniwan fuu dë wan pisi fëen. ²⁸ Nöö fëen mbei Gadu buta u peipei a di keiki fëen. A di fosu kamian a buta sëmbë u de dë gaan tjabukama fëen de ta kai apösutu. A di u tu kamian, a buta sëmbë u de ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë. De de ta kai poofeiti. A di u dii kamian a buta sëmbë u de ta lei oto sëmbë. A buta otowan u de ta du foombo wooko. Otowan a buta u de sa kula sikima ku di kaakiti u Gadu. Otowan a buta u de ta heepi otowan a sëmëni fasi. Otowan a buta u de dë tiima. Otowan a buta u de ta taki a peipei tóngö di de an jei wan daka.

²⁹ Nöö unfa i fusutan fëen? De tuu dë gaan tjabukama nö? De tuu ta kisi fan a Gadu ta konda da sëmbë nö? De tuu ta lei sëmbë nö? De tuu ta du foombo wooko nö? ³⁰ De tuu ta kisi taanga u de sa begi da sikima te

de ko bunu nö? De tuu ta fan a oto tōngö nö? De tuu sa puu dee tōngö nö?
³¹ Nönö e. Ma hiniwan sēmbē abi ēn wooko.

Wē nöö un suku dee möön gaan kōni a dee u ta taki aki dendu e, dee sēmbē, ma mi kē taki wan oto soni da unu ufö. Mi o lei unu wan soni di un musu kai gaan soni möön hii dee otowan tuu.

13

Aki Paulosu ta taki andi da lobi.

¹ Fa mi dē aki,

ee mi sabi u taki hii tōngö u libisēmbē
 tee kisi dee tōngö u dee basia u Masa Gadu Köndē tuu,
 ma ee ma lobi di otowan u mi,
 nöö mi dē leti kuma wan genge ee nasö wan felu
 di ta piki gbeingbein nöö a kaba.

² Söseei tu,

ee mi ta kisi fan a Masa Gadu
 ta konda da sēmbē seepi,
 nasö mi sabi hii soni
 te kisi dee tjubitjubi soni u Masa Gadu tuu,
 nasö mi ta biibi Gadu te tjika u hopo wan hii kununu
 puu ka a dē buta go a oto kamian,
 ma ee ma ta lobi di otowan u mi,
 nöö ma dē wan wojo soni e.

³ Nöö aluwasi mi tei hii dee soni dee mi abi tuu
 nöö mi paati de da dee penama
 hēn mi toona hopo miseei sinkii da sēmbē
 fu de tjuma mi kii fu Masa Gadu hedi,
 ma ee ma ta lobi sēmbē,
 di soni dē aan heepi da mi.

⁴ Wē nöö fuu taki soni u lobi otowan,
 nöö ee i lobi wan sēmbē
 joo ta hoi pasensi dēen e.
 Joo ta fii ku ēn.

Ee i lobi wan sēmbē,

ja o ta haun ku ēn.

Ee i lobi wan sēmbē,

ja o ta njan buka ta taki soni ta tuwē dēen.

Ja o mbei i seei hei dēen.

⁵ Ee i lobi wan sēmbē,

ja o ta du fanafiti soni ku ēn.

Ja o ta suku bunu fii seei wanwan nöö a kaba,
 ma joo ta suku bunu fii ku ēn tuu.

Ee i lobi wan sēmbē,

hati fii an o ta boonu ku ēn hesihesi,

nöö ja o ta hoi ēn a bēē tu.

⁶ Ee i lobi wan sēmbē,

nöö ja o ta abi piizii ku hogi du fēen möönsö,

ma te a ta du soni a pasi,

nöö joo wai.

⁷ Ee i lobi wan sēmbē,

joo ta tjubi ēn fu an kisi sen a lanti.

Joo ta suku di bunu pisi fēen nöömö.

Joo a' di mēni taa na sō nōō a o dē,
te wan ten seei a o ko bunu nōōmō.
Ja o lasi hati nēēn mōōnsō.

⁸ Nōō di soni de kai lobi,
hēn an o kaba a mundu mōōnsō e.
Ma di soni de kai kisi fan a di Akaa u Gadu konda da sēmbē,
di dē sa kaba.

Sōseei taki a oto tōngō sa kaba tu.
Di kōni fii ko sabi dee tjubitjubi soni u Gadu,
wan daka hēnseei o kaba tu.

⁹ Biga wē fa u ta sabi soni a goonliba aki,
nōō wan pikiwan nōō wē u ta sabi e.
Fa u ta kisi fan a Gadu ta konda da sēmbē aki,
wan piki pisi fēēn nōō wē u ta kisi.

¹⁰ Ma nōō te di tuutuu soni ko ku telu kaa,
nōō dee hafuhafu soni aki tuu o kaba kēē.

¹¹ A dē leti kuma di mi bi dē piki mii,
nōō mi bi ta fan kuma wan piki mii.

Sō nōō fusutan u mi bi dē,
kuma wan piki mii.

Sō mi bi ta pakisei soni.

Ma nōō di mi ko gaangaan sēmbē kaa,
nōō mi kaba ku piki mii fasi.

¹² Nōō sōseei fa u dē aki,
wa ta si soni limbolimbo eti e,
ma u ta si soni vitiviti sō.

Ma a bakaten woo ko ta si soni gbegedee
kuma u dē fesi ku fesi.

Fa mi dē aki,
wan piki soni sō nōō mi sabi,
ma bakaten mi o ko sabi soni limbolimbo,
leti kumafa Gadu seei sabi mi kaa.

¹³ Wē nōō da sō e, dee sēmbē.
De dii soni aki an o kaba a mundu mōōnsō:
di biibi a Gadu,

ku di mēni u abi a dee paamusi fēēn,
ku lobi.

Ma nōō lobi,
hēn da mama u de tuu.

14

Aki Paulosu ta taki soni mōōn

u dee kōni di Akaa u Gadu

ta da sēmbē.

¹ Wē nōō dee sēmbē o, un musu biinga fuun feni di lō lobi dē e, sōseei un musu hangi fuun feni dee kōni dee di Akaa u Gadu ta paati. Ma di fii kē mōōn taanga, hēn da fii ta kisi buka a di Akaa u Gadu fii konda da sēmbē.

² Biga di sēmbē di ta fan a wan tōngō di di Akaa u Gadu ta dēēn, nōō hēn an ta fan ku libisēmbē, ma ku Gadu wanwan a ta fan. Biga wē sēmbē an ta fusutan andi a ta taki. Ku di akaa fēēn a ta konda gaan tjubitjubi soni u Gadu.

³ Ma nōō di sēmbē di ta kisi buka a di Akaa u Gadu ta konda da sēmbē, nōō hēn ta heepi de u de go a fesi. A ta da de degihati ku kōtōhati tuu.

⁴Di sɛmbɛ di ta fan a wan oto tɔngɔ di di Akaa ta dɛɛn, nɔɔ hɛn wanwan nɔɔ ta feni heepi a di biibi. Ma di sɛmbɛ di ta kisi buka a di Akaa u Gadu, nɔɔ hɛn ta heepi dee otowan fɛɛn u de ko a fesi.

⁵Wɛ nɔɔ mi bi sa kɛ fuun tuu sa feni di kɔni u di Akaa fuun sa fan oto tɔngɔ, ma a bi sa mɔɔn bunu da mi fuun tuu feni di kɔni fuun ta kisi buka nɛɛn ta konda da sɛmbɛ. Wɛ biga di sɛmbɛ di ta kisi buka a Gadu, hɛn u ta kai gaan soni mɔɔn dee sɛmbɛ dee ta fan a oto tɔngɔ di sɛmbɛ an ta fusutan, boiti ee sɛmbɛ dɛ ta puu dee fan da sɛmbɛ u de fusutɛɛn.

⁶Wɛ dee sɛmbɛ, kumafa u dɛ aki, nɔɔ ee hɛn mi ko a unu ko ta fan a oto tɔngɔ sɔndɔ un saandi mi ta fan, nɔɔ un heepi seei mi tja ko da unu baɔ? An bi mɔɔn bunu mi ko konda wan soni di Gadu mbei mi ko sabi nɔ, ee nasɔ mi taki wan soni da unu di wan bi sabi? Ee nasɔ mi da unu wan buka di mi kisi a Gadu u mi da unu, ee nasɔ mi lei unu soni u di Buka fɛɛn mɔɔn fini.

⁷A dɛ kuma dee peipei soni de ta pɛɛ te de ta kanda a di goonliba aki, kuma foloiti ee nasɔ benta. Ee de an ta naki ɛn limbolimbo, nɔɔ unfa i sa sabi un kanda de kɛ kanda? ⁸Sɔseei tu, te dee sodati o go a feti, nɔɔ ee di tutu an piki a di fasi, nɔɔ unfa de o du seeka u de hopo go a feti?

⁹Wɛ nɔɔ sɔseei soni sa waka ku unu tu. Ee i ta fan wan oto tɔngɔ di sɛmbɛ an ta fusutan, nɔɔ a dɛ leti kuma i ta fan tuwɛ go a mundu dɛ nɔɔ. ¹⁰Biga fa u dɛ a di goonliba aki, sɔmɛni pei tɔngɔ dɛ, nɔɔ hii de tuu dɛ u sɛmbɛ sa fusutan. ¹¹Ma nɔɔ ee mi ku wan sɛmbɛ mihi nɔɔ ma sabi di tɔngɔ u di sɛmbɛ, nɔɔ ee a ta fan nɔɔ ma o fusutan andi a ta taki. Nɔɔ u ko dɛ kuma oto sɛmbɛ ku oto sɛmbɛ da u seei. ¹²Wɛ nɔɔ sɔ a dɛ ku unu tu e. Nɔɔ fɛɛn mbei fa un ta suku dee kɔni u di Akaa u Gadu gaanfa naandɛ, nɔɔ be un suku dee kɔni dee sa heepi dee sɛmbɛ dee dɛ a di biibi u de ko a fesi e.

¹³Hɛn mbei ee wan sɛmbɛ ta fan a wan tɔngɔ di sɛmbɛ an ta jei, nɔɔ a musu begi Gadu fu Gadu musu dɛɛn kɔni faa musu sa puu di fan be sɛmbɛ sa fusutɛɛn. ¹⁴Biga wɛ ee mi ta begi a wan tɔngɔ di sɛmbɛ an ta jei, nɔɔ di akaa u mi ta begi Gadu tuu, ma miseei ma ta fusutan.

¹⁵Wɛ nɔɔ unfa a musu dɛ? Wɛ a musu dɛ sɔ taa mi akaa o begi, ma miseei o begi ku mi fusutan tu. Nɔɔ sɔseei mi akaa o kanda, ma mi o kanda be sɛmbɛ sa fusutan mi tu. ¹⁶Ee nasɔ, te mi akaa ta gafa Gadu, nɔɔ dee sɛmbɛ dee dɛ sindosindo dɛ, de an o fusutan di soni kaba eti. Nɔɔ unfa de o sa du nama ku mi fuu gafa Gadu makandi? Biga de an saandi mi ta taki. ¹⁷A kandɛ mi ta gafa Gadu tuu, ma tɔkuseei an ta tja heepi ko da otowan.

¹⁸Nɔɔ mi ta da Gadu tangi fu di mi ta taki a tɔngɔ mɔɔn hii unu tuu. ¹⁹Ma tɔkuseei te mi dɛ a dee biibima dendu, a mɔɔn bɛtɛ mi fan feifi wɔutu di sɛmbɛ sa fusutan fu de lei soni nɛɛn, mɔɔn leki mi fan teni dusu wɔutu di na wan sɛmbɛ sa fusutan.

²⁰Wɛ nɔɔ dee sɛmbɛ u mi dɛ, un disa u pakisei soni kuma piki mii e. A dɛ sɔ tuu taa a di sɛ u sabi hogi un musu dɛ kuma piki mii, ma a di sɛ u pakisei soni, nɔɔ un musu dɛ gaangaan sɛmbɛ. ²¹Biga wɛ a Gadu Buku a sikifi sɔ taa, Masa Gadu taki taa:

Mi o manda oto kɔndɛ sɛmbɛ ko fan ku dee sɛmbɛ aki.

Mi o manda sɛmbɛ ko di sa fan ku de a oto tɔngɔ tu, ma tɔkuseei de an o kɛ piki mɔɔnsɔ.

²²⁻²³Wɛ nɔɔ sɔ a dɛ taa di taki a oto tɔngɔ, a dɛ wan maaka da dee sɛmbɛ dee an ta biibi, u de sa biibi „Ma fa un ta du ɛn tjika dɛ, nɔɔ an ta heepi mɔɔn e.” Biga wɛ ee hii di keiki ko makandi a wan kamian, hɛn de tuu

bigi ta fan a oto tōngö di sēmbē an ta jei, nōö unfa i mēni? Ee wan sēmbē dē a di keiki an ta fusutan di soni, ee nasö wan sēmbē ko dē di an bi ta biibi seei, nōö hēn a jei un ta taki a oto tōngö wajawaja sō, nōö na a o taa hedi fuunu poi nō?

Ma di kisi fan a di Akaa u Gadu dē wan oto soni. A dē wan soni u tja sēmbē ko a limbo u si ambē kē biibi Gadu. ²⁴ Biga fa un ta ko makandi dē, nōö ee un tuu ta kisi fan a di Akaa u Gadu ta konda fu sēmbē musu jei limbolimbo „nōö a o dē wan bunu soni. Biga„ ee sēmbē dē a unu mindi dē di an fusutan soni kaba eti, ee nasö wan sēmbē ko dē an bi ta biibi seei, nōö hēn a jei di buka limbolimbo dē, nōö a o ko si gbegedee fa a dē takulibima a Gadu wojo tjika. ²⁵ Hii dee fan dee a jei dē tuu o tja dee tjubitjubi soni bi dē nēen hati ko a döö. Nōö a o kai ku fesi a goon begi Gadu, nōö a o piki taa Gadu dē a unu mindi tuutuu.

Aki Paulosu ta leti de a di fa soni

musu waka te de ko makandi

a keiki.

²⁶ Wē nōö unfa a musu dē, dee sēmbē? Wē te un ko makandi, nōö hiniwan sēmbē o abi ēn soni faa du. Wan sēmbē o abi kanda faa kanda. Di otowan o abi wan soni di a kē lei sēmbē. Wan sēmbē o abi wan soni di Gadu tja ko a limbo dēen faa musu taki. Di otowan o kisi wan fan faa fan a oto tōngö, nōö di otowan o puu di fan dē da otowan. Ma hii dee soni dē tuu musu waka u dee biibima dee sai dē musu feni heepi a de e.

²⁷ Nōö ee sēmbē sai dē ta fan a oto tōngö, nōö be tu ee nasö dii nōö musu sa fan, ma de musu fan oto a oto baka. Nōö sēmbē musu dē di sa puu di fan da dee otowan. ²⁸ Ma ee sēmbē an sai dē u puu ēn, nōö ja musu fan a di lö ko makandi dē, ma i sa begi Gadu i wanwan a i hati.

²⁹ Sōseei a dē ku dee sēmbē dee ta kisi fan a di Akaa u Gadu ta konda da sēmbē tu. Tu ee nasö dii sa fan, ma oto a oto baka. Nōö dee oto sēmbē a keiki dē, de musu ta wegi dee soni de ta taki dē luku „ee a Gadu dee fan dē ta kumutu tuu„.

³⁰ Ma ee wan sēmbē bi ta fan, nōö wan oto sēmbē sai dē sindosindo nōö hēn Gadu dēen wan buka faa taki, nōö di fosu sēmbē di bi seti fan dē musu kabuka be di otowan fan. ³¹ Un dee sēmbē ta kisi fan a di Akaa u Gadu tuu sa fan e, ma un musu fan oto a oto baka fu hii sēmbē musu lei soni fu de feni degihati.

³² Biga wē dee sēmbē dee ta kisi fan a di Akaa u Gadu, nōö di fan an ta ko a de ku duwengi, ma a ta ko a de u de sa tii deseei ku ēn kumafa a fiti. ³³ Biga Gadu an dē wan Gadu ta du soni fanjanfanjan e, ma a dē wan Gadu di ta tii soni tolöo a pasi.

Sōö. Nōö leti kumafa a dē a dee keiki u dee biibima a dee kami-ankamian, nōö sōseei a musu dē a unu tu. ³⁴ Hēn da dee mujëe fuunu an musu ta fan a di keiki dendu. Biga de aan pasi u de ta fan a sō wan fasi, ma de musu saka deseei kumafa di wēti u Gadu taki. ³⁵ Ee de kē hakisi wan soni, nōö be de hakisi de manu a wosu. Biga wē an fiti sō u dee mujëe musu ta fan a di keiki dendu.

³⁶ Sōö. Wē nōö unfa un pakisei u dee soni mi taki aki, dee sēmbē? Un ta mēni taa a unu di buka u Gadu kumutu paaja go a dee oto kamian nō? Naa a unu wanwan nōö a ko nō? ³⁷ Ee wan sēmbē i ta mēni taa di Akaa u Masa Gadu da i di kōni fii kisi fan nēen ta konda da sēmbē, ee nasö a da i wan oto kōni, nōö sō wan sēmbē musu sabi taa Gadu buka hēn mi ta sikifi

aki. ³⁸ Ma ee wan sēmbē an kē piki di buka aki, nōō oto sēmbē an musu piki ēn buka tu.

³⁹ Wē nōō sō a dē e, dee sēmbē. Un musu kē di kōni di di Akaa u Gadu ta da sēmbē fu de ta kisi fan nēēn ta konda da oto sēmbē. Ma wan musu tapa dee sēmbē dee ta fan a oto tōngō e. ⁴⁰ Ma be hii soni waka ku lesipeki fasi kumafa a fiti.

15

Aki Paulosu ta konda da de taa

Gadu ta weki sēmbē puu

a dēdē tuu.

¹ Sōō. Wē dee sēmbē u mi dē, wē mi kē toona konda di Buka u Masa Gadu da unu wan pasi mōōn, di i si mi bi konda da unu a fesi kaa. Fa mi bi kondēēn da unu dē, nōō un bi piki ēn tei te nōō un dē ku ēn seei gingin.

² Nōō ee un ta hoi ēn sō nōōmō kumafa mi kondēēn da unu dē, nōō hēn da un kumutu a dee hogilibi fuunu basu feni libi a Gadu. Ma ee un disēēn go ta piki oto buka, nōō di Buka un bi jei a mi dē aan heepi da unu mōōn e.

³ Biga wē dee soni miseei bi jei, nōō deseei mi toona konda da unu, nōō de da dee mōōn gaan pisi u di biibi fuu. Nōō di fosu wan, hēn da ₁Masa Jesosi, Keesitu dēdē u dee hōgi du fuu hedi, leti kumafa de sikifi ēn a Gadu Buku a fesi kaa. ⁴ Nōō di u tu, nōō hēn da de bei ēn. Nōō di u dii, hēn da a di u dii daka dendu hēn Gadu weki ēn puu a dēdē, kumafa de bi sikifi ēn buta a Gadu Buku a fesi tu. ⁵ Nōō di a weki hopo, nōō hēn a ko a Petuisi be a si ēn. Hēn a baka u di dē, hēn a ko a dee oto tjabukama fēēn dee ku ēn bi ta libi makandi, be de si ēn tu. ⁶ Nōō a baka u di dē, hēn a ko a mōōn hia mōōn feifi hōndō u dee biibima. De tuu si ēn ka de bi dē makandi a wan kamian. Sōmēni u dee biibima naandē lasi libi kaa, ma gaan sē u de dē a libi eti. ⁷ Nōō baka u di dē, hēn a ko a Jakobosi be a si ēn tu. Nōō hēn a toona go a dee tjabukama fēēn mōōn, dee de ta kai apōsutu, be de tuu si ēn. ⁸ Tee kaba fēēn, hēn a ko a mi tu. Biga mi da di lasiti wan u dee apōsutu di si ēn. Hēn i si miseei ko a di wooko vau sō kuma wan mii de pai bifō ten fēēn kisi.

⁹ Biga wē fa mi dē aki mi dē di mōōn lagi wan a dee tjabukama u Masa Jesosi mindi. Ma bumbuu tjika u de kai mi wan tjabukama fēēn seei, biga mi bi du hōgi ku dee biibima u Gadu a fesi.

¹⁰ Ma fu di Gadu abi gaan bunuhati, hēn mbei i si mi ko dē di sēmbē di i si mi dē tide aki. Nōō di bunuhati u Gadu dē, an dē taa an tja heepi ko e. A tja heepi ko gbolo. Biga wē mi ta wooko taanga mōōn dee otowan tuu, ma nōō na miseei ta wooko di wooko sō e. Masa Gadu wē ta wooko a mi sō ku ēn bunuhati.

¹¹ Ma boiti u di dē, ee mi, ee nasō dee otowan, u tuu ta konda di wan seei soni da unu ₁taa Masa Gadu weki Masa Jesosi a dēdē. Hēn nōō u bi konda, nōō hēn nōō un bi piki tu.

¹² Wē nōō unfa a waka sō fuunu sai dē ta fia taa te wan sēmbē dēdē an o sa weki baka, hii fa u bi konda da unu kaa taa Masa Jesosi Keesitu weki baka a dēdē. ¹³ Biga wē ee a dē sō taa dēdē sēmbē an o weki a dēdē, nōō hēn da ₁Jesosi, Keesitu seei an bi weki baka a dēdē tu. ¹⁴ Nōō ee an bi weki baka a dēdē, nōō hēn da di buka fēēn u ta konda aki dē wan sōsō soni, sōseei di biibi fuunu dē wan sōsō soni tu. ¹⁵ Ma na di dē nōō e, ma hēn da u seei ta mindi soni da Gadu tu, fu di u ta konda taa a weki baka.

Biga wë ee sëmbe an sa weki baka a dëdë, nöö da Gadu an bi weki Masa Jesosi a dëdë tu. ¹⁶ Biga wë ee sëmbe an o weki baka a dëdë, nöö hën da „Masa Jesosi, Keesitu seei an bi weki a dëdë tu. ¹⁷ Nöö ee an bi weki baka, nöö di biibi un ta biibi dë dë wan gaan kaba a sösö soni. Hën da un dë a dee hogi du fuunu basu eti. ¹⁸ Nöö hën da dee sëmbe dee nama ku „Masa Jesosi, Keesitu ma de dëdë kaa, nöö deseei lasi tu. ¹⁹ Nöö hën da fa u hai kumutu disa hii soni u köndë ko ta biibi a „Jesosi, Keesitu liba aki, nöö ee te u dëdë nöö a kaba, nöö hën da u ko dë dee möön gaan hogihedima u mundu.

²⁰ Ma an dë sö e, dee sëmbe. Keesitu weki baka a dëdë tuu. U hii dee sëmbe dee bi dëdë kaa, nöö hën da di fosu wan di weki baka „fu an dëdë möön. ²¹ Biga leti kumafa i si a dë taa wan libisëmbe „bi booko Gadu wëti hën a „tja dëdë ko ta kii hii sëmbe, nöö söseei di wan Libisëmbe di hoi Gadu wëti dë tja weki baka a dëdë ko dou a hii sëmbe tu. ²² Nöö leti kumafa hii sëmbe musu dëdë fu di de da bakamii u Adam, nöö söseei dee sëmbe u „Masa Jesosi, Keesitu o toona weki baka a dëdë tu fu de feni libi, fu di de dë sëmbe u Masa Jesosi.

²³ Ma nöö hiniwan sëmbe abi ën leti juu faa weki baka e. Nöö di fosu wan, hën da „Jesosi, Keesitu, nöö baka fëen te a o toona ko a goonliba, nöö dee sëmbe fëen. ²⁴ Baka u di dë, nöö Masa Jesosi o kaba ku hii dee takima ku dee hedima, ku dee soni abi makiti a goonliba aki ku mundu ala tuu fiaa. Nöö di kaba juu u di ten u dë aki o dou awaa, nöö Masa Jesosi o toona da hën Tata di könubangi. ²⁵ Biga Masa Jesosi hën o dë könu a di ten dë. Nöö a o dë könu fu te kisi di juu Masa Gadu buta hii dee feantima fëen tuu nëen basufutu, ²⁶ tee kisi ku di dëdë di ta kii u aki tuu, di da di kaba lasiti felantima. ²⁷ Biga a sikifi a Gadu Buku taa: “A buta hii soni nëen basufutu.”

Ma fa a taa “hii soni” dë, hën da hii soni ma boiti Masa Gadu. Biga Masa Gadu seei hën buta dee soni a Masa Jesosi basu. ²⁸ Ma te a kaba u buta hii soni nëen basu kaa, nöö di Womi Mii fëen seei o toona sakëen seei nëen Tata basu, fu hën Tata musu dë di kaba Takima u Mundu.

²⁹ Ma ee a dë sö tuutuu taa te sëmbe dëdë de an o weki baka a dëdë, wë nöö dee sëmbe dee ta tei dopu a dee dëdë sëmbe kamian wë? Faandi mbei de ta du di lö soni dë? Nöö andi a o heepi de?

³⁰ Wë nöö u seei tu, ee di weki baka a dëdë an dë, nöö faandi mbei u ta buta u seei a dëdë ku libi maun hiniwan juu u di buka dë hedi? ³¹ Sö u ta libi tuu, dee sëmbe. Mi sa djula u di dë leti kumafa mi ta njan buka u di waka un ta waka a Masa Jesosi Keesitu baka. ³² Biga di mi bi dë a Efeise köndë, de bi dë a mi baka kuma takumbeti. Nöö ee di weki baka a dëdë an dë, nöö andi seepi di soni dë o heepi mi möönsö, ee bunu u di goonliba aki nöö mi ta suku? Aan heepi e. Nöö ee sëmbe an sa weki baka a dëdë nöö un boo bia ta njan ta bebe ta libi kumafa u kë, biga amanjan te u dëdë nöö kaba u kaba.

³³ Ma na sö a dë e, dee sëmbe. Na mbei sëmbe ganjan unu seei. Poipoi sëmbe ta poi bumbuu sëmbe. ³⁴ Nöö un bia kumutu disa di wisiwasi pakisei dë, nöö un ko ta libi wan leti libi a Gadu wojo. Un musu kaba ku dee hogi du fuunu. Biga sëmbe dë eti a unu mindi naandë dee an sabi wan wojo soni u Gadu. Nöö fa mi ta taki aki, nöö sen musu kisi unu e, dee sëmbe.

Aki Paulosu ta konda kumafa

de o kisi wan njunjun sinkii

te de weki baka a dëdë.

³⁵ Ma sonte wan sëmbe sa hakisi taa: “Wë unfa sëmbe sa weki baka a dëdë? Unfa sinkii fëen o dë?”

³⁶ Dee sëmbe, di hakisi dë a dë wan sösö hakisi e. Biga wë luku dee soni i ta paandi. De an musu dëdë pondi bifö de toona nasi ko a libi nö? ³⁷ Nöö dee sii i ta paandi naandë, na de da di pau eti e. Ma de dë böngö nö, di de ta paandi. A kandë alisi _{ee} pinda _{ee} nasö hiniwan sootu pei soni böngö, ³⁸ ma Gadu hën ta toona dëen wan hii oto sinkii kumafa a kë, hiniwan sii ku fëen sinkii.

³⁹ Sö Gadu ta mbei soni peipei. Biga luku dee sinkii u dee libilibi soni, de an dë di wan fasi e. Libisëmbe sinkii dë wan fasi. Mbeti dë wan oto fasi. Fou dë wan oto fasi. Fisi dë wan oto fasi.

⁴⁰ Söseei dee soni dë a liba ala tooka ku dee u goon aki tu. Di waiti u dee soni ala ku dee u goon aki an dë di wan. ⁴¹ Biga sonu abi ën fasi faa ta sëndë. Libawojo abi fëen sëndë. Söseei dee teeja abi u de sëndë, nöo dee sëndë u de an dë wan fasi, de tooka ku de na de.

⁴² Wë nöo sö nöo di weki baka a dëdë o dë tu e. Di sinkii de ta tja go bei dë, a dë wan sinkii di dëdë ta poi nöo. Ma di sinkii di o toona weki dë, hën an dë soni di o dëdë poi möönsö. ⁴³ Di de bei dë, hën a dë wan kaba a sösö soni, ma fa a o toona weki ko dë, nöo a o dë wan gaan waiti soni. A bi dë wan suwakisuwaki sinkii nöo, ma te a weki baka a o dë ku kaakiti seei. ⁴⁴ Wan sinkii u goonliba hën de tja go bei dë, ma fa a o weki baka dë nöo a o dë wan sinkii a di fasi faa sa libi a Masa Gadu Köndë.

Söö. Wë leti kumafa u abi wan sinkii fuu libi a di goonliba aki, nöo söseei woo abi wan sinkii fuu libi a Gadu Köndë ala tu. ⁴⁵ A o pasa leti kumafa a sikifi a Masa Gadu Buku kaa, u di sëmbe di mbei libisëmbe böngö. A taa: “Gadu mbei Adam te a kaba, _{hën} a böo nëen nusu _{hën} a kisi libi.”

Ma di Sëmbe di ta mbei dee böngö u Gadu Köndë ala, hën de ta kai di u tu Adam. _{Hën} da Masa Jesosi. _{Hën} feni wan oto pei sinkii _{di} Gadu weki ën baka a dëdë, nöo ku ën a dë a Gadu Köndë ala ta da u libi.

⁴⁶ Ma di sinkii u Gadu Köndë nëen fosu bi dë e. Di u goonliba fosu bi dë. A baka ufö di u Gadu Köndë ko.

⁴⁷ Nöö di fosu sëmbe mbei ku di doti u di goonliba aki. Ma nöo di u mbei tu sëmbe kumutu a Gadu Köndë.

⁴⁸ Nöö di fasi u sinkii di di fosu libisëmbe u goonliba aki bi abi, hën di wan seei fasi dë nöo dee sëmbe u goonliba aki abi te tide eti. Nöö söseei di fasi u sinkii di di fosu Sëmbe u Gadu Köndë abi, nöo hën di wan seei fasi u sinkii dee sëmbe u Gadu Köndë o abi tu. ⁴⁹ Nöö leti kumafa u dë aki u abi di wan sinkii kumafa di fosu sëmbe u goonliba bi abi, nöo söseei wan daka woo ko abi di wan sinkii kumafa di fosu sëmbe u Gadu Köndë abi.

⁵⁰ Ma nöo mi kë taki wan soni aki da unu, dee sëmbe. Mi taki e, taa dee sinkii fuu dee dë ku buuu u go dëdë poi aki, de an o sa go a Gadu Köndë söndö tooka e. Biga dee soni dee dë u poi kaba a sösö an o sa go ka soni an o poi kaba a sösö möönsö.

⁵¹⁻⁵² Nöö un haika, mi o taki wan gaan tjubitjubi soni da unu aki. Mi taki e, na hii u tuu o dëdë bifö di kaba juu dou e. Ma te di juu dou di tutu böo kaa, nöo wantewante bifö i mëni, nöo Gadu o tooka di sinkii fuu. A o da u wan sinkii di an sa poi kaba a sösö möönsö. Nöö dee biibima dee bi dëdë, de o weki toona ko dë ku libi ku di njunjun sinkii dë. Nöö söseei u

dee biibima dee o dë ku libi eti, nöö u seei o tooka ko abi di njunjun sinkii dë tu. Nöö sö a o pasa e, dee sëmbë.

⁵³ Biga wë di sinkii fuu di o dëdë poi kaba a sösö aki, a musu tooka ko wan hii oto pei sinkii di an o sa dëdë poi möönsö. ⁵⁴ Nöö te a pasa sö kaa, nöö a o kai ku di soni de sikifi a Gadu Buka taa:

Di wini Gadu wini, hën kaba dëdë a sösö kuma a guli ën wiöö!

⁵⁵ Nöö hën a sikifi möön taa:

Wë Dëdë oo, andi seei i wini? Naasë di poosian fii dë möön?

⁵⁶ Biga di poosian u dëdë, nöö hën da di sitaafu di u bi o kisi a baka u dee hogi du fuu hedi. Nöö di soni mbei u bi o kisi sitaafu, biga wa hoi dee wëti dee Gadu buta da u. ⁵⁷ Ma nöö gaantangi u Gadu di a mbei Masa Jesosi Keesitu wini hii dee lö soni dë tuu da u.

⁵⁸ Wë da sö a dë, un dee lobi sëmbë u mi naandë, un musu tan gingin a di biibi un ta biibi Masa Jesosi dë. Wan musu disa möönsö. Un musu ta biinga hiniwanten a di wooko u Masa, biga i sabi taa di wooko i ta wooko da Masa dë an dë u sösö.

16

Aki Paulosu ta taki

wan möni soni da de.

¹ Söö. Wë nöö, dee sëmbë, a di së u di möni di woon pii manda go da dee sëmbë u Masa Jesosi „a Jerusalen,“, nöö un musu du ën leti kumafa mi fan ku dee biibima a di pisiwata u Galasia a dee keikikeiki u de taa, ² hiniwan sonde un musu pii möni buta a wan së. Hiniwan sëmbë sa da kumafa a ta kisi. Nöö sö un musu zuntëen buta dë fu te mi ko nöö an o dë fuun ta biinga ta pii möön. ³ Nöö un musu suku wanlö sëmbë buta dë, dee un ta futoou. Nöö te mi ko, nöö mi o sikifi pampia da de u de tja di möni go da dee sëmbë a Jerusalen. ⁴ Nöö ee a dë taa miseei musu go tu, nöö mi o tja de go.

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a ta mëni u ko a de.

⁵ Nöö mi o ko a unu nöömö e, dee sëmbë. Ma te mi o ko, nöö mi o latja pasa a di pisiwata u Masadonia „go haika dee sëmbë ala pala sö ufö,“.

⁶ Biga wë te mi ko, mi a’ di pakisei taa mi o tan ku unu naandë wan hii pisiten. A kandë mi sa sai dë te di kötö ten pasa seei. Nöö bakaten un sa heepi mi seeka fu mi sa go a dee kamian ka mi nango. ⁷ Biga ma kë ko da unu odi vaavaa sö nöö mi pasa, ma mi kë dë ku unu wan hii pisiten, ee Gadu da mi pasi.

⁸ Ma nöö mi o dë a Efeise aki pasa Pensiti e. ⁹ Biga wë mi ta feni wooko aki te a hia, sëmbë ta piki di buka mi ta konda da de. Ma söseei feanti dë aki te a hia tu, ta mbei möiti u tapa mi.

¹⁰ Wë nöö ee un si Timoteo ko a unu ala, nöö un kisi ën a wan fasi faa sa fii bunu e, biga hënseei dë a di wooko u Masa leti kuma mi seei. ¹¹ Hën mbei na wan sëmbë musu sösö ën, ma un musu butëen a pasi ku piizii be a toona ko a mi aki. Biga mi dë aki ta luku hën ku dee oto biibima u de ko a mi.

¹² Ma nöö u baaa Apolo, mi kë un sabi taa mi bi begi ën fu hën ku dee otowan fuu musu ko a unu, ma nöö an bi kë ko eti. Ma te a feni pasi, nöö a o ko.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

¹³ Nöo mi taki e, dee sëmbë, be un ta dë setiseti hiniwan juu fu soni an puu unu a pasi. Un musu dë gingin a di biibi un ta biibi Masa dë. Söseei un musu abi degihati ku taihati. ¹⁴ Nöo hii dee soni woon ta du kaa, nöo un musu du de fu lobi hedi e, dee sëmbë.

¹⁵ Ma nöo mi kë mëmbë unu a wan soni aki, taa dee sëmbë u Sitefanasi wosu dë, de da dee fosu sëmbë u di pisiwata fuunu na Akaja dë dee bi ko a di biibi. Nöo hën de buta deseei fu de musu ta heepi dee oto sëmbë u Gadu. ¹⁶ Wë nöo fëën mbei mi ta begi unu gaantangi be un ta piki dee lö sëmbë dë buka a soni, ku dee otowan dee ta wooko taanga da Masa a unu ala.

¹⁷ Nöo mi wai tuutuu u di Sitefanasi ku Folunatusi ku Akaikusi bi ko a mi aki. Biga de bi heepi mi leti kumafa unu bi o heepi mi. ¹⁸ De da mi degihati aki seei, leti kumafa de bi da unu hati ala tu. Nöo sö wanlö sëmbë un musu tei de u gaan soni e.

¹⁹ Da sö u taki e, dee sëmbë. Dee biibima dee dë a dee keikikeiki u di pisiwata u Asia aki tuu manda gaan odi da unu taa de dë. Akila ku Pesila seepi manda gaan odi da unu tu a di në u Masa. Nöo dee biibima dee ta ko hoi keiki a de wosu manda gaan odi da unu tu, ²⁰ ku hii dee oto biibima fuu aki tuu manda gaan odi da unu.

Nöo te woon da unu seei odi, nöo un baasa unu seei ku limbo hati e.

²¹ Nöo mi Paulosu seepi ta sikifi di lasiti pisi u di biifi aki ku mi seepi maun ta manda gaan odi da unu.

²² Ee wan sëmbë an lobi Masa Jesosi Keesitu, nöo di siba u Gadu musu kisi ën e.

Ma u dee sëmbë dee lobi ën, u ta bai taa: “Ko o, Masa.”

²³ Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku ën bunuhati e.

²⁴ Fa mi ta manda di biifi aki da unu, dee sëmbë, nöo mi lobi unu e, fu di mi ku unu tuu nama ku Masa Jesosi Keesitu.

„Na soni möönsö e. Mi, Paulosu, manda gaan odi da unu. A tan sö.”

Di u tu biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolenti

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu mbei manda da dee biibima a di köndë de kai Kolenti.

Nöo di soni mbei a mbei di pampia aki. A dë sô taa wanlô sëmbë ko a de naandë ko ta hopo deseji buta kuma de dë tjabukama u Masa Jesosi, ma na tuu e. Biga na Masa Jesosi manda de, ma de dë ganjansëmbëma. Nöo fa de ko a Kolenti dë, hën de tja Paulosu në ko ta poi da dee biibima. De ta mbei ën fa taa an dë wan tuutuu tjabukama u Masa Jesosi, nöo de aan fu piki ën buka. Sô dee sëmbë ta lei dee sëmbë u Kolenti. Nöo hën Paulosu jei, hën a manda di pampia aki go da de fu de si fa a dë tjabukama tjika, ku fa dee sëmbë naandë an dë tjabukama u Masa Jesosi seei.

Nöo a leti de a wan oto soni möön. A dë sô taa fa a bi wooko a dee sëmbë mindi naandë, nöo de ku ën bi abi buka taa a bi o toona ko haika de. Nöo hën wë an ko kumafa a bi taki möön, hën dee sëmbë tei ën fu hogi. De si taa a ganjan de. Nöo hën a manda taki da de faandi mbei an ko.

Nöo a taki wan oto soni da de möön, hën da a da de taanga u de go dou ku wan pakisei de bi abi u pii wan möni manda go da dee biibima u Jelusalen u heepi de.

Nöo de dii soni aki, de da hedi u di pampia.

Aki Paulosu ta da dee sëmbë odi.

¹ Wë un dee biibima u Masa Jesosi dee dë a Kolenti dë, mi Paulosu ta manda gaan odi da unu e. „Leti kumafa un sabi kaa,„ mi dë wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de ta kai apösutu, nöo Gadu seepi tei mi buta sô e.

Wë nöo fa mi ta sikifi di pampia aki, nöo mi ku Timoteo nöo sô u ta sikifi ën makandi. U ta mbei ën manda da unu ku hii dee oto biibima dee dë a di pisiwata fu Akaja naandë te lontu dou, ² taa Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta da Masa Gadu tangi u di heepi fëën.

³ Wë dee sëmbë o, u ta da Masa Gadu tangi e, di dë di Gadu u Masa Jesosi Keesitu ku ën Tata tuu. Hën në wë u ta hopo e. Hën seei da u Tata tu, nöo a abi tjalihati fuu. Nëën hii kötöhati ta kumutu.

⁴ Fa dee hia sitaafu ta miti u a di goonliba aki, nöo Gadu hën ta heepi u fuu feni kötöhati e, dee sëmbë. Nöo di soni mbei a du ën sô, fuu sa toona kötö dee sëmbë hati dee ta tja sitaafu tu. Leti kumafa a bi heepi u, nöo sô u seei sa heepi de tu fu de feni kötöhati.

⁵ Wë biga fa u dë aki nöo u ta tja fuka te a hia u „Masa Jesosi,„ Keesitu hedi e. Ma nöo leti kumafa dee fuka ta hia, nöo sô di kötöhati di u ta feni a Masa Jesosi ta hia tu.

⁶ Ma nöo dee sitaafu i si u ta tja aki, nöo de dë fuunu hedi wë e, dee sëmbë, fuun jei fa Gadu ta heepi sëmbë tjika fu de feni di bunu fëën. Biga fa Gadu ta kötö u hati aki, nöo söseei woo sa toona kötö unu hati tu. Nöo te hati fuunu ko kötö kaa, nöo woon abi taihati fuun sa tja dee sitaafu go dou, leti kumafa u seei ta tja de aki.

⁷ Nöo fëen mbei wa ta panta da unu e. Biga u sabi taa leti kumafa un ta tja dee sitaafu kuma u dë, nöo söseei un ta feni kötöhati kuma u tu.

⁸ Söo. Wë nöo dee sëmbë, u kë konda da unu taa dee sitaafu dee u tja a di ten u bi dë na Asia Köndë dë, nöo de bi hebi da u tee kuma wa bi sa tjëen. U bi fëë seei tee u bi mëni taa de bi o kii u. ⁹ Tuu e, dee sëmbë. Wë biga u bi ta fii a u hati kaa taa woo dëdë. Wë ma tökuseei, sö nöo a bi musu waka fuu musu puu pakisei a u seei taa wa sa heepi u seei, ma Gadu nöo u musu futoou taa hën nöo sa heepi u.

Nöo a sa heepi u tuu, dee sëmbë, biga hën ta weki sëmbë puu a dëdë. ¹⁰ Nöo sö a heepi u puu u a di hagi dëdë naandë e, nöo u ta futoou ën taa sö a o ta heepi u nöömö. ¹¹ Nöo unu seei musu ta heepi u ku dee begi fuunu tu e. Wë biga ee hia sëmbë ta begi, nöo te Gadu piki ku di bunuhati fëen manda di heepi ko da u kaa, nöo hia sëmbë o dë u dëen tangi tu.

Aki Paulosu ta konda

di soni mbei an bi ko a de

kumafa a bi taki.

¹² Wë nöo, dee sëmbë, mi kë taki soni u di fa ma bi ko haika unu möön kumafa mi bi taki. Wë un sabi ën bunu taa, u abi wan soni fuu sa hëngi nëen liba njan buka wan piki wan e. Hën da wa ta libi ku ganjan. Biga wë u hati seepi ta piki u taa wa ta ganjan sëmbë e. Hii kamian ka u ta waka ta lontu kaa, nöo u ta tja u seei a wan limbo fasi fu di u dë sëmbë u Gadu. Wë ee ku oto sëmbë u ta libi sö, nöo ku unu wë? Na möönsö nö?

Nöo fa u ta libi aki, na ku di köni u libisëmbë u ta libi sö e. Nönö. Ma a Gadu nöo u ta hëngi taa hën o heepi u ku ën bunuhati. ¹³ Te kisi dee biifi u ta sikifi ta manda da unu seei, wa ta sikifi de ku hebi wöutu a könima fasi te wan sa fusutan de e. Nönö. Ma de sikifi fuun sa fusutan de gbelingbelin seei.

¹⁴ Nöo söseei un ta fusutan di libi fuu wan pikiwan tu. Ma nöo u kë fuun sa ko fusutëen ku telu. Biga ee a waka sö, nöo te Masa Jesosi toona ko a di goonliba aki, nöo woon njan buka da u leti kumafa u seepi o njan buka da unu tu.

¹⁵ Ma fuu toona go a di taki, di mi sabi taa mi ku unu dë bunu sö kaa, nöo hën mbei mi bi pakisei taa mi o ko luku unu tu pasi. ¹⁶ Biga wë a unu naandë fosu mi bi o ko bifö mi bi o pasa ko a Masadonia Köndë aki. Nöo te mi toona, nöo mi bi o ko fika a unu dë möön wan pisiten, fuun sa buta mi a pasi fu mi go a Judea. Nöo hën da un bi o feni di bunu dë tu pasi.

¹⁷ Ma nöo fa mi pakisei dë, nöo di soni an waka kumafa mi bi kë möön., Wë di an waka sö, nöo unfa un mëni? Un tei mi u ganjansëmbëma nö, kuma wan sëmbë di taki sö tide, nöo amanjian a bia taki oto soni? Ma na sö mi dë e, dee sëmbë. Nönö. ¹⁸ Ma leti kumafa i si un sa futoou Masa Gadu, nöo söseei un sa futoou u tu. Te u taki aai, nöo a tan aai. Te u taa nönö, nöo a tan nönö. Wa o ganjan unu.

¹⁹ Biga mi ku Timoteo ku Silasi, soni u Jesosi Keesitu di Womi Mii u Gadu u ta konda, nöo ganjan an dë nëen möönsö. Ma hii soni di a ta taki nöo a tan sö kaa e. ²⁰ Fa Masa Gadu sai dë, a paamusi u sëmëni soni, nöo u ta feni de tuu nöömö biga Masa Jesosi hën ta tja de ko da u. Hën mbei u ta bai Gadu në, nöo hën mbei u seei wa ta ganjan sëmbë tu.

²¹ Wë di Gadu u ta taki aki, hën ta heepi mi ku unu tu fuu sa tan gingin a Masa Jesosi, Keesitu e. Biga hënseei tei u buta apaiti fuu dë futuboi fëen, ²² nöo hën a buta di Akaa fëen a u hati kuma wan sitampu taa u da sëmbë

fëen seei vö. Nöo a dë di maaka tu, taa te di juu dou nöo woo feni hii dee soni tuu dee Gadu abi faa da u. „Nöo fa u ku ën nama tjika aki, nöo u sa ganjan unu nö, dee sëmbë?”

²³ Wë nöo Gadu seepi dë kotoigima u mi e, taa di soni mbei ma ko a unu a Kolenti möön kumafa mi bi taki, a bi dë fu di ma bi kë ko ku hatiboonu a unu liba fu mi musu ta gandji da unu.

²⁴ Fa mi fan dë, dee sëmbë, an dë kuma mi kë buta miseei basi a unu liba ta taki da unu fa un musu biibi möön e, biga un dë gingin a di biibi kaa. Ma heepi nöo mi kë heepi unu fuun sa ta dë waiwai te dou.

2

¹ Fa i si mi bi pakisei u mi ko luku unu dë, nöo ma bi kë ko fu ko da unu fuka möön e, dee sëmbë. ² Biga wë ee mi ko da unu fuka, nöo ambë o dë u da mi hati möön? Biga na unu musu dë dee sëmbë ta mbei mi ta wai nö? Awa, unu wë e, dee sëmbë. ³ Wë nöo di ma kë da unu fuka, nöo hën mbei mi mbei di oto pampia manda da unu, fuun musu buta soni tololo a tatai liba a fesi fu te mi ko nöo mi sa dë waiwai. Nöo mi sabi unu taa ee mi dë waiwai nöo unu seei o dë waiwai tu.

Ma ee sö mi musu ko si unu taa un ta libi wan libi di an fiti, nöo un dee sëmbë dee bi musu mbei mi dë waiwai nöo woon mbei mi dë fukafuka. Nöo wai an o dë. ⁴ Nöo mi kë fuun sabi taa fa mi bi sikifi di pampia dë, nöo ku gaan fuka a hati e, ku wata a wojo seei. Ma na fu da unu fuka mbei mi sikifi ën e, ma mi bi kë lei unu kumafa mi lobi unu tjika.

Aki Paulosu ta konda da de

fa de an musu hoi di sëmbë

a bëë möön.

⁵ Wë nöo dee sëmbë, un sabi di sëmbë di bi du hogi a unu mindi dë, fa a bi booko unu saka tjika. Nöo sö a booko miseei saka tu e, ma misikuma unun booko saka möön mi gaanfa.

Ma nöo fa mi taki soni u di sëmbë dë seei, ma ma kë taki ën nöömö kuma mi ta dëen sitaafu pasa maaka e. ⁶ Biga di sitaafu di di gaan së fuunu bi sitaafu ën naandë kaa, nöo a tjika. ⁷ Nöo fëen mbei mi kë fan ku unu taa be un puu ën a bëë e. Nöo un fan ku ën be hati fëen kötö, be an musu dë ku tjali poi tee a lasi hati. ⁸ Mi begi unu baa, be un lei ën taa un lobi ën eti e.

⁹ Biga wë fu di soni aki hedi wë mi sikifi di oto pampia manda da unu, fu pooba unu luku ee un ta piki mi buka a hii soni. ¹⁰ Nöo ee un tuu puu wan sëmbë a bëë fu wan soni, nöo miseei puu ën a bëë tu e. Biga wë ee a dë u mi puu di sëmbë a bëë nöo mi ta puu ën a bëë waiwai, faa tja heepi ko da unu. Nöo „Masa Jesosi,” Keesitu seei dë kotoigima. ¹¹ Nöo a sö wan fasi u musu libi tu, fu didibi an wini u. Biga u sabi andi dë nëen hati, taa a sai dë ta boi köni faa kisi u.

Aki Paulosu ta konda da de

fa a bi go a Toasi.

¹² Wë nöo dee sëmbë, mi kë fuun sabi kumafa di waka u mi bi dë. A dë sö taa di mi go dou a Toasi fu mi konda di Bunu Buka u „Masa Jesosi,” Keesitu ala, nöo Gadu bi seeka di soni kaa e. „A bi naki dee sëmbë hati seei, biga hia sëmbë bi dë di kë jei di buka. ¹³ Ma töku hii fa sëmbë kë jei di buka seei,„ ma hati u mi an bi dë kötökötö biga ma bi si mi mati Titusi

naandë ƭfu mi jei fa fuunu. Nöo hën wë mi da dee sëmbë adjoisi hën mi pasa go dou a Masadonia aki.

Aki Paulosu ta konda fa a ta tja di Bunu Buka u Gadu tjika.

¹⁴ Ma nöo gaantangi u Gadu di a ta buta u u ta waka a ƭJesosi, Keesitu baka kuma winima nöömö. Biga a manda u fuu ta konda soni fëen da hii sëmbë, kuma sëmbë ta tja sumëesuti fatu ta paaja a hii kamian. ¹⁵ Nöo fa u ta paaja di buka aki, nöo u seei tu ko dë kuma sumëesuti soni di ƭMasa Jesosi, Keesitu ta tjuma da Gadu ta mbei sumuku dëen. Biga hii ka u nango, sëmbë ta jei di buka. Dee sëmbë dee o kumutu a didibi faja ku dee sëmbë dee o go a didibi faja tuu ta jei ën. ¹⁶ Nöo dee sëmbë dee o kumutu a didibi faja, nöo u dë wan sumëesuti soni da de tuú, biga u ta tja libi ko. Ma nöo dee sëmbë dee o go a didibi faja, nöo u dë da de kuma wan hogi soni di sa tja dëdë ko da de.

Ma nöo fa u ta fan aki, ambë seei fiti u du sö wan wooko baa? ¹⁷ Wë a kandë u dee sëmbë aki wë e. Biga u ta konda di Buka u Gadu ku limbohato söndö ganjan. Wa ta suku möni nëen möönsö kuma so sëmbë. Nöo Gadu seei ta si taa u ta du di wooko kuma futoou futuboi u ƭMasa Jesosi, Keesitu di Gadu seei manda.

3

¹ Ma nöo fa u taki dë, nöo hën da u ta gafa u seei möön nö? Te woo ko a unu, u musu tei pampia a oto sëmbë tja ko, be un jei fa u dë tjabukama tjika nö? Ee nasö u musu tei pampia a unu dë tja go lei sëmbë, be de si fa u ta du di wooko tjika nö? Nönö, di lö pampia dë an dë fanöudu e, dee sëmbë. A kandë otowan sa abi ën fanöudu, ma na u.

² Biga a u hati nöo unu wë da u pampia kaa e, fu hii sëmbë sa lesi nöo de sabi fa u dë tjabukama u Gadu tjika. ³ Biga di u bi konda di buka u Masa Jesosi da unu dë nöo hën wë un piki ën, nöo fa u dë aki hii sëmbë ta si di libi fuunu ta lesi, kuma wan pampia di Masa Jesosi Keesitu manda da de. Nöo di pampia dë, u seei toona ta tjëen ta paaja tu, biga u ta konda da sëmbë kumafa un ta dini Gadu tjika.

Ma nöo di lö pampia u ta taki aki an sikifi ku pëni e, ee nasö a wan linzo sitonu kuma dee wëti Gadu bi da Mosesi. Ma di Akaa u di Gadu di ta libi u teego, hën ta sikifi ën a libisëmbë hati.

⁴ Wë nöo di soni mbei u abi degihati u gafa u seei sö e, fu di heepi ƭMasa Jesosi, Keesitu ta heepi u ku di wooko fëen. Nöo u ta futoou Gadu taa sö a o ta heepi u nöömö. ⁵ Biga an dë taa u ta pakisei möönsö taa u seei sa du di wooko e. Ma a Gadu hii di köni ku di kaakiti fuu du di wooko aki tuu ta kumutu. ⁶ Hën seei ta heepi u mbei u sa ta tja di Njunjun Buka di a mbei ku libisëmbë aki ta paaja da lanti.

Nöo di buka aki sö, hën an dë kuma di awoo buka di bi dë sikifisikifi a dee linzolinzo sitonu dë e. Nönö. Dee wëti de sikifi di ten dë, dëdë nöo de ta tja ko. ƭBiga sëmbë an tjika u hoi de möönsö u de kumutu a di sitaafu u Gadu. Ma nöo di njunjun buka di u feni a di Akaa u Gadu aki, hën ta tja libi ko.

Aki Paulosu ta konda fa di buka

de ta tja dë möön waiti möön

di fesiten buka.

⁷ Wë nöo, dee sëmbë, fa u ta taki soni u de tu Buka aki, nöo mi taki da unu e, taa di awoo buka naandë, dee wëti Gadu bi sikifi a dee sitonu dë,

nöö de bi ta tja dödë ko e. Ma töku di sëmbë di bi tja dee wëti ko da dee sëmbë u de piki, a bi kisi gaan nëbai e. Biga fa Mosesi ta tja dee wëti ko dë, nöö fesi fëen bi ta sëndë seei tee sëmbë wojo an sa kai ku ën. Ma hii u di dë, di sëndë fëen fesi bi seti saka kaa e.

Wë nöö ee di sëmbë di bi tja dee wëti naandë ko bi abi sö wan gaan hei, ⁸ wë nöö u dee sëmbë dee ta tja di njunjun buka aki ta paaja wë? Na u musu abi möön gaan nëbai u di wooko fuu hedi nö? Biga u dee disi ta lei sëmbë fa di Akaa u Gadu ta da sëmbë libi.

⁹ Nöö di fosu buka dë bi tja sitaafu ko a sëmbë liba fu di de an sa hoi dee wëti möönsö. Wë ee di sëmbë di tja di buka dë ko bi abi sö wan gaan nëbai, wë nöö u dee sëmbë dee ta tja di njunjun buka aki ko wë? Na u musu abi möön gaan nëbai nö? Biga u ta konda da sëmbë fa Gadu seeka wan njunjun fasi fuu sa ko bumbuu sëmbë nëen wojo.

¹⁰ Hën mbei de tu buka aki, ee i luku de te i kaba, nöö i sa si taa di awoo buka an abi waiti möön seei. Biga di waiti u di njunjun buka aki pasëen gaanfa. ¹¹ Hën tu, ee di soni di dë u wan pisiten nöö abi nëbai, nöö di teego soni wë? Na hën musu abi di möön gaan nëbai nö?

¹² Wë nöö dee sëmbë, di u sabi sö kaa, nöö wa ta konda soni u di njunjun buka aki da sëmbë tjubitjubi ku panta e. Na seei! ¹³ Biga an o pasa ku u kumafa a bi pasa ku Mosesi. Fa fesi fëen bi sëndë dë, nöö u wan pisiten nöö. Hën mbei a bi tapëen fesi, fu dee Isaëli sëmbë an musu sa si fa di sëndë fëen fesi ta saka. „Ma di waiti u di buka u ta tja aki hën an o saka möönsö.”

¹⁴ Ma i saandi pasa nö? Fa Mosesi tapëen fesi dë, nöö na hën fesi wanwan bi tapa e, ma hati u dee sëmbë bi tapa tu da di wooko u Gadu. Nöö te kuma tide hati u de dë tapatapa eti. Biga te de ta lesi a di Buku ka a ta taki soni u di awoo buka Gadu bi mbei ku de, nöö de an ta fusutan möönsö u de saandi Gadu kë taki. Nöö sö nöö a o dë tu e, dee sëmbë. Biga tee wan sëmbë i ko ta biibi a „Jesosi,” Keesitu bifö wojo fii o ko limbo awaa.

¹⁵ Nöö di soni mbei mi taa wojo u de an limbo. Biga te tide eti te de ta lesi dee wëti Gadu bi da Mosesi, „de ta mëni kodo taa ee de hoi dee wëti dë, de sa kumutu a di sitaafu u di hogi du u de. Ma an dë sö e.” ¹⁶⁻¹⁷ Ma te wan sëmbë i ko biibi a Masa Jesosi bifö wojo fii o ko limbo awaa. Biga di Akaa u Masa Jesosi, hën nöö sa da sëmbë fusutan u de kumutu a dee wëti dë basu ko fii.

¹⁸ Wë nöö fa u ta biibi a Masa Jesosi liba aki, dee sëmbë, nöö soni an ta tapa u wojo möön e „kuma dee sëmbë u taki dë.” Ma u ta si Masa Jesosi gbegede seei kumafa a waiti tjika. Nöö fa u ta luku ën dë, nöö möönmöön di Akaa u Gadu ta tooka u fuu ko dë kuma Masa Jesosi seei, nöö möönmöön sëmbë ta si di waiti di Gadu abi a u.

4

Aki Paulosu ta konda kumafa

di wooko fëen dë.

¹ Wë nöö dee sëmbë, fa i si Masa Gadu buta u a di wooko aki ku ën gaan bunuhati, nöö hën mbei wa ta lasi hati e. ² Nöö hën mbei tu, wa ta tja di Buka u Gadu a wan ganjanganjan fasi tjubitjubi, faa da u sen a bakaten. Söseei tu, wa ta bia di Buka, ma u ta kondëen gbelingbelin be libisëmbë ku Gadu tuu si taa u ta du di wooko a wan leti fasi.

³ Nöö fëen mbei ee di Buka an dë limbolimbo da sëmbë, nöö na hii sëmbë e. Ma dee sëmbë dee o go a didibi faja, nöö de a dë dungudungu da. ⁴ Biga

a di ten di u dē aki nōō didibi hēn dee sēmbē u goonliba ta tei kuma gadu u de de ta dini, nōō hēn ta abi taki a di goonliba aki. Nōō hēn poi dee lō sēmbē dē hati ku de pakisei tuu, te di buka ta dē dungungu da de. Hēn mbei de an sa ko fusutan mōōnsō taa di waiti u „Jesosi„ Keesitu di dē a di Bunu Buka fēēn u ta konda aki, nōō hēnseei da di waiti u Gadu kaa. Te i si ēn, nōō hēn da Gadu seei i si dē kaa.

⁵ Fa i si u ta konda di Buka aki, dee sēmbē, nōō na soni fuu seei u ta konda e. Ma soni u Jesosi Keesitu tō nōō u ta tei ta konda, taa hēn da di Masa u hii mundu. Ma fuu seei, u ta konda taa u dē futuboi fuunu nōō, fu Masa Jesosi hedi. ⁶ Biga di ten Masa Gadu mbei goonliba, nōō a bi taki taa di limbo musu ko jaka di dungu puu. Nōō hēn seei wē sēndē wan limbo a u hati, fuu musu ko sabi taa a „Jesosi„ Keesitu u sa si hii di waiti fēēn di a abi.

⁷ Ma nōō fa u ta tja di Buka aki, nōō a dē kuma wan sēmbē tei wan gaan gudu fēēn buta a wan doti paabi dendu. Biga Gadu da u dee suwakisuwaki libisēmbē aki di Buka fēēn fuu ta tja ta paaja. Nōō sō i sa si ēn taa di gaan kaakiti di u abi aki, nōō na a u a ta kumutu e, ma a Gadu. ⁸ Biga hiniwan juu toobi tō nōō ta miti u, ma tōkuseei an ta kaba u a sōsō. So juu saanfa-u-du fuu ta kaba, ma seei wa ta lasi hati. ⁹ De ta du gaan hogi ku u, ma seei Gadu an ta disa u mōōnsō. So juu de ta foo u tee tuwē ku baka a goon, ma tōkuseei dēdē an ta kii u. ¹⁰⁻¹¹ Fa u ta waka ta lontu aki, nōō hiniwan juu u ta nama ku Masa Jesosi a di dēdē fēēn di a tja, fu di libi fēēn di dē a u aki musu ko a dōō u sēmbē sa si.

¹² Wē da sō i ko si taa hiniwan juu u ku dēdē ta dē fesi ku fesi. Ma tōku ku ēn sō nōō u ta tja di buka ko da unu fuun feni libi nēēn.

¹³ „Biga u ta biibi taa Gadu abi kaakiti tjika u puu u a dēdē maun„ A dē leti kumafa wan sēmbē bi sikifi a di Buku u Gadu kaa taa:

Mi ta biibi Masa Gadu,

hēn mbei mi ta konda soni fēēn.

Nōō sō nōō u seepi sa taki tu. Biga di wan biibi dē nōō u seei abi, hēn mbei u ta konda di Buka. ¹⁴ Biga wē u sabi taa di wan seei Gadu di i si bi weki Masa Jesosi puu a dēdē dē, hēnseei o weki u a dēdē tu fu di u ku Masa Jesosi ko dē di wan. Sōseei u sabi tu taa wan daka o dou di a o tja u ku unu tuu go buta nēēn fesi.

¹⁵ Nōō hii dee soni ta pasa ku u, ee bunu ee hogi, nōō de dē nōō fuunu hedi e, dee sēmbē, „fuu sa jei di buka„ be un feni di heepi Gadu ta heepi sēmbē ku ēn bunuhati. Nōō mōōnmōōn sēmbē o ta jei di buka ta feni di heepi u Gadu, tee wanlō hia sēmbē o dē u ta dēēn tangi. Nōō mōōnmōōn Gadu o ta feni nēbai tu.

Aki Paulosu ta konda faandi mbei an ta lasi hati.

¹⁶ Wē nōō di u sabi sō kaa, dee sēmbē, fēēn mbei wa ta lasi hati e. Aluwasi ee di sinkii fuu aki ta gaandi nango seei, ma u sabi taa a u hati dendu aki u ta njunjun nango hiniwan daka. ¹⁷ Fa i si u ta tja dee sitaafu u konda naandē seei, ma tōku wa ta tei de u gaan soni. Biga fu wan pisiten nōō de dē, nōō de ta mbei woo feni wan gaan waiti bunu a Gadu ala e, di o pasa dee pena dē gaanduwe.

¹⁸ Hēn mbei wa ta luku a dee soni dee u ta si ku wojo nōō e. Ma u ta tuwē wojo ta luku a dee soni a Gadu ala, ka libisēmbē wojo an sa si dou. Biga dee soni dee u ta si ku wojo aki, de dē u wan pisiten nōō, ma dee soni a Gadu ala ta dē u teego.

5

Aki Paulosu ta taki u

di tooka u sinkii.

¹ Dee sɛmbɛ o, fa u ta libi a di goonliba aki seei, ma u sabi taa di sinkii u ta libi nɛɛn aki, nɔɔ a dɛ kuma wan gangasa nɔɔ di o kaba a sɔsɔ nɔɔmɔ wan daka. Ma u sabi tu taa te wan daka woo feni wan mɔɔn bunu sinkii a Masa Gadu ala di o dɛ u teego, kuma wan wosu di an o booko mɔɔnsɔ. Biga Gadu seei o mbei ɛn faa musu dɛ sɔ. ² Nɔɔ u ta hangi seei fuu sa go libi a di oto sinkii Gadu o da u nɛɛn kɔndɛ ala e. ³ Biga u sabi taa te u kumutu a di goonliba aki, nɔɔ wa o go fika a zengezenge naandɛ sɔndɔ sinkii e. Nɔnɔ. Woo feni di njunjun sinkii fuu nɔɔmɔ.

⁴ Fa u ta libi a di sinkii fuu a goonliba aki, nɔɔ u ta tja fuka nɛɛn tuu. U ta tja sɔmɛni hebi nɛɛn. Ma nɔɔ fa mi ta fan aki seei, ma an dɛ taa buuse u ta buuse di sinkii fuu aki sɔ e. Nɔnɔ. Ma u ta hangi fuu go libi a di oto sinkii fuu ala, be di sinkii fuu aki di ta dɛdɛ musu tooka ko kuma di an ta dɛdɛ mɔɔnsɔ.

⁵ Nɔɔ fa u taki dɛ, dee sɛmbɛ, Masa Gadu seei buta taa sɔ a o dɛ e. Nɔɔ hɛn a da u di Akaa fɛɛn kuma wan sitampu, fuu sabi taa hii dee oto gaan bunu dee a abi u da u tuu woo feni.

⁶ Fɛɛn mbei u abi gaan taihati, hii fa sɔmɛni soni sa miti u aki seei. Biga u sabi taa solanga u ta libi a di sinkii fuu aki, nɔɔ a dɛ sɔ kuma u dɛ a dɔɔ eti. Biga wɛ u ku Masa Jesosi, an miti fuu libi nɛɛn kɔndɛ eti. ⁷ Nɔɔ na ku si u ta libi eti e, ma ku biibi.

⁸ Wɛ nɔɔ di u sabi dee soni dɛ gbelingbelin sɔ kaa, nɔɔ u ta hangi seei fuu musu sa kumutu a di sinkii aki go dɛ ta libi ku Masa Jesosi makandi. ⁹ Nɔɔ fɛɛn mbei tu u ta biinga fuu sa libi bunu a hii futu, be Masa musu dɛ waiwai ku u, ee u dɛ a di sinkii aki eti ee wa dɛ nɛɛn mɔɔn seei. ¹⁰ Biga u sabi taa wan daka o dou nɔɔ hii u tuu o hai ko taanpu a di kuutu sutuu a Masa Jesosi, Keesitu fesi, faa da u paima u dee soni dee u bi du a di ten u bi ta libi a di sinkii fuu aki. Ee hogi, ee bunu, woo feni ɛn paima e.

Aki Paulosu ta konda fa a ta

biinga u wini sɛmbɛ tja ko

bunu ku Gadu.

¹¹ Wɛ nɔɔ dee sɛmbɛ, di u ta fɛɛɛ Masa Gadu ta lesipeki ɛn, nɔɔ fɛɛn mbei u ta biinga seei u hai sɛmbɛ tja ko a di biibi. Nɔɔ Gadu sabi sɔ fuu kaa, ma nɔɔ u kɛ fuunu seepi musu ko sabi sɔ tu.

¹² Nɔɔ fa u taki dɛ, an dɛ taa u ta mbei u seepi bumbuu sɛmbɛ a unu fesi e. Nɔnɔ. Ma u kɛ da unu pasi fuun sa gafa u da dee sɛmbɛ dee ta kosi u da unu naandɛ. Fa dee lɔ sɛmbɛ dɛ sai dɛ, de ta njan buka a dee dɔɔsɛ soni kuma fa sɛmbɛ hanso tjika, kuma fa de sabi soni tjika, kuma fa de bumbuu tjika. Ma de an ta mɛni fa i dɛ a i hati. ¹³ Biga hii soni u ta du kaa, nɔɔ fu di u ta tja di Buka hedi e. Nɔɔ ee sɛmbɛ ta kosi u taa u lau, nɔɔ a dɛ u Gadu hedi. Ma ee u dɛ ku fusutan, nɔɔ fuunu hedi, dee sɛmbɛ.

¹⁴ Biga fu di u sabi taa sɔ wan gaan lobi Masa Jesosi Keesitu lobi u, nɔɔ fɛɛn mbei u musu ta konda di Buka. Wa sa disa mɔɔnsɔ. Biga fa a dɛdɛ dɛ, nɔɔ wan sɛmbɛ dɛdɛ a hii sɛmbɛ kamian. ¹⁵ Nɔɔ di soni mbei a dɛdɛ da u, fu wa musu libi a u seei kɛ mɔɔn e. Ma u musu libi a di kɛ u di Sɛmbɛ di dɛdɛ toona weki baka fuu hedi naandɛ.

¹⁶ Wɛ nɔɔ di u ko sabi dee soni dɛ kaa, dee sɛmbɛ, nɔɔ wa ta maaka sɛmbɛ mɔɔn a di fasi di dee sɛmbɛ u di goonliba aki ta maaka sɛmbɛ fu de

si ee de dë bumbuu sëmbë. Sö seepi dee soni u bi ta tei ta maaka „Masa Jesosi, Keesitu, nöö wa ta maakëen a di fasi dë möön tu. Nönö. U ko feni njunjun maaka e. ¹⁷ Biga ee wan sëmbë i ko nama ku „Masa Jesosi, Keesitu kaa, nöö i ko wan njunjun sëmbë. Di awoo libi go kaa, wan hii njunjun libi ko.

¹⁸ Nöö di wooko dë, Masa Gadu hën wë wooko ën da u e. Biga di ten u ku ën bi dë felantima, nöö hën a manda Jesosi Keesitu faa dëdë da u fuu sa toona ko fii ku ën baka. Nöö hën a toona buta u a di wooko aki, fuu sa tja sëmbë ko fii ku ën tu. ¹⁹ Fa Masa Jesosi dëdë dë, dee sëmbë, nöö Gadu jabi pasi fu an hoi dee hogi du u libisëmbë nëen bëë möön. Nöö hën a da u di suti buka dë fuu sa konda da hii sëmbë taa de ku Gadu sa ko fiifii.

²⁰ Nöö hën mbei i si u ta lontu goonliba aki sö ta konda di Buka u Gadu da sëmbë a „Masa Jesosi, Keesitu kamian. Nöö hën mbei tu, te u ta fan ku unu, nöö a dë leti kuma Masa Gadu seei ta fan e. Nöö hën i si u ta begi unu a „Jesosi, Keesitu kamian taa gaantangi, un ko fii ku Gadu baka e, dee sëmbë.

²¹ Biga fa Masa Jesosi sai dë, hën da di kaba limbohata Sëmbë u mundu di an du hogi wan daka. Ma nöö Gadu tei hii dee hogi du u libisëmbë tuu lai nëen liba te a ko dë hogi sösö a Gadu wojo. Nöö fa a du ën dë, a du ën fu te u ku Masa Jesosi ko dë wan, nöö Gadu o luku u kuma bumbuu sëmbë fëen hedi.

6

Aki Paulosu ta bai de fu de an musu lasi di bunu Gadu kë da de.

¹ Wë nöö dee sëmbë, fu di u ku Gadu ta wooko makandi, nöö u kë begi unu a wan soni e. Wan si fa Gadu kai unu ku ën bunuhata tefa un ko nëen naandë nö? Wë nöö wan musu lasi di bunu di a kai unu fuun feni nëen e. ² Wan jei fa Gadu seei taki nö? A taa:

Di juu un kai mi dë, nöö mi jei,
biga wë un bi kai mi a di leti juu.

Nöö hën mi piki, hën mi tja heepi ko da unu.

Söö. Wan jei fa a taki ö? Nöö fa u dë aki, nöö a di leti juu u dë aki. Biga a di juu aki Gadu ta puu sëmbë a hogi basu eti.

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta biinga tjika u sëmbë musu feni di bunu u Gadu.

³ Wë nöö hën mbei u ta köni seei, dee sëmbë, fu wa musu buta na wan sitonu a pasi da sëmbë u de naki futu kai, te de lasi di bunu Gadu kë u de musu feni nëen. Nöö u ta köni tu, u sëmbë an musu feni wan sondi a u fu de kosi u taa wa ta du di wooko bunu. ⁴ Ma u ta biinga a hii futu seei u sëmbë si taa u dë futuboi u Gadu tuutuu. Hii fa fuka ku sëmëni gaan sitaafu ta miti u, ma u ta hoi gaan pasensi ta tja pena seei. ⁵ So juu de ta foo u. So juu de ta söötö u a dunguwosu. So juu de ta booko seei gbululu ko a u liba. So juu u ta wooko gaan hebi wooko te na a ndeti seei u ta duumi. So juu u ta tja hangi tee, biga soni an dë fuu njan.

⁶ Ma nöö hii fa dee soni ta miti u seei, ma u ta libi ku limbohata. U ta mbei möiti fuu fusutan soni u Gadu finifini. U ta hoi pasensi da sëmbë ta a' tjalihata da de. Sö u buta u seei a di Akaa u Gadu leiki tjika. U ta lobi hii sëmbë söndö ganjan. ⁷ Nöö u ta konda di Buka u Gadu leti kumafa a dë, biga wë di kaakiti u Gadu hën ta dë ku u. Ee u ta konda di Buka, ee u ta piki dee sëmbë ta fia ku u seei, ma u ta libi a wan leti fasi. Hën da di fetilai fuu kaa. ⁸ Ee sëmbë ta gafa u, ee sëmbë ta da u sen, ee de taa u ta

libi bunu, ee de taa u ta libi hogi, ee de taa u ta ganjan sëmbë, ma wa ta libi ku ganjan möönsö. ⁹ Ee libisëmbë an kë kai u soni, ma Gadu hën a ta kai u gaan soni kaa. Sëmbë ta da u sitaafu te a bigi, ma tøkuseei di sitaafu an ta kii u. ¹⁰ U ta dë ku tjali, ma seei u ta wai. U dë kuma penama, ma u ta mbei hia sëmbë ko guduma a Gadu fasi. U dë kuma sëmbë di aan na wan wojo soni a mundu e, ma töku hii dee soni u goonliba tuu ta dë a u maun.

¹¹ Dee sëmbë u Kolenti naandë, un haika o. Fa u ta fan ku unu aki, nöö u ta jabi hati fuu da unu. ¹² Wa ta tjubi bëë da unu wan pikiwan seei, dee sëmbë. Ma nöö unu, wan dë sö e. Un ta tjubi bëë da u. ¹³ Wë nöö hën di soni dë mbei mi ta fan ku unu kumafa wan tata ta fan ku ën mii, taa be un hopo unu hati da u baa, leti kumafa u ta hopo di fuu da unu.

Aki Paulosu ta konda fa wan biibima an musu dë wan ku wan sëmbë di an ta biibi.

¹⁴ Nöö un dee sëmbë ta biibi Gadu dë, un haika e. Wan musu fiti buka ku dee sëmbë na ta biibi Gadu, fu un tai unu seei a wan bondji e. Kwetikweti. Biga wan sëmbë di ta libi bunu a Gadu wojo ku wan sëmbë di an ta libi bunu a Gadu wojo, unfa de o sa fii ku deseei? Luku fa dungu ku limbo sai dë, de an sa mökisi möönsö. Goonliba an mbei sö.

¹⁵ Nöö unfa un ta pakisei, dee sëmbë? Fa „Jesosi„ Keesitu sai dë, hën ku didibi sa fiti buka makandi nö? Wë nöö unfa a waka di sëmbë di ta biibi ku di sëmbë di an ta biibi sa tai deseei a wan? Nönö, an musu dë sö e. ¹⁶ Di wosu u dee pindigadu ku di Wosu u Masa Gadu an o sa mökisi möönsö. Nöö di sinkii fuu i si aki, hën da di tan kamian u di libilibi Gadu e.

Ja jei fa a bi taki nö? A taa:

Mi o libi a dee sëmbë u mi dendu,
mi o ta waka a de mindi.

Mi o dë di Gadu u de, nöö de o dë sëmbë u mi.

¹⁷ Sö Masa taki e. Nöö hën a toona taki möön taa:

Fëen mbei un musu hai kumutu a dee oto sëmbë dendu.

Un musu buta unu seepi apaiti da mi.

Wan musu nama ku na wan soni di an dë limbolimbo e.

Nöö te un libi sö kaa,

nöö mi o tei unu ku wai seei.

¹⁸ Mi o dë unu Tata,

nöö unu o dë womi mii ku mujëë mii u mi.

Sö Masa Gadu taki e, di Gadu di abi hii kaakiti a mundu.

7

¹ Wë nöö un dee lobi sëmbë fuu naandë, di u kisi dee paamusi u Gadu dë kaa, nöö un boo disa dee soni dee ta poi u hati ku dee ta poi u sinkii e. Un boo ta fëëë Gadu te u ta libi apaiti dëen gbelingbelin söndö föutu.

Aki Paulosu ta konda kumafa a ta wai ku dee sëmbë tjika.

² Dee sëmbë o, u toona begi unu möön taa gaantangi, be un hopo unu hati da u baa. Biga fa i si u bi ko libi ku unu naandë, nöö wa bi du hogihogi ku na wan kodo sëmbë a unu naandë e. Wa bi poi na wan sëmbë libi nöö wa ganjan na wan sëmbë fuu njan soni fëen tu.

³ Söö. Nöö fa mi ta fan aki, nöö an dë taa mi ta fan kuma mi ta da unu föutu e. Nönö, na sö mi ta mëni ën. Biga wë mi bi taki da unu kaa taa mi lobi unu tee ee ku libi ee ku dëdë seei, ma mi ku unu dë a wan së. ⁴ Nöö u ta futoo unu gaanfa e, dee sëmbë. U ta njan buka da unu. Hii fa mi dë a sitaafu ta tja pena aki, ma töku mi ta wai ku unu. Un ta da mi hati seei.

⁵ Biga un sabi taa fa u bi ko dou a Masadonia aki, nöö wa bi dë bööböö. Hiniwan juu sëmbë bi ta suku u a toobi ta buja ku u, nöö hati fuu bi ta dë fëëfëë. ⁶ Ma nöö Gadu, di ta da dee lasihati sëmbë hati, nöö a da u hati e baa. Aai. Biga a mbei Titusi kumutu a unu ala ko dou a u aki, ⁷ nöö u ko ta wai seei. Ma na fu di u si ën wanwan e, ma fu dee soni fuunu a konda da u. Biga a konda da u kumafa un bi dëen degihati tjika, nöö a konda da u tu kumafa un lobi u. Un ta hangi u ta këe pena fuu hedi seei. Nöö hën mbei mi ko ta wai gaanfa e, dee sëmbë.

⁸ Fa i si mi bi mbei di fosu pampia manda da unu naandë, nöö a ko hati mi seei a baka biga mi sabi taa a o hati unu. Ma fa u dë aki an hati mi möön e. ⁹ Mi ko ta wai seei. Ma na u di di biifi hati unu mbei mi ta wai e, ma fu di tjali kisi unu fu dee hogi du fuunu hedi, leti kumafa Gadu bi kë. Biga un bia ko ta buta hii soni fuunu tololoo a tatai liba.

Hën mbei un musu si taa na hogi u du ku unu möönsö. ¹⁰ Biga te wan sëmbë ta tjali kumafa Gadu kë kaa, nöö a ta heepi ën faa biëen libi kumutu a hogilibi basu. Nöö di soni dë na soni u bai sabisö da. Ma ee wan sëmbë ta tjali kumafa dee sëmbë an ta biibi Gadu ta tjali, nöö di dë an ta tja heepi ko dëen möönsö. Lasi nöö a ta tja ko, biga möönmöön a ta tjëen go möön longi ku Gadu.

¹¹ Wë nöö fa i si a dë taa di biifi hati unu kumafa Gadu kë naandë, nöö hën wë mbei un ko ta mbei möiti seei fuun libi bunu nëen wojo awaa. Biga un ko si hogi u di soni di pasa a unu mindi naandë te un tei hatiboonu seei. Un ko panta te un ta biinga a hii fasi fuun puu di föutu dë a unu liba. Söseei un ko ta hangi mi tu fu mi ku unu musu ko fi baka.

¹² Ma nöö fa mi mbei di pampia manda da unu naandë, dee sëmbë, nöö ma mandëen fu di sëmbë di du di hogi dë nöö hedi e. Söseei ma mandëen tu fu di sëmbë di a du di hogi ku ën dë. Mi bi kë dee soni dë bi musu seeka tuú, ma na de da di mama u di biifi. Ma mi mandëen da unu be unu seei si taa un ta kai u gaan soni, te un ta piki u buka a soni, kumafa Gadu kë. ¹³ Nöö hën mbei hati fuu ko kötö, dee sëmbë.

Ma na di dë wanwan mbei u toona kisi hati baka e. Ma fa Titusi toona ko a u aki nöö a ko ku wai seei, nöö hën mbei u seei toona wai möön. Aai. [Biga di a bi pakisei u ko a unu ala, nöö an bi sabi unfa soni bi o waka. Ma nöö di a ko si fa un kisi ën hoi ku wai tjika dë,] nöö hati fëen toona ko kötö. Böö fëen kisi goon awaa. ¹⁴ Biga wë hii dee bunu soni fuunu dee u bi konda dëen, nöö wan da u sen a de. De tuu a si tuú. Wa ganjëen leti kumafa wa ta ganjan unu tu.

¹⁵ Nöö fa un libi ku ën naandë, nöö hën mbei di lobi fuunu ko möön taanga nëen hati e. Biga wë hiniwan juu a ta pakisei unu kumafa un bi kisi ën hoi ku wai naandë, hii fa un bi dë pantapanta [taa kandë a o gandji da unu,] A ta mëni di fa un bi haikëen ta tei lai nëen. Nöö hën wë i si a ko ta wai sö ku unu e.

¹⁶ Nöö söseei u seei ta wai tu baa. Biga u ko si taa u sa futoou unu seei [sabi taa woon piki u buka a hii soni,]

8

Aki Paulosu ta taki soni fu wan

möni de kë manda da dee

biibima a Jelusalen

¹ Söö. Wë nöö, dee sëmbë fuu naandë, u kë taki wan soni fu dee biibima u Masadonia aki da unu. Wë biga fa dee sëmbë dë aki, nöö Gadu heepi de seei ku ën bunuhati e. ² Sömëni gaangaan tesi ta miti de aki, ma töku de ta wai tee na soni. Aluwasi fa de pena seei, ma de ta feni soni ta da sëmbë te a hia.

³ Nöö fa u dë aki, nöö de pii möni zunta te de kaba kaa u de heepi dee biibima a Jelusalen ala. Nöö fa de du ën dë, nöö de du ën te pasa maaka e. An dë taa sëmbë hën musu de, ma deseei hati pakisei ën sö. ⁴ Nöö hën de ko begi u gaanfa taa be u tei di möni u de mökisi ku di u dee otowan, be deseei dë a dendu u di piizii dë tu u de heepi dee sëmbë. ⁵ Ma nöö de du ën pasa möön fa u bi mëni seei. Biga de hopo deseei da Masa te de kaba, hën de toona hopo de seei da u tu kumafa Gadu kë.

⁶ Nöö hën mbei u begi Titusi taa be a toona ko a unu ala, faa sa go dou ku di bumbuu wooko u di möni soni aki di hënseei bi seti ku unu naandë kaa.

⁷ Biga fa un sai dë, un dë a fesi gaanfa kaa a hii soni. A di së u biibi un dë a fesi, söseei un dë a fesi a di së u sabi dee soni u Gadu ku di fa un ta konda de da sëmbë tu. Un dë fajafaja a di wooko u Gadu hiniwanten, nöö un dë a fesi a di fa un ta lobi u. Wë nöö hën wë mbei mi taki da unu taa be un dë a fesi a di pisi u di libi aki tu, fuun heepi dee otowan fuu a di möni soni u ta taki aki.

⁸ Ma nöö fa mi ta fan aki, an dë taa mi ta duwengi unu e. Nönö. Ma mi kë fuun sabi fa dee oto keiki du kaa, be mi si fa woon du fu mi sa sabi fa di lobi fuunu dë. ⁹ Biga wë un sabi di bunuhati fasi u Jesosi Keesitu u Masa. A bi dë wan gaan guduma nëën köndë ala, ma fuunu hedi a ko libi kuma penama seei a di goonliba aki, be un feni dee gudu a abi tu.

¹⁰ Wë nöö mi kë da unu wan lai aki, dee sëmbë, biga mi si taa hën da di möön bunu soni fuun du. Biga unu fosu wë bi mëni u pii di möni aki, nöö hën a di jaa pasa dë un bi seti pii ën tu. ¹¹ Nöö mi taki da unu taa fa i si un seti ën ku wai dë, nöö sö fuun tjëen go dou e. ¹² Nöö mi taki e, be hiniwan sëmbë musu da kumafa a sa da dou. Biga wë ee wan sëmbë i kë da sëmbë soni, nöö an dë a di fa di soni hia ma fu di i kë da. Ja o da wan soni di ja abi ma joo da di i abi, nöö Gadu o si taa a bunu kaa.

¹³ Söö. Wë nöö fa mi ta fan aki, ma ta mëni ën sö taa fii puu dee otowan a fuka nöö i ko dë da pena ta kii e. Nönö, na sö mi ta mëni, ma fuun musu dë makandi. ¹⁴ Biga wë di un abi hia a di mindi aki, nöö be un heepi dee otowan fu de sa abi tu. A kandë te unu seei abi soni fanöudu a bakaten nöö de o sa heepi unu tu, nöö woon dë makandi. ¹⁵ A o dë kumafa de bi sikifi buta a Gadu Buku taa: „Faa dee sëmbë bi go pii di njanjan Gadu bi da de de ta kai “mana” naandë, nöö,

dee sëmbë dee bi pii hia
ku dee sëmbë dee bi pii biti,
oto an bi abi möön oto.

Ma hiniwan sëmbë bi feni kumafa a dë fanöudu.

Aki Paulosu ta konda kumafa

sëmbë o ko a dee Kolenti

sëmbë naandë.

¹⁶ Söö. Wë nöö mi da Gadu tangi möön fu di a buta di wan seei fii da unu a Titusi hati kumafa miseei ta fii da unu tu. ¹⁷ Nöö fa mi begi ën faa toona ko a unu naandë, nöö a dë seei waiwai faa ko e, fu di hënseei bi kë ko kaa.

18 Nöo u begi wan oto womi aki faa tjëen ko. Nöo di womi aki, a dë wan sëmbë di hii dee biibima tuu ta kai ën bunu në seei a di fa a ta biinga ku di Buka a Masa Jesosi fu hii sëmbë musu jei ën. 19 Ma nöo na di dë nöo, ma fa woo tja di möni go da dee sëmbë „a Jelusalen„ ala, nöo dee biibima aki seei begi di sëmbë aki faa musu tja u go ala tu. Nöo te u go sô, nöo a o tja nëbai da Masa e, nöo sëmbë o si tu kumafa u kë heepi dee sëmbë tjika.

20 Wë nöo a di lö fasi aki u kë u di möni musu tja tu e, u sëmbë an musu taki taa wa ta tjëen bunu. Biga di möni na biti möni, a hia. 21 Fëen mbei u ta köni fu hii soni musu waka a tatai liba, na a Masa Gadu wojo wanwan nöo e, ma te dou a libisëmbë wojo seei tu.

22 Ma nöo u toona begi wan oto sëmbë fuu aki möön faa musu waka ku de Titusi ko a unu ala. Nöo di womi aki tu, u ta gafëen taa a dë wan bumbuu sëmbë. Biga fa u ku ën libi makandi aki, nöo hiniwan juu a ta dë waiwai faa heepi u a di wooko u Gadu. Nöo hën seei ta wai seei taa a sa tja de go, biga a abi gaan futoou fuunu e, dee sëmbë.

23 Wë nöo fa i si Titusi o ko a unu naandë, nöo un bi sabi ambë dëen kaa. Biga mi ku ën, sô u ta waka ta du di wooko u Gadu makandi. Fa mi bi ta biinga ku unu naandë, nöo hën wë bi ta heepi mi e.

Nöo dee womi woon si ko ku ën naandë, nöo de ko a dee sëmbë u dee keiki aki kamian. Nöo de dë bumbuu sëmbë e. „Masa Jesosi„ Keesitu ta feni nëbai a de. 24 Nöo un musu mbei de si taa un lobi de e, dee sëmbë. Nöo deseeri o si taa fa u bi ta gafa unu da de aki, nöo wa bi ganjan de, nöo hii dee sëmbë dee dë a dee oto keiki tuu o ko sabi sô tu.

9

Aki Paulosu ta konda da de fa fu de musu da di möni ku piizii.

1 Wë dee sëmbë, mi si kuma an dë fanöudu fu mi musu sikifi da unu go möön longi a di fa un musu heepi dee oto biibima kuma unu seei. Nönö. 2 Biga mi si taa un dë kabakaba kaa fuun du ën waiwai. Nöo fa i si mi dë a Masadonia aki, nöo mi njan buka da unu taa un dee sëmbë fu di pisiwata fu Akaja ala, a di jaa di pasa naandë nöo unu bi dë kabakaba kaa fuun pii möni zunta „fuun heepi dee biibima u Jelusalen„. Sô mi njan buka da unu aki. Nöo fa mi fan dë, nöo a weki sëmëni otowan hati te de hopo ta pii möni ta zunta fu de djeesi unu e.

3-4 Nöo fu di mi bi taki sô fuunu aki kaa, nöo fëen mbei mi ta manda dee sëmbë aki ko a unu, fuun seeka di möni di un pii naandë buta kabakaba. Nöo ee sëmbë u Masadonia kumutu aki ko ku mi a unu ala, nöo de o si taa di soni fuunu mi bi ta taki da de dë, sô a dë tuu. Biga ee nasô, dee sëmbë, nöo woon kisi sen e. Nöo mi seepi o kisi sen tu u di fa mi bi futoou unu tjika. 5 Nöo hën mbei mi si taa a bunu fu mi manda dee sëmbë aki waka a mi fesi ko a unu ala, be de ko seeka di möni di un bi paamusi naandë.

Nöo a sô wan fasi sëmbë o si taa di soni un ta da dee sëmbë, nöo a dë wan peesenti di un ta da waiwai ku piizii. An o dë kuma wan soni un ta du ku duwengi.

6 Nöo wan jei fa de bi koti wan nongö nö, dee sëmbë, taa: “Piki goon, piki suwa njanjan, gaan goon, gaan suwa njanjan.” Nöo sô a dë tuu. 7 Nöo fëen mbei mi taa ee wan sëmbë o da, nöo be a da ku piizii nëen hati, ma na ku guunjan kuma sëmbë duwengi ën. Biga di sëmbë di ta da soni ku wai nëen hati, hën Gadu ta lobi. 8 Nöo mi taki da unu taa te un du sô kaa, nöo Gadu abi kaakiti te tjika faa da unu soni ku ën bunuhati te a hia, fii puu i seei a hii fuka nöo i toona heepi oto sëmbë tu.

⁹ Ja sabi fa Gadu Buku taki nõ? A taa:
Di sēmbē di ta paaja bunu da dee pootima,
nõo di bunu nē fēēn o fika de ta kai nõömō.
Biga a bi libi bunu kumafa Gadu kē.

¹⁰ Nõo Masa Gadu di ta da di goonma böngö faa paandi ku di njanjan di di böngö ta puu tuu, hēn o da unu soni te a hia pasa maaka e, dee sēmbē. Nõo a o mbei dee bunu du fuunu ko hia nango möönmöön tu. ¹¹ A o mbei i ko guduma a hii futu fu hiniwan juu i sa ta wooko hiniwan bunu wooko di dē fanöudu u du. Nõo dee bunu wooko i ta du dē o tja gafa ko da Gadu tu.

¹² Biga wē fa i si woon manda di möni go da dee biibima a Jelusalen dē, nõo an o dē taa a fuka wanwan nõo woon puu de e, ma a o mbei dee sēmbē gafa Gadu dēēn tangi seei. ¹³ Biga de o ko si taa na taki nõo un ta taki ku buka taa un ta piki di Buka u „Masa Jesosi,„ Keesitu, ma de o si taa a dē sō a unu libi tu. Biga fa de o si di heepi un manda da de naandē, nõo de o da Gadu tangi seei fu di un ta piki ēn buka ta heepi de ku oto sēmbē tu. ¹⁴ Nõo de o ta begi da unu seei ku gaan lobi, fu di de si fa di bunuhati u Gadu wooko a unu tjika dē.

¹⁵ Wē andi u sa taki möön, dee sēmbē, möön leki gaantangi u Gadu fu di a manda Masa Jesosi kuma wan gaan gudu ko da u. A bigi tee buka an tjika u sa taki ēn, dee sēmbē.

10

*Aki Paulosu ta toona taki möön
kumafa a dē tjabukama*

u Masa Jesosi tjika.

¹⁻² Wē dee sēmbē, „awaa mi toona ko a unu möön a di toobi u mi ku unu, ku dee sēmbē dee ko a unu mindi dē,„. Wē nõo mi, Paulosu, ta tei di saapihati fasi u „Masa Jesosi,„ Keesitu ta fan ku unu kumafa hēnseei ta fan ku sēmbē. Mi manda begi unu gaantangi taa „be un disa u piki dee sēmbē buka dee ta poi mi da unu naandē e,„ fu te mi ko ala nõo an o dē u mi musu fan ku unu ku hatiboonu.

Biga mi jei taa so sēmbē dē a unu ala ta kosi mi taa te mi dē a unu mindi nõo mi ta dē fēēfēēē, ma te ma dē a unu mindi möön nõo mi ta abi degihati seei ta mbei biifi ta fan gaangaan fan a unu liba.

Fa dee lö sēmbē ta fan dē, nõo de ta mēni u a libisēmbē fasi nõo a kaba, ma na sō u dē e. ³ A dē sō taa u dē a di goonliba aki tuu, ma töku wa ta feti ku dee felantima fuu kumafa sēmbē u di goonliba aki ta feti ku deseēi. ⁴ Biga dee fetilai dee u ta tei tja go a feti, nõo de an dē soni u di goonliba aki. Nönö. Ma a Gadu de kumutu, nõo de abi kaakiti tjika u ta booko dee gaan taanga kaakiti u didibi tuu fiaa kaba a sösö. ⁵ Ku de u ta poi hii dee sösö fia ku dee gaan heihei sabi dee sēmbē ta tei ta tja ko u puu sēmbē a pasi fu de an sabi Gadu kumafa a dē. Nõo u ta booko hiniwan poipoi pakisei, be sēmbē ko si taa na bumbuu soni a dē, be de disēēn nõo de ko piki Masa Jesosi buka nõo. ⁶ Nõo fa i si woo ko a unu naandē, nõo te un ko ta piki Gadu buka a wan bunu fasi kaa, nõo woo dē kabakaba u da dee oto sēmbē sitaafu awaa.

⁷ Wē nõo dee sēmbē, fa u ta taki di toobi u mi ku unu aki, nõo un wegī di soni luku bunu e. Biga ee wan sēmbē a unu mindi naandē ta taki taa a dē „tjabukama,„ u Keesitu, nõo a musu mēni ēn seei, biga u seei da

„tjabukama” fëen tu. ⁸ Ee mi ta taki ën pasa seei fa u abi taki a unu liba tjika, ma tōku sen an o kisi mi e. Biga Masa da u taki a unu liba tuú. Ma na fuu booko unu saka, ma fuu heepi unu.

⁹ Nöö fa u ta mbei dee pampia ta manda da unu aki, nöö wa ta manda de fu de panta unu e. Nönö. ¹⁰ Ma fu di u jei taa sëmbë sai naandë ta taki taa: “Dee fan a dee pampia fëen ta hebi tumusi te de ta panta sëmbë. Ma te hën seepi ko a u aki, nöö an dë wan wojo soni nöö dee fan fëen an ta a’ goma tu.” Sö u jei de ta taki. ¹¹ Ma nöö mi kë sö wan sëmbë musu sabi taa fa dee fan fuu hebi a dee pampia fuu, leti sö nöö woo dë a unu mindi tu e, te u ko.

¹² Söö. Ma nöö fa i si u taki naandë seei, ma wan fëëë e, dee sëmbë. Biga wa a’ hati tjika u tja u seei go maaka ku dee heihei sëmbë dee ta buta deseei a fesi naandë e. Dee sëmbë dë ta maaka de seepi ku de na de te de kaba, nöö de ta si deseei u gaan bumbuu sëmbë. Ma di lö maaka naandë, a dë donma soni e.

¹³⁻¹⁴ Ma fuu seei, nöö wa o njan buka djombo pasa di maaka di Gadu buta da u fuu wooko. Nöö fa u bi ko a unu ala nöö wa bi djombo pasëen tu. Biga Gadu manda u tuú fuu tja di Bunu Buka u Masa Jesosi Keesitu ko konda da sëmbë. Nöö ee u njan buka a unu liba nöö antoobi, biga unu seei bi dë wan pisi u di wooko fuu tu.

¹⁵ Fa u ta fan aki, wa o go suku u njan buka a wan oto sëmbë wooko liba e. Nönö. Ma u ta suku nöö u di biibi fuunu musu göö ko soni. U ta kë fu di wooko u wooko a unu mindi naandë musu ko wan bumbuu soni, fuu sa disa unu go a oto sëmbë tu. ¹⁶ Biga u abi di mëni fuu tja di Bunu Buka u Masa Jesosi go paaja te a dee oto köndë tu. Ma na ka oto sëmbë bi go konda di Buka kaa e, be an dë taa u go ta njan buka a di wooko di wan oto sëmbë bi wooko kaa.

¹⁷ Biga u kë faa dë leti kumafa de bi sikifi buta a Gadu Buku taa:

Ee wan sëmbë kë njan buka a wan soni,

nöö be a njan buka da Masa

„a di soni di a wooko nëen liba.”

¹⁸ Biga wë ee wan sëmbë luku ën seei te a kaba si taa a bumbuu, nöö an dë bumbuu sëmbë eti e. Ma di sëmbë di Masa luku te a kaba feni taa a bumbuu, nöö di sëmbë dë hën da bumbuu sëmbë tuu.

11

Aki Paulosu ta taki soni möön u dee ganjansëmbëma dee ko a dee Kolenti sëmbë naandë.

¹ Söö. Wë nöö dee sëmbë, mi begi unu, be un hoi pasensi abiti sö möön longi, fuun haika wanlö wisiwasi fan mi o fan aki. ² Wë biga mi ta djalusu da unu leti kumafa Gadu seei ta djalusu da unu. Mi ta watji unu kumafa wan tata ta watji wan mujëë mii fëen di wan womi ta kiija, faa musu göö bunu dëen. Biga sö nöö mi paamusi unu da „Jesosi” Keesitu, fu te di daka dou nöö mi sa buta unu nëen fesi limbolimbo söndö föutu.

³ Ma nöö mi ta fëëë da unu o. Biga a kandë sëmbë sa ko ganjan unu fu wan waka a „Masa Jesosi” Keesitu baka ku limbo hati möön, leti kumafa i si di sindeki bi go ganjan Eva a di djai ku dee bödjëë fan fëen. ⁴ Biga fa un sai naandë, nöö misikuma te wan oto sëmbë ko a unu naandë ko ta mindi soni da Masa Jesosi te an ta djei di Jesosi di mi bi konda da unu dë möön, tōkuseei wan ta fia ku ën jakëen puu dë. Söseei ee wan sëmbë ko ta mindi soni da di Akaa u Gadu te an ta djei di Akaa u Gadu di bi dë a unu kaa,

nöö woon piki. Ee nasö, ee wan sêmbê tja wan oto buka ko ta konda da unu ta mindi soni tee an djei di Bunu Buka u Gadu di mi bi konda da unu naandê möön, nöö wan o jakêën. Wê dee sêmbê, a bigi a mi da unu o.

⁵ Biga misikuma ma dê möön lagi möön leki dee sêmbê dee ta buta deseeri kuma gaan tjabukama naandê e, te de ta kai deseeri apösutu tu. ⁶ Fa mi dê aki, nöö ma lei fa u fan tuu, ma töku sabi an pena mi e. Biga te mi ta fan, mi saandi mi ta taki. Unu seei sabi sö tu a hii futu, biga a unu mindi naandê mi bi libi.

⁷ Dee sêmbê o, kumafa u ta taki dee soni aki, na unsê seei un si mi a' föutu a unu baa? A sa kê taa fa mi bi ta wooko ta heepi mi seei fu mi sa konda di Buka u Masa Gadu da unu söndö mi tei möni a unu nö? Fa mi bi lagi miseeri fu mi sa hei unu dê, hên da di föutu di mi mbei a unu mindi nö, dee sêmbê? ⁸ Biga a dê sö tuu taa ee i luku ên te i kaba, nöö a djei kuma mi fufuu dee oto keiki u mi heepi unu. Biga de wê bi ta sölugu mi ku dee soni mi abi fanöudu, hii fa unu mi bi ta heepi. ⁹ Ee mi bi abi wan soni fanöudu, nöö ma bi ta toobi unu ku ên e. Nönö. Ma dee biibima dee bi kumutu a Masadonia ko a mi dê, nöö de bi tja dee soni mi bi abi fanöudu ko da mi. Sö mi bi ta hoi mi seei a hii futu fu ma musu tuwê dee hebi u mi a unu liba. Nöö mi taki da unu taa sö nöö mi o ta libi ku unu nango nöömö tu.

¹⁰ Nöö sö mi o ta njan buka nango nöömö tu, „taa ma ta konda di Buka u Gadu fu mi feni njan a unu hedi„. Biga fa mi ku Keesitu nama aki, nöö leti fa a ta taki tuutuu soni söndö tooka tóngö, nöö söseei mi ta fan aki söndö tooka tóngö tu e. Nöö na wan sêmbê dê a di pisiwata fuunu ala o tapa mi a di soni mi ta njan buka aki möönsö. ¹¹ Nöö fa mi ta fan aki, dee sêmbê, nöö un ta si kuma ma lobi unu mbei nö? Nönö e. Biga Gadu sabi tuutuu taa mi lobi unu seei.

¹² Söö. Ma nöö fa mi ta du aki un saandi mi ta du nö? Mi ta tapa pasi da dee sêmbê fu de an sa njan buka taa mi ku de dê pei ku pei a di wooko u Gadu. Nöö sö mi o ta du ên nango nöömö tu. ¹³ Biga wê dee lö pei sêmbê dê ta mbei taa de seei dê tjabukama u Masa Jesosi Keesitu kuma u dee apösutu, ma na Masa Jesosi hên manda de e. Ganjan de ta ganjan sêmbê.

¹⁴ Ma nöö fa de ta du dê, an dê gaan soni da mi tu. Biga fa didibi sai dê, nöö so juu a ta tooka seei ko dê dilili kuma wan basia u Masa Gadu Köndê, ta mbei taa a ta limbo sêmbê wojo. ¹⁵ Wê nöö andi wê? Ee dee futuboi fêên ta buta deseeri kuma de dê bunulibima, nöö an dê wan foondo soni. Biga wan futuboi musu djeesi ên masa. Ma kaba u de o dê a di paima di de o kisi leti kumafa a fiti di wooko u de.

Aki Paulosu ta konda dee soni

dee ta miti ên a di tja

u di Buka baka.

¹⁶ Wê nöö dee sêmbê, mi taki da unu möön e, taa wan musu mëni taa fusutan u mi poi, fa mi ta njan buka da miseeri aki. Ma ee un si sö seei ma un haika mi nöö, leti kumafa un ta haika te wan siki-a-hedima ta fan.

¹⁷ Nöö di soni mi o fan aki an dê taa Masa manda mi e. Nönö. Ma a dê wan gaan wisiwasi fan nöö, di mi o fan fu di mi sabi taa mi abi leti u miseeri ta njan buka tu. ¹⁸ Biga sömëni sêmbê dê a unu mindi naandê ta njan buka a soni u di goonliba aki ta hopo deseeri buta u sêmbê si kumafa de bambuu tjika. Nöö misikuma miseeri sa njan buka sö tu. ¹⁹ Biga wê fa un sai dê, un lobi u haika di fan u dee wisiwasima kaa. Wê di un köni sö, nöö misikuma un sa haika miseeri tu kumafa un ta haika dee otowan.

²⁰ Biga fa un sai dē, ee sēmbē buta unu a katibo, wan a' toobi. Ee sēmbē ta njan mōni fuunu, wan a' toobi. Ee wan sēmbē kisi unu buta nēen basu, nōō wan ta a' toobi. Ee sēmbē ta hopo ēn seei buta a unu liba ta lagi unu ta wisiwasi unu, wan a' toobi. Ee de naki unu a bandja jesi seei, an dē gaan soni a unu. Biga sō dee sēmbē dē ta libi ku unu kaa. ²¹ Ma fu mi aki, a dē wan gaan sen soni da mi e, baa. Biga wē mii bi sōsō tee ma bi libi ku unu a dee lō fasi dē.

Ma nōō ee wan sēmbē a' hati u njan buka a wan soni liba, nōō miseei a' hati u njan buka da soni tu.

Sōō. Nōō mi o taki wanlō soni aki da unu mōōn kuma wisiwasima e, ma sō nōō mi o taki. ²² Biga ee wan sēmbē ta njan buka taa a dē lalalala Dju ſu di dee Dju sēmbē dē apaiti sēmbē u Gadu, nōō miseei sa njan buka sō tu. Ee de taa de dē bakamii u Abahamu, nōō miseei dē sō tu. Ee de taa de dē Isaēli sēmbē, nōō miseei tu. ²³ Ee de taa de dē futuboi u Jেসosি, Keesitu, mi bi pasa de gaanfa a di soni dē.

Nōō fa mi ta fan aki mi ta fan leti kuma wan wisiwasima, ma mi o ta taki ēn te go dou. Biga mi biinga da Masa Jেসosি mōōn gaanfa mōōn leki dee ganjanma a unu mindi naandē e. Biga sōmēni pasi mi bi dē sōōtōsōōtō a dunguwosu fu Masa Jেসosি hedi. Sōmēni toon mi bi kisi wipi fēen hedi tu. Sōmēni pasi mi ku dēdē bi miti fesi ku fesi. A hii dee soni dē tuu mi pasa dee sēmbē dē gaanduwe kaa. ²⁴ Feifi pasi dee Dju sēmbē u mi fon mi ku wipi. Hiniwan pasi fon de ta da mi diiteni-ku-nēigi wipi. ²⁵ Dii pasi de fon mi ku pau. Wan pasi de naki mi ku sitonu ſte de ninga taa mi dēdē. Dii pasi sipi booko disa mi a ze mindi. Wan u de mi bi dē wan hii ndeti ku wan hii didia a zengezege a liba wata ta tja fuka.

²⁶ Fa mi dē aki, ma ta dē a wan kamian. Hii juu mi nango a kamian ta ko kodo. Nōō fa mi ta waka ta lontu aki, sōmēni pasi gaan wata bi dē fa u tja mi go kii. Sōmēni toon mi bi musu waka ka fufuuma ta watji sēmbē u de kisi. Mi bi ta dē a gaan nōutu a dee sēmbē u miseei kōndē maun, te kisi ku dee oto kōndē sēmbē maun tu. Mi bi dē a nōutu a ganda mindi. Mi bi dē a nōutu a sabana dendu. Mi bi dē a nōutu a wata liba. Mi bi dē a nōutu a dee sēmbē dee ta ganjan taa de dē biibima maun. ²⁷ Mi ta biinga ta wooko taanga tee so juu ma ta duumi a ndeti seei. So juu mi ta tja hangi tee na soni. So juu na wata seei mi ta feni u mi bebe tu. So juu ma ta a' soni u njan. So juu mi ta tja kōtō tee, biga soni an dē u mi tapa sinkii.

²⁸ Ma nōō boiti u dee dōōsē soni naandē, hiniwan juu mi ta tja di hebi u dee biibima a dee kamiankamian a mi hati. ²⁹ Biga wē ee wan sēmbē dē suwakisuwaki a di biibi, nōō mi seei ta suwaki tu. Ee wan biibima kai, nōō mi ta tja di hebi fēen, biga hati u mi ta boonu ku di soni mbei a kai dē.

³⁰ Wē nōō fēen mbei ee mi musu ta njan buka a soni, nōō a dee lō soni dee miti mi dē, dee ta mbei mi lagi a sēmbē wojo naandē, nōō a de nōō mi sa njan buka. ³¹ Nōō Masa Gadu, di Tata u Masa Jেসosি Keesitu di musu kisi gafa u teego, hēn sabi taa fa mi ta fan aki, na soni mi ta mindi e, dee sēmbē. Tuutuu soni mi ta taki. ³² Biga di mi bi dē a di kōndē de kai Damasikusi naandē, nōō di hedima di di kōnu de kai Aletasi bi buta dē, a manda wanlō sodati u de lontu mi watji kisi. ³³ Ma nōō hēn dee biibima naandē fusi mi. De buta mi a wan manda dendu hēn de saka mi go a goon a dōōsē u di sitonu peni u di kōndē. A sō wan lagi fasi mi kumutu a dee felantima u mi maun.

Nöö sö soni bi waka ku mi, dee sëmbë. „Nöö a dee lö soni dë nöö mi sa njan buka e.”

12

Aki Paulosu ta konda da de fa Gadu bi lei ën tjubitjubi soni.

¹ Wë nöö dee sëmbë, leti kumafa i si mi taki da unu naandë kaa taa ee mi ta njan buka, nöö an o heepi mi a wan wojo soni. Ma töku mi o go dou. Biga mi o konda da unu kumafa Masa bi lei mi dee tjubitjubi soni fëen a wan apaiti fasi. A dë leti kuma mi bi ta sunjan sö, ma na sunjan, biga mi bi dë ku wojo.

² Mi sabi wan womi di bi biibi a Masa Jesosi Keesitu, nöö hën wan gaan soni pasa ku ën kuma teni-a-fö jaa longi kaa. Wë ee sinkii soni, ee akaa soni, di dë ma sabi. Gadu wanwan nöö sabi. Ma a dë kuma wan soni tei ën tja go pasa dee teeja u mundu go te a di köndë u Gadu seei. ³ Nöö kumafa i si mi taki dë kaa, ee sinkii soni ee akaa soni më sabi. Gadu wanwan nöö sabi. ⁴ Ma nöö de tjëen go dou a di waiti kamian u Gadu de ta kai Paladëisi. Nöö hën a jei wanlö sondi ala di an sa konda seei. Ma boiti di dë, de bai ën taa an musu konda de tu.

⁵ Wë nöö, dee sëmbë, a dee lö soni dë mi bi sa njan buka e, ma nöö ma o du ën. Ma dee soni mi o tei ta njan buka da, nöö de da dee soni dee ta buta mi ko lagi a sëmbë wojo. ⁶ Ma ee u mi tei dee soni dee Gadu lei mi naandë fu mi sa njan buka a de liba, nöö ma lau e, biga sö Gadu bi lei mi de tuú. Ma nöö ma o du ën e. Biga fa mi dë aki ma kë u sëmbë musu luku mi möön hei möön leki fa de ta jei mi ta fan, ku fa de ta si mi ta libi.

⁷ Ma nöö dee sëmbë, fa mi taki dë seei, ma ma sa kisi gaan fasi fu dee gaan heihei soni i si Gadu lei mi naandë e. Nönö. Biga wë Gadu disa pasi da didibi, hën a manda wan futuboi fëen ko naki mi. A buta wan soni da mi di ta tjökö mi leti kuma maka, nöö hën ta fuka mi nöömö mbei ma sa abi gaan fasi. ⁸ Nöö dii pasi mi begi a wan apaiti fasi fu Masa musu puu di lö soni naandë a mi liba. ⁹ Ma nöö hën a fan ku mi taa: “Fa i dë aki, nöö mi sabi dee fuka fi kaa.” Nöö be i tifihedu ku de nöö, biga mi o tja i ku mi bunuhati. Biga te wan sëmbë kaakiti ku saanfa-u-du fëen kaba, nöö nëen mi sa feni pasi u wooko nëen liba ku di kaakiti u mi awaa.” Sö Gadu fan ku mi e. Nöö fëen mbei a möön bunu da mi fu mi ta njan buka a dee suwaki pisi u mi libi. Mi o ta wai ku de seei, be di kaakiti u „Masa Jesosi,” Keesitu tan ku mi.

¹⁰ Wë nöö da sö e, dee sëmbë. Fa u dë aki, më a toobi möön ee hiniwan soni ta pasa ku mi fu „Masa Jesosi,” Keesitu hedi. Ee mi suwaki a soni, më a toobi. Ee sëmbë ta kosi mi, ee de ta sitaafu mi, an dë gaan soni da mi tu. Ee mi ta tja pena nasö mi ta tja fuka, ma a’ toobi. Mi ta wai seei a dee soni dë dendu. Biga wë hii dee suwaki pisi u mi dë tuu ta buta mi fu mi dë taanga „ku di kaakiti u Gadu wanwan.”

Aki Paulosu ta konda da de kumafa a kë heepi de tjika.

¹¹ Wë dee sëmbë, mi taki e, fa i si mi njan buka da miseei dë, nöö a dë leti kuma hedi u mi poi. Ma unu wë buta mi e. Biga unu bi musu ta gafa mi. Biga wë hii fa i si ma dë wan wojo soni seei fa mi dë aki, ma misikuma ma dë möön lagi möön dee sëmbë dee ta hopo deseeri buta u gaan tjabukama a unu mindi naandë. ¹² Biga wë mi bi libi a unu mindi ku gaan pasensi e, nöö sëmëni foondo wooko mi bi ta du a unu dë ku di kaakiti u Gadu. Sëmëni maaka un si tu, nöö dee soni dë bi musu ta lei unu taa mi dë wan tjabukama u Gadu tuu.

13 Nöo dee sëmbë, unfa a waka un si taa mi ta seeka dee biibima a dee oto kändë bunu möön unu? A sa kë taa fu di ma bi ta tja dee fuka u mi ko tuwë da unu nö? Hën da di föutu mi mbei nö, dee sëmbë? Wë ee di dë wanwan, nöo mi begi unu be wan hoi mi a bëë. Wë biga sö mi libi ku unu tuu.

14 Ma fa u dë aki, mi dë kabakaba u mi ko a unu di u dii pasi. Ma seei te mi ko, ma o buta fuka u mi a unu liba möönsö e. Nönö. Biga wë na gudu mi ta suku a unu e, dee sëmbë, ma unu seepi wë mi kë di kë. Biga wan piki mii an musu ta sölugu ën tata ku ën mama, ma tata ku mama de ta sölugu piki mii. 15 Nöo fëen mbei fa u dë aki, mi dë seei kabakaba fu mi lasi hii soni da unu, te dou ku miseei tu. Ma nöo fu di un si taa mi lobi unu taanga, nöo fëen mbei wan sa lobi mi tu nö?

16 Ma nöo fa mi fan dë, nöo kandë sëmbë o dë a unu mindi naandë di o taa: “Höön, awa, fa i si an ta buta dee fuka fëen a u liba aki, bödjëë wë a ta pëë e. Biga a o abi kamian nöömó faa ganjan u njan a wan kôni fasi.”

17-18 Sö un ta mëni nö, dee sëmbë? A kandë dee sëmbë mi bi manda ko a unu naandë, de un ta taki nö? Fa mi bi manda Titusi ku di otowan fëen ko a unu, nöo Titusi bi suku soni a unu a wan tjubi fasi faa tja wini ko dëen seei nö? Wë ma sikuma a dë sö e. Biga mi ku Titusi tuu ta waka a di Akaa u Gadu leiki ta libi a di wan seei fasi nö.

19 Wë nöo fa mi fan ku unu naandë, dee sëmbë, a sa kë un mëni taa bunu në mi ta suku a unu nö? Nönö e. Ma mi ta fan ku unu a Gadu fesi fu di u ku unu tuu dë sëmbë u „Jesosi„ Keesitu, nöo u kë fuun musu ko taanga a di biibi. Hën di soni dë nöo u ta suku a unu e, dee sëmbë.

20 Biga wë mi ta fëëë da unu taa te mi o ko a unu ala, nöo mi o ko si unu a wan fasi di an bunu da mi seei. Nöo ee a dë sö, nöo unu seepi o ko si mi a wan fasi di an bunu da unu tu. Biga mi ta panta taa te mi ko dë, nöo mi o ko si unu taa un ta kisi toobi ku unu na unu ta haun ku unu seepi, hati fuunu ta dë boonuboonu, hiniwan sëmbë ta biinga nëen seei soni baka, wan abi toobi ku otowan, un ta tja unu seepi ta kosi a baka ta mindi soni da unu na unu, so fuunu o sai naandë ku gaan fasi, nasö un o dë ta du fanjanfanjan soni.

21 Dee sëmbë, misikuma ee mi ko si unu a sö wan fasi, nöo sen o kisi mi seei a Gadu fesi o. Nöo a o ta hati mi te na soni da dee sëmbë fuunu naandë dee an disa dee peipei fanafiti libi u de, te dou ku dee sensen soni de ta du a di së u manu ku mujëë soni. „Nöo mi kë un seeka dee lö pei libi fuunu dë bifö mi ko a unu ala e, baa.„

13

*Aki Paulosu ta bai dee sëmbë
möön u de musu seeka de
libi bifö a ko a de.*

1 Söö. Wë kumafa i si mi taki dë kaa, dee sëmbë, disi o mbei di u dii pasi di mi o ko haika unu. Wë nöo un sabi fa de sikifi a Gadu Buku taa ee wan sëmbë du wan hogi, nöo tu nasö dii sëmbë musu piki taa sö a du ën tuu, bifö di sëmbë di du di hogi dë o kisi sitaafu awaa.

2 Wë fa i si mi o ko a unu dë, nöo leti sö soni o waka e. Biga wë a di u mbei tu pasi di mi bi dë a unu ala, nöo mi bi bai wanlö sëmbë a dee hogi de ta du. Söseei fa mi ta mbei di pampia aki, mi toona ta bai de möön. Nöo fa i si mi o ko di pasi aki, nöo hën o mbei dii pasi. Nöo ma o fan ku de ku buka möön e. Ma mi o du ku de awaa te dou ku hii dee oto sëmbë dee sai dë tuu, dee an bia disa dee wogi du u de.

³ Biga wë misikuma un kë sabi ee dee fan mi ta fan ku unu, ee Masa Jesosi Keesitu hën ta da mi de tuutuu. Biga un taa te mi ta fan nöö mi ta fan fëëfëë, ma Masa Jesosi hën an ta fëë ma a ta wooko ku kaakiti a unu dë. ⁴ Wë nöö tuu. Ma fa i si de bi kii Masa Jesosi a di lakpa pau dë, nöö wan suwakisuwaki libisëmbë de kii dë, ma nöö di a weki ko dë ku libi fa u dë aki, nöö ku di kaakiti u Gadu a ta libi e. Nöö fa u ku ën nama makandi aki, nöö u dë suwakisuwaki libisëmbë eti tuu, ma tókusee ku di kaakiti u Gadu u ta libi fuu heepi unu.

⁵ Wë dee sëmbë, mi taki e, „di un lo’ u wegi sëmbë luku naandë kaa,„ nöö mi kë fuun wegi unu seei luku bunu ee un dë biibima tuutuu. Biga a kandë fa i si un sai dë seei, ma Jesosi Keesitu an dë a unu hati. „Ma töku na sö mi ta mëni e, dee sëmbë. Ma mi a’ di mëni taa un dë tuutuu biibima u Masa Jesosi.„ ⁶ Nöö ee un pasa di lö tesi dë, nöö misikuma woon si taa u seei pasëën tu „taa u dë tuutuu tjabukama u Masa Jesosi.„

⁷ Nöö mi ta begi Masa Gadu da unu fu wan musu du na wan hogi. Nöö ma taki sö fuu lei sëmbë kumafa u dë tjabukama u unu liba tjika e. Nönö. Ma fuun seepi hedi. Biga u kë di libi fuunu musu dë a tatai liba, hii fa sëmbë ta taki fuu taa wa dë bumbuu tjabukama tjika. ⁸ Biga wa ta mbei möiti u sëmbë musu du wan soni di an ta kai ku di Buka u Gadu e, ma fu de musu libi leti kumafa Gadu kë.

⁹ Nöö fëën mbei ma a’ toobi ee mi ta libi kuma mi sösö, kuma ma abi kaakiti a unu mindi. Solanga un dë taanga a di biibi kaa, nöö mi dë waiwai. Nöö mi ta begi seei da unu fuun musu ko dë telutelu gbelingbelin kumafa Gadu kë.

¹⁰ Nöö hën mbei mi ta buta dee soni aki a pampia manda da unu a fesi, fu te mi ko a unu nöö ma o feni soni fu mi gandji da unu möön. Biga di makiti di Masa da mi aki, nöö an dë wan soni u mi booko unu saka e, ma fu mbei un ko dë gingin a di biibi.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

¹¹ Söö. Wë nöö ka mi sikifi tjika aki, nöö mi o tapa ufö e, dee sëmbë. Nöö mi taki e, be un piki dee soni mi sikifi aki nöö un buta unu libi a tatai liba ku telu. Nöö be hati fuunu dë bööböö ku wan pakisei makandi, nöö Masa Gadu o dë ku unu. Biga nëën lobi ku kötöhati ta kumutu.

¹² Nöö te woon da unu seei odi, nöö un baasa unu seei makandi ku limbohata e, „kumafa a fiti biibima ku biibima.„

¹³ Nöö hii dee sëmbë dee Gadu tei apaiti aki tuu ta manda gaan odi da unu.

¹⁴ Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku ën bunuhata e, dee sëmbë. Nöö di lobi u Masa Gadu ku di makandi libi di di Akaa fëën ta da musu dë ku unu tu.

„Na soni möönsö e, dee sëmbë. Mi, Paulosu, ta manda gaan odi da unu. A tan sö.„

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Galasia

Wan wöutu a fesi.

Di womi de kai Paulosu bi dë wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu. Nöo hën mbei di biifi aki manda da dee biibima a dee köndëköndë u di pisiwata de kai Galasia.

Nöo di soni mbei a mbei di biifi aki. A bi go a Galasia faa tja di Buka u Masa Jesosi go da dee sëmbë u di köndë. Nöo hën so u dee sëmbë fu ala bia libi ko ta waka a Masa Jesosi baka. Nöo di a kumutu dë, tee bakaten hën a ko jei taa wanlò sëmbë ko a dee Galasia biibima dendu dë ko tja wan njunjun buka poipoi wan ko da de, taa di fa de biibi a Masa Jesosi dë an tjika eti. De musu koti di maaka u Isaëli ta hoi dee Isaëli wëti ufö Gadu sa limbo fesi da de. Nöo de taki wan oto soni tu taa Paulosu aan taki a di Buka a bi tja ko da de naandë, biga na Gadu bi dëen di buka. A libisëmbë nöo a feni ën. Sö de ta lei dee Galasia sëmbë.

Nöo di Paulosu jei sö, hën a mbei di biifi aki wante manda bai de a dee lö lei dë. A manda leti de tu fa u de musu libi kuma biibima u Masa Jesosi.

Aki di biifi seti.

¹⁻² Wë dee sëmbë, mi Paulosu ta manda gaan odi da unu e. Nöo mi ta mbei di pampia aki da un dee sëmbë dee ta biibi a Masa Jesosi liba ta miti makandi a dee köndëköndë u di pisiwata u Galasia dë. Fa mi dë aki, mi da wan u dee tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu e. Nöo na libisëmbë buta mi sö. Na de manda mi tu. Ma Jesosi Keesitu ku hën Tata di bi weki ën a dëdë buta mi. Nöo fa mi ta manda di biifi da unu aki, nöo mi ku dee oto biibima u Masa Jesosi dee mi ku de dë aki, sö u tuu ta mandëen.

³ Nöo u Tata Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu e, ta heepi unu ku de bunuhati. De musu mbei hati fuunu dë bööböo.

⁴ Fa Masa Jesosi sai dë, dee sëmbë, nöo hën wë hopo ën seei paka di paima da u fu dee hogidu fuu hedi e. Nöo a du ën faa sa puu u a dee hogi libi basu u di ten u dë aki. Sö wë u Tata Masa Gadu bi kë kaa. ⁵ Nöo fa a sai dë a musu abi gafa ku nëbai fu teego. A tan sö.

Aki Paulosu ta piki de taa wan kodo buka u Masa Gadu nöo dë.

⁶⁻⁷ Wë dee sëmbë, di soni aki sö, a foondo mi tumisi e. Ma bi mëni sö fu unu taa un bi o bia sö hesi kumutu a di Sëmbë di bi kai unu ku ën bunuhati ko nëen. Wë biga ku ën bunuhati a bi manda „Jesosi„ Keesitu ko jabi pasi da unu fuun sa ko sëmbë fëen. „Hën wë da di Buka di u konda da unu.“

Nöo hën wë un kë disa di bumbuu soni naandë go ta piki dee söso buka dee oto sëmbë ta konda da unu naandë taa Gadu buka, ma na Gadu buka seei de dë. Wë biga Gadu aambi oto pei Buka möönsö „möön leki di u konda da unu. Ma fu di un ta haika dee oto sëmbë,“ hën wë i si ta buuja unu sö teefa wan saandi un ta du möön.

⁸ Nöo mi taki e, dee sëmbë, di Buka di i si u bi tja ko da unu dë, nöo hën nöo da di tuutuu wan e. Hën nöo un musu piki. „Ee u seei toona ko a unu baka ko da unu wan oto buka, nöo wan musu piki e. Ee wan basia u Masa Gadu Köndë seei bazia ko a unu dë ko da unu wan oto buka möön leki di u bi konda da unu kaa, nöo Masa Gadu musu sibëen fu nöömö e! „Biga di Buka u Gadu hën a ta poi.“

⁹ Mi toona taki en wan pasi möön leti kumafa i si u bi taki en kaa, taa ee wan sēmbē a unu dē ta konda wan oto buka da unu möön leki di un bi jei a u kaa, nöö di siba u Gadu musu kisi en fu nöömö e.

¹⁰ Wē di fan mi fan aki, unfa un mēni fēen, dee sēmbē? Mi fan en faa kai ku libisēmbē ö, naa faa kai ku Gadu? Fa u dē aki, un ninga taa mi ta suku gafa a libisēmbē eti ö? Wē nönö e baa. Biga ee mi ta suku gafa a libisēmbē eti, nöö hēn da ma dē wan futuboi u „Jesosi„ Keesitu.

Aki a ta konda da de taa na a libisēmbē a kisi di Buka.

¹¹ Be mi taki da unu e, dee sēmbē u mi dē, taa di Buka di i si mi bi tja ko konda da unu dē, nöö na libisēmbē abi en e. ¹² Biga na a libisēmbē a kumutu, nöö na libisēmbē lei mi en tu. Ma Jesosi Keesitu hēnseei wē ko a mi ko lei mi en sö. ¹³⁻¹⁴ Biga fa un sai dē, nöö un bi musu jei sö u mi taa a fesi mi bi ta biinga ku hii dee guwenti fuu Isaēli sēmbē tuu, kumafa u bi lei a dee gaan sēmbē fuu. Mi bi dē a sōmēni u dee pei u mi fesi a dee soni naandē. „Biga mi bi mēni taa fa mi ta hoi dee Isaēli wēti dē, nöö hēn di soni dē Gadu bi kē ufö a o limbo fesi da mi.“ Nöö hēn wē mbei mi bi ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi gaanfa seei „fu di de an dē ku dee wēti dē möön.“ Ma hii fu di dē, nöö hēn di keiki u Gadu wē mi bi ta biinga u kaba a sösö sö e. Ma bi sabi seei.

¹⁵ Ma fa i si mi bi ta du dē seei, Gadu bi a' bunuhati u mi o. Biga gaanduwe a fesi bifö de pai mi, nöö a bi tei mi kaa fu mi ko sēmbē fēen a bakaten. ¹⁶ Nöö hēn wē u dē teefa di juu dou, hēn a mbei mi ko sabi Jesosi di Mii fēen, fu mi sa ta tja di Buka fēen awaa ta konda da dee sēmbē dee an dē Isaēli sēmbē.

Wē nöö fa i si a bi ko a mi naandē, nöö ma bi go a na wan libisēmbē go hakisi ee andi u mi musu du möönsö e. ¹⁷ Na a dee Tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu, dee dē a Jelusalen, seei mi bi go. Fa de bi dē tjabukama ufö mi seei, ma töku ma bi go a de. Ma mi hopo u mi wante, mi wanwan, hēn mi go u mi te na Alabia a di sabana köndē dē. „Wē nöö fa mi ta taki en aki sö, hēn da libisēmbē lei mi di buka nöö?“

Nöö di mi kumutu na Alabia naandē, hēn mi toona go a Damasikusi baka „ka mi bi kumutu.“ ¹⁸ Nöö hēn mi tan dii jaa naandē. Nöö hēn mi toona kumutu a Damasikusi go a Jelusalen go haika Petuisi, be mi ku en mbei guwenti awaa. Nöö hēn mi dē ku en a Jelusalen dē teni-a-feifi daka ufö mi kumutu dē. ¹⁹ Ma nöö fa i si mi bi go dē seei, ma si dee oto Tjabukama u Masa Jesosi möönsö e, ma di baaa u Jesosi de ta kai Jakobosi hēn nöö mi bi si dē. ²⁰ Nöö fa mi ta fan aki, Masa Gadu seei sabi taa na soni mi ta mindi e. Tuutuu soni mi ta taki.

²¹ Nöö hēn di mi kumutu a Jelusalen naandē, hēn mi go ta waka a dee köndököndē u Silia ku Silisia ta konda di Buka u Masa Jesosi Keesitu ta lontu. ²² Ma dee oto biibima fēen dee ta miti makandi a dee köndököndē u Judea, nöö deseei an bi si mi sabi eti e. ²³ Ma de ta jei soni u mi nöö taa di sēmbē di bi ta sitaafu de a fesi ta kii, nöö hēn wē bia ko biibi te a tei di Buka u Masa Jesosi ta tja ta paaja, di hēnseei bi ta biinga u tapa. ²⁴ Nöö di de ko jei sö, hēn de ta wai seei ta gafa Masa Gadu fu mi hedi.

2

*Aki Paulosu konda fa a bi go miti ku dee hedima u keiki
a Jelusalen.*

¹⁻² Wē nöö fa mi ta tja di buka ta paaja dē, nöö a baka teni-a-fö jaa bifö mi toona go a Jelusalen möön, mi ku Banabasi. Nöö di soni mbei u go ala,

u di Gadu seei ko lei mi taa mi musu go. Nöo di u nango, hën u tja di kijoo de kai Titusi go ku u. „Biga u ku ën ta wooko di wooko di Gadu makandi.”

Nöo hën wë di u go dou a Jelusalen, hën u go a dee sëmbë dee de ta si kuma fesima u de a di biibi. Nöo hën u kai de tja go a së. Nöo hën u fan ku de te u kaba taa sö wan buka u ta tja ta paaja da dee oto köndë sëmbë dee na u Isaëli „taa, ee wan sëmbë ja dë Isaëli sëmbë ma i ko ta biibi a Masa Jesosi kaa, nöo a tjika. An dë fii ta hoi dee wëti u Isaëli ufö Gadu o limbo fesi da i.” Nöo hën u hakisi de ee fa u ta konda di buka dë, ee de dë ku u a wan së. Biga fa de dë hedima naandë nöo u kë de nama ku u, ee nasö nöo a kandë sëmbë o mëni taa sösö soni u ta du.

³ „Nöo di u fan ku de teefa u kaba, nöo hën de feni taa di buka u ta tja ta paaja naandë, nöo a bunu.” Nöo fa Titusi sai ku u dë, an dë Isaëli sëmbë e. Giiki sëmbë a dë, nöo aan di maaka u Isaëli, ma de an duwengi ën tu fu de koti ën sinkii buta di maaka. ⁴ Nöo de an bi o mëni di soni dë seei tu e, ma wanlö sëmbë ta ganjan taa de dë biibima u Jesosi Keesitu fufuu pasi ko saapi a u mindi dë, ko ta watji u ta luku fa u ta libi fiifi söndö u dë a wëti basu. Biga de kë kisi u toona tja go buta kuma saafuma a dee wëti dë basu möön. ⁵ Ma fa de ta du dë, nöo wa saka u seei da de e. Wa piki de buka seei a di soni dë. Biga u kë hoi di Buka u Gadu gbelingbelin da unu kumafa a dë.

⁶ Nöo dee sëmbë u go a de dë, nöo de wë de ta luku kuma gaan hei sëmbë e. Ma di soni dë an dë gaan soni a mi, biga mi sabi taa Gadu hën an ta luku a sëmbë fesi. Ma boiti u di dë, fa de dë heima dë seei, ma de an buta wan wojo soni a di lei mi ta lei liba möönsö. „Biga de si taa di fa mi ta lei naandë, nöo a bunu kaa.”

⁷ Nöo hën wë de ko si taa mi ku Petuisi, di wan wooko nöo wë Gadu da u ma de dë paatipaati. Petuisi hën da Tjabukama u Masa Jesosi a dee Isaëli sëmbë dendu, nöo mi da Tjabukama fëen a dee sëmbë dee na dë Isaëli sëmbë dendu. ⁸ Nöo leti kumafa Gadu dë ku Petuisi a di wooko di a sai dë, nöo söseei a dë ku mi tu.

⁹ Nöo fa i si Jakobosi, Petuisi, ku Johanisi sai dë, nöo de wë da dee sëmbë dee otowan ta si kuma posu a di biibi. Ma nöo fa de ko si fa Gadu dë ku mi ku ën bunuhati tjika, nöo hën de ko da mi ku Banabasi tuu maun. Nöo hën wë u ku de mbei buka te u kaba taa sö di wooko o paati. De o ta tja di Buka ta paaja a dee Isaëli sëmbë dendu. Nöo u, woo go a dee oto köndë sëmbë dee na u Isaëli. ¹⁰ Ma wan soni nöo de begi u taa u musu ta heepi de ku dee penama u de „dee dë a Jelusalen naandë”. Ma nöo di soni de taki dë, mi bi dë tifihedu ku ën gaanfa seei kaa.

Aki Paulosu konda taa a bi bai Petuisi a wan soni.

¹¹ Nöo mi o taki wan soni aki da unu e, dee sëmbë. Fa i si Petuisi dë gaan fesima dë seei, ma a wan juu dë nöo a bi ko a u na Antiokia, nöo hën wë mi bai ën a lanti fesi fu wan soni a bi du. Biga an bi a’ leti.

¹² Biga a bi ta libi makandi ku dee biibima u Masa Jesosi fu Antiokia, dee na Isaëli sëmbë. Hën ku de bi ta njan a wan paabi. Nöo hën wanlö oto biibima u Masa Jesosi kumutu a Jakobosi a Jelusalen ala ko a u na Antiokia naandë. Nöo fa i si de ko dë, nöo de ta hoi di Isaëli wëti taa ee wan sëmbë aan di maaka u Isaëli nëen sinkii, nöo de an musu njan ku ën. Nöo di Petuisi ko si taa sö de ta du, nöo hën a ko fëëë. Hën a hai hënseei puu a dee sëmbë na Isaëli sëmbë dë dendu ko ta hoi di wëti dë tu, ¹³ hën ku hii dee oto Isaëli biibima dee ku u sai dë. Banabasi seei de kisi hai tja go a dendu tu, faa go ta libi a di ganjan fasi dë.

¹⁴Nöo di mi si taa di libi u de an ta kai ku di Buka u Masa Jesosi di u ta konda aki, nöo hën wë mi fan ku Petuisi a hii dee oto biibima dë tuu fesi taa: “Womi.” A piki. Mi taa, “Di soni aki, a bigi a mi da i möönsö. Wë biga i da wan Dju sëmbë di bi ta dë a wëti basu, nöo di wojo fii ko limbo te nöo hën wë i kumutu. Nöo andi mbei i kë toona hai dee sëmbë na Dju aki tja go buta a dee wëti dë basu u du?” Sö mi fan ku ën.

¹⁵Nöo di soni mbei mi taki sö, dee sëmbë. Biga wë un sabi fa u dee Dju sëmbë dë kaa. U ta si u seei kuma wa ta booko Gadu wëti kuma dee oto köndë sëmbë. ¹⁶Ma tökuseei, so fuu bi ko sabi taa di hoi di u bi ta hoi dee wëti dë, nöo an ta heepi u fuu ko bumbuu sëmbë möönsö a Gadu wojo. Wan kodo soni tö nöo sa mbei u ko sö, hën da ee u ta biibi a Jesosi Keesitu liba. Nöo hën wë mbei u ko ta biibi nëen e.

¹⁷Nöo fa i si u ta suku fuu musu ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo ku biibi a Masa Jesosi, Keesitu söndö hoi wëti aki, nöo hën wë mbei dee oto Dju sëmbë fuu ta luku u kuma bookowëtima. Nöo unfa un pakisei u di soni dë? Hën da Keesitu manda u fuu booko Gadu wëti ö? Nönö. Kwetikweti. ¹⁸Ma ee Gadu bai mi a wan soni te mi disëen kaa, nöo bakaten hën mi toona go tei ën möön, nöo awa ufö mi ko bookowëtima a Gadu wojo awaa.

¹⁹Wë, dee sëmbë o, fa i si mi bi ta hoi dee wëti dë, nöo hën wë tja mi ko a Gadu e. Biga mi bi biinga tefa mi wei, ma bi sa hoi de ku telu möönsö. Nöo fa mi dë aki, nöo ma dë a dee wëti dë soni möön e. Mi disa de gaanduwe fu mi sa libi kumafa Masa Gadu kë awaa. ²⁰Biga fa Masa Jesosi, Keesitu dëdë a di lakpa pau dë, nöo mi ku ën tuu wë dëdë naandë e. Biga u dë di wan. Nöo di libi i si mi abi aki, na miseei ta libi ën möön. Masa Jesosi seei hën dë a mi hati ta tii mi. Nöo hii fa mi ta libi a di goonliba aki, nöo ku biibi nöo a di mii u Masa Gadu liba, di bi lobi mi tee a tei mi dëdë dëdë da mi.

²¹Nöo ee mi ta hoi wëti eti fu hën musu mbei mi ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nöo hën da mi ta sösö di soni di Gadu du da mi naandë ku ën bunuhati. Hën mbei ma o du ën e. Biga ee a dë taa wan sëmbë bi sa hoi wëti te a ko bumbuu tjika a Gadu wojo, nöo da an bi o dë fanöudu fu Jesosi, Keesitu musu dëdë.

3

Aki Paulosu ta gandji da dee Galasia biibima u di de

bia go ta hoi wëti.

¹Wë nöo un dee Galasia sëmbë u mi dë, andi seei du unu mbei un don sö? Sëmbë hën ko ganjan unu gaanfa sö nö, mbei un lasi unu seei te un fëekëtë di fa Jesosi Keesitu bi dëdë da unu nö? Ee! A bigi a mi da unu. Biga fa u bi tja Gadu Buka ko da unu dë, nöo u bi kondëen gbelingbelin da unu te a dë kuma a unu fesi seei de bi tja Masa Jesosi go peka a di lakpa pau kii. Sö wë un bi fusutan di Buka tjika e.

²Nöo hën wë mbei mi kë hakisi unu wan soni. Fa un bi kisi di Akaa u Gadu dë, fu di un bi ta hoi wëti mbei nö, naa fu di u bi konda di Buka da unu hën un ko ta biibi nëen? ³Wan a' fusutan nö? A fesi di un bi ko a Masa Jesosi, nöo di Akaa u Gadu hën bi seti di wooko a unu hati. Ma nöo fa u dë aki, un kë puu unu seei a di Akaa leiki tjëen go dou ku di fuunu seei kaakiti nö? ⁴Hii dee sitaafu un bi tja a fesi di un bi ko njunjun a di biibi dë, nöo u sösö un tja de nö? ⁵Nöo fa Masa Gadu ta da unu di Akaa fëen ta du foombofoombo soni a unu dë, nöo faandi mbei a ta du sö? Fu

di un ta hoi wëti mbei nö, naa fu di un bi jei di Buka nöö un ko ta biibi nëen?

Aki Paulosu ta lei fa Gadu bi tei Abahamu fëen sëmbë u di

biibi fëen hedi.

⁶ Wë dee sëmbë, mi kë fuun toona mëni di soni di un bi jei u di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu. Biga de sikifi soni fëen a Gadu Buku taa, fa a biibi Gadu dë nöö fëen mbei Gadu si ën kuma an booko ën wëti wan daka. ⁷ Nöö hën a ko fika sö taa dee sëmbë ta biibi Gadu nöö de wë Gadu ta luku kuma gbelingbelin mii u Abahamu ,biga de djei ën a di biibi.

⁸ Nöö di Buku u Gadu bi taki tu taa te wan daka nöö dee sëmbë dee an dë Isaëli sëmbë o ko ta biibi, nöö Gadu o si de kuma de an bi booko ën wëti wan daka fu di biibi u de hedi. Nöö di Buka u Masa Jesosi aki sö, hën wë i si di Buku bi taki dë e. Nöö hën wë Gadu bi ta mëni tu di a taki da Abahamu taa:

A i hii föluku u di goonliba sa feni heepi.

⁹ Nöö da sö e, dee sëmbë. Ee u ta biibi kumafa Abahamu bi biibi, nöö woo feni di bunu u Gadu leti kumafa i si di gaan biibima dë bi feni ën.

Aki Paulosu ta lei de taa Masa Jesosi puu u a di siba u dee wëti.

¹⁰ Ma hii dee sëmbë dee ta mëni u de hoi wëti fu de ko dë bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nöö di siba u Gadu kisi de kaa e. Wë biga a dë a di Buku u Gadu taa:

Ee wan sëmbë ja ta hoi hii dee wëti u Gadu tuu

dee dë sikifisikifi a di Buku aki,

nöö di siba u Gadu dë a i liba e.

Sö di Buku taki. ¹¹ Ma nöö u sabi kaa taa na wan sëmbë sa ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo fu di a ta hoi wëti hedi e. Biga di Buku taki möön taa:

Di sëmbë di ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo

fu di a ta biibi nëen hedi,

nöö hën nöö o feni di libi u Gadu.

¹² Nöö wëti hoi, nëen da biibi e, dee sëmbë. Biga dee wëti dë seei taki taa:

Di sëmbë di ta du ,hii, dee soni

dee dë sikifisikifi aki

o feni libi a Gadu.

Wë nöö nëen da biibi möön e. ,Nöö hën tu, fa a taki dë, nöö hën da dee wëti siba u kaa. Biga na wan sëmbë tjika u hoi dee wëti u Gadu söndö misi.

¹³ Ma fa i si ,Jesosi, Keesitu sai dë, hën puu u a di siba u dee wëti naandë.

Biga di Buku taki möön taa,

Hiniwan sëmbë di de tei hëngi a pau kii,

nöö di siba u Gadu wë kisi ën.

Nöö fa de tei Masa Jesosi hëngi a di lakpa pau kii dë, nöö hën wë da di siba u Gadu kisi ën fuu hedi e, dee sëmbë. ¹⁴ Nöö di soni mbei a du ën, fu hii sëmbë sa feni di bunu u Gadu awaa, kumafa Gadu bi paamusi Abahamu.

Nöö a ko dë taa ,na Isaëli sëmbë wanwan ma, hii sëmbë, ee i biibi a Jesosi

Keesitu liba nöö joo feni di bunu dë. Nöö Gadu o da i di Akaa fëen tu di a

bi paamusi u, fu di i ta biibi nëen liba.

Aki Paulosu ta lei de taa wëti an sa puu di buka u Gadu.

¹⁵ Wë dee sëmbë u mi aki o, un boo taki di soni aki sö kumafa libisëmbë guwenti taa te i ku wan sëmbë mbei buka a wan soni te un sitampu ën a lanti fesi, nöö na wan sëmbë sa puu di buka dë möön e. Nöö söseei de an o sa buta wan oto soni nëen liba möön tu. Biga di buka mbei sö kaa.

¹⁶ Nöö sö wë, Masa Gadu mbei wan buka ku Abahamu te a kaba taa a di böngö fëen hii sëmbë u goonliba sa feni heepi. Nöö fa a taki ën dë, an

bi taa “dee böngö” e, ma a bi taa “di böngö”. Nöo di böngö də nöo hën da „Jesosi, Keesitu.

¹⁷ Nöo di ten di Gadu bi mbei di buka ku Abahamu naandë, nöo dee Isaëli wëti an bi də eti e. A baka föhöndö-ku-diiteni jaa bifö dee bakamii fëen ko kisi dee wëti a Gadu awaa u de musu hoi. Ma nöo fa de ko kisi de seei, ma dee soni Gadu bi paamusi Abahamu di a mbei di buka ku ën də, de an puu möönsö. ¹⁸ Biga ee a də taa dee wëti dee ko a baka də musu hoi ufö sëmbë sa feni dee bunu u Gadu, nöo an bi o də taa Gadu ta da sëmbë dee bunu fëen u sösö fu di paamusi fëen hedi.

Ma na sö a də e, dee sëmbë. Gadu ta da u dee bunu fëen u sösö ku ën bunuhati „söndö u ta hoi wëti e,“ fu di sö a bi paamusi Abahamu.

Aki Paulosu ta lei de un heepi dee wëti Gadu bi da Mosesi

abi da u.

¹⁹⁻²⁰ Wë nöo mi hakisi unu e, dee sëmbë, ku un pakisei Gadu da u dee wëti? Wë a da u de faa lei u andi da bunu ku andi da hogi, nöo fu de hoi u a pasi tu fu te dou di juu di Masa Jesosi o ko. Biga hën wë bi da di böngö di Gadu bi paamusi Abahamu taa woo feni heepi nëen.

Nöo di paamusi di a bi paamusi də, a hebi möön dee wëti a bi da a baka e. Biga di Gadu bi mbei di buka ku Abahamu, nöo hën ku ën wanwan tö nöo bi mbei ën. Oto sëmbë an bi də ku de a de mindi. Ma dee wëti, mindima hën wë tja de ko e. Biga Gaangadu manda dee basia fëen köndë u de tja dee wëti ko da Mosesi, nöo hën Mosesi tei de hën a tja de go da dee Isaëli sëmbë fu de musu ta hoi.

Aki ta lei faandi mbei dee wëti

u Gadu bi ko.

²¹ Wë nöo unfa un mëni u dee wëti də? De ta fia ku dee paamusi u Gadu dee a bi paamusi Abahamu nö? Wë nöönö, de an ta fia ku də e. Kwetikweti. Biga ee wëti bi sa də di u bi sa hoi tee nöo hën u kisi libi a Gadu, nöo hën da wëti bi o mbei u ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo tuu. Ma an də sö e! ²² Biga hii u libisëmbë tuu də a hogidu basu, leti kumafa i si di Buku u Gadu bi taki kaa. Wa sa kumutu nëen basu fuu ko bumbuu sëmbë möönsö.

Ma dee sëmbë dee ta biibi a Jesosi Keesitu liba, nöo de nöo sa kumutu a wogi du basu u de feni di bunu di Gadu bi paamusi dee sëmbë ta biibi nëen.

²³⁻²⁴ Wë un boo taki ën sö, taa Masa Gaangadu bi buta u a dee wëti də basu fu de ta hoi u gingin seei a pasi fu te „Jesosi, Keesitu ko. Nöo di a ko, hën a tja di pakisei u Gadu ko a döo taa ee u biibi nëen nöo woo ko də bumbuu sëmbë a Gadu wojo. ²⁵ Nöo fa u də aki, wa də a dee wëti basu möön e, dee sëmbë, fu di u ko ta biibi a Masa Jesosi.

Aki Paulosu ta lei de fa biibima ku biibima də a Gadu wojo.

²⁶ Dee sëmbë o, fa un ko ta biibi a Jesosi Keesitu liba də, nöo un ko mihi u Gadu e. ²⁷ Fa i si un ko nama ku ën tei dopu də, nöo unu ku ën tuu ko də di wan sëmbë. ²⁸ Nöo aan toobi e, ee i də Dju sëmbë ee ja də Dju, ee i də saafu ee ja də saafu, ee i də womi ee i də mujëe, ma fu di un də sëmbë u Masa Jesosi Keesitu, nöo unu tuu ko də di wan. ²⁹ Nöo a Gadu wojo, nöo unu wë da dee gbelingbelin böngö u Abahamu e, nöo woon kisi hii dee bunu Gadu bi paamusi ën taa a o da dee böngö fëen.

4

Aki Paulosu ta taki soni u

di guduma mii.

¹ Wë nõõ aki woo taki soni u wan guduma mii. A dë sò taa te a dë miii nõõ an dë fëen seei eti e. Aluwasi fa a o abi hii dee gudu fëen tata a bakaten seei, ma a dë a sëmbë basu leti kuma saafu nõõ. ² Hën tata o buta wanlõ futuboi faa kiijëen dëen, nõõ de o ta tjëen ta manda a soni fu tee juu fëen dou faa kumutu a sëmbë basu.

³ Wë nõõ a fesi, nõõ sò wë u bi dë tu e, dee sëmbë, a dee wëti u libisëmbë basu. ⁴ Ma teefa di leti juu u Gadu dou, nõõ hën a manda di Womi Mii fëen ko a goonliba. Wan mujëe pai ën leti kumafa mujëe ta pai miii nõõ. Hën seei bi dë a wëti basu tu e. ⁵ Nõõ fa a ko dë, a ko faa puu u a wëti basu buta ko miii u Gadu kumafa di guduma mii bi kumutu a dee futuboi basu. Biga a buta u fuu kisi hii dee soni dee wan mii u Gadu musu kisi. ⁶ Nõõ fu di u dë miii u Gadu, hën a manda di Akaa u di Womi Mii fëen ko a u hati. Hën ta mbei u ta wai ku ën ta kai ën “Taata”.

⁷ Wë nõõ sò a waka e, dee sëmbë. Wan dë a wëti basu möön kuma wan saafuma e, ma un ko dë miii u Masa Gadu fu di unu ku hën mii Jesosi Keesitu ko di wan. Nõõ woon feni hii dee bunu dee a buta da unu fuun feni fu di un dë miii fëen e.

Aki Paulosu ta gandji da de möön u dee wëti hedi.

⁸ Ma kumafa u bi taki dë seei, dee sëmbë, a fesi wan bi sabi Masa Gadu e. Un bi dë saafu a wanlõ soni de ta kai gadu basu, ta hoi dee wëti u de. Ma hii fu di dë na Gadu seei de bi dë. ⁹ Ma nõõ di ten un ko sabi Masa Gadu, ma fuu taki, Masa Gadu hën fosu ko sabi unu, wë nõõ andi mbei un toona go a dee lõ sösö wëti dë möön u du? Saafu un kè dë sò möön nõ? ¹⁰ Wë biga misikuma un toona ta hoi wantu wëti apaiti möön di ta nama a liba, bamba daka, ee nasö jaa. ¹¹ Hën mbei wë mi ko fëëe da unu e, dee sëmbë, taa fa mi bi ta wooko a unu mindi dë, nõõ u sösö mi bi ta wooko.

¹² Dee sëmbë o, mi ta begi unu gaantangi e, taa be un toona ko dë leti kumafa i si mi dë aki. Biga mi wë da wan Isaëli sëmbë di bi ta hoi dee wëti fu mi ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo. Te wan pisi nõõ hën wë mi disa de ko ta libi sündö hoi de, kuma unu. Nõõ hën fa u dë aki misikuma un kè ko tei dee lõ wëti dë awaa ta hoi. Wë nõõ an bunu e.

Aki Paulosu ta mëni de a di fa

de bi libi ku ën.

Dee sëmbë o, mi begi unu, un boo toona libi kumafa u bi dë e. Wë biga di mi bi ko a unu dë, nõõ na wan daka un bi libi hogi ku mi seei.

¹³ Mi kè fuun toona mëni di soni mbei mi bi ko fika ku unu ala. Mi bi suwaki e, nõõ hën wë un bi hoi mi. Nõõ fa un bi hoi mi dë, nõõ naandë a waka mbei mi konda di Buka u Masa Jesosi fosu toon da unu.

¹⁴ Nõõ a di ten dë, na wan fuunu seei bi mbei mi fa u di siki di bi dë a mi sinkii. Fa a bi dë wan fuka soni da unu seei, ma töku wan bi sösö mi e, ma un tei mi leti kuma wan basia u Masa Gadu Köndë, kuma Jesosi Keesitu seei. Sö wë un hoi mi bunu tjika.

¹⁵ Nõõ di gaan wai di un bi ta wai ku mi naandë, naasë a dë? Wë biga mi sa piki sëmbë gbelin seei taa soni an fika di wan bi sa du da mi a di ten dë. Ee dee wojo sii fuunu a unu sinkii dë seei un bi sa diki puu, nõõ un bi o puu de da mi. ¹⁶ Wë nõõ andi mbei mi ku unu poi? Fu di ma ta kwei fan

da unu ma mi ta fan ku unu gbelingbelin, nöö hën di soni dë mbei mi ku unu ko felantima nö?

*Aki Paulosu ta bai de
a dee sëmbë dee kë tja de ko*

buta a wëti basu.

¹⁷ Wë be mi bai unu a wan soni e, dee sëmbë. Fa i si dee sëmbë ta biinga ku unu naandë, nöö na bunu fuunu de kë sô e. Ma puu wë de kë puu unu a u, be un go ta kule a de baka.

¹⁸ Wë nöö ee wan sëmbë ta biinga ku unu nöö a bunu, ee a dë taa fu wan bumbuu soni hedi. Biga sôseei mi ta biinga ku unu kaa. Ma nöö na te mi ta dë ku unu bifô mi ta biinga sô e, ma hiniwanten. ¹⁹ Biga fa i si u dë aki, dee mii, mi toona ko dë seei a wan gaan fuka fuunu hedi, leti kuma te wan mujëë dë a pai liba. Biga mi ta biinga seei da unu möön fu mi sa si di bumbuu libi fu „Jesosi„ Keesitu a unu.

²⁰ Ma fa mi ta bai unu aki seei, nöö na sô mi bi kë e. Mi bi kë fan ku unu a wan möön suti fasi. Fëen mbei mi kë toona ko a unu ala möön hii soni, biga mi a' booko hedi fuunu gaanfa e.

Aki Paulosu ta konda soni u Abahamu ku de tu mujëë fëen.

²¹ Wë un dee sëmbë dee kë libi a wëti basu dë, un konda da mi. Wan bi jei di oto u Abahamu di dë sikifisikifi a Gadu Buku ô?

²² Wë a dë sô taa Abahamu bi pai tu womi mii. A pai wan ku di saafu mujëë, nöö a pai wan ku di tööu mujëë fëen. ²³ Nöö di mii di a pai ku di saafu mujëë, hën an pai a wan foondo fasi e. Ma di mii di a pai ku di tööu mujëë fëen hën pai a wan foondo fasi. Biga „Abahamu ku ën mujëë an bi pai wan daka, ma fu di„ Gadu bi paamusi de taa a o da de wan mii nöö hën mbei de ko pai ën.

²⁴ Nöö di soni dë leti kuma wan nöngö sô, fu de tu buka Masa Gadu bi mbei ku libisëmbë. Boo taki ën sô taa di saafu mujëë, hën da di buka Masa Gadu bi mbei ku dee Isaëli sëmbë di a da de dee wëti fu de musu hoi. „Di fii mujëë, hën da di buka Gadu bi mbei ku Abahamu di a paamusi ën taa a o dëen sômëni soni fu di a ta biibi ën hedi„. Nöö di saafu mujëë, hën de kai Hagali, nöö dee bakamii fëen tuu dë a saafu leti kuma de mama.

²⁵ Wë nöö a di kununu de kai Sinai na Alabia Köndë, nëen hedi ala Gadu bi da dee Isaëli sëmbë dee wëti u de musu hoi. Nöö di kununu dë, a ta da u mëni u di saafu mujëë. Biga leti kumafa i si Hagali ku dee mii fëen bi dë a saafu, nöö sôseei Isaëli sëmbë dë a saafu u dee wëti Gadu da de naandë fu te kisi fa u dë aki eti. Sôseei fa Jelusalen sai dë, hën da di hedi köndë fu Isaëli sëmbë, nöö hënseei dë kuma di saafu mujëë tu. Biga a dë a saafu te kisi hii dee sëmbë fëen. De tuu dë a wëti basu.

²⁶ Ma de ta kai wan oto köndë Jelusalen möön tu e, ma hën an dë a goonliba aki. A dë a Masa Gadu ala, nöö di naandë „dë kuma di tööu mujëë u Abahamu. Biga „an dë saafu a wëti basu. Ma hën a dë fiifi. Nöö hën wë da mama köndë fuu e, dee sëmbë, biga u seei wa dë a wëti basu tu.

²⁷ Nöö haika fa di Buku taki e. A taa:
I da wan mujëë ja bi ta pai,
ma fa u dë aki, i sa ko dë waiwai awaa.
Aluwasi fa bëë an bi njan i wan daka,
ma seei joo ta wai.
Fa i bi dë i wanwan tö naandë,
nöö joo ko abi mii seei tee a hia awaa

möön di mujëe di i si bi abi di manu fii.

Sö di Buku taki e.

²⁸ Nöo ku sö wan paamusi u Gadu Sala pai di mii de kai Isaki e. Nöo söseei, dee sëmbë, fa mi ku unu ko miii u Gadu aki, nöo di paamusi u Gadu hën wë mbei u ko sö e. „Biga Gadu paamusi u taa ee u biibi a Masa Jesosi nöo u sa ko miii fëen.”

²⁹ Nöo leti kumafa i si di mii u Hagali bi ta toobi Isaki a di ten ala, nöo sö nöo a dë ku u fa i si u dë aki tu. Biga dee sëmbë dee dë libisëmbë mii nöo, de ta toobi u dee sëmbë dee ko dë miii u Gadu ku di kaakiti u di Akaa fëen.

³⁰ Wë unfa di Buku u Gadu taki möön? A taa:

Jaka di saafu mujëe ku ën mii puu dë,
be de go.

Biga di gudu u di tata,

di saafu mii an o feni na wan kodo soni fëen möönsö.

Ma di mii u di fii mujëe, hën wanwan nöo o feni ën.

Sö a sikifi a di Buku e.

³¹ Wë da sö a dë e, dee sëmbë. Wa dë kuma mii u di saafu mujëe e, ma u dë kuma mii u di fii mujëe.

5

Aki Paulosu ta taki da de

u de fika fifii.

¹ Wë dee sëmbë o, di soni mbei „Jesosi” Keesitu puu u a di sitaafu u dee wëti basu, hën da fuu musu ko dë fifii e. Wë nöo be wan toona go dë a wëti basu möön, ma un boo fika fifii sö wante.

² Nöo un haika. Mi Paulosu ta fan ku unu aki, taa ee wan sëmbë i tei di maaka u Isaëli a i sinkii fu hën musu mbei i ko bunu ku Gadu, nöo hën da di dëdë u „Masa Jesosi” Keesitu an heepi i seei eti e. ³ Fa i si mi fan aki, nöo sö nöo mi o ta fan ku hiniwan sëmbë di tei di maaka naandë, taa fa i seti hoi wëti dë kaa, nöo i musu ta hoi hii dee wëti tuu te dou, ufö i sa ko bunu ku Gadu. ⁴ Nöo hën wë da un koti paati ku „Jesosi” Keesitu. Biga un kumutu a di soni di Gadu du da u ku ën bunuhati toona kai go a wëti basu möön.

⁵ Ma fa i si uu dë aki, wa dë sö e. Biga uu sabi taa Masa Gadu buta u bumbuu sëmbë nëen wojo kaa fu di u ta biibi ën hedi. Nöo di Akaa u Gadu wë, hën ta mbei u abi di biibi dë e, dee sëmbë. Fëen mbei u dë ku wai ta mëni di daka di woo ko bumbuu ku telu a u libi. ⁶ Nöo fa i si u nama ku Jesosi Keesitu aki, ee i abi di maaka, ee ja abi di maaka, an dë wan wojo soni e. Ma ee u ta biibi a Masa Jesosi te di lobi u Gadu dë u si a u libi, nöo hën da di soni Gadu ta suku a u fa u dë aki.

⁷ Un bi ta libi seei tololoo nango e, dee sëmbë. Wë ambë seei ko tapa unu mbei wan ta piki dee tuutuu soni u bi konda da unu möön? ⁸ Fa de tja di njunjun lei ko a unu dë, nöo na a di Gadu di kai unu fuun ko sëmbë fëen a kumutu e. ⁹ Biga di lei dë o poi dee bumbuu lei fuunu tuu fiaa, leti kumafa te wan kodo fisi poi a suwa nöo a ta kisi dee otowan tuu. ¹⁰ Ma töku fa un ta hëngi nango ala seei, ma mi ta biibi a Masa taa woon toona ko nama ku mi nöömö. Ma nöo di sëmbë di tja di buuja libi naandë ko a unu, Masa Gadu o sitaafu ën nöömö e, aluwasi ambë a dë.

¹¹ So sëmbë ta mindi soni da mi taa mi ta manda sëmbë eti fu de musu koti di maaka u Isaëli a de sinkii ufö de sa ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo. Wë nöo ee sö mi ta lei sëmbë tuu, nöo faandi mbei dee Isaëli sëmbë ta toobi

mi sö? Biga di lei dë an ta toobi de e. Ma di lei u Masa Jesosi fa a dëdë da u a di lakpa pau puu u a wëti basu, hën ta toobi de.

¹² Wë dee sëmbë dee ta buta ku unu ku di maaka u Isaëli soni dë, nöö mi kë fu de koti de sen kamian kolom puu a de sinkii tuwë wante „be di maaka soni dë kaba a mi jesi„.

Aki Paulosu ta lei de fa

u de libi awaa.

¹³ Wë dee sëmbë u mi aki, Masa Gadu bi kai unu puu a wëti basu fuun ko dë fiifi tuu e. Ma na fuun pasa maaka go ta du hii dee hogi dee di hati fii ta manda i fii du. Kwetikweti! Ma un musu ta lobi unu na unu ta dini unu seei makandi. ¹⁴ Wë biga „ee wëti un kë hoi sö„ nöö be un hoi di wan kodo wëti aki. Hën da i musu ta lobi di otowan fii kumafa i lobi i seei. Nöö te i du sö kaa, nöö hën da i hoi hii dee wëti u Gadu tuu. Na wan u de o fika. ¹⁵ Ma ee un sai dë ta kosi dee otowan fuunu ta feti ta du taku soni ku unu seei makandi kuma taku mbeti, nöö un luku bunu e. Biga dee soni dë o poi unu kaba a sösö gbegedee.

Aki ta lei di tooka u te i dë a i seei leiki, ku te di Akaa

u Gadu ta tii i.

¹⁶ Nöö mi taki e, dee sëmbë, un musu buta unu seepi a di Akaa u Masa Gadu leiki, nöö wan o ta du dee hogi soni dee di hati fii ta manda i fii du. ¹⁷ Wë biga na dee lö soni dë di Akaa u Gadu ta kë a u e. Söseedi di bunu di di Akaa kë fuu du, nöö nën di hati fuu ta kë fuu du. Nöö sö de dë ta fia ku deseedi makandi te wa sa du dee soni u kë du.

¹⁸ Ma ee i buta i seei a di Akaa u Gadu leiki, nöö an o dë fii musu ta duwengi i seei fii ta hoi peipei wëti möön e, biga di Akaa hën o ta tii i kaa.

¹⁹ Nöö dee soni di hati fii ta manda i fii du dee na ta kai ku Gadu, nöö hii sëmbë sa si taa de wë disi:

I ta libi jajo libi.

I ta libi fanafiti libi söndö sen.

I ta du peipei hogi a di së u manu ku mujëë soni.

²⁰ I ta dini oto gadu möön leki Masa Gadu.

I ta wisi sëmbë.

I ta buuse sëmbë.

I lo' fia ta buja ku sëmbë.

I ta djalusu da otowan.

I a' taku hatiboonu.

I ta biinga fii wanwan tö musu feni bunu.

I lo' u suku toobi ta pii oto ta paati sëmbë ku sëmbë.

I ta hai i seei puu a sëmbë dendu fu hiniwan piki soni hedi.

²¹ I ta haun ku sëmbë.

I ta bebe soni ta döögö ta du fanjanfanjan soni, ta libi hii dee lö libi dë.

Nöö mi ta bai unu wan pasi möön kumafa mi bi bai unu kaa, taa dee lö sëmbë ta libi dee lö libi dë, de an o dë a dendu u dee sëmbë Gadu ta tii möönsö e.

²² Ma te di Akaa u Masa Gadu ta tii i, nöö dee soni aki o dë a i libi:

Joo ta lobi sëmbë.

Joo dë ku wai a i hati.

Joo abi kötöhati.

Joo abi pasensi.

Joo abi tjalihati u sëmbë.

Joo abi bunuhati.

Sëmbë o sa futoou i a soni.

²³ Joo abi sakafasi.

Joo ta tii i seei a soni.

Nöo ee u libi sö, nöo wa o poi na wan wëti e, dee sëmbë.

²⁴ Nöo u dee sëmbë dee dë u Jesosi Keesitu, nöo uu kaba ku dee awoo libi fuu dee u bi ta libi e. Fa u bi ta hangi u du dee soni dee an ta kai ku Gadu dë, nöo u kaba ku dee lö soni dë ghegedee. A dë sö kuma u tja de go peka disa a di lakpa pau ka de bi kii Masa Jesosi, fu de aan kaakiti a u liba möön. ²⁵ Biga fa u dë aki, di Akaa u Masa Gadu da u wan njunjun libi. Wë nöo di a da u ën sö kaa, dee sëmbë, nöo un boo dë nëën leiki e.

²⁶ Wan musu ta suku hei ku në, biga dee soni dë ta tja haun ku toobi ko.

6

Aki Paulosu ta lei de fa u

de libi ku deseeri.

¹ Wë dee sëmbë u mi o, kandë wan fuunu du wan soni di an kai ku Gadu. Nöo te a pasa sö, nöo un dee sëmbë dee di Akaa u Gadu ta tii, nöo unu wë musu toona heepi di sëmbë dë tjëen a wan saapi fasi ko buta a pasi baka. Ma nöo fa i si i ta heepi ën dë, nöo i musu köni ku i seei tu e, biga i seei sa misi tu.

² Un musu ta heepi unu seei makandi ta tja dee fuka fuunu e, dee sëmbë. Nöo te un du sö kaa nöo hën da un ta hoi dee wëti u ₁ Masa Jesosi, Keesitu.

³ Nöo ee wan sëmbë i ta mbei i seei hei ma ja dë sö, nöo hën da i ta ganjan i seei e.

⁴ Hiniwan sëmbë musu wegi di soni a ta du luku ee a bunu, ee an bunu, nöo joo dë waiwai. An o dë fii luku ee di fii kai ku di u di otowan. ⁵ Wë biga hiniwan sëmbë musu piki Gadu hënseei a dee soni dee a ta du.

⁶ Nöo ee wan sëmbë i ta lei Gadu wöutu a wan sëmbë, nöo i musu libi bunu ku di sëmbë dë ta paati dee bunu fii ku ën.

⁷ Nöo wan ganjan unu seepi e, dee sëmbë, ₁ taa di Gadu puu u a wëti basu kaa nöo u sa libi fa u kë,. Wë biga wan sa hoi Gadu a sipootu. Di soni di i paandi, hën nöo joo koti.

⁸ Di sëmbë di butëen seei ta du dee hogi soni dee hën hati ta mandëen, nöo a o poi kaba a söso u teego. Ma di sëmbë di butëen seei a di Akaa u Gadu basu ta du dee soni di Akaa ta mandëen, nöo hën di Akaa o da di libi u teego.

⁹ Nöo fëen mbei u musu ta du bunu nango nöömö. Wa musu wei möönsö. Nöo ee wa lasi hati nöo te di lepi ten dou nöo woo koti nöömö.

¹⁰ Fëen mbei ee u feni pasi u du wan sëmbë bunu nöo u musu du ën wante. Sö u musu libi ku hii sëmbë e, ma möön gaanfa ku dee oto sëmbë dee ta biibi Masa kuma u seei.

Aki Paulosu wasiköi de wan pasi möön ufö a tapa di biifi.

¹¹ Dee sëmbë o, un luku fa dee sikifi maaka a di pampia aki bigi. ¹² ₁ Ma mi ta mbei ën sö nöo, biga mi kë bai unu taa, dee sëmbë dee lo' u hoi wëti dë, söso gafa tö nöo de ta suku a libisëmbë. Hën mbei wë de ta duwengi unu fuun musu tei di maaka u Isaëli a unu sinkii. Na fu wan oto soni mbei, ma de an kë fu dee oto sëmbë u de toobi de. Biga de o kisi sitaafu ee de piki taa fa ₁ Jesosi, Keesitu dëdë a di lakpa pau dë, nöo a puu u a wëti basu.

¹³ Fa dee lö sëmbë koti de sinkii dë seei, ma de an ta hoi dee wëti u Gadu e. Ma de kë fuun musu koti di maaka be de feni gaan nëbai taa de wini unu tja ko a de së.

¹⁴ Ma mi, fa mi dē aki, ma ta njan buka a oto soni möönsö möön leki di dēdē Masa Jesosi Keesitu dēdē da u a di lakpa pau. Hēn nöö mi ta kai gaan soni. Nöö hēn wē puu mi a dee soni u goonliba aki basu.

Wē biga dee soni goonliba sēmbē ta kai gaan soni, nöö ma ta kai de soni möön e. Sösei dee soni mi ta kai gaan soni aki, nöö de an dē wan wojo soni da de tu.

¹⁵ Mi taki e, dee sēmbē, ee i abi di maaka, ee ja abi di maaka, an dē wan wojo soni. Ma ee i ko feni libi a Masa Jesosi Keesitu te i ko wan hii njunjun sēmbē, nöö hēn da di gaan soni fa u dē aki.

¹⁶ Nöö un dee sēmbē ta libi kumafa mi ta lei unu aki, mi ta begi Masa Gadu da unu tuu taa a musu dē ku unu ku ēn bunuhati ta da unu kōtōhati e. Biga fa un dē aki, unu da dee apaiti sēmbē u Gadu.

¹⁷ Nöö mi ta begi unu tu, taa wan mbei sēmbē toobi mi ku dee soni aki möön e. Biga dee maaka dee mi kisi u dee fon de bi foo mi fu Masa Jesosi hedi, nöö de tuu dē leti a mi sinkii aki kaa.

¹⁸ Söö. Wē mi o tapa aki, dee sēmbē. Masa Jesosi Keesitu musu dē ku unu ta tja unu ku ēn bunuhati. A tan sö.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Efeise

Wan wöutu a fesi.

Wë di pampia aki, hën da wan pampia di Paulosu mbei da dee biibima u Masa Jesosi dee dë a di köndë de kai Efeise. Paulosu bi dë wan u dee gaan tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu. Nöö fa a mbei di pampia aki, nöö a djei kuma na dee Efeise sëmbë wanwan a mbei ën da, ma a mbei ën da hii dee oto biibima tuu dee dë a di pisiwata naandë. Di a dë a Loomë a dunguwosu, nöö hën wë a mbei ën e.

Nöö a mbei ën u dee sëmbë musu sabi di pakisei Gadu abi taa a kë tja hii mundu ko buta a Masa Jesosi basu. Hën a toona ta leti de taa di de ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nöö sëmbë musu si ën a de libi.

Aki di biifi seti.

¹ A di pampia aki mi ta manda gaan odi da unu dee biibima u Masa Gadu dee dë a Efeise ala, dee ta waka a Masa Jesosi baka ta biibi nëën tuutuu. Mi, Paulosu, ta fan ku unu aki, wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu di Gadu seei bi buta. Nöö mi ta mbei di pampia aki manda gaan odi da unu, ² taa Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta konda da de u dee bunu Gadu da u fu Masa Jesosi hedi.

³ Wë dee sëmbë, mi ta hopo Masa Gadu në e, di Tata u Masa Jesosi Keesitu. Mi ta dëën tangi u di a naki u sö wan gaan kölöku. Biga a seeka di akaa fuu a hii futu, nöö a da u hii dee bunu fëën köndë tuu dee a abi u da u, u di u ku Jesosi, Keesitu ko di wan.

⁴ Biga gaanduwe kaa bifö Masa Gadu mbei goonliba, nöö a bi pakisei buta dë kaa taa a o tei u ko sëmbë fëën, u di Masa Jesosi o dëdë da u fuu ku ën sa ko di wan. A bi buta taa a o seeka u fuu musu ko dë gbelingbelin söndö föutu nëën wojo. U di a lobi u hedi, ⁵ hën mbei a bi buta taa a o tei u ko mii fëën fu di u ku Jesosi Keesitu o ko di wan. Nöö sö a feni ën taa a bunu. ⁶ Nöö fëën hedi a musu kisi gafa ku gaan nëbai e, u di gaan bunuhati fëën di a abi da u te a mbei u ku di lobi mii fëën, Masa Jesosi, ko di wan. Nöö u söso seei a du ën da u o.

⁷ Nöö di bunuhati di Masa Gadu abi fuu dë, a bigi pasa maaka e, dee sëmbë. Biga fu di Masa Jesosi dëdë tuwëën buu a goon paka da dee wogi du fuu da u dë, hën mbei Masa Gadu puu u a bëë. Sö wan gaan bunuhati a abi e! ⁸ Nöö hën a toona da u fusutan. A limbo u wojo gbegede seei. ⁹⁻¹⁰ Biga a mbei u ko sabi dee tjubitjubi pakisei dee a bi abi nëën hati, fu di a o manda Masa Jesosi ko a goonliba.

Biga a bi pakisei ën buta dë kaa taa te di juu dou nöö a o tja hii soni u mundu ko buta a Masa Jesosi, Keesitu maun. Dee soni u goonliba aki ku dee u liba ala tuu a o buta nëën maun, fu hën musu dë Masa u hii de tuu. A bi buta dee soni a fesi kaa, nöö awaa a mbei u ko sabi de.

¹¹ Nöö söseei a buta a fesi taa a o tei u ko sëmbë fëën fu di u ku Masa Jesosi Keesitu o ko di wan. Wë nöö sö a pasa tuu, biga di soni di Gadu kë hën nöö o pasa nöömö. ¹² Nöö u Isaëli sëmbë, u musu tja nëbai ko da Gadu e, u di fa a ta heepi u tjika. Biga u bi ta mëni di Keesitu faa musu

ko heepi u nöömö, nöö hën di a ko, nöö, u fosu ko biibi nëën. Hën mbei u musu tja nëbai ko da Gadu.

¹³ Wë nöö unu seepi tu, un dee sëmbë na u Isaëli, di unu ku Masa Jesosi ko di wan, nöö hën Masa Gadu da unu di Akaa fëën di a bi paamusi taa a o da dee sëmbë fëën. Biga di Bunu Buka Gadu manda da u aki, hën da di leti buka di ta lei u fa Gadu ta heepi u fuu kumutu a didibi faja. Nöo di un jei ën nöö hën un piki ën, nöö hën a da unu di Akaa fëën kuma wan nöbu taa un dë sëmbë fëën. ¹⁴ Nöo di Akaa u Gadu di u ta taki aki, a dë kuma wan gaan gudu a da u a fesi e, fu lei u taa te di juu dou faa puu u a hogi basu ku telu, nöö a o da u hii dee soni tuu dee a bi paamusi u da dee sëmbë fëën.

Wë nöö, dee sëmbë, mi taki e, fu dee soni dë hedi mbei Masa Gadu musu kisi gafa ku gaan nëbai e!

Aki Paulosu ta begi da dee sëmbë a peipei soni.

¹⁵⁻¹⁷ Wë nöö dee sëmbë, di un dë a dendu u dee sëmbë u Gadu dee o feni dee bunu fëën, nöö hën mbei mi ta begi Masa Gadu, di nëbai Tata fuu ku di Gadu u Masa Jesosi Keesitu, da unu. Mi ta dëën tangi fuunu hedi nöömö. Biga mi jei fa un ko ta biibi a Masa Jesosi tjika, ku fa un ta lobi dee oto biibima kuma unu a hii kamian.

Nöo mi ta begi Gadu u di Akaa fëën musu da unu kõni ku fusutan fuun musu sabi Gadu möön bunu. ¹⁸ Mi ta begi taa wojo fuunu musu ko limbo fuun sa ko sabi di bunu di a bi kai unu fuun musu feni nëën. Biga a paamusi u wanlö gaan waiti gudu faa da u, fu di u dë sëmbë fëën hedi.

¹⁹⁻²⁰ Nöo mi ta begi tu taa un musu ko sabi di kaakiti u Gadu di dë a u, fa a bigi tjika, be a ta wooko a unu libi. Biga ku di wan seei kaakiti dë a weki Jesosi, Keesitu puu a dëdë tjëën go buta nëën letimaun së a liba ala. ²¹ A tei ën buta a hii dee kõnu ku dee gaama ku dee kabiteni ku hii dee takima u kõndë ku dee u mundu ala tuu liba. Nöo hën a dëën nëbai pasa hii dee sëmbë u di ten aki tee kisi ku di oto ten di o ko a baka.

²² Da sö Masa Gadu buta hii soni a Masa Jesosi basu e. Söseei a butëën hedima u hii soni fu u dee biibima tu. Biga leti kumafa i hedi abi taki a hii i sinkii liba, nöö sö Masa Jesosi ku u dee sëmbë fëën dë tu. Hën ta taki a u liba. ²³ Nöo fa u ku ën dë di wan sinkii aki, nöö a buta taa u ku hii mundu tuu o ko dë gbelingbelin, kumafa Gadu seei bi pakisei fuu dë.

2

Aki Paulosu ta mëni dee sëmbë fa de bi dë kuma dëdëdëdë sëmbë ma Gadu puu de

a di dëdë dë.

¹ Dee sëmbë o, fa un bi dë a fesi ta libi a di hogihati fasi fuunu dë, nöö un bi ta böö nöö e, ma wan bi dë ku libi eti, biga unu ku Masa Jesosi bi dë paatipaati. ² Un bi ta libi kumafa dee sëmbë u di goonliba an dë u Masa Gadu ta libi. A di didibi baka un bi ta waka e, di abi taki a dee oto didibi dee dë a mundu ala tuu. Nöo fa u dë aki a ta wooko eti a dee sëmbë hati dee na kë piki Gadu buka.

³ Nöo sö u seei bi ta libi a fesi tu e. U tuu bi ta libi kumafa u kë. Hiniwan hogi pakisei, hiniwan taku mëni di ko a u hati, ku dee soni Gadu taa wa musu du, nöö de tuu u bi ta du. Sö u bi dë makandi tjika ku dee sëmbë dee fiti u di hatiboonu u Gadu musu kai a de liba.

⁴ Ma Masa Gadu bi a' tjalihati fuu te tjika. A lobi u gaanfa e. ⁵ Biga aluwasi fa u bi dë paatipaati ku ën ta libi dee takulibi fuu seei, ma töku

a puu u a di lö dödë dë hën a da u libi. Biga fa Masa Gadu weki „Jesosi„ Keesitu a dödë dë, nöö u ku ën tuu a bi weki makandi dë kaa. Nöö sö wë i si di bunuhati u Masa Gadu mbei u kumutu a di sitaafu u di didibi faja e, dee sëmbë. ⁶ Nöö fa Masa Gadu tja Jesosi Keesitu go buta nëën leti maun së a liba ala faa taki a hii mundu liba dë, nöö hën da u ku ën dë makandi ala kaa e. Biga u ku Masa Jesosi dë di wan.

⁷ Nöö di soni mbei Gadu wooko sö ku u mbei u ku Jesosi Keesitu ko di wan. A du ën fu hii mundu musu ta si nöömö taa sö di bunuhati fëën bigi te pasa maaka. ⁸ Biga di bunuhati u Masa Gadu hën wë mbei un kumutu a didibi faja e, dee sëmbë. Sö a du da unu u sösö, fu di un biibi a Masa Jesosi liba hedi. Biga na wan möiti un mbei mbei un feni ën e. Gadu wanwan hën mbei. ⁹ Nöö hën da na wan sëmbë sa ta waka ta njan buka taa: “Mi seei biinga mbei mi feni di lö bunu aki.” Nönö, na seei. ¹⁰ Ma Masa Gadu hën mbei u ku Jesosi Keesitu ko di wan. A mbei u ko wan hii njunjun sëmbë, fuu sa du dee bunu soni dee a bi buta a fesi kaa fuu musu ta du.

Aki Paulosu ta konda da de

taa de tuu ko di wan.

¹¹ Un dee sëmbë dee an dë Isaëli sëmbë, wan musu fëëkëtë di fa unu ku Masa Gadu bi dë longi e. U Isaëli sëmbë bi ta njan buka ta kosi unu taa fa un sai dë wan abi di maaka u Gadu a unu sinkii kuma a. (Ma hii fu di dë, a bi dë wan maaka u sinkii nöö. Libisëmbë nöö butëën.) ¹² Wan bi dë a dendu u dee sëmbë Masa Gadu bi tei fëën seei, kuma u Isaëli sëmbë. Biga ku u dee lö sëmbë aki Masa Gadu bi a’ buka. A paamusi u sömëni soni, ma unu, wan bi dë a dendu. Un bi ta libi fuunu a di goonliba aki nöö a kaba. Wan bi abi di biibi taa sö wanlö gaan bunu Gadu bi abi u da unu. Wan bi ta mëni Gadu seei. Sö un bi ta dë di ten wan bi dë ku Masa Jesosi Keesitu.

¹³ Ma fa u dë aki, nöö wan dë sö möön e. Hii soni ko tooka. Unu ku Jesosi Keesitu ko dë di wan, u di a dödë da unu tuwëën buuu a goon paka di paima da unu. Un bi dë longi ma un ko zuntu awaa.

¹⁴ Biga Masa Jesosi mbei u Isaëli sëmbë ku un dee oto lö sëmbë ko fii ku u seei awaa. A booko dee soni dee bi mbei u ku unu bi dë felantima, puu a pasi. ¹⁵ Biga fa a dödë tuwëën buuu a goon dë, „nöö a paka Gadu di paima u dee pepei wëti dee Gadu bi da u Isaëli sëmbë fuu hoi„. A kaba dee wëti dë a sösö fiaa, hën a mbei u ku unu makandi ko wan hii oto pei sëmbë, njunjun wan. Biga u tuu ko dë wan a Masa Jesosi.

¹⁶ Nöö di u ko dë di wan sëmbë, nöö wa sa buuse u seei möön e. Biga a di lakpa pau ka Masa Jesosi dödë da u dë, naandë a mbei u tuu ku Masa Gadu toona ko fii, nöö naandë di taki fuu ku unu koti.

¹⁷ Fa Masa Jesosi du dë, dee sëmbë, nöö hën tja di buka ko da hii u tuu, taa dee sëmbë bi dë longi ku Gadu ku dee sëmbë bi dë zuntu ku Gadu tuu sa abi wan libi makandi ku ën. Söseei u tuu sa abi wan libi makandi ku u seei tu. ¹⁸ Biga fa u tuu ko nama ku Masa Jesosi aki, ee i dë Isaëli sëmbë, ee i dë oto lö sëmbë, ma di Akaa u Masa Gadu sa fan ku Gadu da i, be a limbo fesi da i awaa.

¹⁹ Nöö da sö e, dee sëmbë. Fa wan bi dë a Isaëli lö, nöö un bi dë döösë sëmbë. Ma fa u dë aki, wan dë sö möön. Un ko dë goonmii u Masa Gadu köndë makandi ku u dee oto sëmbë fëën. Un ko wosu dendu sëmbë u Gadu seei. ²⁰ Fa dee fesiten tjabukama u Masa Gadu ku dee tjabukama u Masa Jesosi bi ta konda soni u Masa Jesosi da sëmbë dë, nöö de seti di wooko kuma te wan sëmbë ta seti wan wosu buta di goonsei. Nöö hën u ko dë sitonu a di goonsei dë liba, ma „Masa„ Jesosi Keesitu seei da di gaan posu.

²¹ Biga hën ta hoi hii di wosu makandi ta seeka u dee biibima fëen, fuu ko dë wan apaiti wosu gbelingbelin dëen. ²² Nöö unu seei dë a dendu tu. Wë biga fa unu ku Masa Jesosi ko di wan dë, nöö di Akaa fëen ta seeka unu ku hii dee oto biibima u Masa Jesosi tuu makandi fuun ko dë wan wosu ka Gadu ta libi.

3

Aki Paulosu ta taki da de

fa di wooko fëen dë.

¹ Nöö fëen hedi mi, Paulosu, ta begi da unu ka mi dë a dunguwosu aki e. Nöö di soni mbei de tja mi ko buta aki, fu di mi konda di buka u Jesosi Keesitu da un dee sëmbë dee na Isaëli lö taa un sa ko dë sëmbë u Gadu tu. ² Nöö mi ta wooko leti kumafa un sabi kaa taa sò wan wooko Gadu bi da mi, fu mi konda di Buka u di bunuhati u Gadu da unu. ³⁻⁶ Biga a lei mi a wan apaiti fasi di tjubitjubi pakisei fëen di a bi abi, taa na Isaëli sëmbë wanwan sa feni di bunu u Gadu e, ma dee sëmbë dee na dë Isaëli sëmbë seei sa feni ën tu. A ta kai u tuu fuu ko nëen fuu ko di wan sinkii, be u feni dee bunu dee a bi paamusi u fu di u piki di buka u „Masa Jesosi, Keesitu.

Nöö di soni aki, dee fesiten sëmbë an bi sabi ën wan bëtë e. Ma fa u dë aki, di Akaa u Masa Gadu lei mi ku dee oto tjabukama u Masa Jesosi dee ta konda di buka u Gadu taa hii pei sëmbë sa ko a Gadu. Nöö mi bi sikifi di soni aki da unu kaa, nöö ee un lesi ën, nöö woon si fa mi fusutan di pakisei di Masa Gadu bi abi dë tjika, mbei a manda „Jesosi, Keesitu ko a goonliba.

⁷ Nöö Masa Gadu naki mi kölöku te a buta mi a di wooko aki, fu mi konda di buka aki da lanti. Ku di gaan kaakiti fëen a seeka mi buta a di wooko e. ⁸ Aluwasi fa mi bi dë di möön sösö wan u dee biibima tuu, ma tökuseeji Masa Gadu da mi di buka fëen aki ku ën bunuhati. A manda mi fu mi sa kondëen da un dee sëmbë dee na Isaëli lö, taa ee un ko bia piki di buka u „Jesosi, Keesitu, nöö unu seei sa feni dee bunu u Gadu tu. Biga Gadu abi gaan hia bunu te pasa fa hii sëmbë sa pakisei, faa da dee sëmbë fëen. Nöö un dee sëmbë na u Isaëli seei sa feni de tu.

⁹ Fa Gadu buta mi a di wooko aki, dee sëmbë, nöö a manda mi u mi mbei hii sëmbë musu ko sabi limbolimbo fa soni musu waka bifö a sa ko dë kumafa Gadu bi pakisei ën. Biga a fesi Masa Gadu, di bi mbei hii soni u mundu bi pakisei di soni aki kaa, ma a bi hoi ën tjubitjubi nëen hati ufö. Nöö awa ufö a mbei sëmbë ko sabi ën.

¹⁰ Nöö di soni mbei a du ën sò, fu dee gaan hedima u mundu dee abi taki a liba ala, musu sa si a u dee biibima fëen kumafa Gadu abi peipei köni tjika. ¹¹ A du ën leti kumafa a bi ta pakisei nëen hati nöömö taa sò a o manda Jesosi Keesitu u Masa ko a di goonliba aki. ¹² Nöö fu di u biibi nëen te u ku ën ko di wan aki, nöö u tuu sa ko a Gadu waiwai awaa söndö fëëë. Biga u sabi taa Gadu o limbo fesi da u fu Masa Jesosi hedi.

¹³ Nöö fëen hedi, dee sëmbë, fa mi dë a dunguwosu aki seei, ma mi ta begi unu fu wan musu lasi hati u dee sitaafu mi ta tja da unu aki e. Biga unu seei feni gaan wini nëen.

Aki Paulosu ta begi da

dee sëmbë möön.

¹⁴ Dee sëmbë o, „Gadu naki u kölöku tuu e, „nöö fëen hedi mi ta tjökö kini a goon ta begi u Tata a liba, ¹⁵ di abi hii dee peipei sëmbë u mundu tuu,

taa ¹⁶ fa a abi bunu pasa maaka tjika dë, nöö be a mbei di Akaa fëen da unu gaan degihati fuun ta waka nëen baka ku wan hati.

¹⁷ Nöö mi ta begi ën tu fuun musu sa biibi a „Jesosi„ Keesitu möönmöön, be a ko dë bööböö a unu hati kuma nëen seei wosu a dë.

Nöö mi ta begi ën da unu tu, u di lobi un ta lobi Masa Gadu ku libisëmbë tuu musu göö ko bigi, kuma wan pau di lutu fëen go fundu a goon te an sa hön kai.

¹⁸ Nöö te a dë sö kaa, nöö unu ku dee oto biibima tuu o ko sabi di lobi di „Masa Jesosi„ Keesitu lobi u, fa a hei, fa a fundu, fa a baai tjika te a pasa hii soni u mundu. ¹⁹ Di lobi a lobi u dë, sëmbë an tjika u sabi kaba fëen möönsö e. Ma töku mi ta begi da unu be un musu sa sabi ën tee a bebe unu. Sö mi ta begi da unu, dee sëmbë.

²⁰ Söö. Wë dee sëmbë o, Masa Gadu musu kisi gafa e. Biga fa di gaan kaakiti fëen ta wooko a u hati tjika aki, nöö a sa du soni gaanfa möön leki fa u ta begi ën. A sa du soni pasa ka pakisei fuu sa dou seei.

²¹ Fa a sai dë, dee sëmbë, a musu kisi gafa a u dee sëmbë fëen e, fu di u ku Jesosi Keesitu ko dë di wan. Gafa fëen an musu kaba a mundu möönsö fu ten na ten. A tan sö.

4

Aki Paulosu ta lei de taa

di wan sëmbë nöö u dë.

¹ Wë dee sëmbë, fa i si mi dë a dunguwosu aki, nöö fu di Buka u Masa Jesosi di mi ta konda hedi e. Nöö mi ta begi unu gaantangi taa fa i si Gadu tei unu fuun ko sëmbë fëen dë kaa, nöö un libi kumafa a fiti u sëmbë fëen musu libi. ² Biga un musu a' sakafasi ku saapifasi. Un musu ta hoi pasensi da unu seei nöömö. Un musu ta tei di otowan fii kumafa a dë, fu di un lobi ën hedi. ³ Söseei un musu mbei möiti be un ta libi fiifii ku unu seei. Un musu dë ku wan hati kumafa di Akaa u Masa Gadu buta unu.

⁴ Biga fa u dë peipei sëmbë seei, ma di wan kodo nöö u dë e. Di wan Akaa u Gadu hën nöö dë a u tuu hati. Di wan bakaten bunu nöö a paamusi u tuu, fu di u dë sëmbë fëen. ⁵ Wan Masa nöö u tuu abi, di wan biibi nöö u tuu ta biibi, di wan kodo dopu nöö u tuu dopu. ⁶ Wan Gadu nöö u abi, hën da di Tata fuu tuu. Hën da di Masa u hii mundu, di ta libi a u dee sëmbë fëen tuu hati ta wooko a u liba fuu musu du andi a kë.

⁷ Nöö sö a dë e, dee sëmbë, ma töku fa u dë di wan seei, ma u tooka. Biga „Jesosi„ Keesitu paati dee peipei köni fëen da u ku ën bunuhati kumafa a fiti. ⁸ Fëen mbei Gadu Buku taki soni „u Masa Jesosi„ taa:

A toona hopo go a Gadu Köndë a liba ala.

Nöö fa a go dë, nöö a go kuma wan winima ku gaan nëbai seei, ta tja sëmbë te a hia ko nëen baka.

Nöö di a go, nöö hën a paati peipei gudu da sëmbë.

⁹ Wë nöö unfa di oto dë waka taa a toona hopo go a liba? Wë di a taa toona a toona, nöö hën da a bi dë a Gadu Köndë a liba ala a fesi, bifö a saka ko a di kaba lagi kamian a di goonliba aki.

¹⁰ Wë da sö e, dee sëmbë. Di Sëmbë di bi saka ko aki, hënseei toona subu go pasa dee bundji go te ka di wojo fii an sa si dou, tee dou a di kaba hei kamian a Gadu Köndë ala seei, faa sa dë Tiima a hii mundu liba. ¹¹ Hën seei wë da di Sëmbë di bi paati dee peipei wooko da u dee sëmbë fëen. So fuu a buta fuu dë gaan tjabukama dëen. So fuu a buta fuu musu kisi fan fëen ta konda da sëmbë. So fuu a buta fuu ta waka ta konda da sëmbë taa

sö a dëdë da de nöö be de bia libi ko nëen. So fuu a buta fuu tan a wan kamian ta tii dee otowan ta tja de. So fuu a buta fuu ta lei otowan.

¹²⁻¹³ Nöö sö u dee wookoma fëen dë pepei, ma di wan wooko nöö a da u. Hën da fuu musu ta seeka dee sëmbë fëen, be de du di wooko fëen kumafa a fiti ta heepi de na de. Nöö a di fasi dë woo go a fesi a di biibi, te u tuu sa ko ta libi ku u seei ku wan hati kumafa Gadu kë. Biga u da sëmbë u Masa Jesosi Keesitu. U dëen sinkii. Nöö u musu ta lei soni u di Womi Mii u Gadu dë te u sabi ën bumbuu kumafa a dë, nöö woo ko dë gbelingbelin kumafa Masa Jesosi seei dë söndö föutu.

¹⁴ Wa o dë kuma miii möön, u sëmbë ta tja nango ta ko ku dee ganjanganjan lei u de. Di sëmbë aki taki disi da i, i piki. Di otowan taki sö, i piki. Dee lö sëmbë dë ta mbei möiti u de ganjan sëmbë tja go a sö sö së. ¹⁵ Ma na be u du sö e. Ma un boo ta fan dee leti soni dee Masa Gadu kë fuu ta fan gbelin da sëmbë ku lobi. Nöö woo ta ko dë kuma [Jesosi] Keesitu, di hedima fuu, a hii fasi.

¹⁶ Nöö fa Masa Jesosi dë hedima fuu dë, a ta seeka u dee sëmbë fëen be hiniwan fuu musu dë leti ka i fiti a di wooko, kumafa dee kamiankamian a sëmbë sinkii fiti ku deseai. Nöö te hiniwan sëmbë ta du ën wooko kumafa a fiti ta lobi dee otowan fëen, nöö woo nango a fesi seei.

Aki Paulosu ta bai dee sëmbë taa de an musu libi dee awoo libi möön.

¹⁷ Fëen hedi, dee sëmbë, mi ta tei di në u Masa Jesosi bai unu taa wan musu libi kumafa dee sëmbë dee an ta dë ku Masa Gadu a wan së ta libi e. Dee sëmbë dë, fusutan u de poi gaanduwe. ¹⁸ Pakisei u de dungu. De dë longi ku di teego libi u Masa Gadu. Biga de niinga u piki ën buka tee de an sabi wan wojo soni fëen. ¹⁹ De an ta fii sen da na wan soni möön. De ta waka a dee taku giini u de hati baka ta du fanafiti soni tee a ko de sinkii kaa. Nöö soni an dë möön di sa hogi da de te de an sa du ën.

²⁰ Ma unu, wan musu dë sö e. Na a dee lö fasi aki u bi lei unu taa sö dee sëmbë u [Jesosi] Keesitu ta libi. ²¹ Biga un bi kisi lei fëen, na sö nöö? Aai, de bi lei unu dee tuutuu soni dee de bi si ku dee de bi jei a Masa Jesosi. ²² De bi lei unu taa un musu kaba ku dee awoo fasi dee un bi abi a fesi. Biga di hatiböö fuu libisëmbë hën ta ganjan u ta tja u go kaba a sö sö.

²³ Nöö un musu bia disa di awoo fasi dë. Di hatiböö fuunu ku di pakisei fuunu musu tooka te i ko wan hii njunjun sëmbë. ²⁴ Un musu tei di njunjun libi di Gadu da u, nöö woon ko ta djeesi ën seei. Biga hën ta libi bunu a hii futu ku limbo hati.

²⁵ Wë nöö fa u ta taki ën aki, dee sëmbë, nöö un musu kaba ku mindi soni e, nöö un fan ku unu seei gbelingbelin söndö ganjan. Biga di wan sëmbë nöö u dë, sëmbë u Masa Jesosi.

²⁶ Ee hati fii boonu, nöö i musu mëni i seei fu ja du hogi. Sonu an musu go bifö hati fii kötö. ²⁷ Biga di didibi ta suku pasi faa buta i fii du hogi, nöö na dëen pasi e.

²⁸ Ee wan sëmbë i bi ta fufuu, nöö be i disa. Be i go suku bumbuu wooko ta du, fii sa ta heepi i seei te dou ku dee sëmbë dee dë a fuka.

²⁹ Na mbei poipoi fan kumutu a i buka e, ma be i ta fan dee lö fan dee dë fanöudu fu sa heepi sëmbë tja de ko a fesi.

³⁰ Wan musu libi a wan fasi di an fiti te nöö di Akaa u Masa Gadu kisi tjali e. Biga ku di Akaa dë seei Masa Gadu maaka u, fu tee di daka dou fu Masa Jesosi Keesitu musu toona saka ko a goonliba nöö woo kumutu a sitaafu ku telu awaa.

³¹ Nöo un musu kaba ku hoi sëmbë a bëë, dee sëmbë, ku di gandji un ta gandji da sëmbë. Un musu kaba ku dee lö libi aki e: hatiboonu, buja ku sëmbë, feti, kosi sëmbë. Hii dee sootu takuhati libi dë tuu fiaa musu kaba a unu. ³² Ma un musu ta fii ku di otowan fii ta tjali ku ën. Un musu ta dëën paadon. Biga fa „Masa Jesosi,“ Keesitu dëdë da i dë, nöo Gadu an ta hoi i a bëë möön e.

Nöo sö u taki e, dee sëmbë.

5

Aki Paulosu ta lei dee sëmbë fa u de libi kuma sëmbë

di dë a limbo.

¹ Dee sëmbë o, unu da dee lobi mii u Masa Gadu, nöo un musu mbei möiti be un ko kuma hën, kumafa wan mii kë djeesi ën tata a soni. ² Un musu lobi unu seei gaanfa e, kumafa „Masa Jesosi,“ Keesitu lobi u tefa a tuwë hën libi da u, kuma wan paima di a paka di suti da Gadu.

³ Un musu kaba ku dee peipei takulibi a di së u manu ku mujëë soni. Un musu kaba ku langa hati ku jajo libi. Dee lö libi dë an fiti unu, biga unu da sëmbë u Masa Gadu „nöo un dë limbolimbo nëën wojo kaa,“

⁴ Söseei dee peipei wisiwasi fan an musu ta kumutu a unu buka e, dee dëwojo fan, ku dee gaan sipootu, ku dee fanafiti fan a manu ku mujëë soni. Dee lö fan dë an ta fiti wan sëmbë u Gadu. Ka fii dë ta fan dee lö fan dë, nöo a möön bunu fii ta da Gadu tangi.

⁵ Nöo wan soni i musu sabi gbelin e, dee sëmbë. Hën da, te Gadu buta „Jesosi,“ Keesitu ko kõnu a hii mundu liba kaa, nöo di bunu fëën köndë an o dë u dee sëmbë dee ta libi dee fanafiti libi ku dee mötjö libi u di goonliba aki. Söseei an o dë u dee sëmbë dee abi langahati u soni tu. Biga dee langahatima ku dee sëmbë ta begi oto gadu tuu dë di wan soni. Nöo di bunu u Gadu Köndë, dee lö pei sëmbë dë an o feni ën seei.

⁶ Wan musu mbei na wan sëmbë ganjan unu ku dee sösö fan u de taa Gadu u dini an taanga sö. Biga u dee lö libi naandë hedi mbei Gadu o kuutu dee sëmbë dee an kë piki ën buka, ku gaan hatiboonu seei. ⁷ Hën mbei wan musu nama ku dë.

⁸ Biga a fesi unu seei bi dë a dungu tu, ma fa u dë aki wan dë sö möön. Masa Gadu tja unu ko buta a limbo, nöo un musu libi kuma sëmbë di dë a di së u limbo. ⁹ Biga ee i dë a di së u limbo, nöo joo ta libi bunu ku sëmbë, nöo joo ta libi letileti söndö ganjan. ¹⁰ Nöo un musu mbei möiti fuun sabi di libi di Gadu lobi e, dee sëmbë.

¹¹ Wan musu a’ bisi ku dee soni dee sëmbë dë a dungu ta du, biga de an ta tja heepi ko. Ma un musu libi a sö wan fasi u dee sëmbë dë musu si taa de an ta libi bunu. ¹² Biga dee soni de ta du tjubitjubi dë, de dë gaan sen soni seei, te ja sa tei de taki da sëmbë. ¹³ Ma fa woon ta libi bunu a de dendu dë, nöo deseeri o ko si taa de an ta libi bunu. Biga ka limbo dë nöo naandë sëmbë ta si hii soni gbedeede. ¹⁴ Fëën hedi de taa:

Di sëmbë di dë a duumi dë, weki.

Hopo kumutu a dee dëdë sëmbë mindi dë,

be di Keesitu tuwë faja da i fii si limbo.

¹⁵ Fëën mbei i musu mëni i seei kumafa i ta tja i libi e. Wan musu libi kuma dee sëmbë söndö fusutan, ma un musu libi kuma sëmbë di a’ bumbuu pakisei.

¹⁶ Nöo ee i feni okasi fii du wan bunu soni, nöo i musu du en wante e, biga u de a wan gaan hogi ten. ¹⁷ Fëen hedi ja musu de kuma dee wisiwasima, ma i musu mbei möiti fii sabi andi Gadu ke a i.

¹⁸ Ja musu bebe soni te a buta i nëen leiki e, biga hën ta buta i ko kaba-a-sösöma. Ma be i ta de a di Akaa u Gadu leiki. ¹⁹ Nöo un tei dee kanda de a di Buku u Gadu ku dee oto kanda dee biibima mindi u ta gafa Gadu, nöo un ta fan ku unu seei ku de ta kanda ta mbei piizii da Masa Gadu ku hii unu hati. ²⁰ Sö un musu ta da Masa Gadu u Tata tangi hiniwan juu e, dee sëmbë. I musu ta dëen tangi u hii soni a di në u Masa Jesosi Keesitu.

Aki Paulosu ta fan ku dee womi ku dee mujëë fa u de musu

libi ku deseëi.

²¹ Sö wë, dee sëmbë, un musu ta saka da unu seei e, fu di un ta lesipeki Gadu.

²² Dee mujëë, un musu ta saka da unu manu fu di un ta nama ku Masa Jesosi. ²³ Biga di womi hën da hedima fëen mujëë, leti kumafa „Jesosi„ Keesitu de hedima fuu dee sëmbë fëen. Hën seei da di Heepima fuu tu. Hën ku u de leti kumafa sëmbë hedi ku en sinkii de, biga hën ta taki a u liba.

²⁴ Nöo leti kumafa u dee biibima ta saka da „Masa Jesosi„ Keesitu a hii soni, söseei dee mujëë musu ta saka da de manu a hii soni.

²⁵ Nöo un dee womi, un musu lobi dee mujëë fuunu leti kumafa „Jesosi„ Keesitu lobi u dee sëmbë fëen teefa a dëdë da u.

²⁶ Nöo di soni mbei a dëdë da u e, dee sëmbë, faa musu puu sundju a u hati seeka u buta gbelingbelin söndö föutu da Masa Gadu. Biga a bi konda di buka fëen da u te a kaba nöo hën a manda u fuu go dopu ku wata. Nöo a de tu fasi de a buta u ko de limbolimbo. ²⁷ Nöo a du en sö fuu sa de wanlö waiti sëmbë dëen seei gbelingbelin söndö föutu a u hati, kuma wan mujëë de seeka bisi buta dililii faa toou ku wan womi.

²⁸ Nöo sö dee womi musu ta lobi dee mujëë u de kuma deseëi sinkii. Biga fa i si manu ku mujëë sai de kaa, nöo de de di wan sinkii e. Nöo hën mbei te wan womi ta lobi en mujëë, nöo hën da a ta lobi en seei. ²⁹ Biga leti kumafa na wan sëmbë ta buuse hënseei sinkii ma a ta lobi en ta dëen njanjan ta tjubi en faa musu de bumbuu, nöo leti sö nöo Masa Jesosi ta lobi u dee sëmbë fëen ta söluu u fuu musu de bumbuu. ³⁰ Biga u da dee kamiankamian fëen sinkii. ³¹ Fëen mbei a sikifi a Gadu Buku taa: Ee wan womi i de nöo i a' wan mujëë fii, nöo i musu kumutu disa i mama ku i tata go libi ku i mujëë, be i ku en ko di wan.

³² Nöo di fa wan womi ku en mujëë ta libi ku deseëi de, nöo a fesi a bi de wan tjubitjubi soni di libisëmbë an bi fusutëen. Ma fa u de aki, Gadu lei mi taa di libi u de de kuma wan peentje ta lei u fa di libi u „Jesosi„ Keesitu ku dee sëmbë fëen de.

³³ Wë nöo sö di soni de e, dee sëmbë. Fa mi ta fan ku unu aki, nöo hën da hiniwan womi musu lobi en mujëë kuma hënseei sinkii. Nöo söseei tu hiniwan mujëë musu lesipeki en manu. Da sö.

6

Aki Paulosu ta fan ku dee mii

ku dee gaan sëmbë u de.

¹ Un dee mii, un musu piki unu mama ku unu tata buka e, kumafa a fiti biibima u Masa Jesosi. ² Ja sabi fa a sikifi a Gadu Buku nö? A taa: I musu

lesipeki i mama ku i tata. Hën da di fosu wëti di dë ku wan paamusi a dendu taa, ³ ee i lesipeki i mama ku i tata nöö soni fii o waka bunu a di goonliba, nöö joo libi gaandi.

⁴ Nöö un dee gaan sëmbë, wan musu ta libi ku dee mii fuunu a wan fasi di na fiti e, te de ko ta hoi unu a bëë. Ma un musu kiija de a wan leti fasi ta lei de kumafa Masa Gadu kë u de musu libi.

Aki Paulosu ta fan ku dee saafu ku dee masa u de.

⁵ Nöö un saafu, un musu ta piki dee masa fuunu buka gaanfa ku fëëë seei, u di un ta lesipeki „Masa Jesosi,“ Keesitu hedi. Un musu du ën ku hii unu hati, leti kumafa un ta piki di buka u Masa Jesosi. ⁶⁻⁷ Wan musu ta wooko a sö wan fasi taa te di basi sai dë bifö un ta wooko bunu, ma te an sai dë nöö un bazia sindo fuunu. Biga te un wooko sö, nöö hën da un ta suku gafa a libisëmbë wojo nöö, ma na a Gadu. Ma un musu wooko leti kuma saafu u „Masa Jesosi,“ Keesitu, ta du andi Gadu kë waiwai. ⁸ Biga i sabi taa Masa Gadu ta paka hiniwan sëmbë hën paima kumafa i ta du bunu tjika, ee i dë saafuma, ee i dë fiima.

⁹ Wë nöö söseei, un dee masa un musu libi bunu ku dee saafu fu unu tu. Wan musu ta bai de ta musu de ta da de gaan buka. Biga unu tuu abi di wan Masa di dë a liba ala, nöö an ta luku a fesi. Di wan fa nöö a ta si u tuu.

Aki Paulosu ta konda da dee sëmbë fa u de tei dee fetilai u Gadu u de musu feti ku didibi.

¹⁰ Wë nöö wan soni nöö fika bi fuu taki möön. Hën da fa unu ku Masa Jesosi ko di wan dë, nöö un musu tei di gaan kaakiti fëën di a abi faa heepi unu fuun ko dë gingin seei a di libi fuunu. ¹¹ Leti kumafa dee sodati ta bisi dee pepei soni u de nango a feti, sö nöö i musu wooko ku hii dee fetilai Gadu ta da u. Nöö te di didibi ko a i, nöö an o kisi i ku dee hogi kōni fëën a ta boi. ¹² Biga na ku libisëmbë sinkii ku nōngö u ta feti e, ma ku dee tiima dee dë a mundu a liba ala, dee hedima u dee hia didibi dee abi taki a di dungu ten u dë aki. ¹³ Nöö fëën hedi i musu biinga seei fu te de dou a i nöö i dë kabakaba këëë ku dee fetilai Gadu da i fii wini de. Nöö joo taanpu gingin, fu te di feti kaba nöö joo dë di winima.

¹⁴ Nöö seeka i seei sö: ta waka a dee tuutuu soni u Gadu baka söndö ganjan. Nöö te i du sö kaa, nöö hën da i dë seekaseeka kuma wan sodati dë ku wan degi banti nëën mindi faa go a feti.

Nöö i musu ta libi bunu a Gadu wojo. Nöö te i libi sö kaa, nöö hën da i dë seekaseeka kuma wan sodati di bisi wan felu soni ta tapëën hati.

¹⁵ Nöö hiniwan juu i musu ta dë kabakaba fii go konda da sëmbë kumafa Gadu ta puu sëmbë a hogi basu ta da de böö. Nöö te i dë sö kaa, nöö hën da i dë ku susu taitai a i futu kuma wan sodati nango a feti.

¹⁶ Nöö söseei hiniwan juu i musu abi biibi a Gadu liba. Nöö te i dë sö kaa, nöö didibi an o feni baaku a i faa kisi i. I o dë kuma dee sodati ta hoi wan pei felu soni goboo sö a de fesi fu de tapa dee faja piiwa u dee felantima.

¹⁷ Nöö hiniwan juu i musu sabi tuutuu taa Gadu puu i didibi faja. Ja dë a di didibi basu möön. Nöö te i sabi sö kaa, nöö hën da i dë kuma dee sodati ta tjubi de hedi ku felu kaapusa.

Nöö i musu tei di wöutu u Gadu di di Akaa fëën ta da i. Hën da sëufangi fii kaa.

¹⁸ Nöö hiniwan juu i musu ta tja hii dee fuka i abi tuu ko a Gadu fesi ku begi ku djëmë, kumafa di Akaa fëën ta manda i fii begi. I musu ta dë

kabakaba fii ta begi da hii dee sɛmbɛ u Masa Gadu nɔ̄mɔ̄. Ja musu wei mɔ̄nsɔ̄.

¹⁹Nɔ̄ un musu begi da mi tu, dee sɛmbɛ, be Gadu heepi mi u mi konda di buka fɛɛn waiwai sɔ̄ndɔ̄ fɛɛɛ, fu sɛmbɛ sa ko sabi di pakisei fɛɛn di a bi abi a fesi tjubitjubi nɛɛn hati kumafa a bi kɛ heepi sɛmbɛ tjika. ²⁰Biga tjabukama fɛɛn mi dɛ ta fan ku sɛmbɛ nɛɛn kamian. Fɛɛn mbei de sɔ̄tɔ̄ mi ku bui buta a dinguwosu aki. Nɔ̄ un begi da mi u mi sa ta konda di Buka waiwai sɔ̄ndɔ̄ fɛɛɛ kumafa, a fiti u mi musu kondɛɛn da sɛmbɛ.

Aki Paulosu ta tapa di biifi.

²¹Wɛ kumafa libi u mi dɛ aki, dee sɛmbɛ, nɔ̄ mi o manda Tikikusi be a ko piki unu be un sabi. Di womi dɛ dɛ wan bumbuu futuboi u Masa Gadu e. A dɛ wan sɛmbɛ fuu, nɔ̄ u lobi ɛn seei. Nɔ̄ te a ko a unu ala, nɔ̄ a o piki unu kumafa hii soni u mi dɛ. ²²Fɛɛn hedi mi mandɛɛn ko a unu faa piki unu be un jei fa mi dɛ, be hati fuunu kɔ̄tɔ̄.

²³Sɔ̄. Wɛ dee sɛmbɛ fuu dɛ, Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu da unu bɔ̄. De musu heepi unu be un lobi unu seei ta hoi di biibi nango nɔ̄mɔ̄.

²⁴Di bunuhati fasi u Masa Gadu musu dɛ ku unu ku hii dee oto sɛmbɛ dee ta lobi Jesosi Keesitu a wan tuutuu fasi.

└Na soni mɔ̄nsɔ̄. Mi, Paulosu, manda gaan odi da unu. A tan sɔ̄.┘

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Filipi

Wan wöutu a fesi.

Di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu, hën sikifi di biifi aki manda da wanlô biibima u Masa Jesosi dë a wan köndë de kai Filipi. Paulosu seei bi go konda di buka u Masa Jesosi da dee sëmbë aki tefa de bia ko piki di Buka ta biibi a Masa Jesosi. (Luku Tjab. 16.) Nöo hën di Paulosu kumutu a dee Filipi sëmbë ta paaja di Buka a köndëköndë tee wan pisi, hën lanti kisi ën tja go söötö a dinguwosu u Masa Jesosi hedi. Nöo hën dee Filipi biibima ko jei, nöo hën de manda wan sëmbë u de de kai Epafodisi go haikëën. Nöo di di sëmbë ko haikëën tefa a o toona go, nöo hën Paulosu sikifi di biifi aki manda tangi da dee Filipi biibima u di fa de libi ku ën. Söseei a manda lei de unfa u de libi kumafa Gadu kë.

Nöo fa a mbei di biifi aki, nöo a dë söötösöötö eti. An sikifi na un köndë a bi dë, a kandë a dë a Loomë. A sai dë ta haika lanti fu de musu kuutu soni fëën, ee de o kii ën ee de o puu ën.

Aki Paulosu ta manda odi da de.

¹ Wë dee sëmbë, mi Paulosu manda gaan odi da unu. Fa mi ta mbei di biifi aki, nöo mi ku Timoteo, nöo sö u dë aki, u dee futuboi fu Jesosi Keesitu. Nöo u ta manda di odi da hii unu tuu, un dee sëmbë a Filipi dee dë apaiti da Gadu fu di unu ku Masa Jesosi Keesitu ko di wan. U ta mandëën da un dee hedima ku dee basia u keiki tuu. ² Fa un sai dë, u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ta heepi unu ku de bunuhati e. De musu ta da unu böö.

Aki Paulosu ta begi ku wai

da dee sëmbë.

³ Wë dee sëmbë, hiniwan juu te mi ta mëni unu, nöo mi ta da di Gadu fuu di mi ta dini aki tangi fuunu hedi. ⁴ Hiniwan ten mi ta begi da unu tuu ku gaan piizii seei, ⁵ fu di u ku unu dë a di wan wooko makandi ta paaja di Buka u Masa Jesosi. Wë biga fu di ten un jei di Buka, nöo hën wë un tei ën, hën i si un dë ku mi makandi a di wooko fu te tide eti. ⁶ Nöo mi sabi taa di Sëmbë di seti di bumbuu wooko a unu hati dë, an o disëën a hafu pasi möönsö. Ma a o tjëën go dou fu te di daka Jesosi Keesitu o toona ko a goonliba aki baka.

⁷ Wë dee sëmbë u Filipi dë o, a fiti fa mi ta wai ku unu aki e. Mëni fuunu dë a mi hati. Biga fa Gadu naki mi di kölöku ku ën bunuhati aki fu mi sa ta tja di Buka u Masa Jesosi dëën, nöo mi sabi taa un tuu dë ku mi nëën makandi nöömö. Di juu mi bi ta waka ta lontu ta biinga ku di Buka u sëmbë musu piki ën, ta sitampu ën a kamiankamian, nöo un bi dë ku mi nëën kaa. Nöo fa de söötö mi a dinguwosu aki, un dë ku mi nëën eti. Wan disa mi möönsö. ⁸ Nöo Masa Gadu seei dë kotoigima ta si mi hati kumafa mi ta hangi unu tjika e. Jesosi Keesitu hën wë i si buta di gaan lobi fuunu a mi hati aki e.

⁹ Nöo te mi ta begi Masa Gadu da unu, dee sëmbë, nöo mi ta begi ën fu di lobi fuunu musu ta göö ku fusutan ku köni nango nöömö. ¹⁰ Biga te un dë sö kaa, nöo woon ko sabi unfa u wegi soni te un kaba luku ee undi da di möön bunu wan fuun tei. Nöo woon dë bumbuu sëmbë gbelingbelin seei

söndö föutu te di daka dou di „Masa Jesosi,“ Keesitu o toona ko a goonliba. ¹¹ Biga hën o ta wooko a unu liba fuun ta libi bunu a hii futu, be sëmbë sa si. Nöo de o ta gafa Masa Gadu seei, në fëen o ta bai fuunu hedi. Sö wë u ta begi da unu e, dee sëmbë.

Aki ta lei taa di fa de söötö Paulosu dë, a a' wan heepi.

¹² Wë un dee sëmbë u mi dë o, mi kë fuun sabi taa di soni pasa ku mi aki, hën wë mbei di paaja u di Buka u Masa Jesosi nango a fesi seei. ¹³ Biga hii dee wakitima u di Gaan Könu wosu aki palalaa dou, ku hii dee oto sëmbë aki, de tuu ko si taa na wan wojo soni mi du möönsö bifö de kisi mi bui buta aki. Ma fu di mi dë wan futuboi u „Jesosi,“ Keesitu hedi hën mbei. ¹⁴ Nöo hën wë mbei gaan së u dee oto sëmbë fuu dee ta biibi a Masa Jesosi aki ko tei taanga a mi, hën de ko ta konda di Buka waiwai söndö fëëë. Biga de si taa fa de kisi mi fu Masa Jesosi hedi aki, nöo ma a' toobi.

¹⁵ Fa u dë aki, a ko dë taa so sëmbë ko ta konda di Buka u „Masa Jesosi,“ Keesitu ku felanti, fu di de ta haun ku mi. Biga de kë u në u de musu bai kuma mi tu. Ma so sëmbë ta tjëen ku limbohati, ¹⁶ ku lobi. Biga de sabi taa na wan hogi mi du mbei de söötö mi buta aki möönsö, ma fu di mi ta fia ku sëmbë u de sabi taa di Buka u ta tja aki, tuutuu soni a dë.

¹⁷ Fa dee sëmbë ta tja di Buka fu de feni nëbai hedi dë, nöo de an ta tjëen ku limbohati e. Biga de ta mëni taa fa de ta du dë, nöo möönmöön mi o fuka a di sitaafu mi dë aki. ¹⁸ Wë nöo andi seei mi abi u taki fu di soni dë, dee sëmbë? Biga ee de ta tjëen ku limbohati mi ta wai. Ee de an ta tjëen ku limbohati mi ta wai. Wë biga möönmöön seei di Buka u Keesitu ta paaja nango a hii mundu.

Aki ta lei fa di libi u Paulosu

dë dëen.

Nöo mi o ta wai nöömö tu e. ¹⁹ Biga fa un ta begi da mi naandë, ku fa di Akaa u Jesosi Keesitu ta heepi mi tjika aki, nöo mi sabi taa mi o kumutu nöömö a di sitaafu i si mi dë aki. ²⁰ Nöo mi abi di biibi a Gadu taa ma o du na wan soni fu sen fëen musu kisi mi a bakaten. Ma mi o abi degihati fu mi sa tja miseei a wan bunu fasi, be „Masa Jesosi,“ Keesitu feni gafa fu mi hedi kumafa a bi ta feni nöömö kaa, aluwasi ee mi libi ee mi dëdë.

²¹ „Nöo fa i si mi ta fan aki, nöo mi dë kabakaba fu hiniwan u de tu soni dë e, dee sëmbë.“ Biga hii libi u mi dë a „Jesosi,“ Keesitu kaa. Hii soni mi ta du kaa, nöo fëen hedi. Nöo ee mi dëdë seei a o dë wan wini da mi „biga nëen ala mi o go.“ ²² Ma ee mi dë ku libi eti, nöo a kandë mi o sa heepi möön hia sëmbë fu de ko a fesi a di së u Gadu.

Fëen mbei ee a bi dë soni u mi tei, nöo ma bi o sabi undi u de mi kë. ²³ Biga mi kë de tuu. Mi kë kumutu a di goonliba aki go dë a „Masa Jesosi,“ Keesitu ala. Di dë sa dë di möön gaan bunu soni da mi o. ²⁴ Ma nöo a dë möön fanöudu da unu fu mi fika a goonliba aki ta heepi unu eti.

²⁵ Hën mbei misikuma mi o fika tu, fu mi sa heepi hii unu tuu fuun sa ko möön fesi a di biibi un sai dë, ta wai ku ën. ²⁶ Nöo ee mi dë te mi toona ko a unu, nöo di wai di un ta wai ku Jesosi Keesitu dë kaa, nöo a o möön bigi eti.

Aki Paulosu ta da de taanga a dee sitaafu de ta tja.

²⁷ „Wë nöo dee sëmbë, fa soni o waka ku mi ku fa soni an o waka ku mi, nöo di dë ma sabi eti e.“ Ma unu, un musu tan ta libi nöömö kumafa a fiti dee lö sëmbë dee piki di buka u Keesitu. Ee mi toona ko a unu, ee ma

ko a unu seei, ma mi musu ta jei fuunu nōömō taa un ta hoi dou ku wan hati, un ta tuwē gogo a wan sē makandi fu sēmbē musu sabi taa di Buka u Masa Jesosi un ta biibi dē, a dē wan bumbuu buka.

²⁸ Fa so sēmbē ko dē felantima ku unu dē seei, dee sēmbē, ma wan musu panta e. Un musu ta hoi nango nōömō sōndō fēē. Nōō te un du sō, nōō de o ko si taa unu ta feni heepi a Gadu, ma de, de ta kaba a sōsō. Sō fuun libi ku dee felantima fuunu e, dee sēmbē. ²⁹ Biga fa un feni bunu a Gadu naandē fu di un nama ku „Jesosi„ Keesitu, nōō na fuun ta biibi nēen nōō a kaba e, ma fuun ta tja sitaafu fēen hedi tu. ³⁰ Nōō di sitaafu di un ta tja a Filipi ala, hēn da di wan seei sitaafu un bi si mi tja dē, ku di un jei mi ta tja aki tu. Hēn da u tuu ta tja di wan sitaafu makandi e, dee sēmbē.

2

Aki Paulosu ta manda de

u de libi makandi.

¹ Wē dee sēmbē o, fa unu ku Masa Jesosi Keesitu ko di wan naandē, nōō an ta da unu degihati nō? Fa a lobi unu tjika naandē, nōō hati fuunu an ta dē bōōbōō nō? Fa un kisi di Akaa u Masa Gadu dē, an ta heepi unu fuun libi makandi a wan suti fasi nō? Wan ko ta abi fii ku tjalihati da unu na unu nō? ² Ma seei a fika wan soni eti o. Biga mi kē ta jei fuunu taa un tuu ta libi makandi ku wan hati nōömō. Mi kē ta jei taa un ta lobi unu seei ta fiti buka makandi ta biinga ku di wan soni nango nōömō.

³ Wan musu ta du soni fuun feni nēbai hedi e, dee sēmbē. Wan musu mbei taa i hei mōōn otowan tu, ma be i saka i seei da dee otowan fii ta luku de kuma de hei mōōn i. ⁴ Ja musu ta mēni fii wanwan soni nōō a kaba e, ma hibiwan fuunu musu ta mēni soni u di otowan fēen tu.

⁵ Dee sēmbē o, fasi fuunu musu djeesi di u Masa Jesosi Keesitu e. ⁶ Wē biga fa a sai dē, Gadu a dē. Hēn ku Masa Gaangadu abi di wan hei. Ma an bi biinga faa hoi ēn seei gingin a di hei a bi abi naandē e. Nōnō. ⁷ Ma a butēen a wan sē, nōō hēn a bazia ko a goonliba aki ko dē kuma wan futuboi u libisēmbē. Sinkii fēen bi dē leti kuma libisēmbē, ⁸ nōō de bi ta si ēn kuma libisēmbē nōō tu. Nōō hēn wē a ta sakēen seei ta piki Gadu buka teefa i si a dēdē gbolo. Nōō di dēdē a dēdē naandē, nōō hēn da „di mōōn gaan sen dēdē u goonliba e. Biga„ de pekēen a lakpa pau kii. Sō a saka hēnseei tjika.

⁹ Nōō fa a du dē, nōō hēn wē mbei Masa Gaangadu weki ēn tja go buta a di mōōn kaba hei kamian u mundu. Hēn a dēen wan nē di hei mōōn hii nē, ¹⁰ taa hii mundu musu saka deseēi nēen basu. Ee i dē a Gaangadu ala, ee i dē a goonliba aki, ee i dē a goonbasu seei, ma hibiwan sēmbē o saka tjōkō kini a goon nēen fesi nōömō wan daka. ¹¹ Nōō hii mundu o ko piki taa Jesosi Keesitu hēn nōō da Masa. Nōō gaan nēbai seei hēn Tata Masa Gadu o kisi awaa.

Aki Paulosu ta lei de fa u de libi a oto sēmbē dendu.

¹² Wē dee lobi sēmbē u mi naandē, di mi bi dē a unu ala nōō un bi ta piki di Buka kaa. Nōō fa ma dē a unu mindi dē mōōn, nōō awaa seei un musu ta piki ēn mōōn eti e. Un musu ta biinga nōömō ku gaan lesipeki, ku panta u Gadu, be di heepi un feni nēen musu dē u sēmbē sa si a unu libi. ¹³ Biga hēnseei wē ta wooko a i hati fii kē du dee soni dee ta dēen piizii, nōō hēnseei ta toona da i taanga tu fii sa du de.

¹⁴ Nöo dee sëmbë, wan musu ta kuutu soni a buka ta fia ku sëmbë e.
¹⁵ Ma hii libi fuunu musu ko gbelingbelin söndö föutu fu sëmbë sa si.

Fa dee oto sëmbë sai dë, de ta libi fanjanfanjan. Libi u de an ta kai ku Gadu möönsö. Ma un dee mii u Gadu musu dë a dee lö sëmbë naandë mindi leti kuma dee teeja a liba dee ta sëndë faja ta tuwë limbo a mundu. Sö di libi fuunu musu dë limbolimbo tjika. ¹⁶ Nöo dee sëmbë an dë a Masa Gadu së o si taa unu abi dee wöutu dee ta da sëmbë di libi u teego. Nöo te un libi sö kaa, nöo mi o wai seei a di daka [Masa Jesosi], Keesitu o toona ko e. Biga mi o si taa fa mi bi ta biinga ku unu dë, nöo ma wooko u sösö.

¹⁷ Wë dee sëmbë, fa un ko ta biibi a Masa Gadu ta dini ën naandë, nöo a dë kuma wan paima un ta tja go dëen tangi e. Nöo ee a dë taa fu di Buka di mi ta konda aki hedi dëdë musu kii mi, nöo ma a' toobi. Mi o dë seei waiwai fu di dë. Biga di dëdë u mi o dë sö kuma mi mökisi miseei ku di paima di un ta tja go dëen dë. ¹⁸ Nöo unu seei tu, an o dë fuun kusumi fu di dëdë u mi hedi e, ma un musu ta wai ku mi fu di mi ku unu tuu sa tja di paima dë go da Gadu makandi.

Aki Paulosu taki soni u Timoteo.

¹⁹ Dee sëmbë o, fa mi dë aki mi a' di mëni taa abiti möön nöo Masa Jesosi o jabi pasi da mi u mi manda Timoteo ko haika unu. Nöo te mi jei unfa un dë, nöo mi o dë bööböö ku telu. ²⁰ Biga ma abi sëmbë aki kuma hën möönsö di ta mëni unu ku hii ën hati. Fa a sai dë, hiniwan juu a ta kë jei fa fuunu. ²¹ Ma dee otowan u ku de dë aki, de an dë sö e. De ta biinga ku deseai soni nöo. De aan toobi ku soni u Jesosi Keesitu wan bëtë.

²² Ma unu seei sabi Timoteo. Fa mi ku ën ta wooko makandi ta paaja di buka u Masa Jesosi, nöo a dë leti kuma wan mii ta heepi hën tata a wooko. Sö a ta libi bunu ku mi tjika. ²³ Nöo fëen hedi te mi jei andi o pasa ku mi aki, nöo mi o mandëen hesihesi ko a unu be un jei. ²⁴ Ma mi a' di biibi a Masa taa abiti möön miseei sa ko a unu tu.

Aki Paulosu taa a ta manda Epafodisi toona go.

²⁵ Nöo dee sëmbë, un haika e. Mi si taa a dë fanöudu fu mi manda Epafodisi toona ko a unu baka. Di un mandëen ko a mi aki faa sölugu mi, nöo mi ku ën libi suti seei kuma baa ku baa. U bi dë a di wooko makandi ta biinga seei fu di buka u Masa Jesosi musu paaja.

²⁶ Ma fa u dë aki, a ko ta hangi unu tee na soni. A ta mëni unu te a ta kusumi, fu di un bi jei taa a suwaki. ²⁷ Wë nöo a bi suwaki tuu o, tee a fika piki nöo a bi dëdë. Ma Gadu bi abi tjali u mi ku ën tuu, hën a heepi ën fu ma musu tja sitaafu a sitaafu liba. ²⁸ Nöo fëen mbei mi kë mandëen ko da unu hesihesi be un si unu seei wojo ku wojo, nöo miseei hati o kötö tu.

²⁹ Nöo fa i si a o ko a unu ala, nöo mi kë fuun kisi ën hoi ku wai e, biga unu ku ën tuu da sëmbë u Masa Jesosi makandi. Nöo sö wan sëmbë un musu a' lesipeki fëen e, ³⁰ biga fu di wooko u [Jesosi], Keesitu hedi wë mbei a bi fika piki nöo a bi dëdë. A dë wan sëmbë an ta a' toobi ku ën libi, ma a ta biinga kodo ta heepi mi a unu kamian, fu di wan sa dë ku mi aki.

3

Aki Paulosu ta bai de u de musu köni ku dee sëmbë dee ta kë buta de a wëti basu.

¹ Wë un dee sëmbë u mi naandë, di unu ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nöo un musu ta wai u di dë hedi.

Söö. Wë nöö fa a dë taa mi ta sikifi di wan seei soni da unu hibiwanten aki, nöö ma a' toobi. Ma mi o ta du ën nöömö biga mi si taa a dë wan soni di sa tjubi unu fu sëmbë an sa feni unu ganjan.

² Nöö mi o bai unu a wan soni e, dee sëmbë. Biga mi jei taa wanlö daguhatiböö sëmbë takulibima u goonliba ta ko a unu naandë u ko poi sinkii fuunu. „De taa un musu koti unu sinkii buta di maaka u Isaëli ufö un sa ko sëmbë u Masa Gaangadu.” Ma wan musu piki de e!

³ Wë biga fa u dë aki, nöö u da dee sëmbë dee Gadu ta luku apaiti e, na dee sëmbë dee abi di maaka a sinkii. U da dee sëmbë Gadu buta di Akaa fëen a u hati fuu ta begi ën ta gafa. Nöö Jesosi Keesitu, hën wanwan u ta mëni faa heepi u. Hën wanwan u ta wai da, na di maaka dë möön.

⁴ Wë ee a dë taa Masa Gadu musu luku wan sëmbë a di fa de pai ën kiija a libisëmbë fasi, nöö misikuma sëmbë an sa möön mi a di dë. ⁵ Biga mi da wan Isaëli sëmbë seei dju. De pai mi a di lö u Benjamin, nöö baka aiti daka fëen, nöö hën de koti mi buta di maaka. Nöö a di së u dee Isaëli wëti fuu nöö mi bi dë basi seei, biga mi kisi lei fëen te mi ko wan Faliseima.

⁶ Ka mi bi ta du ën tjika dë, dee sëmbë, nöö mi nama ku dee Isaëli wëti fuu tee mi ko ta sitaafu dee biibima u Masa Jesosi seei „fu di de disa dee wëti dë u hoi”. Ee i luku ën te i kaba, nöö i sa si taa mi bi ta hoi dee gaangaan pisi ku dee pikipiki pisi fu dee Isaëli wëti tuu. Hii sëmbë bi sa si taa mi bi dë söndö föutu a dee soni dë.

Aki ta lei andi da dee soni Paulosu ta kai gaan soni

nëen libi awaa.

⁷ Ma fa mi ko nama ku „Jesosi” Keesitu a baka aki, nöö dee lö soni i si mi bi ta kai gaan soni dë, nöö ma a' bisi ku de möön e. De ko dë sösö soni da mi seei. ⁸ Nöö na de nöö, ma fa mi ko luku hii soni te mi kaba aki, nöö ma si na wan soni a mundu di dë möön bumbuu soni da mi möön leki fa mi sa ko sabi Jesosi Keesitu mi Masa. Fëen mbei hii dee oto soni tuu fia ko dë gaan sösö soni seei a mi wojo, nöö hën wë mi disa de tuu. Biga Masa Jesosi hën wanwan tö nöö mi kë.

⁹ Fa mi ku ën ko nama aki, nöö mi kë ko bumbuu sëmbë a Masa Gadu wojo tuú, ma na fu di mi ta hoi wëti mbei e, ma fu di mi ta biibi a „Jesosi” Keesitu hedi. Wë biga te wan sëmbë i biibi nëen ufö Gadu ta tei i u bumbuu sëmbë tuutuu awaa.

¹⁰ Dee sëmbë o, di soni di mi kë, hën da u mi ko sabi Masa Jesosi gaanfa e. Mi kë feni di lö kaakiti dë a mi libi di bi weki ën baka a dëdë. Mi kë nama ku ën makandi a dee sitaafu dee a bi tja. Nöö fa a piki Masa Gadu buka tefa dëdë kii ën dë, nöö mi kë djeesi ën a di dë tu. ¹¹ Biga tee mi ko dë sö kaa, nöö mi abi di biibi taa mi o feni di njunjun libi di Masa Jesosi bi feni di a hopo baka a dëdë.

¹² Ma nöö fa mi ta fan aki seei, ma mi sabi taa ma dou ka fu mi dou eti e. Wë biga ma ko dë wan gbelingbelin sëmbë söndö föutu eti. Ma mi ta biinga nöömö fu mi musu ko kumafa Jesosi Keesitu bi kë u mi ko, di a tei mi ko sëmbë fëen. ¹³ Mi taki e, dee sëmbë, ma dou a di maaka dë eti e! Ma fa i si mi dë aki, a di biinga naandë nöö mi dë. Ma a' toobi ku dee soni dee bi pasa ku mi kaa, ma mi ta biinga seei ku dee soni dee dë a mi fesi ta ko. ¹⁴ Biga mi kë go dou fu mi wini di paima a Masa Gadu Köndë ala di a bi kai mi fu mi ko tei, fu di mi ku Jesosi Keesitu ko di wan.

¹⁵ Nöö fa mi ta fan ku unu aki, nöö uu dee sëmbë dee göö ko a fesi a di biibi, nöö be u tuu abi di wan pakisei a dee lö soni aki e. Ma ee wan sëmbë ja tifihedu ku wan pisi fëen, nöö i disëen da Gadu, nöö a o da i fusutan fëen

a bakaten. ¹⁶ Ma nöö di soni di u ko abi fusutan fëen kaa, nöö ku ën fuu libi e.

Aki ta lei kumafa dee biibima ku dee sëmbë an ta biibi tooka.

¹⁷ Nöö dee sëmbë o, un musu luku kumafa mi ta libi, nöö un djeesi mi e. Nöö te i si wan sëmbë ta libi a di fa u bi lei unu dë kaa, nöö un nama ku ën tu.

¹⁸ Biga wë fa u dë aki sëmëni sëmbë an dë ku u a wan së. Leti kumafa i si mi bi taki ën da unu sëmëni pasi kaa, nöö sösei mi o toona taki ën da unu wan pasi möön, ku gaan tjali a hati ku wata a wojo seei, taa sëmëni sëmbë ta libi felanti ku di dëdë „Jesosi, Keesitu dëdë a di lakpa pau. De ta libi leti kuma an bi dë fanöudu faa bi musu dëdë da u.

¹⁹ Nöö fa i si de sai dë, nöö kaba seei de o kaba a sösö go a didibi faja e. Biga dee taku hangü u de hati, nöö a de baka nöö de ta kule, teefa i si a ko kuma gadu u de de ta dini. A sen soni baka nöö de ta waka e, ta suku gafa. Fa de sai u de dë, dee soni u di goonliba aki tö nöö ta dë a de pakisei.

²⁰ Ma u wa dë sö e, baa. Fa u dë aki, u da goonmii u Masa Gadu Köndë, nöö ku gaan piizii seei u dë aki ta luku Masa Jesosi Keesitu di Heepima fuu, faa musu ko a u. Biga wan daka a o bazia ko a u nöömö. ²¹ Nöö te a ko, nöö a o tooka dee goonliba sinkii fuu aki buta ko kuma di fëen seei. Nöö ku di gaan kaakiti fëen di ta mbei hii soni saka nëen basu, nöö ku ën wë a o du ën e.

4

Aki Paulosu ta manda wan apaiti buka da wanlö sëmbë.

¹ Dee sëmbë u mi dë, mi lobi unu e, nöö mi ta hangü unu seei. Unu da dee sëmbë mi ta wai da. Fa un bia ko piki di Buka u Masa Jesosi di mi tja ko da unu naandë, nöö mi ta feni gafa a Gadu fuunu hedi o. Nöö hën mbei wë mi kë fuun finga gingin a Masa Jesosi. Wan musu disëen möönsö.

² Nöö un de tu mujëe dë, Jodia ku Sentike, gaantangü mi begi unu taa be un ta dë makandi ku wan pakisei e, fa i si un tuu ta biibi a Masa Jesosi liba dë. ³ Nöö mi ta begi mi mati Sisigusi di mi ku ën bi ta wooko sö bunu dë, taa be a heepi de tu mujëe dë e. Biga de bi ta biinga seei ta heepi mi, mi ku de bi ta paaja di buka u Masa Jesosi makandi, u ku Kilemeti ku dee otowan tuu. Fa de sai dë, nöö de tuu në dë sikifisikifi a Masa Gaangadu buku ala fu de feni di libi u teego.

Aki Paulosu ta lei de möön

fa biibima musu libi.

⁴ Nöö un haika e, dee sëmbë. Fa un ta biibi a Masa Jesosi liba dë, nöö sösö wai nöö fuun ta wai e. Mi o taki ën da unu wan pasi möön taa un musu ta wai nango nöömö. ⁵ Nöö un musu ta libi ku saka fasi a hii sëmbë dendu be de ta si, biga abiti möön nöö Masa Jesosi o toona ko.

⁶ Nöö wan musu ta booko hedi a na wan soni e, ma un musu ta begi Masa Gadu nöömö ta dëen tangi. I musu ta tja hii dee fuka fii nango ta konda dëen, ⁷ nöö a o da i kötöhati. Nöö di kötöhati di a o da i dë o bigi pasa hii sëmbë fusutan, nöö a hoi hii pakisei fii ku i hati tuu a Jesosi Keesitu liba.

⁸ Nöö dee sëmbë u mi dë, fa i si un sai dë, „pakisei fuunu an musu ta dë a poipoi soni e. Ma dee soni dee dë tuutuu ku dee dë fanöudu ku dee soni dee dë leti, dee soni dee dë gbelingbelin a Gadu wojo, ku dee soni dee dë u lobi, ku dee soni dee dë u kai gaan soni, a dee lö bumbuu soni dë nöö

fuun musu buta pakisei e. Wë biga dee soni dee dë u gafa nöö musu ta dë a unu hati un ta mëni.

⁹ Nöö hii dee soni un bi lei a mi tuu ku dee un bi si mi ta du, nöö de fuun ta du e. Nöö Masa Gaangadu di nöö ta kötö sëmbë hati o dë ku unu.

Aki Paulosu manda tangi da

dee sëmbë bi heepi ën.

¹⁰ Dee sëmbë o, mi ta wai seei ta da Masa tangi fu di mi si maun fuunu möön e. Biga mi ko sabi taa un ta mëni mi eti. Ma fa i si mi taki ën dë seei, ma mi sabi taa un bi ta mëni mi nöömö. Wan bi disa mi, ma di wan bi feni sëmbë nöö hën wë mbei.

¹¹ Ma fa mi ko ta wai aki seei, ma an dë taa mi bi dë fukafuka e. Biga mi lei kaa u mi dë tifihedu hiniwan juu ku dee soni dee mi abi. ¹² Biga fa mi dë aki, nöö mi saandi de kai fuka. Söseei mi sabi unfa a dë te mi abi hia. A dee fasi dë tuu mi lei u mi libi. Ee mi abi, mi sabi unfa u libi taa mi abi. Ee ma abi, mi sabi unfa u libi taa ma abi. Mi lei u mi njan hia te mi abi hia, nöö mi lei u tja hangu te ma abi soni u njan. ¹³ Hiniwan sootu pei soni di ko a mi, nöö mi dë tifihedu ku ën kaa, biga „Masa Jesosi,“ Keesitu ta da mi kaakiti.

¹⁴ Ma tökusee fa un du dë, nöö hën da un du bunu e, dee sëmbë, biga un nama ku mi a dee sitaafu dee i si mi ta tja aki.

¹⁵ Nöö sö mi ku unu bi dë kaa e. Biga unu seei sabi taa di ten di un bi ko piki di Buka njanjun, nöö dee oto biibima a dee köndëköndë an bi ta libi ku mi kumafa mi ku unu bi libi. Wë biga di ten mi kumutu a di pisiwata u Masadonia a unu ala u go paaja di Buka a dee oto köndë, nöö unu wanwan nöö da sëmbë di bi ta manda soni da mi. ¹⁶ Fa mi dou a Tesalonika seei, nöö hën un seti manda soni da mi wante te dou sëmëni pasi, dee soni dee mi bi abi fanöudu.

¹⁷ Ma nöö fa i si mi ta fan aki, dee sëmbë, an dë taa un musu ta manda soni da mi hiniwan juu e. Ma mi kë fuun ta libi a sö wan bunu fasi nango nöömö, be di paima fuunu di woon feni a Gadu musu ta göö nango nöömö tu.

¹⁸ Fa un manda dee soni a Epafodisi da mi aki, nöö mi abi soni te a hia awaa. Soni seei an fuka mi möön. Nöö na mi nöö un da e, dee sëmbë, ma Masa Gadu seei wë un da tu. Wë biga di bunu di un du mi aki, nöö a suti dëen. A dë leti kuma wan paima un tja ko dëen, nöö hënseei ta wai ku unu tu. ¹⁹ Nöö fa a dë di Gadu u mi „ku unu,“ aki, nöö a abi sëmëni gudu e, nöö a o da unu hiniwan u de di un abi fanöudu. A o da unu ën te a hia tjika pasa maaka seei, fu di unu ku Jesosi Keesitu ko di wan.

²⁰ Wë nöö Masa Gadu u Tata, hën musu feni gafa ku nëbai nöömö. A tan sö.

Aki Paulosu tapa di biifi.

²¹ Söö. Wë ma a soni u taki möön möön leki, mi ta manda gaan odi da hii un dee sëmbë ala tuu, dee Gadu ta luku apaiti fasi fu di unu ku Jesosi Keesitu ko di wan. Nöö dee oto sëmbë fuu dee dë ku mi aki, nöö deseei ta manda gaan odi da unu tu. ²² Söseei hii dee oto sëmbë u Masa Jesosi u di köndë aki tuu ta manda odi da unu tu. Nöö dee sëmbë fuu dee ta dë a di wosu u di Gaan Könu ta manda gaan odi da unu apaiti.

²³ Söö. Wë aki mi tapa di biifi taa Masa Jesosi Keesitu musu tja unu ku ën bunuhati e, dee sëmbë. A musu ta tii unu akaa. A tan sö.

Di biifi Paulosu manda da dee biibima u Kolosën

Wan wöutu a fesi.

Di ten Paulosu bi dë a dunguwosu, nöö hën a manda di biifi aki go wasiköi dee biibima u Masa Jesosi a di köndë de kai Kolosën, fu de an musu kumutu a di biibi. Biga a jei taa sëmbë ta ko ta ganjan de dë. De ta lei de wan oto fasi u de dini Gadu taa de musu hoi peipei wëti. Ma Paulosu taki da de taa de an musu buta deseeri a wëti basu möön. Biga de abi Masa Jesosi, nöö a tjika kaa.

Aki di biifi seti.

¹ Wë dee sëmbë, mi da Paulosu e, wan u dee tjabukama u Jesosi Keesitu de ta kai apösutu di Masa Gadu buta ku ën seei kë fu mi ta tja di buka fëën dëën. Nöö mi ku u baaa Timoteo ² ta manda gaan odi da un dee sëmbë u Masa Gadu a Kolosën ala, dee ta biibi a Masa Jesosi Keesitu liba ta piki ën buka nöömö. Masa Gadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu ta tja unu ku de bunuhati e. De musu da unu böö.

Aki Paulosu ta wai fu di dee sëmbë piki di buka

u Masa Jesosi.

³ Wë nöö dee sëmbë, fa u ta begi hiniwanten da unu aki, nöö u ta da di Tata u Masa Jesosi Keesitu tangi fuunu hedi e. ⁴ Biga u ta jei u di libi fuunu kumafa un ta biibi a Jesosi Keesitu liba tjika, ku di fa un ta lobi hii dee oto sëmbë fëën dee ta waka nëën baka. ⁵ Sensi di un jei di tuutuu Buka u Gadu taa a abi wan suti libi nëën köndë u da unu, nöö hën un piki ën, hën un bia ko ta libi kumafa di Buka taki.

⁶ Nöö di Buka u ta taki aki, nöö hënseei da di Buka di ta paaja a hii goonliba fa u dë aki e. Möönmöön sëmbë ta piki ën ta bia de libi, leti kumafa unu seei bi piki ën di un jei taa sö wan bunuhati fasi Gadu abi tuu.

⁷ Nöö fa un jei di Buka dë, nöö u fusutan taa Epafasi, hën tjëën ko da unu ala. Nöö a dë wan futoou futuboi u „Jesosi„ Keesitu e, di ta wooko ku u aki faa heepi unu ala. A dë wan sëmbë di u lobi aki seei. ⁸ Nöö hën seei konda da u kumafa di Akaa u Masa Gaangadu buta di lobi fëën a unu hati.

Aki Paulosu begi da dee sëmbë.

⁹ Nöö fëën mbei di mi ku Timoteo jei sö fuunu, nöö hën u ta begi Masa Gadu da unu nöömö, fuun musu ko sabi bumbuu fa a kë fuun musu libi, be un abi di fusutan ku telu di di Akaa u Masa Gadu ta da u. ¹⁰ Nöö u ta begi tu fuun sa ko libi bunu nëën wojo, leti kumafa a fiti u dee sëmbë fëën musu ta libi. U ta begi fuun musu ta libi bunu ku sëmbë a hii fasi nango nöömö. Möönmöön un musu ko sabi Masa.

¹¹ Nöö u ta begi ën tu faa musu da unu di kaakiti fëën a unu libi e. Biga di kaakiti u Gadu bigi te pasa maaka, nöö ee a ta wooko a unu nöö woon a' taihati a soni. Woon sa tei hii dee soni dee ta miti unu ku pasensi, ku wai a hati seei. ¹² Woon ta da u Tata Masa Gadu tangi nöömö, u di a seeka u buta fuu feni dee bunu dee a abi u da u dee sëmbë fëën, dee dë nëën tii basu ta waka a di limbo fëën.

Sö u ta begi da unu e.

Aki Paulosu ta konda da de

fa Masa Jesosi hei tjika.

¹³ Dee sëmbë o, Masa Gaangadu puu u a di së u dungu, hën a tja u ko buta a di Tii u di lobi Womi Mii fëen basu. ¹⁴ Nöo di a du sô kaa, nöo wa o tja di sitaafu u dee hogilibi fuu möön e. Biga di Womi Mii u Gadu dë paka di paima puu u a Gadu bëë kaa.

¹⁵ Fa Masa Gadu sai dë, dee sëmbë, na wan sëmbë si ën ku wojo wan daka e, ma ee i si di Womi Mii fëen dë nöo hën da Masa Gadu seei i si dë kaa. Biga di wan sëmbë nöo de dë. Nöo hën fosu bi dë bifö hii soni u mundu ko, nöo a dë hedima u hii soni Gadu mbei.

¹⁶ Biga di Womi Mii fëen dë seei bi mbei hii soni. Dee soni dë a Masa Gadu Köndë a liba ala ku dee teeja u mundu ku dee soni a goonliba aki tuu, hën mbei de. So u de i sa si ku wojo, so u de ja sa si ku wojo seei, ma hën wanwan mbei hii de tuu. Nöo a mbei hii dee takima a goonliba aki, ku dee makiti a mundu ala tu.

Dee soni u taki dë tuu Masa Gaangadu manda di Womi Mii fëen faa mbei e, dee sëmbë, nöo fëen hedi hii dee soni dë tuu bi musu dë fëen wanwan tö. ¹⁷ Hën fosu bi dë ufö hii dee lö soni dë ko, nöo ku ën kaakiti a ta hoi de tuu fu de an musu booko pisipisi paaja fanjanfanjan.

¹⁸ Nöo fa u ku Masa Jesosi dë aki, nöo Masa Jesosi hën da hedi fuu e, nöo u da di sinkii fëen. Biga leti kumafa wan sëmbë hedi abi taki fëen sinkii, nöo sô Masa Jesosi abi taki a u dee sëmbë fëen liba. Hën abi di libi ta da u tu, biga hën da di fosu sëmbë di bi weki kumutu a dëdë. Fëen mbei a dë möön hei möön hii soni u mundu tuu.

¹⁹ Fa Masa Jesosi bi ko a goonliba aki, dee sëmbë, „nöo a ko ku libisëmbë sinkii, ma a bi dë Gadu seei gbelin e. Biga sô hën Tata bi kë fa a musu dë. ²⁰ Hën seei Masa Gadu tei faa musu paka di paima da u. Nöo hën a dëdë a di lakpa pau tuwëen buuu a goon paka da u te a kaba. Nöo hën i si a ko dë taa Masa Gadu ku hii soni u mundu sa toona ko bunu baka, dee u liba ala ku dee u goon aki tuu.

„Sö di Womi Mii u Gadu du da u e.„

Aki Paulosu ta konda fa Gadu manda di Mii fëen faa seeka libi fuu da u.

²¹ Dee sëmbë o, a fesi unu ku Gadu bi dë felantima e. Biga hii dee pakisei ku dee wooko fuunu tuu bi dë hogi nëen wojo. ²² Ma fa u dë aki, unu ku ën ko bunu u di Masa Jesosi dëdë da u hedi. Di libisëmbë sinkii fëen di a bi abi, ku ën a dëdë da u, faa seeka u buta gbelingbelin söndö föutu faa tja u ko da Gadu. Hën mbei kaagi fuunu an dë a Gadu möön. ²³ Ma un musu ta biibi nango nöömö e, dee sëmbë. Un musu dë gingin ta mëni dee bakaten bunu woon feni nëen, dee un bi jei a di Buka di a manda da unu.

Aki Paulosu ta biinga ku dee sëmbë u Masa Gadu u de feni

di bunu di Gadu kë da de.

Nöo di Buka i si u ta taki aki, a paaja a hii goonliba kaa. Mi seei ko dë wan sëmbë di ta kondëen nöömö tu. Hën da wooko u mi kaa. ²⁴ Nöo mi ta tja gaan sitaafu u di wooko Gadu da mi u mi ta du da unu e. Ma ma a' toobi. Mi ta du ën waiwai seei. Biga di sitaafu mi ta tja aki, nöo a dë wan pisi u di sitaafu di bi fika u „Masa Jesosi,“ Keesitu musu tja u dee sëmbë fëen hedi, dee dë kuma hën sinkii. Mi ta heepi tja dee sitaafu go dou.

²⁵ Nöo söseei mi ko dë wan futuboi fuun dee sëmbë u Masa Gadu tu. Biga hënseei buta mi u mi heepi un „dee sëmbë dee na Isaëli sëmbë,„. A manda mi u mi konda di Buka fëen da unu, be un tuu jei hii soni fëen. ²⁶ Nöo di

Buka aki sò, a bi dë wan tjubitjubi soni fu sensi seti u goonliba, ma fa u dë aki Masa Gaangadu mbei a ko limbo da u dee sëmbë fëën. ²⁷ Biga a kë fuu ko sabi di gaan bunu di a kë da hii sëmbë.

Nöö di gaan waiti bunu u ta taki aki, hën da te i ko piki di buka, nöö Masa Jesosi Keesitu seei o ko ta libi a i hati, „ee i da Isaëli sëmbë, ee ja dë Isaëli sëmbë,„ Nöö te di juu dou faa toona ko kisi di nëbai fëën a goonliba aki, nöö i seei o dë a dendu tu.

²⁸ Fëën mbei wë u ta konda dee soni u Jesosi Keesitu da hii sëmbë e. U ta bai de ta lei de ku hii di kōni di u abi, be de sabi fa u de libi, fu te di juu dou fu de dou a Gadu fesi nöö de o dë gbelingbelin sëmbë kumafa Gadu kë. ²⁹ Hën da di soni mi ta biinga da e, ku hii di gaan kaakiti Gadu ta da mi u mi du di wooko fëën.

2

Aki Paulosu ta begi dee sëmbë u de hoi di biibi de ta biibi

a Masa Gadu.

¹ Wë nöö fa mi ta biinga taanga aki, nöö fuunu hedi wë e, dee sëmbë, un dee biibima a Kolosën dë ku dee u Laodisea, ku dee otowan dee an si mi fesi wan daka. ² Mi ta wooko sò fuun musu kisi degihati, be un dë ku wan hati ta lobi unu seei. Biga te un ta libi sò kaa, nöö woon ta fusutan soni u Gadu gbelingbelin seei. Nöö woon ko sabi dee tjubitjubi soni u „Masa Jesosi,“ Keesitu awaa, dee Gadu u Tata bi abi nëën pakisei a fesi. ³ Nöö te wan sëmbë i ko sabi Masa Jesosi kaa, nöö joo feni kōni ku fusutan e. Biga hën nöö abi dee gaan gudu dë.

⁴ Nöö mi ta konda dee soni aki da unu, dee sëmbë, u sëmbë an musu ko ganjan unu ku dee bödjëëbödjëë fan u de. ⁵ Biga aluwasi ee miseei an dë a unu mindi seei, ma mi hati dë a unu ala. Nöö te mi jei taa un dë gingin a pasi ta biibi „Jesosi,“ Keesitu ku wan hati nango, nöö mi ta wai seei.

⁶ Wë dee sëmbë, fa i si un tei Jesosi Keesitu ko unu Masa dë kaa, nöö ku ën nöö un musu ta libi e. Biga unu ku ën ko di wan. ⁷ Nöö un musu dë a Masa Jesosi kuma wan pau di hën lutu go fundu a goon. Un musu ta biibi ën taanga nango möönmöön, leti kumafa i si de bi lei unu dë. Nöö hiniwan juu un musu ta dë ku tangi seei a unu hati u dee soni a bi du da unu.

Aki Paulosu ta bai de taa de an musu mbei sëmbë ganjan de buta a wëti basu möön.

⁸ Nöö un haika, dee sëmbë. Un musu kōni e, be na wan sëmbë musu ko lei unu wan oto fasi fuun dini Gadu. Biga de o ko biinga u de wini unu ku dee sösö lei u di goonliba aki taa ee i kë dini Gadu nöö i musu hoi dee pepei wëti u de, dee deseëi mbei. Ma wan musu piki e. Biga dee lö lei dë an kumutu a Keesitu, ma a libisëmbë pakisei ku dee makiti dee ta tii goonliba de kumutu.

⁹⁻¹⁰ Wë biga di unu ku Masa Jesosi ko di wan kaa, nöö soni an ta makei unu möön e. Biga fa Masa Jesosi dë wan libisëmbë seei, ma Gadu seei gbelin a dë. Hën nöö da di hedima u hii dee basia u Masa Gadu Köndë, nöö a hei möön hii dee didibi tuu a mundu ala. Hii soni dë nëën basu, nöö nëën hii soni fuu dë.

¹¹ Nöö di unu ku ën ko di wan kaa, nöö hën Masa Gadu maaka unu u sëmbë musu sabi taa un da sëmbë fëën. Ma di maaka fuunu, hën an dë a sinkii kuma di u dee Isaëli sëmbë e. Nöö na libisëmbë maaka unu tu, ma

„Jesosi„ Keesitu seei hën maaka unu. Biga a puu dee takuhati fasi fuunu tuwë.

¹² Nöo fa un kisi dopu dë, dee sëmbë, nöo hën ta lei taa un kaba ku di awoo libi fuunu. Biga di de kii Masa Jesosi bei, nöo unu ku ën wë de bi bei makandi dë e. Nöo Gadu weki ën puu a dëdë dëen njunjun libi dë, nöo hën da unu ku ën tuu kisi wan njunjun libi makandi. Biga un ko ta biibi taa Gadu abi kaakiti te tjika u puu unu a hogilibi basu.

¹³ Nöo a fesi un bi ta böo nöo, ma wan bi dë ku libi eti e. Biga unu ku Masa Gadu bi dë paatipaati u dee hogihati libi fuunu hedi. Wan bi dë sëmbë u Gadu kuma u dee Isaëli sëmbë, dee bi abi dee wëti u Gadu. Ma fa Masa Gadu weki Masa Jesosi puu a dëdë dëen njunjun libi dë, nöo a da unu njunjun libi tu. Biga unu ku ën ko di wan. A puu unu a bëë u hii dee hogi du fuunu.

¹⁴ A fesi un bi a' föutu a Gadu, nöo un bi musu kisi sitaafu kumafa Gadu bi buta, fu di un bi booko dee wëti fëen. A dë kuma hii dee wëti tuu dee u bi poi bi dë sikifikifi a pampia, ma nöo hën Gadu tei di pampia naandë tja go peka a di lakpa pau ku Masa Jesosi, be a kaba ku dee wëti naandë.

¹⁵ Nöo a di lakpa pau dë seei tu, naandë Masa Jesosi wini hii dee didibi ku dee makiti u de tuu fiaa kaba de a sösö. A da de sen a hii mundu wojo, be hën wanwan nöo dë winima.

¹⁶ Söö. Wë nöo dee sëmbë, wan musu mbei na wan sëmbë toobi unu möön a di së u dee lö wëti dë e. Ee de ta kuutu unu taa wan ta hoi dee tjina u njanjan ku soni u bebe, ee nasö saba, ee nasö dee oto pepei daka de ta hoi, nöo wan musu a' toobi ku de e. ¹⁷ Biga dee tjina u bi ta hoi dë bi dë wan soni nöo u bi ta du fuu ta mëni di ko u „Jesosi„ Keesitu a bi o ko. Ma fa u dë aki a ko kaa e, nöo an dë fanöudu fuu hoi dee lö wëti dë möön.

¹⁸ Nöo söseei wan musu piki ee wan sëmbë ko a unu ku gaan sakafasi ta taki taa Masa Gadu bi lei ën wan soni, nöo fa a lei ën dë nöo a si taa wan ta libi bunu. Sö wan libi wan o feni paima fëen, biga wan ta saka unu seei kumafa a fiti ta begi dee basia u Masa Gadu köndë. Sö so sëmbë ta fan.

Ma nöo te wan sëmbë ko taki sö wan soni da unu, nöo wan musu piki ën e. Biga dee lö sëmbë dë ta mëni taa de bumbuu möön hii sëmbë, ma na tuu. Gaan fasi ku dee taku pakisei u libisëmbë nöo de abi sö. ¹⁹ Fa de sai dë, de disa Masa Jesosi gaanduwe. Ma hën da di Hedima fuu di ta sölugu u ta seeka fuu ko dë kumafa Gadu kë. Hën ta hoi hii u tuu makandi kumafa dee tatai u sinkii ta hoi di sinkii fii makandi faa sa göö kumafa a dë fanöudu.

²⁰⁻²¹ Wë nöo dee sëmbë, kumafa u taki dë, unu ku „Masa Jesosi„ Keesitu dëdë makandi e, nöo un ko a wan njunjun libi dendu. Un kaba ku dee awoo guwenti fuunu dee un bi abi, ku dee awoo fasi u di goonliba aki. Nöo an dë fuun hoi dee gaduwëti dee libisëmbë ta buta da unu möön e, taa ja musu panjan disi, ja musu tesi di dë, ja musu nama a di soni dë.

Nöo di un kaba ku de kaa, nöo faandi mbei un musu toona go ta libi a pepei wëti basu möön baa? ²² Biga dee lö soni dë an dë wan wojo soni möönsö. Tuu u de di dë kaa, biga libisëmbë wëti nöo de dë.

²³ Nöo dee sëmbë dee ta lei i de, a djei taa de köni fu di de ta konda da i taa a sö wan fasi i musu ta dini Gadu. De taa i musu saka i seei gaanfa, be sëmbë si taa ja dë wan wojo soni. I musu ta pena i seei sinkii ta dëen sitaafu. Ma fa de taki ën dë seei, ma na köni de köni sö e. Biga dee lö wëti dë an ta puu dee taku hangii fii hati da i.

3

Aki Paulosu ta taki da de taa de musu suku dee soni u Masa Gadu dee a ta kai gaan soni.

¹ Dee sɛmbɛ ɔ, di unu ku ɽJesosiɽ Keesitu weki makandi ko a wan nɽunjun libi dendu naandɛ, nɔɔ fɛɛn mbei hati fuunu musu dɛ a dee soni u Gadu Kɔndɛ ala e, ka Masa Jesosi dɛ sindosindo a di letimaun sɛ u Gadu. ² Wan musu ta buta pakisei a dee soni u di goonliba aki mɔɔn e, ma be un buta pakisei fuunu a dee soni u Gadu Kɔndɛ ala.

³ Biga fa unu ku ɽJesosiɽ Keesitu dɛdɛ makandi dɛ, nɔɔ dee soni u di goonliba aki an dɛ wan wojo soni da unu mɔɔn. Biga na di tuutuu libi fuunu disi eti e. Di waiti libi di un abi, nɔɔ a dɛ tjubitjubi a ɽMasa Jesosiɽ Keesitu ala. Biga u ku ɛn dɛ di wan, leti kumafa hɛn ku Gadu seei dɛ di wan. ⁴ Nɔɔ te a toona ko a goonliba aki baka u kisi di nɛbai fɛɛn, nɔɔ unu seei ɔ dɛ a dendu tu e, nɔɔ sɛmbɛ ɔ si di tuutuu libi fuunu di un abi awaa.

Aki Paulosu ta bai de u de disa dee takulibi u goonliba.

⁵ Wɛ nɔɔ dee sɛmbɛ, di un sabi sɔ kaa, nɔɔ un musu kaba ku dee takulibi u di goonliba aki e, kuma mɔtjɔ libi sɔ, fanafiti libi, dee taku hangɪ a di sɛ u manu ku mujɛɛ, langawojo u soni. Wɛ biga ee i a' langawojo, nɔɔ i dɛ leti kuma dee sɛmbɛ dee ta waka a oto gadu baka. ⁶ Nɔɔ fu dee lɔ soni dɛ hedi Gadu ɔ kuutu dee sɛmbɛ dee an kɛ piki ɛn buka. A ɔ sitaafu de ku gaan hatiboonu.

⁷ Nɔɔ a fesi unu seei bi dɛ kuma de tu, ta libi a di leiki u dee taku hangɪ fuunu hati. ⁸ Ma fa u dɛ aki nɔɔ wan musu libi sɔ mɔɔn e, dee sɛmbɛ. Un musu kaba ku dee lɔ libi aki fiaa: dee hatiboonu fasi, buuse sɛmbɛ, du soni ku otowan ku hogihati, ta guunjan di otowan fii ta tjɛɛn ta kosi, ta taki dee dɛɛwojo taki dee na fiti. Dee soni dɛ an musu dɛ a unu seei. ⁹ Ja musu ta lɛgɛdɛ ta mindi soni da di otowan fii ta ganjɛɛn. Biga i kaba ku hii dee awoo takuhati fasi dee un bi abi.

¹⁰ Masa Gadu da i wan nɽunjun hati kaa e, nɔɔ a ta seekɛɛn faa ko dɛ kuma di fɛɛn seei. Nɔɔ mɔɔnmɔɔn i sabi ɛn, mɔɔnmɔɔn joo ko dɛ kuma hɛn. ¹¹ Nɔɔ antoobi mɔɔn aluwasi ee i dɛ Dju sɛmbɛ, ee ja dɛ Dju sɛmbɛ, ee i koti di maaka u Dju, ee ja koti ɛn, ee i sabi soni, ee ja sabi wan wojo soni, ee i dɛ saafuma, ee i dɛ fiima. Biga di wan kodo sɛmbɛ nɔɔ u dɛ. Masa Jesosi hɛn nɔɔ u tuu ta kai gaan soni. Hɛn nɔɔ ta dɛ a u tuu hati.

Aki Paulosu ta konda da de fa u de musu libi bunu a goonliba.

¹² Dee sɛmbɛ ɔ, fa Masa Gadu tei u buta apaiti fɛɛn seei aki, nɔɔ a lobi u gaanfa e. Nɔɔ fɛɛn mbei un musu a' tjalihati u otowan. Un musu libi ku ɛn ku bunuhati, ku saka fasi. Nɔɔ un musu abi sapifasi ta mɛni di otowan fii ta hɔi pasensi dɛɛn. ¹³ Un musu a' tifihedɪ da unu na unu e. Ee i ku sɛmbɛ a' soni, nɔɔ ja musu hɔi ɛn a bɛɛ, leti kumafa ɽMasa Jesosiɽ Keesitu an ta hɔi i a bɛɛ.

¹⁴ Nɔɔ u hii dee libi aki tuu, nɔɔ lobi hɛn da di mama u de e. Biga te un lobi unu na unu, nɔɔ un sa libi makandi ku wan hati kumafa Gadu kɛ.

¹⁵ Fa un ko a ɽMasa Jesosiɽ Keesitu dɛ, dee sɛmbɛ, nɔɔ un ko dɛ bɔɔbɔɔ. Fɛɛn mbei na wan toobi musu dɛ a unu mindi. Biga un tuu dɛ di wan sinkii, nɔɔ Gadu kai unu fuun ta libi makandi ku wan hati. Nɔɔ un musu ta da Gadu tangɪ nɔɔmɔ e.

¹⁶ Nɔɔ un musu sabi dee wɔutu u ɽMasa Jesosiɽ Keesitu bunu ta piki de nango nɔɔmɔ. Un musu ta lei unu seei dee soni u Masa Gadu ta fan ku unu na unu ku fusutan ta kanda dee kanda dee dɛ a Gadu Buku ku dee di

Akaa u Gadu ta da unu. Un musu ta gafëen ku hii unu hati ta dëen tangi nöömö fu dee soni dee a du da unu.

¹⁷ Nöo fa un ko dë sëmbë u Masa Jesosi aki, nöo hii dee soni un ta du ku dee un ta fan tuu musu kai ku ën e. Un musu ta da u Tata Masa Gadu tangi nöömö, biga Masa Jesosi jabi di pasi da u kaa fuu sa tja tangi ko dëen.

¹⁸ Nöo un dee mujëe, un musu ta piki unu manu buka a soni e. Biga sö a fiti biibima u Masa Jesosi fu de musu libi.

¹⁹ Nöo un dee womi dee abi mujëe a wosu, un musu lobi dee mujëe fuunu. Wan musu libi hogi ku de e.

²⁰ Nöo un dee mii, un musu ta piki dee gaan sëmbë fuunu buka a hii soni, biga sö Masa Jesosi kë fuun ta libi.

²¹ Nöo un dee tata, wan musu libi ku dee mii fuunu a wan fasi te de ko ta lasi hati e.

²² Nöo un dee sëmbë dee ta wooko a oto sëmbë basu, un musu ta piki dee basi fuunu buka e. Na te de sai dë ufö, kuma un ta suku gafa a libisëmbë. Nönö. Ma un musu piki de buka ku hii unu hati fu di un ta lesipeki Masa.

²³ Nöo fëen mbei hiniwan soni di woon ta du kaa, nöo un musu ta du ën ku hii unu hati. Biga na libisëmbë un ta wooko da e, ma Masa hën un ta wooko da. ²⁴ Nöo fa a dë Masa fuu dë, nöo hën o paka u di paima leti kumafa a paamusi u kaa, fu di u dë sëmbë fëen. ²⁵ Söseei tu, a o sitaafu hiniwan sëmbë di ta du hogi, leti kumafa a fiti dee du fëen. Biga an ta luku a fesi.

4

¹ Nöo un dee sëmbë ta a' sëmbë ta wooko a unu basu, un musu ta libi bunu ku de kumafa a fiti. Biga i seei sabi taa i abi wan Masa a i liba tu di ta dë a Gadu Köndë ala.

Aki Paulosu ta taki soni u begi.

² Nöo wan musu wei fu begi Gadu e, dee sëmbë. Ma hiniwan juu un musu ta dë kabakaba fu un begi ën ku hii unu pakisei, nöo un musu ta dëen tangi nöömö u di heepi di a ta heepi u.

³ Nöo un musu ta begi da u tu, dee sëmbë, u Gadu musu da u pasi fuu ta konda di Buka, be sëmbë jei dee tjubitjubi soni u Gadu dee bi ko a limbo a Jesosi, Keesitu. Di Buka dë, fu di mi ta kondëen, fëen mbei wë i si de bui mi buta aki. ⁴ Nöo un ta begi da mi o, u mi sa kondëen limbolimbo nöömö, be hii sëmbë musu sa fusutëen. Biga hën da di wooko u mi kaa.

Aki Paulosu ta lei dee sëmbë kumafa de musu libi a dee sëmbë dee an ta biibi dendu.

⁵ Nöo te un dë a dee sëmbë dendu dee an ta biibi Masa Jesosi, nöo un musu mëni unu seei fuun ta libi ku fusutan e. Wan musu lasi di okasi fii du wan soni di sa tja heepi ko. ⁶ Nöo te woon fan ku sëmbë, nöo un musu fan a wan bunuhati fasi. Wan musu ta fan sösö soni, ma di fan fuunu musu abi goma. Nöo un musu sabi fa fuun ta piki dee sëmbë dee o ta hakisi unu soni, kumafa a fiti wan biibima.

Aki Paulosu ta tapa di biif.

⁷ Nöo di fa hii soni u mi dë aki, nöo Tikikusi hën o kondëen da unu e. Di womi dë, a dë wan bumbuu futuboi u Masa Gadu di u lobi aki. Nöo a ta heepi u seei a di wooko u Gadu. ⁸ Nöo mi ta mandëen da unu ala fuun sa jei fa u dë aki, be hati fuunu ko kötö. ⁹ Hën ku Onësimusi, di sëmbë fuunu, o ko a unu ala makandi. Nöo te de ko, nöo de o konda hii soni di ta pasa

aki da unu. Fa Onësimusi sai dë, a dë wan sëmbë di u lobi aki tu e, nöö u a futoou nëën liba.

¹⁰ Alisitakusi di mi ku ën dë a dunguwosu aki makandi, hënseei ta manda gaan odi da unu tu, dee sëmbë, hën ku Maikusi di dë famii u Banabasi. Nöö un bi kisi buka u Maikusi kaa, nöö te a ko a unu ala nöö be un hoi ën bunu e.

¹¹ Nöö Josua ta manda odi da unu tu. Hën seei da Jusitusi.

Dee sëmbë mi kai aki, de nöö da Dju sëmbë ta heepi mi a di wooko u Masa Gadu aki ta paaja di tii fëën a goonliba, nöö de ta da mi degihati seei.

¹² Nöö Epafasi, di dë wan sëmbë fuunu, manda gaan odi da unu tu. Hën seei dë wan futuboi u Masa Jesosi, Keesitu tu, nöö a ta begi taanga seei da unu fuun musu dë gingin a di biibi un ta biibi a Masa Jesosi. A ta begi fuun musu ko gaan sëmbë a di biibi e, be un sabi bumbuu kumafa Gadu kë fuun musu libi. ¹³ Nöö di mi sabi sô fëën, nöö mi kë fuun seei musu sabi sô tu taa a ta mbei möiti gaanfa da unu ku dee sëmbë u Laodisea ku dee dë a Hilapolisi tu.

¹⁴ Nöö di lobi data fuu de ta kai Lukasi, hënseei ta manda gaan odi da unu tu, hën ku Demasi.

¹⁵ Nöö un da dee biibima u Laodisea gaan odi da u e, dee sëmbë, ku Ninfra, ku hii dee sëmbë nango nëën wosu a keiki.

¹⁶ Nöö fa woon kisi di biifi aki, nöö un musu lesi ën da hii dee sëmbë u Masa Jesosi a unu ala, be de tuu jei ën. Nöö te un kaba u lesi ën dë, nöö un mandëën da dee biibima u Laodisea be de lesi ën a keiki ala tu. Nöö un tei di oto biifi di mi manda da dee sëmbë a Laodisea ala tja ko lesi a unu naandë tu.

¹⁷ Nöö un taki da Akipusi taa be a mbei möiti faa go dou ku di wooko u Masa di a buta nëën maun e.

¹⁸ Nöö fa mi dë a dunguwosu aki, nöö un musu ta mëni mi nöömö e, dee sëmbë. Na soni möönsô. Mi, Paulosu seepi, ta sikifi di pisi u di biifi aki ku miseei maun. Mi ta manda gaan odi da unu taa Masa Gadu musu dë ku unu ku ën bunuhati. A tan sô.

Di fosu biifi Paulosu manda da dee biibima u Tesalonika

Wan wöutu a fesi.

Tesalonika bi dë wan köndë a wan pisiwata de kai Masadonia. Nöö a di ten di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu bi ta lontu ta paaja di buka u Masa Jesosi, nöö hën a go dou a Tesalonika. Hën a da dee sëmbë u di köndë di buka. Nöö di de jei ën, hën so u de piki tei Masa Jesosi fu de Gadu. Ma nöö dee oto sëmbë u di köndë an kë sô, nöö hën de mbei toobi ku Paulosu te a kumutu a di köndë go.

Nöö fa Paulosu go dë, a sabi taa dee biibima u Masa Jesosi a Tesalonika ta kisi sitaafu nöömö fu di de ta biibi hedi. Nöö a ta dëen bookohedi. Nöö hën a dë te wan pisi, hën a manda di kijoo de kai Timoteo faa go haika de luku ee de disa di biibi, ee de ta hoi dou.

Nöö di Timoteo go te a ko, hën a tja wan suti buka ko da Paulosu taa dee Tesalonika biibima ta hoi dou eti. Nöö di Paulosu jei sô, hën a mbei wan biifi manda da de u di wai di a ta wai ku de. Nöö hën wë da di pampia aki.

Nöö Paulosu taki sömëni soni a di biifi aki tu u di fa Masa Jesosi o toona ko tei dee sëmbë fëen tja go. Nöö a ta leti dee Tesalonika biibima a di fa de musu libi fu tee Masa Jesosi toona ko.

Aki Paulosu ta da Gadu tangi u di fa dee biibima u Tesalonika hoi di biibi tjika.

¹ Wë dee sëmbë, mi Paulosu ku Timoteo ku Silifani, hënseei da Silasi, u ta mbei di biifi aki manda da un dee sëmbë fuu Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu, dee ta ko makandi a keiki a Tesalonika. Masa Gadu musu dë ku unu ku ën bunuhati e. A musu da unu kötöhati.

²⁻³ Wë nöö dee sëmbë, u kë fuun ko sabi taa hibiwanten te u ta begi nöö u ta mëni hii unu tuu a u Tata Masa Gaangadu fesi. U ta dëen tangi da unu seei. Biga u ta mëni fa un ta biinga da di wooko u Gadu fu di un ta biibi ën hedi, nöö u ta mëni tu fa un ta wooko taanga fu di di lobi u Gadu dë a unu hati. U ta mëni fa un ta tai hati a dee sitaafu dee un ta tja naandë te go dou, fu di un ta mëni dee soni Masa Jesosi Keesitu paamusi u taa de o pasa nöömö. Dee lö soni dë wë mbei u ta dëen tangi da unu e.

⁴ Wë nöö dee sëmbë, Gadu lobi unu tuú o, nöö u sabi taa a tei unu ko sëmbë fëen. ⁵ Nöö di soni mbei u sabi sô. Fa u bi tja di Buka u Masa Jesosi ko konda da unu naandë, nöö wa tjëen kuma sôsö wöutu u ta taki nöö a kaba. Ma u ko ku di kaakiti u Gadu seei. Di Akaa fëen bi dë ku u, nöö hën u fan gbelingbelin ku unu, te un ko si taa di Buka dë, a dë wan gaan bumbuu soni fuun musu piki.

Nöö unu seei sabi fa u bi libi bunu a unu mindi a di lö ten naandë. Nöö di soni mbei u bi libi sô e, fuunu hedi wë, fuun sa bia ko a di së u Masa. ⁶ Hën wë i si un ko ta djeesi u ku Masa Jesosi tuú. Biga di un piki di Buka, nöö hën dee sëmbë fuunu köndë dë da unu sitaafu te fu kii, ma tōku wan disa. Ma un kisi di Buka hoi ku wan gaan wai di di Akaa u Masa Gadu seei da unu. ⁷ Nöö hën un ko dë wanlö sëmbë di hii dee oto biibima u Masa Jesosi tuu musu djeesi, dee ta dë a unu pisiwata a Masadonia ala te dou ku dee ta dë a u a Giiki Köndë aki tu.

⁸ Ma fa u taki dē, na dee sēmbē u dee pisiwata fuu aki nōō jei fuunu e, dee sēmbē. Ma di buka u Masa Jesosi paaja seei a mundu, biga hii sēmbē tuu ko ta taki kumafa un ko ta biibi tjika. Te u ta waka an dē fuu ta kondēen da oto sēmbē mōōn, ⁹ biga hii sēmbē jei ēn kaa. Nōō deseei tei ēn ta konda da u kumafa un bi hoi u ku gaan piizii di u bi ko a unu naandē. De ta konda da u tu kumafa un disa dee ganjanganjan gadu ko ta waka a di tuutuu Gadu baka di ta libi u nōōmō. ¹⁰ De ta konda da u taa un ta luku di Mii fēen nōōmō, faa kumutu nēen Tata kondē ko a u. Sō fuunu de ta konda e, dee sēmbē. Nōō fa Masa Jesosi sai dē, Gadu weki ēn puu a dēdē tuu, nōō hēn puu u a di sitaafu u Gadu di o ko.

2

Aki Paulosu taki u di wooko

di a bi du a Tesalonika.

¹ Wē nōō fa u fan dē, dee sēmbē, hēn da unu seei musu sabi taa di ko u bi ko a unu naandē an bi dē u sōsō. ² Ma nōō bifō u bi ko a unu u bi tja gaan sitaafu a Filipi e. De bi sōsō u ala gaanfa, kumafa un sabi kaa. Ma nōō tōku Gadu bi dē ku u, hēn a da u hati te u pasa tja di Buka fēen ko da unu tu. Hēn u ta kondēen nōōmō, hii fa felantima fuu bi dē a unu kondē ala tu ta buta ku u.

Ma wa bi a' toobi ku dee felantima dē e. ³ Biga di Buka u ta tja aki tuutuu soni a dē, na ganjanganjan soni fuu sa ta tjēen ku ganjan fasi ta naki unu tētē fuu wini soni a unu. ⁴ Nōnō e, dee sēmbē. Ma u ta tjēen fu di Gadu seei futoou u te a butēen a u maun, hēn mbei u ta tjēen ta konda. Nōō hēn mbei tu wa ta suku u kondēen faa kai ku libisēmbē e, ma u ta suku faa kai ku Gadu. Biga hēn ta wegi di hati fuu ta luku ee a dē limbolimbo.

⁵ Dee sēmbē o, unu seei sabi fa u bi libi a unu ala. Na wan ten seei u bi ta mbei mōiti fuu kisi sēmbē tja ko a u ku suti oto e. Nōō na ku langahati u bi ko a unu tu. Biga na wan daka u tei di hei Gadu da u aki fuu ganjan unu njan. Fa u ta fan aki, Gadu seepi sabi taa tuutuu soni u ta taki. ⁶ Nōō fa u bi libi a unu mindi dē, wa bi ta suku bunu nē a na wan libisēmbē, na a unu, na a oto sēmbē mōōnsō tu, boiti a Gadu wanwan nōō.

⁷ Dee sēmbē, ka u dē tjabukama u «Masa Jesosi» Keesitu tjika aki, nōō u bi sa buta ku unu seei fuun dini u. Ma nōō wa du sō. Ma u bi dē a unu mindi leti kuma wan mama ta kiija dee piki mii fēen. ⁸ U bi lobi unu tee na soni, hēn mbei u bi ta wai seei taa u sa paati di Buka u Masa Gaangadu da unu. Nōō na di buka wanwan u bi paati da unu e, dee sēmbē, ma di libi fuu seei tu. Sō un ko dē wan hati soni da u tjika. ⁹ Wan mēni fa u bi wooko taanga di u bi dē a unu ala nō? Ndeti ku didia u bi ta wooko ku u seei maun, biga wa bi kē buta di hebi u soni u njan fuu a unu liba.

¹⁰ Unu seei, ku Masa Gaangadu tuu, bi si fa u libi bunu a un dee biibima u Masa Jesosi mindi di ten dē. U bi libi limbolimbo a Gadu wojo e. U libi a wan leti fasi ku unu te na wan sēmbē bi sa feni fōutu a u. ¹¹ Nōō un sabi fa u bi ta tja unu tu leti kumafa wan tata ta kiija dee mii fēen dee a pai. ¹² Te un lasi hati, u ta da unu degihati. Te soni miti unu, u ta ko kēē pena ku unu. U bi ta buta ku unu fuun libi leti kumafa a fiti dee sēmbē dee nama ku di Gadu di u ta dini aki. Biga hēn kai unu fuun ko dē a di tii fēen dendu, be un ko a dendu u di hei ku di waiti fēen di a abi.

¹³ Wē nōō dee sēmbē, hiniwan juu u ta da Masa Gadu tangi fuunu hedi e. Wē biga di u konda di Buka da unu naandē, nōō un piki ēn leti kuma a Gadu a kumutu, na a libisēmbē. Nōō Gadu Buka a dē tuu o, nōō fa un ta biibi ēn dē nōō a ta wooko a unu hati seei. ¹⁴ Nōō hēn un ko djeesi dee

biibima u Jesosi Keesitu dee ta dë a Judea. Fa de ta miti makandi a dee peipei köndë u Judea dë, nöö de ta kisi gaan sitaafu a dee oto Dju sëmbë kuma de, leti kumafa unu seei ta kisi sitaafu a dee sëmbë fuunu.

¹⁵ Dee sëmbë o, fa i si dee Dju sëmbë sai naandë, de hogi tuu o. Biga dee gaan sëmbë u de wë bi kii dee fesiten tjabukama u Gadu, nöö hën dee disi toona kii Masa Jesosi tu. Nöö hën awaa de toona ko ta jaka u puu a dee köndëköndë. Fa de sai naandë, dee soni de ta du an ta kai ku Gadu seei, kwetikweti. Nöö de ko felantima u hii sëmbë, ¹⁶ biga de ta biinga ku u nöömö fu wa musu konda di Buka da dee oto sëmbë dee an dë Dju. A di fasi dë, de ta tapa de u de an musu feni di heepi u Gadu möönsö.

Nöö fa de ta du ën naandë, nöö di hogi du u de hia te a ko dë tjongoo. Biga di hatiboonu u Gadu ta kai leti a de liba awaa.

Aki Paulosu ta taki fa a hangi dee biibima u Tesalonika tjika.

¹⁷ Dee sëmbë fuu o, fa i si dee sëmbë paati u ku unu ku taanga naandë, nöö a hati u e. Ma hii fa u paati a sinkii fasi fu di sati pisiten aki seei, ma pakisei fuu dë leti a unu naandë eti. U ta hangi unu te na soni. Nöö u mbei möiti te u wei fuu toona ko a unu. ¹⁸ Sömëni pasi kaa mi Paulosu seei bi kë ko a unu, ma di didibi, Saatan, ta tapa u. Hën wë mbei i si wa dou a unu ala eti.

¹⁹ Biga dee sëmbë, ambë seei u ta mëni fuu lei Masa Jesosi te a ko? Ambë da di hei fuu, ku dee sëmbë u ta wai da fa u dë aki? Na unu nö? Unu wë e, dee sëmbë. Fuunu hedi wë woo poolo a di daka di Masa Jesosi Keesitu o toona ko baka. ²⁰ Biga unu wë da di hei fuu e, ku di wai fuu u ta wai.

3

Aki Paulosu taki faandi mbei

a manda Timoteo.

¹ Wë dee sëmbë, u bi ta mëni unu tee wa saanfa u du möön. Nöö hën wë u kuutu taa woo manda Timoteo ko a unu ala, nöö mi ku Silasi wanwan o fika na Atene aki. ² Nöö hën wë i si u mandëën ko a unu e, baa. Wë nöö un sabi Timoteo, taa a dë wan sëmbë fuu vö. U ku ën tuu ta dini Gadu makandi ta paaja di buka u Jesosi, Keesitu. Nöö hën wë u mandëën ko a unu ala faa ko da unu taanga ku degihati, be un go dou ku di biibi. ³ Biga wa kë na wan fuunu musu dë buujabuuja fu di dee sëmbë ta sitaafu unu hedi.

Ma nöö fa mi fan dë seei, dee sëmbë, ma un bi musu sabi taa sö woon kisi sitaafu fu di biibi hedi, na sö nö? ⁴ Biga di u ku unu bi sai dë, nöö u bi ta taki ën da unu nöömö taa ee wan sëmbë ko biibi a Masa Jesosi nöö a o kisi sitaafu nöömö. Sö u bi mbei un ko sabi kaa, dee sëmbë, nöö hën wë ta pasa ku unu fa u dë aki, kumafa unu seei sabi kaa.

⁵ Ma seei u bi panta da unu o, dee sëmbë. Hën mbei di mi si taa wa sa tan möön longi, nöö hën mi manda Timoteo be a ko haika unu, ee un dë a di biibi eti. Biga mi bi panta taa kandë di Gaan Tesima de kai di didibi ko tesi unu a wan fasi te a hai unu puu a di biibi. Nöö di wooko u bi wooko a unu mindi dë, nöö a ko dë u sösö.

Aki Paulosu ta taki u di suti njunsu di Timoteo bi tja ko dëën.

⁶ Wë nöö dee sëmbë, djunsu aki Timoteo toona ko a u. Nöö a tja wan suti njunsu fuunu ko da u e, nöö u ta wai seei. Biga a konda da u taa di lobi fuunu ku di fa un ta biibi, de dë seei tjentjen eti. Sö a ko taki da u aki. A taki da u tu taa te un ta mëni u, nöö un ta wai te na soni. Un ta hakisi ee

na un ten seei u sa toona miti baka. Sö un ta hangi u tjika, leti kumafa u seei ta hangi unu aki tu.

⁷ Wë nõõ dee sëmbë, di u jei taa un ta hoi a di biibi go dou eti, nõõ u kisi degihati seei. Wa a' toobi möön ku fa sëmbë ta sitaafu u aki ta da u fuka.

⁸ Biga di libi fuu toona ko suti da u, fu di u jei taa un dë gingin a Masa Jesosi eti.

⁹ Nõõ wa saanfa u da Masa Gaangadu tangi da unu baa, fu di wai u ta wai da unu nëën fesi fa u dë aki e. ¹⁰ Ndeti ku didia u ta begi ën gaanfa faa sa da u pasi fuu ku unu miti fesi ku fesi möön. Biga u kë lei unu dee soni dee makei unu eti, fu di biibi fuunu musu sa ko dë telutelü. Sö u kë e, dee sëmbë.

¹¹ Hën mbei u ta begi u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi tu, fu di pasi sa jabi da u be u ko a unu. ¹² Nõõ u ta begi da unu tu e, dee sëmbë, taa di lobi fuunu di un ta lobi unu na unu, ku di lobi di un ta lobi oto sëmbë musu ta göö nango möönmöön, leti kumafa di lobi di u ta lobi unu ta göö. ¹³ Gadu musu seeka dee hati fuunu be un dë gingin a di biibi e. Nõõ te u Masa Jesosi toona ko a goonliba, hën ku dee basia fëën kõndë, nõõ woon dë gbelingbelin söndö föutu a Masa Gaangadu fesi. Sö u kë fuunu e, dee sëmbë.

4

Aki ta taki fa de musu du fu di libi u de sa da Gadu piizii.

¹⁻² Wë sö wë e, dee sëmbë. Di ten u bi dë a unu naandë, nõõ u bi ta lei unu fa fuun libi te nõõ Gadu sa wai ku unu. Di lei u lei unu dë, nõõ Masa Jesosi seei wë manda u fuu lei unu sö e, kumafa un sabi kaa. Nõõ leti sö nõõ un ta libi tu. Wë ma nõõ u kë fuun musu ta libi sö nõömö nango, fu di un nama ku Masa Jesosi.

³ Nõõ u kë toona bai unu a wan soni möön. Fa un sai dë, Masa Gadu kë fuun libi a wan apaiti fasi dëen, söndö föutu. An kë fuun libi wan fanafiti libi di na kai ku di fa a buta fu manu ku mujëe musu libi e. Nönö. ⁴ Ma hiniwan fuunu musu sabi fa fii tii i libi tololoo a di së u manu ku mujëe soni. Libi fii musu dë seei limbolimbo a Gadu fesi, be sëmbë a' lesipeki fii.

⁵ Dee sëmbë o, wan musu libi kumafa dee sëmbë dee an sabi Gadu ta libi e. Biga fa de sai dë, hiniwan hogi di hati u de kë a di së u manu ku mujëe, nõõ de ta du ën waiwai kuma na hogi. Ma nõõ unu wan musu libi sö e. ⁶ Biga na wan fuunu musu ta libi ku di otowan fii a dee lö hogi fasi dë. Nõõ mi taki e, taa ee i du sö nõõ Gadu an o disa i. A o sitaafu i nõömö u dee lö soni dë. Sö u bi bai unu kaa e. ⁷ Biga Gadu an kai u fuu ta libi a wan sundjusundju fasi, ma fuu libi wan gbelingbelin libi nëën fesi.

⁸ Fa u ta fan aki, nõõ ee wan sëmbë ja kë piki dee soni u ta taki, nõõ na libisëmbë buka ja kë piki e, ma Masa Gadu seei buka ja kë piki. Biga wë hën ta da u di Limbo Akaa fëen fuu sa libi wan limbolimbo libi nëën fesi.

⁹ Wë nõõ dee sëmbë o, an dë fuu sikifi da unu möön fa fuun lobi unu seei makandi kuma baaa ku baaa e. Biga Gadu seei lei unu di soni dë kaa. ¹⁰ Nõõ sö nõõ un ta libi tu e. Biga un ta lobi hii dee otowan fuunu tuu, dee ta dë a hii Masadonia kõndë ala kaa. Nõõ u kë begi unu fuun musu ta libi nango sö möönmöön eti.

¹¹ Nõõ u taki e, fa i si un sai dë, wan musu ta suku takitaki ku unu na unu e, ma un musu libi a wan pii fasi sö. Wan musu ta hulu dee otowan fuunu soni tumisi, ma hiniwan sëmbë musu ta hulu hënseei soni ta du

fëen seei wooko kumafa a fiti. Na sô u bi taki da unu kaa nô? ¹² Biga ee hiniwan daka un ta libi sô, nôo dee sêmbê dee an ta biibi o ta lesipeki unu. Nôo an o dë fuun musu ta langi a sêmbê hiniwanten tu, taa hën nôo musu ta heepi i a soni.

Aki ta lei u fa di toona ko u Masa Jesosi o dë.

¹³ Wë nôo u kê fuun sabi wan oto soni mōön, dee sêmbê. Di soni aki nama a dee otowan fuunu, dee bi ta biibi Masa Jesosi ma de dëdë kaa. Biga wa kê fuun musu ta kusumi gaanfa fu de hedi e, kumafa dee sêmbê dee an ta buta mēni u de a Gadu ta kusumi gaanfa te sêmbê u de dëdë.

¹⁴ Wë biga u ta biibi taa di Masa Jesosi dëdë nôo hën a toona weki baka. Nôo hën mbei u ta biibi tu taa te a o toona ko, nôo Gadu o tja dee otowan fuu bi dëdë dë, ko ku ën.

¹⁵ Nôo fa woo taki aki, nôo na soni u ta mindi e, biga Masa Jesosi seei bi taki di soni aki da u. A taa, uu dee sêmbê dee o dë ku libi a di ten di a o toona ko, nôo wa o waka a dee otowan fuu fesi dee bi dëdë kaa e. ¹⁶ Biga a di fasi aki sô di soni o pasa, dee sêmbê. Woo jei wan gaan bai o piki, nôo di gaan hedi basia u Gadu kōndë o bai fan te a koti. Nôo wan tutu o piki kumutu a Gadu ala. Nôo di juu dë, nôo Masa Jesosi o kumutu tee a liba ala ta bazia ta ko. Nôo dee otowan fuu, dee sêmbê u Keesitu dee bi dëdë kaa, nôo de o weki wante, nôo de fosu o ta subî nango a Masa Jesosi. ¹⁷ Nôo fa i si de o nango dë, nôo u dee dë ku libi eti a di ten dë, u seei o hopo nango ku de makandi te a dee bundji ala pii, go miti ku Masa Jesosi. Nôo fa woo miti ku ën dë, nôo wa o paati ku ën mōönsô e. U ku ën o dë makandi fu teego.

¹⁸ Wë nôo sô e, dee sêmbê. Fa i si u fan ku unu aki, nôo un tei dee wōutu aki nôo un ta da unu na unu taanga ku de.

5

Aki ta bai de taa de musu dë kabakaba ta luku di ko u Masa Jesosi.

¹ Wë nôo fa u taa Masa Jesosi o toona ko baka dë, dee sêmbê, nôo di juu di a o ko ku dee soni dee o pasa ufô di ten dë dou, nôo an dë fanôudu u mi musu sikifi soni u de da unu. ² Biga un sabi kaa taa di daka dë, na wan sêmbê o sabi ën. A o ko vau sô, leti kumafa fufuuma ta ko a ndeti. ³ Biga di ten dë, dee sêmbê u di goonliba aki o ta taki taa: “Aai, hii soni dë bunu kaa. An dë fuu fëë mōön.” Ma te u de kê mēni, nôo di daka o dou a de vau sô, nôo kaba seei de o kaba a sôsô.

Wë nôo un sabi fa a dë ku wan mujëe te a dë ku bëe. Te juu fëen dou, nôo a musu u pali nôömô. Nôo sôseei di daka aki o ko nôömô tu. Na wan sêmbê o sa kule kumutu fu an kisi i.

⁴⁻⁵ Ma nôo dee sêmbê, an dë fu uun fëë di daka dë. An o kisi unu kuma fufuuma a ndeti, biga uun dë ku mēni fëen kaa. Dee lô sêmbê u taki dë, nôo de dë a dungu sê e. A dë kuma de ta du soni a ndeti, biga de an saandi de ta du. Ma fa u ta biibi a Masa aki, dee sêmbê, nôo u dë a didia biga u ta si soni limbolimbo. ⁶ Wë nôo di wa dë sêmbê u ndeti, nôo wa musu libi kuma u ta duumi e. Nōnō. Ma u musu dë seei ku wojo setiseti fuu saandi u ta du.

⁷ A ndeti sêmbê ta duumi e, so sêmbê ta dōöngö. Fa de sai dë, de an ta saandi ta pasa. Nôo sô dee sêmbê u taki naandë dë tu. ⁸ Ma nôo u, wa musu dë sô e, dee sêmbê. Fa u dë sêmbê u didia aki, nôo u musu dë ku pakisei ta tii u seei kumafa a fiti.

Ja si fa dee sodati ta bisi felu soni ta tapa sinkii fu de an musu kisi makei te sēmbē suti de nö? Wē nöö sö seepi u dee sēmbē u Masa Jesosi aki musu dē tapatapa tu. Di biibi di u ta biibi a Gadu ku di lobi fēen di dē a u hati aki, de wē musu dē di felu bisi fuu fu wa kisi makei a di biibi. Sōseei tu di mēni u ta mēni fa Gadu puu u a hogi basu aki, hēn o dē kuma di felu kaapusa u dee sodati. ⁹ Biga Gadu an pii u tei faa sitaafu u ku hatiboonu e. Nōnō. Ma a pii u tei faa heepi u puu a sitaafu, fu di u nama ku Masa Jesosi Keesitu. ¹⁰ Biga hēn da di Sēmbē di bi tei di dēdē fuu dēdē. Nōö di soni mbei a dēdē da u sö, biga a kē fuu ku ēn ta libi makandi. Ee u dē ku libi a goonliba aki, ee u dēdē, ma u ku ēn ta libi makandi nöömō.

¹¹ Wē nöö di un sabi sö kaa, dee sēmbē, nöö be un ta da unu seei degihati ta heepi unu na unu fuun nango fesi nöömō, leti kumafa un ta du dē kaa.

Aki Paulosu ta da de dee lasiti lai u di fa de musu libi möön.

¹² Wē dee sēmbē, mi kē begi unu baa taa be un mēni dee fesima fuunu, dee ta wooko taanga a unu dendu dē ta tii unu a di sē u Masa, be un ta lesipeki de e. Fa de sai naandē, nöö de ta leti unu fa fuun musu libi a Gadu wojo. ¹³ Nöö fēen mbei un musu abi gaan lesipeki da de. Nöö un musu ta lobi de tu fu di wooko de ta du dē hedi.

Nöö mi taki da unu e, taa un musu libi kötökötö fasi ku unu na unu. Wan musu ta suku takitaki.

¹⁴ Nöö u ta manda unu, dee sēmbē, taa ee wan malēngēma dē a unu mindi dē, nöö un bai ēn be a wooko e. Ee wan fuunu dē fēēfēēē, nöö un fan ku ēn be a kisi degihati. Ee wan fuunu dē suwakisuwaki, nöö un musu heepi ēn be a ko taanga. Un musu abi pasensi ku hii sēmbē. A dee lö fasi dē un musu ta libi e, dee sēmbē.

¹⁵ Nöö un musu luku bunu tu, fu ee wan sēmbē du hogi ku i nöö ja musu toona du hogi ku ēn baka. Ma hiniwanten un musu ta biinga fuun libi bunu ku unu na unu te kisi ku hii oto sēmbē tuu.

¹⁶ Fa un sai dē, dee sēmbē, hiniwanten un musu ta wai. ¹⁷ Hiniwanten un musu ta begi tu.

¹⁸ Hii dee soni ta pasa ku unu, ee hogi ee bunu, tökuseei un musu sai dē ta da Gadu tangi nöömō. Nöö sö Gadu kē fuun libi e, fu di un nama ku Jesosi Keesitu hedi.

¹⁹ Nöö mi taki e, taa te di Akaa u Gadu ta wooko nöö wan musu tapēen e, ma un musu dēen pasi be a wooko go dou. ²⁰ Nöö te sēmbē kisi fan a Gadu, nöö wan musu sösō dee soni dee a ta taki. ²¹ Ma un musu ta wegi hii soni luku ee de dē u Gadu tuu. Nöö te un si taa a bunu, nöö un hoi ēn. ²² Ma hiniwan soni di un si taa an bunu kaa, nöö un koti pasi dēen e, dee sēmbē.

²³ Söö. Wē nöö mi o tapa di biifi aki e, Masa Gaangadu, di nēen hii kötōhati ta kumutu ko, hēn musu ta mbei un ko dē apaiti dēen seei söndö föutu. A musu tjubi unu akaa ku unu hati ku unu sinkii tuu be de dē gbelingbelin, fu te Masa Jesosi Keesitu toona ko nöö woon dē söndö föutu nēen wojo. ²⁴ Fa u ta taki aki, dee sēmbē, Masa Gaangadu hēn bi kai unu fuun ko sēmbē fēen, nöö un sa futoou ēn e. Hēn wē o heepi unu fuun libi kumafa u taki aki.

²⁵ Wē un dee sēmbē fuu dē, un begi da u e. ²⁶ Nöö un da hii dee oto biibima ala gaan odi. Un baasa de da u seei.

²⁷ Nöö mi ta manda unu a di nē u Masa taa hii dee otowan fuu dee ta biibi Masa Jesosi palalaa dou musu lesi di biifi aki.

28 Dee sēmbē, Masa Jesosi Keesitu musu dē ku unu ku ěn bunuhati e. A tan sō.

Di u tu biifi Paulosu manda da dee biibima u Tesalonika

Wan wöutu a fesi.

Disi da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu sikifi manda da dee sëmbë u Masa Jesosi a di köndë de kai Tesalonika.

Nöö di soni mbei a mbei di biifi aki, biga wë dee biibima u Tesalonika, de ko ta fëë seei, de an saandi u de du. A dë sö taa de ko ta mëni taa Masa Jesosi toona ko a goonliba kaa. A kandë di sitaafu de ta tja u di biibi hedi hën mbei de ko mëni sö. Biga de bi sabi taa Masa Jesosi bi o ko sitaafu dee sëmbë u goonliba aki wan daka nöömö, nöö hën de ko ta mëni taa kandë di daka naandë hën dou kaa.

Nöö di Paulosu sabi sö, hën a kë mbei de ko sabi taa nönö, an dë sö. Di daka an dou eti. Nöö hën a tei wanlö soni konda da de, dee musu pasa ufö Masa Jesosi o ko sitaafu dee sëmbë u di goonliba aki.

Hën a toona leti de tu fa de musu libi a tatai liba.
Dee soni aki, de abi di biifi aki.

Aki ta lei ambë abi di biifi.

¹ Söö. Wë Paulosu ku Silasi ku Timoteo, u wë ta mbei di pampia aki manda da un dee sëmbë ta miti makandi a Tesalonika naandë, dee nama ku u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu. ² Wë nöö Masa Gaangadu u Tata ku Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku de bunuhati ta da unu kötöhati e.

Aki ta lei fa Paulosu ta wai ku dee Tesalonika biibima

ku di fa a ta begi da de.

³ Dee sëmbë fuu dë, u musu ta da Masa Gaangadu tangi fuunu hedi e, biga di biibi fuunu ta göö nango seei möönmöön. Nöö söseei di lobi di un ta lobi unu na unu ta göö möönmöön tu. Hën mbei a fiti fuu ta da Masa Gadu tangi da unu nöömö e, dee sëmbë. ⁴ Te u ta waka ta miti ku dee biibima u Masa Gaangadu a köndëköndë, nöö u ta njan buka seei fuunu hedi e. U ta konda kumafa un ta biibi tjika. Nöö u ta taki tu taa hii fa dee sëmbë fuunu köndë dë ta da unu sitaafu seei, ma un ta hoi pasensi nöömö nango kodo. Hën wë mbei u ta njan buka da unu e, dee sëmbë.

⁵ Ma nöö te un ta pakisei fa dee sëmbë ta sitaafu unu fu di un dë a di Tii u Gadu basu dë, dee sëmbë, nöö i sa si limbolimbo kumafa Gadu ta du soni ku leti tjika. Biga a ta seeka unu be un ko dë a di fa fuun sa njan di suti u di tii fëen fu nöömö nëen köndë.

⁶ Nöö mi taki da unu taa Gadu hën ta kuutu soni ku leti e. Nöö a o paka dee sëmbë dee ta sitaafu unu naandë. A o toona da de di sitaafu baka nöömö. ⁷ Ma nöö unu a o da böö u dee fuka i si un ta tja naandë. Nöö u seei o feni böö tu e, te Gadu mbei Masa Jesosi tja di kaakiti fëen ko a limbo. Biga di juu dë, a o kumutu a liba ala ta bazia ta ko, hën ku dee hebi basia fëen köndë. Nöö fa a o ko dë, a o ko ku gaan faja, ⁸ faa sitaafu dee sëmbë dee an sabi Gadu, dee an bi kë piki di Bunu Buka fuu Masa Jesosi Keesitu möönsö.

⁹ Nöö mi taki da unu gbelin taa di sitaafu dee sëmbë dë o feni, a o dë fu teego e. Biga Masa Jesosi o jaka de tuu puu nëen fesi. A o tapa de fu de an musu si di gaan waiti fëen möönsö ku di kaakiti di a abi kuma könu.

¹⁰ Ma nõõ di ten dē, nõõ hii u dee sēmbē dee bi dē fēen apaiti, nõõ u tuu o ta bai ēn nē ta gafēen. A o bigi da u seei fa a hei ku fa a waiti tjika. Nõõ di juu dē, nõõ unu seei o dē a dendu tu e, fu di un bi piki u buka a dee soni fēen dee u bi tei konda da unu.

Aki ta lei fa Paulosu

ta begi da de.

¹¹ Wē nõõ dee sēmbē, di a dē sō kaa, nõõ fēen hedi u ta begi Gadu da unu nõömō, be un libi a wan fasi faa si taa a fiti tuu fuun feni dee soni dee a bi kai unu fuun feni nēen.

Nõõ u ta begi ēn tu, fu hiniwan bambuu soni di un ta kē a unu libi, nõõ Gadu musu heepi unu fuun feni ēn. Sōseei tu a musu da unu kaakiti fuun sa du hiniwan bambuu soni te dou di un ta pakisei fii du fu di un ta biibi Masa Jesosi. ¹² Sō u ta begi da unu e baa. Biga ee a dē sō kaa, nõõ Masa Jesosi Keesitu o kisi gaan nēbai fuunu hedi. Nõõ hēnseei o hopo unu tu fu di un nama ku ēn hedi. Ma nõõ fa i si a o hopo unu dē, na di bambuu fuunu seei mbei e, ma fu di bunuhati u Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu, hēn mbei.

2

Aki ta lei dee soni dee musu pasa ufō Masa Jesosi o ko u ko sitaafu goonliba sēmbē.

¹⁻² Wē dee sēmbē, u kē taki wanlō soni mõön u di fa u Masa Jesosi Keesitu o toona ko „fu ko kuutu goonliba sēmbē„ ku di fa a o kisi u hai tja ko nēen naandē. Biga wa kē sēmbē musu buuja unu ta toobi unu te wan saandi fuun pakisei a di soni dē liba.

A kandē wan sēmbē o ko a unu ko taki taa di Akaa u Gadu fan ku ēn taa di daka dou kaa. Ee nasō, de o tja wan biifi ko da unu taa u sikifi ēn. Ee nasō kandē de o taa a sō wan sēmbē de jei ēn, taa di daka dē dou kaa. ³ Ma wan musu piki e, dee sēmbē. Wan mbei sēmbē ganjan unu a na wan fasi.

Wē biga bifō di kuutu daka naandē dou, nõõ tu gaan soni musu pasa. Di fosuwan dē sō taa wanlō hila sēmbē o bia baka disa Gadu. Nõõ di u tu, hēn da di gaan poipoi sēmbē u mundu „di dee fesiten tjabukama bi taki soni fēen kaa„ nõõ hēn musu ko a limbo ufō be sēmbē sabi ēn. Ma fa a o ko dē seei, ma Gadu bi buta gaanduwe kaa taa a o kabēen a sōsō nõömō tuwē go a didibi faja.

⁴ Ma nõõ te di lō sēmbē dē ko, nõõ a o hopo hēn seepi buta a hii soni liba. A o buuse hii soni dee de ta kai gadu te dou ku Masa Gaangadu seei. An o kē u sēmbē ta begi wan oto soni mõön leki hēn wanwan. Nõõ a o go denda a di Wosu u Masa Gaangadu go hopo hēnseei a hii mundu fesi ta mbei taa hēn tō da Gadu. Sō a o hogi tjika e.

⁵ Nõõ dee sēmbē, wan mēni mõön nõ, taa di ten mi bi dē ku unu ala nõõ dee soni aki tuu mi bi taki da unu. Nõõ dee soni dē, de musu pasa ufō Masa Jesosi o toona ko a goonliba.

⁶ Wē ma nõõ un sabi ambē ta tapa di hogima naandē mbei an ko a dōō eti, na sō nõ? Awa. Ma te di juu fēen dou nõõ a o ko a limbo nõömō. ⁷ Ma hii fa i si di wogi sēmbē dē an ko a limbo eti seei, ma nõõ wan soni dē ta wooko ku kaakiti kaa a sōmēni tjubitjubi fasi. A ta buta libisēmbē u de an musu kē fika a tii basu. Ma nõõ an sa go dou ka a kē eti e. Biga di Sēmbē di ta tapa di pasi dēen, nõõ a o ta tapēen nango te wan pisi, nõõ Gadu o puu ēn. ⁸ Nõõ fa Gadu o puu ēn dē, nõõ di hogima o booko ko a limbo wajaa

seei awaa. Ma nöö mi taki da unu taa te di juu kisi nöö Masa o kabëen a sösö wantewante ku di ventu fëen buka. Biga fa i si Masa Jesosi o ko ku kaakiti, ku gaan waiti ku di Gadu fasi fëen dë, nöö a o booko di kaakiti u di Hogima dë tuu fiaa seei te an o dë wan wojo soni möön.

⁹ Fa i si di Hogima o ko naandë, nöö di didibi o dëen kaakiti faa du gaangaan wooko. A o ta du sëmëni foondofoundo soni kuma maaka ta mbei ën seei gadu. ¹⁰ Hii dee hogi soni dee a sabi taa libisëmbë lobi u du, nöö de tuu a o tja ko te a hia faa musu kisi sëmbë ganjan. Nöö dee sëmbë dee a o ganjan dë, de o dë dee sëmbë nango kaba a sösö kaa, fu di de an bi kë tei dee tuutuu soni Gadu bi taki da de möönsö fu de feni heepi nëen. ¹¹ Hën wë mbei i si Gadu o mbei a ganjan de a sô wan kaakiti fasi. Nöö fa de o piki dee ganjan soni dë, ¹² nöö di sitaafu u Gadu o kisi de nöömö. Biga ku sabi de bi disa dee letileti soni fëen go ta waka a hogi baka ta wai.

Aki ta lei taa de musu hoi

go dou nöömö.

¹³ Ma nöö un dee lobi sëmbë u Masa dë, u sabi taa un wan dë kuma dee sëmbë u taki naandë e. Hën mbei, a fiti fuu da Masa Gaangadu tangi fuunu hedi nöömö. Biga wë a pii unu tei a dee oto sëmbë dendu, fuun musu dë dee fosu sëmbë, u Tesalonika naandë, dee ko feni heepi nëen. Di Akaa fëen wë, hën buta unu apaiti dëen sô e, dee sëmbë, fu di un piki dee leti soni fëen. ¹⁴ Biga fa i si u bi tja di Bunu Buka u Masa Jesosi ko konda da unu naandë, nöö hën wë Gadu kai unu e, fuun musu dë a dendu u di hei u Masa Jesosi Keesitu ku di waiti di a abi.

¹⁵ Wë nöö dee sëmbë, gaantangi, u wan musu mbei sëmbë ganjan unu e. Nönö. Ma dee lei dee u bi lei unu di u bi dë ku unu naandë, ku dee u bi sikifi manda da unu, nöö be un taanpu seei ta hoi de gingin.

¹⁶⁻¹⁷ Dee sëmbë o, u Tata Masa Gaangadu lobi u e. A ta dë ku u ku ën bunuhati ta da u hati nöömö. Aai. A ta da u mëni nöömö tu u dee bumbuu soni dee o ko a bakaten. Nöö a musu dë ku unu e, hën ku Masa Jesosi Keesitu. De musu da unu taihati. De musu da unu kaakiti tu, fu ee un kë du wan bunu wooko nöö un musu sa du ën. Ee un kë taki wan bunu soni nöö un sa taki ën. Sô u ta begi ën da unu e, dee sëmbë.

3

Aki Paulosu ta hakisi de u de heepi ën begi a wantu soni libi.

¹ Wë dee sëmbë fuu dë, u kë taki wantu soni da unu aki eti ufö woo tapa di biifi. U kë fuun begi be di Buka u Masa musu paaja seei waaa go a hii kamian, be de piki ën tei u gaan soni kumafa a bi paaja a unu a Tesalonika naandë te un piki ën tei u gaan soni. ² Nöö un begi da u tu, be Gadu puu u a dee hogi sëmbë maun dee aan bisi ku ën. Biga na hii sëmbë ta biibi Gadu e.

³ Fa Masa Gaangadu sai dë, dee sëmbë, un sa a' futoou nëen taa a o mbei un ko dë gingin a di biibi. Nöö a o ta tjubi unu tu, be di didibi an feni pasi faa du unu hogi. ⁴ Fa u dë aki, u ta futoou Masa taa a ta heepi unu kaa fuun ta du dee soni u bi taki da unu nango nöömö. Nöö sô woon ta du de nango nöömö tu. ⁵ Masa musu mbei un ko fusutan di lobi fëen e, dee sëmbë, te dou a unu hati dendu. A musu heepi unu be un a' degihati a hii dee sitaafu un ta tja dë te go dou, leti kumafa, Jesosi, Keesitu seei bi abi degihati a dee sitaafu dee bi miti ën tu, te go dou.

Aki a ta bai de u de an musu

ta malëngë.

⁶ Nöo dee sëmbë, woo bai unu a wan soni aki, nöo Masa Jesosi Keesitu seei da u taki fuu fan sö ku unu. U taki e, taa ee wan biibima dë a unu dendu naandë an kë wooko, nöo wan musu nama ku ën e. Söseeei tu, wan musu nama ku dee sëmbë dee an ta libi a di fasi kumafa u bi lei unu fuun musu libi. ⁷ Nöo unu seei sabi fa u bi libi a unu dë, nöo sö un musu libi tu. Biga wa bi ta malëngë e. ⁸ Nöo wa bi ta njan sëmbë soni söndö u pakëen tu, ma ndeti ku didia u bi ta biinga ta wooko seei taangataanga. Biga wa bi kë dë wan hebi a unu liba fuunu musu söluu u e. Kwetikweti.

⁹ Ma fa u ta fan aki, an dë taa wa bi abi leti fu hakisi unu fuun söluu u e. U bi abi. Ma u libi sö nöo fuun musu djeesi u ta waka a u baka kumafa a fiti. ¹⁰ Biga di ten u bi sai a unu dë, nöo u bi ta bai unu gbelingbelin taa ee wan sëmbë an kë wooko nöo an musu njan tu. Sö u bi fan ku unu. ¹¹ Ma nöo tökuseei u ko jei taa fa u dë aki wanlö sëmbë dë a unu dë an ta kë ta wooko möönsö. Oto sëmbë soni nöo de ta waka ta hulu. Sö u jei aki.

¹² Wë nöo u taki e, taa fa i si Masa Jesosi Keesitu buta u a di wooko aki, nöo u tei di në fëen bai un dee lö sëmbë dë taa be un disa di daamadaama libi fuunu dë ko tan a wan kamian, be un ta wooko fuun feni soni u njan.

¹³ Ma nöo un dee otowan fuu dë, be un ta du bunu nango nöömö, wan musu wei möönsö.

¹⁴ Nöo dee soni dee u sikifi buta a di biifi aki, nöo ee wan sëmbë sai naandë an kë jei di fan, nöo sö wan sëmbë un musu ta köni ku ën e. Wan musu ta hulu ën möönsö, fu sen musu kisi ën be a sabi taa an ta libi bunu.

¹⁵ Ma nöo wan musu luku ën kuma wan felantima e, ma be un ta bai ën nöo be a bia, kumafa i ta bai i baaa womi a soni.

Aki Paulosu tapa di biifi.

¹⁶ Söö. Wë nöo dee sëmbë, mi o tapa di biifi aki e. Masa Gaangadu di nëen hii kötöhati ta kumutu ko, nöo hën musu da unu kötöhati a hii fasi hiniwanten. A musu dë ku unu tuu.

¹⁷ Mi Paulosu ta sikifi di lasiti pisi u di biifi aki ku miseei maun, manda gaan odi da unu. Hën da di maaka fuun sa sabi dee biifi u mi taa a mi de kumutu tuu.

¹⁸ Masa Jesosi Keesitu musu libi ku unu tuu ku ën bunuhati, dee sëmbë. A tan sö.

Di fosu biifi di Paulosu sikifi da Timoteo

Wan wöutu a fesi

Timoteo bi dë wan kijoo di di gaan tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu bi ta lei di wooko u Masa Gaangadu. De bi ta waka makandi ta paaja di buka u Masa Jesosi a dee köndëköndë. Nöo wan u dee köndë ka de bi go, hën de kai Efeise. Nöo ala Paulosu disa Timoteo kuma hedima faa tii dee sëmbë u Masa Jesosi dee ta dë a di köndë. Nöo bakaten hën mbei Paulosu mbei wan biifi manda dëen faa lei ën möön fini faa musu ta lei dee sëmbë, ku fa a musu tjëen seei a di wooko.

Nöo di biifi di a sikifi di ten dë, hën disi.

Aki Paulosu ta manda odi

da Timoteo.

¹⁻² Söö. Wë mi mii Timoteo, mi Paulosu wë ta mbei di pampia aki manda gaan odi da i e. Womi, fa i sai dë, nöo i da miii u mi seei gbelingbelin. Biga fa i si mi bi konda di buka u Masa Jesosi da i, nöo hën wë i piki ën seei leti kumafa wan mii ta piki ën tata buka a soni. Nöo u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu tuu musu dë ku i ku de bunuhati e, ku de tjalihati, ta da i böö.

Söö. Wë baa, kumafa i bi sabi kaa, mi da wan tjabukama u Masa Jesosi nöo na miseei wë buta miseei e. Ma Masa Gaangadu di Heepima fuu, hën wë manda mi, hën ku Masa Jesosi Keesitu di u ta buta hii mëni fuu nëen liba taa dee soni a paamusi u, woo feni de nöömö.

Aki Paulosu ta bai Timoteo

faa tapa dee fasifasi lei.

³ Wë nöo womi, di ten di mi o ko a Masadonia aki, nöo mi bi fan ku i taa be i fika a Efeise ala fii musu tapa wanlö sëmbë sai naandë ta lei wanlö fasifasi lei. Biga dee lei u dee sëmbë dë an ta kai seei ku di buka u Masa Jesosi. ⁴ Fa dee sëmbë sai dë, de ta hai dee mindimindi soni ta konda ta kai dee gaan hia avoavo u de në, ta taki soni u de nöömö. Nöo dee lö soni naandë sö, sösö buja ku toobi de ta tja ko e. Ma te u ta biibi dee soni u Gadu, nöo hën ta heepi u fuu du di wooko u Gadu kumafa a fiti.

Mi taki e, womi, kaba u di lei u dee sëmbë naandë, nöo sösö fia tö a ta tja ko. ⁵ Ma nöo kaba u di Buka di Gadu manda u u ta lei aki, nöo hën da lobi. Nöo unfä di lobi dë sa ko? A sa ko te hati fii dë limbolimbo. A sa ko tu, te i piki di hati fii a di bunu soni a manda i. Nöo te i ta biibi Masa Gadu söndö ganjan, nöo hën ta tja lobi ko tu.

⁶ Ma nöo dee sëmbë dee u taki dë, de bia kumutu a di lei dë gaanduwe, go ta fan wisiwasi soni. ⁷ Fa de sai naandë, de kë abi di në taa de dë gaan leima u dee wëti u Gadu, ma deseeri an sabi andi de ta taki. Biga de an sabi gogo fëen, de an sabi hedi fëen, ufö de ta fan sö gaanfa nëen liba.

⁸ Wë nöo, kijoo, fa i si u taki soni u dee wëti u Gadu naandë, nöo u sabi taa de dë gaan bumbuu soni, ee sëmbë ta wooko ku de a wan leti fasi. ⁹ Biga i sabi faandi mbei de ta buta wëti. De an ta buta wëti u tapa dee sëmbë dee ta libi a wan leti fasi e. Nönö, ma fa a tapa dee sëmbë dee na ta libi bunu, kuma dee sëmbë dee an ta libi a tii basu, dee sëmbë dee an kë piki sëmbë buka a soni, ku dee sëmbë dee an ta lesipeki Gadu, dee sëmbë

dee ta du gaan hogi soni, dee sēmbē dee na a' toobi ku dee soni u Gadu, ku dee an kē dini Gadu mōōnsō.

Dee lö sēmbē naandē, u de hedi wē mbei wēti dē e, faa musu tapa de a dee soni de ta du dē. Biga sōmēni pei gaan hogi dee lö sēmbē dē ta du. De ta kii sēmbē fu hogihati fasi te dou ku deseei mama ku tata, ¹⁰ de ta libi fanafiti a di sē u manu ku mujēē soni, womi ta tei womi, mujēē ta tei mujēē, sēmbē ta kisi sēmbē tei tja go buta a katibo, de ta mindi soni ta buta a oto sēmbē liba, ee de bi soi fu wan soni seei ma de aan toobi u de booko di soi. Nōō sōmēni hia oto pei hogi mōōn dee lö sēmbē dē ta du, fu di de bia baka disa di leti lei ¹¹ di ta kai ku di gaan waiti buka u di Gadu di dē u gafa nōōmō. Nōō di Buka dē, hēn Gadu futoou mi te a butēēn a mi maun, fu mi sa ta tja ta paati da sēmbē.

Aki Paulosu ta konda fa Masa Jesosi libi ku ēn

ku bunuhati tjika.

¹² Wē nōō womi, fa i si mi taki dē, nōō mi ta da Jesosi Keesitu tangi seei fu di a futoou mi tee a buta mi ko wookoma fēēn, nōō hēn a toona da mi kaakiti u mi du di wooko tu. Aai, di soni dē, a bigi da mi e. ¹³ Biga a fesi, nōō mi bi dē gaan hogisonima. Mi bi ta sōsō Masa Jesosi taa an dē u Gadu. Mi bi ta sitaafu dee sēmbē dee ta biibi nēēn liba gaanfa seei. Sō mi bi libi hogi ku ēn tjika.

Ma nōō an hoi mi a bēē o. Nōnō. Biga a sabi taa fa mi bi ta libi naandē, na ku sabi mi bi ta libi sō e, ma fu di ma bi ta biibi nēēn mbei.

Nōō hēn wē i si a a' tjalihati u mi gbolo, ¹⁴ nōō hēn a naki mi gaan kōlōku ku ēn bunuhati. Biga a mbei mi ko ta biibi nēēn liba, nōō hēn a toona da mi di lobi di dee sēmbē dee nama ku ēn ta feni. Aai womi, di soni dē nōō a bigi da mi e.

¹⁵ Wē Timoteo, mi o taki wan soni da i aki gbelin seei, kijoo. Nōō a dē wan gaan bambuu taki di hii sēmbē musu piki waiwai. Hēn da disi: Jesosi Keesitu ko a goonliba u heepi takulibima puu de a hogi basu. Nōō mi wē bi da di mōōn gaan takulibima a hii dee otowan dendu.

¹⁶ Wē nōō fēēn hedi tu Jesosi Keesitu ko abi tjalihati da mi e. Aai. A hoi pasensi da mi seei, fu mi sa dē wan maaka da hiniwan takulibima kuma mi di kē ko biibi nēēn, taa a sa feni di libi u teego tu.

¹⁷ Wē fa i si Masa Gadu sai dē, hēn wē da di kaba Tiima u mundu fu nōōmō e. Fa a dē fēēn dē, an o dēdē mōōnsō. Libisēmbē an tjika u si ēn ku wojo tu. Fa a sai dē, hēn wanwan tō da Gadu u mundu, nōō hēn nōō musu kisi gafa. Hēn nē nōō u musu ta hopo hiniwanten fu teego. A tan sō.

Aki Paulosu ta fan ku Timoteo kuma wookoma u Gadu.

¹⁸ Wē mi mii Timoteo, dee soni dee i si mi manda i fii du naandē, kijoo, wē nōō de kai seei ku dee soni dee hedima u keiki bi taki fii a fesi e, di ten di Akaa u Gadu bi ko a de liba. Wē nōō di i sabi sō kaa, nōō be i biinga seei go dou e, womi.

¹⁹ Nōō mi taki e, ta hoi di biibi di i si i ta biibi a Masa Jesosi naandē gingin e. Nōō i musu ta piki di hati fii nōōmō te a ta manda i a wan bambuu soni. Biga wanlō sēmbē an bi du sō, nōō hēn wē di biibi u de kaba a sōsō gbedeede, leti kuma te i singi a dan tuwē lai fii go fiaa. ²⁰ Wan u dee sēmbē dee mi taki dē, da Himēnēusi, wan da Alekesani. Ma nōō mi buta de tu sēmbē dē a di didibi maun kaa, be de lei taa de an musu ta waka ta mindi soni da Gadu ta poi ēn nē mōōn. Nōō da sō.

2

Aki Paulosu ta lei fa dee biibima u Masa Jesosi musu ta tja deseei.

¹ Wë womi Timoteo, awa mi o taki da i fa fii lei dee biibima u Masa Jesosi a i ala fa u de musu libi.

Söö. A di fosu kamian, nöö un musu ta begi Masa Gaangadu da hii sëmbë. Un musu ta tja dee fuka u de go a Gadu fesi ku djëmë. Un musu ta hakisi Masa Gaangadu faa limbo fesi da de, nöö un musu ta dëen tangi da de tu e. ² Un musu ta begi da kõnu ku gaama ku hii oto sëmbë dee dë a tii kaa. Biga te u begi sö nöö sonte de o tii u bunu, nöö u sa abi wan kötökötö libi pii sö fuu sa libi kumafa Gadu kë a hii futu.

³ Nöö te u ta begi sö kaa, nöö a dë wan bunu soni di suti da Masa Gaangadu u Heepima. ⁴ Biga fa Gadu sai dë, a kë hii sëmbë u goonliba tuu musu feni libi u teego nëën. A kë fu hii sëmbë musu ko sabi dee soni fëën, biga de nöö da tuutuu soni a mundu.

⁵ Biga wan kodo Gadu tö nöö dë a mundu e, hën da Masa Gaangadu. Nöö wan kodo Sëmbë tö ta taanpu a u libisëmbë ku Gadu mindi fu seeka taki da u. Hën da Jesosi Keesitu di bi tei libisëmbë sinkii. ⁶ Hën wë bi dëen seepi kuma wan paima paka puu u a hogi basu a di juu di Gadu buta. Nöö fa a du ën naandë, ku ën hii mundu sa si fa Gadu kë heepi u libisëmbë tjika.

⁷ Nöö fu mi sa ta konda di soni dë hedi mbei Gadu tei mi buta tjabukama fëën e. Nöö fa mi ta fan aki, na mindi mi ta mindi soni e, womi, ma tuutuu soni mi ta taki. Nöö Gadu buta mi leima tu, fu mi ta lei dee oto sëmbë na u Isaëli dee soni u Gadu. Biga de da dee tuutuu soni fuu musu biibi. Nöö sö e.

⁸ Wë nöö mi taki e womi, taa a hii kamian ka dee biibima ta ko makandi kaa, nöö mi kë dee womi sëmbë musu dë a fesi a di begi. Ma fa de ta hopo maun ta begi naandë, nöö hati u de musu dë limbolimbo. De an musu dë ku hatiboonu ta hoi sëmbë a bëë fa de ta begi dë e.

⁹ Nöö awaa mi o taki soni u di fa dee mujëë musu ta tja deseei. De an musu bisi a wan fasi u tja sen ko da de e, ma de musu bisi kumafa a fiti. Biga di gafa u de an musu dë a di fa de ta beei uwii, ta tuusi sëmëni goutu soni nasö djamati ta bisi dee gaan diidii koosu. Nönö. ¹⁰ Ma a musu dë a di fa de ta libi bunu ku sëmbë. Biga di lö gafa dë hën fiti dee mujëë dee ta abi di në taa de ta dini Gadu.

¹¹ Fa mujëë sai dë, de musu ta lei a wan saapi fasi ta saka de seei da dee womi. ¹² Mi seei ma ta da mujëë pasi un de ta lei sëmbë wajaa a lanti dendu ta pëë basi a womi sëmbë liba e. Nönö. Ma de musu ta hoi deseei a wan saapi fasi. ¹³ Faandi mbei, womi? Biga wë a fosu Gadu mbei Adam, a baka fëën ufö a mbei Eva. ¹⁴ Hën tu, di sindeki, na Adam a feni ganjan e. Ma Eva a ganjan, nöö hën a ko poi di wëti u Masa Gaangadu. ¹⁵ Nöö fu di dë hedi Gadu taa te mujëë o pai, nöö pai fëën o taanga.

Wë sö a ta pasa tuu. Ma nöö töku di soni an poi. Biga ee wan mujëë sëmbë ta biibi a Gadu ta hoi go dou ta lobi sëmbë ta libi a wan gbelingbelin fasi ku saka fasi nöö hënseei sa feni heepi a Gadu tu.

Sö e, womi.

3

Aki ta lei fa dee hedima

u keiki musu dë.

¹ Womi Timoteo, awaa mi o taki soni u di sɛmbɛ di kɛ ko hedima u keiki. Mi taki e, ee wan sɛmbɛ kɛ di wooko dɛ, nɔɔ gaan bumbuu wooko a kɛ e.

² Ma fu dɛ hedima u keiki an dɛ sɔsɔ soni. Sɔ wan sɛmbɛ musu dɛ gaan bumbuu sɛmbɛ. Oto sɛmbɛ an musu sa feni fasi a di libi fɛɛn faa konda taa anbunu e. Fa a sai dɛ, a musu dɛ ku wan kodo mujɛɛ tɔ. Nɔɔ an musu dɛ wan sɛmbɛ ta du sondi ku hediwai, ma a musu sa u tii ɛn seei a soni. Nɔɔ a musu dɛ a di fa u sɛmbɛ sa lesipeki ɛn.

Sɔ wan sɛmbɛ, womi, wosu fɛɛn musu dɛ jabijabi da sɛmbɛ e. Nɔɔ a musu sabi fa u lei sɛmbɛ soni te de fusutan. ³ Sɔ wan sɛmbɛ, an musu dɛ bebema. Nɔnɔ. An musu abi taanga hatiboonu tu ta feti ku otowan, ma a musu abi wan saapi libi. An musu dɛ wan sɛmbɛ di lo' u fia soni e. Nɔɔ an musu abi langahati u mɔni tu, kwetikweti.

⁴ Nɔɔ a musu dɛ wan sɛmbɛ di sabi fa u tii hɛn wosu dendu a wan bunu fasi. A musu saanfa u kiija dee mii fɛɛn te de ta lesipeki ɛn ta piki ɛn buka a soni. ⁵ Biga wɛ womi, ee wan sɛmbɛ an sabi fa u tii hɛn seepi wosu dendu libi, wɛ nɔɔ unfa a sa tii dee sɛmbɛ u di keiki u Masa Gaangadu?

⁶ Nɔɔ sɔ wan sɛmbɛ, womi, an musu dɛ wan sɛmbɛ di bi ko njunjun a di biibi e. Biga a kandɛ a o ko abi gaan fasi poi, nɔɔ a o kisi di sitaafu di di didibi bi kisi fu di a ko abi gaan fasi.

⁷ Sɔseei tu, sɔ wan sɛmbɛ musu abi bunu nɛ a dee oto sɛmbɛ dee an dɛ a biibi e, ma ee nasɔ nɔɔ di didibi o kisi ɛn a di taapu fɛɛn. Biga sɛmbɛ o ta lei finga nɛɛn nɔɔ nɛ fɛɛn o poi.

Nɔɔ da sɔ wan hedima u keiki musu dɛ e, womi.

Aki ta lei fa dee basia u keiki musu dɛ.

⁸ Nɔɔ wan basia u keiki tu, a musu dɛ wan gbelingbelin sɛmbɛ, di sɛmbɛ sa lesipeki. Fa a sai dɛ, an musu dɛ wan sɛmbɛ ta bia fan a buka te ja sa futoou ɛn a soni. Nɔɔ an musu dɛ bebema tu. An musu ta suku u wini soni a wan fasi di na fiti. Kwetikweti. ⁹ Nɔɔ a musu dɛ ku limbohata ta hɔi hɛnseei bunu a dee fundu soni u Gadu dee a mbei u ko sabi fa u dɛ aki.

¹⁰ Nɔɔ mi taki e, te de o buta wan basia faa wooko a keiki, womi, nɔɔ be de wegi ɛn luku bunu ufɔ e. Nɔɔ te de an feni wan fa nɛɛn di na bunu nɔɔ de sa butɛɛn ko basia awaa.

¹¹ Nɔɔ sɔseei dee mujɛɛ tu e. De musu dɛ wan letileti sɛmbɛ di sɛmbɛ sa lesipeki. An musu dɛ wan sɛmbɛ di ta waka ta tja sɛmbɛ ta njan a baka, ma pakisei fɛɛn musu dɛ limbolimbo. Nɔɔ sɛmbɛ musu sa futoou ɛn a hii soni tu.

¹² Nɔɔ dee womi basia, de musu abi wan kodo mujɛɛ tɔ. Nɔɔ de musu sabi fa u tii wosu dendu libi u de bunu te dou ku dee mii u de tuu.

¹³ Nɔɔ ee wan basia ta du di wooko fɛɛn bunu, nɔɔ i sabi andi o pasa o? A o feni bunu nɛ a sɛmbɛ. Nɔɔ a o kisi futu seei a di wooko. Biga an o fɛɛɛ u konda da sɛmbɛ dee soni u Jesosi Keesitu dee a ta biibi.

Nɔɔ sɔ e, womi.

Aki ta lei dee gaan soni

u di biibi.

¹⁴⁻¹⁵ Womi Timoteo, mi ta mɛni u mi ko a i abiti mɔɔn e baa. Ma nɔɔ fu di ma sabi ee soni o tapa mi fu ma sa ko, fɛɛn mbei mi ta mbei di biifi aki u manda da i, be dee sɛmbɛ u di famii u Masa Gaangadu musu sabi fa u de libi.

Biga u dee sɛmbɛ u Masa Gaangadu famii, u wɛ da di keiki u di libilibi Gadu e. U ta mbei sɛmbɛ si limbolimbo andi da di tuutuu lei u Gadu, nɔɔ u ta tjubi di lei dɛ tu fu an musu poi kaba a sɔsɔ.

¹⁶ Wë nöö dee soni u ta biibi, womi, gaan soni de dë e. A fesi de bi dë tjubitjubi, ma fa u dë aki de ko a limbo da u fuu sabi. De da: Gadu tei libisëmbë sinkii ko libi a goonliba aki.

Nöö di Akaa fëen bi dë ku ën tee hii mundu ko si taa a a' leti a dee soni a ta fan.

Dee basia u Masa Gaangadu köndë seei bi dë kotoigima fëen.

Dee bakama fëen tja soni fëen go konda da peipei nasiön u goonliba, nöö sëmëni sëmbë ko biibi ën.

Hën seei wë Masa Gaangadu tei tja go a di waiti köndë fëen a liba ala.

De wë i si da dee soni dee u ta biibi, womi. Nöö ee wan sëmbë i ta biibi dee soni aki kaa, nöö a o heepi i fii kisi di fasi u Gadu a i libi.

4

Aki ta bai de a dee ganjan leima.

¹ Söö. Wë womi Timoteo, mi kë bai i a wan soni aki möön. Di Akaa u Masa Gaangadu fan ku u limbolimbo kaa, taa a bakaten nöö wanlö sëmbë o bia baka disa di fa de bi ta biibi a Masa Jesosi. Biga de o ta waka a dee hogi baka dee ta ko a sëmbë liba ta ganjan sëmbë. De o ta haika dee lei u dee didibi dë, hën mbei de o disa di biibi.

² Wë nöö dee sëmbë ta lei sëmbë dee lö soni dë, nöö ganjansëmbëma de dë e. De o ta mbei kuma tuutuu soni de ta taki, ma na tuu seei. Fa dee sëmbë sai dë, de ku hogidu guwenti te a ko de sinkii kaa. Nöö hën mbei an ta toobi de te de ta ganjan sëmbë a sò wan fasi.

³ Fa dee soni o ko a sëmbë liba dë, de o ta lei sëmbë u de hoi peipei wëti dee an dë fanöudu. De o taa ee i kë dë bumbuu sëmbë a Gadu wojo, nöö womi an musu abi mujëë, mujëë an musu abi manu. Sö de o taki. De o ta buta tjina da sëmbë a soni u njan taa sò wan soni ja musu njan mën.

Wë ma womi, uu dee sëmbë dee ta biibi a Gadu aki tee u ko sabi di gbelin lei fëen kaa, nöö wa o sa hoi dee lö wëti naandë e. ⁴ Biga u sabi taa hii soni di Gadu mbei buta da u, de tuu dë bumbuu soni. Na wan u de dë u tuwë, ma de dë fuu tei ku tangi. ⁵ Wë nöö di Gadu taki taa de bunu kaa nöö hën i begi nëen liba te i kaba da Gadu tangi, wë nöö hogi an dë nëen. I sa tei ën ku piizii.

Aki ta lei fa Timoteo musu du

di wooko bunu tjika.

⁶ Dee soni mi ta taki da i aki i musu tei de ta leti dee otowan fii e, womi. Nöö joo dë wan bunu wookoma da Jesosi Keesitu. Biga sensi a njönku ten fii i bi ta jei dee tuutuu soni u Gadu kaa dee u ta biibi aki. I bi kisi bumbuu lei seei, nöö hën i tei ën, hën i ta waka nëen baka te kisi fa u dë aki.

⁷ Nöö fa i sai dë, ja musu a' bisi ku dee peipei oto dee an ta kai ku Gadu, dee de ta mindi ta taki dë e. Ma i musu ta biinga ku i seei fii libi kumafa Gadu kë a hii futu.

⁸ Ja si fa sëmbë ta biinga ta djombo ta seki sinkii u de fia kule u de wini soni a goonliba aki nö? Wë di soni dë a ta tja wan piki wini tuu. Ma di biinga seki sinkii fii musu libi kumafa Gadu kë, womi, hën ta tja hii wini ko da i. Biga te i biinga sò kaa, nöö joo feni dee bunu soni dee Gadu paamusi i a di libi u di ten u dë aki, te dou ku di oto libi di ta ko a bakaten tuu.

⁹ Söö. Wë nöö di soni i si mi taki dë, nöö gaan bumbuu soni a dë fu hii sëmbë musu piki tei ku telu. ¹⁰ Biga u sabi ambë u ta futoou. U sabi na ambë liba u ta buta di mëni fuu faa tja u. A di libilibi Gadu liba wë e,

womi. Hën da di Heepima fu hii sëmbë, ma möön gaanfa fuu dee sëmbë ta biibi nëen liba. Hën mbei u ta biinga seei fu sëmbë musu jei di buka fëen.

¹¹ Wë nöö di a dë sō kaa, nöö be i tei dee soni aki ta lei dee sëmbë a i ala e. Be i ta biinga ku de nöömö u de sabi de bunu.

¹² Söö. Wë baa mi taki e, fa i sai dë, ja musu mbei sëmbë dou i ku wojo fu di i njönku mbei e baa. Nönö. Ma be i libi a di fa u dee oto biibima tuu musu sa djeesi i. Di fa i ta fan, ku di fa i ta libi, ku di fa i ta lobi sëmbë, di fa i ta biibi a Masa Gaangadu, ku di fa i ta hoi i seei limbolimbo a Gadu wojo, womi, hii dee soni dë tuu musu dë a pasi fu sëmbë sa djeesi i a de.

¹³ Nöö fa i dë ku mēni u mi taa mi o ko naandë, nöö mi o kai wanlō soni da i aki fii ta du fu te mi ko: I musu ta lesi dee wōutu u Masa Gaangadu da dee sëmbë nöömö. I musu ta konda di buka fëen da de, ta leti de finifini a dee soni u Masa Gaangadu. Sō i musu ta du fu te mi ko e, womi.

¹⁴ Mi ta mēni di daka dee tiima u keiki bi buta maun a i liba, nöö hën di Akaa u Gadu ko a de hën de fan soni u di wooko di a da i fii du. Di daka naandë, i bi kisi wan apaiti kōni. Nöö mi taki e, taa ja musu tuwë di kōni naandë disa e, ma i musu ta wooko ku ën nango nöömö.

¹⁵ Dee soni mi ta fan ku i aki, womi, i musu ta du de ku hii i hati nango nöömö, nöö sëmbë o si taa i nango fesi seei. ¹⁶ Fa i sai dë, i musu ta mbei möiti nöömö be hii libi fii dë a tatai liba. Nöö di lei u Gadu di i ta lei sëmbë dë, hënseei musu dë a tatai liba tu e. I musu kōni seei fu ja tookëen. Nöö te i ta libi sō kaa nöö joo puu i seei a hogi basu, i ku dee oto sëmbë dee ta haika i dë tuu.

5

Aki ta lei fa Timoteo musu libi ku sëmbësëmbë u di keiki.

¹ Wë womi Timoteo, awaa mi o taki da i fa fii musu libi ku dee peipei sëmbë e, te joo lei de soni ee nasō te joo bai de a soni.

Ee a dë wan gaan womi möön i, nöö ja musu gandji dëen e, ma i musu dëen piimisi, nöö i fan ku ën kuma i tata.

Ee a dë wan kijoo mii kuma i seei, nöö i kai ën fan kuma i baa womi.

² Ee a dë wan gaan mujëe, nöö i musu fan ku ën ku lesipeki kumafa i ta fan ku i mama.

Ma nöö ee a dë wan njönku mujëe mii, nöö i musu mēni i seei fii fan ku ën ku limbohatai seei, leti kumafa i sa fan ku i sisa mujëe.

³ Nöö awaa mi o taki soni u dee gaan mujëe dee manu u de dëdë de fika a ganda. Womi, ee sō wan mujëe aan na wan kodo sëmbë seei nëen famii fu sölugu ën möönsō, nöö i sa kai ën nē a keiki be keiki sölugu fëen. ⁴ Ma ee wan mujëe manu dëdë a fika a ganda, ma a abi miii ee nasō miii kai ën avo, nöö nëen i musu kai da di keiki u de sölugu e. Dee mii fëen, de musu sölugu ën. Biga hën da fosu soni di de musu du fu sëmbë si taa de ta waka a Masa Jesosi baka tuutuu. Leti fa dee gaan sëmbë u de bi sölugu de di de bi dë miii, nöö leti sō dee mii musu toona sölugu dee gaan sëmbë u de baka. Nöö ee de libi sō, nöö a bunu, a o suti da Gadu seei.

⁵ Wë ma nöö ee wan mujëe dë, manu fëen dëdë a fika a ganda mindi naandë, aan sëmbë möönsō u sölugu ën, ma a hopo ën seei da Masa Gaangadu ta begi ën ndeti ku didia. Nöö te i si sō wan mujëe, womi, nöö i musu kaabu i seei taa di sëmbë dë, a dë fanōdu u keiki sölugu ën.

⁶ Ma nöö ee i si wan mujëe manu fëen dëdë nöö hën a dë fëen ta waka ta daama a köndë nango a piizii söndö a ta pakisei andi a ta du, nöö mi

taki da i taa di soni dē an bunu. Sō wan mujëë, fa i si a dē ku libi dē seei, ma nēen akaa a dēdē e. „Nöö di lö mujëë dē, nēen de musu kai da keiki u de sölugu.»

⁷ Hii dee soni mi ta taki da i aki, womi, i musu ta tei de ta lei dee sēmbē a i ala, be de libi fu sēmbē an musu kosi de taa de an ta libi bunu. ⁸ Biga ee wan sēmbē an ta sölugu hēnseei wosu dendu ku dee famii fēen, nöö di sēmbē dē hogi möön leki dee sēmbē dee an dē a biibi. Fa a ta libi fēen dē, a dē kuma an nama ku Masa Jesosi seei.

⁹ Nöö awaa mi o lei i andi ku andi i musu luku ufō joo buta wan mujëë di hēn manu an dē ku libi möön faa dē wan apaiti sēmbē da di keiki. Sō wan mujëë, a musu pasa sikisiteni jaa e. Nöö an bi musu waka ku oto womi möön leki hēn manu. ¹⁰ Fa a sai dē, de musu ta konda fēen taa bumbuu soni wanwan nöö a bi ta du. A bi kiija dee mii fēen a wan bumbuu fasi. A bi ta hoi wakama waiwai nēen wosu. A musu dē wan mujëë di bi lo' u sölugu dee sēmbē u Masa Gaangadu ku sakafasi seei. Nöö a musu dē wan sēmbē di bi ta lobi u heepi oto sēmbē dee dē a fuka. De musu ta taki fēen taa bunu nöö a bi ta du. Nöö te wan mujëë dē sō, womi, nöö hēn i sa buta faa dē wan apaiti sēmbē da di keiki.

¹¹⁻¹² Ma nöö dee njönku mujëë dee manu u de dēdē de fika a ganda naandē, nöö an dē fii buta de apaiti da di keiki e. Biga te wan pisi nöö di piizii u manu o ko a de liba. Pakisei u de o bia, nöö de o go ta suku manu möön. Nöö ee de dē sō, nöö Masa Gadu ku libisēmbē tuu o tei de fu hogi fu di de booko di buka di de bi mbei taa „Jesosi,” Keesitu nöö de o ta dini. De an hoi ēn go dou kumafa de bi taki möön.

¹³ Nöö na di dē nöö womi, ma de o ko malēngē. Nöö de o ta waka nango ta ko ta daama a dee wosu wosu ta tjökō buka a sēmbē soni ta lēgēdē ta konda soni di an dē fanōudu. ¹⁴ Nöö fēen mbei mi taa dee njönku mujëë dee manu dēdē disa a ganda naandē, be de tei manu toou pai miii ta tii wosu dendu u de, be de ko abi soni u du. Nöö dee felantima fuu an o sa feni pasi u kosi u. ¹⁵ Biga sōmēni mujëë kuma dee lö naandē bia baka disa Gadu kaa go ta libi u de kumafa di didibi kē, hēn wē mbei mi taki sō, womi.

¹⁶ Wē mi kē taki wan soni möön u dee gaan mujëë dee dē söndō manu. Ee wan mujëë dē a biibi, nöö hēn a abi gaan sēmbē nēen famii di manu dēdē disa, nöö di mujëë dē, hēn musu sölugu fu dee gaan sēmbē fēen e. Biga di lö hebi naandē an musu dē u di keiki. Nöö di keiki o sa feni pasi u sölugu dee gaan sēmbē dee dē a nöutu tuutuu.

Aki a ta taki u dee hedima

u keiki möön.

¹⁷ Wē awa mi o taki wan oto soni da i möön u dee sēmbē dee ta tii keiki. Dee ta du de wooko a wan bunu fasi, nöö de musu kisi möön hia hei ku paka tuu, fuu taki dee ta konda di buka da sēmbē bunu ku dee ta lei sēmbē a wan finifini fasi. ¹⁸ Biga ja jei fa di Buku u Gadu taki nö? A taa:

Ja musu tai di kau buka fu an musu njan

ka a ta wooko naandē.

Sōseei a taa:

A fiti u wan wookoma

musu feni hēn paima.

¹⁹ Nöö mi taki e, ee wan sēmbē tja wan kaagi u wan u dee tiima ko a i, nöö ja musu piki ēn hesi e. I musu jei ēn a tu nasō dii sēmbē a wan fasi fii sabi taa tuu, ufō fii piki awaa. ²⁰ Ma nöö te i ko si taa a du hogi tuu, nöö

i musu gandji dëen a lanti fesi e, mbei hii dee sëmbë dee sai dë musu tei kõni nëen.

²¹ Timoteo, fa mi ta fan ku i aki, kijoo, nöö mi kë fii sabi taa Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu ku dee basia u Gadu kõndë tuu ta jei fa mi ta fan ku i aki. Nöö fëen mbei i musu ta du hii dee soni mi ta taki da i aki tuu da hii sëmbë, ja musu koti adjabëe da na wan sëmbë.

²² Söö. Wë nöö womi, te joo buta maun a sëmbë liba faa wooko da Gadu, nöö i musu kõni fu ja du ën hesi poi. Ma i musu wegi ën finifni luku ufö i du ën. Biga ee nasö, a kandë a baka nöö de o ko si taa di sëmbë dë an ta libi bunu, nöö a o dë taa i seei dë a dendu tu. Nöö fëen mbei wë mi fan sö, biga i musu hoi i seei limbolimbo a hii futu.

²³ Nöö mi taki e, womi, fa i si bëe ta hati i, i ta siki hesihesi dë, nöö na wata wanwan nöö fii bebe e. Ma i musu ta bebe wan piki win tu, nöö a o heepi i.

²⁴ Haika e, womi. So sëmbë di hogi di a ta du, a dë a döo kaa bifö de kai ën a kuutu. Ma so sëmbë ta du hogi a wan tjubitjubi fasi. Ma te wan daka a o ko a döo nöömö fu sëmbë sabi ën. ²⁵ Nöö söseei a dë a di bunu di sëmbë ta du tu. So fëen dë a döo kaa u hii sëmbë sa si. Ma u so sëmbë ta dë tjubitjubi, ma bakaten sëmbë o ko sabi ën biga a o ko a döo nöömö.

„Kijoo, dee soni dë i musu sabi fa i si i sai dë e.”

6

Aki ta lei fa dee saafu musu libi ku dee masa u de.

¹ Womi Timoteo, awa mi o taki da i fa wan saafu musu libi ku ën masa. Fa i si dee saafu sai dë, nöö de musu ta luku de masa u de kuma wan sëmbë di de musu lesipeki. Biga ee de libi sö, nöö sëmbë an o feni pasi u de kosi Masa Gaangadu ku di lei fëen di i si u ta lei sëmbë aki.

² A kandë wan saafu abi wan masa di ta biibi Masa Jesosi tu. Nöö hën da de dë baaa ku baaa makandi. Ma nöö di saafu an musu ta sösö di masa fëen fu di dë hedi e. Awaa seei a musu ta wooko möön taanga dëen. Biga möön a ta wooko dëen, möön di masa ta feni wini. Nöö hën da a ta heepi di fëen seei sëmbë di a lobi.

Kijoo, sö fii ta lei dee saafu e.

Aki ta lei taa di dini u Masa

ta tja hia wini ko tuu.

Nöö hii dee soni dee i si mi ta taki da i aki, womi, de tuu i musu tei ta lei dee sëmbë fii ala, nöö i ta buta ku de fu de tei de tu. ³⁻⁴ Ma nöö ee wan sëmbë tja wan oto lei ko ta lei di an ta kai ku di lei fuu Masa Jesosi Keesitu u ta lei aki, nöö gaan fasi di sëmbë dë abi e. Aan fusutan u soni. Biga an kë di bumbuu lei di sa heepi sëmbë u de libi a wan limbolimbo fasi a Masa Gadu wojo.

Fa dee lö sëmbë sai dë, de lobi u pii oto ta fan ta fia ku sëmbë. Te kaba fëen, nöö sösö haun de o bia ta haun ku deseei, ta kosi deseei, ta taki föutu u otowan ta mëni hogi u de na de. Te wan pisi de an ta futoou na wan sëmbë möön. ⁵ De an o sa si de na de a wojo möönsö tu. Sö dee lö sëmbë naandë dë e, womi. A dë kuma dee hogi fasi u de puu dee tuutuu soni u Gadu a de hati fiaa. Nöö hën de ko ta mëni taa te wan sëmbë i ta dini Gadu, nöö a ta tja gaan wini ko da i fii ko gudu.

⁶ Wë nöö womi, te i ta dini Gadu, nöö a ta tja gaan wini ko da i tuu e. Ma na möni wini a ta tja. Nönö. Ma te i ta libi kumafa Gadu kë ta tifiهدي ku dee soni i abi, nöö hën da wan gaan wini fii kaa. ⁷ Biga di de pai u ko

a goonliba aki, nöö wa bi tja na wan wojo soni ko ku u e. Nöö söseei te u dedë, wa o tja na wan soni go tu. ⁸ Nöö fëen mbei, ee u abi sondi fuu njan pasa u libi ku koosu fuu tapa u sinkii, nöö a tjika fuu dë tifihedu.

⁹ Biga wë ee wan sëmbë i ta suku fii ko gudu, nöö di soni i ta suku dë sa hai i tja go a sëmëni soni di sa puu i a di pasi u Gadu. Te kaba fëen, a dë kuma taapu kisi i, ja sa ko kumutu möön. Biga sëmëni wisiwasi soni joo ta pakisei a i hati, nöö joo kë ta waka a de baka. Te fii sabi, libi fii poi kaba a sösö faa.

¹⁰ Biga wë di langawojo u möni, nöö a dë kuma wan lutu a i hati di sa nasi tja hii sootu pei hogi ko da i. Biga so sëmbë bi abi di lö langawojo dë kaa, nöö sapisapi de ta pusa ta kumutu tefa de disa di biibi faa. Nöö hën de ko fika dë ku sëmëni gaan hila fuka a de hati.

Aki Paulosu ta da Timoteo wanlö lasiti lai.

¹¹ Ma nöö womi, i da sëmbë u Masa Gaangadu vö, hën mbei i musu kule da hii dee hogilibi u taki dë, be de an dou a i. Nöö a dee lö soni aki baka fii ta kule e, womi: I musu biinga fii libi leti a Gadu wojo. I musu mbei möiti fu hii pakisei fii musu dë a Gadu. I musu ta biibi a Masa Gaangadu nöömö. I musu ta lobi sëmbë. I musu ta tai hati a hii dee fuka dee ta miti i. I musu ta libi ku saapi fasi ku sëmbë. Womi, a dee lö soni dë baka wë fii biinga e.

¹² Fa u ko ta biibi Masa Jesosi aki, nöö sëmëni soni dë ta biinga u puu u a di pasi fëen. Nöö i musu ta fia ku dee soni dë ta feti di bunu feti go dou te nöö i feni di libi u teego. Biga fu di ten di i bi taki sö wan bumbuu soni a lanti fesi taa joo waka a Masa Jesosi baka, nöö kumutu a di ten dë a buta di libi u teego faa da i kaa.

¹³ Kijoo, fa i si mi ta fan ku i aki, mi ta fan ku i a Masa Gaangadu fesi di ta da hii dee soni a goonliba aki libi. Mi ta fan ku i a Jesosi Keesitu fesi tu, di an bi fëë u taki di tuu da sëmbë möönsö, te dou ku Gaama Pontuisi Pilati seei. ¹⁴ Nöö mi taki e, taa be i go dou ku di wooko di i si Gadu buta a i maun naandë. I musu ta du ën a wan gbelingbelin fasi söndö föutu e, fu te dou di daka di Masa Jesosi Keesitu o toona ko. ¹⁵ Biga Masa Gadu o mbei a ko nöömö a di juu di a buta.

Womi, fa Masa Gaangadu sai naandë, nëen hii bunu dë. Hën nöö da tiima u mundu. Biga hën da di kaba hei Könu a hii könu liba, ku di kaba hei Masa a hii masa liba. ¹⁶ Fa a sai dë, hën wanwan tö nöö an sa dedë a mundu möönsö. A ta libi a wan gaan limbo dendu ta koti faja te na wan libisëmbë sa go dou ka a sai dë. Sëmbë an dë di si ën ku wojo wan daka tu, biga libisëmbë wojo an sa kai nëen möönsö. Fa a sai dë, di nëbai fëen ku di kaakiti fëen dë u nöömö teego. A tan sö.

¹⁷ Wë nöö Timoteo, mi taki e, taa dee sëmbë dee dë guduma a goonliba aki, nöö i musu bai de be de disa gaan fasi, be de an buta futoou a dee gudu u de. Biga dee gudu naandë, nöö de an dë wan soni di o tan fu nöömö, u sëmbë musu ta buta mëni a de liba. Ma Masa Gaangadu wanwan nöö fii musu ta mëni e. Biga hën ta da u hii dee soni dee u abi, fuu sa njan de ku piizii. An ta pindja sondi da u.

¹⁸ Nöö fa dee guduma sai naandë, na di gudu u de, de musu luku kuma gaan soni e. Ma, be de ta du bunu te a hia ta paati dee gudu u de da sëmbë ku wai hati. De an musu giii. ¹⁹ Nöö te de libi sö kaa, nöö hën da de ta lai gudu a Gadu Köndë ala te a hia fu de sa njan a di bakaten libi. Biga di libi

u teego di Gadu abi u da de a bakaten, hën wë da di tuutuu libi, na di u goonliba aki. Nöö nëën baka de musu biinga.

Sö i musu ta bai dee guduma e, womi.

²⁰ Womi Timoteo, gaantangi mi begi i kijoo, tjubi dee soni dee i si Masa Gadu futoou i buta a i maun naandë e, be de an poi kaba a sösö. Nöö mi taki e, i musu köni ku dee sëmbë dee ta fan hia ta taki dee wisiwasi soni u de dee an ta kai ku Gadu. Fa de ta fia u de dë ta mbei taa de sabi soni poi seei, ma ja musu haika de seei. ²¹ Biga so sëmbë bi ta fan dee lö fan dë, hën wë sapisapi de hai kumutu disa di biibi a Masa Jesosi. Nöö fëën mbei baa mi ta bai i nëën.

Womi, Masa Gaangadu musu dë ku i ku ën bunuhati e.

Di u tu biifi di Paulosu sikifi da Timoteo

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki, hën da di u tu biifi di di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu sikifi da di kijoo de kai Timoteo. A dë sö taa Paulosu ta paaja di buka u Masa Jesosi da sëmbë te wan pisi, nöö hën dee felantima fëen kisi ën hën de tjëen go söötö a dinguwosu a di köndë de kai Loomë. Nöö fa a dë a dinguwosu dë nöö a kë Timoteo musu ko nëen. Nöö hën a mbei di biifi aki manda dëen.

Nöö te i lesi di biifi aki, nöö joo sabi fa Paulosu ta fii u sëmëni soni. Biga a ta taki u di fa a lobi Timoteo tjika. A ta taki u di dëdë fëen seei di a o dëdë abiti möön. A ta taki fa sëmbësëmbë libi ku ën fa a dë a dinguwosu dë. Nöö a ta leti Timoteo a di fa a musu du di wooko fëen kuma wan wookoma u Gadu. A ta lei tu fa di lasiti ten u di goonliba o dë.

Dee soni dë tuu joo lesi a di biifi aki.

Aki Paulosu ta manda odi

da Timoteo.

¹⁻² Söö. Wë mi Paulosu ta sikifi di pampia aki manda da Timoteo kuma misei miifi di mi lobi gaanfa. Kumafa i bi sabi kaa, kijoo, mi da wan tjabukama u Jesosi Keesitu. Masa Gaangadu seei feni ën u bunu faa kai mi ko buta a di wooko, fu mi musu ta konda da sëmbë u di libi di Gadu paamusi u taa u sa feni a Masa Jesosi Keesitu. Womi, u Tata Masa Gaangadu ku Jesosi Keesitu musu dë ku i ku de bunuhati ku de tjalihati ta da i kötöhati.

³ Wë nöö mi ta da Masa Gaangadu tangi da i o, di i si mi ta dini ku limbohati söndö ganjan aki, leti kumafa dee gaan sëmbë u mi bi ta dini ën. Hii juu mi ta begi da i a ndeti ku didia, womi. ⁴ So juu mi ta mëni fa mi ku i bi paati, fa wata bi pasa a i wojo, nöö mi ta hangi i seei. Mi kë si i be hati u mi toona wai te dou.

Aki Paulosu ta da Timoteo hati

a di wooko.

⁵ Te mi ta mëni i, womi, nöö mi ta mëni kumafa i seei ta biibi Gadu söndö ganjan tu e. A di fasi dë seei i avo Loisi ku i mama Euniki tuu bi ta biibi kaa, nöö mi sabi taa di lö biibi dë, a dë leti a i naandë tu. ⁶ Fëen mbei mi kë toona mëni i möön a di fa mi bi buta maun a i liba nöö hën Gadu da i wan apaiti kôni fii musu sa wooko dëen. Wë nöö di kôni i si naandë, i musu böö faja dëen be an kötö möönsö. ⁷ Biga wë fa Gadu da i di Akaa fëen naandë, an da i ën fii ta dë fëëfëëe e. Ma fii dë ku kaakiti ta lobi sëmbë ta tii i seei a soni.

⁸ Wë nöö di a dë sö kaa, nöö ja musu ta hai baka te ja sa konda soni u Masa da sëmbë e. Nöö sen an musu ta kisi i da mi tu, te ja sa nama ku mi fu di mi dë a dinguwosu aki fu Masa Jesosi hedi. Ma Gadu musu da i kaakiti fu mi ku i sa tja dee sitaafu makandi. Biga dee sitaafu dee i si u ta tja aki, de dë fu di u ta konda di Bunu Buka u Masa Jesosi hedi.

⁹ Fa Masa Gadu sai dë, womi, a kai u puu a di hogilibi fuu basu fuu musu libi wan apaiti libi dëen. Nöö an dë taa di bumbuu fuu mbei a du ën sö e. Nönö. Ma fu di bunuhati di hënseei abi, ku di pakisei a bi abi a u liba gaanduwe kaa, hën mbei. Biga bifö a mbei goonliba, a bi buta taa a o manda Jesosi Keesitu ko. Sö a bi abi bunuhati fuu tjika kaa. ¹⁰ Ma

nöö awaa ufö di bunuhati fëen dë ko a döo, di i si taa u Heepima Jesosi Keesitu ko tuu. Nöö fa a ko aki, a booko di kaakiti u dëdë fiaa, puu u a di fëë naandë basu. Nöö nëen ufö u ko sabi taa wan njunjun libi dë u feni, ku wan njunjun sinkii di an o poi kaba a sösö möönsö, te u ta piki di Bunu Buka fëen.

¹¹ Wë nöö di Bunu Buka aki, hën wë i si Gadu buta mi tjabukama fëen kuma wan basia ta bai ta kondëen da sëmbë. A buta mi u mi ta lei dee sëmbë na u Isaëli ën a wan finifini fasi tu. ¹² Nöö fu di mi ta du di lö wooko dë, hën mbei mi dë a di sitaafu aki. Ma an dë taa sen ta kisi mi e. Nönö. Biga mi sabi di Sëmbë di mi ta futoou di futoou aki taa a abi kaakiti tjika faa tjubi hii soni di mi buta nëen maun, fu tee dou di gaan daka di a o kuutu hii libisëmbë.

¹³ Söö. Wë womi, mi taki e, taa dee lei dee mi bi lei i, nöö gbelingbelin soni de dë e, fii seei musu tei ta maaka ku dee lei i ta lei sëmbë dë luku ee de kai a di wan. Nöö fa joo ta lei sëmbë dë, nöö i musu dë gingi a di biibi ta lobi sëmbë ku di lobi di i si u ta feni a Jesosi Keesitu. ¹⁴ Nöö di gaan bumbuu soni di Masa Gadu futoou i te a butëen a i maun naandë, womi, i musu köni ku ën gaanfa e. I musu ta tjubi ën ku di heepi u di Akaa u Gadu di i si ta libi a u hati aki, be an kaba a sösö.

Aki Paulosu ta taki kumafa dee oto biibima u Masa Jesosi

libi ku ën.

¹⁵ Söö. Wë womi, i seei sabi taa dee biibima fu Asia Köndë tuu go disa mi e, te dou ku Figelusi ku Hemogenesi. ¹⁶ Ma di womi de kai Onësi folu baa, mi ta begi dëen fu Masa Gaangadu musu a' tjalihati fëen ku dee sëmbë fëen wosu dendu tuu. Biga di womi dë, sen an kisi ën seei faa nama ku mi möönsö, hii fa mi dë buibui a dunguwosu aki. ¹⁷ Biga di a ko a Loomë aki, hën a ta waka ta suku mi a hii kamian teefa a si mi. ¹⁸ Nöö sëmëni pasi seei a ko a mi ko da mi degihati e. Nöö i seei sabi dee hia bunu a bi du mi tu di mi bi dë a Efeise ala. Fa a libi ku mi tjika dë, nöö Masa Gaangadu musu heepi ën a wan apaiti fasi e, a di gaan kuutu daka fëen. A musu a' tjalihati fëen.

2

Aki Paulosu ta taki da Timoteo fa a musu du di wooko fëen.

¹ Söö. Wë womi Timoteo, mii, i musu da Jesosi Keesitu pasi faa libi ku i ku ën bunuhati e, be a da i taanga di wooko. ² Nöö mi bi lei i ku dee otowan sëmëni soni, nöö i musu toona tei dee soni dë ta lei bumbuu sëmbë dee ta abi köni tjika u toona lei oto sëmbë tu.

³ Nöö mi o konda wanlö soni aki da i e, fa fii musu ta du di wooko fii, kijoo. Fa i sai dë, i musu ta dë kabakaba fii tja sitaafu da Jesosi Keesitu e, leti kumafa wan sodati dë kabakaba faa tja sitaafu dëen köndë. ⁴ Nöö i sabi fa wan bumbuu sodati ta dë nö, womi? An ta waka ta hulu soni a së së möönsö möön na di wooko di a sai dë. Biga a kë u di oposii musu ta waj ku ën u di fa a ta wooko.

⁵ Söseei tu, te wan sëmbë ta fia ta pëe wan pëe faa wini wan soni, nöö ee an pëe kumafa dee wëti u di pëe dë, nöö an o wini soni dë e.

⁶ Nöö söseei tu, di sëmbë di ta wooko taanga a wan goon, a fiti fu hën fosu musu feni di njanjan u di goon, na sö nö?

⁷ Womi, dee soni mi ta fan aki, nöö be i ta buta pakisei a de liba e, nöö Masa Gaangadu o mbei i sabi unfa de nama ku di fa i musu du di wooko fii.

⁸ Söö. Wë womi Timoteo, ta mëni Jesosi Keesitu nõömö taa hën da di Sëmbë di Masa Gaangadu bi weki puu a dëdë. Hën da di Bakamii u Kõnu Dafiti tu, di o sindo nëën kõnu sutuu fu teego. Ja musu fëëkëtë dee soni dë, womi. Biga te mi ta konda di Bunu Buka, nõö de da dee soni mi ta taki nõömö.

⁹ Nöö fu di mi ta konda dee soni dë, fëën mbei i si mi dë a di sitaafu aki e, ka de bui mi buta a dunguwosu aki kuma wan sëmbë di du gaan hogi. Ma ma a' toobi e, womi. Biga mi sabi taa di wöutu u Gadu, hën an sa dë buibui möönsö. Nönö. ¹⁰ Nöö di a dë sō kaa, nõö hën mbei mi dë tifihedu u tja hii fuka. Biga mi ta mëni dee sëmbë dee Gadu tei kaa u de ko sëmbë fëën. Mi kē u de musu feni di heepi u Gadu nõömö di a abi u da de a Jesosi Keesitu, be de njan di suti u di waiti kõndë fëën fu teego.

¹¹ Nöö mi o taki wanlö soni aki, de dë tuu möön hii soni, womi. Ee u ku Masa Jesosi dëdë makandi,

nöö u ku ën o libi makandi tu.

¹² Ee u hoi dou a dee sitaafu dendu,

nöö u ku ën o tii makandi a bakaten.

Ee u piki taa wa dë ku ën, nõö hënseei o piki taa an dë ku u tu.

¹³ Ma ee wa dë u futoou a dee soni u ta du,

ma hën a o dë u futoou nõömö.

Biga di fa a dë, sō nõö a o dë u nõömö, an o sa tooka möönsö.

Aki Paulosu ta lei Timoteo fa wan wookoma u Gadu musu dë.

¹⁴ Womi o, hii dee soni mi ta taki aki, nõö i musu toona ta konda de a baka futu da dee sëmbë dee Gadu buta a i maun e, kijoo. Nöö i musu ta bai de a Gadu fesi tu taa de an musu sai dë ta fia a peipei wöutu liba. Biga dee lö fia naandë an ta tja bunu ko, ma poi nõö de ta poi dee sëmbë dee ta jei de ta kaba de a sösö.

¹⁵ Nöö fa i seei sai dë, i musu ta biinga fu Gadu sa wai ku i a hii fa i ta libi. Nöö i musu wooko a wan fasi fu sen an musu kisi i a bakaten. I musu ta tei di wöutu u Gadu ta lei ën leti kumafa a dë e, biga tuutuu soni gbelingbelin a dë.

¹⁶ Nöö womi, ja musu nama ku dee sëmbë ta fan dee sösö fan dee an ta kai ku Gadu e. Biga dee sëmbë ta fan dee lö fan naandë, nõö libi u de o ta hogi nango nõömö te de ko dë kuma de an sabi Gadu seei. ¹⁷ Dee lei u dee lö sëmbë dë ta poi sëmbë libi leti kuma te wan hogi siki kisi i paaja a hii i sinkii. Nöö Himënëusi, ku Filitusi da tu u dee sëmbë dee libi a di lö fasi naandë. ¹⁸ Fa de sai dë, de kumutu disa di tuutuu lei u Gadu gaanduwe, nõö hën wë i si de go ta fan wanlö poipoi fan ta bai taa di weki baka a dëdë pasa kaa. Nöö ku dee lö fan naandë, de go ta poi sëmbë te de an saandi u de biibi möön.

¹⁹ Ma dee lei u Gadu an dë sō e, womi. De, de dë gingin kuma wan goonsei di an sa seki. Nöö di goonsei abi tu posu. Di fosuwan hën da: “Gadu sabi ambë da dee sëmbë fëën.” Di u tu, hën da: “Hibiwan sëmbë di ta piki taa a nama ku ‚Masa Jesosi,‘ Keesitu, nõö a musu disa hogi du.”

²⁰ Wë nõö i sabi fa a dë a wan gaan wosu dendu, womi. Sömëni pei soni dë nëën fii tei ta wooko ku de e. Goutu soni dë nëën, soofu soni dë nëën, pau soni, soni de mbei ku doti. Fa de sai dë, so u de dë fu du lagi wooko, so u de dë u du hei wooko, na sō nõö?

²¹ Wë nõö mi taki e, ee wan sëmbë i disa dee hogi sondi u taki dë fii ta libi limbolimbo a Gadu fesi, nõö joo dë kuma wan u dee möön waiti soni u wan wosu di de sa tei du wan gaan wooko ku ën. Biga joo dë apaiti seei da Masa, nõö joo dë kabakaba faa tei i faa du hiniwan bumbuu soni ku i.

²² Womi Timoteo o, i musu kule da dee hangi dee ta ko a un dee njönku sëmbë hati e, dee na bunu u du. Ja musu da de pasi a i libi seei. Nöö haika dee soni dee fii musu ta kule a de baka: leti libi, biibi a Gadu, lobi, ku kötöhati. A dee lö soni aki baka i musu ta kule e, kijoo, nöö de o si taa i mökisi ku dee sëmbë u Gadu dee ta begi ën ku limbo hati.

²³ So seei dee sëmbë ta fia sösö fia naandë, womi, ja musu nama ku de nëen e. Biga i seei sabi taa toobi nöö de ta tja ko. ²⁴ Nöö ee wan sëmbë i dë futuboi u Masa Jesosi, nöö ja musu ta suku toobi, ma i musu ta libi a wan saapi fasi ku hii sëmbë. Fa i sai dë, i musu abi di kõni fii lei sëmbë sondi a wan bunu fasi ku pasensi.

²⁵ Ee sëmbë ta fia ku i a dee soni i ta lei, nöö i musu bai de, ma ku saka fasi e. Biga wë fa de abi taangajesi dë seei, ma ja o sabi. A kandë te wan ten, nöö Gadu o mbei hati u de bia te de ko piki dee tuutuu soni fëen. ²⁶ Nöö de o kisi fusutan tjika u de sa kumutu a di kamian awaa ka di didibi bi kisi de buta fu de musu ta du andi a kë.

3

Aki Paulosu ta lei fa sëmbë o ko hogi tjika a di lasiti ten

u goonliba.

¹ Wë nöö womi Timoteo, mi kë i sabi taa a dee lasiti daka u di goonliba aki, nöö wan tumisi hogi ten o ko e. ² Biga sëmbë u di ten naandë an o lobi oto sëmbë möön leki de seei nöö. De o abi langahati möön hii soni. De o ta njan buka ta mbei deseei taa de dë gaan womi. De o ta kosi Gadu ta dëen gaan buka. Di ten dë, de an o ta saka deseei a de mama ku de tata basu möönsö. De an o ta da sëmbë tangi tu, na Gadu, na libisëmbë, te de feni bunu. Na wan pisi u di libi u de o kai ku Gadu möönsö. ³ De an o abi fii a de hati da na wan kodo sëmbë. De o ta hoi sëmbë a bëë ta mindi soni da sëmbë ta tja de ta njan a baka. Fa de sai dë, de an o ta hoi deseei a tii möönsö. De o dë hogi leti kuma taku mbeti.

Womi, mi taki da i taa dee lö sëmbë dë an o lobi na wan soni di dë bumbuu möönsö. ⁴ Fa de sai dë, ja o sa futoou de, biga te fii sabi nöö de o ta tja i go sei da sëmbë. De o abi hesihati. De o ta abi gaan fasi. De o ta lobi piizii möön Gadu.

⁵ Nöö ku di tan u de dë seei de o ta mbei taa de ta nama ku Gadu, ma ee i luku de te i kaba, nöö de an ta da di kaakiti u Gadu pasi möönsö a de libi. Mi taki e, womi, taa dee lö sëmbë i si naandë, i musu bia baka da de e.

⁶ Wë biga de o ta waka ta naki sëmbë tëtë kuma bumbuu sëmbë fii musu kai de ko a i wosu. Nöö ee wanlö wisiwasi mujëë sai a di wosu, nöö de o ta suku u de kisi de buta a di tii u de basu. Fa dee lö mujëë sai dë, de guwenti u ta piki dee hogi kë u de hati tee nöö awaa de ko ta fii di fuka u di hogilibi u de. ⁷ Nöö de o ta suku lai a hiniwan sëmbë, ma nöö de an sa fusutan dee tuutuu soni u Gadu möönsö e.

⁸ Dee lö leima u ta taki aki, de o dë leti kuma Janësi ku Jambesi, ₁dee tofuma u Falao, ₂dee bi ta fia ku Mosesi. Sö dee lö sëmbë aki o tuwë gogo ta fia ku di gbelingbelin lei u Gadu. Fa de sai dë, pakisei u de poi gaanduwe kaa te de an ta mëni bumbuu soni möönsö. De an kë ko sabi Gadu u de biibi ën seei.

⁹ Ma nöö mi taki da i taa de an o sa ta ganjan sëmbë nöömö e. Biga leti kumafa i si Janësi ku Jambesi gogo bi ko a döo wajaa da lanti, nöö leti sö nöö dee sëmbë aki gogo o ko a döo wajaa tu, u lanti si taa sösö de bi ta du.

Aki Paulosu ta taki kumafa hënseei bi du di wooko.

¹⁰ Wë ma Timoteo, i, i sabi kaa taa ma dë kuma dee lö sëmbë u taki dë, na sō nō? Biga i sabi hii fa mi ta lei sëmbë, i sabi unfa mi ta libi tu. I saandi mi kē musu pasa a bakaten fa i si mi ta wooko aki. I sabi fa mi ta biibi Gadu tjika, womi. I sabi fa mi ta hoi pasensi ku sëmbë. I sabi fa mi ta lobi Gadu ku libisëmbë tuu.

Womi, i sabi fa mi bi hoi dou a hii dee soni dee pasa ku mi. ¹¹ I sabi kumafa sëmbë bi ta da mi sitaafu tjika. I sabi dee oto fuka tuu dee bi miti mi. I seei sabi fa de bi sitaafu mi na Antiokia, ku Ikonium, ku Lisita tuu. Hii dee sitaafu dë mi bi tja, ma Masa Jesosi hën wë bi heepi mi puu mi a de tuu.

¹² Wë nōö sō a dë e, womi. Ee wan sëmbë i kē libi gbelingbelin kumafa Gadu kē, fii ta waka a Jesosi Keesitu baka, nōö i musu u feni sitaafu a libisëmbë maun nōömō. ¹³ Dee takusëmbëma ku dee sëmbë ta ganjan sëmbë taa de dë leima dë, nōö de o ta hogi nango fesi nōömō. Fa de sai dë, de o ta ganjan sëmbë nōö sëmbë seei o ta ganjan de tu.

Aki Paulosu ta taki soni

u Gadu Buku.

¹⁴ Sōö. Ma nōö womi Timoteo, dee lei i si i lei naandë te ko sinkii fii kaa, nōö i musu tan a de go dou e. Biga i sabi dee sëmbë dee bi lei i de, taa i sa futoo de. ¹⁵ Fa i sai naandë, sensi di i bi dë piki mii seei, hën wë i bi lei Masa Gaangadu Buku te sabi. Nōö di Buku dë, a abi kaakiti tjika u ta da i fusutan fii sa biibi a Jesosi Keesitu fii feni heepi nēen.

¹⁶ Biga di fa hii dee pisipisi u di Buku u Gadu bi sikifi dë, nōö di Akaa fëen seei wë ko a pepei sëmbë liba fu de sikifi de e. Hën mbei di Buku sa heepi i fii sabi di lei u Gadu di dë tuutuu. A sa heepi i tu, fu te ja ta libi bunu nōö a leti i buta a pasi. A sa bai i seei fii disa hogilibi. Fa di Buku sai dë, a ta leti i fii sa libi kumafa Masa Gaangadu kē a hii futu. Sō di Buku u Gadu bumbuu tjika, womi. ¹⁷ Nōö ee wan sëmbë i ta dini Gadu nōö hën i sabi di Buku fëen, nōö joo dë a di kamian ka i sa du hiniwan bumbuu wooko di Gadu buta da i fii du.

4

Aki Paulosu ta fan ku Timoteo taanga u di fa a musu du

di wooko.

¹ Sōö. Wë nōö womi, mi o manda i a wanlö soni aki e. Nōö fa mi o fan, Masa Gaangadu seepi ta jei, ku ën mii Masa Jesosi Keesitu di o ko a goonliba aki wan daka nōömō u tei di Könu Tii fëen. Fa a o ko dë, nōö a o kuutu hii sëmbë, dee libi wan ku dee dëdë wan tuu. Nōö a de fesi mi ta fan ku i, womi, ² taa i musu ta konda di Buka u Gadu nōömō da sëmbë e. Ee i a' peesa u kondëen, ee ja a' peesa seei, ee sëmbë kē jei ën, ee de an kē jei, ma töku i musu dë kabakaba fii ta kondëen nōömō. Ee wan sëmbë an ta libi bunu, nōö i musu leti ën buta a pasi. I musu bai ën seei be a disa di lö libi dë. Ee wan sëmbë lasi hati, nōö i musu fan ku ën dëen hati. Hii dee soni dë tuu i musu ta du a wan finifini fasi ku gaan pasensi.

³ Biga mi taki da i taa wan ten o dou, nōö libisëmbë an o kē haika di bumbuu lei möön. De o ta hai pepei leima tja ko, dee ta lei de dee soni de ta giui u de jei. ⁴ Sō de o booko jesi tapa tjika da di tuutuu lei, go ta haika mindimindi oto.

⁵ Ma nōö womi, hii fa soni o ta waka dë, ma i, i musu dë ku limbo pakisei nōömō e. Ja musu fëëë u tja sitaafu da Masa Jesosi Keesitu. I musu ta

konda di Bunu Buka fëen da sëmbë nõömö ta hai de tja ko nëen së. Hii dee soni Gadu buta da i fii du a di wooko fii, nõö de tuu i musu du. Nõö sõ mi fan ku i e, womi.

Aki Paulosu ta taki soni

fëen seei.

⁶ Nõö di soni mbei mi ta fan ku i sõ. Biga di dëdë juu u mi ko zuntu kaa. Hii di libi u mi bi dë kuma wan wata mi bi ta tuwë da Gadu u dëen tangi, nõö awaa mi ta dou a di kaba pisi fëen. ⁷ Mi bi feti di bunu feti e, womi. Nõö di pasi Gadu buta da mi u mi kule nëen, nõö mi kule nëen te mi dou a di kaba pisi fëen fa mi dë aki. Nõö hii di ten dë, nõö mi bi dë a di biibi ku telu, ma kumutu nëen mõönsö.

⁸ Nõö fa Masa Jesosi dë di Leti Kuutuma tjika naandë, nõö mi sabi taa a buta wan paima kabakaba da mi kaa, fu di mi bi ta libi a wan leti fasi nëen wojo. Nõö di paima dë, a o da mi ën a di daka di a o kuutu hii libisëmbë. Ma nõö an dë taa mi nõö o feni ën e, womi, ma hii u dee sëmbë bi ta hangì Masa Jesosi faa ko, u tuu o kisi ën.

Aki Paulosu ta taki wanlõ soni da Timoteo apaiti.

⁹ Nõö mi taki e, womi, mi kë fii biinga fii ko a mi hesihesi e baa. ¹⁰⁻¹² Biga de go disa mi tuu. Demasi ko lobi dee soni u goonliba aki tee a disa mi go fëen a Tesalonika. Këlësënsi hën a go a Galasia, nõö Titusi go a Dalimatia. Tikikusi hën mi manda go a Efeise. Lukasi wanwan nõö dë ku mi aki a di mindi.

Nõö te joo ko, nõö be i tja Maikusi ko ku i e, biga a dë wan heepi da mi a di wooko.

¹³ Nõö mi begi i baa taa te i ta ko, nõö i go a Toasi e, a Kaapusi wosu, nõö joo si di djapona naandë di mi ta tapa da kötö, ku dee buku u mi dee sai naandë. Nõö mi begi i be i tja de ko da mi e. Ma dee mbeti kakisa buku, ja musu fëekëtë de mõönsö.

¹⁴ Nõö mi kë i sabi taa Alekesani di sëmbë di ta wooko ku köpö, nõö a du mi gaan hogi e. Aai. Ma nõö Gadu seei o pakëen kumafa a wooko. ¹⁵ Ma i musu kõni ku ën e, womi, biga fa u bi sai naandë, nõö a bi dë gaan felantima fuu ta fia ku u, u di Buka di u ta tja hedi.

¹⁶ Nõö mi kë i sabi tu taa di fosu pasi di de kai mi a kuutu fu mi piki de andi mbei mi ta libi a di fasi aki, nõö na wan sëmbë bi sai dë fu heepi mi. De tuu go disa mi. Ma Gadu an musu hoi de a bëë.

¹⁷ Ma nõö fa mi fan dë seei, ma Masa hën an disa mi e. A taanpu ku mi, nõö hën a da mi kaakiti te mi fan seei a wan limbolimbo fasi. Nõö a di fasi dë, di pasi jabi u di Buka sa feni pasi paaja seei be hii dee sëmbë na u Isaëli musu sa jei ën. Nõö sõ Masa heepi mi tjika. A puu mi a lëun buka seei fu de an feni mi kii.

¹⁸ Nõö hiniwan ten sõ nõö a o ta heepi mi tu, ta puu mi a hogi maun nõömö, fu te mi dou bumbuu a di Köndë fëen ka a dë Könu fu nõömö. Fëen mbei fa Gadu sai naandë, womi, a musu abi hii nëbai ku hii waiti fu teego. A tan sõ.

Aki Paulosu tapa di biifi.

¹⁹ Wë baa o, mi o tapa di pampia aki. Nõö mi kë i da Pesila ku Akila gaan odi da mi e, ku dee sëmbë dee ta dë a Onësi folu wosu. ²⁰ Mi kë i sabi taa Elatusi fika a Kolenti, nõö Toofimusi, hën mi bi disa sikisiki a Milete ala.

²¹ Nöö mi begi i baa, be i biinga seei kumafa i sa, fii ko a mi aki bifö di gaan kötö ten dou.

Jubulusi, Pudensi, Linusi, Kalaudia ku hii dee otowan fuu aki tuu ta manda gaan odi da i. ²² Masa musu dë ku i baa ku ën bunuhati ta tii di hati fii. A tan sö.

Di biifi Paulosu manda da Titusi

Wan wöutu a fesi.

Titusi bi dë wan u dee kijoo ta waka ku Paulosu ta lei di wooko u Masa Jesosi. Nöö hën Paulosu disëen a di gaan paati de kai Keeta faa seeka wanlô keiki dë. Di paati bi dë ku sômëni köndë, nöö hiniwan u dee köndë ta abi wanlô biibima u Masa Jesosi nëen. Ma dee biibima an bi abi hedima u tja de eti, nöö hën Paulosu manda Titusi faa musu seeka dee keiki buta hedima a hiniwan u de. Hën a mbei di pampia aki manda taki dëen fa faa musu du di wooko.

Aki da seti u di biifi.

¹ Mi mii Titusi, wë mi Paulosu ta manda gaan odi da i taa mi dë. Kumafa i sabi kaa womi, mi da wan futuboi u Masa Gadu e. Nöö mi da wan tjabukama u Jesosi Keesitu tu. Biga a manda mi fu mi go konda di Buka fëen, be dee sëmbë a bi tei u de ko sëmbë fëen musu ko biibi nëen liba. A manda mi tu u mi mbei de ko sabi dee tuutuu soni u Gadu, be de libi kumafa Gadu kë a hii futu. ² Nöö te de piki di Buka ko ta libi sô kaa, nöö de o dë ku di sabi taa Masa Gadu o da de di libi fëen fu teego.

Biga gaanduwe a fesi bifö a mbei goonliba, Masa Gadu bi paamusi taa sô a o da u ën. Nöö Gadu an ta lëgëdë. Di soni a taki, a o du ën nöömö. ³ Nöö fa u dë aki, di juu dou fu di libi a paamusi dë ko a limbo da sëmbë. Nöö hën wë i si de ta konda da lanti fa u dë aki. Nöö a di wooko naandë Masa Gadu, di Heepima fuu, buta mi e.

⁴ Nöö ku di pampia aki mi manda gaan odi da i, baa, kuma womi mii u mi. Biga fa mi heepi i te i ko ta biibi Gadu kuma miseei aki, nöö hën da i ko womi mii u mi kaa. Nöö Masa Gadu ku di Heepima fuu, Jesosi Keesitu, musu dë ku i ku de bunuhati. De musu da i böö.

Aki Paulosu ta lei kumafa wan hedima u keiki musu dë.

⁵ Wë di soni mbei mi disa i a Keeta dë, womi, mi disa i fii musu seeka dee soni dee dë fanöudu u seeka eti. Nöö i musu buta tiima a hii dee keiki a dee köndëköndë dë tuu kumafa mi bi taki da i fii seeka dou.

⁶ Nöö mi bi taki da i taa fa joo buta dee hedima dë, nöö hii sëmbë musu si taa dee lö sëmbë dë ta libi bunu. Na wan libi u de seepi musu toobi sëmbë möönsö. De musu dë ku wan kodo mujëe, nöö de an musu waka ku oto mujëe möönsö. Dee mii u de seei musu ta waka a Masa Jesosi baka tu. De an musu ta libi fanjanfanjan, ma de musu ta piki de tata buka a soni.

⁷ Biga di hedima u di keiki hën da futuboi u Masa Gadu ta tii di keiki fëen dëen. Hën mbei a musu libi bunu fu na wan sëmbë musu sa kaagi ën.

Nöö an musu abi gaan fasi ta buta hënseei hei tumusi. Hati fëen an musu ta boonu hesihesi. Söseei an musu lo' u suku toobi ta buja ta feti ku sëmbë. An musu ta bebe daan ku win te a dööngö. An musu abi langahati u möni tumusi ta suku faa ko guduma.

⁸ Ma fa a sai dë, bambuu soni wanwan nöö a musu ta suku. A musu lobi u kisi sëmbë hoi nëen wosu. A musu abi fustan ta tii ën seei fu an ta du soni di na fiti. A musu ta libi bunu ku sëmbë. A musu ta hoi dee wëti u Masa Gadu ta libi wan apaiti libi dëen. ⁹ Nöö a musu ta dë ku di Buka u Masa Gadu nöömö kumafa a bi lei ën. An musu biëen möönsö. Ma a musu sabi ën bambuu, faa sa lei dee oto biibima ta da de hati a di biibi. Söseei tu a musu sabi fa u leti dee sëmbë dee ta fia ku di Buka, buta de a pasi.

Aki Paulosu bai Titusi a dee sɛmbɛ dee ta ganjan sɛmbɛ

a di kɔndɛ.

¹⁰ Sɔ dee hedima u keiki musu dɛ e, womi, „biga sɛmbɛ sai dɛ dee an ta kɛ piki sɛmbɛ buka a soni. De ta fan sɔsɔ ta ganjan sɛmbɛ. Gaan sɛ u de da dee Isaɛli sɛmbɛ dee ta kɛ hoi dee awoo wɛti u de eti. ¹¹ Nɔɔ di fan u de dɛ musu kaba e. Biga de ta ganjan sɛmbɛ ta toobi de ku di lei u de, te de ta puu hii famii a Masa Gadu. Nɔɔ fu mɔni hedi wɛ de ta du sɔ e.

¹² Wan u dee nɛbai sɛmbɛ u Keeta seei ta kosi dee sɛmbɛ fɛɛn seei kɔndɛ taa: “Keeta sɛmbɛ ta lɛgɛdɛ ta mindi soni ta ganjan sɛmbɛ nɔɔmɔ. De ta libi leti kuma mbeti u matu. De malɛngɛ te de an ta du oto soni mɔɔn leki sindo njan nɔɔ. Sɔ nɔɔ de dɛ.” ¹³ Nɔɔ fa di sɛmbɛ taki dɛ, nɔɔ leti sɔ dee Keeta sɛmbɛ dɛ tuu. Na lɛgɛdɛ. Hɛn mbei baa i musu bai de taanga be de ta biibi a Masa Jesosi liba ku wan hati. ¹⁴ De an musu ta mɛni dee kontu oto u dee Isaɛli sɛmbɛ mɔɔn. Sɔseei de an musu ta hoi dee wɛti u dee sɛmbɛ dee disa di Buka u Masa Gadu.

¹⁵ Biga ee wan sɛmbɛ abi limbohاتي, nɔɔ hii soni fɛɛn dɛ limbolimbo kaa. „An dɛ faa hoi wɛti ufɔ a dɛ limbolimbo.” Ma ee wan sɛmbɛ aambi limbohاتي, nɔɔ na wan soni fɛɛn o dɛ limbolimbo mɔɔnsɔ. „Ee a hoi wɛti seei an o heepi, „biga hii pakisei fɛɛn te dou ku ɛn hati tuu poi. Hogi bebe ɛn kaa. ¹⁶ Dee lɔ sɛmbɛ dɛ taa de sabi Masa Gadu, ma i ta si a di libi u de taa na tuu seei. Hii libi u de bita da Gadu, biga de an ta piki di buka fɛɛn. Fa de sai u de dɛ, de an abi fasi u du bumbuu soni mɔɔnsɔ.

2

Aki Paulosu lei Titusi fa faa musu ta lei dee peipei sɛmbɛ dee dɛ a dee keiki.

¹ Ma baa o, i musu ta lei sɛmbɛ fa u de libi kumafa Masa Gadu taki e. ² I musu lei dee gaan womi fu de ta hoi deseei fu de an du soni di an fiti. De musu dɛ a di fa u sɛmbɛ sa lesipeki de. De musu abi taihati ta biibi Masa Gadu ku wan hati. De musu lobi sɛmbɛ. De musu ta waka a Masa Gadu baka nɔɔmɔ.

³⁻⁴ Nɔɔ i musu toona lei dee gaan mujɛɛ u de libi ku lesipeki fasi kuma sɛmbɛ u Masa Gadu. De an musu ta waka ta lɛgɛdɛ ta kosi sɛmbɛ. De an musu ta bebe win ku daan te de ko bebesonima. Ma de musu ta lei dee wɛndjɛ mujɛɛ mii fa fu de libi bunu. De musu ta lei de fa fu de lobi de manu ku dee mii u de. ⁵ De musu ta lei de u de libi a wan lesipeki fasi ku bumbuu pakisei. De musu ta lei de fa fu de dɛ ku limbo hati. De musu ta lei de fu de ta du mujɛɛ soni ta sɔlugu dee sɛmbɛ u de ta libi bunu ku de. De musu ta lei de fu de piki dee manu u de buka, ee nasɔ sɛmbɛ o ta kosi di Buka u Masa Gadu taa an ta lei sɛmbɛ bumbuu libi.

⁶ Nɔɔ sɔseei i musu lei dee kijoo mii be de a’ bumbuu pakisei ta libi a wan lesipeki fasi.

⁷ Nɔɔ i seepi tu womi, i musu ta libi bunu a hii futu u sɛmbɛ musu sa djeesi i e. Nɔɔ fa i ta lei sɛmbɛ di buka u Masa Gadu dɛ, nɔɔ ja musu biɛɛn mɔɔnsɔ, ma i musu ta lei de a wan tuutuu fasi ku limbo hati. ⁸ Di fan fii musu bunu fu te dee felantima fuu ta jei ɛn nɔɔ de an o feni soni nɛɛn u de sa kosi u. Ee de kosi u seei, ma de sen o kisi, biga di fan fii aan soni u sɛmbɛ feni kosi.

⁹ Nɔɔ i musu toona lei dee saafu be de piki di masa u de buka, be de ta libi a hii futu kumafa de masa kɛ. De an musu ta saanti de ta da de gaan buka. ¹⁰ De an musu fufuu soni u de tu, ma de musu libi be de masa

futoou de a hii soni. Biga te de libi sò kaa nöö sèmbè o si, nöö de o gafa di buka u Masa Gadu taa di lei u di Heepima fuu a dè bumbuu soni.

¹¹ Wè biga fa u dè aki, Masa Gadu du hii libisèmbè wan gaan bunu. Biga fu di a abi bunuhati fuu nöö hèn a manda Masa Jesosi ko a goonliba, faa puu u a di sitaafu di u bi o kisi a didibi faja.

¹² Nöö di Buka u Gadu u kisi dè, hèn ta bai u a dee libi Gadu an lobi taa u musu kaba ku de. U musu kaba ku dee soni dee sèmbè u di goonliba aki ta hangi u de feni. U musu ta hoi u seei fu wa du soni di an fiti. U musu libi lesipeki fasi kumafa Masa Gadu kè fuu libi, hii fa u ta libi a di hogi ten u dè aki.

¹³ Nöö u musu dè a goonliba aki ku gaan wai a u hati seei ta mēni u Heepima Masa Jesosi faa toona ko a u. Biga di gaan makiti Gadu fuu dè o ko nöömō ku di gaan waiti fēèn sinkii di ta sèndè kuma sonuwojo. ¹⁴ Hèn da di sèmbè di dèdè a u kamian faa puu hogi a u hati buta u ko wanlō limbohatai sèmbè fēèn seei apaiti, dee ta biinga u libi bunu dēèn.

¹⁵ Wè womi, hii dee soni mi ta taki da i aki tuu i musu tei ta konda da sèmbè e. I musu ta leti de ta biinga ku de fu de musu piki di buka u Gadu. Nöö te i ta fan ku de, nöö a musu dè a wan fasi fu de sabi taa Gadu hèn manda i, nöö na wan u de o kosi i taa: “Di piki mii aki, andi a sabi?”

3

Aki Paulosu ta lei Titusi möön

fa faa lei dee sèmbè a di keiki.

¹ Nöö womi, i musu toona mēni dee sèmbè fii dè, u de musu ta saka deseai a dee sèmbè basu dee ta tii di kōndè e. De musu ta hoi dee wēti u di kōndè tu. Nöö de musu dè kabakaba u du hiniwan bumbuu wooko de kai de u de du.

² Nöö de an musu ta kosi sèmbè e. De an musu ta buja ku sèmbè tu, ma de musu a' saapifasi ku lesipeki ta libi suti ku hii sèmbè.

³ Wè biga a fesi nöö sōseei u bi a' sōsō pakisei tu. Wa bi kè piki na wan sèmbè buka, na u libisèmbè, na u Gadu seei. Hii pei hangi di dè a u libisèmbè hati, ku hii piizii u di goonliba aki tuu, bi ta ganjan u kisi buta a katibo. U bi ta dè nöömō ku di sōsō takuhati libi fuu dè, ta haun ku sèmbè ta buuse otowan, di otowan ta buuse u tu. Sō u bi dè a fesi.

⁴ Ma tefa juu dou hèn Masa Gadu, di Heepima fuu, heepi u fu di a lobi u. A puu u fu wa kisi di sitaafu u didibi faja. ⁵ Ma na fu di u bumbuu mbei a heepi u sō e. Nönō. Ma fu di a a' tjali fuu nöö hèn a manda di Akaa fēèn ko da u. Nöö hèn di Akaa wasi di hati fuu puu hogi nēèn. A da u wan njunjun hati, nöö hèn u bia ko njunjun sèmbè kuma njunjun pai mii.

⁶ Nöö fa i si a da u di Akaa fēèn dè nöö an pindjēèn da u e, ma a da u èn tuu ku telu fu di Jesosi Keesitu, di Heepima fuu, bi tei dèdè fuu dèdè. ⁷ Nöö di soni mbei a da u di Akaa fēèn sō. A da u èn ku èn bunuhati faa sa heepi u ko bunu ku èn, be u dè ku di sabi taa woo feni di libi fēèn fu teego nöömō di a abi u da u.

⁸ Nöö womi, fa mi ta taki dee soni da i aki, tuutuu soni wè mi ta taki da i e. Fēèn mbei i musu ta lei dee sèmbè dee ta biibi Masa Gadu naandè dee soni aki nöömō, be de buta deseai ku telu fu de ta libi bunu hiniwanten. Biga dee soni mi ta taki da i aki, nöö de dè bumbuu fan di sa tja heepi ko da sèmbè.

⁹ Ma ja musu sai dè kuma dee sèmbè dee ta fan sōsō fan. De ta kai dee fesiten sèmbè u de nè ta fia u de hedi. De toona sai dè ta fia ta buja a dee

wëti u de liba möön. Dee lö fan dë an bunu. De aan heepi, nöö ja musu dë nëën.

¹⁰Nöö womi, ee wan sëmbë ta konda wan oto buka te a ta puu sëmbë a di tuutuu lei u Gadu, nöö i musu bai ën be a disa e. Bai ën wan pasi. Di u tu pasi, ee an jei, nöö i disëën. Na hulu ën möön. ¹¹Biga i sabi taa di lö sëmbë dë an kë waka a Gadu baka. Hogi nöö a ta du, nöö hënseei sabi sö tu.

Aki da kaba u di biifi.

¹²Wë nöö womi, mi o manda Atemasi ko da i, ee nasö mi o manda Tikikusi. Nöö te wan u de dou a i ala, nöö i musu biinga be i ko a mi a di köndë de kai Nikopolisi. Biga ala mi kë go pasa di kötö ten.

¹³Nöö un musu mbei möiti da Apolo ku di afokati de kai Zenasi fu te de kumutu a unu naandë u de go a dee oto kamian nöö de musu feni hii dee soni de abi fanöudu a di waka u de. ¹⁴Biga dee sëmbë fuu ta dini Gadu dë musu lei u de ta heepi sëmbë ta puu de a fuka. Ee nasö, libi u de an o a' heepi möönsö.

¹⁵Söö. Wë nöö hii dee sëmbë aki tuu ta manda gaan odi da i e. U ta manda gaan odi tu da hii dee sëmbë ala dee ta lobi u fu di u ku de tuu ta biibi a Masa Jesosi.

Nöö na soni möönsö, womi. Masa Gadu musu dë ku unu ku ën bunuhati.

Di biifi u Paulosu di a manda da hën mati Filemon

Wan wöutu a fesi.

Wë nöö a di ten u di tjabukama u Masa Jesosi de kai Paulosu, nöö de bi ta bai sëmbë a wojowojo. Nöö di sëmbë di i bai dë, nöö a o dë saafu fii ta wooko da i. Fa a sai dë, soni fii seei a dë. An sa du fa a kè, an sa waka fa a kè tu ee na i dëen pasi.

Wë nöö Paulosu bi abi wan mati fëen de kai Filemon. Nöö Filemon bi abi wan saafu fëen de kai Onësimusi. Nöö hën de dë te wan pisi, hën Onësimusi fufuu soni fëen masa Filemon, nöö hën wë a fusi go. Hën a nango tee a go dou a di köndë de kai Loomë, nöö hën a go miti ku Paulosu a dunguwosu. Nöö hën Paulosu konda di Buka u Masa Jesosi dëen, nöö hën a piki di Buka ko ta waka a Masa Jesosi baka.

Nöö hën de dë te wan daka, nöö hën Paulosu kè toona manda Onësimusi go nëen masa baka. Biga na Paulosu abi di saafu. Filemon hën abi ën, hën mbei a o mandëen go. Nöö hën Paulosu sikifi wan biifi dëen mati Filemon te a kaba, nöö hën a da Onësimusi di biifi faa tja go dëen.

Nöö di biifi Paulosu sikifi dë, hën wë disi.

¹⁻² U lobi mati Filemon, mi Paulosu ku u baa Timoteo ta manda odi da i. Mati, fa i si i sai dë, wë nöö u ku i tuu ta wooko di wan kodo wooko da Masa Jesosi, nöö hën u ta mbei di pampia aki manda da i. Nöö ka i si mi ta mbei ën aki, nöö a dunguwosu mi dë, mati. De söötö mi aki fu di mi ta konda di buka u Masa Jesosi.

Nöö u ta manda gaan odi da i, ku u sisa Apifia, ku Akipusi di u ku ën ta biinga ku di wooko u Masa Jesosi makandi, ku hii dee sëmbë u Masa Jesosi tuu dee ta miti makandi a i wosu naandë. De tuu u ta manda gaan odi da. ³Fa un sai dë, u Tata Masa Gaangadu ku Masa Jesosi Keesitu musu limbo fesi da unu. De musu ta da unu böö.

⁴Te mi ta fan ku Masa Gaangadu, nöö mi ta mëni i e, mati, ta dëen tangi nöömö da i. ⁵Wë biga mi ta jei fa i ta biibi Masa Jesosi ku fa i ta lobi ën tu. Nöö mi ta jei tu fa i ta lobi hii dee sëmbë fëen e. ⁶Nöö mi ta begi ën da i, taa te sëmbë si di bunuhati libi fii dë, nöö de musu ko sabi möönmöön taa sëmëni bunu soni dë u feni te u ta waka a Jesosi Keesitu baka.

⁷Wë biga mi ta jei kumafa i ta lobi dee sëmbë u Masa Gaangadu ta puu de a fuka. Nöö te mi ta jei sö, nöö mi ta wai te na soni. A ta da mi hati seei.

⁸⁻⁹Nöö hën mbei mi o begi i wan gaan soni aki, mati. Mi bi sa tei Masa Jesosi në bai i taa di soni mi o begi i aki nöö hën i musu du. Ma ma kè bai i, biga mi ku i lobi poi. Begi mi ta begi i. Fa mi dë aki, nöö mi da Paulosu. Mi dë wan gaandigaandi tata a dunguwosu aki fu Masa Jesosi Keesitu hedi. Nöö hën mi kè begi i a wan soni.

¹⁰Mi kè begi i da di womi mii u mi de kai Onësimusi. Di soni mbei mi kai ën miii u mi. Ka mi dë a dunguwosu aki nöö hën a ko aki, nöö hën mi konda di buka u Masa Jesosi dëen. Nöö hën a piki di buka ko sëmbë fuu, hën mbei mi ta kai ën mi mii.

¹¹Wë i saandi di në Onësimusi kè taki kaa. A kè taki “heepi” . Wë nöö a fesi nöö di womi an bi abi heepi da i, mati. Ma fa u dë aki mi ku i tuu sa feni heepi nëen, biga di poipoï pisi fëen pasa kaa.

¹² Nöo mi ta toona mandëen ko da i. Nöo fa a o kumutu a mi aki, nöo hii pakisei u mi o dë nëen, biga a dë wan hati soni da mi. ¹³ Ma bi kë mandëen ko da i möön seei. Mi bi kë hoi ën aki, be a ta heepi mi a i kamian ta sölugu mi ka mi dë buibui aki fu di buka u Masa Jesosi hedi. ¹⁴ Ma fu di di dë fëen aki an bi dë wan soni di mi ku i bi taki, nöo hën mbei ma o hoi ën. Biga ma kë musu i fii heepi mi, mati. Ma ku i bunu pakisei nöo mi sa kë fii du mi sô wan bunu.

¹⁵ Nöo mi ko pakisei wan soni aki tu. Kandë di soni mbei a go disa i fu di wan pisiten dë, a go faa sa toona ko tan ku i fu teego. ¹⁶ Biga di sëmbë an dë sôsö saafu möön e, mati. Fa u ku ën dë a Masa Jesosi së makandi aki, nöo a ko dë wan hati sëmbë fuu. Mi feni ën fu mi womi mii, ma i seei feni ën a tu së. Wë biga a bi dë saafuma fii kaa a di së u wooko, bifö awaa a ko dë sëmbë fii a di së u Masa Jesosi.

¹⁷ Nöo ee i sabi taa mi ku i dë makandi a di wooko u Masa Jesosi tuu, nöo fa i si mi o mandëen ko da i dë, nöo mi begi i be i limbo fesi dëen leti kumafa i bi o limbo fesi da miseei. Sô mi ta begi i, mati. ¹⁸ Nöo ee a bi poi wan soni fii ee nasö a fufuu i, nöo mi kë fii disëen ufö, nöo te mi ko a i ala nöo mi o paka i di paima.

¹⁹ Mi Paulosu seei ta sikifi di soni aki ku miseei maun taa te mi ko nöo mi o ko paka i hiniwan paima di di womi abi a i. Nöo na langi fu di i bi a' paima fii paka mi hedi e, mati. Na di paima dë soni u ta taki. Fa i jei di Buka a mi hën i feni di libi u teego dë, nöo hën mbei mi taa mi a' paima a i fu tee mundu kaba. Ma nëen u ta taki aki. Di u tide nöo hën nöo u ta taki. ²⁰ Mi begi i, mati, fu di mi ku i tuu dë u Masa Jesosi, be i limbo fesi da di kijoo be mi wai.

²¹ Fa mi ta mbei di pampia aki, nöo mi sabi kaa taa joo du ën nöömö kumafa mi begi i. Nöo joo du ën te pasa tu.

²² Nöo mi kë begi i wan oto soni möön. Mi kë hakisi i fii seeka wan kamba u di wosu fii da mi fu mi ko pasa daka ku i. Biga ka i ta begi Masa Gaangadu da mi tjika dë, nöo mi a' di biibi taa a sa puu mi a dunguwosu aki nöömö be mi ko a i ala.

²³ Epafasi dë ku mi aki. Hën seei dë a dunguwosu tu fu di a konda di buka u Jesosi Keesitu hedi, nöo a ta manda gaan odi da i. ²⁴ Maikusii, Alisitakusi, Demasi, ku Lukasi, dee dë ku mi makandi a di wooko u Masa Jesosi aki, nöo de tuu ta manda gaan odi da i taa de dë.

²⁵ Na soni möönsö, mati. Masa Jesosi Keesitu musu limbo fesi da i. A tan sô.

Hebelejën (Di biifi u dee Isaëli biibima)

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki, de sikifi ën da dee Isaëli sëmbë dee ko ta biibi a Masa Jesosi. Nöo de an sabi ambë mbei ën, biga di sëmbë di mbei ën an sikifi ën në nëën. Nöo te i lesi ën te i kaba, i ta si kuma Paulosu hën mbei ën, ma a so kamian i ta si kuma nëën mbei ën.

Nöo dee sëmbë dee di biifi aki sikifi da, a djei kuma de an dë tifihedu ku di fa de ta dini Gadu kuma sëmbë u Masa Jesosi. De kë toona go möön a di awoo fasi de bi ta dini ën kuma Isaëli sëmbë. Biga de toona ta mëni kumafa de bi ta tja mbeti nango ta kii da Gadu kuma paima. De toona ta mëni dee begima u de kumafa de bi dë, nöo de ta kë toona go a dee awoo soni dë baka.

Nöo hën di di sëmbë di mbei di biifi aki jei sö, hën a kë u dee Isaëli biibima musu sabi taa dee soni u abi a Masa Jesosi fa u dë aki, de bunu gaanfa möön dee soni de bi abi a fesi. Biga an dë fuu paka paima u na wan soni möön. An dë fuu hoi dee peipei wëti u Isaëli möön tu. Fa Masa Jesosi dëdë da u dë, nöo hën da a paka hii paima da u kaa, nöo a puu u a dee Isaëli wëti basu. Hën nöo ko dë di Mindima fuu ku Gadu fa u dë aki, nöo a bumbuu gaanfa möön dee mindima u Isaëli dee bi dë a fesi.

Nöo sëmëni oto soni möön di sëmbë di mbei di biifi aki tei konda fuu sabi fa soni ko möön bunu da u a di ten u dë aki.

Aki di biifi seti.

¹ Wë dee sëmbë, u kë taki wanlö soni da unu aki. A bi dë sö a fesi taa Masa Gadu bi ta manda dee tjabukama fëen u de musu ta fan ku dee fesiten sëmbë fuu. Nöo sëmëni pasi de bi ta fan ku de a peipei fasi. ² Ma nöo a di lasiti ten aki, nöo hën a manda di fëen seei Mii ko fan ku u awaa.

Wë nöo di Mii u Gadu u ta taki aki, a abi kaakiti e. Biga di ten di Masa Gadu bi mbei mundu, nöo hën wë da di Sëmbë di a bi buta mbei hii dee soni tuu dëen. Nöo fa a sai dë, Gadu buta taa a o dëen hii soni faa abi de nëën maun.

³ Fa joo si di Mii u Gadu dë, dee sëmbë, nöo i musu sabi taa Gadu seei wë i si dë kaa e. Biga hii fa Masa Gadu dë, ku hii waiti di a abi, nöo sö nöo di Mii fëen naandë dë tu. Nöo di fan fëen di a ta fan abi kaakiti e, ta hoi hii soni u mundu tuu a de kamian be de an ta waka fanjanfanjan. Hën wë bi dëdë di dëdë wasi dee hogi du fuu puu a u liba da u tefa a kaba, nöo hën a go sindo fëen a di möön kaba hei kamian a di letimaun së u Gadu a liba ala.

Di pisi aki ta konda fa Masa Jesosi hei möön dee basia

u Gadu Köndë.

⁴ Nöo fa u ta fan aki, dee sëmbë, nöo nëën i sa si taa Masa Jesosi hei möön dee basia u Masa Gadu Köndë gaanfa. Wë biga di në di a kisi taa a dë di Mii u Gadu, nöo hën ta lei limbolimbo taa a hebi möön de tuu. ⁵ Wë biga na un juu ten Gadu bi kai wan u dee basia fëen köndë, miii fëen? Nönö, an bi kai de sö e. Ma di Mii fëen di u ta taki aki, hën nöo a kai sö. Biga a bi taki a di Buku fëen taa:

Tide mi tja i ko buta a lanti fesi e,
be de si i taa ju da mi mii,

mi da i tata.

Nöö hën a toona taki möön taa:

Awaa de o ko sabi taa mi da i tata,

nöö ju da mi mii.

⁶ Nöö te Gadu o ta tja di Mii fëen ko a goonliba, nöö a di juu ten dë nöö a taa:

Be hii dee basia u mi dee dë a mi köndë tuu

ta lesipeki ën fu di hei di a abi.

Sö Gadu taki u di Mii fëen e.

⁷ Ma di soni di a buta u de sikifi u dee basia fëen köndë, an hebi sö e.

„Futuboi u Gadu nöö de dë.” Biga di Buku sikifi taa:

Dee basia Gadu abi,

a ta buta de fu de musu sa waka kuma ventu.

A mbei de futuboi fëen,

kuma faja töngö sö nango ta ko kumafa a kë.

Sö Gadu taki u dee basia.

⁸ Ma te a o taki soni u di Mii fëen, „nöö an ta mbei sipootu e. Gadu seei

a kai ën. Biga” a taa:

Di Könu bangi fii i sindo nëen dë, Gadu,

ja o kumutu nëen möönsö.

Joo dë Könu u nöömö.

Nöö di tii fii ta dë wan leti tii seei.

⁹ Wë biga fa i sai dë,

nöö leti libi hën i lobi.

Ma hogilibi ja sa si a wojo seei.

Nöö fëen mbei Masa Gadu, di Gadu fii, hopo i.

A buta i hei möön hii dee otowan fii i ku de ta nama tuu.

Nöö fa a hopo i dë, nöö ku gaan piizii,

ku wai, a buta i a di hei dë.

Sö Gadu taki fëen mii. ¹⁰ Nöö söseei a wan oto kamian u di Buku „a kai ën

“Masa” di” a taa:

Masa, i wë seti di goonsei u di goonliba.

Dee soni dee dë a mundu ala,

nöö i wë mbei de buta sö e:

„dee teeja, libawojo, sonu, dee soni dë tuu,”

i wë tëmbë de sö.

¹¹ Ma hii fa i si de sai dë seei,

de tuu seei o kaba a sösö nöömö wan daka.

Ma i, joo tan u nöömö.

Fa i si de sai u de dë,

de tuu o ko gaandi kuma koosu.

¹² Joo doba de kumafa de ta doba awoo koosu tja go buta a wan kamian

fii toona tei otowan.

Sö de o tooka e.

Ma i, fa i sai dë, ja o tooka möönsö.

Joo dë fu nöömö.

Sö wë Gadu taki da di Mii fëen e, dee sëmbë. ¹³ Ma na wan daka seei a taki

sö da wan u dee basia fëen e. Söseei tu na wan ten a kai wan u de wan daka taa:

Ko sindo a mi letimaun së aki

be mi mbei dee felantima fii saka a i basu

kuma wan bangi di i ta buta futu.

¹⁴ Ma nöö dee basia fëen, de dë futuboi nöö na akaa fasi. Wa ta si de ku

wojo ma Gadu ta manda de u de musu ta wooko da u dee sëmbë fëen, dee

a buta fuu feni hii di heepi fëen di a abi u heepi u.

2

Aki ta bai de taa di baka buka aki hebi möön di fosuwan.

¹ Wë nöö dee sëmbë, dee soni u Gadu u ko jei fa u dë aki, nöö u musu ta kõni nöömö be wa misi de e. ² Wë biga di buka di Gadu mbei ku u a bakaten aki, a dë wan hebi buka.

Wan sabi fa a bi dë di Gadu mbei di fosu buka ku Isaëli sëmbë nö? Dee basia u Gaangadu kõndë wë bi tja di buka dë ko, nöö a bi abi kaakiti e. Biga ee i misi wan piki pisi fëen seei, nöö i musu fu kisi ën sitaafu nöömö kumafa a fiti.

³ Wë nöö di gaan heepi Masa Gadu manda ko da u ku di baka buka di a mbei ku u aki wë? Ee u kai ën sösö soni, nöö na a möön hogi nö? Wë biga di aki sö, Masa Jesosi seei hën fosu tjëen ko konda da sëmbë, nöö dee sëmbë dee jei ën nëen, nöö hën de tei ën tja ko konda da u tu fuu jei.

⁴ Nöö fa de ta kondëen dë, Gadu seei dë ku de nëen. Biga a du sëmëni foombo soni a de liba ku sëmëni maaka u sëmbë musu si taa dee soni de ta taki dë, de dë tuutuu soni. Dee pepei kõni u di Akaa fëen seei a paati da de kumafa a kë fu de musu abi, be sëmbë si taa a nama ku de a di buka de ta konda dë.

Sö di baka buka aki hebi tjika e.

Aki ta lei fa Masa Jesosi nama ku libisëmbë tjika.

⁵ Un boo luku di soni di u bi ta taki naandë, dee sëmbë. Fa di goonliba o pasa, njunjun wan o ko dë, nöö na a dee basia fëen kõndë maun Gadu o buta di njunjun goonliba naandë e. Nönö. «Ma a libisëmbë maun a o butëen.» ⁶ Biga wan sëmbë bi hakisi Gadu soni a wan kamian u di Buku taa:

Ambë seei da libisëmbë di i ta mëni ën sö?

Ambë da wan libisëmbë mii di i a' pakisei fëen sö?

⁷ I bi mbei ën fu wan pisiten möön lagi möön dee basia fii kõndë.

Nöö hën i toona hei ën dëen nëbai möön hii soni.

⁸ Hii soni i buta nëen basu.

Sö Gadu Buku taki e.

Wë di Gadu buta hii soni a u libisëmbë basu kaa, nöö na wan soni fika di dë a u liba möönsö. Ma töku wa ta si taa a dë sö eti e.

⁹ Ma wan soni u ta si tuu o, dee sëmbë, taa fa u dë aki, wan Libisëmbë dë di ko feni di hei dë. Hën da Masa Jesosi. Leti kumafa di Buku taki dë, söseei Gadu bi sakëen fu wan pisiten buta möön lagi möön dee basia fëen kõndë. Biga di a ko dë a goonliba aki, a bi tja pena tefa a dëdë seei. Nöö a di dëdë fëen dë, nëen i sa si fa Masa Gaangadu abi bunuhati fuu libisëmbë tjika, dee sëmbë. Biga a mbei Masa Jesosi tei di dëdë fu hii sëmbë dëdë da u. Ma nöö baka u di dë hën a toona hopo ën, hën a dëen di möön hei në a mundu.

¹⁰ Fa Masa Gaangadu mbei hii soni dë, dee sëmbë, a mbei de fu de musu dë fëen seei. Nöö a bi abi nëen pakisei gaanduwe taa a o mbei sëmëni libisëmbë ko miii fëen. Nöö fu di woo dë miii fëen, nöö a o mbei woo dë a dendu u di hei ku di waiti di hën Masa Gaangadu abi. Nöö hën mbei a manda Masa Jesosi ko kuma wan Fesima, faa mbei pasi da u fuu feni di hei dë.

Wë nöö a bi fiti u di Fesima dë musu tja fuka e. Biga a sö wan fasi nöö Gadu bi sa seekëen faa ko wan kaba bumbuu fesima fuu. Nöö di sëmbë di i si Gadu buta faa heepi u sö dë, hën da Masa Jesosi e, dee sëmbë. ¹¹ Hën wë ta mbei u ko apaiti sëmbë gbelingbelin da Gadu söndö föutu. Nöö fa a

ta heepi u tjika dë, u ku ën tuu ko dë di wan famii. Nöo fëen mbei sen an kisi ën faa kai u sëmbë fëen.

¹² Wan sabi fa a bi taki dëen Tata a di Buku nö? A taa:

Mi o ta konda soni fii da dee baaa u mi e.

Fa de o ta ko ta miti makandi dë,

mi o ta dë leti a de mindi naandë ta kanda ta kai i në ta gafa i.

„Wan si fa a kai u “baaa” nö?”

¹³ Nöo söseei „a fan kuma wan libisëmbë di „a taki soni u Gadu a di Buku taa:

Mi o buta futoou u mi nëen liba.

Hën a toona taki möön taa:

Luku e. Luku mi aki, ku dee mii dee Gadu da mi.

Sö a nama ku u libisëmbë tjika e, dee sëmbë.

¹⁴ Wë leti kumafa i si u dee mii a taki dë abi sinkii ku gadjabia, nöo sö hënseei ko abi sinkii ku gadjabia tu, faa musu sa dëdë kuma wan libisëmbë. Nöo di dëdë fëen dë, hën kaba di sësö di ta tja dëdë ko. Hën da di didibi. Masa Jesosi booko ën kaakiti gbegedee, dee sëmbë.

¹⁵ Fa u bi dë a fesi ta fëë dëdë a hii di libiten fuu dë, naandë u bi dë a katibo. Ma Masa Jesosi puu u a katibo dë mbei u ko dë fiifi. ¹⁶ Nöo dee sëmbë dee i si a heepi sö, na basia u Gaangadu köndë e, ma u libisëmbë wë, kuma un dee böngö fu Abahamu dë.

¹⁷ Nöo da sö i si taa Masa Jesosi bi musu ko dë a hii pei futu leti kuma dee “baaa” fëen e, dee sëmbë, faa sa dë wan tjalihati Mindima ta fan ku Gadu da u. Fa u dë aki, u ko abi wan futoou sëmbë ta wooko da Gadu. Hën seei bi paka da dee hogi du fuu, fuu sa ko bunu ku Gadu baka. ¹⁸ Biga fu di a bi dë libisëmbë, hën mbei a ko sabi dee fuka di wan libisëmbë abi. Dee sëmëni soni ta biinga u hai u fuu du hogi, de seepi bi ta biinga u hai ën tu, tefa de dëen fuka. Nöo hën mbei a sa heepi u awaa te u dë a fuka e, dee sëmbë.

3

Aki ta lei fa Masa Jesosi hei möön Mosesi.

¹ Wë nöo dee sëmbë fuu dë, un dë sëmbë u Gadu apaiti e, biga a kai unu fuun ko sëmbë fëen köndë. Hën mbei mi taki e, taa un musu buta pakisei fuunu gaanfa seei a Jesosi liba. Biga hën da di Tjabukama u Gadu di a manda ko, ufö hën da di Gaan Mindima fuu ku Gadu a di biibi di u dë aki.

² „Wë nöo un sabi fa de ta tei wan sëmbë buta faa tii sëmëni hia sëmbë dee ta dë a wan gaan wosu dendu. Wë sö nöo Gadu bi buta Mosesi faa musu tii hii dee sëmbë fëen dëen, a di ten de bi dë a di sabana.” Nöo Mosesi bi du di wooko a wan futoou fasi tuu, leti kumafa Gadu bi kë. Nöo hën a di bakaten aki, hën Gadu tei Masa Jesosi buta a di wooko dë, faa tii dee sëmbë fëen dëen, kumafa Mosesi bi ta tii de a fesi. Nöo a ta wooko di wooko a wan futoou fasi tu, kumafa Mosesi bi ta wooko.

³ Ma fa i si Masa Jesosi ko a di kamian dë, nöo a hebi möön Mosesi e. Nöo a abi möön nëbai tu. Wë biga hën „da di Mii u di Sëmbë di „abi di wosu, nöo di Sëmbë di abi di wosu hën hebi möön hii dee sëmbë dee dë a di wosu tuu, na sö nö? ⁴ Nöo hiniwan wosu ta abi hën basi, ma di gaan basi a hii soni liba nöo hën da Masa Gaangadu.

⁵ Fa Gadu bi buta Mosesi futuboi fëen dë, nöo a bi wooko bunu tuu kumafa Gadu kë, ta tii hii dee sëmbë dee dë a di wosu dendu u Gadu. Ma hii fa a bi ta du dë seei, a bi dë wan peentje nöo fu lei u dee soni dee o ko a bakaten aki.

⁶ Ma Jesosi, Keesitu, fa a ko aki, nöö na wookoma u di wosu wanwan nöö a dë e, ma hën da di Mii seepi u di Sëmbë di abi di wosu. Nöö hën abi taki a hii di wosu.

Nöö dee sëmbë dee ta dë a di wosu u Masa Gaangadu dendu dë, nöö u wë e. Nöö fa u ko sëmbë fëen aki, nöö u musu biibi go dou söndö lasi hati. U musu dë ku wai ta mëni dee soni dee Gadu paamusi u taa woo feni. Nöö ee u dë sô kaa, nöö u sa dë sëmbë fu di wosu u Masa Gaangadu dendu seei gbelin.

Aki ta lei fa dee Isaëli sëmbë bi lasi di böö di Gadu bi o da de.

⁷ Dee sëmbë, wan jei fa di Akaa u Gadu bi bai u nö? A taa: Tide te un ko jei di töngö u Masa,

⁸ nöö wan musu mbei taangajesi dëen e,

kumafa dee sëmbë fuunu u fesiten bi mbei taangajesi dëen a di sabana, di ten de bi pooba Gadu luku.

De bi taanpu tuwë gogo a wan së taa de an dë a mi du.

⁹ Dee gaan sëmbë fuunu wë bi pooba mi sô e,

hii fa de bi si dee gaan wooko dee mi bi du da de hii de föteni jaa longi.

¹⁰ Nöö hën wë mbei hati u mi bi boonu ku dee lö sëmbë dë.

Hën mi taa:

“Fa i si de sai dë, sô nöö u de.

Hati u de an ta fika ta mëni mi möönsö.

De an kë ko sabi möönsö fa mi ta libi ku de tjika.”

¹¹ Nöö fëen mbei hati u mi boonu ku de teee,

hën mi soi taa

na wan daka de o dou a di kamian möönsö, di mi bi abi u da de, ka de sa feni böö.

Sô Gadu taki e, dee sëmbë.

¹² Nöö hën mbei un musu mëni unu seei, dee sëmbë fuu dë, be na wan fuunu seei musu abi di lö hogihati di dee sëmbë dë bi abi. An musu dë taa wan kë biibi te un bia baka kumutu disa di libilibi Gadu.

¹³ Wan jei fa di Buku taki “tide” nö? Wë nöö un musu ta da unu seei taanga hibiwan daka u nöömö, wan musu wei, sô langa a dë tide eti. Ee nasö, nöö soni o ganjan i tja go a hogi së tee ja o a’ bisi ku Masa Gadu möön seei. Nöö an musu pasa sô ku na wan kodo fuunu e, dee sëmbë. ¹⁴ Ma ee wan sëmbë i ta hoi taanga a di biibi kumafa i bi seti ën tee go dou, nöö hën da u ku i tuu o ta njan di suti u di libi di Jesosi, Keesitu abi u da u.

¹⁵ Wë nöö un boo haika di soni di di Buku taki dë wan pasi möön. A taa: Tide te un ko jei di töngö u Masa,

wan musu mbei taangajesi dëen e,

kumafa dee sëmbë u fesiten bi mbei taangajesi dëen.

¹⁶ Wë nöö ambë seei bi da dee sëmbë bi jei fa Gadu taki ma nöö de taanpu tuwë gogo taa de an dë nëen? Na dee sëmbë dee Mosesi bi tja kumutu a Egepiti köndë nö? ¹⁷ Nöö ambë da dee sëmbë Gadu hati bi boonu ku de föteni jaa longi? Wë na dee sëmbë dee bi du hogi te de kai dëdë fika a di sabana dendu ala nö? ¹⁸ Nöö ambë da dee sëmbë dee a bi soi da taa de an o dou a di kamian fëen ka de sa feni böö möönsö? Na dee sëmbë dee an bi kë piki ën buka nö? De wë e, dee sëmbë.

¹⁹ Wë nöö hën wë u ko si taa de an feni di böö di Gadu bi kë da de möönsö, fu di de an bi kë biibi ën hedi.

4

Aki ta lei taa Gadu abi wan böö u da u eti.

¹ Dee sëmbë o, wan jei fa Gadu bi paamusi dee sëmbë fëèn dë taa a abi wan böö u da de nö? Wë nöö di paamusi dë, a dë eti o. An tooka möönsö. Nöö fëèn hedi u musu ta köni fu na wan fuunu musu fika a baka te ja feni di böö dë. ² Wë biga de bi konda Gadu buka da u aki leti kumafa de bi kondëèn da dee sëmbë u di ten ala, ma töku an bi heepi de e, fu di de bi jei ma de an bi kë biibi. ³ Ma fu di u ko ta biibi ën aki, nöö u, u ta feni di böö dë.

Fa dee oto sëmbë dë bi sai dë, nöö a kai da de leti kumafa Gadu bi taki di a taa:

Hati u mi boonu ku de teee,

nöö hën mi soi taa de an o feni di böö di mi abi u da de möönsö.

Ma fa Gadu soi da dee lö sëmbë dë seei, ma di böö u Gadu hën a bi sai dë kaa. Biga sensi a fesiten di a mbei goonliba, nöö hii dee wooko fëèn tuu a bi seeka buta dë kaa, te dou ku di böö fëèn di a abi u da sëmbë. ⁴ Nöö Gadu seepi feni di böö dë kaa. Wë biga a wan pisi u di Buku de bi sikifi fa Gadu mbei goonliba a de sëbën daka dendu. Hën de taki wan soni taa:

A di daka di fu mbei sëbën,

nöö nëèn Gadu böö u hii dee wooko dee a bi wooko.

⁵ Nöö a baka u di dë ufö Gadu taki di soni u dee sëmbë dë taa: De an o feni di böö di mi abi u da de möönsö.

⁶ Wë ma tökuseei di böö u Gadu a sai dë eti o, dee sëmbë, nöö sëmbë dë di o sa feni ën nöömö. Dee otowan dee u bi taki dë, nöö de an feni ën möönsö fu di de bi jei di buka ma de an kë piki ën. ⁷ Nöö hën Gadu toona buta wan oto ten möön fuu sa toona piki ën buka be u feni di böö fëèn, nöö hën da “tide”. Biga a baka sëmëni jaa fu di dee sëmbë bi mbei taangajesi dëèn, nöö hën a buta Dafiti faa fan di soni dë taa:

Tide te un ko jei di töngö u Masa,

nöö wan musu mbei taangajesi dëèn.

⁸ Wë nöö u sabi taa baka u di Mosesi ku dee lö sëmbë naandë dëdë, hën Josua ko nëèn kamian. Nöö hën tja dee Isaëli sëmbë go dou a Kaana naandë. Biga hën bi da di kondë di Gadu da de u de böö u hii di waka de bi ta waka a di sabana dendu. Ma nöö nëèn bi da di tuutuu böö u Gadu di a bi mëni u da dee sëmbë fëèn eti e. Biga ee hën bi da di böö fëèn kaa, nöö an bi o taki taa woo sa feni ën möön a wan oto ten.

⁹ Ma fa i si u dë aki, nöö wan böö fika eti da u dee sëmbë u Gadu. ¹⁰⁻¹¹ Nöö leti kumafa i si Gadu bi böö a di saba daka dë, nöö söseei di sëmbë di o feni di böö aki o böö tu. Nöö un boo biinga taanga e, dee sëmbë, boo feni di böö u Gadu. Biga na wan kodo fuu seei musu lasi ën fu di a dë taa piki wa kë piki ën mbei, kumafa dee sëmbë ala bi lasi ën. Un boo piki di fan u Gadu e, be u feni di böö fëèn nöömö di a abi u da u.

¹² Wë biga dee Wöutu u Gadu a ta fan, nöö kaakiti ku libi dë a de e. De dë leti kuma wan ufangi di dë saapusaapu selenselen a de tu së tuu, ta koti dee mindimindi u kamian te dou a di bonu dendu. Nöö sö di fan u Gadu dë e. Biga te i jei ën, nöö a ta koti nango tee dou a i hatiböökisi i akaa. A ta buta i i ta kuutu dee fasi fi ku dee soni dee dë a i hati, luku ee de bunu ee de a bunu.

¹³ Nöö u sabi taa na wan kodo u dee soni Masa Gaangadu mbei dë tjubitjubi dëèn e, te dou ku libisëmbë hati seei. Hii soni tuu dë jabijabi hooo sö nëèn wojo a ta si. Nöö sö wan Sëmbë wë u musu piki e, dee sëmbë, a di fa u ta libi a goonliba aki.

Aki ta lei u taa Masa Jesosi hën da di Mindima fuu ku Gadu.

¹⁴ Wë ma nöö un boo toona mëni di soni di u bi taki, dee sëmbë. U abi wan Gaan Mindima a u ku Gadu mindi ta heepi u e. Hën da Jesosi di Mii

u Masa Gaangadu, nöö hën bi pasa langalanga go dou tee a Gaangadu Köndë a liba ala.

Nöö fa u ko ta biibi dee soni fëen aki, nöö be un hoi go dou e. ¹⁵ Wë biga di Gaan Mindima di u abi aki, an dë taa an ta fii ku u tee wan soni taanga da u poi fuu musu du. A ta fii ku u o. Biga dee soni dee ta pooba u puu u a di pasi u Gadu aki, nöö hii de tuu bi pooba u puu ën tu di ten a bi dë libisëmbë a goonliba aki. Ma hën an bi du hogi wan daka möönsö.

¹⁶ Nöö hën mbei an dë fuu panta, dee sëmbë. Ma un boo go nëen waiwai go begi ën ka a dë nëen könubangi dë ta tii u ku ën bunuhati. Nöö a o abi tjali fuu, nöö a o ta heepi u a soni ku ën bunuhati te u dë a wan fuka.

5

Aki ta lei fa wan mindima musu dë ku fa di wooko fëen

hebi tjika.

¹ Wë nöö dee sëmbë, un sabi fa dee Isaëli sëmbë dee an nama ku Masa Jesosi eti ta du. De ta abi wan sëmbë di dë di Gaan Mindima u de ku Gadu, nöö di sëmbë dë a dë wan libisëmbë kuma deseei di de tei a de dendu buta a di wooko. Nöö fa a sai a di wooko naandë, nöö a ta tja peesenti go da Gadu. So juu a ta kii mbeti ta tjuma da Gadu tu kumafa di wëti taki, u paka paima da sëmbë fu dee hogi de bi du.

² Wë nöö sö wan mindima musu ta fii ku dee sëmbë dee a ta heepi dë e. Wë biga fa de ta misi di wëti u Gadu fu di de an bi fusutëen bunu ta kumutu a pasi dë, nöö söseei a sa miti ën tu. ³ Hën mbei leti kumafa i si a ta kii dee mbeti da dee oto sëmbë ta tjuma ta paka paima da de dë, nöö söseei a musu ta kii dëen seepi tu.

⁴ Nöö sö wan sëmbë an sa tei sö wan hei wooko buta nëen seei liba e, ee na Gadu hën kai ën nëen, kumafa a bi kai di fosu mindima de kai Alon.

⁵ Wë nöö söseei „Masa Jesosi„ Keesitu tu e, dee sëmbë. Fa a ko dë di Gaan Mindima fuu aki, nëen seei hei ën seei sö e, ma Masa Gaangadu hën butëen a di lö wooko dë. Biga wë un sabi di soni di Gadu bi taki dëen ala kaa taa:

Tide mi tja i ko buta a lanti fesi e,
be de sabi taa ju da mi mii, nöö mi da i tata.

⁶ Nöö a taki a wan oto kamian u di Buku taa:
Ju da wan mindima kuma Melikiseideki.

Nöö di mindima di i dë aki,
ja o kumutu nëen möönsö.

Joo dë nëen fu teego.

Sö Gadu taki e.

Aki ta konda fa Masa Jesosi

dë Mindima tjika.

⁷ Nöö di Masa Jesosi bi dë a goonliba aki „nöö a bi tja fuka e. Nöö nëen a lei u fii ku sëmbë.„ Biga a go a Gadu ku gaan begi, ku bai këë, ku wata a wojo seei, fu di a sabi taa Gadu nöö sa puu ën fu an musu dëdë di lö dëdë di a o dëdë naandë. Nöö Gadu jei di begi fëen tu, dee sëmbë. „An puu ën fu an musu dëdë, ma a dëen taanga faa tjëen,„ fu di a sakëen seei nëen basu ku lesipeki.

⁸ Nöö sö u si taa hii fa hën Tata bi dëen taki fëen seei seei, ma a dee fuka dendu a lei u piki hën Tata buka a soni. ⁹ A di lö fasi dë wë a ko di möön gbelingbelin sëmbë u heepi u. Nöö fa u dë aki, hiniwan sëmbë di ta piki ën

buka sa ko nëën awaa faa feni heepi nëën u teego. ¹⁰ Biga Gadu butëen Gaan Mindima fuu ku ën awaa. Nöo ɿan dë mindima a di fa dee Isaëli mindima ta dë, ma, a dë mindima a di fasi u Melikiseideki.

Aki ta lei ambë da gaan sëmbë a di biibi ku ambë da piki mii.

¹¹ Wë nöo fa u ta kai Melikiseideki në aki, dee sëmbë, hia soni dë nëën fuu sa taki e, ma a o taanga da unu fuun fusutan. Wë biga un malëngë u lei soni tumisi. ¹² Wë biga fu di juu ten di un ko a biibi, a bi longi tjika fu sonte un tuu bi sa bia ko leima ta lei otowan. Ma awaa seei un sai naandë eti fu sëmbë musu toona ta lei unu hii dee goonsei pisi u di woto u Masa möön, dee un bi musu sabi gaanduwe kaa.

Fa un sai dë, un dë leti kuma wan piki mii di ta bebe bobi eti. Wan sa njan bumbuu njanjan eti. ¹³ Biga di sëmbë di ta bebe bobi, nöo hën da miii e. An ta fusutan di Buka u Gadu tjika faa sabi andi da leti libi ku andi da wogi libi a Gadu wojo. Biga piki mii nöo a dë eti.

¹⁴ Ma di gbelingbelin njanjan, nöo a dë u dee gaangaan sëmbë, dee bi ta guwenti u piki di Buka tee de ko ta sabi andi da hogi ku andi da bunu.

6

Aki ta kai dee fosu soni

dee wan biibima musu sabi.

¹ Wë dee sëmbë o, wan boo fika ku dee fosu pisi u di lei u ɿJesusi, Keesitu ta taki nango ta ko nöömö e, ma un boo go a dee möön fundu pisi awaa. Wan boo fika kuma miii, ma un boo ta lei nango te u ko gaangaan sëmbë a di biibi. Biga u bi sabi gaanduwe kaa taa u bi musu bia disa dee lö guwenti dee an heepi u fuu feni di libi u teego. U bi sabi kaa taa u musu ta biibi Gadu ta a' futoou nëën. ² U bi sabi andi ku andi dee dopu kë taki. U bi sabi faandi mbei de ta buta maun a sëmbë mindihedi ta begi. U bi sabi taa te u dëdë, nöo woo weki baka. U bi sabi taa Masa Gaangadu hën o kuutu hii soni buta fa de musu dë u teego. ³ Dee lö soni dë tuu u bi lei sabi gaanduwe kaa, nöo ee Gadu da u pasi nöo un boo go a dee otowan awaa e.

⁴ Wë biga ee wan sëmbë wojo fii bi limbo wan pasi kaa, i bi fusutan soni u Gadu nöo hën i sai dë bia baka disëen, nöo unfa dee lei dë o du heepi i möön? Biga i bi tesi di bunu di Gadu da u luku fa a suti kaa. I ku dee otowan fii bi njan di bunu u di Akaa u Gadu makandi. ⁵ I bi fii di wöutu u Masa Gaangadu fa a suti tjika. I bi sabi soni u dee kaakiti dee ta dë a di libi di o ko a baka. ⁶ Sö wan sëmbë ee i bia kumutu disa dee soni dë, nöo unfa de sa du toona heepi i möön fii bia libi baka toona ko a Gadu möön? De an sa heepi i e baa.

Wë biga a dë leti kuma i seei toona ta tei di Mii u Gadu tja go peka a di lakpa pau möön, buta naandë da hii lanti ta hoi a sipootu ta kosi.

⁷ Biga ee wan goon dë, nöo hën tjuba ta kai nëën hiniwanten faa sa feni wata kumafa a dë fanöudu, nöo njanjan o ko bunu nëën da dee sëmbë dee bi wooko ën. Sö wan goon, Gadu wë i si dë ku ën e. ⁸ Ma ee wan goon dë, nöo sösö baakamaka ku gaanwomihati nöo ta göö nëën, nöo di lö goon dë an abi na wan wojo heepi. A hogi poi. A fika u de suti faja nëën tjuma puu dë. Nöo sö di sëmbë u taki dë, sö a dë. Nöo ee an mëni ën seei nöo di siba u Gadu o kisi ën e. A o kaba a sösö.

Aki a ta gafa dee sëmbë

a di fa de ta libi bunu.

⁹ Ma un dee lobi sëmbë fuu dë, hii fa u ta bai unu aki seei, ma na sô u sabi taa un dë e. Wë biga u ta abi mëni a unu liba sabi taa un ta libi wan möön bunu libi da Gadu, kumafa a fiti dee sëmbë dee feni di heepi u Gadu. ¹⁰ Nöo fa Gadu sai dë, an ta kuutu könku e, ma a ta kuutu leti a pasi. Nöo an o fëëkëtë dee bunu libi fuunu dee un ta libi naandë. A ta si fa un ta lobi ën ta heepi dee oto sëmbë fëën. Sô un ta libi nöömö. ¹¹ Nöo sô wë u kē tu e, dee sëmbë, fu hibiwan fuunu musu ta libi sô nango nöömö te dou. Biga te un ta libi sô kaa, nöo woon sabi gbelin taa woon kisi dee bunu u Gadu nöömö dee a abi u da u a bakaten.

¹² Fëën mbei wa kē fuun ko malëngëma e, dee sëmbë. Ma be un ta djeesi dee otowan nöömö, dee bi tai hati ta biibi tefa de feni dee soni dee Gadu bi paamusi de.

Aki ta lei taa te Gadu paamusi wan soni nöo an o bia.

¹³⁻¹⁴ Wë nöo dee sëmbë, un boo toona mëni di soni Gadu bi paamusi di gaan sëmbë fuu de kai Abahamu. A taa:

Mi taki da i gbelin taa mi o dë ku i ta heepi i, nöo mi o mbei di böngö fii ko hia seei.

Sô Gadu bi taki da Abahamu. Wë nöo di ten a paamusi ën di soni dë, nöo ku soi a paamusi ën e. Nöo an dë taa a kai oto sëmbë nē soi. Nönö. Ma hënseei nē wë a kai soi taa a o du sô nöömö. Wë biga oto nē an dë di hebi möön di fëën, faa tei soi nēen liba. ¹⁵ Nöo fa Gadu fan dë, hën Abahamu dë ta hoi pasensi ta luku di soni nöömö di Gadu bi paamusi ën dë, teefa a ko feni ën.

¹⁶ Wë biga sô a dë e, dee sëmbë. Te wan libisëmbë o soi, nöo a ta kai wan nē di hebi möön di nē fëën seei nöo a soi, fu di fan fëën musu a' gaan kaakiti. Nöo sëmbë an o sa feni soni u taki nēen liba möönsö, biga fa a taki dë, a tan sô.

¹⁷ Nöo fëën mbei di Masa Gaangadu paamusi dee sëmbë fëën taa a o da de di bunu fëën, nöo a taki ën ku soi. Biga a kē u de sabi taa di soni a paamusi dë an o kaba a mundu möönsö, a o pasa sô nöömö.

¹⁸ Nöo a ko dë tu soni u Gadu di an sa puu möönsö, di paamusi fëën ku di soi fëën. Nöo hën mbei hati fuu sa kötö gaanfa awaa e, dee sëmbë. Biga fa u kule go a Gadu fuu tei dee bunu a abi u da u, nöo u sabi taa an sa ganjan u. A o da u de nöömö.

¹⁹⁻²⁰ Nöo di sabi u ta sabi taa Gadu o da u dee soni a paamusi u dë, hën ta hoi hati fuu leti kuma wan hanka de tuwë fu hoi wan sipi faa tan pii a wan kamian. Nöo leti kumafa wan sipi hanka musu abi wan kamian ka a sa peka gingin, söseei di biibi fuu dë gingin a Masa Jesosi. Biga hën waka a u fesi kaa. A pasa di gaan koosu di bi tapa sëmbë fu de an sa dou a Gadu, hën a waka tololoo go dë leti ka Gadu dë ala, faa sai dë ta heepi u. Hën wë i si ko dë di Gaan Mindima fuu ku Gadu fu nöömö e, nöo a dë kuma Melikiseideki.

7

Aki ta konda da u ambë da Melikiseideki ku fa hën

ku Masa Jesosi djei.

¹ Wë nöo, dee sëmbë, fa u ta taki aki taa Masa Jesosi hën ko dë wan mindima kuma Melikiseideki, nöo andi di dë kē taki? Wë Melikiseideki bi dë wan hebi sëmbë u fosuten. Hën bi dë könu ta tii di köndë de kai Salem. Nöo a bi dë wan mindima tu e, ta fan ku di möön hei Gadu u mundu da libisëmbë.

Nöö di juu ten Abahamu bi go feti ku dee kõnu u oto kõndë wini de tefa a toona ta ko, nöö hën di Melikiseideki aki go miti ku ën a pasi. Nöö hën a begi da Abahamu te a kaba kai di bunu u Gadu faa ko nëën liba. ² Nöö hën Abahamu paati dee gudu dee a wini a di feti a teni hipi, hën a da Melikiseideki wan hipi fu di a bi dë Mindima u libisëmbë ku Gadu.

„Nöö sö i si Melikiseideki ku Masa Jesosi djei, biga de tuu abi di wan wooko.“

Nöö fa di në u Melikiseideki sai dë, un sabi andi a kë taki nö, dee sëmbë? A kë taki “Kõnu fu Leti Libi”. Nöö fa a bi dë kõnu u di kõndë de kai Salem dë, nöö hën da a dë “Kõnu fu Kötöhati” tu, biga “Salem” hën da “kötöhati” a di tóngö.

„Nöö söseei Masa Jesosi dë di Kõnu u Letilibi tu, ku di Kõnu fu Kötöhati, biga nëën dee soni dë ta kumutu.“

³ Nöö fa Melikiseideki sai dë, nöö wa jei tata fëen, wa jei mama fëen. Nöö de an sikifi fëen tu ambë da gaan sëmbë fëen, ambë da bakamii fëen di a abi. De an sikifi disa da u taa a sö wan daka de pali ën ku sö wan ten a dëdë. Di mindima wooko fëen di a bi dë, hën nöö fika dëen u nöömö, leti kuma di Mii u Masa Gaangadu.

⁴ Nöö luku fa di sëmbë naandë hei tjika. Biga hii fa Abahamu bi dë di möön hei gaan sëmbë fuu, ma tökuseei a da Melikiseideki hafu u dee gudu a bi wini a di feti. Sö Melikiseideki bi hei tjika e.

⁵ Wë nöö sö a dë a dee Isaëli wëti taa te i abi teni soni nöö di mindima o tei wan a i da Masa Gaangadu. Ma nöö di mindima u Isaëli, a musu dë fu di lö u Leifi, biga di lö dë nöö Gadu hei te a da de di wooko dë. Aluwasi fa hii Isaëli sëmbë seei dë Abahamu böngö, ma töku sëmbë u di lö u Leifi nöö ta tei soni a dee otowan.

⁶ Ma di Melikiseideki aki, hën an bi dë böngö u Leifi möönsö e, ma tökuseei a bi tei soni a Abahamu hën a kai di bunu u Gadu ko nëën liba.

Wë nöö sö u ko si taa hii fa Abahamu bi kisi dee gaan paamusi a Gadu, ma Melikiseideki bi möön hei möön hën. ⁷ Wë biga di möön hei sëmbë hën ta kai di bunu u Gadu ko buta a di otowan liba, na sö nö?

⁸ Wë nöö dee sëmbë, a di soni u taki aki u ko si taa de dë tu pei mindima ta tei soni a otowan: dee mindima dee dë a di lö u Leifi, ku dee dë kuma Melikiseideki. Nöö de tooka e. Biga dee u Leifi, de ta dëdë, ma di aki sö wa jei dëdë fëen möönsö. Libi nöö fika dëen u nöömö, „kuma Masa Jesosi.“

⁹⁻¹⁰ Wë nöö u sa taki wan oto soni möön tu kumafa Melikiseideki hebi tjika. Biga fa hën ku Abahamu bi miti, a bi dëen dee soni dë, nöö fuu taki nöö Leifi seei wë bi dëen tu e, hii fa a bakaten hën ko ta pii soni a dee otowan. Biga di ten dë de an bi pai ën eti, ma a bi dë a di böngö u Abahamu ta ko eti.

Aki ta lei u faandi mbei di mindima musu tooka.

¹¹ Wë nöö di soni u Abahamu di u ta taki aki, nöö a baka fëen ufö Gadu ko buta di wëti taa dee sëmbë ta du di mindima wooko u Isaëli nöö de musu dë u di lö u Leifi. Nöö faandi mbei a di ten fuu aki wan oto pei mindima musu toona ko dë möön, kuma Melikiseideki baka? Andi mbei de an sa fika kuma de Alon go dou, dee dë u di lö u Leifi? Wë biga dee sootu pei mindima naandë, dee u Leifi, de an sa heepi u te u ko bumbuu sëmbë a Gadu wojo möönsö e, hën mbei di mindima musu toona tooka baka.

¹² Wë nöö ee di mindima tooka, nöö dee wëti dee nama ku ën seei musu tooka tu. ¹³ Wë nöö sö de tooka tuu e, dee sëmbë. Biga di Mindima fuu di ko a bakaten aki, hën an bi dë a di lö u Leifi möönsö kumafa di wëti

bi buta. Ma hën bi dë u wan hii oto lö, nöö na wan sëmbë fu di lö dë bi ko dë mindima wan daka ta tjuma soni da Masa Gaangadu. ¹⁴ Biga wë hii u tuu sabi taa di Masa fuu an bi dë di böngö u Leifi e, ma a bi dë di böngö u Juda. Nöö fa Gadu bi da Mosesi dee wëti dë, nöö na Juda bi kisi di mindima wooko e, ma Leifi hën bi kisi ën kumafa u bi taki dë kaa. Ma töku awa wan sëmbë u Juda ko abi di wooko dë.

¹⁵ Nöö da sö u ko si gbelingbelin taa di wëti ko tooka e, dee sëmbë. Wan oto pei mindima ko awaa nöö hën an dë kuma dee otowan. Disi toona ko dë kuma Melikiseideki baka. ¹⁶ Nöö an kisi di wooko fu di a dë a di mindima lö, ma a kisi ën fu di di libi fëen abi sö wan kaakiti tee dëdë an sa kii ën möönsö.

¹⁷ Fëen mbei Gadu bi taki fëen a di Buku taa:
I dë wan mindima kuma Melikiseideki,
nöö di mindima wooko fii dë,
an o kaba möönsö.

¹⁸ Nöö da awa u ko si taa dee lö wëti dë ku hij di awoö fasi fa libisëmbë bi musu ta dini Gadu, de tuu kaba awaa e. Nöö di soni mbei de kaba, fu di de an bi abi kaakiti u sa heepi u. ¹⁹ Fa di lö fasi u dini Gadu dë bi sai dë, an bi sa mbei na wan sëmbë ko bumbuu a Gadu wojo möönsö e, dee sëmbë. Ma fa Gadu ko tookëen a baka aki, hën u ko abi wan möön bunu soni fuu biibi. Biga u sabi awaa taa u sa nango dou te a Gadu nöömö awaa.

Aki ta lei u fa Masa Jesosi tooka ku dee oto mindima möön.

²⁰⁻²¹ Wë nöö, dee sëmbë, fa Jesosi ko dë u mindima aki, a tooka ku dee oto mindima a wan oto futu möön e. Biga dee otowan, na ku soi de bi ta buta de e, ma di i si aki hën ko dë mindima ku wan soi fu Gadu. Biga de bi taki fëen a di Buku taa:

Masa bi soi wan soi taa di mindima wooko fii dë an o kaba möönsö.
Nöö fa a taki ën dë, nöö an o tooka pakisei möönsö.
Sö di Buku taki e.

²² Nöö hën mbei u ko si taa di buka di Gadu mbei ku libisëmbë a bakaten aki, a dë möön hebi möön di a bi mbei a fesi. Biga di mindima u di buka aki, hën Gadu buta ku soi faa dë nöömö. Hën da Masa Jesosi seepi.

²³ Fa dee oto mindima bi dë, nöö de bi dë te a hia e, fu di dëdë an bi ta da na wan u de pasi fu de tan a di wooko fu nöömö. Fëen mbei wë de bi ta tooka. ²⁴ Ma di aki sö, Jesosi, hën a o libi u nöömö. Hën mbei di mindima wooko fëen o dë fu nöömö tu. ²⁵ Fëen mbei tu, ee wan sëmbë i kë go dou a Gadu, nöö Masa Jesosi fii begi e. Biga hën sa heepi u te dou fu di a ta libi nöömö faa ta fan ku Gadu da u.

²⁶ Wë nöö sö wan mindima u bi musu abi e, dee sëmbë, di dë apaiti gbelingbelin da Gadu söndö föutu. Fa a sai dë, na wan daka seei a bi du hogi kuma dee otowan e. Hën wë Gadu tja go buta te a di möön hei kamian u mundu ala. ²⁷ Nöö fa a dë a di mindima wooko dë, nöö an dë faa musu ta du kumafa dee oto mindima ta du e. De, de ta kii mbeti da Gadu hiniwan daka baka na baka ta paka u dee hogi di deseeri ta du te de kaba, ufö de musu kii da dee oto sëmbë tu. Ma disa, wan kodo pasi tö a bi hopo hënseei da Gadu paka paima da libisëmbë fu nöömö.

²⁸ Fa u dë aki, Isaëli wëti dë sö taa wan Gaan Mindima musu dë ta fan ku Gadu da de. Nöö te de o buta di mindima dë, nöö wan libisëmbë de ta tei buta. Nöö fu di a dë wan libisëmbë, nöö an ta abi kaakiti tjika möönsö faa libi söndö föutu a Gadu wojo e. Ma di Gaan Mindima di Gadu buta ku soi a baka aki, hën da di Mii fëen seei. Nöö fu di a libi söndö föutu a

goonliba aki, hën mbei a ko dë di kaba bumbuu Mindima fuu ku Gadu u nöömō.

8

Aki ta taki soni u di wosu u Gadu ka Masa Jesosi ta wooko

a liba ala.

¹ Wë nöö dee sëmbë, di mama u di soni di u ta fan aki dë sō taa u ko abi sō wan Gaan Mindima tuu, a u ku Gadu mindi. Hën da Masa Jesosi. Nöö di bangi fëen ka a go sindo dë, a dë leti a di kaba hebima kamian a letimaun së u Masa Gaangadu ka a dë nëen könubangi a liba ala.

² Nöö fa Masa Jesosi dë di Mindima fuu dë, a ta wooko a di leti Wosu fu Gadu e, di gbelingbelin wan, nöö di wosu dë an dë kuma di de bi ta begi Gadu a di sabana ala. Biga fa dee gaan sëmbë fuunu bi hopo di wosu u Gadu a di sabana dë, nöö ku deseei maun de bi hopo ën. Ma di Wosu di u ta taki aki, Masa Gaangadu seei hopo disi.

³ Fa dee mindima u Isaëli sai dë, dee sëmbë, hibiwan u de de ta buta u de musu ta tja soni go da Gadu. So juu de ta tja peesenti go dëen. So juu de ta tja mbeti fu de kii tjuma u paka paima. Nöö sō nöö a dë a di Mindima fuu a liba ala, a Masa Jesosi, tu. Fa a sai dë, sō hënseei musu abi soni fu tja go da Gadu tu.

⁴ Ma nöö Masa Jesosi, ee a bi dë a goonliba aki, de an bi o dëen pasi faa dë wan mindima e. Biga dee u goonliba aki, de ta tja soni ta tjuma da Gadu kumafa dee Isaëli wëti buta. Ma di mindima wooko u Masa Jesosi, hën an nama a dee Isaëli wëti möönsō.

⁵ Nöö fa dee mindima u Isaëli ta wooko a di Wosu u Gadu a goonliba aki, nëen da di tuutuu Wosu u Gadu eti e. Ma a dë kuma wan peentje u lei fa soni dë a Gadu ala. Fëen mbei wë Gadu bi bai Mosesi taanga di juu ten di a o mbei di fosu Wosu u Gadu a di sabana ala. A taa:

Mëni i seei bunu ku di Wosu di joo mbei dë,
fii mbei hii soni buta leti kumafa i si mi bi lei i a di kuun liba ala.
Di soni mbei a bai ën sō, fu di a kë u hii soni musu djeesi di fa soni dë a Gadu ala.

⁶ Nöö fa Masa Jesosi ta wooko di mindima wooko fëen a Gadu ala, nöö di wooko di a feni dë a bumbuu gaanfa möön di dee mindima bi ta wooko a di fesiten wosu u Gadu naandë. Wë biga di buka di Gadu mbei ku u a bakaten aki, a dë bumbuu gaanfa möön di a bi mbei ku dee sëmbë u di ten dë. Masa Jesosi seei wë tja di baka buka aki ko da u e, dee sëmbë, nöö a paamusi u möön bumbuu soni möön dee soni di oto buka bi paamusi.

⁷ Haika e, dee sëmbë. Ee di fosu buka di Gadu bi mbei ku dee gaan sëmbë fuunu a di ten u Mosesi bi a' kaakiti tjika fu sa heepi libisëmbë kumafa a dë fanöudu, nöö Gadu an bi o suku faa toona mbei wan oto buka ku u möön e. ⁸ Ma hënseei si taa di buka dë an heepi dee sëmbë fu de ko bumbuu tjika. Biga a feni föutu a de di a taa:

Un haika e, woo dë te dou wan ten,
nöö mi o toona mbei wan njunjun buka möön
ku dee lö u Isaëli te kisi dee lö u Juda.

⁹ Ma di njunjun buka an o dë kuma di mi bi mbei ku dee gaan sëmbë u de. Biga fa i si mi bi tja dee gaan sëmbë u de kumutu a Egepiti köndë ala,
nöö mi bi tja de leti kumafa wan tata ta tja hën mii a maun.
Sō mi bi tja de tjika.

Nöö hën mi mbei wan buka ku de.
 Ma de an bi hoi di buka di mi mbei ku de dë e.
 Nöö hën wë mbei miseei bia baka da de tu.
 Sö Gadu taki. ¹⁰ Nöö hën a toona taa:
 Di buka di mi o toona mbei ku Isaëli sëmbë a bakaten o dë sö taa
 mi o tja dee wëti u mi go buta a de fusutan.
 Tee a de hati dendu seei de o ta fii de.
 Nöö mi o ko dë Gadu u de awaa,
 nöö de o ko mi sëmbë.
¹¹ Nöö na wan sëmbë seei o dë ta buta ku di otowan fëën möön
 taa a musu ko sabi mi.
 Na wan baaa o ta buta ku ën baaa sö tu.
 Biga hii de tuu o sabi mi kaa,
 kumutu a dee möön gaan wan te dou a dee piki wan.
¹² Nöö fa de o ko sëmbë u mi dë,
 nöö mi o a' tjali u de,
 nöö ma o hoi dee hogi du u de a bëë möön.
 Ma o ta mëni de möön seei.
 Sö wë Gadu taki e, dee sëmbë.
¹³ Wë nöö di fa a taki u di njunjun buka aki, nöö nëën u ko si taa aan
 toobi ku di fosu buka möön. Di ala ko gaandi kaa. Nöö di soni di i si ko
 gaandi, te wan pisi a o kaba fiaa. De an o dë nëën du möön seei.

9

Aki ta lei fa di wosu u Gadu

a di sabana bi dë.

¹ Wë nöö dee sëmbë, di Gadu mbei di fosu buka ku dee gaan sëmbë
 fuunu a fesi dë, nöö a bi da de dee wëti fëën, ku unfa de musu ta begi
 ën ta dini. Nöö söseei a lei de unfa u de mbei di wosu fëën a goonliba aki.

² Nöö di Wosu u Gadu dë, a mbei ku mbeti kakisa leti kumafa de ta
 mbei pelawosu sö, ma a abi tu kamba. Nöö a di fosu kamba fëën, nöö
 naandë di gaan lampu bi ta dë ta tuwë limbo a di wosu, ku di tafa di de
 ta buta bëëë apaiti da Masa Gaangadu. Nöö di kamba dë, hën de bi ta kai
 di Hebi Kamian u Gadu.

³ Ma nöö a baka fu di kamba dë, nöö wan oto kamba bi dë tu, nöö a paati
 ku di fosuwan ku wan gaan degi koosu, hebi wan. Nöö di baka kamba dë,
 hën de kai di Kaba Hebi Kamian fu Gadu. ⁴ Nöö hën abi di goutu tafa de
 ta buta dee sumëë suti soni de ta tjuma da Masa Gaangadu, ku di kädë di
 de ta kai di Kädë u di Buka.

Nöö fa di Kädë u di Buka bi sai naandë, nöö de tapëën ku goutu te lontu
 dou. Nöö a di Kädë dendu i abi di goutu paniki di de bi buta so u di bëëë
 di kumutu a Gadu de kai "mana", ku di kokoti fu Alon di bi nasi folo, ku
 dee paatapaata sitonu di de bi sikifi dee wëti u di Buka. Dee lö soni dë bi
 dë a di Kädë dendu.

⁵ Nöö a di Kädë liba i abi wanlö soni de mbei kuma dee libilibi soni dee
 ta dë a Gadu Köndë ala ku hanza, nöö de ta lei di waiti u Gadu fa a dë.
 Nöö dee hanza u de ta tuwë kötö a di Kädë tanpa liba ka libisëmbë ta feni
 paadon a Gadu. Ma nöö dee soni dë tuu, wa sa taki de finifini nönöu
 kumafa de bi dë e.

Aki ta lei fa de bi ta du a di fosu Wosu u Gadu.

⁶ Wë nöö di de seeka dee soni buta sö kaa, nöö dee begima nango
 hiniwan juu a di fosu kamba dë, fu de ta dë a di wooko ta dini Masa
 Gaangadu kumafa a dë fanöudu. ⁷ Ma nöö a di u mbei tu kamba dendu,

naandë di Gaan Mindima nango hën wanwan tō wan pasi nōō a wan jaa dendu. Nōō fa a nango dē, na sōndō buuu e. Biga a musu kii mbeti tei buuu lëmbë di Këdë faa paka da hënseei te a kaba, bifō a musu toona tei lëmbë paka da dee oto sëmbë fu dee soni de bi misi sōndō de sabi. Sō di wëti bi dë kaa.

⁸ Wë nōō ku dee soni naandë di Akaa u Gaangadu bi ta lei limbolimbo taa sō langa di fosu wosu sai dë ku di gaan koosu di paati de tu kamba, nōō hën da di pasi an jabi eti fu sëmbë sa go dou a di Kaba Hebi Kamian ka Gadu dë.

⁹ Nōō fa u dë aki u ko fusutan wan oto soni tu. Hën da, fa sëmbë bi ta tja dee peesenti ko da Gadu dë ta kii mbeti dëen seei, ma dee soni dë an bi a' kaakiti tjika u seeka di sëmbë di ko begi Gadu a di fasi dë e, te hati fëen an ta latja möön u dee hogi a bi du. Na seei. ¹⁰ Biga dee lö soni dë, dee njanjan soni sō, soni u bebe, bamba sömëni pei fasi u wasi, de bi dë döösë soni nōō fu sëmbë ta du kumafa dee wëti taki. Ma töku wan ten bi o ko nōömō di hii dee soni dë tuu o kaba, njunjun wan o ko.

¹¹ Wë nōō fa u dë aki, di ten ko kaa e, dee sëmbë. Biga „Jesosi, Keesitu hën tja di njunjun fasi ko fu dini Gadu, nōō bumbuu soni seei dë nëen dendu. Nōō Masa Jesosi seei da di Gaan Mindima u disi.

Aki ta lei fa de soni u tide djei dee bi dë a fesi, ku fa de

tooka ku deseei.

Fa Masa Jesosi ko dë Gaan Mindima fuu aki, dee sëmbë, hën an bi denda go a wan wosu di libisëmbë maun mbei e. Ma a go a wan möön bumbuu kamian, hebi wan, di an dë soni u goonliba basu aki. ¹² Nōō fa a go naandë, an tja mbeti buuu, kuma dee kaabita sō ku dee kau mii dee dee mindima u goonliba aki ta kii ta tja buuu. Nönö. Fëen seei buuu wë a tja e. Nōō a waka seei langalanga go tee go dou a di Kaba Hebi Kamian ka Gadu dë a liba ala. Naandë sō a go e, di wan kodo pasi dë tō.

Nōō di soni di Masa Jesosi du dë, dee sëmbë, an o dë faa du ën a bakafutu möön kumafa dee oto mindima ta du. Wë biga di buuu fëen di kai a goon di wan pasi dë, hën paka di paima fu nōömō fu hii dee hogi du fuu libisëmbë.

¹³ Wë un sabi fa dee mindima u Isaëli ta du kaa. De ta tei di buuu u kaabita, ku dee womi kau, ku di sindja u dee njönku mujëe kau dee de bi tjuma, nōō de ta lëmbë sëmbë ta puu sundju a de fu de musu sa ko limbo. Ma hii fa de ta du dë seei, ma di buuu dë an ta limbo de hati dendu e. Nönö. Döösë soni nōō de ta du dë.

¹⁴ Ma nōō di buuu u „Masa Jesosi, Keesitu di a paka da u wë? An bumbuu gaanfa möön di buuu u dee lö soni dë nō? Biga hën ta limbo u hati ta puu dee hogi a u hati dee bi ta paati u ku Gadu, fu wa mëni de möön seei. Hën mbei u sa dini di libilibi Gadu waiwai awaa.

„Nōō i abi wan oto fasi di di buuu u Masa Jesosi tooka ku di u dee mbeti de ta kii da Gadu dë. Dee mbeti ta paka de buuu sōndō de sabi.„ Ma Masa Jesosi, ku ën seei kë wë a hopo ën seei paka da u. Fa a du dë, di Akaa u Masa Gaangadu di dë u nōömō, hën wë heepi ën faa du sō e.

„Nōō leti kumafa dee mbeti de ta kii dë musu dë telutelu sōndō föutu, nōō sō nōō,„ Masa Jesosi bi dë sōndō föutu tu. Biga an du hogi wan daka.

¹⁵ Fa Masa Jesosi Keesitu du da u dë, dee sëmbë, hën mbei Gadu sa toona mbei wan hii njunjun buka ku u libisëmbë. Biga Masa Jesosi dëdë paka puu u fu wan musu kisi sitaafu u hii dee hogi u bi du di ten u bi dë a di fosu buka basu. Nōō awaa u dee sëmbë dee a kai fu ko nama ku ën a di

njunjun buka aki, u sa feni hii dee bunu tuu awaa dee a bi paamusi faa da u. Nöo dee bunu naandë, de an o kaba a mundu möönsö.

Aki ta lei u fa di buuu u Masa Jesosi abi kaakiti tjika.

¹⁶⁻¹⁷ Wë nöo dee sëmbë, dee Buka u Gadu u ta taki aki, de dë leti kuma te wan sëmbë o mbei buka ku i taa te a dëdë nöo joo feni dee gudu fëen. Ma di sëmbë dë, de musu sabi bunu taa a dëdë tuu ufö joo feni dee gudu fëen e. Biga ee an dëdë, nöo di buka di a mbei dë aan kaakiti eti.

¹⁸ Nöo söseei di buka bi dë tu, di Gadu bi mbei ku dee gaan sëmbë fuunu a fesi. An bi sa abi kaakiti ee na wan soni bi dëdë tuwë buuu a goon. ¹⁹ Biga di Mosesi konda hii di buka pisipisi da dee sëmbë te a kaba kumafa dee wëti taki, nöo hën de tei kau mii buuu ku kaabita buuu hën de mökisi ku wata. Nöo hën de tei di uwii de kai “hisopu”, ku sikafu puuma di de bi bë, nöo hën de ta nama a di buuu ta lëmbë di buku di de bi sikifi di buka, ku hii dee sëmbë dee bi sai dë tuu te de kaba.

²⁰ Nöo hën Moseşi fan ku de taa:
Di buuu aki sö, nöo hën sitampu di buka
di Gadu mbei ku unu aki e,
fuun musu hoi ën.

²¹ Nöo söseei de lëmbë di Wosu u Gadu tu. Hii dee soni dee dë a di wosu dendu dee de ta wooko ku de apaiti, de tuu de lëmbë ku di buuu e. Ee nasö, de an bi o dë limbolimbo a Gadu wojo möönsö. ²² Nöo a fika piki möön, nöo hii soni tuu musu limbo ku buuu. Biga sö di wëti taki kaa. Wë biga ee buuu an kai a goon, nöo Gadu an bi o sa puu sëmbë a bëë u di hogi de du, fu de an kisi sitaafu.

²³ Wë nöo a bi dë fanöudu fu de ta kii dee mbeti dë e, dee sëmbë, ta tei di buuu ta seeka soni faa musu ko dë limbolimbo. Ma nöo hii fa de ta du dë seei, ma a dë kuma wan peentje nöo fii fusutan fa dee soni u Masa Gadu Köndë dë. Ma a Gadu Köndë ala wan möön bumbuu soni, hebi wan, bi musu dëdë paka fu de tei buuu fëen lëmbë soni. Ee nasö soni an sa seeka limbo tjika faa sa dë ka Gadu dë.

²⁴ Nöo di wosu ka de nango ta begi Gadu a goonliba aki, nöo hën seei dë wan peentje fuu lei soni nëen tu. Biga hën ta lei u taa a sö wan gaan hebi kamian Gadu ta dë a liba ala. Nöo na a di wosu di libisëmbë maun mbei aki Masa Jesosi Keesitu go e, dee sëmbë. Nönö. Ma a go te a liba ala ka Masa Gaangadu seei ta dë. Nöo fa a go dë, fu u libisëmbë hedi wë e.

²⁵ Nöo Masa Jesosi ku dee Gaan Mindima u goonliba aki, de tooka a sömëni soni. Biga dee disi, na de seei buuu de ta tja go paka e, ma hën a paka ku fëen seei buuu. Hën tu, an dë fanöudu fu Masa Jesosi musu nango ta ko hiniwan jaa, kumafa dee disi nango a di Kaba Hebi Kamian u Gadu ta ko. Nönö. ²⁶ Biga ee sö, nöo fu sensi di ten di Masa Gaangadu mbei goonliba, nöo a bi o ta tja pena ta dëdë sömëni pasi kaa, tee kisi fa u dë aki. Ma nöo an dë sö e. Wë biga a di mama u hii ten, nëen a ko di wan kodo pasi tö, hën a hopo ën seei da Gadu kuma wan paima, paka puu hogi du a u liba.

²⁷ Dee sëmbë o, Masa Gadu buta taa hibiwan libisëmbë musu dëdë wan kodo pasi tö, nöo a baka fëen a o kai i a kuutu. ²⁸ Nöo söseei wë Jesosi, Keesitu dëdë wan kodo pasi tö. Nöo fa a dëdë dë, naandë Gadu kuutu ën da sitaafu, fu sömëni sëmbë sa kumutu a di sitaafu de bi o kisi u dee hogi du u de. Nöo hën wë a toona go ka a bi kumutu, ma a o toona ko di u tu pasi e. Ma nöo fa a o ko dë, na fa a dëdë paka da sëmbë u hogi du möön e, dee sëmbë. Nönö. Ma a o ko faa puu u dee sëmbë dee ta luku ën tja go ka hogilibi an dë möön.

10

Aki ta lei faandi mbei Masa Jesosi ko a goonliba.

¹ Wë nõö dee sëmbë, „leti kumafa u taki dë,„ dee soni dee dë a dee wëti u Isaëli bi dë soni u luku ku wojo nõö, fu sëmbë sa sabi fa dee möön bunu soni dee bi o ko a bakaten aki o dë. Ma de an bi dë dee tuutuwan wan u dee soni eti e. Fëen mbei dee mbeti de ta tja ko ta kii hiniwan jaa baka na baka nõömö naandë, de an sa heepi dee sëmbë dee ta ko ta begi Gadu a di fasi dë möönsö u de sa ko dë gbelingbelin sëmbë söndö föutu a Gadu wojo. ² Biga ee de bi sa heepi, nõö dee sëmbë bi o ko dë limbolimbo a Gadu wojo di wan pasi. An bi o dë fu de musu ta tja mbeti nango ta kii baka na baka nõömö. Hën tu, ee dee soni bi a’ kaakiti tjika, nõö hati u dee sëmbë an bi o ta latja sö te de misi a wan soni, biga a bi paka kaa.

³ Ma an bi dë sö e. Fa dee sëmbë ta paka hiniwan jaa baka na baka dë seei, ma an ta puu dee hogi du u de a de liba möönsö. Ma a ta toona ta da de mëni nõömö fu dee awoo hogi dee de bi du. An ta kaba a de hati möönsö. ⁴ Wë biga di buuu u dee lö soni dë, dee womi kau, de kaabita sö, an tjika u sa puu hogi a sëmbë liba e, kwetikweti.

⁵ Nõö fëen mbei a di ten di Masa Jesosi ta ko a goonliba, hën a fan ku Gadu taa:
Dee soni dee de ta tja ko kii ta paka i dë,
na de wë i bi kë e.

Ma i seeka wan libisëmbë sinkii da mi,
„fu mi sa go du di soni di i kë awaa.“

⁶ Biga dee soni de ta kii ta tjuma ta da i tangi,
ku dee de ta tjuma ta paka paima u hogi du,
ja a’ piizii ku de seei.

⁷ Nõö hën mbei mi taa:
“Wë luku, mi ko e, Gadu,
fu mi ko du di soni di i kë awaa.
Sö de bi sikifi u mi buta a di buku kaa.”
Sö Masa Jesosi taki e.

⁸ Wë ja jei fa a taki dë nõö? Hii fa di Isaëli wëti buta da de taa de musu ta tja dee soni dë ko da Gadu seei, ma töku Masa Jesosi taa: “Dee mbeti dee de ta tja ko ta kii ta da i dë, ku dee peesenti dee de ta da i, ku dee de ta tjuma ta paka paima u hogi du, na de i bi kë. Ja a’ piizii ku de.” ⁹ Nõö hën a toona taki taa: “Wë luku, mi ko fu mi ko du di soni di i kë awaa.”

Wë nõö sö i si taa Jesosi Keesitu puu dee awoo soni dee bi dë, buta di Gadu kë. ¹⁰ Nõö hën a ko e, hën a dëdë paka dee hogi du fuu da u ku ën seei sinkii di wan pasi dë fu nõömö. Hën wë da di soni Gadu bi kë e, dee sëmbë. Nõö hën mbei u sa ko dë gbelingbelin a Gadu wojo söndö föutu awaa.

Aki ta lei fa di paima di Masa Jesosi paka hebi tjika.

¹¹ Dee sëmbë o, fa dee mindima u Isaëli dee ta taanpu ta du di wooko u de sai dë, nõö di wan paima nõö wë de ta tja ko hiniwan daka baka na baka naandë e. Ma an ta heepi möönsö u puu hogi du a sëmbë liba.

¹² Ma di oto Mindima u ta taki aki, wan kodo pasi tö a tja wan paima go paka, nõö hën tjika fu nõömö fu paka dee hogi du fu hii u libisëmbë tuu. Nõö di a paka te a kaba, nõö hën a go sindo fëen a di kaba hebima kamian a di letimaun së u Gadu. ¹³ Nõö kumutu a di ten dë, hën a sai dë ta luku fu Gadu musu booko dee felantima fëen saka buta neën basu, kuma wan piki bangi i ta buta futu. ¹⁴ Fa a sai dë, an dë fa a hopo paka

oto paima möön e. Biga di wan kodo paima dë, hën tjika kaa faa seeka hii u dee sëmbë dee dë apaiti da Gadu tuu. Fa a paka da u dë, nöö u ko seei gbelingbelin sëmbë a Gadu wojo kaa, nöö sò nöö woo dë fu nöömö.

¹⁵ Nöö di soni naandë wë di Akaa u Gadu bi taki a fesi e, di a taa:

¹⁶ Sö wan buka mi o mbei ku de a bakaten.

Mi o tja dee wëti u mi go buta a de fusutan.

Tee a de hati dendu seei de o ta fii de.

Nöö hën a toona taki möön, a taa:

¹⁷ Dee awoo hogi du u de, kumafa de bi booko dee wëti u mi,

ma o mëni dee soni dë möön seei.

Sö a taki e.

¹⁸ Wë nöö ka Gadu an ta hoi dee hogi du u sëmbë a bëë möön, nöö an o dë u paka paima möön tu e, dee sëmbë. Kaba u di soni di dë.

Aki ta lei fa Masa Jesosi

heepi de tjika.

¹⁹ Dee sëmbë u mi o, fa Masa Jesosi tuwë di buuu fëen a goon da u dë, hën wë jabi di pasi da u fuu sa waka fuu seei waiwai go dou leti a di Kaba Apaiti Kamian ka Gadu dë. ²⁰ Biga di gaan koosu di bi tapa di pasi da u, hën an dë möön. Di sinkii u Masa Jesosi di de sitaafu tefa de kii ën dë, hën wë da di gaan koosu di tënë jabi da u fuu sa go dou a Gadu awaa.

²¹ Nöö fu di di pasi jabi da u sò kaa, u ko abi sò wan bumbuu Gaan Mindima ta tii u dee sëmbë dee dë a di wosudendu u Gadu, nöö an dë fuu panta e, dee sëmbë. ²² Ma un boo nango a Gadu ta begi ën ku limbohatai söndö ganjan. Un boo go nëen ku bumbuu biibi seei sabi taa an o jaka u. Wë biga di hati fuu lëmbë ku di buuu fu Masa Jesosi kaa. Fa u dë aki, an ta latja möön u dee hogi u bi du. Nöö di sinkii fuu seei, hënseei wasi ku wan limbolimbo wata, „biga u waka a Masa Jesosi baka te u tei dopu.”

²³ Nöö fa u ta piki sëmbë taa woo feni bunu a Gadu a bakaten dë, dee sëmbë, nöö wan boo disa u biibi sò e. Ma un boo hoi gingin nëen. Wë biga di sëmbë di paamusi u di bunu dë, a dë wan sëmbë di u sa abi futoou nëen liba. An o ganjan u möönsö.

²⁴ Nöö di u sabi sò kaa, nöö un boo buta mëni a di fa u sa du heepi u seei fuu libi bunu ta lobi u seei makandi. ²⁵ Wan boo disa u ta miti makandi e, kumafa so sëmbë ta disa. Ma un boo ta ko makandi ta da u seei taanga nöömö. Di soni dë, a dë gaan fanöudu soni da unu e, fa un ko ta si taa di daka ta zuntu di Masa Jesosi o toona ko aki.

Aki ta bai de a wan gaan soni.

²⁶ Nöö mi kë bai unu a wan soni möön e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i bi ko sabi dee soni u Masa Gaangadu, gbelingbelin wan kaa, nöö hën i ta du hogi ku sabi nango nöömö, nöö paima an fika da i möön e, di sa paka puu i fu ja kisi sitaafu a Gadu. ²⁷ Fa i sai dë, nöö ku panta nöö joo ta dë ta luku di kuutu u Gadu di a o kuutu i, ku di gaan faja di i si o tjuma dee felantima fëen.

²⁸ Wan sabi fa a bi dë a fesi nö, dee sëmbë? Ee wan Isaëli sëmbë i söso dee wëti dee Gadu da Mosesi taa ja dë nëen, nöö i musu dëdë. Ee tu dii sëmbë si i, hën de konda taa sò wan soni i bi du tuu, nöö sëmbë an bi dë u sa puu i möönsö fu ja dëdë e.

²⁹ Wë nöö unfa i mëni? Ee a dë sò taa di sëmbë di misi dee lö wëti naandë sa kisi sò wan gaan sitaafu, nöö ee wan sëmbë ta makisa di Mii u Masa Gaangadu aki ku basufutu wë? Na wan möön gaan sitaafu a o kisi ö? Biga

a ta sösö di buuu di bi sitampu di Buka di Gadu mbei ku u aki, di buuu di bi limbo ën kaa. A ta sösö di Akaa u Gadu di ta libi ku u ku sösö wan bunuhati. Nöo sösö wan pei sëmbë i musu kisi wan gaan sitaafu. ³⁰ Nöo di sitaafu di i si joo kisi dë, na libisëmbë o da i ën e. Biga u sabi ambë bi taki di soni dë taa:

Mi a fika da, fu mi toona paka dee sëmbë

dee ta du hogi.

Gadu wë taki sösö e, dee sëmbë. Nöo a dë sikifikifi a wan oto kamian u di Buku möön taa:

Masa, hën o kuutu dee sëmbë fëen.

³¹ Nöo a dë wan gaan soni u panta da tuutu, fii musu ko kai a di libilibi Gadu maun fu hën musu sitaafu i.

Aki ta bai de fu de an musu

disa di biibi.

³² Dee sëmbë o, fa i si mi ta fan ku unu aki, un musu toona mëni di ten wojo fuunu bi ko limbo njunjun. De bi ta toobi unu seei ta fuka unu, ma tökusee wan bi hai baka disa möönsö. ³³ So juu de bi ta buta unu a lanti fesi ta da sen ta sitaafu. So juu oto sëmbë bi kisi dee lö sitaafu dë, nöo hën un taanpu ku de. ³⁴ Un bi ta kusumi makandi ku dee otowan fuunu dee de bi tuwë a dunguwosu. Di ten di de bi tei dee gudu fuunu, wan bi kai ën gaan soni möönsö, ma un bi dë ku wai seei fu di un sabi taa un abi wan möön bumbuu gudu a Gadu ala di an o kaba a sösö möönsö. ³⁵ Fa un bi dë fuunu ku kötöhati ku wai dë, nöo wan musu bia möönsö e, dee sëmbë. Sö nöo un musu ta dë nöömö, nöo woon feni gaan paima seei a Gadu.

³⁶ Fëen mbei wan musu lasi hati e, ma be un tai hati go dou. Be un ta du kumafa Masa Gadu kë fuun ta du nöömö, nöo woon kisi dee soni dee a bi paamusi unu. ³⁷ Wë biga fa u dë aki an o dë longi möön, nöo di soni de bi sikifi a Gadu Buku o ko pasa taa:

Di sëmbë di bi taa a o ko, nöo a o ko tuu e,
a di leti ten fëen.

An o lati.

³⁸ Nöo di sëmbë di biibi te a ko gbelingbelin a mi wojo,
hën o feni libi.

Ma ee i ta hai baka disa nöo ma o a' piizii ku i e.

Sö Gadu taki e, dee sëmbë.

³⁹ Ma fa u taki ën dë seei, ma wa dë a dee sëmbë dë dendu e, dee ta hai baka fu de go kaba a sösö. Ma u dë a dendu u dee sëmbë ta biibi ën, dee a heepi te u feni libi nëen kaa.

11

Aki ta lei andi da biibi.

¹ Wë dee sëmbë o, di soni de kai biibi, andi dëen? Wë biibi hën da wan soni dë a i hati i ta mëni nöo i sabi gbelingbelin taa joo feni ën nöömö. Söseei tu, a dë wanlö soni ja ta si ma i sabi gbelingbelin taa de dë tuu. Hën wë da biibi e. ² Nöo di biibi dë dee gaan sëmbë u Isaëli bi abi, hën mbei de bi feni gafa.

³ Nöo u seei tu, fa u ta biibi aki, nöo hën mbei u ko sabi taa dee wöutu u Gadu wë mbei goon ku liba ku hii soni tuu. An dë taa a tei dee soni libisëmbë wojo sa si nöo hën a mbei de e, ma fan nöo a fan, nöo hën dee soni ko.

Aki ta taki soni u di biibi u Abeli.

4 Wë nõo un boo toona mëni fa so u dee fesiten sëmbë u Isaëli bi ta biibi Gadu.

Fa Abeli bi sai dë, nõo a biibi Gadu e, hën wë a tja wan paima go tjuma da Gadu di bumbuu möön di fëen baaa Kain. Nõo di fa a biibi dë mbei Gadu tei ën fu wan bumbuu sëmbë te hënseei gafëen taa a tja wanlõ bumbuu paima ko dëen. Nõo hii fa Abeli dëdë gaanduwe kaa, ma tõku di biibi di a bi ta biibi dë mbei u ta lei soni nëen eti.

Aki ta taki soni u di biibi u Enõku.

5 Nõo sõseei Enõku bi ta biibi Gadu, hën mbei Gadu puu ën a goonliba aki söndõ dëdë kii ën. De suku ën te de wei, de an si ën möönsõ, biga Gadu bi tei ën puu tja go faa. Ma nõo de bi ta taki sõ fëen kaa bifõ di soni dë pasa taa Gadu bi abi piizii ku ën te tjika.

6 Nõo sõ e, dee sëmbë. An dë taa Gadu sa a' piizii möönsõ ku wan sëmbë di an ta biibi e. Kwetikweti. Biga te wan sëmbë joo ko nëen, nõo i musu biibi taa a dë. Nõo sõseei tu i musu biibi taa a ta paka dee sëmbë dee ta suku ën ku wan hati.

Aki ta taki soni u di biibi u Noa.

7 Nõo Noa bi ta biibi Gadu tu e. Hën mbei Gadu bi wasikõi ën fu dee soni dee o ko ma de an bi dë u si eti. Nõo hën Noa kisi lesipeki u Gadu, hën a mbei di gaan sipi faa tjubi dee sëmbë fëen wosu dendu fu de an dëdë a di wata. Nõo di fa Noa biibi Gadu dë, nõo hën puu gogo u dee otowan a döo taa de, de an bi kë biibi möönsõ. Fëen mbei de kaba a sösõ. Ma Noa hën a fika ku libi e, nõo hën Gadu kondëen a dendu u dee sëmbë dee a ta tei u bumbuu sëmbë fu di de ta biibi ën hedi.

Aki ta taki soni u di biibi u Abahamu.

8 Nõo sõseei Abahamu bi ta biibi Gadu tu. Hën mbei di Gadu kai ën faa musu kumutu a di köndë fëen go a wan oto köndë di a o kisi a bakaten, nõo hën a piki e. Nõo hën a tei pasi, hën a nango söndõ faa sabi naasë a nango.

9 Nõo di fa a ta biibi Gadu dë, hën mbei tu aan toobi faa libi kuma wan wakama a di köndë di Gadu bi paamusi ën dë. Biga na a wan bëtë wosu a ta libi e, ma a ta libi fëen a wanlõ mbeti kakisa wosu kuma pelawosu sõ, hën ku dee böngõ fëen, dee Isaki ku Jakopu. Biga de tuu abi dee paamusi u Gadu makandi. 10 Fa Abahamu bi ta sai fëen dë, nõo a ta mëni wan köndë eti di o ko, nõo di köndë dë o dë seei fu nõömõ, kuma wan wosu de mbei ku bumbuu sitonu posu. Nõo di Sëmbë di buta fa di köndë dë musu mbei, ku di Sëmbë ta mbei di köndë seei, hën da Masa Gaangadu.

11 Fa Abahamu biibi Gadu tjika dë, hën wë mbei a kisi kaakiti faa sa pali wan mii, hii fa di jaa fëen faa pali bi pasa gaanduwe kaa nõo di mujëe fëen Sala seei tu an bi sa pali. Ma tõkusee de pali e. Wë biga fa Gadu paamusi Abahamu wan mii dë, nõo Abahamu futoou ën fu di a sabi taa a dë wan sëmbë di i sa a' futoou nëen liba, nõo di soni a taki o ko pasa nõömõ. 12 Nõo hii fa i si taa a di së u pali miii, nõo a bi dë kuma wan dëdëdëdë sëmbë di na sa pali möönsõ, ma tõku a pali e. Nõo hën di wan kodo sëmbë dë hën ko abi bakamii te a hia kuma dee teeja a liba ala ku dee sandu sii dee dë a ze di na wan sëmbë sa konda.

13 Fa u ta taki soni u dee sëmbë aki sõ, nõo de tuu dëdë bifõ de feni hii dee soni Gadu bi paamusi de. Ma tõkusee te dou a di dëdë ten u de seei, de ta biibi Gadu eti. A dë kuma de bi ta si dee soni te a longi ala, nõo de ta wai da de seei. Hii fa de ta libi a goonliba aki seei, ma de ta piki kodo taa

de an dë u goonliba aki. Wakama nöö de dë. ¹⁴Nöö ee wan sëmbë i taki sö kaa, nöö hën da i ta mëni wan oto köndë eti, di dë fii seei.

¹⁵Ma nöö fa i si dee sëmbë bi ta mëni wan oto köndë dë, nën da di köndë ka de bi kumutu e. Wë biga ee hën de bi ta mëni nöö de bi sa toona go nën baka. Ma an bi dë sö. ¹⁶Ma di köndë di de ta hangi fu de go naandë, nöö a dë wan möön bumbuu köndë di dë a Gadu ala. Nöö fëen mbei sen an kisi Masa Gaangadu faa taa a dë Gadu u de, biga a bi seeka di köndë dë da de kaa.

¹⁷⁻¹⁸Nöö Abahamu fa a sai dë, a bi ta biibi Gadu tuu o. Biga di ten di Gadu poobëen luku, nöö a piki. An niinga u tja di wan kodo womi mii fëen dë go faa tjuma da Gadu kuma wan paima kumafa Gadu mandëen. Hii fa Gadu bi ta paamusi ën taa Isaki, di mii fëen naandë, hën o pai mbei böngö dëen, ma nöö an hoi di mii a baka möönsö. Ma a go u go du di soni di Gadu taki dëen. ¹⁹Wë biga a kuutu ku ën hati taa ee a kii di mii seei, ma Gadu abi taanga tjika faa sa toona weki ën baka. Nöö ee fuu taki, nöö sö a pasa tu e. Biga Abahamu toona feni hën mii, Gadu puu ën a dëdë „buka” tuu.

Aki ta taki soni u di biibi

u Isaki ku Jakopu.

²⁰Wë nöö söseei Isaki biibi Gadu tu. Nöö fëen mbei di a o dëdë hën a fan ku dee mii fëen, Jakopu ku Esau, te a kaba konda fa soni o waka ku de a bakaten. Hën a hopo maun a de liba fu Gadu musu limbo fesi da de.

²¹Nöö Jakopu, sö a bi ta biibi tu. Hën mbei di a o dëdë, hën a hopo maun a dee mii u Josëfu liba tu, fu Gadu musu limbo fesi da de. Fa a bi gaandi dë seei te a ta hëngi a di kokoti fëen, ma töku a ta begi Gadu ta gafëen eti.

Aki ta taki soni u di biibi

u Josëfu.

²²Nöö söseei Josëfu biibi Gadu tu. Fëen mbei di a bi sabi taa a o dëdë, nöö hën a fan ku dee sëmbë fëen manda de taa te a dëdë nöö de musu tjubi dee dëdëbonu fëen, fu te de o toona go a de köndë nöö de tja de go ku de go bei. „Wë biga a bi ta biibi taa te wan daka Masa Gadu o puu dee Isaëli sëmbë fëen a Egepiti köndë nöömö kumafa a bi paamusi de, toona tja de go a de köndë Kaana baka.”

Aki ta taki soni u di biibi u Mosesi ku dee sëmbë fëen.

²³Söseei di tata u Mosesi ku ën mama biibi Gadu tu e. Hën mbei wë di de pai ën, de tjubi ën dii liba a wosu dendu naandë. Hii fa di könu u Egepiti bi buta di wëti dë taa de musu kii hii dee njunjun pai womi mii u Isaëli sëmbë, ma de an fëë u de booko di wëti dë. Biga de si taa di mii aki sö dë wan apaiti mii, nöö an musu dëdë.

²⁴Nöö di juu ten di Mosesi ko bigi tjika, nöö hënseei ta biibi tu e. Hën mbei an kë fika a Egepiti köndë dë ta tja di në taa a dë miii u di mujëe mii u könu Falao möön. ²⁵Ma a ta kuutu ku ën hati taa a möön bunu dëen faa saka go tja sitaafu ku dee sëmbë u Gadu makandi, möön leki fa a sai ku dee sëmbë u Egepiti köndë ta njan dee piizii u de, dee an ta kai ku Gadu. Fa dee lö piizii sai naandë, a wan ten nöö de o kaba nöömö, „ma dee u Gadu an o kaba möönsö.”

²⁶Nöö hën a sakëen seei tja sen e, fu di Heepima di o ko hedi. Biga a si taa di nama a o nama ku dee sëmbë u Gadu dë, nöö a möön bunu dëen möön dee hia gudu fu Egepiti köndë. Biga a o kisi wan möön bumbuu paima a Gadu a bakaten. ²⁷Di fa a biibi Gadu tjika dë, nöö hën mbei wë

a kumutu fëen a Egepiti köndë. Aan toobi seei ee könu hati boonu ku ën, ma a go fëen fiaa. Nöö hën a hoi go dou leti kuma hënseei wojo ta si Gadu nëen fesi dë, di libisëmbë wojo an sa si. Biibi nöö a biibi taanga sö.

²⁸ Nöö baka u di dë, nöö fu di a ta biibi Gadu, hën mbei a buta dee Isaëli sëmbë fëen u de njan di daka de ta kai Pasika. A di daka dë, de bi kii mbeti tei nongö lëmbë dee wosu dööbuka u de, fu di basia u Masa Gadu Köndë an musu kii dee fosu womi mii u de „kumafa a o kii dee fosu womi mii u dee Egepiti köndë sëmbë„.

Aki ta taki soni u di biibi

u dee Isaëli sëmbë.

²⁹ Nöö söseei tu, dee Isaëli sëmbë u di ten ala bi ta biibi tu e. Nöö fëen mbei de waka a di Bë Ze dendu pasa go dou a di oto së tela ala, leti kuma de dë a wan dëedëë goon ta waka. Ma di dee Egepiti sëmbë bi go u go waka a de baka, nöö hën de dëdë kaba a sösö fiaa a di wata.

³⁰ Nöö dee sëmbë u Isaëli dee ko a baka, nöö deseei biibi Gadu tu. Fëen mbei di de waka lomboto di köndë de kai Jelikou sëbën daka, nöö hën dee sitonu peni ta tapa di köndë dë booko holou kai a goon, hën de waka go tei di köndë.

Aki ta taki u di biibi u Lakabu.

³¹ Nöö söseei di jajo mujëë de kai Lakabu di bi ta libi a di köndë de kai Jelikou bi ta biibi Gadu tu e. Hën mbei di dee sëmbë u Isaëli puu sëmbë u go luku di köndë ee unfa de sa booko ën, nöö hën di mujëë dë kisi dee sëmbë hoi tjubi nëen wosu. Hën mbei di de booko di köndë, nöö de an kii ën kumafa de kii dee otowan dee an bi kë piki Gadu buka.

Aki ta lei fa sëmëni soni bi pasa fu di sëmbë bi ta biibi.

³² Wë andi seei dë u mi musu taki möön, dee sëmbë? Wë biga di ten ko sati da mi kaa u mi musu konda da unu fa Gidion bi ta biibi, fa Baaki bi ta biibi, fa Simison bi ta biibi, fa Jefita bi ta biibi, fa Dafiti bi ta biibi, fa Samuëli ku dee oto fesiten tjabukama u Gadu bi ta biibi. ³³ Biibi nöö de bi biibi Gadu sö, nöö so u de wini köndë, so u de ko hedima ta tii köndë a wan leti fasi. So u de ta biibi tefa de kisi dee paamusi u Gadu dee a bi da. So u de biibi te de tapa di mbeti de kai lëun buka seei fu an njan de kii. ³⁴ So u de biibi te Gadu booko di kaakiti u faja saka da de, an tjuma de kii möönsö. So u de, a fika piki de kii de ku sëufangi, ma di biibi de biibi Gadu nöö hën puu de. So u de an bi taanga, ma di biibi di de biibi Gadu mbei de ko taanga. So u de bi kisi gaan kaakiti a feti dendu seei fu de feti go dou, hën de fon dee gaan hia sodati u oto köndë tuu fiaa jaka de puu tuwë go. ³⁵ So u dee mujëë, dee sëmbë u de bi dëdë nöö de toona feni de baka e. Di biibi u de wë mbei de toona weki baka.

Aki ta lei taa na hii biibima

ta kumutu a sitaafu.

„Ma fa i si u ta taki ën aki seei, ma na hii dee biibima tuu kumutu a sitaafu e.„ Biga so u de, dee hogihatima da de gaan sitaafu kii. De bi sa disa di biibi kumutu a di sitaafu, ma de an kë. Wë biga de sabi taa ee de dëdë seei, ma te de toona weki nöö de o feni wan möön bumbuu libi.

³⁶ So u de bi dë tifihi a hii fasi, ee de ta mbei de fa, ee de ta kosi de, ee de ta fon de, ma de bi dë u de nöö. So u de, de tai ku bui tja go söötö a dinguwosu. ³⁷ So u de, de vinde sitonu naki de kii pii. So u de, de san koti puu a mindi. So u de, de kii ku sëufangi. So u de bi dë a sitaafu te de

ko fika de wanwan tö ta bisi sikapu kakisa ku kaabita kakisa fu koosu u de. Pena nöö de bi pena sö.

Sö wë libisëmbë bi ta sitaafu dee sëmbë bi ta biibi dë tjika e, ta du peipei hogi ku de. ³⁸ So u de an bi a' tan kamian hën de go ta waka ta lontu a dee sabana kamian, a dee kununu liba, ta libi a dee sitonu baaku ku dee doti baaku. Fa i si dee sëmbë dë bi ta biibi Gadu ta tja sitaafu tjika dë, nöö dee oto sëmbë u goonliba aki an bi waiti tjika e, fu de ku sö wanlö bumbuu sëmbë musu nama seei.

³⁹ Wë nöö dee sëmbë u taki aki, nöö de tuu kisi gafa fu di de bi ta biibi Gadu hedi, dee sëmbë. Ma di soni di Gadu paamusi de, hën nöö de an bi feni eti a di libiten u de. ⁴⁰ Biga Gadu bi ta mëni wan möön bumbuu sondi faa du da u a di ten fuu aki. Nöö di a du ën kaa, nöö u ku dee sëmbë u taki dë tuu makandi sa ko bumbuu sëmbë gbelingbelin a Gadu wojo awaa söndö föutu.

12

Aki ta lei u fa fuu ta kule

a di pasi u Gadu.

¹ Wë nöö dee sëmbë, fa u bi taki u dee hia sëmbë gidjii dë, nöö u musu tei hati a de e. Biga de da kotoigima ı ta lei u taa Gadu dë wan Gadu di u sa a' futoou nëën liba.

Boo taa di libi fuu a goonliba aki, u dë kuma te wan sëmbë ta fia kule faa wini wan paima. Sö u musu kule bunu a di pasi di Gadu buta da u. Dee soni dee ta hebi u fu wa sa kule bunu, nöö u musu puu de a u sinkii tuwë. Söseei tu, dee soni dee lo' u kisi u a di libi fuu ma de an ta kai ku Gadu, nöö u musu lusu de puu mbei de an kisi u tuwë. Nöö un boo tai hati e, dee sëmbë, ta kule a di pasi liba nöömö di Gadu maaka buta da u fuu kule nëën.

² ı Ja sabi fa a dë te wan sëmbë ta fia kule nö? A abi wan maaka tee nëën fesi ala di a ta luku nöömö faa kule tololoo go dou nëën. Wë sö nöö u seei abi wan maaka tu e. Hën da Masa Jesosi. Nöö wa musu puu wojo nëën möönsö e. Biga hën da di Sëmbë di waka a u fesi kaa ta lei u fa fuu musu biibi, nöö hën da di Sëmbë ta seeka di biibi fuu tu, faa musu dë gbelingbelin a Gadu wojo.

Nöö di Masa Jesosi bi dë a goonliba aki, hënseei bi abi wan maaka nëën fesi tu di a bi ta biinga u dou nëën. Hën da di wai di a o wai a bakaten. Nöö fëen mbei aluwasi fa di sitaafu u di lakpa pau bi hebi dëen u tjai, ma tökuseei a tjëen e, dee sëmbë. An bi a' toobi ku di sen di de dëen naandë. Nöö hën a tja di sitaafu dë te a kaba, nöö hën a go sindo fëen a di kaba hebi kamian a di letimaun së u Gadu ala.

³ Wë nöö hën wë fuun ta mëni e, dee sëmbë, fa a bi tja sö wan gaan sitaafu a dee takuhati sëmbë maun. De bi ta biinga seei u booko ën saka ta fon mëen ku buka, ma nöö an piki. Nöö ee un dë ta mëni fa a tja di sitaafu dë tjika, nöö wan o lasi hati a dee fuka fuunu. ⁴ Wë biga fa un ta biinga dë ku dee soni dee an ta kai ku Gadu fu de an wini unu, nöö wan biinga ı kuma Masa Jesosi eti e. Biga na wan daka buuu kumutu a unu sinkii eti.

Aki ta lei fa u de musu luku

dee sitaafu dee de ta kisi.

⁵ Dee sëmbë o, fa un ta tja sitaafu dë, a sa kë un fëëkëtë di fan Gadu bi fan ku unu fu da unu hati ö? A kai unu miii fëën taa:

Mii o, di kiija Masa ta kiija i aki ta da i sitaafu,
ja musu tei ën kuma wan sösö soni e.

Ja musu lasi hati te a ta gandji da i.

⁶ Wë biga di sëmbë di a lobi, hën wë a ta kiija.

Söseei di sëmbë di a tei ko miii fëën,

hën a ta sitaafu te a du hogi.

Sö Gadu taki e.

⁷ Hën mbei te un ta tja sitaafu, nöö un musu ta luku ën kuma Gadu hën ta kiija unu kuma wan tuutuu mii fëën. Wë biga unsë un sabi wan mii di hën tata an ta kiija ta gandji da so juu? ⁸ Ma ee ja ta kisi kiija kumafa dee oto mii u Gadu ta kisi, nöö hën da ja dë wan leti mii fëën e, ma i dë oto tata mii.

⁹ Wë un sabi fa a dë a goonliba aki, dee sëmbë. U ta abi tata aki di ta kiija u, nöö u ta lesipeki de, na sö nö? Wë nöö di kiija fuu Tata a liba wë? Na u musu saka möön gaanfa dëën möön dee tata fuu u goonliba aki nö? Biga Gadu hën ta kiija di akaa fuu, fuu feni libi u teego. ¹⁰ Nöö fa dee tata fuu u goonliba aki sai dë, de ta kiija u fu wan pisiten nöö, ku wan kiija di de ta mëni taa sonte hën sa bunu da u. Ma Gadu hën ta kiija ku wan gbelingbelin kiija seei. Biga a sabi taa sö wan kiija o heepi u fuu ko dë bumbuu kuma hënseei, söndö föutu a u libi.

¹¹ Nöö a dë sö tuu taa te i ta kisi sitaafu a di kiija liba nöö ja ta si ën kuma wan bumbuu soni da i, biga a ta hati i. Ma ee i tai hati tei di sitaafu dë, nöö a bakaten nöö joo si taa a mbei i ko ta libi a wan leti fasi a Gadu wojo, ku wan bööböö hati seei.

¹² Nöö sö e, dee sëmbë. Fa i si un ta tja sitaafu dë, nöö wan sindo dë gudjuu möön e. Ma un hopo taanpu be dee suwakisuwaki maun fuunu ku dee suwakisuwaki kini fuunu ko taanga baka. ¹³ Un musu ta waka tololoo a di pasi u Masa Jesosi e, ta koti ën ku sinkii tee a ko gbegedee. Nöö te dee sëmbë dee an bi sa waka taanga ta ko, nöö de o feni ën limbolimbo fu de waka, nöö de o ta waka a di pasi te de ko kisi deseai.

Aki ta lei u fa wan biibima

musu libi.

¹⁴ Nöö awaa woo taki wantu soni u di fa un musu libi kuma biibima. Fa un sai dë, dee sëmbë, un musu mbei möiti be un ta libi fiifi ku hii sëmbë e. Un musu dë seei gbelingbelin sëmbë apaiti da Masa Gaangadu. Biga ee wan sëmbë ja dë sö, nöö ja o si Masa. ¹⁵ Nöö un musu köni tu, fu na wan fuunu musu lasi di bunu di Gadu kë da u ku ën bunuhati.

Nöö ee wan hogi soni bi pasa ku i, nöö ja musu hoi ën a hati faa fika dë mbei lutu e. Biga te fii sabi a sa ko wan gaan toobi soni da i ta poi sömëni sëmbë libi.

¹⁶ Nöö be un köni tu e, mbei na wan fuunu musu libi a wan fanafiti fasi a di së u manu ku mujëë.

Nöö wan musu dë kuma di womi de kai Esau e, dee sëmbë. Biga Esau an bi a' toobi ku Gadu, nöö hën a du sösö te a lasi di leti a bi o abi kuma di fosu mii fëën tata. Hii dee gaan bunu dë tuu a sei fu wan kodo paabi baafu hedi. ¹⁷ Nöö un sabi taa a bakaten a bi toona kë ën, ma an bi sa feni ën möön. Hii fa a toona ta suku ën ku wata wojo ku këë seei, ma de an dëën möön. Biga a poi kaa.

Aki ta lei u möön fa di fesi buka ku di baka buka tooka.

¹⁸Dee sëmbë o, fa un ko a Gadu aki, nöö an dë kumafa a bi dë a fesi e, di ten Gadu da Isaëli sëmbë dee wëti. A di ten ala de bi dou a wan gaan kununu u goonliba aki. Nöö di kununu ta kisi faja, kamian ko baaka dungudungu pii, gaangadu ta koti faja ta bai, hii mundu bi dë ku panta tee na soni. ¹⁹De jei wan tutu ta piki, wan töngö ta piki a di kununu dë liba, ta fan ku de. Gadu wë ko ta fan ku de sö e. Nöö de fëëë seei tee na soni. Hën de begi Mosesi taa be di töngö dë an musu fan ku de möön, biga de an sa tjëen. ²⁰Sösei tu de fëëë di wëti taa na nama seei de musu go nama a di kununu dë. Ee wan mbeti seei go nama nëen, nöö de musu tei sitonu naki ën kii wante. ²¹Hii dee soni dë bi dë wan gaan panta soni te Mosesi seei taa: “Mi ko fëëë tee sinkii u mi ta tëëmë.” A sö wan fasi Gadu bi da de di fosu buka e, dee sëmbë.

²²Ma fa un ko a Gadu a bakaten aki, nöö an dë sö möön e. Biga na a di kununu ala un ko. Ma un ko dou a di kununu de kai Sion di dë a Jelusalen dendu, nöö di Jelusalen dë, an dë u goonliba aki. Ma hën da di köndë u di libilibi Gadu di dë a liba ala. Un ko dou a dee gaan hila basia u Masa Gaangadu köndë dusudusu wan, ka de dë makandi ta wai tee na soni. ²³Un ko mökisi a di keiki u Gadu, nöö hii u dee sëmbë dee dë a di keiki aki tuu dë kuma wan fosupai mii di o kisi di bunu fëen Tata a bakaten. Biga në fuu tuu dë sikifisikifi a liba ala kaa. Un ko dou a Masa Gaangadu seei, di Kuutumä di ta kuutu ku leti a hii sëmbë liba. Un ko mökisi ku dee akaa u dee sëmbë dee Gadu bi tei fu bumbuu sëmbë di de bi dë a goonliba aki, nöö fa u dë aki de ko dë söndö föutu tuutuu awaa. ²⁴Un ko dou a Masa Jesosi tu e, dee sëmbë, di tja di njunjun buka ko, di Gadu mbei ku u aki. Nöö un ko dou tu a wan buuu di ta taki wan möön suti soni da u möön leki di u Abeli di bi ta bai ta hakisi paima. Biga di buuu i si dë, ku ën de lëmbë u puu dee hogi du fuu a u liba mbei u ko limbo.

²⁵Nöö fa Masa ta fan ku unu fa u dë aki, nöö wan musu mbei taangajesi dëen, dee sëmbë. Biga di a bi fan ku dee sëmbë ala ta bai de a soni, nöö a wan kununu u goonliba a bi dë ta fan ku de. Nöö ee de bi niingëen, nöö aan fa u de bi sa du te nöö de an bi o kisi sitaafu e.

Wë nöö ee sö a bi pasa di a fan ku de a di goonliba aki, nöö di ka a dë a Gadu Köndë ala ta fan ku u wë? An dë möön hebi nö? Nöö ee u bia baka dëen, nöö woo kisi wan möön gaan sitaafu seei.

²⁶Di Gadu bi fan ku dee sëmbë a di ten ala, nöö di fan fëen bi seki di goonliba. Ma nöö fa u dë aki a ko paamusi wan soni taa:

Mi o ko seki goonliba wan pasi möön e,

ma na goonliba wanwan mi o seki.

Goon ku liba tuu mi o seki.

Sö Gadu taki e.

²⁷Nöö fa a taki “di wan pasi möön” dë, a dë sö taa hii dee soni dee dë u seki tuu o puu kai kaba a söso di wan pasi dë wante, dee soni Gadu mbei buta a liba ala ku dee a mbei buta a basu aki tuu. Nöö di soni mbei a o pasa sö, fu dee soni dee an sa seki kaba a söso nöö musu fika.

²⁸Ma uu dë sëmbë u wan köndë di an o seki kaba a söso möönsö, nöö Gadu hën da di Könu u di köndë dë. Nöö di u sabi sö kaa, nöö un boo ta da Gadu tangi ta lesipeki ën gaanfa a wan leti fasi di fiti ën. ²⁹Wan boo dë felantima fëen e. Wë biga di Gadu di u ta begi aki, a abi kaakiti tjika kuma faja faa tjuma hii poipoi soni kaba a söso fiaa.

13

Aki ta lei fa u musu libi.

¹ Dee sëmbë o, un musu ta lobi unu seei makandi nöömö kuma baa ku baa e, leti kumafa un ta du dë kaa.

² Nöo wan musu fëekëtë u kisi oto sëmbë hoi a unu wosu e. Wë biga sö wanlö sëmbë bi du kaa, nöo hën de bi tei basia u Masa Gadu Köndë gbolo söndö de sabi.

³ Nöo un musu ta mëni dee otowan fuunu dee dë a dunguwosu, leti kuma unu seei dë makandi ku de a dunguwosu dë tu. Söseei tu, ee so fuunu ta kisi sitaafu, nöo a musu dë da un dee otowan leti kuma unu seepi ta kisi di lö sitaafu dë tu.

⁴ Nöo di fa manu ku mujëë ta libi, a musu dë wan gaan lesipeki soni da hii sëmbë e. Wan womi an musu waka ku wan oto mujëë di an dë mujëë fëën a wosu, nöo söseei tu wan mujëë an musu waka ku wan oto womi di an dë manu fëën. Ee wan sëmbë i booko di wëti dë, nöo Gadu o kuutu i da i sitaafu e. Biga a o kuutu hiniwan sëmbë di ta libi a wan fasi di na fiti di fasi di a buta fu manu ku mujëë musu libi.

⁵ Fa un sai dë, dee sëmbë, wan musu lobi möni te a kisi unu buta nëën basu e, ma un musu ta tifiهدي ku dee soni un abi kaa. Biga Gadu bi taki taa:

Ma o disi i seepi, kwetikweti.

Na wan juu mi o disa i wanwan möönsö.

⁶ Nöo hën mbei u sa taki seei söndö panta a u hati taa:

Masa hën da mi Heepima. Ma o fëëë.

Andi seei wan söso libisëmbë sa du ku mi?

⁷ Nöo dee sëmbë o, un musu ta mëni dee fesima fuunu e, dee bi tja di buka u Gadu ko konda da unu. Un musu luku un wini de wini a di libi u de, nöo un ta djeesi de a di fa de ta biibi.

⁸ Jesosi Keesitu, fa a sai dë, an ta tooka e. Di fa a bi dë jeside ku tide, sö nöo a o dë u nöömö teego.

Aki ta bai de a wanlö njunjun lei sëmbë ta tja ta lei.

⁹ Nöo mi taki e, dee sëmbë, wan musu ta bia nango ta ko a dee sömëni njunjun lei de ta tja ko ta lei unu naandë e. Biga de ta toona buta wëti a unu liba möön, kuma sö wan soni un musu njan mën a sö wan fasi. Nöo ee i hoi dee lö wëti dë seei, un heepi de abi da i? Döösë soni nöo de dë, ma de an sa tooka di hati fii möönsö. Ma di bunuhati u Gadu di a abi ta heepi u, hën nöo sa da u taanga fuu ko kumafa a kë.

¹⁰ Wë biga wan kamian dë ka de paka dee hogi du fuu da u kaa e, hën da di lakpa pau. Nöo di sëmbë di paka de da u, hën da Masa Jesosi. Nöo di paka dë an nama seei a soni u njan a wëti fasi e. Nöo dee sëmbë dee ta suku heepi nöömö a dee awoo döösë wëti u Isaëli, de aan leti u de mökisi ku u a di kamian aki.

¹¹ Fa i si di Gaan Mindima u Isaëli bi ta tja di buuu u dee mbeti go paka a di Kaba Hebi Kamian naandë seei, ma tökuseei a döösë u di kampu ala de bi ta tja di mbeti sinkii go tjuma. ¹² Nöo söseei a bi pasa ku Masa Jesosi tu. A döösë u di köndë a go tja di sitaafu. Naandë a tuwë di buuu fëën paka di paima da u fuu ko limbo a Gadu wojo. ¹³ Fëën mbei, dee sëmbë, ee de ta luku u kuma wan döösë sëmbë fu di u ta biibi a Masa Jesosi liba hedi, nöo an musu bigi da u. Ma un boo go nëën ala a döösë u di köndë nöo, go tja sen ku ën makandi. ¹⁴ Biga u sabi taa dee köndë ka u ta libi a goonliba aki, de an o dë fu nöömö e, ma u ta luku wan oto köndë a Gadu ala di o ko, nöo hën o dë u nöömö.

Aki ta lei fa u musu libi möön.

¹⁵ Fa Jesosi paka di paima da u dë, dee sëmbë, nöö a dë fuu ta gafa Gadu nöömö. Biga te u du sö, nöö a o dë kuma wan suti peesenti u ta tja ko dëen ta dëen tangi. Nöö di lö peesenti dë, a fiti wi dee sëmbë dee ta piki taa u ku ën nama.

¹⁶ Nöö wan musu fëekëtë u ta libi bunu ku sëmbë e, ta paati dee bunu dee un abi da unu na unu. Biga Gadu ta tei dee lö libi dë tu kuma wanlö peesenti un ta tja ko dëen, nöö a ta wai ku de seei.

¹⁷ Dee sëmbë o, un musu ta saka unu seei a dee fesima fuunu dee ta heepi unu a di biibi e. Te de taki wan soni da unu, nöö be un ta piki de buka. Wë biga de da dee sëmbë dee ta luku unu fu hati fuunu dë a Gadu nöömö, nöö te wan daka de o piki Gadu soni fëen. Hën mbei un musu ta piki de buka a soni, be de sa dë waiwai a di wooko u de. Wan musu mbei de dë fukafuka, biga ee nasö nöö an o tja bunu ko da unu tu.

¹⁸ Fa u dë aki, dee sëmbë, u si kuma u abi wan limbo hati, an ta toobi u a soni möön, nöö u kë fuun ta begi da u be u ta libi a sö wan leti fasi nango nöömö.

¹⁹ Nöö mi kë fuun begi da mi apaiti baa taa abiti möön mi o sa toona ko a unu baka. Sö mi kë fuun begi da mi e, dee sëmbë.

Aki di biifi ta tapa.

²⁰⁻²¹ Wë dee sëmbë o, Masa Gadu di nëen hii kötöhati ta kumutu musu dë ku unu e. A musu da unu hii dee soni un abi fanöudu fuun libi kumafa a kë. Biga fa a weki Masa Jesosi a dëdë dë, hën da a tei di buuu fëen kuma paima hën a sitampu di njunjun Buka a mbei ku u libisëmbë fu nöömö. Nöö hën a butëen faa kiija u kumafa wan Bumbuu Sikafuma ta kiija dee sikapu fëen.

Fa Gadu sai dë, nöö a musu ta seeka di libi fuu e, dee sëmbë. A musu mbei Jesosi Keesitu ta heepi u nöömö fuu libi fa a kë. Fa a sai dë, hën abi hii gafa ku hii nëbai fu nöömö teego. A tan sö gbelin.

²² Nöö dee sëmbë u mi dë, mi ta hakisi unu piimisi e, fu dee fan mi fan aki kuma wan lai sö fu da unu taanga. Di fan u mi sati, ma be un tei ën sö nöö kumafa mi sikifi ën dë.

²³ Nöö mi kë fuun sabi taa de puu u mati Timoteo „a dunguwosu e„. Nöö ee a ko a mi a di ten aki, nöö mi ku ën o ko haika unu ala makandi.

²⁴ Un da dee fesima fuunu ku dee oto sëmbë u Gadu ala tuu gaan odi da mi taa mi dë. Dee otowan fuu dee ta biibi Masa a Italia köndë, de seei ta manda gaan odi da unu tu e.

²⁵ Masa Gadu musu tja unu tuu ku ën bunuhati. A tan sö.

Di biifi u Jakobosi

Wan wöutu a fesi.

Wè dee sëmbë, un haika e. Di biifi aki, nöö wan sëmbë de kai Jakobosi hèn sikifi èn, nöö de si kuma a dë wan baaa u Masa Jesosi. Nöö hèn an bi dë wan u dee Gaan Tjabukama u Masa Jesosi de ta kai apösutu, ma a bi dë hedima u keiki a Jelusalen. Nöö a mbei di pampia aki da dee biibima u Masa Jesosi dee paaja libi a dee kamiankamian. A konda da de taa di biibi a Masa Jesosi an dë wan soni faa dë a i hati i ta konda ku buka nöö a kaba, ma a musu dë u si a di libi fii.

Aki di biifi seti.

¹ Ku di pampia aki mi, Jakobosi, ta manda gaan odi da un dee sëmbë u dee tuwalufu lö u Isaëli dee paaja libi a dee kamiankamian u goonliba, dee tei di biibi a Masa Jesosi. Fa mi ta fan ku unu aki, nöö mi da wan u dee futuboi u Masa Gadu ku èn mii Masa Jesosi Keesitu.

Aki Jakobosi ta konda da dee sëmbë fa u de libi te soni miti de.

² Wè nöö dee sëmbë, te soni miti unu a peipei futu nöö an musu bigi da unu poi e, ma wai un musu ta wai. ³ Biga hèn da Masa Gadu ta tesi unu ta luku ee woon biibi èn go dou. Nöö te bakaten nöö joo si bunu fëèn nöömö, biga ee ja disa di biibi i ta biibi nëèn, nöö joo ko a' degihati fii hoi go dou. ⁴ Nöö di fa joo ta hoi pasensi ta tja dee sitaafu dë, nöö hèn o puu föutu a i buta i ko wan gbelingbelin sëmbë a Gadu wojo.

⁵ Dee sëmbë o, ee wan sëmbë i si taa ja a' fusutan tjika a soni, nöö i musu begi Gadu faa da i fusutan e, nöö a o da i èn. An o tei i u hogi biga a lo' u da sëmbë bumbuu soni. ⁶ Ma nöö te joo begi, nöö i musu a' di biibi a Gadu taa a o da i di soni i ta begi èn naandë nöömö. Ma ee i ta panta kuma an sa da i èn, nöö i dë kuma sekiwata nango ta ko. Tide i biibi disa, amanjan i biibi di dë. ⁷ Nöö sö wan sëmbë ja musu a' di mëni taa ee i begi Gadu soni nöö a o da i èn. ⁸ Biga i dë ku tu hati, ja ta fika a wan kamian.

⁹ Nöö un dee pooti sëmbë dë a unu dendu dë, un musu ta wai e. Biga un bi dë möfina sëmbë, ma fa u dë aki un ko dë nèbai sëmbë a Gadu wojo.

¹⁰⁻¹¹ Söseei tu, un dee guduma musu ta wai tu, fu di un saka unu seei te wan dë a dee gudu fuunu basu möön.

Biga ee i gudu seei, i dë kuma wan folo ta jabi a mamate a hanse tee na soni, ma te di sonu jabi te sapate nöö di waiti fëèn kaba kaa. Te wan pisi a puu kai a goon, a pondi. Nöö sö ta pasa ku dee guduma dee ta dë a gudu baka. De ta mbei möiti ta booko hedi ta wooko, tee wan pisi de dëdë go fiaa. Ja jei soni u de möön.

¹² Haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë nöutu ko miti i a di biibi ma nöö i tai hati te di nöutu dë ko pasa, nöö di sëmbë dë i naki gaan kölöku e. ¹³ Biga Masa Gadu abi wan paima nëèn köndë faa da i, hèn da di libi u teego di a paamusi dee sëmbë dee lobi èn.

Ma nöö ee wan sëmbë hati fii ta manda i fii du hogi, nöö ja musu taa Masa Gadu hèn manda i e. Biga leti kumafa Masa Gadu seei an ta pakisei faa du hogi, nöö söseei an o manda i fii du hogi tu. ¹⁴ Ma te i si wan soni ta manda i fii du hogi, nöö i musu sabi taa dee taku hanga dee dë leti a i hati dë, de wè ta hai i fii du di hogi e. ¹⁵ Nöö di taku hanga dë, te a göö ko

bigi kaa nöö a ko toon hogi du, nöö hogi du hën ta tja dëdë. „Biga hën ta paati sëmbë ku Gadu.»

¹⁶ Wë nöö dee lobi sëmbë u mi dë, na mbei sëmbë ganjan unu e. ¹⁷ Fa hii soni ta ko a u a di goonliba aki, nöö dee bumbuu wan dee ta tja heepi ko, nöö de nöö Masa Gadu ta manda da u. Hën wë mbei di sonu ku di libawojo ku dee teeja tuu dee ta tja limbo ko. Ma hii fa dee soni dë ta tooka nango ta ko, ma hënseei an ta tooka möönsö. Fa i si a sai dë, nöö sö a ta dë nöömö. „Hën mbei ja musu pena mëni ën a hogi du, biga di bumbuu fasi fëen an ta tooka möönsö.»

¹⁸ Nöö Gadu abi bunuhati fuu tuu e, dee sëmbë. Biga a bi abi di pakisei nöömö faa heepi u ko sëmbë fëen, fuu feni wan njunjun libi. Nöö hën a manda di buka fëen ko da u di ta lei u soni gbelin kumafa a dë a Gadu. Nöö fa u ko sëmbë fëen aki, hën mbei fa u dë aki u ko dë a fesi u hii dee soni dee a mbei.

Aki Jakobosi taki da de taa de an musu haika di Buka nöö,

ma de musu du fa a taki tu.

¹⁹ Nöö wan soni un musu sabi, dee lobi sëmbë u mi dë. Hën da wan musu hesi u taki soni tumisi e, ma un musu hesi u jei soni. Söseei hati fuunu an musu lo' u boonu hesi tu. ²⁰ Biga di hatiboonu u wan libisëmbë an ta heepi i fii libi di leti libi di Gadu kë e.

²¹ Nöö ee un kë libi kumafa Gadu kë, nöö un musu disa hii dee pepei fanafiti libi. Un musu kaba ku dee hogihati libi u di ten u dë aki, nöö un bia ko a' sakafasi ta mëni di Wöutu u Masa Gadu di a bi paandi a unu hati. Biga di Wöutu fëen abi kaakiti tjika u puu unu a hii dee lö hogilibi dë.

²² Nöö un haika, dee sëmbë, wan mbei hati fuunu ganjan unu. Wan musu ta haika Gadu Wöutu nöö a kaba e, ma un musu ta du dee soni dee di Wöutu ta manda u fuu du. ²³ Biga ee wan sëmbë i ta haika Gadu Wöutu nöö ma ja ta du dee soni a ta taki da i fii du, nöö i dë leti kuma wan sëmbë di luku ën fesi a sipei te a kaba hën a hopo go fëen. ²⁴ Nöö fa a go dë, hën a fëekëtë fiaa fa ën fesi bi dë.

²⁵ Ma ee wan sëmbë i ta jei di Wöutu nöö i toona ta pakisei dee soni i jei dë nöömö te nöö i hopo go du kumafa i jei ën dë, nöö dee soni i ta du dë tuu o tja i a bunu liba. Biga dee wöutu u Masa Gadu dë gbelingbelin söndö föutu, nöö de ta puu u a hogilibi basu fuu feni böö.

²⁶ Nöö ee wan sëmbë i taa i ta dini Gadu, ma ja sa hoi i buka fu ja taki soni di an fiti, nöö di sëmbë dë, ganjan i ta ganjan i seei e. Na Gadu i ta dini. Sösö i ta du. ²⁷ Biga di leti fasi fii dini Gadu u Tata, nöö hën da disi: i musu ta heepi dee sëmbë dee dë fanöudu fii heepi, kuma dee mii dee na a' gaan sëmbë u sölugu de, ku dee mujëe manu dëdë disa de. Nöö i musu hoi i seei fu ja mökisi ku dee soni u di goonliba aki de na bunu a Gadu wojo. Nöö ee i libi sö, hën da i ta dini Gadu a wan gbelingbelin fasi e, dee sëmbë.

2

Aki Jakobosi ta bai de taa de an musu hei sëmbë möön sëmbë.

¹ Wë dee sëmbë o, un haika e. Unu da biibima u Masa Jesosi Keesitu, di gaan nëbai Masa u mundu. Nöö wan musu hei wan sëmbë möön wan. ² Biga ee tu sëmbë ko a di keiki fuunu, nöö hën wan u de bisi fiafia koosu buta goutu andelu a finga nöö di otowan bisi tënëtënë koosu, ³ nöö hën un fan ku di guduma ku lesipeki taa: “Mati luku, go sindo a di möön hei kamian ala,” nöö hën un taki da di pootima taa: “Womi, ko sindo leti

a mi fesi a goon aki,”⁴ nöö andi un du dē? Nēen da un hei wan sēmbē mōön wan fu di a dē guduma nō? Nöö hēn da pakisei fuunu an bunu, kwetikweti.⁵ Nöö na sō Masa Gadu hēn a ta libi e! Biga hēn ta tei dee pootima u di goonliba aki u de musu ko biibi a Masa Jesosi Keesitu, fu de feni dee gaan waiti gudu nēen kōndē dee a bi paamusi dee sēmbē dee lobi ēn.⁶ Ma unu, wan ta libi sō e. Un ta da dee pootima sen.

Dee sēmbē o, un pakisei di soni bunu e! Dee guduma un ta hei dē, na de da dee sēmbē ta ganjan unu njan ta tja go a kuutu nō?⁷ Nöö deseei wē ta kosi Masa Jesosi ta poi di bumbuu nē fēen di unu ta tja taa un dē sēmbē fēen. Nöö fa un ta hei sō wan sēmbē, hēn da un ta du bunu nō? Na seei.

⁸ Ma te i ta hoi di gaan bumbuu wēti dē taa i ta lobi sēmbē kumafa i lobi i seei, nöö hēn da i ta du bunu. Biga sō a dē a Gadu Buku.⁹ Ma ee i ta luku taa di ala hei nöö di otowan möfina, nöö na Gadu soni i ta du mōön e. Hēn da i ta libi hogi ta booko Gadu wēti.

¹⁰ Wē nöö, dee sēmbē, wan musu hoi dee wēti u Gadu hafuhafu e, ma un musu hoi de tuu ku telu. Biga ee wan sēmbē i ta poi ee wan kodo seei, nöö hēn da i pasa Gadu buka kaa.¹¹ Biga di wan seei Gadu di taa ja musu tei oto sēmbē mujēē, ja musu tei oto sēmbē manu, hēnseei taa ja musu kii sēmbē. Wē nöö ee ja tei oto sēmbē mujēē, ja tei oto sēmbē manu, ma i kii sēmbē, nöö hēn da i booko Gadu wēti kaa e.

¹² Hēn mbei hiniwan soni di joo taki ku hiniwan soni di joo du, nöö i musu dē ku di mēni nōömō taa wan daka Masa Gadu o kuutu i a de. Biga te a dou di juu, nöö a o luku ee u bi ta hoi dee wēti dee a bi da u fu puu u a wogi du basu buta ko fii.¹³ Nöö fa a o kuutu u dē, nöö ee wan sēmbē ja bi a’ tjalihati u sēmbē nöö sōseei Gadu an o a’ tjalihati fii tu. Ma ee i bi ta a’ tjalihati u sēmbē, nöö ja o fēēē te Gadu o kuutu i. Biga a o a’ tjalihati fii baka.

*Aki Jakobosi ta lei de taa di biibi a Gadu ku buka nöö
aan heepi.*

¹⁴ Wē nöö dee sēmbē, ee wan sēmbē i taa i a’ biibi a Gadu ma ja ta libi a di fasi, nöö di biibi fii dē o heepi i nō? A sa puu i a didibi faja nō? Nōnō, an sa puu i e.¹⁵ Biga ee wan oto biibima kuma i ko a i, hēn a taa aan koosu faa bisi ee nasō aan soni u njan,¹⁶ nöö hēn i taki dēen taa: “Masa Gadu musu dē ku i e, mati. Go kēndē faja nöö i njan be bēē fii fuu,” ma fa i taki dē seei ja dēen wan wojo soni, nöö hēn da i heepi ēn nō? Nōnō.¹⁷ Sōseei ee wan sēmbē taa a ta biibi a Gadu ma an ta libi a di fasi u sēmbē sa si taa a ta biibi, nöö di biibi dē, a dē wan sōsō biibi dēen. Aan heepi.

¹⁸ A kandē fa mi ta taki aki, sēmbē dē a unu dendu dē di o sa kē fia ku mi taa: “Wē i sabi nō? I, i ta hoi Gadu wēti ta du soni kumafa Gadu kē, ma mi, ma dē sō. Mii ta biibi a mi hati nöö a kaba.”

Ma nöö ee wan sēmbē taki sō da mi, nöö i sabi fa mi o piki ēn nō? Mi o piki ēn taa: “Wē, i sabi nō? Fa mi dē aki, ee sēmbē luku mi libi te de kaba nōō de o si taa mi ta libi a di fasi. Mi ta biibi a Gadu tuu. Ma, fa ii sai dē, ee de luku libi fii te de kaba, nöö de o si taa ja ta libi a di fa. Nöö unfa de o du sabi taa i ta biibi a Gadu?”

¹⁹ Wē nöö sōseei kandē i taa i ta biibi taa Masa Gadu hēn wanwan nöö da di Gadu u mundu fuu begi, oto gadu an dē mōönso. Wē nöö fa i taki dē nöö a bunu, ma di dē seei an tjika e. Biga dee didibi seei ta biibi sō tu, hēn mbei de ta dēdē ku panta sō.

²⁰ Un dee wisiwasima dē, unfa mi sa du te nöö un ko fusutan taa ee i taa i a’ biibi a Gadu ma ja ta libi a di fa, nöö di biibi fii dē wan sōsō soni,

aan heepi da i. ²¹ Biga luku di fesiten sɛmbɛ fuu de kai Abahamu. Fa a bi sai dɛ, di libi a bi libi ɽ kumafa di biibi fɛɛn bi dɛ a Gadu, hɛn wɛ mbei a ko dɛ wan bumbuu sɛmbɛ a Gadu wojo e. Wɛ biga a bi tei di wan kodo womi mii fɛɛn tɔ di a bi abi tja go faa tjuma da Gadu kumafa a mandɛɛn. ²² Ja si nɔ? Sɔ Abahamu bi ta biibi Gadu tjika. Fa Gadu ko fan ku ɛn dɛ, hɛn a piki. Nɔɔ hɛn a go u go du di soni Gadu taki dɛɛn. Nɔɔ fa a du dɛ, nɔɔ di biibi fɛɛn ko dɛ wan gbelingbelin biibi awaa.

²³ Nɔɔ sɔ i si a pasa kumafa de sikifi ɛn a di Buku u Gadu taa fu di Abahamu biibi Gadu, hɛn mbei a ko wan bumbuu sɛmbɛ a Gadu wojo. Nɔɔ hɛn de kai ɛn Gadu mati. ²⁴ Nɔɔ sɔ u si taa di libi di wan sɛmbɛ ta libi kumafa Gadu kɛ, hɛn ta buta i i ko dɛ sɔndɔ fɔutu a Gadu wojo e, dee sɛmbɛ. Na te i ta biibi ku buka wanwan.

²⁵ Nɔɔ sɔseei a bi pasa ku di jajo mujɛɛ de ta kai Lakabu. A bi ta dɛ a di kɔndɛ de kai Jelikou ɽ ma a bi ta fɛɛɛ Gadu, Nɔɔ hɛn a tjubi dee sɛmbɛ u Masa Gadu nɛɛn wosu, dee bi ko luku di kɔndɛ a wan tjubi fasi, hɛn a lei de oto pasi u de musu toona go. Nɔɔ fu di a bi libi a sɔ wan fasi, nɔɔ hɛn mbei a ko dɛ wan bumbuu sɛmbɛ a Gadu wojo e.

²⁶ Biga leti kumafa u sabi taa wan sinkii sɔndɔ akaa aan libi, nɔɔ sɔseei biibi ku buka sɔndɔ du aan wan wojo heepi tu.

3

Aki Jakobosi ta lei fa sɛmbɛ buka hogi tjika.

¹ Wɛ nɔɔ mi kɛ fan ku un dee sɛmbɛ ta suku fuun ko leima a dee soni u Gadu. Mi taki e, un musu mɛni unu seei o. Biga fa un ta lei sɛmbɛ soni u Gadu dɛ, nɔɔ ee wan sɛmbɛ ja ta libi a di fasi i ta lei dɛ, nɔɔ Gadu o sitaafu i mɔɔn dee otowan tuu.

² Nɔɔ fa u ta taki aki, nɔɔ hii u tuu ta mbei fɔutu ta misi Gadu. ɽ Nɔɔ fa woon ta fan ta lei sɛmbɛ dɛ, nɔɔ un musu kɔni ku dee soni un ta taki ku unu buka e. ɽ Biga sɛmbɛ buka hogi. A taanga u tii. Ma ee i ta biinga ku ɛn te i ko ta tii ɛn tololo, nɔɔ dee oto kamian fii sinkii o dɛ sɔsɔ soni da i fii tii. Biga di sɛmbɛ di an ta taki sɔsɔ ku ɛn buku, nɔɔ hɛn dɛ sɔndɔ fɔutu.

³ Nɔɔ sɛmbɛ buka piki, hɛn sinkii bigi, ma luku dee gaangaan hasi. I ta buta wan piki tii sɔ a de buka, nɔɔ ku ɛn i ta tii ɛn tja go ka i kɛ. Di tii piki, di hasi bigi, ma tɔkuseei di tii dɛ hɛn ta tja di hasi. ⁴ Sɔseei wan gaan sipi, aluwasi fa a bigi ku aluwasi fa di ventu di ta tuusi ɛn ta a' kaakiti tu, ma wan piki pada nɔɔ ta tii ɛn ta tjɛɛn go ka di sɛmbɛ abi ɛn kɛ faa go.

⁵ Nɔɔ sɔseei sɛmbɛ buka dɛ tu e, dee sɛmbɛ. A dɛ wan piki soni a u sinkii, ma a ta du gaan wooko ta taki gaangaan soni. ⁶ Leti kumafa wan piki faja sa tjuma wan gaan matu, nɔɔ sɔ di buka fuu sa du gaan hogi e. Biga hii dee hogi u goonliba aki tuu, a sɛmbɛ buka de ta kumutu ta paaja ta kaba hii libi fuu a sɔsɔ. Biga di didibi seei, hɛn ta buta sɛmbɛ u de ta suti faja a soni ku de buka.

⁷ Nɔɔ hii dee libi soni u di goonliba aki dɛ a libisɛmbɛ basu kaa, de sa tii de kumafa de kɛ: mbeti, ku fou, ku sindeki, ku dee soni ta libi a wata tuu. ⁸ Ma na wan sɛmbɛ dɛ tjika u tii ɛn seei te nɔɔ an mbei fɔutu ta taki sɔsɔ soni ku ɛn buka e. Biga hiniwanten sɛmbɛ buka ta dɛ kabakaba ku bita u poi sɛmbɛ libi kaba a sɔsɔ. ⁹ Ku ɛn u ta gafa Masa Gadu u Tata, nɔɔ ku ɛn seei u toona ta siba libisɛmbɛ di Gadu bi mbei faa dɛ kuma ɛn seei. ¹⁰ Bunu ku hogi tuu ta kumutu a di wan seei buka. Nɔnɔ, dee sɛmbɛ, di dɛ an fiti sɔ e. Na sɔ di mundu mbei. ¹¹ Biga suti wata ku bita wata an ta kumutu a di wan seei baaku. ¹² Nɔɔ manjan an sa pai apeesina, kɔkɔnɔtɔ

an sa pai awaa. Sösei tu, di peti di ta puu suti wata an sa puu bita wata möön.

Aki ta taki u tu pei fusutan.

¹³ Wë un haika e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë dë a unu mindi dë, nöö hën a mëni taa a a' bumbuu pakisei ku fusutan, nöö a musu dë u si a di libi fëën e. Sëmbë musu si dee bumbuu du fëën de a ta du, ku sakafasi ku fusutan. ¹⁴ Ma ee i ta haun da otowan ta suku bunu fii wanwan, ja a' toobi ku di otowan fii möönsö, nöö an bunu e. Nöö ee sö i ta libi, nöö ja musu ta waka ta mindi soni ta njan buka taa i abi fusutan. ¹⁵ Biga di lö fusutan dë na a Gadu a ta kumutu e, ma goonliba fusutan di dë. Didibi fusutan seei a dë, nöö di Akaa u Masa Gadu an dë a dendu seei. ¹⁶ Biga ka sëmbë ta haun ku deseiei ta suku bunu u de wanwan, nöö naandë buuja ku hii pei hogilibi dë.

¹⁷ Ma di sëmbë di Gadu da fusutan, nöö a o dë u si nëën libi e. Biga hati fëën o dë limbolimbo, nöö a o ta libi fiifi ku sëmbë. A o ta lesipeki sëmbë. An o a' taangajesi. A o ta a' tjalihati u sëmbë. Hiniwanten a o ta mbei möiti faa heepi sëmbë a soni. An o ta luku taa wan sëmbë hei möön di otowan. An o ta ganjan sëmbë a soni tu. Sö dee sëmbë o libi e, dee abi di fusutan u Gadu.

¹⁸ Nöö dee sëmbë dee lo' u libi fiifi ku sëmbë ta heepi otowan u de libi fiifi ku de na de tu, nöö dee lö sëmbë dë o ta tja di bunu libi u Gadu ko a sëmbë dendu te a hia e.

4

Aki Jakobosi ta lei de taa de musu saka deseiei a Gadu basu.

¹ Wë dee sëmbë o, faandi mbei un lo' u kisi toobi ku unu seei sö? Na dee taku pakisei fuunu hati ta manda unu fuun libi dee lö libi dë nö? ² Biga dee soni un ta kë wan ta feni de, nöö hën mbei hati fuunu ta boonu ku unu seei tee un ta mëni fuun kii otowan. Un ta haun ta biinga fuun musu abi wan soni, ma wan ta feni ën möönsö. Nöö hën un ta buja ta feti ta du soni ku unu na unu. Ma di soni mbei wan ta feni ën, hën da fu di wan ta begi Gadu faa da i ën. ³ Nöö ee un ta begi ën wan soni seei, ma wan ta feni ën, fu di wan ta begi kumafa a fiti tu. Biga te un ta begi nöö un ta suku soni fuunu seei musu kisi piizii, nöö a kaba.

⁴ Dee sëmbë o, un dë leti kuma wan mujëë di disa di manu fëën go ta lobi oto womi. Biga un disa Masa Gadu, nöö hën un go ta lobi dee soni u di goonliba aki dee Gadu an lobi. Wë nöö ee wan sëmbë i ta lobi dee soni dë, nöö ja sabi taa i ku Gadu dë felantima nö?

⁵ Wë unfa un mëni? Un ninga taa u sösö de bi sikifi a di Buku u Gadu taa:

Di Akaa u Masa Gadu di a buta a u hati aki,

a ta haun o.

Biga an kë oto soni musu ko a u hati möönsö.

Ma a ta biinga ku u

fuu musu dë fëën wanwan vö.

⁶ Sö Masa Gadu a' toobi ku u tjika e, dee sëmbë, hën mbei a ta heepi u ku ën bunuhati. Nöö di heepi a ta heepi aki, a taanga möön dee taku mëni fuu hati e.

Wan sabi fa a sikifi a Gadu Buku nö? A taa:

Gadu ta saka dee sëmbë dee a' gaan fasi,

ma dee sëmbë dee ta saka deseiei dëën

nöö de a ta heepi ku ën bunuhati.

⁷ Nöo hën mbei un musu saka unu seei a di tii u Gadu basu. Un musu feti ku di didibi fu an ko a i hati, nöo a o kule go disa i. ⁸ Pusa go a Gadu e, nöo Gadu seei o pusa ko a i tu.

Un dee sëmbë dee dë ku tu hati, un disa dee hogilibi fuunu e. Un puu dee taku pakisei a unu hati. ⁹ Dee hogi du un bi ta du musu ta hati unu e. Wan musu go sai dë ta lafu, ma un musu ta kai wolo da dee hogi libi fuunu. Wan musu dë ta wai, ma këë fuun musu ta këë. ¹⁰ Un saka unu seei da Masa Gadu e, dee sëmbë, be a hopo unu.

Aki Jakobosi ta taki da de taa de an musu ta kosi otowan ta kuutu soni u de.

¹¹ Nöo dee sëmbë u mi o, fa un ta kosi unu seei ta guunjan unu na unu a baka dë, nöo un musu disa e. Biga te i ta kosi di otowan fii ta si hogi pisi fëen hiniwan juu, nöo hën da i ta sösö di wëti u Masa Gadu seei taa an bunu. „Biga Gadu bi da u di wëti taa u musu lobi di otowan fuu.” Wë nöo dee wëti u Gadu, na wan sëmbë sa taki ee de bunu ee de an bunu, ma i musu piki de nöo.

¹² Wë biga Masa Gadu hën nöo ta buta dee wëti, nöo hën nöo sa kuutu soni fuu paati adjabëë ku leti da u. Hën nöo sa buta u a sitaafu u dee hogi du fuu, nöo hënseei nöo sa puu u a sitaafu tu. Wë nöo ambë da ju fii ko dë ta kuutu soni u di otowan fii?

Aki Jakobosi ta bai de fu de mëni Gadu a dee soni

de ta du.

¹³ Wë un dee sëmbë dee ta fan dee lö fan aki taa: “Amanjan woo go a sö wan köndë, nöo woo go tan dë wan jaa ta wooko ta bai soni ta sei, nöo woo feni wan gaan hia möni,” ¹⁴ nöo un sootu fan un ta fan dë? Un sabi ee amanjan woon dë ku libi nö? Naa unfa un ta pakisei u di libi fuunu? Biga di libi fuu dë kuma wan sumuku fii si pala sö, nöo ja si ën möön.

¹⁵ Nöo ka fuun fan a di fasi dë, nöo un musu taa: “Ee Gadu kë, nöo sö wan soni mi o du.” ¹⁶ Wan si ö? Di gaan fasi un abi, hën ta mbei un ta njan buka ta konda sëmëni soni a buka. Nöo dee lö pei fan dë an bunu.

¹⁷ Wë nöo sö e, dee sëmbë. Ee wan sëmbë i sabi unfa fii libi bunu ma ja ta libi sö, nöo hën da i du hogi kaa.

5

Aki Jakobosi ta bai dee

guduma möön.

¹ Un dee guduma, un musu bai këë taa un kaba a sösö awaa. Biga di sitaafu juu fuunu ta ko e. ² Dee gudu fuunu kaba a sösö. Kopikopi njan dee koosu fuunu tuu fiaa. ³ Di möni fuunu seei an dë wan wojo soni möön, un butëen dë te a poi. Nöo di poi fëen dë, hën o kuutu unu taa wan bi wooko bunu ku ën.

Nöo fa di gudu fuunu kaba a sösö dë, nöo sö unu seei kaba a sösö tu e. Biga di giii hati fuunu dë mbei un kisi wan sitaafu kuma te faja ta tjuma i.

Nöo fa un lai dee gudu fuunu a wosu dë, dee sëmbë, wan sabi taa di goonliba aki o kaba djunsu nö? ⁴ Dee sëmbë bi wooko da unu seei un njan dee möni u de tuu fiaa, nöo awaa di këë u de dou a Masa Gadu jesi awaa. Di sëmbë di abi taki a hii mundu liba jei.

⁵ Fa un sai dë, un bi ta libi kumafa un kë a di goonliba aki e. Un bi ta njan ta bebe fuunu, nöo un ko fatu kuma wan fatu kau di de ta kiija ta

seeka, fu te juu dou de tjëen go kii. ⁶ Biga dee bumbuu sëmbë u di kõndë seei un bi ta buta u de musu kii puu, nõö de an bi mbei mõiti mõönsö fu de puu deseai a unu maun. „Nõö fa u dë aki nõö Gadu seepi o seeka unu awaa e. Söö.”

Aki Jakobosi ta fan ku dee biibima u de tai hati.

⁷ Ma nõö un dee biibima dë, un musu tai hati fu tefa Masa Jesosi ko puu unu a dee sitaafu fuunu basu e. Wan si fa dee sëmbë ta paandi goon ta hoi pasensi nõ? Te de paandi goon te de kaba, nõö de ta tai hati ta luku di tjuba faa kai nasi di alisi, te juu dou a göö ko lepi u de koti. ⁸ Nõö söseei un musu dë tu e. Wan musu lasi hati, ma un musu ta hoi dou, biga abiti mõön Masa Jesosi o toona ko.

⁹ Nõö hën mbei wan musu dë ta kai unu seei në ta guunjan unu na unu e. Ee un du sö nõö woon kisi gaan sitaafu, biga fa mi taki aki, di Gaan Kuutuma seei dë leti a dööbuka kaa ta ko.

¹⁰ Dee sëmbë u mi o, un luku dee fesiten tjabukama dee Gadu bi manda, kumafa de bi ta tai hati ta tja sitaafu, be unu seei ta djeesi de a dee sitaafu ta miti unu tu. ¹¹ Dee sëmbë dë bi tai hati go dou, nõö hën u taa de naki kõlöku. Masa Gadu tja de a bunu liba.

Nõö un luku di sëmbë de kai Jopu tu, fa a bi hoi degihati a dee soni dee bi miti ën dë. An bi disa Masa Gadu mõönsö. Nõö baka fëen, hën Gadu toona dëen soni te a hia pasa maaka. Biga Gadu abi tjalihati u sëmbë e.

Aki Jakobosi ta lei de pepei soni u de musu du.

¹² Wë nõö dee sëmbë, wan soni mi kë un musu sabi, hën da wan musu tei soni ta soi nëen liba e. Na dee soni u goonliba aki, na dee soni u liba ala, na wan sootu soni seei un musu ta tei ta soi nëen liba mõönsö. Ma te un taki aai, a musu tan aai. Te un taa nõnõ, a musu tan nõnõ fu Masa Gadu an musu sitaafu unu.

¹³ Nõö ee wan sëmbë fuunu dë ku fuka, nõö be a begi Masa Gadu e. Ee wan sëmbë hati dë ku wai, nõö be a ta kanda ta gafa Gadu.

¹⁴ Ee wan sëmbë dë a unu mindi sikisiki nõö be a kai dee tiima u keiki e, be de ko nëen ko begi dëen nõö de lobi fatu nëen sinkii a Masa në. ¹⁵ Nõö fa de o begi ku biibi dë, nõö di sikima o ko bunu. Biga Gadu o hopo ën. Nõö ee a bi du hogi, nõö Gadu o puu ën a bëë.

¹⁶ Hën mbei mi taki da unu taa un musu fan ku unu seei ta konda dee hogi dee un ta du ku unu na unu, nõö un ta begi da unu seei. Nõö Gadu o kula unu. Biga te wan sëmbë ta libi bunu kumafa Gadu kë, nõö di begi fëen a ta begi Masa Gadu nõö a ta wooko gaan wooko e.

¹⁷ Wë biga luku di fesiten tjabukama u Gadu de kai Elia. A bi dë wan libisëmbë leti kuma u tu. Ma nõö hën a begi wan begi u tjuba an musu kai. Hën a tan dii jaa ku sikisi liba longi, tjuba seei an kai mõönsö. ¹⁸ Nõö hën a baka fëen hën a toona begi u tjuba musu kai, nõö hën tjuba toona kai a goonliba, hii soni toona nasi baka. „Hën mbei mi taki da unu taa un musu ta begi e, dee sëmbë.”

¹⁹ Wë dee sëmbë u mi o, ee wan fuunu bi ta waka a di tuutuu lei u Gadu baka te nõö hën a disa go ta libi takulibi, nõö hën wan otowan go tei ën toona tja ko da Gadu baka, ²⁰ nõö di sëmbë di heepi ën dë musu sabi taa a puu wan sëmbë a di sitaafu u didibi faja e, di a bi o kisi. Biga a heepi ën u Gadu an musu hoi dee hogilibi fëen a bëë mõön.

Da sö a dë e, dee sëmbë.

„Wë nöö mi o tapa di biifi aki. Jakobosi ta manda gaan odi da unu. A tan sö.“

Di fosu biifi u Petuusi

Wan wöutu a fesi.

Di tjabukama de kai Petuusi bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi, dee bi ta waka ta lontu ku ën. Nöo hën sikifi di biifi aki. Nöo a sikifi ën da dee biibima u Masa Jesosi dee dë wakama a oto köndë, faa da de degihati a dee sitaafu dee ta miti de. A taa de musu mëni dee soni Gadu buta da de u de feni a bakaten, nöo de hoi go dou a di biibi. Nöo a taki sëmëni soni da de tu unfa sëmbë u Masa Jesosi musu libi.

Aki Petuusi ta manda odi da de.

¹ Dee sëmbë o, mi, Petuusi, ta mbei di pampia aki. Mi da wan u dee Tjabukama u Jesosi Keesitu, nöo mi ta manda di biifi aki da un dee sëmbë u Masa Gaangadu dee dë paajapaaja kuma wakama a dee pepei köndë u goonliba, kuma Pontusi, Galasia, Kapadosia, ku Asia, te kisi Bitinia. ² Fa un sai dë, unu da sëmbë dee u Tata Masa Gaangadu bi sabi gaanduwe a fesi kaa taa woon ko sëmbë fëen. Nöo hën a pii unu tei fuun musu piki di buka u Jesosi Keesitu, be di buuu fëen puu dee hogi du fuunu a unu liba. Fa u dë aki, un ko dë bumbuu sëmbë gbelingbelin a Masa Gaangadu wojo, nöo di Akaa fëen wë heepi unu te un ko sö e, dee sëmbë.

Masa Gaangadu musu dë ku unu e, ta heepi unu gaanfa ku ën bunuhati. A musu da unu kötöhati seei.

Aki Petuusi ta gafa Gadu fu dee soni dee u sabi taa woo feni a bakaten fu di u ta biibi.

³ Un boo ta gafa Masa Gaangadu e, dee sëmbë. Hën da di Tata fuu Masa Jesosi Keesitu ku ën Gadu tu, nöo u musu hopo ën në. Biga a bi abi gaan tjalihati fuu, nöo hën a tooka u hati mbei u ko wan hii njunjun sëmbë kuma tide pai mii. Fa a weki Jesosi Keesitu baka a dëdë dë, a mbei u ko ta abi wan gaan biibi a u hati di an ta kaba möönsö, taa woo feni libi a Gadu nöömö a bakaten.

⁴ Nöo u sabi tu taa woo feni hii dee soni dee Gadu abi u da u, fu di u dë sëmbë fëen. Nöo dee soni dee woon feni dë, de an dë kuma soni u goonliba aki e. Biga na wan daka seei de o sa poi kaba a sösö möönsö. De an o lasi di waiti u de möönsö tu, fu wa kai de soni möön. Nöo de dë leti a Masa Gaangadu köndë ala, ka Gadu seei ta tjubi de da u fuu feni de a bakaten.

⁵ Nöo fu di un ta biibi ën hedi, dee sëmbë, nöo a ta tjubi unu ku ën kaakiti fu te di lasiti daka dou. Nöo di juu dë, hii di heepi fëen di a bi abi kabakaba kaa faa heepi u, hën tuu o ko a limbo awaa u sëmbë si.

⁶ Nöo te un ta mëni dee soni dë nöo un musu ta wai e, hii fa un ta tja sëmëni pei sitaafu ku fuka a di mindi aki. ⁷ Wë biga dee sitaafu dee un ta tja naandë, de dë kuma wan soni ta pooba unu luku nöo, u sëmbë sa si taa di biibi un ta biibi Masa Jesosi dë wan tuutu soni. Na sipootu un ta mbei.

Dee sëmbë o, un sabi fa dee sitaafu dë da unu nö? De dë kuma te de ta jö goutu puu kaka, fii sa puu di gbelingbelin goutu tei. Sö wë dee sitaafu ta heepi di biibi fuunu faa musu ko gbelingbelin. Ma di biibi fuunu dë, a bumbuu pasa goutu gaanfa e. Biga hën an dë wan soni o poi kaba a sösö möönsö, kumafa goutu ta kaba a sösö. Nöo ee un ta biibi go dou, nöo woon feni gafa ku nëbai di juu ten Masa Jesosi Keesitu o ko a limbo u sëmbë si di kaakiti fëen di a abi.

⁸ Fa Masa Jesosi sai dē, dee sēmbē, hēn da di Sēmbē di wan bi si wan daka, ma tōkuseei un ta lobi ēn. Hii fa wan ta si ēn fa u dē aki seei, ma un ta biibi nēēn liba, nōō hēn Gadu buta wan gaan wai a unu hati te wan sa kondēēn da sēmbē fa a dē. ⁹ Nōō di soni mbei un ta wai sō, fu di Gadu ta heepi unu ta seeka di hati fuunu fu an musu kaba a sōsō. Hēn wē da di soni di un bi suku a Masa Jesosi di un ko biibi ēn e.

¹⁰⁻¹¹ Wē nōō di heepi Gadu ko ta heepi u a di ten aki, nōō hēn wē dee fesiten tjabukama fēēn bi ta biinga seei fu de fusutan e, ma de an bi sa fusutēēn mōōnsō. Biga di ten de bi dē a goonliba aki, nōō di Akaa u di Keesitu bi ta ko a de liba, nōō de bi ta konda fa Gadu o heepi u a bakaten aki ku ēn bunuhati. De bi ta konda seei fa di Paamusi Kōnu o ko a goonliba ko tja pena, te bakaten nōō a o kisi sōmēni nēbai. Nōō fa de ta fan dee lō soni dē, nōō de bi kē sabi ee na un ten de o pasa, ku andi ku andi musu pasa bifō di lō ten dē o dou.

Ma hii fa de ta suku fini a dee soni dē, ma de an ko sabi de mōōnsō. ¹² Nōō hēn de ko fusutan taa na soni u de de dē, ma de dē fu wi dee sēmbē dee o ko a bakaten aki.

Nōō hēn u dē tee di ten aki, nōō hēn wē i si Masa Jesosi ko e. Nōō hēn dee tjabukama fēēn ko konda di Buka fēēn da unu te de kaba. Nōō di Buka dē, hēn wē da di wan seei soni di dee fesiten tjabukama bi ta taki. Nōō fa dee sēmbē konda di buka da unu dē, nōō ku di kaakiti u di Akaa u Gadu di a manda kumutu a liba ala ko da u, ku ēn wē de kondēēn.

Nōō, dee sēmbē, dee soni u ta taki aki, gaan soni de dē e. Biga dee basia u Masa Gaangadu dee ta dē a Gadu Kōndē ala seei ta bendi ta luku ee deseēi sa sabi soni u de tu.

Aki ta lei u fa u musu libi

di njunjun libi.

¹³ Nōō hēn mbei un musu buta ku unu seei, dee sēmbē, fu wan fika gudjuu dē. Un musu tai hati ta buta mēni gaanfa a dee bunu Gadu o da unu ku ēn bunuhati a di ten di a o tja Jesosi Keesitu ko a limbo.

¹⁴ Nōō leti kumafa wan mii ta piki ēn tata buka a soni, nōō sōseei un musu ta piki Gadu buka a soni tu. Wan musu ta nama ku dee lō hogi dee di hati fuunu bi lobi u du di ten wan bi sabi Gadu e. ¹⁵ Wē biga di Sēmbē di kai unu fuun ko nēēn aki, a dē wan limbolimbo Sēmbē sōndō fōutu, nōō sō un musu dē tu e, dee sēmbē. Libi fuunu musu dē gbelingbelin a hii futu.

¹⁶ Biga Gadu bi taki a di Buku taa:

Mi dē limbolimbo sōndō fōutu,

nōō sōseei un musu dē tu.

¹⁷ Dee sēmbē o, fa un ko ta kai Gadu unu Tata aki, hēn ta kuutu hii sēmbē makandi a di fa i ta libi. Nōō fēēn mbei un musu ta mēni ēn nōōmō ta lesipeki ēn gaanfa, hii di ten un ta libi kuma wakama a goonliba aki.

¹⁸ Wē biga an dē taa wan soni di sa poi kaba a sōsō kuma mōni sō a tei paka puu unu a di sōsō libi di un bi lei a dee gaan sēmbē fuunu e. ¹⁹ Ma di buuu u „Jesosi„ Keesitu di dii mōōn hii soni, hēn wē paka puu unu. Fa de kii ēn dē, nōō a bi dē kuma dee sikafu mii de bi ta kii ta paka paima u hogi du nōōmō naandē. Nōō leti kumafa dee sikafu mii bi musu dē gbelingbelin sōndō fōutu, nōō sōseei Masa Jesosi bi dē tu.

²⁰ Wē nōō gaanduwe kaa bifō goonliba mbei, Masa Gaangadu bi buta taa sō a o manda Masa Jesosi ko paka di paima dē da u. Ma tefa di bakaten aki bifō di soni dē ko a limbo fuun sa feni heepi nēēn awaa.

²¹ Nöo di nama un ko nama ku Masa Jesosi dë, dee sëmbë, hën heepi unu fuun ko biibi Gadu e. Biga un ko sabi fa a weki Masa Jesosi a dëdë te a tjëën go te a di möön hei kamian a liba ala. Hën mbei un ko ta buta mëni nëën gaanfa taa hii dee soni a bi paamusi unu tuu, woon feni de nöömö.

²² Dee sëmbë o, un bi jei di tuutuu lei u Gadu kaa, nöo hën wë i si un ta piki ën tefa hati fuunu ko dë limbolimbo, un ko ta lobi unu na unu söndö ganjan. Ma nöo un musu ta lobi unu seei möön taanga eti e, ku hii unu hati. ²³ Biga un ko feni wan hii njunjun libi awaa kuma wan njunjun mii di de pai. Ma di lö böngö di i si pai unu dë, na libisëmbë böngö e, di sa kaba a sösö, ma di wöutu fu Gadu wë. Hën da di böngö di mbei un feni di njunjun libi dë.

Nöo fa di wöutu u Gadu sai dë, dee sëmbë, a dë kuma wan libilibi soni ta wooko a u hati dendu ta seekëën, nöo an o kaba a sösö möönsö. ²⁴ Biga un sabi di soni di Gadu bi taki. A taa:

Hii libisëmbë tuu dë kuma ahun ta languwa jööo sö.

Nöo hii nëbai fu wan libisëmbë dë kuma wan folo ta dë a sabana, te fii sabi a dëë puu kai kaba a sösö.

²⁵ Ma di wöutu u Masa, hën a ta dë fu nöömö.

Nöo hën wë da di wöutu i si de bi tja ko konda da unu e, dee sëmbë.

2

¹ Wë di un ko jei dee soni dë kaa, nöo un musu disa dee hogi fasi dee un bi abi e, dee takuhati fasi sö, bödjëë fasi, ganjan sëmbë fasi, haun, ku waka njan sëmbë a baka. Un musu puu dee soni dë tuu fiaa a unu libi.

²⁻³ Nöo fa i si i bi tesi luku fa Masa abi bunuhati tjika dë, nöo i musu ta dë nëën baka nöömö leti kuma wan tide pai mii ta hangi di bobiwata fëën mama. Sö un musu ta abi hangi da di wöutu u Gadu fuun musu ta sabi soni fëën. Nöo ee un dë sö, nöo woon nango a fesi seei, te un ko gaangaan sëmbë a di biibi.

Aki ta taki soni u di wosu u Gadu ku di mama sitonu

u di wosu.

⁴ Dee sëmbë, un boo toona mëni di soni di bi dë sikifisikifi a Gadu Buku e. De bi tuwë wan sitonu a kapëë, ma Gadu si ën kuma wan gaan bumbuu soni. Nöo hën a tei ën buta ko di mama sitonu u di wosu fëën. Ma nöo di Sionu i si dë, libilibi soni a dë e, dee sëmbë. Biga Masa Jesosi hën wë da di sitonu dë. Ku ën Gadu seti di wosu fëën.

⁵ Nöo fa un ko ta biibi ën dë, nöo unu seei ko kuma wanlö libilibi sitonu tu, di Gadu ta tei ta nama ku Masa Jesosi makandi faa mbei hën wosu. Ma nöo di wosu u ta taki aki, na soni u si ku wojo e. Akaa soni a dë.

Nöo na di wosu nöo Gadu tei unu mbei e, dee sëmbë, ma a tei unu tu fuun ko dë wanlö apaiti sëmbë fëën kuma mindima ta tja peesenti go dëën. Nöo dee peesenti un ta tja go dëën dë, deseei an dë u si ku wojo tu. Soni na akaa fasi deseei dë tu e, nöo de ta suti da Gadu seei, fu di unu ku Jesosi Keesitu nama.

⁶ Nöo di soni u bi taki dë, de bi sikifi ën buta a di Buku u Gadu taa: Un luku, mi tja wan sitonu go buta a Sion dë.

Ku ën mi o seti di wosu u mi.

Nöo di sitonu dë, a dii möön hii soni.

A dë wan gaan bumbuu sitonu di mi tei apaiti.

Nöo ee wan sëmbë i abi biibi nëën liba,

nöo ja o lasi möönsö fii tja sen a bakaten.

Sö Gadu taki e, dee sëmbë.

⁷ Wë nõõ di Sitonu i si de taki dë, gaan bumbuu soni seei a dë tuu da u dee sëmbë ta biibi ën. Ma dee sëmbë dee an kë biibi, nõõ an dë wan wojo soni da de. De dë kuma dee sëmbë dee di Buku bi taki ta mbei wosu. A taa:

Di sitonu di dee sëmbë dee ta mbei wosu an bi kë seei
te de tuwë a kapëë,

hën ko dë di mama sitonu u di wosu.

⁸ Ma di Buku taki wan oto soni u di Sitonu dë tu taa:

A dë wan sitonu di sëmbë ta naki futu nëen ta kai.

Hën ta tuwë sëmbë.

Wë da sò i si taa a buta kaa taa dee sëmbë dee an ta kë piki di buka u Masa Jesosi, nõõ sò de o kaba a sösò.

⁹ Ma unu, wan dë sò e, dee sëmbë. Fa un ko ta biibi Masa Jesosi dë, nõõ un ko dë wanlò apaiti sëmbë dee Gadu tei ko fëen seei. Un ko dë a dendu u wan kõnu famii ta tja peesenti go da Gadu. Un ko dë wan fòluku u Gadu di dë fëen vò, fuun musu ta konda da sëmbë kumafa a bumbuu tjika, ta gafëen.

Biga a kai unu puu a dungu tja ko a di waiti limbo fëen. ¹⁰ Wan bi dë wan wojo soni a wan ten ala e, dee sëmbë, ma fa u dë aki un ko dë wan apaiti sëmbë fu Gadu gbolo. A di ten ala wan bi si fa Gadu abi tjalihati, ma awa un ko si ën awaa.

Aki ta lei fa u musu libi wan bunu libi ku saka fasi.

¹¹ Un dee lobi mati u mi o, fa u dë aki wan dë goon mii u di goonliba aki mõn e, ma un dë wakama nõõ. Döösë sëmbë seei un dë. Nõõ fëen mbei mi begi unu baa taa dee hogi soni dee libisëmbë ta hangii u du, wan musu ta da de pasi a unu libi mõnsò. Biga de ta biinga u poi di hati fuunu kaba a sösò.

¹² Ma unu musu ta libi bunu a dee sëmbë dee na ta biibi naandë wojo e. Nõõ fa de o ta kosi unu taa un ta du hogi dë seei, ma de o ko si gbelin taa bumbuu soni nõõ un ta du. Nõõ bakaten de o ko ta gafa Masa Gadu fuunu hedi a di daka di a buta faa ko a u.

¹³ Fa un ko nama ku Masa dë, nõõ un musu ta saka da hii dee tii dee lanti buta e. Un musu ta saka da di kõnu biga hën da di mõn hei wan. ¹⁴ Nõõ un musu ta saka da dee takima tu, dee a pii tei buta a kamiankamian. Biga di soni mbei a buta de, fu de musu ta sitaafu dee sëmbë ta du hogi, nõõ de gafa dee sëmbë ta du bunu.

¹⁵ Gadu kë fuun ta libi bunu e, dee sëmbë. Biga te un ta libi sò, nõõ dee sëmbë dee ta fan sòndò fusutan ta kosi unu dë, nõõ de o ko dë pii. Biga de o ko si taa sösò soni de ta taki.

¹⁶ Fa Masa Gadu puu unu a dee peipei wëti basu buta ko fii dë, nõõ un musu libi kuma fiima tuu. Ma ja musu dë ta du hogi fu di i kumutu a wëti basu hedi, kwetikweti. Ma be i toona ta saka i seei da Gadu kuma wan saafuma fëen.

¹⁷ Nõõ i musu ta libi a wan lesipeki fasi ku hii sëmbë. I musu ta lobi dee otowan dee ta biibi Masa Jesosi kuma i. Nõõ i musu ta fëëë Masa Gaangadu tu e, fu wan du na wan soni di an kai ku ën. I musu ta lesipeki kõnu ta luku ën fu wan hei sëmbë tu.

¹⁸ Nõõ mi kë taki wan soni da un dee saafuma dee ta wooko da wan goonliba masa. Mi taki e, un musu ta lesipeki dee masa fuunu gaanfa e, dee sëmbë. Un musu ta saka a de basu. Nõõ fa mi fan dë, na dee ta libi bunu ta abi pakisei a unu liba nõõ e, ma dee ta libi hogi ku unu tu.

¹⁹ Wē biga ee wan sēmbē i ta kisi sitaafu di ja bi musu kisi ma i ta tjēen ku pasensi fu di i ta mēni Gadu hedi, nōō hēn da i ta libi seei kumafa Gadu kē.

²⁰ Ma ee i bi du hogi nōō hēn de fon i fēēn hedi, nōō i tjēen ku pasensi fu di i sabi taa hogi i bi du tuu, nōō di dē an dē gaan soni e. Biga i seei suku ēn. Ma ee bunu nōō i ta du nōō i kisi sitaafu fēēn, nōō hēn i tjēen sōndō guunjan, hēn da i libi kumafa Gadu kē. ²¹ Biga fa Gadu kai unu fuun ko sēmbē fēēn dē, nōō a fiti fuun tja sitaafu ku pasensi e, dee sēmbē. Biga [Masa Jesosi] Keesitu seei bi tja sitaafu fuu hedi sōndō guunjan, nōō fēēn mbei u musu ta tjēen sō tu. Nōō te u du sō, hēn da u ta waka nēēn baka a di lō futu dē tu.

²² Fa Masa Jesosi sai dē, a libi leti kumafa di Buku bi taki fēēn e, taa: Hēn an bi du hogi wan daka.

Na wan ten seei a taki ganjanjan soni.

²³ Biga di dee sēmbē bi ta kosi ēn ta dēēn gaan buka ku gaan sen dē, nōō an jabi buka kosi de mōōnsō e. Di de du hogihogi ku ēn, an bē wojo da de mōōnsō tu, ma a disa de da di Sēmbē di ta kuutu a wan leti fasi.

²⁴ Nōō fa i si a tja dee hogi du fuu nēēn sinkii a di lakpa pau dē, nōō wa dē a de basu mōōn e. U dēdē da de, fuu sa toona libi wan bunu libi awaa.

Dee sēmbē o, dee maaka dee Masa Jesosi kisi nēēn sinkii dē, de wē kula unu e, mbei un ko bunu. ²⁵ Fa un bi sai dē, un bi dē leti kuma wanlō sikapu na abi tiima. Sō un bi ta waka fanjanfanjan tjika. Ma fa u dē aki un ko feni di leti sēmbē di fu tii unu. Nōō di Sēmbē dē, hēn ta luku di hati fuunu be a dē tololoo a pasi.

3

Aki ta lei fa manu ku mujēē musu libi ku deseēi.

¹ Nōō awaa mi kē fan ku un dee mujēē dē ku manu taa be un ta saka unu seei a dee manu fuunu basu e. Nōō ee wan fuunu sai dē hēn manu an piki di buka u Gadu eti, nōō a o bia piki ēn sōndō i fan ku ēn. ² Biga a o si taa i ta libi wan gbelingbelin libi ku lesipeki u Gadu.

³ Nōō fa i si un ta beeī di uwii fuunu a dee peipei fasi dē, so juu un ta bisi gaan waiti koosu, ee nasō goutu soni a unu sinkii, nōō na a dee lō soni dē un musu suku gafa e, dee mujēē. ⁴ Ma di gafa fuunu musu dē a di fa i hati dē. Te i ta libi a wan saapi fasi, pii fasi sō, hēn da di soni Gadu ta kai gaan waiti soni e. Nōō di waiti dē an o saka mōōnsō.

⁵ Sō wan waiti dee mujēē u fesiten bi abi kaa, dee bi dē apaiti da Gadu ta mēni ēn fu de feni wini nēēn a bakaten. Fa de bi sai dē, nōō de bi ta saka da dee manu u de. ⁶ Biga luku fa Sala bi ta saka dēēn manu Abahamu ta kai ēn “Masa”. Nōō ee un ta libi a sō wan leti fasi nōō woon ko ta djeesi Sala kuma unu da mii fēēn. Nōō an o dē fuun ta dē fēēēfēēē.

⁷ Nōō un dee womi dee dē ku mujēē, un musu ta fii da dee mujēē fuunu e. Un musu ta lesipeki de fu di de da di mōōn suwaki wan. Wē biga fa un sai dē, unu ku de tuu o feni di libi u Gadu makandi di a o da unu ku ēn bunuhati fu di un dē sēmbē fēēn. Nōō te un ta libi bunu ku dee mujēē fuunu, nōō Gadu o piki dee begi fuunu tu.

Aki ta lei taa a mōōn bunu fii tja sitaafu fu wan soni di ja du, mōōn leki i tjēen fu di i du hogi.

⁸ Nōō awaa mi o fan ku hii unu tuu taa be un ta libi makandi ku wan hati e. Un musu ta fii ku dee otowan fuunu ta lobi unu seei kuma baaa ku baaa. Un musu ta abi tjalihati da unu na unu, ta libi ku sakafasi. ⁹ Ee

wan sɛmbɛ du hogi ku i, ja musu du hogi ku ɛn baka e. Ee wan sɛmbɛ kosi i, disɛɛn. Na toona kosi ɛn baka, ma begi Gadu dɛɛn be a feni bunu. Biga sɔ Gadu bi kai i fii libi, dee sɛmbɛ, nɔɔ joo feni bunu nɛɛn.

¹⁰ Biga wɛ haika fa di Buku taki. A taa:

Ee wan sɛmbɛ i kɛ abi piizii ku di libi fii,
nɔɔ i musu ta duwengi i seei fu ja fan taku fan.

Ee i kɛ u di libi suti da i,
nɔɔ i musu kɔni fu ja ganjan sɛmbɛ ku buka.

¹¹ I musu kaba ku hogi du, nɔɔ i bia ta du bunu.

I musu ta suku fii dɛ fiifii ku hii sɛmbɛ.
A di dɛ baka fii ta biinga nɔɔmɔ.

¹² Biga Gadu ta luku dee sɛmbɛ ta libi bunu nɛɛn wojo
faa heepi de,

nɔɔ a dɛ setiseti jesi faa jei dee begi u de.

Ma di sɛmbɛ di ta du hogi,

hɛn a o bia baka da.

Sɔ di Buku taki e.

¹³ Wɛ be mi hakisi unu wan soni, dee sɛmbɛ. Ee i ta biinga nɔɔmɔ fii ta du bunu wanwan, nɔɔ ambɛ da di sɛmbɛ di o du hogi ku i? ¹⁴ Ma etiseei ee i kisi sitaafu fu wan bunu soni di i du hedi, nɔɔ hɛn da Gadu naki i kɔlɔku e.

Ja jei fa di Buku taki nɔ? A taa:

Na fɛɛɛ libisɛmbɛ te de ta bɛ wojo da i e.

Na panta da de seei.

¹⁵ Ma Masa Jesosi Keesitu hɛn nɔɔ fuun ta mɛni a wan apaiti fasi a unu hati, dee sɛmbɛ, biga hɛn da di Masa fuu. Hɛn da Gadu seei.

Nɔɔ i musu ta dɛ kabakaba hiniwanten fu ee wan sɛmbɛ hakisi i taa: “Unfa i du ta pakisei taa joo feni wini a bakaten?” nɔɔ i musu sabi fa u piki ɛn. Ma ja musu piki ɛn ku gaan fasi e, ma ku saapi fasi, ku lesipeki.

¹⁶ Biga hati fii musu ta dɛ limbolimbo nɔɔmɔ a hii futu.

Fa i ku, [Jesosi,] Keesitu ko di wan dɛ, dee sɛmbɛ, nɔɔ i musu ta libi bunu nɔɔmɔ e. Nɔɔ te i libi sɔ, nɔɔ sen musu u kisi dee sɛmbɛ dee bi ta suku u poi unu nɛ fu takuhati fasi dɛ. Biga de o si taa sɔsɔ de bi ta du.

¹⁷ Dee sɛmbɛ o, ee Gadu si taa a fiti fii tja sitaafu, nɔɔ a mɔɔn bunu i tjɛɛn fu wan bunu soni di i du hedi, mɔɔn leki fu wan hogi soni di i du.

¹⁸ Biga [Jesosi,] Keesitu seei bi tja sitaafu tee fa de kii ɛn dɛ, hii fa an bi du hogi wan daka. Fa a dɛdɛ dɛ, nɔɔ dee hogilibi fuunu wɛ a paka di wan pasi dɛ fu nɔɔmɔ e. Di Bunulibima dɛ hɛn tja sitaafu a u dee takulibima aki kamian, faa sa tja u ko a Gadu.

Fa de kii Masa Jesosi dɛ, dee sɛmbɛ, a dɛdɛ tuu, ma di akaa fɛɛn hɛn a fika ku libi. ¹⁹⁻²⁰ Nɔɔ hɛn a go konda di buka u Gadu da dee akaa u dee sɛmbɛ bi dɛdɛ a di ten u Noa, ka de bi go dɛ a di kamian ka de an sa kumutu mɔɔn. Dee sɛmbɛ dɛ, de an bi kɛ piki di buka u Gadu a di ten di Noa bi ta mbei di gaan boto. Hii fa Gadu bi ta wasikɔi de ta hoi pasensi da de seei, ma nɔɔ de an bi kɛ piki mɔɔnsɔ. Fɛɛn mbei aiti sɛmbɛ nɔɔ bi fika ku libi, dee na dɛdɛ a wata a di ten dɛ.

²¹ Nɔɔ hɛn di wata dɛ, hɛn da wan soni ta lei u fu di dopu di u ta dopu fa u dɛ aki. An dɛ taa sundju a ta puu a u sinkii e, ma a ta lei sɛmbɛ taa u mbei buka ku Gadu ku wan limbolimbo hati, fuu sa feni heepi nɛɛn. Nɔɔ di heepi dɛ, u sa feni ɛn fu di Jesosi Keesitu bi toona weki baka a dɛdɛ. ²² Nɔɔ di a weki baka, hɛn a subi go tee a liba ala e, nɔɔ awa a dɛ

a di kaba heima kamian a letimaun sē u Gadu. Nöo hii dee basia u Masa Gaangadu köndē tuu, ku hii takima, te kisi ku hii dee kaakiti u mundu tuu fiaa dē nēen basu fa u dē aki. Hēn abi taki a de liba.

4

Aki ta lei fa wan njunjun libi

dē fanöudu tjika.

¹ Söö. Wē dee sēmbē, kumafa u taki dē, Jesosi, Keesitu hēn tja sitaafu nēen sinkii. Nöo sō nöo unu seei musu dē kabakaba u tja sitaafu tu e. Wē biga te i ta tjēen söndō guunjan fu di i ta mēni Masa Jesosi hedi, nöo a o ta seeka di hati fii te nöo joo ko kaba seei ku hogi du. ² Nöo dee taku hangi ta ko a u libisēmbē hati, ja o dē a de leiki möön, ma joo ta dē a Masa Gaangadu leiki fu hii di libiten fii di fika da i a goonliba aki. Fa a kē fii du, nöo sō joo du.

³ Biga un bi ta libi te tjika kaa kumafa dee sēmbē an sabi Gadu ta libi e. Un bi ta du fanafiti soni a di sē u manu ku mujē. Un bi ta miti makandi ta bebe ta dööngō ta bai ta kai olo ta booko Gadu wēti tee, ta begi dee soni dee an dē fanöudu fuun begi. Dee lö libi dē wē un bi ta libi.

⁴ Ma fa u dē aki, wan ta libi sō möön. Nöo a ko bigi seei da dee sēmbē unu ku de bi ta libi dee lö libi dē makandi. A ko fika de ta luku unu kuma wan hii oto sēmbē fu di wan ta kule go mökisi ku de möön a dee peipei hogi de ta du. De ko ta kosi unu seei. ⁵ Ma de musu fu piki di Sēmbē nöömō e, di dē kabakaba fu kuutu hii sēmbē, dee dēdē wan ku dee libi wan tuu.

⁶ Fēen mbei di buka u Masa Jesosi bi konda da dee sēmbē dee dēdē kaa e, fu aluwasi fa de bi kisi sitaafu dēdē a libisēmbē fasi seei, ma nöo di akaa u de sa feni libi a Gadu.

Aki ta lei fa i musu wooko

ku dee köni Gadu da i.

⁷ Dee sēmbē o, fa u dē aki di ten ko zuntu u hii soni musu kaba, nöo un musu dē ku fusutan e, fuun sa begi Gadu a wan bumbuu fasi. ⁸ Ma di gaan soni, hēn da un musu ta lobi unu na unu makandi gaanfa. Biga ee i lobi wan sēmbē, nöo ee a ta du sōmēni soni seei dee an ta kai, ma nöo ja o si de biga i lobi ēn.

⁹ Nöo un musu ta kisi unu seei ta hoi a wosu ku piizii e, söndō guunjan, dee sēmbē.

¹⁰ Nöo fa Masa Gaangadu paati dee köni fēen da unu dē, hiniwan fuunu musu ta wooko ku di fēen a wan fasi di ta heepi otowan e. Biga a da unu de peipei ku ēn bunuhati, nöo un musu ta wooko ku de a wan futoou fasi.

¹¹ Kuma ee wan sēmbē i abi di köni fii ta konda Gadu wōutu da sēmbē, nöo i musu fan gbelingbelin be de sabi taa Gadu wōutu seei di dē. Ee wan sēmbē i ta heepi sēmbē a soni, nöo ja musu du ēn ku i seei kaakiti. Ma i musu du ēn ku di kaakiti u Gadu. A hii dee lö soni dē tuu, Masa Gaangadu hēn nöo musu kisi gafa e. Biga hēn wē ta da u dee köni fu di u nama ku Jesosi Keesitu. Fa a sai dē, hēn nöo musu feni hii nēbai ku hii kaakiti fu nöömō teego. A tan sō.

Aki ta taki soni u sitaafu möön.

¹² Wē un dee lobi sēmbē u mi dē, wan musu tei di sitaafu un ta tja naandē u wan gaan soni e, hii fa a hebi seei. Wan musu luku ēn kuma wan soni di an bi musu miti unu. ¹³ Ma be un ta wai seepi. Biga un ko ta fii makandi ku „Masa Jesosi, Keesitu a dee sitaafu dee a bi tja. Nöo tee di

juu ten dou faa ko a limbo fu hii sēmbē musu si di gaan waiti fēen di a abi, nōo woon ko ta wai gaanfa seei awaa.

¹⁴ Ee sēmbē kosi unu fu di un nama ku Masa Jesosi Keesitu hedi, nōo hēn da Gaangadu naki unu kōlōku e, dee sēmbē. Wē biga di nēbai Akaa fēen seei, hēn wē dē a unu liba dē.

¹⁵ Ma nōo dee sitaafu dee un ta tja dē, de an musu dē fu di i bi kii sēmbē e, ee nasō fu di i bi fufuu. An musu dē tu fu di i ta hulu sēmbē soni hedi, ee nasō fu hiniwan sootu pei hogi i sa du. Na fu dee lō soni hedi un musu kisi sitaafu e, dee sēmbē. ¹⁶ Ma ee fu di un nama ku Masa Jesosi Keesitu hēn abi di sitaafu de ta sitaafu unu dē, nōo sen an musu kisi unu fu di dē hedi e. Ma be i ta gafa Gadu nōo fu di a si taa i waiti tjika u ta tja di nē taa i nama ku Masa Jesosi.

¹⁷ Fa u dē aki, nōo di ten kisi fu di kuutu u Gadu musu seti. Nōo ku u dee sēmbē fēen wosu dendu fosu wē a o seti ēn. Wē nōo ee u dee sēmbē fēen seei a ta sitaafu fa u dē aki, nōo dee sēmbē dee an kē piki ēn buka wē? Na di u de o mōön hebi nō? ¹⁸ A dē leti kumafa de bi sikifi a di Buku taa: Ee dee sēmbē Gadu ta luku nēen wojo fu bumbuu sēmbē, ee de musu tja sō wan gaan sitaafu ufō Gadu sa heepi de „puu hogi a de hati„ nōo dee oto sēmbē wē, dee an dē a Gadu soni seei, ku dee hogilibima.

Di u de an o mōön hebi u tja nō?

¹⁹ Nōo da sō e, dee sēmbē. Ee Masa Gadu kē fuun musu ta tja sitaafu ufō, nōo un disa unu seei nēen maun nōo e, be un ta du bunu nango nōömō. Biga hēn mbei unu, nōo a dē wan Sēmbē di i sa abi futoou nēen liba nōömō.

5

Aki ta taki soni u dee sikapu u Gadu ku dee tiima u de.

¹ Awa mi kē fan ku unu dee sēmbē dee ta dē tiima fu otowan. Fa mi dē aki, miseei dē wan tiima tu e, hēn mbei mi sa feni pasi u fan ku unu sō. Biga miseei bi si ku miseei wojo fa „Masa Jesosi„ Keesitu bi tja sitaafu di a bi dē a goonliba aki. Nōo te di juu kisi fu di waiti fēen di a abi musu ko a limbo u hii mundu si, nōo miseei o dē a dendu ta njan di piizii dē tu.

² Nōo mi taki e, taa un musu ta luku dee sēmbē u Gadu bunu, dee dē a unu maun dē. Un musu dē da de kuma wan sēmbē ta luku sikapu ta tja de buta a pasi tololoo fu de an kaba a sōsō. Sō un musu ta dini de tjika. Nōo wan musu ta du ēn a wan duwengi fasi e, ma be un ta du ēn ku piizii, ku wai hati seei. Biga sō Gadu kē. Nōo wan musu du ēn tu fu di un giiji u mōni hedi, ma fu di un abi wan gaan hangi a unu hati fu heepi sēmbē.

³ Fa Gadu buta dee sēmbē a unu maun fuun ta luku de dēen dē, nōo wan musu ta pēē basi a de liba e, ma be un ta libi ku de a wan suti fasi fu de sa djeesi unu. ⁴ Nōo te di Mōön Gaan Sikafuma ko a limbo u hii sēmbē si ēn, nōo woon kisi wan gaan paima nēen.

„Dee sēmbē o, wan sabi fa de ta du te wan sēmbē wini a wan fia kule nō? De ta bisi ēn wan uwii kaapusa ta wai ku ēn fu di hēn da di winima. Sō wan paima di sēmbē dē ta kisi.“ Ma di paima fuunu di woon kisi a bakaten, a o mōön waiti gaanfa mōön di uwii kaapusa u di winima dē e, biga di fuunu an o dēē kaba a sōsō mōönsō.

⁵ Nōo awaa mi o taki wan soni da un dee kijoo mii tu taa un mēni dee sēmbē dee dē gaan wan fuunu e, fuun saka unu seei a de basu. Nōo

hiniwan daka un musu ta abi saka fasi da unu na unu, kuma wan koosu di i lo' u ta bisi hiniwan daka, an ta kumutu a i sinkii. Sö di sakafasi musu dë gaan soni da unu tjika. Wë biga a dë a di Buku taa:

Gadu dë felantima u dee sëmbë dee abi gaan fasi, ma dee sakafasi sëmbë a ta heepi ku ën bunuhati.

⁶ Nöo fëen mbei i musu saka i seei a Masa Gaangadu basu, be a tii i ku ën kaakiti maun. Nöo te di juu kisi nöo hënseei o hopo i.

⁷ Nöo be i tuwë hii dee fuka fii tuu da Gadu e, dee sëmbë, biga a a' toobi ku i.

⁸ Nöo mi taki e, un musu dë setiseti ku wojo limbo. Biga di gaan felantima fuunu de kai di didibi ta waka zuuu sö ta lontu leti kuma hogimbeti ta suku ambë a sa feni faa tënë pisipisi njan. ⁹ Nöo i musu abi biibi a Gadu fii sa taanpu tuwë gogo dëen e, be an feni i kisi.

Fa un ta tja sitaafu dë fu di un ta biibi ën hedi, nöo na unu nöo ta tja dee sitaafu dë e, dee sëmbë. Sö nöo dee otowan fuunu dee ta biibi Masa a kamiankamian a di goonliba aki ta tja de tu.

¹⁰ Nöo di Gadu fuu di abi hii bunuhati o dë ku unu e. Hën bi kai unu fuun ko feni di waiti fëen di ta dë u nöömö, fu di un ko nama ku Jesosi Keesitu. Nöo dee sitaafu an o dë u nöömö e, dee sëmbë, ma de o dë u wan pisiten nöo. Nöo baka fëen, nöo Gadu o da unu böö. A o mbei un ko taanga gingin a di biibi, kuma wan sitonu posu di an sa hön kai. ¹¹ Fa Gadu sai dë, hën nöo da di Gadu di abi kaakiti fu nöömö e. A tan sö.

Aki Petuisi ta tapa di biifi.

¹² Fa mi ta mbei di biifi da unu aki, dee sëmbë, nöo Silifani di mi ta si u wan futoou sëmbë fuu, hën wë heepi mi sikifi ën. Nöo mi mbei ën a wan sati fasi sö fuun feni degihati nëen. Biga dee soni mi sikifi aki, de ta lei unu di bunuhati u Gadu fa a dë tuutuu soni tjika, nöo un musu taanpu nëen gingin e, dee sëmbë.

¹³ Nöo dee biibima u Masa Jesosi dee ta ko makandi a Babilon, dee Gadu bi pii tei leti kumafa a tei unu, nöo de ta manda gaan odi da unu e, ku Maikusi di mi ta si kuma mi seei miii.

¹⁴ Nöo un da unu na unu gaan odi e, ta baasa unu seei makandi a wan lobi fasi.

Nöo sö e, dee sëmbë. Un musu dë ku kötöhati, hii un dee sëmbë tuu dee ko nama ku Jesosi Keesitu. A tan sö.

Di u tu biifi u Petuisi

Wan wöutu a fesi.

A di biifi aki, Petuisi bai dee biibima u Masa Jesosi a dee peipei lei sëmbë ta tja ko ta ganjan de dë. Biga so sëmbë ta lei de taa Masa Jesosi an o toona ko möön, nöö de sa libi u de kumafa de kë.

Ma Petuisi taa ee de libi hogilibi, nöö de o kisi sitaafu fëen nöömö te di kuutu daka u Gadu dou. Hën mbei de musu biinga u de libi kumafa Gadu kë.

Aki di biifi seti.

¹ Söö. Wë dee sëmbë, mi Simon Petuisi ta mbei di pampia aki. Fa mi dë aki, mi dë wan futuboi fu Jesosi Keesitu, biga mi da Tjabukama fëen. Nöö mi ta mbei di biifi aki da un dee sëmbë dee ko ta biibi Masa Jesosi. Nöö mi sabi taa di biibi fuunu dë, a dë wan gaan bumbuu soni seei da unu, leti kumafa a dë da u tu.

Nöö di soni mbei u ko ta biibi, dee sëmbë, fu di di Gadu fuu di u ta dini aki ku di Heepima fuu, Jesosi Keesitu, ta wooko ku leti. „De an ta luku taa wan sëmbë bunu möön otowan,„ nöö hën wë mbei u ku unu tuu ko ta biibi ën makandi.

² Wë nöö fa un ko sabi Masa Gadu ku Masa Jesosi dë kaa, nöö un musu ko sabi de möönmöön eti e. Biga möön un ko sabi de, nöö möön de o dë ku unu ku de bunuhati ta da unu böö.

Aki ta lei fa u musu libi fu di Gadu kai u ko sëmbë fëen.

³ Nöö mi taki e, dee sëmbë, di fa Masa Gadu abi kaakiti tjika dë, nöö a da u hii soni u abi fanöudu fuu sa abi libi fu teego, hën tu fuu sa libi a wan leti fasi nëen wojo a goonliba aki. Nöö fu di u ko sabi ën, hën mbei a da u dee soni dë. Biga hën kai u fuu sa kisi di waiti fasi di hënseei abi, nöö a kai u tu fuu ko bumbuu sëmbë a hii fasi leti kumafa hënseei dë.

⁴ Wë nöö di u dë a dendu u dee soni dë kaa, nöö Gadu paamusi u sëmëni gaan bumbuu soni e. Nöö ee u tei dee soni a paamusi u naandë ta libi ku de, nöö woo ko kisi di fasi u Gadu a u libi. Nöö dee poipoi libi u goonliba aki an o feni u kisi möönsö, biga wa o ta mëni de seei fuu kë de.

⁵ Dee sëmbë, fa i si un ko ta biibi Masa Jesosi dë, nöö an tjika eti e. Ma i musu biinga fii libi bunu a hii futu. Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga tu fii sabi soni „u Gadu,„ möön fini. ⁶ Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii tii i seei a soni tu. Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii ta abi taihati a soni go dou. Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii ta mëni Gadu a hii soni di i ta du. ⁷ Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii libi ku dee otowan fii kuma baaa ku baaa. Nöö na di dë nöö, ma i musu biinga fii lobi di otowan fii te dou söndö ganjan e.

⁸ Biga ee dee lö soni u kai dë ta göö ta ko möönmöön a di libi fii, nöö di fa i ko sabi Masa Jesosi Keesitu dë, nöö an o dë u sösö. Ma a o tja gaan wini ko da Gadu. ⁹ Ma ee dee lö soni dë an dë u sëmbë si a i libi, nöö hën da ja a' fusutan. I dë kuma bookowojoma, ja sabi naasë i nango, kuma i fëékëtë taa Gadu bi wasi dee hogi du fii puu a i liba.

¹⁰ Dee sëmbë, wan si taa Masa Gaangadu kai unu tei fuun ko sëmbë fëen nö? Wë nöö un musu biinga be a dë sö tuu a unu libi fu sëmbë si e. Biga te un biinga ku dee soni u taki dë, nöö wan o kai kumutu a di pasi u Gadu

möönsö. ¹¹ Nöö te di juu dou, nöö de o tei unu ku gaan wai seei a di köndë ka di Heepima fuu Masa Jesosi Keesitu dë könu ta tii fu nöömö.

¹² Ma fa mi ta fan aki seei, dee sëmbë, ma mi sabi taa un sabi dee soni dë kaa e. Biga un ta hoi gingin a dee tuutuu sondi u Gadu dee un bi kisi. Ma tökuseei mi o toona ta taki de da unu a bakafutu nöömö. ¹³ Nöö a bunu tu fu mi toona ta mëni unu a dee soni de fu sö langa libi dë a mi sinkii eti. ¹⁴ Biga wë mi sabi taa abiti möön nöö di sinkii u mi aki o go fika a wan së ala. Sö Masa Jesosi Keesitu lei mi limbolimbo kaa. ¹⁵ Nöö fëen mbei mi o ta biinga seei fu te di ten mi go, nöö dee soni aki musu fika da unu, un ta mëni nöömö.

Aki Petuusi ta taki fa a bi si

di hei u Masa Jesosi.

¹⁶ Dee sëmbë o, wan sabi fa u bi konda da unu kumafa Masa Keesitu Jesosi abi kaakiti tjika nö, ku fa a o toona ko a di goonliba aki? Wë nöö dee soni naandë, na mindimindi soni u bi taki da unu e. Nöö na libisëmbë köni u bi tei taki de da unu tu, kwetikweti. Ma u seei bi si di hei fëen ku di könufasi fëen di a abi ku u seei wojo. ¹⁷⁻¹⁸ Biga di a bi dë a goonliba aki, nöö u ku ën bi dë makandi a di kuun liba naandë. U seei jesi bi jei limbolimbo kumafa di töngö bi kumutu a liba ala fan ku u. Di juu dë, hën Tata, di da di gaan nëbai Gadu fu mundu, bi dëen gaan hei di a taa: “Wan si di lobi Womi Mii u mi aki nö? Libi fëen ta kai ku mi tee.”

Sö wan töngö kumutu a di kaba hebi kamian ala e, nöö u bi dë leti dë di di soni pasa.

¹⁹ Wë nöö fa u si di soni dë, dee sëmbë, nöö dee soni dee tjabukama bi sikifi a fesi, de tuu ko dë möön limbo da u awaa. Nöö a o bunu da unu tu ee unu seei tei dee soni dee tjabukama bi sikifi ta pakisei. Biga de o dë da unu kuma wan faja ta sëndë a dungu ta lei unu di pasi, fu tee di daka Masa Jesosi toona ko. Nöö a di daka dë, nöö hii fusutan fuunu tuu o ko limbo seei gbededee, kuma di gaan teeja di ta tja didia ko.

²⁰⁻²¹ Nöö wan soni un musu sabi gbelingbelin, dee sëmbë, taa dee soni dee tjabukama u Gadu bi sikifi buta a Gadu Buku, nöö na wan u de de bi sikifi ku deseei köni e. Nönö. Ma fu di dee tjabukama bi dë apaiti sëmbë u Gadu, nöö hën di Akaa fëen ko a de liba hën de sikifi de. Nöö sö.

2

Aki ta lei taa te i du hogi,

nöö joo kisi sitaafu fëen.

Jud. 3-13

¹ Ma nöö dee sëmbë, fa i si u bi taki u dee fesiten tjabukama u Gadu dë, nöö ganjansëmbëma bi dë leti a de dendu dë e, ta mbei taa de ta tja Gadu buka tu. Nöö leti sö nöö ganjan leima o dë a unu mindi dë tu, nöö sapisapi de o ta tja dee lei u de ta ko fu de kaba sëmbë a sösö puu a Gadu pasi.

Ma fa dee lö leima o sai dë, libi u de o ta lei taa Masa Jesosi an bi puu de a hogilibi basu eti e. Nöö fëen mbei hesihesi seei de o hai di sitaafu u Gadu ko a de liba. ² Biga sëmëni sëmbë o bia ko ta waka a de baka ta libi di wan seei poipoi libi, sensen wan, di de ta libi naandë. Nöö a di fasi dë, de o ta mbei sëmbë ko ta kosi dee bumbuu lei u Gadu dee a buta da u aki.

³ Fa i si dee lö leima sai dë, langahati tö nöö de abi sö, nöö de o ta mindi sëmëni soni ta taki fu de sa feni soni a unu njan. Ma nöö mi taki da unu

taa di sitaafu di de o kisi a Gadu, a bi dē gaanduwe a de liba zēngēē dē kaa, kuma lakpē. Nōō soni an o tapēēn fu an kai a de liba.

⁴ Biga na dee basia fēēn kōndē seei Gadu bi disa sōndō da sitaafu e, di de bi booko hēn wēti. A tuwē de go a di gaan sitaafu kamian a wan dungungu baaku dendu tapa buta dē, fu te di daka dou, nōō a kuutu de da sitaafu.

⁵ Nōō sōseei tu, a di ten u Noa Gadu an bi disa dee sēmbē dee bi libi hogi nēēn wojo. A bi sitaafu de e. Biga a singi hii di goonliba tuu pii, kaba dee hogi sēmbē naandē faa puu. Noa ku dee sēbēn sēmbē fēēn wanwan nōō bi fika. Nōō di soni mbei Gadu tjubi de, biga Noa hēn bi ta konda da dee sēmbē u di ten dē fa u de musu libi bunu a Gadu wojo.

⁶ Sōseei tu, Gadu an bi disa de tu kōndē de kai Sodom ku Gomola sōndō da de sitaafu e. A tjuma de seei gililili fia te a fika sōsō sindja, fu dee hogi sēmbē u dee kōndē dē hedi. Nōō a di fasi dē a buta wan maaka da dee oto sēmbē dee o ko a baka, be de tei kōni a de taa ee deseēi ta poi Gadu wēti nōō sōseei a o sitaafu de tu.

⁷ Di juu dē, nōō Lotu wanwan tō nōō a bi puu, biga hēn bi ta libi a wan leti fasi a Gadu wojo. Fa a bi dē a dee sēmbē mindi dee bi ta libi sōndō wēti naandē, nōō a bi dē fukafuka a hati seei fu dee gaan hogi sensen libi de bi ta libi dē hedi. ⁸ Biga hēnseei bi ta si ku ēn wojo, a ta jei ku ēn jesi daka na daka dee soni de ta du, nōō dee poipoi libi u de naandē bi ta da di bumbuu sēmbē dē gaan fuka seei nēēn hati. Nōō hēn Gadu puu ēn fu an musu kisi sitaafu mōkisi ku dee hogilibi sēmbē naandē.

⁹ Nōō sō i ta si taa Gadu sabi fa faa puu dee sēmbē dee ta libi bunu nēēn wojo fu de an kisi sitaafu. Ma nōō a sabi tu, fa faa hoi dee sēmbē dee ta libi hogi nēēn wojo, buta de fu tee di daka dou faa kuutu de da de di sitaafu di de bi musu kisi awaa.

¹⁰ Ma nōō dee sēmbē dee o kisi di mōōn gaan sitaafu, nōō de da dee sēmbē dee ta hopo deseēi ta tuwē fu de piki dee gaan poipoi soni de hati ta kē du. Nōō di soni mbei de o kisi sitaafu sō, fu di de an ta kē dē a tii basu mōōnsō.

Aki ta taki soni u dee ganjansēmbēma.

Nōō dee poipoi leima u ta taki aki, un be mi konda soni u de da unu. Fa de sai dē, nōō de abi degihati e. Gaanfasima seei de dē. De an ta fēēē na wan wojo soni seei. Biga dee gaan hei tiima u goonliba aki te kisi dee u mundu ala tuu de ta kosi. Sō de abi degihati tjika.

¹¹ Ma nōō dee basia u Gadu Kōndē, hii fa de abi kaakiti ku taki mōōn dee sēmbē u ta taki aki, ma de an o kosi dee lō hebi tiima dē e. Na wan daka de o kaagi de da Gadu. «Biga de sabi di kaakiti u de.»¹² Ma dee taku leima mi ta taki aki, de, de aan toobi. De ta sōsō hii soni te dou ku dee soni dee de an ta fusutan tuu.

Fa dee leima sai naandē, de dē leti kuma hogi mbeti e, biga de an ta du soni ku pakisei. De ta du di soni de kē du nōō a kaba. Nōō fa de ta du hogi ku sēmbē ta poi de libi kaba a sōsō tjika dē, nōō a fiti u de kisi de kii tu, kumafa de ta kii takumbeti. ¹³ Nōō mi taki da unu, taa te wan daka Masa Gadu o kaba de a sōsō tu e. A o paka de di paima u di hogi di i si de ta du dē.

Biga fa dee leima u ta taki aki sai dē, hiniwan hogi pakisei di ko a de hati, nōō de ta du ēn seei wajaa a lanti a ndeti ku didia sōndō sen. Hēn da piizii u de kaa. Fa de sai dē, de dē leti kuma sumuku udu a otowan dendu, fii puu tuwē go a wan sē ala. Biga hii fa i si de dē ku unu a tafa

sindosindo ta njan ku unu makandi naandë, piizii u deseei tö nöö de ta suku. ¹⁴ De ta tuwë wojo ta luku dee mujëë u de kisi tja go booko Gadu wëti. De an ta kaba seei u du hogi möönsö. Sö dee sëmbë naandë dë e.

Fa de sai dë, de ta suku u hai dee sëmbë dee an dë sö taanga a di biibi tja go a de, fu de libi hogilibi kuma de. Nöö di langa bëë u möni di de abi, hën buta de de lei fa u de wini möni a sëmbë tee de ko basi fëën. Mi taki da unu taa di siba u Gadu dë a dee lö sëmbë dë liba e.

¹⁵ Nöö dee sëmbë u ta taki aki, de kumutu a Gadu pasi gaanduwe kaa. De lasi go ta libi kumafa di mii u Beoli de kai Biliam bi ta libi e. Biga Biliam bi lobi möni tefa an bi a' toobi u du hogi faa feni ën. ¹⁶ Ma wan bi jei di soni bi pasa ku ën nö? Di mbeti de kai buliki a ta waka nëën liba dë, hën musu bia fan ku ën a libisëmbë töngö. Nöö sö i si taa di gaan tjabukama u Gadu naandë, nöö wan buliki hën Gadu bi musu tei bai ën puu a di wisiwasi fasi fëën di a ta waka dë, ufö a sa jei.

¹⁷ Wë nöö dee lö poipoi leima dee mi ta taki aki, be mi konda soni u de da unu möön kumafa de dë. De dë kuma wan kiiki ka i nango ta ba wata fii bebe, nöö hën i naki te i go dou, a dëë koti kalalaa. Ja feni wata nëën fii bebe möönsö. Sö dee lö sëmbë dë dë e. De dë kuma te tjuba baaka faa kai fii feni wata, te wan pisi wan gaan ventu ko böö ën vuuu tjëën pasa fiaa, ja feni wata möönsö. Sö dee sëmbë i si naandë dë. Hën mbei Gadu seeka wan gaan dungu kamian faa tuwë de go.

¹⁸ Dee lö sëmbë dë, de ta waka ta poolo ta taki sösö ta njan buka. Nöö fu di de sabi taa hogi pakisei ta dë a libisëmbë hati kaa, hën de ta taki soni nöömö fu de weki dee hogi pakisei dë. Biga de ta suku dee sëmbë dee bi kumutu djunsudjunsu a hogilibi basu, u de toona tja de go ta du hogi möön. Sö dee sëmbë aki hogi tjika e. ¹⁹ De ta paamusi de taa ee de ko nama ku de, nöö de o dë fiifii, de aan fu hoi wëti möön. Ma hii fa i ta jei naandë, deseei an dë fiifii e. Hogilibi wini de buta nëën basu gaanduwe. Biga di soni di ja sa kumutu nëën basu, nöö i da saafu fëën kaa.

²⁰ Wë nöö mi taki e, so u dee sëmbë aki bi kumutu a dee poipoi libi u di goonliba aki basu te de kaba. Biga de bi ko sabi Jesosi Keesitu di dë u Masa ku u Heepima. Hën de toona sai dë ta du sösö teefa hogilibi toona wini de möön, de ko möön hogi möön leki fa de bi dë a fesi.

²¹ Wë mi taki e, a bi sa möön bëtë ee de an bi sabi fa u de libi bunu a Gadu wojo wan daka, möön leki de ko sabi ën te de kaba hën de bia toona go a dee awoo libi u de go ta booko Gadu wëti möön. Di dë hogi poi e, dee sëmbë. ²² Sö wan sëmbë, i sa maakëën leti kumafa de ta koti wan nöngö taa, di soni dagu balaki, hën seei a toona go njan. Söseei de taa i wasi hagu a wata te i kaba, hën a toona go logoda a pötöpötö dendu möön.

Dee sëmbë i si u ta taki aki, nöö sö de dë e.

3

Aki ta taki taa sëmbë o mbei

de fa, fu di de ta biibi taa

Masa Jesosi o toona ko.

¹ Sö wë un haika, dee lobi mati u mi naandë, disi mbei di u tu pampia di mi ta sikifi da unu kaa. Nöö a hii de tu pampia tuu mi ta konda soni a bakafutu da unu, be pakisei fuunu musu dë limbolimbo. ² Nöö mi kë fuun toona mëni dee soni dee fesiten tjabukama u Masa Gadu bi taki, ku

dee soni Masa Jesosi u Heepima bi taki tu, dee un bi jei a u dee Tjabukama fëen seei buka.

³ A di foşu kamian nöö mi kë fuun sabi taa a di kaba ten nöö wanlō mbeisëmbëfama o ko, nöö de o ta waka a dee taku kë u de hati baka. Nöö de o ta mbei un dee sëmbë u Gadu fa seei. ⁴ De o taa: “Wë di Jesosi bi paamusi taa a o toona ko a di goonliba aki, nöö naasë a dë? Dee gaan sëmbë fuu bi dëdë gaanduwe kaa ma soni an tooka möönsö. „De an weki baka möönsö u Gadu musu kuutu de, kumafa un ta taki.„ Biga sensi Gadu mbei goonliba tee kisi di ten aki, nöö hii soni dë di wan seei fasi eti.” Sö de o ta taki ta tuwë da unu.

⁵ Ma nöö fa de o ta fan dë, kë seei wë de an kë sabi fa soni tooka tjika kaa e. „Nöö de an kë sabi tu fa di fan u Gadu abi kaakiti tjika u te a taki wan soni nöö a ta pasa.„ Biga di Gadu mbei goonliba, nöö hën a fan. Hën wë di fan fëen paati di wata buta hafu a liba, hafu a basu, di goonliba fuu aki ku dee teeja ku dee oto soni u ta si a liba ala tuu fika a mindi. ⁶ Nöö a baka fëen hën Gadu si taa libisëmbë ta libi hogi poi, hën a tei dee wata dë hën a singi hii di goonliba kaba a sösö piiii, be an fika kumafa a bi dë. „Nöö fa dee sëmbë ta fan taa soni an tooka möönsö dë, nöö de an sabi taa sö dee lö soni dë bi pasa nö?„

⁷ Nöö hën a bakaten, hën Gadu toona fan möön. A taa di goonliba fuu aki ku dee teeja te dou ku dee oto soni tuu dë a liba ala, de tuu o tjuma kaba wan daka nöömö. Sö a taki buta dë kaa e. Ma nöö fa u dë aki, a ta tjubi dee soni dë eti, be di gaan kuutu daka dou ufö. Biga te wan daka, nöö Gadu o kuutu dee sëmbë dee an bi a’ bisi ku di fan fëen te a kaba, nöö a o manda de go kaba a sösö. Nöö di juu dë, dee soni u taki dë tuu o tjuma kaba a sösö. Sö Gadu taki buta e, dee sëmbë. ⁸ „Hën mbei wan musu piki dee sëmbë ta mbei sëmbë fa dë e.

Nöö wa musu pakisei tu taa kumafa libisëmbë ta konda daka aki, nöö sö Gadu hën a ta konda. Nönö.„ Biga a Masa Gadu wojo a dë sö taa wan daka dë kuma wan dusu jaa, wan dusu jaa dë kuma wan daka. Nöö sö e, dee sëmbë.

⁹ Sösei wan musu pakisei kuma de taa fa Masa Jesosi taa a o toona ko dë, nöö a ta buuja poi. Nönö, kwetikweti. Ma pasensi nöö a ta hoi da libisëmbë sö. Fa i si a sai dë, an kë fu na wan kodo sëmbë musu lasi kaba a sösö. Ma a kë u hii sëmbë musu bia de libi ko nëen, fu de sa kumutu a di sitaafu di u taki dë basu.

Aki ta lei andi o pasa te

Masa Jesosi toona ko.

¹⁰ Söö. Wë dee sëmbë, un musu sabi taa te Masa Jesosi o toona ko nöö a o ko kuma wan fufuuma. Biga na wan sëmbë o sabi di daka. Nöö te a ko, nöö hii dee soni dee dë a liba ala tuu o bai gbou sö paaja go fiaa, de an o dë u si möön seei. Di juu dë, nöö di goonliba aki ku hii dee soni tuu dë nëen dendu o tjuma gbegedee kaba fiaa.

¹¹ Nöö dee sëmbë, di i si dee soni dë o pasa sö, nöö an fiti fuu libi limbolimbo da Gadu nö? ¹² Fa u ta luku di daka dë, nöö un boo ta watji ën seei ku wai ta biinga ta du soni fu di daka musu ko möön hesi. Biga hii fa i si dee soni u di mundu aki o jö kaba a sösö ku di gaan kendi dë, ¹³ ma nöö wan oto paamusi dë eti e, dee sëmbë. Masa Gadu paamusi u taa wan njunjun goonliba ku wan njunjun mundu o ko a dee di dë kamian. Nöö di njunjun goonliba di o ko dë, nöö hogilibi an o dë nëen fu poi ën möönsö

e. Nönö. Ma leti libi wanwan nöö o dë nëën. Sö wë Masa Gadu paamusi u e.

¹⁴ Wë di un ta luku sö wan soni ku wai sö kaa, dee sëmbë, nöö un musu biinga seei fu te Masa Jesosi toona ko, nöö woon dë limbolimbo söndö föutu ku kötöhati nëën fesi. ¹⁵ Nöö un musu abi ën a unu pakisei taa fa Masa Jesosi an ko aki eti nöö pasensi a ta hoi da libisëmbë. Biga a kë da de pasi u de kumutu a dee hogilibi u de basu, hën mbei an ko eti.

„Nöö fa mi ta fan aki taa Gadu o sitaafu hogilibi,„ nöö sö nöö u lobi baaa Paulosu ta sikifi tu, ku di gaan fusutan di Masa Gadu dëën. ¹⁶ Biga hiniwan biifi di a ta sikifi te a dou a dee lö soni aki, nöö sö nöö a ta taki tu. „Hii fa a taki taa Gadu puu u a dee wëti u Isaëli basu, ma hënseei tu ta lei taa wa musu libi hogi libi möön e.“

Fa dee biifi u Paulosu sai naandë, dee sëmbë, soni dë a de dendu di ja sa fusutan wantewante e. Nöö fëën mbei dee sëmbë dee an sabi soni tjika ku dee sëmbë dee an dë gingin a di biibi, nöö de ta tei dee fan fëën tja go a sösö së. Nöö sö de ta du ku hii dee oto pisi u Gadu Buku tuu. Ma nöö fa i si de ta du ën naandë, nöö de seei wë de ta kaba a sösö e.

¹⁷ Wë dee sëmbë, di i si un sabi dee soni aki a fesi kaa, nöö un musu kōni seei ku dee fasifasi lei u dee sëmbë ta libi söndö wëti naandë. Wan be de kisi unu tja go ku de e, fuun kai kumutu a di bumbuu kamian un sai naandë. ¹⁸ Ma nöö un musu ta da Gadu pasi be a sa lei unu hën bunuhati möönmöön. Un musu ko sabi Jesosi Keesitu di Heepima fuu möönmöön tu. Biga hën da u Masa, nöö hën wanwan tö abi nëbai a mundu fa u dë aki te kisi fu teego. A tan sö.

Di fosu biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Di sëmbë de kai Johanisi, a bi dë wan u dee tuwalufu bakama u Masa Jesosi dee bi ta waka ta lontu ku ën. (Bakaten de ko ta kai de Tjabukama.) Nöö hën mbei di pampia aki manda da wanlô biibima u Masa Jesosi a dee kamiankamian. A mbei ën da de fu di wanlô ganjansëmbëma bi ko a de ko ta mbei taa Gadu manda de. Ma na Gadu manda de e, ma de ko u ko ganjan dee biibima. Biga de ko ta lei de wanlô poipoi soni ta mindi soni da Masa Jesosi. Hën de toona lei de taa an dë fii hoi Gadu wëti, i sa libi fii kumafa i kë. Hën mbei Johanisi mbei di pampia aki, fa a leti de buta a pasi.

Aki Johanisi ta lei ambë

da Masa Jesosi.

¹⁻² Wë dee sëmbë, fa mi o fan ku unu aki, nöö mi o seti di fan ku wanlô soni u di Sëmbë de ta kai di Wöutu u Gadu. «Hën seei da Masa Jesosi.»

Nöö a bigi u mundu Masa Jesosi bi dë kaa. «A bi dë ku Masa Gadu a liba ala teefa juu fëën dou, hën a saka ko a goonliba aki fuu sa si di libi u Gadu tuutuu. Nöö hën di a ko,» u ku dee otowan fuu bi jei di fan fëën. U bi si ën ku u seei wojo. U panjëën ku u seei maun. Nöö hën u toona ta konda da unu taa di Sëmbë dë, nëën di Libi u Teego dë di Masa Gadu manda da u aki.

³ Nöö dee soni u bi jei dë ku dee u seei wojo bi si, deseeri u toona ta konda da unu aki, fuun musu sa feni di suti libi di u ku Masa Gadu ku ën Mii Jesosi Keesitu ta libi ku u seei. ⁴ Nöö hën i si u ta mbei di pampia aki da unu fuun musu dë waiwai te dou.

Aki Johanisi ta lei de taa ee wan sëmbë dë u Gadu nöö a musu

ta libi limbolimbo.

⁵ Söö. Nöö di Buka di Masa Jesosi bi da u fuu musu toona konda da unu, nöö hën nöö i si u ta konda da unu aki taa Masa Gadu aan na wan piki hogi nëën hati möönsö. A dë limbolimbo te dou. Na wan piki dungu seei dë nëën. ⁶ Nöö ee wan sëmbë i ta libi hogilibi ma i ta mbei taa i ta libi ku Gadu, nöö hën da i ta mindi soni e. Hën da a di së u dungu i dë, biga ja ta libi a wan tuutuu fasi. ⁷ Ma ee u ta libi a di së u limbo kumafa Masa Gadu ta libi limbolimbo, nöö woo ta libi suti ku u seei. Nöö woo dë limbolimbo tu. Biga fu di Jesosi Keesitu, di Mii u Gadu, lasi ën buuu fuu hedi kaa, nöö Masa Gadu ta puu dee hogilibi fuu tuu a u hati fuu ta dë limbolimbo.

⁸ Ma ee u ta mbei taa wa du hogi wan daka, wë nöö u seei u ta ganjan. Nöö hën da wa ta taki di tuu, biga wë u ta du hogi.

⁹ Ma ee u piki taki aai u du hogi tuu, nöö Masa Gadu an o hoi dee hogi du fuu nëën bëë möön. A o ta puu dee hogilibi tuu a u hati nöömö kumafa a bi taki. Wë biga an ta ganjan sëmbë möönsö.

¹⁰ Ma ee u piki taki nönö wa du hogi wan daka, nöö hën da u ta fia ku Masa Gadu taa a mindi soni da u. Nöö hën da di buka fëën an dë a u hati.

2

¹ Wë dee lobi mii u mi dë, di pampia i si mi ta mbei da unu aki sō, mi ta mbei ën fu wan musu du hogi. Ma ee a ko dë taa un du hogi, nōō un musu sabi taa i abi wan Sëmbë dë a Masa Gadu bandja di ta begi ën da u. Hën da Jesosi Keesitu, di Sëmbë di an du hogi wan daka. ² Nōō hënseei paka di paima da u. Nōō di paima di a paka da u dë, hën da di dëdë a dëdë fuu hedi, fu Masa Gadu an hoi dee hogi du fuu nëen bëë möön. Ma na u wanwan a dëdë paka di paima da e, ma a dëdë pakëen da hii mundu.

³ Nōō ee u ta piki Masa Gadu buka ta libi kumafa a kë, nōō woo sabi tuutuu taa u ku ën dë. ⁴ Ma ee wan sëmbë i ta mbei taa i sabi Masa Gadu ma töku ja ta piki ën buka ta libi kumafa a kë, nōō hën da ja sabi ën. Soni i ta mindi. Di buka u Masa Gadu an dë a i hati. ⁵⁻⁶ Ma ee wan sëmbë i ta piki ën buka nōō hën da i lobi ën tuutuu ku wan hati.

Nōō ee i kë sabi taa i ku Gadu dë, nōō i musu ta luku i libi ee i ta libi bunu. Biga di sëmbë di ku Gadu dë, nōō hën ta libi kumafa Masa Jesosi bi ta libi di a bi dë a di goonliba aki.

Aki Johanisi da de

wan njunjun wëti.

⁷ Nōō un dee lobi mati u mi dë, mi ta manda wan wëti da unu aki taa un musu lobi un seei. Nōō an dë wan njunjun wëti e. A dë di awoo wëti di de bi tja ko konda da unu a fesi. ⁸ Ma töku a ko dë kuma wan njunjun wëti aluwasi fa a bi dë a fesiten seei. Biga te un ta piki di wëti aki ta lobi sëmbë kumafa Masa Jesosi ta lobi sëmbë, nōō sëmbë ta si andi da tuutuu lobi awaa. Nōō di dungu u bi dë ta pasa, limbo ta ko kaa.

⁹ Ma ee wan sëmbë ja lobi dee oto biibima kuma i seepi nōō ja sa konda taa i dë a limbo e. A dungu i dë. ¹⁰ Ma ee wan sëmbë i lobi dee oto biibima kuma i seei, nōō hën da i dë a limbo. Soni an dë u bia i hati te nōō i go du hogi. Sōseei ja o ganjan di otowan fii faa lasi pasi tu. ¹¹ Ma ee wan sëmbë i ta buuse di otowan fii, nōō a dë kuma i ta waka a dungu söndö faja, ja ta si soni. Ja sa' naasë i nango.

Aki ta lei ambë Johanisi

sikifi di biifi da.

¹² Wë un dee mii, mi ta mbei di pampia aki da unu biga Masa Jesosi paka da unu kaa, nōō Gadu an ta hoi dee hogi du fuunu nëen bëë möön.

¹³ Wë nōō un dee gaan womi, mi ta mbei di pampia aki da unu tu, biga un sabi di Sëmbë di bi dë a seti u mundu.

Wë sōseei un dee kijoo, mi ta mbei di pampia aki da unu tu, biga un wini di didibi kaa.

Nōō un dee piki mii dë, mi ta mbei di pampia aki da unu tu, biga un sabi u Tata a liba kaa.

¹⁴ Nōō un dee gaan womi, mi ta mbei di pampia aki da unu, biga un sabi di Sëmbë di bi dë a seti u mundu.

Dee kijoo mii, mi ta mbei di pampia aki da unu biga un ta biibi taanga a Masa Gadu. Di buka fëen ta dë a unu hati nōömö. Un wini di didibi kaa.

¹⁵ Dee mii o, wan musu lobi dee soni u di goonliba aki e, dee an ta kai ku Gadu. Biga ee i ta lobi de, nōō hën da ja ta lobi u Tata Masa Gadu. ¹⁶ Biga dee taku kë u libisëmbë hati ku langawojo ku gaan fasi, nōō dee lö soni dë dë soni u goonliba. De an dë fuu Tata Masa Gadu. ¹⁷ Nōō a a' wan daka di goonliba aki o kaba ku hii dee lö libi dë tuu fia. Ma dee sëmbë dee ta piki Masa Gadu buka, de, de an o kaba möönsö, ma de o dë u teego.

Aki Johanisi ta bai de taa de musu mēni deseēi ku dee buusema u Masa Jesosi.

¹⁸ Dee mii o, di kaba ten u goonliba dou kaa e. Biga de bi taki da unu kaa taa te wan ten wan Gaan Buusema u Masa Jesosi Keesitu o ko a goonliba. Nöo fa u dē aki, u musu sabi taa di kaba juu ta zuntu, biga di fasi u di sēmbē dē dē a sōmēni sēmbē hati ta wooko kaa. ¹⁹ De bi dē ku u a fesi ma de kumutu go u de, biga u ku de an dē di wan. Biga ee u ku de bi dē di wan, nöo de an bi o go. Ma de kumutu go, hēn mbei hii mundu si taa u ku de an dē di wan.

²⁰ Ma unu, wan dē sō e. Biga Masa Gadu tuwē di Akaa fēen a unu liba kaa. Nöo hēn ta mbei un ko sabi fuun wegi dee buka luku undi da ganjan wan ku undi da tuutuu wan.

²¹ Wē nöo fa i si mi ta mbei di pampia da unu aki, na fu di wan sabi dee tuutuu soni u Masa Gadu mbei e, ma fu di un sabi de. Nöo un sabi taa di Buka u Masa Gadu ku di buka u dee ganjansēmbēma an dē di wan.

²² Biga di sēmbē di o ko ta fia taa Masa Jesosi nēen da di Paamusi Könu Masa Gadu manda ko da u aki fuu ta biibi ēn, nöo di sēmbē di ko taki sō, hēn da wan ganjansēmbēma. A dē buusema seei u Masa Jesosi. An kē u Tata Masa Gadu, nöo an kē di Womi Mii fēen tu.

²³ Nöo ee wan sēmbē ko ta fia taa Masa Jesosi an dē di Womi Mii u Gadu, nöo Masa Gadu hēn Tata an o dē ku di sēmbē dē seei. Ma ee wan sēmbē i ta piki taa: “Aai, Masa Jesosi Keesitu hēn da di Womi Mii u Masa Gadu tuu,” nöo hēn Tata o dē ku i.

²⁴ Nöo dee mii, di Buka de bi taki da unu a fesi, hēn un musu ta hoi a unu hati ta biibi nöömō e. Nöo te un du sō kaa, nöo unu ku di Womi Mii u Masa Gadu ku ēn Tata tuu o nama ko dē di wan fu nöömō. ²⁵ Nöo Masa Gadu o da unu di soni di a paamusi u, hēn da di njunjun libi fēen di a o da u fuu ta libi nöömō u teego.

²⁶ Fa mi ta mbei di pampia aki, nöo mi ta mbei ēn fu dee ganjansēmbēma hedi e, fu di de ta biinga u ganjan unu. ²⁷ Ma unu, fa un sai dē, Masa Gadu tuwē di Akaa fēen a unu liba kaa, nöo hēn ta dē a unu hati nöömō. Wan a’ fanōudu fu sēmbē lei unu möön biga di Akaa ta lei unu hii soni. Nöo fa a ta lei unu soni dē, a ta lei unu tuutuu soni e. An ta ganjan unu. Nöo fēen mbei un musu ta dē a Masa Jesosi leiki nöömō, kumafa a taki da unu. Wan musu bia toona disēen möönsō.

²⁸ Aai, sō a dē tuu, dee mii. Fa unu ku Masa Jesosi ko di wan dē, nöo wan musu disēen möönsō e. Biga a a’ wan daka nöo a o toona ko a goonliba aki. Nöo te a ko, nöo ee u bi tan nēen leiki nöo wa o dē pantapanta. Sen an o kisi u fuu waka go nēen fesi.

²⁹ Nöo nöo di un sabi taa Masa Gadu hēn an ta du hogi möönsō, bunu wanwan nöo a ta du, nöo un musu sabi taa dee sēmbē dee ta libi bunu nöo de da mihi fēen gbelingbelin.

3

Aki Johanisi ta lei de u de libi kuma de da mihi u Gadu.

¹ Dee sēmbē o, de ta kai u Masa Gadu mii e. Nöo sō a dē. U da mii fēen tuu. Wē nöo ee u ta tja di nē taa u da Gadu mii, nöo nēen da Masa Gadu lobi u te na soni nö? Ma nöo dee sēmbē dee an sabi Masa Gadu, de an sa sabi soni fuu. Biga ee ja sabi soni fu wan tata, nöo ja o sabi soni fēen mii tu.

² Wē dee lobi mati u mi dē, fa u dē aki u da mihi u Masa Gadu tuu. Nöo wa sabi fa woo dē eti e. Ma u sabi nöo taa te a o ko nöo u seei wojo o

si en kumafa a dē, nōo woo tooka ko kuma hēn seei. ³ Nōo ee u dē ku di mēni aki, nōo woo ta biinga u hogi musu kumutu a u hati, fuu ko dē limbolimbo kumafa Masa Jesosi seei dē limbolimbo. ⁴ Biga di sēmbē di ta du hogi, nōo hēn ta booko dee wēti u Masa Gadu. Biga hogilibi hēn ta booko wēti. ⁵ Ma nōo u sabi taa Masa Jesosi bi ko a di goonliba aki u ko paka puu hogi a u liba da u.

Fa Masa Jesosi sai dē, dee mii, na wan piki sundju seei dē nēen hati e. Hii en hati tuu dē limbolimbo, biga an du hogi wan daka. ⁶ Fēen mbei ee i ku Masa Jesosi nama ko di wan, nōo ja o sa ta libi hogilibi nōomō. Biga di sēmbē di ta libi sō an sabi Masa Jesosi. An ta fusutan soni fēen mōonsō.

⁷ Wē nōo un dee mii dē, un haika e. Wan mbei sēmbē ganjan unu. Biga di sēmbē di ta libi leti kumafa Masa Gadu kē, hēn da bumbuu sēmbē kuma Masa Jesosi Keesitu. ⁸ Ma ee wan sēmbē libi an ta kai ku Gadu wēti, nōo sēmbē u di didibi di dē e. Biga di didibi bi ta libi hogi nōomō, sensi a fesiten tee kisi tide. An disa mōonsō. Hēn mbei di Womi Mii u Masa Gadu ko a di goonliba aki faa poi dee wooko u di didibi.

⁹ Fēen mbei ee wan sēmbē dē mii u Gadu nōo an sa ta libi a wan fasi nōomō di an ta kai ku Gadu. Biga Gadu dēen wan hati kuma di fēen seei di a abi, hēn mbei an sa ta libi hogi libi nōomō biga Masa Gadu hēn dēen Tata. ¹⁰ Nōo ee i kē sabi ambē da dee mii u Gadu ku ambē da dee mii u didibi, nōo i luku a di libi u de nōo joo sabi. Biga di sēmbē di an ta libi bunu, nōo hēn an sa dē mii u Gadu e. Sōseei ee wan sēmbē ja ta lobi di otowan fii, nōo ja dē Masa Gadu mii tu. ¹¹ Wē biga di awoo buka di un bi ta jei a fesi te kisi tide, nōo hēn da disi: u musu ta lobi di otowan fuu.

¹² Nōo wan musu abi hogihati kuma Kain. Kain bi dē sēmbē u didibi, hēn mbei a a' hogihati tefa a kii en baaa. Nōo faandi mbei a kii en? A kii en fu di hēn baaa bi ta libi bunu, hēn mbei a haun ku en tefa a kii en.

¹³ Wē nōo dee sēmbē, fēen mbei te u si wan sēmbē ta buuse u, nōo an musu bigi da u. Biga dee sēmbē dee an dē a di sē u Masa Gadu, nōo de an o lobi u mōonsō.

¹⁴ Ma u, u feni wan njunjun libi a Gadu. A fesi u bi dē kuma dēdē sēmbē ma u bi ta bōo nōo. Ma fa u ko dē aki, u sabi taa u feni wan njunjun libi biga u ko ta lobi dee sēmbē u Masa Jesosi.

Ma di sēmbē di ta buuse di otowan fēen, nōo hēn an kumutu a di sē u dēdē ko a libi eti e. ¹⁵ Biga ee wan sēmbē i buuse di otowan fii, nōo hēn da wisihatibōo i abi. Nōo un sabi taa ee wan sēmbē i a' wisihatibōo, nōo ja abi di teego libi u Masa Gadu mōonsō.

¹⁶ Dee mii o, ee u kē saandi da lobi, nōo u musu luku a Masa Jesosi Keesitu, fa a bi tei di dēdē fuu dēdē paka di paima fuu da u. Hēn wē da lobi e. Nōo sōseei u seei tu, u musu dē kabakaba fuu sa dēdē da di otowan fuu. ¹⁷ Ma ee wan sēmbē i dē nōo i a' dee soni u goonliba aki, nōo hēn i si otowan fii ta pena fu di aambi soni ma ja dēen soni mōonsō, nōo di sēmbē dē ja lobi Masa Gadu e.

¹⁸ Wē nōo dee mii u mi dē, wan musu ta lobi sēmbē ku buka wanwan e, ma a musu dē u si a i libi tuutuu. ¹⁹ Nōo te u ta lobi sēmbē ta libi bunu ku de, nōo u sabi gbelin taa u dē a di sē u Masa Gadu, nōo wa o fēē en fuu go nēen fesi. ²⁰ Ma aluwasi u seei hati taki da u taa wa libi bunu, ma tōku Gadu hei mōon libisēmbē hati e. A sabi hii soni.

²¹ Ma nōo ee hati fuu taki da u taa u ta libi bunu, nōo woo sa waka waiwai go a Masa Gadu fesi. ²² Nōo woo feni dee soni u ta hakisi, biga a si taa u ta piki en buka ta libi kumafa a kē.

²³ Nöo di buka fëen di u musu piki nöo a dë tu fasi. Di fosu wan dë taa u musu biibi taa Jesosi Keesitu hën da di Womi Mii u Masa Gadu. Hën da di Paamusi Kõnu di a manda da u. Nöo di u tu dë taa u musu lobi u seei makandi kumafa a bi taki da u kaa. ²⁴ Nöo di sëmbë di ta piki Masa Gadu buka, nöo hën ku Gadu dë di wan. A ta libi ku Gadu, nöo Gadu ta libi ku ën. Nöo u sabi taa sö a dë tuu, biga di Akaa u Masa Gadu di a da u aki, hën dë a u hati ta piki u taa sö a dë.

4

Aki Johanisi ta lei de fa fu de musu wegi dee buka luku

ee naasë de kumutu.

¹ Wë nöo dee lobi mati u mi dë, un haika e. Sömëni sëmbë o ta tja buka ko da unu taa di Akaa u Masa Gadu hën manda de ko. Ma nöo wan musu piki ku de wante e. Ma i musu wegi ën luku ee naasë di lö buka dë kumutu, ee Gadu buka, ee didibi buka. Biga fa u dë aki, wanlö hia ganjansëmbëma ta waka ta lontu a hii goonliba ta ganjan sëmbë taa de dë tjabukama u Masa Gadu, ma na tuu seei.

² Nöo ee wan sëmbë da i wan buka taa sö wan soni di Akaa u Masa Gadu taki, nöo hën i kë sabi ee tuu ee ganjan, nöo i musu luku ee unfa a o taki u Jesosi Keesitu. Ee a taa a kumutu a Masa Gadu Këndë ko libisëmbë a goonliba aki, nöo i musu sabi taa a dë Gadu buka tuu. ³ Ma ee a fia taa nönö, Jesosi Keesitu na a Gadu a kumutu, nöo i musu sabi taa na buka u Gadu di dë. Hën da wan buka u di buusema u Masa Jesosi Keesitu. Biga de bi taki da unu kaa taa a a' wan daka di Gaan Buusema u Masa Jesosi o ko a goonliba. Nöo fa u dë aki, di fasi fëen dë a sëmëni sëmbë hati ta wooko kaa.

⁴ Nöo dee sëmbë u mi dë, un haika e. Unu da sëmbë u Masa Gadu, nöo dee ganjansëmbëma dë an sa feni unu ganjan. Dee lö sëmbë dë an dë a di së u Masa Gadu, de dë a dee soni u di goonliba aki nöo. De ku di didibi tuwë gogo a wan së. Ma un wini de. Wë biga di Akaa u Gadu a unu hati dë abi kaakiti möön leki didibi.

⁵ Ma nöo te dee ganjansëmbëma ta fan nöo dee sëmbë dee an dë ku Masa Gadu ta piki de buka, biga di fan u de ta kai ku de.

⁶ Ma u, wa dë sö e. U da sëmbë u Gadu. Nöo dee sëmbë dee sabi Gadu, nöo de ta haika u. Ma dee sëmbë dee an sabi Gadu nöo de an ta haika u möönsö.

Nöo sö u ta paati dee buka ta luku fuu sabi undi u de dë u di Akaa u Masa Gadu, ku undi u de dë u di Buusema fëen.

⁷ Wë nöo un dee lobi mati u mi dë, un boo lobi u seei e. Biga Masa Gadu hën abi lobi. Nöo di sëmbë di ta lobi di otowan fëen, hën da miii u Gadu. Hën sabi Masa Gadu. ⁸ Ma di sëmbë di an ta lobi di otowan fëen hën an sabi Gadu e. Biga Masa Gadu, hën hatiböö da lobi. ⁹ Nöo u si taa Masa Gadu lobi u tuu. Biga a tei di wan kodo Womi Mii fëen tö di a abi, manda ko a di goonliba aki fuu sa feni di teego libi u Masa Gadu.

¹⁰ Dee sëmbë o, ee i kë saandi da lobi, nöo ja musu luku a di fa u lobi Gadu e, ma i musu luku a di fa Gadu lobi u. Biga a tei di wan kodo Womi Mii fëen manda ko a di goonliba aki ko tei di dëdë fuu dëdë fu an hoi dee hogidu fuu nëen bëë möön. ¹¹ Wë nöo, un dee lobi mati u mi dë, di Masa Gadu lobi u sö kaa, nöo an fiti fuu lobi u seei tu nö?

¹² Na wan libisëmbë si Masa Gadu wan daka e. Ma te u ta lobi u seei makandi, nöo hën da Masa Gadu ta dë a u hati. Nöo fa i si u ta lobi u seei dë, nöo di lobi u Gadu di u abi a u hati o ko dë telutelu.

¹³ Biga wë Masa Gadu tuwë di Akaa fëen a u liba kaa, nöö fëen mbei u sabi taa u ku ën dë. U ku ën ko di wan. ¹⁴ Nöö u seei bi si Masa Jesosi tuu di a ko. Nöö fa u si ën dë, nöö hën u toona tei ta konda da lanti taa u Tata Masa Gadu manda di Womi Mii fëen ko a di goonliba aki tuu, faa ko dë di Heepima u hii mundu. ¹⁵ Nöö di sëmbë di piki a lanti taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Gadu tuu, nöö di sëmbë dë, hën ku Gadu ta libi makandi. De ko di wan.

¹⁶ Wë fa u ta taki aki, nöö hën mbei u ko sabi tuutuu taa Gadu lobi u. Biga Gadu, hën abi lobi. Nöö di sëmbë di ta lobi di otowan fëen, hën ku Masa Gadu ko di wan kaa. ¹⁷ Nöö fa u ku ën ko di wan aki, di lobi di u lobi ën, möönmöön a o ta göö ta ko tee a ko dë ku telu. Nöö te u ku Masa Jesosi ko miti fesi ku fesi a di Gaan Kuutu Daka, nöö wa o dë fëëëfëëë. Biga fa u dë a goonliba aki seei, ma libi fuu djeesi di fëen kaa.

¹⁸ Haika e, dee sëmbë. Di soni de ta kai lobi, hën ku fëëë an ta koti e. Biga ee wan sëmbë lobi i ku hii ën hati kumafa Gadu kë, nöö ja o fëëë ën. Ma te i si i fëëë wan sëmbë, nöö di soni mbei i ta fëëë ën, i pakisei taa a sa du i wan hogi. Nöö fa i si i ta fëëë ën dë, nöö hën da di lobi makei.

¹⁹ Wë nöö dee sëmbë, Masa Gadu hën fosu lobi u, nöö hën mbei u seei sa toona lobi otowan tu. ²⁰ Nöö ee wan sëmbë i dë nöö ja ta lobi dee otowan fii ma i ta mbei taa i lobi Gadu, nöö hën da soni i ta mindi. Biga di sëmbë i ta si ku i wojo mii dë hën ja lobi, nöö unfa i sa lobi Gadu di ja si ku wojo wan daka? ²¹ Biga Masa Jesosi seei da u di wëti aki taa: “Ee i lobi Masa Gadu, nöö söseei i musu u lobi di otowan fii tu.”

5

¹ Wë nöö ee wan sëmbë i ta biibi taa Masa Jesosi hën da di Paamusi Könu di Masa Gadu manda da u aki tuu, nöö hën da i dë wan mii u Gadu. „Hën da i Tata.”

Wë nöö ee i lobi wan tata, nöö joo lobi dee mii fëen tu. ² Nöö ee u lobi Masa Gadu ta piki ën buka, nöö hën da u ta lobi dee oto mii fëen kaa. ³ Biga ee u lobi Masa Gadu tuu, nöö woo hoi dee wëti fëen dee a da u fuu hoi. Nöö dee wëti fëen an hebi da u poi. ⁴ Biga hii u dee mii u Gadu feni di kaakiti kaa fuu tai hati disa di hogi libi di sëmbë ta libi a di goonliba aki. Biga di biibi di u dee mii u Gadu ta biibi a Masa Jesosi, hën ta wini hogi du. ⁵ Nöö dee sëmbë dee ta biibi taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Gadu, nöö de nöö sa abi taihati u de disa dee hogi du u di goonliba aki.

Aki Johanisi konda soni u de

dii kotoigi u Masa Jesosi

⁶ Wë nöö dee mii, Jesosi Keesitu hën da di Sëmbë di ko a goonliba tuu. Nöö ee i kë fia, nöö i luku fa soni waka a di wata dopu fëen, ku di dëdë fëen di a dëdë lasi ën buuu fuu hedi. Nöö te i luku ën te i kaba nöö joo si taa hën da di Womi Mii u Masa Gadu di ko a goonliba tuu. Nöö na di dopu fëen wanwan nöö fii musu mëni e, ma i musu mëni di dëdë fëen ku di dopu fëen tuu. Biga di wan soni nöö di Akaa fëen ta taki ku de, taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Masa Gadu tuutuu. Nöö di Akaa an ta mindi soni, tuutuu soni nöö a ta taki. ⁷⁻⁸ Söö. Nöö a dë sö taki taa di dopu fu Masa Jesosi, ku di dëdë fëen di a dëdë lasi ën buuu fuu hedi, ku di Akaa fëen, de dii soni dë tuu dë kotoigi ta taki da u gbelingbelin taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii u Gadu tuu.

⁹ Wë nöö ee i guwenti u piki te libisëmbë taki soni da i, nöö te Masa Gadu taki soni da i wë? Na i musu piki ën möön eti nö? Biga Gadu buka

hebi möön libisëmbë buka. Nöö di soni di a ko taki da u aki, hën da Masa Jesosi da di Womi Mii fëën. ¹⁰ Nöö di sëmbë di ta biibi a Masa Jesosi liba, a sabi te dou nëën hati dendu taa tuu, Masa Jesosi da di Womi Mii u Gadu.

Ma di sëmbë di an ta biibi a Masa Gadu, nöö hën ta sösö ën. Biga a ta mbei taa Gadu mindi soni fu di a taa Masa Jesosi hën da di Womi Mii fëën.

¹¹ Nöö Masa Gadu taki tu taa a da u wan njunjun libi kaa fuu libi u teego. Nöö di libi dë, a di Mii fëën nöö u sa feni ën. ¹² Nöö ee wan sëmbë i nama ku di Womi Mii u Gadu dë, nöö ii feni di njunjun libi dë kaa e. Ma ee ja nama ku ën, nöö ja abi di libi dë möönsö.

Aki Johanisi tapa di biif.

¹³ Wë dee mii o, mi mbei di pampia aki sö manda da un dee sëmbë ta biibi a di Womi Mii u Masa Gadu liba, fuun musu sabi taa di njunjun libi u teego u ta taki aki, nöö un abi ën kaa. ¹⁴ Nöö u sabi tu taa te u begi ën wan soni, nöö ee di begi kai ku di pakisei fëën, nöö a o jei. ¹⁵ Nöö te u sabi taa a jei u kaa, nöö woo dë ku di sabi nöömö taa a o da u di soni di u begi ën dë.

¹⁶ Nöö ee i si taa di otowan fii ta du hogi, ma nöö di hogi di a ta du dë an bigi poi fu Masa Gadu musu sitaafu ën kii, nöö i musu begi Gadu dëen be a toona dëen libi. Ma a a' di hogi fii du di musu mbei Gadu kii i puu, nöö nëën u ta taki. Ma ee a sa mbei a fika ku libi, nöö i musu begi dëen. ¹⁷ Te i pasa Masa Gadu buka hën wë da i du hogi kaa e. Ma a a' di hogi fii du an bigi poi fu Masa Gadu musu kii i fëën hedi.

¹⁸ Nöö u sabi taa wan mii u Gadu an sa ta libi hogilibi nango nöömö, biga Masa Jesosi seei ta tjubi ën u di didibi an sa feni ën du hogi.

¹⁹ Wë nöö dee mii, u sabi taa u dë sëmbë u Masa Gadu, nöö hii dee oto sëmbë u di goonliba aki tuu dë a didibi basu. ²⁰ Nöö söseei u sabi tu taa di Womi Mii u Masa Gadu ko kaa, faa da u fusutan fuu sa sabi di tuutuu Gadu. Nöö fa u dë aki, u ku di tuutuu Gadu ko di wan kaa. Biga u ku di Womi Mii fëën, Jesosi Keesitu, ko dë di wan. Nöö di tuutuu Gadu dë, hën wë abi di libi u teego faa da u.

²¹ Söö. Wë dee mii u mi dë, „na soni möönsö möön leki, un mëni unu seei, fu wan waka a dee ganjanganjan gadu u goonliba aki baka e. A tan sö.

Di u tu biifi u Johanisi

Wan wōutu a fesi.

Disi da di u tu biifi u di Tjabukama u Masa Jesosi de kai Johanisi. Nöö a di biifi aki a ta kai ën seei Gaan Sëmbë u keiki. Nöö a mbei di biifi manda da wan mujëë. Ma fa a taa mujëë dë, nöö wa sabi ee mujëë tuu, ee keiki a ta kai sō.

Nöö di biifi aki ku di fosuwan di Johanisi sikifi, di wan soni nöö de tuu taki.

¹ Wë di pampia aki, di Gaan Sëmbë fu keiki hën ta mbei ën manda gaan odi da wan mujëë di Masa Gadu tei u ko sëmbë fëën. Mi ta mbei ën dëën ku dee mii fëën tuu, taa mi dë.

Wë nöö dee sëmbë, fa mi ku unu dë a di biibi aki, nöö mi lobi unu tuutuu e. Ma na mi wanwan, ma mi ku hii dee sëmbë dee sabi di tuutuu lei u Gadu, mi ku de tuu lobi unu. ² Biga di lei u Gadu u ta taki aki, nöö hën ta dë a u hati nöömö, an o kumutu möönsö.

³ Nöö mi ta manda gaan odi da unu taa fa u ta waka a dee lei dë baka ta lobi dee otowan fuu makandi, nöö u Tata Masa Gadu ku Masa Jesosi Keesitu, di Womi Mii fëën, tuu o libi ku u ku de bunuhati. De o a' tjalihati fuu, nöö de o da u böö.

⁴ Nöö di mi ko aki, nöö hën mi ko si wanlö mii fii, nöö de ta libi a dee tuutuu lei u Gadu leti kumafa u Tata Masa Gadu manda u fuu libi. Nöö di mi si sō, nöö mi wai seei.

⁵ Söö. Wë Mujëë, haika e. Mi kë da i wan wëti aki, ma na njunjun soni a dë e. Di awoo wëti fuu di de bi konda da u a fesi, nöö hën nöö. Hën da u musu lobi u seei. ⁶ Nöö di lobi u ta taki aki, nöö hën da u musu ta piki di buka u Masa Gadu ta libi kumafa dee wëti fëën ta taki. Nöö u musu lobi dee otowan fuu ta libi bunu ku u seei. Hën da di wëti kaa e.

⁷ Nöö di soni mbei mi taki sō, fu di wanlö hia sëmbë ta waka ta lontu ta mindi soni taa Jesosi Keesitu an bi ko dë libisëmbë a goonliba aki. Nöö dee sëmbë dë, de da ganjansëmbëma e. De da buusema u di Paamusi Könu Masa Gadu manda ko da u. ⁸ Nöö un mëni unu seei ku de e, fu wan musu lasi di bunu un ta suku a Masa Gadu dë. Un musu ta mbei möiti fuun feni dee paima fuunu tuu ku telu.

⁹ Nöö ee wan sëmbë i disa dee soni dee «Masa Jesosi» Keesitu bi lei i nöö hën i go tei wanlö oto soni ta biibi, nöö Masa Gadu an o dë a soni fii möön e. Ma di sëmbë di ta biibi di tuutuu lei nango nöömö, nöö Masa Gadu ku di Womi Mii fëën tuu o dë ku i.

¹⁰ Nöö fëën mbei ee wan sëmbë tja wan oto buka ko a unu di an ta kai ku di buka u Masa Jesosi, nöö di sëmbë dë wan musu tei ën buta a unu wosu seei. ¹¹ Biga te i ta kisi ën ku wai, nöö a o dë taa i ku ën tuu ta du di hogi makandi.

¹² Söö. Wë nöö mi abi sëmëni soni a mi hati fu mi taki da unu eti, ma ma kë sikifi de e. Mi seei kë ko a unu, be mi ku unu miti fan fesi ku fesi, nöö woo dë waiwai te döu.

¹³ Söö. Wë na soni möönsö möön leki dee mii u di lobi sisa fii, di Gadu tei ko sëmbë fëën tu, manda gaan odi da i taa de dë bumbuu.

Di u dii biifi u Johanisi

Wan wöutu a fesi.

Disi mbei di u dii biifi u di Tjabukama u Masa Jesosi de kai Johanisi. Nöo a di biifi aki a toona ta kai ën seei di Gaan Sëmbë u keiki möön, nöo a mbei ën manda da wan womi de ta kai Gajusi. Nöo a ta taki soni u dee sëmbë dee ta tja di Buka ta paaja, ufö a ta taki u wanlö oto sëmbë möön.

¹ Wë di pampia aki, di Gaan Sëmbë u keiki hën ta mbei ën manda gaan odi da di lobi mati fëen de kai Gajusi, taa a dë. Fa mi ku i dë a di biibi aki, nöo mi lobi i tuutuu seei, mati. ² Nöo i musu dë bumbuu e, leti kumafa mi sabi taa di akaa fii dë bumbuu kaa. Hii soni fii tuu musu dë tololo a pasi.

³ Nöo fa mi dë aki, mi dë waiwai ku i o. Biga dee sëmbë fuu ta ko ta gafa i da mi aki taa i ta libi bunu, i ta waka a di pasi ta piki di lei u Masa Gadu ku hii i hati. ⁴ Wë nöo te mi ta jei sö taa dee mii u mi ta piki di lei u Masa Gadu, nöo mi ta wai te na soni. Soni seei an dë a goonliba di ta da mi wai kuma di dë.

⁵ Wë mati Gajusi, di bunu di i ta du dee bakama u Masa Jesosi dë, nöo a dë wan gaan bumbuu wooko seei e. Biga dee awoo sabima fii ku dee njunjun sëmbë dee ja sabi tuu i ta sölugu. ⁶ Nöo dee sëmbë i ta heepi dë, nöo de ta ko ta konda da u dee biibima aki taa sö i ta libi bunu ku de. Nöo sö Gadu kë fii libi tu e, mati. Ja musu disa möönsö, biga sö de ta waka ta lontu a di wooko liba. ⁷ Fa de dë a pasi nango dë, nöo fu Masa Jesosi hedi wë e. Nöo de an ta suku heepi a dee sëmbë dee an ta biibi. ⁸ Hën mbei u dee sëmbë u Masa Jesosi musu heepi de e. Nöo hën da u ku de tuu ta dë a di wooko u Masa Gadu makandi ta tja di lei fëen ta paaja.

⁹ Söö. Wë nöo haika e. Mi bi mbei wan pampia manda da un dee sëmbë u Masa Gadu dë kaa. Ma di sëmbë de kai Dioteefesi aan toobi ku u. A kë hënseei musu dë fesima a di keiki, nöo an kë piki taa mi a' taki a unu liba möönsö. ¹⁰ Nöo te mi ko a unu ala, nöo woo kuutu di soni naandë. Biga a ta kosi mi a baka ta mindi soni da mi. Nöo an tjikëen eti e. Hën a toona ta du hogihogi ku dee sëmbë ta waka ta paaja di buka u Masa Jesosi, dee ta ko a unu dë. Biga te de ko dë, nöo an ta kë ta hoi de. Nöo te dee otowan kë heepi de, nöo a ta tapa de tu. A di keiki seei a ta jaka de ta puu, fu di de kë heepi dee wakama.

¹¹ Nöo mati, fa i si i dë a goonliba aki, na djeesi dee lö sëmbë dee ta du hogi naandë e. Ma i musu djeesi dee sëmbë dee ta du bunu. Biga di sëmbë di ta libi bunu ku sëmbë, nöo hën da sëmbë u Masa Gadu. Ma di sëmbë di ta libi hogi ku sëmbë nöo an sabi Gadu e.

¹² Nöo di womi de kai Dëmëtusi, fa a sai dë, nöo hii sëmbë ta gafëen taa a dë bumbuu sëmbë. Wë nöo sö a dë tuu, biga libi fëen ta kai ku di lei u Masa Gadu. Mi seei si ën sö tu hën mi taki ën da i, nöo i sabi taa ma o ganjan i.

¹³ Wë nöo mi a' wanlö hia soni a mi hati u mi taki da i eti, ma ma kë sikifi de a pampia manda da i. ¹⁴ Mi seepi kë ko a i hesihesi, be mi ku i sa fan fesi ku fesi.

¹⁵ Söö. Wë na soni möönsö e, mati, möön leki hati fii musu ta dë bööböö. Nöo dee mati fuunu aki manda gaan odi da i ku hii dee mati fuu dee dë a i ala tuu, hiniwan sëmbë ku fëen odi.

Di biifi u Judasi

Wan wöutu a fesi.

Di biifi aki sö, wan biibima de kai Judasi hën sikifi ën, nöö de si kuma a bi dë wan u dee baaa u Masa Jesosi.

Nöö di soni mbei a mbei di pampia aki. A ko sabi taa wanlö leima ko a wanlö biibima u Masa Jesosi ko ta taki taa fa Masa Jesosi bi dëdë paka dee hogi du da de, nöö an dë u de ta hoi wëti möön. De sa libi hogilibi kumafa de kë. Sö dee leima ta lei dee biibi sëmbë. Nöö hën Judasi ta bai de taa de an musu piki di soni dë, biga an dë sö. Nöö hën a hai sëmëni oto u fesiten konda da de kumafa Gadu bi sitaafu wanlö sëmbë dee bi du hogi.

Nöö ee Gadu bi sitaafu dee sëmbë u fesiten ala, nöö hën da ee sëmbë du hogi pasëen buka fa u dë aki, nöö sö a o sitaafu de tu. Sö Judasi ta bai dee sëmbë. Nöö a ta konda da de fa dee leima naandë hogi tjika tu, de an dë soni u futoou.

Nöö di a ko faa tapa di biifi, hën a taki da dee biibima taa be de libi kumafa a fiti. Nöö hën a gafa Masa Gadu dëen tangi.

Nöö hën da di biifi aki.

Aki di biifi seti.

¹ Söö. Wë dee sëmbë, mi Judasi wë ta sikifi di pampia aki manda da un dee sëmbë dee u Tata Masa Gadu kai ko dë sëmbë fëen apaiti. Fa mi dë aki, mi dë wan futuboi u Jesosi Keesitu, nöö mi da wan baaa u Jakobosi tu.

Dee sëmbë, Gadu lobi unu e, nöö a ta tjubi unu a Masa Jesosi. ² Nöö a musu dë ku unu te tjika, ku ën lobi, ku ën tjalihati, ta da unu böö.

Aki Judasi ta taki soni u dee ganjansëmbëma.

2 Pet. 2:1-17

³ Wë dee sëmbë, mi bi dë kabakaba këë seei u mi sikifi soni da unu möön fini u di fa Gadu ta puu u ku unu makandi a hogi basu ta heepi u a hii soni, ma nöö mi ko si taa a möön bunu mi sikifi wan hii oto soni da unu.

Mi taki e, dee sëmbë, un musu biinga seei da di Buka u Gadu di a buta a u dee sëmbë fëen maun fuu biibi aki. Fa a da u di buka di wan pasi dë sö kaa, nöö u musu hoi ën sö e. Wan musu mbei sëmbë tookëen da u möönsö.

⁴ Nöö di soni mbei mi taki sö. Mi jei taa wanlö sëmbë fusi saapi ko dë leti a unu dendu dë söndö un sabi, nöö dee lö sëmbë dë an dë ku Gadu a wan së möönsö. Biga di fa Gadu libi ku u ku ën bunuhati fuu kumutu a wëti basu aki, nöö hën de ta tei tja go a söso së. De taa Gadu puu u a wëti basu kaa, nöö u sa du hii hogi fa u kë. Biga wëti an dë u sitaafu u möön. Sö dee sëmbë dë ta taki, nöö sö de ta libi tu. De an ta kë piki möönsö taa Jesosi Keesitu hën nöö da Takima a hii sëmbë liba. Hën nöö da u Masa.

Wë nöö mi taki da unu seei gbelin, taa fa de ta libi dee lö libi dë, nöö Gadu o kuutu de da sitaafu nöömö. Sö a bi sikifi gaanduwe kaa.

Aki a ta toona mëni de a wanlö sëmbë Gadu bi sitaafu.

⁵ Dee sëmbë, mi kë toona mëmbë unu a wanlö soni bi pasa, hii fa mi sabi taa un sabi de kaa.

Wan bi jei fa Gadu bi puu dee Isaëli sëmbë fëen a dee Egepiti sëmbë basu mbei de ko fii nö? Ma nöö bakaten, sëmëni u de an bi kë biibi ën möön, nöö hën a manda dëdë go kii de wante.

⁶ Nöo un bi jei tu taki taa so u dee basia u Masa Gadu Köndë an bi kë tan a dee kamian ka Gadu bi buta de, hën de kumutu go ta du di soni de kë. Nöo hën wë Gadu kisi de buta a wan gaan dungu kamian tai de ku këti gingin te de an sa kumutu. Nöo a dë ta luku te di gaan kuutudaka dou bifö a o kuutu de da de sitaafu awaa.

⁷ Nöo un bi jei tu fa dee sëmbë u Sodom ku Gomola ku dee oto köndë sëmbë a de bandja naandë bi ta libi. Hiniwan hogi hangi bi ta ko a de hati de ta tei waiwai, te de poi hii dee wëti dee Gadu buta u fa womi ku mujëe musu libi. „Te dou di juu nöo hën Gadu an sa tjëen möön, hën a tjuma dee köndë dë gililili puu gbegedee.” Fa u dë aki, dee köndë dë fika kuma wan maaka da hiniwan sëmbë di ta libi dee lö libi naandë taa ee i libi sö nöo söseei Gadu o sitaafu i tu ku di faja di ta kisi nöömö söndö tapa.

Sö wë Gadu bi sitaafu dee pepei sëmbë dë tjika e, fu di de an libi bunu.

Aki a ta taki soni u

dee ganjansëmbëma möön.

⁸ Ma nöo dee sëmbë u ta taki aki, deseei ta libi a di wan seei fasi dë tu. Fa de sai dë, a dë leti kuma sunjan de ta sunjan. Biga de an ta mëni möönsö taa a bakaten de sa kisi sitaafu u di libi de ta libi dë. Fa de ta libi dë, sundju nöo de ta sundju deseei sö, biga de an ta kë dë a tii basu möönsö. Nöo na wan makiti u mundu seei de ta fëë möönsö tu, te dou ku dee hebi tiima de ta dë a mundu seei de ta kosi ta da gaan buka.

⁹ Ma dee basia u Gadu Köndë an dë sö. Biga hii fa di hedibasiasia u de de kai Mikaëli hebi tjika dë seei, ma hënseei an o da dee lö makiti u mundu dë gaan buka e. Biga di hën ku didibi bi ta fia u di dëdë sinkii u Mosesi seei, ma an puu na wan kodo kosi nëen buka kosi di didibi. Ma a taki dëen nöo taa: “Masa hën o du ku i.”

¹⁰ Ma nöo dee oto sëmbë u ta taki aki, fa i si de sai dë, nöo de ta da gaan buka nango nöo, ta kosi hii soni te dou ku dee soni de an sabi seei. De dë leti kuma mbeti. De ta du go dë nöo a kaba ta libi söndö fusutan. Nöo mi taki da unu taa fa i si de ta du dë, poi nöo wë de ta poi deseei kaba a söso sö.

¹¹ Nöo mi taki e, dee lö sëmbë i si naandë, di siba u Gadu kisi de kaa. Biga de abi taangajesi leti kumafa Kain bi abi taangajesi da Gadu tefa a bi hopo du gaan hogi.

Nöo di langabëe u möni di dee sëmbë abi te kaba, hën wë buta de de kule go ta libi di fasifasi libi di Biliam bi libi, fu di hën seei bi abi langabëe u möni tu.

Fa de sai dë, nöo de ta mbei taangajesi da Gadu kumafa Koola bi mbei teefa a dëdë wan gaan hogi dëdë leti a di sabana dendu naandë. Nöo söseei dee sëmbë u ta taki aki o kaba a söso kuma Koola tu e.

¹² Fa de sai a unu dendu naandë, de dë leti kuma sumuku udu a otowan dendu. Te un ko sindo fuun njan makandi fu di un lobi unu seei, nöo de aan toobi u de hai ko sindo njan ku unu makandi ta mbei kuma unu ku de dë di wan.

Fa de sai dë, de dë leti kuma wanlö sëmbë ta kiija sikapu ma de an ta da dee sikapu soni u njan. De seei nöo de ta sölugu te de ko fatu.

De dë kuma te tjuba baaka i ta mëni taa a o kai fii feni wata, te wan pisi wan gaan ventu ko böö ën tja go fiaa. Sö dee lö sëmbë naandë dë, fa i si de sai dë. Ee i ta langi a de, nöo ja o feni heepi möönsö.

Fa i si i ta si de dē, nōo de dē leti kuma wan fuuta pau di an ta pai mōönsō, te wan pisi a dēē tjakaa fika naandē u de go hōn puu tuwē. Mi taki da unu taa sō Gadu o du ku dee lö sēmbē dē tu e.

¹³ Fa de sai naandē, de dē leti kuma pōköpōkö u sekiwata ta ko ku ēn kaakiti, ma sundju nōo a ta tja ko buta a bandja sē. Sō dee sēmbē dē ta ko ku kaakiti ma sensen soni nōo de ta tja ko ta puu disa dē.

De dē kuma teeja ta kumutu a tii ko ta waka fanjanfanjan te de kaba a sōsō fiaa a mundu. Sō dee sēmbē naandē ta waka sōndō tii e. Ma mi taki da unu taa Gadu seeka wan gaan dungudungu kamian buta dē ka a o tuwē de go u teego.

¹⁴ Dee sēmbē o, un haika fa di bumbuu sēmbē u fesiten de kai Enōku bi taki kaa u dee lö pei sēmbē aki. Enōku hēn mbei di u sēbēn u dee bakamii u Adam. Nōo a wan juu dē, Masa Gadu bi dēēn wan buka, nōo hēn a taa: Masa ta ko ku wanlö dusudusu sēmbē dee dē fēēn seei vō,

¹⁵ nōo a o kuutu a hii sēmbē tuu liba.

Nōo dee sēmbē dee na bi a' bisi ku ēn, de tuu a o sitaafu.

De dee sēmbē sai dē, de ta du sōmēni pei hogi dee na ta kai ku Gadu.

De ta fan sōmēni gaangaan fan ta kosi ēn.

Hii dee soni dē tuu mbei a o kuutu de da sitaafu e.

Hēn di buka dē Masa Gadu da Enōku fa a taki.

¹⁶ Wē dee sēmbē dee Enōku bi taki dē, na de da dee sēmbē u ta taki aki nō? Fa de dē a unu dendu dē, waka nōo de ta waka ta konda soni a buka ta suku föutu a sēmbē u de feni tja go ta konda. Fa de sai dē, ku dee taku kē u de hati nōo de ta biinga. De ta waka ta njan buka ta taki gaangaan taki. De ta ganjan sēmbē ta naki tētē u de feni wini a de. Dee lö sēmbē naandē, sō de dē fa i si de sai naandē.

Aki Judasi ta lei de fa

de musu libi.

¹⁷ Wē nōo dee sēmbē u mi dē, mi kē mēmbē unu a wan soni. Wan jei fa dee tjabukama u Jesosi Keesitu bi bai unu nō? ¹⁸ De bi taki taa a di kaba lasiti ten u goonliba aki, nōo wanlö mbeisēmbēfama o hopo ko ta sōsō di buka u Gadu. Fa de o ko dē, nōo a dee taku kē u de hati nōo de o ta waka.

¹⁹ Wē dee sēmbē dee tjabukama bi taki dē, na de u ta taki aki ö, dee ta tja paati ko a unu dendu naandē? Biga fa de sai dē, nōo di Akaa u Gadu an ta tii libi u de seei. A dee taku kē u de hati baka wanwan tō nōo de ta waka nōo a kaba.

²⁰ Ma nōo un dee sēmbē u mi naandē, un wan musu dē sō e. Biga di un piki di buka kaa, nōo hēn da un feni wan apaiti biibi seei di dē u Gadu. Nōo un musu heepi unu seei makandi be di biibi fuunu musu ta göö möönmöön u sēmbē si ēn a unu libi.

Nōo un musu ta begi nōömō tu, ku di kaakiti u di Akaa u Gadu. ²¹ Un musu ta hoi unu seei a wan fasi ka di lobi u Gadu sa dou a unu, nōo a di lobi dē seei dendu un musu dē ta watji di ko fuu Masa Jesosi Keesitu. Biga wan daka a o ko nōömō, nōo woo feni di libi u teego di a bi buta da u kaa fu di a abi tjalihati fuu.

²² Nōo unu seei musu abi tjalihati tu e, dee sēmbē. Un musu saa dee sēmbē dee an dē taanga a di biibi eti. ²³ Nōo dee sēmbē dee ta kumutu a di pasi u Gadu, un musu toona kisi de hai puu tja ko buta baka, leti kumafa i ta hai sēmbē puu a faja.

Nōo dee sēmbē dee kumutu a pasi kaa, un musu abi tjalihati u de e. Ma fa i si de ta waka ta piki dee hogi pakisei u de hati naandē, nōo un musu fēēē fu de an hai unu tja go a dee du u de. Dee koosu de ta bisi a de sinkii

seei u de du dee soni dē, de musu dē wan nasinasi soni da unu tee wan kē nama a de.

Aki a ta tapa di biifi.

²⁴⁻²⁵ Wē dee sēmbē, u ta buta unu a Masa Gadu maun e. Biga hēn da di Heepima fuu di mbei Jesosi Keesitu u Masa ko dēdē faa puu u a dee hogilibi fuu basu. Hēn wanwan tō nōō abi kaakiti tjika u tjubi u fu wa musu kai kumutu a di pasi. A abi kaakiti tu u puu fōutu a u te u ko dē gbelingbelin, faa sa tja u go ka a ta dē ku di gaan waiti fēēn. Nōō ku gaan piizii seei a o du ēn.

Fa a sai dē, hēn wanwan tō nōō da Gadu. Hēn da kōnu u mundu, nōō a abi hii waiti ku hii makiti ku hii taki. Sō a bi dē kaa ufō mundu mbei, nōō sō a o dē fu teego. A tan sō.

Akoalimbo (Dee soni dee Masa Jesosi tja ko a limbo da Johanisi)

Wan wöutu a fesi

Söö dee sëmbë, wë di lasiti pisi u di Gadu Buku aki, nöö Johanisi hën sikifi ën di a ko gaan sëmbë. Nöö kumafa u bi taki a dee oto pisi u di Buku aki kaa, Johanisi bi dë wan u dee tuwalufu sëmbë dee Masa Jesosi bi pii tei a oto sëmbë dendu fu de waka nëën baka, nöö hën de ko dee gaan tjabukama u Masa Jesosi de kai Apösutu. Nöö di ten Johanisi mbei di pampia aki nöö a bi dë a wan paati a ze mindi. De bi tjëen go disa ala faa tja sitaafu fu di a ta waka ta paaja di buka u Masa Jesosi hedi.

Nöö di pampia aki ta taki u wanlö soni Masa Jesosi bi tja ko a limbo da Johanisi a di ten di a bi dë a di paati. Dee soni aki bi dë tjubitjubi soni da libisëmbë, ma Johanisi ko si de ku ën seei wojo kuma sunjan ma na sunjan. Biga tuutuu soni de dë, nöö de ta taki u wanlö soni bi pasa kaa, ku dee ta pasa a di ten u Johanisi dë, ku dee o ko pasa a bakaten. Ma nöö so u de taki a wödu fasi.

Nöö dee soni Johanisi konda aki, a konda de da dee sëmbë u Masa Jesosi dee bi ta miti makandi a sëbën köndë a di ten dë, faa da de kötöhati ku degihati u de musu hoi go dou. Biga sëmbë bi ta sitaafu de gaanfa seei fu di de ta biibi a Masa Jesosi liba.

Nöö te joo lesi di pisi u Gadu Buku aki, nöö joo si sëmëni soni nëën di o taanga u fusutan. Ma te i lesi ën te i kaba nöö joo ko si gbegedee taa Masa Gaangadu ku di Miii fëen di de ta kai di Sikafu Mii a di pampia aki, nöö de da kaba Winima a mundu u teego. Nöö te i nama ku de, nöö i seei o dë winima tu.

Aki di pampia seti.

¹ Wë dee sëmbë, mi Johanisi ta sikifi di pampia aki da unu e. Nöö dee soni mi o sikifi aki, nöö de dë wanlö soni dee Jesosi Keesitu tja ko a limbo da u dee sëmbë ta dini ën. Masa Gaangadu seei da Masa Jesosi de, faa musu mbei u ko sabi de. Nöö fa woo taki de aki, nöö abiti möön nöö de o ko pasa e.

Nöö a di fasi aki Masa Jesosi mbei u ko sabi de. A manda wan basia fëen köndë ko a mi Johanisi ko lei mi de, fu di mi dë futuboi fëen. ² Nöö fa mi ta sikifi dee soni aki, nöö de tuu mi jei ku miseei jesi, mi si de ku miseei wojo. A Gadu seei de kumutu, nöö de ta lei u soni u Jesosi Keesitu. ³ Nöö fëen mbei ee hën wan sëmbë i tei dee fan u Gadu aki ta lesi, nöö Masa Gadu o mbei i feni bunu e. Söseei tu, ee wan sëmbë i ta haika de te i tei de buta a i hati ta libi ku de, nöö Gadu o mbei i feni bunu tu. Biga abiti möön nöö de o ko pasa.

Aki Johanisi ta manda odi da dee sëmbë u Masa Jesosi dee dë a sëbën köndë u Asia.

⁴ Söö. Wë mi Johanisi ta sikifi di pampia aki manda da dee sëmbë u Masa Jesosi dee ta miti makandi a sëbën köndë u Asia.

Dee sëmbë o, fa Masa Gadu sai dë, nöö a bi dë kaa te kisi di ten di u dë aki, nöö a o dë u nöömö tu. Nöö hën wë musu dë ku unu ku ën bunuhati. A musu mbei un feni böö, hën ku di Akaa fëen tuu. Fa di Akaa u Masa

Gadu sai dē, a dē telutelu a hii fasi e, soni seei an makei ən. Nöo a dē leti a Gadu fesi dē ka a dē sindosindo a di kõnubangi fëen. Nöo a musu dē ku unu tu, ⁵ hën ku Jesosi Keesitu di bi konda dee soni u Gadu gbelingbelin da u.

Fa i si Masa Jesosi sai naandē, dee sēmbē, hën wē da di fosu sēmbē di dēdē weki fu an dēdē möön. Hën da di Sēmbē di abi takı a hii dee kõnu dee dē a goonliba aki tuu. Nöo hën wē lobi u sō tee a dēdē tuwēen buuu a goon paka puu u a hogi du basu. ⁶ A mbei u ko dē sēmbē a di kõnu tii fëen dendu, nöo hën a buta u ko mindima fuu sa ta tja libisēmbē ko a Gadu fesi. A buta u fuu sa ta dini Masa Gadu di da hën Tata ku di Gadu fëen tu. Wē nöo dee sēmbē, a musu kisi gafa ku hii kaakiti hiniwanten fu teego. A tan sō.

⁷ Nöo un luku ala e.

A dē a dee bundji dendu a liba ala ta saka ta ko.

Nöo hii sēmbē wojo tuu o si ən,

te dou ku dee sēmbē dee bi manda sēmbē u de pekēen ku peegu a di lakpa pau.

De tuu o si ən.

Nöo fa de o si ən dē, nöo hii dee nasiön sēmbē u goonliba tuu o ta bai ta kēē fëen hedi.

Leti fa u takı ən dē, nöo sō a o dē e.

⁸ Masa Gadu hën takı sō, dee sēmbē. Hën a taa: “Mi da di kaba fosu wan ku di kaba lasiti wan u hii soni. Mi bi dē kaa nöo mi dē fa u dē aki nöo mi o dē u nöömō tu. A mi hii kaakiti u mundu dē.” Sō Masa Gadu takı.

Aki Masa Jesosi tjëen seei

ko lei Johanisi.

⁹ Wē nöo kumafa mi bi takı kaa, nöo mi Johanisi ta sikifi di pampia aki. Nöo mi dē wan sēmbē u Masa Jesosi leti kuma unu seei. Mi ta tja gaan sitaafu fëen hedi, leti kumafa unu seei ta tja tu. Nöo mi dē leti a di Njunjun Tii u Gadu dendu kuma unu tu, nöo Gadu ta da mi degihati fu mi hoi go dou leti kumafa i si a ta da unu ən tu.

Nöo dee soni i si mi o takı aki, nöo mi si de a di paati de ta kai Patimosi di dē a ze mindi. De tja mi ko tjökō a di paati aki fu di de an kē u mi musu ta konda dee wōutu Masa Gadu da sēmbē nöo de an kē u mi takı dee soni u Masa Jesosi dee mi sabi. Hën mbei de tja mi ko tuwē disa aki.

¹⁰ Nöo di daka di mi si dee soni aki, nöo a bi dē di daka u Masa Gadu. Di juu dē, nöo di Akaa u Gadu bi dē a mi liba hebi, nöo te fu mi mēni, hën mi jei wan tōngō leti kuma afematutu ta piki seei limbolimbo. ¹¹ A takı da mi taa: “Dee soni dee joo si aki, nöo de tuu i musu sikifi buta a pampia e, nöo i musu manda di pampia go da dee sēmbē u mi dee ta miti makandi a mi nē a sēbēn kõndē u Asia. Nöo dee disi da dee kõndē: Efeise, Similina, Peegamu, Tiatila, ku Saadisi, Filadelfia, ku Laodisea. A dee kõndē dē tuu i musu manda di pampia go e.”

¹² Wē nöo fa mi jei di fan naandē, hën mi bia luku ee ambē da di sēmbē ta fan ku mi naandē. Nöo hën mi si sēbēn soni kuma goutu tamundu faja, ¹³ nöo leti a de mindi dē mi si wan Sēmbē kuma libisēmbē ma a tooka. Nöo a bisi wan gaan langa djařona sō ta kai nēen futu u goon ala zēē. Nöo a dē ku wan goutu banti nēen hati. Nöo sō wan Sēmbē mi si dē e, dee sēmbē. ¹⁴ Fa mi si ən dē, di uwii fëen hedi dē wetiweti faan sō kuma maaun, nöo wojo fëen ta sēndē kuma te faja ta kisi gililili sō. ¹⁵ Nöo futu fëen dē limbolimbo gbegedee kuma kōpō di de bi buta a faja jō puu hii sundju te a fika di kōpō wanwan njēnjēn.

Nöö fa a ta fan dë, nöö töngö fëen ta giinta leti kuma wan gaan dan. ¹⁶Nöö di mi luku nëen leti maun së, nöö hën mi si sëbën teeja nëen maun. Nöö wan saapusaapu ufangi di de maa a de tu së tuu ta kumutu nëen buka. Nöö fesi fëen ta koti faja leti kuma tuwalufu juu sonu, sô a ta sëndë tjika.

Sô wan Sëmbë mi si a dee goutu tamundu mindi e, dee sëmbë.

¹⁷Nöö fa mi si ën dë, hën mi tombi kai gbolou a goon nëen fesi dë, leti kuma mi dëdë. Fëëë nöö mi fëëë sô. Ma nöö hën a tëndë di leti së maun fëen ko buta a mi liba, hën a taa: “Na fëëë sô e. Mi wë da di seti ku di kaba u hii soni. ¹⁸Fa i si mi dë aki, nöö mi da di Sëmbë di o libi fu teego. Biga mi bi dëdë tuu, ma luku, mi toona weki baka. Nöö hën mbei mi abi dee sôötö u dëdë ku dëdë köndë tuu. ¹⁹Nöö dee soni joo si aki, nöö de tuu i musu sikifi e, dee ta pasa a di ten aki, ku dee o pasa a bakaten tuu.

²⁰“Nöö haika e, andi dee goutu tamundu ku dee teeja a mi leti së maun aki kë taki. Dee sëbën teeja aki, nöö de da dee tiima fu dee sëmbë u mi dee ta miti makandi a dee sëbën köndë u Asia mi kai dë. Nöö dee goutu tamundu aki, de da dee sëmbë u mi seei dee ta miti makandi a dee lö köndë dë.”

Sô wë di Sëmbë di mi si dë taki da mi e.

2

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Efeise.

¹Hën di Sëmbë toona fan ku mi möön, a taa: “Söö. Awaa mi kë fan ku di sëmbë di ta tii dee sëmbë u mi a di köndë de kai Efeise. Mi kë fii sikifi dëen taa:

Mi di Sëmbë di ta fan aki, Mi wë ta hoi dee sëbën teeja a mi leti maun. Mi da di Sëmbë ta waka ta lomboto a dee sëbën goutu tamundu faja mindi ,ta wegi soni ta luku,. Nöö miseei wë ta fan di fan aki.

²Nöö mi taki e, taa mi ta si hii dee bunu sondi dee un ta du, kumafa un ta biinga tjika dë. Nöö mi si taa un ta hoi go dou söndö lasi hati. Mi sabi taa wan ta kë ta si takulibima a wojo seei. Nöö mi si taa un wegi dee sëmbë luku dee ta ko a unu kuma tjabukama u mi, nöö un ko si taa de dë ganjansëmbëma. ³Nöö mi si fa un ta hoi pasensi go dou a dee fuka ta miti unu fu di un nama ku mi hedi. Wan ta hai baka disa mi möönsö. Hii dee bunu soni dë tuu mi ta si e.

⁴Ma nöö mi si wan föutu a unu eti di an bunu da mi seei. Hën da wan ta lobi mi kumafa un bi lobi mi a fesi möön. Di lobi fuunu ko booko saka. ⁵Wë nöö un wegi luku fa un bi dë fajafaja a fesi, ku fa un ko dë fa u dë aki. Nöö mi taki e, un bia unu libi, be un toona libi kumafa un bi ta libi a fesi. Biga ee nasö, nöö mi o ko puu di goutu tamundu fuunu nëen kamian e.

⁶Ma fa mi taki aki seei, ma wan oto bunu pisi dë a di libi fuunu möön. Hën da un ta buuse dee soni dee sëmbë u di feleniki de kai Nikolaiti ta du, leti kumafa miseei ta buuse de tu.

⁷Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë. Nöö ee wan sëmbë i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kë, nöö di sëmbë dë i dë bunu e. Biga mi o da i pasi fii njan di fuuta u di pau di de ta kai di Pau u di Libi u Teego. Nöö di pau i si dë, a dë leti a di waiti kamian u Gadu dendu de kai Paladëisi. Hën di soni dë wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Efeise e.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Similina.

⁸ “Söö. Nöo awaa mi kë fan ku di sëmbë di ta tii dee sëmbë u mi a di köndë de kai Similina. I musu sikifi dëen taa:

Mi, di Sëmbë i si ta fan aki, nöo mi da di fosu wan ku di lasiti wan u mundu. Mi bi dëdë tuu, ma nöo mi toona weki baka, nöo mi ta fan di fan aki.

⁹ Wë nöo mi taki e, taa mi sabi dee gaan fuka dee un ta abi, ku dee sitaafu dee un ta tja. Mi sabi fa un ta pena tjika a di goonliba aki, ma a Gadu ala nöo un abi gudu te a hia e. Nöo mi sabi fa dee Dju sëmbë ta kosi unu ta tja unu në ta poi a köndë. Fa de ta du dë, de ta mbei deseeri taa de da dee sëmbë u Gadu apaiti, ma nöo wan piki e. Sëmbë u di didibi seei de dë.

¹⁰ Nöo mi taki e, taa wan musu fëëë dee sitaafu dee o ko a unu. Biga di didibi sa buta so fuunu un go a dunguwosu faa pooba unu luku unfa un dë ku mi tjika, nöo woon kisi sitaafu fu wan sati ten sô. Nöo a o hebi da unu fuun tjai tuu, ma nöo un musu ta a’ futoou a mi nöömö. Ee a dë fii dëdë seei, ma be un tei ën nöo, nöo woon wini wan gaan paima a mi, hën da di libi u teego. Nöo sô mi taki da unu e, dee sëmbë.

¹¹ Nöo di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöo be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë. Nöo ee wan sëmbë i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kë, nöo di sëmbë dë i dë bunu e. Biga ja o dëdë di dëdë di ta paati libisëmbë ku Gadu fu teego.

Hën di soni dë wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Similina.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Peegamu.

¹² “Söö. Awaa mi o fan ku di tiima u dee sëmbë u mi a di köndë de kai Peegamu. I musu sikifi dëen taa:

Mi, di Sëmbë ta fan aki, mi da di Sëmbë te mi ta fan nöo a dë kuma wan ufangi di dë maamaa a de tu sê buka fëen tuu, sô dee wôutu u mi abi kaakiti tjika. Nöo mi wë ta fan di fan aki.

¹³ Nöo mi taki e, taa mi ta si di köndë ka un ta libi naandë taa di didibi seei hën ta libi leti dë tu ta tii ën. Ma fa a dë fëen sindosindo nëen könubangi dë seei, ma un dë gingin a mi sê eti. Biga di de kii Antipasi, di sëmbë di bi ta konda soni u mi a sô wan futoou fasi dë, nöo un si ma wan disa mi u biibi möönsö.

¹⁴ Ma nöo mi si wanlô föutu a unu e, di na bunu da mi seei. Biga sëmbë dë leti a unu mindi dë ta tei di hogi lei u di fesiten lukuma de kai Biliam. Fa Biliam bi sai dë, hën bi da Könu Balaki hogi lai unfa a sa du kisi dee Isaëli sëmbë u mi poi kaba a sösö. Biga a taki dëen taa te dee sëmbë u Balaki o tuwë njanjan da dee gadu u de, nöo de musu kai dee Isaëli sëmbë tja ko a de dendu be de njan ku de makandi. Nöo naandë de o kisi de puu a dee wëti u Gadu te dou a di sê u manu ku mujëë soni tuu. Sô wan hogi lai Biliam da Könu Balaki. Nöo sëmbë dë leti a unu dendu naandë ta da dee lö lai dë eti e.

¹⁵ Nöo sôseei tu, sëmbë dë leti a unu dendu dë ta lei sëmbë dee poipoi lei u dee Nikolaiti sëmbë ta puu de a Gadu sê. ¹⁶ Wë nöo mi taki e, taa un musu bia kumutu a dee soni naandë. Ma ee nasö, abiti möön mi o ko a unu ko feti ku dee sëmbë dë ku di ufangi di dë a mi buka aki.

¹⁷ Söö. Wë nöo di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöo be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë e. Nöo ee wan sëmbë i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kë, nöo di sëmbë dë mi o da di njanjan u Gadu de kai ‘mana’ di dë tjubitjubi da oto sëmbë. Nöo mi o da di sëmbë dë wan wetiweti sitonu faan tu, ku

wan njunjun në sikifisikifi nëen. Nöö di sëmbë di o kisi ën dë, hën nöö o sabi andi di në dë kë taki. Hën di soni dë wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Peegamu.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Tiatila.

18 “Söö. Wë nöö awaa mi kë fan ku di tiima u dee sëmbë u mi a di köndë de kai Tiatila naandë. I musu sikifi dëen taa:

Mi di sëmbë ta fan aki, mi da di Mii u Gadu seei di abi wojo kuma faja ta kisi gililii. Mi wë da di sëmbë abi di futu ta sëndë kuma köpö felu njëjnëin, nöö mi wë ta manda di buka aki da unu.

19 Nöö mi taki e, mi sabi hii dee bunu dee un ta du a Tiatila ala. Mi sabi di gaan lobi fuunu tu. Mi sabi fa un ta biibi Gadu tjika. Mi sabi fa un ta dini oto sëmbë ta heepi de. Nöö mi sabi fa un ta tai hati ta biibi Gadu tu. Wan hai baka möönsö. Mi sabi taa un ta du bumbuu soni gaanfa möön leki fa un bi du a fesi. Dee soni naandë tuu mi sabi e.

20 Ma nöö fa mi fan dë seei, ma un abi wan föutu a mi eti. Hën da un ta disa pasi da di hogi mujëe de kai Isebeli faa musu ta kai mi në taa mi dëen buka faa tja ko da unu. Un ta disëen faa musu go dou ku dee poipoi lei fëen. Nöö a ta hai dee futuboi u mi baka u de libi sômëni fanafiti libi a di sé u manu ku mujëe. A ta buta unu fuun njan di njanjan de ta tuwë da dee gadu u de dë. Sö wanlö hogi di mujëe dë ta du e.

21 Wë nöö fa i si a ta du ën dë, nöö mi dëen ten longi tjika faa bi musu bia disa di jajo libi fëen naandë, ma an kë jei möönsö. 22 Wë nöö fu di a bi lobi u dë a bedi kaa, nöö mi o manda wan hebi siki ko nëen, be a fika a bedi u kooo. Nöö dee sëmbë ku ën bi ta libi dee lö libi dë, nöö mi o mbei de kisi gaan hebi sitaafu te tjika de, ee de an bia disa dee hogilibi u de naandë. 23 Dee sëmbë dee abi di wan hati kuma hën, de tuu mi o kii puu naandë e.

Nöö te mi du sö kaa, nöö hii dee oto sëmbë u mi dee ta miti a dee köndëköndë tuu o ko sabi taa mi da di Sëmbë di ta wegì libisëmbë hatiböö ku de pakisei tuu ta luku. Nöö mi o paka hiniwan sëmbë leti kumafa i bi libi. Nöö sö mi taki e.

24 Ma nöö mi abi wan oto buka fii da dee otowan u mi dë, dee an ta piki di poipoi lei u di mujëe naandë möönsö. Fa un sai dë, dee sëmbë, nöö un dë bunu e. Biga wan go lei dee lö köni u Saatan dë möönsö, dee de ta gafa ta kai gaan tjubitjubi köni. Nöö fëen mbei ma o buta na wan oto hebi a unu liba möönsö, 25 möön leki fuun hoi unu seei a dee soni un abi naandë kaa go dou nöömö, u te mi toona ko.

26 Nöö mi taki e, taa ee wan sëmbë wini dee soni dee ta tapa pasi dëen nöö a ta hoi go dou ku dee soni dee mi ta mandëen faa du, nöö di sëmbë naandë hën mi o da taki a dee nasiönnastön u goonliba palalaa te dou.

27 Nöö leti kumafa mi Tata da mi taki, nöö söseei mi o toona da di sëmbë dë taki tu. Biga di Buku bi taki taa:

A o ta ko a de liba ku gaan kaakiti seei,

kuma te i naki wan doti paabi ku felu kodjo gboo booko pisipisi.

Sö di Buku taki e. Nöö sö wan kaakiti mi o da dee lö sëmbë dë tu. 28 Nöö di paima di mi o da de, a o dë wan gaan waiti soni limbolimbo kuma di gaan mamate teeja di ta tja didia ko.

29 Söö. Wë nöö di sëmbë di abi jesi nëen bandjajesi u jei soni, nöö be a jei andi di Akaa u Gadu ta taki da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë e. Sö wë mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Tiatila.” So Masa Jesosi fan ku mi.

3

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sɛmbɛ fɛɛn a Saadisi.

¹ Hɛn Masa Jesosi fan mɔɔn, a taa: “Wɛ nɔɔ awaa mi o fan ku di sɛmbɛ ta tii dee sɛmbɛ u mi dee ta miti makandi a di kɔndɛ de kai Saadisi. I musu sikifi dɛɛn taa:

Mi di sɛmbɛ ta fan aki, mi abi di Akaa u Gadu di dɛ telutelu sɔndɔ fɔutu a hii fasi fɛɛn. Mi wɛ ta hoi dee sɛbɛn teeja a mi maun dendu, nɔɔ mi ta fan ku unu aki.

Nɔɔ mi taki e, taa mi sabi dee soni dee un ta du ala, nɔɔ mi si fa un abi nɛ a hii dee kɔndɛkɔndɛ taa un dɛ seei kendikendi a di sɛ u Masa Gadu soni. Sɔ nɛ fuunu paaja. Ma mii sa piki unu taa wan dɛ sɔ seei e!

² Nɔɔ un musu weki hopo seeka di bumbuu libi fuunu pikiwan di fika da unu dɛ eti, bifɔ a kaba a sɔsɔ. Biga ma si di libi fuunu seei taa a dɛ ku telu a Gadu fesi e, kwetikweti. ³ Un musu toona pakisei dee soni de bi konda da unu a fesi, nɔɔ un bia toona piki de baka. Ma ee nasɔ, mi o ko a unu leti kuma wan fufuuma ta ko a wan juu di wan o mɛni, nɔɔ mi o kuutu unu seei.

⁴ Ma nɔɔ fa i si mi taki dɛ seei, ma mi sabi taa un abi wantu sɛmbɛ a unu dendu eti, libi u de dɛ seei gbelingbelin. Nɔɔ dee lɔ pei sɛmbɛ dɛ, mi ku de o ta waka makandi ku weti koosu a sinkii faan. Biga sɔ de libi fiti.

⁵ Nɔɔ ee wan sɛmbɛ i wini dee soni ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kɛ, nɔɔ di sɛmbɛ dɛ i seei o ko feni di lɔ bisi dɛ tu. Nɔɔ ma o kaabu i nɛ puu mɔɔnsɔ a di Buku ka dee sɛmbɛ nɛ dɛ sikifisikifi dee o feni di libi u teego e. Ma mi o kai di sɛmbɛ dɛ nɛ a mi Tata ku dee basia fɛɛn kɔndɛ tuu fesi, taa mi ku ɛn nama.

⁶ Sɔɔ. Wɛ nɔɔ di sɛmbɛ di abi jesi nɛɛn bandjajesi u jei soni, nɔɔ be a haika andi di Akaa u Gadu ta konda da dee sɛmbɛ u mi dee dɛ a dee kɔndɛkɔndɛ e.
Sɔ wɛ mi bi kɛ taki da dee sɛmbɛ u mi a Saadisi.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sɛmbɛ fɛɛn a Filadelifia.

⁷ Hɛn Masa Jesosi toona fan mɔɔn, a taa: “Wɛ nɔɔ awaa mi o fan ku di sɛmbɛ ta tii dee sɛmbɛ u mi a Filadelifia. I musu sikifi dɛɛn taa:

Mi di Sɛmbɛ ta fan aki, mi dɛ apaiti da Gadu tuutuu nɔɔ na wan piki ganjan seei dɛ a mi. Nɔɔ mi wɛ abi di sɔɔtɔ a mi maun fu mi sa jabi di dɔɔ go sindo a di kɔnubangi u Kɔnu Dafiti. Nɔɔ te i si mi jabi wan dɔɔ, nɔɔ na wan sɛmbɛ o sa tapɛɛn e, nɔɔ te mi tapa wan dɔɔ na wan sɛmbɛ o sa jabi ɛn tu. Nɔɔ mi wɛ ta fan di fan aki.

⁸ Nɔɔ mi taki e, taa mi sabi di libi fuunu fa un ta libi naandɛ. Nɔɔ mi jabi wan dɔɔ a unu fesi di na wan sɛmbɛ sa tapa e. Biga mi sabi taa a libisɛmbɛ wojo, nɔɔ wan abi wan bɛtɛ kaakiti, ma mi ta wai ku unu. Biga dee soni u mi un bi jei, nɔɔ un ta hoi de nɔɔmɔ. Na wan daka un hai baka disa mi mɔɔnsɔ.

⁹ Nɔɔ fa dee Dju sɛmbɛ dɛ a unu ala ta sɔsɔ unu ta mbei de seei kuma de da dee bumbuu sɛmbɛ u Gadu apaiti dɛ, ma nɔɔ na sɔ de dɛ a Gadu wojo e. Fa i si de sai dɛ, mindisonima de dɛ, didibi seei de dɛ. Nɔɔ mi o mbei de ko saka kai a goon a unu fesi wan daka nɔɔmɔ piki taa unu wɛ mi bi lobi, tei ko sɛmbɛ u mi apaiti.

¹⁰ Nɔɔ fu di un bi hoi dou ku pasensi kumafa mi bi manda unu, nɔɔ fɛɛn mbei mi o tjubi unu fu di sitaafu di o ko a hii goonliba an musu kisi unu. Mi o tjubi unu da di lɔ tɛsi dɛ.

¹¹ Nöo un haika e, dee sëmbë. Abiti möön mi o ko. Nöo be un hoi go dou a dee soni dee un ta piki naandë kaa, be na wan sëmbë musu ganjan unu kisi te un lasi di hei di dë fuun kisi a bakaten.

¹² Nöo ee wan sëmbë i wini dee sondi ta tapa pasi da i fii du fa Gadu kë, nöo di sëmbë dë mi o tei buta kuma posu a di Wosu u Masa Gadu, di dë di Gadu u mi tu. Sö a o dë gingin tjika, te na wan daka seei de o sa puu ën dë möönsö. Nöo mi o sikifi dii në buta nëën. Wan u dee në o dë di në u Masa Gadu. Wan u de o dë di njunjun në u miseei. Wan u de o dë di në u di köndë u mi di o kumutu a Gadu a liba ala bazia ko a goon, hën da di Njunjun Jelusalen. De dii në dë tuu mi o sikifi a dee lö sëmbë dë, be sëmbë sabi taa de da sëmbë u mi tuutu.

¹³ Söö. Wë nöo di sëmbë di abi jesi nëën bandjajesi u jei soni, nöo be a jei andi di Akaa u Gadu ta konda da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë e.
Nöo sö mi bi kë taki da dee sëmbë u mi a Filadelifia.”

Aki Masa Jesosi ta fan ku dee sëmbë fëen a Laodisea.

¹⁴ “Nöo awaa mi o fan ku di sëmbë ta tii dee sëmbë u mi a di köndë de kai Laodisea. I musu sikifi manda dëen taa:

Mi di Sëmbë ta fan aki, Mi da di Sëmbë ta konda dee soni u Gadu gbelingbelin söndö misi. Te mi ta fan, nöo sö nöo a dë kaa. Nöo hii dee soni dee Gadu mbei tuu fiaa, nöo a mi wanwan de kumutu. Nöo mi wë ta fan di fan aki.

¹⁵ Wë mi taki e, mi sabi hii dee libi dee un ta libi ala taa wan dë kötökötö a di së u Masa Gadu soni e. Ma nöo wan dë kendikendi tu. A bi o möön bunu da mi ee un bi dë kötökötö ee nasö un dë kendikendi.

¹⁶ Ma di un dë gbölöö sö kuma wan wata di na bunu u bebe, nöo fëen mbei mi o fula unu puu a mi buka tuwë abiti möön. ¹⁷ Biga fa un sai dë, nöo un ta mbei unu seei taa un dë guduma, un dë fa un kë, un abi hii sondi kaa. Sö un ta mëni. Ma hii fu di dë, un dë seei gaan hogihedisëmbë, penama, makisamakisa sëmbë un dë. Un dë pënëpënë söndö koosu a sinkii, un dë bookowojoma u sëmbë musu ko këe pena ku unu. Ma wan sabi sö möönsö.

¹⁸ Nöo mi o da unu wan lai aki e. Un ko a mi, ko bai tuutuu goutu di de jö a faja puu sundju te a ko gbegedee, nöo woon dë tuutuu guduma awaa. Un ko a mi ko bai limbo koosu faan fuun bisi, be wan waka pënëpënë möön. Un ko bai wojo deesi a mi fuun tuwë a wojo, nöo wojo fuunu o ko limbo fuun si sondi bunu awaa.

¹⁹ Nöo mi taki e, di sëmbë di mi lobi nöo hën mi ta gandji da ta kiijëen ku sitaafu faa musu ko bumbuu sëmbë. Nöo un biinga e, be un bia disa dee hogilibi fuunu dee un abi dë.

²⁰ Fa i si mi dë aki, mi dë taanputaanpu leti a unu dööbuka ta naki di döo fuunu nöömö. Nöo ee wan sëmbë i jei mi töngö nöo hën i jabi döo da mi, nöo mi o ko a dendu nöo mi ku i o ta njan makandi.

²¹ Nöo di sëmbë di wini dee soni dee ta tapa pasi dëen, nöo hën mi o da pasi fu mi ku ën sa sindo makandi a di könubangi u mi, leti kumafa mi bi wini dee soni bi ta tapa pasi da mi, nöo hën mi ku mi Tata ko sindo makandi a di könubangi fëen.

²² Söö. Wë nöo di sëmbë di abi jesi nëën bandjajesi u jei soni, nöo be a jei andi di Akaa u Gadu ta konda da dee sëmbë u mi a dee köndëköndë e.
Sö wë mi bi kë taki e, da dee sëmbë u mi a Laodisea.”

Sö wanlö buka Masa Jesosi manda da dee sëmbë fëen dee dë a dee köndëköndë.

4

Aki Johanisi si fa de ta begi Gadu a Gadu Köndë.

¹ Nöö hën a baka di Masa Jesosi da mi dee buka sö kaa, hën mi hopo wojo luku liba, hën mi si wan döo te ala jabijabi hoo sö. Nöö hën mi jei di wan seei töngö di bi ta fan ku mi a fesi ta piki limbolimbo kuma te de ta böö afematutu. A kai mi taa: “Ko a liba aki, nöö mi o mbei i ko sabi dee soni ku dee soni o pasa a bakaten.”

²⁻³ Nöö hën di Akaa u Gadu ko a mi liba wante. Nöö hën mi si wan könubangi dë ku wan Sëmbë nëen sindosindo ta koti faja seei kuma dee gaan dii djamati sitonu de ta kai jasipisi ku koonaleini. Sö di Sëmbë dë waiti tjika. Nöö mi si wan mutjama lontu di könubangi, a waiti möön hii sondi, hënseei dë kuma di djamati sitonu de kai samalagida.

⁴ Nöö hën mi luku möön, hën mi toona si tuwenti-a-fö könubangi möön, de lontu di fosuwan dë buta a mindi. Nöö tuwenti-a-fö tiima dë sindosindo a dee könubangi dë. Nöö fa mi si dee tiima dë, nöö de tuu dë ku weti koosu limbolimbo faan, ku goutu kaapusa a de hedi kuma könu kaapusa. ⁵ Nöö mi ta si di gaan könubangi a mindi dë ta koti faja seei kuma te gaangadu ta koti faja, liba ta bai, sëmëni gaangaan giinta mi ta jei ta kumutu a di könubangi naandë. Nöö hën mi luku a di könubangi fesi, hën mi si sëbën tamundu faja dë sëndësëndë ta kisi. Hën di Akaa u Gadu wë di dë telutelu a hii fasi, hën wë i si da dee faja dë e.

⁶ Nöö hën mi tuwë wojo luku möön hën mi si wan ze, gaan limbo soni gbegedee kuma gaasi, ma a möön waiti möön gaasi. Hën seei dë a di gaan könubangi u mindi dë fesi tu.

Nöö di mi toona luku di könubangi möön, nöö hën mi si fö gaan soni, libilibi wan, lontu ën. Fa mi si de dë, nöö hii de sinkii dë ku wojo djaaa te dou, baka ku fesi tuu. ⁷ Nöö di fosuwan u dee libilibi soni ta djei lëun. Di u tu ta djei womi kau. Di u dii, fesi fëen dë kuma libisëmbë. Di u fö ta djei wan gbanini ta buwa. ⁸ Nöö hibiwan u de abi sikisi hanza, nöö kumafa u taki dë, wojo u de dë djalalaa hii de sinkii te dou a de hanza basu. Nöö fa de sai naandë, de an ta wei u gafa Masa Gaangadu möönsö. Ndeti ku didia de ta gafëen ta taki taa:

Ke Masa Gadu oo, i wanwan tö nöö dë limbolimbo söndö föutu.

Masa Gadu, i wanwan tö abi hii kaakiti a mundu.

I bi dë kaa, nöö i dë fa u dë aki eti,

nöö i o dë u nöömö tu.

Sö de ta taki.

⁹ Nöö fa dee fö libilibi soni sai dë, nöö sö de ta gafa Masa Gadu nöömö di dë a di könubangi dë, ta hei ën ta dëen tangi. Biga hën nöö da di Gadu u teego di an o dëdë möönsö.

¹⁰ Nöö de tuwenti-a-fö tiima dee bi dë sindosindo a dee könubangi naandë, nöö deseei ta tjökö kini ku fesi a goon a Masa Gadu fesi ta puu dee könu kaapusa u de a de hedi ta tuwë a goon nëen fesi naandë. Nöö de ta gafëen ta bigi ën, biga hën da di Gadu ta libi u nöömö. De ta taki taa:

¹¹ Ke Masa Gadu o, i bigi.

I nöö waiti tjika fii kisi gafa e.

I wanwan fiti fii kisi hei, ku makiti a mundu o.

Biga fa i sai naandë,

nöö i wë mbei hii soni u mundu tuu.
 Nöö fu di i bi kē sō,
 nöö hën mbei i mbei de buta fa i si de sai dē.
 Sō de ta gafēen ta taki.

5

Aki ta taki u wan pampia di hebi te na wan libisēmbē

a' hati u jabi ēn.

¹ Nöö di mi toona luku möön, hën mi si taa di Sēmbē di dē sindosindo a di könubangi, a abi wan pampia nëen leti maun panjanpanjan. Di pampia dē lolulolu, nöö a sikifi a dendusē ku dōosē tuu. Nöö fa mi si di pampia dē, a dē palakipalaki gingin ku sēbēn sitampu fu sēmbē an musu jabi ēn.

² Nöö hën mi si wan gaan hebi basia u Masa Gadu Kōndē ta bai basia taanga seei taa: “Ambē dē bumbuu tjika fu sa booko dee sitampu a di lolulolu pampia aki jabi ēn?”

³ Ma fa di basia bai dē seei, de an feni na wan sēmbē möönsō di bumbuu tjika u jabi di pampia dē, an dē a liba ala, an dē a goonliba aki, an dē a goonbasu seei tu u de feni. ⁴ Nöö a bigi da mi tee ma saanfa u du, nöö hën mi kēē te a bigi, fu di a dē taa na wan sēmbē fiti u sa jabi di pampia luku andi dē nëen dendu möönsō.

⁵ Ma nöö hën wan u dee tuwenti-a-fō tiima taki da mi taa: “Mati, na kēē möön e. Kabuka. Sēmbē dē di bumbuu tjika u booko dee sēbēn sitampu jabi di pampia lolu e. Hën de kai di Lēun fu di lö u Juda. Hën da di bakamii u Könu Dafiti di Gadu bi taki taa a o manda ko fu tii goonliba, nöö hën nöö sa du di soni naandē. Biga hën wini hii soni a mundu tuu kaa. Nöö kabuka e. Na kēē möön.”

⁶ Nöö fa a taki dē, hën mi toona luku di kamian möön, ka de fō libilibi soni ku de tuwenti-a-fō tiima dē. Nöö hën mi si wan Sikafumii, a dē taanputaanpu leti mindi a di könubangi liba dē. Nöö fa mi si ēn dē, nöö a djei da mi kuma de bi kii ēn wan daka. Nöö a abi sēbēn tutu nëen mindi hedi, ku sēbēn wojo sii. Sō mi ta si ēn. Nöö dee tutu ku dee wojo dē, de kē taki u di Akaa u Masa Gadu di dē telutelu a hii fasi, di Gadu ta manda go a hii goonliba palalaaa te dou.

⁷ Sōō. Nöö hën wë di Sikafumii tei di pampia lolu di dē a di letisē maun u di Sēmbē di dē sindosindo a di gaan könubangi. ⁸ Nöö fa a tei ēn dē kaa, hën dee fō libilibi soni u bi taki dē ku de tuwenti-a-fō tiima, hën de tuwē deseēi a goon nëen fesi. Nöö dee tiima naandē, de tuu seei dē ku wan pei gitali a maun ta pēē, de dē ku goutu komitji a de maun tu. Nöö wan sumēē suti soni dē a dee komitji dendu di de ta tjuma da Gadu. Nöö fa i ta si di sumuku fēen ta puu nango a liba dē, nöö a ta da i mēni u dee hia begi dee sōmēni sēmbē u Gadu bi ta begi ēn nōömō.

⁹ Nöö hën de ta kanda wan njunjun kanda da di Sikapumii taa:

I wë bumbuu tjika u tei di pampia lolu

booko dee sitampu fēen e.

Biga i wë de bi kii.

Ku di buuu fii i paka di paima bai libisēmbē da Gadu

kumutu a hii pei nasiön,

ku hii pei lö,

ku hii pei fōluku,

ta fan hii dee peipei tōngō u goonliba tuu.

¹⁰ Nöö hën i tja de ko buta a di Könu Tii fii basu.

I mbei de ko dë mindima ta tja libisëmbë ko a Gadu fesi.

Nöö de wë o tii di goonliba e.

Hën di kanda dë dee tiima ta kanda.

¹¹ Nöö di juu ten dë, hën mi ko ta jei sëmëni basia u Gadu Köndë, dusudusu milionmilion, de hai ko gidjii dë leti ka dee könubangi sai dë ku dee fö libilibi sondi, ku de tuwenti-a-fö tiima. Nöö hën de ta wai ta piizii tee. ¹² De ta kanda ta bai ta taki taa:

I wë, di Sikapu Mii de bi kii,

I wanwan tö nöö abi di waiti tjika

fii fendi hii kaakiti u mundu,

ku hii gudu,

ku hii köni,

ku hii taanga,

ku hii nëbai,

ku hii lesipeki,

ku hii gafa.

Sö wë i bumbuu tjika e.

Di Sikafu Mii wë de ta bigi sö e.

¹³ Nöö hën mi toona jei hii sondi dee dë ku libi a liba ala ku dee u goonliba aki, te kisi ku dee u ze ku dee dë a goonbasu tuu. Hii de tuu ta kanda seei ta taki taa:

I di Sëmbë di dë sindosindo a di könubangi dë,

ku di Sikapumii,

un musu kisi gafa e,

ku waiti

ku nëbai

ku kaakiti fu teego.

¹⁴ Nöö fa de ta kanda dë, nöö dee fö libilibi sondi dë ta piki taki: “Aai, leti sö a dë tuu.” Nöö de tuwenti-a-fö tiima ta tuwë deseei a goon ta hei Masa Gadu di dë sindosindo a di könubangi naandë.

„Sö wan gaan soni mi si e, dee sëmbë.”

6

Aki de booko sikisi u dee sitampu.

¹ Nöö hën wë mi toona luku möön, hën mi si di Sikafumii booko di fosuwan u dee sitampu u di pampia. Nöö hën mi jei wan u dee fö libilibi sondi bai a wan taanga töngö leti kuma te liba ta bai, a taa: “Ko o! Ko!”

² Nöö fa a bai dë, hën mi si wan weti hasi leti a mi fesi dë, ku wan sëmbë nëën liba. Nöö di sëmbë dë ku wan bö setiseti nëën maun. Nöö hën de dëen wan winima kaapusa faa buta a hedi, nöö a nango kuma wan gaan winima faa go wini feti.

Nöö sö wë di fosuwan u dee sitampu, sö hën a bi dë.

³ Nöö hën di Sikafumii booko wan otowan u dee sitampu möön. Nöö hën mi jei wan otowan u dee libilibi sondi naandë bai taa: “Ko o! Ko!”

⁴ Nöö hën mi bia luku hën mi si wan bë hasi hëii ta ko ku wan sëmbë nëën liba sindosindo. Nöö hën di sëmbë ko dou, hën de dëen wan gaan së ufangi, nöö de dëen makiti tu faa musu go puu fii a goonliba, be sëmbë ku sëmbë musu ta feti ku deseei ta kii de na de.

Nöö sö di u tu sitampu, sö soni fëen dë.

⁵ Nöö hën di Sikapumii toona booko di u dii sitampu. Nöö hën mi jei di u dii u dee libilibi soni ta bai taa: “Ko o! Ko!”

Nöö hën mi si wan baaka hasi piöö sö, ku wan sëmbë sindosindo nëën liba ku wan wegì nëën maun. ⁶ Nöö hën mi jei kuma wan tóngö ta piki kumutu a de fö libilibi sondi naandë dendu, a taa: “Wan pontu boon, wan daka wooko möni. Dii pontu alisi, wan daka wooko möni. Nöö un kõni ku fatu ku win e!”

Nöö sö di u dii sitampu, sö soni fëën dë.

⁷ Nöö hën di Sikafumii toona booko di u fö u dee sitampu. Nöö hën mi jei di u fö u dee libilibi sondi bai taa: “Ko o! Ko!”

⁸ Nöö hën mi bia luku, hën mi si wan oto hasi, a dë seei fökiii sö. Nöö Dëdë dë nëën liba sindosindo, nöö Dëdëköndë seei ta waka nëën baka ta ko. Nöö hën de da Dëdë taki taa a musu kaba wan hii pisi u dee libisëmbë u goonliba ku feti, ku hangi, ku siki, ku hogimbeti.

Nöö sö wë di u fö sitampu, sö soni fëën dë.

⁹ Nöö hën mi si di Sikafumii toona booko di u feifi u dee sitampu.

Nöö hën mi bia luku hën mi si wan begi tafa ka de ta tjuma soni da Gadu. Nöö hën mi luku a di tafa basu, nöö hën mi si wanlö hia akaa u dee sëmbë dee de bi kii, fu di de bi ta konda di buka u Gadu ta taki soni fëën da sëmbë.

¹⁰ Nöö hën dee akaa bai taanga taa: “Ke Masa oo, i di Makiti Gadu a liba, i wanwan tö nöö dë limbolimbo apaiti söndö föutu. I ta hoi di taki fii nango nöömö söndö puu buka. Wë nöö un longi joo tan möön ufö joo kuutu dee sëmbë dee bi kii u aki, da de sitaafu?” Sö de hakisi Gadu.

¹¹ Nöö hën de da de weti koosu faan u de musu bisi. Hën de taki da de taa: “Tan ufö e. Biga wanlö oto futuboi u Gadu dë fu de musu kii fu Masa Jesosi hedi eti, kumafa de bi kii unu.” Nöö sö de piki de.

Sö wë di u feifi sitampu, sö soni fëën dë.

¹² Nöö hën wë mi si di Sikafumii booko di u sikisi sitampu. Nöö hën goonliba ko ta seki gaanfa, di sonuwojo ko dungu kankan ma a dë kasakasa kuma anakitapu. Nöö hën di libawojo ko bë hëii sö, kuma buuu.

¹³ Nöö dee teeja a gadu ala ta puu ta kai a goon gililii sö, kuma te wan gaan ventu ko ta sakwi figa ta puu njanjan ta tuwë, leti sö de ta puu ta kai. ¹⁴ Nöö mundu ala jabi seei wajaa, kuma wan soni bi tapëën hën de lola ën puu, di kamian fika hoo jabijabi.

Nöö di juu ten dë, hii dee gaan kununu a dee kamiankamian ku dee paati dee dë a di ze dendu, de tuu go kumutu ka de bi dë, de an dë u si möön seei. ¹⁵ Nöö hii sëmbë u goonliba ta kule nango tjubi a baaku ee nasö a dee sitonu basu a dee kununu mindi. Fëëë nöö de fëëë sö. Dee kõnu u goonliba, ku dee hebi tiima, dee sodati hedima, ku dee guduma, dee sëmbë bi abi makiti a goonliba, dee sëmbë bi dë fiifi te kisi dee saafuma tuu, sö de tuu ta kule seei gililii nango suku kamian u de tjubi.

¹⁶ Hën de ta bai ta kai wolo ta begi dee kununu ku dee gaan sitonu fu de musu kai a de liba tapa de. Biga de an kë fu di wojo u di Sëmbë di dë sindosindo a di kõnubangi a liba ala musu kai a de sinkii. Söseei de an kë u di hatiboonu u di Sikafumii musu kai a de liba tu. ¹⁷ Biga di gaan kuutudaka u Gadu faa puu hatiboonu a libisëmbë liba, nöö hën wë dou dë e, nöö ambë sa tja di soni dë?

Nöö sö wë di u sikisi sitampu, sö soni fëën dë e, dee sëmbë.

7

*Aki ta taki sondi u 144.000 sëmbë dee kisi di sitampu
u Gadu a de mindifesi.*

¹ Nöo a baka fëen möön, nöo hën mi si fö basia u Masa Gaangadu köndë, de dë taanputaanpu a dee fö huku u di goonliba. Fa de sai naandë, nöo de ta tapa de fö ventu fu de an musu böö ko a di goonliba möön. De an musu böö ko a tela, de an musu böö go a ze, de an musu böö a dee pau hedi möön tu.

² Nöo hën mi toona luku a di sê u sonu kumutu ala, hën mi si wan oto basia u Gadu Köndë ta subi ta ko zuuu sô, kuma te sonu ta booko ta ko. Nöo fa mi si di basia ta ko dë, nöo a dë ku wan soni nëen maun faa maaka sëmbë buta di sitampu u di libilibi Gadu a de.

Nöo hën a bai da dee oto fö basia dee bi kisi di makiti u de sa tapa di ventu ta poi di goonliba ku di ze. ³ A taki da de taa: “Un tan ufö e! Wan du hogi a di goonliba eti, na a tela, na a di ze, na a dee pau hedi tu. Biga u musu naki sitampu a dee futuboi u Gadu mindifesi ufö.”

⁴ Nöo hën de naki di sitampu da de te de kaba. Nöo dee sëmbë dee kisi di sitampu naandë, nöo mi jei un mëni de dë. De dë 144.000 sëmbë kumutu a dee tuwalufu lö u Isaëli:

⁵ a di lö u Juda, 12.000

a di lö u Lubëni, 12.000

a di lö u Gati, 12.000

⁶ a di lö u Asë, 12.000

a di lö u Nafutali, 12.000

a di lö u Manase, 12.000

⁷ a di lö u Simion, 12.000

a di lö u Leifi, 12.000

a di lö u Isakali, 12.000

⁸ a di lö u Zebulon, 12.000

a di lö u Josëfu, 12.000

a di lö u Benjamin, 12.000.

Dee sëmbë dee kisi di sitampu naandë, nöo sô de hia tjika.

Aki Johanisi ko si wanlö

gaan hia sëmbë möön.

⁹ Nöo hën mi bia luku a di sê ka di könubangi dë möön, hën mi si wanlö gaan hia sëmbë dë taanputaanpu a di Sikafumii fesi. De hia tee sëmbë an tjika u konda de. Nöo de dë sëmbë dee kumutu a hii pei nasiön, ku hii pei lö, ku hii pei föluku, ta fan hii dee pepei tōngö u goonliba tuu. Nöo de dë bisibisi ku weti djapona faan, nöo de dë ku palo maun a de maun ta wai da di Sikafu Mii.

¹⁰ Nöo hën wë de bai taanga, taa:

Aai o, Masa Gaangadu,

i wë da di Gadu fuu,

di dë sindosindo a di könubangi,

nöo a ju ku di Sikafumii wë

hii heepi ta kumutu ta ko a u libisëmbë aki e!

Nöo sô de bai.

¹¹ Nöo hën mi si dee basia u Masa Gadu Köndë, de dë taanputaanpu gbitii lontu hii di kamian dë ko kai, ka dee tiima ku dee fö libilibi soni ku di könubangi sai dë. Nöo de ta tuwë deseei a di könubangi fesi ka Masa Gadu dë sindosindo. De ta kai ku fesi a goon ta bigi Gadu ta lesipeki ën taa:

¹² “Aai Masa Gadu,

i wanwan tö nöo musu feni gafa,

ku nēbai,
ku kōni,
ku tangi,
ku lesipeki,
ku makiti ku hii kaakiti a mundu.
I wanwan nōō abi de fu teego nōōmō.

A tan sō.”

¹³ Nōō hēn wan u de tuwenti-a-fō tiima naandē hakisi mi taa: “Wē dee sēmbē dee dē ku weti koosu faan a sinkii dē, ambē da de, mati? Unsé de kumutu ko aki?”

¹⁴ Nōō hēn mi piki ēn taa: “Wē nōnō mati, ma sabi soni u de. Ma a kandē i, i sa sabi.”

Hēn a piki mi taa: “Sōō. Wē mati, dee sēmbē i si naandē, de pasa di gaan hōgi sitaafu sōndō bia baka disa Gadu. De wē da dee sēmbē bi tei di paima di di Sikafumii bi paka da de, di a dēdē tuwēen buuu a goon. Hēn wē mbei i si de ko dē limbolimbo faan sō.

¹⁵ “Nōō hēn mbei tu de sa taanpu a di kōnubangi u Masa Gaangadu fesi dē ta dini ēn ndeti ku didia, leti ka i si a dē a di Wosu fēen naandē. Nōō hēnseei wē o tjubi de e, fu soni an musu du de mōōn. ¹⁶ Hangi seei an o kisi de mōōn, dēwata an o kisi de mōōn tu, sonu an o tjuma de. Na wan taanga kendi seei de o fii mōōn a mundu. ¹⁷ Biga di Sikafumii di i ta si a di kōnubangi dē, nōō hēn o kiija de ta tja de kumafa wan bumbuu sēmbē ta kiija sikafu. Nōō a o ta tja de go ka de sa bebe di wata di ta da libi u teego. Nōō Masa Gadu seei o feki di wojowata puu a de wojo fu de an musu kēē mōōn a mundu.”

Nōō sō wē di tiima dē fan ku mi e.

8

Aki de booko di u sēbēn sitampu.

¹ Nōō hēn di Sikafumii booko di u sēbēn sitampu fu di pampia lolu awaa. Nōō hēn mundu ko dē piiii sō wan hii hafu juu langa. Na wan soni seei i ta jei di ten dē mōōn.

² Nōō hēn hii bia luku, nōō hēn mi si sēbēn basia u Masa Gadu Kōndē, dee hebiwan seei dee ta taanpu a Gadu fesi. Nōō hēn de da de sēbēn tutu, hiniwan ku fēen.

³ Hēn mi luku, hēn mi si wan oto basia mōōn ku wan goutu paabi nēen maun, nōō a di lō paabi dē de ta tjuma sumēē suti soni da Gadu.

Hēn di basia waka go a di goutu tafa ka de ta tjuma soni da Gadu a di kōnubangi fesi dē. Nōō di a go dou, hēn de dēen wanlō hia sumēē suti soni faa musu tjuma a di tafa liba da Gadu, mōkisi ku dee begi u dee sēmbē u Gadu. ⁴ Nōō dee begi ku di sumuku u dee sumēē suti soni ta mōkisi makandi ta subi nango te a Masa Gadu fesi a liba ala.

⁵ Nōō hēn di basia dē tei faja a di begitafa hēn a lai ēn a di goutu paabi te a fuu, nōō hēn a vindēen tuwē go a goonliba. Nōō di juu dē, liba ta koti faja hwaihwai, kamian ta bai gbalalala ta giinta gililili, goonliba ta seki.

Aki fō u dee basia u Gadu böō dee tutu u de.

⁶ Nōō hēn de sēbēn basia ta seeka fu de böō dee tutu u de.

⁷ Nōō hēn wan u de böō di fēen tutu. Nōō hēn mi si ēisi logologo kuma tjumbu mōkisi ku faja ku nōngō, ta kumutu a liba ta kai. A dē kuma sēmbē ta hiti de ta ko a goonliba. Nōō hēn wan hii pisi u goonliba ku pau fēen ku uwii fēen tuu tjuma kaba a sōsō fiaa.

Nōō sō wē a pasa di de böō di fosu tutu.

⁸ Nöo hën baka u di dë, hën di u tu basia böö di fëen tutu. Nöo hën mi si wan gaan gindi soni kuma gaan kununu sö ta kisi faja gililii. Hën de tei ën hiti go a ze dendu djuvuu, nöo hën wan hii pisi u di ze bia ko buuu hëii sö. ⁹ Nöo wan hii së u dee soni dee ta libi a di ze dëdë kaba a sösö faa, söseei sömëni u dee sipi bi dë a di ze kaba a sösö tu.

Nöo sö wë a pasa di de böö di u tu tutu.

¹⁰ Nöo hën di u dii basia böö di fëen tutu. Nöo hën mi si wan gaan teeja kumutu a liba, ta kisi faja gililii sö ta ko. Hën a kai go a wan hii pisi u dee lio te kisi ku dee kiikihedi. ¹¹ Nöo di teeja naandë hën wë de ta kai Bita. Nöo fa a kai dë, nöo wan hii së u dee wata u goonliba ko bita tee, nöo sömëni hia sëmbë dëdë fu di de bebe di wata dë hedi.

Nöo sö wë a pasa di de böö di u dii tutu.

¹² Nöo hën di u fö basia böö di fëen tutu. Nöo hën wan soni pasa ku di sonu te wan hii pisi fëen ko dungu kankan, an ta sëndë möön. Söseei wan hii pisi u di libawojo ku wanlö hia teeja ko dungu pii. Nöo dee soni dë wë mbei wan hii pisi u didia ku wan hii pisi u ndeti an abi na wan piki limbo möön seei.

¹³ Nöo fa mi ta luku dë, nöo hën mi si wan gbanini ta buwa ta lontu, mi jei a bai kai dii buka olo taa: “Mi bai helu oo, mi bai helu! Mi bai helu da dee sëmbë ta libi a di goonliba aki, fu de dii tutu dee fika dee dee basia musu böö eti. Biga dee soni dee o pasa dë, nöo de hogi poi.” Nöo sö mi jei di gbanini bai.

9

Aki Johanisi si wanlö hogi atiti.

¹ Nöo hën di u feifi basia böö ën tutu, nöo hën mi si wan teeja di bi kumutu a liba kai a goonliba. Nöo di teeja naandë, de dëen di söötö di ta jabi di döo u di baaku di na abi goon. ² Nöo di a jabi ën, nöo hën mi si sumuku ta kumutu nëen gbitii sö kuma te soni ta tjuma a wan gaan onfu dendu. Nöo fa a ta puu sumuku dë, nöo te i hopo wojo luku liba ja sa si sonuwojo möön, na gaangadu seei i sa si. Sö di sumuku degi tjika.

³ Nöo hën mi si wanlö soni kuma gaan atiti ta kumutu gililili a di sumuku dendu naandë ta buwa ta paaja a goonliba. Nöo hën de da dee atiti poosian leti kuma kukutulabu. ⁴ Nöo de bai de taa de an musu njan dee ahun u goon, de an musu kai a pau hedi njan dee pau wiwii, de an musu njan na wan kuwakuwa uwii u goonliba. Ma dee sëmbë dee an abi di maaka u Gadu a de mindifesi, nöo de de musu njan. ⁵ Ma nöo fa de o go njan de dë, nöo de an musu njan de kii, ma de musu sitaafu de nöo. Biga te de njaan i gbalau sö, nöo a o ta hati i seei leti kuma te kukutulabu njaan i. Nöo feifi liba longi de o sitaafu libisëmbë a di lö fasi dë. ⁶ Nöo di juu dë, sëmbë o ta kai dëdë ta suku ën te de wei, dëdë o kule go tjubi da de.

⁷ Nöo fa mi si dee atiti dë, de djei hasi dee dë kabakaba këëë u go a feti. Nöo de dë ku wan goutu kaapusa a de hedi kuma kõnu kaapusa, nöo fesimindi u de dë kuma libisëmbë. ⁸ Nöo di uwii u de a de hedi, nöo a dë leti kuma mujëë uwii ma tanda u de dë kuma di mbeti de kai lëun tanda. ⁹ Nöo hatimindi u de dë ku felu djakiti. Nöo te de ta buwa, nöo dee hanza u de ta giinta kuma wanlö gaan hia hasi ku dee wagi u de ta kule nango a feti. ¹⁰ Nöo labu u de dë kuma di u kukutulabu, nöo nëen di poosian u de dë. Ku ën de ta suti sëmbë ta sitaafu de feifi liba longi.

¹¹ Nöo fa dee atiti sai naandë, nöo de abi wan kõnu. Hën da di basia u di baaku di na abi goon naandë. Nöo hën abi taki a de liba. Nöo di kõnu

abi wan nē, a Dju tōngö de ta kai ën Abadon, ma nöö a Giiki tōngö de ta kai ën Apolion. „Dee nē kē taki “Di sēmbē di ta poi soni ta kaba a sösö”.”

¹² Söö. Nöö di fosu wan u dee helu di di gwanini bi bai hën di dē, nöö a fika tu helu eti u ko.

Aki di u sikisi basia böö ën tutu.

¹³ Nöö hën di u sikisi basia böö hën tutu, nöö hën mi jei wan tōngö kumutu a dee fö huku u di goutu tafa a Masa Gadu fesi naandē, ka de ta tjuma sumēē suti soni dēen. ¹⁴ A ta fan ku di basia di böö di tutu naandē taa: “Dee fö basia dee dē taitai a di gaan lio de kai Efaata, nöö fii lusu de e.”

¹⁵ Nöö hën de lusu dee basia. Nöö fa de lusu de dē, nöö de bi dē kabakaba kēē kaa ta luku di jaa ku di liba ku di wiki ku di daka ku di juu faa dou, be de hopo go kii wan hii gaan pisi u dee sēmbē u goonliba.

¹⁶ Nöö mi jei fa dee sodati u de hia tjika e. De dē tuhöndö-miliön sodati.

¹⁷ Nöö fa mi ta si dee soni aki sō, nöö mi si di bisi u dee sodati ku di bisi u dee hasi u de. De tuu ta bisi felu djakiti bē, ku baau, ku kooko. Nöö dee hasi hedi dē leti kuma lēun, nöö faja ku sumuku ku wan gaan tingitingi soni de kai zuwalufu ta kumutu a de buka dendu. ¹⁸ Nöö dee soni ta kumutu a de buka dē, hōgi soni fu mundu de dē e. Biga di faja ku di sumuku ku di zuwalufu siki wan hii gaan pisi u goonliba sēmbē kii pii.

¹⁹ Nöö di poosian u dee hasi an dē a de buka nöö e, ma a dē a de labu tu. Biga di labu u de abi buka leti kuma sindeki nöö ku ën de ta njan sēmbē.

²⁰ Ma nöö fa i si dee hōgi dē ta kii sēmbē seei, ma dee sēmbē dee fika an ta disa dee soni de ta dini möönsö. Dee soni dee ta ko a sēmbē liba, ku dee pindigadu dee de ta mbei ku goutu, soofu, köpö, sitonu, nasö pau, de tuu de ta begi eti. Fa dee soni de ta begi sai dē, de an sa si soni, de an sa fan ku de buka, de an sa jei soni ku de jesi, de an sa waka ku de futu, ma eti seei dee sēmbē sai dē ta begi de nango nöömö. De an ta disa möönsö. ²¹ Söseei de an ta disa sēmbē u kii möönsö tu, de ta du dee tofu wooko u de nango nöömö, de an ta disa di puta libi u de möönsö, de an ta disa soni u fufuu. Sö dee lö sēmbē dē abi taangajesi tjika.

10

Aki wan hebi basia u Gadu ko ku wan piki pampia.

¹ Nöö hën mi si wan oto basia, gaan makiti wan, kumutu a Masa Gadu Köndē ta bazia zalalala ta ko a goon. Fa a ko dou naandē, nöö a bisi wan soni kuma bundji sō, nöö wan mutjama dē nēen hedi. Nöö fesi fēen ta koti faja kuma sonuwojo, nöö panteja fēen dē hēii sō kuma faja posu. ² Nöö a dē ku wan piki pampia nēen maun jabijabi. Nöö fa a saka ko dou dē, hën a taanpu djam sō, letisē futu fēen dē te a ze, töötösē futu fēen dē te a tela liba. ³ Nöö hën a bai taanga, leti kuma te lēun ta bai. Nöö fa a bai dē, nöö hën dee sēbēn bai fu liba ala tuu ta giinta ta piki.

⁴ Nöö di mi jei dee soni dee sēbēn bai ta taki, nöö mi bi kē sikifi de. Ma nöö hën mi jei wan tōngö a liba fan ku mi taa: “Nönö womi, na sikifi dee soni dē e. De musu fika tjubitjubi a i dē.”

⁵ Nöö di basia di mi si dē, di bi taanpu ku wan sē futu a ze ku wan sē futu a tela, nöö hën wē a hopo leti maun fēen a liba a Masa Gadu fesi. ⁶ Di Gadu di ta libi u teego di mbei liba ku goon ku di ze ku hii dee soni dee dē a de tuu, nēen fesi a hopo maun. Nöö hën a kai Masa Gadu nē djula taa: “Di juu dou! ⁷ Te di u sēbēn basia böö di fēen tutu, nöö di tjubitjubi soni di

Masa Gadu bi konda da dee futuboi fëen a fesi, dee tjabukama, nöö hën wë o ko pasa ku telu awaa.” Sö di basia taki.

⁸ Nöö hën mi toona jei di töngö di bi kumutu a liba ala möön. A taki da mi taa: “Haika e. Ja si di piki pampia di dë jabijabi a di basia maun dë nö? Go tei ën nëen.”

⁹ Nöö hën mi waka go taanpu a di basia fesi, hën mi hakisi ën faa da mi di pampia.

Hën a taki da mi taa: “Antoobi. Tei ën, nöö i njan mën e. Nöö te i njan mën, nöö a o suti a i buka kuma höniwata, ma te i guli ën go a i bëë, nöö a o ko bita da i.”

¹⁰ Nöö hën mi tei di pampia nöö hën mi njan mën. Nöö a pasa leti kumafa di basia bi taki da mi tuu. Biga fa mi njan mën dë, nöö a suti seei a mi buka kuma höniwata, ma di mi guli ën go a mi bëë nöö a ko bita.

¹¹ Nöö hën di basia fan ku mi möön taa: “Haika e. Masa Gadu o lei i sömëni soni eti dee o pasa ku dee kõnukõnu, ku dee nasiõnnasiõn, ku hii pei sëmbë dee ta fan dee töngötöngö u goonliba. Nöö te a lei i dee soni, nöö joo ta konda de tuu da sëmbë e.” Nöö sö di basia fan ku mi te a kaba.

11

Aki ta taki u tu sëmbë Gadu o manda ko fu taki soni dëen.

¹ Söö. Nöö hën de da mi wan langa soni kuma baluma sö u maaka soni. Nöö hën de taki da mi taa be mi maaka di Wosu u Masa Gadu ku di köpö begitafa di de ta tjuma soni da Gadu tu. Nöö hii dee sëmbë dee dë a di Wosu ta begi, mi musu konda de te mi kaba un mëni de dë. ² Ma an dë u mi pena maaka di djai dendu ka di Wosu dë, biga di dë o dë u dee sëmbë dee an dë u Gadu ufö. Nöö fa de o da de di kamian dë, nöö de o sai dë a di kõndë u Gadu ta du hogi soni te dou föteni-ku-tu liba longi. Sö de taki da mi.

³ Ma nöö hën de toona taki da mi taa tu sëmbë o ko naandë bisibisi ku djodjo a de sinkii, „nöö di bisi u de, hën ta lei fa dee hogilibi u dee sëmbë u goonliba ta tjika de,„ Nöö fa de o ko naandë, Gadu o da de kaakiti u de kisi fan nëen ta konda da sëmbë hii dee föteni-ku-tu liba dë. „Hën da dii jaa ku hafu,„ Sö de taki da mi.

⁴ Wë de tu sëmbë ta konda soni u Gadu dë, nöö de wë da de tu oleifi pau e, „di di fesiten tjabukama u Gadu de kai Sakaliasi bi taki,„ Nöö de da de tu tamundu faja tu, dee ta dë taanputaanpu a Masa Gaangadu fesi nöömö, di Gadu di abi di goonliba aki. ⁵ Nöö fa dee sëmbë o ko ta konda soni u Gadu dë, nöö ee wan sëmbë i kë du de hogi nöö wantewante faja o kumutu a de buka dendu ko tjuma i kii puu dë. Hiniwan sëmbë kaa di o kë pooba fu du hogi ku de, nöö a di wan seei fasi dë nöö de o dëdë.

⁶ Nöö fa de tu sëmbë u Masa Gadu o ko dë, de o ko ku gaan makiti e, „kuma dee fesiten tjabukama u Gadu,„ Biga de o sa tapa tjuba be an musu kai hii di ten di de ta kisi fan a Gadu ta konda soni da sëmbë naandë. Nöö de o abi makiti tu u mbei hii wata bia ko gadjabia. De o abi makiti u de mbei hii sootu pei hogi paaja go a sëmbësëmbë so hesi kumafa de kë.

⁷ Ma nöö a baka u di de o kaba dee fan u de dë, nöö wan gaan taku mbeti, hogi wan, o kumutu a di baaku di na abi goon naandë dendu, nöö a o ko feti ku de te a wini de, nöö a o kii de. ⁸ Nöö fa a o kii de dë, nöö dee dëdë sinkii u de o fika a sitaati gindigindi dë, leti a di gaan kõndë naandë ka i si de bi manda di Masa u de go kii a lakpa pau. Fa dee sëmbë

u Jelusalen sai dē, de hogi tee sēmbē ta kai di kōndē u de Sodom ee nasō Egepiti kōndē, sō de hogi tjika.

⁹ Nōō fa i sī di mbeti o ko kii de tu sēmbē u Gadu dē, nōō hii dee nasiōnnasiōn sēmbē u goonliba tuu o ta si de dēdēdēdē a goon naandē. Hii dii daka ku hafu longi sinkii u de o dē a goon. Na wan sēmbē o da pasi u de bei de puu naandē mōōnsō. ¹⁰ Nōō di juu ten dē, dee sēmbē u goonliba o ta wai te na soni u di dēdē dee sēmbē naandē dēdē. De o ta mbei piizii ta manda soni da de na de a dee kamiankamian. Sō de o ta wai tjika e, biga de tu tjabukama u Gadu dee bi ta da de sitaafu sō, nōō de dēdē.

¹¹ Ma nōō a baka u de dii daka ku hafu dē, nōō Masa Gaangadu o da de böō ku libi baka e, nōō de o hopo taanpu a pē. Nōō hii dee sēmbē dee bi si de taa de bi dēdē, nōō hati u de o latja.

¹² Nōō di juu dē, de o jei wan taanga bai kumutu a liba ala kai de taa: “Un subi ko a liba aki.” Nōō de o ta hopo nango zaaa a wan bundji dendu te de go pii. Nōō hii dee felantima u de tuu o ta luku de diin, fa de ta hopo nango a liba dē. ¹³ Nōō di juu naandē, goonliba o ta seki gidigidi tee nōō wan hii pisi u di kōndē o booko kai holou. Nōō sēbēn dusu sēmbē o dēdē u di seki di goonliba o seki naandē.

Nōō dee sēmbē dee fika dee di seki u di goonliba an kii, nōō de o ko fēēē gaanfa seei, nōō de o bia ta hopo Masa Gadu nē awaa, di Gadu di ta dē te a hei ala.

¹⁴ Sōō. Wē nōō di u tu helu hēn di dē e, nōō di u dii ta ko awaa.

Aki di u sēbēn basia u Gadu

bōō hēn tutu.

¹⁵ Nōō hēn di u sēbēn basia u Masa Gaangadu kōndē böō di fēēn tutu awaa. Nōō hēn mi ta jei sōmēni tōngō ta piki taanga a liba ala. De taa:

Aai o, awa ufō goonliba kumutu a dee kōnu u goonliba maun e,

nōō hēn a ko a di Tii u Masa Gadu,

ku di Kōnu fēēn de kai di Keesitu di a bi paamusi u.

Hēn o dē Kōnu fu nōōmō,

Di Tii fēēn an o kaba mōōnsō a mundu.

¹⁶ Sō de ta bai. Nōō de tuwenti-a-fō tiima dee bi dē sindosindo a dee kōnubangi lontu di gaan kōnubangi u Masa Gaangadu naandē, nōō de ta tuwē deseēi a goon ta tapa fesi ta bai Masa Gaangadu nē ¹⁷ taa:

Aai Masa Gaangadu,

i wē da di Gadu di abi hii makiti.

I bi dē kaa,

nōō i dē tē kisi fa u dē aki eti. Aai.

Nōō u da i tangi o,

Biga awaa i ko ku di gaan kaakiti fii,

fii tii goonliba ku telu awaa.

Awaa joo seti di kōnutii fii.

¹⁸ Dee peipei nasiōn u goonliba,

hati u de bi ta boonu ku i.

Ma awaa ufō i seei hati o ko boonu ku de awaa.

Biga di juu fii kisi

fii musu kuutu dee dēdē sēmbē.

Di juu kisi fii paka dee futuboi fii,

dee tjabukama ku dee sēmbē fii dee bi ta hopo i nē,

lagiwan ku heiwan tuu.

De tuu o kisi di paima u de awaa.

Dee sēmbē dee bi poi di goonliba fii kaba a sōsō,

nöö awaa juu fii kisi fii poi de kaba a sösö tu.

Sö de tuwenti-a-fö tiima ta taki.

¹⁹ Nöö fa u mbei dë, nöö hën di Wosu u Masa Gaangadu a liba ala jabi hoo, nöö nëen dendu i sa si di Këdë di bi dë a di Wosu u Gadu a goonliba aki. „Nëen dendu de bi ta hoi di buka di Gadu bi mbei ku libisëmbë, di de bi ta booko nöömö. Di juu dë, nöö gaangadu ta koti faja hwaihwai, goonbasu ta giinta, liba ta bai, goonliba ta seki ta jabi. Nöö ëisi pisi logologo ta kumutu a liba ta kai a goon gulululu.

Nöö sö mi si e, dee sëmbë.

12

Aki ta taki u wan mujëë

ku wan hogi kaima.

¹ Wë nöö hën baka u di dë hën mi si wan maaka, gaan foombo wan, a liba ala. Mi si wan mujëë bisibisi ku sonu a sinkii, nöö di libawojo dë nëen basufutu. Nöö a dë ku wan kõnu kaapusa nëen hedi, nöö di kaapusa dë ku tuwalufu teeja. ² Nöö fa mi si di mujëë naandë, a dë ku bëë. Nöö juu fëen kisi faa pai, bëë ta njan mën te a ta kai olo seei.

³ Ma nöö hën mi toona si wan oto soni a liba dë möön kuma maaka. Mi si wan gaan gindi kaima bë hëi sö. A dë ku sëbën hedi ku teni tutu. Nöö hiniwan u dee hedi fëen dë bisibisi ku kõnu kaapusa. ⁴ Nöö ku di labu fëen a feki wan hii pisi u dee teeja a liba ala puu tuwë ko a goonliba. Nöö fa di kaima sai dë, a dë leti a di mujëë fesi dë, setiseti pii ta watji ën fu te a pai di mii tuwë a goon, nöö a feni ën njan puu dë.

⁵ Nöö te wan pisi hën di mujëë pai di mii tuu. A dë wan womi mii. Ma nöö di a pai ën tuwë a goon, nöö hën de kisi di mii tei wante tja go da Masa Gadu ka a dë nëen kõnubangi ala sindosindo. Biga di Mii naandë, hën o tii hii goonliba ku wan gaan kaakiti, leti kuma te wan felu ta naki doti paabi booko pispisi. Sö di tii fëen o hebi tjika.

⁶ Ma nöö di mujëë, hën a kule go te a wan sabana kamian di Gadu bi seeka dëen faa musu ta tjubi ta kisi sölugu wan-dusu-ku-tu-höndö-ku-sikisiteni-daka longi. „Hën da dii jaa ku hafu.„

⁷ Nöö hën mi luku a Masa Gadu Köndë ala möön, nöö hën mi si wan gaan feti hopo ala. „Di gaan hedibasia u Masa Gadu Köndë de kai, Mikaëli ku dee basia fëen go feti ku di gaan kaima. Nöö hën di gaan kaima ku dee basia fëen ta feti baka. ⁸ Nöö hën de ta feti teee, ma nöö di gaan kaima an wini, biga an taanga tjika. Nöö di hën ku dee basia fëen lasi kaa, nöö de an da de pasi u de tan a Gadu Köndë ala möön e. ⁹ Biga de kisi de vinde puu ala tuwë go a goon.

Wë nöö di gaan bë kaima i si dë, hën wë da di didibi e, Saatan seei, di ta ganjan sëmbë a hii di goonliba. Hën wë de wini sö e. De hiti ën ku dee basia fëen tuu tuwë go a goonliba gbolo.

¹⁰ Nöö hën mi jei wan taanga tögö sö kumutu a Gadu Köndë taa:

Aai, u böö e.

Awa u si di heepi u di Gadu fuu

fa a bigi tjika.

U ko si di gaan kaakiti fëen di a abi. Aai.

Awa di Tii fëen o paaja a mundu awaa.

Nöö woo ko si di Könu fëen di a bi paamusi faa da u,

fa a abi taki tjika.

Biga di kõnkuma an dë a liba aki mõõn e.

Fa a bi dë aki, a bi ta sei dee otowan fuu da Gadu ndeti ku didia, nõõ awa de vindëen puu aki tuwë go a goon.

¹¹ Nõõ ku dii soni wë dee sëmbë u Gadu wini di kõnkuma dë e.

De wini ën ku di buuu u di Sikafumii di a bi dëdë tuwë da de.

Nõõ de wini ën fu di de bi ta piki nõõmõ taa de ku di Sikafumii nama.

Nõõ de wini ën tu fu di de an bi ta fëëe u de dëdë fu di Sikafumii hedi.

Ku de dii soni dë wë de wini di kõnkuma.

¹² Wë nõõ Gadu Kõndë, ku un dee sëmbë dë nëën tuu, un wai e!

Aai, un piizii seei.

Biga u böõ u di hogi dë.

Ma helu u di goonliba ku di ze,

biga di didibi saka ko a unu awaa.

Nõõ fa a saka ko dë, a ko ku taanga hatiboonu,

biga a sabi taa ten fëen ko sati.

Sõ mi jei di tõngõ bai taki.

¹³ Nõõ hën di di gaan kaima ko si sõ taa de hiti ën puu a liba ala, nõõ hën a seti kule ku di mujëe di bi pai di mii. ¹⁴⁻¹⁶ Ma nõõ di juu ten dë, hën Gadu da di mujëe hanza kuma wan gaan gbanini sõ, faa sa buwa go tjubi a di sabana kamian di Gadu bi seeka dëen.

Nõõ di di kaima si taa di mujëe nango, nõõ hën a ta puu wan gaan hia wata nëen buka ta tuwë nango nëen baka djululu kuma wan lio ta kule faa musu kisi ën kii kaba a sösõ. Ma nõõ goonliba heepi di mujëe. Biga a jabi hooõ bebe di wata fiaa, an kisi di mujëe mõõnsõ.

Nõõ hën di mujëe buwa go te a di sabana dendu, nõõ ala a go fika hii de dii jaa ku hafu longi, ka di kaima an sa dou nëen.

¹⁷ Nõõ hën di di kaima si taa wë nõõ, an sa kisi di mujëe mõõnsõ, nõõ hati fëen boonu te na soni. Hën a taa: “Mi o go buta ku dee oto mii fëen awaa.” Nõõ dee oto mii fëen, de da dee sëmbë dee ta piki Gadu buka ta hoi a dee lei u Jesosi dee a bi konda da de.

¹⁸ Nõõ hën wë di bë kaima go dë a di gaan ze bandja ala pii ufõ.

13

Aki ta taki u wan mbeti di kumutu a ze.

¹ Sõõ. Nõõ hën wë mi toona si wan oto mbeti mõõn kumutu a ze, hënseei dë ku sëbën hedi ku teni tutu tu kuma di kaima mõõn. Nõõ dee tutu fëen tuu dë ku kõnu kaapusa, nõõ hiniwan u dee hedi fëen dë ku gaan hogi në sikifikikifi ta kosi Masa Gaangadu ta sösõ ën. ² Nõõ di mbeti aki, fa mi si ën dë, sinkii fëen dë pëndëpëndë kuma takumbeti, ma futu fëen degi kuma di hogi mbeti de kai “beer”. Nõõ buka fëen djei lëun. Nõõ sõ di mbeti naandë dë e.

Nõõ di gaan kaima u bi taki soni fëen dë, a da di mbeti aki gaan kaakiti e. Biga a dëen di kõnubangi fëen faa musu sindo, hën a dëen gaan taki a sëmbë liba.

³ Nõõ fa mi si di mbeti dë, nõõ a bi kisi wan gaan makei a wan u dee hedi fëen. A bi fika piki nõõ a dëdë, ma fa u dë aki sõ nõõ a toona ko bunu gbelingbelin baka. Nõõ di soni dë bigi seei da hii sëmbë u goonliba, fu di a dë taa di mbeti dë kisi sõ wan makei ma a kula ko bunu. Hën de tuu ko ta waka nëen baka. ⁴ Nõõ de tei hën ku di gaan kaima tuu kuma gadu u de de ta begi, biga di kaima hën bi da di mbeti naandë taki. De taa: “Ambë seei dë a goonliba kuma di mbeti aki? Jee? Ambë seei sa hopo taa i nango feti ku ën?” Sõ de ta taki ta gafa di mbeti.

⁵ Nöo fa di mbeti dë sai dë, nöo hii föteni-ku-tu liba longi a feni pasi faa ta njan buka ta taki gaangaan taki ta sösö Masa Gaangadu. Hii de dii jaa ku hafu dë a abi taki a sëmbë liba tu ta tii de. ⁶ Nöo a ta jabi buka ta fan takutaku fan ta tuwë ta kosi Masa Gadu ku di kamian ka a sai dë, te dou ku hii dee sëmbë dee ta dë nëen köndë tuu a ta kosi. Sö a ta du nöömö.

⁷ Nöo a ta feni pasi tu faa feti ku dee sëmbë u Gadu wini de. Fa a sai dë, nöo a feni taki a hii sëmbë u goonliba liba, a hii pei nasiön, ku hii pei lö, ku hii pei föluku dee ta fan dee peipei töngö u goonliba, de tuu ko dë nëen basu. ⁸ Nöo hii de tuu tei ën kuma gadu u de de ta begi, ma boiti dee sëmbë dee në dë sikifisikifi a di Buku u di Libi u Teego. Nöo di Buku dë, di Sikafumii di bi dë u de kii fu sensi Gadu mbei goonliba, hën abi ën.

⁹ Wë nöo ee wan sëmbë i abi jesi u jei soni, nöo be i haika e. ¹⁰ Ee wan sëmbë de kisi i buta a sitaafu fu di ja begi di mbeti naandë hedi, nöo ja a' köni fëen, be de du sö nöo. Ee a kai da i fu de musu kii i ku së ufangi fu di ja begi di mbeti, nöo be de kii i nöo. Nöo fa u ta fan aki, nöo a dë fanöudu u dee sëmbë u Gadu musu abi taihati ku gaan futoou a Masa Gadu liba nöömö.

Aki ta taki u wan mbeti di kumutu a goonbasu.

¹¹ Söö. Nöo hën mi toona si wan oto mbeti möön, ma disi, a goonbasu hën a kumutu. Nöo a abi tu tutu kuma wan sikafu mii, ma a ta fan leti kuma di hogi kaima. ¹² Nöo fa disi ko aki, nöo a ko ku hii di taki di di oto mbeti u bi taki dë abi. Biga a ta wooko dëen. Nöo hën wë a buta ku hii sëmbë tuu taa de musu ta begi di fosu mbeti nöömö, di bi kisi makei nëen hedi dë.

¹³ Nöo di njunjun mbeti aki, nöo a ta du sëmëni foondofoondo soni e. A ta kai faja kumutu a liba ta puu ta kai a goon a hii lanti fesi.

¹⁴ Nöo fa a ta heepi di fosu mbeti ta du dee foondo wooko naandë, nöo ku de a ta ganjan sëmbë u goonliba. Biga a buta de u de mbei wan pindi te de kaba da di fosu mbeti di bi abi di makei nëen hedi. ¹⁵ Hën a kisi wan gaan kaakiti faa musu da di pindi böö faa sa ta böö, nöo di a du sö, nöo hën di pindi ko ta fan.

Nöo hën di mbeti ta duwengi hii sëmbë taa de musu ta gafa di pindi ta begi ën kuma gadu. Ee wan sëmbë ja kë du sö, nöo de o kii i. ¹⁶ Hën a buta taki taa hii sëmbë, gaan sëmbë ku piki mii, guduma ku penama, fiima ku saafuma tuu musu kisi wan sitampu a de leti maun nasö a de mindifesi. ¹⁷ Ee wan sëmbë ja abi di lö sitampu naandë, nöo ja o sa bai soni möön, ja o sa sei soni da sëmbë tu.

Söö. Wë nöo di sitampu u taki aki, a dë di nöbu u di mbeti ku di në fëen e. Hën wë dee sëmbë musu ta tja ufö de sa bai soni, ee nasö ufö de sa sei soni da sëmbë. ¹⁸ Wë nöo aki i ta si taa fusutan dë fanöudu e, fii wegi di nöbu naandë luku ee andi a kë taki. Biga a dë di nöbu u libisëmbë. Hën da sikisi-höndö-ku-sikisiteni-ku-sikisi.

14

Aki Johanisi toona si di Sikapu Mii möön ku wanlö hia

sëmbë fëen.

¹ Nöo di mi bia luku möön, nöo hën mi si di Sikapu Mii taanputaanpu te a di kununu de kai Sion liba, nöo a dë ku 144.000 sëmbë nëen bandja. Nöo hii dee sëmbë dë tuu ta tja di në fëen ku di në fëen Tata sikifisikifi a de mindifesi.

² Nöo hën mi haika, hën mi jei wan gaan bai ta piki a liba ala. A ta piki kuma te gaan dan ta giinta gililili sö, kuma te gaangadu ta bai, kuma te sömëni sëmbe ta pëe wan pei soni kuma gitali. Hii dee peipei soni dë tuu mi ta jei a di bai dë dendu.

³ Nöo hën wë dee hia sëmbe naandë, de tuu ta kanda wan njunjun kanda di sëmbe an jei wan daka. De ta kandëen leti ka de dë a di könubangi u Gadu fesi naandë, nöo de fö libilibi soni ku de tuwenti-a-fö tiima tuu sai naandë tu. Nöo di kanda di de ta kanda naandë, nöo dee sëmbe wanwan nöo sa lei ën. Oto sëmbe an sa sabi ën boiti de 144.000 sëmbe naandë, dee Masa Jesosi paka tei a dee oto sëmbe dendu ko feën dju. ⁴ Fa i si de sai naandë, nöo de an poi dee wëti u Gadu möönsö a di së u manu ku mujëe, de dë u de limbolimbo gbelingbelin a Masa Gadu wojo. Nöo hiniwan kamian ka di Sikapu Mii ta waka nango, nöo deseei ta waka nëen baka nango tu. Dee sëmbe de wë di Sikafu Mii paka tei a libisëmbe dendu, nöo de da dee fosu sëmbe dee dë kuma wan paima da Masa Gadu ku di Sikafu Mii. ⁵ Fa de sai naandë, nöo na wan sëmbe o jei ganjan ku mindisoni woto a de buka, biga de dë söndö föutu tee dou.

Nöo de wë da dee sëmbe dee dë ku di Sikafu Mii taanputaanpu naandë.

Aki Johanisi si dii basia u Gadu Köndë oto a oto baka ta ko.

⁶ Nöo hën mi bia luku möön, hën mi si wan oto basia u Masa Gadu Köndë ta buwa a liba, nöo hën abi di Bunu Buka di dë u teego faa musu konda da dee peipei sëmbe u goonliba. Hii pei nasiön sëmbe, ku hii pei lö, ku hii pei föluku dee ta fan hii dee peipei töngö u goonliba, de tuu a musu konda di buka da.

⁷ Nöo hën wë a bai basia taa: “Heei! Heei! Lanti, un haika! Un musu saka unu seei da Masa Gadu e! Un musu hopo ën në. Biga di juu kisi faa musu kuutu a libisëmbe liba. Un musu begi Masa Gaangadu ta gafëen, di mbei liba ku goonliba ku ze ku hii dee baaku ka wata ta kumutu ta ko.” Nöo sö di basia bai taki.

⁸ Nöo hën mi bia luku möön, hën mi si wan oto basia u Gadu Köndë möön ta buwa ta ko a di otowan baka, nöo hënseei ta bai basia tu taa: “Heei, dee sëmbe, un haika ooo, un haika e! Di gaan köndë de kai Babilon, a kai e! A booko kai seei. Di köndë dë, hën bi buta hii nasiön sëmbe u goonliba u de musu ta du peipei hogi ta libi fanafiti libi a di së u manu ku mujëe, nöo awa ufö de o tja di sitaafu u di hatiboonu u Gadu a de liba awaa. Nöo sö mi taki da unu e!”

⁹ Nöo hën mi toona si wan oto basia u Masa Gadu Köndë, di u mbei dii, ta buwa ta ko a di naandë baka. Nöo hën seei ta bai basia tu taa: “Ee wan sëmbe i begi di mbeti ku di pindi feën, ee nasö i tei di nöbu feën a i mindifesi ee nasö a i maun, ¹⁰ nöo sö wan sëmbe Gadu hati o boonu ku i e. Nöo di gaan sitaafu di a abi u da i, an o puu ën hafu da i seei. A o da i ën tuu ku telu. Nöo joo go dë a di hogi faja di o ta tingi zuwalufu da i, ta tja sitaafu. Nöo dee basia u Masa Gadu Köndë ku di Sikapu Mii tuu o sai leti dë ta si taa sö wan soni ta pasa ku i. ¹¹ Nöo di faja dë, an o tapa möönsö e. Di sumuku feën o ta puu nöömö nango a liba. Sö wan sitaafu wë dee lö sëmbe dë o ta tja u nöömö, ndeti ku didia. De an o feni böö möönsö. Nöo sö mi taki da unu e, dee sëmbe.” Sö di basia ko naandë bai taki.

¹² Nöo fa u jei dë, feën mbei mi taki da un dee sëmbe u Gadu dee ta hoi dee wëti feën ta biibi Masa Jesosi dë taa wan musu disa möönsö e. Be un tai hati hoi go dou nöömö.

¹³Nöö hën mi toona jei wan oto tōngō a liba möön. A taa: “Söö. Wë nöö i musu sikifi taa bigi u tide nöö dee sëmbë dee nama ku Masa Jesosi, nöö de naki kölōku ee de dëdë.”

Nöö hën di Akaa u Gadu piki taa: “Aai, sö a dë tuu. Gaan kölōku seei de o abi. Biga de o böö fu hii dee taanga wooko de bi ta wooko. Fa i si de sai dë, nöö di libi de bi ta libi a pasi nöö paima fëen o faaka de e.” Sö di Akaa taki.

Aki di goonliba lepi tjika u koti.

¹⁴Nöö hën mi bia luku, hën mi si wan bundji wetiweti faan sö a mi fesi dë, nöö nëen liba mi si wan sëmbë sindosindo kuma libisëmbë sö, ma a tooka. Nöö fa mi si ën dë, a dë ku wan goutu kõnu kaapusa nëen hedi, nöö wan gaan saapu ufangi selenselen sö dë nëen maun.

¹⁵Nöö hën mi si wan basia u Gadu kumutu a di Wosu u Masa Gadu. Nöö hën a bai taanga da di sëmbë dë sindosindo a di bundji liba taa: “Söö. Wë di koti ten dou e. Di goonliba lepi tjika u koti buta a suwa awaa. Nöö fi koti oo, koti!” Sö a bai.

¹⁶Nöö hën wë di soni aan soni. Hën di sëmbë di dë a di bundji liba ku di ufangi a maun, nöö hën a koti a hii di goonliba te dou.

¹⁷Nöö hën mi bia luku möön, hën mi si wan oto basia u Masa Gadu Kōndë kumutu a di Wosu u Gadu a liba ala möön. Nöö hën seei dë ku wan gaan saapu ufangi nëen maun selenselen.

¹⁸Hën wan oto basia u Gadu di ta wooko a di Wosu u Gadu dë ta seeka di faja ka de ta tjuma soni da Gadu, a kumutu ka a ta wooko ala. Nöö hën a bai taki da di oto basia naandë di dë ku di ufangi nëen maun taa: “Söö. Koti dee doloifi bondji e, puu a dee doloifi pau u goonliba. Biga de lepi tjika.”

¹⁹Nöö hën wë di basia naandë hai ufangi tja ko, nöö hën a ta koti dee doloifi bondji a goonliba ta hai ta tja ko te a kaba. Nöö hën a tei de tuwë go a di hatiboonu baki u Masa Gadu dendu, ²⁰di dë a döösë u di kōndë u Gadu a wan së buka. Nöö hën de makisa dee doloifi nëen. Nöö fa de ta makisa de, nöö mi ta si gaan hila buuu ta kule ta kumutu a di baki djulululu sö, kuma wan lio di langa dii hōndō kilomēti, a sa fundu kuma wan feifi futu sö. Sö di buuu ta kumutu a di baki dë dendu hia tjika.

15

Aki Johanisi si sëbën basia ku sëbën sitaafu u Gadu.

¹Nöö hën mi si wan oto gaan foondo maaka a liba ala möön. Mi si sëbën basia u Masa Gadu Kōndë, nöö de dë ku sëbën sitaafu möön. Nöö de da dee kaba lasiti sitaafu u Gadu, biga te de pasa kaa nöö di hatiboonu u Gadu seei o kaba tu.

²Nöö hën mi toona si wan oto sondi möön kuma ze, ma a dë kuma gaasi ku faja mökisimökisi. Nöö fa mi si ën dë, nöö wanlō sëmbë dë nëen bandja taanputaanpu. Dee lö sëmbë dë, nöö de bi wini di mbeti ku di pindi fëen tuu. Nöö de an bi da sëmbë pasi möönsö u de sitampu di nöbu u di mbeti a de mindifesi.

Nöö dee sëmbë naandë, de tuu Gadu da wan soni kuma gitali a de maun de ta pëe, ³nöö de ta kanda wan kanda. Nöö a dë kuma di kanda di Mosesi di gaan futuboi u Gadu di bi dë a fesiten bi ta kanda ta gafa Gadu. Sö de ta kandëen ta gafa di Sikafu Mii. De ta kanda ta taki taa:

Ke Masa Gadu ooo, di makiti Gadu u mundu, dee soni dee i ta du, de bigi e.

Aai. De foondo tu.

Fa i sai dè, nöö i dè di könu ta tii fu nöömö.

Hii dee fasi fii seei dee i abi,
de tuu dè gbelingbelin söndö ganjan,

nöö i a leti a dee soni i ta du.

⁴Masa Gadu o, ambè seei dè a mundu

di an sa saka hèn seepi da i

ta hopo i nè ta konda kumafa i dè?

Biga i wanwan tö seei dè a mundu limbolimbo söndö föutu.

Nöö hii pei nasiön sëmbè u goonliba tuu

o ko tjökö kini a i fesi

ta hopo i nè, Masa Gadu.

Biga fa u dè aki, nöö a ko a döo wajaa,

taa dee du fii dè letileti söndö föutu.

Nöö sö di kanda ta taki.

⁵Nöö hèn a baka u di dè, hèn mi luku a liba ala möön, hèn mi si di Wosu u Masa Gadu döo dè jabijabi hooo, te dou a di kamian ka Masa Gadu seei ta dè.

⁶Nöö hèn mi si dee sëbèn basia u bi taki dè, de ta kumutu a di Wosu u Gadu ko a döo, nöö de abi dee sëbèn lasiti sitaafu u Gadu. Fa mi si de dè, nöö de bisi gaan limbo koosu a de sinkii ta koti faja te na soni, nöö de banti de hatimindi ku goutu banti.

⁷Nöö hèn wan u de fö libilibi soni u ta taki nöömö aki, hèn a da hiniwan u dee basia wan goutu komitji fuufuu ku di hatiboonu u Masa Gadu di ta libi nöömö fu teego.

⁸Nöö di juu dè, sumuku ta puu a di Wosu u Gadu dendu te di Wosu dendu tapa ku sumuku gbittii. Nöö di sumuku i si dè, a Gadu wè a ta kumutu e, nöö hèn ta lei di hei ku di kaakiti fëèn di a abi.

Nöö fa i si u mbei dè, nöö na wan sëmbè seei sa denda go a di Wosu dendu möön e, solanga dee sitaafu de sëbèn basia abi naandè an pasa.

16

Aki ta taki u dee sitaafu di dee basia u Gadu ta kandi

ta tuwè a goonliba.

¹Nöö hèn mi haika, hèn mi jei wan töngö kumutu a di Wosu u Masa Gadu a liba ala möön. A bai fan ku de sëbèn basia u Masa Gadu Köndè u bi taki dè taa: “Söö. Wè di soni na a’ soni. Un musu go kandi de sëbèn komitji dee dè fuufuu ku di hatiboonu u Gadu dè, tuwè go a goonliba.”

²Nöö hèn di fosu basia kandi di komitji fëèn tuwè go a goon. Nöö hii dee sëmbè dee dè ku di sitampu u di mbeti a de fesimindi ta begi di pindi fëèn, hèn wè kasikaasi kisi de kpatii hii de sinkii ta kii de ku njan.

³Nöö hèn di u tu basia kandi di fëèn komitji tuwè a di ze. Nöö hèn di ze wata bia ko buuu kuma dedè sëmbè buuu. Nöö hèn hii dee soni dee dè ku libi a di ze dendu tuu dedè kaba a sösö djee.

⁴Nöö hèn di u dii basia hèn a kandi di fëèn komitji tuwè a dee liolio ku dee baaku ka wata ta kumutu ta ko, hèn hii wata u de bia ko nöngö.

⁵Nöö hèn mi jei di basia di abi taki a dee wata liba bai taki taa:

Aai, Masa Gadu, i dè apaiti söndö föutu.

I bi dè kaa, nöö joo dè u nöömö.

Dee kuutu dee i ta kuutu aki

nöö i a’ leti nëèn.

⁶Biga dee sëmbè bi kii dee apaiti sëmbè fii ku dee tjabukama fii,

tuwè buuu u de a sösö,

nöö awa i toona ta da de buuu u de bebe.

Aai oo, i a' leti e.

Biga sò di paima u de fiti.

Nöo sò de taki.

⁷ Nöo hèn mi jei wan tòngö kumutu a di begitafa naandë taki taa:

Aai oo, Masa Gadu, i wë abi hii makiti u mundu e.

Dee kuutu dee i ta kuutu, i ta a' leti a de,

nöo i ta du de a wan leti fasi tu.

Sö mi jei a taki.

⁸ Nöo hèn di u fö basia kandi di fëen komitji tuwë a di sonuwojo, nöo hèn di sonu ko kendi taanga tee ta tjuma sëmbë u goonliba. ⁹ Nöo fa a ta tjuma de naandë, nöo de ta tja sitaafu seei, ma ka u de disa di hogilibi u de bia suku Masa Gadu fu hopo ën në, nöo hèn de sai naandë ta kosi ën nöömö ta taki taku fëen a pepei futu. Hii fa Gadu abi makiti a dee sitaafu naandë liba seei, ma dee lö sëmbë dë an kë saka deseei dëen möönsö.

¹⁰ Nöo hèn di u feifi basia kandi di fëen komitji tuwë go a di könubangi u di mbeti liba, ka a ta sindo ta tii libisëmbë, hèn wan gaan dungu ko tapa hii dee köndë ka a ta tii dou kankan. Nöo dee sëmbë dee sai naandë, de ta fuka te na soni. De ta bai ta kai wolo ta njan tanda. Hogi nöo di sitaafu hogi sò. ¹¹ Ma nöo hii fa i si de ta tja pena ku fuka dë, dee kasikaasi ta kii de ku njan seei, ma de an ta bia disa dee hogilibi u de möönsö. Hèn de sai naandë ta kosi Masa Gadu ta taki taku fëen tee ka a dë a liba ala.

¹² Nöo hèn di u sikisi basia, hèn a kandi di fëen komitji tuwë a di gaan lio de kai Efaata, nöo hèn di lio dëe seei fika pasi a mindi da dee könu u sonukumutu ku dee sodati u de fu de waka.

¹³ Nöo hèn mi toona si di bë kaima möön, ku di fosu mbeti hogiwan, ku di oto mbeti di ta tja buka da di fosu mbeti ta ganjan sëmbë, nöo hèn mi si dii soni kuma tödö kumutu a de buka dendu. ¹⁴ Nöo dee tödö dë, nöo dee akaa u dee didibi wë de dë e. Nöo de ta du sëmëni gaan foondofoondu soni ta ganjan sëmbë ta hai tja ko a de. De ta waka a dee köndëköndë u goonliba tuu te dou nango ta hai dee könu tja ko makandi u de feti di gaan feti a di Daka di di Gadu di abi hii makiti u mundu buta.

¹⁵ Nöo hèn mi jei wan tòngö taa:

Un haika e.

Mi o ko a unu a wan köni fasi

kumafa wan fufuuma ta ko a ndeti.

Nöo ee wan sëmbë i dë ku wojo ku koosu bisibisi a i sinkii,

nöo i naki bunuhedi e.

Biga sëmbë an musu ko si i pënëpënë u sen musu kisi i.

Nöo sò di tòngö taki.

¹⁶ Nöo hèn de dii akaa u dee didibi hèn de waka a hii goonliba pii dee könu u dee köndëköndë tuu te de kaba, nöo hèn de tuu hai ko makandi a di kamian di dee Dju ta kai Amagedon fu de go a di feti.

¹⁷ Nöo hèn di u sëbën basia ko kandi di fëen komitji, lasiti wan, tuwë go a di ventu dendu.

Nöo hèn mi jei wan gaan tòngö kumutu te a di könu sutuu u Masa Gaangadu a di Wosu dendu dë. A taa: "Söö. Kaba fëen disis e!"

¹⁸ Nöo di juu dë, liba ta koti faja hwaihwai, gaangadu ta bai gbalam gbalam, gaan giinta ta piki gililili, goonliba ta seki ta latja ta jabi. Nöo di seki di goonliba seki dë, nöo fu kumutu a di ten di Masa Gaangadu mbei goonliba buta sëmbë nëen u te dou di ten aki, nöo goonliba an bi seki sò wan daka. ¹⁹ Nöo fa a seki naandë, hèn di gaan köndë de kai Babilon,

booko a dii pisi. Nöo hii dee oto köndë u dee nasiönnasiön tuu kai booko pispisi tu.

Wë nöo a di fa dë sö Gadu mēni di gaan köndë de kai Babilon e, kumafa a hogi tjika. Nöo hën a tei wan gaan kan lai di hatiboonu fēen nēen te a fuu pöö, hën a duwengi ën faa bebēen. ²⁰ Nöo hii dee paati a dee ze dendu tuu go tee na wan u de dë u si möön. Hii dee gaangaan kununu an dë u feni möön tu, goonliba ko dë palalaa [te kamian an dë u tjubi möön]. ²¹ Nöo hën ëisi ta kumutu a liba ala dombodombo ta kai gbii gbii ta naki sēmbë ta kii. Dee ëisi dombo naandë, wan u de ta hebi kuma feifiteni kilo sö.

Nöo fa dee soni pasa dë seei, ma dee sēmbë fika a goonliba ta kosi Masa Gaangadu eti ta taki taku fēen fu di gaan sitaafu de ta tja naandë hedi.

17

Aki Johanisi si wan mötjö mujëe.

¹ Nöo hën wan u dee sēbën basia dee bi abi dee sēbën komitji ko a mi. Hën a taki da mi taa: “Ko go ku mi, nöo mi o lei i di sitaafu di di gaan mötjö mujëe di dë sindosindo a dee sōmēni wata mindi o kisi. ² Fa a sai naandë, hii dee könu u goonliba ku dee sōsō sinkii sēmbë tuu a butēen seei da de u de libi mötjö libi ku ën tee a dööngö de. Leti kuma te win dööngö wan sēmbë, nöo sö a dööngö de poi pakisei u de tjika.”

³ Nöo fa di basia fan dë, hën a tja mi go te a wan sabana dendu. Ma na mi sinkii go e, mi akaa. Nöo hën mi go si wan mujëe, a dë sindosindo a wan mbeti liba. Nöo di mbeti dë, sinkii fēen bē hēii sö, nöo a abi sēbën hedi, ku teni tutu a dee hedi fēen. Nöo hii ën sinkii tuu dë sikifisikifi ku wanlö hogi nē ta sōsō Masa Gadu.

⁴ Nöo di mötjö mujëe di i si a di mbeti liba sindosindo naandë, a dë bisibisi ku gaan dii soni nēen sinkii te a hia. Biga a bisi baau ku bē koosu, nöo a bisi sōmēni djamati sitonu ku goutu soni, ku diidii konda ta koti faja njëngënjëngë te na soni. Nöo a dë ku wan goutu kan nēen maun. Nöo di kan dë fuufuu pöö ku sōsō hogi, ku poipoi soni, sensen wan. Nöo dee soni dë wë ta lei unfa di mötjö libi fēen hogi tjika.

⁵ Nöo wan wödu dë sikifisikifi a di mujëe mindifesi taa:

DISI DA DI GAAN BABILON,
DI GAAN MÖTJÖ MAMA U MUNDU.
HËN TA PAAJA MÖTJÖ LIBI A GOONLIBA
TA LEI SËMBË HII POIPOI LIBI,

SENSEN WAN DI NA FITI LIBISËMBË U DU A GOONLIBA.

Sö wan hogi mujëe mi si dë e.

⁶ Nöo fa mi ta luku di mötjö naandë, nöo mi si taa a dë dööngödööngö ku di buuu u dee sēmbë u Gadu, dee de bi kii fu di de bi ta piki gbelin taa de nama ku Masa Jesosi.

Nöo a bigi da mi seei fa mi si di mujëe naandë.

⁷ Nöo hën di basia hakisi mi taa: “Mati, faandi mbei di soni dë bigi da i sö? Wë haika e. Mi o puu dee tjubitjubi soni da i. Di mujëe, ku di mbeti di a dë nēen liba dë di abi dee sēbën hedi ku dee teni tutu, de tuu mi o puu da i be i sabi andi de kē taki.

⁸ “Fa i ta si di mbeti naandë, nöo a bi dë kaa e, ma fa u dë aki an dë möön. Ma te wan pisi, nöo a o kumutu a di baaku di na abi goon toona ko baka. Ma nöo fa a o ko dë, nöo a o ko faa kaba a sōsō go u koo awaa.

“Nöö te a o toona ko, nöö a o foondo dee sëmbë dee në u de an dë sikifisikifi a di Buku u Libi fu sensi Masa Gadu mbei goonliba. Te dee lö sëmbë dë si di mbeti a o bigi da de seei. Biga di mbeti dë an bi dë möön. A bi go ma nöö te u de kë si hën a toona ko baka.” Sö di basia taki da mi.

⁹ Nöö hën a toona fan ku mi möön, taa: “Mati, fa mi o fan ku i aki sö, nöö i musu abi fusutan ku kõni e, ufö i sa sabi dee soni mi o taki aki.”

Nöö hën a taa: “Haika e. Dee sëbën hedi u di mbeti naandë, de kë taki u dee sëbën kununu ka di mötjö mujëë dë a de liba. Söseei tu de kë taki u sëbën kõnu. ¹⁰ Nöö feifi u dee kõnu tii pasa go kaa e, nöö di u mbei sikisi nöö hën dë ta tii eti. Nöö di u mbei sëbën nöö hën an dou eti e. Nöö fa i si a o hopo ko dë, nöö a musu u ko ma fu wan sati ten sö nöö, nöö soni fëen o kaba.

¹¹ “Söö. Wë nöö di mbeti di i si an bi dë möön naandë ma te wan pisi a toona ko, nöö hën kë taki taa wan oto kõnu, di fu mbei aiti, o ko. Ma fa a o ko naandë, nöö a bi dë wan u dee sëbën dee bi tii kaa. A bi tii te a go, nöö hën a toona ko a tii möön. Sö di mbeti dë kë taki. Ma fa a o ko dë, nöö te wan pisi, nöö a o go kaba a sösö fu nöömö.

¹² “Nöö de teni tutu a di mbeti hedi i ta si naandë, nöö de seei da kõnu tu e, ma de an ko a tii eti. Nöö te juu u de dou, nöö de o kisi makiti u de ku di mbeti tuu sa tii makandi, ma fu wan sati pisiten nöö. ¹³ Nöö fa i si dee teni kõnu o tii dë, nöö de tuu o wooko ku di wan kodo pakisei. Biga hii makiti u de ku hii taki u de tuu o dë a di mbeti maun.

¹⁴ “Nöö de o hopo go feti ku di Sikafu Mii, ma di Sikafu Mii o wini de e. Biga hën da di Masa a hii masa liba, hënseei da di Kõnu a hii kõnu liba. Nöö fa a o wini de dë, a o abi wanlö hia sëmbë nëen së dee a bi pii tei buta ko sëmbë fëen apaiti. De tuu o ta waka nëen baka ku di wan kodo hati, nöö hën ku de tuu makandi o wini dee kõnu e.”

¹⁵ Nöö hën di basia fan ku mi möön taa: “Dee wata dee i si di mujëë dë a de mindi sindosindo naandë, nöö de wë da dee gaan hia sëmbë u mundu e, dee peipei nasiön sëmbë, ku dee peipei lö, ku dee peipei föluku ta fan dee peipei töngö u goonliba.

¹⁶ “Nöö di mbeti di u taki dë, ku dee teni tutu fëen tuu, o ta buuse di mötjö mujëë te de an sa si ën a wojo seei. Nöö de o puu hii soni nëen di a abi, te a fika pënëpënë ku maun tjululuu. De o njan mën te de kaba, nöö di fëen di o fika de o tjuma a faja fiaa puu dë. ¹⁷ Ma nöö fa i si de o ta du ën dë, nöö Masa Gadu wë butëen a de hati u de du sö e. Nöö a o buta de teni kõnu fu de saka hii di tii u de ku telu da di mbeti, faa musu pasa a bakaten leti kumafa Gadu bi buta.

¹⁸ “Wë nöö di mujëë dë, nöö hën wë da di gaan köndë de kai Babilon e, di ta buta hii dee kõnu u di goonliba aki tuu nëen basu.”

Nöö sö di basia taki da mi e.

18

Aki di gaan köndë de kai Babilon kai.

¹ Nöö a baka u di dë, hën mi si wan oto basia u Masa Gaangadu köndë kumutu a liba ta bazia ta ko a goon. Nöö fa a ko dë, nöö a abi gaan makiti, nöö di waiti fëen sinkii di a abi ta limbo hii goonliba. Sö a abi poosian tjika.

² Nöö hën wë a bai basia taa:

“Heei, un haika ooo, lanti un haika e.

Di gaan köndë de kai Babilon nöö a booko ooo,
a booko kai holou seei.

Fa i si u dē aki, a ko fika wan kamian ka dee didibi nöö ta libi.
Mi taki e, a ko dē wan kamian seei ka dee soni bi ta mbei deseei gadu ta daama nango ta ko.

Na ala dee tingi fou ku hii dee taku fou u goonliba tuu na bunu wan hai go fika ta libi.

³ Fa di köndē bi sai naandē,
nöö hii dee nasiönnasiön sēmbē u goonliba tuu
njan di poipoi libi fēen kaa tefa de dööngö. Aai.
Dee könu u goonliba seei
njan di fanafiti libi fēen naandē ku en makandi.
Nöö di langahati sēmbē bi abi u dee soni fēen,
hēn mbei dee wēnkēma ko gaan guduma seei.
Ma nöö fa u dē aki
a booko kai o,
a kai kaba a sösö gbegedee!”
Sö di basia bai taki.

⁴ Nöö hēn wē mi jei wan töngö piki a liba ala möön, a taa:
“Un kumutu a di köndē naandē e,
un dee sēmbē dee dē u mi.
Wan musu nama ku en a dee hogi du fēen a ta du,
fu dee sitaafu a o tja an musu kisi unu.

⁵ Biga fa a sai dē,
nöö dee hogi du fēen lai oto a oto liba
tee dou a Masa Gadu Köndē aki.
Sö de hila tjika.
Nöö Gadu an fēekētē de e.

⁶ Nöö mi taki e,
a musu kisi paima fu dee hogi dee a bi ta du naandē.
Aai.
De musu sitaafu en tu toon möön hebi möön fa a bi sitaafu otowan.
Di kan di a bi lai da sēmbē u de bebe,
nöö de musu lai en tu pasi fuufuu dēen,
be a bebēen tuu.
Sö de musu dēen gaan sitaafu tjika.

⁷ Fa a bi ta libi hebi tjika dē kuma guduma
ta njan buka a hii soni,
leti sö nöö de musu toona penēen dēen fuka e. Aai.
Biga fa a sai naandē,
a bi ta sindo ta taki nēen hati taa:
‘Fa mi dē aki,
könu mi dē e.

Ma dē kuma dee mujēe manu u de dēdē, de fika a ganda.
Nönö. Di soni de kai kusumi,
na wan ten seei mi o sabi en a mundu möönsö.’
Sö a bi ta taki nēen hati.

⁸ Nöö fēen mbei wē a o kisi dee lö sitaafu dē e.
A di wan kodo daka de o ko nēen liba seei gililii sö ku telu.
Aai.

Ee fuu taki en,
nöö kusumi, ku hangi ku dēdē tuu o ko nēen a di wan kodo daka.
Faja o ko tjumēen kaba a sösö djee.
Biga di Kuutuma fēen da Masa Gaangadu seei
di abi hii kaakiti u mundu.”
Sö di fan di kumutu a liba ala, nöö sö a taki e.

⁹ Nöo fa di köndë o ta tjuma, sumuku fëen o ta hopo nango a liba naandë, nöo dee könu u goonliba dee bi ta libi di poipoi libi hogi wan ku ën makandi, nöo de o si di sitaafu fëen di a kisi, nöo de o ta bai ta këë ta kusumi seei te a bigi. ¹⁰ Ma de an o sa go zuntu ku ën e, biga de o fëëë poi. De o panta seei ta tëëmë. Nöo de o taanpu te a longi ala ta bai taa:

“Ee, aai oo maingë, a tjali!

Babilon, di gaan gindi nëbai köndë naandë,

hën kisi sitaafu sö hesi nö?

Aai, wë a bigi!”

Sö de o ta këë pena ta konda soni a buka.

¹¹ Nöo dee sëmbë dee bi ta bai soni a dee kamiankamian u goonliba ta tja go ta sei a Babilon dë, nöo deseëi o ta këë ta kusumi tu. Biga dee sipi u de dë lailai ku hii pei gudu, ma sëmbë an dë u bai de möön. ¹² Dee goutu soni, soofu soni, djamati sitonu, dee gaan diidii konda, dee peipei koosu gaan dii wan, baaubaau, ku bë, ku dee linzo koosu, dee lasua sö, hii peipei dii pau dee ta sumëë suti, dee tëmbë de ta tëmbë ku zaun tanda, pau, köpö, ku dee de ta tëmbë ku hanse sitonu, ¹³ dee peipei soni de ta tuwë a njanjan faa ko suti, dee peipei soni de ta tjuma a dee begitafa da dee gadu u de, dee gaan dii sumëësuti fatu, peipei win u bebe, fatu u lobi a sinkii, boon u jasa soni, dee alisi fania sö, kau, sikafu, hasi, dee gaan dii wagi dee hasi ta tja, dee libisëmbë dee de ta tja ko sei u saafu, te kisi dee de ta sei buta da fanafiti libi ta poi pakisei u de, dee lö soni dë tuu seei sëmbë an o dë u bai de möön.

¹⁴ Nöo dee sëmbë bi ta tja de ta sei dë, nöo de o këë pena da di köndë taa:

“A tjali baa.

Hii dee soni dee i bi ta giini u de,

na wan u de fika da i möön e.

Hii dee gudu fii ku di nëbai i bi abi,

de an dë u si möön.

De tuu kaba fiaa.

Aan fa joo du te joo sa feni de möön a mundu oo.”

Nöo sö de o ta bai ta taki.

¹⁵ Nöo dee wënkëma dee bi ta sei soni da dee sëmbë u Babilon tefa de ko gaan guduma dë, nöo deseëi o si fa di köndë ta pena, nöo de o panta tee. De o tuwë gogo te a wan së ala ta konda soni a buka taa:

¹⁶ “Ee, aai oo maingë,

di soni aki a tjali.

A bigi da u.

Di gaan nëbai köndë naandë,

hën kaba a sösö sö. Aai.

Di köndë dë,

hën wë bi abi hii dee gaan diidii koosu sö,

bë ku baau.

Hën bi abi dee peipei goutu soni ku dee djamati,

ku dee diidii konda dee ta koti faja njëngënjëngë.

¹⁷ Nöo hën sö hesi hii dee gudu dë kaba a sösö tuu fiaa!

A bigi a mundu e baa!” Sö de o ta bai ta këë ta taki.

Nöo dee kabiteni u dee sipi, ku dee matoosi, ku dee sëmbë dee ta waka a dee sipi, ku hii dee sëmbë kaa dee ta wooko a dee sipi u de feni soni u njan, hii dee lö sëmbë dë tuu o taanpu a longi tu, ta luku fa di köndë ta tjuma ta kaba a sösö.

18 Nöo fa de o ta si di sumuku ta puu gbittii nango a liba naandë, nöo de o bai taa:

“Ee aai oo, maingë,
di nëbai foto hën ko sö nö?
Biga na wan köndë seei bi dë a mundu aki
di i bi sa tei maaka ku ën.
Aai maingë, wë a bigi.”

19 Nöo de o ta ba gudugudu ta hiti a de hedi ta bai ta këë ta konda soni a buka ta kusumi taa:

“U kai wolo da i oo,
u kai wolo da i e,
i di gaan köndë naandë.
Di soni aki bigi da u poi.
Biga dee sëmbë dee bi ta waka a di ze ta sei soni
i wë bi mbei de ko gaan guduma.
Ma nöo fa u dë aki,
nöo hën i poi kaba a sösö wantewante sö nö?
Aai, wë a bigi.”

Sö de o ta këë pena ta taki.

20 “Wë ma nöo un dee sëmbë u Masa Gadu Köndë,
un musu wai e.

Un wai seei,
un dee tjabukama u Masa Jesosi
ku un dee fesiten tjabukama u Gadu.

Un wai oo,
hii un dee sëmbë u Gadu tuu.
Biga Masa Gadu paka di köndë dë baka
u dee hogi dee a bi du unu e.”

21 Nöo hën wan gaan makiti basia u Masa Gaangadu köndë hopo wan gaan gindi sitonu kuma di de ta lala soni, nöo hën a tuwëen a di ze dendu dubuu pii.

Nöo hën a taa:
“Sö de o hiti i tu e,
ju di gaan köndë de kai Babilon dë.
Sö joo kai hebi tjika.
Nöo fa de o tuwë i dë,
nöo ja o dë u si ku wojo möön a mundu e, kwetikweti.

22 Dee gitalima fii,
ku dee kandama,
ku dee sëmbë bi ta böö foloiti ku tutu,
na wan kodo u de o dë u jei a i möön.
Dee tëmbëma dee bi ta mbei dee soni a i dë,
na wan u de o dë a i möön e.
Na wan kodo u dee mbii giinta seei o dë u jei a i möön.

23 Faja an o dë ta sëndë a i möön tu.
Nöo fa wan womi ku ën njunjun mujëë bi ta fan suti ku deseëi dë,
ma di fan dë an o dë u jei a i möön e.

Fa i bi sai dë,
nöo dee sëmbë dee bi ta sei soni a i,
de bi dë gaan hebi sëmbë u goonliba.
Hii nasiön sëmbë u goonliba tuu
i bi ta dööngó ta hai ta tja ko a i dë
ku dee gaan tofu fii,

ku dee ganjan fii,
 ta poi de ta kaba a sösö.
 24 Fa i si i sai dë,
 a di doti fii dë
 nëen wë de feni di buuu u dee tjabukama u Gadu
 ku hii dee oto sëmbë fëen dee de bi kii a goonliba aki.
 Hën wë mbei joo kisi sò wan gaan hogi sitaafu e.”
 Nöö sò mi jei di basia bai taki.

19

*Aki dee sëmbë u Gadu ta wai
 fu di Babilon kai.*

¹ Nöö hën a baka u di dë, hën mi jei soni ta giinta a liba ala kuma wanlö
 gaan hia sëmbë ta bai taa:

Aai oo, dee sëmbë,
 un boo ta gafa di Gadu fuu e!
 Biga hën abi hii heepi a mundu.
 Fa a sai dë, a waiti e,
 nöö a a' nëbai tu.
 Hën abi hii makiti u mundu.

² Dee kuutu dee a ta kuutu, a ta a' leti a de,
 nöö a ta kuutu a wan leti fasi tu.
 Biga a kuutu di gaan mötjō mujëë
 di bi poi hii goonliba ku di fanafiti libi fëen.

A dëen di sitaafu di fiti ën.
 Biga nëen maun de feni di buuu u dee futuboi u Gadu dee de bi kii.
 Hën wë mbei Gadu dëen di sitaafu dë sò e.

³ Nöö hën mi jei de bai wan pasi möön taa:

Aai oo, un gafa Masa Gadu e.
 Biga fa a tjuma di gaan köndë dë,
 nöö sumuku fëen ta puu nango a liba ala fu nöömö.

⁴ Nöö hën de tuwenti-a-fō tiima ku dee fō libilibi soni, hebi wan dë, nöö
 hën de kai ku fesi a goon a Masa Gaangadu fesi dë ta gafëen ka a dë a di
 könubangi sindosindo naandë.

Nöö hën de taa:
 Sò a dë. Un boo gafa Gadu e!

⁵ Nöö hën mi jei wan oto töngö kumutu leti ka di könubangi sai naandë.

A taa:
 Aai, tuu, un gafa di Gadu fuu.
 Hii un dee sëmbë dee ta dini ën ta lesipeki ën,
 pikiwan ku gaanwan tuu,
 un gafëen e!

⁶ Nöö hën mi toona jei wan giinta fu wanlö gaan hia sëmbë ta piki kuma
 wan gaan dan ta mbei wooo, kuma liba ta bai gbalamgbalam sò. De ta bai
 taa:

Aai, dee sëmbë, un gafa Gadu e.
 Hën da Masa fuu.
 Hën wë abi hii makiti.
 Fa a sai dë,

nöö hën da könu u mundu ta tii hii soni.
⁷ Un piizii ku ën.

Un boo wai ku ën ta bai ën në.
 Biga di juu di di Sikafu Mii musu toou ku di mujëë fëen,

nöö a dou e.

Fa i si u dë aki,
di mujjë seekëen seei te a kaba kaa.

⁸ Nöö fa i si a bisi dë,
a dë ku gaan limbo koosu gbelingbelin,
waiti wan seei ta koti faja njëinjëin.

Sö wan koosu wë de dëen faa bisi e.
(Wë nöö di koosu naandë, dee sëmbë, hën wë ta lei kumafa dee sëmbë u
Gadu ta libi limbolimbo nëen wojo tjika e.)

⁹ Nöö hën di basia di ta lei mi dee soni taki da mi taa: “Söö. Wë sikifi sö
e, mati, taa: ‘Dee sëmbë Gadu kai fu de ko a di toouwosu u di Sikafu Mii
ko njan di piizii, nöö de a’ kôlôku e.’ ”

Hën a taki da mi taa: “Dee soni dee i si mi ta tei ta konda da i aki, nöö
de dë tuutuu soni, gbelingbelin wan. Biga a Gadu seei wë de kumutu.”

¹⁰ Nöö di mi jei a taki sö, hën wë mi kai a di basia dë futu ku fesi a goon
naandë, u mi musu begi ën. Ma nöö hën a bai mi taa: “Nönö e, mati, na
du sö e. Biga fa i si mi dë aki, nöö mi dë wan futuboi u Gadu leti kuma i
seei ku dee otowan fii dee i si tei dee soni dee Masa Jesosi bi konda. Sö
nöö u tuu dë e. Gadu wanwan fii musu begi. Biga hën nöö Masa Jesosi
bi mbei sëmbë ko sabi di a bi dë a goonliba aki, nöö hën nöö di Akaa bi ta
buta a dee tjabukama hati tu u de ta konda soni fëen da sëmbë. Nöö hën
mbei hën nöö i musu begi.”

*Aki Masa Jesosi ku dee sodati u Gadu Köndë miti feti ku dee felantima
fëen.*

¹¹ Nöö hën mi bia luku, hën mi si liba ala jabi hoo. Hën mi si wan weti
hasi ku wan Sëmbë nëen liba sindosindo. Nöö di Sëmbë dë, hën de kai
Futoou ku Leti. „Biga i sa futoou ën a hii soni dee a ta du, nöö dee soni
a ta taki, de tuu dë gbelingbelin soni.” Hën ta kuutu ku leti, nöö söseei a
ta feti ku leti tu. ¹² Fa a sai dë, nöö wojo fëen ta sëndë kuma faja, „ku ën
a ta si hii soni tuu tee dou,„ nöö a dë ku sëmëni kônu kaapusa nëen hedi.
Nöö wan nê dë sikifisikifi nëen di oto sëmbë an sa sabi möönsö, boiti hën
wanwan tö nöö sabi ën.

¹³ Nöö a ta bisi wan gaan langa djapona nëen sinkii, nöö di djapona dë
kuma de tuusi ën a buuu toona puu. Nöö di oto nê fëen, hën da di Wöutu
u Gadu.

¹⁴ Nöö fa a dë a di hasi liba ta waka ta ko dë, nöö dee sodati u Masa
Gaangadu köndë tuu dë nëen baka sililii ta ko, nöö de tuu dë a weti hasi
liba tu, ku gaan limbo koosu faan a de sinkii. ¹⁵ Nöö wan sê ufangi
saapusaapu selenselen a de tu sê ta kumutu a di Fesima dë buka dendu.
Ku ën a o feti ku dee felantima fëen u hii dee nasiön tuu te a wini de. A o
ta tii de ku gaan kaakiti seei, leti kuma te wan felu kai a wan doti paabi
liba booko ën pisipisi. Nöö fa i si a o ta ko dë, nöö hën o makisa hii dee
doloifi njanjan dee dë a di hatiboonu baki u Masa Gaangadu dendu, di
abi hii makiti u mundu.

¹⁶ Nöö wan nê dë a di djapona fëen ku ën asakpaa tuu taa:

DISI DA DI KÖNU A HII KÖNU LIBA,
KU DI MASA A HII MASA LIBA.

Aki wan basia ta bai da fou

u de jei.

¹⁷ Nöö hën mi bia luku leti a di sonuwojo ala, hën mi si wan basia u
Gadu taanputaanpu. A ta bai da hii dee tingifou ta buwa a liba ala taa:

Un hai ko ooo!

Un hai ko e!

Un ko njan di gaan njan di Masa Gaangadu ta seeka da unu.

¹⁸ Biga hia gbamba o dē u njan e! --

dee kōnu,

ku dee sodati hedima,

ku dee gaan hebima u mundu,

ku hasi,

ku dee sēmbē bi ta waka a dee hasi liba,

sō di gbamba hia tjika e!

Un hai ko njan dee sinkii u hii pei libisēmbē dee dē a goonliba e:

fiima ku saafuma,

lagima ku hebima,

pikiwan ku gaanwan tuu.

Un tuu ko njan e!

Sō di basia bai da dee fou.

¹⁹ Wē nōō fa a bai dē, hēn mi si di mbeti ku dee kōnu u goonliba ku hii dee sodati u de, ka de bi hai go zunta ta seeka fu de go feti ku di Sēmbē di dē a di weti hasi liba ku dee sodati fēēn.

²⁰ Nōō hēn wē aan soni. Hēn di Fesima dē ku dee sodati fēēn hēn de kisi di mbeti gbolo, ku di ganjan tjabukama fēēn di bi ta du dee foondofoondu wooko da di mbeti. Di ganjan tjabukama dē, hēn bi ganjan hii dee sēmbē dee dē ku di nōbu u di mbeti a de mindifesi tuu, dee ta begi di pindi fēēn. Hēn ku di mbeti seei tuu de kisi ku libi vinde vioo tuwē go a di gaan faja kuma ze di ta kisi ku zuwalufu fu nōōmō. ²¹ Nōō hēn de toona kii dee bakama u di mbeti tuu puu ku di sēufangi di dē a di Fesima buka dē.

Nōō hēn wē dee fou kai de na de e, nōō hēn de go ta njan dee dēdēdēdē sēmbē a goon naandē teefa bēē u de fuu.

Sō wan soni mi si e, dee sēmbē.

20

Aki ta taki u di dusu jaa tii u Masa Jesosi ku fa de du

ku di didibi.

¹ Nōō hēn a baka u di dē, hēn mi si wan basia u Masa Gadu Kōndē mōōn kumutu a liba ala ta bazia ta ko. Nōō fa a ta ko dē, nōō a dē ku wan sōōtō mii nēēn maun. Nōō di sōōtō mii dē, hēn ta jabi di baaku di na a' goon. Nōō a dē ku wan gaan kēti nēēn maun tu.

²⁻³ Nōō hēn a kisi di gaan bē kaima gbaa, di oto nē fēēn da di awoo sindeki, hēn da di didibi Saatan seei. Nōō hēn wē a bui ēn ku di kēti te a kaba, vinde viiin go a di baaku di na abi goon naandē dendu. Nōō fa a vindēēn tuwē go dē, nōō a o sai dē wan dusu jaa longi bifō de o toona lusu ēn baka.

Nōō hēn di basia sōōtō di baaku buka te a kaba naki sitampu nēēn gbai be di kaima tan a di kamian dē. An musu kumutu faa go ta ganjan dee nasiōnnasiōn sēmbē u goonliba mōōn, hii dee dusu jaa longi naandē. Ma nōō a baka u di dē, nōō de musu toona lusu ēn fu wan sati pisiten sō.

⁴ Nōō di mi toona luku mōōn, nōō hēn mi si wanlō sēmbē sindosindo a wanlō kōnubangi dē. Dee sēmbē naandē, de Gadu da taki fu de musu dē kuutuma.

Nōō hēn mi toona si dee akaa u dee sēmbē dee de bi koti hedi kii fu di de bi nama ku Masa Jesosi ta konda di buka u Gadu. Dee lō sēmbē naandē, de an saka deseēi da di mbeti ku di pindi fēēn wan daka mōōnsō, de an

tei di maaka fëen a de mindifesi nõö de an tei ën a de maun tu. Nõö de wë toona weki ko dë ku libi e, nõö de ku Masa Jesosi tuu ta tii makandi a de dusu jaa longi dë.

⁵ Nõö fa dee sëmbë toona weki dë, hën wë o dë di fosu wekibaka u dëdë sëmbë. Ma dee oto sëmbë an o weki baka eti e. Te dee dusu jaa pasa ufö de o weki. ⁶ Fa dee fosu sëmbë weki dë, nõö de dë apaiti sëmbë u Gadu, nõö de dë bunu. Biga di u tu dëdë [di ta paati libisëmbë ku Gadu fu nõömö] an o kisi de möönsö. Nõö fa de sai naandë, de o abi di mindima wooko ta tja sëmbë go a Gadu ku Masa Jesosi di Keesitu, nõö de ku ën o ta tii di tii makandi di wan dusu jaa longi dë.

Aki ta lei fa di didibi kaba a sösö.

⁷ Nõö a baka u de dusu jaa dë nõö de o lusu di didibi puu a di baaku dendu ka de bi tuwëen go. ⁸ Nõö a o ta waka a hii kamian u goonliba ta lontu ta kai dee nasiönnasiön sëmbë u de musu hai ko fu de feti ku Gadu. Nõö dee sëmbë a o ganjan hai tja ko dë, nõö de o ta kai de Gögi ku Magögi, nõö de o hia teee kuma dee sandu sii dee dë a di ze bandja di na wan sëmbë sa konda.

⁹ Nõö fa dee hia sëmbë o kumutu a hii köndë u goonliba dë, nõö de o booko ku baai gililili hai ko lontu dee sëmbë u Gadu, ka de dë a di köndë di a lobi dë. Hën da Jerusalem. Nõö de o paaja lontu di köndë buta a djegi u de feti ku ën. Ma nõö di juu dë, wan gaan soni o pasa. Faja o kumutu a liba ala kai a de liba tjuma de kii tuu fiaa puu dë.

¹⁰ Nõö de o kisi di didibi di bi ganjan dee hia sëmbë di gaan ganjan naandë, nõö de o tuwëen go a di gaan faja di ta kisi u nõömö ta tingi zuwalufu, ka de bi hiti di mbeti ku di ganjan tjabukama tuwë go kaa. Nõö naandë wë de o fika ta tja gaan sitaafu fu teego. De an o kumutu dë möönsö.

Aki ta lei di kaba lasiti kuutu

u Gadu.

¹¹ Nõö hën mi bia luku, hën mi si wan gaan könubangi wetiweti faan sö, ku wan Sëmbë nëen sindosindo. Nõö fa u mbei dë, hën mundu ku goon go kumutu a di Sëmbë naandë fesi te de an dë u si möön seei, kwetikweti. [Sö wë di kaakiti u Gadu bi hebi a di kamian dë e.]

¹² Nõö hën mi si dee dëdë sëmbë, heiwan ku lagiwan tuu, taanputaanpu a di Sëmbë di dë a di könubangi fesi.

Nõö aan soni, hën de jabi dee buku. Nõö hën de tei wan oto buku bi sai dë möön de kai di Buku u Libi, nõö hën de jabi ën tu. [Nõö a di buku naandë, dee sëmbë dee kisi di libi u teego në dë sikifisikifi.] Nõö hën de kuutu dee dëdë sëmbë dee dë taanputaanpu dë te dou kumafa de bi libi a goonliba. Biga hii fa de bi libi a goonliba tuu dë sikifisikifi a dee buku de jabi naandë dendu.

¹³ Nõö fa de du dë, nõö di ze seei puu hii dee dëdë sëmbë dee bi dë nëen dendu tuu tja ko, nõö dëdë ku dëdëköndë seei puu dee sëmbë u de tja ko tu. Nõö hën di Sëmbë di dë a di könubangi kuutu hiniwan u dee lö sëmbë dë te dou kumafa de bi libi.

¹⁴ Nõö hën de tei dëdë ku dëdë köndë tuu tuwë ku telu go a di gaan faja dendu. Nõö di faja dë, hën wë da di u tu dëdë e. Naandë dee sëmbë dee o paati ku Gadu o go dë fu nõömö. ¹⁵ Nõö hiniwan sëmbë di në an dë sikifisikifi a di Buku u Libi, nõö de o hiti ën tuwë go a di gaan faja kuma ze dë dendu.

Sö wan gaan soni mi si möön e, dee sëmbë.

21

Aki ta taki u di njunjun mundu ku di njunjun goonliba di o ko.

¹ Nöo hën mi bia luku möön, hën mi si wan njunjun mundu ku wan njunjun goonliba, biga di fosu mundu ku di fosu goonliba an dë möön. Nöo di ze seei an dë u si möön tu. De tuu pasa go faa.

² Nöo hën mi si di apaiti köndë u Masa Gaangadu, hën de kai di Njunjun Jelusalen, ta kumutu a Gadu ala ta saka ta ko. Nöo fa a ta ko dë, nöo a hanse leti kuma wan mujëe de seeka bisi te de kaba këe da wan womi faa tööu ku ën. Sö di köndë waiti tjika.

³ Nöo hën mi jei wan töngö piki leti a di könubangi naandë. A bai taanga taa: “Fa u dë aki, nöo di tan kamian u Masa Gaangadu ko dë a libisëmbë dendu e. Aai. Masa Gadu o ta libi ku libisëmbë awaa. De o dë sëmbë fëen, nöo hënseei o dë Gadu u de tu. ⁴ Nöo fa de o ko sëmbë fëen dë, nöo a o feki hiniwan u de wojowata puu. Këe an o ta kisi de möön. Dëdë ku tjali ku kusumi an o dë a de dendu möön tu. Söseei sinkii hati an o dë möön seei, kwetikweti, biga dee awoo soni dee bi dë tuu pasa go kaa.”

⁵ Nöo hën di Sëmbë dë sindosindo a di könubangi naandë taki taa: “Wan si ö? Mi ta tooka hii soni buta ko njunjun.”

Nöo hën a taki da mi taa: “Dee soni i si mi ta konda da i aki, nöo i musu de tuu sikifi e. Biga bumbuu soni seei de dë fii sa a’ futoou a de liba, nöo de tuu seei o ko pasa.”

⁶ Nöo hën a taki da mi möön taa: “Wë a kaba. Mi wë da di seti u hii soni ku di kaba fëen. Nöo ee wan sëmbë dëewata kisi i nöo be i ko a mi e, nöo mi o tja i go ka di wata fu di libi u teego ta kumutu. Nöo di wata dë an o dë fii paka ufö mi da i ën.

⁷ “Nöo hii dee suti soni u ta taki aki tuu dë u di sëmbë di wini dee soni dee bi ta tapa pasi dëen faa du fa Gadu kë. Dee lö sëmbë dë o dë mihi u mi e, nöo mi o dë Gadu u de.

⁸ “Ma nöo dee sëmbë ta fëeë sëmbë te de an sa nama ku mi, ku dee sëmbë dee an kë biibi a mi liba, ku dee sëmbë dee ta du dee soni ma sa si a wojo, dee kiisëmbëma, dee sëmbë ta libi fanafiti libi a di së u manu ku mujëe, ku dee tofuma, dee wisima, dee sëmbë ta begi oto gadu, dee mindisonima, mi taki da i taa di kamian u dee lö sëmbë dë, nöo hën o dë di gaan faja ze di ta kisi gililili dë ta tingi zuwalufu. Nëen dendu dee lö sëmbë dë o dë e. Hën wë da di u tu dëdë.” Sö di Sëmbë sindosindo a di könubangi dë taki da mi.

Aki ta taki fa di Njunjun Jelusalen o hanse tjika.

⁹ Nöo hën wan u dee sëbën basia u Gadu Köndë di bi abi dee sëbën komitji ku dee lasiti sitaafu u Gadu, nöo hën wë a ko a mi. Hën a taa: “Ko boo go. Be mi tja i go lei di tööu mujëe u di Sikafu Mii.”

¹⁰ Nöo hën a tei mi na akaa fasi tja go tee a wan gaan kuun liba, hei wan, nöo hën a mbei mi si di köndë u Masa Gaangadu, di njunjun Jelusalen di ta kumutu a Gadu ala ta bazia ta ko. ¹¹ Nöo fa a ta ko naandë, nöo a ta sëndë seei. Nöo di sëndë fëen, hën di waiti u Gadu di a abi, hën i ta si dë e. Nöo a hanse teee, i ta si ën kuma di djamati sitonu de kai jasipisi, sö a ta koti faja tjika. Nöo a dë limbolimbo gbegedee tu, kuma gaasi.

¹² Nöo de mbei wan gaan hei peni lontu di köndë, nöo di peni abi tuwalufu dööbuka fii denda go a di köndë dendu. Nöo hiniwan u dee dööbuka naandë ta abi wan u dee në u de tuwalufu lö u Isaëli sikifisikifi nëen liba, nöo a abi wan basia u Masa Gadu ta watji ën. ¹³ Nöo dee

döobuka dë a de fö së kanti u di peni. Dii u de dë a di së u sonukumutu, dii dë a di së u sonugo, dii dë a di së u basusë, dii dë a di së u libasë.

¹⁴ Nöo fa di peni u di köndë sai dë, a mbei a tuwalufu gaan sitonu liba. De da goonsei fu di peni. Nöo hiniwan u dee sitonu abi di në u wan u de tuwalufu tjabukama u di Sikafu Mii sikifisikifi.

¹⁵ Wë nöo fa di basia ta fan ku mi naandë, nöo a dë ku wan goutu pau nëen maun, faa maaka di köndë ku dee döobuka fëen ku di peni fëen tuu, luku unfa de langa tjika. ¹⁶ Nöo di köndë mbei fökanti e, langa fëen ku baai fëen dë makandi.

Nöo hën di basia maaka di köndë te a kaba ku di pau dë nëen maun naandë, nöo a langa kuma tu-dusu-ku-fö-höndö kilomëti sö. Nöo di baai fëen ku di hei fëen dë tu-dusu-ku-tu-höndö kilomëti sö tu. ¹⁷ Nöo hën a maaka di degi u di peni te a kaba tu, nöo a dë kuma 60 mëti sö. Nöo hii fa wan basia u Gadu hën maakëen seei, ma a maakëen ku di wan seei maaka di libisëmbë ta maaka soni.

¹⁸ Nöo fa di peni sai dë, ku di djamati sitonu de kai jasipisi de mbei ën e, nöo a dë gaan hanse soni. Nöo di köndë seei mbei ku goutu wanwan tö, nöo di goutu dë dë limbolimbo gbegedee kuma gaasi sö, ta koti faja njëngënjëngë. Sö a limbo tjika.

¹⁹⁻²⁰ Nöo de tuwalufu sitonu u taki dë, dee dë di goonsei u di peni, nöo deseei dë bisibisi ku gaan hanse djamati sitonu, hiniwan sitonu ku hën pei djamati:

Di fosuwan de bisi ën ku di djamati sitonu de kai jasipisi.

Di u tu de bisi ën ku di djamati sitonu de kai safila.

Di u dii de bisi ën ku di de kai agaati.

Di u fö de bisi ën ku di de kai samalagida.

Di u feifi de bisi ën ku di de kai saadonisi.

Di u sikisi de bisi ën ku di de kai koonaleini.

Di u sëbën de bisi ën ku di de kai kiisoliti.

Di u aiti de bisi ën ku di de kai belileesi.

Di u nëigi de bisi ën ku di de kai tapasiön.

Di u teni de bisi ën ku di de kai kiisopasi.

Di u ëlufu de bisi ën ku di de kai hiasin.

Di u tuwalufu hën de bisi ku di djamati sitonu de kai ametisi.

„Nöo fa u kai dee pepei sitonu dë, nöo so u de dë bë, so u de dë guuunguun, so u de dë kuma jaiffolo sö, so u de dë kuma baau, so u de dë kookokooko. Fa de sai dë, de dë gaan hanse soni e, ta koti faja njëinjëin.» Nöo sö de mbei di goonsei u di peni hanse tjika.

²¹ Söö. Nöo de tuwalufu döo u di peni mbei ku wan hanse soni tu, kuma di weti konda faan sö de kai paaleli. Hiniwan döo mbei ku wan sii fëen.

Nöo di gaan pasi u di köndë naandë mbei ku goutu wanwan limbolimbo gbegedee te dou. Nöo fa di goutu sai dë, i sa si pasa nëen te dou a goon kuma gaasi, sö a limbo tjika.

Nöo sö wë di köndë waiti e, dee sëmbë.

²² Nöo fa mi si di köndë naandë, nöo Wosu u Gadu an dë nëen dendu e. An dë fanöudu, biga Masa Gaangadu di abi hii makiti, ku di Sikafu Mii, nöo de dë a hii di köndë kaa. „An dë fii go a kamian u go begi de möön.»

²³ Nöo sonu ku libawojo an dë fanöudu u tuwë limbo da di köndë tu. Biga di waiti u Gadu ku di limbo u di Sikafu Mii ta tuwë limbo da hii di köndë kaa.

²⁴ Nöo ka di köndë o limbo tjika dë, nöo hii sëmbë u goonliba o dë a di limbo dë dendu ta libi. Nöo hii dee könu u di goonliba tuu o tja hii nëbai

u de ko a di köndë kaa. ²⁵ Nöo dee döo u di köndë an o ta tapa möönsö. Jabijabi nöo de o ta dë hii daka, biga ndeti an o dë möön. ²⁶ Nöo di nëbai ku di hei fu hii nasiön o dë a di köndë naandë dendu.

²⁷ Ma nöo fa u taki aki, ee wan soni an dë limbolimbo, nöo an o sa ko a di köndë e. Dee sëmbë ta du fanafiti soni, sen soni, ganjan, mindi soni, de an o ko dë. Ma dee sëmbë dee në dë sikifisikifi a di Buku u di Sikafu Mii, nöo de nöo o sa pasa ko a di köndë dendu u de feni di libi u teego.

22

Aki Johanisi ta tapa di pampia.

¹ Nöo hën wë di basia lei mi di lio di abi di wata u di libi u teego. Fa mi si di lio dë, nöo a dë seei limbolimbo gbegedee ta koti faja njëngënjëngë sò, nöo a kumutu leti ka di könubangi u Masa Gadu ku di Sikafu Mii dë. ² Nöo di lio ta kule seei langalanga leti a mindi u di gaan pasi u di köndë, nöo a de tu së bandja tela fu di lio, nöo i abi di pau de ta kai Di Pau u di Libi u Teego. Nöo tuwalufu pasi di pau i si dë ta pai a wan jaa dendu, hiniwan liba a ta pai wan pasi. Nöo di uwii fëen ta kula hii nasiön u goonliba.

³ Nöo di juu ten dë, na wan soni o dë möön di siba dë nëen liba e. Nöo di könubangi u Masa Gadu ku di Sikafu Mii o dë leti a di köndë ganda mindi. Nöo naandë dee futuboi fëen o ta dini ën. ⁴⁻⁵ De o ta si ën fesi hiniwan juu, nöo di në fëen o dë a de mindifesi. Nöo sò hën ku de o ta tii makandi fu nöömö teego.

Nöo di juu ten dë, ndeti an o dë möön e. Nöo de an o abi lampufaja fanöudu möön u limbo kamian. Sonu seei an o dë fanöudu möön faa tuwë limbo ko a di köndë, biga di waiti Masa Gaangadu abi, hënseei da di limbo u di köndë kaa.

⁶ Nöo hën di basia taki da mi taa: “Söö. Wë haika e. Dee soni dee i si ku dee i jei aki, nöo tuutuu soni de dë e. Nöo i sa a’ futoou a de liba biga a Masa Gadu seei de kumutu. Fa i si a bi ta manda di Akaa fëen ko a dee tjabukama fëen liba a fesiten u de ta konda soni dëen, nöo söseei a manda di basia fëen ko konda dee soni dee o pasa abiti möön da i tu. Biga a kë fu dee futuboi fëen musu sabi de.” Nöo sö di basia taki da mi.

⁷ Nöo Masa Jesosi seei fan tu. A taa: “Mi ta ko djunsu e. Nöo di sëmbë di o ta piki dee soni dee dë a di Buku aki u dee soni o ko a bakaten, nöo di sëmbë dë hën o feni bunu a Gadu.”

Sö wë Masa Jesosi taki.

⁸ Wë nöo mi Johanisi, miseei piki tu taa miseei si dee soni aki ku miseei wojo, mi jei de ku miseei jesi. Nöo de bigi da mi tee mi kai a di basia di ta lei mi de dë fesi, fu mi begi ën. ⁹ Ma a taki da mi taa: “Nönö mati, na du sö e. Biga mi dë wan futuboi u Masa Gadu leti kuma i seei ku hii dee otowan fii, dee tjabukama u Gadu ku hii dee sëmbë dee ta piki dee soni dee dë sikifisikifi a di Buku aki. Nöo ja musu begi mi e. Masa Gaangadu hën wanwan nöo i musu begi.”

¹⁰ Nöo hën a toona taki da mi taa: “Haika e. Dee soni dee dë a di Buku aki, de ta taki u dee soni o pasa a bakaten, nöo ja musu hoi de buta kuma wan tjubitjubi soni. Biga di ten ta zuntu u de pasa. ¹¹ Nöo di sëmbë di ta du hogi, nöo be a ta du hogi nango nöömö, nöo a o si. Di sëmbë di ta libi fanafiti libi, nöo be a ta libi sö go dou, nöo a o si. Ma nöo di sëmbë di ta libi bunu a Gadu wojo, nöo be hënseei libi sö go dou tu e. Di sëmbë di dë apaiti da Gadu, nöo be a dë sö go dou.” Sö a taki da mi tefa a kaba.

12 Nöo haika fa Masa Jesosi taki möön. A taa: “Mi o ko hesihesi e. Nöo te mi ko, nöo mi o tja paima ko paka hiniwan sëmbë kumafa i bi libi a goonliba.

13 “Mi wë da di A ku di Z, di fosuwan ku di lasiti wan. Mi da di bigi ku di kaba u hii soni.

14 “Nöo mi taki e, kölöku u di sëmbë di ta wasi ën koosu fa a ta dë limbolimbo. Biga joo feni pasi u denda go a di köndë dendu fii go njan di fuuta u di pau u di libi u teego.

15 “Ma nöo dee sëmbë dee ta libi doti libi kuma dagu, ku dee sëmbë dee ta du tofu wooko ta wisi otowan, ku dee ta booko Gadu wëti a di së u manu ku mujëë, dee sëmbë dee ta kii sëmbë, ku dee ta biibi oto gadu, ku dee mindisonima, ku dee lëgëdëma, nöo dee lö sëmbë dë, de an o sa denda go a di köndë möönsö e.

16 “Nöo mi Jesosi, miseei manda di basia u mi faa konda hii dee soni aki da un dee sëmbë dee ta miti makandi a mi në, be un sabi de. Nöo mi wë da di Böngö u Könu Dafiti, di bakamii fëen di di Buku bi taki taa o ko könu. Mi da di gaan waiti teeja di ta tja didia ko.” Sö Masa Jesosi taki.

17 Nöo fa a fan dë, hën di Akaa fëen ku di mujëë u di Sikafu Mii tuu ta piki taa: “Aai, Masa, ko e!” Nöo di sëmbë di ta jei di kai dë, nöo hënseei tu musu piki taa: “Aai, ko o, Masa!” Nöo ee wan sëmbë dëwata kisi i, nöo be i ko e. Hiniwan sëmbë di kë kaa, nöo be i ko tei di wata u di libi u teego u ta taki aki. Biga di wata dë, a dë u feni söndö i paka fëen.

18 Wë nöo un dee sëmbë dee ta jei dee soni dee dë sikifisikifi a di Buku aki fu ko pasa a bakaten, mi kë bai unu a soni e. Mi taki e, taa ja musu sikifi wan soni buta a liba möön leki dee soni dee dë sikifisikifi aki kaa. Biga ee i du sö, nöo Gadu o tja dee sitaafu dee dë sikifisikifi a di Buku aki ko buta a i liba tu.

19 Nöo ja musu puu soni a dee soni dee dë sikifisikifi aki tu. Biga ee i du sö, nöo Gadu o puu i tu, fu ja feni dee suti soni dee di Buku aki ta taki. Sö wan sëmbë ja o sa ko a di köndë fëen dendu möönsö, nöo ja o sa feni di fuuta u di pau u di libi u teego njan möönsö tu.

20 Wë nöo di Sëmbë di taanpu kuma kotoigima taa dee soni aki dë sö tuu, nöo hënseei taa: “Aai, mi o ko hesihesi tuu.”

Soni antoobi, Masa Jesosi. Ko fii nöo!

21 Söö. Wë dee sëmbë, u tapa aki e. Masa Jesosi Keesitu musu dë ku unu ku ën bunuhati. A tan sö.